BRZOPISNA IZVJEŠĆA

XXXII ZASJEDANJA

POKRAJINSKOGA SABORA DALMATINSKOGA

OD DNEVA 26 SIEČNJA DO DNEVA 20 VELJAČE 1897

U ZADRU
Brzotiskom „Narodnoga Lista“
1897

uz Br. 1120

god. 1896.

Izvješće

Visokomu Saboru Kraljevine Dalmacije, o radu njegovoga stalnoga Odbora za doba od I.og januara do konca junija 1896.

Zemaljski je Odbor, u prošastom zasjedanju, podnio Visokom Saboru izvješće o svom radu za doba od 1.og januara do konca decembra 1895.

Odbor pak petorice, izabran u smislu §§ 9 sab. poslov. za pregled toga rada. o njem je izviestio i na njegov predlog Visoki je Sabor, u sjednici 10 februara 1896, zaključio:

„Neka se Zemaljskom Odboru izruči „izvještaj petorice o radu Odbora Zemalj„skoga za godinu 1895 nalogom, da ga „pred Visoki Sabor iznese nastajnog sa„borisanja, nadodatkom izvještaja o svome „radu za šest mjeseca godine 1896“. — Da se odazove ovom nalogu, Odboru je Zemaljskom do časti podastrieti Visokom Saboru, na pregled i ocjenu, izvješće o svome radu za doba od 1.og januara do konca junija 1896. opazkom, da će razprava o radu Zemaljskog Odbora, u budućem zasjedanju, obuhvaćati i razdoblje od 1.og januara do konca decembra 1895, za koje je već u lanjskom zasjedanju prikazano bilo dotično izvješće.

Zakonodavstvo.

Previšnjim riešenjem 29 Novembra 1895, Njegovo se je c. i k. Apoštolsko Veličanstvo premilostivo udostojilo da ne udieli vrhovnu potvrdu zakonskoj osnovi, glasovanoj od Zemaljskog Sabora Kraljevine Dalmacije, kojom se opredjeljuje rok za utoke u šumarskim prekršajim, jer da oblik ove zakonske osnove dava povoda različitim prigovorima. S toga se ova zakonska osnova podnosi opet na razpravu Visokomu Saboru, osobitim izvješćem.

Vrhovnom odlukom, 13 Maja 1896. Njegovo se je c. i k. Apoštolsko Veličanstvo premilostivo udostojilo udieliti previšnje odobrenje zakonskoj osnovi, glasovanoj od Zemaljskog Sabora Kraljevine Dalmacije, o uredjenju bujice „Mahnitaš“ u području obćine Drniške.

Njegova Preuzvišenost gospodin Ministar-Predsjednik, kao Upravitelj Ministarstva unutrnjih posala, svojim Odpisom 14 Marta 1896. B.r 1616, izjavio je, da je bila uzeta na znanje preinaka § 24 sa-

borskog poslovnika, pokle novi oblik toga §, kako je bio glasovan od Zemaljskog Sabora Kraljevine Dalmacije, ne smjera na nikakvu promjenu zemaljskog pravilnika niti susljednih zakona, koji se na isti odnose.

Odbor Zemaljski, da udovolji nalogu, 30 Januara 1895, primljenom od Visokog Sabora, da spravi naime ustanove na uredjenje kopanja i sačuvanja starina u Dalmaciji, bio se je, dopisom 24 Maja 1895. Br. 1465, obratio na Njeg. Preuz. gosp. Namjestnika, tražeć nekoje potrebite mu podatke. Njegova je Preuzvišenost gosp. Namjestnik, odvraćajuć na gornji dopis, pismom 15 ovoga mjeseca Br. 15798, obavjestio Odbor Zemaljski kako je Visoko c. k. Ministarstvo za bogoštovje i nastavu, odpisom 15 Maja o. g. Br. 16811, priobćilo c. k. Namjestništvu, da je pitanje o zakonodavnim odredbam glede sačuvanja umjetnih i starinskih spomenika, u ovome času predmet pregovora izmedju zanimanih središnjih vlasti.

Poljodjelstvo.

Odbor je Zemaljski izvršio sve naloge, u predmetu poljodjelstva, podane mu od Visokog Sabora u prošlom zasjedanju.

Dopisom 2 marta pr. Br. 1128, prosliedio je Njeg. Preuzv. gosp. Namjestniku, i ove godine od Visokoga Sabora ponovljeni zaključak, da se t. j. dozvola za gojitbu duhana protegne na svu Dalmaciju i na njezine otoke. Tom je prigodom iztaknuo, kako se nekud u ovo zadnje doba neopaža više ono neko nastojanje da se proširi gojitba duhana; kako se ta gojitba u godini 1896 nije protegla već na jednu samu poreznu obćinu kotara Šibenskog, premda je sa strane kompetentnih faktora predložena bila za razne krajeve. Naglasio je suviše, kako uobće nazori iztaknuti od c. k. Vlade u pogledu klimatičnih položaja raznih okolica, mogu vriediti samo za nekoje krajeve sjeverne Dalmacije, i kako isti, premda donekle opravdani, nemogu ipak da obore prigovor pučanstva, da kada se je naime gojitba uvela po sjevernim krajevima da se može uvesti i po primorskim, gdje vlada daleko blaže podneblje. Nastojao je pak dokazati, kako ni potežkoće, koje se ističu sa administrativnog gledišta, nemogu da budu zapriekom uvedenju gojitbe duhana po otocim, jer treba uzeti u osobiti obzir okolnost, da, ako otočani neprestano žele da im se dozvoli gojitba duhana, to ne traže nadom, da bi se ista mogla igda razviti u kakovom širem obsegu, nego u slučaju, kad bi se razprostranila filoksera, kako se je bojati, i uništila lozu, da uzimadu spravno drugo sredstvo, koje bi ju barem donekle moglo zamieniti i koje bi im bar djelomice ublažilo one užasne posljedice, što bi im taj bič nanio. U ovom slučaju dakle da bi se radilo o samo pokušajnoj gojitbi, za koju nebi trebao nego jedan ograničeni broj dozvola, pokle ista nebi imala druge svrhe do te, da dokaže, kako bi duhan mogao biti u istinu, djelomičnim zamjenikom propaloj lozi.

C. K. Uprava monopola duhana u Beču, preko c. k. Ravnateljstva financija, upozorila je Odbor Zemaljski, kako su stanovnici spljetskog kotara pokazali preko lanjskè godine 1895, malo interesa za gojitbu duhana; kako ih uzprkos naputcima i pouci nije moguće sklonuti, da se, kad duhan sade, šuše i predavaju drže pravila za to propisanih; i kako napokon svi sadioci niesu duboko proniknuti svojom dužnosti da t. j. predadu svu kolikoću duhana, već ga jedan dio pridržavaju ili za prodaju, ili za vlastitu uporabu. Primjetila je k tomu rečena Uprava, kad bi ovi neredi potrajali i na dalje, da se ne samo nebi gojitba duhana proširila, nego da bi prisiljena bila opozvati i već udieljene dozvole.

S toga se je Odbor Zemaljski obratio dotičnim Obćinskim Upraviteljstvim, zamolivši ih, da ulože sav svoj upliv kod svojih obćinara neka bi tužèni neredi prestali. Zamolio ih je suviše, da predoče obćinarim opasnost, koja im prieti da bi mogli naime svojom krivnjom, ostati lišeni onog prihoda, za postignuće kojega toliko se nastojalo i koji ima znatnog utjecaja na poboljšanje njihova ekonomičnog stanja.

Opet je ista Uprava, preko rečenog Ravnateljstva, upozorila Zemaljski Odbor, kako je pak u Obćini Vrgorskoj, Gradačkoj, Metkovskoj, Janjinskoj, Kunovskoj, Orebićkoj, znatno spao broj gojitelja, na veliku štetu onamošnjeg naroda, koji se je bio počeo liepo okoriščivati ovim novim prihodom. Odbor se je Zemaljski obratio dotičnim Obćinskim Upraviteljstvim, zamolbom, neka bi uznastojali, da se uzmnoži broj gojitelja, i predočivši im, kako bi inače i ovo novo sredstvo blagostanja sasma izčeznuti moglo.

Visoko je c. k. Ministarstvo financija dozvolilo pokušajnu gojitbu duhana u Obćini Lustičkoj.

Isto je prehvaljeno Ministarstvo pronašlo, odlukom 25 maja pr. Br. 17262, da povisi Izloženstvo za primanje duhana u Sinju, koje je dosad zavisilo od c. k. Ureda za primanje duhana u Imotskom, na provizorni ured i da u isto doba ustanovi provizorno Izloženstvo za primanje duhana u Spljetu, podčinjeno Uredu za primanje duhana u Sinju.

Dopisom, 12 januara pr. Br. 1304, c. je k. Namjestništno priobćilo Odboru Zemaljskom, da je Visoko c. k. Ministarstvo poljodjelstva, odpisom 6 januara 1896. Br. 56, izjavilo da nemože pristati na saborski zaključak, 25 januara 1894 da ustanovi t. j. u svakom kotaru pokrajine najmanje jednu živinarsku postaju za oplemenjivanja domaćih živina; ali da će za to predlozi, koje se je Odbor Zemaljski uslobodio, na preinaku prihvaćenog zaključka, u svojoj popratnici 1 Aprila 1895 Br. 1406 iznieti i razviti, a koji su takodjer naznačeni u izvješću o lanjskom odborovu radu, biti predmetom najdubljih proučavanja sa strane c. k. Vlade, i da će se uvrstiti u program djelovanja novoimenovanog c. kr. pokrajinskog poljodjelskog nadzornika.

Rekbi da se je filoksera prestala širiti pošto se više nije pojavila u nikakvom drugom kraju.

Pregledane bijahu porezne Obćine: Rastevića, Zagrada, Šopota, Miranja, Jagodnje gor., Kule-Atlagića, Korlata, Nadina, Stankovaca, i Škabrnja, i nigdje joj nije bilo ni najmanjeg traga.

Visoko je c. k. Ministarstvo poljodjelstva, kao što proiztiče iz dopisa 21 januara pr. Br. 1272 c. k. Namjestništva, pristalo, da se zavede uništujući sustav u mjestima Lukorana, filokserom zaraženim, a dotični je trošak uzelo na teret državnih zaklada, i izjavilo suviše, da država takodjer prima izključivo na se i izplatu sviju odštetnih iznosa, koje će dotično povjerenstvo ustanoviti, bez ikakva sutjecaja sa strane posjednika vinogradâ u pokrajini.

Na dotično pitanje, Odbor je Zemaljski odgovorio c. k. Namjestništvu (Br. 3238), da ne namjerava uvrstiti u pokrajinski proračun nikakve svote za bezkamatne zajmove posjednicima, koji su pali u nevolju usljed filokserične biede, u smislu zak. drž. 28 marta 1892, dokazajuć, kako to još nije potrebito, jer okolnosti, medju kojim se je filoksera pojavila i razvila, ne zahtievaju barem za sada, da se u tom smislu preduzmu kakve osobite mjere; ali se za to Odbor pridržava ovomu važnomu pitanju posvetiti svoju osobitu pažnju.

Premda se je i ove godine pojavila peronospora, Odbor Zemaljski nije smatrao potrebitim da ponovi Obćinam preporuku, o kojoj je rieč u izvješću o radu Odborovu za godinu 1894 i 1895, jer mu je poznato, da je svak više duboko uvjeren o priekoj potrebi škropljenja loze modrom galicom i da se je već svak tvrdo prihvatio ovog uspješnog, obranbenog sredstva.

Nego, ako se ove godine nije moglo obaviti skropljenje u najprostranijoj mjeri i svukud uz najbolju volju vinogradara, tomu je uzrok, što zemlja nije bila obskrbljena dovoljnom količinom modre galice i što je ciena istoj dosta znatno poskočila.

C. je K. Namjestništvo, preko cc. kk. kotarskih poglavarstva, razaslalo svim obćinam po nekoliko otisaka naputka, o peronosperi i njezinu suzbijanju, sastavljena od poljodjelskog nadzornika pl. Zotti-a, a izdana iza njegova poučnog putovanja po pokrajini.

Visoko je c. k. Ministarstvo pristalo na predlog gospodarskog pokrajinskog Vieća, te uoblastilo da se razpiše natječaj na nagrade za stolna ulja finije vrsti.

Usljed toga, dne 28 svibnja pr. kod kemične pokušajne postaje u Spljetu, sastalo se osobito povjerenstvo za kušanje i nagradu prikazanih uzoraka. Prekazalo se je u sve 28 natjecatelja sa 30 uzoraka, izmedju kojih bijaše i 10 uzoraka iz inozemstva. Prvu je nagradu dobio, biva srebrnu državnu kolajnu i 400 kruna, Petar Ilijić iz Sutivana na Braču; drugu nagradu: tučenu kolajnu i 200 kruna, udovica D.ra M. Nazora iz Boboviśća na Braču; treću jednaku nagradu Jerko Capogrosso iz Sutivana na Braču. Dobiše nadalje počastni spomen: Urban Gardum iz Makarske, Dr. Ivan Nazor iz Boboviśća, Antičević Ivan iz Postira.

Nadati se je, da će ovo sredstvo dobro djelovati na poboljšanje vrsti našeg domaćeg ulja.

Bi ustupljena Njeg. Preuzv. gosp. Namjestniku, molba Obćinskoga Upraviteljstva u Zatonu pokraj Dubrovnika, da bi se c. k. vlada zauzela za poboljšanje ulja u onom kotaru.

Obzirom na to, što je ulje u Dalmaciji znatni proizvod, o čemu je uvjerena i sama Visoka Vlada, koja radi toga doznačuje i sredstva potrebita, da se obdržaje godišnji uljarski tečaj u poljodjelskoj učioni u Gružu, kao i obzirom, što se je ove godine obdržavao i natječaj za stolna ulja finije vrsti, baš u svrhu, da bi po mogućnosti dobro djelovao i doprinio poboljšanju kakvoće našeg domaćeg ulja u obće, Odbor je Zemaljski, popratívši gornju molbu, upozorio Njeg. Preuzv. gosp. Namjestnika, kako bi se baš, želi li se zbilja u predmetu poboljšanja vrsti ulja postići podpuni uspjeh, u Obćini Zatonskoj, gdje obstoje svi potrebiti uvjeti, mogla ustrojiti jedna toli potrebita uljarska zadruga.

Nego to bi dakako, pri ekonomičnim okolnostima našeg poljodjelstva osobito po južnim našim krajevima, bez vladine pomoći bilo skroz nemogućno.

Glede načina, na koji bi c. k. Vlada imala priteći u pomoć spomenutoj zadruzi, trebalo bi da se tim bave tehnički faktori, i da to pitanje dobro prouče.

Budué su se pak — u koliko se čini — u Zatonskoj Obćini negda bili počeli obavljati, baš sa ovog gledišta, potrebiti izvidi, koji pak bijahu prekinuti, za to je Odbor Zemaljski zamolio Njeg. Preuz. gosp. Namjestnika, da bi naredio nek se spomenuti izvidi nastave na način, kako bi se mogli iznieti Visokom c. k. Ministarstvu poljodjelstva konkretni predlozi, nadodavši, da bi Obćina Zatonska bila najprikladnije mjesto za ustanovljenje rečene zadruge, bilo obzirom na kolikoću ulja, bilo obzirom na vrst maslina, koju proizvadja, koja se smatra medju najboljim u dubrovačkom kotaru.

Na lanjski zaključak o udieljenju iz državnih sredstava nekoliko podpora od fior. 300 za pohadjanje trogodišnjeg tečaja za uljarstvo i maslinarstvo u Bari, još nije stigao nikakav odgovor.

Pošto je Visoko c. k. Ministarstvo poljodjelstva, svojim riešenjem 22 septembra 1895 Br. 18717, podielilo štipendij od fior. 300 učeniku Hinku Nagleru za pohadjanje višeg šumarskog odjela pri c. k. Gospodarsko - šumarskom učilištu u Križevcim, kako to proiztiče iz dopisa, 27 decembra pr. Br. 1366, Ravnateljstva onog zavoda, Odbor je Zemaljski opozvao doznaku onog, što ga je spomenutome učeniku bio doznačio u istu svrhu i za istu školsku godinu odlukom 21 oktobra pr. god. Br. 4488 iz Mamulinove zemalj-

ske zakladnice u iznosu od fior. 300, i razpoložio da bude iznova razpisan natječaj na taj štipendij.

Okružnicom, 26 junija 1895 Br. 1798, bi svraćena pozornost svijuh Obćinskih Upraviteljstva u pokrajini na sadržaj zemaljskog zakona 9 januara 1895 (P. Z. L. Br. 5), kojim su prainačeni §§ 1 i 4 zem. zak. 27 maja 1876, o diobi obradljivih obćinskih dobara, na temelju kojega se dioba može izvesti i u slučaju da ju obćinsko vieće zabaci, samo kad zanimane stranke, proti takovoj odluci obć. vieća, podnesu utok Odboru Zemaljskom i ovaj odluči da se dioba izvede.

Pozvao je u isto doba Obćinska Upraviteljstva, predočivši im sve koristi koje iz dioba proiztiču, da ulože sav svoj upliv eda se što prije obavi dioba, ako li ne u svim a to barem u nekim odlomcim, i tim načinom rieši jedno od najvažnijih naših ekonomičnih pitanja.

Pošto su Obćinska Upraviteljstva Zadra i Klisa podpuno udovoljila propisim Ministarijalne naredbe 12 novembra 1880 (P. Z. L. Br. 3 god. 1881), Odbor je Zemaljski odobrio zaključke prihvaćene od onih obćinskih vieća, da se naime izvede dioba obradjivih obćinskih dobara poreznih odlomaka: Ugljana (4714); Kali (591); Bokanjca (2741); Kuklice (2783); te poreznog odlomka Klisa.

Za svaki pojedini od gorinaznačenih odlomaka bi već ustanovljeno i naročito mjestno povjerenstvo.

Pokle se je novi Zemaljski Odbor konstituirao, imenovao je, po propisu § 14 zak. 2 maja 1886, svog prisjednika Vicka D.ra Ivčevića, članom pokrajinskog poljodjelskog vieća, koji u smislu zakonskih odredaba obavlja *de jure* zvanje potpresjednika.

Imenovao je suviše, istoga svog prisjednika Vicka D.ra Ivčevića, članom pokrajinskog povjerenstva za diobu obradjivih obćinskih dobara; a na mjesto preminulog člana istoga povjerenstva Ivana prof. Čipčića, imenovao je gosp. Petra plem. Tartalju.

Članom pak filokseričnog povjerenstva, imenovao je svog prisjednika Ivana viteza Vrankovića.

Šumarstvo.

Okružnicom. 7 Aprila pr. Br. 1859, Odbor se je Zemaljski obratio na sva Obćinska Opraviteljstva, upozorivši ih, kako je c. k. Namjestništvo opazilo, da obćine često imenuju lugarim osobe u rodstvu sa seoskim glavarim, ili sa obćinskim viećnicim. Pošto slični odnošaji rodbine utiču obično veoma nepovoljno na lugarsku službu, preporučio im je, kad bi takovih slučajeva bilo u području njihovih obćina, da dotične osobe zamiene s drugim, koje se u takovim odnošajim nebi nalazile i da se uvjek obaziru na ovu okolnost, kad se bude radilo unaprieda o novim imenovanjima lugarâ.

Preporučio im je takodjer, da ne povjeravaju lugarsku službu osobam najsiromašnijim, da paze, nek dotičnici znadu čitati i da ne drže krčme, jer se ovaj obrt nikako ne slaže sa lugarskom službom, te da u obće u imenovanju lugarskog osoblja, postupaju po mogućnosti dogovorno sa c. k. Kotarskim Poglavarstvom.

Obzirom na povoljan uspjeh i vrlo dobre posljedice, postignute gradnjom zakloništa za šumarsko osoblje na brdu Svilaji, gdje leže šume Sinjske i Vrličke obćine, Odbor je Zemaljski pristao na predlog c. k. Namjestništva, da bi se još kroz ovu godinu podiglo nekoliko takovih zakloništa na planini Dinari i na Biokovu, izjavivši se spravnim doprinieti iz zemaljske zaklade treći dio ukupnog troška. Takova su zakloništa zaista i potrebita, jer su šume, koje leže na vrh istih planina, buduć dosta odaljene i od najbližih sela i kuća, izložene čestim i većim štetam, koje se pri današnjim okolnostima nemogu nikako ni zapriečiti, s razloga, što do vrha spomenutih planina, toli s jedne koli s druge strane, ima od 4 do 6 satih hoda po vratolomnim putevima, tako da ni najrevniji lugari nemogu nikako u jedan dan obaći svu prostoriju, a nemajuć mjesta, gdje da prenoće, moraju, čim su stigli na vrh, opet misliti na povratak.

Gradjom dakle spomenutih zakloništa neće se samo zapriečiti dalnje oštećivanje šumâ, nego će se još i omogućiti pomladjivanje i razvitak ostanaka nekadašnjih liepih šuma, kojim je osobito Biokovo zaodjeveno.

S toga je bila stavljena na razpoloženje c. k. Namjestništva, pripomoć od fior. 200, za gradnju jednog takovog zakloništa kraj Dinare; za koje je dopriniela i Kninska obćina fior. 369.60. Bila je takodjer stavljena na razpoloženje c. k. Namjestništva i druga pripomoć od fior. 466, za gradnju drugih dvaju zakloništa, koja će se sagraditi na južnoj strani Biokova, na zemljištu obćine Makarske, koja je takodjer dopriniela treći dio ukupnog troška, u iznosu od fior. 466.

Obćinsko Vieće u Imotskom izjavilo se je protivnim da se na sjevernoj strani Biokova, grade tri zakloništa, koja su bila predložena, premda su se seoski sborovi Grabovca i Krstatica izjavili spremnim, da će ih sami sagraditi, jer s oskudice novaca da se niesu u stanju obvezati na ikakav doprinos. Odbor se je Zemaljski radi toga obratio dotičnom Obćinskom Opraviteljstvu, te mu predočio kako bi ista zakloništa mogla s vremenom služiti i u druge svrhe (pobočne zgrade sirarnica), i kako bi se obzirom, na ponudu gorinaznačenih odlomaka, i na podpore vladine i poljodjelske zaklade moglo ipak doći do cilja, i preporučio, da se svojski zauzme i uznastoji udesiti stvar na način, da se svi u ovom predmetu zanimani odlomci medjusobno sporazume tako, da se gradnja istih zakloništa uzmogne dovršiti u godini 1897.

Nastojanjem obćinske i šumarske vlasti, bili su izvedene pokušajne sjecidbe u odlomcim Karinu, Kruševu, Zelengradu i Bilišanim Obrovačke Obćine; a kroz tekuću će se godinu izvesti i u Žegaru, Medvidjam, Zatonu, Golubiću i Krupi. U odlomcima pak Kruševa i Zatona izvest će se suviše i umjetno pošumljenje nekojih prostorija.

I kroz ovo polugodište bilo je ovlašteno izbrisanje nekojih neutjeranih šumskih globa i naknada u obćinam: Lastovskoj, Korčulanskoj, Orebićkoj, Sućurčkoj, Sinjskoj i Gornjeg Primorja. — Počelo se je takodjer u djelo stavljati usvojeno načelo, da se naime, šumske naknade ondje gdjeno su ekonomične okolnosti dužnikâ nevoljne, izmiene radjama u šumogojstvene svrhe.

Kao obično, Odbor će Zemaljski navesti ovdje samo one važnije šumske predmete, o kojim se je razpravljalo kroz ovo polugodište.

Odobreni su bili zaključci obćinskih vieća u Korčuli i Budvi, da se unapried šumske naknade ulažu u umjetna pošumljivanja (Br. 190, 200).

Obećao je Odbor doprinesak od fior. 500, izplativ u pet godišta, za umjetna pošumljivanja u obćini Novigradskoj, a to kad bi se ona obćina obvezala da će takodjer doprinieti fior. 500 (Br. 2407).

Odbačen je bio utok, podnesen od glavara seoskih na otoku Rabu, u predmetu kopanja panjeva u Kalifrontu, pošto je obavljenim izvidima dokazano, da je vadjenje suvišnih panjeva, podredjene i bezkoristne vrsti drveća, naredjeno bilo od c. k. šumarske vlasti u svrhu, da se pak kašnje uzmoglo bude izvesti u obsežnijoj mjeri pošumljenje prostorija, koje su slabo obrasle šumam (Br. 2918).

Bilâ je poduprta molba seljana Dragove obćine Salske, da bi im se dozvolilo držanje kozâ (Br. 1507).

Odborovim posredovanjem izravnane su bile neke razmirice, nastavše izmedju Obćine Kistanjske i c. k. šumarske vlastiti (Br. 606, 1266).

Prosliedjena je c. k. Namjestništvu, preporukom da ju uvaži, molba Kninske obćine, da bi joj se povisila podpora za opet uredjenu lugarsku službu (Br. 1424); a obćini pak preporučeno točno izplaćivanje lugarâ (Br. 606, 1266, 2732).

Nikakvo providjenje nije poprimljeno bilo na molbu obćine Mljetske o ukinuću nadlugara u onoj okolici (Br. 2946).

Nastavljeni su, ali niesu dovršeni, izvidi o potrebi osobitog lugara za odlomak Nevest-Ceru obćine drniške (Br. 3475).

Obvezao se je Odbor na doprinesak, za tri godine, po fior. 30 na godinu, za pošumljenje prostora „*Strana nad poljem*“ u odlomku Ugljeviću, obćine Budvanske (Br. 733).

Bje prosljedjena Njeg. Preuz. Gospp. Namjestniku molba obćinskoga načelnika u Rabu, nek bi se sazvalo povjerenstvo, da razpravlja o pitanju uredjenja davno obstojeće razmirice izmedju obćine Rabske i Paške, glede šumâ u Lunju, preporukom, da blagoizvoli narediti, nek se obzirom na važnost pitanja u pogledu materijalnih i moralnih interesa dviju obćina, pospješi sastanak, ne bi li se čim prije došlo do željenog sporazumljenja (Br. 2569).

Prosliedjena bi takodjer Njeg Preuz. gosp. Namjestniku, preporukom da ju uvaži, molba obćinskoga Upraviteljstva u Rabu, da mu se dozvoli sječba u Lunju (Br. 3060).

Pristao je Odbor Zemaljski, da se iz pokrajinskih sredstava udieli obćini Vrboskoj fior. 20 za uzdržavanje lugara (Br. 2350); a fior. 40, u istu svrhu, onoj na Bolu (Br. 1899).

Usljed jednog utoka, uništen je bio zaključak obćinskoga vieća u Vrgorcu 227

Junija p. g. u predmetu označenja nekojih novih branjevina u Dusini, odlomku občine Vrgorske, i imenovanja drugog lugarâ za nadziranje šumâ u onom odlomku. Sliedi još razpravljanje o načinu, kojim da se ovo pitanje uredi (Br. 371, 2095, 2417).

Posredovao je Odbor da se učini kraj nekim neredima u pogledu načina izvršivanja lugarske službe na Dugopolju, občine Kliške (Br. 1274).

Traje razprava o načinu uredjenja šumarskih medja izmedju odlomaka Radošinovac, Banjevac i Pristeg občine Benkovačke u svrhu zagajivanja nekojih od onih predjela (Br. 2096).

Nastoji Odbor sklonuti občinu Rabsku, do izvede gradnju toli potrebite kućice za lugare u Kalifrontu (Br. 2368).

Bilo je pak razpravljeno još nekoliko predmeta koji se odnose na uredjenje lugarske službe i na dišiplinarne iztrage proti nekojim pojèdinim lugarim.

U ime doprinèska k lugarskoj službi za godinu 1896, doznačeno je bilo c. k. Namjestništvu fior. 6227.47 $\frac{1}{2}$. Suviše, istom Namjestništvu, za umjetna pošumljivanja u občini Šibenskoj, fior. 200; Budvanskoj fior. 30; i napokon Imotskoj za pošumljivanja u obće fior. 100

C. je K. Namjestništvo priobćilo Odboru Zemaljskom podatke o radu političke uprave na poboljšanje šumarstva, kroz godinu 1895, a u ovdje dodanim preglednicam *A.* *B.* *C.* i *D.* sadržane, sa sliedećim:

Br. 27360-I.

DOPIS!

Kako je to slijedilo za prijašnje godine, tako se časti Namjestništvo i za godinu 1895. priobćiti Slavnomu Odboru u prigibu podatke tičuće se šumarstva u ovoj pokrajini.

I.

Občinsko šumarsko osoblje.

Svršetkom godine 1895 bilo je u Dalmaciji namještenih 4 šumara, 6 nadlugara i 577 lugara.

Za ovo šumarsko osoblje bijaše potrošeno:

od strane občina . .	fior.	35183·56$\frac{1}{2}$
iz državnih sredstava .	„	16084·26
od pokrajine . . .	„	6098·15$\frac{1}{2}$
ukupno	fior.	57365·98

a to od Vlade i Pokrajine, za olakšiti občinam dotični trošak, kao nagrade k plaći 4 šumara, 5 nadlugara i 443 lugara pod uvjetom, da isti revno i pošteno vrše svoju službu. (Prilog *A.*)

U koliko moguće nastojalo se je da ovi organi budu podučavani o njihovim dužnostim i kako se imadu vladati u službi, te je li bilo temeljitih žalba proti istim, da bude potrebito razpoloženo.

Pogledom na posve zadovoljni uspjeh što se je postigao u nekim občinam razdieljenjem ciele političke občine u razmjeran broj čuvarnih srezova bez obzira na medje pojedinih odlomaka, te ustanovljenjem plaće dotičnim lugarima sa mjesečnim fior. 20, željiti bi bilo da takovo uregjenje lugarske službe bude i od ostalih većih občina Dalmacije načelno prisvojeno, jer s jedne strane mogu se prilično plaćeni lugari sasvim posvetiti njihovoj zadaći, a s druge strane moći će se priskrbiti za tu toliko važnu službu stalno, valjano osoblje, kojemu nije treba iskati drugojakih dobitaka. Ovako plaćeno osoblje znati će i cieniti lugarsku službu, te usljed toga će prestati dan danas dogadjajuće se česte promjene usljed ulazka svakakih elèmenata u istu na veliku štetu same službe, jer se tim uvjek ima novo osoblje koje je dakle naravski većinom nepraktično te nepozna dobro službenih propisa.

Kad bi se došlo do posvemašnjeg i shodnog uredjenja lugarske službe preporučalo bi se uvesti tečaje za poučavanje lugara.

II.

Šumski prekršaji.

Kod političke Vlasti bilo je po izkazu prilog *B.* prijavljenih 32.637 slučajeva šumskih prekršaja, od kojih bi uslijed njihove naravi 425 ustupljeno nadležnome c. k. sudu.

Na temelju odnosnih konačno riješenih razprava bijaše udareno fior. 13.982·90 novčanih globâ, a dosudjeno fior. 15.161·01 šumskih naknadâ prama fior. 17.429·29 novčanih globa a fior. 16.020·87 šumskih naknada godine 1894, vladajući se pri tome po načelim jur istaknutim istom prigodom za godinu 1894.

U posebnim slučajevim, kad je bilo dokazano siromaštvo dužnika, bile su šumske globe i naknade ili brisane ili njihovo utjeranje dotle zaustavljeno, dok ne budu iste odslužene kod radnja u javnom interesu.

Prilog *C.* pruža pregled utjeranih i zaostalih novčanih globa.

III.

Umjetno pošumljenje.

Dotične radnje biše izvedene a to sijanjem 2306·675 kg. sjemena na 413·70 ha. i nasadom 1,344.413 biljka na 160·35 ha, ukupno na 574·05 ha. sa troškom od fior. 10.642·95.

K ovomu trošku doprinašale su:

Vlada	fior.	6906·93
Pokrajina . . .	„	291·01 ½
Obćine	„	3445·— ½

Da se to više uzgoji potrebiti broj biljka, uredilo se je osim već obstojećih još novih razsadnika i to kod Dubrovnika, Metkovića, Starigrada, Mravinca i Drniša, a napokon jedan od 5 ha. kod Vrane, u kojemu osim vrbovih i topolovih pruta namjerava se uzgajati stabalaca (oraha, pitomih i divljih, murava, platana, kostelja, brista itd.) za drvorede uzduž erarialnih cesta i drugih voznih puteva, kao i za razdieljenje obćinam uz obaljene ciene, u svrhu da ih mogu posaditi u selima i okolo istih.

IV.

Uredjenje bujicâ.

Odnosne radnje bile su izvedene u bujicam:

Krimalj u kotaru Kotorskom troškom od . . .	f.	3301·70
Makoše u kotaru Dubrovačkom troškom od . . .	f.	10.822·07 ½
Bristova Draga u kotaru Zadarskom troškom od .	f.	945·75
Jaruga Draga u istom kotaru troškom od . . .	f.	20.738·29 ½
Raškovac u kotaru Kninskom troškom od . . .	f.	298·73
Dračevac u istom kotaru troškom od	f.	380·78
Suhaja u kotaru Imotskom troškom od . . .	f.	7201·75
K ovom ukupnom trošku od	f.	43.689·08

doprinjeli su:

Visoko c. k. Ministarstvo Poljodjeljstva	f.	22.459·59
Visoko c. k. Ministarstvo Trgovine	f.	1799·77
Pokrajina	„	9748·84
obćine i drugi zanimanici	„	9680·88

Osim toga bile su od mjestnog c. k. odsjeka za uredjenje bujica izvedene pred-

hodne tehničke radnje dotično sastavljena osnova sa trebovnikom za bujicu Mračaj u kotaru Kninskom.

V.

Način doprinašanja države, pokrajine i obćinâ za svrhe navedene pod I. do IV.

Po prilogu D. bi za svrhe navedene pod I-IV doznačeno godine 1895:

a) od Namjestništva iz državnih, pokrajinskih i obćinskih doprinosa fior. 81499·50.

Od toga se je potrošilo:

za obćinsko šumarsko osoblje	f.	21.472·45
„ pošumljenje . . .	„	8.381·63
„ razsadnike . . .	„	4.583·40
„ razne svrhe . .	„	1.212·89
„ uredjenje bujicâ .	„	44.150·08
ukupno	f.	79.800·45

b) Osim toga doznačio je Slavni Odbor neposredno za obćinske lugare . . . . f. 900·—

c) Obćine su neposredno izplatile šumarskom osoblju . . . . . . „ 35.183·56
za pošumljenje . . „ 1.281·75

dakle se je u sve potrošilo f. 117.165.76

VI.

Djelatnost c. k. šumskih organa za razvitak voćarstva.

I u godini 1895 išlo se je od strane c. k. šumskih organa za tim, da uzgajanjem priličnog broja voćnih stabala u razsadnicim i razdieljenjem istih, bude šireno voćarstvo u pokrajini.

U tu svrhu bile su (kako je to bilo već lanjske godine i malo prije pod III. opaženo) na novo uredjeni razsadnici za uzgoj šumskih i voćnih biljka u poreznim Obćinam Drniškoj, Metkoskoj, Starigradskoj i Vranskoj, u kojim zadnjim uzgaja se medju drugim vrstim stabala za drvorede i one od oraha i lješnjaka.

Uzgojeno je bilo 198.129 voćnih stabala od kojih bi razdieljeno 65.027 komada.

Ukupni trošak iznašao je f. 3.040·39, kojemu je doprinjela:

država	f.	2535·39
obćine	„	505·—

VII.

Konačne opazke glede šumarstva u obće.

Za omogućiti uspješni nadzor i racionalnu upravu još obstojećih ostanaka nekadašnjih prostranih obćinskih bukovih i jelovih šuma na dalmatinskim planinam odaljenim od selá prikazala se neobhodna potreba sagradjenja lugarskih zakloništa na prikladnim mjestima.

Da se toj potrebi doskoči, bila su (kako je to poznato Slavnom Odboru iz dotičnih pretresivanja) već godine 1894 nakon predhodnih razprava podignuta dva zakloništa na brdu Svilaji u Obćini Vrličkoj i Sinskoj, a radi jednog takovog zakloništa na Dinari u obćini Kninskoj i pet zakloništa na Biokovu u obćini Imotskoj s jedne i obćini Makarskoj s druge strane biše u godine 1895 dovršeni dogovori.

U načelu bivaju pokriti troškovi za ovake zakloništa od Vlade, Pokrajine i Obćine po prilici po jednu trećinu od svake. Da bude ostanovljeno na obće znanje i ravnanje, koja zemljišta smatraju se kao šuma, te su usljed toga podložena šumskom zakonu, bijaše u godini 1895 u smislu dotičnih propisa marljivo radjeno sa strane šumskih organa oko sastavljenja šumskog katastra, a to za sada u većem broju slučajeva za šume obćinske. Pošto

je za rukom dogotoviti dotične radnje za više poreznih obćina (odlomaka) od kojih dobar dio postao je, nakon izloženja na javni uvid kroz 4 sedmice, pravomoćan.

Nadati se je da će koncem gôdine 1897 ove radnje biti dovršene.

Za jedno sa šumskim katastrom sastavljaju se gospodarstvene osnove za obćinske šume, te će ovim načinom biti takodjer za barem deset godina providjeno za redovito ukorišćivanje tih šuma.

I ovom prigodom Namjestništvo nemože nego zahvaliti na sudjelovanju Slavnog Zemaljskog Odbora i priznati brižljivost većine obćina za uredjenje šumarskih odnošaja u ovoj pokrajini.

U Zadru, dne 22 Listopada 1896.

C. k. Namjestnik:

David Fzm.

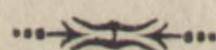
Slavnom Zemaljskom Odboru

u ZADRU.

Prilog A.

Pregled

šumarskog osoblja kod dalmatinskih obćina u pogledu broja i podupiranja godine 1895.

Redni broj	POLITIČKI KOTAR	POLITIČKA OBĆINA	Šumarsko osoblje						Dakle		
			god. 1894			god. 1895			više		
			šumara	nadlugara	lugara	šumara	nadlugara	lugara	šumara	nadlugara	lugara
1	Benkovac	Benkovac	—	—	7	—	—	7	—	—	—
2	„	Kistanje	—	—	7	—	—	7	—	—	—
3	„	Obrovac	—	1	17	—	1	17	—	—	
4	Kotor	Budva	—	—	3	—	—	3	—	—	—
5	„	Dobrota	—	—	1	—	—	1	—	—	—
6	„	Ercegnovi	—	—	3	—	—	4	—	—	1
7	„	Grbalj	—	—	2	—	—	2	-	—	—
8	„	Kotor i Mula	—	—	2	—	—	2	—	—	—
9	„	Krtoli	—	—	1	—	—	1	-	—	—
10	„	Luštica	—	—	1	—	—	1	—	—	—
11	„	Prčanj, Stolivo, Lastva	—	—	1	—	—	1	—	—	—
12	„	Risan	—	—	4	—	—	4	—	—	—
13	„	Spić	—	—	1	—	—	1	—	—	—
14	„	Paštrović	—	—	2	—	—	2	—	—	—
15	Korčula	Blato	—	—	7	—	—	9	—	—	2
16	„	Janjina	—	—	4	—	—	4	—	—	—
17	„	Korčula	—	—	4	—	—	4	—	—	—
18	„	Kuna	—	—	6	—	—	5	—	—	—
19	„	Lastovo	—	—	1	—	—	1	—	—	—
20	„	Orebić	—	—	2	—	—	2	—	—	—
21	„	Trpanj	—	—	4	—	—	4	—	—	—
22	Imotski	Imotski		1	30	-	1	30	—	—	—
23	Knin	Drniš	1	—	33	1	—	35	-	—	2
24	„	Knin	1	—	22	1	—	23	—	—	1
25	„	Promina	—	—	4	—	—	5	—	—	1
26	Hvar	Bogomolje	—	—	2	—	—	2	—	—	—
27	„	Hvar	—	—	2	—	—	2	—	—	—
28	„	Jelša	—	—	8	—	—	7	—	—	—
29	„	Komiža	—	—	2	—	—	2	—	—	—
30	„	Starigrad	—	—	2	—	—	2	—	—	—
31	„	Sućurje	—	—	1	—	—	1	—	—	—
32	„	Vis	—	—	2	—	—	2	—	—	—
33	„	Vrboška	—	—	2	—	—	2	—	—	—
34	Makarska	Gornje Primorje	—	—	6	—	—	6	—	—	—
35	„	Makarska	—	—	9	—	—	9	—	—	—
36	„	Vrhgorac	—	—	13	—	—	13	—	—	—
37	Metković	Metković	—	-	5	—	—	5	—	—	—
38	„	Opuzen	—	—	6	-	—	6	—	—	—
39	Dubrovnik	Cavtat	—	—	—	—	—	3	—	—	3
40	„	Dubrovnik	—	—	1	—	—	2	-	—	1
41	„	Mljet	—	—	3	—	—	3	—	—	—
42	„	Rieka	—	—	—	—	—	1	—	—	1

godl. 1895			Godine 1895 doznačene podpore						Trošak općina godine 1895		OPAZKE
maje			od Namjestništva		od Zemaljskog odbora		Ukupno				
šumara	nadlugara	lugara	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč	
—	—	—	629	92	200	—	829	92	1253	28	
—	—	—	421	43½	200	—	621	43½	600	—	
—	—	—	470	03½	313	29½	783	33	1160	—	1 privatni; 5 bez podpore
—	—	—	93	83½	137	16½	231	—	180	—	
-	—	—	25	—	25	—	50	—	94	—	
—	—	—	115	50	115	50	231	—	240	—	
—	—	—	99	92	100	—	199	92	88	—	
—	—	—	144	—	—	—	144	—	120	—	
—	—	—	50	—	20	—	70	—	60	—	
—	—	—	59	92	20	—	79	92	70	—	
—	—	—	60	—	—	—	60	—	90	—	
—	—	—	114	92	115	—	229	92	230	—	
—	—	—	60	—	—	—	60	—	60	—	
—	—	—	60	—	60	—	120	—	120	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1200	—	3 privatna; ostalih bez podpore
—	—	—	90		150	—	240	—	350	—	
—	—	—	192	—	96	—	288	—	200	—	
—	—	—	240	—	60	—	300	—	420	—	
—	—	—	60	—	—	—	60	—	60	—	
—	—	—	139	94	70	—	209	94	170	—	
—	—	—	164	—	40	—	204	—	220	—	1 privatni
—	—	—	684	16	384	84	1069	—	2160	—	
—	—	—	835	73	300	—	1135	73	1609	—	2 privatna; 3 bez podpore
—	—	—	814	—	350	—	1164	—	1454	—	
—	—	—	249	96[1]	106	84[2]	356	80[3]	120	—	
—	—	—	49	96	50	—	99	96	90	—	
—	—	—	127	92	—	—	127	92	180	—	
—	—	1	180	—	100	—	280	—	162	—	1 privatni; 1 bez podpore
—	—	—	—	—	—	—	—	—	360	—	bez podpore
—	—	—	118	75	118	75	237	50	187	50	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	—	bez podpore
—	—	—	—	—	—	—	—	—	590	—	bez podpore
—	—	—	19	84	20	—	39	84	140	—	
—	—	—	299	96	100	—	399	96	240	—	
—	—	—	499	92	150	—	649	92	540	—	
—	—	—	549	78	—	—	549	78	780	—	
—	—	—	200	—	—	—	200	—	200	—	
—	—	—	300	—	60	—	360	—	660	—	
—	—	—	92	44½	92	44½	184	89	92	44½	
—	—	—	75	—	—	—	75	—	176	—	
—	—	—	99	96	—	—	99	96	50	—	2 bez podpore
—	—	—	11	67	11	67	23	34	23	34	

[1] Za god. 1892-1894, f. 135·80. — [2] Za god. 1892-1894, f. 54·24. — [3] Za god. 1892-1894, f. 190·04

Redni broj	POLITIČKI KOTAR	POLITIČKA OBĆINA	Šumarsko osoblje god. 1994 šumara	nadlugara	lugara	god. 1895 šumara	nadlugara	lugara	Iakle vije šumara	nadlugara	lugara
43	Dubrovnik	Slano	—	—	1	—	—	1	—	—	—
44	„	Ston	—	—	7	—	1	5	—	1	—
45	Šibenik	Skradin	—	—	12	—	—	13	—	—	1
46	„	Šibenik	1	—	11	1	—	11	—	—	—
47	„	Tiesno	—	—	4	—	—	4	—	—	—
48	„	Vodice	—	—	1	—	—	1	—	—	—
49	„	Zlarin	—	—	2	—	—	2	—	—	—
50	Sinj	Sinj	—	1	41	—	1	41	—	—	—
51	„	Vrlika	—	—	19	—	—	19	—	—	—
52	Split	Bol	—	—	1	—	—	1	—	—	—
53	„	Klis	—	—	7	—	—	7	—	—	—
54	„	Lečevica	—	1	13	—	1	14	—	—	1
55	„	Lukšić	—	—	3	—	—	3	—	—	—
56	„	Milna	—	—	3	—	—	3	—	—	—
57	„	Muć	—	—	30	—	—	29	—	—	—
58	„	Nerežišća	—	—	14	—	—	15	—	—	1
59	„	Novi	—	—	3	—	—	3	—	—	—
60	„	Omiš	—	1	19	—	—	19	—	—	—
61	„	Postire	—	—	2	—	—	2	—	—	—
62	„	Pučišće	—	—	5	—	—	5	—	—	—
63	„	Selca	—	—	5	—	—	5	—	—	—
64	„	Šolta	—	—	4	—	—	4	—	—	—
65	„	Split	—	—	12	—	—	12	—	—	—
66	„	Sučurac	—	—	2	—	—	3	—	—	1
67	„	Supetar	—	—	4	—	—	4	—	—	—
68	„	Sutivan	—	—	2	—	—	2	—	—	—
69	„	Trogir	—	—	22	—	—	22	—	—	—
70	Zadar	Biograd		—	11	—	—	10	—	—	—
71	„	Nin	—	—	16	—	—	18	—	—	2
72	„	Novigrad	—	—	14	—	—	15	—	—	1
73	„	Pag	—	—	4	—	—	4	—	—	—
74	„	Rab	1	—	9	1	—	9	—	—	—
75	„	Sali	—	—	2	—	—	2	—	—	—
76	„	Silba	—	—	4	—	—	4	—	—	—
77	„	Zadar	—	1	22	—	1	22	—	—	—
		Godine 1895 Ukupno	4	6	564	4	6	577		1	19
	a to za službu godine 1895 podupirano je bilo troškom		—	—	—	4	5	443	—	—	—
	„ „ „ „ „ 1894 „ „ „ „		—	—	—	4	4	440	—	—	—

god. 1895 nanje šumara	nadlugara	lugara	Godine 1895 doznačene podpore: od Namjestništva fior.	novč.	od Zemaljskog odbora fior.	novč.	Ukupno fior.	novč.	Trošak općina godine 1895 fior.	novč.	OPAZKE
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	privatni
—	—	2	144	99	24	99	169	98	610	—	3 privatna
—	—	—	495	79	—	—	495	79	500	—	1 bez podpore
—	—	—	410	84	175	—	585	84	1322	—	
—	—	—	180	—	—	—	180	—	240	—	1 privatni
—	—	—	60	—	—	—	60	—	60	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	380	—	bez podpore
—	—	—	1008	—	672	—	1680	—	2220	—	1 privatni
—	—	—	425	28	342	72	768	—	992	—	3 privatna
—	—	—	47	98	—	—	47	98	50	—	
—	—	—	144	—	48	—	192	—	192	—	3 privatna
—	—	—	255	20	186	94	442	14	410	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	180	—	bez podpore
—	—	—	—	—	—	—	—	—	620	—	bez podpore
—	—	1	620	—	100	—	720	—	1000	—	4 privatna; 6 bez podpore
—	—	—	120	-	—	—	120	-	120	—	12 privatna
—	—	—	—	—	—	—	—	—	420	—	bez podpore
—	1	—	211	26	200	—	411	26	1020	—	1 bez podpore
—	—	—	120	—	—	—	120	—	300	—	
—	—	—	120	—	60	—	180	—	380	—	1 privatni; 1 bez podpore
—	—	—	83	96	40	—	123	96	252	—	2 bez podpore
—	—	—	50	—	50	—	100	—	492	—	
—	-	—	360	—	—	—	360	—	762	—	1 privatni
—	—	—	—	—	—	—	—	—	120	—	1 privatni; ostali bez podpore
—	-	—	—	—	—	—	—	—	344	—	bez podpore
—	—	—	—	—	—	—	—	—	160	—	1 privatni; ostali bez podpore
—	—	—	600	—	312	—	912	—	912	—	4 privatna
—	—	1	329	84	60	—	389	84	384	—	
—	-	—	549	78	—	—	549	78	660	—	7 privatna
—	—	—	238	—	—	—	238	—	336	-	8 privatna
—	—	—	60	—	120	—	180	—	324	—	1 bez podpore
—	—	—	539	86	140	—	679	86	1512	—	3 bez podpore
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	privatna
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	privatna
—	—	—	410	—	—	—	410	—	1010	—	nadlugar bez podpore
—	1	6	16084	26	6095	15½	22182	41½	35183	56½	1 državni 13 privatna
—	—	—	16084	26	6098	15½	22182	41½	35183	56½	
—	—	—	16332	65	6078	50	22411	15	36382	21	

Prilog B.

Izkaz

o šumskim prestupcim u obće razpravljenih godine 1895.

Redni broj	Politički kotar	Broj razprava usljed osvada ili zvaničnog uredovanja			Od ovih bilo je			Po razpravam rješenim		
		neriješenih godine 1894	godine 1895	ukupno	ustupljeno c. k. kaznenom sudu	od političkih vlasti konačno riješeno	ostalo kod političkih vlasti na razpravu	nepronadjeni krivci ili zagodjeni	nevini pronadjeni	O s u … ukorom
1	Benkovac	77	2135	2212	124	1890	198	30	350	676
2	Kotor	93	244	337	—	280	57	7	52	83
3	Korčula	206	580	786	5	546	235	—	46	137
4	Imotski	236	3391	3627	114	3242	271	22	498	526
5	Knin	588	1584	2172	130	1554	488	20	194	331
6	Hvar	267	370	637	20	448	169	5	70	15
7	Makarska	316	828	1144	155	662	327	27	326	126
8	Metković	167	498	665	181	426	58	13	101	145
9	Dubrovnik	31	483	514	51	405	58	—	72	201
10	Šibenik	719	1465	2184	9	1126	1049	66	61	808
11	Sinj	105	6411	6516	165	6266	85	2	434	1827
12	Split	3022	5683	8705	59	5699	2947	98	596	3465
13	Zadar	2032	1106	3138	84	1490	1564	135	415	343
Ukup. g 1895		7859	24778	32637	1097	24034	7506	425	3215	8683
„ „ 1894		— —	— —	31798	1212	22727	7859	261	3598	8867

od političkih vlasti		Ukupno bilo je time sudjeno na					OPAZKE
d e		novčane globe		zatvor	naknade šteta		
novčanim globam	na zatvor	fior.	novč.	dana	fior.	novč.	
620	214	1492	—	391	2781	30	
130	8	490	—	17	335	75	
360	3	650	—	4	1071	03	
1832	364	2446	50	400	1316	57	
664	345	1207	20	385	815	02	
357	1	659	—	1	461	57	
183	—	661	—	—	214	92	
163	4	361	—	4	206	50	
129	3	580	—	7	440	06	
127	64	649	50	68	871	31	
2740	1263	2087	—	1247	3703	33	
1468	72	696	20	66	1475	59	
469	128	2003	50	152½	1468	06	
9242	2469	13982	90	2742½	15161	01	
8189	1812	17429	29	1876½	16020	87	

Prillog C.

Izkaz

o poslovanju sa šumskim globama na korist poljodjelske zaklade godine 1895 kod cc. kk. poreznih ureda u Dalmaciji.

Redni broj	POLITIČKI KOTAR	Porezni Ured	Ostanak koncem godine 1894		Nova pristojbina godine 1895		Ukupno		Brisao godine 1895	
			fior.	nč.	fior	nč.	fior.	nč.	fior.	nč.
1	Benkovac	Benkovac	539	48	184	—	723	48	4	80
2		Kistanje	615	50	—	—	615	50	20	—
3		Obrovac	905	77	124	—	1029	77	159	—
4	Kotor	Budva	27	—	143	50	170	50	15	—
5		Ercegnovi	8	—	88	50	96	50	5	—
6		Kotor	26	—	62	50	88	50	—	—
7		Risan	92	88	195	50	288	38	18	—
8	Korčula	Korčula	316	—	640	—	956	—	312	—
9		Orebić	31	—	163	50	194	50	—	—
10	Imoski	Imotski	1219	49½	3361	48	4580	97½	667	2
11	Knin	Knin	865	96	542	98	1408	94	279	41
12		Drniš	1301	87	594	50	1896	37	170	87
13	Hvar	Starigrad	564	—	238	61	802	61	30	—
14		Hvar	61	—	13	—	74	—	61	—
15		Vis	66	—	82	36	148	36	35	—
16	Makarska	Makarska	474	50	235	—	709	50	445	—
17		Vrhgorac	605	64	458	19	1063	83	139	80
18	Metković	Metković	113	50	362	—	475	50	—	—
19	Dubrovnik	Cavtat	—	—	43	—	43	—	—	—
20		Dubrovnik	15	—	45	—	60	—	15	—
21		Ston	62	—	531	—	593	—	—	—
22	Šibenik	Skradin	262	—	137	75	399	75	—	—
23		Šibenik	115	51	118	50	234	01	16	06½
24	Sinj	Sinj	180	36	768	79	949	15	49	—
25		Vrlika	1031	33	604	06	1635	39	658	50
26	Spljet	Omiš	605	50	675	50	1281	—	363	50
27		Spljet	4250	21	1061	45	5311	66	633	—
28		Supetar	1507	34	241	—	1748	34	6	—
29		Trogir	2317	19	606	15	2923	34	69	45
30	Zadar	Biograd	582	75	202	—	784	75	461	75
31		Pag	115	—	330	—	445	—	10	—
32		Rab	52	—	221	50	273	50	40	—
33		Zadar	1201	09½	928	90	2129	99½	794	14½
	1895 Ukupno	bilo je	20130	88	14004	22	34135	10	5478	31
	1894 „	bilo je	18797	24½	19976	32	38773	56½	5410	18

Čista ukupna pristojbina godine 1895		Utjerano godine 1895		Ostanak koncem godine 1895		OPAZKE
fior.	nč.	fior.	nč.	fior.	nč.	
7718	68	385	42½	333	25½	
5595	50	229	—	366	50	
8870	77	305	21	565	56	
1155	50	68	—	87	50	
91	50	67	50	24	—	
88	50	49	12	39	38	
2270	38	171	—	99	38	
6644	—	401	—	243	—	
1194	50	148	50	46	—	
39013	95½	2371	32	1542	63½	
11129	53	280	45	849	08	
17725	50	190	33	1535	17	
7772	61	134	87	637	74	
13	—	13	—	—	—	
1113	36	37	—	76	36	
2264	50	90	50	174	—	
9924	03	265	89	658	14	
4475	50	244	50	231	—	
43	—	13	—	30	—	
45	—	35	—	10	—	
5593	—	426	50	166	50	
3899	75	137	25	226	50	
2317	94½	119	01	98	93½	
9000	15	684	15	216	—	
9776	89	248	37½	728	51½	
9017	50	215	—	702	50	
46778	66	933	32	3745	34	
17442	34	416	15	1326	19	
28853	89	677	42	2176	47	
3323	—	63	—	260	—	
4435	—	220	46½	214	53½	
2333	50	80	—	153	50	
13335	85	554	—	781	85	
286656	79	10311	25½	18345	53½	
333663	38½	13232	50½	20130	88	

Prilog D.

Izkaz uprave

sa zakladóm za pošumljenje i melioraciju godine 1895 kod c. k. Namjestništva.

GODINA	Doznačeno bilo je od					od ovih trošilo se je za							Opazke
	Ministarstva Poljodjelstva	Zemaljskog Odbora	Obćina	drugih vlasti	Ukupno	sjemenje i biljke	umjetno pošumljenje	uredjenje bujica	razsadnike	obćinsko šumarsko osoblje	razne stvari	Ukupno	
	forinti austrijske vriednosti												
1895	49.000	18655·13	11844·13	2000	81.499·50	1183·69	7197 94	44.150·08	4583·40	21.472·45	1212·89	79.800·45	
1894	61.488 87	28.759·23	2180·23	550	92.979·03	2109·13	7632·54	48.637·89	4148·05	21.256·15	294·90	84.078·66	

Obrt i trgovina.

Pokle je od dotičnih suzanimanika bila izpitana osnova za gradnju jedne uzkotračne željezničke pruge iz Spljeta preko Solina i Klisa do Aržanà, sa ogrankom od Kraja do Sinja, koja se ima spojiti sa bosansko-hercegovačkom željeznicom, i pokle je bila obavljena komisijonalna revizija dotične trase kako je bilo iztaknuto u lanjskom izvješću o odborovu radu, Odbor se je Zemaljski morao opet povratiti na teško po našu zemlju pitanje, na ono naime o *doprinesku* što se je zahtjevao iz zemaljskih sredstava za gradnju iste.

Ovo ga je bilo u velike zabrinulo, koliko obzirom na nepovoljne ekonomične prilike naše pokrajne, toliko obzirom na bojazan, da ono nebi opet stvorilo kakvu novu zaprieku konačnom riešenju toli važnog pitanja, koje se već od toliko godina povlači; pak s toga baš odgovarajući, svojim dopisom 7 februara 1896 Br. 4763, na odnosni dopis Njeg. Preuz. gosp. Namjestniku, nije mogao a da čisto i bistro ne izjavi kako ga je zahtjev o doprinesku uprav *iznenadio.*

Zemaljski se Odbor nije zbilja nikada nadao, niti se je mogao nadati, da će se doći do takovih zahtjeva, nakon toliko neuvaženih prošnja, tolikog izčekivanja, tolikog uzaludnog dopisivanja i tolikih obećanja, da će doći red i za Dalmaciju, da se štogod uradi na korist njezina materijalnog razvitka. — Smatrao je pače skroz nemogućom i samu pomisao, da bi naša siromašna zemlja mogla biti pozvana, da sutječe u troškove, koji nadmašuju njezine sile, u svrhu da se bosanska željeznica protegne do mora, i tim da se jednom učini kraj iznimnom stanju, usljed kojega se obala dalmatinska, u sredini južne Europe, u pogledu komunikacija, nalazi u daleko gorem položaju, nego li se nahodi koja država, do koje još nije prodrla luč prosvjete.

Još je pak većma Zemaljski Odbor ostao iznenadjen, kad je izpitao što propisuje državni zakon 17 julija 1887, na kojemu se je gornji zahtjev osnivao, i koji se odnosi jedino na mjestne željeznice, jer nije mogao nikako dokučiti, kako se može smatrati mjestnom, željeznica — pak bila i uzkotračna — koja je opredieljena da spoji Bosnu sa Dalmacijom, a naročito da bosanske proizvode k moru dovozi; jer je uviek cienio da za označivanje jedne željeznice, treba u obzir uzeti njezinu svrhu i uzroke, s kojih se ima sagraditi, a nigda i nipošto, tehnički sustav gradnje. — Odbor Zemaljski nije mogao takodjer razumjeti, ni na kojemu je temelju bio opredieljen razmjer pokrajinskog doprineska, biva onaj od $5^0/_0$, na ukupni u trebovniku naznačeni trošak.

Članak III. spomenutog zakona izričito kaže, da će doprinesci odmjereni biti prama individualnim interesim pri dotičnom ukorišćivanju; i zakon isti medju esemplifikacijama navadja i onaj doprinosa, kao *jedan* od načina učestvovanja k troškovim, ali napominje u isto doba i više drugih daleko blažih. Na fior. 600.000, doprinos u razmjeru od $5^0/_0$, iznosio bi bio svotu od fior. 280.000, a ta je za Dalmaciju bila ogromna i predstavljala je gotovo cieli godišnji trošak sve zemaljske uprave.

Pri ekonomičnom stanju naše zemlje, za koju u materijalnom pogledu malo je što do sada učinjeno bilo, spomenuti je trošak bio još ogromniji u koliko filoksera prieti da nam uništi naš glavni proizvod, vino.

Iziskivati dakle od Dalmacije, da i ona sutječe u troškove za gradnju željeznice, to je bilo isto kao kazati joj, da još čeka koji viek dok se sagradi.

Sve je ove razloge Odbor Zemaljski naveo u gorispomenutom svomu dopisu što ga je upravio Njeg. Preuz. gosp. Namjestniku i izrazio nadu, da će i Njeg. Preuz. kojoj su ekonomične okolnosti zemlje dobro poznate, dieliti iste nazore.

Odbor Zemaljski, s gorinavedenih razloga, konkretirao je svoj odgovor na sliedeće: kako t. j. on, misli da se propisi državnog zakona 17 junija 1887, nedaju uporaviti u slučaju gradnje bosanske željeznice, u koliko se ne radi o mjestnoj željeznici; a kad bi se i dali uporaviti, da bi Odbor Zemaljski bio usilovan izjaviti — *kao što je i izjavio* — da pokrajina nije u stanju primiti se ikakvog doprineska za gradnju spomenute željeznice, jer da bi, pri ekonomičkim prilikam u kojima se nahodi, svaka obveza sa njezine strane bila nemogućna.

Zamolio je pak Njeg. Preuz. gosp. Namjestnika da bi blagoizvolio, uz gorinavedene okolnosti spomenuti Visokom c. k. Ministarstvu trgovine i sve one druge, koje se bolje dadu crpiti kod političke nego li kod pokrajinske uprave, pošto se kod prve sve nevolje jedne zemlje u jasnijoj slici vidjeti mogu, te da bi haljenom Ministarstvu predložio i vruće preporučio, da bi odustao od zahtjeva pokrajinskog doprineska.

C. je K. Namjestništvo javljalo pak, dopisom 4 februara pr. Br. 3137, da je Visoko c. k. Ministarstvo trgovine, odpisom 17 januara 1896 Br. 65823, obzirom na pogodni uspjeh obavljene komisijonalne revizije trase od 14 do 18 oktobra 1895, glede osnovane uzkotračne željeznice iz Spljeta do pokrajinskih medja kod Aržanà, ogrankom od Kraja do Sinja, pronašlo da odobri vodjenje trase, poduprto po Povjerenstvu, koje preporučuje upotrebljenje sustava adezije.

U istomu dopisu naznačena su i sva ona preinačenja, koja se obzirom na želje i molbe iznesene na zapisnik sa strane oblasti i zanimanika, namjeravaju uvesti pri izradjivanju potankih osnova, u osnovi, na temelju koje je sliedilo povjerenstveno uredovanje.

Zemaljski Odbor, doznavši od podpisanoga predsjednika, da mu je Njeg. Preuz. gosp. Ministar financija izjavio da je našao opravdanim razloge navedene u odborovu dopisu 7 februara o. g. Br. 4763, upravljenu Njeg. Preuzv. gosp. Namjestniku, na odgovor njegovu 22 septembra 1895 Br. 24684, eda pokrajina bude oslobodjena od svakog doprineska za gradnju željeznice koja bi imala spajati Spljet sa Bugojnom, obratio se je opet Njeg. Preuzv. gosp. Namjestniku, dopisom 27 marta 1896 Br. 1772 i upozorio ga, kako je tom izjavom odstranjena bila jedna od najglavnijih zaprieka, koja je smetala da se zakonska osnova podnese na razpravu Carevinskom Vieću.

Nego istomu Vieću nije još bila iznešena ni osnova, predložena sa strane bosanske vlade glede željeznice Bugojno-Aržano, a koja da bude sagradjena čeka samo odobrenje nadležnih faktora, i koja stoji u savezu sa dalmatinskom željeznicom (Spljet-Aržano) — ob ovoj potonjoj pak nemože ni da bude govora, dokle ne bude riešeno pitanje o bosanskoj — jer kad osnova o gradnji bosanske željeznice nebi bila u ovome zasjedanju razpravljena, to bi doniela tu posljedicu, da bi se izgubila jedna ciela godina, u koliko, radi klimatičnih okolnosti, nebi moguće bilo da se radnje izvedu kroz zimsko doba, dočim za Dalmaciju te okolnosti ne obstoje.

Stalo je dakle u interesu naše pokrajine, da se čim prije započmu radnje željeznice Bugojno-Aržano, a da se to

postigne, nije trebalo drugo, nego da se dotična osnova podastre carevinskom vieću odmah iza uskrsnih blagdana.

Ne treba ni spominjati od kolike je važnosti ovo pitanje za Dalmaciju, koja neustrpljivo čeka, da napokon spojena bude sa susjednim pokrajinam, od kojih pak očekiva svoje materijalno preporodjenje.

I zaista, bilo bo i vrieme da njezini opravdani zahtjevi u ovom pogledu budu napokon izpunjeni. To zahtjevaju njeni interesi, koji, jer zanemareni, svaki dan propadaju; to zahtjeva i sama čast države, koja nesmje nadalje ostaviti Dalmaciju u ovakovom položaju, sada kad se željeznice grade i za najdalje kolonije.

Jedna sama pak godina zakašnjenja mogla bi donieti neizmjernih posljedica u političkom i materijalnom pogledu.

U političkim bi odnošajim na Iztoku, od časa na čas može nastati ne malih promjena; a naši materijalni interesi propadaju s dana na dan, tako da se riešenje ovog pitanja više odgadjati neda, pak bilo to i za samu jednù godinu danâ.

Na temelju sviju dovle nanizanih razloga, Odbor je Zemaljski, spomenutim dopisom Br. 1772, zamolio Njeg. Preuz. gosp. Namjestnika, neka bi se zauzeo kod Njeg. Preuz. gosp. Ministra-predsjednika, eda bi ovaj blagoizvolio razpoložiti:

a) da odmah iza uskrsnih praznika, bude podnešena carevinskom vieću na razpravu osnova za gradnju željeznice Bugojno-Aržanò;

b) da se odmah, čim budu dovršene pripravne radnje, podnese na razpravljanje carevinskog vieća osnova za gradnju željeznice Aržanò-Spljet, bez ikakva doprineska sa strane pokrajine.

Dopisom 4 junija tek. Br. 15105, c. je k. Namjestništvo saobćilo Odboru Zemaljskomu preugodnu viest, tu naime, da je Visoka c. k. Vlada, uvaživši okolnosti iztaknute od c. k. Namjestništva i Odbora Zemaljskog, svojim odpisom 26 maja pr. Br. 4912-I, odlučila odustati od zahtjeva doprineska iz zemaljskih sredstava za troškove gradnje projektovane željeznice Spljet-Aržanò, potraženog u početku spomenutom odlukom Visokog Ministarstva trgovine, 9 septembra 1895 Br. 38966; dodatkom, da će se pak ista Vlada postarati, da gradnja ove željeznice bude što prije obezbjedjena ustavnim putem.

Radostan bijaše Odbor Zemaljski, što je ova zaista ne mala poteškoća svladana bila, pak se je požurio da Njeg. Preuz. gosp. Namjestniku izrazi svoju zahvalnost, što se je ovo pitanje, na njegov zagovor, povoljno riešilo po našu zemlju.

Buduć je Njeg. Preuz. gosp. Ministar Kallay u budžetnom odboru austrijske delegacije izjavio, da je tehnički dio ciele osnove, u koliko se Bosne tiče, podpuno gotov, te da su odnosni dogovori izmedju obiju vlada monarhije već u teku, Odbor se je obratio opet Njeg. Preuzv. gosp. Namjestniku moleći ga, da bi blagoizvolio, obzirom na gornju izjavu, osobitom predstavkom nastojati kod Visokog Ministarstva, da ove jeseni bude u oba parlamenta monarhije dostavljena na razpravu zakonska osnova o gradnji pruge Bugojno-Aržanò; suviše da bi takodjer i u bečkom parlamentu još ove jeseni bila podnesena zakonska osnova za prugu Aržanò-Spljet, i u tu svrhu nastojati, da budu što prije izvedene tehnične radnje, koje su već započete.

Nada se Zemalj. Odbor da će kroz ne vele vremena, naše željezničko pitanje, za konačnim riešenjem kojega odavna vapijemo, postati gotovim činom.

Dopisom, 2 marta pr. Br, 1124, bi prosljedjen Njeg. Preuz. gosp, Namjestniku, Saborski zaključak, 8 februara pr., da

bi se pri podieljivanju koncesija parobrodarskih plovitbenih linija, uzimali u osobiti obzir sinovi ove zemlje, i da bi im se dala prednost spram drugim.

Odbor je Zemaljski izrazio nadu, da će c. k. Vlada, kao što dosle, tako i odsle, podupirati razvitak malih parobrodarskih družtava, nezaboravivši, da je pokrajina pretrpila ogromnih šteta, podpunim gotovo izčeznućem naše plovitbe na jedra, pa i obzirom na okolnost što ima okolicâ, u kojima se, s oskudice obradjivih zemalja, dade još koješta privriediti samo mornarskim zanatom.

Iztakao je suviše, kako se je, istina, u pogledu komunikacija u zadnje doba, obzirom na geografički položaj zemlje, dosta uradilo, al ipak kako ostaje još mnogo da se uradi; naglasio je kako sve to bolji razvitak obćeg saobraštaja, ostaje uvjek najuspješnije sredstvo za razvitak moralnog i ekonomičnog stanja, i kako novac, koji se u ovu svrhu ulaže, sa ekonomičnog gledišta, uvjek je dobro uložen jer opet i ako indirektno, ipak i samoj državi koristi donosi.

Pomorsko Družtvo u Trstu, podnielo je ravno Njeg. Preuz. gosp. Ministru financija naročitu predstavku, kojom je tražilo, da bi se oprost poreza protegao i za brodove na jedro i parobrode, nabavljene u inozemstvu poslje 1 januara 1894, a to u smislu zakona 27 decembra 1893; pak istodobno zamolilo i Zemaljski Odbor, da bi mu podupirao tu predstavku.

Pošto se je po Odborovom mnienju predstavka osnivala na dobre razloge, to se je on odazvao gornjoj zamolbi, te svojim pismom, 24 februara pr. Br. 1090, istu preporučio Visokom c. k. Ministarstvu financija, upozorivši ga na posljedice, što bi pretrpjela mala parobrodarska družtva, kad bi se tumačio zakon u onom smislu, u kojem ga tumači c. k. Ravnatdjstvo financija u Trstu.

I drugi Saborski zaključak, onaj naime 10 februara pr. da bi c. k. Vlada ukinula zakon 21 julija 1880 o pravljenju umjetnih vina, bi takodjer proslIedjen Njeg. Preuz. Gosp. Namjestniku, dopisom 2 marta pr. Br. 1236.

Odbor Zemaljski smatrao je potrebitim, da ovaj zaključak, obzirom na preveliku njegovu važnost, obširno obrazloži, kao što ga je i obrazložio, dokazavši njegovu svestranu temeljitost i podpunu opravdanost.

Iztakao je ponajprije, kako su poglaviti razlozi, koji su potakli Sabor da spomenuti zaključak prihvati, dvostruke naravi, biva: higijenički i ekonomički.

Higijenički: jer su stvari, koje se rabe za pravljenje rečenih vina, škodljive zdravlju, što je u ovom predmetu najglavnije. Istina je, da su tvornice podvržene nadziranju zdravstvenih organa, ali je takodjer istina izkustvom dokazana, da to nadziranje nije kadro da ukloni one posljedice, na koje zakon smjera. Pohlepa za dobitkom, da nadje načina, kako da patvoreno vino otme svakom nadziranju. Ekonomički pak: jer da iz umjetnog pravljenja vina narod nema nikakve koristi, pošto ciene ovog jako se malo razlikuju od ciena pravog vina, koje se pravi od samog groždja. Naveo je suviše, kako se nesmje zaboraviti, da je vino u Austro-Ugarskoj monarhiji znatni proizvodl, i kako bi baš sami državni interesi zahtjevali, da se naravno vino zaštiti od utakmice, koju mu pravi ono umjetno, kao što je to uradila Francuska, povisivši carinu na uvoz tvari za pravljenja potrebitih.

Ovo je baš životno pitanje, za sve južne pokrajine, a osobito za Dalmaciju,

kojoj je vino glavni ako ne i jedini proizvod, i u kojoj bi se gojitba loze mogla još dosta razviti.

Izmedju svijuh nesreća, koje zadesiše lozu kroz ovo zadnjih godina (oidium, peronospora, filoksera), i koje znatno povisiše troškove produkcije, konkurencija sa umjetnim vinom jest najveća; i bojati se je, pošto se je i kod nas počelo praviti umjetno, da pravo dalmatinsko vino ne izgubi svoje liepo i u trgovačkom svietu dobro poznato ime, i ne postane žrtvom proste spekulacije i časovite dobiti.

Obzirom na sve ove razloge, kao i na posljedice, koje proiztiču iz ogromnih šteta, nanešenih Dalmaciji usljed nesretnog trgovačkog ugovora sa Italijom, bi izražena nada, da će se nastojati, da se ove barem u nekoliko ublaže, a to da će se polučiti, ako se ukine zakon, koji produkciji vina zadaje najteži udarac, i koji je Ugarska već i ukinula, baš obzirom na sve goriiztaknute činjenice, premda se ona, mora da stara, kako će doskočiti oskudici vina, sbog filoksere, koja vinograde tamani.

Poznato je pak, da su se takodjer odlučili obratiti Visokom c. k. Ministarstvu i izraziti se u smislu spomenutog zaključka, gospodarska Vieća u Istriji i Goriciji, naše mjestno, i Obćina Spljetska.

Napokon i treći Saborski zaključak, onaj od 8 februara pr. o ukinuću financijalnog pečata na novine, bi prosliedjen Njeg. Preuz. Gosp. Namjestniku. Ovaj se je zaključak sam po sebi preporučivao, jer svak priznaje i shodnost i nuždu, da se ukine biljegovina na novine; koja je već bila ukinuta u svim naprednim državam, pa se je nadati, da će i u našoj.

Pošto bi preinake, štono ih je naročitom predstavkom, ravno podnešenom c. c. Ministarstvu financija, predložila Obrtničko-trgovačka Komora u Spljetu državnom zakonu 20 junija 1888 Br. 95, o distilizaciji alhoola, a sastojeće u tomu, da pri § 1 istoga zakona bude ustanovljeno:

„§ 76 Obćeg Carinarskog Cienika biva „preinačen:

„ad a) . . . . . fior. 150.

„ad b) . . . . . „ 100.“

odgovarale prilikam i potrebam ove zemlje, predstavka je bila sa strane Odbora Zemalj. poduprta i vruće preporučeno njezino uvaženje.

Preporukom je prosliedjena i molba, upravljena Visokom c. k. Ministarstvu trgovine sa strane Ugarsko-hrvatsko-dioničko-pomorskog Družtva, da bi mu austrijanska vlada udielila subvenciju prigodom zavedenja nove brze pruge Rieka-Kotor, koja da bi se primila prenosa pošte ujedno sa onom već obstojećom: Rieka-Zadar-Šibenik-Trogir-Kaštela-Spljet i otok Brač.

Put do Rijeke, jest najkraći put koji stavlja Dalmaciju u komunikaciju sa ostalim pokrajinam monarhije. K ovomu treba uzeti u obzir i to, kako naime ima nekoliko godina, što je Rijeka postala središtem trgovine za vino, taj naš glavni proizvod, te bi u tom pogledu nova pruga odgovarala najvažnijoj našoj potrebi. Ova bi pruga napokon popunjavala sveze Dalmacije sa ostalim pokrajinam i imala osobitu važnost ne samo za pospješni prenos pošte, dali i za razvitak trgovine. S toga je i bilo najtoplije preporučeno prehvaljenom Ministarstvu, da bi se udostojilo udieliti onomu zaslužnomu družtvu subvenciju u takovoj mjeri, da mu omogući oživotvoriti gorinaznačenu brzu prugu (Br. 200).

Prosljedjen je bio c. k. pomorskoj Vladi u Trstu (Br. 1503), preporukom da ga uvaži, Saborski zaključak, 10 fe-

bruara pr. o uredjenju luke na Korčuli. Odbor je naveo, kako Saborski zaključak zagovara sama okolnost, što položaj one luke ima znatni upliv, toli za plovitbenu sigurnost jedranjačâ, koli za onu parobrodâ. Od gorihvaljene Vlade, još o predmetu nikakav odgovor stigao nije.

I predlog iznesen od zastup. Antuna viteza Vukovića, pri saborskoj sjednici dneva 5 februara pr., da se promakne i razvije ribarstvo i druge s njime srodne industrijalne grane, premda od Visokog Sabora. s kratkoće vremena, nerazpravljen, bi ipak, na pitanje c. k. Pomorske Vlade u Trstu, istoj priobćen u prepisu, dopisom 30 marta pr. Br. 1503. Odbor ga je Zemaljski obrazložio i preporučio iztakuuvši kako bi, kad bi se samo c. k. Centralna Vlada zauzela za ribarstvo, kao što se zauzimlju druge države, ono moglo postati i u Dalmaciji dosta znatnim i koristnim obrtom.

Preporučena je bila istoj c. k. pomorskoj Vladi (Br. 1853) molba Obćine Pažke, da bi se uredila obala takozvana „Golija“.

Dopisom 3 junija tek. Br. 1092, javilo je c. k. Ravnateljstvo pošta i brzojava, da je na molbu Obćinskoga Upraviteljstva na Visu, od Odbora poduprtu i preporučenu (Br. 2467, 3252), razpoložilo, da se tamo namjesti još jedan knjigonoša i izjavilo, da će uznastojati, da molbi udovolji i u onom dielu, koji se odnosi na uvedenje seoske pošte.

Drugim pak dopisom, 3 januara pr. Br. 25359, javilo je spomenuto Ravnateljstvo, da je Visoko c. k. Ministarstvo trgovine, pristalo na podastrieti mu predlog, da se uvrsti Starigrad u prugu Spljet-Makarska, parobrodarskog družtva braće Rismondo.

Dopisom, 10 maja pr. Br. 10847, c. je k. Namjestništvo priobćilo, da je bilo predloženo Visokom c. k. Ministarstvu trgovine, ustanovljenje Lučko-zdravstvenog izloženstva sa carinarskom službom u Račiškoj luci na Korčuli (Br. 2868).

Prosljedjene su bile istomu c. k. Ravnateljstvu pošta i brzojava molbe Obćinskog Upraviteljstva u Janjini za ustanovljenje nove poštarske postaje na Draču (Br. 2466) i Obćinskoga Upraviteljstva u Blatu, za povišenje osobljâ kod onog poštarskog Ureda (Br. 308); seljana Dragove, Birbinja i Savore na dugom otoku, da bi se i rečenih sela doticao poštarrki parobrod zadarskog družtva (Br. 6258), preporukom da im se udovolji.

Bi prosliedjena, takodjer preporukom, molba Obćinskog Upraviteljstva na Šolti, da bi se u Stomorsku luku postavilo jedno c. k. financijalno Izloženstvo (Br. 2547).

Obćine.

Zaključak, usvojen od Visokog Sabora pri sjednici 10 februara t. g. kojim je Odboru Zemaljskom ustupljen predlog, da se ne razvlači obnovljivanjem razpuštenih obćinskih vieća sa očitom povriedom § 110 Obć. Prav., bi proslijedjen Njeg. Preuzv. gosp. Namjestniku, dopisom 30 marća t. g. Br. 1640; a na ovaj još nikakva odgovora.

Ovdje se, samo u izvadku, prenose neke odluke Zemaljskoga Odbora, odnoseće se na poslovanje Obćinâ.

Zaključci dalmatinskog zemaljskog Odbora.

dneva 9 januara 1896.

Br. 169. Preporučuje se Obćinskom Upraviteljstvu Pučišća na Braču, da uznastoji čim prije riešiti pitanje o diobi obradjivih obćinskih dobara.

Br. 170. Odbačen je utok Ante Samodola, proti zaključku 12 februara 1895 obćinskoga vieća u Drnišu, potvrdjivajućem odluku, 9 decembra 1894 Br. 2440, onog upraviteljstva, kojom ga je smetnulo sa lugarske službe; jer dokazano, da je svoje dužnosti teško zanemarivao.

Br. 6685. Ponavlja se obćinskom Upraviteljstvu Metkovića preporuka, da se, u zdravstvenom interesu onog odlomka, zauzme za sve to bolji razvitak i napredak šumarstva.

Br. 6681. Odbačen je, kao neosnovan, utok popa Stjepana Mulanovića i družine, proti zaključku, 6 decembra 1895, obćinskoga vieća u Vrboškoj, kojim bi imenovan glavarem seoskim Vrbanja Marin Lušić-Bulič Ivanov; jer dokazano da je on birač, u smislu § 1 obć. izb. prav. pošto kao težak i kmet, plaća posredno porez, naknadom dviju trećina zemljarine, vlastnicim dotičnih zemalja.

Br. 234. Odobren je zaključak, 16 decembra 1895, obćinskoga vieća Gornjeg-Primorja, da se crkovinarstvu Zaostroga ustupi osam metara zemljišta nad vrtom Nikole Kušurine; te je uoblašteno ono obć. Upraviteljstvo, da sklopi redovitu pogodbu, i smislu §§ 56 i 102 obć. prav.

Br. 194. Odobren je zaključak, 6 augusta 1895, obćinskoga vieća na Korčuli, o izbrisu nekojih šumskih naknada, s dokazane neplatomožnosti dotičnih dužnika.

Br. 351. Ustupljena je, izvida i providjenja dotičnih radi, obćinskom Upraviteljstvu u Zadru tužba seljana Sukošana protivu onim Galovca, u predmetu uživanja prava vlastitosti nekojih zemljišta.

dneva 15 januara 1896.

Br. 28. Ne nalazi Odbor Zemaljski da ikakvo providjenje poprimi, usljed tužbe obćinskoga prisjednika Stjepana Sokola i družine proti obćinskoj upravi u Kaštel-Sućurcu, radi nekojih tobožnjih nereda; pošto ne naveden nikakvi konkretni čin koji bi mogao dati temelja daljem postupanju; a naprotiv, dokazano, da Uprava u obće, zakonito i korektno postupa.

Br. 328. Odbačen je, kao vandoban, utok Jozipa Katasa pok. Nikole i družine, proti zaključku, 19 decembra 1895, obćinskoga vieća na Lećevici, s kojim bijahu imenovane seoske časti za odlomak Kladnjice.

Br. 209. Upućeno je obćinsko Upraviteljstvo u Zlarinu, kako mu je postupati, u svrhu, da, na ime i račun odlomka Prvić-Luke, sklopi zajam f. 7000, na utrnuće raznih omanjih dugova istoga odlomka.

Br. 6383. Takodjer, ono u Imotskoj, u predmetu diobe obradjivih obćinskih dobara, naredbom da ovo pitanje iznese opet na razpravljanje obćinskoga vieća.

Br. 329. Na pitanje obćinskoga Upraviteljstva u Tiesnom, preporučuje se iznova c. k. Ravnateljstvu pošta i brzojavá molba istoga Ukraviteljstva, da bi se selo Zlosela stavilo u svezu sa Zadrom, sredstvom parobrodarske pruge Šibenik-Zadar.

Br. 331. Odobren je zaključak, 25 novembra 1895, obćinskoga vieća u Lastovu, o izbrisu nekojih šumskih naknada s dokazane neplatomožnosti dotičnih dužnika.

Br. 60. Takodjer pogodba, 10 novembra 1895 Br. 145-181, s kojom obćinsko Upraviteljstvo u Staromgradu ustupa Jurju Ljubiću, uz cienu for. 58 novč. 05, zemlj. česticu Br. 9526, biće 258 i 287.

Br. 2412. Jer obavljenim izvidim dokazano da odcjepljenje Visoke od obćine Lečevičke, i pridruženje njezino k onoj Trogirskoj, nebi ni shodno ni koristno bilo; to Odbor Zemaljski ne nalazi, da, na molbu Martina Bošnjaka, iznese dalmat. Saboru dotični predlog.

Br. 371. Na utok Mate Rokušića, uništen je zaključak, 27 junija 1895, obćinskoga vieća u Vrgorcu, i to ne samo u onom dielu odnosećem se ne uredjenje lugarske službe, dali i u onom odnosećem se na proglašene branjevine: jer po mnienju šumarske vlasti, odredbe, sadržane u gornjem zaključku, neodgovaraju željenom razvitku šumâ u obćini Vrgoračkoj.

dneva 20 januara 1896.

Br. 369. Odobren je zaključak, 6 augusta 1895, obćinskoga vieća na Korčuli, o izbrisu jedne šumske naknade for. 4:16, s dokazane neplatomožnosti dotičnog dužnika.

Br. 4650. Na utok Ivana Petkovića-Kovača i družine, uništen je zaključak obćinskoga vieta u Blatu na Korčuli, 10 julija 1895, s kojim bi odobren konačni račun godine 1894; jer usljed odrekâ, spadnuća sa časti, te i smrti nekojih viećnika, broj je današnjih članova spao na 18 od 36 koji sačinjavaju obćinsko vieće; a jer ovo, u smislu § 44 obć. prav., nemože da u obće odlučuje nije li prisutno preko polovice njegovih članova; i jer se, u konkretnom slučaju, neda uporaviti odredba druge stavke istoga § preinačenog zakonom 28 aprila 1895 (P. Z. L. Br. 13), pošto ova vriedi svedjer u koliko se još nalazi u službi preko polovice viećnika.

Br. 4994. S istih razloga, uništeni su svi zaključci gorispomenutog obćinskoga vieća dneva 10 julija 1895, a odnoseći se na I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, XI, XII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, XX, XXI, XXIII, XXIV i XXV točku dotičnog dnevnog reda.

dneva 17 februara 1896.

Br. 467. Odbačen je kao neosnovan utok Jozipa Skračića Barina i družine, proti zaključku 28 decembra pr. obćinskoga

vieća u Tiesnom, u predmetu ustanovljenog doprineska državi kad bi ova u Tiesnom ustrojila c. k. kotarski sud; jer opravdan, obzirom na korist koja bi odtud za svo ono pučanstvo nastati mogla.

Bir. 991. Odobren je zaključak, 26 novembra p. g. kojim obćinsko Upraviteljstvo u Perastu ustupa, za for. 191:24, c. k. Državnom Eraru 6622 četv. met. površine česticâ 435, 465-2, 1114, 1115, 1116 i 1117 porezne obćine Perasta.

Bir. 972. Takodjer onaj, 12 oktobra p. g. obćinskoga vieća u Spljetu, kojim ustupa bezplatno c. k. Vladi sva neobradjena, neplodna i razpoloživa zemljišta obćinskoga odlomka Solina-Vranjica, preko kojih bi imala biti provedena željeznička pruga Spljet-Aržanò.

Bir. 996. Takodjer onaj, 13 novembra pr., obćinskoga vieća u Kaštel-Sučurcu, o istom predmetu.

Br. 535. Naredjeno je obćinskom Upraviteljstvu u Ninu da, pri prvoj sjèdnici obćinskoga vieća, stavi na dnevni red pitanje: da li se ima sudbeno postupati protivu svim onim kojimi vieće, u sjednici 20 novembra pr. nije dozvolilo da im se prihvaćena obćinska zemljišta ostave na kmetiju.

Br. 833. Odbačen je, kao neosnovan, utok Šime Festina iz Ražanaca, proti zaključku 20 novembra 1895 obćinskoga vieća u Ninu, kojim mu nije dalo na kmetiju zemljište „Velinac", i baš onaj dio sa zapadne strane; jer dokazano, da je ono zemljište potrebito obćinarim za pašu marve. — Naredjuje se istodobno obćinskom Upraviteljstvu, da shodna providjenja poprimi u pogledu u utoku naznačenih prisvojenih obć. zemljišta, te o predmetu izvjesti kroz dva mjeseca.

Br. 992. Takodjer onaj Jozipa Šprljana pok. Joze, proti zaključku, 9 decembra 1895, obćinskoga vieća u Vodicami, u predmetu skopljenja nagodaba sa Andrijom Ivasom i Antom Rocom glede obćinskih zemalja od nijh dvaju danas posjedavanih

Br. 993. Na ntok Viska Kučića i družine iz Vrbnika, uništen je zaključak 6 augusta 1895, obćinskoga vieća na Korčuli, da naime „Vrbnik", bude sačinjavati posebni odlomak, jer se o predmetu razpravljalo, bez da je bio na dnevni red (§ 43 obć. prav.)

Br. 871. Na utok Ivana Zeca pok. Mate, uništen je zaključak, 19 decembra pr. obćinskoga vieća na Lećevici, kojim je imenovalo glavara i arambašu za odlomak Divoević; jer izabrani iz nevaljanih i nepodpunih trojka. Naredjeno je Obć. Upraviteljstvu, da opet sazove seoski sbor eda sastavi nove valjane i podpune trojke.

Br. 1051. Ustupljen je Obćinskom Upraviteljstvu u Biogradu, utok Šime Čudine i drugovâ, proti zaključim 5 julija 1895 sbora seoskog odlomka Pakoštana; nalogom da ga podastre obćinskomu vieću kad bude razpravljalo o gornjim predmetim.

Br. 718. Odbačen je utok glavara Lune, Petra Badurine, u predmetu svrgnuća jednog rondara; jer za svrgnuće nije Upraviteljstvo držano bilo saslušati utočnikovo mnienje, a utočniku je vršiti naredbe Upraviteljstva.

Br. 390. Takodjer, žalba Antuna Gligori-a glavara Kolana, dneva 19 novembra pr. da ga Obćinsko Upraviteljstvo u Pagu nepodupire u vršenja njegova zvanja. Naloženo je Obć. Upravitelj-

stvu, da naredi spomenutom glavaru, da odma predloži osobe koje bi imale sastavljati odbor za uredjenje puteva onog odlomka.

Br. 577. Odobrena je pogodba, 29 novembra p. g. kojom Obćinsko Upraviteljstvo u Obrovcu podaje Mili Obradoviću iz Žegara za for. 20, prostoriju od 25 četv. metara čestice 1256-1.

Br. 580. Šalje se Obćinskom Upraviteljstvu u Vrgorac, stignuvša jedna tužba o prisvajanju obćinskog zemljišta u Kozici sa strane nekojih obćinara; naredbom dà, obavivši dotične izvide, odmah shodna providjenja poprimi.

Br. 970. Usljed molbe Marka Jelavića, pok. Jure, naredjeno je Obćinskom Upraviteljstvu u Vrgorac, da, ako li je današnjemu glavaru Podprologa iztekao trogodišnji rok službovanja, sazove seoski sbor da predloži trojku za imenovanje novog.

Br. 905. Odobren je zaključak, 15 januara pr. Br. 130, Obćinskoga Upravitelja u Sinju, a prihvaćen u okviru nadležnosti obćinskom vieću spadajućih, da se naime bezplatno ustupi c k. Vladi, svo neprieporno zemljište obćinske vlastitosti, a za gradnju željezničke pruge Spljet, Aržanò-Bugojno, kroz područje obćine sinjske, potrebito.

Br. 947. Odbačen je utok Grgura Miočića pk. Marka iz Ražanca, proti zaključku 20 novembra pr. obćinskoga vieća u Ninu, kojim mu nije dalo na kmetstvo, zemljište zvano „plemić livada“ i pozvalo ga, da isto zemljište, ostavi odmah na razpoloženje obćine; jer zaključak opravdan i podpuno osnovan.

dneva 24 februara 1896.

Br. 1033. Ne nalazi Odbor Zemaljski da usljed tužbe nekojih seljana Marine, ikakvo providjenje poprimi proti onom glavaru seoskom; jer je obavlje nim izvidim dokazano, da tvrdnje u raznim tužbam navodene, temelja nemaju.

Br. 1100. Pozivlje se Obćinsko Upraviteljstvo u Zadru, da odmah sazove seoski sbor odlomka Sukošana, eda predloži trojke za imenovanje novoga glavara i pristava.

Br. 832. Odbačen je utok Luke Jovića pok. Jakova iz Ražanaca, proti zaključku 20 novembra pr. obćinskoga vieća u Ninu, kojim je izbrisalo iz proračuna za g. 1896 svotu for. 36, u ime podpore za sirotu Grgicu Miočić pok. Luke; jer dokazano, da ona nije bez imanja, te da se ne radi o sirotašici, za koju bi se obćina škrbiti imala.

Br. 1084. Odbačen je utok Ivana Bolkovića p. Jozipa i drugova proti zaključku 27 decembra 1895, obćinskoga vieća u Rabu, o uvjetim kojim će se ponoviti pogodba sa obćinskim liečnikom D.r Horovitzem počamsi od 1 aprila t. g.; jer su svi prigovori, sa formalnog gledišta podignuti, skroz neosnovani; jer dotičnim uredovnim spisim dokazano da u načinu postupanja načelnikova u sazivanju i tekom sjednice ne leži nikakva zakonska povrieda.

Br. 987. Odobren je zaključak 27 decembra pr. obćinskoga vieća na Klisu, da se naime bezplatno ustupe c. k. Vladi sva zemljišta, neobradjena i koja do sada na kmetstvo niesu po-

dana, a potrebita joj kroz područje one obćine za gradnju željeznice Spljet-Aržanò-Bugojno.

dneva 2 marča 1896.

Br. 688. Šalje se na izvješće i opravdanje kroz osam dana, Obćinskom Upraviteljstvu u Omišu predstavka Boža Mandića, u predmetu prisvajanja obćinskih dobara u Zakušcu.

Br. 1089. Na utok Marka Ostojića glavara Tkona, uništen je zaključak, 30 decembra 1895 obćinskoga vieća u Biogradu, s kojim je, uvaživši molbu Ante Sandrića i drug, lišilo seljane odlomka Ugrinića od svakog doprineska za radnje okolo lukobrana u Tkonu.

Br. 1223. Naredjeno je općinskom Upraviteljstvu u Zadru, da, ako li je iztekao trogodišnji rok djelovanja sadašnjemu glavaru Kuklice, ili ako li je ovo mjesto drugčije izpražnjeno ostalo, uputi zakonom ustanovljeni postupak za imenovanje novog.

Br. 1220. Odbačen je utok Luke Vukasovića pok. Marka proti zaključku, 25 novembra 1895, kojim mu je obćinsko vieće u Spljetu doznačilo putem milosti mjesečnu podporu for. 10, što je službovao kod one Obćine kao pisar; jer, buduć ***uništen*** bio prijašnji zaključak, 14 siečnja 1895, kojim mu je obć. vieće doznačilo bilo podporu for. 12, ovaj nije mogao nigda postati pravomoćnim; jer je vieće, razpravljajuć opet ob ovom predmetu, bilo vlastno obaliti prijašnju odmjerbu od 12 na 10 forinta, tim više što se radi o podpori udieljenoj putem milosti.

Br. 1248. Odbačen je, s nenadležnosti, utok d.ra Ivana-Antuna Botteri-a, proti zaključku 8 decembra pr. Obćinskoga vieća u Staromgradu, kojim mu je odbilo molbu da bi mu se odluka obć. Upraviteljstva, 21 augusta 1895 Br. 1320, na talijanskom jeziku priobćila; jer je pomenuta odluka izdana u izbornom predmetu, a Obćina obavlja izbore kano posao povjerenog joj djelokruga.

dneva 9 marča 1896.

Br. 1387. Pristajući na utok Don Ivana Orgulja župnika Vidonja, uništen je zaključak, 27 januara pr., obćinskoga vieća u Metkoviću, kojim je priznalo Josi Vidoviću i družini vlastitost zemljišta, za koje oni podnesoše proti Martinu Vidoviću glavaru Vidonja tražbu 9 oktobra 1895 Br. 3400, smetanja posjeda radi; — nalogom obć. Uprav. da iznova iznese predmet na razpravljanje obćinskoga vieća.

Br. 1394. Ustupljena je obćinskom Upraviteljstvu u Omišu molba Luke Rubića iz Katuna za izplatu for. 40, nalogom da je rieši u granicam svoje nadležnosti.

Br. 1335. Na utok Amalije udove Gelpi, uništen je zaključak 28 decembra 1895, obćinskoga vieća u Tiesnom, kojim joj je odbilo utok podnešen proti odluci. 18 septembra 1895 Br. 1554, onog obćinskoga Upraviteljstva naredjivajućoj joj da na dva prozora donjeg kata kuće vlastitosti nasljednikâ Gelpi postavi rešetke (gvoždja), te je dosljedno i spomenuta odluka Br. 1554 takodjer uništena; jer dokazano da nije opravdana obzirim javne sigurnosti.

Br. 1423. Na predlog obćinskoga vieća u Metkoviću, prihvaćen pri sjednici 12 oktobra 1895, da se Ivanu Jeriću udari globa od 50 for. zato što se je odrekao na čast obćinskoga prisjednika; Zemaljski Odbor, obzirom da Jèrić nije naveo nikakav od izuzimljućih razloga naznačenih u § 16 obć. pr. i nedokazao da mu se zdravlje *stalno* i *teško* pokvarilo; obzirom, da bi globa, u predloženoj mjeri, Jerića obteretila, to odmjera istomu globu od for. 20.

dneva 16 marča 1896.

Br. 1514. Odbačen je, kao neosnovan, utok Petra Bogunovića pok. Ivana, proti zaključcim obćinskoga vieća Gornjeg Primorja, usvojenim pri sjednici 23 februara pr., jer da on, kao obćinski viećnik, nije bio redovito obznanjen niti pozvan na gornju sjednicu načinom propisanim u § 43 obć. prav.; dočim, iz dotičnih spisa proističe, da njegova tvrdnja istinita nije.

Br. 1488. Ne nalazi Odbor Zemaljski, da ikakvo providjenje poprimi na tužbu Josa Bačića i družine, glede imenovanja glavara Kuklice; jer, budué sadašnjemu minuo zakonom propisani trogodišnji rok djelovanja, Obć. je Upraviteljstvo u Zadru razpoložilo već potrebita za imenovanje novog.

Br. 1483. Odbačen je, s nenadležnosti, utok D.ra Ivana Botteri-a proti zaključku 14 januara 1895 obćinskoga vieća u Staromgradu, kojim mu je odbilo molbu da bi mu se odluka obć. Upraviteljstva, 13 decembra 1895 Br. 1389, na talijanskom jeziku priobćila; jer pomenuta odluka u izbornom predmetu izdana, a Upraviteljstvo obavlja izbore kao posao zasjecajući u okvir povjerenog mu djelokruga.

Br. 1524. Uoblašteno je obćinsko Upraviteljstvo u Orebićim, da sklopi zajam for. 2000, uz uvjete i za svrhe naznačene u njegovom izvješću 11 marta tek Br. 141; nalogom da dotičnu pogodbu podastre prije na odobrenje obćinskoga vieća pak na ono Odbora Zemaljskog (§§ 56 i 102 obć. pravilnika).

Br. 6510. Pristajući na utok Nikole Plančića i Nikole Ozretića i drug. uništeni su zaključci 24 novembra p. g. obćinskoga vieća u Staromgradu, glede nameta od for. 3 na izvoz svakog metričkog centa dropa, i glede povišenja klaorine od novč. 30 na br. 2 za svaku kozu; jer prvi protivan propisim § 88 obć. prav. a drugi neopravdan.

B.r 1486. Na utok Ante Jerković i drug. uništen je zaključak obćinskoga vieća na Kuni 3 januara pr. u predmetu uloženja novca, proizhodećeg iz prodaje obćinskih dobara, u popravu puta od crkve S. Sakramenta do one S. Spasa; jer usvojeni zaključak ne odgovara pravim potrebam i interesim obćine, jer gornji put nije smatran ni obćinski ni seoski, a od nikakve pak važnosti na promet.

Br. 1414. Odbačen je s nenadležnosti, utok Mihovila Tartaglie proti odluci 22 januara pr. Br. 6252 Obćinskoga Upraviteljstva u Spljetu, u predmetu sljedjenog doznačenja podpora učenicim rodom iz velikog Varoša, a iz Kočeićeve zaklade.

Br. 1407. Na utok Nikole Vezića šumara preinačen je zaključak obćinskoga vieća u Drnišu 23 decembra p. g. u smislu da mu se i odsle kao dosle iz-

plaćivala bude odsječnica u razmjeri for. 100 na godinu, a ne u onoj forinta 75 gornjim zaključkom ustanovljenoj.

dneva 23 marta 1896.

Br. 1510. Odobreno je šestdesetitri kupoprodajnih pogodba, s kojimi Općinsko Upraviteljstvo u Kninu, ustupa nekojim općinarim, nekoliko komada općinskoga zemljišta u odlomku „Pijavičina“ ležećih; nalogom, da pri prvoj sjednici općinskoga vieća, iznese ovomu na razpravljanje i odluku predlog kako da se, na što po općinu koristniji način, uloži iznos for. 639.30, usljed spomenutih prodaja utjeran.

Br. 1583. Odobrena je bilježnička pogodba, 6 februara 1896 Br. 49497, s kojom Općinsko Upraviteljstvo u Zlarinu, u imè i na račun odlomka Prvić-Luke, uzimlje u zajam iznos for. 7000; izplativ kroz deset godina.

Br. 1516. Pristajući, samo dielomično, na utok Ivana Pavlovića i drugovâ uništuje se zaključak 11 januara pr. općinskoga upravitelja u Makarskoj, što se tiče uzpostavljenja općinske glazbe te ukida iz predračuna Makarske for. 1000, u tu svrhu predračunatu; — ukida, iz proračuna zajednice, for. 600 povišene plaće liečniku; a od ukupnog pretička, koncem god. 1895, uvrštuje for. 2000 u ukupnom proračunu, surazmjernim odbitkom prireza, koji usljed toga, te usljed izbrisanja povisenja plaće liečniku, postaju manji svakome pojedinome odlomku za 20 po sto; a Makarskoj, i odbitkom for. 1000 za glazbu, za 30 po sto.

Br. 1700. Odobrena je pogodba 16 marta tek. kojom Općinsko Upraviteljslvo u Pagu, prodaje onom Povjerenstvu javne dobrotvornosti i Krsti Valentiću pok. Nikole, četrnaest metara bivših gradskih zidina za forinta 82:59.

Br. 1196. Naredjeno je Općinskom Upraviteljstvu u Pagu, da pri prvoj sjednici općinskoga vieća, iznese na raspravljanje izvješće posebnog odbora sedmorice kojemu je ustupljeno bilo pitanje o odcipljenju Novalje u svrhu da ga prouči i izvjesti.

Br. 1045. Naloženo je Općinskome Upraviteljstvu u Opuzenu, da dalnje izvide obavi u predmetu prisvajanja općinskoga progona Glogačka Iaruga i da kroz mjesec dana izvjesti.

Br. 1286. Takodjer onom Lećevice, u predmetu prijavljenih grabeža općinskog zemljišta na Lećevici.

Br. 1573. Takodjer onom u Vrgorcu, u predmetu grabeža općinskog zemljišta u odlomku Poljica.

Br. 1572. Šalje se Općinskom Upraviteljstvu a Imotskoj, tužba Ilije Sekulovića i družine iz Proložca, u predmetu uživanja općinske paše; nalogom da kroz osam dana izvjesti.

Br. 1540. Odbačen je utok Ante Srdareva p. Mate i družine, proti zaključku, 22 decembra 1895. općinskoga vieća u Vodicam, kojim je odlučilo da se putem javne dražbe prodade najboljem ponudjaocu ono osamnaest čestica preostalih iza diobe takozvanog Gornjeg Gaja do zatonskog medjaša.

B.r 1656. Takodjer onaj Ivana Biuka Josipova, proti odluci 22 julija 1895 Br. 3467, u gradjevnom predmetu izdanoj; tom preinakom, da je ukinuta

u onom dijelu naredjivajućem mu da izplati for. 3 gradjevnom vještaku u ime pristojbina.

Br. 1577. Takodjer onaj Luja Predolina pok. Miha, proti zaključku 5 junija 1895 općinskoga vieća u Rabu, kojim bje općinskim prisjednikom imenovan Petar Dominis pok. Miroljuba, pored opoziva sa utočnikove strane, podneskom 10 maja 1895, njegove ostavke na gornju čast nadnevka 13 aprila 1895; jer odreka časom kojim je podnešena ončas krjepostnom postaje, a ne ovisi od privole općinskoga vieća; jer vieće, po propisu § 18 opć. prav. u dužnosti bilo zamieniti ga kroz 14 dana. — Naloženo je obćinskom načelniku, da na dnevni red prve sjednice obćinskoga vieća, iznese predlog o globi koja bi se imala odmjeriti utočniku Predolinu, u smislu predzadnje stavke § 16 opć. prav.

dneva 30 marta 1896.

Br. 1766. Šalje se Općinskom Upraviteljstvu u Vrgorac, stignuvša jedna tužba glede prisvojenog općinskog zemljišta sa strane glavara Podprologa Ante Jelavića; naredbom da ga na opravdanje sasluša i eventualnu predloži dali se proti njemu ima postupati i kako, obzirom na propise § 104 obć. prav.

Br. 1748. Opredjeljen je novi rok od četrnaest dana Općinskom Upraviteljstvu u Omišu, u svrhu da odgovori na sva pitanja postavljena mu Odborovom odlukom 26 augusta 1395 Br. 4245, glede načina upravljanja i uredovanja kod one općine.

Br. 1739. Prosliedjuje se Njeg. Preuz. gosp. Namjestniku, molba Obćinskog Upraviteljstva na Visu za što skorije riešenje utoka podnešenog proti izboru III.eg tiela, preporukom da ju uvažiti blagoizvoli.

Br. 1736. Pozvan je načelnik općine Omiške da odmah izvjesti i opravda čemu još izvršio nije naredbu 13 maja 1895 Br. 2306 Odbora Zemaljskog; a obćinski prisjednik Baučić da takogjer odmah uplati općinskoj blagajni for. 595 u ime zakupne ciene pazarevine za godine 1892 i 1893, opomenom obama da će se inače proti njima postupati svom zakonskom strogošću.

Br. 1735. Pošto je Općinsko Upraviteljstvo u Omišu javilo da je, na obranu općinske vlastitosti, dalo ubataliti sve radnje izvedene po mušaluku odlomka Blata; to Odbor Zemaljski ne nalazi da, na tužbu Mate Perišića pk. Šimuna, ikakvo dalnje providjenje poprimi.

Br. 1747. Odbačen je utok Jure Utrobičića pk. Ante i družine proti zaključku 17 decembra p. g. obćinskoga vieća u Omišu, u koliko je upravljen proti imenovanju Ivana Jerčića pk. Tome glavarem i Ante Pupačića pk. Mije pristanom odlomka Slivna, jer utočnici nedokazali da osobe sačinjavajuće dotične trojke, nemaju zakonom propisana svojstva za obnošanje spomenutih časti; dočim, uništeno je imenovanje Boža Čizmića Stipina arambašom, i Petra Kosora Tomina podarambašom istoga odlomka, jer trojke predložene nevaljane. Naloženo je Općinskom Upraviteljstvu da, za imenovanje ovih potonji, opet sazove seoske sborove.

dneva 7 aprila 1896.

Br. 1852. Naloženo je Obćinskom Upraviteljstvu u Omišu, da odmah postupa, po propisim gradjevnog pravilnika, proti Tadiji Bekavcu, i o predmetu izvjesti kroz osam dana.

Br. 1867. Takodjer, onom u Zadru, da dade redovito izviditi stanje odlomka Sukošana, u pogledu pitke vode; te da za njezino uredjenje, sastavi sve one osnove, koje bi se eventualno shodnimi prikazale.

Br. 1935. Jer stoprv danom 31 maja 1896, iztiče rok trogodišnjeg djelovanja seoskim častim odlomka Bibinja, to Odbor Zemalj. ne nalazi da, na molbu Kera Boža p. Nikole i drug. da bi se imenovale nove, išta odredi. — Preporučuje Obćinskom Upraviteljstvu u Zadru, da netom mine predspomenuti rok, sazove seoski sbor, u svrhu da predloži trojke za naimenovanje novih seoskih časti.

Br. 1875. Šalje se Obćinskom Upravitelju u Makarskoj, stignuvša jedna tužba o nekojim grabežim obćinskoga u Baškojvodi, izvida i providjenja radi.

Br. 1823. Odbačen je utok Kleme pl. Ivaniševića pok. Josipa, proti odluci 10 februara pr. Br. 122 obćinskoga upravitelja u Makarskoj, s kojom mu je naredio, prietnjom globe for. 5, da obustavi svako dalnje proljevanje sa sudopera stojne mu kuće i da kroz tri dana odstraniti dade nečist iz zidine Srzića; jer je upravitelj, u interesu javnog zdravlja, ne samo u pravu da li i u dužnosti bio da utočniku takovu zabranu izdade.

Br. 1891. Pošto je c. k. Namjestništvo pozvano da odlučuje o utocim proti izboru načelnika, to Odb. Zem. povraća s nenadležnosti, onaj Stiepana Dragičevića u predmetu izbora načelnika obćine Sučurja na Hvaru.

Br. 1800. Odobrena je pogodba, 29 novembra 1895 br. 361, s kojom je obćinsko upraviteljstvo na Korčuli, prodalo, za for. 129:60, Jelisavi i Jurju Ivančeviću četiri zemljištne čestice porezne obćine grada Korčule.

Br. 1918. Odbačen je, kao nepravilan, utok Nikole Kresalje p. Ivana s Grude, u predmetu sazivanja seoskog sbora odlomka Potomlja obćine kunovske; jer Odbor Zem. odlučuje ob utocim proti zaključcim obćinskoga vieća u poslovim od države obćinam nepovjerenim (§ 103 obć. prav.), i jer u ovom slučaju, obć. vieće nije još primilo nikakva zaključka.

dneva 13 aprila 1896.

Br. 2040. Naloženo je Obćinskom Upraviteljstvu u Imotskoj, na molbu baštenika Radovića i Tekulovića iz Proložca, da potrebitim izvidim ustanovi da li su Ive Grabovac i družina prisvojili obćinskoga zemljišta i zatvorili puteve, i da sve zakonite mjere poprimi eda obćinska vlastitost povraćena bude.

Br. 1889. Ne nalazi Odbor Zemaljski da na točku 1 i 2 tužbe Jakova Gotovca p. Marka i Mate Gotovca Nikolina iz Lećevice, o nekim zloporabam u onoj obćini, ikakvo providjenje poprimi; dočim, na točku 3 iste tužbe, odnosno grabežim obćinskoga kod Drage u Ljutu, počinjenim od harambaše Jure Gotovca pok. Mije, nalaže Obć. Upraviteljstvu, da ponudu potonjega, glede po njemu ugrabljenih zemljišta pod-

nešenu, iznese obćinskom vieću na razpravljanje i odluku, te da dotični zaključak vieća priobći Odb. Zem. kroz dva mjeseca najdalje.

dneva 27 aprila 1896.

Br. 2283. Usljed utoka Jakova Srzentića i družine, uništen je zaključak 12 septembra p. g. obćinskoga vieća Novigrada, glede odlomku Vinjercu nametnute šumarine; jer, radi se o novom nametu koji pobirati obćina vlastna nije, nije li to prije naročitim zemaljskim zakonom dozvoljeno.

Br. 2222. Odobrena je pogodba, 8 februara 1896, s kojom Obćinsko Upraviteljstvo u Staromgradu ustupa crkovinarstvu male Gospe u Selcim, nekoliko komada obćinskih prostorija, za for. 47:98; — ona 13 februara 1896, s kojom ista obćina ustupa rečenom crkovinarstvu zem. čestice 861 i 867, za for. 142:50; te ona, 4 marča pr. s kojom ustupa Jakovu Pavičiću pok. Jurja zem. čest. 64, za for. 60.

Br. 2227. Odbačen je, s nenadležnosti, utok Donka Krsinjića Franova iz Lumbarde, proti odredbi obćinskoga Upraviteljstva na Korčuli, 29 marta pr. s kojom mu bi naredjeno, da odma srušiti dade jednu podignutu medju na čestici Br. 3897, buduć gdje više a gdje manje prihvatio prostora seoskoga puta; jer po propisu § 41 obć. prav. imao je biti upravljen vieću, koje je pozvano da vrhu odredbami upraviteljstva odlučuje.

Br. 2189. Na utok Stjepana Benića pok. Šime uništen je zaključak 18 februara pr. obćinskoga vieća na Kunu u predmetu pobiranja klaorine; a to s razloga naznačenog pod gornjim Br.om 2283.

dneva 4 maja 1896.

Br. 2440. Odobrena je pogodba 16 marča 1896, s kojom obćina u Pagu prodava javnoj dobrotvornosti 14 klaftera bivših gradskih zidina na for. 82:50; ona, 7 aprila 1896 s kojom ista dobrotvornost, dava u zajàm jednom privatniku for. 400; te ona 28 marča 1896, s kojom ustupa Šimunu Maržiću-Pettici četiri soline u solinskom predjelu Br. 90, za for. 170.

Br. 2000. Ustupljena je Obćinskom Upravitelju u Makarskoj, molba franjevačkog samostana u Makarskoj za postignuće prepisa najmovne pogodbe 24 aprila 1870; eda ju, vršeći djelokrug obćinskom vieću pridržan, rieši u drugoj molbi; riešenje proglasi u smislu § 50 obć. prav. protiva kojemu, starješinstvu ostaje slobodan utok na Odbor Zemaljski, u smislu § 103 obć. prav.

Br. 2366. Na utok D.n Jurja Plančića uništen je zaključak 8 marča pr. obćinskoga vieća u Staromgradu kojim mu je odbilo utok podnešen proti odluci onog obćinskog Upraviteljstva 31 decembra 1895 Br. 1782, kojom mu je naredjivalo da kroz deset dana uredi krov svoje kuće; jer je u ovom slučaju Upraviteljstvo imalo postupati po propisim § 48 gradjevnog pravilnika, a utok upraviti ne obć. vieću već Odboru Zem. u smislu § 71 istoga pravilnika.

Br. 2401. Na utok Tome Bakije pok. Bare uništena je odluka, 13 aprila t. g,

Br. 1836, obćinskoga Upraviteljstva u Biogradu, kojom mu bi naredjeno da u 24 sata razvali zid avlije u Pakoštanim i odstrani dotično gradivo; nalogom Upraviteljstvu, da za odstranjenje zida, u koliko bi istim prihvaćeno bilo obćinsko zemljište, postupa proti utočniku zakonitim putem.

Br. 2402. Odbačen je utok Bare Bačkova pok. Luke, proti odluci 23 aprila 1896 Br. 1776 istoga obćinskoga Upraviteljstva; jer dokazano, da on nije ni pitao a kamoli postigao dozvolu gradjevne vlasti za gradnju priepornog jednog zida, koji idje preko granice gradnje jednog zaravnjaka, za koji mu bi udieljena dozvola, obćinskom odlukom Br. 1776.

Br. 2396. Takodjer, onaj Ivana D.ra Vranjicana proti zaključku, 24 marča pr. Br. 706, obćinskoga upravitelja u Makarskoj, u predmetu dovršenja gradnje vodovoda i javnog jednog perilišta prihvaćenom; jer dokazano da prigovori u utoku iztaknuti nikakva temelja nemaju.

dneva 11 maja 1896.

Br. 2684. Odbačen je, kao neosnovan, utok Jozipa Bakotića i družine iz Raba kojim su tražili da bi se nekoji članovi onog obćinskog zastupstva svrgli sa časti viećnika dotično prisjednika: jer dokazano da su oni položili račune godine 1893, prije obćinskih izbora te da proti njima niesu uporavljivi propisi § 21 obć. prav.

Br. 2398. Naloženo je Obćinskom Upraviteljstvu u Spljetu, da kao gradjevna Vlast rieši u prvoj molbi pritužbu Mate Bobana i družine, u gradjevnom predmetu po Andriji Dadiću potaknutom.

dneva 18 maja 1896.

Br. 2844. Odobren je u načelu zaključak, 4 aprila pr. obćinskoga vieća u Zadru, o ustupu Jozipu Palčiću prava pripadajućih zakladi Ciprianis, na pet komada zemljišta u Pagu ležećih, za ponudjeni iznos for. 1411.

Br. 1872. Na utok Ivana Bolkovića i družine iz Raba, i Antuna Barčića glavara iz Kampora, uništen je zaključak obćinskoga vieća u Rabu, 11 decembra 1895, u koliko se odnosi na odobrenje predračuna za god. 1896 i konačnog računa god. 1894; naredbom obć. Upraviteljstvu, da uredi račune po propisim §§ 45—76 naputka 4 septembra 1884, te iznova sazove vieće eda ob istim razpravlja i odluči.

Br. 2783. Odobren je zahljučak, 4 aprila pr. obćinskoga vieća u Zadru, prihvaćen u predmetu diobe obradjivih obćinskih dobara odlomka Kukljice; te se imenuje članom dotičnog mjestnog povjerenstva Petar Martinović pok. Marka, a zamjenikom mu Ranj Andro.

Br. 2741. Takodjer, onaj istog nadnevka, prihvaćen u predmetu diobe obradjivih obćinskih dobara odlomka Bokanjca; te se imenuje članom dotičnog mjestnog povjerenstva Mrkić Jozo pok. Marka, a zamjenikom mu Draževič Pere pok. Šime.

Br. 2788. Šalje se obćinskom Upraviteljstvu u Bogomolje, izvida i izvješća radi, stignnvša jedna tužba u predmetu prisvajanja obćinskih dobara.

Br. 2810. Na utok Franjevačkoga Manastira u Makarskoj, uništena je odluka 26 januara pr. Br. 162 onog občinskog Upravitelja, s kojom mu bi naredjeno da kroz 24 sata sruši privezu koju je u suho počeo podizati okolo zemljišta „Mandrače“; nalogom upravitelja da naročitim povjerenstvom na licu mjesta i uz prisutnost Starješine manastira, obavi nekoje izvide i prama izpadku ovih postupa.

Br. 2778. Odbačen je utok Save Sevrdjije iz Zatona kod Šibenika, proti zaključku 30 jula 1890 občinskoga vieća a Skradinu, u predmetu dozvole sječbe drva u odlomku Ćiste; jer utok vandoban i nepravilno podnešen, obzirom na propisu § 103 obć. prav.

Br. 2833. Pristajući, samo dielomično, na utok Ivana Baučića, proti zaključcim, 17 decembra 1895, občinskoga vieća u Omišu, s kojim bijahu imenovane seoske časti za Gornju Žeževicu, uništen je onaj koji se odnosi na imenovanje drugog pristava u osobi Petra Sitnića pok. Ante; nalogom načelniku, da pri prvoj sjednici občinskoga vieća, opet iznese na razpravljanje ovo imenovanje na temelju trojke 3 junija 1895.

Br. 2736. Odbačen je utok M. Dra Kunjašića proti odluci, 15 marta pr. Br. 463, Občinskoga Upraviteljstva u Blatu u predmetu njegovog službovanja kao občinski liečnik u Velojluci, jer je on proti istoj odluci podnio utok na občinsko vieće koje je nadležno da o stvari odluči (§ 41 obć. prav.) Obzirom na to, Odbor Zemaljski ne nalazi da na brzojavnu tužbu Nikole Bačića i družine, u ovom predmetu podnešenu, ikakvo providjenje poprimi.

Br. 2694. Ustupljen je Občinskom Upraviteljstvu u Imotskom, utok Marka Prodana pok. Jose i drugova za uništenje zaključka seoskoga sbora Zagvozda 30 aprila pr. o izboru seoskih časti; nalogom, da ga iznese občinskom vieću, kad bude o gornjem imenovanju razpravljati.

Br. 2705. Odbačen je utok Ante plem. Ivaniševića pok. Jakova, proti zaključku občinskoga upravitelja u Makarskoj, 8 marta pr. Br. 488, prihvaćen u djelokrugu nadležnosti občinskoga vieća, s kojom mu bje naredjeno da prestane proljevati vodu iz njegova turnja na zemlju „Sjekonošu“ a tako isto i kmetu iste zemlje, Marinu Buriću, te obama da kroz 14 dana uklone sa spomenute zemlje usmrdjenu vodu; jer zaključak opravdan, pošto je povjerenstvenim naličjem konstatovano da je gornja voda javnom zdravlju pogibeljna.

Br. 2809. Prosljedjena je, preporukom da ju podupricti blagoizvoli, Njeg. Preuz. gosp. Namjestniku, molba občinskog Upravitelja u Makarskoj, eda bi se staza koja vodi iz Brela kroz Rogoznicu u Omiš uredila kao kolni put.

Br. 2647. Na tužbu Mate Milića Ivanova iz Utora gornjih, naredjuje se občinskom načelniku Lećevice da stavi na dnevni red prve sjednice občinskoga vieća pitanje dali se proti Ivanu Miliću pok. Frane ima sudbeno postupati radi prihvaćenog občinskog zemljišta; dočim na sve ostale točke spomenute tužbe ne nalazi Zemalj. Odbor da ikakvo providjenje poprimi.

Br. 2439. Ne nalazi Odbor Zemaljski da na tužbu Jozipa Galića Barišina iz Niskoga, glede prodaje i prisvajanja občinskih zemljišta sa strane onog seoskog arambaše Nikole Stetića, ikakvo providjenje poprimi; jer tvrdnje u tužbi navedene netočne i u obće istini neodgovarajuće.

dneva 25 maja 1896.

Br. 560. Odbačen je kao netemeljit, utok Općinskoga Upraviteljstva u Metkoviću, proti zaključku onog općinskog vieća dneva 30 novembra p. g. o ukinuću plaće for. 450 pisaru, i obaljenju iznosa za parnice od for. 500 na for. 200.

Br. 2958. Ne nalazi Odbor Zemaljski da ikakvo provigjenje poprimi na stignuvšu mu jednu tužbu glede gradnje jedne kuće u Gornjoj Žeževici općine omiške sa strane Miha Čikesa započete.

Br. 2976. Odbačen je, kao nepravilan, utok Mata Dunatova proti odluci 15 maja tek. Br. 3299 Općinskoga Upraviteljstva u Zadru, kojom mu bi naredjeno da kroz 24 sata odstraniti dade gradjevno gradivo što no drži na zapadnoj strani luke u Preku; jer imao biti upravljen općinskomu vieću, u smislu § 41 opć. prav.

dneva 8 junija 1896.

Br. 3143. Odbačena je, jer neosnovana, tužba Miha Dumića iz Iža maloga što Općinsko Upraviteljstvo u Salim nije naredilo naličje na lice mjesta da se razvidi osnova otvora jednog prozora na kući Ante Govorčine; jer gradjevna Vlast može po varošim i selim oprostiti od podnešenja nacrta i izvida na licu mjesta (§ 52 gradj. prav.).

Br. 3173. Odobrena je pogodba 14 januara pr. kojom Obćinsko Upraviteljstvo u Imotskoj ustupa Mati Žarkoviću pok. Ante i drugovim općinsko zemljište u mjestu zvatom „Podosoje“ označeno kat. čest 9201; nalogom Upraviteljstvu da u imovnik izvede dotične promjene.

Br. 3172. Ne nalazi Odbor Zemalj. da usljed stignuvše mu jedne tužbe, disciplinarno postupa proti glavaru Dobropoljaca; jer tvrdnje u tužbi iztaknute nepodkrijepljene dokazim.

Br. 3144. Odbačen je utok Joze Raljevića proti odluci 27 februara t. g. Br. 280 kojom mu je Općinsko Upraviteljstvo u Salim zaniekalo iz javnih obzira gragjevnu dozvolu; jer je pritužena odluka osnovana na propise § 30 opć. prav.

Br. 3273, 3274. Načelniku jedne, i općinskom upravitelju jedne druge općine u pokrajini, udareno je po for. 5 globe, zato što do danas ne podnesoše proračune općinske za tekuću godinu 1896; naredbom da ih dostave kroz osam dana najdalje prietnjom druge globe od for. 10 svakom.

Br. 3151. Na utok Petra Dominisa pok. Miroljuba, naredjeno je Općinskom Upraviteljstvu u Rabu da pitanje o predstavniku općine i pouzdanicima za izvide za zemljištne knjige odlomka Lopara, toli glede osoba koli glede pristojbina stavi na dnevni red prve sjednice općinskoga vieća koju će sazvati kroz tekući mjesec.

Br. 3200. Naloženo je c. k. Poreznom Uredu u Budvi da od ovogodišnjeg učionskog doprineska odmjerenog općini u Spiču, odbije i manje utjera for. 181.87 $^1/_2$.

Br. 3192. Odbačen je kao netemeljit utok Ferda Matulina proti postupanju općinskoga Upraviteljstva u Silbi u predmetu podavanja u zakup općinskih pašnjaka, za doba od 1.og maja 1896 do konca aprila 1897; jer dokazano da je urečena dražba običajnim načinom proglašena bila, i da se je u-

dovoljilo svim formalnostim kao za prošastih godina.

Br. 3101. Ustupa se Općinskom Upravitelju u Makarskoj molba Mandaline udove bivšeg općinskog tajnika Dmitra Pasca za doznačenje mirovine, eda ju u granicam nadležnosti općinskom vieću spadajućih, rieši a prvoj molbi; riješenje proglasi u smislu § 50 opć. prav. i prositeljicu upozori na pravo utoka proti istomu.

Br. 3082, 3184. Javlja se Ivanu Petkoviču i drugovim, te Marinu D.ru Kunjašiću i drugovim usljed njihovih utoka u gradjevnom predmetu Filipa Franulovića podnešenih, da je Zem. Odb. svojom odlukom 11 novembra 1895 Br. 5205 raspoložio da općinsko vieće raspravlja i odluči dali i kako okćina ima postupati proti Filipu Franuloviću, u koliko bi sa istom gradnjom bilo zapremljeno općinsko zemljište.

dneva 15 junija 1896.

Br. 3369. Odbačen je, s nenadležnosti, utok Spire Stojana proti odluci 8 junija tek. Br. 2514 Općinskoga Upraviteljstva u Šibeniku, u koliko se odnosi na udarenu mu globu for. 10, pošto utok imao biti upravljen c. k. kotarskoj političkoj vlasti; a potvrdjena,, u onom dielu koji sadrži naredbu, da srušiti dade stepenice bez dozvole gradjevne Vlasti podignute.

Br. 3280. Pristajući samo djelomičnog na utok Petra Šimunkovića i družine, ukida se zaključak općinskoga vieća na Kuni dneva 4 maja pr. o komisijonalnim pristojbam občinskim prisjednicim kad sudjeluju u privatnim poslovim, jer protivan propisim § 20 obć. prav.; a potvrdjuje se pristojbe odmjerene tajniku, izuzamši one za mjesto Kunu, kao središtu občine.

Br. 3366. Šalje se Občinskom Upraviteljstvu u Opuzenu, žalba Jakova Dropuljića seoskog pristava Pašičine i družine, o diobi občinskih dobara; nalogom da odmah potrebita providjenja poprimi, započetu dielitbu zaprieči, glavara seoskog na opravdanje sasluša, i predloži dali se i kako proti istomu postupati ima.

Br. 3355. Usljed molbe seljana Sukošana, naloženo je občinskom načelniku u Zadru, da na dnevni red prve sjednice občinskoga vieća iznese na razpravljanje pitanje o imenovanju seoskih časti istoga sela.

Br. 3248. Doznačuje se c. k. Namjestništvu u ime doprinosa k lugarskoj službi u pokrajini za godinu 1896, dalnji iznos for. 4227—47 $^1/_2$.

Br. 3140. Ne nalazi Odbor Zemaljski da na molbu Stjepana Lebedine i drugova u predmetu gradnje grobnice u Bobovišću jedne privatne obitelji, ikakvo providjenje poprimi; — jer za gornju gradnju ona je postigla koli občinsku (Br. 843), toli političku dozvolu (Br. 22608).

Br. 2859. Takodjer ne nalazi da ikakvo providjenje poprimi usljed stignuvše mu jedne žalbe proti glavaru Marinu Franji Čemoviću p. Jure; jer obavljenim izvidim dokazano da su navodi žalbe netočni i neistiniti

dneva 22 junija 1896.

Br. 3319. Odbačen je, kao netemeljit utok Šimuna Devčića i drugova, proti zaključku 26 aprila pr. Br. 804 Občinskog Upravitelja u Makarskoj kojim

bi dielomično odbačen utok Ante Detice pok. Petra i drug. u predmetu izpravljanja imenika sbornika odlomka Podgore, izloženog oglásom 23 marta 1896 Br. 731.

Br. 3362. Odbačen je utok Petra Dragobratovića i drugova proti odluci 20 marta 1896 Br. 1768 Obćinskog Upraviteljstva u Metkoviću u gradjevnom predmetu izdanoj; tim nadodatkom da je strankam slobodno, u koliko se tiče njihovih privatnih prava obratiti se gradjanskom sudu.

Br. 3477. Odobravaju se tri kupoprodajne pogodbe sklopljene od Obćinskog Upraviteljstva u Staromgradu sa Markom Kuničićem pok. Frane; Franom Kuničićem pok. Ante i drugovim; te Matom Kuničićem pok. Frane.

dneva 26 junija 1896.

Br. 3531. Na utok Frane Sinkovića Ivanova i drugovâ, uništen je zaključak 16 decembra 1895 obćinskoga vieća Gornjeg-Primorja, u predmetu dozvoljenja gradnje jednog tora Blažu Kriliću p. Jure na obćinskoj muši; jer se odlučeni bezplatni ustup neda ničim opravdati.

Br. 2862. Odbačeni su, kao netemeljiti, utoci Ivana Perušića pok. Nikole i drugovâ, proti zaključku 30 decembra 1895 obćinskoga vieća u Salim, s kojim bi uvršteno u proračun godine 1896 for. 80 na teret odlomka Soline na dielomičnu podmiru troškova pravde, dosudjenih Jozipu Dužiću i drugovim sudbenim osudama 21 prosinca 1894 Br. 12222 i 5 srpnja 1895 Br. 1373.

Općinski konačni računi godine 1894 bili su podnešeni od sviju općina, osim Biogradske i Hvarske. Račune godine 1895 podnesoše do sada 47 općina, a sve novim preglednicam propisanim Odborovom odlukom 25 Decembra 1895 Br. 6520, izdanoj na temelju § 1 pokrajinskog zakona 24 Februara 1894 (P. Z. L. komad VI. Br. 8 godine 1894).

Predračuni općinski za godinu 1896 bili su svi dostavljeni na pregled i odobrenje prireza za izravne i neizravne poreze i odredbina na uvoz piva i žesta u granicama § 86 općinskog pravilnika, preinačenog pokrajinskim zakonom 6 Oktobra 1883 i zakonom 17 Novembra 1880.

Za istu godinu 1896, usljed predloga Odbora Zemaljskoga, Vrhovnim odlukama 11 i 17 Februara, te 7 Marča 1896, zadobiše potvrdu slijedeće odredbine na uvoz u korist odlomaka Spljeta, Šibenika i Zadra:

Na pivo	f.	1.35
Na neoslagjene žeste .	„	4.50
Na žeste oslagjene . .	„	6.75

za svaku metričku centu.

Prireza na potrošarinu u korist odlomka Spljeta i Zadra 150% na sve stvari podložne tome porezu; a Šibeniku 120% na krupnu i sitnu životinju, a 150% na sve ostalo.

Vrhovnom odlukom 9 Aprila 1896, bio je odobren Saborski zaključak 10 Februara i. g. o pobiranju za 6 godina, u korist odlomka Trpnja, odredbine od fior. 2 na svaki ektolitar vina i kvasine, što se na malo prodaje u Trpnju, a od fior. 1.70 novč. na pivo.

Evo sada Preglednice prihoda i rashoda sviju općina, osim Biogradske i Hvarske, za godinu 1894.

Izvadak

iz Općinskih Konačnih Računa godine 1894.

NASLOV	OBĆ									
	Benkovac		Biograd		Blato		Bogomolje		Bol	
Pučanstvo	*12 215*		*6 286*		*8.837*		*1.155*		*1.795*	
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
A. **Prihodi:**										
Pretičak god. 1893	6201	58	—	—	158	83	137	08	189	44
Imovina	6677	82½	—	—	7244	38½	984	66½	1868	35
Javni naslovi	339	—	—	—	162	08	23	50	36	—
Prirez izravnim porezom . .	16866	71	—	—	6919	44½	781	05	2167	34
Uvoz. i prirez na potrošarinu	—	—	—	—	1946	11	-	—	995	35
Razni	—	—	—	—	553	91	—	—	1297	01
Rabote	—	—	—	—	4562	50	4	—	—	—
Skupa .	30085	11½	—	—	21547	26	1930	29½	6553	49
B. **Razhodi:**										
Nedotičak god. 1893 . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zajednički, uprave	2263	97	—	—	2765	33	813	45	1585	97
Imovina	4894	26	—	—	3449	07	574	67	454	48
Sigurnost	1038	14	—	—	960	32	115	—	118	—
Nauk	3052	34	—	—	4150	—	243	78	959	50
Siromaštvo	8567	20	—	—	3892	68	99	87½	2284	23
Gradnje: *a)* u novcu . . .	3316	42	—	—	15	50	3	50	653	68
b) u rabotah . . .	—	—	—	—	4562	50	4	—	—	—
Bogoštovje	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dugovi	—		—	—	180	—	—	—	—	—
Povjereni djelokrug	627	05	—	—	235	92	—	—	5	60
Razni	2132	21	—	—	442	69	26	54	444	10
Skupa .	25891	59	—	—	20654	01	1880	81½	6505	56
Izraznim porezom postotak .	90	—	—	—	48	—	100	—	82	—

I N E

Budva		Cavtat		Dobrota		Drniš		Dubrovnik		Ercegnovi		Grbalj	
2.612		*9.949*		*933*		*20.426*		*11.177*		*7 357*		*3.742*	
fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.
142	42½	1495	71	—	—	432	95½	16192	75½	418	64	251	59
220	60	318	10	1217	29	15601	52½	14292	25½	2137	40	914	86
98	82	5	50	499	55	262	10	8044	52	139	33	127	83
4312	65	11018	24½	904	82	14518	31½	23707	04	3989	90	4553	52
2419	16	827	61	—	—	1456	33	19793	94	4195	50	—	—
2220	69	577	11	—	—	453	10½	832	88	172	92	863	71
—	—	4030	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9414	34½	18272	27½	2621	66	32724	33	82863	39	11053	69	6711	51
—	—	—	—	1005	61	—	—	—	—	—	—	—	—
1930	02	2245	35½	1057	62	6046	56	8488	71	1869	40	1571	50
454	97	56	04	237	73½	4603	10	15571	15½	634	48	568	17
1293	29	316	75	347	28	4708	79½	16089	82	1559	98	149	54
637	—	3103	25	451	52	3283	62½	6819	37	1623	99	1124	40
1951	56½	3088	49	55	91	11108	45½	8870	48	2362	10	959	62
390	43	1270	85	26	30	1181	37	1683	32	930	88	100	—
—	—	4030	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	50	—	1487	40	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	5253	44	416	40	—	—
2313	37	703	58	—	—	89	21	5365	16½	60	—	—	—
439	53	199	50	506	50	932	21	2779	63	810	65	1274	81
9410	17½	15013	81½	3688	47½	32003	32½	72408	49	10267	88	5748	04
122	—	105	—	39	—	66	—	100	—	43	—	142	—

NASLOV	O B Ć									
	Hvar		Imotski		Janjina		Jelša		Kistanje	
Pučastvo	*3 596*		*31.640*		*2.376*		*3 577*		*8 875*	
	fior.	novč	fior	novč	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč
A. **Prihodi:**										
Pretičak god. 1893	—	—	100	—	4746	23	2176	93	2705	52½
Imovina	—	—	11465	86	263	56½	1366	21	4239	30
Javni naslovi	—	—	674	50	36	12	401	84	439	64
Prirez izravnim porezom . .	—	—	33443	38	2540	05½	3936	25½	7852	85½
Uvoz. i prirez na potrošarinu	—	—	2618	81	967	88	1270	73	—	—
Razni	—		628	75	61	12	89	95	1251	01
Rabote	—	—	—	—	1080	—	—	—	—	—
Skupa .	—	—	48931	30	9694	97	9241	91½	16488	33
B. **Razhodi:**										
Nedotičak god. 1893 . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zajednički, uprave	—	—	6436	06	1234	77	1238	78	1499	61
Imovina	—	—	5136	90	7	31	853	30	3151	—
Sigurnost	—	—	6166	20	514	98	943	52	1450	27
Nauk	—	—	8126	12	753	75	1477	54	1551	75
Siromaštvo	—	—	4658	24	957	31	1736	36	2760	76
Gradnje: *a)* u novcu . . .	—	—	14035	38	480	—	1952	64	1658	45
b) u rabotah . . .	—	—	—	—	1080	—	—	—	—	—
Bogoštovje	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—
Dugovi	—	—	1113	40	—	—	—	—	—	—
Povjereni djelokrug	—	—	692	21	59	68	30	25	56	34
Razni	—	—	2257	79	435	68½	150	65	169	28
Skupa .	—	—	48931	30	5523	48½	8383	04	12297	46
Izravnim porezom postotak .	—	—	194	—	55	—	98	—	144	—

I N E

Klis		Knin		Komiža		Korčula		Krtole		Kotor		Kuna	
3.775		*21.077*		*3.852*		*6 097*		*932*		*5.435*		*2.305*	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
1 125	23½	3053	92½	1128	51	202	22	17	54	1558	10½	289	00½
854	03	17916	64½	6451	26	7707	44	61	50	15575	43	490	17
—	—	1463	74	34	60	202	14	13	20	1118	46	—	—
1 736	06½	12673	75½	4208	86	5241	07	2330	30	9125	47½	5399	24½
—	—	3999	26	2057	89	2848	72	—	—	10781	17	—	—
—	—	2285	04	73	25	375	65	—	—	217	28	—	—
—	—	—	—	378	89½	1261	60	—	—	—	—	1362	
3715	33	41392	36½	14333	26½	17838	84	2422	54	38375	92	7540	42
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
895	03	5213	48	3525	10	2249	09	830	—	5923	92½	989	07
755	80½	4221	16	700	58	2434	22	299	49	2891	76½	498	43
454	87	4884	41	1978	50	3721	89	69	49	7533	10	440	70
333	62½	4773	49½	2679	08	2945	65	776	75	3245	82	772	45
601	36	4526	48	2081	45	1607	65	85	20	4041	25	592	60
—	—	8581	93	1010	33	409	51	—	—	3082	91	1598	07
—	—	—	—	378	89½	1261	60	—	—	—	—	1362	—
—	—	—	—	—	—	214	50	—	—	97	92	—	—
—	—	940	12	200	42	1548	96	300	—	1409	63	—	—
15	10	221	30	32	90	72	80	—	—	7131	74	—	—
782	18½	4055	05½	1265	17	1329	54	27	—	1033	26	87	10
3837	97½	37417	43	13852	42½	17795	41	2387	93	36391	32	6340	42
65	—	64	—	73	—	59	—	134	—	50	—	116	—

NASLOV *Pučanstvo*	OBĆ… Lastovo *1.226*		Lastva *680*		Lećevica *5.868*		Lopud *639*		Lukšić *1.944*	
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
A. **Prihodi:**										
Pretičak god. 1893	800	46	9	49	3287	62½	—	—	1094	19½
Imovina	482	37	11	93	6035	26	988	65	43	50
Javni naslovi	—	—	—		675	47	—	—	136	44½
Prirez izravnim porezom . .	1516	25½	734	46½	—	—	991	07	3123	93½
Uvoz. i prirez na potrošarinu	296	56	—	—	—	—	—	—	257	21
Razni	11	95	—	—	—	—	—	—	—	—
Rabote	—	—	—	—	1700	—	—	—	—	—
Skupa .	3107	59½	755	88½	11698	35½	1979	72	4655	28½
B. **Razhodi:**										
Nedotičak god. 1893 . . .	—	—	—	—	—	—	13	56	—	—
Zajednički uprave	662	36	200	67	1557	25½	249	—	687	12
Imovina	929	71½	34	51½	2210	60	39	52½	199	43
Sigurnost	60	—	—	—	394	87	8	40	610	97
Nauk	41	—	291	50	—	—	194	40	419	90
Siromaštvo	15	—	161	72	929	82	171	38	913	30
Gradnje: *a*) u novcu . . .	—	—	—	—	1021	78	1097	67	219	78
b) u rabotah . . .	—	—	—	—	1700	—	—	—	—	—
Bogoštovje	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dugovi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Povjereni djelokrug	—	—	—	—	144	30	6	88	7	—
Razni	1013	92	—	—	609	06	27	01	804	47
Skupa .	2721	99½	688	40½	8567	68½	1807	82½	3861	97
Izravnim porezom postotak .	72	—	119	—	—	—	83	—	170	—

I N E

Luštica		Makarska		Metković		Milna		Mljet		Muć		Muo	
11.147		*10.309*		*4.198*		*4 500*		*1 623*		*7 912*		*658*	
fiorr.	novč	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč.
1158	99	1391	47½	1585	78½	1521	44	2579	85½	972	65	1163	81
6644	37	4616	31	5962	79	1300	–	665	16	2121	63½	45	72½
—	—	79	20	121	56	112	20	75	83	—	—	—	—
12200	10	15612	82½	8324	12½	4648	19½	461	52	7363	98½	269	34
—	—	2823	85	1837	78	2146	91	–	—	—	—	351	39
60	02	–	—	4168	49	414	26	–	—	—	—	—	—
—	—	—	—	2272	50	—	—	930	—	–	—	—	—
20[illegible]63	48	24523	66	24273	03	10143	00½	4712	36½	1045[illegible]	27	1830	26½
—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5585	—	2737	57	1800	03	1780	06	894	30½	2084	72	224	—
5518	62	3100	62	1006	69	297	08	329	48½	2586	99	17	43
59	92	6127	63	2270	88	1435	24	229	59½	864	—	10	—
5590	75	4200	93	1409	54	1943	50	31	45½	409	25	144	04½
—	—	3043	74	2197	64	2869	38	134	05	1894	28½	61	81
2	62	426	89	1806	83	250	85	140	—	7	90	609	64
—	—	–	–	2272	50	—	—	930	—	—		—	–
—	—	1433	56½	600	77		—	—	—	700	—	42	03½
—	—	468	40	2796	—	—	–	—	—	300	—	—	—
—	-	151	43	267	89	—	—	45	—	–	—	--	—
1157	72	577	61	4106	83½	248	45	122	49	52	87	125	89½
19[illegible]14	63	22268	38½	20535	60½	8824	56	2856	38	8900	01½	1234	85½
84	—	129	—	157	—	92	—	11	—	167	—	50	—

NASLOV	O B C									
	Nerežišće		Nin		Novi		Novigrad		Obrovac	
Pučanstvo	*2.257*		*6.768*		*2.740*		*5 021*		*12.319*	
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
A. **Prihodi:**										
Pretičak god. 1893	622	90½	156	26½	80	16½	938	49	—	—
Imovina	732	30	2600	40	6983	61	1286	31	7845	25
Javni naslovi	—	—	353	44	60	30	292	01	66	80
Prirez izravnim porezom . .	3511	36½	8106	08½	6658	04½	5324	68½	9989	79
Uvoz. i prirez na potrošarinu	1061	01	17	50	1274	17	116	95	1086	60
Razni	184	80	—	—	—	—	—	—	—	—
Rabote	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skupa .	6112	38	11233	69	15056	29	7958	44½	18988	44
B. **Razhodi:**										
Nedotičak god. 1893 . . .	—	—	—	—	—	—	—		58	31
Zajednički, uprave	1234	10	1551	83	730	33	1375	76	2981	70
Imovina	425	62½	2335	61½	5354	13½	775	07	5160	40
Sigurnost	793	40	754	50	707	85	1423	89	1495	82
Nauk	1014	39 3/1	691	25	1338	—	905	79	1995	20
Siromaštvo	1041	72	4541	25½	2593	61	1187	19½	5323	70
Gradnje: *a)* u novcu . .	—	—	794	92	2201	49	1725	76	751	02
b) u rabotah . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bogoštovje	—	—	—	—	-	—	—	—	60	—
Dugovi	—	—	—	—	328	—	60	—	—	—
Povjereni djelokrug	65	—	181	89	9	—	—	—	34	70
Razni	455	76	354	87	620	58	479	57	1068	11
Skupa .	5030	—	11206	13	13882	99½	7933	03½	18928	96
Izravnim porezom postotak .	104	—	94	—	120	—	86	—	117	—

I N E

Omiš		Opuzen		Orebić		Pag		Paštrovići		Perast		Postire	
13.247		*7.959*		*2.064*		*6.203*		*2.815*		*1.039*		*2.158*	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
703	49½	528	33	1565	65	141	20	88	96	1089	38	507	34
5796	50½	3233	59½	597	66	5087	64	241	85	651	44	1313	32
1883	66	271	60	68	50	2247	43	—	—	—	—	274	96
16437	23½	8692	07	4033	10	9374	14	2808	82	528	89½	3904	46
961	53	704	40	—	—	1159	44	—	—	645	29	1612	74
1145	36	—	—	470	51	136	08	867	12	61	80	—	—
—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26927	78½	13439	99½	6735	42	18145	93	4006	75	2976	80½	7612	82
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3655	88	1426	—	970	—	1998	73	1923	90	771	67½	925	71
3502	33	2963	81½	1790	11	2162	99	464	30	465	76	989	59
3115	72	1513	64	854	01	2117	48	—	—	89	97	808	13
1931	14	1515	07½	130	32	2601	73	644	75	312	50	1075	69
2655	89	1424	89	1275	93	4581	47	446	03	226	31	2210	44
7126	75	411	34	330	—	765	93	—	—	1	80	367	55
—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	42	—	—	—
765	50	571	69	—	—	948	68	—	—	—	—	—	—
638	75	122	50	—	—	270	67	—	—	—	—	6	—
29	—	714	44	602	70	1083	23	180	—	180	49	218	57
23420	96	10973	39	5953	07	16530	91	3658	98	2090	50½	6601	68
149	—	226	—	125	—	95	—	124	—	43	—	154	—

NASLOV	OBC									
	Prčanj		Primorje Gornje		Promina		Pučišće		Rab	
Pučanstvo	*683*		*3.811*		*5.059*		*3.587*		*4.525*	
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč.
A. **Prihodi:**										
Pretičak god. 1893	272	62	395	98	755	67	3790	95	—	—
Imovina	609	05	2823	23½	4283	82	4912	99	16342	31½
Javni naslovi	29	—	351	39	212	25	—	—	150	31
Prirez izravnim porezom . .	1092	32	3404	04	3197	75	2502	21½	3209	51
Uvoz. i prirez na potrošarinu	471	18	—	—	—	—	1875	68	1158	20
Razni	62	—	13	20	—	—	—	—	505	81
Rabote	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Skupa .	2536	17	6987	84½	8449	49	13081	83½	21366	14½
B. **Razhodi:**										
Nedotičak god. 1893 . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	50	65½
Zajednički uprave	797	41	1442	40½	1250	70	1094	98	8043	85½
Imovina	191	89	1372	50	2370	69	1146	34	3991	77½
Sigurnost	60	—	1480	15	121	12	1308	10	1706	37½
Nauk	278	—	818	87	975	66	1541	60	1167	19½
Siromaštvo	687	56	340	96½	1868	84	434	62	3390	97½
Gradnje: *a)* u novcu . . .	8	74	211	04	10	—	3609	50	221	32
b) u rabotah . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bogoštovje	—	—	306	40	—	—	—	—	—	—
Dugovi	127	—	—	—	—	—	—	—	2018	70
Povjereni djelokrug	17	68	38	85	27	59	91	26	44	75
Razni	87	59	512	62	520	91	93	60	583	09½
Skupa .	2255	87	6523	80	7145	51	9320	—	21218	69½
Izravnim porezom postotak .	75	—	86	—	74	—	70	—	52	—

I N E

Rijeka		Risan		Sali		Selca		Silba		Sinj		Skradin	
2 201		*4.199*		*5.542*		*3.161*		*4.150*		*35.600*		*9.056*	
fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.
302	99½	4124	30	237	60½	4033	34	858	99	6974	14	2997	02
314	14	1012	42	54	60	2594	23	706	34	26596	68	11999	21
37	—	115	31	85	98½	187	20	145	14	3658	63	—	—
2478	40	1726	94	4383	48	1903	36	2975	33	23764	58	14696	84
—	—	3174	75	—	—	1169	95	319	36	4689	92	1154	99
—	—	—	—	—	—	560	90	—	—	482	—	623	31
—	—	—	—	—	—	1615	—	—	—	—	—	—	—
3132	53½	10153	72	4761	67	12063	98	5005	16	66165	95	31471	37
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
566	—	1038	32	782	99	1157	62	809	01	6394	82	3404	94
11	21	1403	23	765	50½	907	01	313	05	11052	57	1230	89
—	—	424	10	12	28	948	54	24	84	10262	86	3121	31
650	20	812	—	936	48½	999	—	1405	14	6243	98	1634	50
703	01	2918	41	1231	73	2310	03	772	48	7667	15	5064	41
637	50	565	55	586	36½	193	35	338	50	14068	31	14735	59
—	—	—	—	—	—	1615	—	—	—	—	—	—	—
—	—	600	—	—	—	40	30	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	358	—	1652	80	—	—
—	—	36	20	123	70½	45	40	107	40	4396	64	214	50
—	—	1008	14	59	40	77	65	83	38	2624	04	430	39
2567	92	8805	95	4498	46	8293	90	4211	80	64363	17	29836	53
95	—	38	—	130	—	55	—	90	—	72	—	98	—

NASLOV	O B Ć									
	Slano		Šolta		Spič		Spljet		Starigrad	
Pučanstvo	*1.116*		*3.171*		*1.433*		*22.752*		*4 723*	
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
A. **Prihodi:**										
Pretičak god. 1893	958	16½	764	01½	168	04	1351	81	1432	20½
Imovina	183	93	3194	92	675	29	168973	41	10072	53½
Javni naslovi	—	—	30	75	—	—	6602	88	137	38
Prirez izravnim porezom . .	1051	56½	7222	23½	1061	05	61127	42	5539	52½
Uvoz. i prirez na potrošarinu	449	54	533	21	151	99	36578	45	2226	77
Razni	—	—	—	—	—	—	12585	32	973	93
Rabote	—	—	—	—	500	—	—	—	—	—
Skupa .	2643	20	11745	13	2556	37	287219	29	20382	34½
B. **Razhodi:**										
Nedotičak god. 1893 . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zajednički, uprave	649	26	2698	72	1021	94½	19255	82	1497	52
Imovina	171	28½	1552	11	436	58	17616	54	908	12
Sigurnost	23	30	455	80	60	—	36099	10	2026	09
Nauk	185	50	771	04	292	37½	17477	84	2169	52½
Siromaštvo	179	02	2673	16	97	05	28651	05	997	83
Gradnje: *a)* u novcu . . .	100	40	20	50	—	—	89780	42	8884	90
b) u rabotah . . .	—	—	—	—	500	—	—	—	—	—
Bogoštovje	—	—	15	83	—	—	—	—	—	—
Dugovi	—		1122	85	—	—	39010	45	—	—
Povjereni djelokrug	4	65	194	17	6	90	2655	08	176	34
Razni	7	50	11	86	—	—	34146	90	882	08
Skupa .	1320	91½	9516	04	2414	85	284693	20	17842	40½
Izraznim porezom postotak .	67	—	247	—	82	—	129	—	95	—

I N E

Stolivo 374		Ston 5.788		Sučurac 1898		Sućurje 671		Supetar 3 057		Sutivan 2 335		Šibenik 20 360	
fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč.
—	—	1675	90	937	50	747	42½	1109	69	—	—	9533	82
131	05	773	22	924	77	2099	89	457	02	52	—	3484	74½
15	20	64	65	56	90	82	50½	615	85	6	79	1856	62
418	69	4586	24½	3554	70	529	80½	8188	47	4748	66	48272	79½
60	—	1800	55	—	—	285	43	1610	30	986	50	10690	74
7	—		—	—	—	506	57	150	—	—	—	423	49
—		3120	—	—	—	312	—	1700	—	—	—	—	—
631	94	12020	56½	5473	87	4563	62½	13831	33	5793	95	74262	21
8	08		—	—	—	—	—	—	—	2090	29½	—	—
258	14	1856	29½	783	77	688	47	1981	58	1517	88	8205	64
40	30½	841	—	214	26	1043	66	747	48	46	62	13903	63½
38	31	979	34	681	54	161	—	978	80	1000	12	13144	55
130	—	714	—	889	—	247	—	1337	25	979	18	7090	92½
127	56	2583	03	1157	56	—	—	3760	36	2818	13	9889	72
14	60	308	19	61	94	280	—	907	88	332	81	937	96
—	—	3120	—	—	—	312	—	1700	—	—		—	—
—	—	—	—	—	—			—	—	—	—	—	—
—	—	100	—	—	—	1000	—	—	—	61	73½	10557	61
—	—	278	53½	144	49	91	30	69	50	10	88½	530	68
47	97	442	53	107	33	222	73	968	96	519	22	1011	03
664	96½	11222	92	4039	89	4046	16	12451	81	9376	87½	65271	75
74	—	87	—	131	—	70	—	164	—	155		147	—

NASLOV	O B Ć									
	Šipanj		Tiesno		Tivat		Trogir		Tpanj	
Pučastvo	*1.100*		*6.619*		*768*		*15.809*		*1476*	
	fior.	novč	fior	novč.	fior.	novč	fior.	novč	fior	novč.
A. **Prihodi:**										
Pretičak god. 1893	3522	77	1826	27½	211	15½	5534	94	1866	06
Imovina	296	45	1310	51½	72	60	9023	07½	963	22
Javni naslovi	3	60	—	—	336	08	702	48½	30	38
Prirez izravnim porezom . .	1962	14½	13028	17½	875	67	16786	85½	2413	60
Uvoz. i prirez na potrošarinu	1107	21	406	74	—	—	3786	39	1470	26
Razni	12	20	17	50	—	—	1435	23	251	08
Rabote	—	—	—	—	—	—	—	—	720	—
Skupa .	6904	37½	16589	20½	1495	50½	37268	97½	7734	60
B. **Razhodi:**										
Nedotičak god. 1893 . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zajednički, uprave	439	20	1972	22	431	27	3384	23½	1012	03
Imovina	98	26	1079	67½	115	26	10816	46½	2219	84
Sigurnost	76	70	2013	01	—	—	4150	85	893	12
Nauk	447	—	2396	70	285	50	1085	45	732	75
Siromaštvo	380	90½	2888	26	379	49	6076	66	1353	53
Gradnje: *a)* u novcu . . .	55	—	1266	13	—	—	4345	40	135	38
b) u rabotah . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	720	—
Bogoštovje	2380	63	192	59	—	—	554	29	—	—
Dugovi	90	—	—	—	—	—	3397	36½	225	—
Povjereni djelokrug	9	—	—	—	—	—	50	86	17	23
Razni	62	64	1493	47	—	—	620	29	139	31
Skupa .	4039	33½	13302	05½	1211	52	34481	86½	7578	19
Izravnim porezom postotak .	104	—	157	—	107	—	100	—	154	—

I N E

Vi		Vodice		Vrboška		Vrhgorac		Vrlika		Zadar		Zaton	
4.8[illegible]2		*2.110*		*3.294*		*9.091*		*10.721*		*28.230*		*3.928*	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
146	71	1549	48	2605	61	868	72	3360	14½	2792	91½	45	75
785	28	81	78	2	10	2394	—	7178	88	110534	71	74	35
92	95	50	91	3	84	214	42	—	—	3862	74	—	—
806	05½	4343	33½	2344	84	11475	19	13425	24	63298	33	3599	69
295	99	—	—	265	81	485	26	—	—	31783	92	—	—
273	96	410	96	636	95	148	50	—	—	23566	32	—	—
—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2399	94½	6736	46½	5859	15	15586	09	23964	26½	235838	93½	3719	79
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
248	64	1051	01½	586	93½	2804	74	5116	78	12269	31½	782	78
111	27½	184	30	107	13½	2955	21	5836	74½	5317	31	247	31
575	86	578	70	176	05	2679	44	1879	78	34369	32½	60	—
462	32	1084	40	1732	—	1460	77	1891	51	18471	99	1017	—
405	92	753	06	1138	07	1316	52	3312	10	19972	13½	1025	67
48	38	254	30	150	20	2520	36	981	23	119128	47	149	71
—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	354	03	—	—	797	43	—	—
164	81	—	—	—	—	—	—	—	—	13307	97½	—	—
9	20	16	10	14	—	224	19	—	—	830	25	—	—
180	24	282	30	946	31	562	56	1596	86	4433	29	1	84
2205	64	4504	17½	4850	70	14877	82	20615	00½	228897	49	3284	31
10	—	128	—	91	—	258	—	98	—	63	—	95	—

NASLOV *Pučanstvo*	Zlarin *5.091*		Skupa *527.436*	
	fior.	novč.	fior.	novč.
A. **Prihodi:**				
Pretičak god. 1893	71	52½	132858	42
Imovina	4	—	580212	01½
Javni naslovi	—	—	41415	02
Prirez izravnim porezom . .	6911	71½	662003	62
Uvoz. i prirez na potrošarinu	—	—	184175	88
Razni	—	—	65608	00½
Rabote	—	—	25858	49½
Skupa .	6987	24	1692131	45½
B. **Razhodi:**				
Nedotičak god. 1893 . . .	—	—	3226	51
Zajednički uprave	1583	25	194795	00½
Imovina	—	—	182806	57
Sigurnost	721	23	209069	45
Nauk	1529	—	163568	57
Siromaštvo	2312	34	232083	14
Gradnje: *a*) u novcu . . .	39	40	328815	31½
b) u rabotah . . .	—	—	25858	49½
Bogoštovje	—	—	10278	69
Dugovi	—	—	92272	93½
Povjereni djelokrug	—	—	30230	56
Razni	321	56	92126	33
Skupa .	6506	78	1565131	57
Izravnim porezom postotak .	250	—	106	—

Zaklade

Kojim upravljaju Obćinska Upraviteljstva.

Redni broj	OPĆINA	NASLOV ZAKLADE	Stanje na	IMOVINA u novcu fior.	nč.	ostanci i veresije fior	nč	nepokretna dobra fior.	nč.	Obveznice fior.	Ukupno fior	nč.
I.	Dubrovnik											
1		Giorgi grof Niko	$^{3}/_{12}$ 1895	637	08	—	—	—	—	20650	21287	08
2		Vojnici ranjeni	" "	338	86	—	—	—		6350	6688	86
3		Amerling Niko	" "	252	09½	—	—	—	—	13700	13952	09½
4		reč	" "	101	51	—	—		—	11900	12001	51
5		reč	" "	317	29	—	—	—	—	5000	5317	29
6		Čerlek Luka	" "	405	07	—	—	—	—	9600	10005	07
7		Bošković Božo	" "	170	26	—	—	—	—	10500	10670	26
8		Faccenda Niko	" "	—	—	—	—	—	—	6500	6500	—
9		Pulić D.r D.n Giuro	" "	48	86	—	—	—	—	400	448	86
			Skupa	2271	02½	—	—	—	—	84600	86871	02½
II.	Kotor											
10		Ukinutih bratovština	$^{3}/_{12}$ 1895	1303	49½	—	—	400	-	50	1753	49½
11		Josip Barun Fluck	" "	—	—	—	—	—	—	500	500	—
12		Mandel Mauriciji	" "	—	—	—	—	—	—	500	500	—
13		Girardi Lujo	" "	—	—	—	—	—	—	300	300	—
			Skupa	1303	49½	—	—	400	—	1350	3053	49½
III.	Makarska											
14		Čobrnić Tereza	$^{3}/_{12}$ 1895	89	01	—	—	—		2500	2589	01
IV	Fučišće											
15		Grego Karlo	" "	—	—	—	—	6500	—	—	6500	—
V.	Spljet											
16		Djetinsko odgojilište	" "	3168	16	739	70	(*) 450 1129	— 20	1850	7337	06
17		Kočeić Mate	" "	178	68	—	—		—	10500	10678	68
18		Buratti Ivan	" "	201	60	—	—	—	—	2400	2601	60
19		Nemoćnih vojnika	" "	25	90	166	80	—	—	350	542	70
20		Bulat D.r G. F.	" "	229	22	—	—	—	—	1800	2029	22
			Skupa	3803	56	906	50	1579	20	16900	23189	26
VI	Šibenik											
21		Andreis	$^{3}/_{12}$ 1895	2956	68	1239	—	3430	70	10400	18026	38
VII	Zadar											
22		Ciprianis	" "	—	—	7326	40	1072	80	4000	12399	20
23		Giovino	" "	1580	89	11170	15	—	—	23240	35991	04
			Skupa	1580	89	18496	55	1072	80	27240	48390	24
			Ukupno	12004	66	20642	05	12982	70	142990	188619	41

Zakladno Pismo	NAMJENA	OPAZKE
	ad 3) Kruha siromašnim radnicim ad 4) Zaklonište nejake djece ad 5) Potpore za udatbu	
	ad 10) Treći dio dohodaka Crkvi Sv. Trifuna, Dobrotvornosti i školi u Kotoru ad 11) Na korišt dviju siromašnih obitelji ad 12) „ „ siromaha obiju vjera ad 13) „ „ gradj. Bolnice Kotorske	
13/3 1891 br. 1441	Potpore za nauke potomakâ, inače općinara	
118/10 1880 br. 3595 ex 1887	Po smrti Mande Mikaića u dobrotvorne i javne svrhe	Kuća na jednom katu i vrtal
2/5 1887 br. 1882 2/11 1885 br. 5008	ad 16) Zaklanjati djecu nesposobnu pohagjanju učione ad 17) 2 potpore od Gimnazije do svrhe sveučilistnih nauka ad 18 jedna Potpora sveučilištu u Zagrebu ad 19) potpora jednoj djevojci prilikom vjenčanja	*) Pokretnine po imovniku
		Ciprianis / *Giovino* Uglavničene daće f. 585:— f. 8087:— Uzajmljene glavnice „ 5130:— „ 2163:80 Ostanci imovni „ 1611:40 „ 919:35 Svega f. 7326:40 f. 11170:15

Djelovanje Posredničkih Ureda kroz godinu 1895.

Redni broj	OPĆINA	Broj nagodaba	Iznos fior.	Iznos novč.	PRIMJETBE
1	Biograd	128	6663	96	
2	Blato	—	—	—	Nije bila sklopljena nijedna nagodba
3	Bogomolje	10	429	43	
4	Bol	44	8306	11	
5	Cavtat	2	316	—	
6	Drniš	501	43386	23	
7	Janjina	5	806	39	
8	Jelsa	11	608	81	
9	Klis	17	1463	92	
10	Komiža	112	25720	—	
11	Lastovo	—	—	—	Nije bila sklopljena nijedna nagodba
12	Lečevica	17	1319	01	
13	Lukšić	4	500	—	
14	Metković	—	—	—	Nije bila sklopljena nijedna nagodba
15	Milna	72	10064	58	
16	Mljet	2	298	—	
17	Muć	36	2846	29	
18	Nerežišće	22	2516	33	
19	Nin	27	153	07	
20	Novi	44	4410	07	
21	Novigrad	104	3955	72	
22	Obrovac	733	40135	88	
23	Opuzen	20	2157	05	
24	Pag	2	39	—	
25	Postire	25	3337	30	
26	Primorje gornje	51	5118	20	
27	Promina	231	9151	44	
28	Pučišće	—	—	—	Nije bila sklopljena nijedna nagodba
29	Sali	60	210	57	
30	Selca	19	3743	10	
31	Silba	10	953	12	
32	Slano	10	1794	52	
33	Spič	—	—	—	Nije bila sklopljena nijedna nagodba
34	Sučurac	51	7462	67	
35	Sućurije	17	3569	55	
36	Sutivan	3	620	—	
37	Šibenik	135	11766	50	
38	Šipan	8	1153	—	
39	Tijesno	62	6153	77	
40	Trpanj	1	100	—	
41	Vodice	175	8530	45	
42	Zaton	7	637	10	
		2778	220377	14	

Posrednički Ured Općine Riječke bio je ukinut od vijeća u sjednici **22 januara 1896**, sa nije djelovao kroz cijelu godinu **1895.**

Dobrotvornosti.

Nekoja cc. kk. Kotarska Poglavarstva i Okružna Sudišta, kao i nekoji cc. kk. Kotarski Sudovi u pokrajini, niesu kroz cielu prošlu godinu 1895. bili dostavili tromjesečne preglednice globa faktično utjeranih, usljed pravomoćnih kaznenih, političkih i sudbenih osuda, u smislu odluke c. k. Namjestništva 3 septembra 1888 Br. 15258, i naredbe c. k. Presjedništva prizivnog Sudišta 5 julija 1896 Br. 1815. S toga se je Odbor Zemaljski, dopisom 25 maja pr. Br. 2939 obratio Njeg. Pr. gosp. Namjestniku i c. k. Presjedništvu prizivnog Sudišta zamolbom, da bi se dao nalog svim gorispomenutim cc. kk. oblastim neka Odboru Zemaljskom dostave ne samo preglednice za godinu 1895, već nek mu unapried redovito dostavljaju iste preglednice, pak bile ove i *negativne*, a to u svrhu, da bude mogao vršiti kontrolu usporedjivanja iznosa naznačenih u tromjesečnim preglednicam sa onimi uvrštenim u računim, koje mu podnose Dobrotvorni Zavodi.

Kroz ovo razdoblje bile su izdane sliedeće važnije odluke:

Blata. Pošto je zavod razpolagao glavnicom for. 2300 u gotovom novcu, bi mu naloženo, da nabavi državnih obveznica, koje pak bijahu i nabavljene (Br. 2237 i 2873).

Bol. Odobren je zaključak, 2 januara 1896, da se jednom dužniku, koji zavodu duguje svotu for. 12,000, snizi godišnja dobit od 7 % na 6 %

Uoblašten bi zavod da devinkulira jednu obveznicu pisane vrijednosti for. 1000, koja je bila uknjižena na ime zavoda i izvadjeni novac dade u zajam jednom privatniku uz dobit od 6 % (Br. 6498 god. 1895 i 874).

Brusje. Toli sa strane Odbora Zemaljskog koli sa strane c. k. Namjestništva bi odobreno zakladno pismo, s kojim je Kate udova p. Antuna Babovca darovala zavodu for. 100 (Br. 6222 god. 1895 i 1594—2008).

Dol (Brač) Uoblašteno je bilo dotično povjerenstvo, da primi dvie državne obveznice pisane vriednosti od f. 100 svaka, poklonjene zavodu na dar od D.ru Frana Gospodnetića (Br. 1053).

Bi odobreno zakladno pismo glede zavještaja Ivana Matulića p. Ivana kojim je ostavio zavodu for. 500 (Br. 1667, 2909).

Ercegnovi. Nabavljena je jedna državna obveznica pisane vriednosti f. 50 i time izpunjen zavještaj pok. Gjura kneza Vojnovića (Br. 719, 2734 i 3567).

Gomilica. Odobrena je pogodba 18 januara pr. kojom je zavod dao u zajam jednom privatniku for. 118, izplativih u šest godina uz dobit od 6 %. (1922).

Korčula. Odobrane su dvie pogodbe, s kojimi Stanković-Buldun Antun i Marija Piculo darovaše zavodu nekoje nepokretnine. Pristao je u načelu Odbor da se iste nepokretnine putem javne dražbu prodadu (Br. 1029 i 2618).

Bi odobren zaključak 9 marta pr. Br. 14, kojim su bile doznačene tri mirazne pripomoći (Br. 2619).

Makarska. Odobrena je pogodba, 15 januara 1896, kojom bi data u najam Mandi Golisiji kuća pod. an. Br. 409, uz godišnju cienu for. 72 (Br. 738).

Odobrena je pogodba, 6 aprila pr. kojom je zavod ustupio Antunu Gargaševiću p. Pilipa, svoju vjeresiju od for. 1800 prama braći Gargašević. Ciela je ova svota bila uložena u nabavu državnih obveznica (Br. 2468, 2797).

Odobrena je pogodba. 19 februara pr. kojom se je Nikola Mihaljević obvezao izplatiti zavodu for. 100 na račun duga f. 1000 braće Paruna iz Igrana (Br. 2561).

Odbačena je, s nenadležnosti, molba nekojih dužnika da bi im se oprostili dozreli dobitci, a dielom i glavni dug što duguju zavodu (Br. 1588).

Odobren je zaključak 1 maja pr. kojim bi odlučenò da se razpoloživa svota for. 3600, uloži u nabavu obveznica pokrajinskog duga, kao što i bi uložena (2597, 3122).

Muć. Promjenom pokrajinskih obveznica bi nabavljena jedna državna od for. 1500, koja bi uknjižena na ime zavoda (Br. 3291).

Nerežišće. Na temelju § 22 zem. zak. 25 februara 1896, bi uoblašteno ono povjerenstvo. da se odreče zapiska ostavljenog mu od pok. Antuna Defilipisa. (Br. 3948, 4656).

Rab. Odbačen je utok Josipa Bakote proti zaključku 24 augusta 1895 onog povjerenstva o nabavi kuće vlastitosti Antuna Jeriča za porabu zakloništa siromaha (Br. 964).

Risan. Nije odobren zaključak 24 aprila pr. da se unajmi su for. 6 na mjesec kuća Luke Katurića, u koju bi se smjestio ured dobrotv. zavoda (Br. 2518).

Selca. Uoblaštena je da primi zapisak for. 100, ostavljen od pokojne Marije Trutanić (Br. 3590).

Sfirce. Na predlog Zemalj. Odbora bi od c. k. Namjestništva razpušteno dotično povjerenstvo, a uprava povjerena Vicku Cariću pok. Frane Br. 1525, 4654).

Silba. Uoblašteno je Povjerenstvo, da primi iznos for. 512, 50 u ime dara poklonjena zavodu od Cecilije udove p. Dinka Matulina (Br. 745).

Spič. Nije Odbor pristao na predlog da se nekom dužniku dozvoli odgodba za izplatu duga, što ga ima prama zavodu (Br. 3146).

Spljet. Odobren je zaključak 18 januara pr. o izbrisu nekojih vjeresija, s dokazane neplatomožnosti dotičnih dužnika (Br. 627).

Bi popunjen fundacijonalni spis, sastavljen usljed zapiska od for. 2000 ostavljenog od pok. Frane Bollani-a na korist zaklade Martinis-Marchi (Br. 3806).

Starigrad. Odobrena je pogodba 1 marča 1895, kojom je zavod dao u zajam nekojim privatnicim iz Scutarii-eve zaklade for. 500 uz dobit od 6%.

Bi uoblaštena da dade onoj Obćini u zajam for. 8000 uz dobit od 5%, i u tu svrhu devinkulira for. 6000 državnih obveznica uknjiženih na ime zavoda (Br. 445, 1360).

Odobrena je pogodba 15 junija pr. kojom je jedan privatnik na podmiru svoga duga od for. 1500 i nuzgrednih troškova prama zavodu, ustupio zavodu polovicu jedne kuće i jedan dio dvora i vrtla. Bi pak razpoloženo potrebito, eda pogodba bude uknjižena u zemljištnik (Br. 3596).

Sućurac. Odobrena je pogodba 23 decembra t. g. kojom je zavod dao u zajam nekojim privatnicim for. 2000 uz hipotekarnu jamčevinu i dobit od 6%. (Br. 441).

Trogir. Odobrena je sudbena pogodba 31 oktobra 1895 Br. 52, kojom bi dato u zajam nekom privatniku for. 200, uz iste uvjete.

Bi pospješeno sastavljenje fundacijonalnog spisa o zapisku pok. Ante kneza Fanfogne (Br. 1301 i 3202).

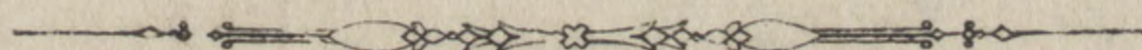
Odobrena je pogodba, 5 decembra 1895, kojom je iz Godoevićeve zaklade dato u zajam jednom privatniku for. 1000 uz hipotekarnu jamčevinu i dobit od 6% (Br. 774).

Takodjer ona 24 januara pr. kojom, uz iste uvjete, bi dato u zajam jednom drugom privatniku for. 1000 (Br. 1789).

Takodjer ona 15 aprila 1896, kojom, uz hipotekarnu jamčevinu i dobit od 5%, bi dato u zajam jednom privatniku for. 400 (Br. 3267).

Uoblašten je zavod da ponovi držanje dražbe za prodaju dućana izpod kuće Testa, obaljenim prvim dražbenim glasom od for. 700. Br. 3268.

Vodice. Takodjer ona 28 decembra p. g. kojom bi, uz hipotekarnu jamčevinu i dobit od 6%, dato u zajam jednom privatniku for. 800 (Br. 852).

Preglednica

Imovnog stanja Dobrotvornih zavoda koncem godine 1895.

Redni broj	Sjedište Dobrotvornog Povjerenstva	Imovno stanje		
		u novcu	u obve-znicam	u veresi-jam
		forinta	forinta	forinta
1	Babinopolje (Mljet)	228	250	—
2	Benkovâc	126	1900	—
3	Biograd	95	500	—
4	Blato	122	3500	645
5	Bobovišće (Milnà)	295	—	333
6	Bogomolje	163	—	—
7	Bol	930	1000	23734
8	Brusje (Hvar)	44	—	500
9	Budva	436	2000	—
10	Cavtat	6	100	—
11	Dobrota	—	5650	—
12	Dol (Postire)	3	—	—
13	Dol (Starigrad)	135	1050	—
14	Drniš	74	4000	—
15	Dubrovnik	1894	131210	13750
16	Ercegnovi	122	1850	—
17	Gomilica (Sućurac)	108	—	—
18	Grablje (Hvar)	4	600	—
19	Gradac (Gornje Primorje)	217	300	—
20	Grbalj	231	100	—
21	Humac donji (Sutivan)	100	—	—
22	Hvar	54	14000	5450
23	Imotski	807	8500	1375
24	Janjina	130	500	—
25	Ješa	193	1500	100
26	Kistanje	57	1100	—
27	Klis	272	—	—
28	Knin	140	2000	—
29	Kolan (Pag)	—	—	—
30	Komiža	80	1000	—
31	Korčula	84	85400	1842
32	Kotor	620	3560	4960
33	Kozica (Vrhgorac)	59	—	—
34	Krtole	16	—	—
35	Kuna	36	300	300
36	Lastovo	154	—	—
37	Lastva	76	—	—
38	Lećevica	81	—	—
39	Ložišće (Milna)	406	300	—

Redni broj	Sjedište Dobrotvornog Povjerenstva	Imovno stanje		
		u novcu	u obveznicam	u veresijam
		forinta	forinta	forinta
40	Lukšić	58	538	—
41	Luštica	67	100	—
42	Makarska	4968	12950	64828
43	Mokošica (Rijeka)	222	1400	—
44	Metković	278	1900	—
45	Milna	549	2050	60
46	Mirce (Supetar)	53	117	—
47	Muć	240	1200	—
48	Muo	28	—	—
49	Nerežišće	7	—	—
50	Nin	96	500	—
51	Novi	122	1850	—
52	Novigrad	252	—	—
53	Obrovac	57	—	—
54	Omiš	839	150	800
55	Opuzen	142	1100	—
56	Orašac (Zaton)	67	—	—
57	Orebić	161	10850	—
58	Pag	264	4000	6089
59	Pašman (Biograd)	37	—	—
60	Paštrović	7	—	—
61	Perast	216	9100	4361
62	Pitve (Jelsa)	91	300	—
63	Postire	49	1350	—
64	Prčanj	21	1300	1000
65	Promina	10	200	—
66	Pučišće	163	7000	—
67	Rab	12108	16100	—
68	Risan	502	2400	—
69	Sali	143	100	—
70	Selca	283	1400	—
71	Silba	59	2250	—
72	Sinj	370	1600	—
73	Skradin	67	—	—
74	Slano	162	500	158
75	Šolta	142	300	—
76	Spljet	5309	14715	29946
77	Starigrad	2599	18900	4190
78	Stolivo	52	2650	—
79	Ston	53	100	—
80	Sućurac	3		—

Redni broj	Sjedište Dobrotvornog Povjerenstva	Imovno stanje		
		u novcu	u obveznicam	u veresijam
		forinta	forinta	forinta
81	Sućurje	119	—	—
82	Sumartin (Selca)	371	2700	—
83	Supetar	189	410	—
84	Sutivan	423	1800	3360
85	Sutomore (Spič)	56	400	—
86	Svirce (Vrboška)	534	—	—
87	Šibenik	441	15500	—
88	Šipanj	46	—	—
89	Škrip (Supetar)	22	200	—
90	Tiesno	11	3000	—
91	Tivat	57	200	—
92	Trogir	2135	9350	2735
93	Trpanj	58	510	—
94	Vis	7115	42032	2735
95	Vodice	255	1150	1900
96	Vrbanj (Vrboška)	1178	3000	—
97	Vrboška	170	900	—
98	Vrhgorac	4	100	—
99	Vrisnik (Jelsa)	—	—	—
100	Vrlika	60	300	—
101	Zadar	1623	80410	43596
102	Zavojane (Vrhgorac)	4	—	—
103	Zlarin	93	4400	—
		54478	557502	218747

Blago Djelo.

Uprava je zavoda, po svomu običaju, dostavila redovito i na vrieme sve periodične radnje odnoseće se na minulu godinu 1895. Dostavila je takodjer, pregleda i obistimbe dotične radi, izkaznicu o svotam utjeranim, kao što i onu o sliedjemoj razdiolbi legata kroz istu godinu.

Važnije odluke, izdane kroz ovo polugodište, sliedeće su:

Uoblašten je zavod da, putem javne dražbe, pokuša prodaju nekojih zemalja i kmetskih kuća što no posjeduje u nekojim odlomcim Konavala, prvim dražbenim glasom od for. 4000 (Br. 6637).

Odobrena je pogodba 6 decembra, 1896, kojom bi data u najam Spasoji Kašiću Ćirovu, za pet godina vremena kuća pod Br. 154—158, uz cienu f. 54 na godinu (Br. 6639).

Odobrene su dvie pogodbe, s kojim je zavod dao u najam za ustanoviti broj godina i uz ugovorene ciene dućane noseće Br. 360, 363, 378 i 379. (Br. 1407).

Takodjer dvie pogodbe nadnevka 29 februara pr. s kojim je dao u najam Marku Šušiću za četiri godine vremena dućan i skladište pod kućom Br. 377 478 (Br. 2451).

Razpoloženo je devinkuliranje jedne državne obveznice pisane vriednosti for. 20.600, i druge pisane vriednosti f. 1900, koje su obe bile uknjižene na ime zavoda, u svrhu da zavod udovolji uvjetim pogodbe s kojom je dao u zajam občini dubrovačkoj for. 180.000.

Bolnice.

Na 1 januara 1896 započelo je djelovanje pokrajinskih lijekarnika kod Zemaljskih Bolnica usljed zaključka Viskoga Sabora u sjednici 7 febraura 1895. — Odbor je odlukom 10 januara br. 298 izdao osobiti pravilnik za lijekarnika Bolnice kod Arbanasa, a opći pravilnik za lijekarnike Bolnica, Dubrovačke, Spljetske i Šibenske. — Kroz prošli šestomjesečni rok priprava i nabavljanje lijekova sliedilo je redovno, te se Odbor nada u dojdućem izvještaju podnijeti statističnu preglednicu o jednogodišnjem potrošku lijekova i hirurgičkijeh predmeta, usporegjenjem sa jednom od prošlih godina prije ustanovljenja bolničkih domaćih lijekarnica sa naročitim lijekarnicim i nabavom lijekova kod mirodijara, na temelju ugovora, uz ustanovljeni cijenik i postotnim odbitkom od 6%. Za urediti domaće lijekarnice, provigjenjem potrebitih sprava, armara, stakleniica itd., te kotlove za distiliranje vode Arbanaškoj i Šibenskoj, potrošilo se: za domaću lijekarnicu Bolnice kod Arbanasa for. 612:80, Spljetsku for. 351:70, Šibensku for. 346:95, Dubrovačku for. 328:40.

Prvencu Bolnice kod Arbanasa D.ru Vranjicanu bila je doznačena druga petogodišnjica od for. 100, na njegovu plaću prvim januara 1896 (Br. 327).

Dvama bolničarim iste Bolnice, počam od 1.og Febraura t. g. bila je povišena mjesečna plaća od for. 23 na for. 25, na temelju § 9 poglavija XII Pravilnika za Bolnice (Br. 2889).

Radi ženitbe strojara Svetića obustavljena mu je hrana u Bolnici, te povišena mjesečna plaća od for. 30 na for. 50 (Br. 3130).

Bio je dozvoljen trošak od for. 200, za nabavu 110 metara gvozdene cijevi da se iz Bolnice uzmogne izvesti voda u bašću, preko puta, iz koje se mnogim povrćem koristuje Bolnica, te drugi trošak od for. 160 za 20 metara cijevi od

cautschone-a, za polijevanje vrtla i perivoja (Br. 1621 i 1623).

Bio je odobren trošak od for. 84:90, za pozlaćenje vrhova munjovoda Bolnice u Dubrovniku (Br. 4956).

Odobren je trošak od for 453:97, za nabavu triju krava mlijekarica, za istu Bolnicu (Br. 5310).

Dodijeljena je jedna nova milosrdna sestra Domaćoj lijekarnici Bolnice Dubrovačke (Br. 2279).

Na 24 Februara t. g. umrla je umirovljena nadstojnica Bolnice Dubrovačke AnaGjivanovića, koja je uživala mirovinu od for. 300, a na 7 Maja t. g. umro je umirovljeni bolničar Nikola Sarinović koji je uživao godišnju oskrbu od for. 120 (Br. 927 i 2819).

Bio je odobren trošak od f. 504:05, za izvedenje potrebitih radnja i popravaka štali Bolnice Dubrovačke (Br. 5145).

Počam od 1.og Januara 1896. stavljena je u tečaj druga petogodišnjica od for. 100 na plaću prvenca Ravnatelja Bolnice Spljetske D.ra Tacconi, te druga petogodišnjica od for. 50 na plaću Upravitelja Kambera (Br. 1825).

Stupio je u službu na 1.i Avgusta t. g. novo imenovani dnevničar Bolnice Spljetske Luka Vukasović (Br. 4156).

Bolnici Šibenskoj doznačeno je for. 200, za uregjenje puteva okolo zgrada Bolnice i Ludnice (Br. 4455).

Radi velike navale nemoćnika u istoj Bolnici primljen, je u službu jedan novi bolničar i dvije služkinje.

Evo sada statistično zdravstvenog izvještaja godine 1895, priopćenog dopisom 15 Septembra t. g. Br. 24697 c. k. Namjestništva.

Statistično zdravstveni

izvještaj god. 1895.

I. Kretanje Pučanstva.

Na temelju iskaza stigavših od cc. kk. Kotarskih Poglavarstva glede zdravstveno-statističnih prilika u god. 1895, dobivaju se slijedeći ispadci.

A. Sklapanje Brakova.

Godine 1895 sklopljeno je 4328 brakova, dakle 8.21‰.

Potanje o sklapanju brakova u pojedinim političkim kotarima razabire se iz nazočne tablice:

POLITIČKI KOTAR	Pučanstvo	Broj skopljenih brakova	Na 1000 stanovnika otpada brakova	Od sviju brakova odpada na kotar %
Benkovac	33809	213	6.38	4.9
Kotor	34807	251	7.21	5.8
Korčula	24381	199	8.16	4.6
Imotski	31640	279	8.82	6.4
Knin	46562	389	8.35	9.0
Hvar	25690	196	7.63	4.5
Makarska	23211	195	8.87	4.5
Metković	12157	137	11.27	3.2
Dubrovnik	37521	282	7.52	6.5
Šibenik	43236	411	9.48	9.5
Sinj	46321	406	8.76	9.4
Spljet	101766	747	7.34	17.3
Zadar	66725	623	9.34	14.4
Dalmacija	527426	4328	8.21	100.0

Po predstojećoj tablici opažaju se u političkim kotarima Metkovića, Šibenika i Zadra najveći $^0/_0$ sklopljenih brakova.

B. Porodi.

Godina 1895 rodilo se skupa 22047 djece, od kojih 21355 zakonitih, 692 nezakonitih, 169 mrtvorogjenih, a 6957 rogjenih uz liječničku njegu.

Potanje o ukupnim porodima doznaje se iz slijedeće tablice:

POLIČKI KOTAR	ROGJENI				
	Ukupni broj	od kojih			
		zakonitih	nezakonitih	Mrtvo-rogjenih	Rogjenih uz liječničku njegu
Benkovac	1509	1451	58	5	69
Kotor	976	935	41	5	330
Korčula	860	824	36	4	644
Imotski	1489	1481	8	1	—
Knin	2088	2054	34	3	21
Hvar	1031	1013	18	17	891
Makarska	974	955	19	10	227
Metković	563	552	11	1	123
Dubrovnik	1078	1005	73	23	491
Šibenik	2209	2126	83	6	816
Sinj	1934	1907	27	1	102
Spljet	4445	1358	87	45	2002
Zadar	2891	3694	197	48	1241
Dalmacija	22047	21355	692	169	6957

Iz predstojeće tablice uvidja se osobito da je, prema broju pučanstva, najviše porodá godine 1895 bilo u političkim kotarima Imotskoga, Knina, Metkovića i Sinja a najviše mrtvorogjenih u političkim katarima Dubrovačkom, Hvarskom i Zadarskom.

Razrede li se po $^0/_{00}$ razmjeru porodi zbivši se u god. 1895, dobija se slijedeći pregledni izkaz:

POLITIČKI KOTAR	ROGJENI										
	Ukupno	Živi		Mrtvi		Zakonito		Nezakonito		Uz liječničku njegu	
		Broj	$^0/_{00}$	Broj	$^0/_{00}$	Broj	$^0/_{00}$	Broj	$^0/_{00}$	Broj	$^0/_{00}$
Benkovac	1509	1504	996.69	5	3.31	1451	961.50	58	38.43	69	45.72
Kotor	976	971	994.88	5	6.15	935	957.99	41	42.01	330	338.22
Korčula	860	856	995.35	4	4.65	824	958.14	36	41.86	644	748.84
Imotski	1489	1488	999.33	1	0.67	1481	994.62	8	5.37	—	—
Knin	2088	2085	998.61	3	1.44	2054	983.72	34	16.28	21	10.06
Hvar	1031	1014	983.57	17	16.49	1013	982.54	18	17.46	891	864.21
Makarska	974	964	986.65	10	10.27	955	980.49	19	19.51	227	233.06
Metković	563	562	998.22	1	1.77	552	980.46	11	19.54	123	218.47
Dubrovnik	1078	1055	978.66	23	21.34	1005	932 29	73	67.71	491	454.55
Šibenik	2209	2203	997.28	6	2.72	2126	962.43	83	37.57	816	369.53
Sinj	1934	1933	998.97	1	0.52	1907	986 04	27	13 96	102	52.74
Spljet	4445	4400	987.88	45	10.23	4358	980.43	87	19.57	2002	450.39
Zadar	2891	2843	983 40	48	16.91	2694	931.86	197	68.14	1241	429.30
Dalmacija	22047	21878	992.29	169	7 66	21355	968.61	692	31 39	6957	315.55

Ovdje treba naročito istaći da je postotni razmjer živo-rogjene djece prama ukupnom porodu bio od 99.23, a onaj mrtvo-rogjene od 0·77.

Razmjer ukupnih poroda, 22047 na broju, napram 21355 zakonitih, bio bi od 96·86, a napram 692 nezakonitih od 3·14.

Višak rogjenih u god. 1895 iznosio je, prama umrlim, 1·44 % od 527426 duša pučanstva. Na svako 1000 stanovnika otpada 41·80 poroda.

Tačan pregled porogjaja kroz zadnja tri godišta iznosi stijedeća tablica:

Godina	ROGJENI				
	Ukupan broj	od kojih			
		zakonito	nezakonito	mrtvo-rogjeni	rogjeni uz liječničku njegu
1895	22047	21355	692	169	6257
1894	22373	21483	698	192	—
1893	22011	21131	704	176	—

Ove se je godine dakle broj poroda prema godini 1895 smanjio za 326, ili za 1·5%, a prema god. 1893 za 36, ili za skoro 0·2%.

Broj mrtvo-rogjenih smanjio se prema godini 1894 za 23, ili za 12·0%, a prema god. 1893 za 7, ili za 4.0%.

C. Pomor.

Po podatcima podnesenim Namjesništvu od kotarskih Poglavarstava u dotičnim iskaznicama, sklopljen je o pomoru u godini 1895 slijedeći sumarni pregled.

POLITIČKI KOTAR	Broj stanovnikâ	a	b	c	d	e	f	g	h	1	2	3	4	5	6	7	8	9
		u 1 mjesecu	u 2 mjesecu	od 0–5 godina	od 5—15 godina	od 10—30 godina	od 30—50 godina	od 50—70 godina	od preko 70 godina	od prirogjene tjel. slabosti	od tuberkuloze	od upale u plaćama	od difterije	od kukurikavca	od ospicâ	od skrleta	od frusa (osutka)	od šarenog tifa
Benkovac	33409	84	352	595	159	91	107	123	75	103	67	33	153	3	—	1	4	—
Kotor	34807	84	189	282	30	64	92	119	147	21	108	54	4	—	11	2	—	—
Korčula	24381	72	143	206	15	25	25	59	113	59	38	13	—	27	–	—	—	—
Imotski	31640	58	204	458	105	71	81	92	104	61	82	9	19	3	—	—	5	—
Knin	46562	209	422	772	419	194	148	200	111	—	150	128	93	—	—	11	—	—
Hvar	15690	46	150	190	27	46	37	65	103	78	87	23	3	—	—	—	-	-
Makarska	23211	53	114	180	16	37	52	59	80	43	54	13	—	—	—	-	1	
Metković	12157	45	78	95	14	28	33	33	24	3	25	11	—		—	—	—	
Dubrovnik	37521	80	200	286	22	60	66	118	154	57	98	66	6	3	-	14	-	-
Šibenik	43236	179	341	711	58	97	119	148	128	—	106	43	15	—	-	1	—	—
Sinj	46321	187	329	527	153	102	110	159	184	250	146	70	19	—	—	4	—	—
Spljet	101766	415	1042	1505	165	157	224	324	393	18	181	140	46	4	—	1	33	—
Zadar	66725	281	668	1190	159	197	229	298	212	53	257	174	115	3	—	32	13	1
Dalmacija	527426	1793	4232	6997	1342	1169	1323	1795	1828	746	1399	777	473	43	11	66	56	1

10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27		
od tifo trbušnog	od srdobolje	od azijatske kolere	od dječije kolere	od kolere naške	od babinjske ognjice	od infekcije ranâ	od drugih infektivnih bolesti	od priljepčivih životinjskih bolesti	od kaplje	od organskih mana u krvnijem cijevima	od poganijeh guka i otoka	od ostalih prirodnih povoda smrti	od slučajnih smrtnih ozleda	od samoubistva	od razbojničke ruke	Zbroj prirodnih slučaja smrti (ukupno 1—22)	Zbroj naglih slučaja smrti (ukupno 23—25)	Smrtnijeh uzroka liječnički ovjerovljenih	Skupni broj preminulih (Zbrojevi c do h = 26 + 27
3	214	—		6	4	3	54	3	5	4	2	458	22	2	6	1120	30	2	1150
—	—	—	—	—	1	5	31	—	23	23	10	425	9	4	3	718	16	269	734
—	—	—	—	—	3	7	—	1	12	9	3	268	3	—	—	440	3	298	443
—	—	—	—	—	8	—	1	1	8	1	—	703	9	1	—	901	10	55	911
2	—	—	—	—	—	—	—	—	6	3	1	1419	27	1	3	1813	31	95	1844
2	—	—	—	—	—	6	—	1	32	12	15	197	10	2	—	456	12	317	468
—	—	—	—		7	—	—	—	5	7	—	279	13	—	2	409	15	45	424
—	—	—	—	—	—	—	6	—	2	1	1	170	7	1	—	219	8	49	227
4	—	—	74	6	2	5	7	—	44	24	15	270	11	1	—	695	12	217	707
1	48	—	10	—	1	5	37	—	20	7	10	943	8	3	6	1247	17	456	1264
—	—	—	—	—	10	1	5	—	8	—	2	706	6	1	5	1221	12	102	1233
1	—	—	—	—	2	9	4	—	71	30	25	2165	33	1	4	2730	38	1261	2768
21	315	—	1	—	12	40	29	—	22	22	21	1119	30	—	5	2250	35	674	2285
34	577	—	85	12	50	81	174	6	258	143	105	9122	188	17	54	14219	239	3840	14458

Kao što dakle proizlazi iz sumarnog pregleda, umrlo je godine 1895 u Dalmaciji svega 14458 osoba, od kojih 14219 od naravne, a 239 od nagle smrti; kao takogjer, da je od svih preminulih te godine, samo kod 3840, dakle kod 265·5 ‰, uzrok smrti bio liječnički ovjerovljen.

Postotni pomor, po dobi godina, razregjuje se kako slijedi:

Umriješe	Ukupni broj	‰
U 1.om mjesecu	1793	124·01
U 1.oj godini	4232	292·70
Od 0 do 5.e godine	6997	483 95
„ 5 „ 15 „	1342	92·82
„ 15 „ 30 „	1169	80·85
„ 30 „ 50 „	1323	91·51
„ 50 „ 70 „	1795	124·15
Od preko 70 godina	1828	126·44
Od nepoznatijeh godina	4	0·28
Sbroj	14458	1000·00

Iz ovoga se pregleda uvidja da je u Dalmaciji u god. 1895 najviše pomora bilo u prvoj godina života, i da taj pomor iznosi skoro $^3/_{10}$ ukupnoga; dalje, da je sam dječji pomor doprao do polovice ukupnih slučajeva smrti.

Ipak postotni razmjer u pojedinim političkim kotarima bio je veoma nejednak, kao što pokazuje nazočna preglednica:

POLITIČKI KOTAR	Pučanstvo	Preminulih		POLITIČKI KOTAR	Pučanstvo	Preminulih	
		Broj	‰			Broj	‰
Benkovac	33409	1150	34·46	Metković	12157	227	18·6[illegible]
Kotor	34807	734	21·11	Dubrovnik	37521	707	18·9[illegible]
Korčula	24381	443	18·17	Šibenik	43236	1264	29·2[illegible]
Imoski	31640	911	28·79	Sinj	46321	1233	26·6[illegible]
Knin	46526	1844	39·63	Spljet	101766	2768	27·10
Hvar	25690	468	18·22	Zadar	66725	2285	34·2[illegible]
Makarska	23211	424	18·70	Dalmacija	527426	14458	27·3[illegible]

Preko 30 $^0/_{00}$ pomora u pučanstvu bilo je u političkim kotarima Benkovačkom, Kninskom i Zadarskom, a ispod 20 $^0/_{00}$ u političkim kotarima Korčulanskom, Hvarskom, Makarskom, Metkovskom i Dubrovačkom.

OD PRIROGJENE ŽIVOTNE SLABOSTI umrla su godine 1895. 746 (god. 1894 — 2221, a godine 1893 — 2106) djeteta, ili oko 136 na svako 100.000 stanovnika.

Politički kotari, u kojima je zbog prirogjene životne slabosti, umrlo više od 300 na svako 100.000 stanovnika, jesu: Benkovački, Hvarski i Sinjski.

OD TUBERKULOZE je jod. 1895 umrlo 1399 (god. 1894 — 1338, a god. 1893 — 1468) osobâ.

U srednju ruku otpada na svako 100.000 stanovnika po 254 slučaja smrti, dok ih je predjašnje godine otpadalo 253.

Politički kotari, u kojim je u god. 1895 tuberkuloza preko 300 osoba na svako 100.000 stanovnika pokosila, jesu: Kotorski, Kninski, Hvarski i Zadarski.

Broj umrlih god. 1895 od tuberkuloze u Dalmaciji iznosi preko $^1/_{10}$ ukupnih slučajeva prirodne smrti, kojih je bilo 14219.

OD UPALE U PLUĆAMA umrlo je god. 1895 — 777 (god. 1894 — 1323, a god. 1893 — 1279) osobâ. Po prilici, na svako 100.000 stanovnika imamo 140 (predjašnje godine 252) slučaja smrti.

Kotari, u kojima je preko 100 osoba na svako 100.000 stanovnika od upale u plućama poginulo, jesu: Kotorski, Kninski, Dubrovački, Sinjski, Spljetski i Zadarski.

OD DIFTERIJE umrlo je god. 1895 — 413 (god. 1894 — 158, a god. 1893 — 85) osobâ, te prema tome 86 žrtava na svako 100.000 stanovnika.

Najviše je pomora bilo u polit. kotaru Benkovačkom (153) i u polit. kotaru Zadarskom (115).

OD KUKURIKAVCA umriješe god. 1895 — 43 osobe (god. 1894 i 1893 nije konstatovan nijedan slučaj smrti).

OD OSPICA konstatovano je samo 11 slučajeva smrti (god. 1894 bilo ih je 18, a god. 1893 samo 4 slučaja).

OD SKRLETA je god. 1895 umrlo 66 (god. 1894 — 130, a god. 1893 284) osobâ, tako da u god. 1895 nije bilo nego tek 12 smrtnih slučajeva na svako 100.000 stanovnika.

Najveći se pomor obistinio u kotaru Zadarskom, gdje je naime bilo 32 slučaja smrti.

OD FRUSA (OSUTKA) umriješe god. 1895 — 56 (god. 1894 jedna, a god. 1893 — 21) osobâ.

Najviše je pomora od ove bolesti bilo u polit. kotaru Spljetskom, naime 33 slučaja smrti.

OD ŠARENOG TIFUSA umrla je u Dalmaciji god, 1895 samo 1 osoba, i to u polit. kotaru Zadarskom.

OD TIFUSA TRBUŠNOG (ILEOTYPHUS umriješe god. 1895 — 34 (god. 1894 — 7, a god. 1893 — 11) osobe, dakle oko 6 individua na svako 100.000 stanovnika.

OD SRDOBOLJE umrlo je god. 1895 u Dalmaciji 577 (god. 1894 — 64, a god. 1893 — 1) osobâ, ili 105 na svako 100.000 stanovnika.

Najviše je pomora bilo u kotaru Benkovačkom, naime 214 slučajeva smrti; i u Zadarskom, gdje ih je bilo 315.

OD KOLERE AZIJATSKE nije u Dalmaciji godine 1895, kao ni predjašnjih dviju godina, konstatovan nijedan slučaj bolesti.

OD DJEČIJE KOLERE umrlo je u Dalmaciji god, 1895 — 85 djece. Najviše je pomora bilo u političkom kotaru Dubrovačkom, naime 74 slučaja smrti.

OD KOLERE NAŠKE umrlo je god. 1895 samo 12 osoba, i to 6 u polit. kotaru Benkovačkom, a 6 u polit. kotaru Dubrovačkom.

OD BABINJSKE OGNJICE umrlo je u Dalmaciji god. 1895 — 50 ženâ.

U polit. kotarima Kninskom, Hvarskom i Metkovskom nije bilo ni jednoga slučaja smrti od ove bolesti.

OD INFEKCIJE RANÂ preminula je 81 osoba.

OD OSTALIH INFEKTIVNIH BOLESTI umriješe 174 osobe od kojih većina pripada polit. kotarima Benkovačkom (54), Šibenskom (37) i Zadarskom (29).

OD PRILJEPČIVIH ŽIVOTINJSKIH BOLESTI umrlo je samo 6 osoba, od kojih polovina iz polit. kotara Benkovačkog.

OD KAPLJE zaglaviše 258 (god. 1894 — 353, a god 1893 — 312) osobâ, te dakle u srednju ruku 47 na svako 100.000 stanovnika.

U nijednom kotaru nije pomor dopro do 150 slučaja smrti na svako 100.000 stanovnika.

Najviši se pomor opaža u političkim kotarima Hvarskom i Dubrovačkom. gdje je bilo do 100 slučaja smrti na svako 100.000 stanovnika.

OD ORGANSKIH MANA SRČANIH, OD BOLESTI KRVNIJEH SUDOVA, umrle su 1895 godine 143 osobe; tri petine ovih slučajeva smrti odpadaju na polit. kotar Kotorski, Dubrovački, Spljetski i Zadarski.

OD POGANIJEH GUKA I OTOKA umrlo je 1895 godine 105 (god. 1894 — 171, a god. 1893 — 185) osoba, te dakle prosječno 16 na svako 100.000 stanovnika.

Razmjerno prama broju pučanstva opaža se u polit. kotarima Hvarskom i Dubrovačkom najviše, a naprotiv u polit. kotarima Imotskom i Makarskom najmanje slučajeva slične smrti.

OD OSTALIH UZROKA PRIRODNE SMRTI preminulo je godine 1895 — 9122 (god. 1894 — 2373, a god. 1893 — 4102) osoba, te je prema tome u Dalmaciji na svako 100.000 stanovnika umrlo 1658 individua.

Prikupi li se ukupan broj preminulih u Dalmaciji od naravne smrti kroz god. 1893, 1894 i 1895, te sračuna li se postotni iznos spadajući na pojedine uzroke smrti, dobija se ovaj pregledni izkaz:

Zbiše se usljed	Slučajevi smrti					
	ponajviše			u ‰ slučajeva smrti		
	1895	1894	1893	1895	1894	1893
prirogjene životne slabosti	746	2221	2106	5246	161·92	172·95
Tuberkuloze	1399	1338	1468	98 39	97·68	120·56
Upale u plućama	777	1323	1279	54·65	96·57	105·03
Difterije	473	158	85	33·27	11·53	0·98
Kukurikavca	43	—	—	3·02	—	—
Ospica	11	18	4	0 77	1·31	0·33
Skrleta	66	130	284	4·64	9·49	23·32
Frusa (osutka)	56	1	21	3·94	0 07	0·17
Šarenog tifusa	1	—	—	0·07	—	—
Tifusa trbušnog (Ileotyphus)	34	7	11	2·39	0 51	1 72
Srdobolje	577	64	1	40 58	4·67	0·08
Kolere azijatske	—	—	—	—	—	—
Dječije kolere	85	—	—	5·98	—	—
Kolere naške	12	—	—	0·84	—	—
Babinske (porodiljske) ognjice	50	1	1	3·52	0 07	0·08
Infekcije ranâ	81	—	—	5·70	—	—
Drugih infektivnih bolesti	174	—	—	12·24	—	—
Priljepčivih zivotinjskih bolesti	6	—	—	0 42	—	—
Kaplje	258	353	312	18·14	25·70	25·62
Organ. mana srčanih, bolesti krvnih sudova	143	—	—	10·06	—	—
Poganih guka i otoka	105	171	185	7·38	12 48	15·19
Ostalih uzroka prirodne smrti	9122	7913	6420	641·54	557·60	527·22
Skupa	14219	13698	12177	1000·00	1000·00	1000·00

Napose za infektivne bolesti daje se sklopiti sljedeća preglednica:

GODINA	BROJ UMRLIH OD:														
	Difterije	Kukurikavca	Ospica	Skrleta	Frusa (osutka)	Šarenog tifusa	Tifusa trbušnog	Srdobolje	Azijat. kolere	Dječije kolere	Kolere naške	Babinj. ognjice	Infekcije ranâ	Drugih infekt. bolesti	Skupa
1895	473	43	11	66	56	1	34	577	—	85	12	50	81	174	1663
1894	158	—	18	130	1	—	7	64	—	—	—	1	—	—	379
1893	85	—	4	284	21	—	11	1	—	—	—	1	—	—	407

Usporede li se ovi brojevi sa ukupnim brojem umrlih od naravne smrti, dobijaju se slijedeći relativni brojevi:

GODINA	Izmegju 1000 umrlih od naravne smrti, i umrlih od														
	Difterije	Kukurikavca	Ospica	Skrleta	Frusa (osutku)	Šarenog tifusa	Tifusa trbušnog	Srdobolje	Azijat. kolere	Dječije kolere	Kolere naške	Babinj ognjice	Infekcije ranâ	Drugih infekt. bolesti	Skupa
1895	33·27	3·02	0·77	4·64	3·94	0·07	2·39	40·58	—	5·98	0·84	3·52	5·70	12·24	116·96
1894	11·53	—	1·31	9·49	0·07	—	0·52	4·67	—	—	—	0·07	—	—	27·66
1893	6·98	—	0·33	23·32	1·72	—	0·91	0·08	—	—	—	0·08	—	—	33·42

Od nagle smrti umrlo je god. 1895 — 239 (god. 1894 — 184, a godine 1893 — 135) osoba, te dakle 15·84 (god. 1894 — 13·44, a god. 1893 — 11·99) po $^{0}/_{00}$ od ukupnog broja (14458) umrlih. Na svako 100.000 stanovnika otpadaju po tom 43 slučaja nagle smrti.

Jedan slučaj smrti na 1000 stanovnika nije se obistinio u nijednom od 13 političkih kotara.

Usljed slučajne smrtne ozlede, umrlo je god. 1895 — 188 (god. 1894 — 115, a god. 1893 — 79) osobâ.

Na svako 100.000 stanovnika otpadaju po 34 (god. 1894 — 25, a godine 1893 — 24) ovakova slučaja smrti

I godine 1895 treba u Dalmaciji pripisati veći dio slučajeva nagle smrti ne sreći, koja dotičnike nenadno postiže.

Na svako 100.000 stanovnika otpala su god. 1895 — 34 (predjašnje godine 25, a god. 1893 — 24) slučajá takove smrti.

Od samoubijstva poginulo je god. 1895 — 17 (god. 1894 — 25, a godine 1893 — 27) osoba.

U trima od 13 političkih kotara Dalmacije nije bilo nijednoga slučaja samoubijstva, naime u kotarima Korčule, Makarske i Zadra.

Od razbojničke ruke (ubijstva) pogiboše 34 (god. 1894 isto toliko, a godine 1893 — 29) osobe; i time dakle na svako 100 000 stanovnika otpada po 6 slučajeva ubijstva i umorstva.

U 5 od 13 polit. kotara nije počinjeno nikakvo ubijstvo, a to naime u kotaru Korčulanskom, Imotskom, Hvarskom, Metkovskom i Dubrovačkom.

Slijedeća preglednica iznosi brojeve i postotke raznijeh vrsta naglih slučajeva smrti kroz godine 1895, 1894 i 1893:

Nagli slučaji smrti	1895		1894		1893	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Slučajna ozleda	188	78·66	125	67·93	79	58·74
Samoubijstvo	17	7·11	25	13 59	27	20·00
Ubijstvo i umorstvo	34	14·23	34	18·48	29	21·46
Svega	239	100 00	184	100·00	135	100·00

Osudjen na smrt i pogubljen nije u Dalmaciji god. 1895 (kao ni god. 1894 i 1893) nijedan zločinac.

Prikupi li se sada ujedno sav broj umrlih u Dalmaciji godine 1893, 1894 i 1895, te sračuna li se postotak spadajući na pojedine uzroke smrti, izlazi ovaj opći pregled:

Obistiniše se usljed	Slučajevi smrti					
	nadasve			u ‰ slučajeva smrti		
	1895	1894	1893	1895	1894	1893
Prirogjene tjeles. slabosti	746	2221	2106	57·60	159·96	171·05
Tuberkuloze	1399	1338	1468	96·76	96·38	119·23
Upale u plućama	777	1323	1279	53·74	95·30	103·88
Difterije	473	158	85	32·72	11·37	6·90
Kukurikavca	43	—	—	2·97	—	—
Ospica	11	18	4	0·76	1·30	0·33
Skrleta	66	130	284	4·57	9·36	23·07
Frusa (osutka)	56	1	21	3·88	0·07	1·71
Šarenog tifusa	1	—	—	0·07	—	—
Tifusa trbušnog (Ileotyphus)	34	7	11	2·35	0·58	0·89
Srdobolje	577	64	1	39·91	4·61	0·08
Kolere azijatske	—	—	—	—	—	—
Dječije kolere	85	—	—	5·88	—	—
Kolere naške	12	—	—	0·83	—	—
Babinjske ognjice	50	1	1	3·46	0·07	0·08
Infekcije ranâ	81	—	—	5·60	—	—
Drugih infektivnih bolesti	174	—	—	12·03	—	—
Priljepčivih zivotinjskih bolesti	6	—	—	0·42	—	—
Kaplje	258	353	312	17·84	25·42	25·34
Srčanih mana itd.	143	—	—	9·89	—	—
Poganih guka i otoka	105	171	185	7·26	12·32	15·03
Drugih uzroka narav. smrti	9122	7913	6420	630·93	570·01	521·44
Slučajnih ozleda	188	125	79	13·00	9·00	6·42
Samoubijstva	17	25	27	1·18	1·80	2·19
Ubijstva i umorstva	34	34	29	2·35	2·45	2·36
Skupa	14458	13882	12312	100·00	100·00	100·00

Napose pak za infektivne bolesti daje se sklopiti slijedeća tablica:

GODINA	Od 1000 umrlih umriješe od														
	Difterije	Kukurikavca	Ospica	Skrleta	Frusa (osutka)	Šarenog tifusa	Tifusa trbušnog	Srdobolje	Azijat. kolere	Dječije kolere	Kolere naške	Babinj. ognjice	Infekcije ranâ	Drugih infekt. bolesti	Skupa
1895	32.72	2.97	0.76	4.57	3.88	0.07	2.35	39.91	—	5.88	0.83	3.46	5.60	12.03	115.03
1894	11.37	—	1·30	9.36	0.07	—	0.58	4.61	—	—	—	0.07	—	—	27.36
1893	6.90	—	0.33	23.07	1.71	—	0.89	0.08	—	—	—	0.08	—	—	33.06

Usporede li se 239 slučajeva nagle smrti sa ukupnim brojem smrtnih slučaeva (14458), izlazi slijedeći relativni razmjer:

GODINE	Od 1000 umrlih umriješe od			
	Slučajne ozlede	Samoubijstva	Umorstva i ubijstva	Ukupno
1895	13.00	1.18	2.35	1.653
1894	9.00	1.80	2.45	1.325
1893	6.42	2.19	2.36	1.097

II. O zdravstvenom osoblju i ljekarnicama.

Kao dodatak odnosnom izvješću podnesenu 16.og januara 1896 Br. 1426, preostaje još navesti, da svršetkom god. 1895, od doktora U. M. i medicine, ukupno 119 na broju (god. 1894—118, a god. 1893—111), te od vidara, 5 na broju (god. 1894 i god. 1893 takogjer 5), zatim od živinara, 10 na broju (god. 1894 i 1893—9), te od primalja, 242 na broju (god. 1894—251, a godine 1893—242), kao što pokazuje slijedeći pregledni iskaz, bijahu namješteni:

NAMJEŠTENI			Doktori U. M. i Medicine	Vidari	Živinari	Primalje
od države	za zdravstvenu službu		17	—	9	—
	kao liječnici	kod bonicâ	—	—	—	—
		izvan bonicâ	—	—	—	—
	u medicinjskoj učitelj. struci		1	—	—	—
Od Općina. Kotara i Pokrajine.	za zdravstvenu službu		—	—	—	85
	kao liječnici	kod bonicâ	10	—	—	—
		izvan bonicâ	—	—	—	—
	za zdravstvenu službu i kao liječnici		54	3	1	—
		Ukupno	84	3	10	85

U sve dakle nije bilo namješteno (dakle privatno služilo) 35 doktora U M. i medicine, 2 vidara i 157 primalja.

Slijedeća tablica pokazuje kako su prama razmjeru pučanstva liječnici i primalje u pojedinim političkim kotarima u Dalmaciji porazdijeljeni:

POLITIČKI KOTAR	SPADA na stanovnika				Pučanstvo
	1 Doktor	1 Vidar	1 liječnik u opće	1 primalja	
Benkovac	11136	—	11136	5568	33409
Kotor	8702	34807	6961	2677	34807
Korčula	2438	24381	2217	1108	24381
Imoski	15820	—	15820	15820	31640
Knin	9312	—	9312	23281	46562
Hvar	1976	—	1976	1168	25690
Makarska	11605	—	11605	2579	23211
Metković	6078	12157	4052	4052	13157
Dubrovnik	4169	—	4169	1251	37521
Šibenik	3388	—	3388	2702	43236
Sinj	15440	—	15440	15440	46321
Spljet	3283	—	3283	1542	101766
Zadar	3177	33362	2901	1390	66725
Dalmacija	4432	114485	4253	2179	527426

Najmanji broj liječnika, naime jedan na više od 10000 duša, nalazi se u političkom kotaru Imotskom, Makarskom i Sinjskom, a jedna primalja dolazila je na više od 5000 stanovnika u polit. kotaru Benkovačkom, Imotskom, Kninskom i Sinjskom.

Glavni pokrajinski grad, sa pučanstvom gragjanske ruke od 10328 duša, imao je 23 liječnika, dakle, još je uvijek izmedju glavnih pokrajinskih gradova najobilatije snabdjeven liječničima.

Relativna oskudica liječnika (1 na preko 10000 stanovnika) u gorenavedena tri politička kotara, u kojima živi 101172 stanovnika, dakle skoro peti dio ukupnog dalmatinskog pučanstva, i u kojima ne prakticira naprotiv nego tek osamnaesti dio (7 na broju) pokrajinskih liječnika, dokazuje žalibože da u našim poljskim predjelima nema dovoljno liječnika, dok se u gradovima znatan broj istih pokazuje suvišan.

Javnih apoteka bilo je u god. 1895 takodjer 42. kao prošle godine; prema tome dolazi na svako 10000 stanovnika po 0·79, a od ono 26 kućnih apoteka (prošle godine 24) po 0·49. Osim toga opstojale su, kao i proš. godine, 4 domaće apoteke u 4 pokrajinske bolnice.

III. O bolnicama.

Kao što se razabire iz izvještaja 29 marča p. g. Br. 8483 na slovu C, Dalmacija raspolaže još uvijek samo sa 4 javne, a sa nijednom privatnom bolnicom. U tijem se je bolnicama liječilo god. 1895—5074 (god. 1894—4575, a god. 1893—4307) bolesnikâ, medju kojima je bilo 564 (god. 1894—512, a god. 1893—490) plaćaoca.

Prama predjašnjoj godini povisio se je samo broj liječenih osoba za 499, ili za 10.91, a broj plaćaoca za 52, ili 10.15%.

Broj dana oskrbe u dalmatinskim bolnicam bio je godine 1895 od 148699 (god. 1894—142290, a god. 1893—144560); dakle razmjerno trajanje njegovanja za jednog bolesnika bilo je:

godine 1895 — 29 dana
„ 1894 — 29 „
„ 1893 — 36 „

Iznos bolničkih troškova bio je godine 1895 od for. 125548:50 (god. 1894 od for. 27242:82, a god. 1893 od for. 124,219), a prosječni trošak za jedan dan njegovanja jednoga bolesnika bio je $75\frac{1}{10}$ (god. 1894—$89\frac{4}{10}$, a god. 1893—$86\frac{9}{10}$) novčića. Ovaj se trošak kod pojedinih bolnica talasao izmedju $0{\cdot}43\frac{6}{10}$ i $0.91\frac{1}{2}$ novčića.

Uz odnosni summarium C dodano je posebno izvješće, koje pokazuje od koje su bolesti u javnim pokr. bolnicama bili liječeni (otpušteni ili umrli) primljeni bolesnici. Postotni broj toga otpatka iznosi:

na 4395 osoba otpuštene	na 320 osoba umrle
93.2	7.8

Po ovome iskazu lako je doznati da su najčešće i najvažnije bolesti bile: popustne groznice, venerične i sifilitične bolesti, tuberkuloza, nagli katar dušnika, bolesti očiju, ozlede, nagli i kronični reumatizam, upale u plućama i rame te nagli i kronični katar želuca.

Najvažnije su izmegju tih bolesti tuberkuloza i upala u plućama, jer iste prouzrokuju najviši broj slučajeva smrti. Postotak prve uzdigao se do 23·7 (god. 1894 do 31·9), a postotak druge do 13·4 (god. 1894 do 22·3) od svih umrlih u dalmatinskim bolnicama. Broj umrlih godine 1895 od upale u plućama, usporegjen sa onim prošaste godine, pokazuje se povoljan, toliko glede oboljenja, koliko glede postotka umrlih. Ako se pak usporedi broj umrlih u cijeloj pokrajini god. 1895 od tuberkoloze s brojem umrlih od iste bolesti u pokr. bolnicam, dobiće se slijedeći iskaz:

Preminuli od tuberkoloze							
u pokrajini		u 4 bolnice		Ukupno		od 100000 stanovnika	
Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
1399	9·8	7·6	23·7	1475	33.5	268	0·27

IV. O ludnicama.

U Dalmaciji postoji jedna ludnica sa 118 postelja. U istoj godine 1895 nalazilo se muškaraca 115, o ženskinja 51, ukupno 166 umobolnih.

Slijedeći iskaz pokazuje broj postelja i liječenih umobolnih tekom godinâ 1893, 1894 i 1895.

	1895		1894		1893	
	Postelja	Liječenih umobolnih	Postelja	Liječenih umobolnih	Postelja	Liječenih umobolnih
Pokrajinska ludnica u Šibeniku	118	166	118	170	118	183

Broj umobolnih liječenih godine 1895, naprama broju liječenih prošaste godine snizio se je za 2·4 %, a prama onome liječenih godine 1893 za 10·2 %.

Ako se uzmu u obziz svi ukupno umobolni, koji živu u zavodu i izvan zavoda, vidi se da sa dalmatinskom ludnicom nije zadovoljeno opstojećoj potrebi, jer:

od 100 umobolnih bilo je u zavodu	jedna postelja u zavodu spadala je na umobolnih
36·2	3·89

U Šibenskom zavodu tekom godine 1895 kretanje umobolnih bilo je, kako pokazuje tabelarno izvješće, slijedeće:

	Umobolnih	Postotak
Od godine 1894 preostalo	107	64·2
Godine 1895 primljeno	59	35·5
Ukupno god. 1894 liječeno . .	166	100·0
od tijeh		
Izliječenih (poboljšanih) otpušteno . .	19	11·5
Neizliječenih otpušteno ili predano drugim zavodima	34	20·5
Umrlo	13	7·8
Ukupni broj otpatka	66	39·8
Preostalo dakle svršetkom godine 1895	100	60·2

Naprotiv godine 1894, od liječenih umobolnih bili su otpušteni kao izliječen (i poboljšani) 14·7, a godine 1893—16·4 %; dakle percentualni razmjer od godine 1895, za 3·2 % je nepovoljniji od godine 1894, a za 4·9 od godine 1893.

Pošto godine 1894 umrlo je 8·2 % a godine 1893—9·8 %, tako pomor godine 1895 bio je za 0·4 % povoljniji nego li prošaste godine, a za 2·0 % nego li godine 1893.

Od 66, tekom godine 1895 otpremljenih umobolnih, 28·8 % spadaju na otpuštene izliječene (i poboljšane), a god. 1894 — 39·7 % i god. 1893 — 449 %; na neizliječene otpuštene i predanè drugim zavodima spadaju 51·5 % (god 1894 — 38·1 a god. 1893 — 28·3 %) a na umrle spadaju 19·7 % (god. 1894 — 22·2, a god. 1893 — 26·8 %).

Po spolu, umobolni se u ove tri zadnje godine dijele, kako slijedi:

	Muškarci.	Postotak.	Ženskinje.	Postotak.
Godine 1895 —	115	69·3	51	30·7
„ 1894 —	176	68·2	54	31·8
„ 1893 —	124	67·8	59	32·2

Postotno dijeljenje umobolnih po različitim bolestima u Šibenskoj ludnici godine 1895, pokazuje slijedeći iskaz:

Idiotija	Prirogjena slaboumnost	Turobnost	Manija	Opća mahnitost	Dijelna mahnitost	Periodična psihosa	Stečena ludost	Progresivna paraliza	Paraliza sa padavicom	Histerična psihosa	Psihosa od neuroastenije	Alkoholizam	Bez šenuća
2·4	3·6	1·8	5·4	7·8	18·1	3·6	37·4	4·2	8·5	4·8	0·6	1·2	1·2

Po društvenom staležu bili su primljeni tekom god. 1895:

	Umobolni			Postotci		
	Mušk.	Žen.	Uk.	Mušk.	Žen.	Uk.
Neoženjeni	31	3	34	52·5	5·1	57·6
Oženjeni	18	7	25	30·5	11·9	42·4
Obudovljeni	—	—	—	—	—	—
Ukupno	40	10	59	83·0	17·0	100·0

Po vjerozakonu bili su tekom god. 1895:

	Umobolni			Postotni		
	Mušk.	Žen.	Ukup.	Mušk.	Žen.	Ukup.
Katolici	32	10	42	54.2	17·0	71·2
Pravoslavni	17	—	17	28·8	—	28·8
Ukupno	59	10	59	83·0	17·0	100·0

Po vrsti bolesti umobolnih, koji su pridošli tekom godine 1895. percentualni razmjer prama različitim vjeroispovjedima, bio je slijedeći:

Vjeroispovijed	Idiotija	Prirogjena slaboumnost	Pomama	Opća mahnitost	Dijelna mahnitost	Periodična psihosa	Stečena ludost	Progresivna paraliza	Psihosa sa padavicom	Histerična psihosa	Alkoholizam	Bez šenuća
	Postotci											
Katolici	2	2	3	8	6	3	6	3	4	4	1	—
Pravoslavni	—	1	1	3	—	2	3	1	5	—	1	—
Ukupno	2	3	4	11	6	5	9	4	9	4	2	—

Po pripadnosti porazdjeljuju se umobolni, koji bjehu primljeni tekom godine 1895, kako slijedi:

	Umobolni			Postotci		
	M.	Ž.	Uk.	M.	Ž.	Uk.
Štajerska	—	1	1	—	1·7	1·7
Česka	1	—	1	1·7	—	1·7
Bukovina	1	—	1	1·7	—	1·7
Dalmacija	44	08	52	74·6	13·5	88·1
Ukupno iz svih Austr. pokrajina	46	9	55	78·0	15·2	93·2
Ugarska	1	—	1	1·7	—	1·7
Srbija	1	—	1	1·7	—	1·7
Italija	1	—	1	1·7	—	1·7
Neznane pripadnosti	—	1	1	—	1·7	1·7
Ukupno	49	10	59	83·1	16·9	100·0

Ako se prispodobi broj umobolnih. liječenih, u ludnici godine 1895, sa brojem pučanstva Dalmacije, na 100.000 stanovnika dolaze 32 umobolna.

Po zvanju, umobolni koji bjehu primljeni tekom godine 1895 u Šibenski zavod, dijele se po slijedećom preglednom iskazu:

	Umobolni			%
	M.	Ž.	Uk.	
Gospodari i gojitelji šumâ	24	10	34	57·6
Zanatlije	8	—	8	13·5
Trgovci	5	—	5	8·5
Razne vrste nadničari	4	—	4	6·8
Vojnici	4	—	4	6·8
Javni privatni činovnici, odvjetnici i bilježnici	3	—	3	5·1
Osobe neodregjenog zanimanja	3	—	3	5·1
Ukupno	49	10	59	100·0

Iz ovog preglednog iskaza vidi se da u Dalmaciji kod gospodarstvene i šumogojne struke i kod zanatlija, kao i prošaste godine, umne bolesti najčešće se sbivaju.

Po pojedenim vrstima bolesti, umobolni primljeni u ludnicu tekom godine 1895, dijele se obzirom na njihovo zanimanje, kako slijedeći pregledni iskaz pokazuje:

Zanimanja	Idiotija	Prirogjena slaboumnost	Manija	Opća mahnitost	Dijelna mahnitost	Periodična psihosa	Stečena ludost	Psihosa sa padavicom	Histerična psihosa	Psihosa od neuroastenije	Progresivna paraliza	Alkoholizam	Bez šenuća
	Postotci												
Gospodari i gojitelji šuma	2	1	2	6	3	3	7	5	4	—	—	1	—
Zanatlije	—	—	—	1	2	2	1	1	—	—	—	1	—
Trgovci	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	3	—	1
Razne vrste nadničari	—	1	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Vojnici	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—
Javni i privatni činovnici, odvjetnici i bilježnici	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Osobe neodregjenog zanimanja	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ukupno	2	3	3	11	5	5	9	9	4	—	4	2	1

Po dobi umobolni, koji su bili primljeni u ludnicu tekom godine 1895, dijele se kako slijedi:

od 5-10 godina	od 10-20 godina	od 20-25 godina	od 25-30 godina	od 30 35 godina	od 35-40 godina	od 4 -45 godina	od 45-50 godina	od 50-55 godina	od 55-60 godina	od 60 do 65 god.
Postotci										
—	5	8	16	7	11	4	3	3	1	1

Kao uzroci oboljenja, od liječnika su navedeni slijedeći:

	Broj slučajâ oboljenja	Postotak
Prirogjeno nasljedstvo	3	5·1
Pridošli uzroci iz doba razvijanja — strah	3	5·1
Kasnije stečeni afekti	2	3·4
Venerični ekscesi	1	1·7
Stečena ognjičava oboljenja	1	1·7
Stečene neuroze	3	5·1
Stečena onemoglost od sirotinje	3	5 1
Nepoznato, neustanovljeno	43	72·8
Ukupno	59	100·0

Izmegju etiologičkih momenata poremećenja uma, prednjače prirogjeno nasljedstvo, strah u doba razvitka, neuroze i iznemoglost od sirotinje.

Trajanje oskrbe u Šibenskom zavodu, kod 25 otpuštenih umobolnih, bilo je slijedeće:

	Individui	Postotci
do jednog mjeseca	4	26·3
izmedju 1 i 5 mjeseca	8	42 0
„ 3 i 6 „	4	21 0
„ 6 i 9 „	1	5·3
„ 9 i 12 „	1	5·3
Ukupno	19	100 0

Na trajanje oskrbe do jedne godine spadaju dakle svih 19 umobolnih prošaste godine samo 70·2%).

Percentualno trajanje oskrbe pojedinih vrsti bolesti, kod otpuštenih umobolnih, jest slijedeće:

Trajanje oskrbe	Turobnost		Pomama		Periodična psihosa		Psihosa s padavicom		Histerična psihosa		Psihosa neuroastenička		Alkolizam		Bez šenuća	
	osoba	%	osoba	%	osoba	%	osoba	%	osoba	%	osoba	%	osoba	%	osoba	%
do 1 mjeseca	—	—	2	10·5	—	—	1	5·3	–	—	—	-	1	5·3	1	5·3
izmegju 1 i 3 mjeseca	2	10·5	1	5·3	1	5·3	—	—	1	5·3	1	5·3	1	5·3	1	5·3
„ 3 i 6 mjeseci	1	5·3	1	5·3	1	5·3	1	5·3	—	—	—	—	—	—	—	—
„ 6 i 9 „	—	—	1	5·3	—	—	-	—	—	—	—	—	—	—	—	-
„ 9 i 12 „	—	—	1	5·3	-	-	—	—	—	—	—	-	—	—	—	—
Ukupno	3	15·8	6	31·6	2	10·5	2	10 5	1	5·3	1	5·3	2	10·5	2	10·5

Iznos svih trošaka u Šibenskoj ludnici bio je godine 1895 od for. 32721:57 (god. 1894 od for. 25210:49, a god. 1893 od for. 28705); trošak pak za pojedine osobe na dan bio je nov. $70^7/_{10}$ (god. 1894 nov. 60, a god. 1893 nov. 69).

V. O umobolnim izvan zavoda.

Po predstojećim iskazima, svršetkom god. 1895 bilo je u Dalmaciji 293 umobolnih (186 muškaraca i 107 ženskinja) izvan zavoda (god. 1894 bilo ih je 306, a god. 1893—269). Po tome, razmjerno na 100.000 stanovnika, pripadalo je 56 umobolnih.

Po godinama broj umobolnih u Dalmaciji bio je slijedeći:

Broj umobolnih izvan zavoda koncem god. 1895	Od tih pripadaju na one							
	ispod 10 godina	od 10-20 godina	od 20-30 godina	od 30-40 godina	od 40-50 godina	od 50-60 godina	od 60-70 godina	Preko 70 godina
	nalazećih se individua, postotaka							
293	0·3	7·2	18·8	22·8	25·2	16·4	6·1	3·1

Od 293 umobolnih, koji su se koncem godine 1894 nalazili izvan zavoda, bili su:

	Umobolni M.	Umobolni Ž.	Umobolni Br.	Postotci M.	Postotci Ž.	Postotci Br.
U privatnoj njegi	170	92	262	58.0	31.4	89.4
U oskrbnim zavodima	16	15	31	5.5	5.1	10.6

Od 293 umobolnih osoba, 56 je imalo djece, a to je kao reći 19.1%.

VI. O kretinima.

God. 1895 u Dalmaciji bilo je navedeno 90 muških i 47 ženskih, ukupno 137 kretina (god 1894 — 145, a god. 1893 — 162); dakle 26 kretina na 100,000 stanovnika.

Veliki broj navedenih kretina u Dalmaciji, po svoj prilici, osniva se na pogrešnoj dijagnozi, i veći dio tupoglavih, regbi, da je bio ubrojen u kretine.

koncem godine	Od ukupnog broja navedenih kretina, spadaju: na spol: muški	ženski	na dobu: ispod 5 god.	od 5-10 god.	od 10-15 god.	od 15-20 god.	od 20-30 god.	od 30-40 god.	od 40-50 god.	Preko 50 god.	na rabotu: sposobni	nesposobni
	Postotci											
1895	65·7	34·3	—	2·9	4·4	8·8	27·7	24 8	16·1	15·3	38 7	61·3
1894	68·3	31·7	—	3·5	5·5	6·9	28·3	18·6	18·6	18·6	38·6	61·4
1893	67·3	32·7	0 6	3·1	7·4	8·6	25·9	21·10	16·7	16·7	41·4	58·6

VII. O pijancima.

God. 1895 bilo je naznačeno 94 poznatih pijančina, koji svojom zlom navikom prouzrokuju sablazan, od kojih 80 muškog, i 14 ženskog spola. Dakle na 100,000 stanovnika spadaju 17 pijančina.

Od svih pijančina, na muškarce dolazi 85·0, a na ženskinje 15·0%.

Po stališu bilo je 40 ili 42·5 neoženjenih, 50 ili 53·2 oženjenih i 4 ili 4·3 obudovljenih.

Po zanimanju, bilo je 2 ili 2·1 posjednika, 33 ili 35 poljodjelaca, 19 ili 20·2 zanatlija, 34 ili 36·2 radnika i 6 ili 6·4 ljenčina i skitalica.

Po godinama, najviši broj pjančina bio je u dobi od 40-60 godina.

Slijedeći pregledni iskaz pokazuje broj pijančina, koji žive u 13 političkih kotara Dalmacije:

POLITIČKI KOTAR	Broj stanovnika	Pijančina na glasu: mušk.	žensk.	ukupno	od tih su: neoženjeni	oženjeni	obudovljeni	Posjednici	Poljodjelci	Zanatlije	radnici	ljenčine i skitalice	u dobi: ispod 20 god.	od 20-40 god.	od 40-60 god.	Preko 60 god.	Na 1000 stanovnika spada pijanaca
Benkovac	33409	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	-	—
Kotor	34807	3	4	7	2	4	1	—	—	—	7	—	—	4	3	—	0 20
Korčula	24381	6	4	10	4	6	—	—	3	2	3	2	—	3	6	1	0·41
Imoski	31640	1	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	-	—	0·03
Knin	46562	2	2	2	1	1	—	—	1	—	1	—	—	1	1	–	0·04
Hvar	25690	9	1	10	4	6	—	—	1	3	6	–	—	3	7	—	0·39
Makarska	23211	3	—	3	2	1	–	—	2	—	1	—	—	2	1		0·13
Metković	12157	23	1	24	14	8	2	—	12	7	4	1	3	6	15	—	1·97
Dubrovnik	37521	2	—	2	2	—	—	—	—	1	1	—	—	2	—	—	0 05
Šibenik	43236	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	–	—
Sinj	46321	3	—	3	3	—	—	—	1	—	2	—	—	2	1	-	0·07
Spljet	101766	18	4	22	7	14	1	2	4	4	9	3	—	4	14	4	0·22
Zadar	66725	10	—	10	1	9	—	-	9	1	—	—	—	3	6	1	0·15
Dalmacija	527426	80	14	94	40	50	4	2	33	19	34	6	3	31	54	6	0·18

Prama prošastoj godini (102) broj pijančina u Dalmaciji snizio se za 3. Jedino u političkom kotaru u Metkoviću, na 1000 stanovnika dolaze 2 pijanca.

VIII. O gluho-nijemima.

Koji se nalaze izvan zavoda za gluho-nijeme

U Dalmaciji, godine 1895, računalo se da ima 352 gluho-nijema, od kojih 198 muškog, a 356 ženskog spola (god. 1894 — 350, a god. 1893 — 341) koji nijesu bili primljeni u nikakav zavod: dakle prama prošastoj godini, ima višak od 2 gluho-nijema.

Na 100,000 stanovnika spada po prilici 66·7 gluho-nijemih.

Samo u jednom kotaru 150 gluho-nijemih došlo je na 100,000 stanovnika.

koncem godine	Broj gluho-nijemih	Naznačeni gluho-nijemi spadaju								
		na spol		na dobu					na	
		muš.	žen.	ispod 5 godina	od 5-10 godina	od 10—15 god.	od 15—20 god.	Preko 20 god.	rogjene gluho-nijeme	postale gluho-nijeme
		Postotoka								
1895	352	55·7	44·3	1·4	9·1	12·5	10·5	66·5	64·8	35·2
1894	350	56·6	43·4	1·7	10·9	10·5	10·9	66·0	63·4	36·6
1893	341	57·8	42·2	2·9	12·5	8·5	9·4	67·7	68·9	31·1

IX. O slijepima.

Koji se ne nalaze u nikakvom zavodu.

Koncem godine 1895 bilo je u Dalmaciji 258 muških i 170 ženskih, ukupno 428 slijepih (g. 1894 i 1893 bilo ih je 454). Na 100,000 stanovnika dakle spadalo je 81 slijepih.

koncem godine	Od ukupnog broja naznačenih slijepih spada									
	na spol		na dobu					na		
	muš.	žen.	ispod 5 god.	od 5—10 god.	od 10—15 god.	od 15—20 god.	Preko 20 god.	slijeporogjene	uslijed bolesti oslijepljene	uslijed ozlede oslijepljene
	Postotaka									
1895	60·3	39·3	—	2·3	1·9	0·9	94·9	2·1	92·5	5·4
1894	60·6	39·4	0·2	2·4	1·1	1·3	95·0	2·6	89·7	9·4
1893	59·5	40·5	0·8	2·0	0·2	2·4	94·6	1·8	95·5	7·7

Od 428 slijepa, samo se dva nalaze u oskrbnicama.

Godine 1895 opaža se, da se je broj slijepih smanjio za 26.

Slijedeća preglednica pokazuje cjelokupni iskaz svih boljkavih, koji su se nalazili koncem godine 1893, 1894 i 1895 u zavodima i u domaćoj njegi:

koncem godine	Umobolni: u ludnici	Umobolni: u oskrbnicam	Umobolni: u domaćoj njegi	Umobolni: ukupno	Kretini: u oskrbnicam	Kretini: u domaćoj njegi	Kretini: ukupno	Pijanci: u oskrbnicam	Pijanci: u domaćoj njegi	Pijanci: ukupno	Gluho-nijemi: u oskrbnicam	Gluho-nijemi: u domaćoj njegi	Gluho-nijemi: ukupno	Slijepi: u zavodima za slijepe	Slijepi: u oskrbnicam	Slijepi: u domaćoj njegi	Slijepi: ukupno	Boljkavi u opće: u zavodima za umobolne, gluho-nijeme ili slijepe	Boljkavi u opće: u oskrbnicam	Boljkavi u opće: u domaćoj njegi	Boljkavi u opće: ukupno	Na 100,000 stanovnika dolazi boljkavih.
1895	166	31	262	459	—	137	137	—	94	94	—	352	352	—	2	426	428	166	33	1171	1370	260
1894	170	12	294	476	—	145	145	—	102	102	—	350	350	—	2	452	454	170	14	1343	1527	290
1893	186	—	269	452	—	162	162	—	138	138	—	341	341	—	1	453	454	183	1	1363	1547	295

X. O ragjaonicama.

I godine 1895 bilo je u Dalmáciji četvero javnih ragjaonica, sa 36 postelje, pridružene uz četiri javne bolnice.

Svega je bilo oskrbljeno 125 matera, od koji 112 porodiše 114 djece, a od ovih umrlo je 19, a 6 ih se rodilo mrtvo. Dva se blizanca rodiše samo u jednom slučaju, i to u Zadru.

Tri su ženskinje bile otpuštene, a da nijesu rodile, a 6 ih je ostalo u ragjaonicam, po jedna u Dubrovniku, Šibeniku i Spljetu, a tri u Zadru. Nijedna mati nije umrla.

Po pojedinim zavodima imaju se slijedeći razmjeri:

Pokrajinska ragjaonica	Broj		od tih umrlo je		Broj porogjaja	od 1000 spadaju		
	matera	djece	matera	djece		jednovik	dvojaka	trojaka
						rogjenja		
u Dubrovniku	20	20	—	3	19	1000.0	00.0	00.0
u Šibeniku	21	20	—	9	18	1000.0	00.0	00.0
u Splitu	24	27	—	7	24	1000.0	00.0	00.0
U Zadru	60	57	—	6	52	980.8	19.2	00.0
Ukupno god 1895	125	124	—	25	113	991.2	8.8	00.0
„ „ 1894	146	139	1	26	137	985.6	14.4	00.0
„ „ 1893	120	115	1	32	111	965.2	34.8	00.0

Razmjerno, oskrba matera trajala 32 dana.

Ukupna svota troškova za oskrbo u sve četiri ragjaoniče iznosila je od prilike for. 2500, a ukupna svota svih oskrbnih dana bila je od 3809.

XI. O nahodištima.

Godine 1895, postojalo je u Dalmaciji, kao i prošastih godina, 5 nahodišta, i to jedan u zadruzi sa svakom od četiri bonice, naime u Dubrovniku, Šibeniku, Spljetu i Zadru, i jedna samostalna u Kotoru.

Ukupni broj postelja bio je:

godine	1895 —	1894 —	1893
za nahode —	36 —	36 —	26
„ dojilje —	18 —	18 —	17

Iz slijedećeg preglednog iskaza može se doznati broj djece, koja su godine 1895 pripadala pojedinim zavovima i razmjer pomora u zavodu i u uskrbi izvan zavoda:

Pokrajinsko nahodište	U zavodu oskrblje-na djeca	od tih umrlo je		Izvan zavoda oskrbljena djeca	od tih umrlo je		Ukupni broj oskr-bljene djece	od tih umrlo je	
		djece	%		djece	%		djece	%
u Kotoru	25	7	28·0	83	7	8·4	108	14	13·0
„ Dubrovniku	52	13	25·0	173	19	11·0	225	32	14·2
„ Šibeniku	41	9	21·9	150	9	6·0	191	18	9·4
„ Spljetu	103	52	52·5	301	27	9·0	404	79	19·6
„ Zadru	127	29	22·8	432	28	6·5	559	57	10·2
Svega	348	110	32·1	1139	90	40·9	1487	200	13·4

U prvom stupcu ovog preglednog iskaza uvrštena su ona djeca, koja su koncem lanjske godine ostala u zavodu, kao i ena koja su tekom godine 1895 bila primljena. Ali pošto se predavanje djece u izvanjsku oskrbu sbiva neprekidno, naime kolikogod se puta prikaže opskrbnih stranaka, nebi se baš moglo reći, da sva djecā koja su uvrštena u ovome stupcu, bila su oskrbljena u zavodu; jer veći dio njih, i baš onih, koji koncem godine ovoga izvještaja nijesu ostali u zavodu ili kroz kratko boravljenje u zavodu nijesu umrlih, uvršteni su istodobno u stupcu oskrbljenih izvan zavoda.

Dojiljâ bilo je 44, od kojih je 10 preostalo od lanjske godine. Njihovo baravljenje u zavodu bilo je u srednju:

		danâ
U nahodištu u Kotoru	—	180
„ „ „ Dubrovniku	—	35
„ „ „ Šibeniku	—	180
„ „ „ Spljetu	—	225
„ „ „ Zadru	—	75

Ukupni trošak za svih 5 nahodišta bio je godine 1895 od prilike f. 40649:86 a trošak na pojedinog nahoda izmedju 8 i 22 novčića.

XII. O nahodima

koji su bili na oskrbi.

U Dalmaciji bilo jė godine 1895 kod oskrbnika 868 nahoda (g. 1894 — 935, a g. 1893 — 944).

Postupajući statističnim primjerom, slijedeći iskaz pokazuje razmjer nahoda prama pučanstva, kao i postotak po njihovoj dobi.

Godina	Broj nahoda	od tih spadaju na dobu					Pučanstvo	Jedan nahod dolazi na stanovnika
		do 1 godine	od 1-2 godine	od 2-3 godine	od 3-4 godine	preko 4 godine		
		Postotoka						
1895	868	18·2	10 5	10 5	10 2	50 6	527426	608
1894	9944	15 7	10·9	11 3	11 6	50 5	„	564
1893	1006	17·7	13 4	12·6	10·5	45·8	„	559

Najviši broj nahoda stajao je u oskrbi za plātu u Spljetu, najvišem političkom kotaru i to 237.

Iz opazaka učinjenih u prošastom poglavlju, proističe, da su u istome sadržani najvažniji podatci ovog poglavlja. Sbog toga, najbolje bi bilo, kao što bi opaženo u lanjskom izvješću, da se ovo poglavlje posve ispusti, odnosne da se združi sa pregjašnjim.

XIII. O oskrbnicama.

U Dalmaciji se godine 1895, kao i godine 1894, brojilo 16 takih zavoda u isttim bilo je zaklonjeno 307 osoba (g. 1895 — 300, a god. 1893 — 295), sa troškkom od for. 14328.78 (g. 1894 — 14213.60, a g. 1893 — 13940).

Od 13 političkih kotara, 8 posjeduju od 1 do6 (Zadar) oskrbnica. koje pokazuju znatnih razlikosti.

Stanje u ovim zavodima godine 1895 bilo je slijedeće:

	Oskrbljenici			Postotci		
	M.	Ž.	Uk.	M.	Ž.	Uk
Ostalo je od lanjske godine	79	117	256	25 7	57 6	83·3
God. 1895 primljeno je	28	23	51	9 1	7·5	16·7
Ukupno	107	200	307	34 9	65.1	100·0
Tekom god 1895 otpušteno je	12	16	28	3 9	5·2	9·1
„ „ „ umrlo je	14	16	30	4·6	5·2	9·1
Ukupno	26	32	58	8·5	10 4	18.9
Ostallo je dakle na koncu god. 1895	81	168	249	26 4	54·7	81·1

Postotni pomor bio je 9·8 (prošaste godine 9·0).

Ukupna svota troškova za oskrbu iznosila je for. 14323·78 (god, 1894 for. 142213·60), a oskrbnih dana bilo je 47302; te je tako razmjerni trošak oskrbe na pojediinca i na dan bio nov. 30 $^{3}/_{10}$ (prošaste godine isto toliko).

XIV. O sirotištima i djetištima.

Godine 1895, kao i prošaste godine, opstojala su 3 taka zavoda. Prilike ovih zavoda godine 1895 bile su slijedeće:

Ime zavoda	Sjedište zavoda	Broj oskrbljenika			Troškovi oskrbe	Trošak oskrbe na dan za 1 oskrbljenika
		M.	Ž.	Uk.	for.	novč.
Djevojačko sirotište	Dubrovnik	—	12	12	1025	23 $^{2}/_{10}$
Djetište	Spljet	27	30	57	6003	28 $^{9}/_{16}$
Djevojačko sirotište	Zadar	—	28	28	3000	29 $^{4}/_{10}$
	Dalmacija	27	70	97	10028	29 $^{2}/_{10}$

Četiri su oskrbljenika otpuštena, a umro nije nijedan.

XV. O zavodima za nejač.

Tijeh je zavoda bilo godine 1895, kao i zadnjih dviju godina, troje i to po jedan u Šibeniku, Spljetu i u Zadru.

Prilike ovih zavoda god. 1895 bile su sljedeće:

Sjedište zavoda	od lanjske godine preostalo				God. 1895 primljeno			
	M.	Ž	Uk.	%	M.	Ž.	Uk.	%
Šibenik	71	45	116	67·8	30	25	55	32·2
Spljet	11	12	23	54·8	11	8	19	45·2
Zadar	84	56	140	100·0	—	—	—	—
Ukupno	166	113	279	79·0	41	33	74	21·0

Sjedište zavoda	God. 1895 otpušteno				Koncem god. 1895 ostalo			
	M.	Ž	Uk.	%	M	Ž	Uk.	%
Šibenik	20	18	38	22·2	81	52	133	77·8
Spljet	10	7	17	40·5	12	13	25	59·5
Zadar	24	12	36	25·7	60	44	104	74·3
Ukupno	54	37	91	25·8	153	109	262	74·2

Ukupni je trošak iznio 2245 for., a oskrbnih je dana bilo 33746, te prema tome prosječni izdatak za dan oskrbe 0·7 novčića.

XVI. O javnom cijepljenju boginja

Slijedeća izkaznica podaje pregled ispatka cijepljenja u Dalmaciji tečajem godina 1895, 1894 i 1893:

Godina	Broj ucje-pljujući	Od ucjepljujućih spadaju na pučanstvo	Broj ucjepljenih		Bili su ucjepljeni						Nijesu bili ucjepljeni	
					sa uspjehom		bez uspjeha		nepoznatim uspjehom			
			broj	%	broj	%	broj	%	broj	%	broj	%
1895	33928	6·9	21409	63·1	17646	82·4	696	3·3	3067	14·3	12396	36·9
1894	24617	5·7	17649	57·2	13397	75·9	516	2·9	3736	21·2	13190	42·8
1893	23963	4·7	11291	45·9	8572	75·9	573	5·1	2146	19·0	13326	54·1

Uspjeh dakle cijepljenja bio je god. 1895 znatno povoljniji od prošastih godina.

Iz nova ucjepljeno bio je 120 osoba, od kojih 87 sa uspjehom, 24 bez uspjeha, a 9 sa nepoznatim uspjehom.

U pučkim učionicama bilo ucjepljeno 4429 djece (860 više no lani), od kojih 4139 sa uspjehom, 247 bez uspjeha, i 43 sa nepoznatim uspjehom.

Prosječni trošak za jedno cijepljenje iznosi novč. 16 $^{6}/_{100}$.

XVII. O zavodima za uboge.

Dalmacija je brojila god. 1895 — 58 zavoda za uboge (god. 1894 — 60, a god, 1893 — 58), od kojih 8735 ubogih (god. 1894 — 7466, a god. 1893 — 7739) bilo je nadareno sa fior. 39752:72 (god. 1894 sa fior. 39320:61, a god 1893 sa fior. 39805:12).

Izmegju 8735 ubogih, bilo je 3908 ili 44·7 % muškaraca i 4827 ili 53·3 % ženskinja.

Jedan zavod dolazi na 9094 stanovnika, a jedan nadareni ubogi na 60.

Za jednog nadarenog god. 1895 izdatak iznosi prosječno fior. 476 $^{9}/_{10}$, a na glavu pučanstva otpada od prilike 7 $^{5}/_{10}$ novč.

XVIII. O liječilištima i inim zavodima.

U samom gradu Spljetu obstoji sumporno jedno kupalište, vlastitosti nasljedniká Cattani-a. Zavoda za nijeme, slijepe i za cjepivo u Dalmaciji nema, a takogjer ni instituta za sakate, radionica za djecu i dječjih vrtova.

Učione.

Pokle se je konstituirao novi Zemaljski Odbor, imenovao je sa svoje strane, u smislu § 34 zem. zak. 8 februara 1869, članovim pokrajinskog školskog vieća, za nastajuće šestogodište, svoje prisjednike Ivana viteza Vrankovića i Vicka D.ra Ivčevića.

U smislu pak § 19 istoga zakona, imenovao je i po dva člana za svako pojedino kotarsko učionsko vieće u pokrajini (Br. 5982-95, 608-96).

Na molbe podnešene od Obć. Uprav. Visa, Blata, Pučišća, Drniša, Obrovca, Knina, Kistanja i Silbe, da bi im se, na temelju zem. zakona 15 julija 1895, o nabavi sa strane općinâ učionskih pomješća i stanova za ravnajuće osoblje javnih pučkih učiona, udielili predujmovi iz zemaljske učionske zaklade, za gradnju takovih pomješća, vode se dotična razpravljanja.

U ostalom, pošto još traje školska godina 1895-1896, Odboru Zemaljskom ne preostaje no pozvati se, u predmetu učiona, na izvješće o svomu radu podnešenom za lanjsku godinu 1895.

Putevi.

Tekom I. polugodišta 1896, nije se, istina, poduzela nikakva nova radja nit ikakvo korjenito preuredjenje na predjelnim cestama, ali je za to bilo u obće odredjeno sve, što je trebalo, a da se te ceste uzdrže u dobru stanju. U tu je svrhu nabavljeno više stotina hrpâ žala, koje su se stranom već razgrnule, a stranom će se razgrnuti u svoje vrieme; gdje bi povodnja učinila kakvu štetu, razkinula ili zasula put, to se je bezodvlačno popravilo, te nije bilo slučaja, da bi prolaz — ako i za kratko vrieme — bio zapriečen, niti je u tom pogledu stigla bila kakva tužba. Na više se je mjesta uzduž ceste dao pretresti, napraviti ili iznova sagraditi zid, koji uzdrži cestu; premjestilo se je nekoliko kamenih kilom. biljega, koji su se od mraza raspali, a gdje je trebalo popraviti pervaz, kolobran, itd. to se je obavilo, čim bi o tom stiglo izvješće od dotičnog nadcestara.

Predjelna se cesta Zadar-Posedarija-Jesenice nije na žalost još mogla spojiti, jer se s pomanjkanja dvaju malih lukobrana nije mogla uvesti stalna prevožnja kod Maslinice, nu se je nadati, da će se c. k. Pomorska Vlada u Trstu odazvati molbi Odborovoj, te zauzeti u proračun za dojduću godinu svotu potrebitu za gradnju tih lukobrana, i po taj će se način doći u susret davnoj i opravdanoj želji zanimanih sela i njihovih poduzetnih i radišnih stanovnika, jer će im se osjegurati i olakotiti saobraštaj.

Za vanredne radnje na predjelnoj cesti Občine Mučke, bio je odobren trebovnik trošaka, koji će iznositi po prilici f. 7500, koji su pod naslovom „Putevi“ bili i zauzeti u proračun za tek. god. Dan je takodjer nalog pokrajinskom mjerniku, neka podje na lice mjesta te radnju pogodi. Bez dvojbe će dakle najdalje do konca godine i mostovi biti učinjeni, i zid tu i tamo popravljen, i kilom. biljezi postavljeni, gdje ih još nije bilo. Buduć je pako i žala nabavljeno, to ne će trebati nego ga razgrnuti, a da cesta bude u podpunu redu.

Pitanje o gradnji „Poljičkoga puta“, koje se vodi od toliko godina, pa se je živahno vodilo i preko prošloga polugodišta, privelo se je kraju. Visoko bo c. k. Ministarstvo, na osobiti zagovor mjestnog c. k. Namjestništva, odredilo priteći u pomoć za gradnju tog puta izdašnom državnom podporom od fior. 60.000, koja će se počet dielit od god. 1897 u jedna-

kim obrocima za 6 godina. Buduć je pokrajinski mjernik zabavljen drugim poslovima, trasiranje je ovoga puta povjereno umirovljenom c. kr. savjetniku D.r Sladi, koji je vještak u tom poslu, i koji će valjada isto izvesti, još tekom godine, te će se radjom moć započeti uz proljeće do godine, ako zanimane Obćine Spljetska i Omiška osjeguraju — kako se je nadati — svoje doprineske.

Na predjelnoj cesti Kariu-Benkovac-Pakošćane; na „Rodić-cesti“ i onoj preko „Skobaljuše“ niesu se izvele nego neznatne zidarske radnje. Spomen-ploča na Rodićevoj cesti tako se je raspala od mraza, da se više ne da ni nadpis čitati. S tog se je zapodjenulo pitanje o promjeni iste, ali se još nije dokrajčilo. Obćinski put izmedju Lećevice i Trogira, već je dovršen uz pripomoć, koja je bila udieljena jednoj i drugoj Obćini iz Zemaljske Zaklade, i tim se je, naravno omogućio promet i saobraštaj izmedju onih obćinara. S Lečevice se sada izvadja kolni put prema Kaštelima s jedne i Kljacima s druge strane.

Obćina se je Mučka minulog proljeća dojmila bila krčenja puta na Gizdavcu, al prije nego li je poslom bila gotova, morala je od istog odustati, jer su bile prispjele radje u polju; nu po dobivenoj izjavi, ove jeseni, koja dodje, dovršit će i onaj mali komad puta, što joj još preostaje, te će se tako otvoriti sveza izmedju Muća i Lećevice.

Od novosagradjenog mosta preko Cetine na Panju, Obćina Sinjska stala je probijati put prema bosanskoj granici, koji će biti od ne male važnosti po promet, a prosliedila je takodjer radnjam i na drugim obćinskim putevima, koji su bili od prije započeti.

Zaslužni je župnik Postranja, Don Mate Gnječ, s malom pripomoći, što ju je dobivao, izveo mal ne svu novu cestu od varoša Imotskoga, niz prodolinu sela Ričice do na vrh brda „Klanca“.

I obćina Imotska, kao i neke druge bavile su se manje više popravom i uredjenjem svojih puteva, al što su i koliko učinile, to će se navesti u izvješću ovog drugog polugodišta.

Ako je i za god. 1896 bila u proračun zauzeta i odobrena svota od fior. 1000, kao prvi obrok za gradnju mosta preko Cetine kod Podgradja, nije ipak moguće bilo radju započeti s razloga navedenih u lanjskom izvještaju, nu je sva prilika, da će radnja „Poljičkog puta pospješiti i gradnju ovoga mosta.

Za uredjenje i popravu obćinskih puteva, bile su iz zemaljske zaklade udieljene sliedeće pripomoći:

Obćini Trogirskoj za put „Lećevica“	f.	500
Obćini Metkovskoj, za most Slivno	„	100
Obćini Vrhboškoj za put od Jelse do Vrhboške	„	100
Obćini Zlarinskoj za put „Prvić-Luka“	„	50
Obćini Trogirskoj za radnje na jaruzi okolo grada	„	150
Obćini Biogradskoj za put „Tkon“	„	50
Obćini Šibenskoj za put od sela Raslina do predjelnog puta	„	50
Obćini Makarskoj za put „Igrane-Drašnice, Saranač“	„	100
Obćini Spljetskoj za put „Mravinaca“	„	100
Obćini Kotorskoj za put „Bogdašić-Kovač-Mrčevo	„	100
Obćini Zadarskoj za put „Sestrunj“	„	50
Obćini Skradinskoj za put „Rupe-Visovac	„	100
Obćini Rabskoj za put „Kapofronte“	„	100

Obćini Trpanjskoj za put „donja i gornja „Vrućica"	f.	100
Obćini Benkovačkoj za put „Benkovac-Korlat-Smilčić" . . .	„	100
Obćini Makarskoj za put „Živogošće i Vplaha"	„	100
Obćini Starigradskoj za put „Maslinica"	„	100
Obćini Imotskoj za put „Stinica"	„	50
Obćini Zadarskoj za put „Diklo-Kožino-Petrčanje-Bokanjac" .	„	250
Obćini Vrhgorskoj za put „Jezero-Rilić" . . . . , ...	„	100
Obćini Spljetskoj za put „Spljet-Solin-Mravince"	„	100
Obćini Lećevićkoj za puteve u obće	„	500
Obćini Trpanjskoj za isti naslov	„	100
Obćini Lastovskoj, „ „ „	„	100
Obćini Obrovačkoj „ „ „	„	100
Obćini Prominskoj, „ „ „	„	100
Obćini Vrličkoj, „ „ „	„	100
Obćini Buduanskoj, „ „ „	„	100
Obćini Sinjskoj, „ „ „	„	250
Obćini Salskoj, za „ „ „	„	100
Obćini Lopudskoj, „ „ „	„	100
Skupa	f.	4000

Vode.

Radje oko uredjenja Krke, koje su započele još otrag četiri godine, nastavile su se i prošlog polugodišta, preko koga se je dublo i raširivalo korito rieke u dužini od 6 km. i to uprav: 3 km. u doli, gdje se sada ista stječe s Butišnicom, a toliko opet prama strani od brda. Bilo bi se valjada još dosta toga izvelo, da se ne bude s ružnih vremena radja obustavljala, te se morala na mahove priuzimati. Po izvješćima, koja su stigla od upravitelja radje, razabrati je, da ista teče u najboljem redu i liepo napreduje, te se je nadati, da će biti dogotovljena do konca godine, ako ne bi pod jesen udarile kiše, kô što to obično kod nas biva. Iz istih se razabire nadalje, kako uz svu silnu vodurinu, što se je uz proljeće izlila, nije bilo ni poplava ni šteta. I ako je dakle trošak za uredjenje Krke bio u istinu znatan, nema se ipak žaliti, koliko obzirom na korist, što će ju oćutjeti toliki vlastnici, koji imadu svojih zemalja u onom krasnom polju, preko koga teče rieka, koja bi više puta uzrokovala dosta štete, toliko opet obzirom na zdravstveno stanje, jer unapried ne će više biti onih močvara ni kaljužina, s kojih su u onom kraju vladale razne bolešćurine, a navlastito groznica.

Buduć su preko prošle zime tu i tamo bile oštećene neke prizide na bujici „Suhaje", koja protiče imotsko-proložko polje, iste su bile ovog proljeća popravljene i to s redstvima, što su još preostavala od izvedenih radja minule godine, te nije bilo novih trošaka.

Dogovori za uredjenje „Mahnitaša" bili su kraju privedeni; ugovor izmedju državne Uprave i Zemaljskog Odbora bio je u redu sklopljen, iza kako je bilo saslušano Obćinsko Opraviteljstvo u Drnišu, te je već započela i radja, s kojom će se zapriečiti one silne štete, što bi ih svake godine nanosila ova bujica, pretvarajuć plodne oranice u same pustoši, prekrivene žalom i pržinom. Isto su tako dokončani dogovori za uredjenje konavoskog polja, i ima nade, da će se još tekom godine obaviti bar neke predradnje, ustanovi li se na vrieme dotična zadruga,

Nastavili su se takodjer dogovori za uredjenje potoka u Trpnju i „Grdjevice" u Obćini budvanjskoj, ali se još niesu dovršili, kao ni oni o prošušenju blata „Buljarice" u području obćine paštrovičke.

Zapitano je bilo Obćinsko Opraviteljstvo u Budvi i Grblju o roku, kad bi se

imao započet uredjivati gornji dio potoka „Drenovštiče“, al taj još nije bio ustanovljen.

Pokle je Obćina kninska na odnosni upit odgovorila da ne bi zasluživalo poduzimati nikakva troška za uredjenje bujice „Mračaj“, koja je već svoju učinila, te se više ne bi dale spasiti ni popraviti zemlje, što ih je razniela, ovo je pitanje bilo odklonjeno, kao što je odklonjeno i ono o uredjenju bujice „Zvironjak“ u Boki kotorskoj, buduć obćina izjavila da se dotični odlomci niesu u stanju podvrći toli znatnu trošku od fior. 27826.

Zametnuti su dogovori za uredjenje bujice „Vedrine“ u Cetini, kao i nekih potoka, i sva je prilika, da će se dotična zakonska osnova moć podnieti na odobrenje Sabora u dojdućem zasjedanju, kao i ona za uredjenje bujica: „Banićeva“ i „Rudićeva Draga“ u obćini novigradskoj.

Bile su popitane obćine: sinjska i skradinska o njihovu sutjecaju u troškove za uredjenje nekih bujica, ali se još niesu odazvale.

Osim navedenoga potražena je državna pripomoć za gradnju čatrnja u području raznih obćina, pa se čeka odgovor.

Preko prošlog polugodišta udieljene su iz zemaljske zaklade sliedeće pripomoći:

C. k. Namjestništvu ra radnje na izvoru vrela takozvanog „Vrulje“	f. 214:35
Istomu za radnje uredjenja „Velikog potoka“ pokraj Makošice	„ 200: –
Istomu za radnje na izvoru potoka „Stubalj“ u donjim Biljanim	„ 200:—
Obćini Šibenskoj za radnje uredjenja potoka „Vrulje“ . .	„ 100:—
Obćini Spičanskoj za uredjenje potoka „mala i velja voda“	„ 200:—
Svega	f. 914:35

Ukonačenje žandarmarije i vojske.

Predračun godine 1896 za ukonačenje žandarmarije, dostavljen dopisom 17 novembra 1895 Br. 1876 c. kr. pokr. Zapovjedništva iznosio je f. 20402:11 —

dodano je ovome iznosu za podmirenje ukonačenja žandarmarije u Boki Kotorskoj od god. 1885-1893 kao što je bilo razjašnjeno u zadnjem izvještaju . . .	„ 3503:60½
ispada ukupni iznos od .	f. 23905:71½
Prama pristojbini godine 1895 od	„ 29753:10
manje	f. 5847:38½

Bile su ustanovljene nove žandarske postaje na Kosovu i Komiži, a ukinuta je ona u Zvijerincu.

Novim pogodbam povišene su stanarine slijedećih postaja: Kričaka, Siratovaca, Spljeta, Nagumanca, Babinapolja, Gradca, Budve i Kaštelastve, a obaljena je stanarina postaje Staroga kod Trogira.

Postaja bilo je 123 i zapovjeda jedan podpukovnik a pod njim služi 9 častnika i 642 žandara, od kojih ima 17 stražmeštara i 110 postenführera.

Prama ukupnome broju pučanstva od 527426, zapada po jedan žandar u službi na 823 stanovnika.

Od 1 januara do konca junija 1896, izplate učinjene na teret zemaljske zaklade pod naslovom ukonačenja vojske iznose fior. 3087:76.

Priprege.

Trošak zemaljske zaklade na pripregne doplate iznio je kroz 1 polugodište 1896 fior. 3344:30½.

Zaprate.

Zapratni troškovi I. polugodišta 1896 iznose fior. 1352:78.

Općinska Upraviteljstva koja posluju kao zapratne postaje, 21 na broju, šalju redovno, dva put u godini, svoje račune.

Od osugjenika na prisilnu radnju u Robijašnici u Ljubljani Dragutin Babić pripadnik općine Skradinske, bio je odpušten na 16 novembra 1895, a Ivan Pinezić pripadnik općine Zadarske na 26 novembra iste godine. Sami Leopold Dražević pripadnik općine Zadarske još je u Robijašnici na izvršenje dvogodišnjeg zatočenja usljed zaključka Povjerenstva za izvršenje zakona 24 maja 1885 (Dr. Z. L. Br. 90). Isto Povjerenstvo sastalo se na 11 aprila 1896 da odluči dali se ima predati Robijašnici Alfred Gentilizza iz Zadra, osudjen na 14 mjeseca težke tamnice zbog zločinstva kragje, ali obzirom na sadašnje njegovo neporočno ponašanje Povjerenstvo je odlučilo da ga se nema predati Robijašnici.

Zemaljske Zakladnice.

Iz konačnih računa raznih zemaljskih zakladnica uvidja se njihovo stanje koncem godine 1895. Razabire se da su i u ovoj godini glavnice svih zakladnica porasle, i taj porast bio je sliedeći:

a)	Iznemogli vojnici	f. 473
b)	„Mamula“	„ 144
c)	Gluho-niemi	„ 101
d)	Obitelji spremnih vojnika .	„ 1079
e)	Mirovine zemaljskih činovnika	„ 1868
f)	Vatrogasci	„ 1162
g)	Vanredne potrebe bivšega okružja dubrovačkog . .	„ 2354
h)	„Frane Josipa I.“	„ 71
	Skupa	f. 7252

Zemaljska Oskudična Zaklada.

Za vrieme od zadnjeg zasjedanja bili su kroz I.o polugodište 1896, na privolu Zemalj. Odbora, doznačeni sliedeći zajmovi iz ove zaklade:

Obćini Biogradskoj . . .	f. 1000
„ Pažkoj	„ 1000
„ Lastvovskoj	„ 500
Skupa	f. 2500

Glavnica oskudične zaklade koncem godine 1895 sastojala je:

U javnim Obveznicam i založnižam A. U. Banke	f. 218300
U zajmovim kod Obćinâ .	f. 97012
U gotovom novcu . . .	„ 19409
Skupa	f. 334721
prama onoj koncem g. 1894 od	„ 325583
porasla je za	f. 9138
odbiv dug od	„ 64
Ostaje	f. 9074

Zemaljska Poljodjelska Zaklada.

Trošak ove zaklade bio je u godini 1895 od . . . . „ 15646

Prihod po pristojbini od . „ 17948

Imao se dakle pretičak u upravi od . . . . f. 2302

Pretičak ovaj, kao i ostali utjerani iznosi bili su već uloženi u državne Obveznice.

Kako proiztiče iz konačnog računa ove zaklade, imovina se njezina koncem godine 1895, smanjila za fior. 1920.

Zaklada za poljodjelske poboljšice.

Od zajma kruna 400.000, ili ti fior. 200.000 ove zaklade, izdalo se je u prvom dielomičnom izdanju fior. 56.900, u drugom fior. 57.000, a u trećem fior. 44.000; a potrošilo se za radnje uredjenja fior. 17620.

Po konačnome računu ove zaklade, vidi se da je koncem godine 1895 ukupna njezina dugovina iznosila fior. 19624:03.

Mirovinska Učiteljska Zaklada.

Kako se vidi iz konačnog računa ove zaklade, podnesenog posebnim izvješćem Visokom Saboru na odobrenje, trošak u godini 1895 bio je od . . . f. 37536
prama onomu za g, 1894 od „ 36264
veći je za . . . . „ 1272
Dohodak bio je od . , . . „ 18126
prama onomu g. 1894 od . „ 17227
veći je za . . . . „ 899
Doprinesak iz zemaljske iznio
nio je godine 1895 . . . „ 19409
prama onome god. 1894 od . „ 19037
veći je za . . . . „ 372
Glavnica u Obveznicam ove zaklade koncem godine 1895 iznosila je kao i koncem 1894, fior, 40.000, te nema poviška nikakvog.

Zemaljska Učionska Zazlada.

Po konačnom računu ove zaklade za godinu 1895, koji se posebnim izvješćem podnosi Visokom Saboru na odobrenje, razabire se što sliedi:
U god. 1895 trošak iznio je f. 363505
prama onom god. 1894 od . „ 345539
veći je za . . . . „ 17966
Dohodak zaklade bio je od . „ 206515
prama onom god. 1894 od . „ 209559
manji je za . . . . f. 3044
Na podmiru manjka platila . „ 156990
prama onom godine 1894 . „ 135979
dakle više , ... f. 21011

Zemaljska Zaklada.

Iz konačnog računa zemaljske zaklade za godinu 1895. koji se posebnim izvještajem podnosi Visokomu Saboru na odobrenje, daje se razabrati sliedeće:
Ukupni troškovi bili su od , f. 547384
u godini 1894 od . . . . „ 509282
dakle viši za f. 38102
Dohodci bili su od . . . . „ 584139
u godini 1894 od . . . . „ 547538
dakle viši za f. 36601
Sravni li se trošak od . . . „ 547384
sa dohodkom od . . . . . „ 584139
Ima se višak od f. 36755
Čista imovina zemaljske zaklade koncem god. 1895 bila je od f. 1.169.192
prama onoj god. 1894 . . „ 1.117.636
veća je za . . . . f. 51.556
Sbroje li se sva povećanja zemaljskih zakladnica i zaklada, a odbije li se dugovina „zemaljske zaklade za poljodjelske poboljšice“ i smanjak „zemaljske poljodjelske zaklade“, ima se kroz g. 1895 čisti porest zemaljske imovine od fior. 36034.

Pokrajinsko činovničko osoblje

IME I PREZIME	Naslov	Godišnji iznos plaće	Godišnji iznos doplate	OPASKE
Cinovnici kod Zemaljskoga Odbora.				
1. Brkljača Vjekoslav	Tajnik	1400	—	
2. Ivanišević pl. Kleme	Ravnatelj	1100	250	
3. Car Marko	Častnik	900	200	
4. Kolonja Šime	Pisar	480	—	*na br. 5.*
5. Seifert Ludovik	Poslužnik	120 400	60	f. 120 osobne doplate a f. 60 stanarine.
6. Benić Paterij	„	400	60	*na br. 6.* f 60 stanarine
Tehnička služba				
7. Randi Ivan	Mjernik	1200	150	*na br. 8*
8. —	„	1100	250	Namjestništvu za plaću jednog c. k. Mjernika za poljodjelske poboljšice.
9. Radica Marin	Nadcestar	144	—	*na br. 9.*
10. Nakić Niko	„	450	—	Nadcestar Općine Benkovačke.
11. Luetić Ante	„	300	—	
12. Flärer Ludovik	„	120		
13. Stulić Pavao	Cestar	150	—	
14. Čurković Mate	„	150	—	
15. Ćirak Ive	„	120	—	
16. Marketin Toma	„	144	—	
17. Kužat Luka	„	144	—	
18. Vezić Petar	„	114	—	
19. Crnjak Izak	„	120	—	
20. Mijić Božo	„	100	—	
21. Rosić Niko	„	100	—	
22. Odak Petar	„	100	—	
23. Palinić Jakov	„	100	—	
24. Dujlo Niko	„	120	—	
25. Mijić Tome	„	120	—	
26. Miljak Joko	„	150	—	
27. Bašić Jošo	„	120	—	
28. Peido Ive	„	180	—	
29. Marinović Petar	„	180	—	
30. Turić Mate	„	120	—	
31. Kojundžić Grgo	„	120	—	
32. Krstičević Ante	„	12	—	
33. Jakovljević Iakov	„	120	—	
34. Perak Šime	„	120	—	
35. Brala Vid	„	48	—	
36. Nekić Pilip.	„	48	—	

IME I PREZIME	Naslov	Godišnji iznos		OPASKE
		plaće	doplate	
Poljodjelski zavod u Gružu.				
37. Kreljanović pl. Dragutin	Ravnatelj	1500	—	
38. Bulić Stjepan	Učitelj	1200	120	*na br. 38.*
39. Buzolić Lino	Prefekt	500	—	f. 120 stanarine.
40. Kamel Ante	Vrtlar	300	—	
Bolnice				
a) *Arbanasi* (Zadar).				
41. Zanella D.r Vicko	Privr Ravnatelj	200	—	
42. Vranjican D.r Petar	Liječnik Prvenac	1300	—	
43. Marčelić D.r Ivan	„ „	1100	—	
44. Colombani D.r Pilip	„ Pomoćnik	800	—	*na br. 44.*
45. Simonelli Ugo	Ljekarnik	1000	—	f. 200 osobne doplate.
46. Suhor Ante	Upravitelj	900	—	
47. Počina D.n Roko	Dušobrižnik	400	—	
48. Dragolović Pop Mihail	Za pravoslavne	120	—	*na br 48.* Nagrada.
49. Rosandić Ivanica	Nadstojnica	360	—	
50. Tomić Frane	Poslužnik	300	—	
51. Baburek Marija	Bolničarica	300	—	
52. Funčić Ivanica	„	300	—	
53. Jurlin Rade	Bolničar	300	—	
54. Spar Šime	„	300	—	
55. Svetić Ivan	Strojar	600	—	
56. Sestra Margarita	Starešinica Milosrdnih sestara	1260	—	*na br. 56.* Naknada za odielo za se i 20 sestrica po f. 60.
b) *Dubrovnik.*				
57. Mišetić D.r Roko	Liječnik Ravnatelj	1400	—	
58. Pugliesi D.r Jerko	Pomoćnik	600	—	
59. Ljubić Petar	Lijekarnik	800	—	
60. Tomašević Marko	Upravitelj	1000	—	
61. Gromović Mile	Pisar	480	—	
62. Vlahušić D.n Mato	Dušobrižnik	360	—	
63. Bučin Pop Jovo	Dusobr. za pravoslav.	40	—	
64. Opušić Rade	Bolničar	300	—	*na br. 63.* Nagrada
65. Selak Frane	Poslužnik	360	—	*na br 68.*
66. Lučić Petar	„	300	—	f. 10 za svaki rogjoj.
67. Žitković Franica	Bolničarica	300	—	*na br. 69.*
68. Barbaros Kate	Primalja	—	—	Naknada za odjelo za se i
69. Sestra Emerika	Starešinica Mil. sest.	840	—	13 sestrica po f. 60.

IME I PREZIME	Naslov	Godišnji iznos		OPASKE
		plaće	doplate	
c) *Spljet.*				
70. Tacconi D.r Vicko	Liječnik Ravnatelj	1500	—	
71. Prvan D.r Ivan	„ Pomoćnik	600	—	
72. Bućan Ivan	Ljekarnik	800	—	
73. Kamber Kleme	Upravitelj	1000	—	
74. Vukasović Luka	Pisar	365	—	
75. Čulić D.n Stefan	Dušobrižnik	300	—	
76. Minatelli Stošija	Primalja	360	—	
77. Ivišić Sime	Poslužnik	300	—	
78. Radić Ivanica	Bolničarica	300	—	*na br. 80.*
79. Valentinčić Vale	Bolničar	300	—	Naknada je odjelo za se i
80. Sestra Leskadia	Starešinica Mil. sest.	780	—	**12** sestrica po fior. 60.
d) *Šibenik.*				
81. Lalić bar. D.r Niko	Liječnik Ravnatelj	1200	—	
82. Kurajica D.r Božo	„ Pomoćnik	1000	—	
83. Mazzoleni Ivan	Ljekarnik	800	—	
84. Franceschi Josip	Upravitelj	1100	—	
85. Ursulić Viktor	Pisar	480	—	
86. Tambača D.n Grgo	Dušobrižnik	350	—	
87. Treskavica pop Justin	Dušobr. za pravosl.	100	—	Nagrada.
88. Bergnocchi Angjela	Primalja	250	—	
89. Bogdanović Niko	Poslužnik	300	—	
90. Sredonja Ivan	Bolničar	300	—	
91. Speranda Petar	„	300	—	
92. Dumić Josip	„	264	—	
93. Speranda Niko	„	300	—	
94. Gesković Franica	Bolničarica	300	—	*na br. 96.*
95. Kovač Špiro	Kovač	360	—	Naknada za odjelo za se i
96. Sestra Sara Funtek	Starešinica Mil. sest	1620	—	**26** sestrica po fior. 60.
Ludnica Šibenska.				
97. Peričić D.r Božo	Liječnik Prvenac	1300	—	
98. Blažević Paško	Nadbolničar	500	—	
99. Čale Marko	Bolničar	168	—	
100. Baranović Frane	„	168	—	
101. Goleš Paško	„	168	—	
102. Gojanović Niko	„	168	—	i jelo u zavodu
103. Čadija Tome	„	168	—	
104. Sekšić Ante	„	168	—	
105. Vestić Mate	„	168	—	
106. Jljadica Ive	„	168	—	

IME I PREZIME	Naslov	Godišnji iznos		OPASKE
		plaće	doplate	
Nahodište Kotorsko.				
107. Verona D.r Adam	Ravnatelj	150	—	
108. Kadija Jovo	Upravitelj	100	—	
109. Mijatović Terezija	Primalja	200	—	
Mirovine.				
110. Klaić ud. Marija	—	1200	—	Pokrajinska zaklada.
111. Ljubić pop Kažimir	um. Tajnik	800	—	Pokrajinska zaklada.
112. Luxardo D.r Manojlo	um. Ravnatelj	525	—	Bolnica Zadarska.
113. Cioja ud. Adelaide	—	105	—	Bolnica Zadarska.
114. Radl ud. Ivanica	—	105	—	Bolnica Zadarska.
115. Ergovac ud. Kate	—	350	—	Bolnica Zadarska.
116. Peršić Jure	um. Bolničar	120	—	Bolnica Zadarska.
117. Ergovac Kate	—	60	—	Bolnica Zadarska.
118. Galvani D.r Evgeniji	um. Upravitelj	906	—	Bolnica Šibenska.
119. Draganić ud. Marija	—	120	—	Bolnica Šibenska.
120. Marcocchia Ruža	—	60	—	Bolnica Spljetska.
121. Bratanić Karolina	—	60	—	Bolnica Spljetska.
122. „ Delfina	—	60	—	Bolnica Spljetska.
123. Lepeš D.r Niko	um. Upravitelj	450	—	Bolnica Dubrovačka.
124. Batinić ud. Matilde	—	133	—	Bolnica Dubrovačka.
125. Kobliška ud. Ana	—	105	—	Bolnica Dubrovačka.
126. Patta Mandalina	um. Bolničarica	120	—	Bolnica Dubrovačka.
127. Mahaj Frane	um. Bolničar	60	—	Bolnica Dubrovačka.

U Zadru, 30 Junija 1896.

Predsjednik

D.r Gajo F. Bulat.

Prisjednici: **Ivčević D.r Vicko — Korlaet Božo — Simić Vladimir — Vranković Ivan.**

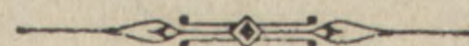
PRILOZI

BRZOPISNOM IZVJEŠĆU XXXII. ZASJEDANJA

SABORA DALMATINSKOGA

Godine 1897.

Br. 3327
god. 1896.

(Prilog 1).

Visoki Sabore!

Do časti je Zemäljskom Odboru podnieti nă pretres i odobrenje konačne račune za god. 1895 sliedećih zemaljskih zakladnica:
a) Iznemogli vojnici dalmatinski,
b) „Mamula“,
c) Gluho-niemi,
d) Obitelji spremnih vojnika dalmatinskih,
e) Mirovine zemaljskih činovnika,
f) Vatrogasci,
g) Vanredne potrebe bivšeg okružja dubrovačkog,
h) „Frane Josip I“,

Primjetbe, koje su dodane svakom računu, razjašnjuju pojedine stavke dohodaka i trošaka, i pokazuju, kako su i preko godine 1895 porasle glavnice *svih* zakladnica.

K ovim se prilaže izkaznica rukovodjenja preko godine 1895 pod
i) Oskudične zaklade.

Iz ovè će Vis. Sabor moć razabrati, kako je glavnica te zaklade preko rečene godine porasla za fior. 9074:52.

Zadar, 18 srpnja 1896.

Predsjednik
D.r Bulat

Izvjestitelj
Korlaet

Konačni račun

Zaklade „Iznemogli vojnici dalmatinski“

Godine 1895.

Prihodi	U gotovu novcu		Ostanci imovni				U Obveznicam
			Početni		Konačni		
	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč	fior.
Dohodci baština							
Od Drž. Obveznica	2895	60	—	—	—	—	—
Dohodci zavoda							
Sbroj dohodaka .	2895	60	—	—	—	—	—
Prihodi prometni							
Predujmovi uz povratak	146	—	—	—	—	—	—
Predujmovi utjerani.	25	—	—	—	—	—	—
Sbroj .	171	—	—	—	—	—	—
Prihodi ukupni .	3066	60	—	—	—	—	—
Pretičak blagajnički početni .	296	20	—	—	—	—	69000
Svega izravnano .	3362	80	—	—	—	—	69000

Razhodi	U gotovu novcu fior.	U gotovu novcu novč.	Ostanci dugovni Početni fior.	Ostanci dugovni Početni novč.	Ostanci dugovni Konačni fior.	Ostanci dugovni Konačni novč.	U Obveznicam fior.
Troškovi uprave							
Troškovi razni (Poštarina itd.)	1	45	—	—	—	—	—
Troškovi zavoda							
Pripomoći iznemoglim vojnikom, njihovim udovicam i sirotčadim	2285	82	436	16	566	34	—
Dar na uspomenu iznemoglomu	4	20	—	—	—	—	—
Sbroj .	2290	02	436	16	566	34	—
Sbroj troškova .	2291	47	436	16	566	34	—
Razhodi prometni							
Predujmovi podani uz povratak	25	—	—	—	—	—	—
Predujmovi povraćeni	163	—	163	50	146	50	—
Sbroj .	188	—	163	50	146	50	—
Razhodi ukupni .	2479	47	599	66	712	84	—
Pretičak u blagajni .	883	33					69000
Svega izravnano .	3362	80					69000

Izkaznica troškova i dohodaka zaklade

Redni Broj	Troškovi	Pristojbina za godinu 1895 fior.	novč.	ostanaka fior.	novč.	Skupa fior.	novč.
	Troškovi uprave						
1	Troškovi razni	1	45	—	—	1	45
	Troškovi zavoda						
2	Pripomoći iznemoglim vojnikom, njihovim udovicam i sirotčadim	2416	—	436	16	2852	16
3	Dar na uspomenu iznemoglomu vojniku dalmatinskomu	4	20	—	—	4	20
	Sbroj .	2420	20	436	16	2856	36
	Sbroj troškova .	2421	65	436	16	2857	81
	Dohodci						
	Dohodci baštine						
4	Dobiti od Državnih Obveznica.	2895	60	—	—	2895	60
	Dohodci zavoda						
	=∽=						
	Sbroj dohodaka .	2895	60	—	—	2895	60
	Pretičak dohodaka .	473	95				

„Iznemogli Vojnici dalmatinski“ za god. 1895.

Izplate						Ostanci konačni					
za godinu 1895		ostanaka		Skupa		za godinu 1895		ostanaka		Skupa	
fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.	fior .	novč	fior.	novč	fior.	novč.
1	45	—	—	1	45	—	—	—	—	—	—
1906	66	379	16	2285	82	509	34	57	—	566	34
4	20	—	—	4	20	—	—	—	—	—	—
1910	86	379	16	2290	02	509	34	57	—	566	34
1912	31	379	16	2291	47	509	34	57	—	566	34
2895	60	—	—	2895	60	—	—	—	—	—	—
2895	60	—	—	2895	60	—	—	—	—	—	—

Na 3.
Na uspomenu Baruna Mamule iz Obveznice državne od fior. 100 izriečito darovane po vit. Josipu Höbertu.

Na 4.

Od f. 1200 Zajam lutrijom 1860 na 4% f. 48:—
„ 44750 Dohodak u srebru na 4·20 % „ 1879:50
„ 23050 Dohodak u bankah na 4·20% „ 968:10

f. 69000 Skupa f. 2895:60

Izkaznica

Redni Broj	PREZIME I IME pripomoženika	STOJBINA	Godišnja pripomoć fior.	novč.	Odkad pripomoć
1	Mialjević Grgo	Igrane	50	—	1 Svibnja 1860
2	Žderić Mate	Rogatin	50	—	„ „ „
3	Zagorac Šimun	Koljane	50	—	„ „ „
4	Jurković Ante	Skradin	60	--	„ Sječnja 1875
5	Fragnola Nikola	Ložišće	60	—	„ „ „
6	Antolas Stjepan	Zablaće	40	—	„ Rujna 1865
7	Kalapać Jure	Smoković	60	—	„ Sječnja 1875
8	Burčul Ivan	Galovac	60	—	„ „ „
9	Ivančević Todor	Krupa	60	—	„ Ožujka 1868
10	Popović Ivan	Mokropolje	60	—	„ „ „
11	Damjanović Jure	Škrip	48	—	„ „ „
12	Srkinić Stjepan	Vaćane	48	—	„ „ „
13	Bjelić Stjepan	Bribir	48	—	„ „ „
14	Matešić Mate	Diklo	48	—	„ Lipnja „
15	Modrić Josip	Zaton	60	—	„ Listopad „
16	Stipčević Antica ud. p. Jure	Makarska	36	—	„ Sječnja 1873
17	Gagić Marko	Zelengrad	60	—	„ Listopad „
18	Puljaš Ante	Novi kod Trogira	48	—	„ Travnja 1874
19	Belaš Marin	Žeduo	48	—	„ Kolovoza „
20	Šeat Nikola	Biograd	60	—	„ Ožujka 1875
21	Andrijašević Ivan pok. Ante	Gradac	60	—	„ Listopada „
22	Frantin Marija	Olib	24	—	„ Ožujka 1877
23	Čikutović Tomica ud Josipova	Zlarin	24	—	„ Travnja „
24	Zotti Marija	Zadar	30	—	„ Kolovoza „
25	Juretić Filip	Makarska	60	—	„ Travnja „
26	Klarić Filip	Srednje polje	60	—	„ Travnja 1881
27	Mendeš Ante	Makarska	48	—	„ Svibnja 1882
28	Paulinović Ivan pok. Lovre	„	48	—	„ Travnja 1883
29	Žuro Marko	Sinj	48	—	„ Listopada „
30	Miličić Mitre	Kistanje	48	—	„ Studeni „
31	Sisanić Bariša	Makarska	48	—	„ Srpnja 1886
32	Pirak Pavica ud. Bariše	„	24	—	„ Svibnja 1877
33	Poparić Ante	Novi kod Trogira	48	—	„ Sječnja „
34	Lučev Mate	Šibenik	24	—	„ Srpnja „
35	Kurbalja Aleksa	Knin	48	—	„ Travnja „
36	Kordić-Grušić ud. Marija	Rab	24	—	„ „ „
37	Maloč Stjepan	Kievo	48	—	„ Sječnja 1888
38	Duišin Kuzma Damjanov	Stari kod Trogira	48	—	„ „ „
39	Lizatović Marijan	Krstatice	48	—	„ Lipnja „
40	Urlić Grgo	Makarska	60	—	„ Sjećnja 1889
41	Sulentov ud. Marija	Spljet	24	—	„ Svibnja 1890
42	Pasarov Ivan	Šibenik	48	—	„ Studeni „
43	Rak Luka pok. Ivana	Zagvozd	60	—	„ Prosinac 1891
44	Zelenović Todor pok. Jure	Čitluk	48	—	„ Srpnja 1892
45	Gavran Nikola pok. Boža	Vrlika	48	—	„ „ „
46	Grizelj Mate pok. Ivana	„	48	—	„ Studeni „
47	Vičić Ivan pok. Božo	Podosoje	48	—	„ Rujna 1893
48	Buzov Jakov pok. Luke	Vrgorac	48	—	„ Travnja 1894
49	Blažen Paško pok. Ante.	Šibenik	48	—	„ Rujna „
50	Ladjević Jandrija Petrov	Drniš	48	—	„ Lipnja 1895
51	Nakić-Alfirević Josip	„	48	—	„ Kolovoza „
52	Radiša Lazo	Vrlika	48	—	„ Srpnja „
		Sbroj .	2488	—	

pripomoženikâ.

DOZNAKE			Pristojbina god. 1895		PRIMJETBE
Vlast	Broj	Dan	fior.	nč.	
Namjestništvo	8079	7 Svibnja 1860	50	—	
"	"	" " "	50	—	
"	"	" " "	50	—	
Zemaljski Odbor	1689	26 Lipnja 1875	60	—	
"	"	" " "	60	—	
Namjestništvo	15938	22 Kolovoza 1865	40	—	
Zemaljski Odbor	1689	26 Lipnja 1875	60	—	
"	"	" " "	60	—	
Namjestništvo	2215	15 Veljače 1868	60	—	
"	"	" " "	60	—	
"	"	" " "	48	—	
"	"	" " "	48	—	
"	"	" " "	48	—	
Zemaljski Odbor	1599	13 Svibnja "	48	—	
"	3310	11 Studenoga "	60	—	
"	4667	18 Prosinca 1873	36	—	
"	2483	6 Listopada "	60	—	
"	1758	25 Travnja 1874	48	—	
"	3378	27 Kolovoza "	48	—	
"	747	4 Ožujka 1875	60	—	
"	2984	12 Listopada "	60	—	
"	586	6 Ožujka 1877	24	—	
"	1656	5 Svibnja "	24	—	
"	2286	7 Kolovoza "	30	—	
"	1245	17 Travnja "	60	—	
"	1353	26 Travnja 1881	60	—	
"	1742	26 Lipnja 1882	48	—	
"	1223	17 Travnja 1883	48	—	
"	4782	29 Prosinca "	48	—	
"	3791	10 Listopada 1884	48	—	
"	4087	4 Studenoga "	48	—	
"	2994	30 Lipnja 1886	24	—	
"	1793	27 Travnja 1887	48	—	
"	5640 g. 86	12 Sječnja "	24	—	
"	2609	27 Lipnja "	48	—	
"	1503	12 Travnja "	24	—	
"	5649 g. 87	10 Sječnja 1888	48	—	
"	5650 "	" " "	48	—	
"	2250	13 Lipnja "	48	—	
"	5254	20 Prosinca "	60	—	
"	2024	9 Svibnja 1890	24	—	
"	4478	18 Studenoga "	48	—	
"	5752 g. 91	8 Veljače 1892	60	—	
"	2866	20 Lipnja "	48	—	
"	2867	" " "	48	—	
"	4692	24 Listopada "	48	—	
"	4261	21 Kolovoza 1893	48	—	
"	1991	23 Travnja 1894	48	—	
"	4831	2 Rujna "	48	—	
"	3456	8 Srpnja 1895	28	—	
"	3457	" " "	24	—	
"	4486	16 Rujna "	20	—	
		Sbroj .	2416	—	

Stanje imovno i dugovno.

	Stanje dne 31 Prosinca				Porestak		Odpadak	
Imovina	1894		1895		Bića			
	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč
Državne Obveznice:								
Dohodak u srebru na 4·20%	44750	—	44750	—	—	—	—	—
„ u bankam na 4·20%	23050	—	23050	—	—	—	—	—
Zajam sa lutrijom 1860 na 4·20% . .								
Red 4213 Br. 15 f. 500								
„ 4406 „ 5 „ 500								
„ 6624 „ 7 „ 100								
„ 10376 „ 1 „ 100	1200	—	1200	—	—	—	—	—
Sbroj .	69000	—	69000	—	—	—	—	—
Ostanci imovni:								
=∞=	—	—	—	—	—	—	—	—
Sbroj .	—	—	—	—	—	—	—	—
Pretičak u blagajni	269	20	883	33	587	13	—	—
Imovina ukupna .	69296	20	69883	33	587	13	—	—
Dugovina								
Ostanci dugovni:								
a) troškova	436	16	566	34	—	—	130	18
b) prometni	163	50	146	50	17	—	—	—
Sbroj .	599	66	712	84	—	–	113	18
Imovina čista .	68696	54	69170	49	473	95	—	—

Porestak imetka od fior. 473:95 odgovara pretičku dohodaka.

B

Konačni račun

Godine 1895

Zaklade „Mamula“.

Prihodi	U gotovu novcu		Ostanci imovni				U Obveznicam
			Početni		Konačni		
	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč	fior.
Dohodci baštine							
Dobiti na Drž. Obveznica.	310	03	—	—	—	—	—
Dohodci zavoda							
=∞=	—	—	—	—	—	—	—
Dohodci preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	300
Prihodi prometni							
=∞=	—	—	—	—	—	—	—
Sbroj prihoda .	310	03					300
Pretičak blagajnički početni .	217	04½					7400
Skupa .	527	07½					7700

Razbrojitba Dobiti

a) fior. 5850 Dohodak u srebru 4·20% . . . . f. 245:70
b) „ 1550 „ u papiru „ . . . . „ 65:10
c) „ 300 u krunam 4% nabavljenih iza izpalih rokova. . . „ —:—
fior. 7760 Skupa f. 310:03
odbiv dobiti nabavom f. 300 pod *c*) . . . . „ —:77
Iznos dokazani f. 310:03

Razhodi	U gotovu novcu fior.	novč.	Ostanci dugovni Početni fior.	novč.	Ostanci dugovni Konačni fior.	novč.	U Obveznicam fior.
Troškovi uprave							
Troškovi razni (Poštarina itd.)	—	90	—	—	—	—	—
Troškovi zavoda							
Podporine učenikom poljodjelstva . . .	150	—	150	—	160	—	—
Razhodi preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	304	25	—	—	—	—	—
Razhodi prometni							
	—	—	—	—	—	—	—
Sbroj troškova .	455	15	150	—	160	—	—
Pretičak konačni .	71	92½					7700
Svega skupa .	527	07½					7700

Stanje imovno i dugovno

Imovina	Svrhom godine 1894 fior.	novč.	Svrhom godine 1895 fior.	novč.	Porestak bića fior.	novč.	Smanjak bića fior.	novč.
Državne Obveznice								
Dohodak u srebru 4·20%	5850	—	5850	—	—	—	—	—
„ u papiru „	1550	—	1550	—	—	—	—	—
„ u krunam 4%	—	—	300	—	300	—	—	—
Sbroj .	7400	—	7700	—	300	—	—	—
Ostanci imovni	—	—	—	—	—	—	—	—
Pretičak u blagajni	217	04½	71	92½	—	—	145	12
Imovina ukupna .	7617	04½	7771	92½	154	88	—	—
Dugovina								
Ostanci troškova . , ...	150	—	160	—	—	—	—	—
Imovina čista .	7467	04½	7611	92½	144	88	—	—

C

Konačni račun

Godine 1895

Zaklade „Gluho-Niemi".

Prihodi	U gotovu novcu		Ostanci imovni				U Obveznicam
			Početni		Konačni		
Dohodci baštine	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč	fior.
Dobiti na Drž. Obveznice.	294	—	—	—	—	—	—
Dohodci zavoda							
Prihodi od pobiraka.	261	57	237	67	84	52	—
Sbroj prihoda .	555	57	237	67	84	52	—
Pretičak blagajnički početni .	292	74					7000
Skupa .	848	31					7000

Razbrojitba Dobiti

fior. 3150 Dohodak u srebru 4·20% . . . . f. 132:30
„ 3850 „ u papiru „ . . . . „ 161:70
fior. 7000 Iznos dokazani f. 294:—

Razhodi	U gotovu novcu		Ostanci dugovni				U Obveznicam
			Početni		Konačni		
Troškovi uprave	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.
Troškovi razni (Poštarina itd.)	—	70	—	—	—	—	—
Troškovi zavoda							
Podporine	300	—	300	—	300	—	—
Sbroj troškova .	300	70	300	—	300	—	—
Pretičak konačni .	547	61					7000
Svega skupa .	848	31					7000

Stanje imovno i dugovno

Imovina	Svrhom godine				Porestak		Smanjak	
	1894		1895		b i ć a			
Državne Obveznice	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Dohodak u srebru 4·20%	3150	—	3150	—	—	—	—	—
„ u papiru „	3850	—	3850	—	—	—	—	—
Sbroj .	7000	—	7000	—	—	—	—	—
Ostanci imovni	237	67	84	52	—	—	153	15
Pretičak u blagajni	292	74	547	61	254	87	—	—
Imovina ukupna .	7530	41	7632	13	101	72	—	—
Dugovina								
Ostanci troškova	300	—	300	—	—	—	—	—
Imovina čista .	7230	41	7332	13	101	72	—	—

D

Konačni račun

Zaklade „Obitelji spremnih vojnika dalmatinskih“

Godine 1895.

Prihodi	U gotovu novcu fior.	novč	Ostanci imovni: Početni fior.	novč.	Konačni fior.	novč	U Obveznicam fior.
Dohodci baštine							
Dobiti na Drž. Obveznice.	1139	—	—	—	—	—	—
Dohodci zavoda							
=∞=	—	—	—	—	—	—	—
Dohodci preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	1000
Sbroj prihoda .	1139	78					1000
Pretičak blagajnički početni .	436	60½					27000
Skupa .	1576	38½					28000

Razbrojitba Dobiti

fior. 25500 Dohodak u srebru 4·20% . . . . f. 1071 : —
„ 1500 „ u papiru „ . . . . „ 63 : —
„ 500 „ u srebru „ (nova nabava) . . . „ 21 : —
„ 500 „ u srebru, nabavljenih iza izpalih rokova . „ — : —
fior. 28000 Iznos dokazani f 1155 : —
Odbiv dobiti nabavom fior. 1000 „ 15 : 22
Iznos dokazani f. 1139 : 78

Razhodi	U gotovu novcu fior.	novč.	Ostanci dugovni Početni fior.	novč.	Konačni fior.	novč.	U Obveznicam fior.
Troškovi uprave							
Troškovi razni (Poštarina itd.)	—	65	—	—	—	—	—
Troškovi zavoda							
Pripomoći ubožnim obiteljim spremnih vojnika	44	—	—	—	—	—	—
Razhodi preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	1015	60	—	—	—	—	—
Sbroj razhoda .	1060	25					—
Pretičak blagajnički konačni .	516	13½					28000
Svega skupa .	1576	38½					28000

Stanje imovno i dugovno

Imovina	Svrhom godine 1894 fior.	novč.	1895 fior.	novč.	Porestak bića fior.	novč.	Smanjak bića fior.	novč.
Državne Obveznice								
Dohodak u srebru 4·20%	25500	—	26500	—	1000	—	—	—
„ u papiru „	1500	—	1500	—	—	—	—	—
Sbroj .	27000	—	28000	—	1000	—	—	—
Ostanci imovni	—	—	—	—	—	—	—	—
Pretičak u blagajni	436	60½	516	13½	79	53	—	—
Imovina ukupna .	27436	60½	28516	13½	1079	53	—	—
Dugovina								
Ostanci dugovni	—	—	—	—	—	—	—	—
Imovina čista .	27436	60½	28516	13½	1079	53	—	—

E

Konačni račun

Zaklade „Mirovine pokrajinskim činovnikom“

Godine 1895.

Prihodi	U gotovu novcu		Ostanci imovni				U Obveznicam
			Početni		Konačni		
Dohodci baštine	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč	fior.
Dobiti na Drž. Obveznice.	1117	28	—	—	—	—	—
Dohodci zavoda							
Službovne odredbine	286	24	—	—	—	—	—
Prištednje od praznih služba.	—	—	—	—	483	32	—
Sbroj .	286	24	—	—	483	32	—
Dohodci preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	1000
Sbroj prihoda .	1403	52	—	—	483	32	1000
Pretičak blagajnički početni .	716	25					26200
Skupa .	2119	77					27200

Razbrojitba Dobiti

fior. 26200	Dohodak u papiru 4·20%	f. 1100:40
„ 1000	„ u krunama 4% za jedno poljeće . . .	„ 20:—
fior. 27200	Skupa	f. 1120:40
	Odbiv dobiti plaćene nabavom fior. 1000, dohodkom u krunam	„ 3:12
	Iznos dokazani	f. 1117:28

Razhodi	U gotovu novcu		Ostanci dugovni				U Obveznicam
			Početni		Konačni		
Troškovi uprave	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.
Troškovi razni (Poštarina itd.)	2	—	—	—	—	—	—
Troškovi zavoda							
=∞=	—	—	—	—	—	—	—
Razhodi preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	1016	10	—	—	—	—	—
Sbroj razhoda .	1018	10					—
Pretičak blagajnički konačni .	1101	67					27200
Svega skupa .	2119	77—					27200

Stanje imovno i dugovno

Imovina	Svrhom godine				Porestak		Smanjak	
	1894		1895		b i ć a			
Državne Obveznice	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Dohodkom u papiru 4·20%	26200	—	26200	—	—	—	—	—
„ u krunama 4%	—	—	1000	—	1000	—	—	—
Sbroj .	26200	—	27200	—	1000	—	—	—
Ostanci imovni	—	—	483	32	483	32	—	—
Pretičak u blagajni	716	25	1101	67	385	42	—	—
Imovina ukupna .	26916	25	28784	99	1868	74	—	—
Dugovina								
Ostanci dugovni	—	—	—	—	—	—	—	—
Imovina čista .	26916	25	28784	99	1868	74	—	—

F

Konačni račun

Zaklade „Vatrogasci“

Godine 1895.

—▬—

Prihodi	U gotovu novcu		Ostanci imovni				U Obveznicam
			Početni		Konačni		
	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč	fior.
Dohodci baštine							
Dobiti na Drž. Obveznice......	217	74	—	—	—	—	—
Dohodci zavoda							
Doprinesak osigurajucih Družtva . . .	828	87	828	87	968	90	—
Dohodci preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	1100
Izvadak utrnućem Obveznica.....	100	—	—	—	—	—	—
Sbroj .	100	—	—	—	—	—	1100
Sbroj prihoda .	1146	61	828	87	968	90	1100
Pretičak blagajnički početni .	130	78					5000
Skupa .	1277	39					6110

Razbrojitba Dobiti

fior. 4700 Dohodak u papiru 4·20% . . . . f. 197:40
„ 200 Pokraj. Zajam dalmatinski g. 1883, 5% . . . . . . „ 10:—
„ 100 „ „ „ „ „ „ za jedno poljeće „ 2:50
„ 1100 Dohodak u krunama 4% za jedno poljeće . . . . . „ 22:—
fior. 6100 Skupa f. 231:90

Odbiv :

a) dobiti plaćene nabavom fior. 1100 Obveznica, dohodkom u krunam f. 9:16
b) dobiti nenadležno utjerano na Obveznice od fior. 100 Pokr. Zajma dalmatinskog g. 1883 Br. 2217 izvučene dnè 1/10 1893, i to za svu godinu 1894 (rokovi izplaćivanja 1/7 1894 i 1/1 1895) . . „ 5:—

f. 14:16

Iznos dokazani f 217:74

Razhodi	U gotovu novcu fior.	novč.	Ostanci dugovni Početni fior.	novč.	Ostanci dugovni Konačni fior.	novč.	U Obveznicam fior.
Troškovi uprave							
Troškovi razni (Poštarina itd.)	1	10	—	—	—	—	—
Troškovi zavoda	—	—	—	—	—	—	—
Razhodi preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	1122	65½	—	—	—	—	—
Obveznice utrnute	—	—	—	—	—	—	100
Sbroj .	1122	65½	—	—	—	—	100
Sbroj razhoda .	1123	75½					100
Pretičak blagajnički konačni .	153	63½					6000
Svega skupa .	1277	39					6100

Stanje imovno i dugovno

Imovina	Svrhom godine 1894 fior.	novč.	1895 fior.	novč.	Porestak bića fior.	novč.	Smanjak bića fior.	novč.
Državne Obveznice								
Obveznice dohodkom u papiru 4·20% . .	4700	—	4700	—	—	—	—	—
„ „ u krunama 4% . .	—	—	1100	—	1100	—	—	—
Zajam pokrajinski 1883 5%	300	—	200	—	—	—	100	—
Sbroj .	5000	—	6000	—	1000	—	—	—
Ostanci imovni	828	87	968	90	140	03	—	—
Pretičak u blagajni.	130	78	153	63½	22	85½	—	—
Imovina ukupna .	5959	65	7122	53½	1162	88½	—	—
Dugovina								
Ostanci dugovni	—	—	—	—	—	—	—	—
Imovina čista .	5959	65	7122	53½	1162	88½	—	—

G

Konačni račun

Zaklade
„Vanredne potrebe bivšega Okružja Dubrovačkoga“

Godine 1895.

Prihodi	U gotovu novcu		Ostanci imovni				U Obveznicam
			Početni		Konačni		
Dohodci baštine	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč	fior.
Dobiti na Drž. Obveznice	2372	55½	—	—	—	—	—
Dohodci preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	1000
Sbroj prihoda .	2372	55½					1000
Pretičak blagajnički početni .	397	48					56500
Svega .	2770	03½					57500

Razbrojitba Dobiti

fior. 25950	Dohodak u srebru 4·20%	f.	1089:90
„ 28050	„ u papiru „	„	1178:10
„ 2500	Zajam lutrijom g. 1860. 4%	„	100:—
„ 500	Dohodak u krunama 4% za jedno poljeće	„	10:—
„ 500	„ u papiru nabavljeno iza izpalih rokova . . .	„	—:—
fior. 57500	Skupa	f	2378:—
	Odbiv dobiti pri nabavi fior. 1000 dohodkom u krunam	„	5:44½
	Iznos dokazani	f.	2372:55½

Razhodi	U gotovu novcu fior.	novč.	Ostanci dugovni Početni fior.	novč.	Konačni fior.	novč.	U Obveznicam fior.
Troškovi uprave							
Troškovi razni (Poštarina itd.)	1	—	—	—	—	—	—
Razhodi preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	1017	35	—	—	—	—	—
Sbroj razhoda .	1018	35					
Pretičak blagajnički konačni .	1751	68½					57500
Svega .	2770	03½					57500

Stanje imovno i dugovno

Imovina	Svrhom godine 1894 fior.	novč.	1895 fior.	novč.	Porestak bića fior.	novč.	Smanjak bića fior.	novč.
Državne Obveznice								
Dohodak u srebru 4·20%	25950	—	25950	—	—	—	—	—
„ u papiru „	28050	—	28050	—	—	—	—	—
„ u krunama 4%	—	—	1000	—	1000	—	—	—
Zajam lutrijom g. 1860 4%	2500	—	2500	—	—	—	—	—
Sbroj .	56500	—	57500	—	1000	—	—	—
Ostanci imovni	—	—	—	—	—	—	—	—
Pretičak u blagajni.	397	48	1751	68½	1354	20½	—	—
Imovina ukupna .	56897	48	59251	68½	2354	20½	—	—
Dugovina								
Ostanci dugovni.	—	—	—	—	—	—	—	—
Imovina čista .	56897	48	59251	68½	2354	20½	—	—

H

Konačni račun

Zaklade „FRANE JOSIPA I.“

Godine 1895.

Prihodi	U gotovu novcu		Ostanci imovni Početni		Ostanci imovni Konačni		U Obveznicam
	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč	fior.
Dohodci baštine							
Dobiti na Drž. Obveznice	722	40	—	—	—	—	—
Prihodi zavoda							
Doprinesci Obćina u novcu	25	—	25	—	—	—	—
„ „ u Obveznicam . . .	—	—	100	—	100	—	
Sbroj .	25	—	125	—	100	—	—
Sbroj prihoda .	747	40	125	—	100	—	—
Pretičak blagajnički početni .	232	88					17200
Svega .	980	28					17200

Razbrojitba Dobiti

fior. 5700	Dohodak u srebru 4·20%	f.	239:40
„ 11500	„ u papiru „	„	483:—
fior. 17200	Skupa	f.	722:40

Razhodi	U gotovu novcu		Ostanci dugovni				U Obveznicam
			Početni		Konačni		
Troškovi uprave	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.
Troškovi razni (Poštarina itd.)	—	75	—	—	—	—	—
Troškovi zavoda							
Podporine	550	—	300	—	—	—	—
Pripomoći	400	—	150	—	150	—	—
Sbroj .	950	—	450	—	150	—	—
Sbroj razhoda .	950	75	450	—	150	—	—
Pretičak blagajnički konačni .	29	53					17200
Svega .	980	28					17200

Stanje imovno i dugovno

Imovina	Svrhom godine				Porestak		Smanjak	
	1894		1895		b i ć a			
Državne Obveznice	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Dohodak u srebru 4·20%	5700	—	5700	—	—	—	—	—
„ u papiru „	11500	—	11500	—	—	—	—	—
Sbroj .	17200	—	17200	—	—	—	—	—
Ostanci imovni	125	—	100	—	—	—	25	—
Pretičak u blagajni	232	88	29	53	—	—	203	35
Imovina ukupna .	17557	88	17329	53	—	—	228	35
Dugovina								
Ostanci dugovni	450	—	150	—	300	—	—	—
Imovina čista .	17107	88	17179	53	71	65	—	—

I

Konačni račun

Zaklade „Gladinja“

Godine 1895.

Prihodi	U novcu						U Obveznicam
	Prihodi		Ostanci imovni				
			Početni		Konačni		
	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč	fior.
Prihodi baštinski							
Dobiti od Državnih i pokraj. Obveznica .	9306	02	—	—	—	—	—
Prihodi zavoda							
Zajmovi povraćeni od Obćina	10110	99½	103623	04½	97012	05	—
Sbroj .	19417	01½	103623	01½	97012	05	—
Prihodi preobratom baštine							
Izvadak utrnućem Obveznica	2400	—	—	—	—	—	—
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	14950
Sbroj .	2400	—	—	—	—	—	14950
Prihodi prometni							
Prihodi prelazni	64	32½	—	—	—	—	—
Utjerba prelazni razhoda	6566	99½	6566	99½	2794	59	—
Sbroj .	6631	32	6566	99½	2794	59	—
Skupa .	28448	33½	110190	04	99806	64	14950
Pretičak početni u blagajni .	12395	11					205750
Svega .	40843	44½					220700

Razhodi	U novcu						U Obveznicam
	Razhodi		Ostanci dugovni				
			Početni		Konačni		
Troškovi uprave	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.
Troškovi razni (Poštarina itd.)	12	30	—	—	—	—	—
Troškovi zavoda							
Zajmovi Občinam	3500	—	—	—	—	—	—
Sbroj .	3512	30	—	—	—	—	—
Razhodi preobratom baštine							
Obveznica utrnute	—	—	—	—	—	—	2400
Novac uložen u nabavu Drž. Obveznica .	15169	20	—	—	—	—	—
Sbroj .	15169	20	—	—	—	—	2400
Razhodi prometni							
Povratak prelaznih prihodâ	2752	54	2752	54	64	32½	—
Razhodi prelazni	2794	59	—	—	—	—	—
Sbroj .	5547	13	2752	54	64	32½	—
Skupa .	24228	63	2752	54	64	32½	2400
Pretičak konačni u blagajni .	16614	81½					218300
Svega .	40843	44½					220700

Izkaznica

dugova Obćina dalmatinskih zakladi «Gladinjskoj» do svrhe godine 1895 usljed zajmova njima udieljenih.

OBĆINA	Dug						Izplate		Ostanak svrhom godine 1895		Ovaj se ostanak odnosi na izplate			
	od ostanaka početnih		od zajma 1895		Skupa						izpale do svrhe 1895		koje izpadaju susjednih godinâ	
	fior.	novč.	fior.	nč.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	nč.	fior.	nč.	fior.	nč.
Benkovac	1050	—	—	—	1050	—	175	—	875	—	—	—	875	—
Biograd	1083	—	—	—	1083	—	157	—	926	—	—	—	926	—
Blato	80	—	—	—	80	—	—	—	80	—	80	—	—	—
Bogomolje	16	—	—	—	16	—	16	—	—	—	—	—	—	—
Bol	12333	26	—	—	12333	26	308	39	12024	87	—	—	12024	87
Budva	932	—	—	—	992	—	158	—	774	—	—	—	774	—
Cavtat	600	—	—	—	600	—	100	—	500	—	—	—	500	—
Dobrota	215	—	—	—	215	—	90	—	125		—	—	125	—
Drniš	2286	62	—	—	2286	62	346	66	1939	96	—	—	1939	96
Ercegnovi	888	—	—	—	888	—	132	—	756	—	—	—	756	—
Grbalj	3147	97	—	—	3147	97		—	3147	97	575	33	2572	64
Hvar	3384	—	—	—	3384	—	200	—	3184	—	—	—	3184	—
Imoski	1904	—	—	—	1904	—	552	—	1352	—	—	—	1352	—
Ješa	1395	—	—	—	1395	—	82	50	1312	50	—	—	1312	50
Kistanje	900	—	—	—	900	—	150	—	750	—	—	—	750	—
Knin	6595	92	—	—	6595	92	—	—	6595	92	346	54	6249	38
Kotor	330	—	—	—	330	—	55	—	275	—	—	—	275	—
Krtoli	330	—	—	—	330	—	45	—	285	—	—	—	285	—
Lastovo	8	—	—	—	8	—	8	—	—	—	—	—	—	—
Lastva	330	—	500	—	830	—	45	—	785	—	—	—	785	—
Lečevica	1400	—	—	—	1400	—	100	—	1300	—	—	—	1300	—
Lopud	28	—	—	—	28	—	28	—	—	—	—	—	—	—
Lukšić	220	—	—	—	220	—	20	—	200	—	—	—	200	—
Makarska	6684	80	—	—	6684	80	584	—	6100	80	—	—	6100	80
Mué	1125	—	—	—	1125	—	187	50	937	50	—	—	937	50
Nin	702	52	2000	—	2702	52	252	52	2450	—	175	—	2275	—
Novi kod Trogira	3050	—	—	—	3050	—	325	—	2725	—		—	2725	—
Novigrad	3380	—	—	—	3380	—	320	—	3060	—	160	—	2900	—
Obrovac	4764	—	—	—	4764	—	532	—	4232	—	—	—	4232	—
Omiš	477	—	—	—	477	—	69	50	407	50	—	—	407	50
Opuzen	100	—	—	—	100	—	20	—	80	—	—	—	80	—
Orebić	180	—	—	—	180	—	30	—	150	—	—	—	150	—
Pag	4593	42	1000	—	5593	42	795	57	4797	85	—	—	4797	85
Postire	916	52	—	—	916	52	41	66	874	86	—	—	874	86
Prčanj	144	—	—	—	144	—	16	—	128	—	—	—	128	—
Primorje gor.	1800	—	—	—	1800	—	200	—	1600	—	—	—	1600	—
Promina	184	08	—	—	184	08	—	—	184	08	23	46	160	62

OBĆINA	Dug						Izplate		Ostanak svrhom godine 1895		Ovaj se ostanak odnosi na izplate			
	od ostanaka početni		od zajma 1895		Skupa						izplate do svrhe 1895		koje izpadaju susljednih godina	
	fior.	novč	fior.	nč.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	nč.	fior.	nč.	fior.	nč.
Pučišće	2880	—	—	—	2880	—	120	—	2760	–	–	—	2760	—
Rab	640	64½	—	—	640	64½	132	64½	508	—	—	—	508	—
Risan	5040	—	—	–	5040	—	62	01	4977	99	407	99	4570	—
Sali	282	40	—	–	282	40	43	60	238	80	—	—	238	80
Silba	80	—	—	—	80	—	—	—	80	.	80	–	—	—
Sinj	1800	—	—	—	1800	—	300	—	1500	–	—	—	1500	—
Solta	44	—	—	—	44	—	20	—	24	—	—	–	24	—
Spljet	600	—	—	—	600	—	100	—	500	—	—	—	500	—
Starigrad	3913	26	—	—	3913	26	243	33	3669	93	—	—	3669	93
Ston	420	—	—	–	420	–	170	—	250	–	—	—	250	—
Sućurje	1208	67	—	—	1208	67	124	81	1083	86	38	86	1045	—
Šibenik	5152	—	—	—	5152	—	768	—	4384	—	—	—	4384	—
Tivat	280	—	—	–	280	—	55	—	225		—	—	225	—
Trogir	1048	—	—	—	1048	—	212	—	836	—	—	—	836	–
Trpanj	304	—	—	—	304	—	104	—	200	—	—	–	200	—
Vrboska	3470	84	—	–	3470	84	154	16	3316	68	—	—	3316	68
Vrgorac	800	—	—	—	800	—	80	—	720	–	—	—	720	–
Vrlika	300	—	—	–	300	—	50	—	250	—	—	—	250	—
Zadar	7777	31	—	–	7777	31	1205	33	6571	98	—	–	6571	98
Zlarin	23	81	—	—	23	81	23	81	—	—	—	—	—	—
Skupa	103623	04½	3500	–	107123	04½	10110	99½	97102	05	1887	18	95124	87

Izkaznica prometnih stavaka i razbrojitba ostanaka.

	Iznosak			Iznosak	
	fior.	novč.		fior.	novč.
Razhodi prelazni	2794	59	Prihodi prelazni	64	32½
Ostanak početni	6566	99½	Ostanak početni	2752	54
Sbroj .	9361	58½	Sbroj .	2816	86½
Razhodi uplaćeni	6566	99½	Prihodi povraćeni	2752	54
Ostanak konačni imovni . . .	2794	59	Ostanak konačni dugovni . . .	64	32½
Dužnici			Vjerovnici		
Tekući račun od prihoda utjeranih u Prosincu 1895 a još ne predanih	2794	59	Obćina Paška, jer 1895 platila više neg joj nosila pristojbina te godine	50	37½
			Obćina Bogomoljska za isti naslov	13	95
Kao gori .	2794	59	Kao gori .	64	32½

Razbrojitba Dobiti

a) *od Državnih Obveznica koje se našle početkom godine:*

f. 130.150	Ujedinjeni državni Dug dohodkom u papiru na 4·20% . . .	f. 5466 : 30
„ 50.600	pokrajinski zajam 1883 na 5% za cielu godinu	„ 2530 : —
„ 1.500	pokrajinski zajam 1883 na 5% za jedno poljeće	„ 37 : 50
„ 23.500	Založnice Banke A. U. na 4%	„ 940 : —
f. 205.750	Sbroj .	f. 8973 : 80

b) *od Obveznica nabavljenih kroz godinu:*

f. 14.950	Ujedinjeni državni Dug dohodhom u krunama na 4% za cielu godinu	f. 598 : —
f. 220.700	Skupa .	f. 9571 : 80
	Odbiv dobiti na izravnanje plaćene pri nabavi f. 14.950 (kruna 29.900) Drž. Obveznicâ	„ 265 : 78
	Ukazani čisti iznosak .	f. 9306 : 02

Stanje imovno i dugovno.

Imovina	Koncem godine 1894 fior.	novč.	Koncem godine 1895 fior.	novč.	Porestak i *pomanjak* imetka fior.	novč.
Državne Obveznice:						
Obveznice ujedinjenog državnog Duga:						
a) Dohodak u bankam 4·20%	130150	—	130150	—	—	—
b) „ u krunam 4%	–	—	14950	—	14950	—
Obveznice pokr. Zajma dalmatinskog 1893 5% . .	52100	—	49700	—	*2400*	—
Založnice Banke a.-u. 4%	23500	—	23500	—	—	—
Sbroj .	205750	—	218300	—	12550	—
Ostanci imovni:						
Ostanci zajmova Občinam	103623	04½	97012	05	*6610*	*99½*
Prihodi prometni	6566	99½	2794	59	*3772*	*40½*
Sbroj .	110190	04	99806	64	*10383*	*40*
Skupa .	315940	04	318106	64	2166	60
Pretičak u blagajni u novcu	12395	11	16614	81½	4219	70½
Imovina ukupna .	328335	15	334721	45½	6386	30½
Dugovina						
Ostanci dugovni:						
Razhodi prometni	2752	54	64	32½	2688	21½
Imovina čista .	325582	61	334657	13	9074	52

Porestak imetka postaje:

a) dohodkom dobiti državnih i pokrajinskih Obveznica . . . . f. 9306:02

manje troškovi za . . . . f. 12:30

gubitak preobratom . . . . f 15169:20

a u gotovu . . . . „ 14950:—

Obveznica po pisanoj vriednosti . . . . f. 219:20

f. 321:50

Porestak imetka, kao gori . f. 9074:52

Popisnica Obveznica svrhom godine 1895.

	%	Broj	Pisana vriednost	Skupa
I. *Obveznice ujedinjenoga Duga Državnoga*				
a) dohodkom u bankam i izpadkom				
1 Veljače i 1 Kolovoza	4·20	162545	18000	
uknjižene na ime	„	164322	7500	
	„	179222	8000	
izpadkom 1 Svibnja i 1 Studenoga . .	„	72334	40400	
	„	74423	5100	
uknjižene na ime	„	74621	4200	
	„	80606	24050	
	„	87884	17100	
	„	89796	5800	
				130150
b) dohodkom u krunam				
1 Ožujka i 1 Rujna	4	16246	14950	
uknjižene na ime				14950
II. *Obveznice pokraj. Zajma dalmatinskog 1883*				
izpadkom 1.a Siečnja i 1.a Srpnja				
497 Obveznice od fior. 100 svaka . .	5			40700
III *Založnice Banke a. u.*				
sa dobiti u Bankam i izpadkom				
1.a Travnja i 1.a Listopada . . .	4	1372	1000	
	„	1373	1000	
	„	1374	1000	
	„	1422	5000	
	„	1465	5000	
	„	5142	5000	
	„	5667	5000	
	„	11033	100	
	„	11034	100	
	„	11035	100	
	„	11036	100	
	„	11037	100	
				23500
			Skupa .	218300

Br. 2804
god. 1896.

(Prilog 2).

Visoki Sabore!

Do časti je Zemaljskom Odboru podnieti na pretres i odobrenje konačni račun za god. 1895 *Zaklade za poljodjelske poboljšice Kraljevine Dalmacije.*

Na podmiru dobitaka i amortizacije Obveznica, kao i za trošak izdanja istih u svrhe zaklade, potrošilo se je fior. 3180, dočim se je primilo od dobitaka Zaklade iste i od doprinesaka iz Zemaljske poljodjelske Zaklade fior. 4634. Na taj je način ne samo bio podpuno podmiren vas trošak, te nije trebalo doprinosa iz zemaljske zaklade, nego je još nešto i preteklo.

U svrhe Zaklade izdano je fior. 17620 i to: za radje uredjenja Krke fior. 7320, a za one na Bolu fior. 10300. Zadruzi za uredjenje Krke u Kninu udieljen je zajam od fior. 24440, da uzmogne podmiriti svoj doprinos, a Obćini u Novigradu fior. 8460. Ovi su izdatci učinjeni od svote od fior. 53580, dobivenih prodajom fior. 57000 Obveznica ove Zaklade uz cienu od 94% koncem god. 1894.

Zadar, 18 srpnja 1896.

Predsjednik
D.r Bulat

Izvjestitelj
Korlaet

Konačni račun

Zaklade „za poljodjelske poboljšice Kraljevine Dalmacije“

Godine 1895.

—

Prihodi	U novcu		Ostanci imovni			
			Početni		Konačni	
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Prihodi baštine						
Od Zadruge za uredjenje Krke u Kninu, dobit od 4%:						
a) na glavnicu f. 13400 u Obveznicami, odgovarajući iznosu. . . . . f. 12060	799	17	266	93	—	—
b) na glavnicu f. 26000 u Obveznicami, odgovarajuću iznosu. . . . . „ 24440	1038	95	—	—	—	—
Od Obćine Novigradske, na glavnicu f. 9000 u Obveznicami, odgovarajuću iznosu f. 8460	180	—	—	—	179	65
Sbroj .	2018	12	266	93	179	65
Prihodi zavoda						
Povratkom troškova izdržanih za sklopljenje zajmova udieljenih zadrugi za uredjenje Krke u Kninu i baš:						
a) zajma f. 12060	103	86	53	87	—	—
b) „ „ 24440	—	—	—	—	85	59
Takodjer od Obćine Novigradske za udieljeni joj zajam f. 8460	12	98	—	—	16	57
Doprineskom iz „zemaljske poljodjelske zaklade“. . . .	2500	—	—	—	—	—
Sbroj .	2616	84	53	87	102	16
Sbroj stvarnih prihoda .	4634	96	320	80	281	81
Prihodi preobratom baštine						
Utjerano izdatkom f. 57000 Obveznicâ, na 94% . .	53580	—	—	—	—	—
Pisana vriednost devet Obveznica, po f. 100 svaka, izvučenih dne 1/4 i 1/10 1895 biva prije njihovog izdatka	900	—	—	—	—	—
Zajmovi povraćeni: *a*) od Zadruge u Kninu	93	01	12026	38	11933	37
b) od iste	102	88	—	—	24337	12
c) od Obćine Novigradske . . .	17	02	—	—	8442	98
Sbroj .	54692	91	12026	38	44713	47
Prihodi prometni						
Zajmovi iz državnih zaklada: *a*) Krka	7320	—	—	—	—	—
b) Novigrad	4500	—	—	—	—	—
c) Suhaja	1250	—	—	—	—	—
Prihodi uz povratak	66652	13	—	—	—	—
Predujmovi povraćeni	48130	—	16902	54	45510	02½
Sbroj .	127852	13	16902	54	45510	02½
Sbroj prihoda .	187180	—	29249	72	90505	30½
Pretičak blagajnički početni .	819	30				
Skupa .	187999	30				

Razhodi	U novcu		Ostanci dugovni			
			Početni		Konačni	
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Troškovi uprave						
Troškovi izdržani izdavanjem zajma g. 1893:						
a) godišnje dobiti	3180	—	—	—	—	—
b) drugi troškovi.	—	—	2	—	2	—
Sbroj .	3180	—	2	—	2	—
Troškovi zavoda						
Troškovi u radnje uredjenja:						
a) rieke „Krke“	7320	—	—	—	—	—
b) Bola na Braču	10300	—	—	—	—	—
Sbroj .	17620	—	—	—	—	—
Sbroj stvarnih troškova .	20800	—	2	—	2	—
Razhodi preobratom baštine						
Pisana vriednost, deset Obveznica po fior. 100, izvučenih dne ¼ i ⅒ 1895, to jest, prije izdatka, i tim utrnutih	900	—	—	—	—	—
Zajam udieljen: *a)* Zadrugi u Kninu	24440	—	—	—	—	—
b) Obćini Novigradskoj	8460	—	—	—	—	—
Sbroj .	33800	—	—	—	—	—
Razhodi prometni						
Povratak zajma iz državnih zaklada: *a)* Krke . .	—	—	21960	—	29280	—
b) Novigrad .	—	—	—	—	4500	—
c) Suhaja . .		—	—	—	1250	—
Prihodi povraćeni	41600	—	11400	—	36442	13
Razhodi uz povratak	76737	48½	—	—	—	—
Sbroj .	118347	48½	33360	—	71472	13
Ujedno razhoda .	172947	48½	33362	—	71474	13
Pretičak blagajnički konačni .	15051	81½				
Svega .	187999	30				

Stanje imovno i dugovno.

	Stanje svrhom godine 1894 fior.	1894 novč.	1895 fior.	1895 novč.	Porestak imetka fior.	Porestak novč.	Smanjak imetka fior.	Smanjak novč.
Imovina								
Ostanci imovni	29249	72	90505	$30\frac{1}{2}$	61255	$58\frac{1}{2}$	—	—
Pretičak u blagajni	819	30	15051	$81\frac{1}{2}$	14232	$51\frac{1}{2}$	—	—
Sbroj .	30069	02	105557	12	75488	10		—
Dugovina								
Dielomični izdatak zajma, krunâ 400.000 jednak iznosu f. 200.000:								
a) 37 Obveznicâ od 2000 krunâ (f. 1000)	36000	—	73000	—	—	—	37000	—
b) 200 „ od 200 „ (f. 100)	20900	—	40900	—	—	—	20000	—
c) 9 „ od 200 „ izvučene dne ¼ i $^1/_{10}$ 1895	1200	—	2100	—	—	—	900	—
Sbroj .	58100	—	116000	—	—	—	57900	—
odbiv Obveznice pod *c)* izvučene prije njihovog izdatka	1200	—	2100	—	900	—	—	—
Dugovina zaklade na izdane Obveznice .	56900	—	113900	—		—	57000	—
Ostanci dugovni .	33362	—	71474	13	—	—	38112	13
Sbroj dugovina .	90262	—	185374	13	—	—	95112	03
Dugovina čista .	60192	98	79817	01	—	—	19624	03

Smanjenje imovine zavisi iz toga što, prama *stvarnim* prihodim, nadmašiše *stvarni* troškovi, a ti su:

Stvarni troškovi f. 20.800, nadodav ovima konačne dotične ostanke od f. 2, a odbiv početni ostanak od f. 2, odgovarajući na . . . . f. 20800:—

Stvarni prihodi f. 4634:96, nadodav ovima konačne dotične ostanke od f 281:81, a odbiv početne ostanke od f. 320:80. odgovarajući na . . . . „ 4595:97

Preostatak . f. 16204:03

Nadodav gubitak usljed izdanja f. 57.000 Obveznica su 94 %, biva 6% na f. 57000 . . . . „ 3420:—

Premašaj troškova f. 19624:03

Br. 5743
god. 1896.

(Prilog 3).

Visoki Sabore!

Do časti je Zemaljskom Odboru podnieti na pretres i odobrenje konačni račun za god. 1895 *Zemaljske Poljodjelske Zaklade.*

Pristojbina troška za godinu 1895 izpala je na	f.	15645:75
Prama proračunanoj na	„	17103:—
manja je za	„	1457:25

a to poglavito s toga, što se za pošumljenje i poljodjelske poboljšice nije potrošio vas proračunani iznos.

Pristojbina dohodka izpala je na	f.	17947:40
Prama proračunanoj na . . . . , . . .	„	17003:—
veća je za	f.	944:40

Zbrojili se manji trošak s većim dohodkom, u godišnjoj upravi ima se višak od fior. 2401:65.

Koncem godine 1895 konačna aktivna imovina ove Zaklade iznosila je:

u novcu	f.	5940:64
u Obveznicama	„	106100:—
u glavnici na dobit	„	6050:—
u čistim aktiv. ostatcima	„	19052:28½
Skupa .	f.	137142:92½
Prama onoj koncem god. 1894 od	„	139062:69½
manja je za	f.	1919:77

Ovaj je manjak nastao odtud, što su se od aktivnih lanjskih pretičaka morale izbrisati globe, koje se niesu mogle utjerati, kao što se to razabire iz razjašnjenja, dodana računu, u kom se takodjer potanko tumači svaka pojedina stavka.

Obzirom na znatni pretičak u novcu ove Zaklade na koncu god. 1895, na temelju § 3 Zem. Zak. 18 veljače 1891 Br. 10, o ustanovljenju zemaljske Zaklade za poljodjelske poboljšice, Zemaljski je Odbor odredio, da se ovoj Zakladi preda fior. 2500 od spomenutoga pretička u novcu zem. poljodj. Zaklade.

Zadar, 12 Listopada 1896.

Predsjednik
D.r Bulat

Izvjestitelj
Korlaet

Konačni račun

Zaklade „Zemaljske Poljodjelske“

Godine 1895.

Prihodi	U novcu		Ostanci imovni				U Obveznicam
			Početni		Konačni		
Dohodci baštinski	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč	fior.
Dobiti od državnih i pokraj. Obveznica .	5197	09	—	—	—	—	—
Od glavnica na zajam	—	—	37	50	40	—	—
Sbroj .	5197	09	37	50	40	—	—
Dohodci zavoda							
Globe šumarske	10350	$36\frac{1}{2}$	15992	$88\frac{1}{2}$	18345	$53\frac{1}{2}$	—
Razna	44	80	—	—	—	—	—
Sbroj .	10395	$16\frac{1}{2}$	15992	$88\frac{1}{2}$	18345	$53\frac{1}{2}$	—
Skupa dohodaka .	15592	$25\frac{1}{2}$	16030	$38\frac{1}{2}$	18385	$53\frac{1}{2}$	—
Prihodi preobratom baštine							
Ciena izvučenih Obveznica	3800	—	—	—	—	—	—
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	2900
Izvadak utrnućem Obveznica	4040	—	—	—	—	—	—
Zajmovi povraćeni	—	—	50	—	6050	—	—
Sbroj .	7840	—	50	—	6050	—	2900
Prihodi prometni							
Prihodi uz povratak	64	—	—	—	—	—	—
Razhodi prometni utjerani . , ...	3159	$40\frac{1}{2}$	3109	$82\frac{1}{2}$	2073	44	—
Sbroj .	3223	$40\frac{1}{2}$	3109	$82\frac{1}{2}$	2073	44	—
Skupa .	26655	66	19190	21	26508	$97\frac{1}{2}$	2900
Pretičak početni u blagajni .	5895	76					111000
Svega .	32551	42					113900

Razhodi	U novcu fior.	U novcu novč.	Ostanci dugovni Početni fior.	Ostanci dugovni Početni novč.	Ostanci dugovni Konačni fior.	Ostanci dugovni Konačni novč.	U Obveznicam fior.
Troškovi uprave							
Troškovi razni (Poštarina itd.)	331	45	59	—	30	—	—
Najmovi	200	—	200	—	100	—	—
Sbroj .	531	45	259	—	130	—	—
Troškovi zavoda							
Troškovi za pokrajinsko Gospodarsko Vieće	588	91	466	67	831	20	—
Pripomoći poljodjelskim Družtvom . . .	100	—	—	—	—	—	—
Pripomoći osobite	710	—	160	—	220	—	—
Plate lugarom i doplate	9480	05	90	60	74	99	—
Pripomoći u pošumljenje i uredjenje bujicâ	1455	42	100	—	100	—	—
Doprinesak zakladi za „poljodjelske poboljšice“	2500	—	—	—	—	—	—
Sbroj .	14834	38	817	27	1226	19	
Skupa troškova .	15365	83	1076	27	1356	19	—
Razhodi preobratom baštine							
Obveznice izvučene	—	—	—	—	—	—	3800
Novac uložen u nabavu Drž. Obveznica .	2947	60	—	—	—	—	—
Obveznice prodane	—	—	—	—	—	—	4000
Glavnice na dobit	6000	—	—	—	—	—	—
Sbroj .	8947	60	—	—	—	—	7800
Razhodi prometni							
Razhodi povratni	2123	02	—	—	—	—	—
Povratak prometnih prihodâ	174	33	160	83	50	50	—
Sbroj .	2297	35	160	83	50	50	—
Skupa .	26610	78	1237	10	1406	69	7800
Pretičak konačni u blagajni .	5940	64					106100
Svega .	32551	42					113900

Izkaznica troškova i dohodka napran

Troškovi	Predrazbroj 1895	Pristojbina godine 1895		Pristojbina predjašnjih godina		Pristojbina Skupa	
	fior.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Troškovi uprave							
Razni	600	302	45	59	—	361	45
Najmovi	100	100	—	200	—	300	—
Sbroj .	700	402	45	259	—	661	45
Troškovi zavoda							
Troškovi za pokr. Gospodarsko Vieće . . .	400	953	44	466	67	1420	11
Pripomoći poljodjelskim Družtvom	200	100	—	—	—	100	—
Pripomoći osobite	700	770	—	160	—	930	—
Plate i doplate lugarom	6100	9464	44	90	60	9555	04
Pripomoći za pošumljenje i uredjenje bujica .	3500	1455	42	100	—	1555	42
Doprinesak zakladi za „poljodjelske poboljšice“	5503	2500	—	—	—	2500	—
Sbroj .	16403	15243	30	817	27	16060	57
Skupa troškova .	17103	15645	75	1076	27	16722	02
Dohodci							
Dohodci baštine							
Dobiti od javnih vriednoća	5100	5197	09	—	—	5197	09
Dobiti od glavnica na zajam	3	2	50	37	50	40	—
Sbroj .	5103	5199	59	37	50	5237	09
Dohodci zavoda							
Globe šumarske	12000	12703	01½	15992	88½	28695	90
Dohodci razni	—	44	80		—	44	80
Sbroj .	12000	12747	81½	15992	88½	28740	70
Skupa dohodaka .	17003	17947	40½	16030	38½	33977	79
Premašaj dohodaka .	—	2301	65½				

dobrenom Predrazbroju godine 1895

Izplate						Ostanci konačni						Izpadak			
za godinu 1895		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1895		od godina predjašnjih		Skupa		povoljan		nepovoljan	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč	fior.	nč.	fior.	nč.
272	45	59	—	331	45	30	—	—	—	30	—	297	55	—	—
—	—	200	—	200	—	100	—	—	—	100	—	—	—	—	—
272	45	259	—	531	45	130	—	—	—	130	—				
122	24	466	67	588	91	831	20	—	—	831	20	—	—	553	44
100	—	—	—	100	—	—	—	—	—	—	—	100	—	—	—
550	—	160	—	710	—	220	—	—	—	220	—	—	—	70	—
9389	45	90	60	9480	05	74	99	—	—	74	99	—	—	3364	44
1355	42	100	—	1455	42	100	—	—	—	100	—	2044	58	—	—
2500	—	—	—	2500	—	—	—	—	—	—	—	3003	—	—	—
14017	11	817	57	14834	38	1226	19	—	—	1226	19	—	—	—	—
14289	56	1076	27	15365	83	1356	19	—	—	1356	19	1457	25	—	—
5197	09	—	—	5197	09	—	—	—	—	—	—	97	09	—	—
—	—	—	—	—	—	2	50	37	50	40	—	—	—	—	50
5197	09	—		5197	09	2	50	37	50	40	—	—	—	—	—
4954	27½	5396	09	10350	36½	7748	74	10596	79½	18345	53½	703	01½	—	—
44	80	—		44	80		—			—	—	44	80	—	—
4999	07½	5396	09	10395	16½	7748	74	10596	79½	18345	53½	—	—	—	—
10196	16½	5396	09	15592	25½	7751	24	10634	29½	18385	53½	844	40½	—	—
												2301	65½		

Stanje imovno i dugovno

	Stanje svrhom godine				Porestak		Smanjak	
	1894		1895		imetka			
Imovina								
Ujedinjeni Dug Državni	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	nč.
Dohodak u Bankam na 4·20%	46200	—	46200	—	—	—	—	—
„ u krunam na 4%	—	—	2900	—	2900	—	—	—
Zajam lutrijom 1860 4%								
Red 11627 Br. 5 f. 500								
„ 11721 „ 8 „ 500								
„ 12956 „ 11 „ 100	1100	—	1100	—	—	—	—	—
Zajam pokrajinski 1883. na 5% . . .	63700		55900	—	—	—	7800	—
Sbroj .	111000	—	106100	—	—	—	4900	—
Glavnice na dobit	50	—	6050	—	6000	—	—	—
Sbroj baštine .	111050	—	112150	—	1100	—	—	—
Ostanci imovni								
a) dohodaka	20429	18	18385	53½	—	—	2043	64½
b) prometni	3109	82½	2073	44	—	—	1036	38½
Sbroj imovnih ostanaka .	23539	00½	20458	97½	—	—	3080	03
Pretičak konačni u blagajni .	5895	76	5940	64	44	88	—	—
Svega .	140484	76½	138549	61½	—	—	1935	15
Dugovina								
Ostanci dugovni								
a) troškova	1261	24	1356	19	—	—	94	95
b) prometni	160	83	50	50	110	33	—	—
Sbroj .	1422	07	1406	69	15	38	—	—
Imovina čista .	139062	69½	137142	92½	—	—	1919	77

Izkaznica dobiti od Obveznica.

I. Na Obveznicam koje se našle početkom godine:

	fior.	novč.
f. 46200 Ujedinjeni Dug na 4·20%	1940	40
„ 1100 Zajam lutrijom 1860 na 4%	44	—
„ 61800 „ pokrajinski 1883 na 5% užitkom dobiti za cielu godinu	3090	—
„ 1900 „ „ „ „ „ „ za jedno polugodište	47	50
f. 111000 Sbroj	5121	90

II. Na Obveznicam nabavljenim kroz godinu:

	fior.	novč.
f. 2000 Ujedinjeni Dug na 4% u krunam	80	—
„ 900 „ „ „ za jedno polugodište	18	—
f. 113900 Skupa	5219	90
Dodav odobrene dobiti na izravnanje, usljed nabave f. 4000 Obveznica pokrajinskog zajma 1883	17	77
Sbroj	5237	67
a odbiv dobiti na izravnanje plaćene predavaocu f. 2900, nabavljenih Obveznica dohodkom u krunam	40	58
Ostaje ukazani prihod od	5197	09

Izkaznica promjena u početnim ostancim.

	fior.	novč.
Imovni ostanci od prihoda po računu 1894 iznosili su	20429	18
Od toga pomrseno, jer globe oproštene ili prevrnute u zatvor	4398	79½
u današnji Račun bi prenešeno	16030	38½
Ostanci dugovni troškova po računu 1894 iznosili su	1261	24
usljed pomrsba sa zagodbe	184	97
u današnji račun bi prenešeno	1076	27

Izkaznica smanjenja bića.

		fior.	novč.
Izbrisani imovni početni ostanci		4398	79½
Gubitak preobratom f. 2947:60 u f. 2900 Obveznicâ		47	60
Sbroj		4446	39½
manje pak: *a)* pretičak dohodka	f. 2301:65½		
b) izbrisani dugovni početni ostanci	„ 184:97		
c) stvarna korist prodajom for. 4000 Obveznica, jednaka for. 4000 u novcu	„ 40:—	2526	62½
Smanjenje bića.		1919	77

Br. 6607
god. 1896.

(Prilog 4).

Visoki Sabore!

Po § 7 pokrajinskoga zakona od 30 Siečnja 1873 P. Z. L. Br. 11, preinačena zakonom 28 Travnja 1888 (P. Z. L. Br. 16), učionski danjak na ostavštine na korist mirovinske blagajne učitelja javnih pučkih učiona imadu odmjerivati i pobirati one iste Vlasti, koje su odmjerivale i pobirale nasljednu odredbinu za zakladu normalnih učiona.

Ovaj § dao je povoda te su, osobito što se tiče ostavština raspravljenih od C. K. Gradske Preture Zadarske i C. K. Pokrajinskoga Suda Zadarskoga, sudbena, politička i financijalna Vlast odbile pobiranje rečenog danjka, tako da se mnogi danjci odmjereni od nekoliko godina u priličnom ukupnom iznosu niesu dosle utjerati mogli.

Na izvršbu ozgorspomenutoga zakona, okružnicom C. K. Prizivnoga Suda Dalmatinskoga dne 16 Rujna 1875 Br. 3503, bi doduše javljeno C. K. Sudovim u Dalmaciji da odmjerivanje i pobiranje učionskog danjka pripada C. K. Sudbenim Vlastima i da one imadu dostavljati računarskomu odsjeku C. K. Namjestništva dotične tromjesečne izkaznice.

Nu, neke sudbene Vlasti, i ako su dostavljale rečene izkaznice pomenutom računarskom odsjeku, niesu ipak pobirale učionski danjak, uzprkos naredbi sadržanoj u ozgornavedenoj okružnici.

Pokušalo se je tada utjerati učionski danjak putem C. K. Pokrajinske blagajne i C. K. Poreznoga Ureda u Zadru, ali ove Vlasti odklonile su sve dotične potražnice, jer da nisu na to pozvane niti obvezane, što su i C. K. Pokrajinsko Ravnateljstvo Financija i C. K. Ministarstvo financija potvrdili.

Usljed toga obratio se je Zemaljski Odbor, dopisom dne 18 Listopada 1886 Br. 4512, na C. K. Kotarsko Poglavarstvo u Zadru, pozivljuć ga da nasljedne odredbine utjera ovršnim putem u smislu §.a 3 carske naredbe dne 20 Travnja 1854 (D. Z. L. Br 96).

Kotarsko Poglavarstvo povjerilo je njihovo utjeranje Obćini Zadarskoj; ali je ova, dopisom dne 15 Srpnja 1887 Br. 4282, odlučno izjavila da se tog posla ne prima, jer da to nije dužna učiniti, pošto nasljedne odredbine nespadaju medju daće naznačene u §.u 3 carske Naredbe 20 travnja 1854, ućeranje kojih pripada Obćinam.

Pošto se i tim načinom nije moglo doći do pozitivnog uspjeha, Kotarsko Poglavarstvo Zadarsko, izvješćem dne 31 Siečnja 1889 Br. 5894, podastrlo je cielu raspravu na riešenje C. K. Pokrajinskomu Školskomu Vieću; a ovo je dopisom 27 Rujna 1892 Br. 3099 poslalo C. K. Predsjedništvu Prizivnoga Suda platežne naloge glede učionskoga danjka dotle neutjerana za ukupnu svotu od 1.339 f. 1 novč. i $1/_2$, pozivom da bi, na temelju §.a 7.a Pokr. Zakona 30 Siečnja 1873 Br. 11 i okružnice 16 Rujna 1875 Br. 3503 Prizivnoga Suda, izvolilo odrediti podčinjenim sudbenim Vlastim, da svom mogućom pospjesnošću poberu odnosne zaostatke.

Taj poziv nije imao uspjeha. C. K. Pokrajinska Blagajna, dopisom 30 Travnja 1893 Br. 3981, dostavila je Zemaljskomu Odboru 105 platežnih naloga glede učionskog danjka na ostavštine, koji niesu bili izplaćeni do konca prvog četvergodišta 1893, a Zemaljski Odbor prosliedio ih je C. K. Kotarskomu Poglavarstvu u Zadru, na dalje uredovno djelovanje, ali mu ih je Poglavarstvo dopisom 8 Lipnja 1893 Br. 12306 povratilo, opazkom da su samo sudbene vlasti nadležne da neizplaćene učionske danjke utjerivaju.

Zemaljski se je Odbor tada obratio, dopisom 3 Srpnja 1893 Br. 3136, na C. K. Prizivni Sud, molbom da bi, u smislu ozgornavedenog dopisa 27 Rujna 1892 Br. 3099 Pokrajinskoga Učionskoga Vieća, dalo utjerati danjke kroz nadležne podčinjene sudbene Vlasti; ali Prizivni Sud povratio je Zemaljskomu Odboru platežne naloge, opazkom da u smislu odpisa 11 Rujna 1886 Br. 16125 Visokog Ministarstva Pravosudja i 6 Rujna 1886 Br. 27368 C. K. Visokog Ministarstva Financija, za ovršno ućeranje odnosnih odredbina nadležno je C. K. Kotarsko Poglavarstvo Zadarsko.

Porezni je Ured dakle odklonio utjeranje, kao stvar koja na njega ne spada; Kotarska Politička Vlast odklonila ga je, jer da bi na to bila pozvana sudbena Vlast, a ova nije se posla htjela primiti, jer da je to briga Kotarske Političke Vlasti.

U ovom stanju stvari, Zemaljski se je Odbor svojim dopisom 17 Srpnja 1893 Br. 3715 obratio na Pokrajinsko Školsko Vieće, e da bi se što skorije stvar uredila i obezbiedilo redovito pobiranje nasljednih odredbina.

Dopisom 25 Veljače t. g. Br. 105, Pokrajinsko Školsko Vieće priobćilo je Zemaljskomu Odboru, da po dogovoru Ministarstva Nastave, Pravde i Financija, treba, u svrhu uredjenja ovoga posla, stvoriti zakon i u njemu naznačiti Vlasti pozvane na odmjerenje i pobiranje odnosne odredbine i istodobno je dostavilo glavne točke koje bi u tom zakonu morale naći izraza.

U tom smislu Zemaljski je Odbor sastavio pridruženu zakonsku osnovu, kojom se preinačuju i popunjuju neki propisi pokrajnskih zakona 30 Siečnja 1873 (P. Z. L. Br. 131 i 28 travnja 1888 (P. Z. L. Br. 16). Zakonska osnova bi priobćena Visokomu Ministarstvu Nastave, koje, sporazumivši se sa Ministarstvom financija i Pravosudja, izjavilo je, kako se razabire iz dopisa 11 Studenoga t. g. Br. 5555 Pokrajinskoga Školskoga Vieća, da proti njoj nema nikakva prigovora.

Članak I. stavlja van krieposti u sadašnjemu njihovom slogu § 1 zakona 30 Siečnja 1873 (P. Z. L. Br. 11) preinačen zakonom 28 Travnja 1888 (P. Z. L. Br. 16) i § 7 zakona 30 Siečnja 1873 (P. Z. L. Br. 11).

Školski danjak imao se je po § 1 zakona 30 Siečnja 1873 (P. Z. L. Br. 11) utjerati od *dojedne ostavštine u Dalmaciji*, kad joj čista imovina nadmašuje f. 300, a

po istomu §.u popravljenu zakonom 20 Travnja 1888 (P. Z. L. Br. 16) *od dojedne u Dalmaciji pripale ostavštine*, čistom imovinom od preko 50 fior.

U §.u 1, kako se sáda predlaže, ostaju oproštene od danjka, kako u istomu §.u zakona 28 Travnja 1888 Br. 16, ostavštine, kad im čista imovina ne nadmašuje 50 fiorina; ali, dok su se po dosadašnjim stilizacijam uz spomenute iznimke podvrgavale danjku *ostavštine u Dalmaciji*, a dotično *u Dalmaciji pripale ostavštine*, po sada predloženom §.u 1.om, danjak mirovinskoj blagajni učitelja javnih pučkih učiona ima se platiti od svake ostavštine čistom imovinom od preko 50 fiorina, razpravljanje koje po obćenitim propisim o nadležnosti sudbenih Vlasti pripada jednomu u Dalmaciji obstojećemu Sudu.

Ovom stilizacijom točnije su ustanovljene ostavštine, koje su danjku podvrgnute, odstranjena je sumnja da od dobara ležećih van Dalmacije, i ako se ostavština u Dalmaciji raspravlja, nema se odredbina platiti, sumnja, kojoj može dati povoda dosadašnja stilizacija §.a 1.oga.

Druga stavka sada predloženog §.a 1.oga odredjuje da su učionskoj odredbini u korist rečene blagajne podložne i one ostavštine, koje bi se po obćenitim propisim o sudbenoj nadležnosti imale raspravljati od jednog dalmatinskoga Suda, ali bi putem delegacije povjerene bile na raspravu jednomu Sudu izvan Dalmacije.

Paragraf 7 u sada predloženom slogu odredjuje da odmjerenje školskog danjka ima sliediti sa strane onih Vlasti, koje su pozvane da odmjere državne odredbine za prenos vlastništva, a to su sada Porezni Uredi, a u nekim slučajevim Sudovi.

Odnosno na oštavštine odredjuje § 6 zakona 13 Prosinca 1862 (D. Z. L. Br. 89) da ako one postoje samo iz pokretnih stvari, a državna odredbina, bez vanrednoga prireza, ne nadmašuje 20 f., odredbinu ima odmjeriti Sud, koji raspravlja o ostavštini i da se ta odredbina plaća biljegovim. Obzirom na ove propise, druga stavka predloženog §.a 7.oga ustanovljuje da u onim slučajevim, u kojima plaćanje državne odredbine za prenos vlastništva sliedi sredstvom biljega, školski danjak odmjeruje Sud i da stranke imadu dotični iznos izplatiti Poreznomu Uredu na račun mirovinske Blagajne učitelja pučkih javnih učiona.

Da se obezbiedi utjeranje ovog danjka, dodaje druga stavka §.a 7.a suglasno sa propisom sadržanim u §.u 149 Carske Povelje 9 Kolovoza 1854 (D. Z. L. Br. 208) da stranke imadu Sudu dokazati izplatu prije dosudjenja ostavštine.

Treća stavka §.a 7.a odredjuje da nepodmireni školski danjci imadu se utjerati po Vlastima i načinom propisanim za utjeranje zaostalih državnih poreza. Ovom odredbom obezbiedit će se utjeranje danjka i stavit će se kraj onomu abnormalnomu stanju, o kojemu je bilo govora u početku ovoga izvješća.

Četvrta stavka ustanovljuje da će se naredbenim putem pobliže odrediti, kojima će se zemaljskim Vlastima povjeriti odmjerenje i utjeranje školskog danjka u slučaju delegacije predvidjene u drugoj stavci §.a 1.oga.

Kako bi iztàknuto, ima se još utjerati mnogo školskih odredbina na ostavštine raspravljene od nekoliko godina. Za to članak II. odredjuje da se i na utjeranje ovih danjaka ima uporaviti odredba treće stavke §.a 7, po kojoj se nepodmireni školski danjci imaju utjerati po Vlastima i načinim propisanim za utjeranje zaostalih državnih poreza.

Članak III. odredjuje da zakon stupa u krjepost đanom proglašenja i sadrži običnu ovršnu klauzulu.

Visoki Sabore! Nužda i prešnost ovoga zakona ne može da bude očevidnija. Od nekoliko godina školski danjci na ostavštine raspravljene od C. K. Zadarskih Sudova neutjeravaju se, jer sve vlasti odklanjaju od sebe dotičnu dužnost, mirovinska blagajna učitelja javnih pučkih škola trpi; a trpi i ugled zakona koji postaje smješan kad nema prisilne moći. Skrajno je vrieme da se stane na put ovom neugodnomu stanju, te Zemaljski Odbor moli da Visoki Sabor izvoli odobriti pridruženu zakonsku osnovu.

Zadar, 1 prosinca 1896.

Presjednik
D.r Bulat.

Izvjestitelj
D.r Ivčević.

Zakon . . . . .

krjepostan za Kraljevinu Dalmaciju,

kojim se preinačuju i popunjuju neki propisi pokrajinskih zakona 30 siečnja 1873 (P. Z. L. Br. 11) i 28 travnja 1888 (P. Z. L. Br. 16) o učionskomu danjku na ostavštine u korist mirovinske blagajne učitelja javnih pučkih učiona.

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevinė Dalmacije, odredjujem što slijedi:

Članak I.

Stavljaju se van krjeposti § 1 zakona 30 siečnja 1873 (P. Z. L. Br. 11) preinačen zakonom 28 travnja 1888 (P. Z. L. Br. 16) i § 7 zakona 30 siečnja 1873 (P. Z. L. Br. 11) u sadašnjemu njihovom slogu i odsele glasit će ovako:

§ 1.

Od svake ostavštine sa čistom imovinom od preko 50 fiorina, raspravljanje koje po obćenitim propisima o nadležnosti sudbenih vlasti pripada jednomu u Dalmaciji obstojećemu Sudu, ima se platiti danjak mirovinskoj blagajni učitelja javnih pučkih ućiona ustanovljenoj §.om 57 zakona od 29 prosinca 1871 o pravnim odnošajim učiteljskog osoblja javnih pučkih učiona u Kraljevini Dalmaciji (P. Z. L. god. 1872 Br. 12).

Dužnost plaćanja ovoga školskoga danjka ostaje netaknuta i onda, kad bi razpravljanje jedne ostavštine, za koje po obćenitim pravilima o sudbenoj nadležnosti bio bi nadležan jedan u Dalma-

ciji obstojeći Sud, bilo povjereno putem delegacije jednomu Sudu izvan Dalmacije.

§ 7.

Odmjerenje učionskoga danjka ima sliediti sa strane onih vlasti, koje su pozvane na odmjerenje državne odredbine za prenos vlastništva.

U onim slučajim, u kojim plaćanje državne odredbine za prenos vlastništva sliedi sredstvom biljega, imadu stranke iznos školskog danjka, odmjerena od Suda, izplatiti Poreznomu Uredu na račun mirovinske blagajne učitelja pučkih javnih učiona, i dokazati Sudu izplatu prije dosudjenja ostavštine.

Nepodmireni školski danjci imadu se utjerati po vlastima i načinom propisanim za utjeranje zaostalih državnih poreza.

Naredbenim putem bit će pobliže odredjeno, kojim zemaljskim vlastima imade se u slučaju delegacije naznačene u drugoj stavci §.a 1 povjeriti odmjerenje i utjeranje školskoga danjka.

Članak II.

Odredba sadržana u predzadnjoj stavci §.a 7 glede utjeranja školskih danjaka ima se uporaviti i na već odmjerene, ali neizplaćene školske danjke.

Članak III.

Ovaj zakon stupa u krjepost danom proglašenja, a njegova izvršba povjerena je Mojim Ministrima za Nastavu, za Pravdu i za Financije.

Legge . . . . .

valevole per il Regno di Dalmazia,

colla quale si modificano e completano alcune prescrizioni delle leggi provinciali 30 Gennajo 1873 (B. L. P. N. 11) e 28 Aprile 1888 (B. L. P. N. 16) sul contributo scolastico a carico degli assi ereditarî, a favore della cassa di pensioni dei maestri delle scuole pubbliche popolari.

Sopra proposta e coll' adesione della Dieta del mio Regno di Dalmazia dispongo quanto segue:

Articolo I.

Si pongono fuori di vigore il § 1 della legge 30 Gennajo 1873 (B. L. P. N. 11) modificato colla legge 28 Aprile 1888 (B. L. P. N. 16) e il § 7 della legge 30 Gennajo 1873 (B. L. P. N. 11) nell' attuale loro forma e d' ora in poi suoneranno come segue:

§ 1.

Da ogni eredità del netto attivo di oltre 50 fiorini, la cui ventilazione giuste le norme generali circa la competenza delle autorità giudiziali spetta ad un Giudizio esistente in Dalmazia, si deve pagare un contributo alla cassa di pensioni dei maestri delle scuole pubbliche popolari contemplata dal § 57 della legge 29 Decembre 1871 sui rapporti di diritto del personale insegnante delle scuole pubbliche popolari del Regno di Dalmazia (B. L. P. anno 1872 N. 12).

L' obbligo del pagamento di questo contributo scolastico rimane inalterato, anche quando mediante delegazione venga affidata ad un Giudizio fuori di Dalmazia la ventilazione di una eredità, per la

quale giuste le norme generali sulla competenza giudiziaria sarebbe competente un Giudizio esistente in Dalmazia.

§ 7.

La commisurazione del contributo scolastico deve seguire da parte di quelle autorità, le quali sono chiamate alla commisurazione della tassa erariale per il trasferimento della proprietà.

In quei casi, in cui il pagamento della tassa erariale sul trasferimento della proprietà segue mediante marche da bollo, le parti devono pagare all' ufficio steurale per conto della cassa di pensioni dei maestri delle scuole pubbliche popolari l' importo del contributo scolastico commisurato dal Giudizio, e comprovare al Giudizio il pagamento prima dell' aggiudicazione dell' eredità.

I contributi scolastici non soddisfatti sono da incassarsi dalle autorità e coi modi prescritti per l' incasso delle imposte erariali arretrate.

In via di ordinanza verrà piu davvicino determinato, a quali autorità provinciali sarà da affidarsi la commisurazione e l' incasso del contributo scolastico nel caso di delegazione prevista dal secondo capoverso del § 1.o.

Articolo II.

La disposizione contenuta nel penultimo capoverso del §.o 7 riguardo l' incasso dei contributi scolastici deve applicarsi anche ai contributi scolastici di già commisurati, ma non corrisposti.

Articolo III.

Questa legge entra in attivita col giorno della sua pubblicazione e la sua esecuzione è affidata ai Miei Ministri dell' Istruzione, della Giustizia e delle Finanze.

Br. 6849.
god. 1896.

(Prilog 5).

Visoki Sabore!

Do časti je Zemaljskom Odboru podnieti na pretres i odobrenje konačni račun *Zemaljske Zaklade* za godinu 1895.

Ovaj se račun sastoji kao po običaju iz XII. Tablica i tri priloga A. B. C.

Pristojbina troška za god. 1895 izpala je na . . . . f. 547385
prama proračunanoj sa . . . . „ 560489
manja je za . . . . f. 13104
á to, jer je bilo manje potrošeno navlastito pod naslovim „Ustamba“, „Puti“, Vode“ i „Učione“.

Pristojbina dohodka izpala je na . . . . f, 584139
prama proračunanoj sa . . . . „ 555129
veća je za . . . . f. 29010
jer su se kao i prijašnje godine povećali osobito dohodci bolnicâ, dohodak od prireza izravnim i neizravnim porezima i naknade za bolničke troškove.

Sravni li se trošak od . . . . f. 547385
sa dohodkom od . . . . „ 584139
imá se u upravi god. 1895 *pretičak* od . . . . f. 36754

Predračun za god. 1895, glasovan od Vis. Sabora izkazivao je manjak od . . . . f. 5360
dakle je konačni uspjeh bio povoljan za . . . . „ 42114
ili uprav: prihoda je bilo više nego li se je proračunalo . . . . . . „ 29010
a razhod je bio manji manji za . . . . „ 13104
kao gori dakle f. 42114

Konačna čista aktivnost Zemaljske Zaklade, koncem god. 1895, kako se vidi po Tabli III, bila je od . . . . f. 1169192

Oduzamši vriednost baštine u iznosu od . . . . „ 1117636
dobiva se konačna aktivnost od . . . . f. 51556
odbivši od ove svote aktivnost, koja je bila usljed razlike ostanakâ, dokazanih u tablici XII, na početku godine 1895 prikazana su . . . . „ 10304

Čista se je aktivnost povećala za . . . . f. 41252
prama onoj od god. 1894.

Ovo se povećanje mora pripisati s jedne strane pretičku u upravi, a s druge djelomičnoj izplati zemaljskih dugova.

Tablice, prilozi i obrazloženja, dodana računu, razjašnjuju svaku potanko.

Predsjednik
D.r BULAT.

Izvjestitelj
Korlaet.

Konačni račun

Pokrajinske „Zaklade dalmatinske“

Godine 1895.

ABLICA I.

Pokrajinska Zaklada dalmatinska **Godina 1895.**

Račun Blagajne.

U GOTOVINI

Prihod	fior.	novč.	Razhod	fior.	novč.
Dohodci	567385	26½	Troškovi	546203	22½
Prihodi preobratom baštine.			Razhodi preobratom baštine		
Ciena nepokretnina ustupljenih . . . . . . f. —			Zajam 1883 utrnuto f. 9400:—		
Glavnice utjerane . . . „ 1800			„ 1886 „ „ 7300: –		
Utrnnće Obveznica . . . „ 200			Nabava obveznica „ 101:50		
			Glavnice na dobit „ 62:50		
	2000	—		16864	—
Prihodi prometni	200272	82½	Razhodi prometni	242950	70
Sbroj .	769653	09	Sbroj .	806017	92½
Pretičak u blagajni početkom godine	97601	53½	Pretičak u blagajni svrhom godine	61241	70
Skupa .	867259	62½	Skupa .	867259	62½

U OBVEZNICAM

Prihod	fior.	Razhod	fior.
Obveznice nabavljene	100	Obveznice utrnute	200
Pretičak u blagajni početkom godine	32855	Pretičak u blagajni svrhom godine	*) 32755
Skupa .	32955	Skupa .	32955

*) f. 6500 kod Obćine Dubrovačke.

TABLICA II. **Pokrajinska Zaklada dalmatinska.**

Račun

	U GOTO					
	Pristoj					
			godina predjašnjih			
Prihod	god 1895		Ostanci početni		nadošlo	
	fior.	novč	fior.	nč.	fior.	nč.
Dohodci, prirezi, odredbine i naknade troškova	584139	—	61816	26½	*1929*	*96*
Prihodi preobratom baštine						
Ciene nepokretnina ustupljenih	—	—	—	—	—	—
Glavnice imovne utjerane	1800	—	—	—	—	—
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—
Prihod od Obveznica utrnutih	200	—	—	—	—	—
Sbroj .	2000		—	—	—	—
Prihodi prometni						
Sahrane i drugi prihodi povratni	12792	73½	—	—	—	—
Predujmovi utjerani*	109060	41½	67866	62	—	—
Utjerba pripomoći zakladam	110460	41	167171	65½	—	—
Sbroj .	232313	56	235038	27½	—	—
Sbroj prihoda .	818452	63	296854	54	*1929*	*96*
Pretičak u blagajni početkom godine .						
Skupa .						
Razhod						
Troškovi	547384	88½	12752	51½	12107	27½
Odbitkom ubrojene utrnute glavnice (Zajam 1883 i 1886)	16700		—	—	—	—
Ostaje .	530684	88½	12752	51½	12107	27½
Razhodi Preobratom baštine.						
Zajam 1883 utrnuto	9400	—	—	—	—	—
„ 1886 „	7300	—	—	—	—	—
Nabava Obveznica	101	50	—	—	—	—
Obveznice utrnute	—	—	—	—	—	—
	62	50	—	—	—	—
Sbroj .	16864	—	—	—	—	—
Razhodi prometni.						
Sahrane i drugi prihodi povraćeni	12792	73½	15100	28	—	—
Predujmovi podani uz povratak	109060	41½	—	—	—	—
Pripomoći drugim Zakladam.	110460	41	—	—	—	—
Sbroj .	232313	56	15100	28	—	—
Sbroj razhoda .	779862	44½	27852	79½	12107	27½
Pretičak u blagajni svrhom godine .						
Svega .						

Godina 1895.

Obći

...ina		Izplate						Ostanci konačni						U Obveznicam
Skupa		za godinu 1895		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1895		od godina predjašnjih		Skupa		
fior.	nč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	nč.	fior.	nč.	fiorina
644025	37½	544519	83½	22865	43	567385	26½	39619	23½	37020	87½	76640	11	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1800	—	1800	—	—	—	1800	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100
200	—	200	—	—	—	200	—	—	—	—	—	—	—	—
2000	—	2000	—	—	—	2200	—	—	—	—	—	—	—	100
12792	73½	12792	73½	—	—	12792	73½	—	—	—	—	—	—	—
176927	03½	48283	40	48553	16½	96836	56½	60777	01½	19313	45½	80090	47	—
277632	06½	—	—	90643	52½	90643	52½	110460	41	76528	13	186988	54	—
467351	83½	61076	13½	139196	69	200272	82½	171237	42½	95841	58½	267079	01	—
1113377	21	607595	97	162062	12	769658	09	210856	66	132862	46	343719	12	100
						97601	53½							32855
						867259	62½							32955
572244	67½	538133	43½	24769	79	562903	22½	9251	45	90	—	9341	45	—
16700	—	16700	—	—	—	16700	—	—	—	—	—	—	—	—
555544	67½	521433	43½	24769	79	546203	22½	9251	45	90	—	9341	45	—
9400	—	9400	—	—	—	9400	—	—	—	—	—	—	—	—
7300	—	7300	—	—	—	7300	—	—	—	—	—	—	—	—
101	50	101	50	—	—	101	50	—	—	—	—	—	-	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200
62	50	62	50	—	—	62	50	—	—	—	—	—	—	—
16864	—	16864	—	—	—	16864	—	—	—	—	—	—	—	200
27893	01½	8581	29½	14848	58	23429	87½	4211	44	251	70	4463	14	—
109060	41½	109060	41½	—	—	109060	41½	—	—	—	—	—	—	—
110460	41	110460	41	—	—	110460	41	—	—	—	—	—	—	—
247413	84	228102	12	14848	58	242950	70	4211	44	251	70	4463	14	—
819822	51½	766399	55½	39618	37	806017	92½	13462	89	341	70	13804	59	200
						61241	70							32755
						867259	62½							32955

TABLICA III.

Pokrajinska Zaklada dalmatinska. **Godina 1895.**

Stanje imovno i dugovno svrhom godine 1895.

Imovina	fior.	novč.
Vriednost nepokretnina . . .	843132	86
Vriednost glavnica, daća i danjaka	66429	90
Glavnice na zajam	18707	$46\frac{1}{2}$
Obveznice pisane vriednosti:		
Dohodak u bankam f. 31155		
Pokrajinski Zajam „ 1600		
	32755	—
Pokretnine, pokućstvo itd. . .	156610	33
Sbroj .	1117635	$55\frac{1}{2}$
Ostanci imovni		
Od dohodaka, prireza, odredbina i naknada troškova . .	76640	11
Od predujmova podanih uz povratak	80090	47
Od pripomoći zakladam . . .	186988	54
Sbroj .	343719	12
Pretičak blagajni svrhom g. 1895	61241	70
Skupa imovine .	1522596	$37\frac{1}{2}$

Dugovina	fior.	novč.
Ostanak zajmova svrhom g. 1894:		
a) Zajma g. 1883 f. 176000 odbivši 2 polugodišnja obroka utrnuta 1895 . . . . . „ 9400	166000	—
b) Zajam 1886 f. 180300 odbivši 2 polugodišnja obroka utrnuta 1895 . . . . . „ 7300	173000	—
Sbroj .	339000	—
Ostanci dugovni		
Od troškova nepodmirenih . .	9341	45
Od sahrana i privremenih prihoda povratnih	4463	14
Sbroj .	13804	59
Skupa dugovine .	353404	59
Imovine čište .	1169191	$78\frac{1}{2}$
Izjednačenje .	1522596	$37\frac{1}{2}$

Pokrajinska Zaklada dalmatinska. **Godina 1895.**

Izkaz Troškova i Prihoda

po naslovim Predračuna

	NASLOVI	Predračun za godinu 1895	Pristojbina godine 1895		Pristojbina predjašnjih godina: ostanci početni		Pristojbina predjašnjih godina: nadošlo		Pristojbina Skupa	
		fior.	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč
	Troškovi									
I.	Troskovi uprave . . .	35005	35275	69	323	82	—	—	35599	51
II.	Navrćanje boginja . . .	4000	4053	05	741	27½	—	—	4794	32½
III.	Zaprate	1000	1219	52	40	—	—	—	1259	52
IV.	Kazničari	200	168	45	—	—	—	—	168	45
V.	Ustamba	34253	32552	44	—	—	—	—	32552	44
VI.	Priprege	6000	5676	69½	108	31½	—	—	5785	01
VII.	Putevi	22600	12251	79	571	39	412	—	13235	18
VIII.	Vode	3000	1660	—	200	—	—	—	1860	—
IX.	Bolnice	213794	228659	42	6586	65	—	—	235246	07
X.	Podporine u zanate . .	1400	1400	—	—	—	—	—	1400	—
XI.	Podpomoći knjizi . . .	1300	1830	—	—	—	—	—	1830	—
XII.	Učione	201358	183912	72	4026	10½	11384	92½	199323	75
XIII.	Pokrajinski dug	35579	36547	07	154	96	—	—	36702	03
XIV.	Razni troškovi	1000	2178	04	—	—	310	35	2488	39
	Sbroj .	560489	547384	88½	12752	51½	12107	27½	572244	67½
	Prihodi									
I.	Dohodci vlastiti Pokr. Zaklade	527	524	70	350	—	—	—	874	70
II.	Dohodci Bolnicâ . . .	7402	10467	12½	5234	36½	—	—	15701	49
III.	Naknade bolničkih troškova	111540	121421	04	25728	10½	—	—	147149	14½
IV.	Naknade zapratnih troškova	700	701	38	573	27	—	—	1274	65
V.	Prirez izravnim porezom .	280000	289403	96½	29711	58½	*1929*	*96*	317185	59
VI.	Prirez potrošarini . . .	135000	139796	79½	—	—	—	—	139796	79½
VII.	Uvozarina	19860	20572	60½	—	—	—	—	20572	60½
VIII.	Prihodi razni	100	199	55	—	—	—	—	199	55
	Naknade nepredračunane .	—	1051	91	218	94	—	—	1270	85
	Sbroj .	555129	584139	07	61816	26½	*1929*	*96*	644025	37½
	Sravnav troškove . . .	560489	547384	88½						
	Nastaje *Manjak* i odnosno *Višak*	*5360*	36754	18½						

Izpune						Ostanci konačni						Pristojbina god. 1895 napram Predračunu izpade			
za godinu 1895		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1895		od godina predjašnjih		Skupa		povoljna		nepovoljna	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	nč.	fior.	nč.	fior.	nč.	fior.	nč.	fior.	nč.
34324	63	323	82	34648	45	951	06	—	—	951	06	—	—	270	69
3488	28	741	27½	4229	55½	564	77	—	—	564	77	—	—	53	05
1127	37	40	—	1167	37	92	15	—		92	15	—	—	219	52
168	45	—	—	168	45	—	—	—	—	—	—	31	55	—	—
31856	86	—	—	31856	86	695	58	—	—	695	58	1700	56	—	—
4905	42½	108	31½	5013	74	771	27	—	—	771	27	323	30½	—	—
11154	09	983	39	12137	48	1097	70	—	—	1097	70	10348	21	—	—
1300	—	200	—	1500	—	360	—	—	—	360	—	1340	—	—	—
224170	50	6496	65	230667	15	4488	92	90	—	4578	92	—	—	14865	42
1400	—	—	—	1400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1730	—	—	—	1730	—	100	—	—	—	100	—	—	—	530	—
183802	72	15411	03	199213	75	100	—	—	—	110	—	17445	28	—	—
36547	07	154	96	36702	03	—	—	—	—	—	—	—	—	968	07
2158	04	310	35	2468	39	20	—	—	—	20	—	—	—	1178	04
538133	43½	24769	79	562903	22½	9251	45	90	—	9341	45	13104	11½	—	—
224	70	350	—	574	70	300	—	—	—	300	—	—	—	2	30
6768	03½	3661	91	10429	94½	3699	09	1572	45½	5271	54½	3065	12½	—	—
104870	44½	7854	25½	112727	70	16550	59½	17870	85	34421	44½	9881	04	—	—
466	98	189	59	656	57	234	40	383	68	618	08	1	38	—	—
270576	31½	10744	27½	281320	59	18827	65	17037	35	35865	—	9403	96½	—	—
139796	79½	—	—	139796	79½	—	—	—	—	—	—	4796	79½	—	—
20572	60½	—	—	20572	60½	—	—	—	—	—	—	712	60½	—	—
199	55	—	—	199	55	—	—	—	—	—	—	99	55	—	—
1044	41	62	40	1106	81	7	50	156	54	164	04	1051	91	—	—
541519	83½	22865	43	567385	26½	39619	23½	37020	87½	74640	11	29010	07	—	—
Prama predračunu postiglo se povoljno ispadka skupa .												42114	18½	—	—

TABLICA V. **Pokrajinska zaklada dalmatinska.**

Izkaz troškova po naslovu i točki predračuna i sa

TROŠKOVI	Predračun za godinu 1895	Pristoj					
		god. 1895		godina predjašnjih			
				od ostanaka početnih		od nadošlica	
	fior.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Naslov I. Troškovi uprave:							
Toč. 1. Doznake službovne članovim Zem. Odbora	13100	12224	94	193	26	—	—
„ 2. Služba Odborove pisarne	6990	7821	59	—	—	—	—
„ 3. Stanarine	1065	1065	—	—	—	—	—
„ 4. Služba blagajnička	700	700	—	—	—	—	—
„ 5. „ računarska	1700	1700	—	—	—	—	—
„ 6. „ tehnička:							
a) gradjevno-cestarska							
1. *plaća gradjevnom vještaku*	*1200*	*1200*	—	—	—	—	—
2. *Dnevnice i putbine istome*	*800*	*494*	*95*	*130*	*56*	—	—
b) vodoredno poljodjelska							
1. *Plaća pokr. mjerniku za poljodjelske poboljšice*	*1350*	*1313*	*56*	—	—	—	—
2. *Dnevnice putbine istome*	—	—	—	—	—	—	—
Sbroj točke 6	3350	3008	51	130	56	—	—
„ 7. Izdavanje Lista pokrajinskih zakona	600	541	50	—	—	—	—
„ Troškovi na Sabor Kraljevine:							
a) *Putbine Zastupnicim nestojnicim u Zadru*	*1350*	*1215*	—	—	—	—	—
b) *Dnevnice Zastupnicim*	*3600*	*1848*	—	—	—	—	—
c) *Brzopisci*	*800*	*1101*	*20*	—	—	—	—
d) *Tiskanje Saborskih spisa*	*1000*	*1530*	—	—	—	—	—
e) *Najam i porez*	*150*	*120*	—	—	—	—	—
f) *Razna*	*600*	*399*	*96*	—	—	—	—
Sbroj točke 8	7500	8214	16	—	—	—	—
Skupa Naslova I.	35005	35275	69	323	82	—	—
Naslov II. Navrćanje bôginja	4000	4053	05	741	27½	—	—
„ III. Zaprate	1000	1219	52	40		—	—
„ IV. Kazničari	200	168	45	—	—	—	—
„ V. Utamba							
Toč. 1. Ustamba Oružnička	30253	29860	76	—	—	—	—
„ 2 Ustamba vojnička	4000	2691	68	—	—	—	—
Skupa Nastova V.	34253	32552	44	—	—	—	—
Naslov VI. Priprega	6000	5676	69½	180	31½	—	—
„ VII. Putevi	22600	12251	79	571	39	412	—
„ VIII. Vode	3000	1660	—	200	—	—	—

potanjimi razbrojitbami prama razbrojitbi predračuna.

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1895		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1895		godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
12418	20	12024	94	193	26	12218	20	200	—	—	—	200	—
7821	58	7821	58	—	—	7821	58	—	—	—	—	—	—
1065	—	1065	—	—	—	1065	—	—	—	—	—	—	—
700	—	700	—	—	—	700	—	—	—	—	—	—	—
1700	—	1700	—	—	—	1700	—	—	—	—	—	—	—
1200		*1200*	—	—		*1200*	—	—	—	—	—	—	—
625	*51*	*494*	*95*	*130*	*56*	*625*	*51*	—	—	—	—	—	—
1313	*56*	*562*	*50*	—	—	*562*	*50*	*751*	*06*	—	—	*751*	*06*
3139	07	2257	45	130	56	2388	01	751	06	—	—	751	06
541	50	541	50	—	—	541	50	—	—	—	—	—	—
1215	—	*1215*	—	—	—	*1215*	—	—	—	—	—	—	—
3848	—	*3848*	—	—	—	*3848*	—	—	—	—	—	—	—
1101	*20*	*1101*	*20*	—	—	*1101*	*20*	—		—	—	—	—
1530	—	*1530*	—	—	—	*1530*	—	—	—	—	—	—	—
120	—	*120*	—	—	—	*120*	—	—	—	—	—	—	—
399	*96*	*399*	*96*	—	—	*399*	*96*	—	—	—	—	—	—
8214	16	8214	16	—	—	8214	16	—	—	—	—	—	—
35599	51	34324	63	323	82	34648	45	951	06		—	951	06
4794	32½	3488	28	741	27	4229	55	564	77	—	—	564	77
1259	52	1127	37	40	—	1167	17	92	15	—	—	92	15
168	45	168	45	—	—	168	45	—	—	—	—	—	—
29860	76	29860	76	—	—	29860	76	—	—	—	—	—	—
2691	68	1996	10	—	—	1996	10	695	58	—	—	695	58
32552	44	31856	86	—	—	31856	86	695	58	—	—	695	58
5785	01	4905	42½	108	31½	5013	74	771	27	—	—	771	27
13235	18	11154	09	983	39	12137	48	1097	70	—	—	1097	70
1860	—	1300	—	200	—	1500	—	360	—	—		360	—

Naslov IX Bolnice:	Predračun za godinu 1895	Pristoj					
		god. 1895		godina predjašnjih			
				od ostanaka početnih		od mdošlice	
	fior.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč
Toč. 1. Bolestnici:							
A. Troškovi u upravu, liečenje i hranu bolestnika kod Bolnica u Dalmaciji — *Bolnica Zadarska* .	*36370*	*44110*	*88*	*387*	*34*	—	—
„ Šibenska .	*28604*	*33046*	*29*	*553*	*50*	—	—
„ Splitska	*24144*	*23418*	*55½*	*238*	33	—	—
„ Dubrovačka	*20027*	*19730*	*75*	*30*	—	—	—
Sbroj .	*109145*	*120306*	*47½*	*1209*	*17*	—	—
B Troškovi u hranu i liečenje bolestnika Dalmatinâca van Dalmacije:							
a) kod Bolnica Austro-Ugarskih .	*16000*	*15551*	*07*	—	—	—	—
b) kod Bolnica inozemnih . . .		*4480*	*87*	*55*	*55*	—	—
C. Troškovi u hranu i liečenje novakâ kod Bolnica vojničkih	*150*	—	—	—	—	—	—
Sbroj točke 1. . .	125295	140338	41½	1264	72	—	—
Točka 2. Rodilje:							
A. Troškovi u hranu i liečenje rodilja kod Bolnica u Dalmaciji	*2200*	*2894*	*29*	—	—	—	—
B. Isto van Dalmacije	*100*	*95*	*80*	—	—	—	—
Sbroj točke 2. .	2300	2990	09	—	—	—	—
Točka 3. Ludjaci:							
A. Troškovi u hranu, upravu i liečenje ludjaka Dalmatinaca u Ludnici Šibenskoj	*30118*	*33223*	*44½*	*544*	*50*	—	—
B. Troškovi u hranu i liečenje ludjaka Dalmatinaca van Dalmacije:							
a) kod Ludnica Austro-Ugarskih .	*1000*	—	—	—	—	—	—
b) kod Ludnica inozemnih . . .		*960*	*98*	—	—	—	—
Sbroj točke 3 .	31118	34184	42½	544	50	—	
Točka 4. Nahodi:							
A. Troškovi u upravu i hranu nahoda u Nahodištu i van na dojitbi. — *Nahodište Zadarsko* .	*14053*	*14001*	*89*	*1085*	*86*	—	—
„ Šibensko .	*8350*	*6863*	*83½*	*949*	*50*	—	—
„ Splitsko. .	*11843*	*10310*	*50½*	*1686*	*92*	—	—
„ Dubrovačko	*10818*	*10319*	*64*	*574*	—	—	—
„ Kotorsko .	*6776*	*5734*	*90*	*394*	—	—	—
Sbroj .	*51840*	*47230*	*77*	*4690*	*28*	—	—
B. Hrana nahoda Dalmatinaca van Dalmacije	*50*	*88*	*90*	—	—	—	—
Sbroj točke 4. .	51890	47319	67	4690	28	—	—
Točka 5. Mirovine, obskrbine i druga providjenja po pravilim i od milosti osobam koje su služile Bolnicam i njihovim potomcim .	3191	3826	82	87	15	—	—
Skupa Naslova IX. .	213794	228659	42	6586	65	—	—

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1895		za godine predjašnje		Skupa		od g. 1895		godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
44498	22	43897	04	387	34	44284	38	213	84	—	—	213	84
33599	79	32852	96	516	—	33368	96	193	33	37	50	230	83
23656	88½	23170	21½	238	33	23408	54½	248	34	—	—	248	34
19760	75	19633	45	30	—	19663	45	97	30	—	—	97	30
121515	64½	119553	66½	1171	67	120725	33½	752	81	37	50	790	31
15551	07	15551	07	—	—	15551	07	—	—	—	—	—	—
4536	42	4480	87	55	55	4536	42	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
141603	13½	139585	60½	1227	22	140812	82½	752	81	37	50	790	31
2894	29	2894	29	—	—	2894	29	—	—	—	—	—	—
95	80	95	80	—	—	95	80	—	—	—	—	—	—
2990	09	2990	09	—	—	2990	09	—	—	—	—	—	—
33767	94½	33030	11½	492	—	33522	11½	193	33	52	50	245	83
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
960	98	960	98	—	—	960	98	—	—	—	—	—	—
34728	92½	33991	09½	492	—	34483	09½	193	33	52	50	245	83
15087	75	13211	18	1085	86	14267	04	790	71	—	—	790	71
7813	33½	6273	37½	949	50	7222	87½	590	46	—	—	590	46
11997	42½	8960	94½	1686	92	10647	86½	1349	56	—	—	1349	56
10893	64	9817	64	574	—	10391	64	502	—	—	—	502	—
6128	90	5433	90	394	—	5827	90	301	—	—	—	301	—
51921	05	43697	04	4690	28	48387	32	3533	73	—	—	3533	73
88	90	88	90	—	—	88	90	—	—	—	—	—	—
52009	95	43785	94	4690	28	48476	22	3533	73	—	—	3533	73
3913	97	3817	77	87	15	3904	92	9	05	—	—	9	05
235246	07	224170	50	6496	65	230667	15	4488	92	90	—	4578	92

Naslov X. Pripomoći obrtom i zanatom	Predračun za godinu 1895	Prstoj					
		god. 1895		godina predjanjih			
				od ostanaka početnih		od nadošlica	
	fior.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč
Toč. 1. Podporine nautične	600	600	—	—	—	—	—
„ 2. Pripomoć obrtničkoj školi u Splitu . .	800	800	—	—	—	—	—
Skupa Naslova X. .	1400	1400	—	—	—	—	—
Naslov XI. Podpore knjizi, umjetnosti i arheologiji	1300	1830	—	—	—	—	—
Naslov XII. Učione							
Toč. 1. Doprinesak pokr. Učionskoj Zakladi . .	173199	156989	77	3922	80½	10952	15
„ 2. „ „ Mirov. Učitelj. Zakladi .	19968	19409	36	53	30	352	77½
„ 3. Pripomoći ženskim privatnim učionama .	6791	7010	60	50	—		—
„ 4. Doprinesak poljodjelskom Zavodu u Gružu.	1400	502	99	—	—	80	—
Skupa Naslova XII. .	201358	183912	72	4026	10½	11384	92½
Naslov XIII Dug pokrajinski							
Toč. 1. Zajam 1883.							
a) Godišbine u dobit i utrnuće . . .	17590	20167	50	—	—	—	—
b) Dohodarina III razreda i prirezi . .	869	846	75	—	—	—	—
c) Biljegovina na Coupons	243	234	99	122	29	—	
d) Drugi troškovi	45	81	56	—	—	—	—
Sbroj točke 1. .	18747	21330	80	122	29	—	—
Toč. 2. Zajam 1886							
a) Godišbine u dobiti i utrnuće . . .	15830	14165	50	—	—	—	—
b) Dohodarina III razreda i prirezi . .	893	893	-	—	—	—	—
c) Biljegovina na Coupons	64	61	83	32	67	—	—
d) Drugi troškovi	45	95	94	—	—	—	—
Sbroj točke 2. .	16832	15216	27	32	67	—	—
Skupa Naslova XIII. .	35579	36547	07	154	96	—	—
Naslov XIV Razni troškovi	1000	2178	04	—	—	310	35
Skupa Naslova troškovnih .	560489	547384	88½	12752	51½	12107	27½

…bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1895		za godine predjašnje		Skupa		od g. 1895		godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč
600	—	600	—	—	—	600	—	—	—	—	—	—	—
800	—	800	—	—	—	800	—	—	—	—	—	-	—
1400	—	1400	—	—	—	1400	—	—	—	—	-		—
1830	—	1730	—	—	—	1730	—	100	—	—	—	100	—
171864	72½	156989	77	14874	95½	171864	72½	—	—	—	—	—	—
19815	43½	19409	36	406	07½	19815	43½	—	—	—	—	—	—
7060	60	6900	60	50	—	6950	60	100	—	—	—	110	—
582	99	502	99	80	—	582	99	—	—	—	—	—	—
199323	75	183802	72	15411	03	199213	75	110	—	—	-	110	-
20167	50	20167	50	—	—	20167	50	—	—	—	—	—	—
846	75	846	75	—	—	846	75	—	—	—	—	—	-
357	28	234	99	122	29	357	28	—	—	—	—	—	—
81	56	81	56	—	—	81	56	—	—	—	—	—	—
21453	09	21330	80	122	29	21453	09	—	—	—	—	—	—
14165	50	14165	50	—	—	14165	50	—	—	—	—	—	—
893	—	893	—	—	—	893	—	—	—	—	—	-	—
94	50	61	83	32	67	94	50	—	—	—	—	—	—
95	94	95	94	—	—	95	94	—	—	—	—	—	—
15248	94	15216	27	32	67	15248	94	—	—	—	—	—	—
36702	03	36547	07	154	96	36702	03	—	—	—	-	—	—
2488	39	2158	04	310	35	2468	39	20	—	—	—	20	—
572244	67½	538133	43	24769	79½	562903	22½	9251	45	90	—	9341	45

TABLICA VI. Pokrajinska zaklada dalmatinska.

Izkaz troškova po naslovu i točki predračuna sa

Prihodi	Predračun za godinu 1895	god. 1895		Prisoj godina predjašnjih od ostanaka početnih		od nadolica	
	fior.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.
Naslov I. Dohodci vlastiti pokr. Zaklade:							
Toč. 1. Dobiti iz javnih Obveznica	39	36	70	—	—	—	—
„ Dobiti na cienam prodaje	488	488	—	350	—	—	—
Sbroj Naslova I. .	527	524	70	350	—	—	—
Naslov II. Dohodci Bolnicâ:							
Toč. 1. Bolestnici:							
Dobiti iz Državnih Obveznica	1261	1303	27	—	—	—	—
„ privatnih pisama	397	396	18½	1666	87½	—	—
„ nepokretnina stečenih	128	75	80	65	60½	—	—
Najmovi od kuća u gradu i zemalja na polju	1282	1242	52½	—	—	—	—
Daće	24	23	73½	7	86½	—	—
Doprinesci	2600	3032	42	3191	91	—	—
Prihodi razni	10	—	—	—	—	—	—
Dohodci prihoda vrtlova	1300	3894	77	—	—	—	—
Dobiti zatežne	—	—	91	—	—	—	—
Zapisci i darovi	—	—	—	—	—	—	—
Sbroj točke 1. .	7002	9969	61½	4932	25½	—	—
Toč. 2. Nahodi:							
Dobiti iz Državnih Obveznica	50	50	40	2	10	—	—
Dohodci nepokretnina (daće)	—	—	—	—	—	—	—
Doprinesci	350	447	11	300	01	—	—
Sbroj točke 2. .	400	497	51	302	11	—	—
Skuka Naslova II. .	7402	10467	12½	5234	36½	—	—
Naslov III. Naknada bolničkih troškovi							
Toč. 1. Bolestnici:							
Od bolestnika plaćaoca	7000	14015	35	—	—	—	—
„ uznika političkih i zločinstvenih	20	124	44	—	—	—	—
„ občina dalmatinskih za svoje pripadnike .	75700	75794	43	14090	77½	—	—
Prenos .	82720	89934	22	14090	77½	—	—

potanjimi razbrojitbami prama razbrojitbi predračuna.

…bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1895		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1895		godina predjašnjih		Skupa	
fior	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
36	70	36	70	—	—	36	70	—	—	—	—	—	—
538	—	188	—	350	—	538	—	300	—	—	—	300	—
574	70	224	70	350	—	574	70	300	—	—	—	300	—
1303	27	1303	27	—	—	1303	27	—	—	—	—	—	—
2063	06	218	42	110	74	329	16	177	76½	1556	13½	1733	90
141	40½	37	32½	49	28½	86	61	38	47½	16	32	54	79½
1242	52½	1242	52½	—	—	1242	52½	—	—	—	—	—	—
31	60	22	51½	7	86½	30	38	1	22	—	—	1	22
6224	33	—	—	3191	91	3191	91	3032	42	—	—	3032	42
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3894	77	3894	77	—	—	3894	77	—	—	—	—	—	—
—	91	—	91	—	—	—	91	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14901	87	6719	73½	3359	80	10079	53½	3249	88	1572	45½	4822	33½
52	50	48	30	2	10	50	40	2	10	—	—	2	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
747	12	—	—	300	01	300	01	447	11	—	—	447	11
799	62	48	30	302	11	350	41	449	21	—		449	21
15701	49	6768	03½	3661	91	10429	94½	3699	09	1572	45½	5271	54½
14015	35	14015	35	—	—	14015	35	—	—	—	—	—	—
124	44	50	71	—	—	50	71	73	73	—	—	73	73
89885	20½	62905	65½	5923	93½	68829	59	12888	77½	8166	84	21055	61½
104024	99½	76971	71½	5923	93½	82895	65	12962	50½	8166	84	21129	34½

	Predračun za godinu 1895	Pristoj					
		god. 1895		godina predjašnjih			
				od ostanaka početnih		od nadošlca	
	fior.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč
Prinesak .	82720	89934	22	14090	77 ½	—	—
Od drugih pokrajina u Carevini za njihove pripadnike:							
Austrija donja . .	—	83	35	45	05	—	—
Austrija gornja . .	—	8	28	11	27	—	—
Česka	—	369	87	226	22	—	—
Bukovina	—	—	—	—	—	—	—
Kranjska	—	510	22	1176	23	—	—
Koruška	—	104	10	94	79 ½	—	—
Hrvatska	—	1328	88	1153	55	—	—
Rieka	—	101	46	23	57	—	—
Galička	—	22	29	32	97	—	—
Gorička	—	752	41	271	96 ½	—	—
Istrija	—	867	36	827	65 ½	—	—
Moravska . . .	—	179	36	410	88	—	—
Salisburška . . .	—	17	50	—	—	—	—
Sležka	—	—	—	—	—	—	—
Štajerska	—	330	97	61	38	—	—
Tirolska	—	16	80	14	74	—	—
Trst	—	276	41	287	38	—	—
Ugarska	—	20	93	944	59 ½	—	—
Bosna-Hersegovina .	—	410	85	1540	27	—	—
Sbroj .	5300	5401	04	7122	52	—	—
Od inozemnih Država za njihove pripadnike:							
Italija (Mletačka) .	—	404	40	1845	34	—	—
Srbija	—	—	—	24	65	—	—
Sbroj .	320	404	40	1869	99		—
Sbroj točke 1. .	88340	95739	66	23083	28 ½	—	—
Toč. 2. Ludjaci:							
Od ludjaka plaćaoca	4000	5484	33	—	—	—	—
„ dalmatinskih Obćina	18500	18521	20	450	41	—	—
„ drugih pokrajina u Carevini	500	67	—	1059	46 ½	—	—
„ političkih zločinaca i uznika	—	358	45	—	—	—	—
Sbroj točke 2. .	23000	24430	98	1509	87 ½	—	—
Toč. 3. Nahodi:							
Od drugih pokrajina u Carevini	200	1250	40	1134	94 ½	—	—
Skupa Naslova III. .	111540	121421	04	25728	10 ½	—	—

bila		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1895		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1895		od godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	nč.	fior.	nč.	fior.	nč.
104024	99½	76971	71½	5923	93½	82895	65	12962	50½	8166	84	21129	34½
128	*40*	*83*	*35*	*27*	*30*	*110*	*65*	—	—	*17*	*75*	*17*	*75*
19	*55*	*8*	*28*	—	—	*8*	*28*	—	—	*11*	*27*	*11*	*27*
596	*09*	*213*	*16*	*102*	*37*	*315*	*53*	*156*	*71*	*123*	*85*	*280*	*56*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1686	*45*	*506*	*90*	—	—	*506*	*90*	*3*	*32*	*1176*	*23*	*1179*	*95*
198	*89½*	*46*	*70*	—	—	*46*	*70*	*57*	*40*	*94*	*79½*	*152*	*19½*
2482	*43*	*774*	*17*	*7*	*10*	*781*	*27*	*554*	*71*	*1146*	*45*	*1701*	*16*
125	*03*	*40*	*87*	—	—	*50*	*87*	*60*	*59*	*23*	*57*	*84*	*16*
55	*26*	*22*	*29*	*24*	*96*	*47*	*25*	—	—	*8*	*01*	*8*	*01*
1024	*37½*	*639*	*86*	*137*	*66*	*777*	*52*	*112*	*55*	*134*	*30½*	*246*	*85½*
1695	*01½*	*785*	*60*	*31*	*95*	*817*	*55*	*81*	*76*	*795*	*70½*	*877*	*46½*
590	*24*	*179*	*36*	*80*	*06*	*259*	*42*	—	—	*330*	*82*	*330*	*82*
17	*50*	*17*	*50*	—	—	*17*	*50*	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
392	*35*	*192*	*77*	—	—	*192*	*77*	*138*	*20*	*61*	*38*	*199*	*58*
31	*54*	—	—	—	—	—	—	*16*	*80*	*14*	*74*	*31*	*54*
563	*79*	*268*	*11*	—	—	*268*	*11*	*8*	*30*	*287*	*38*	*295*	*68*
965	*52½*	*4*	*39*	*29*	*82*	*34*	*21*	*16*	*54*	*914*	*77½*	*931*	*31½*
1951	*12*	*208*	*66*	*802*	*33*	*1010*	*52*	*202*	*19*	*737*	*94*	*940*	*13*
12523	56	3991	97	1243	55	5235	52	1409	07	5878	97	7288	04
2249	*74*	*17*	*16*	*21*	*57*	*38*	*73*	*387*	*24*	*1823*	*77*	*2211*	*01*
24	*65*	—	—	*24*	*65*	*24*	*65*	—	—	—	—	—	—
2274	39	17	16	46	22	62	38	387	24	1823	77	2211	01
118822	94½	80980	84½	7213	70½	88194	55	14758	81½	15869	58	30628	39½
5484	33	5484	33	—	—	5484	33	—	—	—	—	—	—
18971	61	17419	16	450	41	17869	57	1102	04	—	—	1102	04
1126	46½	—	—	15	87	15	87	67	—	1043	59½	1110	59½
358	45	176	21	—	—	176	21	182	24	—	—	182	24
25940	85½	23079	70	466	28	23545	98	1351	28	1043	59½	2394	87½
2385	34	809	90	177	27	987	17	440	50	957	67½	1398	17½
147149	14½	104870	44½	7857	25½	112727	70	16550	59½	17870	85	34421	44½

	Predračun za godinu 1895	P r i s t j					
		god. 1895		godina predjašnjih			
				od ostanaka početnih		od nadošle	
	fior.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč
Nastov IV. Naknade zapratnih troškova: Za troškove predujmljene iz Pokr. Zaklade dalm. za osobe kući svojoj zapraćene:							
a) od obćina dalmatinskih	500	494	67	26	15	—	
b) od drugih pokrajina u Carevini . . .	200	206	71	547	12	—	—
Skupa naslova IV. .	700	701	38	573	27	—	—
Naslov V. Pokr. prirez izravnim porezom	280000	289403	96 ½	29711	58 ½	*1929*	*96*
Naslov VI. Pokr. prirez potrošarini:	135000	139796	79 ½	—	—	—	—
Naslov VII. Uvozarina:	19860	20572	60 ½	—	—	—	—
Naslov VIII. Prihodi razni:	100	199	55	—	—	—	—
Naknada troškovâ nepredračunanih iz sliedećih naslova:							
Naslov I. Uprava	—	31	75	—	—	—	—
„ II. Navrćanje boginja	—	—	—	16	—	—	—
„ V. Ustamba.	—	—	—	—	—	—	—
Toč. 1. Ustamba Oružničtva	—	—	—	50	—	—	—
„ VII. Putevi	—	—	—	47	69	—	—
„ IX. Bolnice:							
a) Bolestnici	—	898	42	—	—	—	—
b) Nahodi	—	105	—	2	75	—	—
c) Ludjaci	—	—	—	—		—	—
„ XIV Razni troškovi . . , ...	—	—	—	52	50	—	—
„ Učione	—	16	74	50	—	—	—
Sbroj naknada .	—	1051	91	218	94	—	—
Skupa od naslovâ prihodâ .	555129	584139	07	61816	26 ½	*1920*	*96*

b i n a		I z p l a t e						O s t a n c i k o n a č n i					
Skupa		za godinu 1895		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1895		od godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč.
520	82	465	10	26	15	491	25	29	57	—	—	29	57
753	83	1	88	163	44	165	32	204	83	383	68	588	51
1274	65	466	98	189	59	656	57	234	40	383	68	618	08
317185	59	270576	31 ½	10744	27 ½	281320	59	18827	65	17037	35	35865	—
139796	79 ½	139796	79 ½	—	—	139796	79 ½	—	—	—	—	—	
20572	60 ½	20572	60 ½	—	—	20572	60 ½	—	—	—	—	—	—
199	55	199	55	—	—	199	55	—	—	—	—	—	—
31	75	31	75	—	—	31	75	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	—	16	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
50	—	—	—	50	—	50	—	—	—	—	—	—	—
47	69	—	-	12	40	12	40	—	—	35	29	35	29
898	42	898	42	—	—	898	42	—	—	—	—	—	—
107	75	105	—	—	—	105	—	—	—	2	75	2	75
—	—	—	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—
52	50	—	—	—	—	—	—	—	—	52	50	52	50
66	74	9	24	—	—	9	24	7	50	50	—	57	50
1270	85	1044	41	62	40	1106	81	7	50	156	54	164	04
644025	37 ½	544519	83 ½	22865	43	567385	26 ½	39619	23 ½	37020	87 ½	76640	11

TABLICA VII. **Pokrajinska Zaklada dalmatiska.**

Izkaz troškova po naslovu VII. „Putevi" po

	Predračun za godinu 1895	Pristoj					
		godine 1895		predjašnjih godina			
				od ostanaka početnih		od nadošica	
	fior.	fior	novč	fior.	novč.	fior.	novč.
Naslov VII. Putevi.							
Toč. 1. Gradnja i poprava predjelnih puteva:							
Za radje predjelnog puta Poljičkog	2000	—	—	—	—	—	—
„ „ poprave predjelnog puta Mućkog (I obr.)	7500	—	—	—	—	—	
Za druge puteve	1000	—	—	200	—	—	—
Sbroj točke 1. .	10500	—	—	200	—	—	—
Toč. 2. Uzdržanje predjelnih puteva:							
1. Put Zadar-Posedarje-Jesenice . . .	420	420	—	22	50	—	—
2. „ Karin-Benkovac-Pakoštane . .	576	576	—	36	—	—	—
3. „ Djeverske-Drniš-Muć-Sinj-Klis .	1480	1479	86	118	39	—	—
4. „ Makarska-Kozica (Barun Rodić).	510	385	—	42	50	—	—
5. „ Skobaljuša	340	498	33	60	—	—	—
6. „ Crveni grm-Mali Prolog . . .	12	12	—	2	—	—	—
7. „ Vodice-Mostine	360	360	—	30	—	—	—
8. „ U male radje uzdržavanja . .	2102	32[illegible]1	80	—	—	346	—
9. „ Posedarje-Jasenice	—	96	—	60	—	—	—
Sbroj točke 2. .	5800	7068	99	371	39	346	—
Toč. 3. Nabava i poprava ratilâ	300	82	80	—		66	—
Toč. 4. Pripomoći Občinam u puteve:							
Za kameni most preko Cetinje kod Podgradja (I. Obrok)	1000	—	—	—	—	—	—
Za kameni most preko Banja kod Sinja (II. obrok)	1000	1000	—	—	—	—	—
Občini Lećevičkoj za gradnju občinskih puteva .	500	500	—	—	—		—
Občini Trogirskoj za općinski put prama Lećevici	500	500	—	—	—	—	—
Podpore Občinam u obće	3000	3100	—	—	—	—	—
Sbroj točke 4. .	6000	5100	—		—	—	—
Skupa Naslova VII. .	22600	12251	79	571	39	412	—

razbrojitbi u Prilogu I. predračuna.

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1895		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1895		godina predjašnjih		Skupa	
ior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
200	—	—	—	200	—	200	—	—	—	—	—	—	—
200	—	—	—	200	—	200	—	—	—	—	—	—	—
442	50	397	50	22	50	420	—	22	50	—	—	22	50
612	—	540	—	36	—	576	—	36	—	—	—	36	—
1598	25	1409	86	118	39	1528	25	70	—	—	—	70	—
427	50	355	—	42	50	397	50	30	—	—	—	30	—
558	33	453	33	60	—	513	33	45	—	—	—	45	—
14	—	7	—	2	—	9	—	5	—	—	—	5	—
390	—	340	—	30	—	370	—	20	—	—	—	20	—
3587	80	2826	60	346	—	3172	60	415	20	—	—	415	20
156	—	12	—	60	—	72	—	84	—	—	—	84	—
7786	38	6341	29	717	39	7058	68	727	70	—	—	727	70
148	80	82	80	66	—	148	80	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1000	—	1000	—	—	—	1000	—	—	—	—	—	—	—
500	—	500	—	—	—	500	—	—	—	—	—	—	—
500	—	500	—	—	—	500	—	—	—	—	—	—	—
3100	—	2730	—	—	—	2730	—	370	—	—	—	370	—
5100	—	4730	—	—	—	4730	—	370	—	—	—	370	—
3235	18	11154	09	983	39	12137	48	1097	70	—	—	1097	70

TABLICA VIII. **Pokrajinska Zaklada dalmatinska.**

Izkaz troškova i dohodaka Bolnica po

Bolestnici. *Troškovi.*	BOL…						
	Zadar			Šibenik			Split
	Predračun	Pristojbina		*Predračun*	Pristojbina		*Predračun*
	g o d n e						
	fior.	fior.	novč.	*fior.*	fior.	novč.	*fior.*
A. Troškovi u upravu, liečenje i hranu bolestnika kod Bolnica u Dalmaciji:							
Najam činovnikom i liečnikom	3067	3993	49	2180	1886	60	967
Najam i nadnice bolničarom i slugam . .	1284	1728	30	1764	1931	20	260
Naknada odjeće Milosrdnicam	1020	1020	—	720	720	—	540
Bogoslužba	520	519	96	225	225	02	300
Potrebština ureda i pisarne	140	184	28	120	519	76	130
Nagrade i pripomoći	150	60	—	150	—	—	150
Nove gradnje	—	2090	—	—	—	—	—
Uzdržanje zgradâ	1000	2039	43	500	1035	60	500
Hrana i liečenje kod Bolnica u Dalmaciji:							
Jela	*19000*	*21479*	*27*	*16000*	*19225*	*96½*	*3000*
Liekovi nabavljeni kod Ljekarnica, a pravljeni u Bolnicam	*3700*	*3580*	*16*	*1900*	*789*	*99*	*1600*
Liekovi tvoreni u Bolnicam	*400*	*498*	*48*	*150*	*481*	*96*	*50*
Potrebe, pokretnine i pokućstvo	*1000*	*1176*	*75*	*800*	*1241*	*50½*	*230*
Odjeće i rublje bolestnikom	*800*	*804*	*78*	*1200*	*548*	*01*	*600*
Postelje i naprave postelja	*1000*	*1287*	*38*	*370*	*884*	*43*	*300*
Drva i ugalj	*800*	*2202*	*63*	*700*	*763*	*19*	*600*
Svieće	*500*	*525*	*25*	*300*	*587*	*65*	*1500*
Pralo	*200*	*190*	*58*	*100*	*117*	*38*	*200*
Potrebe bogoslužbe	*90*	*98*	*60*	*75*	*89*	*39*	*50*
Prevozarina i pratnja bolestnika . . .	—	*34*	*13*	*200*	*198*	*35*	—
Pokop	*250*	*397*	*05*	*200*	*176*	*70*	*150*
Sitni troškovi	*10*	*1*	*05*	*30*	—	—	*10*
Sbroj troškova u hranu i liečenje .	*27750*	*32276*	*11*	*22025*	*25104*	*52*	*8290*
Od toga odbiv naknadjeno: a) *za rodilje*	—	*1281*	—	—	*543*	*45*	—
b) *za nahode*	—	*605*	*37*	—	*998*	*89*	—
Ostaje troška u hranu i liečenje bolestnika	27750	30389	74	22025	23562	18	8290
Tereti na vlastitom biću Bolnica	—	14	72	10	2	92	60
Kirurgična orudja	300	378	44	300	1302	42	400
Troškovi u osiguranja	85	93	19	60	57	58	47
Služba brzojava i tetefona	60	22	92	40	40	—	—
Prevozarina osoblja zdravstvenog i upraviteljnog	444	444	—	—	—	—	—
Razni troškovi	400	830	25	400	460	02	300
Nabava vode	150	302	16	110	114	55	200
Inštalacija električka razsvjete	—	—	—	—	1188	44	—
Skupa .	36370	44110	88	28604	33046	29	1144

B. Troškovi u hranu i liečenje dalmatinaca van Dalmacije . . . .

C. „ „ „ novaka kod vojničkih Bolnica . . . .

Sbroj svih troškova na točki „Bolestni" .

razbrojitbi u Prilogu II. Predračuna.

N I A							
Split		Dubrovnik			Skupa		
Pristojbina		Predračun	Pristojbina		Predračun	Pristojbina	
1 8 5							
fior	novč.	*fior.*	fior.	novč.	*fior.*	fior.	novč.
1966	66	2327	2331	67	9541	10178	42
960	—	1320	1164	—	5628	5783	50
584	30	720	720	—	3000	3044	30
300	—	400	400	—	1445	1444	98
171	50	110	123	70	500	999	24
—	—	150	50	—	600	110	—
—	—	—	—	—	—	2090	—
317	07	360	220	94	2220	3753	04
1433	*60*	*8500*	*9612*	*01½*	*56500*	*64450*	*85*
1968	*47*	*1800*	*1326*	*39*	*9000*	*7665*	*01*
96	*16*	*100*	*119*	*41*	*700*	*1196*	*01*
290	*46*	*180*	*183*	*93*	*2210*	*2892*	*64½*
252	*14*	*300*	*707*	*45*	*2900*	*2312*	*38*
43	*62*	*500*	*176*	*20*	*2170*	*2491*	*63*
435	*55*	*700*	*1165*	*13*	*2800*	*4566*	*50*
148	*11*	*300*	*366*	*56*	*2600*	*2927*	*57*
35	*67*	*100*	*83*	*41*	*600*	*427*	*04*
92	*41*	*110*	*241*	*30½*	*325*	*521*	*70½*
—	—	*50*	*28*	—	*250*	*260*	*48*
07	*32½*	*300*	*212*	*62½*	*900*	*1393*	*70*
—	—	*20*	*2*	*06*	*70*	*3*	*11*
1903	*51½*	*12960*	*14224*	*48½*	*81025*	*91108*	*63*
270	*58*	—	*599*	*26*	—	*2894*	*29*
832	*73*	—	*408*	*21*	—	*2845*	*20*
1800	20½	12960	13217	01½	81025	85369	14
17	91	930	710	98½	1000	746	53½
38	62	300	222	94	1300	2242	42
47	37	90	87	30	282	285	44
63	11	—	—	—	100	126	03
—	—	—	—	—	444	444	—
51	81	400	260	30	1500	1802	38
00	—	100	81	90	560	698	61
—	—	—	—	—	—	1188	44
2318	55½	20027	19730	75	109145	120306	47½
. . . .					16000	20031	94
. . . .					150	—	—
. . . .					125295	140338	41½

Vidi prilog *A*.

Razbrojitba uz B.

troškova u hranu i liečenje bolestnih dalmatinaca van Dalmacije.

a) *kod Bolnica u Austro-Ugarskoj:*

	fior.	nč.
Austrija dolnja . .	341	80
Česka	3	60
Goricija	6	30
Hrvatska	2477	22
Istrija	1517	51
Moravska	3	80
Stajersa	26	40
Tirolska	60	—
Trst	9173	80
Rijeka	1203	23
Ugarska	60	59
Bosna-Hercegovina	676	72
Sbroj .	15551	07
b) *kod inozemnih Bolnica:*		
Aleksandrija . . .	586	66½
Batum	17	68
Carigrad	3431	25
Kairo	17	98
Mletci	57	99
Port-Said . . .	286	80½
Salonić	20	91
Sofija	29	07
Sliven	8	86
Odessa	10	53
Udine	6	21
Varna	6	92
Sbroj .	4480	87
Svega .	20031	94

	BOL					
	Zadar			Šibenik		
	Pred-račun	Pristojbina		Pred-račun	Pristojbina	
	godine					
	fior.	fior.	novč.	fior.	fior.	novč
Bolestnici.						
Prihodi.						
A. Dohodci baštine.						
Dobiti Državnih Obveznica	—	—	—	67	67	—
„ privatnih pisama	—	—	—	15	14	69½
„ nepokretnina stečenih	—	—	—	—	—	—
Najmovi kuća u gradu i zemalja na polju . . .	—	—	—	—	—	—
Daće	—	—	—	—	—	—
Doprinesci	—	—	—	—	—	—
Razni prihodi	—	—	—	—	—	—
Dohodci vrtla	200	832	66	1000	2602	05
Dobiti zatežne	—	—	—	—	—	—
Zapisci i darovi	—	—	—	—	—	—
Sbroj .	200	832	66	1082	2683	74½
B. Naknade.						
Od bolestnika plaćaoca	1000	2475	34	2000	5841	65
Od uznika političkih zločinskih	—		—	20	124	44
Od Občina dalmatinskih za nemoćnike svoje pripadnike	27000	27002	89	21800	21865	31½
Od inokr. pokrajina u Carevini za svoje pripadnike	2600	2622	98	600	628	41
Od inozemnih Država za svoje pripadnike . . .	50	177	69	20	—	—
Sbroj .	30650	32278	90	24440	28459	81½
Skupa prihoda .	30850	33111	56	25522	31143	56
Rodilje.						
Troškovi.						
Hrana i liečenje ubožnih rodilja dalmatinaka kod Bolnica u Dalmacije	1100	1281	—	300	543	45
Kao gore u zavodima van Dalmacije						
Skupa .						

NICA

Split			Dubrovnik			Skupa		
Pred-račun	Pristojbina		*Pred-račun*	Pristojbina		*Pred-račun*	Pristojbina	
1895								
fior.	fior.	novč.	*fior.*	fior.	novč.	*fior.*	fior	novč.
538	537	60	656	698	67	1261	1303	27
15	14	82	367	366	67	397	396	18½
—	—	—	128	75	80	128	75	80
—	—	—	1282	1242	52½	1282	1242	52½
—	—	—	24	23	73½	24	23	73½
—	—	—	2600	3032	42	2600	3032	42
—	—	—	10	—	—	10	—	—
—	—	—	100	460	06	1300	3894	77
—	—	—	—	—	91	—	—	91
—	—	—	—	—	—	—	—	—
553	552	42	5167	5900	79	7002	9969	61½
1000	1183	25	3000	4515	11	7000	14015	35
—	—	—	—	—	—	20	124	44
17800	17812	04½	9100	9114	18	75700	65794	43
500	547	53	1600	1602	12	5300	5401	04
200	226	71	50	—	—	320	404	40
19500	10769	53½	13750	15231	41	88340	95739	66
20053	20321	95½	18917	21132	20	95342	105709	27½
400	470	58	400	599	26	2200	2894	29
						100	95	80
						2300	2990	09

Beč fior. 11·40
Trst „ 84 40
fior. 95·80

Nahodi.

Troškovi.

	N A H O					
	Zadar			Šibenik		
	Pred-račun	Pristojbina		*Pred-račun*	Pristojbina	
	o d g o					
	fior.	fior.	novč	*fior.*	fior.	novč.
A. Troškovi u upravu i hranu nahodâ u Dalmaciji:						
Najam činovnikom i nadstojnicam	1293	915	54	740	973	48½
Najam i nadnice bolničarom	300	287	50	—	—	—
Nadnice dojiljam	250	167	06	250	264	29
Naknada odjeće milosrdnicam	120	120	—	120	60	—
Potrebštine ureda i pisarne	50	7	70	50	7	70
Nagrade i pripomoći	40	—	—	40	—	—
Uzdržanje zgrada	—	—	—	60	—	—
Hrana nahoda na dojitbi van Zavoda:						
a) *Troškovi u hranu nahoda na dojitbi*	*10000*	*10657*	*90*	*5200*	*3778*	*12*
b) *Oprave nahodom* . . , . . .		*281*	*94*		*103*	*66*
Sbroj troškova u hranu .	10000	10939	84	5200	3881	78
Troškovi uprave u Zavodim:						
Hrana nahoda i dojilja	*800*	*614*	*97*	*1000*	*998*	*89*
Liekovi	*200*	*200*	—	*120*	*120*	—
Pokretnine i pokućtvo	*60*	—	—	*60*	—	—
Odieće i rublje	*500*	*182*	*16*	*150*	—	—
Postelje i oprave posteljne	*60*	*98*	*29*	*250*	—	—
Drva i ugliev	*100*	*207*	*21*	*100*	*92*	*70*
Svieće	*70*	*69*	*85*	*60*	*38*	*80*
Pralo	*100*	*98*	*16*	*50*	*41*	*13*
Potrebe za bogoslužbu	—	—	—	—	—	—
Prevozarina nahoda	*50*	*52*	*66*	*70*	*48*	*14*
Pokop	*40*	*40*	*95*	*10*	*19*	*80*
Sitni troškovi	*10*	—	—	*10*	—	—
Sbroj troškova u upravu .	1990	1564	25	1880	1359	46
Razni troškovi	10	—	—	10	—	—
Stanarine	—	—	—	—	—	—
Inštalacija električke razsvjete	—	—	—	—	297	12
Nabava vode	—	—	—	—	20	—
Skupa .	14053	14001	89	8350	6863	83½
B. Hrana nahoda na dojitbu van Dalmacije . . .						
Sbroj svih troškova na Nahode .						

D Š T A

Split			Dubrovnik			Kotor			Skupa			
Predračun	Pristojbina		Predračun	Pristojbina		Predračun	Pristojbina		Predračun	Pristojbina		
d ne 1895												
fior.	fior.	novč	fior.	fior.	novč.	fior.	fior.	novč.	fior.	fior.	novč.	
1343	1343	32	983	983	33	450	449	98	4809	4665	65 ½	
—	—	—	300	200	—	—	—	—	600	487	50	
300	274	27	200	163	25	400	275	—	1400	1143	87	
120	120	—	120	120	—	—	—	—	480	420	—	
50	7	70	100	42	10	100	33	70	350	98	90	
40	—	—	40	—	—	80	40	—	240	40	—	
—	21	60	60	12	83	—	32	30	120	66	73	
7900	6765	36	7900	7606	—	5000	4397	—	36000	33204	38	
	15	83		166	64		76	80		644	87	
7900	6781	19	7900	7772	71	5000	4473	80	36000	33849	25	
1000	832	73	500	408	21	100	76	96	3400	2930	76	
200	201	40	200	200	—	50	—	—	770	721	40	Vidi Prilog B.
30	3	60	15	5	—	60	19	92	225	28	52	
180	—	—	15	15	—	70	—	—	905	197	16	
—	3	12	125	138	30	30	1	50	465	241	21	
100	114	—	50	68	15	100	91	70	450	573	76	
350	351	21	30	28	66	10	18	50	520	507	02	
40	36	18	30	41	27	50	43	91	270	260	65	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
150	118	44	80	46	95	100	49	93	450	315	62	
20	101	20 ½	50	64	30	60	29	54	180	255	79 ½	
10	—	—	10	—	—	10	—	—	50	—	—	
2080	1761	88 ½	1105	1015	84	640	331	46	7695	6032	89 ½	
10	—	54	10	9	65	10	2	66	50	12	85	
—	—	—	—	—	—	96	96	—	96	96	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	297	12	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	—	
11843	10310	50 ½	10818	10319	64	6776	5734	90	51840	47230	77	Beč f. 75·90
									50	88	90	Trst „ 13·—
									51890	47319	67	f. 88·90

	N A I O					
	Zadar			Šibenik		
	Pred-račun	Pristojbina		*Pred-račun*	Pristojbina	
	o d g o					
	fior.	fior.	novč.	*fior.*	fior.	novč.
Nahodi.						
Prihodi.						
A. Dohodci od baštine.						
Dobiti Državni obveznica	—	—	—	—	—	—
Doprinesci	—	—	—	—	—	—
Sbroj .	—	—	—	—	—	—
B. Naknade.						
Od inih pokrajina u Carevini za nahode njihove pripadnike						
Skupa prihoda .						
Bolestnici i nahodi.						
Troškovi.						
Mirovine						
Mirovine činovnihom	525	525	—	—	906	2
Mirovine udovicam činovnika	910	559	92	—	—	—
Oskrbine	—	—	—	—	—	—
Milostinje	180	180	—	120	120	—
Odgojbine sirotam	60	60	-	—	—	—
Skupa. .	1675	1324	92	120	1026	2

D I Š T A

Split			Dubrovnik			Kotor			Skupa		
Pred-račun	Pristojbina		*Pred-račun*	Pristojbina		*Pred-račun*	Pristojbina		*Pred-račun*	Pristojbina	
dine 1895											
fior.	fior	novč	*fior.*	fior	novč.	*fior.*	fior.	novč.	*fior.*	fior.	novč.
—	—	—	42	42	—	8	8	40	50	50	40
—	—	—	350	447	11	—	—	—	350	447	11
—	—	—	392	489	11	8	8	40	400	497	51
									200	1250	40
									600	1747	91
—	—	—	750	750	—	—	—	—	1275	2181	24
—	—	—	238	238	32	—	—	—	1148	798	24
—	—	—	180	144	—	—	—	—	180	144	—
60	163	34	168	180	—	—	—	—	528	643	34
—	—		—	—	—	—	—	—	60	60	—
60	163	34	1336	1312	32	—	—	—	3191	3826	82

Ludjaci. *Troškovi.*	Ludnica u Šibeniku		
	Pred-račun	Pristojbina	
	godine 1895		
	fior.	fior.	novč
A. Troškovi u upravu i hranu ludjaka u Dalmaciji:			
Najam činovnikom i liečnikom	2080	2746	56
Najam i nadnice bolničarom i slugam . .	2108	2023	92
Naknade odjeće Milosrdnicam	720	720	—
Bogoslužba	225	225	02
Potrebštine ureda i pisarne	50	81	55
Nagrade i pripomoći	100	80	—
Nove gradnje	—	—	—
Uzdržanje sgradâ	400	243	54
Hrana i liečenje umobolnih u Ludnici Šibenskoj:			
Jela	*19000*	*20884*	*45*
Ljekovi nabavljeni kod ljekarnica a pravljeni kod Bolnice	*240*	*682*	*73*
Ljekovi tvoreni u Bolnici	*50*	*156*	*31*
Pokretnine i pokućstvo	*300*	*240*	*22½*
Odjeće i rublje	*2000*	*860*	*66*
Postelje i nabave postelja	*400*	*276*	*88*
Drva i ugljev	*600*	*718*	*16*
Svieće	*300*	*672*	*70*
Pranje	*100*	*108*	*11*
Bogoslužba	*10*	*11*	*25*
Prenos i pratnja ludjaka	*600*	*355*	*76*
Pokop	*70*	*45*	*40*
Sitni troškovi	*10*	—	—
Sbroj troškova u upravu .	23680	25010	63½
Tereti na imetku Ludnice	55	—	—
Kirurgična orudja	100	134	66
Troškovi za osiguranje	60	52	48
Služba brzojava i telefona	40	40	—
Razni troškovi	500	566	64
Gojitba vrtla. Nabava vode	—	110	—
Instalacija eletričke razsvjete	—	1188	44
Skupa .	30118	33223	44½
B. Troškovi u hranu i liečenje ludjaka van Dalmacije	1000	960	98
Skupa troškova .	31118	34184	42½
Prihodi.			
Naknade od ludjaka plaćaoca	4000	5484	33
„ od Obćina Dalmatinskih	18500	18521	20
„ od drugih pokrajina u Carevini .	500	67	—
„ za uznike	—	358	45
Skupa Prihoda .	23000	24430	98

Razbrojitba na B.

Hrana i liečenje ludjaka Dalmatinaca van Dalmacije:

a) u Ludnicam Austro-Ugar

—∞		
Sbroj .	—	-

b) u Ludnicam inozemskim

Carigrad . . .	309	1
Mletci . . .	651	7
Sbroj .	960	8
Skupa .	960	8

TABLICA IX. **Pokrajinska Zaklada dalmatinska.** **Godina 1895.**

Izkaz prihodâ i razhodâ preobratom baštine.

	Prihodi			Razhodi		
	u gotovini		u Obveznicam	u gotovini		u Obveznicam
	fior.	novč	fior.	fior.	novč	fior.
I. Preobrat gotovine u glavnicam na dobit: Položeno u poštarsku štedionicu sa strane Bolnice Dubrovačke	—	—	—	62	50	—
II. Preobrat glavnica na dobit u gotovinu: Izplata obćine Zadarske za VII obrok ciene za staru Bolnicu . . . . f. 1000; Isto od obćine Šibenske za VII obrok „ 300; Isto od rečene obćine za VIII obrok zajma od f. 5000 . . . . . . „ 500	1800					
III. Preobrat obveznica u gotovinu: Obveznice dalmat. Zajma 1883 utrnute . .	200	—	—	—	—	200
IV. Preobrat gotovine u obveznice: Nabava državnih obveznica po Bolnici Dubrovačkoj od	—	—	100	—	—	—
za fior. .	—	—	—	101	50	—
V. Utrnuće pokrajinskog duga: a) Zajam 1883 . . . . . f. 9400; b) „ 1886 . . . . . „ 7300				16700	—	—
Skupa .	2000	—	100	16864	—	200

TABLICA X. **Pokrajinska Zaklada dalmatinska.**

Izkaz priholâ i

	Prihodi		Razhodi		OSTANCI							
					početni				konačni			
					imovni		dugovni		imovni		dugoni	
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	nč.	fior.	novč	fior.	nč.
I. Sahrane i drugi privremeni prihodi povratni	12792	73½	23429	87½	—	—	15100	28	—	—	446	14
II. Predujmovi podani uz povratak . . .	46836	56½	109060	41½	67866	62	—	—	80090	47	—	—
III. Pripomoći drugim zakladam uz povratak:												
1) Pokrajinskoj zakladi učionskoj . .	—	—	28256	92½	73751	53	—	—	102008	45½	—	—
2) Zakladi mirovinskoj učiteljskoj .	1828	94½	—	—	4605	54½	—	—	2776	60	—	—
3) Tekućem računu	88814	58	82203	48½	88814	58	—	—	82203	48½	—	—
Sbroj pripomoći na III	90647	52½	110460	41	167171	65½	—	—	186988	54	—	—
Skupa prometnih točaka.	200272	82½	242950	70	235038	27½	15100	28	267079	01	4463	[illegible]

razhodâ prometnih.

	I Z K A Z									
	od godine 1895		od predjašnjih ostanaka		Skupa		Ostanci konačni			
							imovni		dugovni	
	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč.
I.										
Sahrane i drugi prihodi povratni	12792	73½	15100	28	27893	01½				
Povraćeno	8581	29½	14848	58	23429	87½				
Ostaje da se povrati .	4211	44	251	70	4463	14	—	—	4463	14
II.										
Predujmovi podani	109060	41½	67866	62	176927	03½				
„ utjerani	48283	40	48553	16½	96836	56½				
Ostaje utjerati .	60777	01½	19313	45½	80090	47	80090	47	—	—
III.										
Pripomoći:										
1) „Pokr. Zakladi Učionskoj"	28256	92½	73751	53	102008	45½				
Utjerano	—	—	—	—		—				
Ostaje utjerati .	28256	92½	73751	53	102008	45½	102008	45½	—	—
2) „Mirovinskoj Učiteljskoj"	—	—	4605	54½	4605	54½				
Utjerano	—	—	1828	94½	1828	94½				
Ostaje utjerati .	–	—	2776	60	2776	60	2776	60	—	—
3) Tekućemu računu . . .	82203	48½	88814	58	171018	06½				
Utjerano	—	-	88814	58	88814	58				
Ostaje utjerati .	82203	48½	—	--	82203	48½	82203	48½	—	—
Skupa pripomoći na III. . .	110460	41	167171	65½	277632	06½				
Utjerano	–	—	90643	52½	90643	52½				
Ostaje utjerati .	110460	41	76528	13	186988	54	186988	54	—	—
Skupa ostanaka .							267079	01	4463	14

TABLICA XI. **Pokrajinska Zaklada dalmatinska**

Izkaz baštine

BAŠTINA		Pokrajinska Zaklada fior.	novč.
a) Vriednost nepokretnina		—	—
b) Vriednost u glavnici daća i doprinesaka		—	—
c) Glavnice na zajam		9700	—
d) Obveznice (pisana vriednost):	Dohodci u bankam	100	—
	Pokrajinski zajam dalmatinski .	600	—
e) Pokretnine, pokućstvo itd.		—	—
	Skupa .	10400	—
	Stanje baštine svrhom god. 1894 .	12300	—
	Porestak i *odpadak* .	*1900*	—

PRIMJETBE

Pokrajinska Zaklada. — Smanjak fioa. 1900 zavisi:

a) Jer je Obćina Zadarska platila VII obrok kupovne ciene stare Bolnice su .	f.	000
b) Jer ie Obćina Šibenska podmirila VII obrok kupovne ciene stare Bolnice su .	„	300
c) Takodjer ista VIII obrok od predujmljenih fior. 5000	„	500
d) Jer je utrnuta Obveznica Br. 1643 zajma god. 1883	„	100
Smanjak kao gori .	f.	900

svrhom godine 1895.

BOLNICE										Skupa	
Zadar		Šibenik		Split		Dubrovnik		Kotor			
fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč
232900	—	296000	—	100000	—	212232	86	2000	—	843132	86
—	—	—	—	—	—	66429	90	—	—	66429	90
—	—	244	92	370	45½	8392	09	—	—	18707	46½
—	—	1600	—	12800	—	16455	—	200	—	31155	—
—	—	—	—	—	—	1000	—	—	—	1600	—
50000	—	60500	—	15590	—	30000	—	520	33	156610	33
282900	—	358344	92	128760	45½	334509	85	2720	33	1117635	55½
277784	—	350824	92	129584	00½	331909	85	2504	03	1104906	80½
5116	—	7520		*823*	*55*	2600	—	216	30	12728	75

B O L N I C E.

Zadar i Šibenik. — Porestak fior. 5116, dotično fior. 7520, zavisi od novih nabava pokretnina, spravâ, rublja itd učinjenih u god. 1895.

Spljet. — Smanjak fior. 823:55 zavisi od u spravam i rublju obavljenih otrieba kroz god. 1895.

Dubrovnik. — Porestak fior 2600 zavisi od novih nabava kao za bolnicu zadarsku.

Nahodište Kotorsko — Usljed nabava predmeta u imovniku, uknjiženih, imetak se je nahodišta povećao za fior. 216:30.

TABLICA XII. **Pokrajinska Zaklada dalmatinska.**

Izkaz pomrsba i izpravaka ostanaka imovnih i

	Konačni ostanci ukazani u konačnom računu 1894		Promjene nastale usljed						Ostanci početni prenešeni u konačnom računu 1895	
			Pomrsba		Izpravaka					
					na manje		na više			
	fior.	novč	fior.	nč	fior.	nč.	fior.	novč.	fior.	novč
Ostanci imovni.										
A. Ostanci gdje nastade promjena: Naslov III. Naknade bolničkih troškova	25849	40½	—	—	122	30	1	—	25728	10½
Naknade nepredračunane . .	168	94	—	—	—	—	50	—	218	94
Predujmovi utjerani	67866	60½	—		—	—	—	½	67866	62
B. Ostanci bez promjenâ . . .	203040	87½	—	—		—	—	—	203040	87½
Sbroj .	296925	83½	—	—	122	30	51	½	296854	54
Ostanci dugovni.										
A. Ostanci bez promjenâ: Naslov VII. Putevi	771	39	200	—	—	—	—	—	571	39
„ VIII. Vode	300	—	100	—	—	—	—	—	200	—
„ IX Bolnice	6359	65	—	—	30	—	257	—	6586	65
„ XII. Učione	50	—	—	—	—	—	3976	10½	4026	10½
B. Ostanci bez promjenâ . . .	16468	65	—	—	—	—	—	—	16468	65
Sbroj .	23949	69	300	—	30	—	4233	10½	27852	79½

dugovnih prenešenih iz konačnog računa 1894 u onoj 1895.

Konačni imovni ostanci ukazani u konačnom računu godine 1894 sa . . f. 296925:83½
usljed izpravaka u manje za . . . f. 122:30
odbiv izpravke u više za . . . . „ 51:00½
obališe se na . . . . f. 71:29½
te s toga prenielo se u konačni račun 1895 f. 296854:54

Promjene se odnose na sliedeće naslove:
Naslov III. „Naknade bolničkih troškova".
Smanjak fior. 122:30 i porestak fior. 1, nastade usljed izpravaka pristojbina.
„Naknade troškova nepredrazbrojenih".
Porestak fior. 50 zavisi takogjer od izpravaka pristojbina.
„Predujmovi utjerani".
Porestak od ½ novč. nastade isto usljed izpravaka pristojbina.

Konačni dugovni ostanci prikazani u konačnom računu godine 1894 sa . f. 23949:69
usljed izpravaka u više za . . . f. 4233:10½
odbiv pomrsbe za . . f. 300
i izpravke u manje za „ 30 „ 330:—
povišiše se za f. 3903:10½
i s toga prenielo se u konačni račun godine 1895 . . . . . f. 27852:79½

Promjene se odnose na sliedeće naslove:
Naslov VII. „Putevi".
Izbrisano je bilo fior. 200 sa zagodbe dotične doznake.
Naslov VIII. „Vode".
Izbrisano je bilo s istoga uzroka fior. 100.
Naslov IX. „Bolnice".
Izpravak fior. 30 u manje, i onaj fior. 257 u više, nastadoše usljed izpravaka pristojbina.
Naslov XII. „Učione".
Točka 1 „Doprinesak pokrajinskoj Učionskoj Zakladi" ima višak ostanaka od f. 3922:80½
dočim točka 2. „Doprinesak pokrajinskoj Mirovinskoj Zakladi" ima višak od f. 53:30
to jest skupa konačni dugovni ostanci naslova XII. porasli su za f. 3976:10½
Ovi povišci nastadoše usljed izpravaka pristojbina, što proiztiče iz dotičnih konačnih računa god. 1895 dviju zaklada.

Prilog **A.**

Pokrajinska Zaklada dalmatinska. Godina 1895.

Razbrojitba

troškova u upravu, liečenje i hranu bolestnika u Bolnicam dalmatinskim i u Ludnici Šibenskoj, za svaku napose.

Bolestnici. *Troškovi.*	Predračun za godinu 1895	god. 1895		Pristoj godina predjašnjih: Ostanci početni		od nadošlca	
	fior.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
A. Troškovi u upravu, liečenje i hranu bolestnika kod Bolnica u Dalmaciji:							
Najam činovnikom i liečnikom	3067	3993	49	200	—	—	—
Najam i nadnice bolničarom i slugam . .	1284	1728	30	124	—	—	—
Naknada odjeće Milosrdnicam	1020	1020	—	—	—	—	—
Bogoslužba	520	519	96	30	—	—	—
Potrebština ureda i pisarne	140	184	28	—	—	—	—
Nagrade i pripomoći . , ...	150	60	—	—	—	—	—
Nove gradnje	—	2090	—	—	—	—	—
Uzdržanje zgradâ	1000	2039	43	—	—	—	—
Hrana i liečenje kod Bolnica u Dalmaciji:							
Jela	*19000*	*21479*	*27*	—	—	—	—
Liekovi nabavljeni kod Ljekarnica . .	*3700*	*3580*	*16*	*33*	*34*	—	—
Liekovi tvoreni u Bolnicam	*400*	*498*	*48*	—	—	—	—
Potrebe, pokretnine i pokućstvo . . .	*1000*	*1176*	*75*	—	—	—	—
Odjeće i rublje bolestnikom	*800*	*804*	*78*	—	—	—	—
Postelje i naprave postelja	*1000*	*1287*	*38*	—	—	—	—
Drva i ugalj	*800*	*2202*	*63*	—	—	—	—
Svieće	*500*	*525*	*25*	—	—	—	—
Pralo	*200*	*190*	*58*	—	—	—	—
Potrebe bogoslužbe	*90*	*98*	*60*	—	—	—	—
Prevozarina i pratnja belesnika . . .	—	*34*	*13*	—	—	—	—
Pokop	*250*	*397*	*05*	—	—	—	—
Sitni troškovi	*10*	*1*	*05*	—	—	—	—
Sbroj troškova u hranu i liečenje .	*27750*	*32276*	*11*	*33*	*34*	—	—
Od toga odbiv naknadjeuo: a) *za rodilje*	—	*1281*	—	—	—	—	—
b) *za nahode*	—	*605*	*37*	—	—	—	—
Ostaje troška u hranu i liečenje bolestnika	27750	30389	74	33	34	—	—
Tereti na vlastitom biću Bolnica . . .	—	14	72	—	—	—	—
Kirurgična orudja	300	378	44	—	—	—	—
Troškovi u posiguranja	85	93	19	—	—	—	—
Služba brzojava i telefona.	60	22	92	—	—	—	—
Prevozarina osoblja zdravstvenog i upraviteljnog	444	444	—	—	—	—	—
Razni troškovi	400	830	25	—	—	—	—
Nabava vode	150	302	16	—	—	—	—
Inštalacija eletričke razsvjete	—	—	—	—	—	—	—
Skupa .	36370	44110	88	387	34	—	—

Zadarska.

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1895		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1895		od godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
4193	49	3993	49	200	—	4193	49	—	—	—	—	—	—
1852	30	1590	30	124	—	1714	30	138	—	—	—	138	—
1020	—	1020	—	—	—	1020	—	—	—	—	—	—	—
549	96	489	96	30	—	519	96	30	—	—	—	30	—
184	28	184	28	—	—	184	28	—	—	—	—	—	—
60	—	60	—	—	—	60	—	—	—	—	—	—	—
2090	—	2090	—	—	—	2090	—	—	—	—	—	—	—
2039	43	2039	43	—	—	2039	43	—	—	—	—	—	—
21479	27	21479	27	—	—	21479	27	—	—	—	—	—	
3613	50	3546	82	33	34	3580	16	33	34	—	—	33	34
498	48	498	48	—	—	498	48	—	—	—	—	—	—
1176	75	1176	75	—	—	1176	75	—	—	—	—	—	—
804	78	804	78	—	—	804	78	—	—	—	—	—	—
1287	38	1287	38	—	—	1287	38	—	—	—	—	—	—
2202	63	2202	63	—	—	2202	63	—	—	—	—	—	—
525	25	525	25	—	—	525	25	—	—	—	—	—	—
190	58	190	58	—	—	190	58	—	—	—	—	—	—
98	60	98	60	—	—	98	60	—	—	—	—	—	—
34	13	34	13	—	—	34	13	—	—	—	—	—	
397	05	397	05	—	—	397	05	—	—	—	—	—	—
1	05	1	05	—	—	1	05	—	—	—	—	—	—
32309	45	32242	77	33	34	32276	11	33	34	—	—	33	34
1281	—	1281	—	—	—	1281	—	—	—	—	—	—	—
605	37	605	37	—	—	605	37	—	—	—	—	—	—
30423	08	30356	40	33	34	30389	74	33	34	—	—	33	34
14	72	14	72	—	—	14	72	—	—	—	—	—	—
378	44	378	44	—	—	378	44	—	—	—	—	—	—
93	19	93	19	—	—	93	19	—	—	—	—	—	—
22	92	10	42	—	—	10	42	12	50	—	—	12	50
444	—	444	—	—	—	444	—	—	—	—	—	—	—
830	25	830	25	—	—	830	25	—	—	—	—	—	—
302	16	302	16	—	—	302	16	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
44498	22	43897	04	387	34	44284	38	213	84	—	—	213	84

Bolestnici. *Troškovi*	Predračun za godinu 1895	god. 1895		Pristoj godina predjašnjih Ostanci početni		od nadošlica	
	fior.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč
A Troškovi u upravu, liečenje i hranu bolestnika kod Bolnica u Dalmaciji:							
Najam činovnikom i liečnikom	2180	1886	60	—	—	—	—
Najam i nadnice bolničarom i slugam . .	1764	1931	20	151	—	—	—
Naknade odjeće Milosrdnicam	720	720	—	300	—	—	—
Bogoslužba	225	225	02	25	—	—	—
Potrebštine ureda i pisarne	120	519	76	—	—	—	—
Nagrade i pripomoći	150	—	—	—	—	—	—
Nove gradnje	—	—	—	—	—	—	—
Uzdržanje sgradâ	500	1035	60	—	—	—	—
Hrana i liečenje kod Bolnica u Dalmaciji:							
Jela	*16000*	*19225*	*96½*	—	—	—	—
Ljekovi nabavljeni kod Ljekarnica . . .	*1900*	*789*	*99*	*20*	—	—	—
Ljekovi tvoreni u Bolnicam	*150*	*481*	*96*	—	—	—	—
Potrebe pokretnine i pokućstvo . . .	*800*	*1241*	*50½*	—	—	—	—
Odjeće i rublje bolestnikom	*1200*	*548*	*01*	—	—	—	—
Postelje i nabave postelja	*370*	*884*	*43*	—	—	—	—
Drva i ugljev	*700*	*763*	*19*	—	—	—	—
Svieće	*300*	*587*	*65*	—	—	—	—
Pralo	*100*	*117*	*38*	—	—	—	—
Potrebe bogoslužbe	*75*	*89*	*39*	—	—	—	—
Prevozarina i pratnja bolestnika . . .	*200*	*198*	*35*	—	—	—	—
Pokop	*200*	*176*	*70*	—	—	—	—
Sitni troškovi	*30*	—	—	—	—	—	—
Sbroj troškova u hranu i liečenje . .	*22025*	*25104*	*52*	*20*	—	—	—
Od toga odbiv naknadjeno: a) *za rodilje*	—	*543*	*45*	—	—	—	—
b) *za nahode*	—	*998*	*89*	—	—	—	—
Ostaje troška u hranu i liečenje bolestnika	22025	23562	18	20	—	—	—
Tereti na vlastitom biću Bolnica	10	2	92	—	—	—	—
Kirurgična orudja	300	1302	42	—	—	—	—
Troškovi u posiguranja	60	57	58	—	—	—	—
Služba brzojava i telefona	40	40	—	20	—	—	—
Prevozarina osoblja zdravstvenog i upraviteljnog	—	—	—	—	—	—	—
Razni troškovi	400	460	02	—	—	—	—
Nabava vode	—	114	55	37	50	—	—
Inštalacija eletričke razsvjete		1188	44	—	—		
Skupa .	28604	33046	29	553	50	—	—

Šibenska.

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1895		za godine predjašnje		Skupa		od g. 1895		godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč
1886	60	1693	27	—	—	1693	27	193	33	—	—	193	33
2082	20	1931	20	151	—	2082	20	—	—	—	—	—	—
1020	—	720	—	300	—	1020	—	—	—	—	—	—	—
250	02	225	02	25	—	250	02	—	—	—	—	—	—
519	76	519	76	—	—	519	76	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1035	60	1035	60	—	—	1035	60	—	—	—	—	—	—
19225	96½	19225	96½	—	—	19225	96½	—	—	—	—	—	—
809	99	789	99	20	—	809	99	—	—	—	—	—	—
481	96	481	96	—	—	481	96	—	—	—	—	—	—
1241	50½	1241	50½	—	—	1241	50½	—	—	—	—	—	—
548	01	548	01	—	—	548	01	—	—	—	—	—	—
884	43	884	43	—	—	884	43	—	—	—	—	—	—
763	19	763	19	—	—	763	19	—	—	—	—	—	—
587	65	587	65	—	—	587	65	—	—	—	—	—	—
117	38	117	38	—	—	117	38	—	—	—	—	—	—
89	39	89	39	—	—	89	39	—	—	—	—	—	—
198	35	198	35	—	—	198	35	—	—	—	—	—	—
176	70	176	70	—	—	176	70	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25124	52	25104	52	20	—	25124	52	—	—	—	—	—	—
543	45	543	45	—	—	543	45	—	—	—	—	—	—
998	89	998	89	—	—	998	89	—	—	—	—	—	—
23582	18	23562	18	20	—	23582	18	—	—	—	—	—	—
2	92	2	92	—	—	2	92	—	—	—	—	—	—
1302	42	1302	42	—	—	1302	42	—	—	—	—	—	—
57	58	57	58	—	—	57	58	—	—	—	—	—	—
60	—	40	—	20	—	60	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
460	02	460	02	—	—	460	02	—	—	—	—	—	—
152	05	114	55	—	—	114	55	—	—	37	50	37	50
1188	44	1188	44	—	—	1188	44	—	—	—	—	—	—
33599	79	32852	96	516	—	33368	96	193	33	37	50	230	83

Bolestnici. *Troškovi.*	Predračun za godinu 1895	Pristoj					
		god. 1895		godina predjašnjih			
				od ostanaka početnih		od nadošlia	
	fior.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.
A. Troškovi u upravu, liečenje i hranu bolestnika kod Bolnica u Dalmaciji:							
Najam činovnikom i liečnikom	1967	1966	66	—	—	—	—
Najam i nadnice bolničarom i slugam . .	1260	960	—	—	—	—	—
Naknada odjeće Milosrdnicam	540	584	30	135	—	—	—
Bogoslužba	300	300	—	50	—	—	—
Potrebština ureda i pisarne	130	171	50	—	—	—	—
Nagrade i pripomoći	150	—	—	20	—	—	—
Nove gradnje	—	—	—	—	—	—	—
Uzdržanje zgradâ	500	317	07	—	—	—	—
Hrana i liečenje kod Bolnica u Dalmaciji:							
Jela	*13000*	*14133*	*60*	—	—	—	—
Liekovi nabavljeni kod Ljekarnica . . .	*1600*	*1968*	*47*	*33*	*33*	—	—
Liekovi tvoreni u Bolnicam	*50*	*96*	*16*	—	—	—	—
Potrebe, pokretnine i pokućstvo . . .	*230*	*290*	*46*	—	—	—	—
Odjeće i rublje bolestnikom	*600*	*252*	*14*	—	—	—	—
Postelje i naprave postelja	*300*	*143*	*62*	—	—	—	—
Drva i ugalj	*600*	*435*	*55*	—	—	—	—
Svieće	*1500*	*1448*	*11*	—	—	—	—
Pralo	*200*	*35*	*67*	—	—	—	—
Potrebe bogoslužbe	*50*	*92*	*41*	—	—	—	—
Prevozarina i pratnja bolestnika . . .	—	—	—	—	—	—	—
Pokop	*150*	*607*	*32½*	—	—	—	—
Sitni troškovi	*10*	—	—	—	—	—	—
Sbroj troškova u hranu i liečenje .	*18290*	*19503*	*51½*	*33*	*33*	—	—
Od toga odbiv naknadjeno: a) *za rodilje*	—	*470*	*58*	—	—	—	—
b) *za nahode*	—	*832*	*73*	—	—	—	—
Ostaje troška u hranu i liečenje bolestnika	18290	18200	20½	33	33	—	—
Tereti na vlastitom biću Bolnica	60	17	91	—	—	—	—
Kirurgična orudja	400	338	62	—	—	—	—
Troškovi u osiguranja	47	47	37	—	—	—	—
Služba brzojava i telefona	—	63	11	—	—	—	—
Prevozarina osoblja zdravstvenog i upraviteljnog	—	—	—	—	—	—	—
Razni troškovi	300	251	81	—	—	—	—
Nabava vode	200	200	—	—	—	—	—
Inštalacija električka razsvjete	—	—	—	—	—	—	—
Skupa .	24144	23418	55½	238	33	—	—

Spljetska.

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1895		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1895		godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
1966	66	1966	66	—	—	1966	66	—	—	—	—	—	—
960	—	960	—	—	—	960	—	—	—	—	—	—	—
719	30	419	30	135	—	554	30	165	—	—	—	165	—
350	—	250	—	50	—	300	—	50	—	—	—	50	—
171	50	171	50	—	—	171	50	—	—	—	—	—	—
20	—	—	—	20	—	20	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
317	07	317	07	—	—	317	07	—	—	—	—	—	—
14133	60	14133	60	—	—	14133	60	—	—	—	—	—	—
2001	80	1935	13	33	33	1968	46	33	34	—	—	33	34
96	16	96	16	—		96	16	—	—	—	—	—	—
290	46	290	46	—	—	290	46	—	—	—	—	—	—
252	14	252	14	—	—	252	14	—	—	—	—	—	—
143	62	143	62	—	—	143	62	—	—	—	—	—	—
435	55	435	55	—	—	435	55	—	—	—	—	—	—
1448	11	1448	11	—	—	1448	11	—	—	—	—	—	—
35	67	35	67	—	—	35	67	—	—	—	—	—	—
92	41	92	41	—	—	92	41	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
607	32½	607	32½	—	—	607	32½	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19536	84½	19470	17½	33	33	19503	50½	33	34	—	—	33	34
470	58	470	58	—	—	470	58	—	—	—	—	—	—
832	73	832	73	—	—	832	73	—	—	—	—	—	—
18233	53½	18166	86½	33	33	18200	19½	33	34	—	—	33	34
17	91	17	91	—	—	17	91	—	—	—	—	—	—
338	62	338	62	—	—	338	62	—	—	—	—	—	—
47	37	47	37	—		47	37	—	—	—	—	—	—
63	11	63	11	—	—	63	11	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
251	81	251	81	—	—	251	81	—	—	—	—	—	—
200	—	200	—	—	—	200	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23656	88½	23170	21½	238	33	23408	54½	248	34	—	—	248	34

Bolestnici. Troškovi.	Predračun za godinu 1895	Pristoj: god. 1895		godina predjašnjih: Ostanci početni		od nadošlia	
	fior.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	noč.
A. Troškovi u upravu, liečenje i hranu bolestnika kod Bolnica u Dalmaciji:							
Najam činovnikom i liečnikom	2327	2331	67	—	—	—	—
Najam i nadnice bolničarom i slugam . .	1320	1164	—	30	—	—	—
Naknada odjeće Milosrdnicam	720	720	—	—	—	—	—
Bogoslužba	400	400	—	—	—	—	—
Potrebština ureda i pisarne	110	123	70	—	—	—	—
Nagrade i pripomoći . , ...	150	50	—	—	—	—	—
Nove gradnje	—	—	—	—	—	—	—
Uzdržanje zgradâ	220	360	94	—	—	—	—
Hrana i liečenje kod Bolnica u Dalmaciji:							
Jela	*8500*	*9612*	*01½*	—	—	—	—
Liekovi nabavljeni kod Ljekarnica . .	*1800*	*1326*	*39*	—	—	—	—
Liekovi tvoreni u Bolnicam	*100*	*119*	*41*	—	—	—	—
Potrebe, pokretnine i pokućstvo . . .	*180*	*183*	*93*	—	—	—	—
Odjeće i rublje bolestnikom	*300*	*707*	*45*	—	—	—	—
Postelje i naprave postelja	*500*	*176*	*20*	—	—	—	—
Drva i ugalj	*700*	*1165*	*13*	—	—	—	—
Svieće	*300*	*366*	*56*	—	—	—	—
Pralo	*100*	*83*	*41*	—	—	—	—
Potrebe bogoslužbe	*110*	*241*	*30½*	—	—	—	—
Prevozarina i pratnja belesnika . . .	*50*	*28*	—	—	—	—	—
Pokop	*300*	*212*	*62½*	—	—	—	—
Sitni troškovi	*20*	*2*	*06*	—	—	—	—
Sbroj troškova u hranu i liečenje .	*12960*	*14224*	*48½*	—	—	—	—
Od toga odbiv naknadjeuo: a) *za rodilje*	—	*599*	*26*	—	—	—	—
b) *za nahode*	—	*408*	*21*	—	—	—	—
Ostaje troška u hranu i liečenje bolestnika	12960	15217	01½	—	—	—	—
Tereti na vlastitom biću Bolnica . . .	930	710	98	—	—	—	—
Kirurgična orudja	300	222	94	—	—	—	—
Troškovi u posiguranja	90	87	30	—	—	—	—
Služba brzojava i telefona.	—	—	—	—	—	—	—
Prevozarina osoblja zdravstvenog i upraviteljnog	—	—	—	—	—	—	—
Razni troškovi	400	260	30	—	—	—	—
Nabava vode	100	81	90	—	—	—	—
Inštalacija eletričke razsvjete	—	—	—	—	—	—	—
Skupa .	20027	19730	75	30	—	—	—

Dubrovačka.

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1895		za godine predjašnje		Skupa		od g. 1895		godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč
2331	67	2331	67	—	—	2331	67	—	—	—	—	—	—
1194	—	1164	—	30	—	1194	—	—	—	—	—	—	—
720	—	720	—	—	—	720	—	—	—	—	—	—	—
400	—	390	—	—	—	390	—	10	—	—	—	10	—
123	70	123	70	—	—	123	70	—	—	—	—	—	—
50	—	50	—	—	—	50	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
360	94	360	94	—	—	360	94	—	—	—	—	—	—
9612	01½	9612	01½	—	—	9612	01½	—	—	—	—	—	—
1326	39	1326	39	—	—	1326	39	—	—	—	—	—	—
119	41	119	41	—	—	119	41	—	—	—	—	—	—
183	93	183	93	—	—	183	93	—	—	—	—	—	—
707	45	707	45	—	—	707	45	—	—	—	—	—	—
176	20	176	20	—	—	176	20	—	—	—	—	—	—
1165	13	1165	13	—	—	1165	13	—	—	—	—	—	—
366	56	366	56	—	—	366	56	—	—	—	—	—	—
83	41	83	41	—	—	83	41	—	—	—	—	—	—
241	30½	241	30½	—	—	241	30½	—	—	—	—	—	—
28	—	28	—	—	—	28	—	—	—	—	—	—	—
212	62½	212	62½	—	—	212	62½	—	—	—	—	—	—
2	06	2	06	—	—	2	06	—	—	—	—	—	—
14224	48½	14224	48½	—	—	14224	48½	—	—	—	—	—	—
599	26	599	26	—	—	599	26	—	—	—	—	—	—
408	21	408	21	—	—	408	21	—	—	—	—	—	—
13217	01½	13217	01½	—	—	13217	01½	—	—	—	—	—	—
710	98	710	98½	—	—	710	98½	—	—	—	—	—	—
222	94	222	94	—	—	222	94	—	—	—	—	—	—
87	30	—	—	—	—	—	—	87	30	—	—	87	30
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
260	30	260	30	—	—	260	30	—	—	—	—	—	—
81	90	81	90	—	—	81	90	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19760	75	19633	45	30	—	19633	45	97	30	—	—	97	30

Bolestnici. *Troškovi.*	Predračun za godinu 1895	god. 1895		Pristoj godina predjašnjih od ostanaka početnih		od nadošlca	
	fior.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
A. Troškovi u upravu, liečenje i hranu bolestnika kod Bolnica u Dalmaciji:							
Najam činovnikom i liečnikom	2080	2746	56	—	—	—	—
Najam i nadnice bolničarom i slugam	2108	2023	92	142	—	—	—
Naknada odjeće Milosrdnicam	720	720	—	300	—	—	—
Bogoslužba	225	225	02	25	—	—	—
Potrebština ureda i pisarne	50	81	55	—	—	—	—
Nagrade i pripomoći	100	80	—	—	—	—	—
Nove gradnje	—	—	—	—	—	—	—
Uzdržanje zgradâ	400	243	54	—	—	—	—
Hrana i liečenje kod Bolnica u Dalmaciji:							
Jela	*19000*	*20884*	*45*	—	—	—	—
Liekovi nabavljeni kod Ljekarnica	*240*	*682*	*73*	*20*	—	—	—
Liekovi tvoreni u Bolnicam	*50*	*156*	*31*	—	—	—	—
Potrebe, pokretnine i pokućstvo	*300*	*240*	*22½*	—	—	—	—
Odjeće i rublje bolestnikom	*2000*	*860*	*66*	—	—	—	—
Postelje i naprave postelja	*400*	*276*	*88*	—	—	—	—
Drva i ugalj	*600*	*718*	*16*	—	—	—	—
Svieće	*300*	*672*	*70*	—	—	—	—
Pralo	*100*	*108*	*11*	—	—	—	—
Potrebe bogoslužbe	*10*	*11*	*25*	—	—	—	—
Prevozarina i pratnja bolestnika	*600*	*355*	*76*	—	—	—	—
Pokop	*70*	*43*	*40*	—	—	—	—
Sitni troškovi	*10*	—	—	—	—	—	—
Sbroj troškova u hranu i liečenje	*23680*	*25010*	*63½*	*20*	—	—	—
Od toga odbiv naknadjeno: a) *za rodilje*	—	—	—	—	—	—	—
b) *za nahode*	—	—	—	—	—	—	—
Ostaje troška u hranu i liečenje bolestnika	23680	25010	63½	20	—	—	—
Tereti na vlastitom biću Bolnica	55	—	—	—	—	—	—
Kirurgična orudja	100	134	66	—	—	—	—
Troškovi u osiguranja	60	52	48	—	—	—	—
Služba brzojava i tetefona	40	40	—	20	—	—	—
Prevozarina osoblja zdravstvenog i upraviteljnog	—	—	—	—	—	—	—
Razni troškovi	500	566	64	—	—	—	—
Nabava vode	—	110	—	37	50	—	—
Inštalacija električne razsvjete	—	1188	44	—	—	—	—
Skupa	30118	33223	44½	544	50	—	

Sibenska.

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1895		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1895		od godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
2746	56	2553	23	—	—	2553	23	193	33	—	—	193	33
2165	92	2023	92	127	—	2150	92	—	—	15	—	15	—
1020	—	720	—	300	—	1020	—	—	—	—	—	—	—
250	02	225	02	25	—	250	02	—	—	—	—	—	—
81	55	81	55	—	—	81	55	—	—	—	—	—	—
80	—	80	—	—	—	80	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
243	54	243	54	—	—	243	54	—	—	—	—	—	—
20884	45	20884	45	—	—	20884	45	—	—	—	—	—	—
702	73	682	73	20	—	702	73	—	—	—	—	—	—
156	31	156	31	—	—	156	31	—	—	—	—	—	—
240	22½	240	22½	—	—	240	22½	—	—	—	—	—	—
860	66	860	66	—	—	860	66	—	—	—	—	—	—
276	88	276	88	—	—	276	88	—	—	—	—	—	—
718	16	718	16	—	—	718	16	—	—	—	—	—	—
672	70	672	70	—	—	672	70	—	—	—	—	—	—
108	11	108	11	—	—	108	11	—	—	—	—	—	—
11	25	11	25	—	—	11	25	—	—	—	—	—	—
355	76	353	76	—	—	355	76	—	—	—	—	—	
43	40	43	40	—	—	43	40	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25030	63½	25010	63½	20	—	25030	63½	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25030	63½	25010	63½	20	—	25030	63½	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
134	66	134	66	—	—	134	66	—	—	—	—	—	—
52	48	52	48	—	—	52	48	—	—	—	—	—	—
60	—	40	—	20	—	60	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
566	64	566	64	—	—	566	64	—	—	—	—	—	—
147	50	110	—	—	—	110	—	—	—	37	50	37	50
1188	44	1188	44	—	—	1188	44	—	—	—	—	—	—
33767	94½	33030	11½	492	—	33522	11½	193	33	52	50	245	83

Prilog B.

Pokrajinska Zaklada dalmatinska. Godina 1895.

Razbrojitba

troškova u upravu i hranu nahodâ u Dalmaciji, za svako Nahodište napose.

Nahodi. *Troškovi*	Predračun za godinu 1895	Pristoj: god. 1895		godina predjašnjih: Ostanci početni		od nadošlica	
A. Troškovi u upravu i hranu nahoda u Dalmaciji:	fior.	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč
Najam činovnicim i nadstojnicam . . .	1293	915	54	100	—	—	—
Najam i nadnice bolničarim	300	287	50	25	—	—	—
Nadnice dojiljam . . , ...	250	167	06	—	—	—	—
Naknada odjeće Milosrdnicam	120	120	—	—	—	—	—
Potrebštine ureda i pisarne	50	7	70	—	—	—	—
Nagrade i pripomoći	40	—	—	—	—	—	—
Uzdržanje sgradâ	—	—	—	—	—	—	—
Hrana nahoda na dojitbu van Zavoda:							
a) *Troškovi u hranu nahoda na dojitbi* .	*10000*	*10657*	*90*	*944*	*20*	—	—
b) *Oprave nahodom*		*281*	*94*	—	—	—	—
Sbroj troškova u hranu .	10000	10939	84	944	20	—	—
Troškovi uprave u Zavodim:							
Hrana nahoda i dojilja	*800*	*614*	*97*	—	—	—	—
Ljekovi	*200*	*200*	—	*16*	*66*	—	—
Pokretnine i pokućstvo	*60*	—	—	—	—	—	—
Odjeće i rublje	*500*	*182*	*16*	—	—	—	—
Postelje i oprave posteljne	*60*	*98*	*29*	—	—	—	—
Drva i ugljev	*100*	*207*	*21*	—	—	—	—
Svieće	*70*	*69*	*85*	—	—	—	—
Pralo	*100*	*98*	*16*	—	—	—	—
Potrebe za bogoslužbe	—	—	—	—	—	—	—
Prevozarina nahoda	*50*	*52*	*66*	—	—	—	—
Pokop	*40*	*40*	*95*	—	—	—	—
Sitni troškovi	*10*	—	—	—	—	—	—
Sbroj troškova u upravu .	1990	1564	25	16	66	—	—
Razni troškovi	10	—	—	—	—	—	—
Inštalacija eletrične razsvjete	—	—	—	—	—	—	—
Stanarine	—	—	—	—	—	—	—
Nabava vode	—	—	—	—	—	—	—
Skupa .	14053	14001	89	1085	86	—	—

Zadarsko.

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1895		za godine predjašnje		Skupa		od g. 1895		godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč
1015	54	915	54	100	—	1015	54	—	—	—	—	—	—
312	50	262	50	25	—	287	50	25	—	—	—	25	—
167	06	167	06	—	—	167	06	—	—	—	—	—	—
120	—	120	—	—	—	120	—	—	—	—	—	—	—
7	70	7	70	—	—	7	70	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11602	*10*	*9908*	*85*	*944*	*20*	*10853*	*05*	*749*	*05*	—		*749*	*05*
281	*94*	*281*	*94*	—	—	*281*	*94*	—	—	—	—	—	—
11884	04	10190	79	944	20	11134	99	749	05	—	—	749	05
614	*97*	*614*	*97*	—	—	*614*	*97*	—	—	—	—	—	—
216	*66*	*183*	*34*	*16*	*66*	*200*	—	*16*	*66*	—	—	*16*	*66*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
182	*16*	*182*	*16*	—	—	*182*	*61*	—	—	—	—	—	—
98	*29*	*98*	*29*	—	—	*98*	*29*	—	—	—	—	—	—
207	*21*	*207*	*21*	—	—	*207*	*21*	—	—	—	—	—	—
69	*85*	*69*	*85*	—	—	*69*	*95*	—	—	—	—	—	—
98	*16*	*98*	*16*	—	—	*98*	*16*	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
52	*66*	*52*	*66*	—	—	*52*	*66*	—	—	—	—	—	—
40	*95*	*40*	*95*	—	—	*40*	*95*	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1580	91	1547	59	16	66	1564	25	16	66	—	—	16	66
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15087	75	13211	18	1085	86	14297	04	790	71	—	—	790	71

Nahodi. *Troškovi.*	Predračun za godinu 1895	god. 1895		Pristoj godina predjašnjih: od ostanaka početnih		od nadošlica	
A. Troškovi u upravu i hranu nahoda u Dalmaciji:	fior.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.
Najam činovnicim i nadstojnicam	740	973	48½	—	—	—	—
Najam i nadnice bolničarom	—	—	—	—	—	—	—
Nadnice dojiljam	250	264	29	—	—	—	—
Naknada odjeće Milosrdnicam	120	60	—	25	—	—	—
Potrebština ureda i pisarne	50	7	70	—	—	—	—
Nagrade i pripomoći	40	—	—	—	—	—	—
Uzdržanje zgradâ	60	—	—	—	—	—	—
Hrana nahoda na dojitbu van Zavoda:							
z) *Troškovi u hranu nahoda na dojitbi* .	*5200*	*3778*	*12*	*914*	*50*	—	—
b) *Oprave nahodom*		*103*	*66*	—	—	—	—
Sbroj troškova u hranu .	5200	3881	78	914	50	—	—
Troškovi uprave u Zavodim:							
Hrana nahoda i dojilja	*1000*	*998*	*89*	—	—	—	—
Ljekovi	*120*	*120*	—	*10*	—	—	—
Pokretnine i pokućstvo	*60*	—	—	—	—	—	—
Odjeće i rublje	*150*	—	—	—	—	—	—
Postelje i oprave posteljne	*250*	—	—	—	—	—	—
Drva i ugljev	*100*	*92*	*70*	—	—	—	—
Svieće	*60*	*38*	*80*	—	—	—	—
Pralo	*50*	*41*	*13*	—	—	—	—
Potrebe za bogoslužbu	—	—	—	—	—	—	—
Prevozarina nahoda	*70*	*48*	*14*	—	—	—	—
Pokop	*10*	*19*	*80*	—	—	—	—
Sitni troškovi	*10*	—	—	—	—	—	—
Sbroj troškova u upravu .	1880	1359	46	10	—	—	—
Razni troškovi	10	—	—	—	—	—	—
Inštalacija električne razsvjete	—	297	12	—	—	—	—
Stanarine	—	—	—	—	—	—	—
Nabava vode	—	20	—	—	—	—	—
Skupa .	8350	6863	83½	949	50	—	—

Šibensko.

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1895		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1895		od godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
973	48½	876	82½	—	—	876	82½	96	66	—	—	96	66
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
264	29	264	29	—	—	264	29	—	—	—	—	—	—
85	—	60	—	25	—	85	—	—	—	—	—	—	—
7	70	7	70	—	—	7	70	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4692	62	3284	32	914	50	4198	82	493	80	—	—	493	80
103	66	103	66	—	—	103	66	—	—	—	—	—	—
4796	28	3387	98	914	50	4302	48	493	80	—	—	493	80
998	89	998	89	—	—	998	89	—	—	—	—	—	—
130	—	120	—	10	—	130	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
92	70	92	70	—	—	92	70	—	—	—	—	—	—
38	80	38	80	—	—	38	80	—	—	—	—	—	—
41	13	41	13	—	—	41	13	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
48	14	48	14	—	—	48	14	—	—	—	—	—	—
19	80	19	80	—	—	19	80	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1369	46	1359	46	10	—	1369	46	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
297	12	297	12	—	—	297	12	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	—	20	—	—	—	20	—	—	—	—	—	—	—
7813	33½	6273	37½	949	50	7222	87½	590	46	—	—	590	46

Nahodi. *Troškovi*	Predračun za godinu 1895			Pristoj			
		god. 1895		godina predjašnjih			
				Ostanci početni		od nadošlica	
A Troškovi u upravu i hranu nahoda u Dalmaciji:	fior.	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč
Najam činovnicim i nadstojnicam	1343	1343	32	—	—	—	—
Najam i nadnice bolničarim	—	—	—	—	—	—	—
Nadnice dojiljam	300	274	27	—	—	—	—
Naknada odjeće Milosrdnicam	120	120	—	30	—	—	—
Potrebštine ureda i pisarne	50	7	70	—	—	—	—
Nagrade i pripomoći	40	—	—	—	—	—	—
Uzdržanje sgradâ	—	21	60	—	—	—	—
Hrana nahoda na dojitbu van Zavoda:							
a) *Troškovi u hranu nahoda na dojitbi*	*7900*	*6765*	*36*	*1640*	*25*	—	—
b) *Oprave nahodom*		*15*	*83*	—	—	—	—
Sbroj troškova u hranu	7900	6781	19	1640	25	—	—
Troškovi uprave u Zavodim:							
Hrana nahoda i dojilja	*1000*	*832*	*73*	—	—	—	—
Ljekovi	*200*	*201*	*40*	16	67	—	—
Pokretnine i pokućstvo	*30*	*3*	*60*	—	—	—	—
Odjeće i rublje	*180*	—	—	—	—	—	—
Postelje i oprave posteljne	—	*3*	*12*	—	—	—	—
Drva i ugljev	*100*	*114*	—	—	—	—	—
Svieće	*350*	*351*	*21*	—	—	—	—
Pralo	*40*	*36*	*18*	—	—	—	—
Potrebe za bogoslužbu	—	—	—	—	—	—	—
Prevozarina nahoda	*150*	*118*	*44*	—	—	—	—
Pokop	*20*	*101*	*20½*	—	—	—	—
Sitni troškovi	*10*	—	—	—	—	—	—
Sbroj troškova u upravu	2080	1761	88½	16	67	—	—
Razni troškovi	10	—	54	—	—	—	—
Inštalacija eletrične razsvjete	—	—	—	—	—	—	—
Stanarine	—	—	—	—	—	—	—
Nabava vode	—	—	—	—	—	—	—
Skupa	11843	10310	50½	1686	92	—	—

Spljetsko.

bina		Izplate								Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1895		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1895		godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
1343	32	1343	32	—	—	1343	32	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
274	27	274	27	—	—	274	27	—	—	—	—	—	—
150	—	90	—	30	—	120	—	30	—	—	—	30	—
7	70	7	70	—	—	7	70	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	60	21	60	—	—	21	60	—	—	—	—	—	—
8405	61	5462	46	1640	25	7102	71	1302	90	—	—	1302	90
15	83	15	83	—		15	83	—	—	—	—	—	—
8421	44	5478	29	1640	25	7118	54	1302	90	—	—	1302	90
832	73	832	73	—	—	832	73	—	—	—	—	—	—
218	07	184	74	16	67	201	41	16	66	—	—	16	66
3	60	3	60	—	—	3	60	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	12	3	12	—	—	3	12	—	—	—	—	—	—
114	—	114	—	—	—	114	—	—	—	—	—	—	—
351	21	351	21	—	—	351	21	—	—	—	—	—	—
36	18	36	18	—	—	36	18	—	—	—	—	—	—
—	—	—	73	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
118	44	118	44	—	—	118	44	—	—	—	—	—	—
101	20½	101	20½	—	—	101	20½	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	.	—	—	—	—	—	—	—
1778	55½	1745	22½	16	67	1761	89½	16	66	—	—	16	66
—	54	—	54	—	—	—	54	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11997	42½	8960	94½	1686	92	10647	86½	1349	56	—	—	1349	56

Nahodi.

Troškovi.

Troškovi	Predračun za godinu 1895	god. 1895		Pristoj godina predjašnjih: Ostanci početni		od nadošlica	
A. Troškovi u upravu i hranu nahoda u Dalmaciji:	fior.	fior.	novč.	fior	novč.	fior.	novč.
Najam činovnicim i nadstojnicam	983	983	33	—	—	—	—
Najam i nadnice bolničarim	300	200	—	—	—	—	—
Nadnice dojiljam	200	163	25	—	—	—	—
Naknada odjeće Milosrdnicam	120	120	—	—	—	—	—
Potrebština ureda i pisarne	100	42	10	—	—	—	—
Nagrade i pripomoći	40	—	—	—	—	—	—
Uzdržanje zgradâ	60	12	83	—	—	—	—
Hrana nahoda na dojitbu van Zavoda:							
a) *Troškovi u hranu nahoda na dojitbi*	*7900*	*7606*	—	*574*	—	—	—
b) *Oprave nahodom*		*166*	*64*	—	—	—	—
Sbroj troškova u hranu	7900	7772	64	574	—	—	—
Troškovi uprave u Zavodim:							
Hrana nahoda i dojilja	*500*	*408*	*21*	—	—	—	—
Ljekovi	*200*	*200*	—	—	—	—	—
Pokretnine i pokućstvo	*15*	*5*	—	—	—	—	—
Odjeće i rublje	*15*	*15*	—	—	—	—	—
Postelje i oprave posteljne	*125*	*138*	*30*	—	—	—	—
Drva i ugljev	*50*	*68*	*15*	—	—	—	—
Svieće	*30*	*28*	*66*	—	—	—	—
Pralo	*30*	*41*	*27*	—	—	—	—
Potrebe za bogoslužbu	—	—	—	—	—	—	—
Prevozarina nahoda	*80*	*46*	*95*	—	—	—	—
Pokop	*50*	*64*	*30*	—	—	—	—
Sitni troškovi	*10*	—	—	—	—	—	—
Sbroj troškova u upravu	1105	1015	84	—	—	—	—
Razni troškovi	10	9	65	—	—	—	—
Inštalacija eletrične razsvjete	—	—	—	—	—	—	—
Stanarine	—	—	—	—	—	—	—
Nabava vode	—	—	—	—	—	—	—
Skupa	10818	10319	64	574	—	—	—

Dubrovačko.

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1895		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1895		od godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč.
983	33	983	33	—	—	983	33	—	—	—	—	—	—
200	—	200	—	—	—	200	—	—	—	—	—	—	—
163	25	163	25	—	—	163	25	—	—	—	—	—	—
120	—	120	—	—	—	120	—	—	—	—	—	—	—
42	10	42	10	—	—	42	10	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	83	12	83	—	—	12	83	—		—	—	—	—
8180	—	*7104*	—	*574*	—	*7678*	—	*502*	—	—	—	*502*	—
166	*64*	*166*	*64*	—	—	*166*	*64*	—	—	—	—	—	—
8346	64	7270	64	574	—	7844	64	502	—	—		502	—
408	*21*	*408*	*21*		—	*408*	*21*	—	—	—	—	—	—
200	—	*200*	—	—	—	*200*	—	—	—	—	—	—	—
5	—	*5*	—	—	—	*5*	—	—	—	—	—	—	—
15	—	*15*	—	—	—	*15*	—	—	—	—	—	—	—
138	*30*	*138*	*30*	—	—	*138*	*30*	—	—	—	—	—	—
68	*15*	*68*	*15*	—	—	*68*	*15*	—	—	—	—	—	—
28	*66*	*28*	*66*	—	—	*28*	*66*	—	—	—	—	—	—
41	*27*	*41*	*27*	—	—	*41*	*27*	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
46	*95*	*46*	*95*	—	—	*46*	*95*	—	—	—	—	—	—
64	*30*	*64*	*30*	—	—	*64*	*30*	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1015	84	1015	84	—	—	1015	84			—	—	—	—
9	65	9	65	—	—	9	65	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10893	64	9817	64	574		10391	64	502	—	—	—	502	—

Nahodi. *Troškovi.*	Predračun za godinu 1895	Pristoj					
		god. 1895		godina predjašnjih			
				od ostanaka početnih		od nadošlica	
A. Troškovi u upravu i hranu nahoda u Dalmaciji:	fior.	fior.	novč	fior.	novč	fior.	novč
Najam činovnicim i nadstojnicam	450	449	98	—	—	—	—
Najam i nadnice bolničarim	—	—	—	—	—	—	—
Nadnice dojiljam	400	275	—	—	—	—	—
Naknada odjeće Milosrdnicam	—	—	—	—	—	—	—
Potrebštine ureda i pisarne	100	33	70	—	—	—	—
Nagrade i pripomoći	80	40	—	—	—	—	—
Uzdržanje sgradâ	—	32	30	—	—	—	—
Hrana nahoda na dojitbu van Zavoda:							
a) *Troškovi u hranu nahoda na dojitbi*	*5000*	*4397*	—	*394*	—	—	—
b) *Oprave uahodom*		*76*	*80*	—	—	—	—
Sbroj troškova u hranu	5000	4473	80	394	—	—	—
Troškovi uprave u Zavodim:							
Hrana nahoda i dojilja	*100*	*76*	*96*	—	—	—	—
Ljekovi	*50*	—	—	—	—	—	—
Pokretnine i pokućstvo	*60*	*19*	*92*	—	—	—	—
Odjeće i rublje	*70*	—	—	—	—	—	—
Postelje i oprave posteljne	*30*	*1*	*50*	—	—	—	—
Drva i ugljev	*100*	*91*	*70*	—	—	—	—
Svieće	*10*	*18*	*50*	—	—	—	—
Pralo	*50*	*43*	*91*	—	—	—	—
Potrebe za bogoslužbu	—	—	—	—	—	—	—
Prevozarina nahoda	*100*	*49*	*43*	—	—	—	—
Pokop	*60*	*29*	*54*	—	—	—	—
Sitni troškovi	*10*	—	—	—	—	—	—
Sbroj troškova u upravu	640	331	46	—	—	—	—
Razni troškovi	10	2	66	—	—	—	—
Inštalacija eletrične razsviete	—	—	—	—	—	—	—
Stanarine	96	96	—	—	—	—	—
Nabava vode	—	—	—	—	—	—	—
Skupa	6776	5734	90	394	—	—	—

Kotorsko.

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1895		za godine predjašnje		Skupa		od g. 1895		godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
449	98	449	98	—	—	449	98	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
275	—	275	—	—	—	275	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
33	70	33	70	—	—	33	70	—	—	—	—	—	—
40	—	40	—	—	—	40	—	—	—	—	—	—	—
32	30	32	30	—	—	32	30	—	—	—	—	—	—
4791	—	4096	—	394	—	4490	—	301	—	—		301	—
76	80	76	80	—	—	76	80	—	—	—	—	—	—
4867	80	4172	80	394	—	4566	80	301	—	—	—	301	—
76	96	76	96	—	-	76	96	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
19	92	19	92	—	—	19	92	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	50	1	50	—	—	1	50	—	—	—	—	—	—
91	70	91	70	—	—	91	70	—	—	—	—	—	—
18	50	18	50	—	—	18	50	—	—	—	—	—	—
43	91	43	91	—	—	113	91	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
49	43	49	43	—	—	49	43	—	—	—	—	—	—
29	54	29	54		—	29	54	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
331	46	331	46	—	—	331	46	—	—	—	—	—	—
2	66	2	66	—	—	2	66	—	—	—	—	—	—
—	—	-	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
96	—	96	—	—	—	96	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6128	90	5433	90	394	—	5827	90	301	—	—	—	301	

Prilog C.

Pokrajinska Zaklada dalmatinska. Godina 1895.

Razbrojitba

troškova i prihoda Naslova XII Učione, točka 4 »Doprinos Poljodjelskom Zavodu u Gružu“.

Troškovi.	Predračun za godinu 1895	god. 1895		Pristoj predjašnjih godina od ostanaka početnih		od nadošlica	
	fior.	fior.	novč	fior.	novč.	fior.	novč.
Plaće učiteljskom osoblju	2700	2700	—	—	—	—	—
Naknada stanarine pristavu	120	120	—	—	—	—	—
Plaće prefektu, vrtlaru i slugi	680	979	94	—	—	—	—
Nagrade	40	40	—	—	—	80	—
Stanarine	1000	1000	—	—	—	—	—
Troškovi pisarne i uredovni	30	32	74	—	—	—	—
Porezi	170	167	27	—	—	—	—
Nabava učila	300	60	12	—	—	—	—
Nabava pokućstva	30	47	56	—	—	—	—
Gojenje vrtla	400	260	25	—	—	—	—
Uzdržavanje zgrada	150	60	40	—	—	—	—
Hrana prefektu i vrtlaru	360	360	—	—	—	—	—
Troškovi internata	2940	1753	68	—	—	—	—
Razni	—	163	94	—	—	—	—
Sbroj .	8920	7745	90	—	—	80	—
Prihodi.							
Doprinos državni	5000	5000	—	—	—	—	—
Štipendije	2160	2098	80	—	—	—	—
Razni	360	144	11	—	—	—	—
Sbroj .	7520	7242	91	—		—	—
Čisti trošak .	1400	502	99	—	—	80	—

bina		Izplate						Ostanci konačni					
Skupa		za godinu 1895		za godine predjašnje		Skupa		od godine 1895		godina predjašnjih		Skupa	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
2700	—	2700	—	—	—	2700	—						
120	—	120	—	—	—	120	—						
979	94	979	94	—	—	979	94						
120		40	—	80		120	—						
1000	—	1000	—	—	—	1000	—						
32	74	32	74	—	—	32	74						
167	27	167	27	—	—	167	27						
60	12	60	12	—	—	60	12						
47	56	47	56	—	—	47	56						
260	25	260	25	—	—	260	25						
60	40	60	40	—	—	60	40						
360	40	360	—	—	—	360	—						
1753	68	1753	68	—	—	1753	68						
163	94	163	94	—	—	163	94						
7825	90	7745	90	80	—	7825	90						
5000	—	5000	—	—	—	5000	—						
2098	80	2098	80	—	—	2098	80						
144	11	144	11	—	—	144	11						
7242	91	7242	91	—	—	7242	91						
582	99	502	99	80	—	582	99						

Pokrajinska Zaklada dalmatinska. Godina 1895.

Uzroci

razlikam u izpadcim Konačnog računa napram iznoscim predračunanim.

Troškovi.

Naslov I.
Troškovi uprave.

Izpalo nepovoljno f. 271

Nepovoljno je izpalo radi viših troškova:

na toč. 2. Služba u pisarni Odborovoj		f. 832
„ „ 8. Troškovi na Sabor Kraljevine		„ 714
	Skupa	f. 1546
na protiv manjem trošku:		
na toč. 1. Doznake službovne članovim Zem. Odbora	f. 875	
„ „ 6. Služba gradjevna (putni troškovi)	„ 341	
„ „ 7. Izdavanje lista pokr. zakona	„ 59	„ 1275
Izpalo nepovoljno kao gori		f. 271

Na točki 2. potrošilo se više f. 832 radi viših potreba u prepisivanje, litografiranje, hartiju, tiskanice itd.

Ona od f. 714 na točki 8. „Troškovi na Sabor Kraljevine“ jer zplaćen viši broj nadnica zastupnicim i brzopiscim, i više potrošeno za tiskanje saborskih spisa i razprava.

Manji trošak od f. 875 na toč. 1. odatle je, što je koncem septembra prestala službovna doznaka, od f. 3500 na godinu, pok. saborskog predsjednika Gjura Conte Vojnovića.

Onaj od f. 341 na toč. 6. zavisi od manje putnih troškova izplaćenih pokr. gradjev. mjerniku; i što je mjesto mjernika za poljodjelske poboljšice, pokriveno bilo za samo 11 mjesecih.

Onaj od f. 59 na toč. 7. zavisi od manjeg broja izdanih komada lista pokrajinskih zakona.

Naslov II.
Navrćanje boginja.

Izpalo napovoljno f 53

radi viših putovanja obavljenih za obćeg navrćanja u god. 1895.

Naslov III.
Zaprate.

Izpalo povoljno f. 120

jer bilo u više zapraćenika iz inih pokrajina, a pripadnici dalmatinski, uslied višeg broja izdanih zapratnih odluka u god. 1895.

Naslov IV.
Kazničari.

Izpalo povoljno f. 32

Dva su dalmatinca zapraćena u robijašnicam.

Potražena je naknada troškova samo za I.o polugodište 1895, i odtud manji trošak.

Naslov V.
Ustamba.

Izpalo povoljno f. 1701

Toč. 1. „Ustamba Oružaništva“ bi predračunata na samih		„ 30253
a bi zaključena troškom od		„ 29861
to jest u manje		f. 392
Toč. 2. „Ustamba vojnička“ bi predračunato	f. 4000	
a bi potrošeno	„ 2691	
u manje		f. 1309
tako da Nasl. V. prikazuje ukupni povoljni izpadak od		f. 1701

Manji trošak od f. 297 na toč. 1. jest radi manje potrebe najmovina za postaje u kotaru Kotorskom.

Manji trošak od f. 1309 na toč. 2. jer manje potreba prikazano za obistimbu.

Naslov VI.
Priprega.

Izpalo povoljno f. 323

a to jer se je dalo manje priprega.

Naslov VII.
Putevi.

Izpalo povoljno f. 10348

i baš:

a) na toč. 1. „Gradnja predjelnih puteva“ predračunato f 10500 a nije se prikazao nikakav trošak, pošto ne bijahu izvedene dotične radnje.

b) na točki 3. „Nabava i poprava ratila“ predračunato f. 300
potrošeno „ 83
u manje f. 217

c) na točki 4. „Pripomoći Občinam“ bi predračunato f. 6000
usljed manje potrebe u nabavi i popravi ratila u bi potrošeno „ 5100
u manje „ 900

jer nije bio izplaćen prvi obrok za gradnju kamenog mosta na Cetini blizu Podgradja.

Skupa f. 11617

dočim na toč. 2. „Uzdržavanje predjelnih puteva“ potrošeno je u više „ 1269

s nastavših viših potreba, pri ovom naslovu

Ukupni povoljni izpadak f. 10348

Naslov VIII.
Vode.

Izpalo povoljno f. 1340

usljed manjih pripomoći Občinam udjeljenih u idraulične radnje.

Naslov IX.
Bolnice.

Izpalo nepovoljno f. 14865

Premašaji se odnose na sliedeće točke:

toč. 1. Nemoćnici. Predračunalo se	f. 125295	
a završilo troškom	„ 140338	
biva u više		f. 15043
toč. 2. Rodilje. Ukupni trošak	f. 2990	
Predračunato	„ 2300	
Premašaj		f. 690
toč. 3. Ludjaci. Ukupni trošak	f. 34184	
Predračunato	„ 31118	
Premašaj		f. 3066
toč. 5. Mirovine. Ukupni trošak	f. 3827	
Predračunato	„ 3191	
Premašaj		f. 636
Skupa		f. 19435
Odbiv prištednje pri		
toč. 4. Nahodi, koja predračunata na	f. 51890	
a završeno ukupnim troškom	f. 47320	f. 4570

Tim nepovoljni izpadak naslova IX, spada kao gori, na f. 14865

Na točki 1. Nemoćnici. Nepovoljni izpadak f. 15043 pripisati je osobito tomu, sto se je kroz god. 1895 zaklonilo u bolnicam dalmatinskim viši broj osoba; te što se zaklonio takodjer viši broj dal-

matinaca u bolnicam inih pokrajina ove Monarkije i u onim inozemstva.
U ostalom trošak na točki Nemoćnici za g. 1895 iznosi f. 140338
dočim onaj g. 1894, iznosio je „ 128906
bio je dakle viši za f. 11432

Na toč. 2. Rodilje.

Premašaj f. 690 prouzrokovan ju povišenjem broja dana liečenja u bolnicam primljenih rodilja.

Ukupni je trošak iznio	f.	2990
dočim onaj god. 1894 iznosio je	„	3691
dakle u više za	f.	701

Točka 3. Ludjaci.

Premašaj f. 3066 zavisi od uzroka naznačenih na toč. 1.

Ukupni trošak god. 1895 iznosi	f.	34184
onaj god. 1894 iznosio je	„	28271
dakle u manje	f.	5913

Točka 4. Nahodi.

Prištednja f. 4570 pripisati je poglavito nastavšim promjenam u stanju nahoda predanih na dojitbu.

Trošak za godine 1895	f.	47320
Onaj god. 1894 bio je od	„	49653
dakle u više	f.	2338

Toč. 5. Mirovine.

Premašaj f. 636 pripisati je takodjer nastavšim promjenam u stanju umirovljenika kroz god. 1895.

Trošak god. 1895 iznosi	f.	3827
a onaj god. 1894 iznosio je	„	3230
dakle u manje	f.	597

Izpalo nepovoljno 530

Naslov XI. Pripomoći knjizi i umjetnosti.

uslied viših podpora za nauk liepih umjetnosti doznačenih tekom g. 1895.

Naslov XII. Učione.

Izpalo povoljno f. 17445

i baš: Toč. 1. Doprinesak učionskoj zakladi predračunan na f. 173199
iznio „ 156990
prištedjeno f. 16209

Toč. 2. „Doprinesak Mirovinskoj učiteljskoj zakladi“ predračunan na f. 19968
iznio je „ 19109
dakle manje „ 559

Toč. 4, „Doprinesak za poljodjelsku Učionu u Grazu“ predračunan na f. 1400
potrošeno „ 503
prištedjeno „ 897
Skupa f. 17665

Odbiv premašaj pri toč. 3. „Pripomoć privatnim ženskim učionam“ od f. 220
Prištednja kao gori f. 17445

Povoljni su izpadci na toč. 1. i 2. uslied uprave sa dvima zakladami, pokrajinskom Učionskom i mirovinskom Učitelja, kojim pokrajinska doprinaša.

Premašaj na točki 3. uslied viših slučajnih troškova.

Prištednja pak postignuta na toč. 4. zavisi od manjih troškova.

Naslov XIII.
Pokrajinski dug.

Izpalo nepovoljno f. 968

i baš nepovoljan na toč. 1. Zajam 1883 za f. 2584
a povoljan na toč. 2. Zajam 1886 „ 1616

Odtud kao gori f. 968

Nepovoljni izpadak od f. 2584 zavisi odtud, što je bilo izplaćeno u godini 1895 više obveznica koje su bile utrnute prošastih godina.

Onaj povoljni od f. 1616 pri toč. 2. zavisi odtud što sve obveznice pokrajinskog zajma 1886, a utrnute kroz godine 1895, niesu prikazane bile za dotičnu izplatu.

Naslov XIV.
Razna.

Izpalo nepovoljno f. 1178

jer bilo više slučajnih troškova.

Prihodi.

Naslov I.
Vlastiti dohodci pokr. zaklade

Izpalo povoljno f. 2

utrnućem, danom 1 julija 1895, jedne obveznice pokrajinskog zajma god. 1883 vlastitosti zemaljske zaklade.

Naslov II.
Dohodci bolnicâ.

Izpalo povoljno f. 3065

i baš povoljno pri toč. 1. Nemoćnici za f. 2968
nepovoljno pri toč. 2. Nahodi „ 97

Kao gori f. 3065

Izpadak povoljan od f. 2968 pri točki 1. „Nemoćnici“ zavisi najviše od povećanog doprineska „Blagog Djela“ u Dubrovniku; a osobito višom utjerbom iz prodaje povrća.

Povoljni izpadak f. 97, na toč. 2. „Nahodi“ stoji u odnošaju sa povišenjem doprineska, sa strane Blagog Djela u Dubrovniku, proizhodećeg iz dielomičnog zapiska Andrović, na korist onog Sirotišta.

Naslov III.
Naknade bolničkih troškova.

Izpadak povoljni f. 9881

od kojih:

na toč. 1. Nemoćnic	f.	7400
na toč. 2. Ludjaci	„	1431
na toč. 3. Nahodi	„	1050
Kao gori	f.	9881

Povoljni unesak od f. 7400 na toč. 1. „Nemoćnici“ odnosi se ponajviše na naknade od platomožnih bonika-plaćaoca, od drugih pokrajina Monarkije i inih Država, usljed višeg broja bonika, primljenih i liječenih kod dalmatinskih bolnica, tekom godine 1895.

Onaj od f. 1431 na toč. 2., odnosi se takodjer na više naknade od platomožnih umobolnikâ.

Onaj od f. 1050 na točki 3. „Nahodi“ zavisi odtud, jer više naknadâ utierano kroz g. 1895, usljed povišenja broja kroz istu godinu iz inih pokrajina nadošlih nahoda a u Dalmaciji na odgoj podanih.

Naslov IV.
Naknade razpratnih troškova.

Izpalo povoljno f. 1

a taj je izpadak neznatan.

Naslov V.
Pok. prirez izravnim porezom.

Izpalo povoljno f. 9404

s toga što je poskočila pristojbina državnih izravnih poreza, na temelju kojih bi odmjeren prirez za god. 1895.

Pokrajinski prirez proračunan na f. 280000 dopro je do f. 289404 a pobralo se i ušlo je u pokrajinsku zakladu preko godine 1895, od iste i od predjašnjih godina, skupa f. 281321.

Naslov VI.
Pokr. prirez potrošarini.

Izpalo povoljno f. 4797
usljed više kolikoće stvari unešenih a podložnih potrošarini, prama onoj predračunatoj:

kroz godinu 1895 pristojbina je bila od	f. 139797
a god. 1894	„ 138068
Dakle viša za	f. 1729

Naslov VII.
Uvozarina.

Izpalo povoljno f. 713
jer se godine 1895 unilo u Dalmaciju više neg se predmnievalo piva, rakije i osladjene žeste.

Ova točka, iznila je na svrhi god. 1895	f. 20573
dočim god. 1894	„ 19446
dakle manja za	f. 1127

Naslov VIII.
Razna.

Izpalo povoljno f. 100
radi viših slučajnih prihoda i dobiti na predujmove udieljene vlastnikom kuća unajmljenih Oružaništvu.

Naknade Troškova.

Izpalo povoljno f. 1052
Na ovoj točki za godinu 1895 nije bilo ništa predračunano, a utjerala se gornja svota, a u toj upravi baš stoji povoljni izpadak.

Zaključba.

Kako je kazano na Tablici IV., godina je 1895 završila

pretičkom	f. 36754
mjesto nedostatka proračunom predmnievanog	„ 5360
te povoljno izpalo	f. 42114

Prihodi premašiše predračun za	f. 29010
a troškovi su završili se povoljnim izpadkom od	„ 13104
te kao gori	f. 42114

Povoljni izpadak prihodâ ima se pripisati znatnim utjerbam dobivenim na Nasl. II, III, V i VI i suviše onim dobivenim na Nasl. IV, VII i VIII, i u naknadam troškova; dočim utjerbe kod samog Naslovâ I. ostadoše izpod proračuna za fior. 2.

Povoljni izpadak u troškovim pak nastade usljed znatnih prištednja pri naslovim VII i XII i drugih prištednja pri naslovim IV, V. VI, VIII. Nepovoljno izpadke dadoše naslovi I, II, III, IX, XI, XIII i XIV.

Sravnajuli se pravi prihodi sa pravimi troškovi kod pojedinih naslova predračuna, uvidja se da blagajna na podmiru troškova godine 1895 i predjašnjih godina, pa i pridošlica što se imalo izplatiti god. 1894 (ubrojiv i fior. 16700 potrebiti za utrnuće pokr. Zajma 1883 i 1886) imade se potrebština od f. 562903
dočim prihodi tekući i ostanci na naslovim predračuna unesoše ukupni iznosak od „ 567385
tako da troškovi nadmašiše prihode za f. 4482

Kako bi dokazano u uzrocim razlika kod konačnog računa godine 1894.e, po stanju imovnom i dugovnom svrhom rečene godine ukazalo se je čiste imovine f. 1119185
a ta, kad se je odvadila vriodnost baštine od „ 1104907
spala je na f. 14278
a ova pak, usljed razlika ostanakâ dokazanih u tablici XII u početku god. 1895, bi prikazana sa f. 10304

Godine 1895, tablica III. koja kaže stanje imovno i dugovno, svrhom iste godine, ukazuje čiste konačne imovine f. 1169192
pa odvadiv vriednost baštine „ 1117636
pretvara se u konačnu čistu imovinu od „ 51556
dakle prama godini 1894. konačna čista dugovina smanjila se je za f. 41252

Taj odpadak konačne čiste dugovine tumači se sliedećim:

Sravnaniem imovina i dugovina konačnih
(odvadiv vriednost baštinskih bića).

	svrhom god. 1894	preneše-no u konačni račun 1895	svrhom god. 1895	Povišak konačnog bića	Smanjak konačnog bića
	f	i o r i n a		A.	V.
a) Ostanci imovni					
Prihodi po naslovim predračuna . . .	61888	61817	76640	14823	—
Prihodi prometni	235038	235038	267079	32041	—
Sbroj prihoda utjerivih . .	296926	296855	343719	46864	—
Pretičak blagajnički konačni .	97602	97602	61242	—	36360
Sbroj imovinâ .	394528	394457	404961	10504	—
b) Ostanci dugovni					
Troškovi po naslovim predračuna . . .	8850	12753	9342	3411	—
Razhodi premetni	15100	15100	4463	10637	—
Sbroj izplata izpunivih .	23950	27853	13805	14048	—
Dug pokrajinski 1883 utrnjiv u 25 godina	176000	176000	166600	9400	—
" " 1886 " u 25 "	180300	180300	173000	7300	—
Sbroj dugovina .	380250	384153	353405	30748	—
Dugovina dotično *imovina* konačna čista .	14278	10304	51556	41252	—

Iznosak novca potrebita na podmiru f. 13805 dugovnih ostanaka, pokriven je podpuno konačnim pretičkom blagajničkim od f. 61242. Nije dakle potrebito za to ikakvog financijalnog providjenja.

Br. 6947
god. 1896.

(Prilog 6).

Visoki Sabore!

Čast je Zemaljskomu Odboru prikazati na ustavno pretresanje Visokomu Saboru zakonsku osnovu, kojom se uvadjaju permanentni izborni imenici za obćinske izbore, redi se postupak radi njihovog izpravljanja i obavljaju se neke druge promjene u obćinskomu izbornomu Pravilniku.

Slična zakonska osnova bi od Zemaljskoga Odbora podnešena izvješćem 8 siečnja 1895 Br. 356 Visokomu Saboru.

Odbor, koji je tada od Sabora bio imenovan da osnovu prouči, obavio je svoju zadaću i prikazao izvješće 20 veljače 1896 Br. 78. Pošto se je saborsko zasjedanje imalo zaključiti, a nije ostajalo vremena da se osnova pretrese, Visoki ju je Sabor zaključkom primljenim u sjednici 12 Veljače 1895 povratio Zemaljskomu Odboru nalogom da ju podnese na ustavno pretresanje pri susljednom zasjedanju.

Tomu se je nalogu Zemaljski Odbor odazvao i podnio svojim izvješćem 23 Prosinca 1895 Br. 1552 zakonsku osnovu Visokomu Saboru, koji ju je opet izručio naročitom Odboru; ali pošto je lanjsko zasjedanje malo trajalo, Odbor nije mogao razpravljati osnovu i dotično izvješće prikazati, te Visoki Sabor po drugi put nije bio u stanju da se o osnovi meritorno izjavi. Zemaljski je Odbor još godine 1895, netom je zakonsku osnovu izradio i sastavio izvješće na Sabor, priobćio jednu i drugo Visokoj Vladi.

Dopisom 18 Ožujka 1896 Br. 461, Njegova Preuzvišenost Gosp. Namjestnik priobćio je Zemaljskomu Odboru opazke, koje je Njegova Preuzvišenost gosp: Ministar Predsjednik i Ministar unutrnjih posala našao po sebi ili u dogovoru sa Ministarstvom financija da učini zakonskoj osnovi.

Te je opazke Zemaljski Odbor proučio i podvrgao svestranom pretresanju, i takodjer je iznova pregledao cielu zakonsku osnovu.

Na neke je opazke Zemaljski Odbor pristao, neke nije bio u stanju da poprimi.

Usljed toga u zakonskoj osnovi prikazane od Zemaljskoga Odbora godine 1895 bijahu izvedene neke promjene, a to ne samo obzirom na opazke Visokog Ministarstva Unutrnjih Posala, već i neodvisno od njih. Što se tiče obćeg obrazloženja kao i onog, koji se odnosi na ustanove osnove popraćene izvješćem 8 Siečnja 1895 Br. 356, koje su netaknute ostale, Zemaljski se Odbor odnosi na spomenuto izvješće, a ovdje će iztaknuti na koje opazke Visokog Ministarstva Unutrnjih Posala nije mogao da pristane, koje je promjene u prvobitnoj osnovi izveo, bilo usljed gorespomenutih opazaka, bilo od njih neodvisno, i svoje će stanovište obrazložiti.

§. 12 Visoko Ministarstvo financija izjavilo je da ne bi moglo pristati na onu odredbu § 12 osnove, po kojoj bi Porezni Uredi u Dalmaciji imali biti dužni priobćivati svaka tri mjeseca zanimanim obćinam promjene, koje se sbivaju u poreznim upisbam, a to jer su porezni Uredi u Dalmaciji, po kazivanju predrečenog Ministarstva, jako obterećeni poslom i treba od njih odstraniti svako daljne obterećenje, koje se sa javnog interesa ne bi pokâzalo kao neobhodno potrebito, a naumljena mjera prouzročila bi im znatno umnoženje radnje. Sa ovih razloga usvojenih i od Visokog Ministarstva Unutrnjih Posala, Ministarstvo financija podiglo je prigovor proti ozgor naznačenom dodatku sadašnjemu §.u 12 Obć. izb. Pravilnika, a predložilo je sa svoje strane, uz odobrenje Ministarstva Unutrnjih Posala da se § 12 popuni u smislu da „Porezni Uredi budu dužni „neposredno prije svakog izbornog čina pregledati izborne imenike držane u očevi-„dnosti od Obćinskih Upraviteljstva, izpraviti ih i zasvjedočiti da se sudaraju sa poreznim „upisbam".

Zemaljski Odbor nije bio u stanju da prizna opravdanost ni prigovora Visokog Ministarstva financija, proti naumljenom dodatku §.u 12 Obć. izb. Pravilnika, ni njegovog protupredloga, te nije pristao ni na prigovor ni na protupredlog, već je ostao pri rečenom dodatku, uz malu jednu promjenu, koja će se kasnije iztaknuti, i svoje je protivno mnienje izrazio u dopisu 28 Rujna t. g. Br. 1670 upravljenu Njegovoj Preuzvišenosti Gospodinu Namjestniku.

U tom je dopisu Zemaljski Odbor, izmedju ostaloga, naveo sliedeće. Netom po austrijanskim državnim zakonim porez je poglavita podloga obćinskoga izbornog prava, a obćine su javnopravni organizam i prvo administrativno jedinstvo, koje ista država upotrebljuje u svoje osobite svrhe, i za redovitu organizaciju kojih dužna je da se skrbi, a pošto država kroz svoje organe drži očevidnost poreznika i pobire poreze, nema sumnje da je ona dužna uredovno i bezplatno priobćivati obćinam sve porezne podatke potrebite za sastavljanje i izpravljanje obćinskih izbornih imenika, tim više, što su ovi imenici i temelj za sastavljanje imenika za političke izbore na Sabor i na Carevinsko Vieće. Tu dužnost bezplatnog i uredovnog priobćivanja priznale su u svojoj cielini druge države, u kojima je takodjer porez dielom temelj izbornog prava, kao kod nas, i proglasile su je i konsekventno izvele u svojim zakonim. Tako članak 41 talijanskoga zakona 11 Srpnja 1894 odredjuje da prije siečnja svake godine valja da bude poslan obćinskim Uredim bez troška jedan primjerak upisnika izravnih poreza (un esemplare dei ruoli delle imposte dirette) svjedočbom poreznog prijamnika da odgovara matici.

U Belgiji članak 64 zakona 15 Aprila 1894 nalaže prijamnicim izravnih poreza, da svake godine najdalje do 1.og Junija imaju priobćivati Obćinskim Upraviteljstvima (aux colleges des bourgomestres et echevins des Comunes) njihovog područja duplikat upisnika zemljištnog poreza, označenjem visine katastralnog prihoda, kao i visine osobnog poreza na vriednost najma, na vrata i prozore i na pokućstvo zapremljenih zgrada. Isti članak nalaže nadalje prijamnicima odredbinâ (receveurs de l'enregistrement) da najdalje do 15.og Julija svake godine imaju priobćiti Obćinskim Upraviteljstvima njihovog područja popis promjena vlastništva, koje bijahu upisane od 1.og Julija zadnje minule godine do 30 Junija one godine, u kojoj se popis priobćuje. Nego država nije samo dužna odrediti da Porezni Uredi uredovno i bezplatno priobće obćinam porezne

upisbe u svrhu sastavljanja i izpravljanja izbornih imenika: ona je dužna i biračima staviti na razpoloženje, sredstva da budu mogli vršiti onu kontrolu nad izbornim imenicam, na koju imaju pravo, i na koju ih isti pozitivni zakoni uoblašćuju. Ovo je načelo navelo talijanskoga i belgijskoga zakonodavca na to, da su u zakonu priznali pravo gradjanina tražiti od poreznih upisnika i negativne svjedočbe, a to uz izplatu jedne neznatne pristojbine i bez biljega.

Ako je dakle Zemaljski Odbor predložio dodatak §.u 12 izbornog Obćinskog Pravilnika u smislu da Porezni Uredi u Dalmaciji budu dužni svako tri mjeseca priobćivati zanimanim Obćinam promjene sbivše se u poreznim upisbam, to je on stegnuo stvar u najuže granice i podigao najčedniji zahtjev, što se može staviti na financijalnu državnu upravu, e da se olakoti Obćinam revizija izbornih imenika.

Ako Visoko Ministarstvo financija kaže da bi ovo zakonsko providjenje znatno umnožilo radnju Poreznih Ureda i njih preobteretilo, to mnienje ne može da dieli Zemaljski Odbor. Radi se samo o promjenam u *poreznim upisbam* to jest u *upisbam izravnog državnog poreza*. Ove promjene ne sbivaju se u velikom broju, ni sasvim često.

Najveći kontingent izravnoga poreza daje u Dalmaciji zemljarina, koja, što se tiče visine, osim nekih iznimaka, može podpasti promjenam samo svako 15 godina. Narod u Dalmaciji jako je konservativan, te ako ga potreba ne nagne, mučno da proda zemlju ili kuću Najveći dio promjena poreznih upisaba glede zemljištnog posjeda posljedica je dakle slučajeva smrti, ali svake godine neumire množtvo posjednika, niti kod nas sliedi svedjer redovito izpis porezne uknjižbe na ime nasljednika. U našim poreznim knjigam, kako je u obće poznato, ima izobilj uknjiženika, koji su odavna preminuli, novih obrtnika u zemlji, u kojoj obrt nije razvijen, ne javlja se često, ni na hrpe, a oni, koji obstoje, plaćaju obično svedjer isti porez.

Može se dakle mirne savjesti reći da bilježenje promjenâ u poreznim upisbam ne zadaje mnogo brige Poreznim Uredima, te da ih ne bi ni preobteretila dužnost priobćivati te promjene zanimanim Obćinam. Stvar je pače tako neznatna, da osobito ako dotična rabota bude dobro uredjena, porezni činovnici ne bi se, tako reći, nje ni sjetili, jer na primjer mogli bi svaki put, kad upišu u upisnicima kakvu promjenu, istu odmah upisati u tiskanice, koje bi im se dale za dotična priobćenja Obćinam, a na koncu tromjeseca popisnice bile bi gotove, te ne bi ostalo drugo nego da ih Porezni Uredi pošlju zanimanim Obćinam. Ako se dakle stvar dobro promotri, dolazi se do zaključka da naumljeno providjenje ne bi nikako moglo preobteretiti Porezne Urede i biti ozbiljno na smetnju točnom izvršenju njihove glavne zadaće. Nego i kad bi se o kakvom osbiljnom teretu govoriti moglo baš radi toga što je sa *javnog interesa neobhodno potrebito* da Obćine budu čim prije i bez troška obavješćene o promjenam u poreznim uknjižbam, e da tako budu u stanju popunjati a dotično izpravljati izborne imenike, baš radi toga spomenuta bi se dužnost morala ipak nametnuti Poreznim Uredima,

Što se tiče opazke Visokog Ministarstva, da, kad se izborni čin nebi obavio odmah neposredno iza priobćenja izkaza promjena u poreznim upisbam, očevidnost izbornih imenika ovako vodjenih ostala bi još ipak sumnjiva, odvratit je da se ovaj prigovor može pri istim okolnostima, navesti i proti točnosti svih izbornih imenika, na koji

mu drago način sastavljenih i kontroliranih, jer, naravno, kad od sastavljenja i uredjenja izbornih imenika prodje do izbornog čina nekoliko vremena — a svakim sustavom treba da vremena prodje — mogu se u poreznim odnošajim dogoditi promjene, koje u izbornim imenicam ne nalaze izraza; ali tomu se ne da izbjegnuti.

Protupredlog Ministarstva financija da se u §.u 12 Obć. izbor. Pravilnika ne uvrsti dužnost Poreznih Ureda priobćivati Obćinam svako tri mjeseca promjene u poreznim upisbam i da se naprotiv uvrsti dužnost izporedjivati neposredno, prije svakog izbornog čina, izborne imenike sa poreznim upisbam i imenike izpravljati-nesudara se sa načelima sadašnjega izbornoga Pravilnika, a tim manje sa novicom izradjenom od Zemaljskoga Odbora. Za izpravljanje izbornih imenika odredjen je naročiti izpravni postupak. Kad je isti zatvoren, nesmiju se u izbornim imenicam izvoditi promjene, jer bi izpravni postupak time postao suvišan i iluzoran, i konačno bi se uredjenje izbornih imenika izručilo poreznim činovnicima, bez kontrole i pravnog lieka sa strane birača proti dotičnom radu.

Dobro uredjen izborni zakon valja da jamči Obćinam sredstva, kako će najmanjim teretom moć sastavljati točne imenike. a dotično izpravljati ih, i da ostalo pusti izpravnom postupku, pribavljajuć, dakako, biračim sgodnost da uzmognu uspješno vršiti svoje pravo.

Ovaj predlog ignorira, osim toga, glavnu točku naumljene reforme t. j. ustanovu permanentnih izbornih imenika sa godišnjom revizijom. Po ovom sustavu treba da svake godine izborni imenici budu zaključeni i postanu mjerodavni za susljednu godinu. Isti postupak mora se obslužiti svake godine, te se sa ovim sustavom ne sudara ustanova da se prije izbora imenici podvrgnu jednomu uredovnomu pregledanju, kojemu nisu podvrgnuti pri reviziji prošastih godina.

Dodat je jošter da osnova Visokog Ministarstva financija ostavlja Obćine u neprilikam, u kojima se sada nalaze, jer im ni za dlaku ne olakoćuje težku zadaću sastavljanja i držanja u očevidnosti izbornih imenika; one bi morale, t. j. i odsele kao i dosele o svojim troškovim i o svojem nastojanju pribavljat sebi sve potrebite porezne podatke; a da je to ne mala neprilika i šteta za Obćine, a poglavito za one, u kojima nema Poreznog Ureda, kao što da je to dobrim dielom razlog, radi kojega se u Dalmaciji obično proglasuju izborni imenici mnogo vremena pošto je iztekao službovni rok, to je Zemaljski Odbor već iztakao a obrazloženju dodanu svojoj osnovi godine 1895.

Ovo su u kratko razlozi radi kojih Zemaljski Odbor nije našao ni da sbriše dodatak §.u 12 izb. Prav. koji duži Porezne Urede da uredovno priobće zanimanim Obćinam svako tri mjeseca promjene, koje se dogadjaju u poreznim upisbam, ni da pristane na predlog Ministarstva financija, po kojemu bi se §.u 12 imalo dodati da su Porezni Uredi neposredno prije svakog izbornog čina dužni izporediti izborne imenike sa poreznim upisbam, izvesti odnosne preinake u prvima, te zasvjedočiti da imenici odgovaraju poreznim upisbam.

U obrazloženju svoga prigovora proti tromjesečnom priobćivanju poreznih promjena zanimanim Obćinam, Visoko Ministarstvo financija iztaklo je i to, da su pri svršetku godine Porezni Uredi osobito zaposleni. I ako sa razloga ozgornavedenih ta zaposlenost ne bi mogla smetati rečenom priobćivanju ni pri koncu godine, Zemaljski je Odbor ipak, da u ovom pravcu dodje u susret Ministarstvu financija. i obzirom na to da će se obći izbori po sadašnjoj osnovi obavljati od 21 Srpnja do 31 Kolovoza, učinio

u §.u 12 preinaku u smislu da načelnici imaju izpravljati glavni imenik do 5.og Veljače svake godine, a ne mjeseca Prosinca, kako je u prvoj osnovi bilo. Takodjer § 18 ove osnove bi preinačen u smislu da će Obćinska Upraviteljstva biti dužna pregledati i izpravljati imenike od 5 do 20 Veljače svake godine, a ne od 1 do 10 Siečnja, i proglásit ih na 20 Veljače, a ne na 10 Siečnja.

Prama ovoj uredbi Porezni Uredi neće biti primorani da pri zaključku šalju Obćinam zadnju tromjesečnu popisnicu promjena u poreznim upisbam, već će je slati koncem Siečnja, pošto će svaka godina za tromjesečne popisnice počimati od 1.og Veljačej što će starija financijalna Vlast moći odrediti naredbenim putem.

Proti roku ustanovljenu u § 18 *a* prve osnove za riešenje utoka sa strane kotarskih Političkih Vlasti u izpravnom postupku, Visoko Ministarstvo Unutrnjih Posala opazilo da je taj rok nepripustljiv. Obzirom na ovu opazku, Zemaljski je Odbor promotrio da li bi se permanentni izborni imenici mogli urediti, a da se spomenuti rok ne bi opredielio. Permanentni izborni imenici ne daju se držati u očevidnosti i nemogu svoj cilj postići, a da se svake godine ne revidiraju i ne zaključuju u stanoviti rok, tako da do zaključka susljedne godine budu služiti temeljem izborima, koji se medjutim obavljaju. Ovako shvaćaju permanentne imenike sve države, u kojima dieluju. Nu, kad bi imenici bili zaključeni, u njih ne bi se mogle uvrstiti odluke Kotarske Političke Vlasti, koje bi kasnije prispjele. Da kroz godinu ne bi bilo izbora, to ne bi škodilo nitkomu, a pri reviziji susljedne godine Upraviteljstvo moralo bi uvrstiti birače pripuštene, a dotično sbrisati one odbivene od Kotarske Političke Vlasti; ali da bi kroz godinu bilo izbora, nastaje pitanje kako bi se stvar za ovaj slučaj imala urediti. Izključiti iz glasovanja osobe, čije bi pravo bila priznala politička Vlast, a dotično pripustiti one, koje se po njezinoj odluci imaju brisati sa imenika, to bi bila nepravica, a s druge strane, kad bi se imale izključiti, a odnosno pripustiti, to bi poremetilo očevidnost izbornih imenika i do zadnjega časa ostavilo u podpunoj neizvjestnosti stranke i birače, što ne bi bilo shodno. Osim toga bila bi po sriedi krupna neprilika. Ako se u zakonu, kojim se uvadjaju permanentni izborni imenici i istodobni izbori u cieloj Dalmaciji, ne odredi rok za riešenje utoka u drugoj molbi, Kotarska Politička Vlast mogla bi neke utoke riešiti, a neke ne riešiti, prije izbora, a to bi moglo uplivisati na njegov izpadak. Da se to nesmije pripustiti, očevidno je. Po mnienju Zemaljskoga Odbora, mučno bi se dakle permanentni izborni imenici dali povoljno urediti, a da se sustavom našega zakona, po kojemu je kotarska Politička Vlast druga molba u izpravnom postupku, i njoj ne opredieli rok za riešenje utoka; a ako je igdje, to je zaista izkustvo u ovo 30 godina obćinskih izbora u Dalmaciji jasno dokazalo, da su permanentni imenici kod nas prieka nužda, e da se osigura redovito obnovljenje obćinskih zastupstva, olakoti obćinam radnja i zajamči biračima njihovo pravo. S druge strane nije uvidjeti zašto postavljenje jednog roka za riešenje utoka sa strane kotarskih Poglavarstva ne bi bilo pripustljivo, naravno uz uvjet da rok bude primjeran. I zbilja, i sadašnji § 18 obć. izb. Pravilnika nameće rok Obćinskomu Upraviteljstvu za riešenje tužaba, a i kakav rok? Od samih osam dana, a ipak više se tužaba prikazuje u izpravnom postupku Upraviteljstvu, nego li utoka Kotarskomu Poglavarstvu. Kotarska Politička Vlast ima i ona u stanoviti rok svake godine pregledati imenike porotnika i izvršiti zadaću, koju joj povjerava zakon 23 Svibnja 1873 P. Z. L. Br, 121.

Takodjer kad su izbori na Sabor i na Carevinsko Vieće, Kotarska Politička Vlast ima u stanoviti rok riešiti utoke proti izbornim imenicam, a taj rok nije nipošto obilato odmjeren. Istina je, da Politička Vlast dolazi redovito svako šest godina u položaj da mora riešiti utoke proti izbornim imenicam za Sabor i za Reichsrath, dočim po osnovi občinski izborni imenici imaju se svake godine podvrći izpravnom postupku; ali opazit je da svake godine radnja Političke Vlasti neće biti velika. i smanjiti će se od godine do godine, jer će se imenici godišnjom revizijom malo po malo pročistiti, a dotično popuniti, tako da će u kratko vrieme kotarska Politička Vlast godišnjom revizijom biti ukupno manje zaposlena, nego li je sadašnjim sustavom, budući i to obće priznata korist permanentnih imenika da ujednostručuju radnju organa, koji su pozvani da ih revidiraju. Dodati je jošter, da bi uredba godišnje revizije občinskih izbornih imenika veoma oblakšala zadaću Kotarskoj Političkoj Vlasti u pripravnim radnjam za političke izbore. jer će pouzdaniji biti temelj dotičnim izbornim imenicima, i tim se smanjiti utoci, koji se sada u ogromnom broju ulagaju.

Zemaljski Odbor nije dakle mogao da shvati prigovor Visokog Ministarstva u smislu absolutne nepripustljivosti jednog roka za riešenje utoka, nego u smislu da je u § 18 *a* prve osnove bio kratko odmjeren. Toga radi, i s razloga ozgornevedenih pri §. u 12, Zemaljski je Odbor promienio rokove ustanovljene u prvoj osnovi §. 18 *a*. Po preinačenoj osnovi Občinsko bi Upraviteljstvo moralo revidirati izborne imenike svake godine od 5 do 20 Veljače; na 20 Veljače imalo bi uzsliediti proglašenje izbornih imenika sve do 6 Ožujka. Do 20 istoga mjeseca Občinsko bi Upraviteljstvo moralo riešiti tužbe, pak na 20 iznova proglasiti imenike. Na 28 Ožujka iztekao bi rok za utoke a kotarska Politička Vlast imala bi riešiti utoke i dostaviti riešenja Občinskomu Upraviteljstvu do 20 Lipnja. Na ovaj način ona bi imala na svoje razpoloženje za riešenje utoka dva mjeseca i pô obilata, dočim po prvoj osnovi nije imala ni pun mjesec i pô. Cieni Zemaljski Odbor da rok, koji se sada predlaže, može zadovoljiti svakom opravdanomu zahtjevu i da bi Kotarska Politička Vlast kroza nj mogla udobno riešiti utoke, i kad bi imala vanrednih posala, ili bi joj trebali predhodni izvidi; okolnosti to, koje je Visoko Ministarstvo Unutrnjih Posala navadjalo proti roku opredieljenu u prvoj osnovi. Velika većina izvida za riešenje utoka čini se, osim toga, kod Poreznog Ureda zanimane Občine. Dotične podatke Kotarska Politička Vlast može brzo pribaviti. I obavjesti dali je državni i pokrajinski činovnik stalno namješten i takodjer jeli stalno postavljen u dušobrižničkoj službi jedan sveštenik, koje obavjesti kotarska Politička Vlast može uztrebati da prosudi dali su dotičnici stekli domovno pravo u Občini, te po njihovom zvanju i izborno pravo u prvom tielu. i te obavjesti kotarsko Poglavarstvo može u kratko dobiti od zanimanih državnih i crkovnih Vlasti; a izvidi se obično odnose ili na porezne upisbe, ili na okolnosti prespomenute vrste. Svi ovi izvidi mogu biti dovršeni u vrieme mnogo kraće, nego li je ono, koje se u § 18 *a* sadašnje osnove ostavlja Kotarskoj Političkoj Vlasti za riešenje utoka.

Slučaji, u kojima bi izvidi zahtjevali više vremena, mogli bi se sasvim riedko dogoditi i sačinjavali bi pravu iznimku, koja se ne može u obzir uzeti pri uredjenju revizije izbornih imenika, kao u obće iznimke ne mogu smetati uredjenju nikakvog posla, a to tim manje u koliko i samo načelo uredovnoga iztraživanja ne smije se tjerati do skrajnosti ni na polju javnoga prava, kad se tiče prava pojedinca, koji se ti-

kodjer ima skrbiti da pruži Vlasti dokaz da mu zahtjevano pravo zbilja pristoji. Po mnienju Zemaljskoga Odbora svaki je dakle dužni obzir zastićen rokom, kakav je ustanovljen u sadašnjoj osnovi § 18 *a*.

Pošto za proglašenje izbornih imenika bi uzet kasniji rok, a takodjer bi povečan rok za riešenje utoka u drugoj molbi, tako će se po preinačenoj osnovi imenici zaključiti 1.im Srbnja.

U §§.im 18 *a* i 18 *b* prve osnove bijahu učinjene još tri popravke, a dotično dodatci, koje je nuždno ovdje iztaknuti. Prije svega u § 18 *a* odredjuje se da Občinska Upraviteljstva moraju uz izborne imenike izložiti na svačiji očigled i tromjesečne popisnice, koje Porezni Uredi imaju po dodatku učinjenu §.u 12 izb. Obć. Prav. priobćiti Obćinam. Izmedju razloga, koje je Vlada iznosila proti tomu da se Poreznim Uredima nametne dužnost priobćivati Obćinam promjene, koje se dogadjuju u poreznim upisbam, bio je i taj, da i kad bi im se ta dužnost zbilja nametnula, ne bi se time steklo nikakvo jamstvo da bi načelnici upotrebili priobćene im podatke. Zemaljski Odbor nije mogao priznati temeljitost ovoga argumenta, u koliko se je š njime htilo dokazati da se u zakonu nema ustanoviti dužnost Poreznih Ureda priobćivati Obćinam promjene u poreznim upisbam, jer bojazan da načelnici ne bi upotrebili priobćene im promjene, te da bi prekršili svoju dužnost, nije dobar razlog da im se uzkrati prikladno sredstvo da uzmognu držati očevidnost izbornih imenika bez tereta za Obćinu. Nego, pošto je Vlada povela rieč o jamstvu, a Zemaljski Odbor neće da, u koliko je do njega, ništa propusti, što može obezbiediti točnost izbornih imenika, to je on u § 18 *a* dodao da se uz izborne imenike imaju proglasiti i tromjesečne popisnice o poreznim promjenam. Na ovaj način neće se nijedno Obćinsko Upraviteljstvo usuditi da pri reviziji izbornih imenika ne upotrebi prespomenute popisnice, a svakako pak pruža se biračima sredstvo da kontrolišu izborne imenike, obzirom na podatke priobćene Obćini od Poreznoga Ureda, i da do potrebe putem tužbe prisile Obćinsko Upraviteljstvo na upotrebljenje rečenih podataka.

Druga popravka izvedena u §§.im 18 *a* i 18 *b* sliedeća je.

Po osnovi godine 1895 izpravci, što bi pri godišnjoj reviziji učinilo Obć. Upraviteljstvo, morali su se uvrstiti u izborne imenike još prije proglašenja, i u naročite izkaze. Sada se predlaže da se izpravci uvrštuju u dva naročita kazala, jedno za dodatke a drugo za sbrisanja i izpravke, i da se imenici ostave netaknuti, te da se i ovi i rečena kazala, u propisano doba proglasuju. I one izpravke, koje bi Obćinsko Upraviteljstvo našlo da odluči usljed prikazanih tužaba, ono mora po sadašnjoj osnovi izvesti samo u kazalima, i ostaviti još uviek netaknute imenike; a stopro poslie riešenja utoka sa strane kotarske Političke Vlasti, Obćinsko Upraviteljstvo moralo bi suglasno sa tim odlukam i onim od istoga Upraviteljstva izdanih i neprituženih izpraviti izborne imenike, te ih izložiti na prvi Srpnja za 14 dana ujedno sa izpravljenim kazalim.

Ovim sustavom nije lako samovoljno preinačiti imenike nezakonitim upisbam i brisanjima; imenici ne podvrgavaju se čestim preinakam, brišuć danas usljed odluke Upraviteljstva ono što sutra treba opet uzpostaviti na temelju odluke kotarskoga Poglavarstva i obratno; imenici pokazuju veću očevidnost, a i biračima veoma je olakočena kontrola.

Slična uredba bi uvedena u prespomenute svrhe u Italiji zakonom 11 Julija 1894 i pokazuje se veoma shodna.

Treća je novost sadašnjega §.a 18 *a* u tome što bi uvrštena sliedeća stavka:

„Birači, čiju je upisbu Obćinsko Upraviteljstvo odlučilo sbrisati sa izbornih imeni-„ka, ili na koji mu drago način popraviti, pak bilo i glede godišnjice poreza, bit će o „tomu odmah oznanjeni sa dotičnim razlozima“.

Ovaj se dodatak sam po sebi opravdava.

Birači, koji su već upisani u izbornim imenicima, ako nisu stekli pravo da njihova upisba ostane u svakom slučaju netaknuta sa strane Obćinskoga Upraviteljstva pri godišnjoj reviziji, stekli su svakako pravo da im se priobći odluka, koja njihovu upisbu briše ili u nju kojim mu drago načinom dira, pak bilo to i izpravkom godišnjice poreza, a da budu mogli na vrieme podnieti odnosne tužbe i ne budu prisiljeni svake godine pregledavati izborne imenike, da se uvjere jesu li još upisani. Nego nije dosta da budu oznanjeni, već treba da im se priobće i razlozi dotične odluke, je svaka promjena, koju Obćinsko Upraviteljstvo odlučuje izvesti u izbornim imenicim pri godišnjoj reviziji treba da bude oslonjena na zakonite razloge, a za ove moraju da znadu zanimane osobe, e da ih budu mogle pobijati u svojim tužbam. Ovaj dodatak uzda je proti samovoljnim preinakam izbornih imenika i štiti pravo birača.

18 *c* U sadašnjoj osnovi bi dodan § 18 *c*, koji glasi:

„C. K. Državne, Crkovne, Pokrajinske i Obćinske Vlasti dužne su pružiti odmah „Obćinskomu Upraviteljstvu, a dotično C. K. Kotarskoj Političkoj Vlasti, sve podatke „potražene u svrhu izpravljanja obćinskih izbornih imenika.“

Pošto je u §§.ima 18 *a* i 18 *b* opredjeljen rok za riešenje tužaba sa strane kotarskoga Poglavarstva, a toli za jedno koli za drugo može nastati potreba da traže obaviesti od drugih državnih, ili obćinskih Vlasti, a takodjer od crkovnih i pokrajinskih Vlasti, to se je cienilo nuždno u zakonu ustanoviti da sve te Vlasti moraju bezodvlačno priobćiti Obćinskomu Upraviteljstvu i Kotarskomu Poglavarstvu podatke potražene u svrhu izpravljanja izbornih imenika.

Slična odredba postoji i u obćinskomu zakonu za Bavarsku.

§ 19 U § 19 ustanovljuje se kao u prvoj osnovi da se obći izbori za podpuno obnovlje-
b. Prav. nje obćinskih zastupstva obavljaju svako šest godina, a u §.u 17 istodobne zakonske
i osnove o nekim promjenam Obćinskomu Pravilniku odredjuje se da službovni rok ob-
§ 17 ćinskih zastupstva traje za šest godina, kô što se je predlagalo već u prvoj osnovi.
bć. Prav. Pošto su ovi §§.i u tiesnom odnošaju mediusobom, to će se oba obrazložit istodobno, a to osvrtom na neke opazke Visokog Ministarstva Unutrnjih Posala i na promjene učinjene osnovi godine 1895.

Prehvaljeno Ministarstvo, priznajuć shodnost da se produlji na šest godina službovna perioda Obćinskih Zastupstva, opazilo je da ne bi bilo uputno odrediti da se obćinski izbori obave istodobno u cieloj Dalmaciji, a to obzirom na eventualne različite okolnosti u pojedinim Obćinam, i jer u nekim Obćinam konstituiranje novog obćinskoga zastupstva moglo bi se odugovlačiti radi visećih utoka na Namjestništvo i na Upraviteljno Sudište a to, po Ministarstvu ne bi moglo ostati bez upliva na svršetak službovnog roka dotičnih zastupstva. Zemaljski Odbor nije bio u stanju da pristane na ove opazke Visokog Ministarstva. Razlozi, koji su dali povoda predlogu da se u za-

konu ustanovi da će se obćinski izbori obavljati istoga mjeseca svako šest godina u cieloj Dalmaciji, iztaknuti su u izvješću 8 Siečnja 1895 Br. 356 na Visoki Sabor. Istodobno obnovljenje obćinskih zastupstva u rok zakonom već unapried odredjen, mjera je reda, točnosti i očevidnosti, i zašledila bi zemlji ono stanje permanentne izborne agitacije, u koje je bacaju neprestani obćinski izbori, što se sadašnjim sustavom obavljaju. Zemlja je umorna od ove neprekidne agitacije, i velika bi joj se usluga učinila, kad bi se uklonio povod ovomu nepovoljnomu stanju, a to bi se postiglo naumljenom reformom, jer osim onih pojedinih izbora, koji bi se imali obaviti u slučaju uništenja prvih izbora, ili razpusta Vieća, zemlja bi s ove strane za šest godina opočinula. Sve su napredne europejske države prihvatile ovaj sustav: Englezka, Francuzka, Belgija, Pruska, Bavarska. To je čitav plebišit prosvietljenih zakonodavaca u prilog ovom providjenju. Ako Visoko Ministarstvo opaža da opredieljenje jednakog roka težko bi se moglo u sklad dovesti sa čestokrat različitim unutrnjim okolnostim Obćinâ, odvratit je da u obće u svim dalmatinskim obćinam prevladjuje težačka i posjednička ruka; da u svima treba po mogućnosti izbjeći za izbore onaj zeman, u koji je narod mnogo zabavljen poljskim radnjam a da u ostalom ima doba, u koja se bez smetnje mogu izvoditi izbori istodobno po cieloj Dalmaciji. U prvoj osnovi predlagao se je za izbore mjesec Svibanj, a sada se predlaže zadnji deset dana Srpnja i mjesec Kolovoz. Kao što je bio Svibanj, tako u zadnji dani Srpnja i cieli mjesec Kolovoz isto prikladni za izbore u svim dalmatinskim Obćinam, jer narod nije u to doba osobito zaposlen poljskim radnjam. U Pruskoj od koje je naša država, kao mnogo šta, primila sustav od tri izborna tiela izbori se obavljaju, istina, u dva različita razdobja, t. j. u jedan mjesec za gradove (Novembar), a u drugi mjesec za vanjske Obćine (Marač); ali u Pruskoj gradske Obćine zbilja su razlučene od vanjskih, te u njima vladaju različiti odnošaji, dočim kad nas nema izključivo gradskih Obćina, pak i u istim gradovima prevladjuju u obće agrarni interesi. Nebi dakle bilo razloga da se u Dalmaciji učini razlike izmedju Obćinâ i Obćinâ, glede vremena izbora, a kamo li da se radi tobož različitih okolnosti odustane od jedne uredbe, koja je u prilog poredku i miru, i već posluje u drugim državam, a da nije dala povoda neprilikami.

Što se tiče drugog prigovora Visokog Ministarstva proti jednakomu roku za obćinske izbore, opazit je da po osnovi (§ 17 Obć. Prav.) službovni rok obćinskog zastupstva počimlje 1.im Siečnja susljedna izboru, te svršava šest godina kasnije, bez obzira na vrieme, u koje je uzsliedilo ustoličenje; opazit je jošter da po drugoj stavci §.a 17 Obć. Pravilnika, u slogu kako se predlaže, i Viećima kasnije izabranima (u slučaju uništenja prvih izbora ili razpusta Vieća) službovni rok imao bi izteći istodobno sa ostalima. Ove odredbe dosljedna su uporabljenja

načela, koje ustanovljuje jednaki rok za izbore i početak izborne periode stanovitim danom kalendara za sve obćine; jer, naravno, ne bi imalo smisla da se odredi isti rok za izbore, ako bi službovna perioda obćinskih zastupstva mogla svršiti u različito vrieme. Ovaj sustav vlada svuda, gdje je isti rok odredjen za obćinske izbore.

Po §.u 17 Obć. Prav. i §.u 19 Obć. izb. Prav. obći izbori za obnovljenje obćinskih zastupstva obavljati će se od 21 Srpnja do uključno 31 susljednog Kolovoza, a ne mjeseca Svibnja, koji je bio predložen u prvoj osnovi.

Ova preinaka posljedica je promjenâ učinjenih u §§.ima 18 a), 18 b) prve osnove glede proglašenja izbornih imenika i obilatijeg roka opredieljena za riešenje utoka u izpravnom postupku.

Za izbore bi ustanovljeno deset dana više nego u prvoj osnovi, t. j. u sve 41 dan, e da se budu mogli sgodnije obavljati.

U §.u 17 Obć. Prav., kako se sada predlaže, dodano je da šestgodište obćinskih zastupstva (pri obćim izborim) počimlje 1.im Siečnja susljednim izboru.

Izbori će se t. j. obavljati puna četiri mjeseca prije neg izteče službovni rok. Ova mjera pokazuje se nuždna, da se, po mogućnosti, oživotvori načelo, koje je već upisano u §.u 20 sadašnjega Obćinskoga Pravilnika, ali je dosle ostalo mrtvo slovo s oskudice uspješnih zakonskih providjenja, načelo t. j. da stvari budu tako udesene od Kotarske Političke Vlasti, da svršetkom izbornog roka stupi u službu novo Obćinsko Zastupstvo. Ovo zdravo načelo neda se oživotvoriti, ako se zakonom ne odredi da se izbori moraju obaviti prije neg svrši službovni rok, jer proti izbornom postupanju može biti prikazana tužba, koja po sadašnjoj osnovi uzdržaje obustavnu moć, pak, i bez tužbe, izboru viećnika treba da sliedi izbor Upraviteljstva i njegovo ustoličenje, a za sve to hoće se vremena. I neobzirać se na to da u Dalmaciji s razloga ozgornavedenih treba ukloniti obćinske izbore od mjeseca Rujna i Listopada, u kojima su birači veoma zaposleni radi jematve i njezinih posljedica, pri uračunanju razmaka vremena od izbora do početka službovne periode, u osobiti obzir uzet je utoke proti izbornom postupku i vrieme, koje će popriečno zauzeti njihovo riešenje. Ova računanja nemogu, naravski, imati nego relativnu vriednost, jer, i ako, kô što će se kasnije iztaknuti, Zemaljski Odbor ostaje svedjer pri tomu da se ustanovi tromjesečni rok za riešenje tužaba proti izbornom postupanju, može se ipak desiti da do 1.og Siečnja ne bude gdjekod svršeno sve što je nuždno da novo Obćinsko Zastupstvo bude moglo stupiti u službu, ali to će biti iznimni slučajevi, dočim predloženom uredbom novo Zastupstvo moći će očito u velikoj većini Obćinâ nastupiti službu odmah iza svršetka izbornog roka njegova predšastnika, što je sada nemogućno uzprkos propisu §.a 20 Obć. Prav., i prestat će ona anomalija da se u Dalmaciji sami obćinski izbori u obće oba-

vljaju dosta vremena -- često i godinâ — pošto je iztekla službovna perioda, prizor to, koji škodi ugledu zakona i Vlasti i nepovoljno na narod upliviše.

Sustav, po kojemu je u zakonu već ustanovljeno od kada se počimlje računati službovnl rok, a izbori se obavljaju prije, obstoji već u drugim državam.

Tako u Pruskoj, izbori gradskih obćina obavlju se u Novembru, a službeni rok izabranika počimlje 1.im susljednog Siečnja; u Belgiji izbori se obavljaju mjeseca Listopada, a službovni rok počimlje takodjer 1.im susljednog Siečnja. Radi kompliciranog mekanizma obnovljenja naših obćinskih zastupstva, nije moguće, kako je već dokazano, stegnuti u ovako uzke granice razdobje od izbora do početka službovnog roka.

Opazit je najzada da, ako je u §.u 17 Obć. Prav. rečeno da se Obćinska Vieća biraju za šest godina, počam od 1.og Siečnja susljedna izboru, time nije naznačeno da ovim danom moraju obustaviti svoju službu predjašnja Vieća, jer po trećoj stavci istoga §.a Vieća posluju, dok se ne zamiene, a zamiena sliedî ustoličenjem novoga Upraviteljstva, koje će se u svakom slučaju obaviti potla 1.og Siečnja.

U §.u 19 Obć. izb. Prav. bi nakon prve četiri stavke osnove na dodana nova stavka koja glasi:

„Da se pospješi izbor, Kotarska Politička Vlast može na predlog Ob-„ćinskoga Upraviteljstva razdieliti birače mnogobrojnih izborništva na od-„sjeke za glasovanje. Poziv na izbore proglasit će ovu odredbu i naznačiti „mjesta, gdje se imaju sakupiti birači dotičnih odsjeka".

Ovomu dodatku dalo je povoda razmišljanje, da u nekim obćinam u Dalmaciji izbori poglavito trećega tiela mnogo traju, te da, i ako će se u ovom pogledu postići jedno prekraćenje ukinućem izbora izbornog Povjerenstva sa strane birača, koje je takodjer predloženo u §.u 21 osnove, nuždno je ipak, u svrhu pospješenja izbora, da se mnogobrojna izborništva budu mogla dieliti na odsjeke za glasovanje, kako se mogu dieliti i faktično se diele u drugim zemljami, jer bi se uporavljenjem ovog sredstva moglo postići da se izbor svakoga tiela izvrši u jedan dan, kako to biva drugovdje, i živo je želiti u javnom interesu.

§ 20. U §.u 20 prve osnove bi izostavljena rieč „nerazdielno", jer ako Obćinsko Upraviteljstvo propusti učiniti što mu osnova nalaže u §§.ima 18 *a*) i 18 *b*), i nastane potreba narocita odredjenika za obavljanje dotične zadaće, po neki član Upraviteljstva može ipak tomu ne biti kriv, kao na primjer, ako je u vrieme propisano za radnje, o kojima je govor, bolestan, odsutan i t d.

§ 21. Obzirom na to da se u §.u 19 osnove o preinakam Obć. izb. Pravilnika uoblašćuje dieljenje mnogobrojnih izborništva na odsjeke za glasovanje, u §.u 21 istoga Pravilnika bi uvršten sliedeći dodatak:

„Ako su birači kakvog izborništva razdieljeni na odsjeke za glaso-„vanje (§. 19), izborom u središnjemu odsjeku upravlja obće Povjerenstvo, „a u svakom drugom odsjeku posebno Povjerenstvo, u koje načelnik ime-„nuje četiri člana izmedju biračâ dotičnog odsjeka izberivih u obćinsko za-„stupstvo, a predsjednika iz sredine članova Obćinskoga Upraviteljstva, a u „nestašici ovih, iz sredine prespomenutih biraca".

U slučaju da bi se u smislu dodatka predložena §.u 19 Obć. izb. Prav. birači kakvog izborništva razdielili u odsjeke za glasovanje, trebalo je suviše odrediti tko da prebroji izpadke glasovanja pojedinih odsjeka i
§ 31. proglasi izabranike, te izmedju prve i druge stavke § 31 bi umetnuta sliedeća:

„Ako su birači kakvog izborništva radieljeni na odsjeke za glaso-„vanje (§ 19), proglašenje izabranih viećnika pristoji Predsjedniku izbornog „Povjerenstva središnjeg odsjeka, kojemu će se u tu svrhu priobćiti rezul-„tati glasovanja u ostalim odsjecim odmah pošto budu proglašeni".

§ 33. Iz §. 33 prve osnove Zemaljski Odbor izostavio je, usljed prigovora Visokog Ministarstva Unutrnjih Posala, onu stavku, po kojoj tužbam proti izbornom postupanju oduzimala se obustavna moć, i takodjer nije prihvatio nazor da bi te tužbe imale obustavnu moć samo za tri mjeseca, kako je to predlagao saborski Odbor svojim izvješćem.

Sadašnjom osnovom priznaje se dakle tužbami proti izbornom postupanju obustavna moć, koja im se pristoji po obstojećem zakonu, a to je izriečno naglašeno u prvoj stavci §§ 34 i 36 osnove, u kojoj je odredjeno da u slučaju tužbe proti izbornom postupanju, stupit će se na izbor Obćinskoga Upraviteljstva odmah iza kako tužba bude riešena a ne bude potreba ponavljati izbore viećnika.

Nije se, naprotiv, Zemaljski Odbor mogao odvažiti da zbriše iz § 33 rok za riešenje tužaba proti izbornom postupanju, proti kojemu je roku takodjer podiglo prigovor Visoko Ministarstvo.

U § 33 Zemaljski je Odbor dakle uzdržao rok od 3 mjeseca predložen u prvoj osnovi za riešenje tih tužaba, i dodao da taj rok vriedi u slučaju obćih izbora, i da je od 2 mjeseca glede ostalih izbora, iztaknuvši jošter da rok počimlje teći od kada izborni spisi budu prispjeli na Namjestništvo, tako da bude pun. U prvoj osnovi nije bilo naznačeno od kada bi se imao računati početak roka.

Zemaljski Odbor priobćio je Vladi razloge stanovišta od njega u ovom pogledu zauzeta. Ti su razlozi sliedeći:

Ustanovljenje roka, kroz koji bi se imale riešiti tužbe proti izbornom postupanju, pripada broju onih zakonodavnih providjenja, koja se nuždna pokazuju, e da se po mogućnosti osigura redovito obnavljanje obćinskih zastupstva u vrieme zakonom ustanovljeno. Kako bi iztaknuto u izvješću 8 Siečnja 1895 Br. 356 Zemaljskoga Odbora na Visoki Sabor, u nekim slučajevima sutjecalo je u zadnje doba da se veoma poslje izmaka trogodišta obnove Obćinska Zastupstva, i to, što su na dugo visili utoci

uloženi proti izbornom postupanju. Odredjujuć rok, zakonodavac pokazuje da riešenju ovih tužaba on podaje barem neku relativnu prešnost, koju organi, pozvani da uporave zakon, mogu najboljim namjeram ne davati i ne davaju svedjer sličnim riešenjima. Ako se je i dosle jako ćutila potreba ove mjere, ona postaje sve to veća produljenjem izbornog roka Obćinskih Zastupstva i ustanovljenjem dana, kojim taj rok počimlje, jer nije shodno da isto zastupstvo ostane preko šest godina na upravi Obćine, te treba providiti da se to u redovitim okolnostima ne dogodi, tim više, što ono vrieme, koje jedno Vieće bude ostalo u službi preko šestgodišta, ugrabljeno je Vieću, koje ga nasljedjuje. Baš poglavitim obzirom na eventualne utoke predlaže se u osnovi da se izbori obave četiri mjeseca prije neg izteče službovni rok. Treba dakle i providiti da će se kroz to vrieme utoci zbilja i riešiti. I druge države priznale su nuždu odredbe slične onoj, koju Zemaljski Odbor preporučuje, pak su je upisali u svojim zakonim. Obćinski francuzki zakon 5 Aprila 1884 propisuje da Vieće Prefekture mora izreći odluku na utok proti izború u vrieme „*od jednoga mjeseca*“, od kada spisi stignu na predatnik Prefekture, a u slučaju obćih izbora u vrieme „*od dva mjeseca*“. Po istomu zakonu utok se smatra odbiven, ako Vieće Prefekture nije odlučilo u propisani rok, a zanimana stranka ima pravo da se prituži na državno Vieće. Izborni zakonik godine 1872 za Belgiju naredjuje da Permanentna Deputacija Pokrajinskoga Vieća mora da se izjavi o valjanosti obćinskih izbora i o ovjerovljenju izabranih Viećnika „*kroz mjesec dana od izbora, a to i u slučaju utoka*“ ; i dodaje da, ako kroz to vrieme nije izrečena nikakva odluka, izbori se smatraju valjani a viećnici valjano izabrani, tim samo da Namjesnik (gouverneur) može kroz osam dana iza kako izteče rok, uteći se na Kralja, koji je dužan odlučiti kroz 15 dana od utoka. Ova ista odredba bi ponovljena u zakonu 12 Rujna 1895 ; samo, obzirom na to da su belžki zakoni godine 1894 i 1895 ogromno proširili izborno pravo, uvedavši sveobće glasovanje i gomilanje više glasova u jednoj te istoj osobi za neke razrede birača, te obzilom na veliku zamašitost, koju su dosljedno u onoj državi dobili obćinski izbori, zakon 12 Rujna 1895 odredio je da gornji rokovi vriede u slučaju pojedinih vanrednih izbora, dočim glede ostalih izbora povisio je rok na „*dva mjeseca*“ za riešenje utoka sa strane Permanentne Deputacije Pokrajinskoga Vieća, a na „*jedan mjesec*“, za riešenje utoka na Kralja.

Tako, ove države, kojima nitko neće poreći da nisu dobro uredjene i da nemaju obzira na zahtjeve službene, našle su pravo da i one ustanove rok za riešenje utoka, i to u kraćoj mjeri, nego li je ovdje predložena, i sankcijom da nije li odluka izrečena u opredieljeni rok, utok se ima smatrati odbiven.

Rok predložen od Zemaljskoga Odbora nije zaista škrto odmjeren. Zaslugom Upraviteljnog Sudišta praksa razlučuje sada izpravni od izbornog postupka, te priznaje da samo ovaj potonji podpada odluci Namjestništva. Time se je njegova zadaća uzjednostručila prama onoj, koja mu

je nadliegala, kod je vladalo mnienje da Namjestnistvu pripada pravo da prigodom utoka razpita da li su pojedine osobe zakonito bila uvrštene u imenike birača. Potreba predtečnih izvida prije konačnog riešenja ne može da često nastaje, jer prigovori treba u obće da nadju svoj naslon u spisima, a kad bi i nastala, može se samo raditi o izvidima kod dotičnog kotarskog Poglavarstva, ili Obćinskoga Upraviteljstva, za koje se mnogo vremena ne zahtieva. Nego da se ipak olakoti posao Namjestništvu i da se odstrani svaki prigovor proti ustanovljenju roka za riešenje utoka, Zemaljski Odbor predlaže u § 33 Izb. Prav. novi izpravak u smislu da na tužbe proti izbornom postupanju bude sudilo Mješovito Povjerenstvo, sastavljeno od Namjestnika, ili njegova zamjenika, kao Predsjednika, od dva viša činovnika Namjestništva i od dva člana Zemaljskoga Odbora. Time bi se razteretilo Namjestništvo i osiguralo pospješnije riešenje utoka, jer bi se ovi mogli dieliti medju dva referenta, jedan od Namjestništva, a drugi od Zemaljskoga Odbora. I ako predlagajuć ovu ustanovu, Zemaljski Odbor ide u susret novoj radnji — a ima ih i sada na izobilj — to ipak on čini dragovoljno, da obezbiedi redovito obnovljenje Obćinskih Zastupstva.

U prilog ustanovljenju Mješovitog Povjerenstva stoji ne samo to da bi se ovim načinom obezbiedilo riešenje utoka u predloženi rok, nego i to, da, radeć se o preustrojenju obćinskih zastupstva, opravdano je da i Zemaljski Odbor, kao viša autonomna Vlast, bude učestvovao u odlukam, kojima se utoci riešavaju. I druge države, koje ipak nemaju liberalnoga obćinskoga zakona, kao što je naš, pripuštaju ipak pri riešenju utoka proti izbornom postupanju autonomni elemenat a to u obilatijoj mjeri nego li je ovdje predložena.

Predloženo sudjelovanje Zemaljskoga Odbora tim više je opravdano, što se u §.u 33 osnove udieljuje molbi pozvanoj da utoke rieši, vlast velike važnosti, koju praksa nije joj dosle priznavala, vlast t. j. da može reformirati izpadak izbora proglašen od izbornog Povjerenstva.

Dopušteno je misliti da će država bit zadovoljna da sa zemljom dieli tu vlast, i time dotičnu odgovornost, a svakako pak shodno je da ta vlast bude podieljena.

Sudjelovanje višeg autonomnoga sa državnim elementom udomaćilo se je kod nas u raznim Povjerenstvima i u Pokrajinskomu školskomu Vieću, i dalo je dobrih uspjeha.

Predložena mjera ima već, kako je poznato, jedan „*praecedens*“ u austrijanskomu zakonodavstvu, i ako ne u ovoj formi, a to baš u Štajerskoj, gdje Namjestništvo riešava utoke proti obćinskim izborima u dogovoru se Zemaljskim Odborom; ali ta forma nije praktična i nije se mogla prihvatiti, jer nameće istu zadaću dvama organima zasebice, te podvostručuje radnju, i jer hoteć se vremena dok obe Vlasti dodju do sporazumljenja, a dotično dok Ministarstvo Unutrnjih Posala odluči, kad se izmedju Namjestništva i Zemaljskoga Odbora pojavljuju različita mnienja, ovaj na-

čin sudjelovanja Zemaljskoga Odbora, mjesto pospješiti, učinio bi zakasniti riešenje utoka, što bi se kosilo sa jednom glavnom svrhom predložene reforme.

U zadnjoj stavci § a 33 iza rieči: „U slučaju uništenja čitavog ili jednog diela izbornog postupka“ bijahu umetnute rieči: „odredit će se odmah novi izbor“.

To se u praksi već čini, izim onih riedkih slučajeva, u kojima se uloženoj tužbi na Upraviteljni Sud priznaje obustavna moć; ali cienilo se je shodno da se i u zakonu to upiše, a naravno ostaje neprejudicirano pravo, koje nadležnoj Vlasti može pristojati da žalbi na Upraviteljni Sud udieli obustavnu moć.

§§ 34-36. Prva stavka §§ 34-36 Izb. Prav. bi preinačena.

Pošto se utoku proti izbornom postupku priznaje obustavna moć, to prva stavka §§ 34-36, kako je sada predložena, razlikuje glede izbora Obćinskoga Upraviteljstva Obćine, gdje bi prikazan utok proti izbornom postupku od ostalih Obćina.

Glede ovih odredjuje prespomenuta stavka da se izbor Upraviteljstva obavi u mjesecu Novembru, a to, e da se za početak Siečnja bude mogla ureći sjednica za polaganje svetčanog obećanja u smislu § 19 Obć. Prav i da time novo Obćinsko Zastupstvo bude moglo započeti svoje dielovanje odmah iza kako svrši izborni rok njegovog predšastnika.

Glede onih Obćina, u kojima proti izbornom postupku bi prikazana tužba, odredjuje prva stavka sadašnje osnove §§.a 34-36 da izbor Obćinskoga Upraviteljstva ima uzsliedit odmah iza kako bude dostavljena kotarskoj Polili̇čkoj Vlasti konačna odluka Mješovitog Povjerenstva, kojom izbori ne budu ni dielom uništeni; ali ne prije Studenoga.

§§ 35-41 Za slučaj da bi se izbor Obćinskoga Upraviteljstva obavio poslje 1.oga Siečnja druga stavka §.a 41 Izb. Prav. ustanovljuje da načelnik i prisjednici moraju odmah iza imenovanja položiti u istoj sjednici svetčano obećanje i da time nastupaju službu; a pošto svetčano obećanje mora se položiti na ruke Predstojnika kotarske Političke Vlasti, ili njegovog odredjenika, to se §.u 35 Izb. Prav. u tu svrhu dodaje pri koncu da, ako se Upraviteljstvo izabere poslie 1.oga Siečnja, izboru dužan je lično ili sredstvom odredjenika prisustvovati Predstojnik kotarske Političke Vlasti.

Svrha je odredbi o odiljnom položenju svetčanog obećanja, kad, se izbor Upraviteljstva obavi poslie 1.og Siečnja, ta, da staro Obćinsko Zastupstvo ne ostane na upravi ona dva mjeseca od prilike, što sada obično prolaze od imenovanja Obćinskoga Upraviteljstva, a dotično od odbačenja odnosnoga utoka, do njegovog ustoličenja.

§ 37 Stavka peta §.a 37 izb. Prav. bi preinačena u smislu da oni, koji budu svrgnuti sa časti usljed karnog postupka (§ 104 Obć. Prav.), niesu izberivi za godinu dana susljednu izboru. Neizberivost za tri godine, koja se je u prvoj osnovi predlagala, bila bi mjera preveć težka, ako se pomisli da za tri godine nije po obstojećim zakonima

izberiv onaj, koji bi osudjen radi prekršaja kradje, pronevjerenja i prevare i da se šnjime nebi mogao glede ove posljedice istovjetiti onaj, koji bi sa prosto disciplinarnoga razloga smetnut sa službe.

§. 42 Suglasno sa odredbam §§ 34, 35, 36, 41 ozgorspomenutim bi sbrisana iz § 42 prve osnove ona stavka, po kojoj Obćinsko Upraviteljstvo imalo se je svojim imenovanjem smatrati kao ustoličeno.

Odredba druge stavke §.a 41 Izb. Prav. stoji u odnošaju sa onom sadržanom u §.u 42, po kojoj tužbe proti izbornom postupanju za imenovanje Obćinskoga Upraviteljstva nemaju obustavne moći.

Proti ovoj odredbi Visoko Ministarstvo Unutrnjih Posala podiglo je prigovor, na koji Zemaljski Odbor nije mogao pristati.

Izkustvo dokazuje da su tužbe proti izboru Upraviteljstva u Dalmaciji mal da ne svedjer neosnovane, i da se obično ulagaju u skroz stranačke svrhe, da se t. j. zakasni ustoličenje novog obćinskog zastupstva i da se produlji vlast staromu. U ovom stanju stvari nije ni nuždno ni shodno udieliti ovim tužbam obustavnu moć; pače shodno je da im se ona oduzme, jer će tim nestati onih netemeljitih tužaba, koje spekuliraju jedino na to, da dok ne budu riešene, novo Zastupstvo ne može da stupi na upravu.

Ništetnost cielog izbora mogla bi u obće nastati samo kad bi se koji ništovni razlog pojavio pri sazivu viećnika, ili ako bi viećnici glasovali, a ne bili na broju, jer imajuć se po osnovi glasovati napose za načelnika i za svakoga člana Upraviteljstva, nije lahko da radi činâ pri samom izboru, ništovni razlozi budu obuhvaćali sve pojedine izbore. Nu, saziv viećnika obavlja Kotarska Politička Vlast, od koje nije očekivati da ne će svoju zadaću u redu izvršiti, a glede zakonitog broja za viećati i zaključivati, svak je već na čistu.

Riedko će kad utok dat dakle, u koliko se predvidjeti može, povoda uništenju izbora cielog Upraviteljstva, tim više što će mnogim izborima prisustvovati zastupnik Kotarske Političke Vlasti i paziti na redovitost postupka; a da se radi tih riedkih slučajeva, prizna u obće obustavna moć ovim tužbama, nije opravdano. Opazit je, osim toga, da, osobito našim sustavom od tri izborna tiela, jedna stranka stiče obično odlučnu većinu pri izboru viećnika, i da ta većina stupa složno k izboru Načelnika i Upraviteljstva, tako da i kad bi se taj izbor imao uništiti sa kakvog formalnog razloga, sva je prilika da bi pri ponovnom izboru iste osobe bile opet imenovane. I to dokazuje da nije uvidjeti zašto izabranici nebi mogli stupiti u službu i prije riešenja utoka. U svakom je slučaju bolje da na upravu stupe ljudi novog zastupstva, nego da tu ostanu oni, kojima je izborni rok već iztekao. Položaj nije jednak položaju, koji obstoji kad visi utok proti izboru viećnika. Pošto se ovi izbori uništuju osobito radi nezakonitosti, koje su mogli imati upliva na izpadak izbora, to novi izbori mogu lako preokrenuti razmjerje stranaka, a time i konačni sastav Vieća. Dodat je da, kad se

izbori viećnika uništuju, ako je medjutim Vieće odpočelo svoju službu, treba ga razpustiti i postaviti komesara; ali postaviti komesara nije nuždno, niti bi to našlo temelja u obćinskomu zakonu, kad bi nadležna Vlast uništila izbor Upraviteljstva Time pada za ovaj izbor poglaviti razlog, što je Visoko Ministarstvo navelo proti ukinuću obustavne moći utoka proti izboru viećnika Sa ovih razloga cieni Zemaljski Odbor da je opravdana stavka §.a 42 Izb. Prav. koja ustanovljuje da tužbe predvidjene u istomu §.u nemaju obustavne moći. I ova mjera ide za tim da se stane na put zakašnjenju ustoličenja novog Obćinskog Zastupstva, koja se sada dogadja dok visi utok, a obuhvaća okolo dva mjeseca i više.

Za slučaj da bi nadležna Vlast uništila po cielo ili dielom izbor Upraviteljstva, ustanovljuje se u preinačenom §u 42 Izb Prav. da „se na„knadni izbor mora narediti istodobno sa priobćenjem dotične odluke Ob„ćinskomu Upraviteljstvu“. Ova odredba smjera na istu svrhu da se t. j. pospješi izborno postupanje i konačno ustoličenje novoga Obćinskoga Zastupstva. Osim toga u §u 42 Izb. Prav dodano je još ovo: „Do novog iz„bora ostat će u službi članovi Obćinskoga Upraviteljstva, kojih je izbor „uništen“.

Kako je već iztaknuto, nema neprilike da se ovako odredi; ova je odredba pak nuždna da Obćina ne ostane bez Upraviteljâ Da pak rok toga službovanja ne bude trajao nego malo dana, i za to se ustanovljuje da Kotarska Politička Vlast mora istodobno sa priobćenjem odluke, kojom je izbor bio uništen, odrediti novi izbor.

Dosljedno promjeni predloženoj u §u 33 Izb. Prav, ustanovljuje se u §. 42 i da na tužbe u toku izbora Upraviteljstva ili proti njegovom izboru odlučuje Mješovito Povjerenstvo predvidjeno u §u 33.

U trećoj stavci dosadašnjega §.a 42 Izb. Prav. bi učinjena jedna stilistična popravka

Članak II bi popravljen u smislu da će sva Obćinska Upraviteljstva proglasit izborne imenike na 20 Veljače druge godine susljedne onoj, u kojoj zakon bude proglašen. Preinaka, koja se odnosi na dan i mjesec proglašenja izbornih imenika, stoji u savezu sa preinakom izvedenom u § 18 *a*). Odredjuje se da će proglašenje izbornih imenika sliediti u drugoj a ne u prvoj godini poslie proglašenja zakona, kao što se odredjivalo u prvoj osnovi, jer bi zakon mogao biti proglašen i svršetkom godine, a u ovom slučaju mnoga Obćinska Upraviteljstva ne bi bila u stanju da do 20 Veljače susljedne godine sastave i proglase izborne imenike.

Osim toga, prvoj stavci Članka II.ga bijahu dodane rieči: „u koliko „po svojoj naravi ne budu uporabljivi nego na godišnju reviziju izbornih „imenika“.

Ovaj dodatak bi učinjen obzirom na preinake izvedene u §.u 18 *a*), po kojima Obćinsko je Upraviteljstvo dužno ostaviti netaknute imenike pri uredovnoj reviziji i uvrstiti u osobita kazala sbrisanja, uvrštenja i preinake, koje je odlučilo izvesti u izbornim imenicima, pak i ove proglasiti, i obzi-

rom na odredbu, koja duži Obćinsko Upraviteljstvo da priobći sbrisana i preinake izbornih imenika biračima, na koje se odnose; jer ove odredbe predmnievaju imenike već obstojeće i njihovu reviziju, te se naravno nemogu uporavati na prve izborne imenike, koji se budu sastavili i proglasili, iza kako zakon bude stupio u kriepost.

Članak III. prve osnove (izvršna klauzola) postao je IV i, a bi uvršten novi članak III, po kojemu će ovaj zakon stupiti u kriepost zajedno sa zakonom, kojim se ustanovljuje na šest godina izborni rok Obćinskih Zastupstva.

Slična odredba sadržana je u članku III sada spomenute zakonske osnove. Obzirom na propise članka II ove osnove i one o šestgodišnjemu roku službovanja Obćinskih Zastupstva, treba da oba zakona budu istodobno proglašena. Za to se je i u ovu osnovu uvrstila odredba, koja je već bila sadržana u članku III osnove o šestgodištu Obćinskih Vieća.

To predpostoviv, moli Zemaljski Odbor da Visoki Sabor izvoli odobriti pridruženu zakonsku osnovu.

Zadar, 3 Prosinca 1896.

Predsjednik
D.r BULAT

Izvjestitelj
Dr. IVČEVIC

Zakon......

Kriepostan za Kraljevinu Dalmaciju

kojim se uvadjaju permanentni obćinski izborni imenici i preinačuju neke odredbe izbornog obćinskoga Pravilnika.

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije odredjujem što sliedi:

Članak I,

Paragrafi 12 17, § 18 preinačen zakonom 6 Listopada 1880 (P. Z L. Br. 57), § 19 preinačen zakonom 3 Ožujka 1873 (P. Z. L. Br. 19) §§.i 20 i 21 potonji preinačen zakonom 25 Listopada 1881 (P. Z. L. Br. 32), § 26 preinačen zakonom 3 Ožujka 1873 (P. Z L. Br. 19), § 31, § 33 preinačen zakonom 27 Listopada 1889 (P. Z. L. Br. 16), §§ 34, 35, 36 preinačeni zakonom 13 Prosinca 1868 (P. Z L. Br. 21), §§ 37 preinačen zakonom 3 Ožujka 1873 (P. Z. L. Br. 19) §§ 40, 41, § 42 popunjen zakonim 19 Ožujka 1866 (P. Z. L. Br. 5) i 13 Prosinca 1868 (P. Z. L. Br. 21), i napokon § 43 izbornog Pravilnika za Obćine Kraljevine Dalmacije proglašena zakonom 30 Srpnja 1864 (P. Z. L. Br. 1 god. 1865) stavljaju se van krieposti u sadašnjemu njihovom slogu i na njihovo mjesto stupaju sliedeće odredbe:

§ 12.

U obćinske izborne svrhe načelnik mora držati i do 5 Veljače svake godine izpravljati prama pomjenam sbivših se preko zadnje godine do 31 Siečnja imenik sviju obćinara, koji imaju izborno pravo, a to tako da prije sviju budu obćinski pripadnici spomenuti u § 1 pod 2 s pokazom dotičnih godišbina izravnih poreza u Obćini propisanih, pak ostali izbornici redom sve na niže po iznosu godišnjih izravnih poreza, koje svaki od njih u Obćini ima plaćati, naznačivši pored njihovih imena dotični iznos poreza.

U ovakovoj razredbi imaju se na korist kmetova i težaka proračunati svote, što su oni u ime zemljarine dužni podmiriti gospodarima dotičnih zemalja; ali na korist gospodara ima se ipak uračunati ciela njihova godišnja zemljarina, bez odbitka gorirečenih svota. Medju dva ili više poreznika jednakom tegotom poreza onaj prednjači, koji je godinam stariji. Pri svršetku imenika imaju se svi godišnji porezi skupa sbrojiti. U svrhu da načelnik uzmogne držati i redovito izpravljati imenik naznačen u ovom § u dužni su CC. KK Porezni Uredi u Dalmaciji priobćiti uredbi radi svako tri mjeseca zanimanim Obćinam dodatke i promjene, koje se sbivaju u poreznim upisbam glede poreznika i godišnjice izravnog poreza.

§ 17

Prostranije i napučenije Obćine mogu se na izborne odsjeke razdieliti.

Namjestništvo, saslušavši Obćinsko Upraviteljstvo, ustanovljuje dogovorno sa Zemaljskim Odborom, broj i medjaše izbornih odsjeka, kao i uzevši u obzir broj izbornika, ustanovljuje broj članova Obćinskoga Vieća, koje odsjeci u pojedinim izborništvima izabrati imadu.

Kad bi nastalo pitanje, kojemu li izbornom odsjeku jedan izbornik pripada, onda odlučuje njegovo prebivalište, a ako toga neima, mjesto gdje se nahodi predmet poreza; a ako li u više izbornih odsjeka izbornik poreza plaća, onda odlučuje mjesto gdje se nalazi predmet na komu je veći porez udaren.

Ako visi razprava o razdieljenju Obćine u izborne odsjeke, to nema obustavne moći na proglašenje imenika u propisano doba.

Odluka o razdieljenju Obćine u izborne odsjeke treba da bude dostavljena Obćinskomu Upraviteljstvu barem mjesec dana prije roka propisana za proglašenje izbornih imenika.

Proti odlukam Namjestništva izdanim na temelju ovoga §a nema mjesta utoku.

§ 18. *a*)

Obćinsko Upraviteljstvo za svako izborno tielo, a dotično za svaki izborni odsjek (§ 17) sastavlja posebne izborne imenike.

Izborni su imenici permanentni i nemogu se preinačiti nego na temelju godišnje revizije po ustanovam ovoga i susljednoga § 18 *b*).

Obćinsko Upraviteljstvo od 5 do 20 Veljače svake godine sastavlja dva kazala za reviziju izbornih imenika.

U prvo kazalo uvršćuje one osobe, koje je odlučilo dodati izbornim imenicam, jer su stekle aktivno izborno pravo iza kako bijahu pregledani izborni imenici predjašnje godine, ili su iz njih bez zakonita razloga izostavljene bile; u drugo kazalo uvršćuje one osobe, koje je odlučilo brisati sa izbornih imenika, jer su izgubile aktivno izborno pravo, ili su bez zakonita temelja upisane bile, i ako proti njihovoj upisbi ne bi podignut prigovor, i uvršćuje ine izpravke koji se upisbam izbornih imenika izvesti imadu.

Birači, čiju je upisbu Obćinsko Upraviteljstvo odlučilo brisati sa izbornih imenika, ili popraviti na koji mu drugo način, pak bilo i glede godišnjice poreza, biti će odmah o tomu oznanjeni sa dotičnim razlozima.

Na 20 Veljače svake godine Obćinsko Upraviteljstvo izlaže, na pregled svijuh, do uključno 6 Ožujka, u sjedištu Obćine izborne imenike i prespomenuta kazala jedne i druga u dva primjerka, i tromjesečne preglednice CC. KK. Poreznih Urda predvidjene u §.u 12 ovoga Pravilnka.

Bude li Obćina razdieljena u izborne odsjeke (§ 17), jedan primjerak izbornih imenika i kazalâ, i prepis preglednicâ izložit će se i u jednom mjestu svakog drugog odsjeka, osim onoga gdje je sjedište Obćine.

Do uključno 6 Ožujka može pismeno ili ustmeno na zapisnik prikazati svoje tužbe na Obćinsko Upraviteljstvo proti izbornim imenicam, i dotičnim kazaim svaki, tkomu pristoji obćinsko izborno pravo u dotičnoj Obćini.

Javnim oglasom, koji se ima izložiti u sjedištu Obćine i u svim obćinskim odlomcim, najdalje na 20 Veljače, oznanit će se proglašenje izbornih imenika, i izpravnih kazala, mjesto gdje su izložem, i pravo na tužbu i na utok u smislu ovoga paragrafa i §.a 18 *b*).

§. 18 *b*).

Tužbe prikazane proti izbornim imenicam riešava Obćinsko Upraviteljstvo, najdalje do 20 Ožujka, i priobćuje tužiteljma i zanimanim strankam poprimljene odluke.

Na 20 Ožujka Obćinsko Upraviteljsvo, nakon riešenja svijuh tužaba, izlaga na novo izborne imenike i kazala naznačena u §.u 18 *a*).

U kazala moraju biti uvrštene sve popravke, koje je Obćinsko Upraviteljstvo našlo da poprimi usljed prikazanih tužaba.

Proti odlukam Obćinskoga Upraviteljstva, kojim su se poprimile, ili zaniekale iskane popravke, može se podnieti utok pismeno ili ustmeno kroz osam dana od dana susljedna onomu novog izloženja izbornih imenika i kazala, Obćinskomu Upraviteljstvu za Kotarsku Političku Vlast, koja odlučuje u zadnjoj molbi.

Ako je zaiskana popravka bila zaniekana po Obćinskomu Upraviteljstvu, pripada pravo utoka na Kotarsku Političku Vlast jedino onomu, koji je iskao popravku.

Obćinsko Upraviteljstvo mora odmah podastrieti utoke Kotarskoj Političkoj Vlasti, a ova ih ima riešiti i dostaviti dotična riešenja Obćinskomu Upraviteljstvu najdalje do 20 Lipnja iste godine.

Obćinsko Upraviteljstvo priobćuje bezodvlačno zanimanim strankam odluke Kotarske Političke Vlasti, izpravlja kazala u smislu istih, i permanentne izborne imenike suglasno sa konačnim rezultatim kazala, i izpravnog postupka, te proglasuje najdalje na 1 Srpnja za 14 dana izpravljene imenike i kazala.

Danom 1.im Srpnja svake godine izborni se imenici zaključuju i služe temeljem svim obćinskim izborim, koji se obavljaju do zaključka imenika u susljednoj godini.

U zaključenim imenicima nesmije se učiniti nikakvih preinaka izim brisanja osoba, od kojih je pravovaljano dokazano da su izključene od izbornoga prava po §.u 3 ovoga Pravilnika, i izim promjena u razdiobi izbornih tiela, koje su posljedica toga brisanja.

Izborni se imenici imaju sa kazalim i odnosnim izpravam držati u jednom upisniku i sahraniti u obćinskoj pismohrani.

Svaki član Obćine ima pravo da o svom trošku digne prepis izbornih imenika.

§ 18. *c*)

C. K. Državne, Crkovne, Pokrajinske i Obćinske Vlasti dužne su pružiti odmah Obćinskomu Upraviteljstvu a dotično C. K. Kotarskoj Političkoj Vlasti sve potražene podatke nuždne za izpravljanje obćinskih izbornih imenika.

§ 19.

Obći izbori za podpuno obnovljenje Obćinskih Zastupstva obavljaju se u doba od 21 Srpnja do uključno 31 susljednog Kolovoza.

Dneve, u kojim se imaju obaviti u pojedinim Obćinam obći izbori za obnovljenje obćinskih Zastupstva, ustanovljuje Namjestništvo dogovorno sa Zemaljskim Odborom.

Dneve ostalih obćinskih izbora ustanovljuje načelnik dotične Obćine.

Poziv na izbore ima proglasiti Obcinsko Upraviteljstvo, barem osam dana prije nego se stane birati, sredstvom javnog oglasa, koji se ima izložiti u sjedištu Obćine, i u svim obćinskim odlomcima, naznačivši u koje mjesto, u koji dan i sat imaju se sakupiti pojedina izborna tiela i broj obćinskih zastupnika, koji se izabrati imadu.

Da se pospješi izbor, Kotarska Politička Vlast može na predlog Obćinskoga Upraviteljstva razdieliti birače mnogobrojnih izborništva u odsjeke za glasovanje. Poziv na izbore proglasit će ovu odredbu i naznačiti mjesta, gdje se imaju sakupiti birači dotičnih odsjeka.

Proglašenja predvidjena u četvrtoj i petoj stavci ovoga §.a imaju se u isto vrieme priobćiti i Političkoj Kotarskoj Vlasti.

Izbor držat će se redovito u mjestu gdje je sjedište Obćinskoga Ureda. Iz ob-

zira javnog reda i na pogodnost većine birača, može Namjestništvo dogovorno sa Zemaljskim Odborom opredieliti drugo mjesto u granicam Obćine.

§ 20.

Kotarska Politička Vlast nadgleda da budu u zakonito vrieme izvršeni sa strane Obćina propisi drugog odsjeka ovog izbornog Pravilnika.

Kad Obćinsko Upraviteljstvo ne bi izvršilo u rokovim ustanovljenim u §§.ima 18 *a*) 18 *b*) ovog Pravilnika propisane izborne radnje, Kotarska Politička Vlast mora odrediti njihovo izvršenje sredstvom naročita povjerenika o trošku Obćine, prama kojoj ostat će odgovorni članovi Obćinskoga Upraviteljstva.

Utok proti ovoj odluci Kotarske Političke Vlasti nema obustavne moći.

§ 21.

Izborom upravlja jedno izborno Povjerenstvo, koje se sastoji iz načelnika ili njegova zamjenika, kao predsjednika, i četvorice članova Obćine izberivih u Obćinsko Zastupstvo, koje imenuje načelnik na način da svako izborno tielo bude imati barem jednoga člana u Povjerenstvu.

Ako je Obćina razdieljena na izborne odsjeke (§ 17), izborom svakog odsjeka upravlja posebno Povjerenstvo sastavljeno na ozgor naznačeni način.

Ako su birači kakvog izborništva razdieljeni na odsjeke za glasovanje (§ 19), izborom u središnjem odsjeku upravlja obće izborno Povjerenstvo, a u svakom drugom odsjeku posebno Povjerenstvo, u koje načelnik imenuje četiri člana iz birača dotičnog odsjeka izberivih u Obćinsko Zastupstvo, a predsjednika iz sredine čla-

nova Obćinskoga Upraviteljstva, a, u nestašici ovih, iz sredine prespomenutih birača.

Politička Kotarska Vlast može poslati na izbor svoga zastupnika, nalogom da pazi da se obslužuje zakon i da se uzdrži mir.

§ 26.

Treća osoba može glasovati na ime jednog birača u samim slučajima naznačenim u §§.ima 4, 5, 6, 7 pod uvjetom da ona zakonito opravda da je na to ovlaštena.

Kad izborno Povjerenstvo nebi našlo da pripusti na glasovanje birača, punomoćnika ili zastupnika kakva birača, dužno je ipak da napiše u zapisniku glasovanja ime birača, punomoćnika ili zastupnika birača, dužno je ipak da napiše u zapisniku glasovanja ime birača, punomoćnika ili zastupnika birača i predloženih članova Obćinskoga Vieća, stakodjer i uzroke zbog kojih dotični glas nije bio pribrojen, prilažući sve spise i podatke, koje bi glasovatelj prinio.

§ 31.

Ako je tko u jednom izborništvu već izabran za člana Obćinskoga Vieća, onda drugo izborništvo, koje kasnije bira, ne smije mu dati drugih glasova. Na tu svrhu Predsjednik izbornog Povjerenstva nečom bude izbor jednog izborništva dovršen, proglasuje sredstvom oglasa prilieplјena u dvorani izbora imena onijeh koji su bili jur izabrani.

Ako su birači kakvog izborništva razdieljeni na odsjeke za glasovanje, proglašenje izabranih viećnika pripada Predsjedniku izbornog Povjerenstva središnjeg od-

sjeka, kojemu će se u tu svrhu priobćiti rezultati glasovanja u ostalim odsjecima, odmah pošto budu proglašeni.

Ako bi ipak koji birač glasovao za člana već izabrana, ima se glasovatelj upozoriti da se taki glas ne broji.

§ 33.

Tužbe proti izbornom postupanju imaju se kroz neodvlačni rok od osam dana, počamši danom susljednim onomu u koji izbor bi dovršen, predati obćinskom načelniku, koji ih, kroz daljnih osam dana, ima podnieti Namjestništvu.

O uloženim tužbam sudi Mješovito Povjerenstvo sastavljeno od Namjestnika ili njegovog Zamjenika kao predsjednika, od dva viša činovnika Namjestništva i od dva člana Zemaljskoga Odbora, a to u slučaju obćih obćinskih izbora kroz tri mjeseca, a pri ostalim obćinskim izborima kroz dva mjeseca od kada izborni spisi prispiju na Namjestništvo.

Pronadjeli Mješovito Povjerenstvo da, obzirom na glasove protuzakonito neubrojene (§ 26), ili primljene od izbornog Povjerenstva, izpadak izbora u kakvom izbornom tielu različit je posve, ili dielom od onoga proglašena od izbornog Povjerenstva, to preinačuje prama pravoj većini izpadak izbora, u koliko ništovni razlozi nebi zahtievali uništenje jali cielog izbornog čina, jali izbora odnosnog izbornog tiela.

Proti odlukam Mješovitog Povjerenstva nema mjesta daljnjem utoku.

Djelomično jali cjelovito uništenje izbora jednog izborništva ne nosi u sebi i po sebi još nikakva temelja uništenju izborâ drugog kakva izborništva, obavljenih kašnje a u toku izbora istoga Obćinskoga Zastupstva; ovomu načelu nesmetaju napose ni propisi §§ 22 i 31 obćinskoga izbornoga Pravilnika

U slučaju uništenja čitavog ili jednog diela izbornog postupka, odredit će se odmah novi izbor, a pri njemu će se na novo izabrati izborno Povjerenstvo.

§§ 34 i 36.

Izbor Obćinskog Upraviteljstva obovlja se u mjesecu Studenomu u onim Obćinam, u kojima proti izbornom postupanju ne bi prikazana tužba u roku odredjenu u §§ 33; a u svakoj od ostalih Obćina, odmah iza kako bude dostavljena kotarskoj Političkoj Vlasti konačna odluka Mješovitog Povjerenstva, u koliko se istom izbori ne bi ni djelomično uništili; ali ni prije mjeseca Studenoga susljedna izboru.

Kotarska Politička Vlast uriče sjednicu za izbor Obćinskoga Upraviteljstva, i na nju pozivlje članove Obćinskoga Vieća.

Ovi su dužni sakupit se u zakazani dan i sat.

Buduli se sabrali u broju preko polovine većina će prisutnih, pod privremenom upravom najstarijeg godinami medju njima naimenovati jednog od njih, da upravlja izborom i drugu dvojicu, da mu pomažu.

Članovi Obćinskoga Vieća, koji ne bi došli, ili bi se uklonili prije nego se izbor dovrši, a svoje odsutstvo ili odstupanje nebi dovoljnim razlozima opravdali, upadaju u globu, koju Obćinsko Vieće, bude li na broju preko polovine, a inače kotarska Politička Vlast, može odmjeriti do dvadeset, a u slučaju preupadka do četrdeset fiorina. Utjerivanje globâ u svakom slučaju vrši kotarska Politička Vlast, a, u koliko bude mogučno, najdalje za osam dana.

Namjena globâ ustanovljena je zakonom 13 Studenoga 1894 P. Z. L. Br. 22.

Članovi Vieća, koji bi, prije dana izbora Obćinskoga Upraviteljstva, bili opetovano prekršili svoju dužnost da izboru uče-

stvuju, smatrat će se suviše kao da su se odrekli, te preći će se na njihovu zamjenu u smislu § 30 izbornog Pravilnika.

§ 35.

Predstavnik kotarske Političke Vlasti ovlašten je lično ili sredstvom odredjenika prisustvovati izboru; u slučaju druge stavke § 41 ovog Pravilnika on je na to dužan.

§ 37.

Samo članovi Obćinskoga Vieća izberivi su za članove Obćinskoga Upraviteljstva.

Nu, nemogu biti izabrani:

1. Oni koji nemaju svoje stalno prebivalište u Obćini, a načelnikom ni onaj, koji nema stalno prebivalište u sjedištu Obćinskoga Ureda;
2. Oni, koji se nahode u aktivnoj službi kao dvorski, državni, pokrajinski i javnih fonda činovnici, ili poslužnici;
3. Svečenici svake vjeroizpovjedi;
4. Oni, koji su sa načelnikom ili već imenovanim prisjednikom u rodu ili u svojti u prvom ili u drugom koljenu:
5. Oni, koji su bili svrgnuti sa časti usljed karnog postupka (§ 104 Obć. Prav.) a to za godinu dana susljednu svrgnuću.

§ 40.

Poklen je izbor obćinskoga načelnika dovršen, pristupa se izboru prisjednika.

Izbor obavlja se za svakoga prisjednika napose, počam od prvoga, pak redom do zadnjega prisjednika. Ako se za kakva prisjednika nebi zadobila absolutna većina glasova, postupat će se po § 39.

§ 41,

Bude li članom Obćinskoga Upraviteljstva izabran član Obćinskoga Vieća, koji

po § 37 nemože da bude izabran, njegov je izbor nevaljan i mora se odmah obaviti novi izbor.

Ako se izbor Obćinskoga Upraviteljstva obavi nakon 1.og Siečnja, novoimenovani načelnik i prisjednici položit će odmah iza dovršenog izbora u istoj sjednici svetčano obećanje predvidjeno u § 19 Obćinskoga Pravilnika, i tim će službu nastupiti.

§ 42.

O izboru Obćinskoga Upraviteljstva treba sastaviti zapisnik. Iz njega mora da proiztiče i red prisjednika. Zapisnik imadu podpisati: onaj, koji izborom upravlja, i svi prisutni članovi Obćinskoga Vieća, te će se kod Obćine položiti zajedno sa svim izbornim spisima.

U smislu §.a 33 poglavja I.a izbornog Obćinskog Pravilnika, i tužbe prijavljene proti postupanju u svrhu izbora Obćinskoga Upraviteljstva imaju se kroz neodgodivi rok od osam dana predati Obćinskomu Načelniku, koji će ih kroz daljnjih osam dana podnieti Namjestništvu na konačnu razsudu sa strane Mješovitog Povjerenstva predvidjena u §.u 33.

Tužbe u tôku postupanja za izbor Obćinskoga Upraviteljstva, koje se prijaviti mogu u slučajevim odmjerenih globa ili inih sličnih riešenja Kotarske Političke Vlasti, ili novog Obćinskoga Vieća, jesu, istina, pripustljive prije izbora novog Obćinskoga Upraviteljstva i novog načelnika, ali se imaju kroz neodgodivi rok od osam dana podnieti Kotarskoj Političkoj Vlasti, koja će ih podnieti Namjestništvu radi konačne odluke sa strane ozgorspomenutoga Mješovitog Povjerenstva.

Tužbe predvidjene u ovom §.u, ne smetaju ustoličenju novog Obćinskog Zastupstva.

Ako bi Mješovito Povjerenstvo uništilo po cielo ili dielom izbor Obćinskoga

Upraviteljstva, naknadni će se izbor narediti ujedno sa priobćenjem dotične odluke Obćinskomu Upraviteljstvu.

Do novog izbora ostat će u službi članovi Obćinskoga Upraviteljstva, od kojih je izbor uništen.

§ 43.

Pravila §§.a 34 uključno do 42 imaju se uporaviti i kad se ima u teku izbornog roka dopuniti mjesto prisjednika ili Obćinskoga načelnika. — Ali u prvom slučaju obćinski načelnik skupštinu, radi izbora, saziva i glasovanjem upravlja, a u drugom dogadjaju njegov zamjenik.

Novoizabrani prisjednik stupa u red svoga predšastnika.

Članak II.

Na 20 Veljače druge godine po koledaru susljedne onoj, u kojoj bude proglašen ovaj zakon, sva će Obćinska Upraviteljstva u Dalmaciji proglasit po propisu § 18 *a* Članak I ovoga zakona izborne Obćinske imenike sastavljene po odredbam Obćinskoga izbornoga Pravilnika. Na ove izborne imenike postupat će se po propisima §§.a 18 *a* i 18 *b* ovoga zakona, u koliko po svojoj naravi ne budu uporabljivi nego na godišnju reviziju izbornih imenika.

Iza kako bude dovršen izpravni postupak, imenici će se sahraniti i bit će predmetom godišnje revizije odredjene u §§.ima 18 *a* i 18 *b* Članak I.

Članak III.

Ovaj zakon stupa u kriepost zajedno sa zakonom . . . . . , kojim se ustanovljuje na šest godina izborni rok Obćinskih Zastupstva.

Clanak IV.

Izvršba ovoga zakona povjerena je Mojim Ministrim Unutrnjih Posala i Financija.

Legge.....

valevole per il Regno di Dalmazia

colla quale vengono introdotte le liste elettorali permanenti e modificate alcune disposizioni del Regolamento elettorale Comunale.

Sopra proposta e coll' adesione della Dieta del Mio Regno di Dalmazia dispongo quanto segue:

Articolo I.

I §§ 12, 17, il § 18 modificato colla legge 6 Ottobre 1880 (N. 57 B. L. P.), il § 19 modificato colla legge 3 Marzo 1873, (N. 19 B. L. P.), i §§ 20, 21 modificato l' ultimo colla legge 25 Ottobre 1881 (N. 32 B. L. P.), il § 26 modificato colla legge 3 Mar- 1873 (N. 19 B. L. P.), il § 31, il § 33 modificato colla legge 27 Ottobre 1889 (N. 16 B. L. P.), i §§ 34, 35, 36 modificati colla legge 13 Decembre 1868 (N. 21 B. L. P.), il § 37 modificato colla legge 3 Marzo 1873 (N. 19 B. L. P.), i §§ 40, 41, il § 42 completato colle leggi 19 Marzo 1866 (B. L. P. N. 5) e 13 Decembre 1868 (B. L. P. N. 21); e finalmente il § 43 del Regolamento elettorale per le Comuni del Regno di Dalmazîa pubblicato colla legge 30 Luglio 1864 (B. L. P. N. 1 dell' anno 1865) vengono posti fuori di vigore nell' attuale loro stilizzazione e al loro posto subentrano le seguenti disposizioni:

§ 12

A scopi elettorali comunali il podestà deve tenere, e rettificare fino al 5 Febbraio di ogni anno di conformità ai cambiamenti avvenuti durante l'ultimo anno fino al 31 gennaio, un elenco di tutti i membri del Comune aventi diritto di eleggere, in modo che a capo di tutti figurino i pertinenti del Comune accennati al § 1 sub 2 con indicazione delle rispettive annualità d'imposte dirette prescritte nel Comune, poi i rimanenti elettori in ordine discendente secondo l'importo delle annualità d'imposte dirette da contribuirsi nel Comune da ciascuno di essi, esponendo di contro al loro nome il rispettivo importo d'imposta.

In questa classificazione hanno da calcolarsi a favore dei coloni e contadini le quote di rifusione da essi dovute per conto d'imposta fondiaria ai proprietarii dei relativi fondi; a favore dei proprietarii però devesi calcolare la loro intiera annualità d'imposta fondiaria, senza diffalcarne le quote suddette Fra due o più elettori con egual carico d'imposte, l'anziano di età precede il minore.

In fine dell'elenco è da farsi la somma di tutte le annualità d'imposte

Allo scopo che il Podestà sia in grado di tenere e rettificare regolarmente l'elenco indicato in questo paragrafo, gl'i.i. r.r. uffici d'imposte in Dalmazia sono obbligati di comunicare d'ufficio ogni tre mesi ai Comuni interessati i cambiamenti e le aggiunte, che avvengono nelle intestazioni censuarie riguardo i contribuenti e l'annualità dell'imposta diretta.

§. 17.

Comuni di maggior estensione e popolazione possono venir divisi in sezioni elettorali.

La Luogotenenza, udita l'Amministrazione Comunale, fissa d'accordo colla Giunta Provinciale il numero e i confini delle sezioni elettorali, come pure avuto riguardo al numero degli elettori, il numero dei membri del Consiglio Comunale da eleggersi dalle sezioni nei singoli corpi elettorali.

Nella questione sulla pertinenza d'un elettore ad una sezione elettorale decide il domicilio, e in mancanza di questo, il luogo, dov'è sito l'oggetto dell'imposta, e se l'elettore è censito in parecchie sezioni elettorali, il luogo dove si trova l'oggetto maggiormente censito.

La pendenza di una trattazione per la divisione della Comune in sezioni elettorali non ha forza sospensiva sulla pubblicazione delle liste nel tempo prescritto.

La decisione sulla divisione della Comune in sezioni elettorali deve essere intimata alla Comune almeno un mese prima del termine prescritto per la pubblicazione delle liste elettorali.

Contro le decisioni della Luogotenenza emesse sulla base di questo paragrafo non è ammissibile un ricorso.

§. 18 *a*

L'Amministrazione Comunale compila per ogni corpo e rispettivamente per ogni sezione elettorale (§ 17) liste separate di elezione.

Le liste elettorali sono permanenti e non possono essere modificate che in base alla revisione annua secondo le disposizioni di questo e del successivo § 18 *b*.

L'Amministrazione Comunale compila dal 5 al 20 Febbraio di ogni anno due prospetti per la revisione delle liste elettorali.

Nel primo prospetto inserisce quelle persone, che ha deciso di aggiungere alle liste elettorali, perchè hanno acquistato il diritto attivo di elezione, dopo rivedute le liste elettorali nell' anno precedente, od erano state omesse dalle medesime senza motivo legale; nel secondo prospetto inserisce quelle persone, che ha deciso di cancellare dalle liste elettorali, perchè hanno perduto il diritto attivo di elezione, o erano state inscritte senza fondamento legale, comunque contro la loro inscrizione non sia stata prodotta eccezione, e ì inserisce le altre rettifiche, che devono eseguirsi nelle inscrizioni delle liste elettorali.

Gli elettori, la cui inscrizione l'Amministrazione Comunale ha deciso di cancellare dalle liste elettorali o di rettificare in qualsiasi modo, fosse pure riguardo all'annualità d'imposta, saranno di ciò notiziati coi relativi motivi.

Al 20 Febbraio di ogni anno l'Amministrazione Comunale espone nel luogo di residenza del Comune fino inclusivamente al 6 Marzo, ad izpezione di tutti le liste elettorali e i surriferiti prospetti, le une e gli altri in due esemplari, nonchè le specifiche trimestrali degl' ii. rr. Ufficî steurali previste dal § 12 di questa legge.

Se la Comune fosse divisa in sezioni elettorali (§ 17), un esemplare delle liste elettorali e dei prospetti, nonchè una copia delle specifiche si esporrà anche in una località di ogni altra sezione, fuori di quella, ove si trova la residenza del Comune.

Fino inclusivamente il 6 Marzo può presentare in inscritto o verbalmente a protocollo all' Amministrazione Comunale i suoi reclami contro le liste elettorali ognuno, al quale spetta il diritto attivo di elezione nella rispettiva Comune.

Mediante pubblico avviso da esporsi alla più lunga al 20 Febbraio nella residenza del Comune e in tutte le frazioni comunali devesi rendere nota la pubblicazione delle liste elettorali, dei prospetti rettificativi, il luogo dove sono esposti e il diritto al reclamo e al ricorso a sensi di questo paragrafo e del §. 18 *b*.

§ 18 *b*.

L' Amministraziene Comunale evade alla più lunga fino al 20 Marzo i reclami prodotti contro le liste elettorali e comunica ai ricorrenti e alle parti interessate le prese decisioni.

Al 20 Marzo l' Amministrazione Comunale, dopo decisi tutti i reclami, espone di nuovo le liste elettorali e i prospetti indicati al § 18 *a*

Nei prespetti devono essere inserite tutte le rettifiche, che l' Amministrazione Comunale ha trovato di ammettere in seguito ai prodotti reclami.

Contro le decisioni dell'Amministrazione Comunale, colle quali furono ammesse o furono rifiutate le chieste rettifiche, può prodursi in iscritto o verbalmente entro otto giorni dal giorno successivo a quello della nuova pubblicazione delle liste elettorali, ricorso all'Amministrazione Comunale per l'Autorità politica distrettuale, la quale decide in ultima instanza.

Se la chiesta rettifica fu rifiutata dall' Amministrazione Comunale, il ricorso all' Autorità politica distrettuale spetta soltanto a colui, che ha chiesto la rettifica.

L' Amministrazione Comunale deve tosto rassegnare i ricorsi all' Autorità politica distrettuale e questa li deve evadere e intimare le relative evasioni all' Amministrazione Comunale alla più lunga fino al 20 Giugno dello stesso anno.

L' Amministrazione Comunale comunica indilatamente le decisioni dell' Autorità politica distrettuale alle parti interessate e pubblica alla più lunga al 1.o Luglio per 14 giorni le liste rettificate e i prospetti.

Col giorno 1 o Luglio di ogni anno le liste elettorali si chiudono, e servono di base all' elezioni Comunali, che vengono effettuate fino alla chiusura delle liste nell' anno successivo.

Nelle liste chiuse non può farsi alcun cangiamento, all' infuori della cancellazione di persone delle quali è validamente provato che sono escluse dal diritto elettorale a sensi del § 3 di questo Regolamento e all' infuori dei cambiamenti nella divisione dei corpi elettorali, che sono conseguenza di tale cancellazione.

Le liste elettorali devono tenersi in un registro unitamente ai prospetti e ai relativi documenti e conservarsi nell' Archivio Comunale.

Ogni membro del Comune ha diritto di prendere a proprie spese copia delle liste elettorali.

§. 18 *c*.

Le ii rr. Autorità dello Stato, Ecclesiastiche, Provinciali e Comunali sono obbligate di somministrare tosto all' Amministrazione Comunale e rispettivamente all' i. r. Autorità politica distrettuale tutti i richiesti dati necessari per la rettifica delle liste elettorali.

§. 19.

Le elezioni generali per il completo rinnovamento delle rappresentanze Comunali si eseguiscono nell' epoca dal 21 Luglio fino ad inclusivo il 31 Agosto successivo.

I giorni, nei quali sono da tenersi nelle singole Comuni l' elezioni generali per la

rinnovazione delle rappresentanze Comunali vengono stabiliti dalla Luogotenenza, d' accordo colla Giunta Provinciale.

I giorni delle altre elezioni vengono fissati dal podestà della rispettiva Comune.

L' invito all' elezione è da pubblicarsi dall' Amministrazione Comunale, almeno otto giorni prima dell' incominciamento dell' elezione col mezzo di pubblico avviso da esporsi nel luogo di residenza del Comune e in tutte le frazioni Comunali, indicando il luogo, il giorno e l' ora, in cui debbono unirsi i singoli corpi elettorali e il numero dei rappresentanti Comunali da eleggersi.

Per accelerare l' elezione, l' Autorita politica distrettuale può, sopra proposta dell' Amministrazione Comunale, dividere gli elettori di molto numerosi corpi elettorali in sezioni di votazione L' invito all' elezione pubblicherà questa disposizione e indicherà i luoghi nei quali devono radunarsi gli elettori delle rispettive sezioni.

Le pubblicazioni previste nel quarto e quinto capoverso di questo § devono nello stesso tempo comunicarsi all' Autorità Politica distrettuale.

L' atto elettorale di regola avrà luogo nel sito, in cui ha sede l' ufficio Comunale. Per riguardi d' ordine pubblico ed a maggior comodo della maggioranza degli elettori, può la Luogotenenza, d' accordo colla Giunta Provinciale, fissare un altro luogo, sempre però entro il circondario del Comune.

§ 20.

L' Autorità politica distrettuale invigila affinchè sieno eseguite da parte dei Comuni nel termine di legge le prescrizioni della seconda sezione di questo Regolamento.

Se l'Amministrazione Comunale non eseguisse nei termini stabiliti nei §§ 18 *a)* e 18 *b)* di questo Regolamento le prescritte operazioni elettorali, l'Autorità politica distrettuale dovrà ordinare l'esecuzione mediante apposito Commissario, a spese del Comune, verso il quale resteranno responsabili i membri dell'Amministrazione Comunale.

Il ricorso contro questa decisione dell'Autorità politica distrettuale non ha forza sospensiva.

§ 21.

La votazione viene diretta da una commissione elettorale composta dal podestà o dal suo sostituto quale preside e da quattro membri del Comune eleggibili alla rappresentanza Comunale, che vengono nominati dal podestà in modo che ogni corpo elettorale debba avere almeno un membro nella Commissione.

Se la Comune e divisa in sezioni eletterali (§ 17), la elezione di ogni sezione viene diretta da una Commissione speciale costituita nel modo suindicato.

Se gli elettori di un corpo elettorale sono divisi in sezioni di votazione (§ 19), la elezione della sezione centrale viene diretta dalla Commissione elettorale generale, e in ogni altra sezione da una Commissione speciale, nella quale il podestà nomina quattro membri dagli elettori della rispettiva sezione eleggibili alla rappresentanza Comunale e il preside dal seno dei membri dell'Amministrazione Comunale, e, in mancanza di questi, dai surriferiti elettori.

L'Autorità politica distrettuale può inviare un proprio delegato all'elezioni con incarico d'invigilare che si osservi la legge e si mantengano la quiete e l'ordine.

§ 26.

Un terzo è ammesso alla votazione in nome di un elettore nei soli casi contemplati da §§ 4, 5, 6 e 7 e sotto condizione ch'egli si legittimi debitamente circa la sua autorizzazione.

Mel caso che la Commissione elettorale non trovasse di ammettere alla votazione un elettore, il procuratore o il rappresentante di qualche elettore, dovrà non pertanto annotare nel protocollo di votazione il nome dell'elettore, del procuratore o rappresentante dell'elettore e dei proposti membri del Consiglio Comunale, come pure i motivi per i quali il rispettivo voto non fu computato, unendovi i documenti che dal votante fossero stati esibiti.

§ 31.

Se taluno è di già eletto membro del Consiglio Comunale in un corpo elettorale, l'altro corpo elettorale, che elegge posteriormente, non deve dargli altri voti.

A tal fine il Presidente della Commissione elettorale, appena compiuta la elezioue per parte di un corpo elettorale, pubblica mediante affisso nella sala dell'elezione i nomi di coloro, che furono già eletti.

Se gli elettori di un corpo elettorale sono divisi per sezioni di votazione, la pubblicazione degli eletti consiglieri spetta al Presidente della Commissione della sezione centrale, al quale verranno a tale scopo comunicati i risultati della votazione nelle altre sezioni, tosto dopo pubblicati.

Succedendo tuttavia il caso che un votante voti per un membro già eletto, è da farsi attento il votante che un tale voto non viene computato

§ 33

I reclami contro la procedura elettorale sono prodursi entro il perentorio termine di

otto giorni, cominciando dal giorno successivo a quello in cui fu compiuto l'atto di elezione, al podestà, che li sottopone entro ulteriori otto giorni alla Luogotenenza.

Sui reclami prodotti decide una Commissione mista composta dal Luogotenente, o dal suo sostituto come Presidente, da due impiegati Superiori della Luogotenza e da due membri della Giunta Provinciale, e ciò in caso di elezioni generali entro tre mesi e nelle altre elezioni entro due mesi, dacchè gli atti elettorali pervengono alla Luogotenenza.

Trovando la Commissione mista, che, con riguardo ai voti illegalmente non computati (§ 26) o accettati dalla Commissione elettorale, il risultato dell'elezione in qualche corpo elettorale è diverso in tutto od in parte da quello proclamato dalla Commissione elettorale, riforma di conformità alla vera maggioranza il risultato dell'elezione, in quanto motivi di nullità non reclamassero l'annullamento sia dell'intero atto elettorale, sia dell'elezione del rispettivo corpo elettorale.

Contro le decisioni della Commissione mista non c'è luogo ad ulteriore ricorso.

L'annullamento parziale o totale dell'elezione di uno dei corpi elettorali non ha per necessaria conseguenza la nullità dell'elezione degli altri corpi elettorali, seguita più tardi, ma durante l'elezione della medesima rappresentanza Comunale; a questo principio non ostano in particolare neanche le disposizioni dei §§ 22 e 31 del Regolamento elettorale Comunale.

In caso di nullità di tutto o di una parte dell'atto elettorale, si disporrà tosto una nuova elezione e nella stessa si nominerà di nuovo la Commissione elettorale.

§§ 34 e 36.

L'elezione dell'Amministrazione Comunale ha luogo nel mese di Novembre in que

Comuni, nei quali non fu prodotto ricorso contro la procedura elettorale nel termine fissato nel § 33 ed in ciascuna delle altre Comuni tosto dopo che all' Autorità politica distrettuale venne intimata la decisione della Commissione mista, in quanto colla stessa l' elezioni non fossero neppure parzialmente annullate, ma non però prima del mese di Novembre successivo all' elezione.

L' Autorità politica distrettuale indice la seduta per l' elezione dell' Amministrazione Comunale e v' invita i membri del Consiglio Comunale. Questi sono obbligati di raccogliersi nel luogo e nell' ora prefissa.

Trovandosi radunati in numero maggiore della metà dei convocati, la maggioranza dei presenti, sotto momentanea direzione del più anziano di età fra loro, nomina uno fra loro a diriggere l' elezione e due a prestargli assistenza

I membri del Consiglio Comunale, che o non intervengono, o prima che termini l' elezione si allontanano, senza giustificare con sufficienti motivi la loro assenza ed il loro allontanamento, incorrono in una multa che il Consiglio Comunale, ove trovisi radunato in numero maggiore della metà, od in caso diverso l'Autorità politica distrettuale può commisurare fino a venti, ed in caso di recidiva fino a quaranta fiorini.

L' esazione delle multe segue in ogni caso a cura dell' Autorità politica distrettuale, e per quanto si possa, al più tardi nel termine di otto giorni.

La destinazione delle multe è stabilita dalla legge 13 Novembre 1894 B. L. P. N. 22.

Quelli fra i membri del Consiglio, che prima del giorno dell' elezione dell' Amministrazione Comunale, avessero mancato ripetutamente al loro obbligo di prendervi parte, si considerano inoltre

come rinunziatarî all' elezione caduta sopra di essi e si procederà alla sostituzione dei medesimi in senso del § 30 del Regolamento elettorale.

§ 35.

Il preposto dell' Autorità politica distrettuale ha diritto d' intervenire all' elezione in persona o per mezzo di un delegato per sorvegliare la regolarità del procedimento; nel caso previsto dal secondo capoverso del § 41 Reg. elettorale è obbligato d' intervenire.

§ 37.

A membri dell' Amministrazione Comunale sono eleggibili soltanto i membri del Consiglio Comunale.

Non possono però essere eletti:

1. Coloro, che non hanno il loro stabile domicilio nel Comune, e a podestà neppure colui, che non ha il suo stabile domicilio nel luogo di residenza dell' ufficio Comunale;
2. Coloro che si trovano in attività di servizio quali impiegati della Corte, dello Stato, della Provincia e dei pubblici fondi;
3. Gli ecclesiastici di ogni confessione;
4. Coloro, che sono consanguinei od affini in primo o secondo grado col podestà o con un assessore già eletto;
5. Coloro, che in seguito ad una procedura disciplinare furono dimessi dall' ufficio (§ 104 Reg. Com.) e ciò per

la durata di un anno successivo alla dimissione.

§ 40.

Compiuta l'elezione del podestà, si passa a quella degli assessori.

L'elezione si eseguisce per ogni assessore separatamente, cominciando dal primo e poi di seguito fino all'ultimo assessore.

Non ottenendosi per qualche assessore la maggioranza dei voti, si procederà giusta il §. 39.

§ 41.

Venendo eletto a membro dell'Amministrazione Comunale un membro del Consiglio Comunale, che a sensi del § 37 Regolamento elettorale non può essere eletto, la elezione è invalida, e devesi tosto procedere a nuova elezione.

Se l'elezione dell'Amministrazione Comunale segue dopo il 1.o Gennaio, il neoeletto podestà e gli assessori presteranno tosto dopo compiuta l'elezione nella stessa seduta la solenne promessa, prevista dal § 19 del Regolamento Comunale e con ciò assumeranno il loro ufficio.

§ 42.

Sull'elezione dell'Amministrazione Comunale è da tenersi un processo verbale, che viene firmato, da chi dirige l'elezione

e da tutti i membri presenti del Consiglio Comunale, e viene depositato presso il Comune assieme a tutti gli atti di elezione.

Dal protocollo deve risultare l' ordine degli assessori.

In analogia del § 33 del Capitolo I del Regolamento elettorale Comunale, anche i reclami insinuati contro la procedura diretta ad elezione dell' Amministrazione Comunale in senso delle disposizioni del Capitolo II del Regolamento stesso, dovranno nel perentorio termine di otto giorni essere prodotti al podestà, il quale li avrà da sottoporre entro ulteriori otto giorni alla Luogotenenza per la definitiva decisione da parte della Commissione mista contemplata dal § 33.

I reclami in corso di procedimento diretto ad elezione dell' Amministrazione Comunale, che come tali possono avverarsi nei casi di multe inflitte, o di altre congeneri deliberazioni dell' Autorità politica distrettuale, o del nuovo Consiglio Comunale, sono bensì ammissibili prima dell' elezione della nuova Amministrazione Comunale e del nuovo podestà, devono però nel termine perentorio di giorni otto essere presentati presso l' Autorità politica distrettuale che li sottoporrà alla Luogotenenza per la definitiva decisione da parte della surricordata Commissione mista.

I reclami contemplati da questo § non ostano all' installazione della nuova Rappresentanza Comunale.

§ 43.

Se la Commissione mista annullasse in tutto o in parte l' elezione dell' Amministra-

zione Comunale, la elezione suppletoria verrà disposta simultaneamente colla communicazione della relativa decisione all' Amministrazione Comunale.

Fino alla nuova elezione resteranno in funzione i membri dell' Amministrazione Comunale la cui elezione fù annullata.

Le norme dei §§ 34 inclusivamente 42 sono applicabili anche quando nel corso del periodo elettorale sia da rimpiazzarsi un posto di assessore o di podestà.

Nel primo caso però convoca la radunanza per la elezione e dirige la votazione il podestà, nel secondo il facente funzioni del medesimo.

Il neoeletto assessore subentra nell' ordine del suo predecessore.

Articolo II.

Al 20 Febbraio del secondo anno di Calendario successivo a quello in cui sarà stata pubblicata la presente legge, tutte le Amministrazioni Comunali in Dalmazia pubblicheranno giusta le prescrizioni del § 18 *a*) Articolo I. di questa legge le liste elettorali Comunali compilate giusta le disposizioni del Regolamento elettore Comunale. Su queste liste elettorali si procederà giusta le prescrizioni dei §§ 18 *a*) e 18 *b*) di questa legge, in quante esse non sieno per 'l' indole loro applicabili se non alla revisione annuale delle liste.

Dopo ultimata la procedura di rettifica, le liste verranno conservate, e formeranno oggetto della revisione annua disposta nei §§ 18 *a*) e 18 *b*) Art. I.

Articolo III.

Questa legge entra in attività unitamente alla legge . . . . . con cui si fissa a

sei anni il periodo elettorale delle rappresentanze Comunali:

Articolo IV.

Dell' esecuzione di questa legge sono incaricati i Miei Ministri dell' Interno e delle Finanze.

Br. 7109.
god. 1896.

(Prilog 7).

Visoki Sabore!

Do časti je Zemaljskom Odboru podnieti na pretres i odobrenje konačni račun za god. 1895 *Mirovinske Učiteljske Zaklade.*

Pristojbina je troška za g. 1895 izpala na	f. 37536
prama proračunanoj su	„ 35618
veća je za	f. 1918
Pristojbina dohodka bila je od	„ 18126
prama proračunanoj su	„ 15618
veća je za	f. 2476

Odbije li se veći trošak od većega dohodka, ima se *povoljan* uspjeh od fior. 558, za koliko je uprav bio manji doprinesak iz Zemaljske Zaklade na pokriće manjka

t. j. mjesto proračunanih	f. 19968
bio je od	„ 19409
manji dakle kao gori za	f. 558

Razjašnjenja dodana računu tumače svaku razliku potanko.

Zadar, 16 Prosinca 1895.

Predsjednik
Dr Bulat.

Izvjestitelj
Korlaet.

Konačni račun

Zaklade „Mirovine učiteljim pučkih učiona".

Godine 1895.

Konačni

PRIHODI	U NOVCU: Prihodi fior.	novč.	Ostanci imovni: Početni fior.	novč.	Konačni fior.	novč.	U Obveznicam fior.
Dohodci							
a) baštine	1678	21	—	—	—	—	
b) zavoda	16002	79	4263	74½	4709	22	
Sbroj .	17681	—	4263	74½	4709	22	
V. Doprinesak pokrajinski	19815	43½	53	30	—	—	
Sbroj prihoda .	37496	43½	4317	04½	4709	22	
Prihodi preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	700
Prihodi prometni							
Prihodi uz povratak	22204	59½	—	—	—	—	
Utjerba razhoda prometnih	—	—	—	—	287	90	
Sbroj prihoda prometnih .	22204	59½	—	—	287	90	
Sbroj svih prihoda .	59701	03	4317	04½	4997	12	
Pretičak početni u blagajni .	—	—					40000
Skupa .	59701	03					40700

račun

RAZHODI	U NOVCU: Razhodi fior.	U NOVCU: Razhodi novč.	Ostanci dugovni: Početni fior.	Ostanci dugovni: Početni novč.	Ostanci dugovni: Konačni fior.	Ostanci dugovni: Konačni novč.	U Obveznicam fior.
Troškovi uprave	78	30	—	—	—	—	
Troškovi zavoda:							
I. Mirovine i druga uredjena beriva na opočinak i hranu:							
a) učiteljim i učiteljicam . .	27939	53	176	17	907	54 ½	
b) slugam	—	—	—	—	—	—	
c) udovicam	5988	70	123	39	292	04	
d) sirotčadi	1419	42	24	86	100	64	
II. Milostinje	786	66	15	68	11	75	
III. Odpustnine	204	12 ½	—	—	—	—	
Skupa troškova .	36416	73 ½	340	10	1311	97 ½	
Razhodi preobratom baštine							
Iznosak na uložbu u Obveznice . . .	709	80	500	95	291	15	
Razhodi prometni							
Prihodi na povratak	287	90	—	—	—	—	
Povratak razhoda prometnih	22286	59 ½	5556	76 ½	5474	76 ½	
Sbroj razhoda prometnih .	22574	49 ½	5556	76 ½	5474	76 ½	
Sbroj svih razhoda .	59701	03	6397	81 ½	7077	89	
Pretičak konačni u blagajni .	—	—					40700
Svega .	59701	03					40700

Točka	POTREBŠTINA	Predračun za godinu 1895	Pristojbina za godinu 1995		Pristojbina predjašnjih godina: ostanci početni		Pristojbina predjašnjih godina: pridošlice		Pristojbina Skupa	
		fior.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
1	Troškovi uprave	50	78	30	—	—	—	—	78	30
2	Mirovine učiteljstvu . . .	27525	28612	36	176	17	58	54 ½	28847	07 ½
3	„ slugam	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	„ udovicam učitelja	5375	5850	97	123	39	229	73	6204	09
5	„ „ sluga .	77	76	65	—	—	—	—	76	65
6	„ sirotam	181	281	87 ½	—	—	—	—	281	87 ½
7	Gojitbine	941	1148	82 ½	24	86	64	50	1238	18 ½
8	Milostinje	969	782	73	15	68	—	—	798	41
9	Odpustnine	—	204	12 ½	—	—	—	—	204	12 ½
	Sbroj .	35118	37035	83 ½	340	10	352	77 ½	37728	71
10	Iznosak za uglavničenje .	500	500	—	500	95	—	—	1000	95
	Svega .	35618	37535	83 ½	841	05	352	77 ½	38729	66
	POKRIĆE									
1	Dobiti od drž. Obveznica .	1680	1678	21	—	—	—	—	1678	21
2	Odredbine službovne . .	3900	4342	78	—	—	—	—	4342	78
3	Uštednje na praznim službam	3300	3750	—	—	—	—	—	3750	—
4	Iz prodaje učionskih knjiga	920	1007	—	393	03	—	—	1400	03
5	Globe s nepohadjanja . .	1800	2740	48	—	—	—	—	2740	48
6	Odredbine nasljedne . . .	4050	4608	00 ½	3870	71 ½	—	—	8478	72
	Sbroj .	15650	18126	47 ½	4263	74 ½	—	—	22390	22
	Manjak što se namiruje									
7	Doprineskom pokrajinskim .	19968	19409	36	53	30	352	77 ½	19815	43 ½
	Svoga .	35618	37535	83 ½	4317	04 ½	352	77 ½	42205	65 ½

ma Predračunu.

godinu 1895		za godine prednje		Skupa		od godine 1895		od godina prednjih		Skupa		na stavci	Pristojbina god. 1895 napram Predračunu ukazuje izpadka: povoljna		nepovoljna	
Izplate						Ostanci konačni										
or.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.		fior.	novč.	fior.	novč.
78	30	—	—	78	30	—	—	—	—	—	—	1	—	—	28	30
7704	81½	234	71½	27939	53	907	54½	—	—	907	54½	2	—	—	1087	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—
5558	93	353	12	5912	05	292	04	—	—	292	04	4	—	—	475	97
76	65	—	—	76	65	—	—	—	—	—	—	5	—	35	—	—
273	48½	—	—	273	48½	8	39	—	—	8	39	6	—	—	100	87½
1056	57½	89	36	1145	93½	92	25	—	—	92	25	7	—	—	207	82½
770	98	15	68	786	66	11	75	—	—	11	75	8	186	27	—	—
204	12½	—	—	204	12½	—	—	—	—	—	—	9	—	—	204	12½
5723	86	692	87½	36416	73½	1311	97½	—	—	1311	97½				1917	83½
208	85	500	95	709	80	291	15	—	—	291	15					
5932	71	1193	82½	37126	53½	1603	12½	—	—	1603	12½					
1678	21	—	—	1678	21	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	79
4342	78	—	—	4342	78	—	—	—	—	—	—	2	442	78	—	—
3750	—	—	—	3750	—	—	—	—	—	—	—	3	450	—	—	—
1007	—	—	—	1007	—	—	—	393	03	393	03	4	87	—	—	—
2740	48	—	—	2740	48	—	—	—	—	—	—	5	940	48	—	—
3508	12½	654	40½	4162	53	1099	88	3216	31	4316	19	6	558	00½	—	—
7026	59½	654	40½	17681	—	1099	88	3609	34	4709	22		2476	47½		
9409	36	406	07½	19815	43½	—	—	—	—	—	—					
6435	95½	1060	48	37496	43½	1099	88	3609	34	4709	22					

Primjetba. Viši prihod od . . . . f. 2476:47½
Odbiv veći trošak od . . . . . . „ 1917:83½
daje ukupno povoljna izpadka od . . f. 558:64

Izkaznica promjena nastavših kod početnih ostanaka

Ostanci dugovni	Konačni ostanci ukazani u konačnom računu 1894		Prirast		Odpadak		Početni ostanci preneseni u konačnom računu 1895	
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
I. Ostanci kod kojih se sgodi promjenâ:								
Mirovine učiteljštvu	176	23	—	—	—	6	176	17
Mirovine udovicam učitelja	123	51	—	—	—	12	123	39
Gojitbine	49	10	—	—	24	24	24	86
Milostinje	19	59	—	—	3	91	15	68
Skupa .	368	43	—	—	28	33	340	10
Nadodav ostanke dugovne:								
a) uložbe	500	95	—	—	—	—	500	95
b) prometne	5556	76 ½	—	—	—	—	5556	76 ½
Sbroj dugovni ostanaka .	6426	14 ½	—	—	28	33	6397	81 ½
Ostanci imovni								
I. Ostanci kod kojih se sgodi promjenâ:								
Iz prodaje učionskih knjiga	749	99 ½	—	—	356	96 ½	393	03
Nasljedne odredbine	3595	38	275	33 ½		—	3870	71 ½
Doprinesak pokrajinski	—	—	53	30	-	—	53	30
Skupa .	4345	37 ½	-	—	28	33	4317	04 ½

	fior.	novč.
Smanjenje kod ostanaka dugovnih od	28	33
nastade usljed izpravaka starih stavaka neizpunjenih; a ono kod ostanaka imovnih od	81	63
nastade usljed pomrsbe jedne stare vjeresije od prodaje učionskih knjiga zaviseće u iznosu od . . . . f. 356:96 ½		
odbiv povišak nasljednih odredbina usljed izaravljenih pristojbina u iznosu od . . . . „ 275:33 ½		
Smanjenje čisto f. 81:63		
Razlika izmedju onih dvaju iznosa od . . . :	53	30
porodi naknadu dužnu pokrajinskoj zakladi odnosno predjašnjim godinam.		

Izkaznica pristojbine pokrajinskog doprineska.

			fior.	novč.
Odmjeren u smislu §. 60 zakona 29 prosinca 1871, doprinesak iznosi . . .			18909	36
štono odgovara manjku nastavšemu po pristojbini troškova od	f.	37035:83 ½		
napram pristojbini dohodaka od	„	18126:47 ½		
Nego pošto se ima uglavničiti			500	—
pristojbina pokrajinske zaklade za godinu 1895 iznosi			19409	36
Odbiv za predjašnje godine:				
Iznos od čistih početnih ostanaka imovnih	f.	53:30		
manje nadošli trošak	„	352:77 ½	406	07 ½
izpada prave pristojbine ukupnog doprineska starog i tekućeg			19815	43 ½

Izkaznica pristojbine iznoska na uglavničenje

	fior.	novč.
Manjak izmedju troškova i dohodaka godine 1895	18909	36
a pošto je podmiren doprineskom od	19409	36
Izpada pristojbina za uglavničenje pokrajinskim sredstvim	500	—
Nadodav ostanak predjašnje godine od	500	95
Izpada prave pristojbine stare i tekuće za uglavničenje	1000	95
A pošto je uglavničeno bilo kroz god. 1895	709	80
Ostaje da se uglavniči	291	15

Izkaznica prometnih stavaka i razbrojitba ostanaka

	fior.	novč.		fior.	novč.
Prihodi uz povratak g. 1895	22204	59 ½	Razhodi uz povratak g. 1895	287	90
Dodav početne ostanke . .	5556	76 ½	Dodav početne ostanke . .	—	—
Sbroj prihoda povratnih . .	27761	36	Sbroj razhoda povratnih . .	287	90
Povraćeno godine 1895 . .	22286	59 ½	Utjerano god. 1895 . . .	—	—
Ostalo da se povrati koncem god. 1895.	5474	76 ½	Ostalo da se utjera koncem god. 1895	287	90
Vjerovnici			Dužnici		
Tekući račun na viseće izravnanje	2656	40 ½	Obća mirovinska zaklada za izplate učinjene na nje račun	287	90
Pokrajinska Zaklada za podpore	2776	60			
Grana upravnih poreza zaustavljeno na njezin račun . .	41	76			
Skupa .	5474	76 ½		287	90

Stanje imovno i dugovno svrhom godine 1895 napram onomu godine 1894

	Stanje dne 31 Prosinca				Porestak		Smanjak	
	1894		1895		imetka			
IMOVINA	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
Javne vriednoće								
Državne Obveznice dohodkom u notam .	40000	—	40700	—	700	—		—
Ostanci imovni								
a) dohodaka	4345	37 1/2	4709	22	363	84 1/2	—	—
b) stavaka prometnih	—	—	287	90	287	90	—	—
Skupa .	4345	37 1/2	4997	12	651	74 1/2	—	—
Pretičak blagajni u novcu	—	—	—	—	—	—	—	—
Svega .	44345	37 1/2	45697	12	1351	74 1/2	—	—
DUGOVINA								
Ostanci dugovni								
a) troškova	368	43	1311	97 1/2	—	—	943	5[illegible] 1/2
b) iznosaka na uglavničenje	500	95	291	15	209	80	—	—
c) razhoda prometnih	5556	76 1/2	5474	76 1/2	82	—	—	—
Svega .	6426	14 1/2	7077	89	—	—	651	7[illegible] 1/2
Imovina čista .	37919	23	38619	23	700	—	—	—

Zaklada „Mirovine Učiteljim"

PUČKIH UČIONA U DALMACIJI

Godine 1895.

Uzroci razlikam

izpadaka konačnog računa napram onim Predračuna.

Troškovi predračunani na fior. 35118:— poskočiše na	f. 37035:83 ½	
Dohodci predmnievani od fior. 15650:— „ „	„ 18126:47 ½	
Odtud nastaje manjak od	f. 18909:36 ½	
a tomu dodav iznos za uloženje	„ 500:—	
porodi se potrebno pokrajinskoga doprineska	f. 19409:36	
napram onomu predračunanu na	„ 19968:—	
jest manji za	f. 558:64	
a postade usljed višeg dohodka od		f. 2476:47 ½
manje višeg troška		„ 1917:83 ½

Izpadci, u njihovim potankostim, bijahu sliedeći:

Razhodi

Izpadci nepovoljni radi viših troškova.

Troškovi Uprave	f. 82:30
jer više potrošeno za tiskanje.	
Mirovine učiteljstvu	„ 1087:36
Mirovine udovicam učitelja	„ 475:97
Mirovine sirotam	„ 100:87 ½
Gojitbine	„ 207:82 ½
za nadošle doznake nakon uredjenja proračuna.	
Odpustnice	„ 204:12 ½
nepredračunani ovaj trošak, predstavlja iznos, doznačen u ime odpustnice, dvama pučkim učiteljima.	
Skupa	f. 2104:45 ½

Izpadci povoljni radi manjih troškova.

Mirovine udovicam učitelja	f. —:35	
na zaobljenje predračuna.		
Milostinje	„ 186:27	
jer prestale.		
Skupa		„ 186:62
Izpadak nepovoljan troškova		f 1917:83 ½

Prihodi

Izpadci povoljni radi viših dohodaka.

Odredbine na plaće	f.	442:78
u više utjerano radi stavnih imenovanja i postignutih petogodišnjica.		
Prištednje plaća radi praznih služba	„	450:—
jer ostalo praznih mjesta više nego se mislilo.		
Dobit iz prodaje učionskih knjiga	„	87:—
jer u više doznačeno Dalmaciji.		
Globe radi nemarna pohadjanja	„	940:48
jer bilo pedepsano više nepohadjanja.		
Nasljedne odredbine	„	558:00½
jer više imućnih ostavština.		
Svega .	f.	2478:26½

Izpadci nepovoljni radi manjih dohodaka.

Dobiti od Obveznica Državnih	„	1:79
izplaćen na izjednačenje dobiti pri nabavi for. 700, Obveznica prihodom 4% u krunam, sliedjenoj dne 23. septembra 1895.		
Izpadak povoljan prihoda .	f.	2476:47½

Br. 6948.
god. 1896

(Prilog 8).

Visoki Sabore!

Čast je Zemaljskomu Odboru prikazati Visokomu Saboru na ustavno pretresanje zakonsku osnovu, kojom se preinačuju neki propisi Obćinskog Pravilnika a poglavito povisuje se na šest godina izborni rok Obćinskoga Zastupstva.

Slična zakonska osnova bi od Zemaljskoga Odbora podnešena Visokomu Saboru izvješćem 8 Siečnja 1895 Br. 357.

Odbor, koji je tada od Sabora bio imenovan da osnovu prouči, obavio je svoju zadaću i prikazao je izviešće 10 Veljače 1895 Br. 79.

Pošto se je Saborsko zasjedanje imalo zaključiti, a nije ostajalo vremena da se osnova pretrese, Visoki ju je Sabor zaključkom primljenim u sjednici 12 Veljače 1895 povratio Zemaljskomu Odboru nalogom da je podnese na ustavno pretresanje pri susljednom zasjedanju.

Tomu sa je nalogu Zemaljski Odbor odazvao i prikazao opet svojim izvješćem 23 Prosinca 1895 Br. 1551 zakonsku osnovu Visokomu Saboru, koji ju je opet izručio naročitom Odboru; ali pošto je lanjsko zasjedanje sasvim malo trajalo, Odbor nije mogao osnovu raspravljati i dotično izvješće prikazati, te Visoki Sabor po drugi put nije bio u stanju da se o osnovi meritorno izjavi. Današnja osnova ima podlogom onu prikazanu od Zemaljskoga Odbora izvješćem 8 Siečnja 1895 Br. 357, na koje se Zemaljski Odbor odnosi što se tiče obćeg obrazloženja. Današnja osnova razlikuje se od prve samo u pogledu §.a 17 Članak I i Članka II.oga.

U §.u 17 Zemaljski je Odbor ostao pri prvom svomu predlogu da se Obćinska Vieća budu birati ne za tri, već za šest godina. Visoko Ministarstvo Unutrnjih Posala, koje mu bi u svoje vrieme priobćena prva osnova, izrazilo se je u prilog predloženom šestgodištu službovanja.

Razlika izmedju prve i sadašnje osnove glede §.a 17 ta je, da će se po sadašnjoj osnovi izbori obavljati od 21 Srpnja do 31 suslje-

dnoga Kolovoza, a ne mjeseca Svibnja, i da je početak izborne periode Obćinskih Vieća ustanovljen sa 1.im Siečnja susljedna izboru.

Ove su odredbe obrazložene u istodobnoj zakonskoj osnovi, kojom se preinačuju i popunjuju neki propisi Obć. izbor. Pravilnika i uvadjaju permanentni izborni imenici (izvješće 3 Prosinca 1896 Br. 6947) a baš pri raspravljanju §.a 19 s kojim je sada predloženi § 17 Obć. Prav. u tiesnom odnošaju, te se Zemaljski Odbor pozivlje na ono obrazloženje.

Članak II ustanovljuje za prve izbore Obćinskih Zastupstva, mjesto Svibnja, vrieme od 21 Srpnja do 31 Kolovoza druge godine susljedne onoj u kojoj zakon bude proglašen. Promjena glede mjeseca prvih izbora stoji u savezu sa novopredloženom obćom ustanovom (§ 17), da se izbori za podpuno obnovljenje obćinskih Zastupstva imaju obaviti od 21 Srpnja do 31 Kolovoza.

Pošto je neizvjestno kad će zakon u kriepost stupiti, smatralo se je shodnije da se ne ustanovi po kolendaru godina, u kojoj će sliediti prvi obćinski izbori, kako se to predlagalo u prvoj osnovi, i da se naprotiv odredi da se ti izbori imaju obaviti u drugoj godini susljednoj onoj, u kojoj zakon bude proglašen. U istoj će se godini po članku II osnove o preiinakam Obćinskoga izbornoga Pravilnika proglasiti i urediti za prvi put izborni imenici, koji će se pak svake godine revidirati.

Druga stavka Članka II.og prve osnove bi preinačena ovako:

„Medjutim obustavljaju se izbori za podpuno obnovljenje Obćinskih „Vieća, i ako im je trogodište izteklo".

To predpostaviv čast je Zemaljskomu Odboru zamoliti Visoki Sabor da izvoli odobriti pridruženu zakonsku osnovu.

Zadar, 3 Prosinca 1896.

Predsjednik
D.r BULAT

Izvjestitelj
D.r IVČEVIĆ.

Zakon.....

kriepostan za Kraljevinu Dalmaciju

kojim se proteže na šest godina izborni rok Obćinskih Zastupstva i uvadjaju se neke druge promiene u Obćinskom Pravilniku.

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije odredjujem što sliedi:

Članak I.

Paragrafi 15 i 17 preinačen ovaj potonji zakonom 21 veljače 1873 (P. Z. L. B. 18) § 18 i § 25 preinačen zakonom 21 velječe 1873 (P. Z. L. Br. 18) Obćinskoga Pravilnika za Kraljevinu Dalmaciju proglasena zakonom 30 Srpnja 1864 (P. Z L. Br. 1 godine 1865) stavljaju se van krieposti u sadašnjemu slogu i glasit će unapried kako sliedi:

§ 15.

Obćinsko Vieće bira iz svoje sredine načelnika i prisjednike.

Izborni Obćinski Pravilnik vrhu toga potanje odredbe sadrži.

Prisjednici uzporedjuju se po redu zadobivenu pri izboru.

Po ovom redu zamienjuju načelnika, kad je zapriečen.

§ 17.

Obćinska Vieća biraju se za šest godina, počam od 1.og Siečnja susljedna izboru.

Obćinska Vieća imaju se po cielo obnoviti u vrieme od 21 Srpnja do uklučno 31 susljednog Kolovoza u cieloj Dalmaciji, a to i u slučaju ako su bila izabrana iza zadnjih obćih izbora.

Obćinsko Upraviteljstvo bira se za rok poslovanja dotičnog obćinskoga Vieća.

Članovi obćinskoga Vieća, kao i članovi Upraviteljstva ostaju u službi i nakon roka ovdje ustanovljena do ustcličenja novog obćinskog zsstupstva.

Članovi obćinskoga Upraviteljstva dužni su ostati u službi i nakon svoje odreke, dok se zamiene.

Prosto je iznova izabrati one, koji su prestali služiti, kad im nebi smetala kakva zakonita zaprieka; ali nije one, koji su se službe odrekli, dok traje rok službovanja, kroz koji su se odrekli.

§. 18

Ako se uprazni mjesto obćinskoga načelnika, ili obćinskoga prisjednika dok šestgodište traje, tada odnosno Vieće, ima za 14 dana najdalje pristupiti novom izboru, a to za vrieme, što još preostaje.

Uprazni li se četvrtina mjesta medju članovima obćinskoga Vieća, stupit će se za ostali izborni rok kroz mjesec dana od kada se je zadnje izpražnjenje sbilo na naknadne izbore na temelju izbornih imenikâ valjanih za godinu, u kojoj se ti izbori obavljaju.

§ 25.

Seoski Glavari i Pristavi biraju se za rok poslovanja odnosnoga obćinskoga Vieća.

Glede dužnosti da se odabranici prime časti glavara ili pristava, i da u istoj ostanu vriede one odredbe §§ 16 i 17 Obćinskoga Pravilnika, koje se tiču članova obćinskoga Upraviteljstva.

Clanak II.

U vrieme od 21 Srpnja do uključno 31 Kolovoza druge godine po koledaru susljedne onoj u kojoj bude proglasen ovaj zakon, obavit će se u Dalmaciji izbori za cielovito obnovljenje svih općinskih zastupstva, a od 1.og susljednoga Siečnja uporavljat će se šestgodišnji rok službovanja predvidjen u §.u 17 Članak I ovoga zakona.

Medjutim obustavljaju se izbori za podpuno obnovljenje Općinskih Vieća, i ako im je trogodište izteklo.

Članak III.

Ovaj zakon stupa u kriepost zajedno sa zakonom . . . ., kojim se preinačuju razni propisi izbornoga Pravilnika za Općine Kraljevine Dalmacije poglasena zakonom 30 srpnja 1864 (P. Z. L Br. 1 godine 1865) i uvadjaju se permanentni izborni imenici.

Članak IV.

Izvršba ovoga zakona naložena je Momu Ministru Unutrnjih Posala.

Legge.....

valevole per il Regno di Dalmazia

colla quale si estende a sei anni il periodo elettorale delle Rappresentanze Comunali e s' introducono altri cambiamenti nel Regolamento Comunale.

Sopra proposta e coll' adesione della Dieta del Mio Regno di Dalmazia trovo di disporre quanto segue:

Articolo I.

I §§ 15, 17 modificato l' ultimo colla legge 21 Febbraio 1873 B. L. P. N. 18, il § 18 e il § 25 modificato colla legge 21 Febbraio 1873 B. L. P. N. 18 del Regolamento comunale per il Regno di Dalmazia pubblicato colla legge 30 Luglio 1864 B. L. P. N. 1 dell' anno 1865 vengono posti fuori di vigore nell' attuale loro stilizzazione e suoneranno in appresso come segue:

§ 15.

Il Consiglio Comunale elegge dal suo gremio il Podestà e gli Assessori.

Il Regolamento elettorale pei Comuni contiene in proposito le più precise disposizioni.

Gli assessori vengono coordinati secondo l' ordine conseguito nell' elezione.

Secondo quest' ordine suppliscono dessi il Podestà in caso di suo impedimento.

§ 17.

I Consigli comunali vengono eletti per sei anni decorribili dal 1.o di Gennaio successivo all' elezione.

I Consigli comunali devono integralmente rinnovarsi nel periodo dal 21 Luglio inclusivamente al 31 del successivo Agosto in tutta la Dalmazia, e ciò anche nel caso che fossero stati eletti nel frattempo dopo le ultime elezioni generali.

L' Amministrazione comunale viene eletta per il periodo di funzione del rispettivo Consiglio comunale.

I membri del Consiglio comunale, come pure i membri dell' Amministrazione comunale rimangono in carica, anche dopo il termine qui stabilito, fino all' istallazione della nuova Rappresentanza comunale.

I membri dell' Amministrazione comunale sono obbligati di rimanere in carica anche dopo di aver prodotto la rinunzia fino alla loro sostituzione.

I cessati, non opponendosi nessun legale impedimento, possono essere rieletti, eccettuato il caso per la durata del periodo di funzione, in cui abbiano rinunziato.

§. 18.

Rendendosi vacante nel corso del sessenio il posto di Podestà o di Assessore comunale, deve il rispettivo Consiglio al più tardi entro giorni 14 procedere ad una nuova elezione pel tempo ancora rimanente.

Rendendosi vacante un quarto dei posti di membri del Consiglio comunale, si dovrà procedere per la rimanente durata del periodo elettorale entro un mese dacchè si verificò l'ultima vacanza, a elezioni suppletorie sulla base delle liste elettorali valevoli per l'anno, nel quale vengono effettuate tali elezioni.

§. 25.

I capivilla e gli aggiunti vengono eletti per il periodo di funzione del rispettivo Consiglio comunale.

Riguardo all'obbligo di accettare la carica di capovilla, o di aggiunto e di continuare nella stessa, valgono quelle disposizioni dei §§. 16 e 17 del Regolàmento comunale, le quali risguardano i membri dell'Amministrazione comunale.

Articolo II.

Nel periodo dal 21 Luglio fino inclusivamente al 31 Agosto del secondo anno di calendario successivo a quello della pubblicazione della presente legge si effettueranno in Dalmazia l'elezioni per la completa rinnovazione di tutte le Rappresentanze Comunali, e dal 1.o del successivo Gennaio troverà applicazione il pe-

riodo di funzione di sei anni contemplato dal § 17 Art. I di questa legge.

Restano frattanto sospese l' elezioni per il completo rinnovamento dei Consigli Comunali, quand' anche sia loro spirato il triennio.

Articolo III.

Questa legge entra in attività contemporaneamente colla legge . . . . , colla quale vengono modificate diverse disposizioni del Regolamento elettorale per le Comuni della Dalmazia pubblicato colla legge 30 Luglio 1864 B. L. P. N. 1 dell' anno 1865 e vengono introdotte liste elettorali permanenti.

Articolo IV.

Dell' esecuzione della presente legge è incaricato il Mio Ministero dell' Interno.

Br. 7319.
god. 1896.

(Prilog 9).

Visoki Sabore!

Do časti je Zemaljskom Odboru podnieti na pretres i odobrenje konačni račun za god. 1895 *Zemaljske Učioničke Zaklade.*

Pristojbina je troška za g. 1895 izpala je na	f.	363504
prama proračunanoj su	„	370603
veća je za	f.	7099
Pristojbina dohodka bila je od	„	206515
prama proračunanoj su	„	197404
veća je za	f.	9111

Sbroj li se manji trošak s većim prihodam, ima se povoljni uspjeh od fior. 16210, pa je, naravno, za toliko bio manji prama proračunanom doprinesak iz Zemalj. Zaklade.

Pridružena razjašnjenja tumače svaku tačku troška i dohodka.

Zadar, 19 Prosinca 1896.

Predsjednik
D.r Bulat.

Izvjestitelj
Korlaet.

Konačni račun

Pokrajinske „Učionske Zaklade“

Godine 1895.

Konačni

PRIHODI	U NOVCU						U
	Prihodi		Ostanci imovni				Obveznicam
			Početni		Konačni		
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.
I. Dohodci vlastiti	3125	38 ½	4185	30	5035	22	
II. Doprinesak Obćina	121371	51 ½	24686	31 ½	34899	60	
III. Doprinesak Države	52454	—	—	—	—	—	
IV. Povratak predujmova za gradnju i popravu učionâ	—	—	43189	59	61697	87	
Sbroj .	176950	90	72061	20 ½	101632	69	
V. Doprinesak pokrajinski	171864	72 ½	3922	80 ½	—	—	
Sbroj prihoda .	248815	62 ½	75984	01	101632	69	
Prihodi preobratom baštine							
Obveznice nabavljene	—	—	—	—	—	—	100
Prihodi prometni							
Prihodi uz povratak	252855	65 ½	—	—	—	—	
Utjerba razhoda prometnih	10774	04 ½	10895	07	22409	68	
Sbroj prihoda prometnih .	263629	70	10895	07	22409	68	
Sbroj svih prihoda .	612445	32 ½	86879	08	124042	37	
Pretičak blagajnički početni .	—	—					6630
Svega .	612445	32 ½					6640

račun

RAZHODI	U NOVCU						U Obveznicam
	Razhodi		Ostanci dugovni				
			Početni		Konačni		
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.
Troškovi uprave	717	25½	—	—	11	—	
II, Beriva učiteljskog osoblja	248942	22½	5651	41	8828	53	
III. Troškovi učionski	105388	85	5277	68	9612	08	
IV. Doprinesak državi za vježbaonice u Dubrovniku i Arbanasim	2000	—	—	—	—	—	
V. Troškovi u odgoj učitelja	2000	—	—	—	—	—	
VI. Troškovi u skupštine učiteljske . .	4193	86	436	70	1725	15	
VII. Ini troškovi	2237	28½	31	44	42	56½	
Sbroj troškova .	365479	47½	11397	23	20219	32½	
Razhodi preobratom baštine							
Novac za uloženje u Obveznice (uglavničenje)	100	55	26	04	88	22½	
Razhodi prometni							
Razhodi povratni	22988	85½	—	—	—	—	
Povratak prometnih prihoda	224576	44½	73931	18½	102210	39½	
Sbroj razhoda prometnih .	246865	30	73931	18½	102210	39½	
Sbroj svih razhoda .	612445	32½	85354	45½	122517	94½	
Pretičak blagajnički konačni .	—	—					66400
Svega .	612445	32½					66400

Predračuna: Naslov	Predračuna: Stavka	POTREBŠTINA	Predračun za godinu 1895 fior.	Pristojbina: za godinu 1995 fior.	novč.	predjašnjih godina: ostanci početni fior.	novč.	predjašnjih godina: pridošlice fior.	novč.	Skupa fior.	novč.
I.	1	Troškovi uprave	700	728	25½	--	—	—	—	728	25½
		Beriva učiteljskog osoblja:									
	2	Kateketam nagrade:	6000	5850	81	19	25	—	—	5870	06
	3	Učiteljim najmovi i druga beriva	243200	230794	71½	4401	16	4888	52	240084	39½
II.	4	Nagrade i pripomoći . .	6500	6109	—	431	—	—	—	6540	—
	5	Zamjenine	300	1201	30	—	—	50	--	1251	30
	6	Pomoćnim učiteljim nagrade	4615	3225	—	800	—	—	—	4025	—
		Sbroj Naslova II.	260615	247180	82½	5651	41	4938	52	257770	75½
III.		Troškovi učionski.									
	7	Uzdržanje sgrada . . .	1000	331	32	41	96	—	—	373	28
	8	Stanarine	77137	80640	40	4090	25	5988	62	90719	27
	9	Nameti	71	44	86	—	—	—	—	44	86
	10	Poprave i nabave pokućstva	8000	7496	49	864	90	—	—	8361	39
	11	Pisarne odsječnice . . .	11860	11566	58	252	50	—	—	11819	08
	12	Odsječnice za ogriev . .	320	278	—	—	—	11	—	289	—
	13	Potrebštine za pouku teoretično-praktičnu	3000	2857	—	--	—	—	—	2857	—
	14	Vrtlovi	1600	508	98	28	07	—	—	537	05
		Sbroj Naslova III.	102988	103723	63	5277	68	5999	62	115000	93
IV.	15	Doprinesak državi za vježbaonicu u Dubrovniku i Arbanasim	2000	2000	—	--	—	—	—	2000	—
V.		Troškovi u odgoj učiteljâ:									
	16	„Podporine“	2000	2000	—	—	—	—	—	2000	—
VI.	17	Troškovi *a*) u kotarske učiteljske skupštine . . .	5500	5460	80	—	—	—	—	5460	80
	18	*b*) pokrajinske .	—	—	—	436	70	21	51	458	21
		Sbroj Naslova VI.	5500	5460	80	436	70	21	51	5919	01
VII.	19	Ini troškovi (Dnevnice i putbine)	600	399	98	17	24	—	—	417	22
	20	Razna	200	1848	43	14	20	—	—	1862	63
		Sbroj Naslova VII.	800	2248	41	31	44	—	—	2279	85
		Potrebština ukupna . . .	374603	363341	92	11397	23	10959	65	385698	80
	21	Iznosi na uglavničenje . .	—	162	73½	26	04	—	—	188	77½
		Svega .	374603	363504	65½	11423	27	10959	65	385887	57½
			370603								

ma Predračunu.

Izplate						Ostanci konačni							Pristojbina god. 1895 napram Predračunu ukazuje izpadka			
[za] godinu 1895		za godine prednje		Skupa		od godine 1895		od godina prednjih		Skupa		na stavci	povoljna		ne-povoljna	
[fi]or.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.		fior.	novč.	fior.	novč.
717	25½	—	—	717	25½	11	—	—		11	—	1	—	—	28	25½
5113	72	19	25	5132	97	737	09	—	—	737	09	2	149	19	—	—
3841	10½	9289	68	233130	78½	6953	61	—	—	6953	61	3	12405	28½	—	—
5556	—	431	—	5987	—	553	—	—	—	553	—	4	391	—	—	—
1136	47	50	—	1186	47	64	83	—	—	64	83	5	—	—	901	30
2705	-	800	—	35[illegible]	—	520	—	—	—	520	—	6	1390	—	—	—
8352	29½	10589	93	248942	22½	8828	53	—	—	8828	53					
331	32	41	96	373	28	—	—	—	—	—	—	7	668	68	—	—
1949	98½	10078	87	82028	85½	8690	41½	—	—	8690	41½	8	—	—	3503	40
44	86	—	—	44	86	—	—	—	—	—	—	9	26	14	—	—
7144	82½	864	90	8009	72½	351	66½	—	—	351	66½	10	503	51	—	—
1196	58	252	50	11449	08	370	—	—	—	370	—	11	293	42	—	—
278	—	11	—	289	—	—	—	—	—	—	—	12	42	—	—	—
2657	—	—	—	2657	—	200	—	—	—	200	—	13	143	—	—	—
508	98	28	07	537	05	—	—	—	—	—		14	1091	02	—	—
4111	55	11277	30	105388	85	9612	08	—	—	9612	08					
2000	—	—	—	2000	—	—	—	—	—	—	—	15	—	—	—	—
2000	—	—	—	2000	—	—	—	—	—	—	—	16	—	—	—	—
3735	65	—	—	3735	65	1725	15	—	—	1725	15	17	39	20	—	—
—	—	458	21	458	21	—	—	—	—	—	—	18	—	—	—	—
3735	65	458	21	4193	86	1725	15	—	—	1725	15					
372	54½	17	24	389	78½	27	43½	—	—	27	43½	19	200	02	—	—
1833	30	14	20	1847	50	15	13	—	—	15	13	20	—	—	1648	43
2205	84½	31	44	2237	28½	42	56½	—	—	42	56½					
3122	59½	22356	88	365479	47½	20219	32½	—	—	20219	32½					
74	51	26	04	100	55	88	22½	—	—	88	22½	21	—	—	162	73½
3197	10½	22382	92	365580	02½	20307	55	—	—	20307	55		11098	34½		
													7098	34½		

Predračuna		POKRIĆE	Predračun za godinu 1895	Pristojbina							
				za godinu 1995		predjašnjih godina				Skupa	
						ostanci početni		pridošlice			
Naslov	Stavka		fior.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
I.		Vlastiti dohodci									
	1	Dobiti od Drž. Obveznica .	779	777	75	—	—	—	—	777	75
	2	Dohodci zaklade sv. Mihovila u Trogiru	2510	2510	—	4112	62	—	—	6622	62
	3	Isto, zaklade Radović . .	324	323	40	—	—	—	—	323	40
	4	Isto, inih zaklada . . .	630	162	73 ½	—	—	—	—	162	73 ½
	5	Stanarine	108	193	92	72	68	7	50	274	10
		Sbroj Naslova I.	4351	3967	80 ½	4185	30	7	50	8160	60 ½
II.	6	Doprinesak Općina . . .	140599	131584	80	24686	31 ½	—	—	156271	11 ½
III.	7	Doprinesak Države:									
		a) za učione u obće . . .	41654	41654	—	—	—	—	—	41654	—
		b) za gradjansku učionu i poljodjelski tečaj u Šibeniku	4800	4800	—	—	—	—	—	4800	—
		c) za gradjansku učionu i teknički tečaj na Korčuli .	5500	5500	—	—	—	—	—	5500	—
		d) za pomorski tečaj na Silbi	500	500	—	—	—	—	—	500	—
		Sbroj Naslova III.	52454	52454	—	—	—	—	—	52454	—
IV.	8	Povratci predujmova u gradnju i popravu učionâ . .	—	18508	28	43189	59	—	—	61697	87
		Sbroj Naslova I.-IV.	197404	206514	88 ½	72061	20 ½	7	50	278583	59
V.	9	Manjak koji se ima pokriti Doprineskom pokrajinskim .	173199	156989	77	3922	80 ½	10952	15	171864	72 ½
		Svega .	370603	363504	65 ½	75984	01	10959	65	450448	31 ½

Izplate						Ostanci konačni							Pristojbina god. 1895 napram Predračunu ukazuje izpadka			
za godinu 1895		za godine prednje		Skupa		od godine 1895		od godina prednjih		Skupa		na stavci	povoljna		ne-povoljna	
fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.		fior.	novč.	fior.	novč.
777	75	—	—	777	75	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	25
1680	—	—	—	1680	—	830	—	4112	62	4942	62	2	—	—	—	—
323	40	—	—	323	40	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	60
162	73½	—	—	162	73½	—	—	—	—	—	—	4	—	—	467	26½
174	—	7	50	181	50	19	92	72	68	92	60	5	85	92	—	—
3117	88½	7	50	3125	38½	849	92	4185	30	5035	22					
0782	17½	20589	34	121371	51½	30802	62½	4096	97½	34889	60	6	—	—	9014	20
1654	—	—	—	41654	—	—	—	—	—	—	—	7a	—	—	—	—
2800	—	—	—	4800	—	—	—	—	—	—	—	7b	—	—	—	—
5500	—	—	—	5500	—	—	—	—	—	—	—	7c	—	—	—	—
500	—	—	—	500	—	—	—	—	—	—	—	7d	—	—	—	—
2454	—	—	—	52454	—	—	—	—	—	—	—					
—	—	—	—	—	—	18508	28	43189	59	61697	87	8	18508	28	—	—
6354	06	20596	84	176950	90	50160	82½	51471	86½	101632	69		9110	88½		
6989	77	14874	95½	171864	72½	—	—	—	—	—	—					
3343	83	35471	79½	348815	62½	50160	82½	51471	86½	101632	69					

Manji trošak od . . . . f. 9110:88½
nadodav veći prihod od . . . . . . „ 7098:34½
daje konačna povoljna izpadka ukupno . . f. 16209:23

Izkaznica promjena nastavših kod početnih ostanaka

Ostanci dugovni	Konačni ostanci ukazani u konačnom računu 1894		Prirast		Odpadak		Početni ostanci preneseni u konačnom računu 1895	
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
I. Ostanci kod kojih se sgodi promjenâ:								
Stavka:								
Nagrade i pripomoći kateketam . . .	4467	66 ½	—	—	66	50 ½	4401	16
Plaće i druga beriva ušiteljskog osoblja	4663	25	—	—	573	—	4090	25
Stanarine	868	80	—	—	3	90	864	90
Troškovi u skupštine učiteljâ	305	—	—	—	52	50	252	50
II. Ostanci kod kojih nebi promjena .	75	—	—	—	75	—	—	—
	1788	42	—	—	—	—	1788	42
Skupa .	12168	13 ½	—	—	770	90 ½	11397	23
Nadodav ostanke dugovne:								
a) uložbe	26	04	—	—	—	—	26	04
b) prometne	73931	18 ½	—	—	—	—	73931	18 ½
Sbroj dugovni ostanaka .	86125	36	—	—	770	90 ½	85354	45 ½
Ostanci imovni								
I. Ostanci kod kojih se sgodi promjenâ:								
Stavka:								
Doprinesak občinâ	25076	92 ½	—	—	390	61	24686	31 ½
Povratci predujmova za stanarine . .	47492	69	-	--	4303	10	43189	59
Doprinesak iz pokrajinske zaklade . .	—	—	3922	80 ½	—	—	3922	80 ½
II. Ostanci ostali nepromjenjeni . .	4185	30	—	—	—	—	4185	30
Skupa .	76754	91 ½	—	—	770	90 ½	75984	01
Nadodav imovne ostanke prometne . .	10895	07	—	—	—	—	10895	07
Sbroj imovnih ostanaka .	87649	98 ½	—	—	770	90 ½	86879	08

Smanjak fior. 770:90 ½ u dugovnim ostancim, nastao je usljed izpravljenih pristojbina, i usljed pomršenih starih neizkoljenih troškovnih stavaka; a onaj fior. 4693:71, u ostancim imovnim, usljed preinakâ u doprinescim Občinâ, i usljed povratka predujmova utjeranih na rokove, a od tekućih troškova odbivenih.

Razlika ovih dvaju iznosaka od fior. 3922:80 ½, stvara povećanje doprineska pokrajinske zaklade, odnosno doprinesku predjašnjih godina.

Izkaznica pristojbine pokrajinskog doprineska

	fior.	novč.
Razlika medju pristojbinom troška odnosno godini 1895 od f. 363341:92 i pristojbina prihoda iste godine od . . . . „ 206514:88½ iznosi	156827	03½
nadodav pak iznosak na uglavničevinje od ;	162	73½
stvara pristojbinu prihoda pokrajinskog doprineska za rečenu godinu od . . .	156989	77
te nadodav za predjašnje godine: a) smanjenje imovno7 početnog ostanka od . . . . f. 3922:80½ b) doprinesak za pridošle troškove . f. 10959:65 odbiv pridošle prihode od . . . . „ 7:50 f 10952:15 nastaje stvarna pristojbina ukupnog predjašnjeg i tekućeg doprineska iz pokrajinske	14874	95½
zaklade od	171864	72½

Izkaznica prometnih stavaka i razbrojitba ostanaka

	fior.	novč.
Prihodi uz povratak g. 1895	252855	65½
Dodav početne ostanke . .	73931	18½
Sačinjavaju skupa prihoda povratnih	326786	84
Povraćeno godine 1895 . .	224576	44½
Ostalo da se povrati koncem god. 1895	102210	39½
Vjerovnici		
Pokrajinska Zaklada dalmatinska da pripomoći . . .	102008	45½
Ista za bolničke troškove utjerane na njezin račun . .	3	86
Grana upravnih poreza: utjerano na njezin račun . .	123	08
Dva vlastnika učionica za predujmove nedužno povraćene	75	—
	102210	39½

	fior.	novč.
Razhodi uz povratak g. 1895	22288	85½
Dodav početne ostanke . .	10895	07
Sačinjavaju skupa razhoda utjerljivih	33183	92½
Utjerano god. 1895 . . .	10774	04½
Ostalo da se utjera koncem god. 1895	22409	88
Dužnici		
Tekući račun na izravnanje .	21940	22
Razne učione za List učionički	141	—
Vlastnici učionica za predujmove njima udieljene . .	260	—
Zaklada Bogoštovja za izplate za nju učinjene	63	16
„Zaklada“ poljodjelska takodjer	4	—
Porezni upravitelji u Kotoru jer u više izplatili . . .	1	50
	22409	88

Stanje imovno i dugovno svrhom godine 1895 napram onomu godine 1894

	Stanje dne 31 Prosinca				Porestak		Smanjak	
	1894		1895		imetka			
	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.
IMOVINA								
Nepokretnine:								
Dobra zaklade Sv. Mihovila u Trogiru (vriednost po prilici)	21000	—	21000	—	—	—	—	—
Kuća u Pagu (Palazzo del Conte . .	2148	—	2148	—	—	—	—	—
Kuća u Bristu	1200	—	1200	—	—	—	—	—
Kuća u Zemuniku	4742	34	4742	34	—	—	—	—
Vriednost ukupna nepokretnina .	29090	34	29090	34	—	—	—	—
Obveznice Državne.								
a) Zaklade Sv. Mihovila u Trogiru . .	40000	—	40000	—	—	—	—	—
b) Zapiska Radović	7700	—	7700	—	—	—	—	—
c) Ine Obveznice	18600	—	18700	—	100	—	—	—
Skupa .	66300		66400	—	100	—	—	—
Ostanci imovni								
a) dohodaka	76754	91 ½	101632	69	24877	77 ½	—	—
b) stavaka prometnih	10895	07	22409	68	11514	61	—	—
Skupa .	87649	98 ½	124042	37	36392	38 ½	—	—
Svega .	183040	32 ½	219532	71	36492	38 ½	—	—
DUGOVINA								
Ostanci dugovni								
a) troškova	12168	13 ½	20219	32 ½	—	—	8051	19
b) iznosaka na uglavničenje	26	04	88	22 ½	—	—	62	18 ½
c) razhoda prometnih	73931	18 ½	102210	39 ½	—	—	28279	21
Svega .	86125	36	122517	94 ½	—	—	36392	58 ½
Imovina čista .	96914	96 ½	97014	76 ½	100	—	—	—

Zemaljska učionska Zaklada

Godine 1895.

Uzroci razlikam

u izpadcim konačnog računa napram onim Predračuna.

Manjak godine 1895 jest od . . . f. 156989:77
Prama onomu što se predmnievalo u Predračunu . . . „ 173199:—
ukazuje se povoljan za . . . „ 16209:23
a nastade, jer se je utjeralo više neg se predračunalo . . . f. 9110:88 ½
uz to bilo manjeg troška . . . f. 11098:34 ½
nu pošto se u proračunu odbilo jur . . . „ 4000:—
ukazuje se manji samo za . . . f. 7098:34 ½
f. 16209:23

Viši prihodi zavise poglavito od povrataka predujmova udjeljenih za stanarine, a i u obće bijahu viši, premda doprinesci Občinâ bijahu manji jer neotvorene sve učione u predračunu naznačene, dočim manji troškovi zavise od istoga uzroka i od drugih manjih potrebština.

Odtud, na potanko sliedeći izpadci:

Razhodi

Izpadci povoljni radi manjih troškova.

Nagrade Kateketam
jer manje učitelja predavalo vjeronauk. . . . f. 149:19

Plaće i druga beriva učiteljim
jer ostale zatvorene neke predračunane učione. . . . „ 12405:28 ½

Nagrade i pripomoći
radi manjih potreba vanrednog učiteljivanja, sa strane učiteljskog osoblja. . . . „ 391:—

Nagrade pripomoćnim učiteljim
radi manjih potreba, pošto se neotvorile učione predmnievane. . . . „ 1390:—

Uzdržavanje zgradâ
jer trebalo manje poprava. . . . „ 668:68

Nameti
što ne prispiše u pristojbine porezi predračunati za kuću zapremljenu od učione u Splitu. . . . „ 26:14

Poprave i nabave pokućstva
usljed manjih nabava jer neotvorene nekoje učione. . . . „ 503:51

Odsječnice pisarne	„ 293:42
s istog uzroka.	
Odsječnice za ogriev	„ 42:—
s istog uzroka.	
Potrebštine na teoretično-praktično poučavanje	„ 143:—
jer manja potreba učila.	
Vrtlovi	„ 1091:02
radi stvarne manje potrebe.	
Kotarske skupštine . . . . f	„ 39:20
usljed manjih troškova.	
Dnevnice i putbine	„ 200:02
jer manje premještaja.	
Skupa .	f. 17342:46 ½

Izpadci nepovoljni radi viših troškova.

Troškovi uprave . . . . f. 28:25 ½
za više tiskanje natječajnih oglasa i više potrebitih tiskanica.
Zamjene . . . . , . „ 901:30
jer više odsutni članovi učiteljstva.
Stanarine . . . . „ 3503:40

jer je raznim vlastnicim kuća doznačeno bilo kroz godine 1895 u ime predujmova		„ 18735:—
sa odbićem povrataka rečenih predujmova postignutih kroz istu godinu		„ 226:72
koncem god. 1895 ostajalo utjerljiva		f. 18508:28
odbiv od nadošlih razlikosti u najmovinam; i jer neotvorene sve učione predmnievane	f. 11061:78	
suviše od točnog povratak predujmova na eokove, odbivenih od tekućih troškova	f. 3943:10	f. 15004:88
Postizava se nepovoljni izpadak od . .		f. 3503:40
to jest usljed nedotička u naslovu „predujmovi za stanarine“ . . .	f. 14565:18	
odbiv u troškovim postignutu prištednju za	„ 11061:78	
Kao gori	f. 3503:40	

Razni troškovi . . . . f. 1648:43
usljed izplate odredbine for. 1518 na jedan zapisak.
Iznosi na uglavničenje . . . . „ 162:73 ½
odnosi se na jedan već djelomično uglavničeni iznos, proizhodeći iz dozrelih kamata na glavnicu namjenjenu za jednu pučku učionu.

	f. 6244:12
Izpadak povoljan u troškovim je od .	f. 11098:34 ½
nu pošto se jur odbilo	„ 4000:—
prikazuje se povoljan samo za	„ 7098:34 ½

Prihodi

Izpadci povoljni radi viših unesaka.

Najmovi . . . . za nekoja učionska pomješća unajmljena od školske uprave.	"	85:92
Naplate stanarina predujmljenih . . . . izplaćenih od vlaštnika kuća predujmljene stanarine odbitkom najma istoga.	"	18508:28
Skupa .	f.	18594:20

Izpadci nepovoljni radi manjih unesaka.

Dohodci na državne Obveznice . . . . na izjednačenje dobiti usljed nabave for. 100 obveznicâ dohodkom 4% u krunam, i usljed zaobljenja u predračunu.	f.	1:25	
Dohodci Zaklade Radović . . . . iz zaobljenja iznosa predračunatog.	"	—:60	
Ine Zaklade . . . . jer se još uglavničio nije zapisak Ivanović-Serović, na korist učione u Bieloj	"	467:26 ½	
Doprinesak Obćina . . . . jer njim se odbilo radi zatvorenih učiona.	"	9014:20	
			f. 9483:31 ½
Izpadak povoljni u prihodim .			f. 9110:88 ½

Br. 6998.
god. 1896.

(Prilog 10).

Visoki Sabore!

Do časti je Zemaljskom Odboru podnieti na pretres i odobrenje Proračun *Zemaljske Poljodjelske Zaklade* za god. 1897.

Troškovi su proračunani na fior. 17300 t. j. blizu fior. 200 više nego li predjašnje godine.

Kako se pak razabire iz pridruženog priloga, isti su nešto poskočili pod naslovom 1.im i 4.im naime za pokr. poljodjelsko Vieće i plaće i doplate lugarim i poljarim, dočim su se opet znatno snizili oni pod naslovom 5.im i 6.im naime za pripomoć u pošumitbu i uredjenje bujica, kao i u poljodjelske poboljšice.

Troškovi će se podmiriti prihodim baštine i globama za šumarske prekršaje.

Zadar, 5 Prosinca 1896.

Predsjednik
Dr Bulat.

Izvjestitelj
Korlaet.

Predračun Zaklade „Pokrajinsko Poljodjelstvo“ za god. 1897.

		Iznosak Posebni	Iznosak Ukupni
		fiorina A. V.	
	POTREBŠTINA.		
	Naslov I. Troškovi uprave.		
1	Razni troškovi	600	
2	Stanarine	100	
			700
	Naslov II. Troškovi zavodni.		
1	Troškovi pokr. poljodjelskog Vieća	800	
2	Pripomoći poljodjelskim Zadrugam	200	
3	Pripomoći osobite	700	
4	Plaće i doplate lugarom i poljarom	9400	
5	Pripomoć u pošumitbu i uredjenje bujica	3000	
6	Pripomoći u poljodjelske poboljšice	2500	
			16600
	Sbroj potrebštine		17300
	POKRIĆE.		
	Naslov I. Prihodi baštine		
1	Dobiti iz Državnih i Pokrajinskih Obveznica	4712	
2	Dobiti od glavnicâ na zajam	3	
			4715
	Naslov II. Prihodi zavodni.		
	Globe od šumarskih prekršaja		12585
	Sbroj pokrića		17300

RAZJASNJENJA PREDRAČUNU.

POTREBŠTINE.

Naslov I. *Troškovi uprave.*

Stav. 1. Razni troškovi fior. 600.

Taj iznosak odgovara srednjemu iznosku potrošenu kroz trogodište 1893-1895.

Stav. 2. Najmovi fior. 100.

Bi proračunan trošak najma Vinku Pasini-u, za jedno skladište gdje se spremaju poljjodjelska orudja.

Naslov II. *Troškovi zavodni*

Stav. 1. Troškovi pokr. poljodjelskog Vieća fior. 800.

Od ovoga troška namienjeno je u putbine i dnevnice dvama članovom Vieća nestojnikom u Zadru fior. 300; u troškove Vieća fior. 400, a sitnih troškova fior. 100.

Stav. 2. Pripomoći Poljodjelskim Zadrugam fior. 200.

Pripomaga se dvama Družtvom, Zadarskom i Dubrovačkom, godišnje svakomu fior. 100.

Stav. 3. Pripomoći osobite fior. 700.

Da se pripomogne podučavanju podkovačâ u Sinju, učenikom poljodjelstva u putbine i u slične svrhe.

Stav. 4. Plaće i doplate lugarom i poljarom fior. 9400.

U pripomoć onim Obćinam što uzdržavaju lugare i poljare.

Stav. 5. Pripomoći u pošumitbu i uredjenje bujica fior. 3000.

Predračunani jedino za pošumitbu u Dalmaciji i za uredjenje potokâ.

Stav. 6. Pripomoći u poljodjelske poboljšice fior. 2500.

Iznos od fior. 2500 predračunat pod ovom stavkom jest kao doprinesak pokrajinskoj zakladi za poboljšice u Dalmaciji, ustanovljen usljed zakona 18 veljače 1891 (P. Z. L. Br. 10 strana 21).

POKRIĆE.

Naslov I. *Dohodci baštine.*

Stav. 1. Dobiti iz Državnih i pokrajinskih Obveznica . . . . f. 4712:—

Zaklada „Pokrajinsko Poljodjelstvo“ posjeduje fior. 51300 u Obveznicam pokrajinskog Zajmava 1883.e na 5 po sto, koje daju dobiti	„	2565:—
fior. 1100 Zajma Lutrija 1860 na 4 po sto	„	44:—
„ 46200 Obveznica ujedinjenog Državnog Zajma 4·20 po sto . . .	„	1940:—
„ 2900 „ austrijskog. dohodkom u krunam na 4 po sto . .	„	116:—
Skupa	f.	4665:—
A pošto će se na devetnaest pokrajinskih obveznica, utrnutih dne 1/10. 1896. primiti još i dobit koja iztiče dne 1/1. 1897, s toga nadodaje se	„	47:50
Svega	f.	4712:50

Stavka 2. Dobiti od glavnica na zajam fior. 50.

Ovo se predačunava kao dobit na fior. 50, ostanka duga na 5 po sto kod nasliednika Petra Kambera.

Naslov II. *Prihodi zavodni.*

Stav. Globe šumarske 12585.

Obzirom na faktični izpadak zadnjeg trogodišta 1893-1895.

Br. 7576.
god. 1896.

(**Prilog 11**).

Visoki Sabore!

Do časti je Zemaljskomu Odboru podnieti na pretres i odobrenje proračun *Mirovinske učiteljske Zaklade* za godinu 1897, što ga je sastavilo Zemaljsko Učioničko Vieće i Odboru dostavilo Dopisom 23 prosinca 1896 Br. 6782.

Iz istog se razabire, da pristojbina troška iznosi fior. . . . . f. 41760
Prama odobrenoj za god. 1896 . . . . „ 38316
veća je za . . . . „ 3444
a to radi više doznačenih mirovina.

Dohodci zaklade predvidjeni su na . . . . „ 18408
prama onim predvidjenim za god. 1896 su . . . . „ 18739
manji su za . . . . f. 331

Manjak, koji proiztiče od razlike izmedju trošaka i dohodaka te se ima pokriti iz Zemaljske Zaklade iznosi fior. . . . . f. 23352
prama odobrenom za god. 1896 . . . . „ 19577
veći je za . . . . f. 3775
a to, jer se prihodi niesu povećali u razmjeru prama troškovima.

Zadar, 31 prosinca 1896.

Predsjednik
Dr Bulat.

Izvjestitelj
Korlaet.

Predračun

za god. 1897.

Zaklade „Mirovine pučkim Učiteljem“.

POTREBŠTINA.

Redni broj	RAZHODI	Za godinu 1897	Prama godini 1896	Potrebština 1897 jest viša	Potrebština 1897 jest manja	
		fiorinâ A. V.				
1	Troškovi uprave	350	50	300	—	Na 1) U ime doprineska pokrajinskoj zakladi za računarsku službu f. 300 za tiskanice „ 50 f. 350
2	Mirovine učiteljem i učiteljicam .	31567	29998	1569	—	na 2-7) kao u pril. I.
3	Mirovine udovicam učitelja . . .	6570	5652	918	—	
4	Mirovine udovicam slugâ	77	77	—	—	
5	Mirovine sirotam	288	181	107	—	
6	Pripomoći za odgoj	1592	1042	550	—	
7	Milostinje	816	816	—	—	
	Sbroj .	40910	37766	3144	—	
	Skupa troškova (1—7) .	41260	37816	3444	—	
8	Novac uloživ u Države Obveznice	500	500	—	—	na 8) jer se zaklada pomnožuje.
	Sbroj potrebštinâ (1—8) .	41760	38316	3444	—	

POKRIĆE.

Redni broj	PRIHODI	Za godinu 1897	Prama godini 1896	Pokriće 1897 jest viša	manja	
		fiorinâ A. V.				
	Dohodci baštine.					
1	Od državnih Obveznica	1708	1709	—	1	Od 1-6 V.i Prilog II.
	(Prihod u notam od fior. 40.700).					
	Dohodci zavodni.					
2	Odredbine na plaćam učitelja i učiteljicâ	4600	4500	100	—	
3	Umetci najmovni radi praznih služba	4000	4000	—	—	
4	Dobitak iz prodaje učionskih knjiga	900	830	70	—	
5	Globe radi zanemarena pohadjanja učionâ	3000	3200	—	200	
6	Odredbine na ostavštine	4200	4500	—	300	
	Skupa .	16700	17030	—	330	
	Svega dohodaka (1—6) .	18408	18739	—	331	
	Prama potrebštini od	41760	38316			
	Nastaje manjak koji će se podmiriti:					
7	Doprineskom iz pokrajinske zaklade	23352	19577	3775	—	
	Sbroj pokrića (1—7) .	41760	38316	3444	—	

Zaklada „Mirovine pučkim učiteljem“.

Prilog 1. Predračunu za godinu 1897.

TROŠKOVI

Izkaznica potrebštinâ u mirovine i stanje umirovljenikâ.

	Broj osoba umirovljenih	Mirovine učiteljem i učiteljicam		Mirovine udovicam učiteljâ		Mirovine udovicam slugâ		Mirovine sirotam		Pripomoći za odgoj		Milostinje	
		fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	novč.	fior.	n.č
Stanje po Predračunu 1896	1C1	29997	72 ½	5652	27 ½	76	75	181	25	1042	46 ½	816	16
Smanjak	10	1091	85	365	83	—	—	181	25	169	59	—	—
Ostaje .	151	28905	87 ½	5286	44 ½	76	75	—	—	872	87 ½	816	16
Povišak	27	2661	06	1283	31 ½	—	—	287	50	719	33	—	—
Stanje danom 31 decembra 1896													
Potrebština fiorina 40910	17S	31566	93 ½	6569	76	76	75	287	50	1592	20 ½	816	16
	—	31567	—	6570	—	77	—	288	—	1592	—	816	–

SMANJAK.

Stavka stanja 1895	Mirovine učiteljem i učiteljicam	Iznos fior.	Iznos novč.
55	Burmac Lovro	347	14
82	Boski Stijepan	425	71
84	Turbarina Josip	319	—
		1091	85
	Mirovine udovicam učiteljâ		
105	Miović Angelica	116	66
113	Kačić Dimitri Anna . . .	249	17
		365	83
	Pripomoči za odgoj		
141	Ljubić Petar	45	—
143	Kačić Dimitri Zlatka , . .	41	53
144	„ Blaženka . .	41	53
145	„ Vinko . . .	41	53
		169	59
	Milostinje		
116	Tocilj Frane	181	25
	Svega smanjka 10 Umirovljenika .	1808	52

POVIŠAK.

Stavka stanja 1897	Mirovine učiteljem i učiteljicam	Iznos fior.	novč.	
84	Jeričić Rosa	432	—	Nova mirovina
85	Mušanić Fila	148	—	„
86	Sokolić Bonaventura	345	—	„
87	Kiiigin Brko	597	85	„
88	Mercep Marko	385	71	„
89	Selem Ante	752	50	„
		2661	06	
	Mirovine udovicam učiteljâ			
116	Javor Kata	151	66	Nova mirovina
117	Mirković Mare	258	33	„
118	Ljubiša Stana	145	83	„
119	Burmac Palmina	180	—	„
120	Fabbrio Nikoleta	378	33	„
121	Torbarina Mare	169	16 ½	„
		1283	31 ½	
	Mirovine sirotam			
123	Domancić sirote	100	62 ½	Nova mirovina
124	Kačić Dimitri „	186	87 ½	„
		287	50	
	Pripomoći za odgoj			
152	Javor Slavonimir	75	34	Nova milostinja
153	Mirković Narciso	43	—	„
154	„ Josip	43	—	„
155	„ Julijan	43	—	„
156	Ljubiša Angelina	36	45 ½	„
157	„ Milica	36	45 ½	„
158	„ Olga	36	45 ½	„
159	„ Bogoslava	36	45 ½	„
160	Burmac Ante	60	—	„
161	„ Josip	60	—	„
162	„ Teodoro	60	—	„
163	Fabbrio Ante	94	58 ½	„
164	„ Giacomina	94	58 ½	„
	Svega poviška .	719	33	
	27 Umirovljenika .	4951	20 ½	

STANJE MIROVINA.

Redni broj	Prezime i ime	Iznosak godišnji fior.	Iznosak godišnji novč.	Odluka kojom bi doznačena mirovina	PRIMJETBE
	Mirovine učiteljem i učiteljicam				
1	Godoj Frane	445	71	Br. 3448 0/12 1874	
2	Vuletić Dujam . . .	133	33	„ 4046 12/12 „	
3	Kurelić Ante	560	—	„ 4397 27/12 „	
4	Franceschi Ipšić Maria .	224	—	„ 61 9/3 1875	
5	Zanoni Dimitri Franica .	382	85	„ 1910 25/6 1876	
6	Forti Tereza	440	—	„ 1392 15/5 1877	
7	Suhor Ivan	670	—	„ 1745 4/7 1878	
8	Duplančić Ante . . .	360	—	„ 147 29/3 1879	
9	Puović Ruže	158	66	„ 2138 3/9 „	
10	Nikolić Luka	710	—	„ 66 28/11 „	
11	Oparenović Vicko . . .	350	—	„ 1652 11/6 1880	
12	Toso Marko	150	—	„ 1652 „ „	
13	Domančić Ante . . .	350	—	„ 1404 12/6 „	
14	Righi Ante	182	86	„ 1717 11/8 „	
15	Stefani Božica . . .	146	28	„ 1127 14/8 „	
16	Gi.alo Dijana	120	—	„ 2955 14/9 „	
17	Galasso Eliza	120	—	„ 4357 4/1 1881	
18	Britvić Lujo	385	—	„ 727 29/5 „	
19	Čip n Frane	415	—	„ 1230 15/7 „	
20	Obuljen Petar	212	14	„ 1573 17/7 „	
21	Lujak Vinko	150	—	„ 1694 14/8 „	
22	Zufić Andrija	275	—	„ 1849 20/1 1882	
23	Plančić Jozip	182	85	„ 3972 9/2 „	
24	Gutt Marijana	100	—	„ 3979 9/2 „	
25	Maroli Petar	660	—	„ 482 15/3 „	
26	Cipico Nikola	300	—	„ 597 1/4 „	
27	Tocilj Frane	165	—	„ 1363 4/8 „	
28	Machiedo Jerko . . .	285	71	„ 3209 28/3 1883	
29	Meneghello Frane . .	321	43	„ 1188 7/8 „	
30	Kukuljica Ante . . .	128	33	„ 1247 8/8 „	
31	Marković Franka . . .	102	66 1/2	„ 1750 6/9 „	
32	Nani Augustin	760	—	„ 2570 1/10 „	
33	Kalogerà Božidar . .	340	—	„ 3783 12/2 1884	
34	Granić Mandalina . . .	317	71	„ 3781 25/2 „	
35	Vusio Jerko	198	33	„ 1630 2/7 „	
36	Ivulić Ante	325	—	„ 1666 8/7 „	
37	Glušćević Ante . . .	87	50	„ 2186 15/9 „	

Redni broj	Prezime i ime	Iznosak godišnji fier.	novč.	Odluka kojom bi doznačena mirovina	PRIMJETBE
38	Marinković Dominik . .	321	43	Br. 423 12/3 1885	
39	Mazzocco Jozip . . .	340	—	„ 1055 22/5 „	
40	Kovačević Andrija . .	231	43	„ 972 27/5 „	
41	Peržić Filomena . . .	183	42	„ 1726 27/8 „	
42	Gospodnetić Janpetar .	240	—	„ 1782 10/5 „	
43	Jelić Dražoević Juraj .	140	—	„ 3501 5/2 1887	
44	Batistić Marko	371	43	„ 2786 25/1 1886	
45	Foretić Jakov	308	57	„ 1574 9/4 1895	
46	Vukotić Juraj	128	33	„ 1689 21/6 1886	
47	Diana Petar	240	—	„ 1795 19/8 „	
48	Lovrović Zakarija . . .	282	85	„ 2904 23/9 „	
49	Luzzi Nani Angjelina .	93	33	„ 3462 21/11 „	
50	Allegretti Nikola . . .	231	42	„ 4647 5/2 1887	
51	Alačević Nikola . . .	150	—	„ 1833 6/7 „	
52	Kačić-Tržić Ante . . .	337	50	„ 3339 29/9 „	
53	Radić Lušić Marija . .	120	—	„ 4104 11/12 „	
54	Rajčević Ure	134	—	„ 471 1/2 1888	
55	Mazzocco Jele	133	33	„ 4182 13/4 „	
56	Fabbrio Ivan	600	—	„ 4396 10/12 „	
57	Rašica Šimun	680	—	„ 5072 31/12 „	
58	Verzotti Grgo	392	85	„ 218 9/1 1889	
59	Perković Marija . . .	120	—	„ 2756 10/9 „	
60	Mrkušić Pavao . . .	377	14	„ 3383 13/11 „	
61	Jović Vladimir . . .	276	43	„ 769 28/3 1890	
62	Maroević Vicko . . .	640	71	„ 1444 24/4 „	
63	Fabrio Nikola	625	—	„ 583 30/5 „	
64	Rakamarić Joso . . .	270	—	„ 2426 20/7 „	
65	Tudorin Perina . . .	580	—	„ 4115 15/11 „	
66	Galzigna Ivan	607	50	„ 130 20/1 1891	
67	Pera Martin	208	33	„ 3961 28/11 „	
68	Košić Baldo	619	64	„ 3984 29/11 „	
69	Kurir Vicko	698	57	„ 4510 8/12 „	
70	Biankini Petar . . .	428	57	„ 4493 23/12 „	
71	Rakamarić Frane . . .	652	50	„ 1414 18/5 1892	
72	Andrijašević Petar . .	128	33	„ 1591 9/5 „	
73	Hrdalo Nikola	652	50	„ 3616 9/11 „	
74	Gazzari Matilde . . .	308	57	„ 1248 26/4 1893	
75	Bellotti Tereza . . .	616	—	„ 2329 7/7 „	
76	Nani Lukan	502	50	„ 5000 7/11 „	
77	Suličić Antun	627	50	„ 5102 17/11 „	
78	Coda Vjekoslava . . .	510	—	„ 3783 22/9 „	
79	Valle Augustin . . .	724	28	„ 6107 20/1 1894	

Redni broj	Prezime i ime	Iznosak godišnji fior.	Iznosak godišnji novč.	Odluka kojom bi doznačena mirovina	PRIMJETBE
80	Radmiri Vjekoslav . .	172	50	Br. 1661 $^{29}/_{4}$ 1894	
81	Stazić Stjepan	630	64	„ 5397 $^{31}/_{10}$ 1895	
82	Margetić Stanko . . .	414	85	„ 5490 $^{16}/_{11}$ „	
83	Ljubić Dinko	638	57	„ 5916 $^{30}/_{11}$ „	
84	Jeričić Kolina Roza . .	432	—	„ 1787 $^{27}/_{5}$ „	Nova mirovina.
85	Musanić Urlić File . .	148	—	„ 1668 $^{24}/_{4}$ 1896	„
86	Sokolić Bonaventura . .	345	—	„ 2009 $^{3}/_{5}$ „	„
87	Kirigin Ferdinando . .	597	85	„ 3708 $^{13}/_{9}$ „	„
88	Mercep Marko	385	71	„ 4 57 $^{3}/_{9}$ „	„
89	Selem Ante	752	50	„ 5336 $^{22}/_{11}$ „	„
	Skupa .	31566	93½		
	Mirovine udovicam učitelja.				
90	Stazić Tereza	333	33	„ 3006 $^{28}/_{12}$ 1872	
91	Brusina Jozica	140	—	„ „ „ „	
92	Kirigin Katarina . . .	133	33	„ 3966 $^{19}/_{12}$ 1874	
93	Andreis Marija . . .	100	—	„ 1456 $^{28}/_{5}$ 1875	
94	Pavlović Katarina . . .	126	66	„ 152 $^{15}/_{2}$ 1880	
95	Scalco Jela	116	66	„ 1099 $^{4}/_{6}$ 1884	
96	Kovačević Veronika . .	220	—	„ 1535 $^{13}/_{9}$ 1885	
97	Skoršur Petronila . . .	173	33	„ 2481 $^{20}/_{6}$ 1886	
98	Midoleo Ruža	220	—	„ 4687 $^{9}/_{1}$ 1888	
99	Kalinić Benedikta . .	248	33	„ 936 $^{17}/_{3}$ „	
100	Valles Eugenija . . .	202	50	„ 3303 $^{17}/_{9}$ 1890	
101	Rubčić Anka	196	66	„ 5066 $^{8}/_{1}$ 1889	
102	Mihočević Anka . . .	203	33	„ 3270 $^{1}/_{9}$ „	
103	Dolić Ljubica	183	33	„ 1608 $^{17}/_{6}$ 1890	
104	Kušič Julija	270	83	„ 4213 $^{29}/_{11}$ „	
105	Petrović Kate	236	66	„ 1165 $^{18}/_{4}$ 1891	
106	Lombardić Zorka . . .	202	50	„ 3946 $^{15}/_{11}$ „	
107	Vuletić Ermenegilda . .	352	50	„ 3060 $^{28}/_{8}$ 1892	
108	Mascarelli Tereza . . .	239	17	„ 1785 $^{11}/_{5}$ 1893	
109	Ljubić Antica	180	—	„ 3098 $^{2}/_{8}$ 1894	
110	Midžor Marija	213	33	„ 4353 $^{22}/_{10}$ 1893	
111	Pezelj Ana	240	—	„ 4697 $^{23}/_{10}$ „	
112	Granić Manda	265	83	„ 1771 $^{23}/_{5}$ „	
113	Hranuelli Franka . . .	155	66½	„ 5765 $^{14}/_{12}$ „	
114	Novak Antica	157	50	„ 3846 $^{21}/_{9}$ „	
115	Bijelić Milica	175	—	„ 5622 $^{12}/_{10}$ 1895	
116	Javor Kata	151	66	„ 81 $^{6}/_{3}$ 1896	Nova mirovina.

Redni broj	Prezime i ime	Iznosak godišnji fior.	novč.	Odluka kojom bi doznačena mirovina	PRIMJETBE
117	Mirković Marija . . .	258	33	Br. 83 7/5 1896	Nova mirovina
118	Ljubiša Stana	145	83	„ 1559 21/4 „	„
119	Burmac Palmina . .	180	—	„ 1581 „ „	„
120	Fabbrio Nikoleta . . .	37-	33	„ 2894 24/7 „	„
121	Torbarina Marija . . .	169	16 1/2	„ 5573 22/11 „	„
	Skupa .	6569	76		
	Mirovine udovicam slugâ.				
122	Devecchi Kata	76	75	„ 3006 28/12 1886	
	Mirovine sirotam.				
123	Domančić siroti . . .	100	62 1/2	„ 3094 15/7 1895	Nova mirovina
124	Kačić Dimitri „ . . .	186	87 1/2	„ 5623 21/11 1896	„
	Skupa .	287	50		
	Pripomoći za odgoj.				
125	Jeričević Vicko . . .	32	50	„ 1196 22/4 1886	
126	„ Ivan	32	50	„ „ „ „	
127	Kalinić Ane	24	83	„ 936 17/3 1888	
128	„ Ante	24	83	„ „ „ „	
129	„ Vjekoslava . .	24	83	„ „ „ „	
130	„ Marija . . .	24	83	„ „ „ „	
131	Rubčić Aleksander . .	49	7	„ 5066 8/1 1889	
132	„ Ivan	49	17	„ „ „ „	
133	Kušić Šimun	45	14	„ 4213 27/11 1890	
134	„ Vicko	45	14	„ — „ „	
135	Lombardić Miho . . .	60	—	„ 626 24/2 1892	
136	Novak Marija	19	68	„ 3846 21/9 1893	
137	„ Petar	19	68	„ — „ „	
138	„ Toma	19	68	„ — „ „	
139	„ Dobrila	19	68	„ — „ „	
140	Midzor Vladimir . . .	53	33 1/2	„ 4353 22/10 1893	
141	Hranuelli Ivan	18	95	„ 5765 14/12 „	
142	„ Marija . . .	18	95	„ — „ „	
143	„ Kate	18	95	„ — „ „	
144	„ Antica . . .	18	95	„ — „ „	
145	Mascarelli Dragutin . .	29	89 1/2	„ 1785 11/5 „	
146	„ Angja . . .	29	89 1/2	„ — „ „	

Redni broj	Prezime i ime	Iznosak godišnji fior.	Iznosak godišnji novč.	Odluka kojom bi doznačena mirovina	PRIMJETBE
147	Mascarelli Juraj . . .	29	89 1/2	Br. 1785 11/5 1893	
148	„ Ferdinando .	29	89 1/2	„ „ „ „	
149	Ljubić Maria	45	—	„ 3246 29/[illegible] 1894	
150	Bijelić Gjurgjija . . .	43	75	„ 3622 12/10 1895	
151	„ Milica	43	75	„ „ „ „	
152	Javor Slavonimir . . .	75	34	„ 81 6/3 1896	Nova mirovina
153	Mirković Narcis . . .	43	—	„ 83 7/5 „	„
154	„ Jozip	43	—	„ „ „ „	„
155	„ Gjulijan . . .	43	—	„ „ „ „	„
156	Ljubiša Angela . . .	36	45 1/2	„ 1559 21/4 „	„
157	„ Milica	36	45 1/2	„ „ „ „	„
158	„ Olga	36	45 1/2	„ „ „ „	„
159	„ Bogoslava . . .	36	45 1/2	„ „ „ „	„
160	Burmac Ante	60	—	„ 1581 21/4 „	„
161	„ Jozip	60	—	„ „ „ „	„
162	„ Teodor	60	—	„ „ „ „	„
163	Fabbrio Ante	94	58 1/2	„ 2894 24/7 „	„
164	„ Jakov	94	58 1/2	„ „ „ „	„
	Skupa .	1592	20 1/2		
	Milostinje.				
165	Brusina Marija	30	—	„ 3006 28/12 1872	
166	Čukić Marijana	50	—	„ „ „ „	
167	Plakuta Ane	31	50	„ 3728 23/11 1875	
168	Bronjara Vicko . . .	100	—	„ 3006 28/12 1872	
169	Brusina Adele	17	—	„ 3752 12/11 1885	
170	Berlenga Ante . . .	165	—	„ 2737 26/8 1880	
171	Ružević Nikola . . .	116	66	„ „ „ 1884	
172	Šarić Marta	36	—	„ 3868 24/7 1889	
173	Budišin Ante	150	—	„ 4272 23/11 1890	
174	Curir Vasilja	24	—	„ 1573 9/4 1895	
175	„ Antica	24	—	„ „ „ „	
176	„ Ane	24	—	„ „ „ „	
177	Petrović Katarina . . .	30	—	„ 1700 10/5 „	
178	Marinović Filka . . .	18	—	„ 1572 9/4 „	
	Skupa .	816	16		

Zaklada „Mirovine pučkim učiteljem“

Prilog II. Predračunu za godinu 1897.

DOHODCI.

Broj redni		Iznosak: Predračunan za 1897	Iznosak: odobren za 1896	OPAZKE
	I. *Dohodci baštine.*			
1	Od državnih Obveznica . .	1708	1709	na 1). Obveznice skupa iznose fior. 40000 pisane vriednosti, dohodkom od 4·20% u bankam . . . f. 1680:— f. 700 u krunam su 4% . . . „ 28:— f. 1708:—
	II. *Dohodci zavodni.*			
2	Odredbine na plaće učiteljâ i učiteljicâ	4600	4500	na 2). Na temelju izpadaka trogodišta: 1893 f. 3878:06 1894 „ 4359:83 1895 „ 4442:78 f. 12580:67 Srednja „ 4193:56 predračunava se obzirom na dužnost doprineska od 2% protegnuta i na privremene učitelje f. 4600
3	Umetci najmovni radi praznih služba	4000	4000	na 3). Faktični izpadci trogodišta iznesoše: 1893 f. 3450:— 1894 „ 3720:— 1895 „ 3750:— f. 10920: Srednja „ 3640:— a obzirom na povišeni broj učiona zaobljeno na fior 4000.
4	Dobit prodajom učionskih knjiga	900	830	na 4) izpade kroz trogodište: 1893 f 1224:— 1894 „ 532:— 1895 „ 920:— f. 2676:— Srednja „ 892:— Zaobljeno na „ 900:—

Broj redni		Iznosak		OPAZKE
		Predračunan za 1897	odobren za 1896	
5	Globe radi nemarna pohadjanja	3000	3000	na 5). Obzirom na povišeni broj učiona i na temelju faktičnog izpadka koncem godine 1894, koji je iznio f. 3123:93 a koncem g. 1895 „ 2740:48 f. 5864:41 Srednja „ 2932:20 Zaobljeno na „ 3000:—
6	Odredbine na ostavštinam .	4200	4500	na 6). Izpadci trogodišta iznesoše: 1893 f. 3738:15 1/2 1894 „ 3811:31 1895 „ 4608:00 1/2 f. 12157:47 Srednja „ 4052:49 Zabljeno na „ 4200:—
	III.			
7	Doprinesak iz pokrajinske Zaklade	23352	19577	na 7). Nedotičak Mirovinske zaklade nastavši od prave potrebštine od f. 41260 napram ukupnom dohodku od „ 18408 iznosi f. 22852 Da bi napredovalo uglavničenje i tim se učvrstila Mirovinska Zaklada, nadodano je f. 500 s toga predračunalo se Doprineska iz pokrajinske Zaklade f. 23352

Br. 614.
god. 1897.

(Prilog 12.)

Visoki Sabore!

Do časti je Zemaljskom Odboru podnieti na pretres i odobrenje proračun *Zemaljske učioničke Zaklade* za godinu 1897, sastavljen po c. k. Zemaljskom Učioničkom Vieću, a njemu priobćen s Dopisom 23 ovoga mjeseca Br. 223.

Proračuno je dodana izkaznica s razjašnjenjem koliko glede na trošak, toliko opet glede na podmiru i k tomu 19 priloga (6 podmire, a 13 troškova).

Troškovi za god. 1897, proračunani su na . . . . f. 446.138

Prama onim, odobrenim za god. 1896, uračunavši paušalni odbitak kao i onaj, što ga je učinio financijski odbor, su . . . . . „ 415.276

veći su za . . . . f. 30.862

Ovaj povisak zavisi odtud: što bi se imalo otvoriti 25 novih učionica; što se je nekoliko jednorazrednih učionica pretvorilo u dvorazredne, a ove opet u trorazredne; što su se neka podučiteljska mjesta podigla na učiteljska; što će više učiteljskih sila dobiti preko godine petogodišnje doplate; zatim što je poskočio najam radi novih školskih prostorija i što se imade nabaviti potrebito novo školsko pokućstvo, ili staro popraviti.

Dohodci su proračunani na . . . . f. 203.556

dočim predjašnje godine niesu bili proračunani nego na . . . . „ 198.532

veći su dakle za . . . . f. 5.024

Ovomu je razlog taj, što se je umnožao broj učionica, te je, naravno morao poskočiti i obćinski doprinesak.

Iz dokaznica. pridruženih proračunu, razabire se, da bi se novom školskom godinom imala pokriti 143 učiteljska mjesta, za koja bi trošak iznosio fior. 20.360. Obzirom pako, što se valjada ni trećina tih mjesta ne će moć pokriti usposobljenim silama, koje će ove godine položiti izpite zrelosti, kod Učiteljišta u Arbanasim i Dubrovniku i što se ne će potrošiti sva svota, proračunana za nabavu i popravak pokućstva, trošak će biti manji, nego li je bio predvidjen od c. k. zemaljskog učioničkog Vieća, pa s toga Zemaljski Odbor predlaže, da se od ukupnog iznosa odbije paušalno fior. 18.000, te u ukupni trošak uvrsti . . . f. 428.138

Po taj način manjak, što se ima pokriti doprineskom iz Zemaljske Zaklade, iznosit će . . . . f. 224.582
ili prama onom, odobrenom za god. 1896 od . . . . „ 216 744
veći je za . . . . f. 7.838

Napokon treba pripomenuti, da je za učionice, koje bi se imale otvoriti početkom škols. god. 1897-98, u proračun uvršten trošak samo za posljednja tri mjeseca ove godine, a tako isto i doprinesak obćinski.

Zadar, 3 Prosinca 1896.

Predsjednik
Dr Bulat.

Izvjestitelj
Korlaet.

Predračun „Pokrajinske Učionske Zaklade" Kraljevine Dalmacije za godinu 1897.

Naslov		Predloženo za godine 1897	Odobreno za godinu 1896	Za god. 1897 više	Za god. 1897 manje
		fior. Austrijske Vriednosti			
	Potrebština.				
I	Troškovi uprave	1860	700	1160	—
II.	Beriva učiteljskog osoblja	307350	304750	2600	—
III.	Troškovi učionski	125128	116026	9102	—
IV.	Doprinesak Državi na uzdržavanje vježbovnice dodane učiteljštu Arbanaškom i Dubrovačkom . .	2000	2000	—	—
V.	Troškovi za odgoj učitelja	2000	2000	—	—
VI.	Troškovi u učiteljske skupštine	7000	7000	—	—
VII.	Ini troškovi	800	8000	—	—
	Skupa .	446138	433276	12862	—
	Pokriće.				
I.	Vlastiti dohodci	4262	4349	—	87
II.	Doprinesak Obćina	146840	141729	5111	—
III.	Doprinesak Države	52454	52454	—	—
	Sbroj .	203556	198532	5024	—
	Manjak što se ima nadomiriti				
IV.	Pokrajinski doprineskom	242582	234744	7838	—
	Skupa .	446138	433276	12862	—

Razbrojitba potrebštine.

Stavka			Predloženo za godina 1897	Odobreno za godinu 1896	za god. 1897 više	za god. 1897 manje	Prilog
			fior. Austrijske Vriednosti				
	Naslov I.						
1	Troškovi uprave		1860	700	1160	—	I.
	Naslov II.						
	Beriva učiteljskog osoblja :						
	a) Kateketam :						
2	Nagrade . . . . ; . .		6200	6200	—	—	II.
	b) Učiteljim i učiteljicam :						
3	Plaće i druga beriva	291002		288045	2957	—	III.
4	Nagrade i Pripomoći	6500		6500	—	—	IV.
5	Zamjenine . . . . ;	300		300	—	—	V
			297802				
	c) učiteljim pomoćnih učiona :						
6	Nagrade		3 48	3705	—	357	VI.
	Sbroj Naslova II .		307350	304750	2600		
	Naslov III.						
	Troskovi učiona :						
	a) učionska pomješća :						
7	Uzdržavanje	2000		2000	7215	—	VII.
8	Stanarine	91141		83926	63	—	III.
9	Nameti	134		71	—	—	III
			93275				
	b) Pokućstvo :						
10	Poprava i nabava pokućstva		12000	10000	2000	—	VIII.
	c) u Pisarne potrebe i Ureda :						
11	Odsječnice pisarske i za nabavu vode . .	13390		13562	—	172	III.
12	Odsječnice ogrieva	363		367	—	4	III.
			13753				
	d) u Učila :						
13	Knjige, zemljovidi, tablice itd.	4000		4000	—	—	IX.
14	Učionski Vrtlovi	2100		2100	—	—	X.
			6100				
	Sbroj Naslova III .		125 28	1 6026	9102	—	

Stavka		Predloženo za godinu 1897	Odobreno za godinu 1896	za god. 1897 više	za god. 1897 manje	Prigled
		fior. Austrijske Vriednosti				
	Naslov IV.					
15	Doprinesak Državi na uzdržavanje vježbovnice dodane učiteljstu Dubrovačkomu i onomu u Arbanasim	2000	2000	—	—	III.
	Naslov V.					
	Troškovi za odgoj učiteljâ :					
16	Doprinesak učionske zaklade u podporine gojencim kod državnog Učiteljšta	2000	2000	—	—	XI.
	Nastov VI.					
	Troškovi za učiteljske skupštine :					
17	Skupštine kotarske	7000	7000	—	—	XII.
	Naslov VII.					
	Ini troskovi :					
18	Dnevnice, putbine i premještaji 600		600	—	—	XIII.
19	Kazna 200		200	—	—	XIV.
		800				
	Sbroj Naslova VII. .	800	800	—	—	
	Ukupna potrebština .	446138	433276	12862	—	

Pokr. Učionska Zaklaka.

Predračun 1897.

Razbrojitba pokrića.

Stavka		Predloženo za godinu 1897	Odobreno za godinu 1896	Za god. 1897 više	Za god. 1897 manje	Prilog
		fior. Austrijske Vriednosti				
	Naslov I.					
	Vlastiti dohodci:					
1	Dobiti od Državnih Obveznica	779	779	—	—	I.
	Dohodci zakladnina i naslova privatnog prava:					
2	a) Zaklade S. Mihovila u Trogiru . . . 2474		2474	—	—	II.
3	b) Zaklade Radović 324		324	—	—	III.
4	c) Zaklade Ivanović-Serović 450		634	—	159	IV.
5	d) od inih zaklada 25					V.
		3273				
6	Stanarine . . . . :	210	138	72	—	VI
	Sbroj Naslova I. .	4262	4349	—	87	
	Naslov II.					
7	Doprinesak Občina	146840	141729	5111	—	VII.
	Naslov III.					
	Doprinesak Države:					
8	a) za učione u obće	41654	41654	—	—	
9	b) za gradjansku učionu i ratarski tečaj u Sibeniku	4800	4800	—	—	
10	c) za gradjansku učionu i tehnički tečaj na Korčuli	5500	5500	—	—	
11	d) za pomorski tečaj na Silbi	500	500	—	—	
	Sbroj Našlova III.	52454	52454	—	—	
	Sbroj dohodaka	203556	198532	5024		
	Manjak što se nadomiruje:					
	Naslov IV.					
12	Pokrajinskim doprineskom	242582	234744	7838	—	
	Skupa Pokrića .	446138	433276	12862	—	

Razjašnjenja

o razlikam napram Predračunu odrobrenu za god. 1896.

Predračunom godine 1896 predvidjela se Potrebština od . . .	f.	433.276
Dočim za god. 1897 Potrebština bi iznosila	„	446.138
viša dakle nego god. 1896 za	f.	12.862

Ta veća potrebština zavisi poglavito od zavedenja novih učiona u: Poljani, Pridragi, Smilčiću, Poljicam, Polešniku, Luni, Barbatu, Birbinju, Dragove i Luki u kotaru Zadarskom; Mratovu, Sukoru, Velušiću, Trbounju, kotara Kninskog; Jezeru, kotara Šibenskog; Stobreč-Kamenu, Sitnom, Ivečanjim, Kostanjam, Podgradju, Žeževici, talijanske u Spljetu, kotara Spljetskog; Slivnu, Rašćanim, kotara Imotskog; Podacim kotara Makarskog; od zavedenja novih učiteljskih mjesta kod nekojih učiona, od podignuća kod nekih drugih nekojih podučiteljskih na učiteljska mjesta; od petogodišnjicâ koje će dozrieti kroz 1897; od povišenja u stanarinam, u troškovim za nabavu pokućstva i ost. što sve stoji u savezu sa zavedenjem novih učiona i sa razvitkom onih već postojećih.

Ukupni povišak sastoji od sliedećih povišaka i smanjenja:

Povišci.

Toč. 1. „Troškovi uprave“ f. 1160
usljed novog uredjenja računarske službe kod Odbora Zemaljskog, od Sabora odobrenog, za koju službu učionska zaklada doprinosi for. 1600.

Toč. 3. „Plaće i druga beriva učiteljim“ „ 2957
usljed zavedenja gorinaznačenih novih učiona i novoustanovljenih učiteljskih mjesta pri već postojećim učionam, te usljed podignuća nekojih podučiteljskih na učiteljska mjesta i novih petogodišnjica koje će se doznačiti kroz 1897.

Toč. 8. „Stanarine“ „ 7215
za stanarinu novih učiona predračunatih i usljed povišenja starih stanarina kao iz razjasenja izkazu o pokriću dodanim (Vidi Prilog III potrebštine).

Toč. 9. „Nameti“ „ 63
Po sklopljenom ugovoru primljena je na teret učionske zaklade kućarina za kuću u kojoj je smještena gradjanska učiona u Šibeniku, u iznosu for. 63.42.

Toč. 10. „Nabave i poprave pokućstva" „ 2000
Stoji u odnošaju zavedenjem novih učiona i ustrojenjem novih razreda pri nekojim već postojećim.

Sbroj povišaka f. 13395

Smanjenja.

Toč. 6. „Nagrade pomoćnim učiteljim" f. 357
Usljed preobraćenja, danom 1.im Oktobra 1897, u redovite, nekojih pomoćnih učiona, nagrada pomoćnim učiteljim bi uračunana za prvih devet mjesecih, dakle na tri četvrtine godišnje pristojbine, odtud manjeg troška for. 357.

Toč. 11 i 12. „Odsječnice pisarske i nabava vode, odsječnice ogrieva" f. 176
Smanjenje troška pri ovim točkam, premda se u god. 1897 ima viši broj učiona zavisi od toga što u nekojim mjestim gdje je postajala jedna muška i jedna ženska učionica posebnimi odsječnicami, pretvorene su u mješovite sa manjimi odsječnicami, nego li bijahu. sbrojiv sve skupa, one koje su se plaćale prije, i s toga za nove učione koje će se otvoriti 1.im Oktobra 1897 pisarska odsječnica bi uračunana za sami IV.i tromjesec su for. 6.25; dočim u proračunu za godinu 1896 bi uračunata za I.o polugodište školske godine 1896-1897 su for. 12.50.

Sbroj smanjenja f. 533
Suprostaviv povišenja kao gori „ 13395
Nastaje povišak f. 12862

Razjašnjenja

o razlikam napram predračunu za god. 1896.

Prihodi predmnievani za god. 1896 iznesoše	f.	198532
oni god. 1897 iznose	„	203556
viši su dakle od onih god. 1896	f.	5024
Nego pošto troškovi predračunani nadmašuju one od god. 1896. za	„	12862
doprinesak pokrajinski mora da je od onoga za god. 1896 veći za	f.	7838

Povišci.

Toč. 6. „Stanarine“ Učiteljici u Trpnju bi unajmljeno jedno pomješće za for. 72 na godinu.	f.	72
Toč. 7. „Doprinesak Obćinâ“ jer ustanovljeno novih učiona, te odmjeren im bio dotični doprinesak.	„	5111
Skupa	f.	5183

Smanjenja.

Toč. 4. i 5. Zaklada „Ivanović-Serović“ te „ine zaklade“	f.	159
U proračunu 1896. dohodak glavnice rubalja 10000, jednaka onoj for. 16200, ostavljene od pokojnog Serović-Ivanović, uračunavši ga na 5 p. %, predračunao se je su	„	630
Nego od rečene glavnice, pretvorene u austrijansku vriednost, pokle bijahu podmirene sve nasljedne i ostavne odredbine i t. d. ostalo je for. . . . . koji bijahu uglavničeni u for. 10700 državnih obveznica, godišnjim dohodkom	„	449:90
manjim dakle od onog pronačunanog za godinu 1896, za	f.	180:60

Kod zaklade Vodanovićeve nasuprot (Vidi Pril. V), ima se povišenje dohodka od f. 20:77½

zato smanjenje kod onih dviju točaka (koje u 1896. sačinjavahu jednu samu) jest od for. f. 159:82½

a na oblo od for. 159.

Sbroj smanjenja	f.	159
Povišak	„	5183
Ukupni povišak dohodka	f.	5024

Br. 2683.
god. 1896.

(Prilog 13.)

Visoki Sabore!

C. K. Pokrajinsko Školsko Vieće svojim dopisom 28 travnja o. g. br. 716 priobćilo je Odboru zaključak primljen u sjednici 20 veljače o. g., po kojemu obzirom da kroz god.e 1894 i 1895 bi udareno nekoliko tisuća forinata globa za zanemareno pohadjanje škola, kojih je znatan dio ostao neizplaćen, i ako je nešto od tih globa bilo pretvoreno u kazne zatvora na jedan ili više dana.

Rečeno Vieće, čim je ove okolnosti donielo do znanja Zemaljskomu Odboru, potaklo je pitanje nebi li shodno bilo nastojati zakonodavnim putem da kazni zatvora udarene siromašnim roditeljima radi zanemarena pohadjanja škole sa strane njihove djece budu zamjenjene kakvom radnjom, kao što je popravljanje puteva, osobito onih, što vode k školskoj kući, ili radjama u školskom vrtu.

Priloženom osnovom zakona odazvao se je Odbor želji Pokrajinskog Školskog Vieća. On je, dakako, prihvatio načelo da se zatvor zamjeni radnjam, obzirom ne samo na materijalne koristi, što se izvedenjem radnje postižu, nego još većma iz obzira moralnih, u koliko zatvor nije dobra škola moralnosti, i njegove su posljedice da hrdjavo upliviše na dostojanstvo pojedinaca, dostojanstvo koje, dok je moguće, treba u narodu štediti — ne računajuć i na upliv što ga ima doticaj sa pokvarenim ljudima, koji je svedjer pogibeljan.

Visoko Ministarstvo dielit će iste nazore, jer u drugim prigodam već je Odboru izjavilo, kad je bilo po sriedi drugih prekršaja, da se nebi protivilo da globe budu pretvorene u radnje. U našem zakonodavstvu imamo pak primjera, da je ovo načelo bilo već primljeno, kao n. pr. glede prekršaja poljskih šteta, i onih predvidjenih u pokr. zakonu glede ribarskih straža.

U §.u 1 osnove primljeno je načelo, da se kazan globe za zanemareno pohadjanje škole može pretvoriti u radnje. U istome su §.u opredieljene radnje, koje bi se tim načinom imale izvoditi, što se naravno odnose na poboljšanje stvarnih okolnosti, koje se tiču učiona, kao što su poprave puteva, navlastito ako vode školi, i radje u školskim vrtovim.

§ 2 opredjeljuje da se za svaki fiorin globe izradi jedna nadnica. Tog se je razmjerja držao Odbor, obzirom da se takovom cienom plaća obća težačka nadnica.

§§.i 3 i 4 opredieljuju ko ima suditi da se globe preobrate u nadnice, i kako treba da bude nadgledano izvršivanje kazne. Bilo je pak naravno da kad se radje imadu obaviti oko školskog vrta, nadgledatelj radje bude mjestni učitelj.

Nek izvoli Visoki Sabor uzeti u pretres osnovu zakona.

Zadar, 11 Januara 1897.

Predsjednik
D.r Bulat.

Izvjestitelj
Vranković.

Zakon.....

krepostan za Kraljevinu Dalmaciju,

s kojim se ovlašćuje zamiena globa, udarenih radi zanemarenog pohodjanja učionica, u nadnice radje.

Na predlog Sabora Moje Kraljevine Dalmacije naredjujem koliko sliedi:

§ 1.

Globe udarene radi zanemarenog pohadjanja ućionica, osim što se mogu zamieniti zatvorom, mogu se zamieniti takodjer u nadnice radje, koja se ima izvesti ili u školskom vrtu, ili na putu, osobito onom, što vodi k učionici.

§ 2.

Za dan radnje računa se iznos globe od fiorina jednog. U osude ne smiju ulaziti dieli nadnice.

§ 3.

Vlast, pozvana da sudi o globi, može samo odlučiti o njezinoj zamieni u nadnice radje. U odnosnoj obavjesti treba naznačiti radnju, što se mora izvesti, kroz koji rok i pod čijim nadzorom.

§ 4

Pokle osuda zadobije pravovaljanu moć, Vlast, koja sudi u prvoj molbi, kad se radi o radnjama na putu, saobćuje Obćinskom Upraviteljstvu broj nadnica radnje, na koje je prekršitelj osudjen, kao i rok odredjen mu da ih izvrši, a kad se radi o radnjam u vrtu

tada to saobćuje upravljajućem-učitelju. Organi pak, koji su dužni nadzirati, kad izteče rok, moraju obznaniti Vlast, koja sudi u prvoj molbi, da li su nadnice radnje bile u istinu izvršene, da uzmogne — ako niesu — na novo narediti, da se kazna izvrši.

§ 5.

Izvršba ovoga zakona povjerena je Mojim Ministrima Unutrnjih posala i Javne Obuke

Legge....

valevole per il Regno di Dalmazia,

con cui è autorizzata la commutazione delle multe inflitte per mancata frequentazione alla scuola in giornate di lavoro.

Sopra proposta della Dieta del Mio Regno di Dalmazia trovo di ordinare quanto segue:

§ 1.

Le multe inflitte per mancata frequentazione della scuola oltrechè in arresto, possono essere commutate in giornate di lavoro da eseguirsi o nell' orto scolastico, o in ristauri di strade specialmente se conducenti alla scuola.

§ 2.

Per una giornata di lavoro viene calcolato un importo di multa di fiorini uno. Nella nozione di condanna non possono ammettersi frazioni di giornate.

§ 3.

L' autorità chiamate a pronunziare sulla multa, può solamente decidere sulla di lei

ocmmutazione in giornate di lavoro. Nella rispettiva nozione deve essere indicato, il lavoro da eseguirsi, entro quale termine e da chi debba essere sorvegliato.

§. 4.

L' Autorità giudicante di prima istanza comunica dopo che la nozione sarà passata in giudicato quando trattasi di lavori intorno le strade all' Amministrazione Comunale del luogo e quando trattasi di lavori intorno al-l'orto scolastico, al maestro dirigente la scuola, il numero delle giornate di lavoro a cui il contravventore è stato condannato ed il termine che per eseguirle gli è stato fissato. Gli organi chiamati alla sorveglianza, devono poi avvisare scorso il termine l' autorità giudicante di prima istanza se le giornate di lavoro sieno state effettivamente eseguite, a ciò la stessa possa disporre, quando non lo fossero, un' altra esecuzione della pena.

§ 5.

I Miei Ministri dell' interno e dell' istruzione pubblica sono incaricati dell' esecuzione della presente legge.

Br. 415.
god. 1897.

(Prilog 14.)

Visoki Sabore!

Svojim odpisom 14 Januara 1896 Br. 23686-3222 priobćenim Odboru Dopisom c. k. Namjestništva 29 Veljače 1896 Br. 2259, N. P. Gospodin Ministar poljodjelstva izrazio se je, da se ne bi protivio, e da zaključak Visokog Sabora primljen u sjednici 15 Februara 1894 na predlog častnog Zastupnika Bjelanovića, bude pretvoren u zakon, uz neke uvjete, koje je Odbor uzeo u obzir u priloženoj osnovi zakona.

Gorespomenuti zaključak Visokog Sabora glasi: „Preporučuje se Vladi da se „postara za izmjenu onog propisa šumskog zakona, po kome se, u slučaju neizplativosti, globa zamjenjuje zatvorom, a u smislu da se globe zamjenjuju javnim „radnjam na obću korist“.

Paragraf prvi zakonske osnove usvaja načelo da se bude mogao zatvor izmjeniti sa radjom javne koristi. Nego, kako je moguće da ne bude u tečaju u okolišu obćinskome nikakva radnja koja bi se odnosila oli na šumarstvo, oli na uredjenje bujica, za koje jedino u smislu Ministerijalnog odpisa bio bi preobrat dozvoljen, trebalo je nadodati istome paragrafu onu stavku, u kojoj je rečeno da preobrat ne može da bude dozvoljen kada sličnih radnja nema u okolišu obćinskome.

Paragraf 2. odredjuje cienu svakog dana radje, a to po fiorin jedan za mužke, a novč. 50 za ženske; ciena koja se obično plaća u Dalmaciji.

U istome paragrafu trebalo je naznačiti, da se preobrat ne smije dozvoliti kada ukupna globa ne dosiže do ciene jedne nadnice.

Paragraf 3 i 4 odnosu se na način, kako da radje budu izvedene, i kako da se postupa u slučaju da sa strane prekršitelja ne bude izvršena radja koja mu je opredieljena bila.

Nek izvoli Visoki Sabor u smislu zaključka gorispomenute godine 1894 primiti osnovu.

Zadar, 14 Siečnja 1897.

Predsjednik
D.r Bulat.

Izvjestitelj
Vranković.

Zakon.....

krepostan za Kraljevinu Dalmaciju,

s kojim se ovlašćuje zamiena globa, udarenih za šumske prekršaje u nadnice radje.

Na predlog Sabora Moje Kraljevine Dalmacije naredjujem koliko sliedi:

§ 1.

Sve globe, udarene za šumske prekršaje, mogu se zamieniti u nadnice radje, koje će se uložiti ili u šumske svrhe, ili oko uredjenjenja bujica.

Ova se zamiena ne može upotrebiti u slučaju, kad od takovih radja nije potreba u obćinskom okolišu prekršitelja

§ 2.

Za dan radnje računa se globa u iznosu od fior 1 za muškarce, a od novč. 50 za ženskice. U osudi se ne pripuštaju dieli nadnice, niti se zamiena može izreći za globe, koje ne iznose fior. 1, odnosno novčića 50.

§ 3.

Vlast, pozvana da se izjavi o globama, može jedino odlučiti, da li se ista mora zamieniti u nadnice radje U dotičnoj obavjesti mora se naznačiti radja, što se mora izvesti, kroz koji rok i pod čijim nadzorom.

§ 4

Pokle osuda dobije pravovaljanu moć, Vlast, koja sudi u prvoj molbi, saobćuje onomu, komu je naloženo da nadzire, broj nadnica radje, na koje je prekršitelj osudjen,

kao i rok dozvoljen mu, da ih izvrši. Organi pak zanimani u nadziranju, moraju obznaniti Vlast, koja sudi u prvoj molbi, da li su u istinu nadnice radje bile izvršene, za da ista u niečnom slučaju uzmogne na novo razpoložiti nek se kazna izvrši.

§ 5.

Izvršba ovoga zakona povjerena je Mojim Ministrima unutrnjih posala i poljodjelstva.

Legge....

valevo e per il Regno di Dalmazia,

con cui viene autorizzata la commutazione delle multe inflitte per contravvenzioni forestali in giornate di lavoro.

Sopra proposta della Dieta del Mio Regno di Dalmazia trovo di ordinare quanto segue:

§ 1.

Tutte le multe inflitte per contravvenzioni forestali possono essere commutate in giornate di lavoro da eseguirsi, o per iscopi forestali, o per la regolazione dei torrenti.

Questa commutazione non può aver luogo nel caso, che siffatti lavori non si rendono necessari nel circondario comunale del contravventore.

§ 2.

Per una giornata di lavoro, viene calcolato l' importo di multa di fiorini uno per i maschi, soldi 50 per le donne. Nella nozione di condanna non possono ammettersi frazioni di giornate, ne la com-

mutazione pronunziarsi per multe che non arrivano all'importo di fiorini uno e rispettivamente di soldi 50.

§ 3.

L'Autorità chiamata a pronunziare sulla multa può solamente decidere se la medesima debba essere commutata in giornate di lavoro. Nella rispettiva nozione deve essere indicato il lavoro da eseguirsi, entro quale termine, e da chi debba essere sorvegliato.

§ 4.

L'Autorità giudicante di prima istanza comunica dopo che la nozione sarà passata in giudicato a chi è incaricato della sorveglianza il numero delle giornate di lavoro a cui il contravventore è stato condannato ed il termine che gli è stato concesso per eseguirle. Gli organi poi interessati alla sorveglianza devono avvisare l'Autorità giudicante di prima istanza se le giornate di lavoro sieno state effettivamente eseguite a ciò la stessa possa disporre in caso negativo un'altra esecuzione della pena.

§ 5.

I Miei Ministri dell'interno e dell'agricoltura sono incaricati dell'esecuzione della presente legge.

Br. 557.
god. 1897.

(Prilog 15).

Visoki Sabore!

Do časti je Zemaljskom Odboru podnieti na protres i odobrenje proračun *Zemaljske Zaklade* za god. 1897.

Potrebština iznosi . . . . f. 634360
prama odobrenoj za god. 1896 . . . . „ 603822
pokazuje se većom za . . . . f. 30538

Kao što i prošlih godina, ovaj se povisak ima pripisati poglavito povećanome trošku pod naslovom XII.im „Učione", kako je to obrazloženo u izvješću s kojim je popraćen odnosni proračun: a zatim pod VIII.im, naime „Bolnice", dočim promjene pod ostalim naslovima niesu odveć znatne i obrazložene su u razjašnjenju, dodanu proračunu.

Moglo bi se pripomenuti. da troškovi za navrćanje boginja, ako i lagano, rastu od godine do godine, što bi se dalo uklonuti, kad bi Občine, primajuć u službu svoje liečnike, obvezale ih, da taj posao na se prime u koju je svrhu Odbor Zemaljski već zaključio na Občine se obratiti i ovu im stvar živo preporučiti Kod stavke „Puti" zauzeto je više nego prošle godine fior. 1500, jer se lani niesu mogla sagraditi tri mosta na predjelnoj cesti: Djeverske-Drniš-Muć-Sinj, i ako je dotični trošak bio u proračun zauzet, nego će se to učiniti ove godine, a zauzet je k tomu I.vi obrok za most na „Slapu". Kod stavke 5.te izgleda kao da se je trošak povisio za fior. 1911, dočim se je u istinu obalio za fior. 1387, jer od dotičnog iznosa treba oduzeti fior. 3298, što se utjeravaju za Računarstvo od pokrajinske učiteljske i mirov. učiteljske Zaklade, od Blagog Djela u Dubrovniku, Povjerenstva Javnih Dobrotvornosti i drugih Zemaljskih Zaklada.

Vlastiti dohodci i naknade predvidjene su na . . . . f. 135500
prama odobrenim za god. 1896 su . . . . „ 124312
veći su za . . . . f. 11188
a to ponajviše radi većih naknada za bolničke troškove.

Sravni li se ustanovljeni trošak su . . . . f. 634360
s dohodkom od . . . . „ 135500
proiztiče manjak . . . . f. 498860
koji treba pokriti zemaljskim nametima.

Što se tiče potrošarine i uvozarine, pristojbina se ne smije povećati, obzirom na stvarni izpadak zadnjih godina, a ne može se povisiti ni zemaljski prirez, jer se ne samo ne bi dobilo previšnje odobrenje, nego i gospodarski obziri to ne dopuštaju. Ne ostaje dakle drugo, nego da se i ove godine povisi zemaljski prirez na izravne poreze i to za 3 novčića na svaki fiorin. I tim se pokazuje jedan mali manjak, od fior. 200, al je sva prilika, da će se pri raznim naslovima proračuna nešto prištediti, te će se tako moći taj manjak pokriti, a u koliko se to ne bi postiglo, pokrit će se blagajničkim ostatcima.

Neka dakle Visoki Sabor izvoli zaključiti:

I.o Potrebština Zemaljske Zaklade za god. 1897. proračunana je na fior. 634360, a osobiti dohodci i naknade ustanovljeni su na fior. 135500.

II go Na podmiru manjka, koji proiztiče od fior. 498860, udareni su sliedeći nameti:

a) Prireza 48%, izravnim porezima zemljarine, kućarine, obrtarine, dohodarine (pristojbina redovita i vanredna);

b) Prireza 100%, potrošarini po cieniku, dodanu zakonu 18 svibnja 1875 (D. Z. L. Br. 84) na sve stvari, izuzamši točke 3-4-6.

c) Posebna odredbina na uvoz u sva mjesta podložna potrošarini:

Piva	f. 0.90
žeste neosladjene	„ 3.—
žeste osladjene	„ 4.50

od svake metričke cente (zem. zak. 17 studenoga 1880 Br. 22).

Zadar, 24 Siečnja 1897.*)

Predsjednik

D.r Bulat.

Izvjestitelj

Korlaet.

*) Ovaj nadnevak treba da nosi i izvješće Br. 614 (Vidi Pril. Br. 12 str. 253) o školskom proračunu za god. 1897 iz koga se moraju izbrisati na str. 259 rieči: *„talijanske škole u Spljetu“*.

Proračun

Pokrajinske dalmatinske Zaklade

za god. 1897.

POTREBŠTINE.

	NASLOVI		TOČKE	Predloženo za godinu 1897		Odobreno za godinu 1896		Prama onoj godine 1896 svota predložena za 1897 izniša	
				po točki	po naslovu	po točki	po naslovu	više	manje
				Fiorina A. V.					
I.	Troškovi uprave	1	Doznake službovne članovim Zemaljskog Odbora	13100		13100		—	—
		2	Služba Odborove Pisarne	8690		8690		—	—
		3	Stanarine	1065		1065		—	—
		4	Blagajnička služba	700		700		—	—
		5	Računarska služba	5898		3987		1911	—
		6	Graditeljna služba	4100		3500		600	—
		7	Izdavanje Lista pokrajinskih Zakona	600		600		—	—
		8	Troškovi za Sabor Kraljevine	8300		7500		800	—
					42453		39142	3311	—
II.	Navrćanje boginjâ				5000		4500	500	—
III.	Zaprate				1200		1000	200	—
IV.	Kazničari				200		600	—	400
V.	Ustamba	1	Oružaništva	24782		24406		376	—
		2	Vojništva	3500		4000		—	500
					28282		28406	—	124
VI.	Priprega				6000		6000	—	—
VII.	Putevi	1	Gradnja i poprava predjelnih puteva	11000		9500		1500	—
		2	Uzdržanje predjelnih puteva	6000		6000		—	—
		3	Nabava i poprava ratila	100		300		—	200
		4	Pripomoći Občinam	6000		6000		—	—
					23100		21800	1300	—
VIII.	Vode	1	Radnje idraulične	3000		3000		—	—
		2	Doprinesak idrografičnoj službi	1000		—		1000	—
					4000		3000	1000	—
IX.	Bolnice	1	Bolestnici	138544		123373		15171	—
		2	Rodilje	3100		3100		—	—
		3	Ludjaci	31973		31558		415	—
		4	Nahodi	50408		52375		—	1967
		5	Mirovine	3399		3819		—	420
					227424		214225	13199	—
			Prenos		337659		318673	18986	

POTREBŠTINE.

NASLOVI		TOČKE		Predloženo za godinu 1897		Odobreno za godinu 1896		Prama onoj godine 1896 svota predložena za 1897 iznaša	
				po točki	po naslovu	po točki	po naslovu	više	manje
				Fiorina A. V.					
			Prenos .	337659		318673		18986	—
X.	Podpore obrtim i zanatim	1	Podpore moroplovne	600		600		—	—
		2	Pripomoć obrtničkoj učioni u Splitu	1800		1800		—	—
			Podpore za učenike živinarstva	300		—		300	—
					2700		2400	300	—
XI.	Podpore knjizi umjetnosti i arkeologiji				1000		1300	—	300
XII.	Učione	1	Doprinesak pokrajinskoj učiteljskoj zakladi	224582		216744		7338	—
		2	Doprinesak Mirovinskoj učiteljskoj zakladi	23352		19577		3775	—
		3	Pripomoć privatnim ženskim učionam	7211		7111		100	—
		4	Doprinesak Poljodjelskoj učioni u Gružu	750		1400		—	650
					255895		244832	11063	—
XIII.	Pokrajinski dug	1	Zajam god. 1883	18716		18756		—	40
		2	Zajam god. 1886	16890		16861		29	—
					35606		35617	—	11
XIV.	Razni troškovi				1500		1000	500	—
			Svega potrebštine		634360		603822	30538	—

POKRIĆE.

	NASLOVI		TOČKE	Predloženo za godinu 1897 po točki	Predloženo za godinu 1897 po naslovu	Odobreno za godinu 1896 po točki	Odobreno za godinu 1896 po naslovu	Prama onoj godine 1896 svota predložena za 1897 iznaša više	Prama onoj godine 1896 svota predložena za 1897 iznaša manje
				Fiorina A. V.					
I.	Dohodci vlastitosti pokrajinske zaklade	1	Od Državnih i Pokrajinskih Obvezniča	34		39		—	5
		2	Dobiti od prodaja i glavnica.	364		426		—	62
		3	Od prodaje povrća	2000		1500		500	—
					2398		1965	433	—
II.	Dohodci Bolnica	1	Bolestnici	6054		5635		419	—
		2	Nahodi	450		350		100	—
					6504		5985	519	—
III.	Naknade bolničkih troškova	1	Bolestnici	99850		91531		8319	—
		2	Nahodi	1050		500		550	—
		3	Ludjaci	21000		23131		—	2131
					121900		115162	6738	—
IV.	Naknade zapratnih troškova	1	Od Obćina dalmatinskih	1000		900		100	—
		2	Od inih pokrajina	300		200		100	—
					1300		1100	200	—
V.	Prirez pokrajinski izravnim porezim		48% na izravne poreze na ukupnu državnu pristojbinu od f. 710.000		340800		315000	25800	—
VI.	Prirez pokrajinski potrošarini		100% na ukupnu državnu pristojbinu od fior. 138.000		138000		138000	—	—
VII.	Uvozarina	1	Na pivo, 90 nov. od cente na metričkih centa 5000	4500		4500		—	—
		2	Na rakiju neosladjenu i na žeste fiorina 3 od metričke cente, a na metričkih centa 5000	15000		15000		—	—
		3	Na likere i druge žestine osladjene fiorina 4:50 od metričke cente, a na 80 met. cent.	360		360		—	—
					19860		19860	—	—
			Prenos		630762		597072	33690	—

POKRIĆE.

	NASLOVI		TOČKE	Predloženo za godinu 1897 po točki	Predloženo za godinu 1897 po naslovu	Odobreno za godinu 1896 po točki	Odobreno za godinu 1896 po naslovu	Prama onoj godine 1896 svota predložena za 1897 iznaša više	Prama onoj godine 1896 svota predložena za 1897 iznaša manje
			Fiorina A. V.						
			Prenos		630762		597072	33690	—
VIII.	Razni dohodci				100		100	—	—
IX.	Doprinesak k računarskoj službi	1	Zemaljska učionska zaklada	1600		—		1600	—
		2	Mirovinska učiteljska zaklada	300		—		300	—
		3	Zemaljske zakladnice	200		—		200	—
		4	Dobrotvornosti	698		—		698	—
		5	Blago Djelo u Dubrovnik	500		—		500	—
					3298		—	3298	—
			Svega pokrića		634160		597172	36988	—
			Sravnav potrebštine		634360		603822	30538	—
			Nastaje *manjak*		*200*		*6650*	6450	—

A. RAZBROJITBA TROŠKOVA.

Naslovi	Točke i njihove razbrojitbe	Iznosak Fiorina
I. Troškovi uprave	Toč. 1. *Doznake službovne članovim Zemaljskog Odbora,* a to: Predsjedniku f. 3500 Četvorici Prisjednika po f. 2400 „ 9600	13100
	Toč. 2. *Služba Odborove pisarne:* Tajniku f. 1400 Ravnatelju „ 1350 Pisaru „ 1100 Dvama slugam po fior. 400 „ 800 Dodatak jednome slugi „ 120 Stanarska naknada dvojici sluga po fior. 60 „ 120 Prepisivanje i kamenotiskanje „ 600 Hartija, tiskanice, svieće, drva i druge potrebštine „ 600 Pokućstvo i poprave „ 300 Dnevnice i putbine osoblju Odbora „ 300 Mirovine jednome tajniku Zem. Odbora „ 800 „ udovi jednog Predsjednika „ 1200	8690
	Toa. 3. *Stanarine:* Za jedan pod u kući Cosmacendi, gdino su smješteni Uredi Odborovi, dvie sobice pod podom i drvaricu na prizemlju	1065
	Toč. 4. *Blagajnička služba:* Doprinesak c. k. državnoj Blagajnici za blagajničku službu što opremaju c. k. Pokrajinska blagajna i cc. kk. Porezni i Carinarski Uredi u pokrajini	700
	Toč. 5. *Računarska služba:* Doprinesak c. k. državnoj Blagajni za računarsku službu opremljenu po Računarskom Namjestničkom Odsjeku	5898
	Toč. 6. *Graditeljna služba:* Najam tekničkomu vještaku f. 1350 Dnevnice i putbine istomu „ 800 Sbroj f. 2150 *Vodena Poljodjelska služba:* Plaća i službovne doplate jednom zemljištnom mjerniku f. 1450 Doprinesak zemaljski za dva mjernika dodieljena Odsjeku za poljodjelske poboljšice „ 500 1950	
	Prenos	33553

Naslovi	Točke i njihove razbrojitbe		Iznosak Fiorina
	Prenos		33553
	Toč. 7. *Izdavanje lista pokrajinskih zakona.*		600
	Toč. 8. *Troškov. u Sabor Kraljevine:*		
	a) Putbine Zastupnicim nestojnicim u Zadru	f. 1350	
	b) Dnevnice za 36 zastupnikâ po f. 4 na dan, a za 25 dana	„ 3600	
	c) Brzopiscim	„ 1100	
	d) Tiskanje spisa i razpiava Saborskih	„ 1500	
	e) Stanarina i porez	„ 150	
	f) Razni troškovi	„ 600	8300
	Sbroj Naslova I.		42453
II. Navrćanje boginja	Dnevnice i putbine navrćaocem		5000
III. Zaprate	Troškovi unutra u zemlji na osobe zapraćene na njihov dom, i što se naknadi pokrajinskim zakladam inokrajnim po Carevini za Dalmatince amo zapraćene.		1200
IV. Kazničari	Naknada zakladam drugih pokrajina u Carevini za hranu dalmatinskih pripadnika zatvorenih u Popravnicam.		200
V. Ustamba	Toč. 1. *Ustamba Oružaništva:*		
	a) Stanarina kasarna i pisarnâ, za stanove c. kr. Častnika itd.	f. 24782	
	Toč. 2. *Ustamba Vojništva:*		
	Pokrajinski dopunjak naknadam ustanovljenim za ukonačenje vojnika	„ 3500	
	Sbroj Naslova V.		28282

Naslovi	Točke i njihove razbrojitbe		Iznosak Fiorina
VI. Priprega	Dugovina na teret pokrajinskoj zakladi da podmiri pripregovinu što je predplatilo c. k. Vojništvo i Oružaništvo.		6000
VII. Putevi	Uzdržanje, pregradnje i gradnje po cielo, novih puteva nedržavnih (Prilog I).		23100
VIII. Vode	Radnje vodovodne	f. 3000	
	Doprinesak k idrografičnoj službi	„ 1000	
			4000
IX. Bolnice	Toč. 1. Bolestnici	f. 138544	
	„ 2. Rodilje	„ 3100	
	„ 3. Ludjaci	„ 31973	
	„ 4. Nahodi	„ 50408	
	„ 5. Mirovine, osobam koje su služile kod Bolnica i njihovim potomcim	„ 3399	
	Sbroj Naslova IX (Prilog II).		227424
X. Podpore obrtom i zanatom	Toč. 1. Podpore moroplovne 4 po f. 150	f. 600	
	„ 2. Pripomoć obrtničkoj učioni u Splitu	„ 1800	
	„ 3. Podpore za učenike živinarstva	„ 300	
	Sbroj Naslova X.		2700
XI. Podpore knjizi, umjetnosti i arkeologiji			
XII. Učione	Toč. 1. Doprinesak pokrajinskoj učionskoj zakladi	f. 224582	
	„ 2. Doprinesak Mirovinskoj učiteljskoj zakladi	„ 23352	
	„ 3. Pripomoć privatnim ženskim učionam (prilog III)	„ 7211	
	„ 4. Doprinesak za poljodjelsku učionu u Gružu (prilog IV).	„ 750	
	Sbroj naslova XII.		255895
XIII. Pokrajinski dug	Toč. 1. *Zajam 1883.*		
	a) Godišbina za dobit i utrnuće	f. 17663	
	b) Dohodarina III razreda i prirezi	„ 752	
	c) Biljegovine na coupons	„ 221	
	d) Ini troškovi (providbine, poštarina)	„ 80	
	Sbroj f.	18716	

Naslovi	Točke i njihove razbrojitbe			Iznosak Fiorina
		Iznos Zajma 1883 f.	18716	
	Toč. 2. *Zajam 1896.*			
	a) Godišbina za dobit i utrnuće	f. 15910		
	b) Dohodarina III razreda	„ 821		
	c) Biljegovina na coupons	„ 59		
	d) Ini troškovi	„ 100		
			„ 16890	
			Sbroj Naslova XIII.	35606
XIV. Razni troškovi	Troškovi koji ne spadaju u predjašnje naslove.			1500

B. RAZBROJITBA PRIHODA.

Naslovi	Točke i njihove razbrojitbe		Iznosak Fiorina
I. Vlastiti dohodci pokrajinske zaklade	Toč. 1. Dobiti na državne i pokrajinske Obveznice	f. 34	
	„ 2. Dobiti na prodaje i glavnice	„ 364	
	„ 3. Dobiti prodajom povrća	„ 2000	
	Sbroj naslova I.		2398
II. Dohodci Bolnica	Toč. 1. Bolestnici (Prilog II)	„ 6054	
	„ 2. Nahodi (Prilog II)	„ 450	
	Sbroj naslova II.		6504
III. Naknade bolničkih troškova	Toč. 1. Bolestnici (Prilog II)	f. 99850	
	„ 2. Nahodi (Prilog II)	„ 1050	
	„ 3. Ludjaci (Prilog II)	„ 21000	
	Sbroj naslova III.		121900
IV. Naknade zapratnih troškova	a) Što Obćine dalmatinske	f. 1000	
	b) I druge Pokrajine u Carevini naknadjuju što je pokrajinska zaklada predujmila za osobe zapraćene k svojoj kući	„ 300	
	Sbroj naslova IV.		1300
V. Prirez izravnim porezim	48% na porezu: zemljarini, kućarini prihodnoj i razrednoj obrtarini i dohodarini, odmjereno na ukupnoj pristojbini od f. 710000		340800
VI. Prirez potrošarini	100% na svim stvarim, izuzam stavke 3, 4 i 6 cienika, a to na pristojbini od f. 138000.		138000
VII. Uvozarina	1) Na pivo 90 novč. od metričke cente, na 5000 metričkih centa	f. 4500	
	2) Na rakiju i neosladjenu žestu f. 3 od metr. cente, na 5000 metr. centa	„ 15000	
	3) Na likere i druga žestoka pića osladjena f. 4:50 od metr. cente, na 80 metr. centa	„ 360	
	Sbroj naslova VII.		19860
VIII. Prihodi razni	Prihodi koji ne spadaju u predjašnje naslove		100
IX. Doprinesak k računarskoj službi	Iz zemaljske učionske zaklade, iz mirovinske učiteljske zaklade, iz zemaljskih zakladnica, od Dobrotvornosti i od dubrovačkog Blagog Djela.		3298

Prilog I. Razbrojitbe.

Naslov VII putevi.

NAZNAČENJE RAZBROJKA	Iznosak posebni (Fiorina)	Iznosak ukupni (Fiorina)
Točka 1. *Gradnje i pregradnje predjelnih puteva.*		
Za radje predjelnog puta Poljičkog	2000	
Za radje popravljanja predjelnog puta Mućkog (podmira)	4000	
Za gradnju mosta Slap (I.i obrok)	5000	
		11000
Točka 2. *Uzdržanje predjelnih puteva.*		
1. Put Zadar-Posedarje-Jesenice . . .	516	
2. „ Karin-Benkovac-Pakoštane . .	576	
3. „ Djeverske-Drniš-Muć-Sinj-Klis .	1480	
4. „ Makarska-Kozica (Barnn Rodić)	360	
5. „ Skobaljuša	540	
6. „ Crveni grm-Mali Prolog . . .	12	
7. „ Vodice-Mostine	360	
8. „ U male radnje uzdržavanja . .	2156	
		6000
Točka 3. *Nabava i poprava ratilâ.*		100
Točka 3. *Pripomoći Općinam za puteve.*		
1. Za kameni most preko Cetine kod Podgradja (I obrok)	1000	
2. Općini Trogirskoj za gradnju općinskog puta prama Lečevici . .	500	
3. Općini Sinskoj za mostove i vodotoke na putu Han-Voštane i Trilj-Tijarica	500	
4. Za put s mora prama Vrgorcu (I obrok)	400	
5. Za put iz Gradca do Jezera (I obrok)	600	
6. Podpore Općinam u obće	3000	
		6000
Skupa .		23100

Prilog II. Razbrojitbe

Troškovi i Prihodi Bolnica.

T O Č K E	Bolnice				
	Zadar	Šibenik	Split	Dubrovnik	Skupa
	F i o r i n a				
B o l e s t n i c i					
Troškovi.					
Najam činovnicim i liečnicim	3233	1880	2432	2480	10025
Najam i nadnice bolničarim i slugam . . .	1944	2112	1260	1320	6636
Naknada odjeće Milosrdnicam	1260	900	660	720	3540
Bogoslužba	520	225	300	400	1445
Potrebštine ureda i pisarne	200	300	180	120	800
Nagrade i podpore	150	150	150	150	600
Uzdržanje sgradâ	600	1500	1000	200	3300
Hrana i liečenje bolestnikâ u bolnicam dalmatinskim (Pod-prilog)	31827	24330	19193	13663	89013
Danjci i tereti	15	10	20	1000	1045
Vidarska ratila	250	200	150	50	650
Troškovi u osiguravanja	90	60	50	90	290
Služba brzojava i telefona	60	—	40	—	100
Prevozarina liečničkog i upraviteljnog osoblja .	480	—	—	—	480
Razni troškovi	800	500	250	300	1850
Doprinesak za vodu	250	120	200	100	670
Sbroj .	41679	32287	25885	20593	120444
Hrana i liečenje bolestnika dalm. van Dalm. .					18000
Hrana i liečenje novakâ kod vojničkih Bolnica					100
Sbroj svih trošaka .					138544
Prihodi.					
A. Dohodci baštine.					
Dobiti na državnim i pokr. Obveznicam . . .	—	67	538	698	1303
Dobiti iz privatnih pisma	—	15	15	367	397
Dobiti iz prodanih nepokretnina	—	—	—	76	76
Najmovi kuća u gradu i zemalja na polju . .		—	—	1243	1243
Nasljedne daće	—	—	—	25	25
Doprinesci	—	—	—	3000	3000
Raznih prihodi	—	—	—	10	10
Sbroj i prenos .	—	82	553	5419	6054

TOČKE	Bolnice				
	Zadar	Šibenik	Split	Dubrovnik	Skupa
	Fiorina				
Prinosak .	—	82	553	5419	6054
B. Naknade					
a) Od bolestnika plaćaoca	2500	5000	1000	3500	12000
b) Za tamničare političke i zločinske	—	50	—	—	50
c) Od Obćina dalm. za bolestnike njihove pripadnike	27500	24200	20300	10100	82100
d) Od drugih pokrajina	2600	600	500	1600	5300
e) Od inostranih država	150	50	200	—	400
Sbroj .	32750	29900	22000	15200	99850
Skupa prihoda .	32750	29982	22553	20619	105904
Rodilje					
Troškovi.					
Hrana i liečenje siromašnih rodilja dalmatinska kod dalmatinskih Bolnica	1300	600	500	600	3000
Hrana i liečenje siromašnih rodilja dalmatinska kod Zavoda van Dalmacije					100
Sbroj .					3100

TOCKE	Ludnica u Šibeniku
	Fiorina
Ludjaci	
Troškovi.	
Najam činovnicim i liečnicim	270(
Najam i nadnice bolničarim i slugam	2108
Naknada odjeće Milosrdnicam	72(
Bogoslužba	22
Potrebština ureda i pisarne	10(
Nagrade i podpore	10(
Uzdržanje zgradâ	50(
Uzdržanje i liečenje ludi u Ludnici dalmatinskoj (Pod-Prilog)	2414(
Danjci i tereti	5
Vidarska ratila	10(
Troškovi u osiguravanja	5
Razni troškovi	55(
Doprinesak za vodu	12(
Sbroj .	3147
Hrana i liečenje ludjaka dalmatinskih van Dalmacije	50(
Sbroj svih troškova .	3197
Prihodi.	
Naknade.	
a) Od ludjaka plaćaoca	530(
b) Od Občina dalmatinskih za ludjake svoje pripadnike	1540(
c) Od drugih pokrajina u Carevini za njihove pripadnike , ...	10(
d) Od sudbenih i političkih uznika	20(
Skupa prihoda .	2100(

TOČKE	Zavodi					
	Zadar	Šibenik	Split	Dubrovnik	Kotor	Skupa
	Fiorina					
Nahodi *Troškovi.*						
Najam činovnicim i nadstojnicam . .	1427	950	1393	1000	450	5220
Najmovi i nadnice bolničarim i slugam	300	—	—	300	—	600
Naknada Milosrdnicam za odjeću . .	120	120	120	120	—	480
Nadnice dojiljam	200	300	300	150	300	1250
Potrebštine uredu i pisarni . . .	10	20	10	50	40	130
Nagrade i podpore	40	40	40	40	80	240
Uzdržanje sgrada	35	—	70	—	—	105
Hrana nahodâ van Zavoda	11000	4000	7000	8000	5000	35000
Troškovi uprave (Pod-Prilog) . . .	2053	1570	2037	937	520	7117
Troškovi razni	10	10	10	10	10	50
Stanarine	—	—	—	—	96	96
Doprinesak za vodu	—	20	—	—	—	20
Sbroj .	15195	7030	10980	10607	6496	50308
Hrana nahoda na dojitbu van Dalmacije						100
Sbroj svih trošaka .						50408
Prihodi A. Dohodci baštine.						
Dobiti na držav. i pokraj. Obveznicah	—	—	—	42	8	50
Doprinesak dubrovačkbg Blagog Djela	—	—	—	400	—	400
Sbroj .	—	—	—	442	8	450
B. Naknade.						
Od drugih Pokrajina u Carevini za nahode njihove pripadnike . . .						1050
Skupa prihoda .						1500
Bolestnici, Nahodi i Ludjaci. *Mirovine.*						
Činovnikom mirovine	525	906	—	450	—	1881
Udovicam činovnika mirovine . . .	560	—	—	238	—	798
Obškrbine	—	—	—	60	—	60
Milostinje	240	120	180	120	—	660
Gojitbine sirotam						
Sbroj .	1325	1026	180	868	—	3399

Podprilog prilogu **II.**

RAZBROJITBA

sliedećih točka Naslova IX. „Bolnice“: *Hrana i liečenje bolestnikâ u dalmatinskim Bolnicam (Bolestnici), Hrana i liečenje ludjaka u pokrajinskoj Ludnici (Ludjaci) i troškovi uprave kod kuća (Nahodi).*

Pod-točke	Bolnica u					Ludnica Šibenska	Nahodište u					
	Zadru	Šibeniku	Splitu	Dubrovniku	Skupa		Zadru	Šibeniku	Splitu	Dubrovniku	Kotoru	Skupa
Živež	21000	18000	13000	9000	61000	19000	600	1000	800	400	100	2900
Liekovi podani od ljekarnika	4167	1820	2033	2033	10053	620	383	190	287	287	10	1157
Ljekovi spravljeni kući	500	500	100	100	1200	150	—	—	—	—	—	—
Pokućstvo, posudje itd.	600	700	700	200	2200	500	20	—	—	—	50	70
Odjelo i rublje	800	500	500	300	2100	1000	500	50	300	20	60	930
Postelje i oprave	1500	800	600	70	2970	800	80	50	—	—	40	170
Drva i ugljevlje	2000	800	400	1000	4200	700	200	100	100	50	100	550
Svieće	500	600	1500	400	3000	700	70	50	350	30	20	520
Pranje	200	100	50	100	450	100	100	50	40	40	50	280
Bogoslužba	100	100	100	200	500	10	—	—	—	—	—	—
Prevoz bolestnikâ	50	200	—	50	300	500	50	50	100	50	50	300
Pokop	400	200	200	200	1000	50	40	20	50	50	30	190
Sitni troškovi	10	10	10	10	40	10	10	10	10	10	10	50
Sbroj .	31827	24330	19193	13663	89013	24140	2053	1570	2037	937	520	7117

Prilog III. Razbrojitba

Naslov XII. „Učione“.

Toč. 3. Pripomoći privatnim ženskim učionam“.

Redni broj	MJESTO gdje je učiona	K O M U	Iznosak fior.	Iznosak nč.	P R I M J E T B E
1	ZADAR	dakloništu nejačadi i djetce	300	—	na 1. Pripomoć Djetinskom Zavodu u Zadru
2	„	Samostanu Benediktinka Sv. Marije	2190	60	na 2. Od ukazanoga iznosa f. 1200:— plaćeno je kano odsječnice za uredovne troškove i za nižu službu „ 990:60 a kano stanarne za stanove služeće za učionu Skupa f 2190:60
3	PAG	Samostanu Benediktinka	820	—	
4	ŠIBENIK	Samostanu Koludrica S. Lucije	2300	—	
5	TROGIR	Samostanu Benediktinka	600	—	na 3. Od ukazanog iznoska plaćeno je kano odsječnice f. 100:— a kano pripomoći usposobljenim učiteljicam, služećim kod ženske učione „ 720:— Skupa f. 820:—
6	SINJ	Milosrdnicam	600	—	
7		Za nagrade kateketim i drugi slučajni troškovi	400	—	
		Skupa	7210	60	

Prilog IV. Razbrojitba

Naslov XII. „Učione“.

Toč. 4. *Doprinesak Poljodjelskoj Učioni u Grušu.*

Redni broj	RAZBROJITBA		Iznosak fior.	Iznosak novč.
1	Najam Ravnatelju	f. 1500		
2	„ Pristavu	„ 1200	2700	—
3	Naknade stanarine istomu		120	—
4	Najam Vrtlaru	f. 300		
5	„ slugi	„ 180	480	—
6	Nagrada Župniku		40	—
7	Stanarina		1000	—
8	Troškovi ureda i pisarne		30	—
9	Porez		170	—
10	Nabava učila (i za knjižnicu)		200	—
11	„ i poprava pokućstva, i ratila itd.		30	—
12	Za obradjivanje vrta		300	—
13	Uzdržanje zgradâ		50	—
14	Za hranu vrtlaru		180	—
15	Troškovi internata (Vidi Razbroj zad)		441	—
	Skupa		5741	—
16	Odbivši podporu udieljenu od c. kr. Poljodjelskog Ministarstva		5000	—
	Ukupna potrebština		741	—

Zaobljeno f. 750

Razbrojitba prihoda i troškovi internata.

Stavka	PRIHODI	Iznos fior.	nč.	Stavka	TROŠKOVI	Iznos fior.	nč.
1	Četiri štipendija od fior. 180 . .	72	—	1	Hrana za 4 pitomaca za 315 dana po novč. 50	630	—
2	Iz zemaljske zaklade za hranu vrtlara	180	—	2	Kao gori za vrtlara, slugu i kuharicu za 365 dana po novč. 50 .	547	—
	Skupa .	900	—	3	Najam kuharici	144	—
	Manjak .	441	—	4	Nagrada liečniku	20	—
	Izravnano .	1341	—		Skupa .	1341	—

Razjasnjenja

razlikam napram predračunu za godinu 1896.

A. Potrebštine.

Potrebština za godinu 1897 iznosi	f.	634360
napram onoj godine 1896 od	„	603822
viša je	f.	30538

osobito radi povišenja doprineska pri nasl. IX Bolnice i XII „Učione".
Napose ukazalo se

Više potrebštine.

Pri nasl. I. „Troškovi Uprave"

Toč 5. Služba računarska	f.	1911
„ 6. Služba gradjevna	„	600
„ 8 Troškovi u Sabor Kraljevine	„	800
Skupa	f.	3311

Viša potrebština pri toč. 5 jest od	f.	1911
ali uračunavši naknade proračunane pri naslovu IX „Pokriću" su	„	3298
proizlazi da je manja od one god 1896, za	f.	1387

s uzroka što se u proračunu 1896 na ove naknade nije računati moglo.

Viša potrebština od fior. 600 pri toč. 6, odtud je što se predračunalo fior. 80 u ime doplate izdržavanja i fior 20 za odsječnicu razsvjete zemljištnom mjerniku; i odtud što se je uvrstio iznos fior. 500 u ime doprineska za dva mjernika dodana odsjeku za poljodjelske poboljšice.

Ona od fior. 800 pri toč. 8 savisi odtud što se je povisio iznos potrebit za brzopisce i tiskanja brzopisnih izvješća na temelju izpadaka zadnjeg trogodišta.

Pri naslovu II „Navrćanje boginja". f. 500
usljed faktičnog izpadka zadnjeg trogodišta, i obzirom na novi razpored za navrćanja.

Pri naslovu III. „Zaprate" f 200
na temelju srednjeg izpadka zadnjih triju godina.

Pri naslovu V. „Ustamba" toč 1 „Ustamba Oružaništva" f. 376

Ukupna potrebština za god. 1897 jest od	f.	24782
dočim ona god. 1896 bila je od	„	20902
biva viša za	f.	3880
odbiv isnos od	f.	3504

koji je bio proračunat u proračunu godine 1896 kao stara dugovina zemaljske zaklade prama c. k. Državnom Eraru, u ime pristojbina za ukonačivanja oružništva u Boki Kotorskoj od godine 1885 do 1895, koji iznos budući bio podmiren god. 1896, ne bi uvršten u proračun za god. 1897.

Viša potrebština kao gori	f.	376

A ovdje se primjećnje da povišak pristojbine ustambe za god. 1897 od fior. 3880 napram onoj godine 1896, zavisi odtud što se je u proračunu god. 1896 odbila razlika doprineska na korist zemaljske zaklade na temelju zakona 25[12. 1894 o oružaništvu (D. Z. L god. 1895 str. 1) za dvie godine, naime za 1895 i 1896; te s toga, doprinesak za ukonačivanje oružaništva za 1897, mora da bude viši od onog proračunanog za god. 1896.

Pri naslovn VII „Putevi".			
Toč. 1. „Uzdržavanje predjelnih puteva"		f.	1500
jer proračun sadrži I. isu za gradnju mosta u Slapu	f. 5000		
i jer je bila snižena od for. 7500 na for. 4000 isa za popravu predjelne ceste do Mućа, naime manje	„ 3500		
Viša potrebština kao gori	f. 1500		
Pri naslovu VIII. „Vode"		f.	1000
jer proračun sadrži doprinesak od fior. 1000 za idrografičnu službu u Dalmaciji			
Pri naslovu IX. Bolnice			
Toč. 1. Bolestnici	f. 15171		
Toč. 3. Ludjaci	„ 415		
		f.	15586

Troškovi stavni i periodični biše odmjereni po sadanjem stanju osoblja kod Bolnica dalmatinskih, dočim slučajni troškovi po izpadku zadnjeg trogodišta, i stvarnim potrebam

Pri naslovu X „Podpore obrtom i zanatom"		f.	300
jer je u predračun sadržan jedan stipendj za učenike živinarstva.			
Pri naslovu XII. „Učione"			
Toč. 1. Doprinesak Učionskoj Zakladi	f. 7838		
Toč. 2. Doprinesak Mirovins. Učionskoj Zakladi	„ 3775		
Tuč. 3. Pripomoći privatnim ženskim učionam	„ 100		
		f.	11713

Povišenje se od fior. 7838 pri toč. 1 razabire iz proračuna zemaljske učiteljske zaklade za god. 1897. Iz ukupne potrebštine učionske zaklade odbilo se je *paušalno* fior. 18000 za one učione koje se neće otvoriti kroz g. 1897. Ono od fior. 3775 pri toč. 2. zavisi od povišenja broja umirovljenih učitelja, njihovih udovica i sirotcadi.

Ono od fior. 100 pri toč. 3 odtud je što je poskočila potrebština za nagrade kateketam i za druge slučajne troškove.

Pri naslovu XIII „Pokrajinski dug" Toč. 1. Zajam 1896	f.	29
jer odgovara stvarnim potrebam podmire spomenutog zajma.		
Pri naslovu XIV „Razni troskovi	f.	500
ier odgovara srednjem izpadku zadnjeg trogodišta.		
Skupa	f.	35015

Napram

Manjoj potrebštini.

Pri naslovu IV „Kazničari"

Pošto je sada u kaznioni Lubljane jedan sami dalmatinski kazničar, za kojega pokrajinska zaklada mora plaćati dnevnu odredbinu od novč. 50, to na godinu iznosi fior. 182.50. Preostali iznos fior. 17.50 bi predračunat za slučajne putbine.

Pri naslovu V „Ustamba“ toč. 2. Ustamba vojnička f. 500
jer odgovara na srednji izpadak zadnjeg trogodišta.

Pri naslovu VII „Potevi“

Toč. 3. „Nabava i poprava ratila“ f. 200

Manja potrebština od fior. 200 na toč. 3. stoji u odnošaju srednjem izpadku zadnjeg trogodišta.

Pri naslovu IX „Bolnice“

Toč. 4. „Nahodi“ f. 1967

Toč. 5. „Mirovine“ „ 420

f. 2387

Manja potrebština od fior. 1967 pri toč. 4 zavisi od uzroka naznačenih pod toč. 1 i 3 „Više potrebštine“.

Ona od fior. 420 na toč. 4, obzirom za današnji broji umirovljenika.

Pri naslovu XI „Podpore knjizi, umjetnosti i arkeologiji“ f. 300
za omanje podpore u god. 1897.

Pri naslovu XII „Učione, toč. 4.“ Doprinesak poljodjelskoj učioni u Gružu“ f. 650
usljed snizenja potrebitih troškova za onu učionu.

Pri naslovu XIII „Pokrajinski dug“ toč. 1 „Zajam 1883“ f. 40
jer odgovara stvarnim potrebam podmire spomenutog zajma

Sbroj f. 4477

Prama tomu veće potrebštine kao gori f. 35015

Izpada dokazana veća potrebština ukupna od f. 30538

B. Pokriće.

Pokriće je godine 1897 od f. 634160

napram onomu godine 1896 od „ 597172

više je f. 36988

poglavito radi povišenja kod naslova III. i V.

K razbrojitbi prihoda prikazuje se jedno

Više pokriće.

Pri naslovu I „Dohodci vlastiti pokrajinske zaklade“.

Toč. 3. Prodaja povrća iz vrtova pokr. bonica f. 500
usljed srednjeg izpadka zadnjeg trogodišta

Pri naslovu II „Dohodci Bolnica“

Toč. 1. „Bolestnici“ f. 419

Toč. 2. „Nahodi“ „ 100

f. 519

osobito usljed povišenog doprineska sa strane dubrovačkog Blagog Djela.

Pri naslovu III „Naknade bolničkih troškova“

Toč. 1. Bolestnici f. 8319

Toč. 2. Nahodi „ 550

f. 8869

usljed izpadka računarskih obistimba za godinu 1897.

Pri naslovu IV. „Naknade zapratnih troškova".

Toč. 1. Od Obćina dalmatinskih	f. 100		
Toč. 2. Od inih pokrajina	„ 100		
		f.	200

s uzroka naznačenog pri nasl. III.

Pri naslovu V. „Prirezi pokrajinski izravnim porezom" jer je postotak na prireze od 45 povisen na 48%, a državna pristojbina za izravne poreze od 700.000 podignuta na 710.000, usljed povećanih potrebština pri naslovim IX i XII.

Državna pristojbina za izravne poreze, za godinu 1897, bi predračunata kako sliedi:

Zemljarina	f.	313000
Najmovna kućarina	„	192000
Razredna kućarina	„	87000
Obrtarina	„	65000
Dohodarina I i III razreda	„	40200
Skupa	f.	697200

Pošto se ova pristojbina obično predračunava u prilično nižoj mjeri, to se je smatralo shodnim podignuti temelj za odmjerenje prireza na f. 710000, u nadi da stvarni izpadak godine 1897 neće biti manji.

Pri naslovu IX „Doprinesak k računarskoj službi".

Ovaj novi naslov sačinjavaju naknade sa strane zemaljske učionske zaklade, mirovinske učiteljske zaklade, zemaljskih zakladnica, Dobrotvornostih, Blagog Djela u Dubrovniku, za računarsku službu.

Skupa f. 39186

Manje pokriće.

Pri naslovu I „Vlastiti dohodci pokrajinske zaklade".

Toč. 1. Dobiti na državne i pokrajinske obveznice	f. 5		
Toč. 2. Dobiti na prodaje i glavnice	„ 62		
		f.	67

Manji dohodak na toč. 1. odtud je jer je utrnuta jedna obveznica f. 100 pokr. zajma 1883.

Onaj od f. 62 na toč. 2 usljed manjih kamata na one obroke koje će Obćina Zadra i Šibenika izplatiti na dielomično utrnuće njihovih dugova za stečene stare bolnice.

Pri naslovu III. „Naknade bolničkih troškova".

Toč. 3. Ludjaci — f. 2131

na temelju računarskih obistimba za godinu 1897.

Sbroj	f.	2198
prama tomu višeg pokrića kao gori	f.	39186
Izpada dokazano veće ukupno pokriće	f.	36988

Br. 1427.
god. 1896.

(Prilog 16.)

Visoki Sabore!

Njegovo C. i K. Apoštolsko Veličanstvo nije našlo da odobri zakonsku osnovu glasovanu po Saboru u sjednici 19 januara 1895, kojom se je opredieljivao rok za utoke u šumarskim prekršajim, za razloge navedene u odluci Visokoga Ministarstva 14 januara 1896 Br. 23686-3222, priobćenoj dopisom c. k. Namjestništva 29 Februara o. g. Br. 2259.

Usljed opomena u istoj odluci sadržanih, Odbor Zemaljski ima čast dostaviti na razpravu Visokome Saboru priloženu novu zakonsku osnovu.

Bilo je rečeno u Ministarskoj odluci gorinaznačenoj, da § 1 zakonske osnove po Saboru glasovane ne razlučuje rok utoka prve i druge molbe, i da nije bila namjera Visokog Sabora da se snizi na 14 dana sada kriepostni rok za utoke na drugu molbu.

Bi takodjer opaženo da bi dobro bilo, da se opredieli rok za utoke sa osam dana, mjesto četrnaest, da se izbjegnu nepotrebna razvlačenja u provadjanju kaznenog postupka, i u interesu što jedinstvenijeg odmjerenja rokova za utoke, još i obzirom da taj rok od 8 dana obstoji u § 48 Dalmatinskog zakona o obrani poljskog imanja 13 Februara 1882 P. Z. L. Br. 18.

U novoj osnovi § 1.og ove opazke bijahu uzete u obzir, i novi § stiliziran u smislu žudjenom po Visokom Ministarstvu. Paragraf 2.i bi takodjer popravljen. usljed temeljite opazke da zakon šumarski 3 Dekembra 1852 (P. Z. L. 1858, II dio br. 12) ne bavi se samo utocima u kaznenim slučajevim, nego i utocima proti svakojakoj odredbi političke vlasti izdatoj po šumarskom zakonu. Novi § 2.i bio je popravljen u smislu da rok od osam dana, o kojemu je govora u § 1.om, odnosi se jedino na slučaje kaznane.

Nek izvoli Visoki Sabor uzeti u pretres i glasovati ovako popravljenu zakonsku osnovu.

Zadar, 18 Srpnja 1896.

Predsjednik
D.r Bulat.

Izvjestitelj
Vranković.

Zakon.....

krepostan za Kraljevinu Dalmaciju,

kojim se opredjeljuje rok za utoke u šumarskim kaznenim prekršajim.

Po predlogu Sabora Moje Kraljevine Dalmacije naredjujem sliedeće, dodatno propisim pokrajinskog zakona 19 veljače 1873 namjenjena da zaprieči pojedina haranja škodna gojitbi šuma (P. L. god. 1873 br. 20) djelomice preinačena zakonim 9 siečnja 1882 Br. 11 i 25 studenoga 1884 Br. 33, i preinakom §§ 71 i 77 šumarskog zakona 3 prosinca 1852 (Pok. Zak. List. god. 1858, II dio Br. 12.)

§ 1.

Proti osudam prve molbe usljed prekršaja kaznenih, naznačenih u pokrajinskom zakonu 19 veljače 1873, djelomice preinačenom zakonim 9 siečnja 1882 i 25 studenoga 1884, i u zakonu šumarskome 3 prosinca 1852, utok ima se prikazati ustmeno ili pismeno kod Političke Kotarske Vlasti, bez da je potrebita prijava utoka, kroz osam dana od kada je uručena dotična osuda.

§ 2.

Propisi sadažani u §§ 71 i 77 šumarskog zakona od 3 prosinca 1852 ostaje van krieposti u koliko se tiče rokova za utoke proti kaznenim osudam radi prekršaja.

§ 3.

Izvršenje ovoga zakona povjereno je Mojim Ministrima Poljodjelstva i poslova Unutrašnjih.

Legge....

valevole per il Regno di Dalmazia,

con cui viene fissato il termine per la produzione dei ricorsi nelle contravvenzioni penali boschive.

Sopra proposta della Dieta del Mio Regno di Dalmazia, trovo di ordinare quanto segue, in aggiunta alla legge provinciale 19 Febbraio 1873 diretta ad impedire singole azioni dannose alla coltura boschiva (B. P. 1873 N. 20) in parte modificata colla legge 9 Gennaio 1882 N. 11 e 25 Novembre 1884 N. 33, ed a modificazione dei §§ 71 e 77 della legge forestale 3 Decembre 1852 (Boll. Prov. 1858 II. parte N. 12).

§ 1.

Contro le decisioni penali di prima istanza sulle contravvenzioni indicate nella legge provinciale 19 Febbraio 1873, in parte modificata colla legge 9 Gennaio 1882 e 25 Novembre 1884, e nella legge forestale 3 Decembre 1852, la produzione del ricorso a voce od in iscritto all' Autorità politica distrettuale ha luogo, senza che sia necessaria l' insinuazione del ricorso, entro il termine di 8 giorni dall' intimazione della relativa sentenza.

§ 2.

Le disposizioni dei §§ 71 e 77 della legge forestale 3 Decembre 1852 restano fuori di vigore riguardo ai termini per la produzione dei ricorsi contro le decisioni penali per contravvenzioni.

§ 3.

L' esecuzione della presente legge è affidata ai miei Ministri dell' Agricoltura e dell' Interno.

Brzopisna Izvješća

Saborskih Razprava XXXII Zasjedanja

Svečano Otvorenje dne 26 Siečnja 1897

Prisutni:

Predsjednik: **D.r Gajo F. Bulat.** — Pokrajinsko **Zastupstvo:** Njegova Preuzvišenost Namjestnik **Emilij** pl. **David** od **Rhonfelda.** — Podpredsjednik namjestništva **Alfons** plem. **Pavich**; namjestništveni savjetnik **Nikola Nardelli.**

Nakon službe božje, koju je odslužila u 10 satih u metropolitanskoj crkvi Njeg. Preuzvišenost nadbiskup **Grgur Rajčević**, a prisustvovaše joj zastupnici, sab. predsjednik, Njeg. Preuzvišenost Namjestnik i odaslanici svih cc. kk. vlasti, okupiše se zastupnici i gore napomenuto pokrajinsko zastupstvo u saboruici točno u 11 sati i po prije podne.

Predsjednik. *Visoki Sabore, Velečasna Gospodo Zastupnici!*

Pošto smo se sastali po sazivu Njegova Veličanstva na ustavno pretresanje, čast mi je, Velečastna gospodo Zastupnici, da Vam ponajprije dadem dobrodošlicu.

Po želji izraženoj od Visokog Sabora, Zemaljski Odbor, koji se je iznova konstituirao, sastavio je izvješće o svom radu od 1.og Siečnja do konca lipnja prošaste godine, a to izvješće stoji već u Vašim rukama; ali red mi je da ga nadopunim što se tiče jednog važnog predmeta, naime glede željezničkog pitanja.

Kako je iztaknuto u rečenom izvješću, iza dugoga dopisivanja c. kr. Vlada priznala je da pokrajina ima biti oslobodjena od svakog doprineska za gradnju pruge Split-Aržano. A pošle je Zemaljski Odbor pospješio da bude podnesena na Carevinsko Vieće osnova za gradnju ove pruge i one Aržano-Bugojno, bili su pospješeni dogovori izmedju obe Vlade naše Monarkije o pruzi Bugojno-Aržano, koja ima biti izvedena na bosanskom zemljištu. A pošto kraljska Ugarska Vlada nije pristala na predlog, c. k. Austrijska Vlada nije bila u stanju da prikaže Carevinskom Vieću, kako je bila obećala, zakonsku osnovu za prugu Aržano-Split. Riešenje dakle ovog po nas najvažnijeg pitanja još visi, ali se nemože reći, da je nepovoljno riešeno. Dapače, po zadnjim priopćenjima, koje sam ustmeno dobio ovih dana, dok se c. k. Vlada brine s jedne strane da dodje do sporazuma sa kraljskom Ugarskom Vladom, nastavlja s druge strane priprave, da bude podpuno izradjena osnova za prugu Aržano-Split sa ogrankom Kralj-Sinj, eda uzmogne prikazati zakonsku osnovu, netom bude osigurana gradnja pruge Aržano-Bugojno; — te se možemo nadati da je povoljno riešenje ovoga pitanja samo za malo vremena odgodjeno.

Prošasta godina ne može se reći da je bila najsretnija po našu zemlju, toliko s razloga što nije bilo riešeno ovo veoma znamenito pitanje, koliko s razloga što su mnoge občine, a osobito mal da ne sve na otoku Braču pretrpile velikih šteta radi povodnja. Zemaljski Odbor nije žalibože mogao, s nestašice sredstava, nego sasvim neznatnim iznosima doći u susret nevoljam, ali se je obraćao od slučaja do slučaja na c. k, Vladu, tražeć da ona priteče u pomoć biednomu narodu, a navlastito pak onim koji stradaju. Vlada je zbilja nekim svotama već u pomoć pritekla, a ima nade da će stići

i daljna državna pripomoć, koja će se uložiti u radnje javne koristi na Braču, te će se narodu pružiti tako prilika zarade. — Koliko se je pako darežljiva pokazala i ovom prigodom milostiva desnica Našega Vitežkog Vladara, to Vam je, Gospodo Zastupnici, svima dobro poznato. — I Boka je Kotorska pretrpjela nesreću poplavica, koje su se pojavile prošle jeseni a sada se nalaze u teku izvedenja potrebite radnje, za koje je već doznačena od c. k. Vlade znatna svota, koja će se jamačno povisiti, dok se potrebi doskoči.

Mi sada treba da se latimo opet svoga ustavnog rada, a Zemaljski će Vam odbor prikazati najprije na pretresanje osnove, koje su ostale neriešene u prošlom zasjedanju, naime: dvie zakonske osnove o obćinskoj reformi, pa onda zakonsku osnovu o ustanovljenju mirovinske zaklade za obćinske činovnike i onu o ribanju u unutrašnjim vodama.

Vi ćete, bez dvojbe, gospodo zastupnici, svrnuti navlastito Vašu pažnju na obćinsku reformu, koja ima zamašitu važnost, osobito što se tiče izbornoga reda. Ja sam uvjeren da ćete Vi u ovom zadnjem pogledu dieliti mišljenje Zemalj. Odbora, da uvedenjem stalnih izbornih imenika, treba udariti pravi zakoniti temelj, eda svaki gradjanin uzmogne izvršiti svoja izborna prava, i da izbor bude pravi izraz volje birača.

Da se odazove željam čestokrat izraženim u pokrajini, Zemaljski će Vam odbor prikazati izvješće o oživotvorenju zemljišno-veresijskog Zavoda na temelju pravila odobrenih već godine 1892.

Ovi će predlozi Zemaljskog Odbora bez dvojbe biti pozdravljeni radošću od ciele pokrajine, koja, u žalosnim svojim prilikama, očekiva djelovanje ovog Zavoda kao pravu blagodat; ali da se dodje bolje u pomoć malim posjednicima i težacima, Zem. Odbor proučiti će pitanje o osnivanju omanjih novčanih Zavoda; a o tome će Vas izvjestiti u budućem zasjedanju.

Zemaljski Odbor prikazati će Vam sada još neke zakonske osnove, koje su takodjer gospodarstvene naravi, kao one o zamjeni globâ za šumske prekršaje i zanemareno poladjanje učionica u nadnice radnje; pak onu o uredjenju bujice „Vedrine“ i nekih pritoka; i još koju manje važnosti.

Zemaljski Odbor prikazati će Vam akodjer osnovu da — u granicama naših skromnih sredstava — proslavimo historijski dogadjaj, koji pada dne 2 prosinca dojduće godine, naime pedesetgodišnjicu vladanja Njegova Veličanstva našeg Premilostivog Cara i Kralja, koji je u svakoj prigodi tekom ovog poluvjeka pokazao svoju ljubav prama našoj zemlji, te kako je god prešla u priču po svietu izreka da je On najpopularniji Vladar, tako je isto prešla u priči kod nas ona: da je On najbolji prijatelj naše zemlje.

Vladinih zakonskih osnova do sada nema, ali mi je milo iztaknuti da se je c. kr. pokrajinska Vlada bavila, unutrašnjim razpravljanjem, raznim gospodarstvenim pitanjima, i sva je nada, da će njezino nastojanje biti okrunjeno povoljnim uspjehom, kako ćete razabrati iz usta Njeg. Preuzv. Gosp. Namjestnika, koji neprestano nastoji da uloži svoj uvaženi upliv u korist zemlje njemu na upravu povjerene.

U ovom pogledu bilo je već o tragu nekoliko dana priobćeno Zemaljskom Odboru, da je c. k. Ministarstvo Poljodjelstva pristalo da se zavede državna, pretežno praktična učionica za poljodjelstvo, voćarstvo i vinogradarstvo u Splitu, s kojom bi se imala spojiti gospodarstvena pokušajna postaja a uz to jedna područnica, namjenjena pretežno za praktične pokušaje u Sinju. O ovom će predmetu Zemaljski Odbor podnieti Visokom Saboru posebno izvješće, i staviti neke predloge, eda se ova osnova što prije u život privede.

Velečastna Gospodo Zastupnici! Mi sada valja da se latimo marljivo posla, a ja sam upravo zato urekao za danas prvu meritornu sjednicu, eda uzmognemo što prije predati na predtečno pretresivanje saborskim odborima najprešnije predmete. — Mi moramo da pospješimo naš rad, obzirom i na važnu činjenicu, što se na temelju popravljenog izbornog reda, imadu obaviti u dojdućem ožujku novi izbori za Ca-

revinsko Vieće, za koje valja da se svaki rodoljub zanima, pošto, bez dvojbe, zanimanje dobrih i ozbiljnih gradjana može jedino pružiti jamstvo, da će oni biti izraz prave volje naroda, i da će novo izabrani zastupnici nastojati za materijalne i moralne interese naše zemlje, vodjeni od prave domovinske ljubavi.

Nadahnuti i mi ovim duhom, a uvjereni da je prvi temelj domovinske ljubavi vjernost i odanost prama *Svojem Premilostivom Vladaru*, prije nego pohrlimo na rad, upravimo našu misao na *Njegovu posvećenu Osobu*, i svi složno iz dna srca uzkliknimo:

Živio naš Premilostivi Car i Kralj Franjo Josip I.!

Zastupnici: Živio! Živio! Živio!

Onda **Njegova Preuzvišenost gospodin Namjestnik** izreče slijedeći govor, prvo na srp. hrvackom, pak na talijanskom jeziku:

Visoki Sabore! Veleštovana Gospodo Zastupnici!

Najprije mi je do časti da, u ime Vlade, najsrdačnije pozdravim veleštovanu gospodu zastupnike.

Pregjašnjih saborskih zasjedanja, na otvoru Sabora, ili za rapravâ, u mnogobrojnim prilikama bila je istaknuta osobito skrb Vlade, da se promiču, što je više moguće, gospodarstveni interesi pokrajine; i ja sam se bio takodjer usudio da vam upravim molbu, da u zajedničkom radu, s mudrom uzajamnom umjerenošću, budu vaše sile pretežno namijenjene stvarnom boljitku zemlje.

Vladi je, naprama tomu, prije svega bilo do toga da se pokrene toliko željeno i potrebito djelovanje za podizanje gospodarstva.

U stanju sam da, do malo dana, priopćim Visokom Saboru, po dopustu Njegove Preuzvišenosti gospodina Ministra za poljodjelstvo, program za sustavno podizanje gospodarstva u ovoj Kraljevini, program što ga je, pošto je pomnjivo proputovao cijelom zemljom, izradio c. k. pokrajinski nadzornik poljodjelstva gospodin plem. Zotti, a što je prije bio u cjeljni prihvaćen na sjednici povjereništva kod Namjesništva.

Kako je jur poznato, o tom je programu, početkom ovoga mjeseca, kod visokog c. k. Ministarstva za poljodjelstvo, bilo potanje vijećanje, te je i meni pala u dio čast da mu učestvujem. Ne mogu s manje a da ne istaknem, da sam opazio u mjerodavnim krugovima rečenog Ministarstva najveću spremnost da dogju u susret prijedlozima podastrtim u tom programu.

I ako taj program, o kom se autonomni organi još nijesu izrazili, nije još, kako se razumije, konačno ustanovljen, bilo je ipak u nekojim granama poljodjelstva, u smislu pojedinih njegovih ustanova, tek minule godine zamašnijeg djelovanja.

Njegova Preuzvišenost gospodin Ministar poljodjelstva osobito se je izjavio, u načelu, sporazumnim, da se u Spljetu ili u njegovoj okolici, ustanovi državna niža, pretežito praktična škola za poljodjelstvo, voćarstvo i vinarstvo, kojoj bi se imala dodati poljodjelska pokušajna stanica, a u Sinju jedna podružnica odregjena ponajviše za praktične pokušaje.

Tijekom saborskih rasprava bit će s vladinog stola potanjeg govora o djelovanju Vlade u pojedinim granama gospodarstva.

To će se osobito zbiti za poboljšice i uregjenje bujica, u čem se je godine 1896 ipak dosta dobro napredovalo.

I ako uregjenje Krke, radi sasvim izvanrednih nepogoda vremena, nije moglo biti dovršeno tek minule godine; to su uprav te prilike najočitije dokazale da će radnja biti okrunjena potpunim uspjehom.

Prodor Prosika kod Vranskog jezera gotovo je jur dovršen; preprave za radnje oko poboljšanja Vranskog blata, Konavoskog polja i Buljarice izvedene su na mjestu, tako da će se moći započeti posao odmah početkom povoljnijeg doba godine.

Što se tiče prosušenja Solinskog blata, nadati se je da će Visoko Ministarstvo za unutrašnje poslove, koje je jur u predračunu za 1896 godinu uvrstilo prvu isu državne pripomoći od 10.000 fiorina i odobrilo potanje osnove u toliko podastrte, namijeniti i dalje obilate državne prinose tom zlamenitom predhvatu.

Što se tiče željezničke sveze izmegju Spljeta, Aržana i Sarajeva, mogu da javim da je zaista proti njoj nastalo u zadnji čas nekih poteškoća; ali da će ipak sa strane naše Visoke Vlade biti učinjeno sve što je moguće da se uklone; te s toga i prepravne radnje za tu prugu napreduju bez omete.

I u struci državnih puteva opaža se utješljiv napredak. Ove će se godine započet gradnja državne ceste Šestanovac-Lovreć; osnova za put u Rijeci dubrovačkoj jur je gotova, a i ona za državni put s Gjurića do Risna većinom je dovršena. Ostale osnove za gradnju mreže državnih puteva biti će jur ove godine gotove i od Namjesništva bit će za 1898 godinu zatraženi prinosi surazmjerno povećani.

Ove će se godine gradnja toliko očekivanog Poljičkog puta nastaviti priljeznije, pošto je Vlada odredila za tu gradnju državnu pripomoć od 60.000 fiorina, podijeljenu u šest godina.

Kako je poznato, Vlada je dobavila vriednog arhitekta gosp. Ivekovića, te će tako moći sve to hitrije da udovolji novim potrebama novih bogoštovnih zgrada.

Što se tiće popravaka crkava i župničkih kuća, jamačno svaki, koji pravedno sudi i koji je pratio vijesti u novinama, biti će se uvjerio da se je i na ovom polja u opće učinilo mnogo korisnoga.

O školskoj upravi i o različitim drugim predmetima uprave čut će se s vladina stola do potrebe daljih obavijesti.

Ja sam, osim toga, odredio da pojedina gospoda zastupnici budu obaviješteni, na njihovu želju, sa strane Namjesništva o stvarnom stanju pojedinih pitanja, u koliko samo bude moguće kratkim putem.

Završujem s najživljom željom da rasprave Visokog Sabora, nadahnute duhom mira, urode što obilatijim koristima za napredak zemlje, kojoj treba jednodušnog zajedničkog djelovanja svih snaga.

Vladinim predstavnikom do časti mi je prikazati gospodina namjesništvenog Pod-presjednika Alfonsa plemića Pavića.

Eccelsa Dieta! Onorevolissimi Sigsori Deputati!

Prima di tutto mi onoro di salutare cordialissimamente, in nome del Governo, gli onorevolissimi signori deputati.

Nelle passate sessioni dietali, all' apertura della Dieta e nel corso delle discussioni, in numerosi incontri, venne rilevata specialmente la cura posta dal Governo nel promuovere, quant' è più possibile, gli interessi economici della Provincia; ed io altresì mi permisi di rivolgervi la preghiera che nel comune lavoro, con saggia vicendevole moderazione, sieno le forze vostre precipuamente dedicate al benessere materiale del paese.

Il Governo era sopratutto impegnato a realizzare l' azione si lungamente desiderata e sì necessaria di promuovere l' agricoltura.

Io mi trovò in grado di potere, fra pochi giorni, comunicare all' Eccelsa Dieta, dietro autorizzazione di Sua Eccellenza il signor Ministro dell' agricoltura, un programma pel sistematico miglioramento dell' ecenomia agraria in questo Regno; programma elaborato, dopo visitata minutamente la provincia, dall' i. r. ispettore provinciale d' agricoltura signor de Zotti, ed accettato in ogni sua parte in una discussione preliminare tenutasi commissionaimente presso la Luogotenenza.

Su questo programma seguì, com' è già noto, al principio di questo mese, presso l' Eccelso i. r. Ministero d' agricoltura una dettagliata discussione, alla quale io pure ebbi l' onore di intervenire. Non posso a meno di rilevare d' aver riscontrato nei circoli competenti

del detto eccelso Ministero la miglior disposizione a venir incontro alle proposte formulate in tale programma.

Sebbene questo programma, sul quale i fattori autonomi non ebbero ancora ad esprimersi, non sia ancora, come ben si comprende definitivamente fissato, venne pure in alcuni rami dell'agricoltura, conforme a singole disposizioni di questo, spiegata nell'anno testè decorso un azione molto più intensa.

Sua Eccellenza il Ministro dell' agricoltura ha specialmente dichiarato, di aderire in massima all'istituzione a Spalato o nel suo circondiario, a spese dello Stato, di una scuola inferiore di agricoltura, pomologia e viticoltura, preferentemente pratica, a cui sia collegata una staziona agricola sperimentale, nonchè una filiale colla sede a Sinj, destinata preferentemente per esercizi pratici.

Nel corso delle trattazioni dietali verranno dal banco governativo dati più particolari ragguagli relativamente all' azione del Governo nei singoli rami dell' agricoltura.

Ciò si verificherà specialmente per quanto concerne i lavori di migliorie e le sistemazioni dei torrenti, nel quale campo furono pur fatti nell'anno 1896 ragguardevoli progressi.

Sebbene la regolazione del Krka, a causa delle eccezionali circostanze meteorologiche, non abbia potuto nell' anno testè decorso essere condotta definitivamente a termine; queste stesse circostanze posero appunto in luce, nel modo più evidente, che il lavoro di regolazione verrà coronato da pieno successo.

Il canale Prosika presso il lago di Vrana venne quasi terminato; i preliminari per i lavori di bonifica del palude di Vrana, della campagna di Canali e della Buljarica furono compiuti sopra luogo, cosicchè si potrà loro dar mano, tosto che cominci la buona stagione.

Circa alla bonifica del palude di Salona, è da sperarsi che l' eccelso Ministero dell' Interno, il quale già nel preventivo per l' anno 1896 inserì la prima rata di un contributo dello Stato nell' ammontare di 10.000 fiorini, e diede la sua approvazione ai progetti di dettaglio nel frattempo presentati, devolverà ulteriori abbondanti contributi dai fondi erariali per questa impresa tanto interessante.

Per ciò che riguarda la congiunzione ferroviaria Spalato, Aržano, Sarajevo, posso comunicare che furono invero, all'ultimo momento, elevate delle difficoltà, ma che tuttavia da parte del nostro eccelso Governo verrà fatto il possibile per eliminarle; perciò i lavori preliminari di questa linea vengono proseguiti senza ostacoli.

Anche nel campo delle strade erariali si constata un consolante progresso. Quest' anno si darà principio alla costruzione della strada erariale Šestanovoc - Lovreć; il progetto pella strada nella valle d' Ombla è già terminato, quello della strada Gjurić-Risano è in gran parte compiuto. Ulteriori progetti pella costruzione della rete di strade erariali verranno ancora nel corso di quest' anno approntati, e richieste della Luogotenenza pell' anno 1898 le dotazioni corrispondentemente elevate.

Quest' anno verranno alacremente proseguiti i lavori della strada, tanto desiderata, della Poglizza, essendo stata da parte dell'eccelso Governo devoluta all' uopo una sovvenzione erariale di fiorini 60.000, ripartiti in sei rate annuali.

Com'è noto, il Governo si è provveduto di un valente architetto, il sig. Iveković; con ciò si potrà corrispondere, con sempre maggiore sollecitudine, anche ai molti bisogni di nuove costruzioni pel Culto.

Circa ai restauri di Chiese e canoniche, certo ognuno che giudichi equamente, ed abbia seguito le comunicazioni fatte in argomento mediante la stampa, si sarà convinto che anche in questo campo venne, in generale, spiegata una azione proficua.

Pella gestione scolastica, nonchè per varie altre materie dell'amministrazione pubblica ver-

ranne dal tavolo governativo, a seconda della necessità, fatte ulteriori comunicazioni.

Oltre a ciò ho disposto che singoli onorevoli signori deputati, dietro loro desiderio, vengano da parte della Luogotenenza informati sullo stato di fatto di singole quistioni, e ciò per quanto è possibile in via breve.

Chiudo col vivissimo desiderio che le trattazioni dell' Eccelsa Dieta, animate da uno spirito di pace, siano fertili dei maggiori possibili vantaggi pel progresso del paese; il quale ha bisogno dell' unanime cooperazione di tutte le forze.

Quale rappresentante del Governo ho l' onore di presentare il signor Vice-presidente di Luogotenenza Alfonso de Pavich.

Predsjednik. Molim vas gospodo, da ostanete ovdje, da otvorimo u 12 sati i po prvu meritornu sjednicu.

(Svršetak svečanog otvorenja u 11 sati 55 časova pr. podne).

U 12 sati 30 čas. sakupiše se predsjednik, zastupnici i od strane pokrajinskog zastupstva podpredsjednik namjestništva **Alfons** pl. **Pavich** i namjestvenički savjetnik **Nikola Nardelli**.

Predsjednik: Gospodo moja, ja nisam u stanju, da otvorim sjednicu, jer nismo na broju. Zato ćemo se sastati sutra na ista doba, t. j. u 12 sati i po na prvu meritornu sjednicu.

(Svršetak u 12 sati 35 čas· po podne).

I. Sjednica dneva 27 Siečnja 1897.

Sadržaj: *Svečano obećanje nekih zastupnika. Priobćenja. Navještenje molbenicâ. Upiti na Vladu. Izbori: šestorice tajnika, Odbora financijalnog, molbeničkog, pregledaocâ rada Zemaljskog Odbora. — Prijavljenje konačnih računa raznih zemaljskih zaklada. — Ovjerovljenje izbora zastupnika:* a) *vanjskih občina izbornog kotara Zadar-Biograd-Rab-Pag;* b) *vanjskih obćina izbornog kotara Cavtat-Dubrovnik.*

(Početak sjednice u 12 s. 30 čas.)

Predsjednik: Dr. **Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *A. Mrkušić i D.r Tomić-Micheli.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: ces. i k. namjestništveni podpredsjednik **Alfons** pl. **Pavich**; c. kr. dvorski savjetnik **Dragutin Maria Truxa** i c. k. namjestništveni savjetnik **Nikola Nardelli.**

Predsjednik (*zvoni*): Ima nas 24. Pošto je zakonit broj gospode zastupnika, sjednica je otvorena. Molim gg. zast. Mrkušića i Tomić-Michela neka izvole poslovati kao prevremeni tajnici.

Prisutan je g. dr. Lubin, koji nije položio svečano obećanje. Pozivljem ga, neka ga izvoli položiti na temelju §. 1. sab. poslovnika (*Zastupnici ustaju*).

„Vi ćete obećati (*čita*) da ćete Cesaru biti vjerni i poslušni, da ćete obdržavati zakone i da ćete sdušno izpunjavati svoje dužnosti.“

Dr. Lubin: Prometto.

Predsjednik; Prije sjednice sam primio nekoliko pisama. Jedno mi je upravljeno od Njegove Preuzvišenosti g. Namjestnika. Neka ga g. prof. Mrkušić izvoli pročitati.

Tajnik Mrkušić (*čita*):

Br. 555-pr.

Presvjetli Gospodine!

Kao što sam danas izjavio prigodom otvorenja XXXII zasjedanja Sabora Kraljevine Dalmacije, u ovome će zasjedanju biti vladinim povjerenikom c. k. namjestništveni podpredsjednik Alfons plemić Pavich.

Za školske će poslove zastupati Vladu c. k. pokrajinski školski nadzornik Josip Peričić.

Pojedini namjestništveni izvjestitelji pružati će do potrebe odnosna razjašnjenja.

Izvolite primiti, Presvjetli Gospodine, i ovom prigodom izražaj najpodpunijeg poštovanja.

Zadar 26 januara 1897.

C. k. Namjestnik.

Dàvid F.zm

Presvjetlom Gospodinu

D.ru **Gajo Bulatu**

Vitezu reda željezne krune III. stepena i t.d.
Predsjedniku Sabora Dalmatinskoga

u Zadru.

Predsjednik: Danas su prisutni kao izvjestitelji vlade g. dvorski savjetnik Truxa i

g. dvorski savjetnik Nardelli. koje mi je čast predstaviti Visokoj kući.

Primio sam jučer od gg. zast. Biankinia i Perića sliedeću brzojavku (*čita*):

Zapriečeni narodnim poslom, molimo izviniti našu odsutnost na sutrašnjoj sjednici — Biankini, Perić zastupnici stranke prava. —

Drugu sam brzojavku primio od g. zast. Petrića, koja glasi (*čita*):

Radi bolesti žalošću nemogu odazvati se pozivu 21 tekućeg Br. 33, da se prikažem u Sabor što će sliediti netom ozdravim.

Zastupnik *Petrić.*

Molim Visoki Sabor, neka izvoli ovo primiti na znanje. (*Prima se*).

Gosp. zastup. Degiulli prikazao je sljedeću molbu.

Tajnik Mrkušić (*čita*):

Visoki Sabore!

Kako proizlazi iz svjedočbe pod *a* zdravlje ne dopušta potpisanom da učestvuje za sada saborskim sjednicam.

Zato moli da mu Visoki Sabor poda dopust za trajanje svega ovog zasjedanja.

Dubrovnik 25 Januara 1897.

Vlaho Degiulli.

Predsjednik: G. zast. Degiulli pita dopust za cielo zasjedanje. Gospoda, koja pristaju na to, neka izvole ustati. (*Većina*). Dopust je dozvoljen. Prije sjednice je prispjelo dosta molbenica. Molim g. tajnika, neka im izvoli naviestiti sadržaj.

Tajnik Mrkušić (*čita*):

Br. 9, Grac Rectorat Sveučilišta za podporu, za siromašne sveučilištare dalmatinske; Br. 10, Družtva „Bihač“ za stalnu pripomoć, za pet godina; Br. 11, Marije ud. pl. Mirković rodj. Franceschi, za mirovinu; Br. 12, ista povisenje mirovine putem milosti; Br. 13, Petra Sedlara bivši bolničar, milostinju; Br. 18, Odbora memedicinskog pripomoćnog družtva Bečkog sveučilišta, za podporu; Br. 25, Antuna Nedveda, za pripomoć; Br. 27, Marije Kurelić, za godišnju milostinju; Br. 28, Upraviteljstva Općine Kninske, proti odluci 19 Januara 1896 Broj 2930 Pokrajinskog Školskeg Vieća; Br. 29, Grac Rektorat Sveučilišta za podporu za dalmatinske sveučilistare; Br. 35, Družtvo za obskrbu bolestnih sveučilistara u Beču za podporu; Br. 41, Šimuna Rakvina za mirovinu; Br. 43, Ane Placzute, za podporu; Br. 44, Andrine udove Ergovac, za produljenje gojitbene pripomoći kćerima Mariji i Katinki; Br. 45, Rudolfa Passauer, za pripomoć; Br. 51, Ravnajući učitelj i učiteljica pučkih učiona u Kotoru, da im se povisi stanarina; Br. 52 Lovrović Zako da mu bude priznata druga petogodišnjica; Br. 53 Ana udova Pecelj za pripomoć; Br. 54 Peričić D.r Božo da mu se odredi polovica zemaljske bolnice u Spljetu na samostalno liečenje kao bezplatnom liečniku.

Predsjednik: Sve ove molbenice preći će molbeničkom odboru, koji će danas biti odabran.

Pošto je sada došao g. dr. Trumbić, to ga pozivljem, da položi svečano obećanje (*Zastupnici ustaju*).

„Vi ćete obećuti (*čita*) da ćete Cesaru biti vjerni i poslušni, da ćete obdržavati zakone i da ćete sdušno izpunjavati svoje dužnosti“.

Dr. Trumbić: Obećajem.

Predsjednik: Primio sam tri upita od g. zast. dr. Lubina. Neka izvoli pročitati prvi.

D.r Lubin (*čita*):

Interpellanza al Governo di S. M.

I sottoscritti hanno constatato con soddisfazione, che il governo marittimo in questi ul-

imi tempi ha aderito per alcuni rispetti ai giusti desideri della citta di Traù, specialmente con riguardo alla prolungazione e regolazione delle rive.

Furono di recente praticati anche degli escavi nel porto, ma in piccola parte ed ancora inadeguata ai bisogni del commercio.

Da lungo tempo poi la città di Traù chiede invano, che sia scavata la cosidetta *fossa*, dove il mare di frequente ristagna e ne sorgono miasmi, che ammorbano l' aria e producono specialmente in alcune epoche infezioni di febbri malariche, È bensì vero, che da questo lato le condizioni igieniche del paese alquanto migliorarono, tuttavia è certo che non sono ancora soddisfacenti.

Il ponte, che unisce la città alla terraferma, viene sempre costruito in legno, per modo che quando, come avviene, se ne trascuri per qualche anno la riparazione, non offre più sufficienti garanzie di solidità.

I sottoscritti richiamano quindi l' attenzione dell' eccelso governo a tali inconvenienti ed hanno l'onore di chiedere:

I. Constano al governo di Sua Maestà i lamentati inconvenienti?

II. È disposto il governo di Sua Maestà di raccomandare al governo marittimo l' escavo del porto e della fossa di Traù e la costruzione in ferro del ponte, che congiunge la città alla terraferma?

III. È disposto il governo di Sua Maestà di promuovere, nella cerchia delle sue attribuzioni, all'uopo di ottenere il progressivo risanamento di Traù, l'imboscamento dell' isola Bua, già felicemente iniziato parecchi anni addietro?

Dr. Lubin — Trigari — Dr. Smerchinich
Dr. Ghiglianović.

Predsjednik. Neka izvoli g. zastupnik pročitati i drugu interpelaciju.

Dr. Lubin (*čita*):

Interpellanza al governo di S. M.

Come è noto, il campanile della chiesa collegiata abaziale di S. Giovanni in Traù è una delle più belle opere d'arte che vanti la provincia. Pei meravigliosi trafori del primo piano e per la squisita fattura, in cui l'arte gotica si sposa felicemente a quella del Rinascimento, esso è un vero gioiello.

Ma negli ultimi tempi, come deve avere constatato anche un esimio architetto del governo, si osservano nel campanile stesso tali sgretolamenti e screpolature, che fanno ragionevolmente temere non soltanto per la conservazione di questa insigne opera d'arte, ma possono in breve presentare anche dei serî pericoli pella sicurezza delle persone.

Visto quindi che sotto entrambi gli aspetti accennati torna urgente la riparazione del campanile predetto, i sottoscritti hanno l'onore di chiedere al governo di Sua Maestà:

I. Consta al governo di Sua Maestà che il campanile della chiesa di S. Giovanni in Traù si trova in tale stato da abbisognare urgentemente di riparature tanto per la conservazione di questa opera d' arte quanto per la tutela della incolumità delle persone?

II. Quali provvedimenti intende prendere in argomento il governo?

III. Intende in particolare il Governo richiamare l'attenzione del governo centrale sui lamentati incovenienti ed adoperarsi presso il medesimo perchè provveda quanto prima alla conservazione di un' opera d'arte che desta la universale ammirazione?

Dr. Lubin — Trigari — Dr. Smerchinich

Dr. Ghiglianovich.

Predsjednik: Neka izvoli g. zastupnik čitati i treći upit.

Dr. Lubin (*čita)*:

Interpellanza al Governo di Sua Maestà.

I sottoscritti hanno appreso con vivo piacere dal discorso di S. E. il luogotenente, che il governo pensa di creare a Spalato una scuola di agricoltura, pomologia e viticultura e di fondare una filiale a Sign, rispondendo così ad un bisogno lungamente sentito dal paese.

Nulla fu detto invece circa agl' intendimenti del governo riguardo al corso agrario di Traù, annesso a quella scuola popolare.

Gli è perciò che i sottoscritti si permettono di richiamare l' attenzione dell' eccelso governo sul fatto, che il corso agrario di Traù, scarsamente frequentato e deficiente di tutti i necessarî mezzi scientifici e pratici, che potrebbero guarentirne l' efficacia, vive di una vita precaria e non dà quei risultati, che si otterrebbero indubbiamente ove al corso stesso si fornissero i mezzi indinspensabili.

Eppure Traù con la vicina riviera delle Castella ha una delle più ubertose campagne della Dalmazia, ed oltracciò, dopo Spalato, la città di Traù segna annualmente la piú alta esportazione di vino.

Per queste ragioni torna certamente necessario un maggiore sviluppo del corso agrario di Traù.

Il che premesso, i sottoscritti hanno l' onore di chiedere al governo di Sua maestà;

I. Constano al governo di Sua Maestà le deplorevoli condizioni, in cui versa il corso agrario di Traù?

II. Quali provvedimenti intende adottare il governo di Sua Maestà per migliorare tali condizioni, ed intende in particolare il governo di dare al corso agrario di Traù uno sviluppo maggiore, che corrisponda alla reale importanza agricola e commerciale della città stessa?

III. In caso negativo, quale compenso intende dare il governo di Sua Maestà alla città di Traù per rialzarne le sorti economiche?

D.r Lubin — Trigari — D.r Smerchinich.
D.r Ghiglianovich.

Predsjednik: Predajem ove upite gosp. vladinu povjereniku, koji imade rieč.

Vlad. povj. Pavić: A queste interpellanze avrò l' onore di rispondere in una delle prossime sedute.

Predsjednik: Prelazim na dnevni red. Prva je točka izbor šestorice tajnika. Molim, izvolite predati cedulje. (*Predaju se glasovnice*).

Tajnik Mrkušić: Predano je 25 cedulja, 6 praznih. Dobili su po 19 glasova dr. Trojanović, Vukotić, Mrkušić, dr. Trumbić i d.r Tomić-Micheli; 18 glasova dr. Colombis, a jedan zast. Petrić.

Predsjednik: Izabrani su po tom za tajnike gg. zast. d.r Trojanović, Vukotić, Mrkušić, d.r Trumbić, Tomić-Micheli i d.r Colombis.

Ako nema prigovora, ja bih molio gg. z. Mrkušića i Tomića, koji već tu sjede, da budu za 4 sjednice tajnici.

Prelazim na drugu točku dnevnog reda: Izbor financijalnog odbora. G. zast. D.r Čingrija pitao je rieč.

D.r Čingrija: Vis. Sabore! Ja sam pitao rieč zato, da predlažim ono, što sam i lani predložio. Premda po našem pravilniku ne bi imalo biti nego 5 članova u financijalnom odboru, ipak dokazala se je potreba, da ih bude više. Tu smo potrebu lani pripoznali i odabrali smo 7 lica u ovaj odbor, ponajviše radi materijala, što ga ima ovaj odbor svršiti.

Predlažem dakle, da bi i ovaj put sliedili primjer lanjski, te imenovali odbor financijalni od 7 osoba.

Zatim nadodati ću i to, da svi predmeti, koji su na dnevnom redu od točke 5 do 14. budu predani tomu financijalnom odboru.

Predsjednik: Želi li tko govoriti o predlogu gosp. zast. Čingrije? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Stavljam na glasovanje predlog, da bude financijalni odbor povišen na 7 lica. Gospoda koja su za ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Predlog je primljen. Molim, gospodo, da predadete cedulje sa 7 imena za izbor financijalnog odbora. (*Predavaju se glasovnice*).

Tajnik Mrkušić: Predano je 26 cedulja. Dobili su 25 glasova: Čingrija, Borčić, Baljak, Vuković, Trigari, Trumbić; 24 glasa Morpurgo i 1 glas Šupuk, dočim je jedna glasovnica prazna.

Predsjednik: Odabrani su u financijalni odbor gg. Dr. Čingrija, Borčić, D.r Baljak, Vuković, Trigari, D.r Trumbić i Morpurgo.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Izbor molbeničkog odbora, koji se sastoji od 5 lica. Molim, gospodo, da položite cedulje. (*Predavaju se glasovnice*).

Tajnik Mrkušić: Predano je 25 cedulja. Dobili su 24 glasa: D.r Ivčević, D.r Katnić, D.r Smerkinić, D.r Manger i D.r Pugliesi; dočim je jedna cedulja biela.

Predsjednik: Odabrani su u molbenički odbor gg. D.r Ivčević, D.r Katnić, D.r Smerkinić, D.r Manger i D.r Pugliesi.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Izbor odbora za pregledanje rada zemaljskoga odbora. Izvolite, Gospodo, položiti cedulje sa pet imena. (*Predaju se glasòvnice*).

Tajnik Mrkušić: Predano je 25 cedulja. Dobili su 24 glasa: Zaffron, D.r Ghiglianovich, Vuković, Zore i Kulišić; dočim je jedna cedulja biela.

Predsjednik: Odabrani su u odbor za pregledanje rada zemaljskoga odbora gg. Zaffron, Ghiglianovich, Vuković, Zore i Kulišić.

Molim, da se odbori konstituiraju iza današnje sjednice i neka mi bude javljeno, tko je predstojnik, a tko perovodja u svakom odboru.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Konačni računi za g. 1895. sliedećih zemaljskih zaklada: *a*) iznemoglih vojnika, *b*) Mamuline, *c*) gluhoniemih; *d*) obitelji spremnih dalmatinskih vojnika; *e*) mirovine zemaljskih činovnika; *f*) vatrogasaca *g*) vanrednih potreba bivšeg okružja dubrovačkog *h*) Franje Josipa I., *i*) izkaznica uprave oskudične zaklade za istu godinu.

G. Dr. Čingrija je stavio predlog da ovaj predmet kano i oni pod točkom 6 do 14. dnevnog reda budu izručeni financijalnom odboru. Gospoda, koja su zato, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Svi ovi predmeti biti će izručeni financijalnom odboru.

Prelazim na zadnju točku dnevnog reda: Ovjerovljenje izbora zastupnika: *a*) vanjskih obćina izbornog kotara Zadar, Biograd, Rab i Pag i *b*) isto vanjskih obćina izbornog kotara Cavtat-Dubrovnik.

Molim g. izvj. D.r Ivčevića, neka izvoli čitati izvješće. Prvo je izvješće o izboru vanjskih obćina Zadar, Biograd, Rab i Pag.

Izvjest. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 592.

Visoki Sabore!

Dne 22 prosinca prošaste godine obavio se je u Zadru naknadni izbor jednoga zastupnika za izborni kotar Zadar, Biograd, Rab, Pag.

Od 111 izabranih birača prikazalo se je na glasovanje 109. Pri prvom glasovanju zadobili su:

D.r Ante Trumbić odvjetnik u Splitu 32, Petar Lorini 37, D.r Božo Krekić 40 glasova.

Pošto nitko nije zadobio absolutnu većinu stupilo se je na drugo glasovanje, pri kojemu

bi podano 94 glasova. Od ovih zadobio je D.r Ante Trumbić 55 a D.r Božo Krekić 39 glasova.

Budué D.r Ante Trumbić postigao pri drugom glasovanju absolutnu većinu, bi proglasen zastupnikom.

Izbor je tekao u redu, i proti njemu ne bi prikazan utok.

Zemaljski Odbor ima dakle čast predložiti da Visoki Sabor izvoli odobriti izbor D.r Ante Trumbića zastupnikom vanjskih Obćina, sudbenih kotara Zadar, Biograd, Pag i Rab.

Zadar, 25 Siečnja 1897.

Predsjednik
D.r Gajo F. Bulat.

Izvjesiitelj
D.r Ivčević

Predsjednik: Že li tko govoriti ob ovom predmetu? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda koju pristaju, da bude g. D.r Trumbić primljen kano zastupnik vanjskih obćina Zadar, Biograd, Rab i Pag, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Predlog je primljen.

Prelazim na sliedeću točku. Neka izvoli g. izvj. Ivčević čitati drugo izvješće.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 591.

Visoki Sabore!

Dne 22 prosinca prošaste godine obavio se je u Dubrovniku naknadni izbor zastupnika za vanjske Obćine Dubrovnik-Cavtat. Pri prvom glasovanju zadobio je D.n Joso Crnica župnik u Grudi 20 glasova, D.r Ante Trumbić odvjetnik u Splitu 13 glasova, a D.r Pero Klaić odvjetnik u Zadru 10 glasova: a pošto nijedan nije zadobio absolutnu većinu, stupilo se je na drugo glasovanje. Pri ovome zadobio je D.n Joso Crnica opet 20 glasova, D.r Ante Trumbić opet 13 glasova, a D.r Pero Klaić 7 glasova. Nebuduć se ni pri ovom glasovanju postigla absolutna većina, prešlo se je na tiesni izbor izmedju D.n Jose Crnice i D.r Ante Trumbića, koji je zadobio 22 glasa, dočim je za D.n Josu Crnicu glasovalo 20 birača.

Time je ostao izabran zastupnikom D.r Ante Trumbić. Izbor je tekao u redu, a proti izboru ne bi prikazan nikakav utok.

Zemaljski Odbor ima čast dakle predložiti da Visoki Sabor izvoli odobriti izbor D.r Ante Trumbića zastupnikom vanjskih Obćina Dubrovnik-Cavtat.

Zadar, 25 Siečnja 1897.

Predsjednik

D.r G. F. Bulat.

Izvjestitelj

D.r Ivčević

Predsjednik; Otvorena je razprava. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju predlog zemaljskog odbora, koji glasi: da vis. sabor izvoli odobriti izbor g. D.ra Trumbića kao zastupnika vanjskih obćina kotara Cavtat-Dubrovnik, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*) Većina. Predlog je primljen.

Molim g. D.r Trumbića, neka se izjavi, za koji mandat hoće da optira.

D.r Trumbič: *Vis. sabore!* Pošto sam upoznao razloge, koji bi vojevali i za jedan i za drugi izbor, čast mi je izjaviti vis. saboru, da primam izbor izbornog kotara Zadar, Biograd, Rab i Pag, dočim odklanjam drugi izbor.

Predsjednik: Sad namjeravam zatvoriti sjednicu. Sljedeća sjednica će biti u petak 29 ovog mjeseca u 10 satih prije podne, sa sliedećim dnevnim redom (*čita*):

1. Prvo čitanje zakonske osnove, kojom se preinačuju nekoji paragrafi općinskog izbornog reda.

2. Prvo čitanje zakonske osnove, kojom proteže na šest godina izborni rok općinskih zastupstva i uvadjaju neke druge promjene u općinskom pravilniku.

3. Prvo čitanje zakonske osnove o uredjenju službe općinskih činovnika i ustanovljenju dotične mirovinske zaklade.

4. Prvo čitanje zakonske osnove, kojom se opredjeljuje rok za utoke u šumarskim kaznenim prekršajim.

5. Prvo čitanje zakonske osnove o uredjenju bujice „Vedrine" i jaruga „Lepetica" „Gardun" „Haring pod" i „Stazina Glavica" u području općine Sinjske.

6. Prvo čitanje zakonske osnove, kojom se preinačuju i popunjuju neki propisi pokrajinskih zakona 30 Siečnja 1873 i 28 Travnja 1888, o učionskom danjku na ostavštine u korist mirovinske blagajne učitelja javnih pučkih učiona.

7. Prvo čitanje zakonske osnove, kojom se ovlašćuje zamjena globa udarenih za šumske prekršaje u nadnice radnje.

8. Prvo čitanje zakonske osnove kojom se ovlašćuje zamjena globa udarenih radi zanemarenog pohadjanja učionica, u nadnice radnje.

9. Izvješće Zemaljskog Odbora o načinu, kojim da se proslavi podesetgodišnjica vladanja Njegovog Veličanstva.

10. Izvješće Zemaljskog Odbora, o predlogu c. k. Vlade, da se ukine poljodjelski zavod u Gružu i da se ustupe novom poljodjelskom zavodu u Spljetu učila istoga.

11. Izvješće Zemaljskog Odbora, kojim priopćuje zaključke prihvaćene od osobitog Povjerenstva u Trstu sazvanog, koje se jabavilo pitanjem, kako da se razvije ribarstvo niz dalmatinske obale.

12 Izvješće Zemaljskog Odbora o uvedenju, za drugih šest godina, posebne odredbine na vino, pivo, žeste osladjene i neosladjene u području općine Tivatske.

13. Izvješće Zemaljskog Odbora o uvedenju posebne odredbine na uvoz masta i grožđja u grad Dubrovnik.

14 Izvješće Zemaljskog Odbora da se, za nekoliko godina, odredi štipendij od fior. 300, za mladiće iz Dalmacije, koji hoće da izuče živinarstvo.

15. Izvješće Zemaljskog Odbora, da se odrede dvie pripomoći, od fior. 500 svaka, za obrtničke škole u Zadru i Dubrovniku.

16 Izvješće Zemaljskog Odbora o molbi da općina Kninska bude razdieljena u četiri posebne političke općine.

17. Izvješće Zemaljskog Odbora o doprinesku k troškovim za hidrografičnu službu u Dalmaciji.

II. Sjednica dneva 29 Siečnja 1897.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika prve sjednice. — Priobćenja. — Upiti na Vladu i odgovori. — Navještenje molbenica. — Prvo čitanje zakonske osnove kojom se preinačuju nekoji paragrafi obćinskog izbornog reda. — Isto, one kojom se proteže na šest godina izborni rok obćinskih zastupstva i uvadjaju neke druge promjene u obćinskom pravilniku. — Isto one o uredjenju službe obćinskih činovnika i ustanovljenju dotične mirovinske zaklade. — Isto one kojom se opredjeljuje rok za utoke u šumarskim kaznenim prekršajim. — Isto one o uredjenju bujice „Vedrine" i jaruga „Lepetica" „Garlun„ „Haring pod" i „Stazina glavica" u području Obćine Sinjske. — Isto, one kojom se preinačuju i popunjuju neki propisi pokrajinskog zakona 30 Siečnja 1873 i 28 Travnja 1888. o učionskom danjku na ostavštine u korist mirovinske blagajne učitelja javnih pučkih učiona. — Isto, one kojom se ovlašćuje zamjena globa udarenih za šumske prekršaje u nadnice radnje. — Isto one kojom se ovlašćuje zamjena globa udarenih radi zanemarenog pohadjanja javnih pučkih učionica u nadnice radnje. — Izvješće Zemaljskog Odbora o načinu, kojim da se proslavi pedesetgodišnjica vladanja Njegovog Veličanstva. — Izvješće Zemaljskog Odbora o predlogu c. k. Vlade da se ukine poljodjelski zavod u Gružu i da se ustupe novom poljodjelskom zavodu u Spljetu učila istoga — Izvježće Zemaljskog Odbora kojim priobćuje zaključke prihvaćene od osobitog Povjerenstva u Trstu sazvanog, koje se je bavilo pitanjem o razvitku ribarstva niz dalmatinske obale. — Izvješće Zemaljskog Odbora. o uvedenju za drugih šest godina. posebne odredbine na vino, pivo žeste osladjene i neosladjene u području Občine Tivatske. — Izvješće Zemaljskog Odbora o uvedenju posebne odredbine na uvoz masta i groždja u grad Dubrovnik Izvježće Zemaljskog odbora, da se. za nekoliko godina, odredi stipendj od fior. 300, za mladiće iz Dalmacije koji hoće da izuče živinarstvo. Izvješće Zemaljskog Odbora o doprinesku k troškovim za hidrografičnu službu u Dalmaciji. — Izvješće Zemaljskog Odbora, da se odrede dvie pripomoći, od fior. 500 svaka. za obrtničke škole u Zadru i Dubrovniku.*

(Sjednica nastaje u 10 sati i 10 čas. pr. p.)

Predsjednik: **D.r Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *Antun Mrkušić* i *D.r Tomić Micheli.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: c. kr. namjestništveni podpredsjednik **Alfons** Plem. **Pavich**; c. kr. dvorski savjetnici **Dragutin-Maria Truxa** i **Nikola Nardelli.**

Predsjednik *(zvoni)*: Ima nas 24. Zakonit je broj. Sjednica je otvorena. Neka g. tajnik prof. Mrkušić izvoli pročitati zapisnik I.e sjednice.

Tajnik Mrkušić (čita zapisnik I. sjednice).

Predsjednik: Ima li tko što opaziti o zapisniku? — Nitko. — Gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. (*Većina*). Zapisnik je odobren.

Čast mi je javiti Visokom Saboru, da su se odbori, odabrani u posljednjoj sjednici, već konstituirali. Financijalni je odbor imenovao predstojnikom g. d.r Čingriu, a tajnikom d.r Trumbića; odbor za pregled rada Zem. Odbora imenovao je predstojnikom d.r Zaffrona, a izvjestiteljem prof. Zoru; molbenički je pak odbor odabrao predstojnikom zast. d.r Mangjera, a izvjestiteljem g. d.r Ivčevića.

Imam javiti takodjer Visokom Saboru, da je g. zast. Bjelanović zaprečen prisustvovati sjednicama radi bolesti.

Prije sjednice primio sam jedan upit od častnog zast. g. Borčića. Neka ga izvoli pročitati.

Borčić *(čita)*:

UPIT

na vladu Njegova Veličanstva.

Dne 5 lipnja godine 1896. izlio se strašan povodanj vrhu jedne od najubavnijih strana spljetskoga polja, po vinogradim u Dujmovači, Bilicama, Mostinama, Karepovcima, Rogačima, pod Kilom i Gušćerima. — Štete pretrepljene pri toj nesgodi od posjednika zemalja i težaka tako su velike bile, da su se mogle ustanoviti i nekoliko mjeseci potla, akoprem mravinja radinost i uzorna marljivost onih težaka mnogošta je odstranila i popravila. Povodanj je dobrim dijelom uništio plod godine, utamanio vinograde, pošto je odnio cviet zemlje, te će se posljedice, uz najracionalnije obradjivanje osjećati za liep niz godina. Dosta je bilo pogledati plod po ostalim spljetskim vinogradima, pak ga uzporediti sa onim na gori naznačenim zemljama, da se uvidi i ustanovi kvar povodnjom prouzročen. Iztaknuti je dalje da su grozdovi u zametku bili ili sasvim odtrgnuti ili tako očemušani, da su ostali na trsovima prazni i izranjeni čevuljci. Velika mokrina pako, koja je uslijed povodnja nastala, uništila je svaki uspjeh škropljenja, tako da peronospora, uz sav mar i nastojanje zanimanih težaka da se od biča toga obrane nije mogla biti savladana. Osim toga velike pregrade, sa tolikim trudom i znatnim troškom sagradjene, bijahu do temelja razorene. Tako na primjer zid Mate Katunarića Stjepanova dug 19 metara, a visok 1.50 bi sasvim porušen; isto tako i zid Jere Vrdoljaka dug 15 metara, a 1.50 visok; takodjer liepi zid Ante Brajevića-Vujice, sagradjen debelim kamenom dug 12 metara, a visok do 3 metra; u blizini istog drugi zid nekog Fabijanca, pak 17 metara dugi zid Petra Koceića pok. Šimuna i. t. d. Silna bujica odvalila je sve ovo težko kamenje po onim krasnim vinogradim, kao kakav šljunak.

Istinabog da nema sredstva, kojim bi čovjek mogao od sebe odkloniti ovakove elementarne nesgode, ali je nepobitna činjenica da posljedice njihove postaju teže i užasnije, s toga što su potoci i tokovi bujica sasvim zapušteni, jer nitko ne bdije na nje, nitko ih ne čisti, i jako je čestokrat dosti jedna jaka kiša da uništi težački znoj, i da ovoga na prosjački štap svede. A to je baš slučaj sa Dujmovačkom bujicom, s kojom se spajaju druge dvije, pak ove bujice spojene u jednu, nemaju ni toka ni odtoka, nego voda zatrpava jednu stranu da podkopa drugu, a u najjačem svom toku nailazi na državnu cestu, koja je tako nespretno sagradjena da ne dopušta vodi prolaz poda se, nego je sili da se preko nje prelije, i tako se pri jakim kišama dogadja da je ciela cesta za preko metar visine poplavljena, zapriečujuć prelaz i ljudim i živinam. Ovakove poplave sgadjaju se često, a pješaci, pošto ne mogu cestom, idu preko vinograda i batale ih. Da je Solinska cesta na Dujmovači bila vješto sagradjena, a osobito da je tombin bio namješćen u produljenju korita bujice i po zanatu napravljen, ne bi mnoge težačke obitelji u Spljetu radi gori rečene nesgode danas kukale. Neka se ne misli da je ovo što se kaže plod ugrijane mašte, ne, već odgovara istini, pošto je prvi podpisani cielu onu poplavljenu dolinu ujedno sa obćinskim tehnikom obašao, i sam glavom ustanovio štete i kvare od rečenog povodnja prouzrokovane.

Ako se ne želi da se opetuju daljnje nesgode u onom dijelu spljetskog polja, koji se može smatrati izmedju najubavnijih i plodniji u cieloj Dalmaciji, neobhodno je potrebito da se čim prije očisti korito bujice u Dujmovači u kojem je sada natrpano neizmjerno mnoštvo zemlje i kamenja, da se uredi nje tok, da se podigne cesta i po pravilim zanata provede voda izpod nje.

Zahtievati da to učine posjednici ili oni siromašni težaci ne bi bilo ni pravedno ni pošteno, tu valja u prvom redu da priskoči država, a u drugom redu pokrajina i obćina. Svi okolišni težaci i posjednici rado će i oni doprinieti

svoju, jer je to i u njihovom interesu, ali najprije valja da se zauzmu oni činbenici, koji su žvani da bdiju nad obćim blagostanjem zemlje, nad razvitkom i procvatom našega svakojako ugrožena poljodjelstva.

Obzirom na navedeno, do časti je podpisanim upitati Vladu Njegova Veličanstva:

1.o Jesu li visokoj vladi poznate štete nanešene posjednicim zemalja i odnosno težacim u Dujmovačkoj dolini občine Spljetske usljed povodnja od 5 lipnja 1896?

2.o Kani li visoka vlada odrediti, da se čim prije pročisti korito bujice u Dujmovači i nje tok uredi?

Zadar, dne 29. siečnja 1897.

Borčić s. r. — *Morpurgo* s. r. — *Tomić* s. r. — *Čingrija* s. r. — *Korlaet* s. r. — *Vuković* s. r. — *A. Mrkušić* s. r. — *Zore* s. r. — *Borelli* s. r. — *D.r Colombis* s. r.

Predsjednik: Čast mi je dostaviti ovaj upit g. vladinu povjereniku.

G. vladin povjerenik ima rieč.

Vladin povjerenik Pavić: Ja ću imati čast odgovoriti na ovaj upit u jednoj od dojdućih sjednica.

(Čita):

Nella seduta dietale del 27. gennaio, gli onorevoli sig.ri deputati d.r Lubin e compagni interpellarono l' i. r. Governo, come segue:

I. Consta al Governo di Sua Maestà che il campanile della Chiesa di San Giovanni di Traù abbisogna di riparature, tanto per la conservazione di quest' opera d' arte, quanto per la sicurezza delle persone?

II. Quali provvedimenti intende prendere in argomento il Governo?

III. Intende in particolare il Governo richiamare l' attenzione del Governo Centrale sui lamentati inconvenienti, ed adoperarsi presso il medesimo perchè provveda quanto prima alla conservazione di quest' opera d' arte?

A questa interpellanza ho l' onore di rispondere come segue:

I. Al Governo è stato partecipato da parte della fabbriceria e dell' Ordinariato vescovile, che il Duomo di Traù, e rispettivamente il suo campanile, abbisognano di ristauri; esso dispose perciò che l' architetto Iveković si recasse sopraluogo e, fatti i necessarî rilievi, rapportasse in argomento.

L' architetto, adempiendo a quest' incarico, ha già presentato una relazione sulla necessità di far quanto prima alcune riparature urgenti in linea di sicurezza, come anche sulla necessità di un generale ristauro della Chiesa, e della parte superiore del Campanile.

II. e III. Il Governo provvederà acchè siano fatti ben tosto i lavori urgenti, e presi gli occorrenti provvedimenti in linea di sicurezza, e non mancherà di fare i passi dovuti perchè l' autorità superiore, sentita la Commissione centrale per i monumenti d' arte, autorizzi il ristauro generale richiesto per la conservazione di quest' insigne monumento, che va giustamente annoverato tra le più geniali opere d' arte di cui si vanta la nostra provincia.

Predsjednik: Prispjelo je prije sjednice nekoliko molba. Neka im izvoli g. tajnik navieštiti sadržaj.

Tajnik Mrkušić *(čita):*

Br. 56, učiteljâ Šibenskog kotara, za sniženje službe na 30 godina; Br. 57, Nikole Ostoića sluš. III. teč. šum. u Križevcih, za pripomoć; Br. 58, Ane Gaus ud. pk. Petra Levišu, za pripomoć; Br. 59 učitelja Makarskog kotara, kojom se pridružnju molbi učitelja Šibenskog kotara.

Predsjednik: Prelazim na dnevni red. Prva je točka dnevnog reda (*čita*): „Prvo čitanje zakonske osnove, kojom se preinačuju nekoji paragrafi obćinskog izbornog reda“. (*Vidi Pr. Br. 6, str. 149*).

Pošto je izvješće bilo tiskano, pitam, hoće li tko učiniti koji predlog?

D.r Ivčević: Stavljam predlog, da ova osnova bude izručena jednom odboru od 7 lica, koji da bude odmah izabran.

Predsjednik: G. izvjestitelj Zem. Odbora predlaže, da ova zakonska osnova bude predana na predtečno pretresanje jednom odboru od 7 lica. Gospoda, koja na to pristaju, neka izvole ustati. (*Većina*).

Predlog je primljen. Sada molim, gospodo, da izvolite predati cedulje su 7 imena.

(*Predaju se glasovnice*).

Predsjednik: Predano je 26 glasovnica i odabrani su, što jednoglasno, što pretečnom većinom glasova gg. d.r Machiedo, Perić, d.r Colombis, d.r Cingria, Kulišić, d.r Katnić i d.r Lubin.

Prelazim na sledeću točku dnevnog reda (*čita*): „Prvo čitanje zakonske osnove, kojom se proteže na 6 godina izborni rok obćinskih zastupstva i uvadjaju neke druge promjene u obćinskom pravilniku“. (*Vidi Pr. Br. 8, str. 209*).

I ovo je izvješće već bilo tiskano, pa zato nije potrebno, da se čita. Molim g. izvjestitelja da li čini kakav predlog.

Izvj. d.r Ivčević: Stavljam predlog, da se i ova osnova izruči istom odabranom odboru na pretresanje.

Predsjednik: G. izvjestitelj predlaže, da i ova osnova bude predana na predtečno pretresanje malo prije odabranom odboru. Gospoda, koja na to pristaju, neka izvole ustati. (*Većina*).

Predlog je primljen.

Prelazim na treću točku dnevnog reda (*čita*): Prvo čitanje zakonske osnove o uredjenju službe obćinskih činovnika i ustanovljenju dotične mirovinske zaklade.

Molim g. izvjestitelja, zast. Vrankovića, neka izvoli pročitati izvješće.

Izvj. Vranković (*čita*):

Br. 640.

Visoki Sabore.

Naročiti odbor, koji je od Visokog Sabora bio imenovan pri sjednici 28 januara 1896, nije mogao da o priloženoj zakonskoj osnovi kojom se ustanovljuje mirovinska zaklada za obćinske činovnike, a od Odbora Zemaljskog podnešenoj Visokom Saboru, izvješćem 17 januara 1896 B.r 461, razpravlja i dotično izvješće prikaže, a to s kratkoće vremena jer je lanjsko saborsko zasjedanje malo trajalo.

S toga časti se Odbor Zemaljski, pozivom na razloge navedene u gorinaznačenom svom lanjskom izvješću 17 januara 1896 Br. 461, podastrieti opet Visokom Saboru na razpravu i odobrenje spomenutu zakonsku osnovu, dodatkom da ni do danas sa strane Visokog Ministarstva kojemu je osnova priobćena bila za eventualne opaske sa vladine strane nikakav odgovor stigao nije.

Predsjednik
D.r Bulat.

Izvjestitelj
Vranković.

Ja bih predložio, da se i ovo izvješće ustupi upravnom odboru.

Predsjednik: G. izvjestitelj predlaže, neka se i ova zakonska osnova preda na predtečno pretresanje upravnom odboru. Želi li tko govoriti a formalnom predlogu? — Nitko. —

Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. — (*Večina*). Predlog je primljen.

Četvrti je predmet dnevnog reda (*čita*): „Prvo čitanje zakonske osnove, kojom se opredieljuje rok za utoke u šumarskim kaznenim prekršajima". (*Vidi Pr. Br.16, str. 299*).

Neka izvoli g. izvjestitelj zast. Vranković čitati izvješće.

Izvj. Vranković (*pokle je pročitao dotično izvješće*).

Predlažem, da se i ovo izvješće ustupi upravnom odboru.

Predsjednik: G. izvjestitelj predlaže, da i ovo izvješće bude predano upravnom odboru. — Želi li tko govoriti o formalnom predlogu? — Niko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Večina*). Predlog je primljen.

Peta je točka dnevnog reda (*čita*): Prvo čitanje zakonske osnove o uredjenju bujice „Vedrine" i jarugâ „Lepetica" „Gardun" „Haring pod" i „Stazina Glavica" u području občine Sinjske.

Neka g. izvjestitelj zast. Korlaet izvoli pročitati izvješće.

Izvj. Korlaet (*čita*):

Br. 6813.

Visoki Sabore,

Izpod varoši Sinja, prama istočnoj strani, pukla je ravnica 6—8 kil. u širinu, a 10—12 u dužinu, koja spada medju najljepše, a valjada i najplodnije poljane u Dalmaciji. Tu, uz raznovrstna žitija, radja osobito dobre vrsti sieno, a po mjestima nešto uzvišenijim, počela se otrag nekoliko godina gojiti takodjer vinova loza, koja divno uspjeva. Podnu polja lagašno se vijuga riborodna i mnogim pritocima nadojena rieka Cetina, koja ovu ravan protječe od Hana do Trilja, dieleć ju tako na dva nejednaka diela: na dosta veći, t. j. onaj do Sinja, od koga se i naziva *sinjskim poljem*, i drugi manji s onu stranu rieke, koji nosi razna imena, i koji, co bar dio godine, leži pod vodom, pače je većinom tresetno blato.

Oko ovog posljednjeg komada nanizala su se u slici pololuka prisojna ubava sela: Gala, Ruda, Udovičić, Otok, Grab i Vedrine, koja opet u okolo pašu brda, te se sad više a sad niže nad njima uzdižu, dočim se izmedju njih provlače potočine: Krenica, Ovrlja, Ruda, Grab i Vedrine, svojim glavnim pritokom „Vukoša-Draga". Mal da ne sve ove vode teku koritom samovoljno izdubljenim, ter, kad nastane povodanj, prekipljuju, te se, deruć brjegove, na široko po ravnici razlievaju. Suhaje pak za kišnih vremena udare, te obarajuć se naglo na uvale, odnose kamenje, žalo i pjesak sa goletnih strana, kojim ne samo zasiplju ono malo oranica po udolicam, već to sve opet snose u korito Cetine, zaustavljajuć joj time têk i prouzrokujuć poplave. Ovih naslaga ima na mjestima po više arâ, te su sada zasadjeni raketom, vrbom i jablanima, što još većma zaustavlja slobodan têk rieke i čini da ista, navlastito zimi, zajazi, te poplavi sve sinjsko polje, koje kad kada ostane pod vodom do Gjurgjevadne, pače i kašnje.

Da se jednom zaprieče štete što ih tamo svake godine nanose spomenute bujice, potoci i jaruge, od potrebe je svakako da se urede običnim načinom, prizidama t. j., pošumljivanjem itd. Osobito bi pak trebalo da se što prije uredi bujica „Vedrine" s njezinim pritokom „Vukoša-Draga", a zatim jaruge: „Haring-pod", — „Gardun" — „Stazina-glavica" i „Lepetica". Ovo bi se uredjenje moralo izvesti i sa zdravstvenog pogleda, kao i obzirom na buduće uredjenje Cetine, na koje se pak ni pomisliti ne da, prije nego li se urede njezini pritoci.

Osnovu za uredjenje prenapomenute bujice „Vedrine" i spomenutih jaruga, izradio je c. k. Odjel za uredjenje bujica u Zadru. Radnje bi se imale izvesti u 5 godina, a trošak bi iznosio

ukapno fior. 61600. Visoko je c. k. Ministarstvo Poljodjelstva odobrilo osnovu bez primjedaba i odredilo, nek se zametnu dogovori, kako bi se uredjenje izvelo na temelju zakona 30 lipnja 1894 Br. 116.

Zemaljski Odbor, osvjedočen o važnosti i prešnosti uredjenja o kom je rieč, pristao je, da se izvede kao zemaljski podhvat, uz običajni sutjecaj zanimanih čimbenika, te sastavio zakonsku osnovu, koju mu je do časti podnieti Visokom Saboru na odobrenje.

Osnova je u sve i po sve jednaka onoj, koja je bila odobrena za uredjenje bujica u občini Novigradskoj. Državni doprinos iz zaklade za poljodjelske poboljšice utanačen je za 50%, dočim onaj pokrajine i Občine sinjske na 25% ukupnog troška.

Zavedeni su pak pregovori i sa cestarstim erarom, od koga se takodjer očekuje da će sutjecati nekim dielom u troškove za uredjenje „Haring-Poda", koji se obara na državnu cestu, te ju ne riedko zasiplje žalom. Odnosni će se doprinos odbiti, naravno, od ostalih redovitih doprinosa, kako je to utanačeno u §.u 2. — Što se tiče slučajne razdiobe občinskog doprinosa na cielu Občinu ili pojedine odlomke, ili privatne posjednike, o tom će pravovaljano zaključiti Občinsko Vieće u Sinju, uz odobrenje Zemaljskoga Odbora.

Do časti je dakle Zemaljskom Odboru zamoliti Visoki Sabor, neka izvoli zakonsku osnovu uvažiti i odobriti.

Zadar, 16 decembra 1896.

Predsjednik
D.r Bulat.

Izvjestitelj
Korlaet.

Ja bih predložio, da se i ova osnova uruči upravnom odboru, kao i druge.

Predsjednik: G. izvjestitelj predlože, da ova zakonska osnova bude izručena upravnom odboru. Želi li tko govoriti o formalnom predlogu? — Niko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja primaju predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Prelazim na 6. točku dnevnog reda (*čita*): Prvo čitanje zakonske osnove, kojom se preinačuju i popunjuju neki propisi pokrajinskog zakona 30-I. 1873 i 28-IV. 1888 o učionskom danjku na ostavštine u korist mirovinske blagajne učitelja javnih pučkih učionica. (*Vidi Pr. Br. 4, str. 65*).

Izvjestitelj je ob ovom predmetu g. d.r Ivčević. Ali ova zak. osnova, kao i dotično izvješće bili su već tiskani i razdieljeni medju gg. zastupnike, te bi se moglo odustati od čitanja. Želi li g. izvjestitelj staviti koji predlog?

Izvj. d.r Ivčević: Stavljam predlog, da i ovo izvješće bude izručeno upravnom odboru.

Predsjednik: G. izvjestitelj predlaže, da i ova zakonska osnova bude izručena upravnom odboru. Želi li tko govoriti o formalnom predlogu? — Niko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Prelazim na 7. točku dnevnog reda (*čita*): Prvo čitanje zak. osnove, kojom se ovlašćuje zamjena globa, udarenih za šumske prekršaje, u nadnice radnje. *(Vidi Pr. Br. 14, str. 269).*

Molim g. izvjestitelja viteza Vrankovića, neka izvoli pročitati izvješće.

Izvj. Vranković (*pokle je pročitao dotično izvješće*). Predlažem, da i ova osnova bude dostavljena upravnom odboru.

Predsjednik: Izvjestitelj predlaže, da i ova zakonska osnova bude izručena upravnom odboru. Želi li tko govoriti o formalnom predlogu? — Niko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja su za predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Osmi je predmet dnevnog reda (*čtia*): Prvo čitanje zakonske osnove, kojom se ovlašćuje zamjene globa, udarenih radi zanemarenog pohadjanja učionica, u nadnice radnje. (*Vidi Pr. Br. 13, str. 263*).

Neka g. izvjestitelj zast. Vranković izvoli čitati izvješće.

Izvj. Vranković (*pokle je pročitao dotično izvješće*). Predlažem, da i ovo izvješće bude ustupljeno upravnom odboru.

Predsjednik: Otvorena je razprava o formalnom predlogu g. izvjestitelja. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Prelazim na g. točku dnevnog reda (*čita*): „Izvješće Zemaljskog odbora o načinu, kojim da se proslavi pedesetgodišnjica vladanja Njegova Veličanstva“.

Neka izvoli g. izvjestitelj vitez Vranković čitati izvješće.

Izvj. Vranković (*čita*):

Br. 663.

Visoki Sabore!

Danom 2 Prosinca 1898 svršava 50 godina, od kad je N. V. naš premilostivi Car i Kralj Frano Josip I. preduzeo vladanje naše Monarkije.

Svi narodi i sve pokrajine što su u njoj zastupane, spravljaju se proslaviti uspomenu tog svečanog dana svakovrstnim fundacijam i zavodim, opredieljenim u humanitarne svrhe, po želji opetovano izraženoj sa strane N. V. da se na taj način izkažu čustva lojalnosti i privrženosti njegovih podanika.

Dalmacija siromašna zemlja, nemože, da se oduži kako bi je čustva svjetovala jer prama ostalim pokrajinama ona ima osobitih razloga a N. V. izkaže svoju blagodarnost za nastojanje neprekidno N. V. da nesretne okolnosti u kojima se nahodi, prestanu i krenu na bolje.

Uspomena *otčinskog* njegovanja Našeg Premilostivog Cara i Kralja, za Dalmaciju, ostati će dok bude Dalmacije.

Nego da se čustvim lojalnosti i blagodarnosti, s kojim je nadahnuta dade i vanjski značaj, Odbor Zemaljski ima čast predložiti Visokome Saboru neka se u proslavu Slavne pedesetgodišnjice N. V. ustanovi za vieke Pokrajnska Zaklada pod imenom „Frane Josipa I.“ sa 24 stipendija od fior. 200 svaki. opredjeljena za siromašne učenike, koji bi namjeravali pohadjati praktičnu nižu učionu za poljodjelstvo, voćarstvo i vinarstvo što se na državne troške namjerava zavesti u Spljetu i u Sinju, po predlogu komu je već u načelu pristalo Visoko Ministarstvo.

Tako će ime N. V. biti ako Bog dade spojeno sa preporodom našeg zapuštenog poljodjelstva; tako u srcu obdarenih učenika ostaće uspomena blagodarnosti prama Vladaru u proslavu kojeg, bi njima pruženo sredstvo da postanu pošteni i izobraženi ljudi.

Nek izvoli dakle Visoki Sabor glasovati:

I.o Neka se zavede u uspomenu pedesetegodišnjice Vladanja N. V. za vieke „Pokrajinska Zaklada pod imenom Frane Josipa I.“ sa 24 stipendije od fiorina 200 svaki, koje bi se imale udieliti zaslužnijim siromašnim učenicim, koji bi namjeravali pohadjati praktičnu nižu učionu za poljodjelstvo, voćarstvo i vinarstvo, što se ima zavesti u Spljetu i u Sinju.

II.o Neka dotični trošak za gorirečene štipendije bude uvršten u pokrajinski predračun svake godine, od kada gorespomenute učione budu otvorene.

Zadar, 24 siečnja 1897.

Predsjednik

D.r Bulat.

Izvjestitelj

Vranković.

Ja bih predložio, da se odmah predje na meritornu razpravu.

Predsjednik: Otvorena je razprava o predlogu Zemaljskog Odbora. Želi li tko govoriti o predmetu?

Biankini: Pitam rieč.

Predsjednik: Reč ima gospodin zastupnik Biankini.

Biankini: Visoki Sabore!

Častna gospodo zastupnici! Netreba ni kazati, da ćemo svi mi danas, pravim sinovskim veseljem, glasovati za predlog slavnog zemaljskog odbora. Ako ja ipak ovdje uzimljem rieč kao zastupnik stranke prava — to je samo za to da izjavim, da će pravaši — ako je dopušteno, tako kazati — dvojstrukim i trojstrukim veseljem glasovati za ovaj predlog. A to ne bez razloga, već osvrćući se na neke žalostne glasine, koje su u zadnje doba ciljale na to, da ozloglase stranku prava u ovoj našoj zemlji.

Meni je čast izjaviti, da stranka prava najvećim oduševljenjem glasuje za ovaj predlog, uvjerena, da vrši ne samo svoju lojalnu dužnost prema milostivomu vladaru, nego da vrši ujedno i jednu otačbeničku dužnost, uzko spojenu s njezinim programom.

Program stranke prava po sebi je tako čvrsto tako tiesno skopčan s ugovorima, koji vežu hrvatski narod sa svietlom kućom habsburgskom, da se neda ni pomisliti Hrvata, ma kakvoj političkoj nuansi pripadao, a da svom dušom neprihvaća sve, što idje na slavu i veličinu dinastije Habsburgovića. (*Odobravanje*).

Ja s toga, u ime stranke prava svetčano izjavljujem, da ćemo mi svom dušom prihvatiti ovaj predlog, i tim više, što on odgovara i blagim nnmjerama Njegovog Veličanstva našega kralja, koji je sam izjavio želju, da prigodom historičkog dogadjaja, koji će se svetkovati dojduće godine nebude suvišnih troškova, već da bude sve na korist raznih naroda pod njegovim žezlom okupljenih, kojima on želi najbolju sreću i napredak.

Mi ćemo glasovati tim većim oduševljenjem za ovaj predlog, što smo uvjereni, da ćemo — ako Bog da — doživiti pod ovom dinastijom oživotvorenje naših najpleminitijih težnja, poslie stoljetnih borba za ujedinjenje našeg hrvatskog naroda. Mi ćemo glasovati tim većim oduševljenem, što smo već i pod blagim žezlom današnjeg vladara imali toliko dokaza njegove ljubavi i privrženosti prama hrvatskom narodu, toliko svetčanih obećanja, koja nam ulievaju čvrstu nadu, da će se čim prije naše narodne težnje i naši ideali izpuniti.

Tom čvrstom nadom, dok glasujemo za predlog zemaljskog odbora, mi pouzdano upiremo oči u obljubenog našeg kralja i od srdca kličemo: da ga Bog požive na spas i ujedinjenje majke naše Hrvatske! (*Živio! Odobravanje*).

Predsjednik: Želi li još tko govoriti? — Niko — Razprava je zatvorena. Stavit ću na glasovanje predlog Zemaljskog Odbora, koji glasi (*čita:* I.u točku predloga).

Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (Ustaju **svi**). Predlog je primljen **jednoglasno.**

Druga je točka predloga (*čita:* II.u točku predloga).

Gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (Ustaju **svi**). Primljeno takodjer **jednoglasno.**

Ja radošću proglasujem, da je Visoki Sabor prihvatio jednoglasno predlog Zemaljskog Odbora, i time dao dokaz i izraz svojih lojalnih čuvstava prema Milostivomu našemu Vladaru bez razlike stranaka. (*Živio! Živili!*) Živio naš premilostivi Car i kralj Franjo Josip I.! Živio! Živio! Živio! (*Zastupnici ustaju i kliču tri puta Živio! Evviva!*)

Rieč ima g. vladin povjerenik Pavić.

Vladin povjerenik Pavić (*čita*):

Njegova Preuzvišenost gospodin Namjestnik neće propustiti da ovaj ponovni dokaz lojalne privrženosti Njegovom c. i k. Apoštolskom Veličanstvu jednodušno posvjedočen od Visokog Sabora svakom prigodom, donese odmah do najvišeg znanja.

Predsjednik: Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda (*čita*): „Izvješće Zemaljskog Odbora o predlogu c. kr. Vlade, da se ukine poljodjeljski zavod u Gružu i da se ustupe novom poljodjeljskom zavodu u Spljetu učila istoga“.

Neka izvoli g. izvjestitelj vitez Vranković pročitati izvješće.

Izvj. Vranković (*čita*):

Br. 612.

Visoki Sabore!

Dopisom 18 tek. Br. 1468, C. K. Namjestništvo javilo je Odboru, kako je Visoko Ministarstvo pristalo u načelu, da se ukine pokrajinska poljodjelska učiona u Gružu, a da se zavede pretežno praktična niža učiona za poljodjelstvo, voćarstvo i vinarstvo u Spljetu, s kojom bi se iza dokinuća dosadašnje c. k. gospodarstveno-lučbene pokušajne stacije u Spljetu, spojiti imala jedna gospodarstvena pokušajna stacija, a uz to jedna filiala namjenjena pretežno za praktične pokašaje u Sinju.

Ova radostna odluka Visokog Ministarstva, potekla je usljed predloga sadržana u IV. poglavlju osnove djelatnog programa za podizanje gospodarstva u Dalmaciji sastavljene od c. k. Poljodjelskog Nadzornika pl. Zotti-a, osnova što se sada tiska, koja će i Odboru biti priobćena da se o njoj izrazi. i od koje se je nadati najboljem uspiehu, jer na širokom temelju dostavljena našla je jur odobrenja kod Visokog Ministarstva.

Da se oživotvori namjera ustanovljenja učione poljodjelske u Spljetu i u Sinju, bi c. k. Namjestništvu nalaženo da potrebite izvide obavi, i da se u svrhu dopunjenja tih izvida, obrati na Odbor Zemaljski e da se izjavi polle dotične predloge bude dostavio Visokome Saboru bili Visoki Sabor pristao da se dokine poljodjelski Zavod u Gružu, i da se ustupe bezplatno učila tog Zavoda novom državnom Zavodu u Spljetu.

Što se tiče ukinuća škole u Gružu, treba opaziti da po mnienju nadležnih strukovnjaka ni njezin položaj, ni prilike u kojim se ona Zavod nahodi glede zemljišta i sgrada, svrhi ne odgovaraju. A najbolji dokaz tome jest slabo pohadjanje, stegnuto ljetos na pet učenika, koj bi savjetovao da se ona učiona ukine, i ka nebi bilo po sriedi ustrojenje novih zavoda.

Ustup bezplatni učila poljodjelskog Zavoda u Gružu, bila bi posljedica ukinuća. Nadodati j samo da veći dio onog učila bi nabavjeno n Vladin trošak.

Nek izvoli dakle Visoki Sabor:

a) „dozvoliti da se ukine Poljodjelski Zavo u Gružu, ostavljajuć Odboru odlučiti dogovorn sa c. k. Namjestništvom o najshodnijem čas ukinuća“

b) „pristati nek se u sgodnom času ustup bezplatno novom državnom Zavodu u Spljetu učila pokrajinskog Zavoda u Gružu“.

Zadar, 24 Siečnja 1897.

Predsjednik
D.r Bulat.

Izvjestitelj
Vranković

Kako se radi o predmetu, gdje treba crps malo podataka, ja bih predložio da se odma predje na meritornu razpravu.

Predsjednik. Ja pristajem na to, ti više, što po našem poslovniku nije potrebno d sa izvješća Zemaljskog Odbora podvrgnu pred

čnu pretresanju posebnih odbora, kad se ne di o kojoj zakonskoj osnovi.

Želi li tko govoriti?

Zore: Pitam rieč.

Predsjednik: Rieč ima zast. Zore.

Zore: Visoki sabore!

Po izvještaju, što smo ga sad čuli od ča-nog zast. Vrankovića, predlaže se ukinuće žačkog zavoda u Gružu i ustupanje novom ljodjeljskom zavodu u Spljetu, učilâ istog.

Težko mi je, gospodo, kao zastupniku du-rovačke krajine, pristati na ovaj predlog, ali e možda s kakovog regionalizma, koliko baš toga, da se ukida jedna škola. Ja bih rada, a se školâ još više podigne, a kamo li da se kidaju one, što već bivaju. — Za taj razlog svoje vrieme ja pridržajem sebi neki predlog, a se t. j. ostavi u Gružu tečaj za uljarstvo, r je tomu upravo zgoda. (*Dobro!* Biankini: aš sam ja nešto slična htio predložiti).

Medjutim, gospodo moja, ja se prilagodju-m nuždi i podlažem se prilikama, jer da se zdrži škola u Gružu, koja stoji na godinu, kako ujem, preko 6 hiljada fiorina za dva, tri, četiri čenika, nije pravo ni razložito. Zato ću i ja lasovati, da se ukine i da se predadu sva čila, što ih ima, toj novoj školi u Spljetu i inju, ali molim u toliko Visoki Sabor, da bi svoje vrieme poduprao moj predlog, da se a uljarstvo ostavi tečaj u Gružu. *(Odobravanje).*

D.r Čingria: Pitam rieč.

Predsjednik: Rieč ima gosp. zast. Bi-nkini, koji ju je prije pitao.

Biankini: Visoki sabore!

Svaki od gospode zastupnika, koji ima čast a od više godina sjedi u ovom visokom saboru nade, da sam ja odmah iz početka bio protivan stanovljenju poljodjeljskog zavoda u Gružu; a o ne s kakvih stranačkih ili osobnih razloga, već s uvjerenja, da ondje zavod neće uspjeti. Ja sam i više puta ustajao proti tomu zavodu pošto nego je bio i otvoren. Kadgod možda i oštrije sam proti njemu govorio, a žalim, što moje rieči nisu bile shvaćene s namjerom, u koju su bilo rečene. Mislilo se, da negovorim iz stvarnih razloga. Ali danas, gospodo zastupnici, kad mi vrieme daje pravo, vi svi uvidjate, da ja nisam govorio nego iz uvjerenja. I vi svi danas uvidjate što sam ja daleko prije uvidjao, da Gruž nije položaj za takav zavod, da mu ondje nije mjesto, da nemože, niti da će ondje ikad uspjeti.

Dok to konstatujem, želim, da i u drugim pitanjima, u kojima sam više puta zauzeo protivno stanovište prama visokoj vladi, vrieme meni dade pravo, kao što mi daje danas.

Želim, takodjer, da naš novi poljodjelski zavod u Splitu svestrano uspije. A tomu se nadam, osobito ako se pitomcim doznače podpore, stipendije. Neke smo danas jur glasovali, a trebat će ih još, jer nije moguće, da još za mnogo vremena, budu mogli takovi zavodi u nas napredovati bez podpora. Narod je naš siromašan, te nemože ni pomisliti, da pošalje sina u poljodjeljski zavod, eda bude znao bolje voditi domaće gospodarstvo. Tu treba da najprije država dodje narodu u pomoć izdašnim sredstvima, uzevši u obzir naše osobite okolnosti, našu svestranu zanemarenost za toliko godina. Uz ove podpore, koje je slavni zemaljski odbor danas predložio, i visoka vlada sa svoje strane treba da ih što više ustanovi. I ona valja da nam dodje u susret, po mogućnosti još izdašnijim brojem podpora. Na taj način samo biti će moguće, da naš novi zavod u Splitu uspije. Inače mi ćemo trošiti naše novce utaman.

Častni zast. Zore pretekao me je s predlogom glede utemeljenja uljarskog zavoda u Gružu. Ja sam baš imao tu misao, i pala mi je na pamet, netom se čitao predlog zem. odbora o ukinuću poljodjelskog zavoda u Gružu.

Nije pravedno, gospodo zastupnici, da onaj tako znameniti dio naše hrvatske domovine mi zanemarimo, i da nedamo i ondje narodu prilike,

da bude mogao podići svoje gospodarstvo. Poznato je koliko bogatstva ima onaj predjel u uljarstvu i kako bi se u nas uljarstvo dalo unaprediti, kad bi mu se posvetilo puno više njege sa strane nadležnih faktora.

Ja bih želio, da slavni zemaljski odbor, pri proučavanju predloga častnog zastupnika Zore, uzme u obzir ne samo ustanovljenje jednog uljarskog tečaja u dubrovačkom kotaru, kao što bi želio častni predgovornik, nego, po mogućnosti, da se onamo uredi jedan pravi uljarski zavod, u većem štilu, poput onih što ima u južnoj Italiji, poimence u Bari i o kojima smo čitali liepih izvještaja i u samom programu bivše poljodjeljske škole u Gružu. Onakovih zavoda hoće se i našemu narodu, ako mu se kani pomoći pridizanjem raznih grana gospodarstva.

S toga molim zemaljski odbor, da nesvrati svoju pažnju na jednostavni uljarski tečaj — takav tečaj obstojao je i dosada — već na ustanovljenje jednog velikog uljarskog zavoda, koji bi naše ulje — taj vrlo dragocjeni domaći proizvod — usavršivao i donio ga na glas u trgovačkom svietu. Takav zavod bio bi na veliku korist toj znamenitoj grani narodnog gospodarstva, i svoj Dalmaciji.

Dočim ću, gospodo zastupnici, vrlo rado glasovati za predlog zemaljskog odbora, moram da ob ovom predmetu iztaknem još jednu misao, koju sam više puta zagovarao, a ta bi bila: da se po mogućnosti čim prije — kad nam ekonomičke prilike nedopuštaju, da to bude odmah — osnuje u Sinju jedna podpuna i samostalna gospodarska škola za potrebe cielog Zagorja, a ne samo jedna područna gospodarska škola, kô što se sada predlaže.

Mi moramo priznati, gospodo zastupnici, da su primorski naši krajevi prilično naprednji prama zagorskima, koji su na zadnjem stepenu zapuštenosti.

Ja sam i jučer primio iz trogirskog Zagorja jedno pismo, koje baš srdce para. Tu se čita, kako je onamo narod zapušten i kako ga uvjek novi porezi satiru, a nezna, kako da se iz nevolje izkopa.

Ja mislim, da će i područni gospodarski tečaj u Sinju donieti svoje blagoslovne plodove Zagorju, ali stavljam na srdce slavnomu zem. odboru, da čim prije prikaže osnovu o jednoj samostalnoj gospodarskoj školi za osobite potrebe Zagorja. Tako ćemo imati i u Zagorju i u Primorju prve uvjete za racionalni napredak gospodarstva, i ako Bog da, osvanut će narodu bolji dani, nego su bili dosadašnji.

Ovom prigodom neka mi bude dopušteno, da preporučim visokoj vladi jedno pitanje, koje živo zanima nas svih, a osobito stanovnike vinorodnih krajeva.

Nova gospodarska škola, koja će se otvoriti u Splitu, imat će i svoju kemičnu postaju. Kemična postaja, koja sada samostalno obstoji u Splitu, bit će pridružena novoj školi. Ja nisam strukovnjak, niti mogu suditi, koliko je koristi dosada, ta samostalna kemička postaja zemlji doniela. (*Na lievici:* Poco!); ali bez sumnje, to je zavod, koji dobro uredjen, može puno koristiti narodnomu gospodarstvu.

Jedan me je slučaj upozorio na samostalnu kemičnu postaju u Splitu. Prošle godine, na žalost, došli su u nas neki špekulanti izvana, koji su kupovali mast u stanovitim našim občinama i miešali ga s kojekakvim tekućinama praveć umjetna i patvorena vina. Naravno, neke naše občine, kad su to vidjele, prijavile su stvar visokomu namjestništvu u Zadru, jer su opazile da špekulanti su vrlo malo masta stvaraju ciele brodove vina, dakako, pomoću vode.

Visoko namjestništvo, u koliko mi je poznato, na tužbu občina, odgovorilo je nedavno (*čita*): „Pokrajinski nadzornik poljodjeljstva Zotti izjavio je, da on nije u stanju izreći se točnošću u predmetu, pošto neizliče jasno na koji baš način pravi i načinja drop i mast X. J. Da kad bi se pak u nazočnom slučaju ticalo samo dometka alkoola mastu i dropu, to nebi moglo dati povoda ikakvoj tužbi, pošto i u smislu državnog zakona 21 lipnja 1880 (D. Z. L. br. 120) za racionalno poboljšanje masta, može se upotrebiti mjesto šećera bez dvojbe žesta ili alkool“.

Mene je, moja gospodo, ovaj odgovor u velike začudio. Da se jedna naša občina, ili oštećena stranka, obraća u javnu korist na visoku vlad , a da ova odgovara, da njezin poljodjeljski nadzornik nije u stanju točno prosuditi, je li vino umjetno ili naravno — to je stvar koja nije na čast vladi, a občinstvu je škodna. S toga mi pada na pamet, da se je visoka vlada mogla obratiti na kemičku postaju u Splitu i tu sazuati, jeli vino pravo ili patvoreno, a svakako zabraniti taj nečisti posao. (*Borčić:* Nema zakona, da umjetna vina zabrani). To je drugo pitanje.

Predsjednik (*zvoni*)*:* Molim, nemojte se razgovarati.

Na žalost, ja znam, da i zakon štiti umjetna vina, ali to je zlo. Ako se nevaram, ja sam i u zadnjem zasjedanju ovog visokog sabora predložio, da se taj zakon ukine, kao što sam stavio isti predlog i u carevinskom vieću u Beču, jer sam uvjeren, da dok bude taj zakon obstojao, naša vinska trgovina imati će velike, neprocjenjive štete. (*Odobravanje*).

Ovo sam, gospodo zastupnici, samo *en passant* spomenuo, da preporučim visokoj vladi, da u pitanjim, koja se tiču bitnih ekonomičkih interesa našeg naroda, odlučno i strogo postupa. Vlada može naći načina da barem u našoj kući zaprieči patvarenje našeg vina. Ako ona nema kod sebe kemika, da prosudi je li vino umjetno ili patvoreno, neko to učini preko svoje kemičke postaje u Splitu. U spomenutom slučaju visoka vlada morala je svakako uvažiti tužbu onih občina, koje su se njoj bile obratile radi patvaranja našeg vina.

U ostalom, gospodo zastupnici, ja se nadam, da novi poljodjeljski zavod u Splitu, osnovan na racionalnom temelju, i poduprt od nadležnih faktora, neće biti, kao što su većinom naši poljodjeljski tečaji, stablo bez ploda, već da će uroditi obilnim blagoslovom na korist zapuštenog našeg gospodarstva. A to ja od srdca želim. (*Odobravanje*).

Predsjednik: Rieč ima sada g. zast. D.r Čingrija.

D.r Čingrija: Ja ću se ograničiti samo na malo reči, jer ne bih hotio staviti s ovim predmetom na kušnju vis. kuću; ali ipak kano zastupnik s onih strana, gdje obstoji taj zavod, koji će se ukinuti, mislim, da ne mogu propustiti ovu sgodu, a da štogod o tom ne progovorim.

Tko zna pod kojim je prilikama bio onaj zavod uveden u Dubrovniku, neće se čuditi, da je g. Biankini bio onda prorok, kad je predvidjao, da će se doći do ovih posljedica, do kojih smo došli. Ja bih hotio, da se njegova proročanstva za drugi put isto tako obistine. Ovaj put bilo je lahko prorokovati.

Zaustavit ću se samo na tu opasku, da po ovom, što smo čuli po izvješću, kako ga je pročitao g. izvjestitelj, odbor zemaljski skupa sa vis. vladom ima utanačiti rok, kad će se zavod u Gružu ukinuti. Pošto se ne može taj zavod spasiti, a ne može se zagovarati niti da se uzdrži, jer ovo ne bi bilo drugo, nego da pravim reklamu, bilo za koju svrhu; to spasimo današnji položaj, dok je moguće, to jest, dok ne bude zaveden novi zavod, neka ostane onaj u Gružu: (*Glasovi*: To je naravno). Ima dosta stvari, što su naravne, a ipak ne budu naravne. Ja neću činiti kakva konkretna predloga, nego ću samo preporučiti zemaljskom odboru i vladi, da prištede zavod u Gružu, dok bude uveden novi. Po onom, što je rečeno u izvješću, zemaljski odbor i vis. vlada imali bi slobodne ruke i mogli bi ukinuti taj zavod baš ne čekajuć 3 do 4 godine, kako mislim, da je potrebno, dok se do toga ukinuća dodje, nego bi mogli to i sutra učiniti. To bi bilo stetno, pošto mislim, da i pravica zahtjeva, da se ima nekakvog obzira prema osoblju, koje danas ondje podučava i da oni ljudi ne ostanu od jednog časa do drugog bez službe. Na ovaj način, kako ja preporučam, mislim, da bi se mogla izvesti stvar gladko, jer, kad se novi zavod ustanovi, mogli bi se premjestiti tamo sadašnji učitelji iz Gruža. Šteta, što ćemo ju pretrpiti mi, ta treba da bude pretrpljena, jer vidimo i mi isti, da su prilike takove; onaj bo zavod sa četiri učenika ne može obstojati, pošto ta stvar traje već od nekoliko godina. U prvi mah bilo je, istina, 10 do 15 učenika, ali je taj broj padao, pak bi za koju godinu došao na ništicu. One posljedice, koje

je g. Biankini predvidjao, i ja sam predvidjao, ali kano dubrovčanin niesam ih mogao reći.

Predsjednik: Rieč ima g. zast. Milić.

Milić: Radi se ovdje o ukinuću zavoda u Gružu. Mi smo svi uvjereni o tom, da ovaj poljodjelski zavod u Gružu neodgovara obstojnostim, pošto ondje nema polja, nema oranica ni livada, gdje bi se mogli podučavati učenici. Ali onaj predjel ima znamenitih prihod ulja. Tamo su loze izginule u primorju; a kako je u Konavlju, to znamo, da je način prvobitan. Jedini proizvod sastoji im se u produkciji ulja. Kad već ovdje postoji jedan tečaj za uljarstvo, ja mislim, da bi bila šteta zapustiti ga i nedati prilike težacim, da se usavrše u uljarstvu. Ovo držim tim više, što pri zadnjoj izložbi ulja u Spljetu, gdje smo mislili, da će ulje nekih posebnika, kano u Orašcu i u Gružu, koji imadu tvornice i makine za proizvadjanje ulja, biti najizvrstnije. A što se je dogodilo? Najbolji proizvod bio je s Brača. Mi smo bili začudjeni. Vidite, da je tu još zaostala racionalna produkcija uljarstva. Zato slažem se sa g. zast. Zorem, Biankini-em i Čingrijom, koji žele, da jedna podružnica te obće poljodjelske škole ostane za samo uljarstvo u Gružu i da bi se ustrojio jedan zavod u velike, kako to u drugim državam biva, tim više, što polje spljetsko nema uvjeta za podučavanje u uljarstvu. Mi znamo, kakove su tamo masline. Jedino u kaštelanskom polju mogu uspjevati dočim ih u drugim ne obstoji. Kako će se u Sinju uzdržati tečaj za oranice i livade, tako će u Spljetu za voćarstvo i gojenje loze, ali uljarstvo bilo bi ovdje zapušteno, jer nema predmeta, na kom se može podučavati i razlagati primjere dobrog produciranja ulja i gojenja maslina. Dakle nuždno bi bilo, da se u predjelu, gdje se to najviše proizvodi, uzdrži jedna škola kano podružnica, kako će biti u Sinju za prenavedene grane gospodarstva, tako neka bude u Gružu za uljarstvo, koja bi bila u prilog onom pučanstvu i tako bi se dopunilo podučavanje u svim strukam gospodarstva.

Predsjednik: Želi li još tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. Vranković: Ovdje je, gospodo, po sriedi samo pitanje: ima li se ukinuti škola u Gružu i ustupiti učila, što se nalaze u njoj, novom zavodu. — Ja mislim, da smo u tom pitanju svi na čistu; jer su gospoda predgovornici priznali, da zavod u Gružu ne može ostojati. U mom izvješću ja sam napomenuo, da je g. nadzornik poljodjelstva sastavio obći program za cielo poljodjelstvo u Dalmaciji. Ja kano predsjednik poljodjeljskog pokrajinskog vieća imao sam sreću, da prisustvujem razlaganju tog programa i mogu vas uvjeriti, da se on na široko bavi poljodjelstvom, a na osobit pak način uljarstvom, kojemu je namienjeno nekoliko tečaja i zavoda, kako da se podigne. O tom će imati prilike da razpravlja odbor zemaljski i visoki sabor, kad bude dovršen ovaj program te ćete moći naći podataka za dalnje vaše preloge, koje bi namjeravali učiniti, u svrhu da se što učini za podizanje ulja.

G. Biankiniju reći ću, da je škola u Sinju udešena tako, kako odgovara našim priliam i da bude učenika radnika, koji bi prisustovali neko vrieme pokušajem, u zavodu mogu naći i hranu. Tim je dana prigoda najnižem seljčkom štaležu, da se može okoristiti ovom školom.

Reći ću malo rieči g. Miliću. Pokuša, što su se lani učinili glede ulja, bili su odbrani baš glede položaja maslina. Sam g. prof. Mingiolli rekao je, da najbolje ulje pripada pedjelima, t. z. umjerenim. Zato nije čudo, da je ulje bračko nadmašilo ono dubrovačko, u toliko su naime na Braču okolnosti povoljnije za ulje. Ima i u spljetskoj okolici dosta maslina. Tako u kaštelanskoj, makarskoj i drugim.

Predsjednik: Sada prelazimo na glasovanje. Namjeravam staviti na glasanje uposebno svaku točku predloga zemaljskog odbora Zemaljski odbor predlaže. (*Čita točku* a.)

Koja gospoda pristaju na to, neka zvole ustati. (*Ustaje većina*). Predlog je primljen. (*Čita točku* b.).

Koja su gospoda za to, neka izvole stati? (*Ustaje većina*). Predlog je primljen.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda (*čita*): Izvješće zemaljskog odbora, kojim priobćuje zaključke prihvaćene od osobitog povjerenstva u Trstu sazvanog, koje se je bavilo pitanjem, kako da se razvije ribarstvo niz dalmatinske obale.

G. izvj. zast. Vranković neka izvoli pročitati izvješće.

Izvjestitelj Vranković (*čita*):

Br. 7192.

Visoki Sabore!

Početkom listopada bilo jo sazvano u Trstu osobito Pavjerenstvo, da se bavi pitanjem kako bi se niz naše obale moglo razviti ribarstvo. U tome Povjerenstvu sudjelovao je kao poslanik Odbora Zemaljskoga gospodin prisjednik Ivan Vranković.

Razprave i zaključci Povjerenstva bjehu sakopljeai u priloženoj knjizi, koja se podnosi na znanje Visokome Saboru.

Za razloge u razpravi iztaknute Odbor Zemaljski odobrava pomenute zaključke, uvjerenjem da kad bi ih Visoka Vlada prihvatila, bio bi osiguran napredak ribarstva, koje sačinjava, može se reći, jedini obrt naše pokrajine.

Nego, predloženi zaključci postigli bi veću vriednost, kad bi ih podupro kod Vlade i Visoki Sabor, i možda dodao uz zahtjeve Povjerenstva kakav novi predlog.

U tu svrhu nek izvoli Visoki Sabor ovo izvješće izručiti jednome Odboru, da se o predmetu izrazi.

Zadar, dne 23 decembra 1896.

Predsjednik
D.r Gajo F. Bulat

Izvjestitelj
Vranković.

Ja bih predložio, da se ovo izvješće ustupi upravnom odboru.

Predsjednik: Želi li tko govoriti o formalnom predlogu? — Nitko. — Razprava je zatvorena. G. izvjestitelj predlaže, da se ovo izvješće ustupi upravnom odboru. Gospoda, koja su za to, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Predlog je primljen.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda (*čita*): Izvješće zemaljskog odbora o uvedenju za drugih šest godina posebne odredbine na vino, pivo, žeste osladjene i neosladjene u području obćine Tivatske.

G. izvj. Simić neka izvoli čitati izvješće.

Izvj. Simić (*čita*):

Br. 4431.

Visoki Sabore!

Na 22 januara 1897 istječe šestogodišnji rok pobiranja odredbine od nov. 90 na pivo, od fl. 1 na vino, od fl. 4 na neoslagjene žeste, od fl. 4:50 na žeste oslagjene, za svaki ektolitar, što se na malo prodaje u korist i području općine Tivatske, a to usljed zaključka 22 Oktobra 1890 Visokoga Sabora, odobrenog Previšnjom odlukom 22 Januara 1891.

Pošto općina Tivatska nije podložna potrošarini, te nemože da se okoristi odnosnim prerezima i odredbinama, a nema nikakvih drugih prihoda, osim prireza na izravne poreze, koji su bili odmjereni i odobreni za cijelo prošlo šestogodišnje doba u razmjerju od 100 %, općinsko je vijeće Tivatsko u redovnoj sjednici 10 Maja 1896 jednoglasno zaključilo, da se za druhih 6 godina pobiraju u korist općine slijedeće odredbine, za svaki ektolitar:

Vina	fl.	1:—
Piva	„	2:—
Žesta neoslagjenih	„	4:—

Oslagjenih žesta . „ 4:50

Proti tom zaključku, redovno proglašenom, nije podnešeno utoka, ali na primjetbi Zemaljskoga Odbora, da eventaalno, nebi se postiglo Previšnje odobrenje na povišenoj odredbini na pivo, od novč. 90 na fi. 2, za svaki ektolitar, Upraviteljstvo općine Tivatske, pridruženim izvještajem 25 Julija t. g. Br. 300, pristaje da se odredbina na pivo ograniči na 90 novč. kao i do sad.

Pogledom na to, čast je Zemaljskome Odboru predložiti Visokome Saboru slijedeći zaključak:

Uoblaštena je općina Tivatska i na dalje pobirati, za drugih 6 godina, odredbinu od nov. 90 na pivo, od fi. 1 na vino, od fi. 4 na neoslagjene žeste, od fi. 4:50 na žeste oslagjene, za svaki ektolitar, što se na malo prodaje u području općine Tivatske.

Zadar, 26 Oktobra 1896.

Predsjednik
D.r Gajo F. Bulat.

Izvjestitelj
Simić.

Predsjednik: Otvorena je razprava o predlogu zemaljskog odbora. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Stavljam glasanje predlog zemaljskog odbora, kojj glasi: (*čita predlog*).

Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Predlog je primljen.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda (*čita*): Izvješće zemaljskog odbora o uvedenju posebne odredbine na uvoz masta i graždja u grad Dubrovnik.

Neka izvoli izvj. g. Vranković pročitati izvješće.

Izvj. Vranković (*čita*):

Br. 2412.

Visoki Sabore!

U sjednici 27 decembra 1895 Občinsko je Vieće u Dubrovniku glasovalo da se uvede taksa na mast, što se uvozi u grad, ostavljajuć Upraviteljstvu de opredieli iznus takse, koja svakako da ne bude niža od 50 nevč. za svaku metričku centu.

Kako nije bilo dokazano iz dostavljenih spisa da je taj zaključak bio redovito proglašen, i da se dopune neki podatci u pogledu točnosti zaključka, Odbor Zemaljski, svojom odlukom 9 januara 1896 Br. 6656, tražio je da mu Občina posvjedoči da je zaključak bio redovito proglašen i da proti njemu kroz rok opredieljen u §.u 89 Ob. Pr. nije bilo dostavljeno utoka. Tražio je takodjer da mu Občinsko Upraviteljstvo javi namjerava li uvesti taksu stalno, oli za odredjeno vrieme, da dokaže gubitak u prihodima potrošarine usljed uvadjanja masta, i napokon da naznači koju novčanu svotu ima nade utjeravati od takse na mast.

Ovim se je nalozim Občinsko Upraviteljstvo odazvalo svojim izvješćem 24 februara 1896 Br. 76. Nego, pošto zasjedanje Visokog Sabora godine 1896 kad su spisi stigli, bilo je svršilo, Odbor novom odlukom 16 marča 1896 Br. 1287, naredio je Občinskom Upraviteljstvu da iznova stvar dostavi na razpravu Občinskom Vieću, eda ono opredjeli mjeru takse, kao što je s prvim zaključkom bilo dalo nalog Občinskom Upraviteljstvu.

Novi zaključak bi primljen u sjednici 30 ožujka 1896, u kom bi odredjeno da se taksa uvede stalno u mjeri od 50 novč. za svaku metričku centu masta, ili groždja, što se uvozi u grad Dubrovnik, i da se ne smije uvoziti prosto od takse više od 25 kilogr. groždja.

Proti ovom zaključku ne bi dostavljeno utoka, a proglašen je redovito.

Iz priloženih spisa proiztiče pak:

Da od nekoliko godina, usljed razvitka vinogradarstva u okolici, uvadja se u Dubrovnik od prilike 5100 konja masta, koji davaju oko 3825 hektolitara vina;

Da to vino, smanjujuć uvoz u grad vina po moru, računajuć i odredbinu na prodaju, nosi manjak od f. 3519 prihodima potrošarine;

Da pri potrebam Občine, ta razlika od f. 3519 treba na koji način da podmirena bude; a da se to izravnanje nemože drugačije postići, u koliko povišenje ostalih prireza donielo bi više tereta nego li naumljena taksa;

Odbor, priznajuć važnost navedenih razloga, i obzirom da ukupni trošak odlomka Dubrovnika za god. 1896 iznosi svotu od f. 49502:62 nč., i da nema nade da će se taj trošak vremenom umanjiti;

Da za pokriti tu svotu udaren je prirez na potrošarinu u iznosu od 100 %, razmjerje koje se prekoračiti ne da;

Da prirez na izravne poreze u odlomku Dubrovniku odmjeren je su 70½ %, i da obzirom na nepovoljne okolnosti onog grada, nebi se povisiti mogao.

Da je sasvim pravo, da manjak od f. 3519, na mjesto da se porazdieli na ostale prireze, bude podnesen sa strane onih producenata, koji se koriste prenosom masta, i baš tim načinom prouzrokuju manjak, jer bi istu svotu imali podmiriti, kad bi mjesto masta prenosili u grad vino.

Odbor Zemaljski ima dakle čast predložiti Visokome Saboru sliedeći zaključak na odobrenje:

„Uoblaštena je Občina Dubrovačka utjeravati odredbinu od 50 novč. na svaku metričku centu mas'a i grožđja, što se uvozi u grad.

Ne smije se uvoziti prosto od takse gorenaznačene više od 25 kilograma grožđja".

Zadar, 4 Julija 1896.

Predsjednik
D.ru **Gajo Bulat**

Izvjestitelj
Vranković.

Ja bih predložio, da se i o ovom predmetu odmah predje na meritornu razpravu.

Predsjednik: Razprava je otvorena. Želi li tko govoriti o predlogu zemaljskog odbora? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Stavljam na glasovanje predlog zemaljskog odbora, koji glasi (*čita predlog*).

Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje večina*). Večina. Predlog je primljen.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda (*čita*): Izvješće zemaljskog odbora, da se za nekoliko godina odredi štipendij od fior. 300 za mladiće iz Dalmacije, koji hoće da izuče živinarstvo.

G. izvjestitelj Korlaet neka izvoli čitati izvješće.

Izvj. Korlaet (*čita*):

Br. 5199.

Visoki Sabore!

Otrag dvie godine razpisao se je bio natječaj na izpražnjeno mjesto c. k. kotarskog živinara na Metkoviću, pa i ako je s istim skopčan priličan unos, nije se ipak našao ni cigli natjecatelj, koji bi ga bio zatražio. Ovo se pako nema pripisati tomu, što se je valjda radilo o Metkoviću, kao mjestu, koje sa zdravstvenog pogleda nije na najboljem glasu, jer kad se je razpisivao natječaj i za druge kotare, ili dotični

natjecatelji nebi bili vješti našem jeziku, ili nebi bili za tu struku podpuno sposobni, no ih se moralo ipak u službu primati, i ako prevremeno, s oskudice usposobljenih sila.

Ovo doista ne biva na korist pučanstva, koje se zanima gospodarstvom, a poimence marvogojstvom, i koje se — kao što se obično kod nas dogadja — ne zna pomoći ni u običnim marvinskim bolestima, a nekmoli bi znao kad se u blagu pojavi kakva pošast, s koje ne riedko narod pretrpi znatnih, šteta, koje bi se možda bile predusrele, da se je na vrieme s blagom postupalo. kako je trebalo, da su se upotrebila ona sredstva, što ih znanost u tu svrhu propisuje i koja su se morala upotrebiti, da se pošast uztukne, da joj se na put stane i širenje zaprieči.

Pokle se pako oskudica živinarâ ne osjeća samo kod nas, nego u manjoj ili većoj mjeri i po drugim krajevima naše Monarhije, da se istoj po mogućnosti što prije doskoči, svake se godine razpisuje natječaj na nekoliko državnih podpora za mladiće, koji bi željeli izučiti dotičnu struku. Visoko c. k. Namjesništvo u Zadru, uzamši u obzir na naše priliko, obratilo se je, istina, na Visoko Ministarstvo molbom eda bi se, kod podieljivanja istih, osvrćalo osobito na kandidate iz Dalmacije; al ovo nije dosta, sve kad bi se molba i uvažila, već treba da se i mi ugledamo u druge pokrajine, koje sa svoje strane takodjer diele u tu svrhu podporâ, pa i mi bar jednu za nekoliko godina u istu svrhu namjenimo.

Obzirom dakle na iztaknuto, čast je Zemaljskom Odboru predložiti Visokomu Saboru: „da se za nekoliko godina odredi stipendij od fiorina 300 za vriednije i marljivije mladiće iz Dalmacije, koji bi htjeli izučiti živinarstvo“.

Zadar, 4 oktobra 1897.

Predsjednik
D.r Gajo Bulat.

Izvjestitelj
Korlaet.

Predsjednik: Otvorena je razprava o predlogu zemaljskog odbora. Rieč ima g. zast. Biankini.

Biankini: Visoki sabore! Ja ću glasovat proti ovomu predlogu slavnog zemaljskog odbora. (*Prigovaranje. — Glasovi: Zašto?*) Odgovorit ću odmah zašto. Zato, jer mislim, da se mi prije moramo brigati za ljude, pa onda za živine.

Na žalost, moramo priznati, gospodo zastupnici, da je naša zdravstvena služba u Dalmaciji još mnogo nesavršena. Mi znamo, da u neka sela liečnik nikada niti nezalazi, jer nevoljni težak nema čim da ga plati. Znano, da u mnogim selima narod umire, a da i nevidi liečnika. Znamo, da mnoge siromašne naše občine nemogu da uzdržavaju liečnika. Mi dapače često čitamo baš smješnih natječaja za liečnička mjesta u službenim novinama, jer občine po vladinom nalogu, moraju, te natječaje za liečnika otvarati, ali mu nudjaju godišnju plaću od fior. 400, sigurno da se za tu plaću neće njedan liečnik prijaviti.

Prije nego dakle stanemo misliti se da našom kesom stvaramo živinare, cienim, da bismo se imali misliti za narod, a da najprije narod bude u potrebi imao liečnika, koji će mu zdravlje sačuvati.

U ostalom ja nisam protivan živinarim; priznajem, dapače, koliko su i oni potrebiti, i ja bih želio, da u našoj zemlji bude što više živinara, da u potrebi lieče marvu, to jedino blago znatnog diela našeg naroda. Nego ja sam uvjeren, da je vladina dužnost brigat se za živinare i davat podpora za njihov odgoj Ako ovako država bude svaki čas na nas prtila svakojake troškove — danas za živinare, sutra za hydrografičku postaju, prekosutra za malu obrtničku školu — kako ćemo mi moć odoljeti svim tim teretima? Morati ćemo opet povisit pokrajinski prirez, proti kojemu se narod i ovako težko tuži.

Ja mislim, da neke troškove, kô što je ovaj za odgoj živinara, zemlja nema uzeti na se

nipošto pak naša zemlja, koja je bila i jest toliko od vlade zanemarena, te nemože i za živinare trošiti iz pokrajinske blagajne, kô što mogu valjda druge zemlje, koje su puno naprednije od naše, jer su puno bolje bile njegovane od visoke vlade. Obzirom dakle na naše tiesne ekonomičke okolnosti uslijed kojih mi nemamo novaca, da trošimo i za živinarske stipendije; obzirom na to, da svaka kulturna država ima dužnost, da providi občim potrebam narodnog gospodarstva; obzirom na to, da ako mi budemo mogli ikako pomoći zdravstvu u zemlji najprije moramo da mu pomognemo u koliko se direktno tiče zdravlja naroda našeg, ja ću glasovati proti ovom predlogu.

I tim više, što sam se baš danas sgrozio, kad sam pročitao u „Katoličkoj Dalmaciji“, da je u liepoj i naprednoj varoši Vodičkoj, lanjske godine pučanstvo spalo za 46 osoba. A pazite, gospodo, da je u Vodicam narod prilično dobrostojan, da uredno žive i marljivo radi. Istina je, da se spadanje pučanstva dade tumačiti pošašću, ali je svakako pojav, pred kojim se moramo zamisliti jer nam kaže, koliko su još naše zdravstvene uredbene savršene. Prošle gedine harala je grlica u Vodicam. U istinu, nije mi poznato, je li tu bio liečnik, i je li se upotriebio Beringov serum; ali veliki broj umrle djece kaže nam svakako, da zaostajemo i pri novim iznašašćim znanosti.

Mi imamo u Dalmaciji liepi broj kotarskih liečnika. Izmedju njih ima umnih i revnih ljudi, ali svi ti kotarski liečnici narodu u nevolji ništa ili sasvim malo pomažu. Naše kotarske liečnike ubija birokratičko piskaranje. Dok kotarski liečnik u uredu piše izvješća da se znade koliko ih se je u kotaru rodilo, umrlo i t. d., na selu narod umire bez liečnika. Takovi c. k. kotarski liečnici praktično nepomažu narodu. Ja bih želio, da se naši kotarski liečnici nezaliću u sela samo onda kad bukne kakva pošast, i to za čas ili za jedan dva puta, nego svake sedmice da redovito obilaze barem ona sela, koja nevide nikad liečnika. Na taj način oni bi mogli bit od pomoći nevoljnom narodu, i njihovo zvanje bilo bi doisto plemenito.

Predsjednik; Želi li još tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Rieč ima g. izvještitelj.

Izvj. Korlaet: Ja ne bih imao ništa protivna, da bi se ustanovio koji štipendij i za one mladiće, koji uče liečničtvo; ali za to se brinu drugi i štipendija ovakovih imamo prilično, dočim za živinare nema ih nego sasvim malen broj, i to državnih.

Što se tiče občina, koje da nisu u stanju uzdržavati niti liečnika, odgovorit mi je, da su same tomu krive jer: tko im govori, da se ciepaju,? Pa i tako, da se sastane zajedno više mjesta, mogli bi držati liečnika. Kad bi se n p. dvie do tri občine u tu svrhu dogovorile, tada ne bi trebalo snizivati plaću liečnicima na fior. 400, nego bi se mogli prilično plaćati, a tada bi ih se našlo, koji bi tražili službu.

Na primjetbu, da je država sama dužna brigati se za živinare, reći ću, da je to istina, pak zbilja zvamo, da je kod svakog kot. poglavarštva namješten po jedan živinar, ali on ne može da svuda doskoči, s tog bi veće občine morale imati svoga. Spljet imade svog živinara i to je možda jedina občina u cieloj Dalmaciji, koja ga ima. Može li pak jedan živinar u cielom kotaru doskočiti svim potrebam, kad je navlastito nužda? Ja mislim, da ne može, pa da bi i s tog obzira od potrebe bilo da se bar veće občine istim obskrbe.

Tko je u Zagorju živio znade, kako tamo često vladaju na blagu pošasti, koje prouzrokuju silnih šteta: a što je tomu krivo? Dobrim dielom to, što seljani neznadu načina, kako da se u tim prilikama pomognu, a kad bi imali koga, da ih u tom pouči, bili bi poštedjeni, i ne bi često put skapali od biede. U nekim krajevima blago je drugi posjed, i jao ti se tamašnjim žiteljima, ako ih ovo izda, jer, i ako se ne bi moglo kazati da od blaga imaju jedini dohodak, imaju doista glavni.

Što se tiče umiranja u Vodicam, neznam, kako stvar stoji, ali mi je poznato da se to imade i nešto pripisati vodi, kao što mi je takodjer poznato, da občina imade liečnika.

Preporučam predlog zemaljskog odbora.

Predsjednik: Stavljam na glasanje predlog zemalj. odbora, koji glasi (*čita predlog*).

Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Predlog je primljen.

Prelazim na 17 točku dnevnog reda (*čita*): Izvješće zemalj. odbora o doprinesku k troškovim za hidrografičnu službu u Dalmaciji.

G. izvj. Korlaet neka izvoli čitati izvješće.

Izvj. Korlaet (*čita*):

Br. 6953.

Visoki Sabore!

Kad su se stale uredjivati bujice i potoci; prošušivati močvare i blata; izvadjati u obće radje koje smiraju na poljodjelske poboljšice kao i na nabavu pitke vode itd. oćutjela se je potreba, da bi pri izradjivanju osnova za dotične radnje, trebalo imati nekih podataka, koji bi služili za podlogu tim osnovama, da i radnja bude lakša, i da se uspješnije izvadja.

Ovo je valjada sklonulo Visoko c. k. Ministarstvo unutrnjih posala, te je dogovorno s ostalim c. k. Ministarstvima odredilo, nek se u svim zemljama, zastupanim na Carevinskom Vieću, ustanove hidrografične službe, koje su i stupile već u život početkom II polugodišta 1895.

Cilj je ovim službama označen jur u § 1. odnosne ustanove, koji medju ostalim stvarima kaže, kako je zadaćom hidrografičnoj službi, da sustavno sakuplja i popunjava teorektičke i praktičke podatke, koji su potrebiti, da se uzmognu valjano riešavati sva tehnička pitanja, koja zasiecaju u radnje oko voda; da pribavlja one podatke, koji su nuždni, a da se sastavljaju i ocjenjuju projekti, koji se tiču poboljšice tla, saobraćaja u unutrašnjim vodama; da se preprieče haranja, štetne poplave itd.

Za obskrbu hidrografične službe ponamjestit će se u našoj pokrajini 40 ombrometričkih stanica za motrenje kolikoće oborina, a 17stanica za mjerenje voda.

Potreba ovih djelomičnih izvida pokazala se je u zemlji već zadnjih godina uslied različitih uredjenja bujica, kao i u pojedinim uredjenjima voda za poboljšanje tla, pa dopokon i za tehničke osnove javnih čatrnja, radi česa se ne može, a da se s veseljem ne pozdravi ova svakako napredna ustanova hidografične službe, kojom će se odsele redovitim i sustavnim načinom omogućiti unapredjenje i vodjenje hidrometričkih opažanja i dotično proučavanje.

Ako se dakle priznaje važnost ove nove službe za zemlju, naravno sliedi, da je i zemlja dužna doprinositi svoj dio za troškove isb. Za nagradu motriteljima; naplatu tehničkih i drugih pomoćnika; za pokriće uredovnih potrebština pregledna putovanja, ustanovljenje ljestava zamjerenje visine vode, za nabavu spravâ itd. troškovi bi imali iznositi fiorina 4080 i pokrajina bi morala sutjecati s polovicom toga iznosa. Nego uzamši obzir s jedne strane na ograničene prihode zemlje, a s druge opet na tolike troškove, što ih mora uzdržavati i koji od godine do godine sve to većma rastu, Zemaljski Odbor cieni, da bi zadosta bilo, kad bi zemlja u susret došlo s $1/4$ dielom rečenog iznosa, u kom se je smislu Odbor i izjavio, pa mu je stoga dočasti predložiti Visokomu Saboru, neka izvoli odobriti, da se za hidrografičku službu u Dalmaciji sutječe za nekoliko godina s četvrtim dielom odnosnih troškova, ali u največem iznosu do fior. 1000 na godinu.

Zadar, 11 Siečnja 1897.

Predsjednik
D.r Bulat.

Izvjestitelj
Korlaet

Predsjednik: Otvorena je razprava. Rieč ima g. zast. Biankini.

Biankini: Visoki sabore! Ja nemislim govoriti ob ovom predmetu dnevnog reda, već jedino hoću da označim stanovište, koje ja i moji drugovi zauzimljemo prama ovim neprestanim nametima, koje nam vlada stavlja za svaku i najmanju koristostnu stvar, koju hoće da učini zemlji. Ti nameti bit će shodni i podnosljivi za druge zemlje, ekonomički krjepke i napredne, ali za našu doisto nisu. Podjemo li ovako napried, i bude li nam visoka vlada ovako svaki čas pitala doprinose sad za jednu industrialnu školicu, sad za živinarske gojence, sad za ovo, sad za ono gdje ćemo doći? Dokle će poskočiti naš pokrajinski proračun?

Ja mislim, da bi obzirom na naše težke ekonomičke okolnosti imali jednom za uvjek izjaviti, da pokrajina nije u stanju, da doprinaša u ovake svrhe. Mi imamo pravo da kažemo visokoj vladi, koja je za toliko godina zanemarivala ovu našu zemlju: da ćemo i mi doprinašati kao i druge pokrajine, i za hidrografičnu službu, i za živinare, i za štogod hoće, kad ona učini za našu zemlju ono što je učinila za druge. Nek u tom pravcu visoka vlada radi, pa kad za nekoliko godina vidimo plodove njezina rada, kô što ga vide ostale zemlje monarkije nek nam slobodno naprti novih tereta, jer onda ćemo ih moć i podnositi, onda ćemo moć doprinašati kô što obično doprinašaju druge zemlje. Ali dok smo ekonomično slabi, i ne našom krivnjom, nek se štede naše slabe sile. Ovo je moje stanovište i mojih drugova stranke prava.

Predsjednik: Pošto nema drugog predloga, nego predlog zemalj. odbora, ja ću ga staviti na glasanje. Predlog glasi (*čita)*:

Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Predlog je primljen.

Prelazim na 15, sada 16 točku dnevnog reda (*čita*): Izvješće zemalj. odbora, da se odrede dvie pripomoći, od fior. 500 svaka, za obrtničke škole u Zadru i Dubrovniku.

Neka izvoli izvjestilj gosp. Korlaet pročitati izvješće.

Izvj. Korlaet (*čita)*:

Br. 6464.

Visoki Sabore!

Na predlog c. k. Namjestništva, Njegova je Preuzvišenost Gospodin Ministar za bogoštovlje i nastavu još godine 1894 odobrio bio u načelu, da se u Zadru i Dubrovniku ustanovi po jedna obrtnička škola usavršenja i izjavio se sklonim, da će ih podupirati što moguće više, doznačivanjem podporâ prama zazpoloživim sredstvima. S nekih nepredvidjenih zaprieka medjutim ova se nakana nije mogla odprije privesti u djelo, već će to sliediti početkom godine 1897.

Što bi za zagorske naše krajeve bie ratarske učionice, to, može se reći, da su zla gradove obrtničke, a da li se od istih čuti živa potreba, nek bude dokazom već samo to, što izim slične večernje škole u Spljetu, u cieloj Dalmaciji ne obstoji ni jedna cigla učionica te vrste. Spomenutim će se dakle dvjema bar donekle doskočiti ovoj oskudici i dati liepa prigoda mnogim našim mladićima, da se u svom zvanju usavrše bez golemih žrtava i silnih troškaka, kojim su se do sada morali podvrgnuti, te su željeli doći do žudjena cilja, a da se drugo i ne spominje.

Kao pripomoć za uzdržavanje tih učionica, dotične su se občine izjavile spravnim da će svake godine doprinositi svotu od fior. 300, a trgovačke komore opet po fior. 100; no to je još sve malo, pa je pravo da i pokrajina u susret dodje troškovima sa jednom pripomoći, za koju se je Zemaljski Odbor već izjavio, pa mu je sada čast predložiti neka Visoki Sabor izvoli odrediti, da se od godine 1897 unapried udieljuje iz pokrajinskih sredstava pripomoć od fior. 500 na godinu za svaku od dviju obrtničkih škola usavršenja u Zadru i Dubrovniku.

Zadar, 1 decembra 1896.

Predsjednik
D.r Bulat.

Izvjestitelj
Korlaet

Predsjednik; Otvorena je razprava. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Stavit ću na glasovanje predlog zemaljskog odbora, koji glasi *(čita):*

Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*) Predlog je primljen.

Pošto namjeravam izbrisati 16 točku dnevnog reda i ne staviti ju na dnevni red, što je slobodno predsjedniku, a gradiva više nemamo, to ću zatvoriti sjednicu. (*Biankini: A zašto?*) Zato, jer valja da se još razpravi predmet kod zemaljskog odbora.

Prije nego zatvorim sjednicu valja da izjavim vis. saboru, kako više gradiva nema kod mene, dok odbori što ne priprave. Stoga preporučam odborim, da se stave na rad, da budem u stanju u ponedjeljak držati sjednicu. Ovom preporukom zatvaram današnju.

(*Svršetak u 12 sati 7 čas po podne*)

III. Sjednica dneva 1 Veljače 1897.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika druge sjednice. — Navještenje molbenica Upiti na Vladu i odgovori. — Odobrenje konačnih računa za god. 1895 raznih zemaljskih zaklada. — Isto. mirovinske učiteljske zaklade. — Isto. zemaljske učionske zaklade. — Isto, zemaljske zaklade. — Isto, zaklade za poljodjelske poboljšice Kraljevine Dalmacije. — Isto, zemaljske poljodjelske zaklade. — Izvješće Zemaljskog Odbora glede o životvorenja pokrajinskog veresijskog zavoda Razprava i glasovanje zakonske osnove kojom se opredjeljuje rok za utoke u šumarskim kaznenim prekršajim. — Razprava i glasovanje proračuna za god 1897 mirovinske učiteljske zaklade. — Drugo i treće čitanje zakonske o uredjenju bujice „Vedrine" i jaruga „Lepetica" „Gardun" „Haring pod" i „Stazina glavica" u području Občine Sinjske.*

(*Sjednica nastaje u 6 s. 20 čas. po podne*).

Predsjedava: podpredsjednik **D.r Radoslav Kvekvić.**

Tajnici: *Antun Mrkušić i D.r Tomić-Micheli.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: ces. kr. namjestništveni podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. kr. dvorski savjetnik **Dragutin-Maria Truxa**; c. kr. namjestništveni savjetnik **Nikola Nardelli**; c. kr. pokrajinski školski nadzornik **Josip** vitez **Peričić**; c. kr. kotarski povjerenik **Lavoslav Golf.**

Podpredsjednik (*zvoni*): U zakonitom smo broju. Otvaram sjednicu.

Dužnost mi je, da javim Visokom Saboru, da je na žalost naš predsjednik malo obolio, ali nadamo se, da nije ništa težko, te ćemo ga opet brzo medju nama vidjeti, a u to ću ja imati čast predsjedati Visokom Saboru.

Imam čast predstaviti Visokom Saboru pokrajinskog školskog nadzornika viteza Peričića i g. kot. povjerenika Lavoslava Golfa.

Molim g. tajnika, da pročita zapisnik zadnje sjednice.

Tajnik Mrkušić (*čita zapisnik II.e sjednice*).

Podpredsjednik: Ima li tko šta da primjeti sada pročitanom zapisniku? — Nitko. — Zapisnik je odobren.

Prispjelo je nekoliko molba. Molim g. tajnika Mrkušića, da im izvoli navjestiti sadržaj.

Tajnik Mrkušić (*čita*):

Br. 60, Petra Čapine, za oprost pokrajinskih i občinskih prireza na školu u Podbablju; Br. 61, Terezije ud. Stazić, za povišenje mirovine; Br. 62. Marte ud. Šarić, za novčanu pripomoć; Br. 63, Vicka Kurira, bivšeg učitelja, za udieljenje izvanredne mirovine od fiorina 815; Br. 64, Ruže Marcocchia, za povišenje mjesečne podpomoći; Br. 65, Klare ud. Radičić, za pripomoć; Br. 66, Brlanga Antuna, za podporu; Br. 67. Vicka Rendića, za izvanrednu podporu; Br. 68, Slavimira Grančarića, za pripomoć; Br. 69, Hrvatskoga starinarskoga družtva u Kninu, za podporu; Br. 70, Leticie Gioia, za podporu; Br. 71, Angeline Luzzi, za pripomoć; Br. 72, Vjekoslava Radimira, za pripomoć; Br. 73, Virgilia Meneghella-Dinčić-a, za godišnju pripomoć; Br. 74, Asylnog društva bečkog sveučilišta, za podporu; Br. 80, Josipa Rakamarića učitelja, za pripomoć; Br. 82, Ljudevita Seiferta i Pateria Benića, za povišenje stanarine;

Br. 83, Vicka Cicvare, za povisenje ciene na meso; Br. 84, Antice ud. Dinka Ljubića, za podporu; Br. 86, Dušobrižnikâ Pokrajinskih Bolnica, za izjednačenje plaća i mirovina, kao neodvisnim dusobrižnicim koje c. k. Država obskrbljuje; Br. 90, Tonke ud. Novak, za povećanje mirovine.

Podpredsjednik: Sve će ove molbe biti predane dotičnom odboru.

Primio sam jednu interpelaciju od častnog g. zast. viteza Trigarija i dr. i molim ga, da ju izvoli pročitati.

Trigari (*čita*):

Interpellanza al governo di S. M.

Non si può sconoscere l'interesse col quale l'eccelso i. r. governo marittimo continuamente provvede e favorisce la navigazione ed il movimento commerciale marittimo, specialmente con la costruzione di fari, rive, moli, dighe ed altri lavori, ed il grande progresso che in tale riguardo si va facendo.

Si conviene che a tutti i bisogni non può esser tosto e contemporaneamente soddisfatto; ma non v'è dubbio che nella scelta dei lavori, specialmente di moli, dovrebbero avere la precedenza quei luoghi dove il bisogno è maggiore.

Fra tutti i villaggi del circondario di Zara, quelli, che hanno un maggior numero di barcolame, e quindi il maggior bisogno di un porto per ricoverarlo, sono i villaggi di Pogliana e di Santa Eufemia, posti sull'isola di Ugliano, e questi villaggi, le cui barche superano il numero di cento, non hanno nè un porto, nè un mandracchio, nè un molo, che serva a queste di difesa.

È da molti anni che essi pregano per un tale lavoro, e per questo devono esser stati fatti anche i necessarî rilievi; ma ancora nulla è stato eseguito, mentre si vede che in villaggi, che non hanno barche, od un numero assai limitato, tali lavori, che per i villici stess non hanno quindi qualsiasi importanza, vengono eseguiti.

È vero che anche questi giovano alla navigazione, rendendo più facili gli approdi e la poggiata a bastimenti che percorrono il canale, e quindi si deve riconoscere sotto tali aspetti la loro utilità; ma, ciò che non si può riconoscere, è la preferenza che vien loro data in confronto ad altri, di una importanza assai più rilevante.

I sottoscritti si permettono perciò di interpellare il governo di S. M.:

Consta all'i. r. governo della grande ed urgente necessità di un molo nei villaggi di Pogliana e S. Eufemia, che hanno un forte numero di proprie barche, senza avere un luogo dove ricoverarle?

È disposto l'i. r. governo a provvedere perchè quanto prima, ed a preferenza di altri luoghi con minor numero di barche, siano iniziati i necessarî lavori, onde rimediare a tale mancanza?

Trigari — Dr. Ghiglianovich — Dr. Zliotto — Dr. Salvi — Dr. Smerchinich — Dr. Lubin.

Podpredsjednik: G. namjestničtveni podpredsjednik plemić Pavić ima rieč.

Vladin povj. Pavić: A questa interpelanza avrò l'onore di rispondere in una delle prossime sedute. (*Čita*):

Nella seduta dietale del giorno 27 gennaio 1897 gli onorevoli signori deputati dr. Lubin e compagni diressero all'i. r. Governo la seguente interpellanza.

I. Constano al Governo di Sua Maestà i lamentati inconvenienti riguardo al porto ed alla „fossa“ di Traù, nonchè al ponte che congunge la città colla terraferma?

II. È disposto il Governo di Sua Maestà di raccomandare al Governo marittimo l'escavo del porto e della „fossa“ di Traù, e la costruzione in ferro del ponte che congiunge la città alla terraferma?

III. È disposto il Governo di Sua Maestà di promuovere nella cerchia delle proprie attribuzioni, all'uopo di ottenere il risanamento progressivo di Traù, l'imboscamento dell'isola Bua, già felicemente iniziati parecchi anni addietro?

Perciò che concerne il porto di Traù, l'Eccelso i. r. Ministero del Commercio ha ancora nel 1895 approvato il progetto per la prolungazione della riva dal casello sanitario al Castel Camerlengo, ed essendo stato compreso nel preventivo dello Stato pro 1896 la prima rata del rispettivo dispendio, venne nell'ottobre 1896 principiato il lavoro. In quanto poi agli escavi nel porto stesso, l'i. r. Governo marittimo ancora nel 1894 ha dichiarato che, dopo l'assunzione in propria regia dei lavori di escavo in generale — locchè è nel frattempo avvenuto — gli sarà più facile di eseguire lavori di tale genere; ed anche in seguito alla presente interpellanza la Luogotenenza raccomanderà questo argomento al competente Governo marittimo.

Relativamente alla cosidetta „Fossa“ di Traù, essendo rimaste infruttuose le lunghe trattative anteriormente corse fra i vari fattori cointeressati, venne in questi ultimi anni da parte del Comune iniziato il lavoro coi propri mezzi e con qualche sussidio del Governo marittimo e della Marina di Guerra, ed essendo tale lavoro lodevolmente progredito, la Luogotenenza si trovò indotta a proporre all'Eccelso i. r. Ministero del Commercio di accordare a tale scopo dai propri fondi o di provocare da quelli dell'Eccelso i. r. Ministero dell'Interno una sovvenzione straordinaria. Anche la presente interpellanza darà occasione alla Luogotenenza di rinnovare codesta proposta con viva raccomandazione.

Il ponte in legno su piloni di pietra, che unisce la citta alla terraferme non è veramente di spettanza dell'erario stradale, perchè giace fuori della strada regia e serve quasi esclusivamente alla popolazione di Traù, tuttavia esso viene mantenuto dai fondi erariali. Vi vennero eseguiti ristauri nel 1891 e lavori di manutenzione nel 1893. Siccome ultimamente si riscontrò deperita qualche parte del legname del ponte stesso, così venne di recente incaricato il Capitanato distrettuale di Spalato di rassegnare alla Luogotenenza analoghe proposte perchè possa seguire il toglimento dei rimarcati difetti ancora nel corrente anno. Con riguardo a ciò, ed ai molteplici urgentissimi bisogni delle strade regie, non è per ora possibile di prendere in vista la costruzione di un ponte in ferro a spese erariali.

Quanto infine riguarda l' imboschimento dell' isola Bua, già felicemente iniziato parecchi anni addietro, come gli stessi onorevoli interpellanti accennano, e riferibile ad un' estesa non insignificante, il Governo sarà certamente, come in ogni consimile caso, di buon grado disposto ad appoggiare efficacemente in ogni riguardo l' iniziata azione, e se i fattori locali, come finora, si presteranno a pro degli interessi forestali, è a ripromettersi, di anno in anno, un corrispondente progresso nell' attuazione di codesti lavori d' imboschimento.

Nella seduta dietale 27 gennaio a. c. gli onorevoli signori deputati dottor Lubin e compagni diressero all'i. r. Governo la seguente interpellanza.

I. Constano al Governo di Sua Maestà le deplorevoli condizioni, nelle quali versa il corso agrario di Traù?

II. Quali provvedimenti intende di adottare il Governo di Sua Maestà per migliorare tali condizioni, ed intende in particolare il Governo di dare al corso agrario di Traù uno sviluppo maggiore, che corrisponda alla reale importanza agricola e commerciale della città stessa?

III. In caso negativo, quale compenso intende dare il Governo di Sua Maestà alla città di Traù per rialzarne le sorti economiche.

A questa interpellanza ho l'onore di rispondere quanto segue:

Anzitutto giova osservare, che la progettata i. r. Scuola agraria e Stazione sperimentale a Spalato, con succursale a Sinj, sarà un completo Istituto agrario dipendente dall'i. r. Ministero d'agricoltura, e destinato ad educare teoricamente e praticamente bravi agricoltori per tutta la Provincia, il quale non pregiudica minimamente l'esistenza dei corsi speciali agrari, industriali od altri, annessi alle scuole popolari generali o civiche, e limitati ai bisogni locali dei rispettivi circondari scolastici, i quali perciò dipendono dalle Autorità scolastiche, locchè è appunto il caso del corso agrario annesso alla scuola popolare di Traù.

Con riflesso a tale natura e scopo del corso, le condizioni dello stesso non possono designarsi come deplorevoli, inquantochè i docenti nell'impartire l'istruzione teorico-pratica si attengono al piano d'istruzione compilato col concorso di tutti i fattori interessati, ed approvato nel 1891 dall'Eccelso i. r. Ministero del Culto ed Istruzione.

L'orto scolastico si trova in uno stato promettente. La frequentazione del corso non è tanto esigua, ove si consideri che essa non è obbligatoria, ma certamente sarebbe desiderabile una frequentazione ancora maggiore.

Del resto l'Autorità scolastica nell'intento di dare un maggiore sviluppo al corso agrario di Traù, ancor nel decorso anno ha avviato trattative per una opportuna riforma del piano d'istruzione, avendo pure di mira uz miglioramento nella tenuta e coltura dell'orto scolastico in modo corrispondente alle nuove esigenze del corso, nonchè l'assetto della piccola cantina annessavi.

Per tale modo gli allievi del corso potranno anche avere una buona preparazione per frequentare poi al caso il nuovo i. r. Istituto agrario e trarne maggiore profitto in quei rami dell'agricoltura che per la città e pel cincondario di Traù hanno la maggiore importanza, ed allora è a sperarsi che anche la frequentazione del corso aumenterà.

Restando quindi impregiudicata l'esistenza del corso agrario di Traù, e tendendosi anzi al maggior sviluppo dello stesso, non sarebbe il caso di speciali compensi, mentre per migliorare in generale le condizioni economiche della popolazione agricola di quella città o circondario, le sarà pure data occasione di approfittare di quelle misure che verranno attivate in base al progettato programma d'azione.

U saborskoj sjednici dneva 29 siječnja t. g., časna su gospoda zastupnici Borčić i drugovi upitali Vladu:

1. Jesu li visokoj Vladi poznate štete nanešene posjednicima zemalja i odnosno težacima u Dujmovačkoj dolini općine Spljetske uslijed povodnja od 5 lipnja 1896?

2. Kani li Visoka Vlada odrediti, da se čim prije pročisti korito bujice u Dujmovači i nje tok uredi?

Na taj upit čast mi je odgovoriti:

O štetam prouzrokovanim u Dujmovačkoj dolini općine Spljetske uslijed povodnja od 5 junija 1896 Namjesništvo je doznalo tek po dvim molbama prispjelim koncem prosinca 1896 preko Zemaljskog Odbora, naime od općine Spljetske poradi uregjenja Dujmovače i drugih bujica u području općinskome i od Ante Brajevića pokojnog Marjana i družine poradi potpore.

Glede oba predmeta bi naloženo Kotarskom Poglavarstvu u Spljetu, neka obavi shodne izvide, koji pak, po glasu brzojavne obavijesti istog Poglavarstva nijesu još koncu privedeni.

Uslijed pomenutog upita biti će Kotarskom Poglavarstvu iznova naloženo, neka dovrši te izvide načinom svestrano izcrpljivim toliko sa šumsko-tehničkog stanovišta i sa gledišta državnih cesta, koli sa gledišta eventualnih vanre-

dnih oskudičnih mjera, te će Namjestništvo čim bi se to pokazalo nužnim u koliko moguće doći dobrohotno u susret dotičnim potrebam.

Podpredsjednik: Imam čast javiti Visokom Saboru, da se konstituirao upravni odbor, imenovavši predsjednikom dr. Macchieda, a podpredsjednikom Dr. Čingriu.

Prelazim na dnevni red. Prva je točka: Izvješće financijalnog odbora o konačnim računima g. 1895 sliedećih pokrajinskih zaklada: a) iznemoglih vojnika; b) Mamuline itd. (*Vidi Pr. B. 1 str. 3*).

Molim g. zast. dr. Trumbića, da izvoli pročitati izvješće.

Izvj. dr. Trumbić (*čita*):

Uz Br. 1. Sab.

Visoki Sabore!

Minule god 1895 primiše podporu iz zaklade „Iznemoglih vojnika dalmatinskih" 52 osobe što boležljivi naši vojnici, što njihove udovice ili sirote i to u ukupnom iznosu od fior. 2290:02 a uz to je bilo nešto i pretička.

Ova zaklada sada posjeduje:

a) u drž. obvez. s dobit. u srebru po 4:20%	f.	44750:—
b) u „ „ u papiru po 4:20%	„	23050:—
c) u zajmu s lutrijom 1860 po 4:20%	„	1200:—
č) u pretičku u blagajni . . .	„	883:33
Skupno	f.	69883:33

Ostanci dugovni bili su:

a) troškova	f.	566:34
b) prometni	„	146:50
Skupno	f.	712:84

Odbijmo ovu svotu od prijašnje,

pa nam ostaje čisti imetak od .	f.	69170:49
ili spram onoga od god. 1894, koji je iznosio	„	68691:54
narasao je za	f.	473:95

Iz zaklade „Mamuline" udieljeno je učenicima poljodjeljstva god. 1895 svota od fior. 150, ali je i uz to glavnica nešto proškočila i ako nije znatno.

Ista je posjedovala u držav. obveznicama:

a) s dobitkom u srebru po 4:20%	f.	5850:—
b) „ u papiru po 4:20%	„	1550:—
c) „ u krunama po 4%	„	300:—
č) pretička je u blagajni bilo .	„	71:92 ½
Svega	f.	7771:92 ½

Budući su dugovni ostanci iznosili samo	f.	160
Čiste je imovine bilo	f.	7611:92 ½

te se je prema onoj od god. 1894 kad je iznosila ukupnu svotu od	f.	7467:04 ½
povećala za	f.	144:88

Iz zaklade za „Glubonieme" udieljeno je god. 1895 fior. 300 podporine, ali se je i ova zaklada umnožila za priličnu svotu, jer je koncem rečene godine imala u držav. obveznicama:

s dobitkom od 4:20% u srebru .	f.	3150:—
„ „ u papiru .	„	3850:—
ostanci su imovni iznosili . . .	„	84:52
a pretičak u blagajni iznosio je .	„	547:61
Svega	f.	7632:13

Budući su ostanci dugovni iznosili samo	f.	300:—
Čista imovina bila je samo od .	„	7332:13
Dočim je god. 1894 iznosila samo	„	7230:41
Te se je povećala za	„	101:72

Zaklada „Obitelji spremnih vojnika dalmatinskih" imala je god. 1895 dohodka f. 1139:78, a pošto iz nje nije bilo udieljeno pripomoći ubožnim obiteljima spremnih vojnika nego malena svotā od fior. 44 a drugih troškova nije bilo već samih novč. 65, vas se je pretičak mogao pripojiti glavnici. I doista nabavilo se je novih obveznica u vriednosti od fior. 1015:60 i tako sada sve držav. obveznice, što ih posjeduje ova zaklada iznose . . f. 28000:—

Pretička u blagajni bilo je .	„ 516:13½
Svega	f. 28516:13½
God. 1894 iznosila je . .	„ 27436:60½
tako da je narasla za . . .	f. 1079:53

Zaklada „Mirovine pokrajinskim činovnicima" znatno raste od godine do godine, jer troškova nema osim fior. 2 ove godine, te se sva dobit, što se ima od glavnice i drugih prihoda namienjuju povećanju iste imovine.

Koncem god. 1895 ova je zaklada imala:

U drž. obvez. s dobitkom od 4:20% u papiru	f. 26200:—
s dohodkom u krunama 4% .	„ 1000:—
	„ 27200:—
U ostancim imovnim	„ 483:32
u pretičku u blagajni	„ 1101:67
Svega	„ 28784:99
dočim je prijašnje godine imala	„ 26916:25
te se po tom povećala za . .	„ 1868:74

Vas trošak što je učinjen god. 1895 iz zaklade „Vatrogasci" iznosio je f. 1:10. Naravno je dakle da je imovina i ove zaklade morala porasti, jer joj se je pripojila sva dobit što su ju dale drž. obveznice, pokraj. zajam od god. 1883 i drugi prihodi. Njezin imetak god. 1894 sastojao je:

a) od obveznica s dobitkom u papiru sa 4:20%	f. 4700:—
b) od obv. s dobit. u krunama od 4%	„ 1100:—
c) od pokraj. zajma g. 1883 sa 5%	„ 200:—
c) ostanci su imovni iznosili . .	„ 968:90
pretička je u blagajni bilo . .	„ 153:63½
	f. 7122:53½

dočim je prijašnje godine imala .	f. 5959:65½
tako da je porasla za . . .	„ 1162:88½

Iz zaklade „Vanredne potrebe bivšeg okružja dubrovačkoga" potrošeno cigli fior. 1, te se je vas prihod, koji je iznosio preko fior. 2300, mogao uložiti u nabavu novih obveznica i pripojiti glavnici, koja je po taj način na koncu god. 1895 imala:

U držav. obvez. s dobitkom od 4:20% u srebru	f. 25950:—
u držav. obv. s dobitk. od 4:20% u papiru	„ 28050:—
„ „ „ 4% u krunama	„ 1000:—
u zajmu s lutrijom g. 1860 4%	„ 2500:—
u pretičku u blagajni . . .	„ 1751:68½
Svega	f. 59251:68½
ili prema svoti od g. 1894 kad je iznosila	„ 56897:48
povećala se je za	f. 2354:20½

I ako je iz zaklade „Franje Josipa I.a" udieljeno god. 1895 podporinâ i pripomoći fior. 950, ipak je prihod nadmašio tu svotu, te je preostatak pripojen glavnici, koja je koncem te godine iznosila čistu imovinu od f. 17179:53 dočim prijašnje godine iznosila je „ 17107:88 te se je povećala za . . . . f. 71:65

Od svih ovdje navedenih zaklada najviše je narasla god. 1895 zaklada „Gladinja" čemu se nije čuditi, jer ona posjeduje najveću glavnicu, a budući razhodi nikad ne nadmašuju prihoda, sav se preostatak može istoj pripojiti.

Čista imovina ove zaklade na koncu god. 1895 stala je ovako:

Obveznice ujedinjenog državnog duga:

a) Dohodak u bankama 4:20%	f. 130150:—
b) „ „ krunama 4% .	„ 14950:—
Obvez. pokraj. zajma dalmatinskog 1883 5%	„ 49700:—
Založnice Banke A. U. 4% .	„ 23500:—
Ostanci zajmova obćinama . .	„ 97012:05
Prihodi prometni	„ 2794:59
Pritičak blagajne u novcu . .	„ 16614:81½
Svega	f. 334721:45½

Odbivši od ove svote razhod prometni u iznosu od . . . . f. 64:32½
Ostaje čiste imovine . . . . „ 334657:13
te se prema onoj od prijašnje godine, kad je iznosila . . . „ 325582:61
povisila za . . . . „ 9074:52

Računi su prenapomenutih zaklada držani u podpunu redu, te im se nema što prigovoriti.

Imovina pojedinih zaklada porasla je manje više urednom i savjestnom upravom; s toga Financijski se Odbor smatra dužnim da predloži visokom Saboru, neka izvoli odobriti konačne račune za god. 1895. podnešene izvešćem 18 Srpnja 1896 Br. 3327 od veleslavnog Zemaljskog Odbora sliedećih zaklada:

a) Inemoglih vojnika dalmatinskih,
b) Mamuline,
c) Gluho-niemih,
č) Obitelji spremnih vojnika dalmatinskih,
ć) Mirovine pokraj. činovnika,
d) Vatrogasaca,
e) Vanrednih potreba bivšeg okružja dubrovačkog,
f) Franje Josipa I.a,
g) Gladinjske.

Financijski Odbor.

Zadar, 1 Veljače 1897.

Predsjednik

Cingrija.

Izvjestitelj

Trumbić.

Podpredsjednik: Otvorena je razprava vrhu ovog predloga. Pita li tko rieč? — Nitko. Razprava je zatvorena. Prelazim na glasovanje predloga fin. odbora koji glasi (*čita*):

Molim gospodu, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Prelazim na drugu točku dnevnog reda (*čita*): „Izvješće financijalnog odbora o konačnom računu za g. 1895 mirovinske učiteljske zaklade“. (*Vidi Pr. Br. 7, str. 197*).

Molim g. izvjestitelja, častnog zast. Vukovića, da izvoli pročitati izvješće.

Izvj. Vuković (*čita*):

uz Br. 14.

Visoki Sabore!

Troškovi „Mirovinske učiteljske zaklade“ za godinu 1895 iznosili su: f. 37535:83½
dočim se nije predvidjalo da će se potrošiti nego . . . . . „ 35618:—
te je prema tomu trošak bio veći od . . . . f. 1917:83½

Ali ako je bilo većeg troška, bilo je i više dohodka nego se je predvidjalo, jer je isti bio proračunan na . . . . . . f. 15650:—
a iznosio je nasuprot. . . . „ 18126:47½
dakle više . . . . f. 2476:47½

Odbivši od ove svote veći trošak što se je sbio od . . f. 1917:83½
uspieh je bio svakako povoljan, jer se opaža razlika od . . . f. 558:64
te je za toliko morao biti manji i prinos iz zemaljske zaklade da se pokrije manjak.

Doprineska je bilo proračunano na f. 19968:—
a trebalo ga je u istinu. . . „ 19409:36
i po tom je razlika bila uprav od spomenutih . . . . f. 558:64

Svršetkom god. 1895 imovina je ove zaklade stala ovako:

U Državnim obveznicam . f. 40700:—
ostanci imovnih dohodaka . . „ 4997:12
Ukupno f. 45697:12

Ostanci su dugovni iznosili:

a) troškova	f.	1311 : 97½
b) iznosaka na uglavničenje .	„	291 : 15
c) razhoda prometnih	„	5474 : 76½
Svega	f.	7077 : 89

Odbivši ovu svotu od gornje čista je imetka od	f.	38619 : 23
te se je prema onomu od prijašnje godine od	f.	37919 : 23
povisio za	„	700 : —

U predmetu ovog računa mora se još opazati, da pod stavkom 83, 84, 110, 141, 142, 143, navedene su neke mirovine u cijelokupnom iznosu od 661 fior. 58 novč., koje na temelju § 62 pokrajinskog zakona 29 Prosinca 1871 (P. Z. L. Br. 12 god. 1872), morale su ići na teret državne blagajne.

Inače financijskom Odboru dužnost je istaknuti, da su priloženi računi našasti u redu, te se čini slijedeći predlog:

Neka Visoki Sabor odobri konačni račun mirovinske učiteljske zaklade za godinu 1895, kako ga je podnio Slavni Zemaljski Odbor svojim izvješćem od 16 Prosinca 1896 Br. 7109.

Financijalni Odbor.

Zadar, 31 Siečnja 1897.

Predstojnik

Cingrija.

Izvjestitelj

Vuković.

Podpredsjednik: Otvorena je razprava. Želi li tko govoriti ob ovom predmetu? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Stavljam na glasovanje predlog financ. odbora, koji glasi (*čita*):

Molim g. zastupnike, koji primaju ovaj predlog, da izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Prelazim na 3 točku dnevnog reda (*čita*): „Izvješće financijalnog Odbora o konačnom računu za g. 1895 zemaljske učionske zaklade". (*Vidi Pr. Br. 9, str. 217*).

Molim g. izvjestitelja častnog zast. Vukovića, da izvoli pročitati izvješće.

Izvj. Vuković (*čita*):

Uz Br. 16.

Visoki Sabore!

Iz izvješća Zemaljskog Odbora od 23 Prosinca 1896 Br. 7319 s kojim je popraćen konačni račun Zemaljske učiteljske Zaklade za god. 1895, razabire se da je pristojbina troškova ove zaklade,

za godinu 1895 ispala na .	f.	363504 : 65½
a buduć da je bila proračunana na	„	370603 : —
bila je manja za	f.	7098 : 34½

Pristojbina dohod. bila je od	f.	206514 : 88½
prama proračunanoj sa . . .	„	197404 : —
ispala je veća za	f.	9110 : 88½

Pribrojili se manji trošak od	f.	7098 : 34½
s višim dohodkom od . . .	„	9110 : 88½
ima se povoljan uspieh od . .	f.	16209 : 23
a po tom i manjak koji se je predvidjao da će biti od . .	f.	173199 : —
nije u istinu bio nego od . .	„	156989 : 77

Ovo je pak sliedilo odtud što se je potrošilo manje nego se je bilo proračunalo

	f.	11098 : 34½
na buduć da se je već u proračunu odbilo	„	4000 : —
pokazuje se manji samo za .	f.	7098 : 34½

Nadodali se k ovoj svoti viši prihod od gorispomenutih . .	„	9110 : 88½
iznosi ukupno	f.	16209 : 23

Imovina ove zaklade na koncu godine 1895 sastojala je:

u nepokretninama	f.	29090 : 34
u državnim Obveznicam . .	„	66400 : —
u ostancim imovnim . . .	„	124042 : 37
Ukupno	f.	219532 : 71

Ostanci su dugovni iznosili svega	f.	122517 : 94½
Čisti je dakle imetak bio od .	f.	97014 : 76½
te se prama onom od prijašnje godine 1894 od	f.	96914 : 76½
povisio za	f.	100 : —

s kojim je iznosom bila nabavljena jedna Obveznica od 200 kruna.

Izkaznica vrhu promjena nastavših kod početnih ostanaka pogriešno je tiskana, jer pogledom na razbrojitbu prama proračunanu, imala bi ista ovako glasiti:

I. Plaće i druga beriva	f.	4467:66½	f.	4401:16
Stanarine	„	4663:25	„	4090:25
Pokućstva	„	868:80	„	864:90
Pisarne odsječnice	„	305:—	„	252:50
Odgoj učitelja	„	75:—	„	—:—
II. Ostanci kod koji ne bi promjena	„	1788:42	„	1788:42
	fior.	12168:13	f.	11397:23

kako se vidi tu je samo po sriedi u jednom dielu izkaznice nekoliko pogriešaka tiska u oznaci dotičnih stavakah, a inače svote su sasvim točno zabilježene.

Inače računima ove zaklade neda se što prigovoriti, s toga je do časti financijalnomu Odboru predložiti:

„Neka Visoki Sabor odobri konačni račun „Pokrajinske učionske zaklade“ za godinu 1895, „kako je bio podnešen od Slavnog Zemalj- „skog Odbora izvješćem od 23 Prosinca 1896 Br. 7319“.

Financijalni Odbor.

Zadar, 31 Siečnja 1897.

Predstojnik
Čingrija.

Izvjestitelj
Vuković.

Podpredsjednik: Otvorena je razprava. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Predlog financ. odbora glasi (*čita*):

Molim gospodu, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Prelazim na 4 točku dnevnog reda (*čita*): „Izvješće financijalnog Odbora o konačnom računu za g. 1895 zemaljske zaklade“ (*Vidi Pr. Br. 5, str. 73*).

Molim g. izvjestitelja, častnog zast. dr. Trumbića, da izvoli pročitati izvješće.

Izvj. dr. Trumbić (*čita*):

Uz Br. 17-Sab.

Visoki Sabore!

Iz konačnog računa Zemaljske Zaklade za god. 1895, što ju je podnio Zemaljski Odbor na odobrenje ovom visokom Saboru, svojim izvještajem 16 Prosinca 1896 Br. 6849, proizlazi da se je izdalo:

I.	Za upravu	f.	35275:69
II.	Za navrćanje boginja. .	„	4053:05
III.	Za zaprate	„	1219:52
IV.	Za kazničare	„	168:45
V.	Za ustambu	„	32552:44
VI.	Za pripregc	„	5676:69½
VII.	Za puteve	„	12251:79
VIII.	Za vode	„	1660:—
IX.	Za bolnice	„	228659:42
X.	Za podporine u zanate .	„	1400:—
VI.	Za podpomoći knjizi . .	„	1830:—
XII.	Za učione	„	183912:72
XIII.	Za pokrajinski dug . .	„	36547:07
XIV.	Za razne troškove . .	„	3178:04
	Skupa	f.	547384:88½

Ta svota manja je od predračunane, koja iznosi . . .	f.	560489:—
za iznos od	„	13105:88½

a to potječe odatle što je bilo manje potrošeno navlastito pod naslovima „Ustamba“, „Puti“, „Vode“ i „Učione“.

Prihod pak iste godine bio je sliedeći:

I.	Vlastiti dohodci pokr. Zakl.	f.	524:70
II.	Dohodci bolnica . . .	„	10467:12½
III.	Naknade bolničkih troškova	„	121421:04
IV.	„ zapratnih „	„	701:38
V.	Prirez izravnim porezima	„	289403:96½
VI.	„ potrošarini . . .	„	139796:79½
VII.	Uvozarina	„	20572:60½
VIII.	Prihodi razni	„	199:55
	Naknade nepredračunane .	„	1051:91
	Svega	f.	584139:07

dočim nije bilo predračunano već samo . . . . „ 555129:—
tako da je prihod bio viši za . f. 29010:07
a to stoga jer su se, kao i prijašnje godine, povećali osobito dohodci bolnica, dohodak od prireza izravnim i neizravnim porezima i naknade za bolnične troškove.

Sravni li se gorinavedeni izhod od . . . . f. 547384:88½
sa prihodom od . . . . . „ 584139:07
ima se u upravi za god. 1895 pretičak od . . . . f. 36754:19½
mjesto predračunanog manjka od „ 5360:—
te ako se ova posljednja svota pridruži gorenaznačenom pretičku, nalazimo da je konačni uspjeh uprave nadmašio predračunani za . . . . f. 42114:19½

ili uprav:

prihoda je bilo više nego li se je predračunalo . . . . . „ 29010:—
a izhod je bio manji za . . „ 13104:—
kao gori dakle f. 42114:—

Stanje pak pokrajinske zaklade koncem god. 1895 bilo je sliedeće:

Imovina.

a)	vriednost nepokretnina . .	f.	843132:86
b)	„ glavnica daća i danjaka	„	66429:90
c)	glavnica na zajam . . .	„	18707:46½
č)	dohodak u bankama . . .	„	31155:—
ć)	pokrajinski zajam	„	1600:—
d)	pokretnine i pokućstvo . .	„	156610:33
e)	ostanci imovni	„	343719:12
f)	pretičak u blagajni . . .	„	61241:—
	Svega imovine	for.	1522596:37½

Budući pak ostanci dugovni iznosili skupa . . . . . f. 353404:59
Imovina je iznosila svega „ 1169191:78½
Imovina za g. 1894 bila je od . . . . „ 1119184:48½
povećala se je dakle za . . f. 50007:30

Računi su držani u podpunu redu, s toga se Finacijski Odbor smatra dužnim da stavi sliedeći predlog:

Neka visoki Sabor izvoli odobriti konačni račun pokrajinske Zaklade za god. 1895, kako je bio podnešen od slavnog Zemaljskog Odbora izvještajem 16 Prosinca 1896 Br. 6849.

Financijski Odbor.

Zadar, 1 Veljače 1897.

Predsjednik
Cingrija.

Izvjestitelj
Trumbić.

Podpredsjednik: Razprava je otvorena. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Prelazim na glasovanje predloga financ. odbora koji glasi *(čita)*:

Molim gg. zastupnike, koji primaju ovaj predlog, da izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Prelazim na 5 točku dnevnog reda (*čita*): „Izvješće financijalnog odbora o konačnom računu za g. 1895 zaklade, za poljodjeljske poboljšine Kralj. Dalmacije. (*Vidi Pr. Br. 2. str. 49*).

Molim častnog zast. g. Vukovića, da izvol pročitati izvješće.

Izvj. Vuković (*čita*):

Uz Br. 2.

Visoki Sabore!

Zaklada za zemaljske poboljšice u našoj kraljevini bi ustanovljena zemaljskim zakonom 18 Februara 1891 Br. 10, stupila je u krepost stopro koncem godine 1893, tako da od ovo doba počeli su računi.

Na temelju pomenutog zakona od zajma 400.000 krunâ, izdala je u obveznicam od 4% drugi dio naime 114.000 krunâ nominalne vriednosti t. j. fiorina 57.000.

Ove obveznice prodale su se uz cienu od 94%, što odgovara javnom tečaju onog doba, taj iznos sastavlja većim dielom dohodak zaklade u godini 1895.

Na podmiru dobitaka i amortizacije izdanih obveznica potrošeno je godine 1895 fior. 3180, dočim od dobitka zaklade, od doprineska iz zemaljske poljodjelske zaklade i od zadruge za uredjenje rieke Krke i od občine Novigradske primilo se je fior. 2617.

U svrhe zaklade za poboljšice izdano je fior. 7320, za radje uredjenja Krke, a fior. 10.300, za uredjenje potokâ kod Bola na Braču, osim toga bio je udieljen zajam od 24.440 zadruzi u Kninu, na pokriće njezina doprinosa za iste radnje, te občini Novigradskoj zajam od fior. 8460, za isti naslov.

Svi ti izdatci učinjeni su od svote od fior. 53.580 dobivenih od prodaje fior. 57.000 obveznicâ ove zaklade uz cienu 94%.

Stanje aktivno i pasivno koncem godine 1895 jest sliedeće:

Ukupna aktivnost . . .	f.	105.557
„ pasivnost . . .	„	185.374
Tako da je čista pasivnost od	f.	79.817

Pošto pak računi ove zaklade nadjeni su u podpunom redu do časti je financijalnom odboru predložiti:

Nek izvoli Visoki Sabor odobriti konačni račun zaklade za zemaljske poboljšice godine 1895, kako je bio podnesen sa strane Slavnog Zemaljskog Odbora, izvješćem 18 Julija 1897 Br. 2804.

Financijalni Odbor.

Zadar, 31 Januara 1897.

Predsjednik
Čingrija.

Izvjestitelj
Vuković.

Podpredsjednik: Razprava je otvorena. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Predlog financ. odbora je sliedećeg sadržaja (*čita*):

Molim gg. zastupnike, koji primaju ovaj predlog, da izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Prelazim na 6 točku dnevnog reda (*čita*): „Izvješće financijalnog Odbora o konačnom računu g. 1895 zemaljske poljodjelske zaklade“. (*Vidi Pr. Br. 3, str. 55*).

Molim g. izvjestitelja Vukovića, da izvoli pročitati izvješće.

Izvj. Vuković (*čita*):

Uz Br. 7.

Visoki Sabore!

Konačni račun za god. 1895 Zemaljske Poljodjelske Zaklade iznosio je . . f. 17103

Pristojbina troška za g. 1895 izpala je na . . . . „ 15646

tako da manji trošak jest od . . „ 1457

a to poglavito jer se je za poljodjelske poboljšice potrošilo samo fior. 2500, kao doprinesak zakladi za poljodjelske poboljšice, a k tomu opet manje se je potrošilo okolo fior. 2000 za pripomoći za pošumljenje i uredjenje bujica, dočim u stavci „Plate i doplate lugarima“ potrošilo se je više preko fior. 3000.

Pristojbina dohodka izpala je na f. 17948

prama proračunanoj na . . . . „ 17103

daklen je veća od . . . . . . f. 845

a to jer je više šumskih globa udareno nego je bilo predvidjeno.

Daklen sbrojili se manji trosak sa višim dohodkom ima se *višak* u godišnjoj upravi od fior. 2302.

Koncem godine 1895 konačna aktivna imovina ove zaklade iznosila je u novcu . . . . f. 5941

u obveznicam . . . . „ 106100

u glavnicam na dobit. . . . . „ 6050

u čistim aktivnim ostatcim . . . „ 19052

prama onoj koncem god. 1894 od „ 139063

manja za . . . . f. 1920

Ovo umanjenje imovine tumači se:

Preticak godišnje uprave bio je od . . . . f. 2302

dobilo se je pri prodaji obveznica „ 40

a izbrisano je pasivnih ostanakâ . „ 185

f. 2527

Izbrisano je aktivnih ostanaka t. j. neutjerivih šumskih globa . . f. 4399

k tomu gubitak pri preobratu gotovog novca u obveznice . . . . . „ 48

f. 4447

U manje je . . . . f. 1920

Razjašnjenja dodana računu tumače svaku potanko.

Obzirom na sve to i na sadržaj § ; Zemaljskog Zakona 18/II. 1891 Br. 10, i vidiv da računi ove zaklade nadjeni su u podpunome redu čast je financijalnom Odboru predložti:

Nek Visoki Sabor izvoli odobriti konačni račun Poljodjelske Zemaljske zaklade za godinu 1895 kako je bio podnešen sa strane Slavnog Zemaljskog Odbora izvješćem 12 Oktobra 1896 Br. 5743.

Financijalni Odbor.

Zadar, 31 Januara 1897.

Predstojnik
Cingrija.

Izvjestitelj
Vuković.

Podpredsjednik: Razprava je otvorena. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Prelazim na glasovanje predloga, koji glasi (*čita*):

Molim gg. zastupnike, koji primaju ovaj predlog, da izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Prelazim na 7 točku dnevnog reda (*čita*): „Izvješće Zemaljskog Odbora glede oživotvorenja pokrajinskog vjeresijskog zavoda“.

Molim častnog g. zast. dr. Ivčevića, da izvoli pročitati izvješće.

Izvj. D.r Ivčević *(čita)*:

Br. 7108. god. 1896.

Visoki Sabore!

U sjednici 27 veljače 1894 Visoki je Sabor primio sliedeće zaključke:

1). Zemljišno-veresijski zavod Kraljevine Dalmacije ima započeti svoje djelovanje danom .im travnja 1895;

2). Imenovanje upravnih viećnika i privremenog ili stalnog ravnatelja odgadja se za dojduće zasjedanje Sabora;

3). Plaća ravnatelju ustanovljuje se sa f. 2400 na godinu;

4). Ovlašćuje se Zemaljski Odbor da poprimi sve pripravne mjere nuždne za zavedenje avoda i redovito djelovanje službe računarstva blagajne i da iz Zemaljske Zaklade uzdrži rošak uz susljednu naknadu sa strane zemljišno veresijskog Zavoda;

5). Založnice zemljišno-veresijskog Zavoda it će izdane u krunam vriednosti ustanovljene akonom 2 kolovoza 1892 D. Z. L. Br. 126 komadim od 2000, 1000 i 200 kruna;

6). Postotak kamate na založnice zemljišno veresijskog zavoda ustanovljuje se sa $4\frac{1}{2}$ % a nominalnu vriednost.

7). Založnice, koje će se izdati sa dobitom od $4\frac{1}{2}$ % neće se moći odkazati i izplati prije 1.og travnja 1915, izuzam slučaj reovite amortizacije po propisima „Pravila zemišno-veresijskog Zavoda“.

Poglaviti razlog s kojega Zamaljski Odbor ije bio u stanju da kroz zasjedanje god. 1895 1896 stavi Visokome Saboru daljne predloge a oživotvorenje zavoda, bio je taj, što se nije ogla naći sposobna i pouzdana osoba, kojoj bi abor mogao povjeriti ravnateljstvo Zavoda. To oplakani naš drug D.r Miho Klaić iztakuuo, dgovarajuć u sjednici 24 siečnja 1895 u ime Zemaljskog Odbora na jednu opazku častnog zastupnika Biankini-a, a opetovao je pak i podpisani izviestitelj, odgovarajuć u sjednici 8 veljače 1896 kao član Zem. Odbora istomu zastupniku.

Pošto privatna iztraživanja da se nadje sposoban ravnatelj nisu uspjela, Zemaljski Odbor, u želji da pospješi otvorenje Zavoda, oglasom 18 julija 1896 Br. 4096 razpisao je natječaj na mjesto ravnatelja, plaćom od 2400 for. godišnjih, kako je bila od Sabora opredieljena gornjim zaključkom, i opazkom da će Sabor, kojemu imenovanje nadleži, odlučiti dali će isto sliediti stalno ili privremeno, i takodjer kad će ravnatelj svoje djelovanje započeti.

Da se što više otvor ovoga mjesta u javnost proturi i dopre u što širem obsegu do znanja zanimanih krugova, Zemaljski je Odbor dao objelodaniti oglas u „Objavitelju Dalmatinskom“, u „Osservatore Triestino“, u „Wiener Zeitung“, u „Prager“ i „Laibacher Zeitung“, te u „Narodnim Novinam“ u Zagrebu; a osim toga, u svrhu da se unapried ne izključi natječaj onih osoba, koje bi imale odnosna svojstva, ali možda htjele postaviti kakav uvjet, u oglasu bi izrično napomenuto da je natjecateljima slobodno postaviti i osobite uvjete, o kojima da će pak odlučiti Sabor.

Pored svega toga, nije se prijavilo nego 4 natjecatelja, t. j.:

1. Antun Ostojić, obćinski tajnik u Kotoru, rodjen u Povljam na Braču god. 1859. Pohadjao je školske godine 1877-1878 i 1878-1879, kao redoviti slušatelj, višu tehničku školu u Beču, i izašao je iz nje na 12 svibnja 1879, te se upisao 6.og studenoga i. g. kao izvanredni slušatelj na Sveučilištu u Zagrebu, i pohadjao kurse za razne predmete iz prirodoslovnih znanosti do 15 srpnja 1880;

2. Albert Gogola, rodjen u Požunu u Ugarskoj god. 1859, umirovljeni kapetan pukovnije 22. u kojoj je služio sve do 30 studenoga 1894. Morao se je umiroviti radi dvije težke bolesti što je pretrpio. Nastanjen je u Šibeniku;

3. Matko Brajša, rodjen u Pićnu u Istriji

god. 1859. Izučio je gimnaziju i položio uspjehom izpit zrelosti. God. 1880 upisao se je u juridički fakultet Sveučilišta u Beču. Iz njegove molbe i priloženih izprava ne iztiče da je juridičke nauke svršio. Služio je kod Občine u Buzetu od veljače 1888 do 8 srpnja 1890, baveć se tajničkim, a ponekad i blagajničkim poslima; pa, kako to svjedoči D.r Trnaestić, kao koncipient u njegovoj odvjetničkoj pisarni, a napokon u istom svojstvu u pisarni bilježnika Dubrovića o Podgradu u Istriji, a to od 15 oktobra 1894 unapried;

4. Stjepan Gjivić, rodjen u Dubrovniku godine 1859. Svršio je odličnim uspjehom nautičku školu u onome gradu; služio je kao računar i dopisnik na hrvatskom iliti srpskom jeziku za 5 godina i 1/2 kod Tvrdke Tom. Macale u Trstu, podpunim zadovoljstvom. a sada je poslovodja istarske Posudjelnice u Puli.

Ovo su rezultati razpisanog natječaja na mjesto ravnatelja Zemljišno-veresijskog Zavoda.

Zemaljski Odbor cieni da nijedan od natjecatelja nije dokazao da posjeduje usposobljenja, koja se zahtjevaju za ravnatelja zemljišno-veresijskog Zavoda.

Radi nepovoljnog uspjeha natječaja, nema se ipak obustaviti daljna akcija, da se zemljišno-veresijski Zavod po mogućnosti čim prije otvoriti uzmogne.

I ako, kako bi već toliko puta iztaknuto, malim težacima zemljišno-veresijski Zavod po svojoj naravi ne može da u obće pruži onu pomoć, od koje im je potreba i na koju se nadaju, očito je ipak da bi zavod, ako dobro uredjen i vodjen bude, mogao donieti koristi i agrarnom posjedu u mjestima gdje su okolnosti poljodjelstva, prometa i trgovine povoljnije, i da bi pak svakako mogao znatno oblakšati hipotekarni teret u važnijim gradovim Kraljevine, i tim poboljšati naše ekonomske odnošaje. Iz uredovnih podataka priobćenih od Visokog Prizivnog Suda Zemaljskom Odboru na odnosnu molbu, proiztiče da u poreznoj Občini Zadarskoj ima ukupnog uknjiženog duga 1.502,046 for. 47 nov. Na 596,680 for. plaća se kamata izpod 6 %, na ostalu svotu počam od 6 % do 12 %. Obterećeno je kamatom od 6 % 513,926 for. 18 nov. hipotekarnog duga; kamatom od 6 1/4 40000 f.; kamatom od 6 1/2 % 43900; kamatom od 7 % 123,382 f.; kamatom od 7 1/2 % 12000 f.; od 7 3/4 % 1000 f.; od 8 % 84,205 f.; od 9 % 13896 f.; od 10 % 10487 f. 89 n.; od 12 % 3231 f.; 34 n. Jako gore su okolnosti hipotekarne veresije u gradu Spljetu sa varošim. Ondje je na 30 rujna 1896 bilo uknjiženog hipotekarnog duga za 2,946,303 f. 51 nč.; od kojih sa kamatom od 6 % 1,307.529 f. 5 nč.; od 6 1/4 % 12000 f.; od 7% 410997 f. 12 n.; od 7 1/2 15.700 f.; od 8 % 625348 f. 29 nč. 1/2; od 8 1/2 % 600 f.; od 9% 7622 f. 50 n.; od 10 % 79289 f. 8 n.; od 11 % 265 f. 82 nč.; a od 12 % 10191 f. Na nekretnine u gradu Dubrovniku uknjiženo je 1,495.804 f. 80 nč.; od kojih 408263 sa 6%; 19472 su 6 1/2 %; 93,894 su 7 %; 43,354 f. su 8 %; 200 su 9 %; 3474 su 10 %; a 300 su 12 %. Ako se pomisli na relativno velike svote hipotekarnog duga pomenutih gradova, na koje se plaća preko 6% kamate, ako se uz to pomisli da prama uvjetima, uz koje će zemljišno-veresijski Zavod po svoj prilici dosta dobra učiniti na oblakšanje hipotekarnog duga u glavnim gradovima Dalmacije, ako podjeza rukom konvertirati jedan dio tog duga. Kroz vrieme odkad je Visoki Sabor prihvatio gore navedene zaključke napredovale su i radnje za uvedenje zemljišnih knjiga. Koncem rujna 1896 bile su već otvorene zem. knjige u 533 porezne Občine od 747, kojih ima u pokrajini, a u pretežnom broju pomenutih poreznih občina prošao je već rok za izprave. I ovaj se je dakle uvjet za dobro djelovanje zemljišno-veresijskog Zavoda više rasprostranio i napredovat će i nadalje. Zemaljski Odbor cieni dakle da je dobro nastojati da se zemljišno-veresijski zavod po mogućnosti čim prije otvori.

Da Zavod uzmogne započeti svoje djelovanje, treba mu po pravilim ne samo ravnatelja, već i upravnih viećnika, koji skupa sa prvim sačinjavaju Ravnateljstvo; pače, po §.u 67 Pr., Sabor može, na predlog Zem. Odbora, povjeriti jednom od četvorice viećnika i zvanje ravnatelja, dokle god Zavod ne bude napre-

djenim svojim razvitkom prikazao potrebu podpuna unutrašnjeg ustrojstva.

Kroz ovo zasjedanje moglo bi se dakle, po mnienju Zemaljskog Odbora, obaviti imenovanje 4.ice upravnih viećnika i dvojice zamjenika, i ustanovit dan, u koji će se dojduće godine otvoriti Zavod; a medjutim imalo bi se sliediti nastojanjem da se pronadje vješt i pouzdan ravnatelj.

U smislu §.a 53 Pravila Sabor, na predlog Zem. Odbora, odlučuje ima li se i u kojoj mjeri ustanoviti nagrada viećnicima i njihovim zamjenicima za pristup na sjednice.

Pošto svaki trud iziskuje nagradu, a ako je ona zajamčena, to može koristno djelovati na dobar izbor viećnika, čija je zadaća od velike važnosti za uspješno poslovanje Zavoda, tako po mnienju Zemaljskog Odbora imala bi se već sada utanačiti pristojbina viećnika za učestvovanje na sjednice, a to u iznosu od 5 f. svakom viećniku za svaku sjednicu.

Zemaljski Odbor ima dakle čast zamolitî da Visoki Sabor izvoli prihvatiti sliedeće zaključke

1.o Zemljišno-veresijski Zavod Kraljevine Dalmacije započet će svoje djelovanje danom 1.im travnja 1898.

2.o Pozivlje se Slavno Predsjedništvo Sabora da kroz tekuće zasjedanje stavi na dnevni red imenovanje četvorice upravnih viećnika Zemljišno-veresijskog Zavoda i dvojice zamjenika.

3.o Nagrada upraviteljnog viećnika ili zamjenika za učestvovanje sjednicama utanačuje se, u smislu §.a 53 Pravila, su 5 forinata za svaku sjednicu.

4.o Daje se nalog Zemaljskom Odboru da dojdućeg zasjedanja Sabora iznese predlog glede imenovanja ravnatelja.

U formalnom pogledu.

Zemaljski Odbor stavlja predlog: da se ovo izvješće izruči naročitom odboru od 7 lica, koji da se kroz današnju sjednicu izabere.

Zadar, 30 Januara 1897.

Predsjednik

D.r Bulat.

Izvjestitelj

Ivčević.

Predsjednik. Razprava je otvorena. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Prelazim na glasovanje o formalnom predlogu, koji glasi (*čita*):

Tko pristaje na ovaj predlog, molim da izvoli ustati. (*Većina*).Visoki je Sabor prihvatio ovaj predlog. Sad ćemo odmah preći na imenovanje ovog odbora. Želi li tko rieč? — Nitko.

Molim, da se skupe cedulje. (*Predaju se glasovnice*).

Predane su 33 cedulje, od kojih jedna ne vriedi, a dobili su 31 glas: gg. d.r Zaffron, d.r Tomić, Vuković, Borčić, d.r Baljak, Perić i Trigari; jedan je glas dobio g. Milić.

Prelazim na 8. točku dnevnog reda (*čita*):

„Drugo čitanje zakonske osnove, kojom se opredjeljuje rok sa utoke u šumarskim kaznenim prekršajima“. (*Vidi Pr. Br. 16, str. 299*).

Molim g. zast. d.r Katnića, da izvoli pročitati izvješće.

Izvj. d.r Katnić (*čita*):

Br. 4.

Visoki Sabore!

U sjednici 10 februara 1894, Visoki je Sabor primio sliedeći predlog častnog zastupnika Bjelanovića:

„Sabor dalmatinski daje nalog Zemaljskom „Odboru, da podnese u dojdućem zasjedanju za„konsku osnovu, kojom — dodatkom zakonu 19 „februara 1873, o činima škodljivim šumi — „rok za podnijeti utoke bude od 14 dana, bez „potrebe prijave“.

Ovome se je nalogu Odbor odazvao i prikazao Saboru dotičnu zakonsku osnovu, koja bi glasovana i primljena u sjednici 19 januara 1895.

Nego Njegovo C. i K. Apoštolsko Veličanstvo nije našlo da odobri ovu zakonsku osnovu, s razloga navedenih u odluci Visokog Ministarstva 14 januara 1896 Br. 23686-3222. Ti su razlozi, da §. 1, zakonske osnove, po Saboru glasovane, ne razlučuje rok utoka prve i druge molbe, i da nije bila namjera Visokog Sabora, da se snizi na 14 dana sada kriepostni rok za utoke na drugu molbu.

Bi takodjer opaženo, da bi dobro bilo, da se opredjeli rok za utoke sa 8 dana, mješte 14, da se izbjegnu nepotrebna razvlačenja u provadjanju kaznenog postupka, i u interesu što jedinstvenijeg odmjerenja rokova za utoke.

Ove, u istinu sasvim temeljite opazke, bijahu od Zemaljskog Odbora uzete u obzir.

Novi §. 1, mješte rieči: „proti osudam usljed prekršaja“ — kaže sada tačnije; „proti osudam prve molbe usljed prekršaja“ — itd.

Novi §. 2. bio je popravljen, u smislu, da se rok od 8 dana, o kojemu je govora u §.u 1.om odnosi jedino na slučajeve kaznene.

Udovoljivši tako sasvim opravdanoj želji Visokog Ministarstva, koja bez ikakve bitne promjene prijašnijeg po Saboru glasovanog zakona, nije ciljala, nego samo na tačniju stilizaciju istog, čast je upravnom odboru preporučiti Visokom Saboru, da prihvati predlog Zemaljskog Odbora, to jest da izvoli uzeti u pretres i glasovati po istom popravljenu zakonsku osnovu.

Zadar, 30 januara 1897.

Upravni Odbor

Podpredsjednik
Ćingrija

Izvjestitelj
D.r Katnić

Podpredsjednik. Otvorena je obća razprava. Želi li tko rieč?

Biankini. Pitam rieč.

Podpredsjednik. G. Biankini ima rieč.

Biankini. Visoki sabore! Vrlo ću rado glasovati za ovu neznatnu promjenu šumskog zakona. Ali prihvaćam ovu prigodu, da upozorim nadležne čimbenike, kako bi bila baš velika nužda, da se cio naš šumski zakon pregleda, osobito u onom dielu, koji se tiče službe lugarske.

Moja gospodo! Lugarsko pitanje postaje od dana na dan vrlo ozbiljnim pitanjem za seoski narod u Dalmaciji. Više puta čulo se je u ovom visokom Saboru težkih tužba proti lugarima. Bilo se je nadati, da će se tim tužbama stati na kraj, da će jednom valjda i sasvim prestati, ali, na žalost, svaki se dan to jače čuju.

Ja mislim, da je danas malo kotara u Dalmaciji, koji se u obće mogu zvati zadovolni s lugarskom službom. Priznajem, da je narodu težko plaćati šumske globe, i da njim je toliko puta sam narod kriv, jer prekrši zakon; al opet mora se priznati, kad su već tužbe o lugarstvu tako obće, da nije sve ni do naroda, i da mora biti štogod i do sustava, do ljudi, do načina, kojim se zakon vrši.

Po izkustvu, koje sam do sada imao — ne ja osobno, već po ljudima pouzdanim, koji me o lugarskom pitanju obavieščuju — lugari se tako posiliše u mnogim predjelima po Dalmaciji, da uprav postaše kao neki samodržci, koji čine od jadnog naroda, sve što hoće. A to je, cienim, poglavito s toga što nadležne vlasti sliepački vjeruju lugarima, što proti lugarim nevriedi nikakvo svjedočanstvo tužene stranke. Ma bilo koliko svjedoka proti lugaru, samo se njemu vjeruje. Mislim, da bi i tu valjalo naći lieka, e da se zauzda samovolja lugara. Kad bi mogli biti sigurni, da će svi lugari biti ljudi na svom mjestu i da će sdušno vršiti svoju dužnost, bilo bi valjda u redu i vjerovat njim sliepački i podati njim veliku vlast; ali i lugari su ljudi, a biraju se kadkad ne izmedju najboljih,

te podavati njim neograničenu vlast, puštati da od naroda čine što hoće, to je vrlo opasno, i to donosi narodu vrlo žalostnih posljedica.

Kao što sam imao prigode lani ili predlani dokazati u ovom visokom saboru mi imamo toliko čina, koji nam svjedoče, da samovolja lugarska dovodi baš koji put do zdvojnosti jadnog seljaka. I na žalost, svaki dan ti čini se obnavljaju, te svaki dan prodire to čvršće uvjerenje, da ma bilo što lugar naredi narodu, valja da čini, ili da podlegne lugarskomu zulumu.

Ne mislim, gospodo zastupnici, u ovako ozbiljnoj razpravi dodirat se sićušne politike. Ali moram kazati, da je samovolja lugarska tako velika, da se narod i u izborima od nikoga tako neplaši, kao od lugara, jer lugar zna prietiti: ako nebudeš glasovao, kako ti ja zapoviedam, upisat ću te u šumske prekršaje, i globam ću te razsuti. Na žalost, imamo i takovih slučajeva u našoj izbornoj kronaci. Ja sam mojim ušima čuo narod, gdje se je tužio, da je bio progonjen radi lugarskih prekršaja, a da nije bio ni najmanje kriv, već da je tužen samo s osvete lugarske.

Naša je dužnost dakle, gospodo zastupnici, zaštititi narod proti takovomu zulumu. Mi moramo paziti ne samo na to da se šumski zakon vrši, već i na način, kako se vrši; i zahtjevati da se vrši pravedno, a da ne bude narodu na škodu i propast; a osobito da nebude na uštrb njegovoj slobodi i njegovoj neodvisnosti.

I danas sam primio iz naroda jednu težku tužbu o postupanju nekog lugara. Valjda da nisam ovu tužbu primio, nebih se bio ni odlučio danas izreći ove četiri rieči, već bih bio čekao prigodu razprave o proračunu poljodjelske zaklade. — Pouzdana osoba mi javlja iz vrličke krajine, da je tunedavno lugar Jovan Bodrošić iz Koljana, rečeni Rožić, došao u Tonke Duvnjaka, i da mu reče: — pismo kaže „po hajdučku“ — „Daj mi jednog ovna!“ Duvnjak mu dade ovna. Ali lugar Bodrošić i drugi put dodje i zapita mu opet ovna. Davnjaku se smililo na svoju muku, i neda mu ovna, u zao čas po njega, jer lugar zadje u krčmu i zapiše ne samo Tonka Duvnjaka, nego i sve njegovo pleme u šumske prekršaje. Ovih dana ti jadni ljudi, ni krivi ni dužni, platiti su na stotine forina globe, a pouzdana osoba mi kaže da kad bi morali platiti i ostale globe, koje su još upisane, oni bi morali seliti, jer nebi već imali čim da živu.

Cienim, da je dužnost nadležne vlasti marno izpitati ovaj zulumčarski čin, i postupati strogo po zakonu, pa i svrgnuvši lugara, koji ovako guli i upropašćuje narod. Svakako mora se proti njemu zametnuti dišiplinarna iztraga, tim više, što čujem, da ovaj lugar nije ni zakonito namješten, jer da je već prije bio osudjen radi lupeštva.

Gospodo zastupnici! Ja bih vam mogao još sličnih čina iz drugih krajina navesti ali će valjda, pri razpravi proračuna za poljodjelstvo, biti još ob ovom govora. Bez sumnje, u ovoj kući naći će se još ljudi koji će ćutiti potrebu da ustanu proti lugarskom zulumu, i da se zauzmu za nevoljne seljake, te će potaknuti nadležne čimbenike, da uznastoje da nedostatke šumskog zakona čim prije popune, eda lugari nebudu već mogli stavljati narod na muke, na kakovim se danas nahodi. Treba, gospodo zastupnici, o tomu misliti, jer seoski narod strašno trpi i sve više pada u siromaštvo. Što porez, što prirezi, što šumske i školske golbe, što kamata, nema sumnje, da užasno upropašćuju narod i da ga sve više dovode do zdvojnosti.

Ja malo prije nisam htio uzeti rieč pri prvom čitanju predloga o veresijskom zavodu, jer se još nadam, da će slavni odbor, koji se ima o stvari baviti, učiniti sve što je do njega, da zavod čim prije stupi na rad, i da se tim zavodom dodje narodu u pomoć po mogućnosti još ove godine, nečekajuć dojduću, obzirom osobito na težke poreze, lugarske globe i kamate, koje tako strašno danomice upropašćuju naš narod, da se mi moramo uprav bojati za njegovu budućnost. Jer častna gospodo, mi znamo, da narod osiromašen, u sdvojnosti radi nedostatka sredstava za življenje, lako podlegne i pogubnim socialističkim teorijama, za koje se danas još, Bogu hvala, kod nas nezna. Ali te teorije lako se mogu uvriežiti i u naš narod, i rastrovati ga. U istinu, naš je narod, konservativan; ali nema sumnje — a to nas izkustvo u drugim zemljam svaki dan uči — da i najkonser-

vativniji narod, kad mu nestanu sredstava za eksistenciju, dade se vrlo lahko zavesti od socialističkih teorija. Mi smo ovih dana čitali u novinam, da jur u našoj zemlji, u ovoj našoj prekonservativnoj Dalmaciji, imamo ipak sporadičnih pojava socijalizma. Dopustite li, gospodo zastupnici, da kamatnici ponesu seoskom narodu još ono malo zemlje, šte je ima, dopustite li da osiromaši još malo, i vi ćete kroz malo godine doživiti i socijalizam u Dalmaciji. (*D.r Lubin: Forse sarà meglio*). To neće nitko ozbiljno kazati, da bi tad bilo bolje. Mi moramo zaštititi narod od te nove kušnje! I ja sam uvjeren, da vršim svoju patriotičnu dužnost, ako danas u ime osiromašenog naroda upozorim narodno zastupstvo na avet socializam, koja se k nam približuje, i doviknem: *Cavete consules! Hannibal ante portas!*

U nas jedini liek proti socializmu jest taj, da se narodu zajamče uvjeti obstanka, da mu se dadu sredstva, da može pošteno živjeti od svog rada, a da ga krvopije sa svih strana nesisaju. Obezbiedimo, gospodo zastupnici, s jedne strane narodu sredstva njegove eksistencije, i nedajmo, da svakovrstni parasiti živu na njegovoj koži! S druge strane, uznajstojmo da visoka vlada zajamči narodu uvjete slobode i napredka, i na taj način podignuti ćemo najčvršći bedem i proti prietećem socializmu. (*Dobro!*)

Podpredsjednik. Pita li još tko rieč? — Nitko. — Obća je razprava zatvorena. Glasovati ćemo, da li se ima preći na posebnu razpravu. Molim gospodu, koja pristaju na to da izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Molim g. izvjestitelja, da izvoli pročitati pojedine paragrafe zak. osnove.

Izvj. D.r Katnić (*Čita* §. 1).

Podpredsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Molim gg. zastupnike, koja primaju §. 1 da izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Izvj. D.r Katnić (*Čita* §. 2).

Podpredsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Tko prima §. 2. molim, da izvoli ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Izvj. D.r Katnić (*čita* §. 3.)

Podpredsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Tko prima § 3, molim da izvoli ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Izvj. D.r Katnić (*čita naslov i uvod*).

Podpredsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Molim gg. zastupnike, koji pristaju na sada pročitani uvod i naslov zak. osnove, da izvole ustati (*Ustaje većina*). Primljeno i u drugom čitanju.

Izvj. D.r Katnič. Predlažem, da se predje i na treće čitanje.

Podpredsjednik. Stavljam na glasovanje predlog g. izvjestitelja, da se predje na treće čitanje. Gospoda, koja pristaju na to, molim, da izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno. Molim gg. zastupnike, koja primaju ovu zak. osnovu u trećem čitanju da izvole ustati. (*Ustaje većina*). Vis. je sabor primio ovu zak. osnovu u trećem čitanju. Tim je izcrpljena 8 točka dnevnog reda.

Prelazim na 9. točku dnevnog reva (*čita*): Izvješće financijalnog odbora o proračunu za god. 1897. mirovinske učiteljske zaklade (*Vidi Pr. Br. 12 str. 237*).

Molim častnog g. zast. Borčića, da izvoli pročitati izvješće.

Izvj. Borčić (*čita*):

Uz Br. 24-Sab.

Visoki Sabore!

Po proračunu sastavljenom od uvaženog Zemaljskog Odbora na temelju podataka pruženih mu od c. kr. Pokrajinskog Školskog Vieća, pristojbina „Mirovinske Učiteljske Zaklade“ za

god. 1897 ustanovljena je na for. 41.760
a dohodci Zaklade na „ 18.408

Da se pokrije manjak, koji odatle proizti- i da se namire svi izdatci rečene Zaklade, treba iz Zemaljske Zaklade nadodati fior. 23.352

Ako se sravne prihodi i izdatci predvidjeni za tekuću godinu sa onim prošle godine, nalazi se, da dočim se drugi znatno povisuju, i baš za for. 3444, prvi nasuprot padaju za for. 331. Prema tomu, predvidja se da će trošak za potrebe Mirovinske Učiteljske Zaklade za g. 1897 biti veći za for. 3775 od onog za god. 1896.

Financijski Odbor ćuti se dalje dužnim svratiti pozornost visokoga Sabora na jednu veoma važnu okolnost, biva da je Pokrajinsko Školsko Vieće, počamši od god., 1873, stavljalo na teret Pokrajinskoj Mirovinskoj Učiteljskoj Zakladi i one mirovine učitelja pučkih škola, slugâ i njihovih nasljednika, koje su, na temelju §. 62 pokrajinskog zakona od 29 prosinca 1871 Br. 12 ex 1872, morale stajati na teret državnog erara. Ta pogrješka bila je povodom, da je godimice Mirovinska Učiteljska Zaklada bila protuzakonito obterećena znatnim svotama, koje su prvih godina prekoračile 6000 forinata, a sada su spale na for. 730. Ukupna svota, koja je kroz zadnje 24 godine bila u tu svrhu iz Zemaljske Mirovinske Učiteljske Zaklade protuzakonito izdana, iznosi forinata 57268:65. Ovu svotu dužan je državni erar povratiti zemlji. Potrebito je dakle da Zemaljski Odbor čim prije potraži od c. kr. Ministarstva Bogostovlja i Nastave povratak rečene svote.

U tu svrhu financijski Odbor časti se predložiti visokom Saboru da, uz odobrenje svih naslova potrebštine i pokrića ustanovljenih u proračunu „Mirovinske Učiteljske Zaklade“ za godinu 1897, izvoli primiti sliedeći

Zaključak:

Daje se nalog Zemaljskom Odboru, da čim prije potraži od Uzvišenoga c. kr. Ministarstva za Bogoštovlje i Nastavu povratak sviju svota od 1 siečnja 1873 unapried nezakonito izplaćenih iz Mirovinske Učiteljske Zaklade Kraljevine Dalmacije za mirovine onih pučkih učitelja, slugâ i njihovih nasljednika, koje su po §. 62 pokrajinskog zakona od 29 prosinca 1871 Br. 12 ex 1872, kojim se uredjuju pravni odnošaji učitelja kod javnih pučkih učiona, morale stati na teret državnoga erara.

Financijski Odbor.

Zadar, 31 Siečnja 1897.

Predsjednik
Cingrija.

Izvjestitelj
Borčić.

Podpredsjednik. Obća je razprava otvorena. Želi tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju, da se ovaj proračun uzme za podlogu posebne razprave, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno. Prelazimo na posebnu razpravu.

Izvj. Borčić (*čita sve redom stavke od 1—8 potrebštine*).

Podpredsjednik. Pošto nitko nije pitao rieče na pojedine stavke, to stavljam na glasovanje potrebštinu u iznosu pročitanom po g. izvjestitelju. Gospoda, koja primaju potrebštinu u skupnom iznosu od fior, 41.760, neka izvole ustati (*Ustaje većina*) Primljeno.

Izvj. Borčić (*čita sve redom stavke pokrića 1—7*).

Podpredsjednik. Pošto nitko nije zapitao rieči, stavljam na glasovanje pokriće. Gospoda, koja odobravaju pokriće u predloženoj svoti, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Finacijalni odbor predlaže sliedeći zaključak (*čita*):

Rieč ima g. izvj. zem. odbora D.r Ivčević.

D.r Ivčević. Hotio sam samo učiniti jednu opazku u ime zemaljskog odbora, i ta

jest: da se isti bavi ovim pitanjem. Netom se je ova stvar pojavila, jedan član zem. odbora učinio je u pokrajinskom školskom vieću predlog, da dotični slučajevi budu priobćeni zemalj. odboru. Pokrajinsko je školsko vieće te slučajeve priobćilo, poslavši o tom zemaljskom odboru jedan dopis. Poslje toga obratio se je zemaljski odbor računarstvu, da uzima izkaz ovih mirovina. Izkaz je došao ovih dana i zemaljski će odbor proučiti ovo pitanje, te učiniti, ako bude po zakonu, shodne korake, da pokrajinskoj zakladi bude povraćeno, ako je što nedužno platila.

Hotio sam ovu opazku učiniti, da vis. sabor bude znao, da se zemaljski odbor bavi ovim pitanjem i da će sve učiniti, što bude u interesu zemaljske zaklade, ako je ova bila oštećena.

Podpredsjednik: Želi li još tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju zaključak sada pročitan, molim da izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Prelazim na 10 točku dnevnog reda (*čita*): Drugo čitanje zak. osnove o uredjenju bujice „Vedrine" i jarugâ „Lepetica", „Gardun", „Haring-pod" i „Stazina glavica" u području občine sinjske.

Molim častnog g. zast. Perića, da izvoli pročitati izvješće.

Izvj. Perić (*čita*):

Uz Broj 19-Sab.

Visoki Sabore!

Upravni Odbor proučio je izvješće 16 prosinca 1896 Br. 6813 Zemaljskog Odbora i zakonsku osnovu o uredjenju bujice „Vedrine" i jarugâ „Lepetica", „Gardun", „Haring-pod" i „Stazina glavica" u području občine Sinjske, te se uvierio, da je prieka potreba i velika korist koliko obzirom na gospodarstveni probitak, toliko s razloga zdravstvenih odnošaja, da se rečene vododerine konačno urede.

U spomenutom izvješću obširno je dokazano, kako za kišnih vremena i naglih povodnja spomenute vododerine prikipe pak šlom i kamenjem zasiplju oraonice po udolinam i zanose ga u rieku Cetinu, kojoj se tim prst tek prieči usljed čega ona se prelije i poplavi veći dio sinjskog polja, osim toga i sa zdravstvenog pogleda pak i obzirom na buduće uredjenje iste rieke Cetine, osnovano uredjenje prikazuje se priekom potrebom.

Za ukupni trošak, koji iznosi fior. 61600, doprinos sa strane Zemaljske Zaklade, Občine Sinjske i Države utanačen je po zakonu i istom razmjerju kao i u ostalim sličnim zakonskim osnovam, odobrenim od Visokog Sabora, naime, iz Državne Zaklade za poboljšice podmirit će se 50 % ukupnog troška, t. j. fior. 30800, dočim 25 %, jednako fior. 15400, platit će Občina Sinjska, a 25 % jednako fior. 15400, Zemaljska Zaklada.

Svi §§. ove osnove podpuno odgovaraju zakonu, samo formalnosti radi i da bi se izbjeglo svakoj protivštini u §. 1. zakonske osnove Upravni Odbor nahodi shodnim nešto izpraviti. Tu je rečeno: „izvest će se po osnovi sastavljenoj od c. k. šumsko-tehničkog odsjeka za uredjenje bujica u Zadru", dočim ima se reći „izvest će se po osnovi sastavljenoj od c. k. šumsko-tehničkog odsjeka za uredjenje bujica kod c. k. dalmatinskog namjestništva u Zadru". Po tom §. 1, u svojoj cielini glasit će: „Uredjenje bujice „Vedrine" i jarugâ „Lepetica", „Gardun", „Haring-pod", i „Stazina-glavica" u području Občine Sinjske, izvest će se po osnovi sastavljenoj od c. k. šumsko-tehničkog odsjeka za uredjenje bujica kod c. k. dalmatinskog Namjestništva u Zadru, kao zemaljski podhvat na temelju zakona 30 lipnja 1884 Br. 116 D. Z. L.

U §. 2, stavka b) rieči „za pobolšanje" zamjenut će se izrazom „za poboljšice" pak će ciela stavka glasiti:" b) sa 50 %, t. j. u dielomičnom iznosu od fiorina 30800 iz državne Zaklade za poboljšice, uz pridržanje ustavnog odobrenja".

Pošto je, dakle, zakon i nuždan i koristan, čast je Upravnom Odboru predložit, neka

isoki Sabor izvoli odobriti zakonsku osnovu o redjenju bujice „Vedrine“ i jaruga „Lepetica“, Gardun“, „Haring-pod“, i „Stazina-glavica“ u području Občine Sinjske.

Zadar 31 siečnja 1897.

Predstojnik
D.r **Machiedo**

Izvjestitelj
Perić.

Podpredsjednik. Otvorena je obća razrava. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava zatvorena, Gospoda, koja pristaju, da se preje na posebnu razpravu, neka izvole ustati. *Ustaje većina).* Primljeno. Posebna razprava je tvorena· Molim g. izvjestitelja, da izvoli protati §. 1. zak. osnove.

Izvj. Perić (*čita*):

§ 1.

Uredjenje bujice „Vedrine“ i jarugâ „Lepetica“—„Gardun“—„Haring-Pod“ i „Stazinalavica“ u području Občine Sinjske, izvest će po osnovi, sastavljenoj od c. k. šumsko-tehičkog odsjeka za uredjenje bujicâ kod c. k. almatinskog Namjestništva u Zadru, kao zemaljski podhvat, na temelju zakona 30 lipnja 884 Br. 116 D. Z. L.

Podpredsjednik. Rieč ima g. vladin ovjerenik Truxa.

Vl. povj. Truxa. Opaziti mi je samo sa rmalne strane, da c. k. šumsko-tehnički odek nije žemaljski odsjek, nego da je neporedno zavisan od c. kr. ministarstva za poljoelstvo i zato valjalo bi ostati pri stilizaciji avnog zemaljskog odbora.

Podpredsjednik. Rieč ima gosp. zast. erić.

Izvj Perić. Ja nisam ovo učinio po svojoj lavi, već jer je dosad bilo tako učinjeno. Daj, molim, uzmite stenografske protokole od g. 1894, na str. 119 i vidjet ćete, da je pok. Klaić rekao, da se tako nazove ovaj odsjek, jer to su činovnici ministarstva, koji su dodieljeni dalmatinskom namjestništvu i onda je vis. sabor primio ovaj naziv bez ikakva prigovora. Ja sam na temelju toga učinio ovu promjenu, a ne na temelju mog osobnog mnienja.

Podpredsjednik. Rieč ima gosp. zast. Borčić.

Borčić. Meni se čini, da ovo, što predlaže upravni odbor s ovim izpravkom, nije točno. To stoji, da je ovaj odsjek izključivo zavisan od ministarstva poljodjelstva i dodieljen je samo Namjestništvu. Zato stavljam predlog, da bi ostali kod stilizacije zak. osnove, kako ju je zem. odbor predložio.

Podpredsjednik. Rieč imo presv. g. vladin povj. Pavić.

Vlad. povj. Pavić. Ovaj odsjek šumskotehnički dodieljen je tako Namjestništvu, da, ako ovo želi što od njega, mora se prije obraniti na Ministarstvo i onda mu ovo dade nalog, dočim se ne može izravno namjestništvo obratiti na ovaj odsjek, komu, kad ministarstvo dozvoli, onda istom ovaj ili onaj njegov činovnik ide vani, da pravi nacrte, čini izvide itd.

Podpredsjednik. Rieč ima gosp. zast. Čingrija.

D.r Čingrija. Ja mislim, da se prepiremo vrhu jedne stvari, vrhu koje smo svi složni; jer dikcija, koju je izvjestitelj upravneg odbora primio — ako se nevaram — odgovara podpuno opazkam, što su bile učinjene sa strane gg. zastupnika vladinih. U istinu što govori osnova? Ona veli: „uredjenje izvesti će se od c. k. šumsko-tehničkog odsjeka za uredjenje bujica u Zadru“; dočim g. izvjestitelj veli, da se ima reći: „izvesti će se od c. k. šumsko tehničkog odsjeke za uredjenje bujica kod c. k. dalmatinskog namjestništva u Zadru“.— Što to znači? — To znači, da imamo jedan odsjek kod namjestništva koji nije odsjek namjestništva, nego odsjek činovnika, koji pripadaju ministarstvu, a stoje kano odsjek poseban kod namjestništva. Dikcija, koju je prisvojio upravni odbor, odgovara stvari tim više, da imamo precedens u saboru, da je

tako bilo prije primljeno. Možda ja ne shvaćam stvar, ali mislim, da se prepiremo o stvari gdje smo složni. Je li dodieljen taj odsjek, ili nije, to je svejedno. Fakt je ovaj, da to nisu činovnici namjestništva nego činovnici, koji pripadaju ministarstvu i dodieljeni su kod namjestništva.

Vlad. povj. Truxa: Ovaj odsjek nije dodieljen namjestništvu. On je neodvisan od namjestništva, i odvisan upravo od ministarstva.

D.r Čingria: Tada je drugčije.

Ipak ne može se upotriebiti prva dikcija i mislim, da stvar može ovako ostati, kako odbor upravni predlaže, ma bilo baš tako, kako se sa strane gg. zastupnika vladinih opaža. Jer hoćete ili nećete, to je odsjek kod zadarskog namjestništva. Tu se nalazi faktično. Tako mislim biti će i u drugim pokrajinam slični odsjek.

Vl. povj. Truxa. Nè, nije.

D.r Čingria. To ne bi smetalo, da i bude kod nas tako, jer je i prije primljena pogrieška, pošto nismo s tim blaženim odsjekom bili na čistu. Nije čudo dakle da smo upali u tu pogriešku.

Biankini. To je unicum!

D.r Čingria. To su činovnici, koji posluju u pokrajini, a nisu pokrajinski činovnici. Ja mislim, da će biti složan s tim i gosp. izvjestitelj.

Podpredsjednik. Vi podupirete predlog upravnog odbora, a ne Borčićev?

D.r Čingria: To je isto. Svejedno.

Podpredsjednik: G. zast. D.r Čingria podupire predlog g. izvjestitelja odbora.

Rieč ima g. zast. Trumbić.

D.r Trumbić. Ja ću kazati samo dvie rieči. Čini mi se, da ova stvar nije tako težka i da je dosta jasno u prvoj dikciji rečena: izvesti će se po osnovi sastavljenoj po c. kr. šumsko-tehničkom odsjeku za uredjenje bujica u Zadru; a upravni odbor nadodao je još: kod c. k. dalm. namjestništva t. j. da se taj odsjek nalazi kod namjestništva u Zadru. Čini mi se, da je to neki unicum. Ako se ostane kod ove dikcije, kako ju predlaže zemaljski odbor, nemožemo upasti u nepriliku jer formalno stoji ovo, da ako taj odsjek pripada namjestništvu u Zadru ili ministarstvu u Beču, uviek ostaje on u Zadru i mi po tom imamo točnu adresu, kamo se možemo obratiti. Ako se, po prvoj stilizaciji, upravi što na taj odsjek, primiti će on, pripadao ministarstvu ili namjesništvu, jer drugog nema u Zadru. Poradi toga cienim, da bi mogli mirne duše ostati pri prvoj dikciji i neprimiti izpravak. Zato ću ja glasovati za predlog, kako ga predlaže zemaljski odbor.

Podpredsjednik. Rieč ima gosp. zast. Perić.

Izvj. Perić. Ja sam kazao, zašto sam došao na tu misao, da izmjenim ovu izreku i da sam to učinio na podlogu precedensa, koga je vis. Sabor odobrio; a danas evo sam sebi prigovara. Proti ovom nisu prije prigovarali gg. vladini povjerenici, a sada prigovaraju. Nu pošto vidim, da se neće ništa prejudicirati jasnosti ovag paragrafa, to pristajem i ja na prvu dikciju.

Podpredsjednik. G. izvjestitelj pristaje na predlog g. Borčića, da ostane dikcija zemalj. odbora. Pošto nema drugog predloga, stavljam na glasovanje ovaj predlog i molim g. izvjestitelja, da pročita § 1. zak. osnove, kako je glasio predložen od zem. odbora, na što je i on sâm pristao.

Izvj. Perić (*čita*):

§ 1.

Uredjenje bujice „Vedrine“ i jarugâ „Lepetica“—„Gardun“—„Haring-Pod“ i „Stazina-Glavica“ u području Občine Sinjske, izvest će se po osnovi, sastavljenoj od c. k. šumsko-tehničkog odsjeka za uredjenje bujicâ u Zadru, kao zemaljski podhvat, na temelju zakona 30 lipnja 1884 Br. 116 D. Z. L.

Podpredsjednik. Molim, gospoda koja ristaju na § 1 ovako pročitan, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Izvj. Perić (*čita*):

§ 2.

Troškovi ovog podhvata, proračunani na or. 61600, podmirit će se:

a) sa 25 %, t. j. u djelomičnom iznosu od or. 15400, iz zemaljske zaklade;

b) sa 50 %, t. j. u djelomičnom iznosu od or. 30800, iz državne zaklade za poboljšice, z pridržanje ustavnog odobrenja;

c) sa 25 %, t. j. u djelomičnom iznosu od or. 15400, od Obćine Sinjske.

Ako državni cestarski erar udieli koji dorinesak na djelomično pokriće ukupnih trošaka, i iznos faktičnih trošaka ne dosegne do proačunane svote od for. 61600 postignute će se priednje razdieliti izmedju čimbenika naznačenih od *a*-*c* u razmjerju njihovih doprinesaka.

Podpredsjednik. Pita li tko rieč? — itko. — Molim gospodu, koja primaju §. 2 eka izvole ustati. (*Ustaje većina*) Primljen.

Izvj. Perić (*čita*):

§ 3.

Potanje odredbe o gradjevnom roku, o nanu izvedenja podhvata, o doznačenju doprineka naznačenih u § 2 i o utjecanju Vlade na k radnje, ustanovit će se ugovorom, koji se a sklopiti izmedju državne Uprave i Zemaljkog Odbora, saslušavši Obćinu Sinjsku.

Podpredsjednik: Pita li tko rieč. — itko. — Molim gospodu, koja primaju §. 3, eka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Izvj. Perić (*čita*):

§ 4.

Obćinsko Vieće u Sinju ima pravovaljam zaključkom, koji će potvrditi Zemaljski Odbor, odrediti imali doprinos naznačen u §.u 2 slovo *c* biti uzdržan od ciele Obćine, ili od zanimanih odlomaka, a u zadnjem slučaju, u kojem razmjerju doprinesak ima biti porazdieljen izmedju spomenutih odlomaka.

Ne bude li Obćinsko Vieće stvorilo takova zaključka, Zemaljski Odbor ima odlučiti glede gorespomenutih pitanja.

Obćina je uoblaštena zahtjevati da doprinesak po njoj ili po odlomcima uzdržan bude u cielini ili djelomično naplaćen sa strane zanimanika u zemljama i napravama obradjenim; a u tom slučaju dužnost sutjecaja zanimanika ustanovit će se postupkom po zakonu o vodama.

Dok ne bude doprinos pod slov. *c* § 2 konačno utanačen u svim potankostima, radje uredjenja neće započeti.

Podpredsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Gospoda, koja primaju § 4. u ovoj stilizaciji, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Izvj. Perić (*čita*):

§ 5.

Uzdržavanje radja uredjenja, pošto budu dovršene, spada Obćini Sinjskoj pod nadzorom državne uprave i Zemaljskog Odbora.

Troskovi će uzdržavanja biti podmireni od raznih sutjecatelja u razmjerju utanačenu za podmiru troška uredjenja u smislu predidućega §.a 4.

Podpredsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Gospoda, koja primaju § 5. u ovom sadržaju, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Izvj. Perić (*čita*):

§ 6.

Na temelju §. 7 zakona 30 lipnja 1884 Br. 116 i uz pridržanje ustavnog odobrenja, dozvoljuje se Kraljevini Dalmaciji, da joj se olakoti doprinos utanačen pod slov. *a* § 2, zajam iz državne zaklade za poboljšice od 50% njezina doprinosa, najviše do for. 7700.

Ovaj će se zajam izplatiti za vrieme radje u tromjesečnim obrocima, a povratit će se državnoj zakladi za poboljšice u deset jednakih godišnjih obroka, od kojih će se prvi platiti na koncu godine susljedne onoj, u kojoj je plaćen zadnji obrok zajma.

Podpredsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Gospoda, koja primaju §. 6 u ovom sadržaju neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Izvj. Perić (*čita*):

§ 7.

Izvršba ovoga zakona naložena je Mome Ministru Poljodjelstva.

Podpredsjednik: Pita li tko rieč? — Nitko. — Gospoda, koje primaju §. 7, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Izvj. Perić (*čita*):

Zakon . . .

(Krepostan za Kraljevine Dalmaciju) *o uredjenju bujice „Vedrine“ i jarugā „Lepetica“ — „Gardun“ — „Haring-Pod i „Stazina-Glavica“ u području Obćine Sinjske.*

Na predlog i privolom Sabora moje Kraljevine Dalmacije, nalazim da naredim što sliedi:

Podpredsjednik. Gospoda, koja primaju sadržaj, uvod i naslov, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Zakon je primljen u drugom čitanju.

Izvj. Perić. Predlažem, da se predje na treće čitanje.

Podpredsjednik. Gospoda, koja pristaju na predlog g. izvjestitelja, da se predje na treće čitanje, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Gospoda, koja primaju zakon sada pročitan u trećem čitanju, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Zakon je primljen u trećem čitanju.

Dolazila bi II. točka dnevnog redu t. j. (*čita*): Izvješće financijalnog odbora o proračunu za g. 1897 zemaljske poljodjelske zaklade.

Ali pošto je tekom današnjeg dana visoka, vlada razdielila medju zastupnike osnovu djelovanja za promicanje gospodarstva u Dalmaciji, koju je potrebno, da gg. zastupnici pročitaju i da se upoznaju s njom, kako bi došli pripravniji na razpravu ovako važnog predmeta, kako je poljodjelska razprava, zato sam odlučio, da skinem s dnevnog reda ovu točku. Buduća sjednica biti će uz dostavu dnevnog reda gg. zastupnikom pismeno priobćena. Zatvorena je sjednica.

(*Svršetak u 8 sati 40 čas. na večer*).

IV. Sjednica dneva 4 Veljače 1897.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika treće sjednice. — Navještenje molbenica. — Upiti na Vladu i odgovori. — Razprava i glasovanje zakonske osnove, kojom se preinačuju i popunjuju neki propisi pokr. zakona 30 Siečnja 1873 i 28 Travnja 1888, o učionskom danjku na ostavštine u korist mirovinske blagajne učitelja javnih pučkih učiona. — Razprava i glasovanje proračuna za god 1897. zemaljske poljodjelske zaklade.*

(*Sjednica nastaje u 5 s. 20 čas. po podne*).

Predsjedava: podpredsjednik **D.r Radoslav Kvekić**.

Tajnici: *Antun Mrkušić i D.r Tomić-Micheli.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: ces. kr. namjestništveni podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. kr. dvorski savjetnik **Dragutin-Maria Truxa**; c. kr. namjestništveni savjetnik **Nikola Nardelli**; c. kr. pokrajinski školski nadzornik **Josip** vitez **Peričić**; c. kr. kotarski povjerenik **Lavoslav Golf**.

Podpredsjednik (*zvoni*): Pošto smo u zakonitom broju, otvaram sjednicu. Molim g. tajnika, da izvoli pročitati zapisnik posljednje sjednice.

Tajnik Mrkušić — čita zapisnik III. sjednice.

Podpredsjednik. Ima li tko, da što primjeti sada pročitanom zapisniku? — Nitko. — Ona gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. (*Većina*). Zapisnik je odobren.

Imam čast javiti Visokom Saboru, da se je konstituirao odbor od 7 lica, da izpita i izviesti o vjeresijskom zavodu, izabravši predsjednikom g. zast. Borčića, a izvjestiteljem dr. Zaffrona.

Bile su mi predane neke molbe. Molim g. tajnika Mrkušića, nek im izvoli navjestiti sadržaj.

Tajnik Mrkušić (*čita*):

Br. 93, Franjke Tocilj, za milostinju; Br. 94, Gjura Kolombatovića, za podporu, u svrhu da popuni znanstvena iztraživanja o načinim ribanja u Dalmaciji; Br. 95, Ivana Krst. Definisa, za pripomoć; Br. 96, Stjepana Krističa učitelja, za pripomoć; Br. 97, Uprava Narodnoga Lista, za povisenje ciena tiskarskih radnja; Br. 98, Maksimiliana Radoslavića bivšeg puč. uč., za mirovinu iz milosti; Br. 99, Josipa popa Nekića, za pripomoć za dogradjenje sirarnice; Br. 100, Uprave Djetišta u Šibeniku, za pripomoć.

Podpredsjednik. Ove će molbe biti predane dotičnom odboru. Primio sam tri interpelacije. Prva je častnog zast. d.r Salvija i dr. Molim istoga, da je izvoli pročitati.

D.r Salvi (*čita*):

Interpellanza all' I. R. governo di S. M.

Nella seduta della Camera dei deputati del 31 gennaio 1893 S. E. il presidente del consiglio dei ministri d' allora, rispondendo ad una interpellanza dell' on. Bonda e consorti riguardo alle molteplici anomalie che ricorrono in Dalmazia nella compilazione delle liste elettorali e nella relativa procedura dei reclami, ammettendo il lamentato inconveniente, promise di rimediarvi in via amministrativa e rilevò espressamente che anche nei casi nei quali dovesse riuscire impossibile di ottenere in tempo attestazioni a

scopi elettorali dagli ufficî imposte a ciò autorizzati dai rispettivi capitanati, questa circostanza non avrebbe potuto essere di ostacolo all'interposizione dei reclami in tempo utile, poichè la fondatezza dei medesimi verebbe ciononostante esaminata d'ufficio e gli stessi otterrebbero tuttavia corrispondente evasione.

È noto ora che le alterazioni delle liste elettorali ad opera degli organi comunali chiamati a compilarle consistono nella massima parte dei casi nella intrusione di nulla tenenti o di individui che pagano una imposta inferiore al minimo prescritto, con la quale si snatura la posizione dei collegi e si rende illusorio l'esercizio del diritto di voto ai reali elettori.

Domande prodotte da singoli elettori o da comitati elettorali alle autorità steurali per attestazioni riguardo alla cifra d'imposta pagata dalle persone intruse nelle liste, onde poter esercitare il diritto di reclamo prescritto dal § 26 regolamento elettorale, vennero più volte respinte, negandosi ai petenti il diritto a qualsiasi informazione in proposito.

In qual modo d'altra parte le autorità competenti corrispondano al dovere cui accennava Sua Eccellenza il presidente dei ministri nell'incontro suddetto, di controllare d'ufficio l'esattezza delle liste e delle asserzioni contenute nei reclami, son classico esempio le evasioni date l'anno decorso al comitato elettorale autonomo da parte dell'i. r. capitanato distrettuale di Spalato in occasione dell'elezione del deputato di città alla Dieta dalmata, mediante le quali i reclami chiedenti la cancellazione di centinaia d'intrusi venivano respinti, osservandosi (D.to 6-d. 95 n.o 25688) che l'asserito *non pagamento* d'imposta non veniva in alcun modo comprovato e d'altra parte dicendosi (D.to n.o 25672 ed altri) che i dati comunali si basavano sulle informazioni dell'ufficio imposte e che mancava il *tempo sufficiente a praticare ulteriori rilievi.*

Prescrive ora il § 4 dell'ordinanza ministeriale 23 settembre 1896 in esecuzione alla legge 14 giugno 1896 n.o 169 B. L. I. che nell'avviso col quale il capo comunale rende nota, a senso del § 25 del regolamento elettorale pel consiglio dell'impero, la pubblicazione delle liste, prefiggendo un termine di giorni 8 per i reclami, debbano venir diffidati i reclamanti a munire ogni reclamo dei mezzi di prova delle asserzioni in esso contenute ove queste non si basino sulla notorietà

Ciò posto, e visto che la prova — se richiesta — che una o più persone iscritte nelle liste elettorali non paghino alcuna imposta o soltanto una inferiore al minimo non può altrimenti fornirsi che mercè eventuali attestazioni ufficiose, rilasciate dagli ufficî steurali, si ha l'onore di interpellare l'i. r. governo:

In relazione alle dichiarazioni, fatte alla Camera dei deputati nel dì 31 gennaio 1893 dal presidente dei ministri di allora, ed alla pratica direttamente opposta a quelle dichiarazioni, tenuta successivamente da alcuni i. r. capitanati distrettuali della Dalmazia e particolarmente dall'i. r. capitanato distrettuale di Spalato nelle elezioni dietali dell'anno 1895, ha già disposto l'eccelso governo perchè, ad evitare riprovevoli inconvenienti, atti a snaturare i risultati elettorali nelle imminenti elezioni pel consiglio dell'impero, le autorità chiamate ad evadere i reclami contro le liste elettorali, esaminino d'*ufficio* sulla base dei ruoli steurali la fondatezza dei prodotti reclami, come lo prescrivono positive dosposizioni di legge; od almeno ha disposto l'eccelso governo perchè agli uffici steurali sia ingiunto dalle autorità politiche distrettuali di rilasciare ai petenti ed ai comitati elettorali le attestazioni ufficiose necessarie con la sollecitudine richiesta dalla ristrettezza del termine fissato per i reclami?

Dr. Salvi — Trigari — Dr. Ghiglianovich — Dr. Lubin — Dr. Smerchinich — Dr. Ziliotto.

Podpredsjednik: Druga je interpelacija g. zast. dr. Ghiglianovicha. Molim ga da je pročita.

Dr. Ghiglianovich (*čita*):

Interpellanza all'i. r. governo di S. M.

Nell'ultimo decennio 1886-1896 nella valle salifera di Pago furono fabbricati 431.539 quintali di sale, che furono venduti al sovrano erario per fiorini 325.657 soldi 25 in ragione di soldi 75 il quintale. Lo Stato lo rivendette a fiorini 4:70 il quintale, ricavandone fiorini 1.991.678 s. 40.

Ammesso, che, detratte tutte le spese, abbia guadagnato solo fiorini 1.50 per quintale. ebbe esso da queste saline un reddito netto di fiorini 647.308, cioè circa fiorini 65.000 ogni anno.

Le saline trovansi però in grande disordine ed il restauro loro esige una fortissima spesa che i proprietarî non sono in grado di sopportare.

Il demanio è uno dei più forti proprietari di saline a Pago; egli quindi dovrebbe incitare l'esempio altrui, facendole lavorare razionalmente, introducendo tutti i miglioramenti moderni, onde essere in grado da servire di modello agli altri proprietari.

Il demanio, invece, si accontenta di farle lavorare, come tutti gli altri, colla minima spesa possibile.

I sottoscritti hanno pertanto l'onore di interpellare il governo di Sua Maestà:

1. Se gli consta che la valle salifera di Pago attrovasi nel massimo disordine e in modo da reclamare di tutta urgenza un radicale ristauro.

2. Se, constatandogli un tanto, intenda di venire in aiuto ai proprietari delle saline pel restauro della valle.

3. Se sì, in quale maniera?

Dr. Ghiglianovich — Trigari — Dr. Salvi — Dr. Smerchinich — Dr. Lubin — Dr. Ziliotto

Podpredsjednik. Treća je interpelacija istog g. zastupnika i dr. Molim da je pročita.

D.r Ghiglianovich (*čita*):

Interpellanza all'i. r. governo di S. M.

Il villaggio di Brevilacqua, con una popolazione di 731 abitanti, è posto all'estremo lembo e settentrione dalla parte territoriale della provincia sulla strada marittima che dal canale di Zara conduce a quello della Morlacca, e quindi alle isole di Pago e di Arbe, a tutti i villaggi dalmati posti sul detto canale della Morlacca e di Novegradi, nonchè ad Obbrovazzo ed a tutta la costa croata.

Oltre ad un abbastanza numeroso proprio barcolame, che posseggon quei villici, per quella via transitano annualmente circa 1200 barche con legna da fuoco, 600 con legname da costruzione, 1000 con sabbia per costruzioni, 300 con mosto all'epoca della vendemmia, 200 con concimi dall'isola di Pago; vi transitano inoltre tutti i velieri che viaggiano da, o per Obbrovazzo, Pago, la costiera dalmato-croata, nonchè quelli per Fiume e Trieste, e, molti di questi, sia per causa di tempo sfavorevole, sia per pernottare, sono costretti a poggiar a Brevilacqua ed ivi fermarsi.

Per tutto questo movimento Brevilacqua non ha un porto, un molo, una riva, nulla che possa giovare alla sicurezza dei bastimenti; e già molte volte per questa mancanza si ebbero a soffrire danni e correre gravi pericoli.

I sottoscritti si permettono perciò di interpellare il governo di Sua Maestà:

1. Constano all'i. r. governo le condizioni portuali e marittime del villaggio di Brevilacqua?

2. È intenzionato l'i. r. governo a disporre perchè quanto prima sia provveduto ai bisogni marittimi di quel villaggio, mediante le

necessarie costruzioni di moli e rive, che bastino a garantire la sicurezza dei bastimenti, che ivi si fermano?

Dr. Ghiglianovich — Trigari — Dr. Salvi — Dr. Smerchinich — Dr. Lubin — Dr. Ziliotto.

Podpredsjednik. Ova ću tri upita predati g. vladinu povjereniku, koji ima riječ.

Vladin povjerenik Pavić: A queste interpellanze avrò l'onore di rispondere in una delle prossime sedute.

(*Čita*):

Nella seduta dietale del 1 febbraio a. c. gli onorevoli Signori deputati cavaliere de Trigari e compagni interpellarono l'i. r. Governo, come segue:

1. Consta all'Eccelso i. r. Governo della grande ed urgente necessità di un molo nei villaggi di Pogliana e Sant' Eufemia che hanno un forte numero di proprie barche senza aver un luogo dove ricoverarle?

II. È disposto l'Eccolso i. r. Governo a provvedere perchè quanto prima ed a preferenza di altri luoghi con minor numero di barche, siano iniziati i neccessari lavori onde rimediare a tale mancanza?

In base ad informazioni ricevute da parte competente, ho l'onore di rispondere a questa interpellanza come segue:

Per ciò che riguarda l'ordine in cui sarebbero da eseguirsi i lavori portuari, in generale si prende in considerazione il numero delle barche, il loro tonnellaggio ed il numero dell'equipaggio, nonchè l'importanza del porto per la navigazione.

Poljana conta 19, e Sant' Eufemia 31 barca.

Parecchie delle più importanti località site al mare, nel raggio del capitanato di porto di Zara, non hanno potuto ancora venir prese in considerazione in vista ai mezzi disponibili per lavori portuari.

Tali sarebbero per esempio:

Vergada con 110, Morter con 117. Crappano con 157 barche e così via.

Per ciò che riguarda particolarmente il villaggio di Poljana, fu diggià riconosciuta la necessità di urgenti lavori portuari, e dal locale i. r. Capitanato di porto e sanità marittima sono state avvanzate dall' i. r. Governo marittimo ancora nell'anno 1895 le proposte per prolungamento del molo rustico, erezione di un garofolino e collocamento di un segnale sul basso fondo.

In quanto poi al porto di Sant' Eufemia tali lavori non sono tanto urgenti giachè il porto stesso è senza dubbio uno dei migliori porti naturali del circondario, e si presta di solito per le poggiate.

Dall' altra parte Sant' Eufemia non è una regolare stazione dei vaporetti, ma soltanto di estate vi vengono intraprese delle gite, ed a tale bisogno è provveduto con un ponte di legno.

Per ambo i porti venne pure proposto l'escavo, chè seguirà secondo suo turno.

La presente interpellanza verrà rimessa all' i. r. Governo marittimo con raccomandazione per le ulteriori disposizioni.

Podpredsjednik. Prelazim na dnevni red. Prva je točka: Drugo čitanje zak. osnove, kojom se preinačuju i popunjuju neki propisi pokrajinskog zakona 30/I. 1873 i 28/IV. 1888, o učionskom danjku na ostavštine u korist mirovinske blagajne učitelja javnih pučkih učiona". (*Vidi Pr. Br. 4, str. 65*).

Molim g. izvjestitelja dr. Katnića, da izvoli pročitati izvješće.

Izvj. dr. Katnić (*čita*):

Uz Br. 20-Sab.

Visoki Sabore!

Potanko i izcrpljivo izvješće zemaljskog odbora o predmetu odmjerivanja i pobiranja učionskog danjka na ostavštine u korist mirovinske blagajne učitelja javnih pučkih učiona, sadržava točnu pripovjest svijuh neprilika, danguba i šteta, kojim je dala povoda netočna stilizacija § 7. pokrajinskoga zakona od 30 siečnja 1873 P. Z. L. Br. 11.

Nakon tolikog dopisivanja — kako izvješćuje zemaljski odbor — dopisom 25 veljače p. g. Br. 105, pokrajinsko školsko vieće priobćilo je istome odboru, da po dogovoru ministarstva nastave, pravde i financija, treba, u svrhu uredjenja ovog posla, stvoriti zakon i u njemu naznačiti vlasti pozvane na odmjerenje i pobiranje odnosne odredbine, — i istodobno je dostavilo glavne točke, koje bi u tom zakonu morale naći izraza.

U tom smislu, zemaljski je odbor sastavio zakonsku osnovu, koju sada podastire Visokom Saboru na pretresanje i odobrenje.

Ova zakonska osnova bi već priobćena visokomu Ministarstvu nastave, koje, sporazumivši se sa Ministarstvom financija i pravosudja, izjavilo je, da proti njoj nema nikakva prigovora.

Budući da ovim zakonom bi, na najpovoljniji način, udovoljeno jednoj prešnoj nuždi, i da proti istom, sa nikakve strane, nit je bilo, nit može biti prigovora, podpisani upravni odbor preporučuje, i sa svoje strane, da Visoki Sabor predje na drugo čitanje dotične zakonske osnove i da ju odobri po predlogu zemaljskog odbora.

Zadar, 31 januara 1897.

Od upravnog odbora.

Podpredsjednik

Cingrija.

Izvjestitelj

D.r Katnić.

Podpredsjednik. Otvorena je obća razprava. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Ona gospoda, koja pristaju, da se predje na posebnu razpravu, neka izvole ustati.. (*Većina*). Posebna je razprava otvorena. Pita li tko rieč.

Dr. Ivčević. Ja bih imao učiniti jedan predlog, da bude t. j. u § 1 citiran još jedan zakon. Radi se o zakonu 18 srpnja 1895., kojim su bili preinačeni neki propisi zakona od 29 prosinca 1871, o pravnim odnošajima učiteljskog osoblja javnih pučkih učiona u Kralj. Dalmaciji.

Izmedju §§, koji su bili promienjeni, nalazi se i § 57., koji je citiran u § 1. ove zak. osnove. Preinaka § 57. učinjena sa sada citiranim zakonom, nije nego formalne vriednosti, tek promjena nekih rieči, ali bilo bi zgodno, netom se citira zak. od 29/XII. 1871 P. Z. L. god. 1872. Br. 12, da bude citiran i onaj kasniji zakon.

S toga stavljam predlog, da § 1 zak. osnove bude glasio kako sliedi (*čita*):

§ 1.

Od svake ostavštine sa čistom imovinom od preko 50 fiorina, raspravljanje koje, po obćenitim propisim o nadležnosti sudbenih vlasti, pripada jednomu u Dalmaciji obstojećemu sudu, ima se platiti danjak mirovinskoj blagajni učitelja javnih pučkih učiona ustanovljenoj §.om 57 zakona od 29 Prosinca 1871 (P. Z. L. Br. 12 god. 1872) o pravnim odnošajim učiteljskog osoblja javnih pučkih učiona u Kraljevini Dalmaciji, preinačenim zakonom 18 Srpnja 1895 (P. Z. L. Br. 23).

Podpredsjednik. Molim g. govornika, da mi izvoli dati pismeni predlog.

Želi li još tko govoriti? — Nitko.

K čl. I. § 1 po zast. D.ru Ivčeviću stavljen je predlog dopunitbeni, u smislu kojega bi taj § imao glasi'i (*čita*):

Ovaj je predlog na razpravi. Želi li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Stavit ću na glasovanje ovaj predlog, a ako ne bi bio primljen, tada ću staviti predlog po osnovi pročitanoj sa strane g. izvjestitelja. Rieč ima izvjestitelj dr. Katnić.

Izvj. d.r Katnić. Budući da je predlog častnog Ivčevića opravdan, ja ga primam u ime upravnog odbora.

Podpredsjednik. Sada imamo samo jedan predlog, koji ću staviti na glasovanje i koji ću opet da čitam (*čita*):

Gospoda, koja primaju ovaj § u ovoj stilizaciji, molim da izvole ustati. (*Vecina*). Primljeno.

Izvj. d.r Katnić — (*čita stavku drugu*).

Podpredsjednik. Pitali tko rieč? — Nitko. — Gospoda, koja primaju i ovu drugu stavku u stilizaciji sada pročitanoj, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. d.r Katnić — (*čita § 7*).

Podpredsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Ona gospoda koja primaju § 7 sada pročitan, molim da ustanu. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. d.r Katnić — (*čita čl. II.*)

Podpredsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Gospoda, koja primaju čl. II. kako je sada pročitan, neka ustanu (*Većina*). Primljeno.

Izvj. d.r Katnić — (*čita čl. III.*)

Podpredsjednik. Gospoda, koja primaju sada pročitani čl. III., neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. d.r Katnić — (*čita uvod i naslov*).

Podpredsjednik. Gospoda, koja primaju uvod i naslov, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljena je ova zakonska osnova u drugom čitanju.

Izvj. d.r Katnić. Predlažem, da se predje na treće čitanje.

Podpredsjednik. Gospoda, koja pristaju, da se predje na treće čitanje, neka izvole ustati. (*Većina*). Visoki je Sabor odlučio, da se predje na treće čitanje. Gospoda, koja primaju ovu zak. osnovu i u trećem čitanju, neka izvole ustati. (*Većina*). Visoki je Sabor primio ovu zak. osnovu i u trećem čitanju.

Prelazim na drugu točku dnevnog reda: „Izvješće financijalnog odbora o proračunu za god. 1897 zemaljske poljodjeljske zaklade". (*Vidi Pr. Br. 10, str. 233*).

Molim g. izvjestitelja častnog zast. d.r Baljaka, da izvoli pročitati izvješće.

Izvj. d.r Baljak (*čita*):

uz Br. 23-Sab.

Visoki Sabore!

Proračun Zemaljske Poljodjelske Zaklade za godinu 1897, koji je financijalni Odbor u pretres uzeo, prikazuje u ukupnijem zbrojevima neznatnu razliku od 200 f. više nego u proračunu za prošlu godinu 1896.

Ali su znatnije razlike koje se opažaju u pojedinijem stavkama potrebštine, od kojih su neke više a neke mnogo niže proračunane nego za lanjsku godinu. Tako pod naslovom 1. usljed češćih sjednica pokrajinskog poljodjelskog Vijeća, trošak skočio je od fior. 400 na fiorina 800. Pod naslovom 2 usljed namještenja lugara i poljara u većem broju nego li ih je dosada bivalo, odnosni trošak za pripomoći i doplate lugarima i poljarima ustanovljen je u ovogodišnjem proračunu na fiorina 9400, to jest 3300 fiorina više nego u lanjskom proračunu.

U isto doba smanjeni su s druge strane neki izdatci obzirom na stvarni trošak koji se imao u prošlijem godinama izdržati, kao što se to dogodilo pri naslovu 5, gdje za pripomoć u pošumitbu i uregjenje bujica potrošeno je 500

fiorina manje nego li je proračunano, te je s toga i iznos od fiorina 3500, obaljen na fiorina 3000.

Isto tako pod naslovom 6.im, podmirivanjem odnosnog troška u ime pripomoći u poljodjelske poboljšice iz naročite za to sad postojeće Zemaljske Zaklade, iznos od fiorina 5503, koji je stavljen u lanjski proračun, mogao je biti sveden u ovogodišnjemu na samih fiorina 2500, to jest 3000 fiorina manje nego u prošloj godini.

Na taj način i posred ovijeh razlika u pojedinijem stavkama, osim male razlike od fiorina 200, i ove godine ukupni zbroj potrebštine iznosi fior. 17103, prema jednakom iznosu proračunanom za pokriće iz običnih izvora, to jest dobiti iz državnih i pokrajinskih obveznica i od glavnica na zajam, dalje iz prihoda od globa radi šumarskih prekršaja.

Financijalni odbor predlaže:

Neka Visoki Sabor izvoli uzeti podlogom posebne rasprave predračun Pokrajinske Poljodjelske Zaklade, kako je bio podnesen od Zemaljskog Odbora izvješćem 9 Prosinca 1896 Br. 6998 i primiti sve dotične stavke pri posebnom glasovanju.

Od Saborskog Financijalnog Odbora.

Zadar 31 Januara 1897.

Predstojnik

Cingrija.

Izvjestitelj

D.r Baljak.

Podpredsjednik: Rasprava je otvorena.

Vladin izvj. Truxa: Pitam rieč.

Podpredsjednik: Rieč ima g. vladin izvjestitelj Truxa.

Vladin izvj. Truxa (*čita*):

Visoki Sabore! Lanjske godine, istom prigodom rasprave o proračunu zemaljske poljodjelske zaklade, imao sam čast navjestiti da će novo-imenovani c. k. pokrajinski poljodjelski nadzornik prof. Ivan pl. Zotti, na temelju svog poučnog putovanja i savjestnog proučenja gospodarsko-poljodjelskih prilika ove pokrajine sastaviti nacrt redovitog *programa glede mjera koje se imaju postepeno preduzeti, da se sustavno unapriedi razvitak različitih grana našeg poljodjelstva.*

Sada je već izradjen taj nacrt programa u 23 poglavja, od kojih se veći dio (to jest 21) jur nalazi u rukama častne gospode zastupnika, a netom budu dotiskana ostala poglavja, naime o gospodarskoj poslovnici i o gospodarskoj vjeresiji, kao i ustanove za vinarska, uljarska i mliekarska društva, za seoske i za kotarske zajmovnice i napokon analitično kazalo, biti će cieli program priobćen pojedinim častnim zastupnicim, kao i Zemaljskom Odboru i Pokrajinskom Gospodarskom Vieću, te i predano javnosti, e da se svi zanimani čimbenici kao i poljodjelski krugovi Pokrajine uzmognu izraziti o predmetu i javiti eventualne svoje želje.

Ugodno je, da je visoko c. k. Ministarstvo poljodjelstva uzelo na znanje taj nacrt programa, u koliko se tiče obćih načela, te se je uz pridržaj konačnog odlučenja glede predloga u istom sadržanih izjavilo sklonim da im dodje u susret na što dobrohotniji način, kako uzbudu dopuštala državna sredstva, koja će biti stavljena na razpoloženje ustavnim putem.

Medjutim je visoko Ministarstvo već imalo prigode da, uvažujući razloge iznešene u VI. poglavju programa, pristane da se zavede državna pretežno praktična niža učiona za poljodjelstvo, voćarstvo i vinarstvo u Spljetu, s kojom bi se, iza dokinuća dosadanje gospodarstveno-lučbene pokušajne štacije u Spljetu, spojiti imala jedna gospodarstvena pokušajna štacija, a uz to jedna podružnica u Sinju namienjena pretežno za praktične pokušaje. Usljed toga je i visoki Sabor već u sjednici 29 siečnja t. g. jednoglasno zaključio da se zavede pokrajinska

zaklada za 24 štipendije od fiorina 200 svaka za učenike novog zavoda, te je privolio da bude na svoje vrieme ukinut zemaljski poljodjelski zavod u Gružu i da budu ustupljena učila istoga novom zavodu. Sada će se odmah obaviti izvidi za pronadjenje prikladnih zemalja i pomješća u Spljetu ili okolici i u Sinju, te će se o tom pospješno razpravljati sa Zemaljskim Odborom i Pokrajinskim Gospodarskim Viećem jer je namjera da novi državni zavod bude po mogućnosti oživotvoren jeseni 1898. (*Dobro*).

Takodjer je visoko Ministarstvo već pristalo na predloge sadržane u poglavju VIII o gojitbi maslina.

Poglavje XXIII o poljodjelskoj vjeresiji bilo je slavnom Zemaljskom Odboru po njegovoj želji priobćeno početkom prosinca 1896 na shodno proučavanje tog veleważnog pitanja.

Razne druge mjere predložene u pojedinim poglavljima programa bile su jur tekom godine provedene.

Bilo je n. p. udieljeno štipendija i podpora raznim dalmatinskim mladićim, koji se posvećuju poljodjelskoj nauci kod c. k. Visoke škole za zemljoteštvo u Beču, kod enološko-pomološkog zavoda u Klosterneuburgu i kod poljodjelskih zavoda u Križevcim i u Sv. Mihovilu u Tirolu.

Buduć Visoko Ministarstvo poljodjelstva osiguraio obilatu godišnju prjpomoć za podupiranje školskih vrtova, i za nagradjenje onih pučkih učitelja koji bi se doista zauzeli za poljodjelstvo, šireć u puku zdravu ratarsku nauku, Namjestništvo je razpisalo natječaj na razne nagrade od 25 do 100 fl. za one pučke učitelje, koji se školske godine 1896-97 budu bavili racionalnim njegovanjem školskih vrtova, te budu držali pučka predavanja iz poljodjelstva u naročitim večernjim, ili nedjeljnim tečajim, primjetbom da će se prednost dati onim učiteljim, koji osim toga budu podpomagali putujuće učitelje gospodarstva pri vršenju njihovog djelovanja, te budu pri ruci seljacima osobito pri kumulativnoj nabavi poljodjelskih alata i tvariva.

Osim toga preduzelo se je pokusa a upotrebljenje kemijskih gnojiva na lozi, m krmovnim bilinam i žitaricam; u svrhu širena kemijskih gnojiva medju poljodjelcim bila je prošle godine do 3 puta razpisana odnosna predbrojba koja je izpala uprav preko svakog očekvanja, pošto bi ukupno nabavljeno i razdjeljeno 2577 vreća po 50 kilograma svaka raznih jednostavnih i sastavljenih umjetnih gnojiva, što se je ustupilo poljodjelcima uz cienu obaljenu za 10% prama tvornićkoj.

Da se pak oživi i podupre težitba umjetnih livada i gojitba krmovnih bilina u obće, bi razpisana predbrojba toli u proljeću koli u jeseni na dobra sjemenja, uspjehom baš vrlo uješljivim, pošto se je porazdjelilo uz obaljenu cienu od 50 % od kupovne ciene 2757 kilograma ljekarice, 180 kg. vučca, 207 kg. crvene djeteline a 550 kg. *rumene djeteline*. Ovu se je potonju nabavilo navlastitom namjerom da se kod nas uvede *zeleno gnojenje* ili ti *sidracija* pri poljotežanju u obće a naosob vinograda, koji toliko trebaju sredstava što služe za poboljšanje tla i za preporodjenje njegove plodovitosti.

Osnovala se je četa domaćih klastrilaca maslina, koja, razdjeljena na tri skupine, počela je raditi prošlog mjeseca siečnja u masinjacima 81 posjednika, što se iz raznih obćina pokrajine prijaviše na temelju dotičnog oglasa. Uz to, takodjer usljed razpisanog naročitog natječaja i mnogobrojnih prijava bi ustanovljeno 50 uzornih ili pokusnih maslinjaka. Osim toga bi jur upućeno sastavljanje dalmatinske elajografije, kao takodjer kratkog naputka o racionalnom njegovanju masline.

I glede proučavanja raznih vrsti grožđja što se u pokrajini goje, sa ampelografičnog botaničkog stanovišta, preduzete su predhodne mjere.

Da se potakne bolji razvitak svilogojstva, bi porazdjeljenjeno 4310 grama sjemena svilene bube domaće žute vrsti koja bi predhodno podvrgnuta savjestnoj fiziološkoj i mikroskopnoj selekciji. Takodjer bi razpisan natječaj za nagrade da se razdiele obzirom na vrst i koli-

koću kožuraka dobivenih iz stanovite količe sjemena; na te nagrade natjecali su se mnogi svilogojci, izmedju kojih 17 nadjeni su da zaslužuju nagradu, jer dokazaše da su osobno njegovali bube i jer dobiše po prilici do 2 kg. kožuraka na jedan gram sjemena.

Svim ovim i raznim drugim upućenim mjeram poljodjelski se je stalež okoristio na takav način da se je jamačno nadati, da kad se bude razvilo djejovanje u široj mjeri na temelju predloga sadržanih u nacrtu programa, neće uzmanjkati živo sudjelovanje zanimaka, kako bi se zajamčio savršen uspjeh.

U pogledu *gojitbe duhana* visoko je c. k. Ministarstvo financija uoblastilo duhansku režiju da uvede na način pokušaja za godinu 1897 tu gojitbu u občinama: Vodice, Tjesno i Skradin, kao i na otoku Braču.

Broj političkih občina u kojim je dozvoljena saditba duhana narastao je od 42 na 51, broj mjestija od 479 na 515, a ukupni broj dozvoljenih strukova od 45 na 46 milijuna.

Što se *filoksere* tiče, vlada je i prošle godine iz petnih žila uznastojala, u koliko je do nje, da se drže daleko zle posljedice, koje bi se, ne dao Bog, mogle izleći, kad bi se ona ušuljala u najvinorodnije predjele naše pokrajine. S toga vladi leži svedjer na srdcu da, ako je samo moguće, utrne ili dajbudi ograniči užasno filokserično haranje, a gdje su prilike tomu protivne, diže državne sadinjake sa amerikanskim lozama.

Uz ona tri sadinjaka u Novalji, Pagu i Silbi, podignata prvih godina kad se je kod nas filoksera pojavila, jedan je novi sadinjak ove godine već uredjen na otoku Rabu, a drugi se taman sada osniva u Molatu.

U ovim su sadinjacima sve po izbor amerikanske loze, koje do sada, bilo kao matice, bilo kao podloge za naše loze, uspjevaju dobro. I pučanstvo onih predjela gdje je dopušteno gejenje amerikanskih loza, osvjedočeno o liepom razvitku istih u državnim sadinjacima, agmi se, da ih dobije što više. O tom vam, častna gospodo, dokaz prijave mnogobrojne, koje su jesenas vladi stigle za amerikanske loze.

Do skora će, što ključića što korjenčića, bilo čisto amerikanskih, bilo navrnutih na naše domaće loze, biti porazdieljeno 151300 komada, uz 60900 što će se upotriebiti za državne sadinjake.

Sa pokrajinskim filokseričnim povjereostvom, koje stoji uz bok Namjestništvu, vlada će i unapried budnim okom pratiti svaki filokserični pojav, stalna, da će u pučanstvu naći svu onu susretljivost i sve ono saučešće što iziskuje pitanje toli zlamenito.

U pogledu *poljodjelskih poboljšica i uregjenja voda* navesti ću u kratko, koje su radnje kroz godinu 1896 napredovale.

Što se tiče uredjenja rieke Krke, radi naravnih prilika tla i dosljednog slabog dielovanja vode za razširenje novoizdubljenog korita, pak radi izvanrednih nepogoda vremena, nije bilo moguće prošaste godine sasvim dovršiti radnje uredjenja, te će u svrhu da se postigne podpun uspjeh, nastati potreba daljnjih novčanih sredstava (i ako preko svote predvidjene u dotičnom specialnom zakonu, ali ipak izpod potrebštine proračunane po prvoj tehničkoj osnovi odobrenoj od Visokog Ministarstva Poljodjelstva). Svakako valja naglasiti, da jur po sadašnjem stanju radnja varoš Knin je izbavljena od štetonosnih poplava.

Radnje za proširenje konala Prosike, koji odlieva vode Vranskog jezera, izvedene na izključivi državni trošak, jesu blizu gotove, a dovršena je rasprava po zakonu o vodama za radnje prosušenja Vranskog blata na temelju već odobrene tehničke osnove, te će započeti dotične radnje još ljeti t. g.

Glede prosušenja Konavoskog polja u občini Cavtatskoj i glede prosušenja blata Buljarice u občini Paštrovskoj na temelju dotičnih zemaljskih zakona i odnosnih ugovora izmedju Vlade i Zemaljskog Odbora, dovršene su sve potrebite predhodne rasprave, a već je sve raspoloženo da se uzmognu započeti radnje, netom uzbude dopuštalo vrieme.

Što se tiče prosušenja Solinskog blata, detaljna osnova izradjena na temelju proučavanja na licu mjesta sa strane jednog Namjestništvenog mjernika u dogovoru s mjernikom Pomorske Vlade, bi podastrla Visokom c. k. Ministarstvu unutrnjih posala, koje je već uvrstilo u državni predračun godine 1897 prvu isu od f. 10.000, te je sva nada da će toli rečeno Ministarstvo koli druga zanimana Ministarstva doći u susret s obilatim pripomoćima, da se uzmogne udjelotvoriti to zlamenito poduzeće.

Za prosušenje Stonskog blata bi dogotovljena detaljna osnova a zametnuti su dogovori s Pomorskom Vladom radi udjelotvorenja, čim prije bude to moguće.

U svrhu poboljšanja zdravstvenih prilika u dolini Župe, Krtola i Tivta bili su na temelju obrazloženog mnienja c. k. gradjevnog savjetnika Tamino zametnuti dogovori sa Slavnim Zemaljskim Odborom glede mjera, sto bi se kao prvi koraci imali preduzeti za sistematično uzdržavanje obstojećih jaruga, da se zaprieče kaljužine, kao i za umjetno pošumljenje za koje su već u teku konkretne rasprave i stavljeni u izgled primjereni državni doprinosi.

Detaljna je osnova za uredjenje rieke Mlade u Hercegovini sastavljena od Bosansko-Hercegovačke Vlade, obzirom na uticaj što će to uredjenje imati na dalmatinsko zemljište (Raztok), pomnjivo proučena bila od namjesništvenog tehničkog odsjeka za melioracije te je na temelju dotičnog tehničkog mnijenja podastrt bio predlog o doprinosu spadajućem na dalmatinsko zemljište, nadati se je, da je Visoko Ministarstvo Poljodjelstva već zametnulo daljnju raspravu sa zajedničkim Ministarstvom u poslima Bosne i Hercegovine.

Glede predhodnih radnja za svojedobno uredjenje potoka Čikole kao i rijeke Cetine biti će govor, kada predjem na uregjenje bujica.

U svrhu postepenog *sistematičnog providjenja vode za mjesta koja istom oskudjevaju,* bilo je na temelju daljnih dogovora izmedju Namjestništva i Zemaljskog Odbora — koji se je zadnji takodjer izjavio spremnim na neki doprinos — već dozvoljeno od Visokog c. k. Ministarstva Poljodjelstva, da namjestništveni tehnički odsjek za melioracije bude umnožen s dva inžinira za takove radnje, te će na temelju razpisanog natječaja doskora moći sliediti imenovanje i početak djelovanja tih tehničkih sila, i takodjer je već odobreno da za vrieme sastavljanja katastra očevidnosti obstojećih i jo potrebitih providjenja za pribavu vode bude primljen naročit pisar.

Ali i bez toga Namjestništvenom tehničkom odsjeku za melioracije već nadleži toliko znamenitih radnja za poljodjelske poboljšice, koje su u teku izvedenja u vlastitoj režiji, a nadje će nastati potreba da isti odsjek izradi toliko drugih osnova za veće i manje melioracione radnje u Pokrajini, za čim se — osobito usvezi s novim programom za podizanje gospodrstva — na široj podlozi teži. Za tako velike zadaće neće dostati sadašnje tehničko osoblje rečenog odsjeka, te se jur proučava pitanje kako bi se taj tehnički odsjek imao preurediti.

Prelazim sada na *uredjenje bujica.*

Tekom godine 1896 bile su izvedene od c. k. šumsko-tehničkog odsjeka za uredjenje bujica u Zadru radje na sliedećim bujicam i s troškom, koji ću pojedino navesti:

Mahnitaš	u občini	Drniškoj . .	f.	25.643
Suaja	„ „	Imotskoj . .	„	2.584
Makoše	„ „	Dubrovačkoj	„	1.155
Jaruga draga	„ „	Novigradskoj	„	674
Račišće	„ „	Korčulanskoj	„	284
Zvironjak	„ „	Kotorskoj .	„	1.417
Skurda	„ „	„ .	„	398
Krimalj	„ „	Grbaljskoj .	„	389
		Ukupno	f.	32.544

od kojih je država dopriniela f. 17.540 ili po prilici 50%, a ostalo Pokrajina i občine t. j. po prilici po 23 %.

Najveći podhvat što će se i ove godine nastaviti je spomenuto uredjenje Mahnitaši kod Drniša.

Glasovana je već od Visokog Sabora u

jednici 1. t. m. zakonska osnova o uredjenju bujice Vedrine i drugih u području rieke Cetine kod Sinja, a za još nekoje druge bujice u istom području izradjene su obćenite tehničke osnove.

Prigotovljena je i zakonska osnova za uredjenje Rudićeve i Banićeve Drage kod Novigrada, a približuju se kraju sutjecajne rasprave glede uredjenja bujice Trpanjske.

Očekuje se odobrenje podastrte tehničke osnove za uredjenje bujice Kruševice kod Starigrada na Hvaru kao podloga za odnosnu zakonsku osnovu.

Za uredjenje bujice Proslapa kod Makarske Visoko je Ministarstvo Poljodjelstva — uz doprinose pomorske Vlade i cestnog erara — još obećalo u ime pripomoći 50 % ukupnog troška, te će se moći izraditi detaljna osnova i započeti radnja, netom to budu dopuštale personalne okolovštine odsjeka za uredjenje bujica obzirom na mnogostrane prešne radnje.

U pegledu uredjenja Mraćaja kod Knina nastala je poteškoća da se obćina Kninska do sade nije pokazala sklonom na doprinesak, ali nadat se je da uz pogodnije uvjete državnih doprinosa poći će za rukom da se napokon postigne izvedenje ovog važnog uredjenja.

Ljeti prošaste godine bilo je dovršeno obilazenje i pregledanje ciele kotline potoka Čikole sa strane tehničkog upravitelja Namjestništvenog odsjeka za melioracije i upravitelja šumsko-tehničkog odsjeka za uredjenje bujica, te je dotični dogovorno izradjeni program potrebitih uredjenja bujica i pošumljenja već priopćen bio Zemaljskom Odboru, i toli ovaj koli obćina Drniška dragovoljno su pristali u načelu na taj program, a obćina je baš već za ovu godinu glasovala doprinos za pošumljenje, koje će se moći do skora započeti.

Vanredne elementarne nezgode prošaste godine, naosob na otoku Braču i u Boki Kotorskoj bile su uzrokom, da se odsjek za uredjenje bujica osobitom brigom i hitnošću pozabavi bujicam u rečenim predielim.

Bila su pregledana sva područja bujica u oštećenim obćinam otoka Brača, a za najvažnije od njih već su gotove obćenite tehničke osnove, te će se sad zametnuti razprave sa Zemaljskim Odborom i sa zanimanim obćinam glede daljnih koraka.

U Boki Kotorskoj bile su za sada izvedene neke nuždne radnje od neodgodne prešnosti na bujicam Zvironjak, Skurda i Krimalj sa prije navedenim skupnim troškom od f. 2.204, a glede sličnih nuždnih radnja na bujici Grdjevici kod Budve vodi se razprava. Na istim bujicam u Boki bili su obavljeni tehnički izvidi i izvedena geodetična izmjerjenja; za dolnji tek Skurde je dogotovljena obćenita osnova a za najopasniju tih bujica t. j. Zvironjak više Skaljara kraj Kotora, već je preradjena prijašnja detaljna osnova sa znatno povišenom potrebštinom. Dočim se je Visoko Ministarstvo Poljodjelstva pridržalo pregledanje te zamašite osnove na lici mjesta po jednom svojem postupniku, naredilo je već sada da se glede potrebitih radnja na crnogorskom zemljištu odmah zametnu razprave o sutjecaju.

A sada po sebi dolazi da nešto progovorim o velikoj važnosti *šumogojstva*, jer baš spomenute žalostne elementarne nezgode daju povoda tražiti im uzroke, kao i promisliti na sredstva, kako bi se takove nezgode u koliko moguće zapriečile dotično ublažile.

Za čudo je u obće da se slične štete mogu sbivati u tako velikoj mjeri u Dalmaciji, jer i ako je velik dio iste planinski, to ipak dalmatinske planine niesu takove kao na primjer one u Tirolskoj, na vršinam kojih sakupljena je ogromna množina vode, djelomično kao led, djelomično kao snjeg, koja se voda kadkad usljed nagla raztapljanja leda ili snjega, slieva harajućom silom na doline i polja. Od dalmatinskih planina mogu se samo nekoje ubrajati u vrstu srednjih planina (Velebit, Dinara, Svilaja, Mosor, Biokovo, Krivošije), a ostale u vrstu brežuljaka, ali ipak pojavljaju se po svuda bujice, koje u rastućoj mjeri pokrivaju kamenjem plodna zemljišta, te se samo uredjenjem tih bujica uz veliki trošak može odstraniti pogibelj, ali i to samo za dulje ili kraće vrieme.

Uzrok takovim neprilikam može se lahko pojmiti.

Usljed malo razboritog postupanja od pamtivjeka, propale su nekadašnje krasne šume dalmatinske gdje je bilo naći i dabra i jelena i medvjeda, kako to pokazuju mnogobrojna imena mjestija u zemlji, a na mjesto takovih šuma nalazimo danas na većoj prostoriji kukavo od prekomjerne paše do zemlje pokriženo grmlje, koje dakako nemože ublažiti navalnu silu naglo se sljevajućih oborina, kako to pod normalnim okolnostim ne bi moralo biti.

Akoprem se sa strane šumskih organa neprestano radi oko poboljšanja tih nepovoljnih okolnosti, ipak pomenute nezgode i dan danom rastući broj bujica ozbiljna je opomena, pravi Memento, svim zanimanim čimbenicima, a osobito izobraženijim ljudima da je došlo skrajno doba, da se složno stane na put ne samo dalnjem podpunom opustošenju prostranih golih ili slabo pošumljenih prostorija, nego i haranju obradjivih polja sa strane bujica.

Neka se dakle ne tumači krivo te se ne smatra neosnovanim dosadjivanjem, ako se možda tamo i amo, gdje to okolnosti iziskuju, poprimaju s iztaknutog gledišta, strožije šumske mjere, koje za čas nešto čutljivije ograničuju šumska ukorišćenja, kadkad i više nego bi i samoj vladi drago bilo, dočim gdje je samo ikako moguće bez uštrba za svrhu koja se želi postignuti, ili gdje se okolnosti poboljšaju, dopuštaju se primjerene olakšice.

Da je Vlada i na polju šumogojstva vazda spremna doskočiti u pomoć, neka se uvidi iz toga, što za godinu 1897 bi dozvoljena iz državnih sredstava svota od blizu 30.000 for. za šumske svrhe, dakle oko 5.000 for. više nego prošaste godine.

Još mi je napomenuti tužbe što se čestokrat čuju u ovoj saborni kako i van nje, naime o lugarskoj službi. Koliko je važna zadaća lugarskog osoblja, niko neće dvojiti, a koliko stoji Vladi na srdcu da bude svuda postavljeno sa strane zanimanih općina valjano i pouzdano osoblje, ne treba da izričito naglasim.

Što se naosob tiče konkretnog slučaja navedenog po gosp. zastupniku Bjankini u zadnjoj saborskoj sjednici o tobožnoj zlouporabi službe dotično o podmitljivosti lugara Jovana Botrožića u Koljanim, žaliti je da dopisnik častnog gospodina zastupnika nije stvar odmah prijavio nadležnoj kotarskoj poličkoj vlasti u Sinju, koja nebi sigurno propustila bila da u predmetu zametne točne izvide i odredi što treba.

Neka budu uvjereni gospoda zastupnici da politička vlast u svakom slučaju dokazane zlouporabe lugarske službe najstrožije postupa kako to dokazuju mnogobrojne rasprave medju Namjestništvom i zemaljskim odborom.

Ali s druge strane dogadjaju se dosta češti slučajevi, da uprav najrevniji i najpošteniji lugari izloženi su mržnji i potvaranju od strane osoba obtuženih zbog šumskih prestupaka.

Svakako će se budnim okom paziti da lugarska služba ne bude nigdje zlorabljena te se u tom pogledu računa i na razborito sudjelovanje dotičnih općina.

Pri svršetku svojih razlaganja cienim da će Visoki Sabor biti uvjeren, kako je briga c. k. Vlade za podizanje gospodarstva u Dalmaciji postojana i sve to više rastuća, te se je nadati, da će se složnim sudjelovanjem svih zanimanih čimbenika, ako Bog da, postepeno postići naumljena svrha (*Odobravanje*).

Podpredsjednik. Rieč ima gosp. zast. vitez Trigari.

Ecce'sa Dieta! Onorevoli signori deputati!

In ogni circostanza mi sono permesso di fare delle osservazioni sul preventivo provinciale d'agricoltura, come quello che, realmente, dovrebbe dar campo al progresso e al vantaggio del nostro paese. — Io non sarò contento finchè le mie parole, rimaste fino ad ora lettera morta, non abbiano procurato un qualche benessere.

Le capre sono cessate: nè se ne parli più. Vpglio soltanto parlare nell' interese del fondo generale d' agricoltura e dei mezzi coi quali viene formato questo fondo.

Il fondo d'agricoltura è veramente un'ironia. — Credo che in pochi luoghi si possa costituire un simile fondo sovra una base così speciale, e unica, come quella delle multe.

Da chi, o signori, viene infatti formato questo fondo d'agricoltura? Da quegli stessi contadini, che, invece, dovrebbero approffittarne ed avvantaggiarsene.

Eppure il fondo d'agricoltura — così detto, perchè a me, da quanto ho potuto rilevare dal resoconto provinciale, non è stato possibile il vedere che uno ne esista — è basato unicamente alle multe, pagate da quegli stessi che vorremmo sussidiare a vantaggio dell' agricoltura.

Sì, o signori miei. le multe sono quelle che devono formare il fondo d'agricoltura; e noi lo vediamo giornalmente. Così anche quest'anno ben 12000 fiorini verranno dati; e non da me, nè da voi, onorevoli signori, ma dal povero contadino, con suo gravissimo danno.

È giusto osservare che, quando vi è la legge, questa debba essere osservata e debba portare delle penalità, perchè altrimenti le contravvenzioni sarebbero maggiori. Ma quale è, o signori, il motivo per cui non riscontriamo una diminuzione, una decrescenza di queste penalità? Vediamo preventivati 12000 fiorini l'anno scorso e 12000 fiorini quest'anno. Ciò non va bene. Dunque i contadini, che hanno pur bisogno del bosco, devono contravvenir sempre? E per quale motivo poi si contravviene? Il motivo sta nella legge stessa, che impone le restrizioni boschive. É vero, la legge è generale, e noi dobbiamo inchinarci ad essa e rispettarla. Ma se voi, o signori, fate una legge, per la quale io debba morire di fame, io, se trovo un pezzo di pane, lo prendo a costo anche di andare in prigione. La stessa cosa avviene colla legge forestale.

Si pongono le riserve boschive vicino alle case, tanto che i villici non possono uscirne coi loro animali, senza contravvenire. Questa non è giustizia. Si devon mettere le riserve in luoghi addatti, onde la popolazione rustica possa esercitare liberamente il diritto della pastorizia e procurare il benessere della propria famiglia. Io credo che nessun contadino entrerebbe in contravvenzione, qualora avesse la comodità di alimentare il proprio bestiame e avesse il combustibile necessario pella sua famiglia. Ma chi sarebbe quel contadino, che potendo far pascere i suoi animali comodamente, vorrebbe entrare in contravvenzione, spingendosi cento passi più lontano? Se si è posta una riserva dinanzi la mia abitazione, è certo che, appena esco, debbo contravvenire e pagare la multa.

E a tutto questo non si pensa, mentre credo sia necessario di pensarvi sul serio e limitare quanto più è possibile la legge sui bisogni delle riserve.

A dire il vero, onorevoli signori, apprezzo assai l'opuscolo diramato dall' eccelsa luogotenenza e voglio sperare che il progetto schiuderà una nuova êra per questa provincia.

Ritengo però che tutti gli studî abbiano un'effimera applicazione; perchè, da quanto ho potuto vedere *ex abrupto*, mi sembra che ci voglia molto denaro, e un fondo straordinario, per realizzare i lodevoti propositi del governo. Io credo che l'eccelso ministero dovrebbe seriamente pensare a noi (*bene bravo!*).... Perchè e a quale scopo prendere tutte queste disposizioni, se i nostri prodotti sono destinati a perir qui sulla piazza? (*vivissimi segni d'approvazione*). Guardate, o signori; da Napoli parte ogni giorno un treno celere pieno, zeppo di frutta, erbaggi, eccettera; e noi... noi vediamo che i nostri prodotti agricoli devon morir quì dove son nati (*nuovi fragorosi applausi da tutta la Camera*) Io posso giurarvi, o signori, che quì. nella nostra città, dove è maggîore il consumo, ho dovuto vendere il mio prodotto di patate a un soldo il chilogramma e ciò ancora pregando. E voi volete, che la popolazione progredisca nell' agricoltura, qui da

noi, come in altri luoghi, come nei grandi centri? A Vienna, ripeto, arriva ogni giorno un treno celere da Napoli carico di ogni prodotto agricolo; mentre noi restiamo sempre stazionari, noi non progrediamo affatto, noi non abbiamo, cosa essenziale, una strada ferrata. Vergogna! (*l'oratore viene interotto da fragorosi e generali manifestazioni di plauso*).

Ma qual popolo, o signori, si trova in Austria nelle nostre misere condizioni? (*Lubin:* neanche in Asia!) — È dovere di ogni stato di far sì, che prima d' ogni altra cosa le popolazioni possano trasportare i proprî prodotti natnrali nei grandi centri, che vengano a contatto con altre popolazioni; noi non si progredirà, se si faranno ogni giorno degli opuscoli, mentre i nostri prodotti non possono trovare lo sfogo necessario, che pur trovano i prodotti di tutte le altre provincie. (*Fragorose grida di bravo, bene! Applausi generali.*)

Mi riprometto non pertanto dagli onorevoli rappresentanti che siedono li, sul banco dell' eccelso governo, che vorranno far conoscere a chi spetta le misere condizioni della povera nostra provincia. Senza di ciò non ci sarà mai progresso nell' agricoltuoa. Tenetevi i vostri opuscoli e dateci la ferrovia!

E così ho finito. (*Burno odobravanje, govorniku čestitaju*).

Podpredsjednik: Rieč ima častni g. zast. Biankini.

Biankini: Visoki Sabore!

Častna gospodo zastupnici!

Ako ja, koji se nalazim na antipodima, u političkim pitanjim, prama častnom predgovorniku, odobravam sasvim njegove nazore o željezničkom pitanju — jer su njegovi nazori i moji — (*Odobravanje na lievici*), tim, gospodo zastupnici, nečinim ništa drugo, nego tumačiti javno mnienje, koje, bez razlike stranaka ustaje proti načinu, kojim visoka vlada još i danas postupa prama najbitnijim interesim ove zapuštene naše zemlje.

Pri razpravi poljodjelskog proračuna nemože se ni pomisliti o napredku poljodjelstva i zemlje u obće, kad zemlja nema načina, kako da poljske proizvode izvaža i ukoristi. Pomankanje prave željeznice u Dalmaciji to je doisto naša ekonomička rak-rana, to je mora koja tiši naš ekonomički život od mnogo godina, to je i prazna nada koja nas od mnogo godina zavarava, a koja napokon i u ovo zadnje doba opet nam stvara novih razočaranja.

Meni je drago, da je večeras visoki sabor još jedanput jednodušno prosvjedovao proti toj — budi mi dopušteno kazati — velikoj sramoti našeg vieka (*Odobravanje*), koju nijedna stranka, nijedan pravi rodoljub nemože i neće većmirno trpiti. I mi ćemo se i unaprjed uviek nać složni u ovom životnom pitanju, te ćemo sve većom energijom zahtjevati da se Dalmacija spoji željeznicom s ostalim zemljama monarkije i da prestane ova prava sablazan — da neećem drugo — za državu napredna kao što je naša. (*Odobravanje*).

U ostalom, gospodo zastupnici, ja neću, kao što je častni predgovornik u času pravedne ogorčenosti, omalovažiti „Nacrt osnove djelovanja za promicanje gospodarstva u Dalmaciji", što nam je visoka vlada prekjučer prikazala. Ja vam u istinu kažem, častna gospodo, da sam s velikom pomnjom — u koliko su mi drugi poslovi dopuštali — prolistao ovu osnovu, i da ju smatram dragocjenim javnim dokumentom naših nevolja, naše dosadašnje zapuštenosi.

U ovom visokom saboru od više godina čuju se tužbe na zanemarenost naše Dalmacije sa strane vlade, opravdane tužbe, koje odjekuju na sve strane zemlje. Meni je osobito drago, kao oporbenom zastupniku, u ovoj prigodi iztaknuti, da smo mi zastupnici stranke prava, često daleko oštrije od drugih, tu zanemarenost ovdje naglasivali i žigosali. Mi se za to danas ni najmanje kajemo, kad vidimo da su mnoge naše tužbe u ovoj vladinoj osnovi uvažene, i kad napokon opažamo neko osbiljno razpoloženje sa

trane visoke vlade, da dodje u susret velikim potrebama našeg naroda.

Vladina osnova za promicanje gospodarstva u Dalmaciji puno obećaje. Izradjena je, u ostalom, velikom marljivošću i velikom ljubavlju za ovu našu zemlju, te ako nas nade i ovaj put neprevare, te osnova, bude izvedena, ja mislim, gospodo zastupnici, da će novo započeti razdoblje u našem ekonomičkom životu, i da će proverbialna vladina zanemarenost, koja traje od toliko godina — da nerečem cio ovaj viek — napokon prestati. Svakako, mi ćemo držati ovu vladinu osnovu kao mjenicu u našim rukam, pa ćemo do prigode imati prava tražiti od vlade da održi svoju rieč. Ovom osnovom imat ćemo novog temelja, da vladu moralno prisilimo da vrši svoju dužnost.

Jer u ovoj osnovi, gospodo zastupnici, ima velikih istina, za nas vrlo dragocjenih: u njoj su priznate najveće i najpreče potrebe našeg gospodarskog života. Visoka vlada, kroz ovu osnovu, izpovieda i priznaje ono, što smo mi više puta u ovoj visokoj kući naglasili, naime, da za pravo poboljšanje ekonomičkog stanja naše zemlje nevriede već dosadašnje polumjere, nevriede dosadašnje mrvice, već da se hoće velike, obširne, svestrane akcije, one akcije, koju taman mi od više godina uporno zagovarasmo. Sada i visoka vlada uvidja, da se pri siromaštvu naše zemlje obstojećim zakonima nemože ništa učiniti na ekonomičkom polju, i da preko zakona, treba poprimiti radikalnih mjera, hoće li se ikad u nas podignuti javno blagostanje.

Ali čujmo po koju iz same osnove. Na strani 4 visoka vlada u ovoj osnovi izpovjeda, da se za podizanje gospodarstva u Dalmaciji hoće vanredna godišnja svota za neki niz godina, a da je ta svota opravdana samim iznimnim okolnostim, u kojima se Dalmacija nalazi, i koje je vlada pozvana da poboljša. Vlada nadalje kaže, da predlozi za poboljšanje ekonomičkog stanja Dalmacije, koji se u osnovi nalaze, treba da budu izvedeni brzo i sustavno, eda se osiromašeni poljodjelac bude mogao brzo uzdignuti iz kakavnog stanja, u kom se nalazi.

U samoj osnovi ima pak groznih priznaja. Na strani 9 čitamo, da najljepša polja Dalmacije, do 13.382 hektara najbolje zemlje leže dobrim dielom pod vodom! I obećaje nam se, da će ta pusta polja — koja bi mogla hraniti dva puta više naroda nego ga danas ima u Dalmaciji — biti presušena i uredjena skrblju i nastojanjem visoke vlade. Jer — to osnova kaže, a ne mi zastupnici oporbe — radi tih močvarnih polja i neuredjenih voda, koje poplavljuju naša polja u većem dielu naših kotara, nevoljni narod omlohovi i gine od grozničave bolesti, i već je star i sklapa za uvjek svoje oči kad dostigne 40 godinu!

Ovo je, gospodo zastupnici, upravo grozno! A ipak to nam visoka vlada izpovieda.

Osnova nadalje kaže, da sustavom, kojim se dosada postupalo pri uredjenju vodâ u Dalmaciji, kasno će se moći na kraj doći, i da se zato hoće vanrednih državnih sredstava.

Vriedno je ovdje spomenuti, da sama vlada — ta kroz osnovu vlada progovara — priznaje, na strani 10, da će se jedino na taj način pučanstvo jednom moć umiriti, i da će se uvjeriti, da brzim uvedenjem mjera, koje se predlažu, bit će izpunjene davne njegove želje.

Vriedno je takodjer da ovdje iztaknemo i doslovno čujemo što vlada u tom pogledu misli. Na istoj strani 10 osnove kaže se, doslovno da je vlada uvjerena, (*čita*): „da sustavom dosada držanim mučno će moći izvesti sve one „radnje zahtjevane za korenito, prostrano i brzo „izvedenje onog obćeg preporodjenja, što se „tiče voda, i kojih zemlja toliko treba, bilo „s higieničkog, bilo s gospodarskog vida“.

„Naša je pokrajina, a s njom i obćine „preveć siromašne, a da bi mogle učestvovati „u mjeri zahtjevanoj od obstojećih zakonskih „propisa za takove radnje, te s toga taman mi-„slimo, da njihovo izvršenje nebi moglo sliediti „brzo, sustavno i na temelju stalne osnove, već „uz vanrednu državnu pripomoć, koja bi bila „dostatno opravdana i po naravi radnje, što bi „se izvela i po izvanrednim i abnormalnim go-„spodarskim prilikama zemlje“.

Osnova nadalje tumači, kako bi se moglo izvesti uredjenje voda, a donekle i puteva, osobito seoskih, bez kojih poljodjelski narod nemože da stavlja u trgovinu svoje proizvode. Po osnovi uredjenje voda i seoskih puteva iznilo bi 3.000.000 fioriua, koji porazdieljeni u 10, dotično u 15 godina, mogli bi doista našu zemlju postavili na onaj stepen gospodarskog napredka, na kom se odavna nalaze druge zemlje u našoj monarkiji.

Ovo je za me, gospodo zastupnici, jedno od najvažnijih vladinih obećanja, obećanje, na koje mi moramo poglavito da pazimo i upiremo, jer bez uredjenih voda i puteva mi nemožemo se nadati nikakvu napredku. Vrlo je važno takodjer, da i sama vlada sada to priznaje, da priznaje što smo mi od nje za toliko godina u ovom visokom saboru zahtjevali, da treba vanrednih državnih sredstava za podignuće propalog gospodarstva u Dalmaciji, hoće li se da narod bude u stanju podnašati državne terete.

Ja neću, gospodo zastupnici, nadalje potanje izticati sve što nam vladina osnova za promicanje poljodjelstva u Dalmaciji obećaje. To mi je nemoguće pri kratkom vremenu opredieljenu za saborsko zasjedanje. A s druge strane, cienim, da su i mnogi od vas jur osnovu pročitali. Oni koji nisu do sada imali za to vremena, neka je pomnjivo pročitaju i neće se pokajati. To njim živo na srdce stavljam. Žaliti je, u ostalom, što nam ovako obsežna osnova nije dva mjeseca prije prikazana, jer bismo bili došli svi spravni, a da ovdje o njoj obširno razpravljamo *(Odobravanje)*.

Gospodo zastupnici! Ja neću da budem večeras zlogukom Kasandrom te reći, da će i ova vladina osnova ostati na papiru, kao što su ostale mnoge druge. Istina je: mi smo u tom pogledu pretrpjeli toliko razočaranja, da je doista nešto smjela već i nadati se, da ćemo u Dalmaciji što dobra doživjeti od visoke vlade. Ali ipak kao opozicionalac bez ikakva obzira ja moram priznati, da se od nekog doba, barem u koliko se tiče gospodarskih pitanja, vidi neki mali preokret u vladinim krugovima, te rek bi, da će i vrieme naših razočaranja već prestati. Čini mi se, gospodo zastupnici, da je i visoka vlada počela ćutiti nešto grizodušja za veliku zanemarenost i zapuštenost, u kojoj nas je do sada ostavila. *(Veselost)*.

Ja molim milostivog Boga, da to grizodušje sve što jače bude drmalo njezinom dušom, sve dok zadovolji našim velikim gospodarskim potrebama, i dok ona u svojoj saviesti bude sasvim umirena, a narod zadovoljan. *(Odobravanje)*.

Prije nego prodjem na drugi dio moga govora, dopustite mi, gospodo zastupnici, da upozorim visoku vladu još na jedno poglavje njezine osnove, koje je obzirom na vinorodni značaj naše zemlje od osobite važnosti. Važna su doisto i sva ostala poglavja, osobito ona koja se bave o uredjenju poljodjeljske pouke — bilo novim zavodima, bilo putujućim učiteljima, bilo poljodjelske pouke, koju će moći drobiti narodu i naši župnici, bilo uredjenjem novog gospodarskog lista — o marvogojstvu, svilarstvu, itd. I u svim ovim poglavjim osnova baš kao iz duše mi progovara, a dopustite, da vam čedno kažem, da usvaja i mnoge predloge, koje sam ja iznio posljednjih 5—6 godina u ovom visokom saboru. Ali u poglavju o vinarstvu opazio sam, da uz vrlo koristne predloge, koje osnova iznosi na strani 82 — kao poduČavanje pučanstva, nastavljanje enologičkog tečaja osnovanje uzorne pokušajne konobe, redovito objelodanjivanje sa strane poljodjelskog zavoda rezultata dobivenih izkustvom i radnjama okolo vina, priredjivanje malih javnih kušnja vina u mjestima, za koja pravljenje vina ima neku znamenitost, objelodanjenje naputka bogato providjena slikama iz vinarstva, utemeljenje permanentne izložbe enologičnih strojeva, ustrojenje vinarskih zadruga itd. — opazio sam, velju, da za podignuće našeg vinarstva, a na neki način za odštetu one ogromne štete, koju je Dalmacija pretrpila uslied kobne vinske klauzule, nisu se imale izostaviti ni nagrade za izvoz domaćeg vina, koje su u Italiji, na primjer, u doba vinske krize, vrlo uspješno djelovale. Medju predloga za promicanje vinarstva, cienim, da nebi bile neumjestne i male nagrade za izvažanje stanovite kolikoće domaćeg vina.

U ostalom, gospodo zastupnici, ja vam opetujem, da u ovu vladinu osnovu stavljam

veliko pouzdanje, uvjeren da ako ju vlada stane ozbiljno provadjati, sigurno će naići na zasluženo odobravanje ciele zemlje. *(Odobravanje).*

Neka mi bude sada dopušteno preći na drugi dio moga govora, naime, iztaknuti najprije neko potrebe mog izbornog kotara. U vladinoj osnovi čitam veliku istinu: da na razvitak pojodjelstva osobito uplivaju vode i putevi. Putevi i vode u Dalmaciji tako su zapušteni, da sama vlada priznaje, da za njihovo uredjenje hoće se tri miljuna fiorina. Po tomu svak može lahko uviditi kako je nedostatak uredjenih voda i puteva velika rana na tielu našeg poljodjelstva i uzrok našeg gospodarskog nazadka. Jer vode neuredjene haraju najbolja polja i kuže zrak, a opet bez pitke dobre vode, ni ljudi, ni marva nemogu da budu zdravi; a bez puteva, kao što je dobro opazio častni Trigari, nemogu se izvažati poljski proizvodi na tržišta, te propadaju na selu u bezcienje. S toga moramo mi, častna gospodo, svim silam nastojati, da ta točka vladine osnove bude čim prije izvedena, jer će onda sve ostalo doći naravnim putem kao po sebi.

Kad sam tunedavno, po mojoj zastupničkoj dužnosti proputovao izborni kotar Korčula-Orebić-Ston, koji imam čast zastupati na ovom visokom saboru, najviše tužba i želja čuo sam o vodama i putevima; dapače ja nebih znao za jedno mjesto u mome izbornom kotaru, gdje nisam više ili manje čuo naglašivati tu potrebu. Budi mi dopušteno samo neke od glavnijih ovdje navesti.

Na otoku Korčuli obća je tužba, da nemaju nikakva puta preko otoka. Na žalost, ta tužba se čuje i na svim našim otocima, bilo na Braču, Hvaru, Lastovu, itd. Istina je, otoci imadu pomorske puteve, koji su jeftiniji i laglji, ali se morem nemože uviek putovati; ima zemana, osobito zimi, kad valja krajem hodati, a to je za narod po otocim prava muka i pokora. Zakon pokrajinski, koji odredjuje predjelne puteve u Dalmaciji, zajamčuje put i preko otoka Korčule; ali naša je financijalna nevolja tako velika, da uzprkos tomu zakonu, koji obstoji od toliko godina, nismo bili u stanju da ga sagradimo. Dodje li i ovaj put do izvedenja, po vladinoj osnovi za promicanje gospodarstva u Dalmaciji, ja sam siguran, da će visoka vlada zadobiti harnost svih onih otočana.

Takodjer, u momu izbornom kotaru, put Orebić-Kuna-Janjina do Stona, u tako je kukavnom stanju, da uprav čovjek mora da se prekrsti i skruši, kad hoće da po njemu putuje. A i taj je put puno važan, pošto mal da ne cio poluotok pelješki preko njega mora jer ima prolaz bilo na more, bilo na nutarnju stranu poluotoka.

Ne manje važan i potreban je put iz Kune u Crkvice, i put iz Lastova na more.

Glede pitkih voda, oskudica je takodjer velika i obćenita. Odlomci, na primjer, obćine orebićke, Podbrdje i Žukovac, odavna vape, da bi im se vode uredile. Kad bi vještak onamo pošao i proučio kako da se skupe vode, koje je sama narav dala, oni odlomci mogli bi imati čim prije izobilja zdrave vode za se i za živine.

I Račište, napredno mjestno — pravi morski galeb — koje se odlikuje radinošću i srčanošću na moru, nema zdrave vode, i odavna vapije za popravljenje lokve i sagradjenje gustierna na iztočnoj strani mjesta. Bio je onamo otrag tri godine vladin mjernik, crtao i bavio se tim poslom, ali stvar je nekako zaspala.

Pošto smo na govoru o vodama i putevima, moram ovdje spomenuti i luku račišku, koja takodjer spada u sredstva izvažanja. I ta luka treba popravka, jer u Račištu ima mnogo brodova, a samo ih se jedan dio može zakloniti iza lukobrana, koji je sasvim kratak.

Ni u Pupnati nemaju dobre vode i mole za pripomoć, da bi mogli urediti svoj seoski bunar. U Pupnati imadu u istinu lokvu za blago, ali je u njoj voda sasvim pokvarena i nezdrava.

Takodjer vape za uredjenje pitke vode u Srsenu, odlomku obćine Janjinske, gdje je i luka u sasvim primitivnom stanju.

Velaluka takodjer treba podpore, da bude mogla urediti svoju vodu; Blato takodjer; Smo-

kvica i Kčara takodjer. Ni Lastovo, osamljeno usred mora, nema prilične pitke vode.

Velaluka odavna vapije i za uredjenjem važnog puta do Blata. Od toliko godina Blato takodjer moli, da bi se uredila mala luka Prigradica, koja bi mu skratila put do mora, te bi bila zgodno mjesto za izvažanje poljskih proizvoda one strane otoka.

Na Lastovu nuždno je napraviti jedan dio luke Svetoga Mihovila, jedine sigurne luke, kroz koju onaj otok može izvažati svoje poljske proizvode, osobito za Dubrovnik, s kojim od starine podržava trgovačke sveze. Na žalost, ukinuta je u zadnje doba parobrodarska sveza Lastova sa Dubrovnikom, a to je na veliku štetu onih radišnih otočana, koji bi željeli, da se ta stara sveza sa Dubrovnikom uzpostavi pošto im je u istinu vrlo nuždna sa svakog pogleda.

Uviek odnosno na koristi poljodjelstva spomenuti mi je i jednu vruću želju stanovnika Smokvice i Kčare. Kroz ta mjesta prolazi brzojavna žica, ali ondje nemaju ni brzojavne, nit ikakove poštarske sveze. Mole, da bi se tu otvorio poštarsko-brzojavni ured. To je pravedno i nuždno, tim više, što je tu na okupu 1500 stanovnika; što ta dva mjesta proizvadjaju od 12 do 14.000 hektolitara vina na godinu, uz nešto ulja i rakije, a izvažaju na tisuće i tisuće takalja za podupiranje loze. Plaćaju i priličan porez, a nemaju nikakve sveze, ni poštarske, ni brzojavne, ni parabrodarske s drugim mjestima. Tomu bi se bez znatna troška dalo doskočiti, kad bi se parobrod družtva Topićeva, koji onuda prolazi, svrnuo u bližnju luku. Nebi izgubio ni pol ure vremena, a to bi bilo od velike koristi za izvažanje poljskih proizvoda onog važnog predjela otoka Korčule.

U odnošaju sa proračunom poljodjelske zaklade, preporučit mi je ovdje i pošumljenje brda Svetoga Ilije, inače, po mletačku, brda Vipere nad Orebićem. Pošumljenje tog brda odgovorilo bi namjerama visoke vlade, baš onim namjeram, koje je malo prije očitovao gospodin vladin povjerenik, kad nam je svima doviknuo svoj „memento“ glede nužde pošumljivanja našeg krša, osobito obzirom na velike štet, što nam razuzdane vode, u zadnje doba, svuda po zemlji nanašaju.

Kad sam pri šumam, moram još zaminuti, da u Nakovnju, obćine orebićke, ima prilična šuma, na koju oni seljaci plaćaju vrlo težak porez, a, u koliko mi kazaše, nemju od nje nikakve koristi. Molim visoku vladu, neka izvoli razviditi kako je to, je li porez po zakonu odmjeren, i bi li bilo načina sniziti ga.

Glede uredjenja bujica, vrlo mi je drago, što je gospodin vladin povjerenik napomenuo i uredjenje bujice trpanjske. To uredjenje imao sam baš danas preporučiti, ali vidim da je moja preporuka suvišna, kad vlada obećaje, da će osnova za uredjenje bujice Trpnja bit skoro gotova. Nesumnjim, da će i dotična radnja, čim prije biti izvedena.

Sada mi je, gospodo zastupnici, izrazti jednu želju glede saditbe duhana. Na žalost, po izvješću slavnog zemaljskog odbora razabirem, da u obće oduševljenje za gojitbu duhana, koje se je prije tako liepo po Dalmaciji izticao, od nekoliko vremena jenja; dapače, po iston izvješću zemaljskog odbora razabirem, da se neki kotari pokazuju tako nemareni u gojenju duhana, da se i sama nadležna vlast na to tuži. Neću, gospodo zastupnici, sada razpitivati, tko je kriv, ako sadjenje duhana u onim mjestima, gdje je dozvoljeno, nenapreduje; ako, dapače, vidimo neki nazadak. Ali moram naglasiti, da se u zadnje doba čuju obće tužbe u zemlji, da se duhan neprocienjuje, kako bi bilo pravedno i da mu udaraju ciene sasvim nizke. Duhan, koji bi mogao poći u jedan od viših razreda, dje u niže; duhan koji bi mogao biti plaćen prilično dobro, prima se od c. k. režije mal da ne u bezcienje.

Tu mislim, gospodo zastupnici, da valja tražiti razlog zašto u narodu spada oduševljenje za gojitbu duhana. Tomu valja naći lieka, jer doisto gojitba duhana, može bit velika blagodat za našu zemlju, osobito za zagorske kotare, i bila bi prava grjehota da ju narod zanemari. Ja bih molio s toga visoku vladu, da ovo pitanje saviestno razpita, da nadje prave uzroke

nazadku gojitbe duhana i da vidi, nije li prejerana fiskalnost tomu kriva, te tomu zlu odmah doskoči.

A kad sam na gojitbi duhana, moram, gospodo zastupnici napomenuti, kako je vrlo neugodno čuti, da visoka vlada, uzprkos, što se je već filoksera pojavila u ovom kotaru zadarskom — poimence na Pagu, Rabu, Ugljanu i Bilišanam — nedozvoljava u tim predjelim gojitbu duhana, a da barem narod u gojitbi duhana nadje neku naknadu za užasnu nesreću, koja ga je zadesila.

Sreća božja, da se sada filoksera, rek bi, neširi onako brzo, kao što se je iz početka mislilo; ali bi svakako bilo pravedno, da se barem onim mjestim, koja su jur zaražena, dozvoli sveobće sadjenje duhana.

Od jednog starog poljodjelca, nazad nekoliko vremena, čuo sam jednu dosta temeljitu opazku o filokseri, te sam je i zabilježio. Taj nije Bog zna kakav strukovnjak, ili izučeni poljodjelski velikoškolac, ali je čovjek praktičan, koji je osiedio u njegovanju poljodjelstva i s njim se uspješno bavi. Ti za me vriede ništa manje od izučenih poljodjelaca. Razgovarajući se o filokseri u ovom kotaru, primietio mi je, da je po njegovu uvjerenju filoksera bila uvedena u zadarski kotar razprodavanjem krumpira. Naš narod u ovom kotaru kupuje obično krumpir na tržištu zadarskomu, a tu vidimo, da se često uvaža krumpir s hrvatskog primorja i s nekih istarskih strana, gdje odavna hara filoksera. Po njegovom uvjerenju težaci ovog kotara, koji su kupili krumpir iz spomenutih predjela, uveli su s njim u svoje vinograde i filokseru. — Taj isti stari poljodjelac boji se, i ne valjda bez razloga, da će se na taj način razširiti filoksera i dalje po Dalmaciji, jer opaža, da se pri prodaji krumpira u Zadru, i u obće po Dalmaciji, nepazi toliko, koliko bi se po zakonskim propisima moralo paziti. Ja mislim, da sam dužan upozoriti na to visoku vladu, neka razvidi, nebi li bilo shodno glede prodaje krumpira, i povrća u obće, poprimiti strožije mjere, a da se filoksernični bič neproširi dalje po našoj zemlji.

Još mi je, gospodo zastupnici, iznieti jednu želju visokoj vladi, a ta dolazi iz zagorskih kotara Dalmacije. Mi smo svi složni u tom, da moramo zaštititi gospodarstvo zemlje, nedopustajuć haranje šuma, dapače, da moramo što više unaprediti šumarstvo u našoj krševitoj Dalmaciji. U tu svrhu doprinašamo i znatnih novčanih svota svake godine. Ali gospodin vladin povjerenik malo prije je naglasio, da se pošumljenje mora energično provadjati, te i ako se tim nanese časovite škode narodu, da se ipak mora ustrajati obzirom na veliku buduću korist koja će se tim postignuti. Ja ovdje, gospodo zastupnici, nedielim mnienje gospodina vladinog povjerenika. Jer mislim, da se može provadjati zakon šumski zahtjevanom energijom, ali uviek imajuć pred očima i realne potrebe nevoljnog našeg naroda. U tom pogledu, ja mislim, da se je u nas dosad dosta griešilo. Kozu — tog neumoljivog neprijatelja šuma — treba bez sumnje ograničiti na stanovita mjesta; ali cielim priedjelom oteti to živinče, koje jedino hrani — može se reći — ciela sela, ciele obitelji, koje je jedino sredstvo, kojim mnoga zagorska sela mogu imati i gnoja, da obradjuju krševitu zemlju, meni se čini. da je to previše strogo i nerazborito. Baš ovih dana tužili su mi se iz Zagorja, da im je tamo u jedanput tako nesmiljeno ograničen broj koza, da su uprav upropašćene ciele obitelji. U sdvojnosti jadni težaci molili su, da barem svakoj obitelji bude dozvoljeno držati stanoviti, ako i mali broj koza, a da mogu u kritično doba godine podmiriti porez i doskočiti raznim potrebam života, za koje inače nemaju sredstva, ako po koju kozu neprodadu ili na drugi način neukoriste; ali sve zaludu. Dobro je da visoka vlada pazi na pošumljenje, ali pri tom neka nezaboravi da i narod ima pravo da žive, i da neskapa od nevolje i od glada!

Imao bih još kazati koju o težkim šumskim globam. Osobito sa Novalje primio sam o tomu cielu hrpu tužaba. Doisto šumske globe uprav su u nekim predjelim bič božji, i moraju da ogorčaju do sdvojnosti našeg seljaka. Ovdje imam primnica c. k. poreznih ureda, po kojim vidim da je kukavni seljak izplatio ogromnih svota prama njegovom siromaštvu. Evo ovdje primnice za 25 fiorina izplaćenih od težaka oglobljena za šumske štete; evo druge za 29

fiorina i 56 novčića; pa evo jedne za 12 fiorina i 24 novčića, i tako dalje. I ove težke globe izplaćene su sve u jednom selu, u Lunu, a za šumske prekršaje, koji u istinu nisu prekršaji. Nego, pošto čitam u izvještaju slavnog zemaljskog odbora, da se bavi o načinu, kako da se razmirice izmedju občine Rabske i Pažke glede priepornih šuma na Lunu što prije rieše, neću večeras zalaziti u ovo pitanje; već s moje strane samo preporučujem slavnomu zemaljskomu odboru, da uznastoji da se to pitanje privede čim prije kraju, eda onaj nevoljni narod bude oslobodjen od težkih globa, koje ga svaki dan upropašćuju.

Još bih, gospodo zastupnici, imao kazati koju o lugarskoj službi, kako sam to neki dan obećao pri razpravi o preinaki nekih paragrafa šumskog zakona. Ali pošto znadem, da će još razni govornici uzeti rieč pri ovoj razpravi, ja želim i njima ostaviti za to dovoljna vremena, te o lukarskoj službi neću govoriti, u nadi, da će oni to pitanje temeljito pretresti.

Uz to zaključujem željeć još jednom iz svega srdca, da znamenitu mjenicu, koju nam je visoka vlada ovog zasjedanja dala u osnovi za promicanje poljodjelstva u Dalmaciji, pošteno u svoje vrieme izplati, sebi na čast i diku, a ovoj našoj vrlo izkušanoj zemlji na korist i zadovoljstvo! (*Odobravanje*).

Podpredsjednik. Rieč ima g. zast. Milić.

Milić. Ja, kako znate, malo se bavim poljodjelstvom, ali u obće poznam potrebe i nevolje, koje je g. Trigari i g. Biankini ovdje prikazao. Nu ta gospoda obratila su se ovdje napram vladi zemaljskoj, dočim su se imali obratiti napram vladi centralnoj, jer oni milijuni što ih nabraja g. Biankini, koji bi bili potrebni za izvedenje radnja, ovdje se ne opredieljuju, nego u Beču kod centralnog parlamenta. Ja ne bih zato imao činiti predloga vladi, nego molbu budućim zastupnicim na carevinskom vieću, da tamo, kad se bude pretresao budget za poljodjelstvo, složno rade i traže takove kombinacije u životu parlamentarnom, da mogu slogom poduprieti taj svoj predlog i izhoditi od centralne vlade, da se pobrine ne samo za poboljšice ove zemlje, nego i za spojenje ove pokrajine sa ostalimi monarkije željeznicom, pa to bilo i protiv odpora druge vlade, koja hoće, da to osujeti. Dakle ne samo od dobre volje zemaljske vlade i od dotičnog doprinašanja $^1/_3$ za te radnje ne sastoji kompetencija viših zahtjeva, nego tamo gdje se opredieljuju najveće svote za izvesti čim prije te radje višeg zanašaja, tamo gospoda neka složno traže spojenje s drugimi frakcijami, da mogu kod centralne vlade izhoditi što veću svotu za poboljšanje toliko poboljšicah koliko saveza željezničkog. Tamo je mjesto, gdje se može što izhoditi i sve potrebe, koje je g. Biankini naveo, mogu se polučit tamo od centralnog parlamenta. To sam hotio reći.

Podpredsjednik. Rieč ima g. zast. Vukotić.

Vukotić. Kad bih hotio sliediti čestnog Biankinija u nabrajanju želja i potreba moga izbornog kotara: u nestašici prikladnih puteva za poljodjelske poboljšice i u oskudici vode u deset odlomaka občine Grbaljske i u dva diela občine Krtolske, mislim, da bih častnog Biankinija trostruko s brojem nadmašio. Ali pošto sam uvjeren, da ne samo moj izborni kotar i onaj, koji je poslao častnog Biankinija trpe istu oskudicu, to mislim, da bi uzalud bilo govoriti, tim više, što sam tvrdo uvjeren, da po osnovi, koja nam je jučer bila uručena kano predlog centralne vlade u Beču, osvrnuti će se vis. vlada i sustavno izvadjati one od potreba, kako koje mjesto iziskuje. Žalim što mi nije na vrieme bila uručena ova osnova novog nadzornika poljodjelstva za Dalmaciju, da ju svestrano proučim i moje nazore iztaknem, ali u ovoliko u koliko sam ju mogao letimice proučiti i na preskočno pročitati, uvidio sam, da je namjera novog poljodjelskog nadzornika plemenita. Uvidio sam, da je on proniknut živom željom, da pomogne Dalmaciji na privrednom polju. Ali s druge strane vidio sam, da radi kratkoće vremena nije mogao proučiti potrebe u svim kotarim Dalmacije. Tako sam vidio, da mu je izbjegla s oka neka okolnost Boke Kotorske. Vidio sam, da nije proučio veliku oskudicu u vodam, da nije proučio veliku oskudicu u racionalnom podizanju stočarstva u Boki Kotorskoj, koje je pitanje za

ovaj siromašni narod, koji nema polja, nego više planine, veoma važno. Ja neću na dugo govoriti o ovom proračunu, već ću podnieti dva predloga na dopunu prikazane nam osnove za poboljšanje poljodjelstva Dalmacije, koji se tiču Boke Kotorske s molbom, da bi ih vis. sabor izvolio uvažiti. Ti predlozi bili bi u obliku preporuke vis. vladi namjenjeni.

Prvi bi glasio (*čita*):

I. Sabor Kraljevine Dalmacije preporučuje Visokoj Vladi da pri udjelotvorenju nacrta osnove djelovanja za promicanje gospodarstva u Dalmaciji uzme u obzir zanemareno marvogojstvo u Boki Kotorskoj, za poboljšanje kojega nije u pomenutoj osnovi provigjeno, te da u Boki osnuje živinarsku postaju, uz tri ostale, predložene u osnovi za Dalmaciju.

Drugi predlog glasio bi (*čita*):

II. Sabor Kraljevine Dalmacije preporučuje Visokoj Vladi da na temelju zgotovljenih zdravstvenih izvještaja priredi kroz ovu godinu tehničku osnovu za uregjenje Grbaljsko-Krtoljsko-Tivatskog polja u Boki Kotorskoj, kako bi se narod onih općina oslobodio od grozničavog zraka, koji ga upropasti.

Podpredsjednik. Pošto nitko više ne pita rieči, to ima rieč g. izvjestitelj.

Biankini. Pitam rieč za stvarni izpravak.

Podpredsjednik. Rieč ima g. Biankini za stvarni izpravak.

Biankini. Visoki sabore! Samo dvie rieči na odgovor častnom zastupniku Miliću.

On je naglasio potrebu sloge naših zastupnika na carevinskom vieću, eda budu mogli uspješno djelovati kod centralne vlade u korist ekonomičkih potreba Dalmacije. Ja sam u ugodnom položaju što mogu na to primjetiti, da barem u ovo pet zadnjih godina, za kojih sam i ja imao čast sjediti u parlamentu bečkomu, nije bilo ekonomičkog pitanja, koje se je ticalo Dalmacije, a da se svi zastupnici iz Dalmacije nismo našli složni kao jedan čovjek, spravni da branimo svim parlamentarnim sredstvim koristi ove naše zemlje. Ja se nadam, da će i unaprjed biti tako, i u Beču i u Zadru, ma i ako nas politički nazori budu u drugim pitanjim dielili. Pri obrani gospodarskih interesa zemlje, moraju prestati sve naše političke razmirice! (*Odobravanje*).

Glede velikih svota, koje su potrebite za promicanje poljodjelstva u Dalmaciji, rek bi, da me je častni Milić prečuo. Te svote ja nisam ove godine predložio. Drugom prigodom, ako se nevaram predlani, ja sam u istinu bio predložio, da nam visoka vlada dodje u pomoć su nekoliko milijuna za ekonomičke potrebe Dalmacije ali je moj predlog onda propao. Danas ja sam toliko sretan, da sama vlada moj propali predlog prisvaja, te dočim ja danas ništa nepitam, ni što predlažem, visoka vlada sama ćuti potrebu da u tom smislu iznaša svoje osnove. Ona sama danas nam kaže, kako će morat i hoće do tri milijuna potrošiti za puteve i za vode u Dalmaciji, da ju izbavi iz dosadašnje zapuštenosti. Nami danas drugo neostaje nego prihvatiti to vladino obećanje kao sasvim ozbiljno, i nadati se, da će čim prije izvesti u Damaciji one gospodarske poboljšice, toliko nuždne, a za koje, kako je dobro opazio častni Milić, mi nemamo sredstva. A visoka vlada kaže da će ih izvesti iz državnih sredstava, kojima i mi po našim silama doprinašamo. Da ta sredstva dobije od parlamenta, vlada se mora najprije misliti; a u tomu zastupnici iz Dalmacije mogu je samo podpomagati.

Mislim, da sam tim razjasnio stvar, a uvjeren sam da će se budući zastupnici iz Dalmacije u Beču, i u ovom pitanju naći složni, kô što su bili i dosadašnji.

Podpredsjednik. Razprava je zatvorena. Zaključnu rieč ima g. izvjestitelj.

Baljak, izvj. odbora. Proračun o našem poljodjelstvu ne daje povoda sa svojim brojevima drugome raspravljanju niti meni pruža, prilike da, pri završnoj riječi, još što kažem. Ali ove godine bačena je šira podloga pretresanju programom izragjenim od poljedjelskog nadzor-

nika, što nam je visoka vlada prikazala, i spomenom jednog znamenitog pitanja.

Pročitao sam po dužnosti radnju poljodjelskog nadzornika, koja nam pokazuje prostrano polje na kome se, da se htjelo, imalo šta raditi. Na tom polju u istinu mnogo se čeka i mnogo zavisi i o privatnom preduzimanju; ali dok vidimo da u nas starateljska vlast državne moći svuda prodire, tako da ostaje uski prostor na kome državljani mogu slobodno se kretati u društvenim i političnim odnošajima, a da ih za ruku ne prate organi javne vlasti, na drugoj strani vidimo na polju narodne privrede, gdje vladu čekaju veliki zadatci, da je ona toliko zanemarila najvažniju granu općeg blagostanja u našoj zemlji. O tome nam najbolji dokaz pruža ova sama knjiga; ali iz nje mi možemo crpsti još i drugu pouku. Putujući našom zemljom, kao ja, koji sam može biti u manjoj mjeri pozvan da o predmetu sudim, pak i svaki drugi ima prilike da svojim očima opazi ono što nam i ova knjiga pokazuje, a to je koliko je ova zemlja, koja se proglasuje pasivnom, ipak bogata obilnim prirodnijem izvorima. Da se nastojalo navrnuti ta vrela na korist zemlje i naroda, Dalmacija nebi bila to pusto siroče, kome treba milostinju dijeliti. Stranci koji ovuda prolaze složno nam to potvrgjuju, te jedan moj prijatelj iz daleke zemlje, koji, zaljubljen u ovaj kraj, svake godine se k nama svraća, pišući o Dalmaciji i o ovome putovanju, završio je riječima: i ovdje se vidi koliko je dobra majka priroda, a koliko li su loši ljudi! — Ja ni u ime svoje ni u ime odbora neću zakratiti zasluženu pohvalu, kome pohvala ide, radi ovog marljivog i savjesnog rada ali nek mi je prosto reći da je pri ovome programu za nas slaba utjeha, kad pomislimo da nakon čitavog jednog vijeka gospodarstva u našoj zemlji vlada nam poklanja jednu osnovu rada; da poslije jednog vijeka vlada stopro se dosjetila, što je potrebito našoj zemlji. Vidićemo hoće li se sad barem izvesti ono što se ovdje obećaje.

Megjutim, tečajem rasprave još se nešto spomenulo, a tim pogogjena ona žica, kojom struji ekonomni život svake zemlje i svakog naroda; jer zaista ekonomni život nemože se razvijati bez saobraćajnih srestava, niti se mi možemo nadati kakvom napretku, dok ne bude spojena Dalmacija sa svjetskom željezničkom mrežom,

Vlada i njeni listovi u mnogim prigodama zamjera nam da, za po našoj južnoj viovitoj ćudi, basamo tamo i amo, da rado lutamo stranputicama. Ali ko nama brani da pravo demo, ko nam neda da i mi stupimo na veliki svjetski drum? Izvedite nas na put, kojim danas svi evropski narodi lete, i tad Dalmacija neće biti više *das Land der Ausnahmen.* Čovjek ne može da se dovoljno načudi, kad čuje da jedna od najnaprednijih država neće da spoji svoj primorski kraj sa ostalim svojim zemljama. Dok druge prosvjetljene države, kad nasele kakav divlji kraj u Aziji ili u Africi, najprije se brinu da sagrade željeznice potrebite za svjetski saobraćaj, te do potrebe i ratuju, kad se stavljaju smetnje i zapreke vršenju toga kulturnog zadatka, kod nas dvije vlade u jednoj monarhiji dolaze do sukoba za to, da se jedna željeznica ne sagradi. Jer danas svi znamo gdje leži uzrok tome; za svakoga je danas javna tajna, da jedan političi razlog, da, ne interes ukupne monarhije, već jednostrana sebičnost krati nam put, koji bi nas sastavio sa obrazovanim svijetom. Neću da kažem služi li to na čast države. Kulturni zadatak, ako i nije jedini, najglavniji je razlog bića državnom udruženju, te imamo li osjećati da smo i mi članovi ove države, treba ne samo da živimo pod carevanjem istijeh, bilo prinudnih bile zabranjujućih zakona, već kao državljani da u ravnoj mjeri budemo učesnici onijeh blagodati koje se očekuju od kulturne države, koje ostali obilno uživaju.

Možda će se jednom naći lijeka našijem nevoljama, možda će se naše prilike na bolje okrenuti i mnogo čega što nam se u ovom programu obećaje, biće i ostvareno. Ja se tome nadam, ali što se tiče željeznice, na žalost, ja ne mogu danas da se tješim ni samom nadom; jer ako je, po narodnoj riječi, obećanje ludom radovanje, mi nemožemo se polati ni ovakoj ludoj radosti, pošto ovog puta nema ni samog obećanja. U pozdravnom govoru pri svečanom otvorenju sabora čuli smo da je pitanje željeznice odbačeno u nedogled (*Glasovi:* zakopano!) Ali mi, prestavnici zemlje, nećemo ni-

ad prestati da glasno izrazimo našu živu že-
ju, da ovdje i svugdje svijetu kažemo, da je-
na prosvjetna država u sred sredine napredne
Evrope nije spojila jednu svoju pokrajinu sa že-
ezničkom svezom u granicama svoje oblasti,
a mi nemamo ono, zbog čega zavidimo i na-
odima u Aziji i Africi! (*Odobravànje*).

Podpredsjednik. Gospoda, koja pri-
taju, da se uzme proračun poljodjeljske za-
lade za g. 1897 kao podloga posebne razpra-
e, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. d.r Baljak (*čita*) „Potrebštine".

Podpredsjednik. Pošto nije nitko pi-
o rieči, to stavljam na glasovanje potrebštine
iznosu sada pročitanom od g. izvjestitelja i
olim gospodu, koja na to pristaju, da izvole
stati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. d.r Baljak. (*čita*) „Pokriće".

Podpredsjednik. Gospoda, koja pri-
aju ovu svotu sada pročitanu o pokriću, mo-
m da izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

G. zast. Vukotić podnio je ovaj predlog
čita prvi predlog).

Otvorena je razprava o predlogu. Pita li
o rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena.
ospoda, koja primaju sada pročitani predlog,
eka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Drugi je predlog. g. zast. Vukotića slie-
eći: (*čita drugi predlog*).

Otvorena je razprava vrhu ovog predloga.
ita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je za-
orena. Molim gospodu, koja primaju ovaj pred-
g, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je
imljen.

Prelazim na treću točku dnevnog reda:
ešenje molbenica i molim g. izvjestitelja d.r
čevića, da izvoli izviestiti.

Izvj. D.r Ivčević. Broj 25. molba Antuna Nedveda za pripomoć. Taj čovjek služio je 13 godina u vojsci. Kad je nadzirao kašnje radnje oko pokrajinske ceste u Makarskoj, zadobio je težke rane s jedne mine. Pri tom je pače bio tako težko ozliedjen, da je izgubio vid, a od zadobivenih rana, još i danas trpi i nalazi se u vrlo kukavnom stanju. Sabor mu je svake godine odieljivao po 30 for. pripomoći; stoga molb. odbor predlaže, da mu se i ove godine udieli 30 for. pripomoći.

Podpredsjednik. Otvorena je razprava. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju predlog molb. odbora, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Izvj. D.r Ivčević. Broj 43. Molba Ane Plazutte za pripomoć. Ana Plazutta starica je od 76 godina, kći jednog učitelja, živi u hrdjavu stanju; bere godišnju milostinju od 31 f. 50 nč., od koje nemože da živi. Svake godine vis. sabor davao joj je pomoć od 30 for. i molb. odbor predlaže, da se Ani Plazutti udieli pripomoć od fior. 30.

Podpredsjednik. Otvorena je razprava. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju predlog navješten, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Izvj. D.r Ivčević. Broj 13. Mola Petra Sedlara, bivšeg bolničara i poslužnika zemaljske bolnice u Splitu, za milostinju od 10 novč. na dan. On kaže, da je služio 13 godina u bolnici i da je morao službu napustiti radi slaba zdravlja. Pošto okolnosti, na koje se molba oslanja, nisu poznate molb. odboru, stoga predlaže, da se molba ova ustupi zemalj. odboru na riešenje.

Podpredsjednik. Otvorena je razprava. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na predlog molb. odbora, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Izvj. D.r Ivčević. Broj 45. Rudolf Passanez, učenik pri bečkom konservatoriju, moli pripomoć. On kaže da je hrdjavom stanju; ali iz izprava priloženih proizlazi, da je pripadnik češki, stoga molb. odbor nije u stanju predložiti, da bude uslišana njegova molba, nego da se preko nje predje na dnevni red.

Podpredsjednik. Otvorena je razprava. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja prihvaćaju predlog molb. odbora, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Izvj. d.r Ivčević. Broj 28. Upraviteljstvo občine Kninske moli, da bi vis. sabor izvolio uništiti odluku pokrajinskog školskog vieća od 19 juna 1894 broj 2930. Ova občina obratila se je na zemalj. odbor, da bi izvojštio od pokrajinskog školskog vieća, da joj bude povraćen školski daprinesak, što je platila za selo Strmicu.

Ovdje je bila otvorena škola, ali g. 1895. umro je učitelj i od tada ostala je škola zatvorena; toga radi obratila se je s molbom, da joj bude povraćen doprinesak, što ga je izplatila za školu. Pokrajinsko školsko vieće na temelju zakona, koji je potvrdjen, našlo je da odbaci tu prošnju. To riešenje priobćeno je občini Kninskoj, koja se obraća saboru, da bi isti uništio ovu odluku i odredio shodna.

Ali vidiv da zemaljski sabor nije molba povrh školskog pokrajinskog vieća i da ovo ne sudi kano zadnja molba, i ako je smatrala občina kninska da joj je krivo učinjeno, imala se je obratiti na upraviteljno sudište, to predlaže molb. odbor, da se preko ove molbe predje na dnevni red.

Podpredsjednik. Otvorena je razprava. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na predlog odbora, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Izvj. D.r Ivčević. Broj 61. Teresija Stažić moli, da joj bude povišena mirovina na temelju drž. zakona od 14. 5. 1894. Ova je u-dovica poznatog učitelja Andrije Stazića; bere mirovinu od fior. 333·33 na godinu. Ako on bere tu mirovinu kano udovica pokrajinskog u-čitelja, ne može se pozivati na drž. zakon, koj vriedi samo za državne činovnike. Stoga molb odbor predlaže, da se preko molbe Tereze u dove Stazić predje na dnevni red.

Podpredsjednik. Otvorena je razprava Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je za tvorena. Gg. zastupnici, koji prihvaćaju predlog neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Izvj. D.r Ivčević. Broj 63. Vicko Kurir bivši učitelj-upravitelj u Spljetu, moli, da m bude povišena mirovina. Služio je 33 godine 2 mjeseca i mirovina mu je razmjerno pram službi dozvoljena. On bere fior. 698·57, to je $^{6}/_{7}$ plaće, koju je uživao, kad je umirovljen, sada moli, da mu se udieli ciela mirovina, je veli, da mu je falila samo jedna godina i 1 mjesecih, kad bi imao pravo na uživanje ciel plaće.

Ali, vidiv da je mirovina pravilno odmje rena, molb. odbor predlaže, da se preko ov molbe predje na dnevni red.

Podpredsjednik. Tko prihvaća predlo molb. odbora, neka izvoli ustati. (*Ustaje većina*) Primljen.

Izvj. D.r Ivčević. Broj 12. Marija udo vica Mirković moli, da joj se povisi mirovin I ovoj udovici bila je mirovina doznačena po za konu. Ona ne navadja nikakvih razloga, ko bi mogli podkriepiti njezinu molbu, nego da i made troje djece mužke, koja pohadjaju gimna ziju u Senju i naravno, da s mirovinom, ko uživa, nije u stanju da ih uzdrži. Ali vidiv, d je mirovina po zakonu odmjerena molb. odbo predlaže, da se preko ove molbe predje n dnevni red.

Podpredsjednik. Gospoda, koja pr maju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Usta većina*). Primljen.

Izvj. D.r Ivčević. Broj 11. Ista ova u-
vica moli za mirovinu. Ona naime uživa mi-
vinu, koja joj je bila udieljena usljed smrti
uža joj, a sada pita, da joj bude udieljena
rovina, što je učiteljevala za nekoliko godina.
a veli, da je g. 1876. počela učiteljevati i
iteljevala je 7 godina, al je morala napustiti
užbu radi zdravlja. Ona se je obratila i na
krajinsko školsko vieće, koje joj je odbilo
lbu. U molbi, što ju je prikazala, ne doka-
je, da toga prava ima. Iz molbe ne proizlazi,
je služila toliko godina, koliko kaže, a niti
godina ne daje pravo na mirovinu. Ona je s
uge strane privremena učiteljica i služba ova
e joj bila uračuniva. Zato nema pravo na
rovinu i molb. odbor predlaže, da se i preko
e molbe predje na dnevni red.

Podpredsjednik. Otvorena je razpra-
. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je
tvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj pred-
, neka izvole ustati. (*Ustaje većina).* Pri-
jen.

Izvj. D.r Ivčević. Broj 18. Pripomoćno
žtvo siromašnih medicinara u Beču moli za
dporu. Molb. odbor predlaže, da se ovom
žtvu udieli podpora od fior. 20.

Podpredsjednik. Rieč ima gosp. zast.
ić.

Milić. To je ironija, kad se daje samo
. 20. Ili ništa, ili dajte svotu, koja je pri-
a. Ja bih predložio fior. 60.

Podpredsjednik. Rieč ima gosp. zast.
laet.

Korlaet. Svake godine ima, ne jedno, ne-
15 do 20 družtava, koja se obraćaju na
sabor s jednakom prošnjom. Svakomu tre-
u istoj mjeri dati, a kad bi se tim družtvi-
dalo mnogo, ostalo bi malo onim, koji se
aše zemlje u istu svrhu obraćaju. Uzeta je
a mjera i davalo im se je po 20 do 30 f.
o je molb. odbor ostao pri ovoj svoti, ostao
je iz načela, da ne idemo prekoračivati svake
godine predračun; budemo li povećavati ove
svote, doći ćemo do toga, da će se morati po-
rezi povećati. I tako, svake godine, od one
svote, što je proračunana, predjemo do 1000
fior. Ja podupirem predlog molb. odbora.

Podpredsjednik. Pošto više nitko ne
pita rieči, to ima rieč g. izvjestitelj.

Izvj. D.r Ivčević. Ja nemam ništa na-
dodati onomu, što je rekao g. Korlaet, već sa-
mo to, da već nekoliko godina udieljujemo fior.
20, ali sasvim tim se obraćaju ova družtva na
sabor, što dokazuje, da se ne ćute uvriedjeni
radi ove svotice, koju im udieljujemo. Sto-
ga molim, da vis. sabor izvoli primiti predlog
molb. odbora.

Milić. Odustajem od predloga.

Podpredsjednik. Stavljam na glasova-
nja predlog odbora. Gospoda, koja pristaju na
ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*)
Primljen.

Izvj. D.r Ivčević. Broj 35. Slična je
prošnja družtva za njegu bolestnih učenika na
sveučilišta u Beču za pripomoć. Molb. odbor
predlaže da mu se udieli, podpora od fior. 20.

Podpredsjednik. Otvorena je razprava.
Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je za-
tvorena. Gospoda, koja primaju ovaj predlog,
neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Izvj. D.r Ivčević: Broj 9. Molba pripo-
moćnog društva za slavenske učenike pri sve-
učilištu u Gracu. Molb. odbor predlaže da mu
se udieli podpora od 20 fior.

Podpredsjednik. Gospoda, koja pri-
maju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje
većina*). Primljen.

Izvj. D.r Ivčević. Broj 265, Još je jedna molba dobrotvornoga instituta u Gracu za pripomoć. Ovdje molb. odbor predlaže veću podporu i to od 30 fior. Ovo je naravno malena svotica, ali prema našim kukavnim sredstvima dosta velika. Iz izvještaja, što je priložen, proizlazi, da je ovo družtvo pripomoglo i našim učenicima iz Dalmacije, to jest devetorici, davajući karte, da mogu naći mukte objed. Stoga predlaže molb. odbor, da mu se dade podpora od 30 fior.

Podpredsjednik. Gospoda, koja primaju predlog, neka izvole ustati. *(Ustaje većina).* Primljen.

S ovim je dnevni red izcrpljen i zatvorena je današnja sjednica. Iduća biti će javljena gg. zastupnicima pismeno.

(Sjednica se zatvara u 8 ½ sati na večer).

V. Sjednica dneva 8 Veljače 1897.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika četvrte sjednice. — Navještenje molbenica. — Upiti na Vladu i odgovori. — Drugo čitanje zakonske onove o zamjeni globa udarenih za šumske prekršaje u nadnice radnje. — Drugo čitanje zakonske osnove o zamjeni globa udarenih radi zanemarenog pohadjanja učionica u nadnice radnje. — Prvo čitanje zakonske osnove o uredjenju ribanja u unutrašnjim vodama. — Izviešće Zemaljskog Odbora o molbi Šimuna Kolonje dnevničara kod Zemaljskog Odbora, za postignuće stalnog mjesta pisara. — Riešenje molbenica. — Razprava i glasovanje proračuna za god. 1897. zemaljske učionske zaklade.*

(*Sjednica nastaje u 5 s. 20 čas. po podne*).

Predsjedava: podpredsjednik **D.r Radoslav Kvekić.**

Tajnici: *Antun Mrkušić i D.r Tomić-Micheli.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: ces. kr. namjestništveni podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. kr. dvorski savjetnik **Dragutin-Maria Truxa**; c. kr. namjestništveni savjetnik **Nikola Nardelli**; c. kr. pokrajinski školski nadzornik **Josip** vitez **Peričić**; c. kr. kotarski povjerenik **Lavoslav Golf.**

Podpredsjednik (*zvoni*): Zakonit je broj. Otvorena je sjednica.

Molim gosp. zast. Mrkušića, da izvoli pročitati zapisnik zadnje sjednice.

Tajnik Mrkušić — čita zapisnik IV. sjednice.

Podpredsjednik. Ima li tko da što primjeti ovom zapisniku. — Nitko. — Gospoda, koja odobravaju sada pročitani zapisnik, neka izvole ustati. (*Većina*). Zapisnik je odobren.

Pošto je ovo peta sjednica, red je, da se tajnici izmiene i zato odpuštam dosadašnje tajnike i molim gg. zast. d.r Trumbića i Vukotića, da zauzmu tajnička mjesta.

(Tajnici uzimlju svoja mjesta).

Čast mi je javiti Vis. Saboru, da je gosp. zast. Ante Petrić zapitao dopust za cielo zasiedanje radi Bolesti. Molim g. tajnika, da izvoli pročitati ovu molbu.

Tajnik dr. Trumbić (*čita*):

Visoki Sabore!

Odnosno na moju bržojavku dneva 26 siečnja 1897, upravljenu na ruke Presvietlog Predsjednika tog Visokog Sabora, častim se priobćiti da još obstoji zaprieka da dodjem u Zadar, eda učestvujem Saborskim razpravam; te na temelju liečničke svjedočbe, priložene pod *a*, molim da mi Visoki Sabor udieli dopust odsutnosti za cielo ovo zasjedanje.

Komiža 2 Veljače 1897.

Podpredsjednik. Gospoda, koja pristaju, da se udieli dopust g. zast. A. Petriću za cielo zasjedanje, neka izvole ustati. (*Većina*). Dopust je podieljen.

Prispjelo je nekoliko molba. Molim g. tajnika Vukotića, da im izvoli naviestiti sadržaj.

Tajnik Vukotić (*čita*):

Br. 102, Josipa Čapete, za podporu; Broj 103, Jove Bučina dušobrižnika Zemaljske Bolnice u Dubrovniku, za povećanje godišnje nagrade; Br. 104, Upravitelja Bolnicâ Dalmatinskih, za službovnu doplatu; Br. 105, Frane udove Ivana Žanka, za stalnu godišnju ili izvanrednu podporu, za sina Ivana pitomca obr-

tne škole u Zagrebu; Br. 107, Benedikte ud. pok. Josipa Kalinića c. k. kot. škol. nadzornika, za pripomoć; Br. 108, Jure Dražoevića Jelića umirovljenog puč. učiteljâ, za povisenje mirovine; Br. 109, Ferdinanda Stipanovića učenika rudarske škole u Leobenu, za podporu; Br. 112. Pavla Vučenovića učitelja, radi pripomoći za nauk djece; Br. 115, Franjke ud. Franje Stranuelli-a bivšeg pučkog učitelja, za pripomoć njoj i njenim sirotama; Br. 115, Ante Goića seoskog glavara Praznica, radi pripomoći za popravu obćinske „Lokve".

Podpredsjednik. Sve će ove molbe biti predane dotičnom odboru.

Primio sam dvie interpelacije. Prva je od gosp. zast. Manger i dr. i molim ga, da je izvoli pročitati.

D.r Manger (*čita*):

Upit Vladi Njegovog Veličanstva.

U obće je poznato zdravstveno stanje u odlomku Spljetske Obćine Vranjić-Solin. Nemila groznica prouzročena usljed gradnje nasipa na zeljezničkoj pruzi u Solinu od više godina ljuto hara ono pučanstvo, pa je zahvatila i stanovnike Klisa, Kućina i Mravinaca, a ne samo da ne ide na manje, nego se na žalost to više širi. Nema obitelji u Solinu koja bi bila od te bolesti pištedjena, a najveće je pretrpio mužki spol, tako da je danas u onom kraju trudno naći čovjeka u životu, koji je prevalio 50 godinu.

Uzrok ovog jada, leži u nepresušenom blatu. Uvjerena o tome, Visoka je Vlada odlučila da se to blato naspe i polje presuši i u tu svrhu dala je izraditi odnosnu osnovu, koja je već i dokončana, a Visoko Ministarstva Unutrnjih diela predložilo je za prve radnje za tekuću godinu f. 10000 kao prvu isu. Ova svotu bila je od zastupničke kuće u Beču prihvaćena i uvrštena je u državni financijski zakon za ovu godinu, koji je već i potvrdjen po Njegovom Veličanstvu.

Nu buduć za izvedenje već spravljene osnove, potrebit je sutjecaj i drugih čimbenika, koji se još u pogledu njima po zakonu spadajućeg doprinosa nisu izjavili, s toga je opravdana bojazan, da bi radnje prošušenja mogle usljed te okolnosti znatno zakasniti.

To zakašnjenje, obzirom na zdravstvene prilike gorirečenih sela, bilo bi u velike štetno za ono nevoljno pučanstvo, koje vapi da ga se im prije oslobodi od onoga strašnog biča. Da se izbjegne neugodnim posljedicam, koje bi mogle dakle nastati zakašnjenjem spomenutih radija, misle podpisani da bi se sa svotom od f. 10000 već ustanovljenom moglo još tekom ove godne nešto koristna uraditi na temelju iztaknute osnove, i time pomoći onom biednom puku u dvojakom pravcu: u zdravstvenome i u gospodarstvenome; u prvome, jer bi se zapodjenutim radnjam poboljšale zdravstvene prilike Solim i obližnjih mjestija, u gospodarstvenome, jer bi se pružilo najsiromašnjoj ruci pučanstva način kako da iztuče komad hljela.

Uzevši sve ovo u obzir, podpisanim je do časti upitati Vladu Njegova Veličanstva:

Jeli Visoka Vlada sklona zatražiti, i to čim prije, dozvolu od Uzvišenoga c. k. Ministarstva Unutrnjih Diela, da svota od f. 10000 odredjena za prešušenje Solinskoga blata, bude još tekuće godine uložena u radnje, koje bi se na temelju već izradjene osnove, mogle smatrati najprešnije i najpotrebitije.

D.r Manger — Tomić — Vranković — Mlić — Korlaet — Vuković — A. Mrkušić — D.r Katnić — Zore — Čingrija — Machiedo — Šupuk.

Podpredsjednik. Druga je interpeacija g. dr. Trojanovića i drug. Molim da je pročita.

D.r Trojanović (*čita*):

Интерпелација Вис. Влади Њ. Величанства!

Познато је да је рисанска опћина, у свакоме обзиру, одавна настојала и, колико се и-

сте тиче, предузимала све могуће кораке, да се крајем морске обале у Рисну сагради редовита и солидна обала, која се особито данас, поводом необичних зимских олуја, у најжалоснијем стању налази.

Рисанска опћина узалуд се обратила ћ. к. Поморској Влади и, исцрпљивим извјештајима упозорила и замолила исту, да буде провиђено овој најпречој нужди у Рисну.

И збиља, данашња обала она је иста, како је некада сама опћина саградила, само што су морски валови и зимске ужасне олује, на штету опћине и јавнога промета, разорили примитивно сграђену обалу.

Обзиром на трговачку важност луке у Рисну; обзиром на свакидање пристајање малих и великих параброда; обзиром и на то, што је Рисан главно и једино пристаниште ћ. кр. параబродима и лађама, за искрцавање и укрцавање свега што је потребито ћ. кр. тврђавама на Кривошијама и околним брдима, потписани часте се интерпелисати Високу Владу:

I. Јели познато Високој Влади жалосно стање некада примитивно сграђене обале у Рисну?

II. Увиђа ли Висока Влада потребу да разорена обала, ради трговачког промета, као и у интересу ћ. кр. војничких власти, буде што прије сграђена?

Д.р В. Тројановић — Д.р Квекић — Д.р Пуљези — Ј. Кулишић — Ј. Вукотић — Каменаровић — В. Симић.

Podpredsjednik. Ove ću interpelacije predati Visokoj Vladi G. namještveni podpredsjednik Plem. Pavić ima rieč.

Vl. povj. Pavić. Ja ću imati čast odgovoriti na upite u jednoj od dojdućih sjednica.

(Čita):

Nella seduta dietale 4 febbraio a. c. gli onorevoli deputati D.r Salvi e compagni diressero all' i. r. Governo la seguente interpellanza:

In relazione alle dichiarazioni fatte alla Camera dei Deputati nel 31 gennaio 1893 dal Presidente pei Ministri di allora e alla pratica direttamente opposta a quelle dichiarazioni, tenuta successivamente da alcuni ii. rr. Capitanati distrettuali della Dalmazia, e particolarmente, da quello di Spalato, nelle elezioni dietali del 1895, ha già disposto l' Eccelso Governo perchè ad evitare riprovevoli inconvenienti atti a snaturare i risultati elettorali nelle imminenti elezioni pel Consiglio dell' Impero, le Autorità chiamate ad evadere i reclami contro le liste elettorali, esamnino *d' ufficio*, sulla base dei ruoli steurali, la fondatezza de prodotti reclami, come lo prescrivono positive dispozioni di Legge; se almeno ha disposto l' Eccelso Governo perchè agli uffici Steurali sia ingiunto dalle Autorità politiche distrettuali di rilasciare ai petenti ed ai Comitati elettorali le attestazioni ufficiose necessarie colla sollecitudine richiesta dalla ristrettezza del termine fissato per i reclami?

A questa interpellanza, sebbene riguardi istruzioni interne d' ufficio, di spettanza del potere esecutivo, pure mi trovo eccezionalmente indotto a rispondere quanto segue:

In occasioni delle imminenti elezioni generali al Consiglio dell' Impero, le Autorità politiche distrettuali della Dalmazia vennero, fra altro, espressamente rese attente sulle dichiarazioni fatte da Sua Eccellenza il signor Ministro presidente nella seduta del 13 gennaio a. corr. della Camera dei deputati, che cioè Esso attribuisce il massimo peso ed il più grande valore ad un corretto e legale procedere delle Autorità nelle elezioni, e che il Governo lascierà campo aperto alla liberta guarentita dalle leggi, e curerà, senza riguardo alcuno, un procedere incondizionamente corretto delle Autorità cui incombe l' esecuzione delle elezioni.

In tale senso venne inculcato alle Autorità politiche distrettuali, e col mezzo di esse alle Autorità comunali, la stretta osservanza delle disposizioni del Regolamento elettorale pel Consiglio dell' Impero, e vennero impartiti alle pri-

me gli opportuni ordini per la preliminare revisione delle liste elettorali tosto dopo compilate, per la libera ispezione ed eventuale copiatura delle liste, per la esatta disamina ed evasione dei reclami in conformità ai ruoli steurali, per le eventuali rettifiche d'ufficio etc.

Cesserebbe quindi la necessità di occuparsi della domanda eventuale degli onorevoli interpellanti, se cioè agli uffici steurali sia stato ingiunto di rilasciare ai petenti ed ai comitati elettorali delle attestazioni ufficiose, nel quale riguardo del resto ho l'onore di riportarmi a quanto nella seduta del 30 gennaio 1893, della Camera dei Deputati, Sua Eccellenza il signor Ministro Presidente di allora ebbe a rispondere ad una relativa interpellanza, che cioè da parte degli uffici imposte vengono sempre prontamente offerte ai censiti le informazioni sulle prescrizioni d'imposta che si riferiscono a loro stessi, e vengono comunicati i dati steurali agli organi incaricati della compilazione delle liste, e rispettivamente della giudicatura sui reclami, che però l'estradazione di attestazioni ufficiose alle parti o comitati elettorali, sulle prescrizione di imposta di terze persone, a scopi elettorali, non può aver luogo immediatamente da parte degli Uffici d'Imposte, dovendosi tener fermi alla massima, che gli uffici steurali, come uffici di manipolazione, non dovono prestarvisi che per incarico della preposta autorità distrettuale.

Accennerò infine che, se già in base alle vigenti disposizioni di legge si tende ad ottenere la maggior possibile esattezza delle liste elettorali, la Luogotenenza dal canto suo non può che desiderare dei provvedimenti legislativi atti a porgere in avvenire ancora maggiori guarentigie, come lo sarebbe il caso, giusta il progetto di legge presentato dalla Giunta provinciale, con cui vengono modificate alcune disposizioni del Regolamento elettorale comunale, colle naturali conseguenze anche sulle elezioni per la Dieta provinciale e per il Consiglio dell'Impero.

Nella seduta dietale dei 4 febbraio, anno corr. l'onorevole deputato Dottor Roberto Ghiglianovich e compagni fecero all'i. r. Governo la seguente interpellanza:

1. Se gli consti, che la valle salifera di Pago attrovasi nel massimo disordine, e in modo da reclamare di tutta urgenza un radicale ristauro;

2. Se constandogli un tanto intenda di venire in ajuto ai proprietari delle saline pel restauro della valle;

3. Se si, in quale maniera?

A questa interpelanza ho l'onore, in base alle informazioni attinte, di rispondere quanto segue:

Negli intendimenti dell'i. r. Governo sta il miglioramento delle Saline private di Pago ed Arbe, col promuovere quelle istituzioni, che si presentassero più adatte al miglior sviluppo della produzione del sale.

A questo scopo l'Ispettore tecnico Massimiliano de de Arbesser, d'ordine dei Dicasteri centrali, visitò tanto le Saline erariali di Stagno, quanto quelle private in Arbe e Pago.

Il Governo ora ha in lavoro un progetto di Statuto per il Consorzio delle Saline di Arbe e Pago, per regolare in ogni riguardo i rapporti fra l'Amministrazione finanziaria ed i possessori delle Saline private; rispettivamente il Consorzio delle medesime.

Oltre a ciò, ha stabilito l'istituzione di un Ispettore delle Saline per l'Istria e Dalmazia, a scopo di raggiungere un razionale esercizio dei fondi saliferi.

Le trattazioni da condursi di cointelligenza coll'i. r. Direzione di finanza in Trieste, e che con tutto impegno verranno affrettate, si spera potranno in tempo non lontano ottenere la loro pratica attivazione.

L'i. r. Governo non è intenzionato però di prendere un'ingerenza esclusiva nei lavori di miglioramento delle Saline di Pago, la cui esecuzione incombe ai proprietari dei fondi saliferi, rispettivamente al Consorzio dei medesimi.

Nullostante sarà sempre disposto a venire incontro a quelle domande dei proprietari privati, rispettivamente del Consorzio delle Saline, che si conciliassero coi principi direttivi proposti dal Governo per promuovere la miglior produttività delle Saline.

Per le pertinenze salifere a Pago, appartenenti al fondo di Religione, rispettivamente alla Fondazione di San Demetrio, l'Amministrazione finanziaria ha già in pronto i lavori preparatori per il loro radicale ristauro, ed è da attendersi che fra non molto potranno anche essere eseguiti gli occorrenti ristauri.

L'iniziativa in questo riguardo dell'Amministrazione finanziaria, si spera gioverà di esempio e di incentivo agli altri proprietari privati, per togliere i loro fondi saliferi dallo stato di deperimento in cui presentemente si attrovano.

Nella seduta dietale del giorno 4 febbraio a. c. gli onorevoli signori deputati Dr. Ghiglianovich e compagni diressero all' i. r. Governo la seguente interpellanza:

I. Constano all'i. r. Governo le condizioni portuali e marittime del villaggio di Brevilacqua?

II. È disposto l' i. r. Governo a disporre perchè quanto prima sia provveduto ai bisogni marittimi di quel villaggio mediante le necessarie costruzioni di moli e rive, che bastino a garantire la sicurezza dei bastimenti che ivi si fermano?

A questa interpellanza ho l'onore di rispondere quanto segue:

Giusta partecipazione pervenuta in via telegrafica dall'i. r. Governo marittimo in Trieste, i lavori necessari al miglioramento del porto di Brevilacqua verranno presi in considerazione a misura dei mezzi pecuniari disponibili.

Se anche nell'interpellanza non viene fatto cenno dell'escavo del passaggio di Brevilacqua pure con riguardo all'importanza del movimento marittimo per tutto quel circondiario, non posso far a meno di comunicare, sulla base della partecipazione telegrafica suddetta, che il relativo progetto è diggià stato compilato e che i lavori verranno quanto prima eseguiti.

Podpredsjednik. Prelazim na dnevni red. Prva je točka: Drugo čitanje zakonske osnove, kojom se ovlašćuje zamjena globa, udarenih za šumske prekršaje, u nadnice radnje. *(Vidi Pr. Br. 14 str. 269)*.

Molim g. zast. d.r Čingriju, da izvoli pročitati izvješće.

Izvj. d.r Čingrija *(čita)*:

Br. 31-Sab.

Visoki Sabore!

Upraviteljni odbor misli, da zamjena globa udarenih za šumske prekršaje u radnju jest stvar, koja se ima odobriti sa svakog gledišta, a na da sve sa moralnog. Zato prisvajajuć si razloge navedene u izvješću Zemaljskog Odbora od 14 Siečnja t. g. Br. 415, predlaže da osnova zakonska, kojom se uoblašćuje zamjena globa udarenih za šumske prekršaje u nadnice što će se uložiti u šumsku korist ili u uregjenje bujica, bude od Visokoga Sabora primljen.

Zadar, 6 Veljače 1897.

Predstojnik
Dr. Machiedo.

Izvjestitelj
Čingrija.

Podpredsjednik. Otvorena je obća razprava. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju, da se predje na posebnu razpravu, neka izvole ustati. *(Većina)*.

Izvj. d.r Čingrija — čita § 1.

Podpredsjednik. Pita li tko rieč?

D.r Ivčević. Pitam ja.

Podpredsjednik. Rieč ima gosp. d.r Ivčević.

D.r Ivčević. Ja bih predložio jedan izpravak ovomu paragrafu. Tu je rečeno, da se u obće globe udarene za šumske prekršaje, mogu zamjenuti u nadnice radnje. Meni se čini, da se na ovo stanovište ne bi moglo pristati, već da bi se moralo odrediti, da se ta zamjena može dogoditi samo u slučaju, kad globe ne bi bile utjerive, te da bi se taj § imao izpraviti u ovom smislu.

Drugu opazku što moram učiniti u pogledu ovog §, ta je, što je ovdje rečeno, da se sve ove globe mogu zamieniti u nadnice radnje u šumske svrhe ili za uredjenje bujica. Nego u dotičnom okolišu tih radnja može ne biti, a ipak radi moralnih razloga, koji su dali povoda odluci, da se zatvor može promieniti u nadnice radnje, ja mislim, da bi se ova odredba imala protegnuti i u obće na radnje javne koristi, a poglavito na uredjenje bujica i šumskih radnja.

Nuždna posljedica ovog drugog izpravka bila bi ta, da bi druga točka ovog §.a imala pasti, jer ta točka stoji u tiesnom odnošaju s prvom, koja ustanovljuje, da se ova zamjena ima izvršiti samo za radnje šumske i uredjenje bujica; a ako se u obće kaže da ima biti zamjena u obću korist, a osobito u svrhe šumske i uredjenje bujica, valja da padne druga točka.

Moj bi dakle predlog bio, da § 1. glasi ovako (*čita*):

§ 1.

Globe udarene za šumske prekršaje, koje se ne bi mogle utjerati, moći će se zamieniti u nadnice radnje na javnu korist, a poglavito u šumske svrhe, ili oko uredjenja bujica.

Podpredsjednik. Pita li tko rieč?

D.r Ziliotto. Domando la parola.

Podpredsjednik. Rieč ima g. d.r Ziliotto.

D.r Ziliotto. Sono d'opinione contraria al proponente D.r Ivcević, relativamente alla prima parte della sua proposta, dal momento che mi sembra assolutamente dannoso, che si debba sottoporre ad un' indagine se la persona multata abbia la possibilità di pagare la multa, prima di mutare questa in una giornata o più di lavoro. — Credo che ciò sia umiliante per la parte sottoposta a questa esecuzione. Con questa legge si tende ad alleggerire il contadino, al quale è difficile, pesante, pagare la multa, mentre secondo la proposta dell' on. Ivcević la multa dovrebbe esser pagata se il contadino ha qualche oggetto da vendere. Con ciò si modificherebbe la possibilità di mutare la multa in una pena di lavoro; perciò credo che sarebbe piuttosto da accettarsi la legge come sta. Mentre sarrebbe da accettarsi la seconda parte della proposta dell' on. Ivcević, cioè quella che non sia indispensabile di eseguire il lavoro come propone il progetto di legge, ma in generale nel senso della proposta Ivcević.

Milić. Pitam rieč.

Podpredsjednik. Rieč ima g. zast. Milić.

Milić. Ja se slažem s mnienjem g. d.r Ziliotta. I ja sam za osnovu zakona, kako ju je odbor predložio, jer držim, da nije potrebno kazati, kad ne budu utjerive, da onda mora dotičnik, koji je pedepsan, izraditi štogod na bujicama ili za šumske svrhe; ili — kako predlaže d.r Ivčević — u druge potrebite radnje jer ako se globa može promieniti u radnju, u toj istoj radnji već je jedan gubitak imetka; taj bi naime mogao raditi štogod za drugoga i tako štogod steći. Zato mislim, da bi se ponoglo težaku, kad bi ostala osnova, kako jest, jer je u radnji gubitak imetka. On će n. p. radeći danas za drugoga, dobiti jedan fiorin, a on ga gubi, kad radi za obće svrhe. Tu stranu dakle predloga d.r Ivčevića ja bih odbio i ostao pri stilizaciji odbora, dok na drugu pristajem, t. j. da se pretvore u radnje obće koristi.

D.r Ghiglianovich. Domando la parola.

Podpredsjednik. G. Ghiglianovich ima rieč.

D.r Ghiglianovich. Secondo l' emendamento proposto dall' on. Ivcević, cadrebbe la seconda parte del § 1, e precisamente quella che stabilisce che il lavoro potrà eseguirsi nel raggio comunale al quale il multato appartiene. Credo necessario di stabilire in questa disposizione di legge, che il relativo lavoro debba avvenire nella frazione comunale a cui appartiene il multato, inquantochè diversamente si potrebbe ritenere che l' autorità competente sia facoltizzata, di far venire a lavorare a Chistagne un contadino multato a . . . Questo non è giusto. Pregherei quindi che all' emendamento Ivcević, venisse ancor aggiunto, che il relativo lavoro debba avvenire nella frazione comunale a cui appartiene il relativo individuo.

Podpredsjednik. Rieč ima g. zast. Kulišić.

Kulišić. Vis. sabore! Ja se nemogu slagati s mnienjem častnog g. Ziliota; jer po mom mnienju i izkustvu dogadja se, da najveći dio oglobljenih pripada najsiromašnijem stališu pučanstva, i to je baš uzrok, što daje povoda tolikim tužbam, pošto je nevoljno stanje naših seljaka. Bogatiji stališ, ako i počini taj prekršaj, nedolazi pod ovu kazan. S toga pristao bih ja na izpravak g. D.r Ivčevića.

Pristajem pak podpuno uz predlog g. Ghiglianovića, jer i meni se vidi, kad bi ti oglobljenici bili prisiljeni na radnju u cieloj obćini, da bi to bilo nepravedno. Imade u obćinam takove dalečine, da onaj nevoljni narod, upropašten već globami, morao bi se siliti, osim puste radnje, na nekoliko kilometara putovanja, gdje bi radio. To bi bilo grdno i nečovječno i zato pristajem uz predlog g. Giglianovića, koga toplo preporučam vis. saboru.

Podpredsjednik. Želi li još tko govoriti?

D.r Ivčević. Ja bih svom izpravku nadodao predlog častnog Giglianovića, t. j. rekao bih još „u poreznoj obćini prekršitelja“.

Podpredsjednik: Rieč ima g. Ziliotto.

D.r Ziliotto. Vorrei proporre che si scindesse la votazione della proposta dell' on. Ivcević, dal momento che, secondo la proposta da me fatta ed appoggiata dall' on. Milić, dovrebbe respingersi la prima parte, quella cioè, della stilizzazione proposta dal Comitato, mentre sarebbe da accettarsi quella della seconda parte.

Desidererei quindi che si facesse in questo senso la votazione.

Podpredsjednik. Želi li još tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena i rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. D.r Čingrija. Koliko može izgledati čudno da odbor ima braniti mnienje iztaknuto s druge strane, ipak ja se nahodim u tom položaju, da moram braniti mnienje častnog Ivčevića proti mnienju odborovom i proti stanovištu, što su ga zauzeli gg. Zilioto i Milić. Reći ćete zašto? Zato, jer upravo čini mi se bolje ovo, što predlaže g. Ivčević, nego ono što je odbor prisvojio. Ova zak. osnova ide upravo za tim, da onim, koji ne mogu izplatiti globe, bude prištedjen zatvor, a to se postizava, kad primimo izpravak g. Ivčevića. S druge strane ima još nešto, što je odbor doznao, iza kako je već izvješće pripravio, a to je ministerijalna odluka, u kojoj je rečeno, da sa strane ministarstva ne bi bilo protivštine, da se ovaj zakon primi u smislu predloga častnog Ivčevića, te kad vis. sabor ne bi primio izpravak, moglo bi se dogoditi, da sa strane ministarstva ne bude zakon preporučen na potvrdu, što cienim stoji u interesu stvari ove. Reklo se, što mu drago o zakonu, ipak mislim da će biti koristan iz tog gledišta, što će ublažiti današnji težki položaj, u kom se nalaze niži razredi pučanstva; jer kako je u izvješću zem. odbora rečeno: ove globe došle su do svote od tisuća i tisuća fiorina, a to je i dalo povoda, da se ovaj zakon iznese.

Zato na moje ime i na ime članova odbora upraviteljnog i to većine, s kojom sam sporazuman, predlažem, da izpravak častnog Ivčevića bude primljen i s njim zamienjen paragraf sadašnje osnove.

Podpredsjednik. Dopunitbeni predlog g. Giglianovića pada, pošto je poprimljen u glavnom predlog u g. D.r Ivčevića. Ja namjeravam ovim redom da se glasuje: prvo predlog g. Ziliota, da se predlog g. Ivčevića razdieli u dvoje i glasuje svaki dio napose i poslie predlog g. Ivčevića, pošto drugih nemamo, jer je g. izvjestitelj pristao uz ovaj predlog.

Milić. Ja mislim, da se ne bi trebalo obazirati na predlog g. Ziliota, pošto je odbor prisvojio sebi predlog g. Ivčevića. Sad bi se moralo glasovati o predlogu odbora. To je jednostavno.

Podpredsjednik. Ima samo jedan predlog; da li će taj biti stavljen na glasovanje u cielini ili napose?

Stavljam na glasovanje predlog g. Ziliota. (*Glasovi:* Kako glasi?)

D.r Ziliotto. La mia proposta sarebbe semplicemente, che dalla proposta dell' on. Ivcević al § 1 venissero tolte le parole „in caso di inesigibilità“.

Podpredsjednik. To je već novi predlog, koji ne može biti stavljen na glasovanje, pošto je razprava zatvorena.

Ziliotto. Siccome so di essere in minoranza, recedo dalla proposta.

Podpredsjednik. Sad ostaje samo predlog g. Ivčevića, koji ću staviti na glasovanje i koji glasi (*čita*):

§ 1.

Globe udarene za šumske prekršaje, koje se ne bi mogle utjerati, moći će se zamieniti u nadnice radnje na javnu korist, a poglavito u šumske svrhe ili oko uredjenja bujica, u poreznoj občini prekršitelja.

Gospoda, koja primaju § 1 u stilizaciji sada predloženoj, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izv. d.r Čingrija — čita § 2.

Podpredsjednik. Pita li tko rieč?

D.r Ivčević. Ja bih predložio, da zadnja stavka ovog § bude promienjena. Stavka, da se ne može izreći zamjena za globe, koje ne iznašaju 1 f., odnosno 50 nč., bude glasila ovako (*čita*): Mjesto najviše globe ima se izreći jedna nadnica radnje. N. pr. netko je odsudjen na 50 nč. globe, koja je najmanja, ta mu se može zamjenuti u 6 ili 12 sati zatvora. Mjesto da taj bude mogao poći u zatvor, mislim, da po razlozima, koji su dali povoda ovoj osnovi, bolje je da učini jednu nadnicu. — Zato predlažem, da § 2 bude glasio ovako (*čita*):

§ 2.

Za dan radnje računa se globa u iznosu od fior. 1 za muškarce, a od novč. 50 za ženskinje. U osudi se ne pripuštaju djelovi nadnice.

Mješte najniže globe ima se izreći jedna nadnica radnje.

Podpredsjednik. Ovaj predlog, po zakonu podpisan s 4 podpisa, stoji na razpravi. Pita li tko rieč.

D.r Ghiglianovich. Domando la parola.

Podpredsjednik. Rieč ima gosp. d.r Ghiglianovich.

D.r Ghiglianovich. Mi sembra che l' emendamento proposto dall' on. Ivcević non sia giustificato. Siccome può darsi il caso che un capo-famiglia possa venir condannato ad una multa di 50 soldi, non è giusto che ei per questa presti una intera giornata di lavoro, la quale certamente ammonta ad oltre un fiorino.

Aveva da fare questa osservazione.

Non faccio una proposta formale, nela lusinga che l' on. Ivcević troverà giustificata questa argomentazione.

Podpredsjednik. Rieč ima g. Milić.

Milić. Meni se čini, da je predlog g.

Ivčevića podpuno temeljit, jer, kad se gore reklo da se nadnica ne može dieliti, valja da bude nadnica ciela, kad ima netko mjesto globe raditi. To mi se čini, da je sasvim logično.

D.r Ghiglianovich. Mi sembra che l'argomentazione dell' on. Milić non sia giustificata, perchè colla commutazione della minima pena pecuniaria in una giornata di lavoro. viene raddoppiata la pena all' individuo. Nel caso, ripeto, che uno venga multato con 50 soldi, è giusto che faccia una prestazione che abbia il valore della relativa multa, e nel caso concreto, la prestazione sarebbe di mezza giornata di lavoro, come sta nel progetto del Comitato.

Voterò contro questo emendamento!

D.r Ivčević. Nije točno, što kaže g. Giljanović, da je u dotičnom predlogu odborovu bilo rečeno, da se može dieliti radnja; dapače uviek je naglašeno načelo, da se nadnica radnje ne smije dieliti, već udariti barem jedan dan. Prema tomu ja ostajem pri svom predlogu. koji stoji u odnošaju s onim, što se dogadja, kad se zamienjuju globe u zatvor. N. p. globa od 5 f. zamienjuje se obično u jedan dan zatvora; najmanja je mjera zatvora po zakonu 6 ura, dok se 18 sati ne daje, već 6, 12 ili 24 sata. Tako se može dogoditi, tko je odsudjen na 2 f. globe, da može biti odsudjen na 12 s. zatvora, t. j. isto koliko i onaj, koji je odsudjen na 3 f.

Uz to, obstoji svedjer ono, što sam prije kazao, t. j. da je bolje da onaj, koji ne može platiti globu od 50 nč., učini jednu nadnicu radnje, nego da ide 12 sati u zatvor, tim više što je time već izgubio cieli dan, pošto ga neće zatvoriti po noći. Dapače i sa 6 sati zatvora izgubit će dan, jer mu nitko više neće platiti ciele dnevnice.

Na svaki je način bolje za odsudjenika da radi cieli dan, nego da ne ide u zatvor; pak bilo i za nekoliko satih, a za ljudsko je družtvo to mnogo koristnije. Zato mislim da je moj predlog sasvim opravdan.

Ziliotto. Domando la parola.

Podpredsjednik. Rieč ima g. zast. Ziliotto.

Ziliotto. Non ci vedo nessun motivo, per cui non si possa commutare una multa in mezza giornata di lavoro. — Tutto si aggira in torno a questo. L' on. Ivčević parte dalla supposizione, da cui sembra partire anche il comitato, che non si possa infliggere una pena di mezza giornata di lavoro. — Io credo che si possa condannare ad un arresto di 6 o 12 ore. — Se questa pena può esser data, non è per niente affatto giustizia, che, chi è stato condannato ad un fiorino di multa, debba prestare un lavoro eguale alla persona, che è stata condannata a soli 50 soldi di multa. — Per tal motivo, noi siamo in un circolo vizioso.

Faccio nonpertanto la proposta, che sia tolta via dal paragrafo la stilizzazione della parte che dice: non sono ammissibili commutazioni in frazioni di giornata. — Quindi la prima parte della proposta Ivčević dovrebbe cadere.

Cons. Aul. Truxa. All' on. deputato d.r Ziliotto mi permetto soltanto di osservare che l' ecc. Ministero d' agricoltura nel prenunciarsi previamente sul progetto di legge, di cui oggi si tratta, aveva espressa l'idea, alla quale si uniforma appunto la proposta della Giunta provinciale e quella anche del relatore del comitato, nel senso che frazioni di giornate di lavoro non vengano calcolate.

Di più l' ecc. Ministero, nella stessa occasione, si è pronunciato nel senso che in luogo dell' infima multa subentri una giornata di lavoro intera. Quindi nell' interesse della cosa, mi permetterei di raccomandare all' ec. Dieta di accogliere la relativa proposta dell' on dr. Ivčević.

Osserverei ancora, che dal lato pratico, l' emendamento proposto dall' on. Ziliotto, e, se non sbaglio, anteriormente anche dall' on. Ghiglianovich, avrebbe pochissima importanza, giacchè in base alla legge forestale l' infima multa è di fior. 5, la quale può esser mitigata soltanto dalla Luogotenenza o dal Ministero.

La legge provinciale sulle capre ammette una multa di 50 soldi per capra. Ora, se una donna per aver pascolato una capra, vien condannata a 50 soldi di multa, ciò equivale da per sè ad una giornata di lavoro. Per un uomo poi sarebbe quì l' unico caso che una multa di 50 soldi, — secondo la proposta Ivčević, — dovrebbe esser commutata, non già in mezza giornata, ma in un' intera giornata di lavoro, mentre secondo la proposta dell' on. Ziliotto, ciò non potrebbe avvenire, ma dovrebbe in vece mutarsi la pena in 6 ore di arresto, ciò che sarebbe certamente peggio pel povero contadino.

Quindi, anche dal lato pratico, si rivela la poca importanza che avrebbe questa modificazione.

Chiudo col rinnovare all' ecc. Dieta la raccomandazione di accogliere la proposta dell' on. d.r Ivčević.

D.r Ziliotto. Recedo dalla proposta.

Podpredsjednik. G. zast. Ziliotto povlači svoj predlog. Pita li još tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. G. izvjestitelj ima rieč.

Izvj. d.r Čingrija. I ovdje odbor prisvaja mnienje g. d.r Ivčevića i to poglavito zato, što je u tom smislu ministarstvo svoje mnienje izrazilo, i ne vidim, zašto bismo se izložili toj pogibelji, da zakon ne bude potvrdjen radi malenkosti, koju je najbolje dokazao g. vladin zastupnik.

Odbor dakle prima taj predlog kao svoj i odstupa od prijašnjega.

Podpredsjednik. Imamo samo predlog g. zast. Ivčevića, komu se pridružio i odbor, t. j. da § 2. ima glasiti ovako *(čita)*:

Gospoda, koja pristaju na ovu stilizaciju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. d.r Čingrija (*čita § 3*).

Podpredsjednik. Pita li tko rieč?

D.r Ivčević. I u § 3 imao bih učiniti predlog glede nekih stilističkih promjena, budući da su se tu izmakle neke rieči, koje nisu sasvim na svom mjestu.

U prvoj stavci je rečeno: „vlasti pozvane da izjave"; tu mislim da bi bolje bilo reći: „vlasti pozvane da sude".

Mjesto „o globama", valjalo bi reći „o globi", jer inače to ne stoji u suglasju s onim, što sliedi.

Isto tako mjesto „u obavjesti", valjalo bi reći „u razsudi".

Podpredsjednik. Pošto je ovaj predlog dovoljnim brojem podpisa poduprt, dolazi na razpravu. Želi li još tko govoriti? — Nitko. — Rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. d.r Čingrija. Predlog je više stilistične naravi i odbor ga prima, jer je tako jasnije.

Podpredsjednik. Molim g. izvjestitelja, da izvoli pročitati § 3 po ovim izmjenama g. d.r Ivčevića.

Izvj. d.r Čingrija *(čita)*:

§ 3.

Vlast, pozvana da sudi o globi, mora jedino odlučiti, da li se ista mora zamieniti u nadnice radje. U dotičnoj razsudi mora se naznačiti radja, što se mora izvesti, kroz koji rok i pod čijim nadzorom.

Podpredsjednik. Gospoda, koja pristaju, da § 3 zak. osnove ima glasiti ovako, kako je sada pročitan, neka izvole ustati (*Većina*). Primljeno.

Izvj. d.r Čingrija čita § 4.

Podpredsjednik. Pita li tko rieč?

D.r Ivčević. I ovdje bih predložio stilitički izpravak t. j. tamo, gdje je rečeno: „o rganima, koji su zanimani“, da bude rečeno: kojima je nadziranje povjereno“.

Podpredsjednik. Predlog ovaj podpisan d četvorice stoji u pretresanju. Želi li tko ovori'i? — Nitko. — Izvjestitelj ima rieč.

Izvj. d.r Čingrija. Primam, jer nije nego ilistička popravka.

Podpredsjednik. Molim g. izvjestitelja, a izvoli pročitati § 4 s ovim izpravkom.

Izvj. d.r Čingrija (*čita*):

§ 4.

Pokle osuda dobije pravovaljanu moć, Vlast, ozvana da sudi u prvoj molbi, saobćuje onomu, omu je naloženo da nadzire, broj nadnica raje, na koje je prekršitelj osudjen, kao i rok ozvoljen mu, da ih izvrši. Organi, kojima je adziranje povjereno, moraju obznaniti Vlast, oja sudi u prvoj molbi, da li su u istinu nadnice adje bile izvršene, za da ista u niečnom slučaju zmogne nanovo razpoložiti nek se kazna izvrši.

Podpredsjednik. Gospoda, koja primaju 4 u stilizaciji sada pročitanoj, neka izvole stati. (*Večina*). Primljeno.

Izvj. d.r Čingrija čita § 5.

Podpredsjednik. Gospoda, koja primaju 5 neka izvole ustati. (*Večina*). Primljeno.

Izvj. d.r Čingrija čita uvod i naslov.

Podpredsjednik. Gospoda, koja primaju vod i naslov, neka izvole ustati. (*Večina*). rimljeno.

Prelazim na drugu točku dnevnog reda: rugo čitanje zakonske osnove, kojom se ovlauje zamjena globa, udarenih radi zanemarenog hadjanja učionica, u nadnice radnje.

D.r Ghiglianovich. Domando la parola.

Podpredsjednik. Rieč ima g. Giljanović.

D.r Giljanović. Vorrei fare un'interpellanza all'illustrissimo signor presidente.

La discussione sulla legge poco fa votata ha dimostrato che non si possa procedere con un certo ordine, senza che i signori deputati abbiano sottocchio il testo stampato della legge medesima.

Siccome ognuno non può spedire il proprio scritturale alla Giunta, perchè prenda una copia della legge, mi permetto di domandare all'illustrissimo signor Presidente, se sia disposto a ordinare la distribuzione ai deputati del testo stampato della legge, prima di proporne la discussione e la votazione.

Predsjednik. Na upit g. zast. d.r Giljanovića odgovaram, da je istina, da još nisu bile spravne štampe ovih zakonskih osnova i nisu bile razdieljenje u svoje vrieme gg. zastupnicima, ali su kao obično spisi bili izloženi kod zemaljskog Odbora.

Vidivši pak, da je zakon, koji je sad bio primljem u drugom čitanju, donio nekoliko potežkoća s izpravcima, i misleći, da će i ovaj drugi donieti istih potežkoća, koje bi se mogle lako ukloniti, kad bi se ova točka danas skinula i stavila u drugoj sjednici na dnevni red, zato je skidan danas s dnevnog reda i prelazim na treću točku, koja glasi: Prvo čitanje zakonske osnove o ribanju u unutrašnjim vodama.

Molim g. izvjestitelja d.r Ivčevića, da pročita izvješće.

Izvj. d.r Ivčević (*čita*).

Br. 758-god. 1897.

Visoki Sabore!

Odazivajuć se želji opetovano izraženoj od Visokoga Sabora, Vlada Njegova Veličanstva prikazala mu je god. 1895 na ustavno pretresanje zakonsku osnovu o ribanju u unutrašnjim vodama; a zaključkom primljenim u sjednici 4

veljače iste godine Sabor je ustupio osnovu Zem. Odboru, nalogom da o njoj sasluša zanimane Občine i da je podnese Saboru u prvom zasjedanju sa onim preinakam, koje bi eventualno našao da učini.

Zemaljski je Odbor saslušao zanimane Občine, te je osnovu prikazao Saboru pri zasjedanju god. 1896, a to bez ikakve promjene, jer je želio čuti prije mnienje Visokoga Sabora o glavnim točkama osnove.

Nego Sabor nije lani bio u stanju da prihvati u predmetu nikakva meritorna zaključka, jer se je zatvorio prije neg je odbor, kojemu je osnovu izručio na pretresanje, bio u stanju da sastavi i prikaže dotično izvješće. Obzirom na zaključak primljen od Visokog Sabora pri zasjedanju god. 1895 i na to, da kad bi opet jednostavno prikazao vladinu osnovu, ona bi možda i ovog zasjedanja ostala bez konačne rješitbe, na štetu ove grane javnog gospodarstva, koja zahtjeva zakonodavnu zaštitu, Zemaljski je Odbor proučio zakonsku osnovu prama prilikama zemlje, osvrćuć se i na izvješća zanimanih Občinâ, te je osnovu udesio na način, kako bi ona odgovarala našim potrebam, a iz nje bi se uklonilo što u sadašnjim prilikam nebi bilo shodno da se poprimi ili bi bilo suvišno.

Glavno načelo osnove bilo je da se je ukidalo pravo slobodnog ribanja, koje se osniva na §. 382 Gradj. Zakonika, i da se to pravo priznavalo Občinam, uz odštetu onim ribarima, čija bi zanatna privredba pretrpjela štete usljed toga ukinuća.

Po Vladinoj osnovi, c. k. Pokr. Politička Vlast mogla bi razdieliti na ribarske okoliše pojedine vode tekućice u pokrajini. Okoliš ribanja, u kojemu nema nego samo jedno pravo ribanja — bilo da se isto nalazi u posjedu jedne ili više osoba nerazdjelno — imao se priznati kao vlastiti okoliš, u kojemu je imajući pravo na ribanje mogao vršiti to pravo po sebi, svojim odredjenicim ili putem zakupa; dočim okoliši u kojima biva više imajućih prava na ribanje, imali su se smatrati kao zakupni okoliši, u kojima ribanje ne bi se moglo tjerati nego sredstvom zakupnika.

Osnova, osim toga, uredjivala je pravo ribanja prama ostalim pravim i interesima.

Zemaljski je Odbor sve ove odredbe izpustio iz osnove i u njoj prihvatio samo one, koje smieraju na zaštitu ribe, u svrhu njezina razplodjivanja, na zabranu škodnih načina rbanja, i u obće imaju značaj redarstvenih providjenja, da se u unutrašnjim vodama ribiji lov unapriedi. Razlozi, koji su na to naveli Zem. Odbor, evi su: nema možda zemlje gdje se je slobodno ribanje toliko uvriežilo i razprostranilo, kao u Dalmaciji.

Samo u pogledu nekih mjestija na riekam postoji posebno pravo ribanja na korist pojedinaca, bilo fizičnih bilo moralnih osoba, kao n. p. na korist franjevačkog manastira na Visovcu, od vodopada Slapa do vodopada Skradinskog; na korist Občine Omiške na ušću Cetine; na korist državnoga erara odnosno na ušća Norina i rieke Pranjaka itd. U ostalom, kako je i obće poznato, svakom je slobodno loviti ribu po riekam i po jezerim u Dalmaciji, i naš se narod od pamtivieka tom slobodom obilato služi, a poglavito po Neretvi, gdje občinari tjeraju lov ribe bilo po zanatu, bilo za domaće potrebe, širom ciele doline, te se mnogi ribljim lovom i koriste.

I ako slobodno ribanje može donekle škoditi razvitku ribarstva, i ova bi gospodarstvena grana bolje zaštićena bila, kad bi se slobodno ribanje ukinulo, treba ipak priznati da bi to ukinuće u sadašnjim prilikama sobom donielo velike pometnje i neprilikâ, te dirnulo u mnoge interese. Narod, koji je od pamtivieka naučio slobodno loviti ribu po jezerim i po riekam, a ni iz daleka ne misli da bi mu se to pravo poreći moglo, ne bi se tako lako i brzo prilagodio ukinuću slobodna ribanja. Oni, koji su dosle ribali, ribali bi većim dielom, barem za nekoliko vremena, i unapried, te bi se o zakon griešili. Odatle prekršaja, proganjanja i osudjivanja u velikom broju, sa svim njihovim neugodnim posljedicama, t. j. dangubom, troškovim, globam i zatvorom, ne uzimljući u račun štete moralne. Osobito u onim predjelima, kao što u Neretvanskoj dolini, gdje se lov ribe tjera od množtva naroda, prelaz iz sadašnje neograničene

slobode u stanje zabrane, dao bi povoda mnogim prekršajim, velikom štetom zanimanih krugova, i mogao bi rdjavo djelovati na javni mir i poredak.

S druge strane, zakonska osnova priznavala je pravo na naknadu samo onim ribarima, kojih bi znatna privredba pretrpjela štete od ukinuća slobodnog ribanja; ali ima kod nas ribara, koji nisu ribari u zanatskom smislu, jer tjeraju drugi zanat, obično poljodjelstvo, a ribarstvom se samo uzgredno bave, kad nemaju radnje; pače takovi su u većem broju oni, koji ribu love po jezerim i po riekam. I ovi bi pretrpjeli štetâ ukinućem slobodna ribanja, ali njima osnova nije priznavala nikakva prava na naknadu, u koliko inače mučno bi bilo ukinuti slobodno ribanje.

Mnogim težacim, jer se o njima najviše radi, ukinuće slobodna ribanja nanielo bi dakle nenaknadnu štetu.

Glede onih istih osoba, kojima je osnova priznavala pravo na odštetu, jer pravi ribari po zanatu, ta se odšteta nebi naravno mogla udieliti nego usljed iztraživanja odlučujućih okolnosti i usljed redovita postupka; odtole, po svoj prilici, štete zanimanicima radi sporosti, kojom se u obće administrativni poslovi obavljaju, i sve ostale neprilike, koje su s njima skopčane. Da se uvede jedna mjera, koja bi dala povoda, barem za neko vrieme, tako neugodnim posljedicam i dirnula tako osjetljivo u starodavne običaje i u interese priličnog broja stanovnika, to bi se ta mjera morala prikazivati kao neobhodno nuždna sa kojeg višeg javnog interesa; ali ta neobhodna nužda ne postoji.

Radi ovih razloga, i daljeg, da su se neke Občine, u stvari više zanimane, odrješito izjavile proti ukinuća slobodna ribanja, a Občina Sinjska proti tomu, da se dotično pravo udieli občinam, Zemaljski Odbor izostavio je iz osnove sve odredbe, koje su imale u vidu ukinuće slobodna ribanja, ili su s njime odnošaja imale.

Izostavio je suviše Zemaljski Odbor one odredbe, koje su smierale da urede odnošaj prava na ribanje prama drugim pravim, jer one predpostavljaju veoma razvijeno ribarstvo i porabu unutrnjih voda za obrtnička poduzeća, kojih kod nas nema, niti će ih tako brzo biti, te su dotične odredbe suvišne; i jer posljedicom takova uredjenja moglo bi možda biti to, da bi po §.u 9 drž. zakona 25 aprila 1885 (Dr. Z. L. Br. 58) imao u Dalmaciji stupiti u krjepost prespomenuti državni zakon, te prestati slobodno ribanje u sladkim vodam.

Naša najpreča potreba u pogledu ribarstva u sladkim vodama jest, kako već rekosmo, zakon redarstvene naravi; na to je smierala zakonska osnova prikazana od d.ra Masovčića i glasovana od visokog Sabora god. 1884; na to su po svoj prilici smierali zaključci, kojim je Sabor više puta pozvao Vladu da podnese odnosnu zakonsku osnovu. Peyrer, odjelni savjetnik kod Ministarstva Poljodjelstva, spominje u njegovoj zanimivoj monografiji o lovu ribe i o pravu na ribanje u Austriji, da je Dalmacija, po svjedočbi Heckela i Knera, za itiologiju najinteresantnija zemlja u Austriji, ne radi kolikoće, nego radi važnosti njezinih vrsta ribâ, jer u njenim sladkim vodama ima vrstâ, koje se doduše sudaraju sa lombardskim i južno-talijanskim vrstama, ali i ne malo osobitih vrsta, koje, nadovezujuć se preko bosanske granice, pridružuju se prama iztoku sa sirijskim oblicima, i kroza njih nahode posredni prelaz na indijske oblike.

Ako već sa znanstvenog obzira treba poprimiti zakonodavnih mjera na zaštitu umnoženja ribe, ta je nužda još veća sa gospodarstvenog pogleda.

Sve su napredne države izdale zakone na zaštitu plodjenja ribe, obzirom na veliku važnost, koju riba ima kao sredstvo prehrane i privrede.

U našim sladkim vodama ima običnih i finih vrsta ribe, koje, kad bi se umnožile, mogle bi služiti kao jeftino i zdravo sredstvo prehrane i za izvoz.

Osobito se odlikuje u ovom pogledu rieka Cetina.

Poglavitije vrste ribe, što se u njoj nalaze i love jesu pastrve, kleni, uklje, masnice, oštru-

lje i koravice, ugori, i uzimljuć rieč u širem smislu, velika množina žaba i raka. Najpoglavitija i najvažnija vrsta ribe jesu u Cetini pastrve, kojih ima više i to vrlo finih vrsta i neobične težine, tako da po kazivanju Obćine Sinjske, pojedini komadi dosižu do 12 kilograma težine.

One sačinjavaju već sada predmet izvažanja, doduše u malom obsegu, a to posoljene i osušene; nu kad bi se zaštitilo razplodjivanje i unapredile komunikacije, mogle bi sačinjavati, kako takodjer opaža Obćina Sinjska, znatno vrelo privrede pučanstvu, navlastito onomu što stanuje duž obale rieke Cetine.

Nego, na žalost, ne samo što lov ribe u našim sladkim vodama ne napreduje, već po složnom kazivanju najviše u ovom predmetu zanimanih Obćina, kao što su Sinjska, Vrlička i Spljetska, sve to više nazaduje.

Od nekoliko godina veoma se je, po navodima tih Obćina, smanjila kolikoća ulovljene ribe i svake se godine to više smanjuje, očitom štetom za narodno gospodarstvo.

Razlog ovomu žalostnom stanju stoji u tome, što se kod nas ne štiti riba u vrieme mrieštenja, i što su preoteli mah škodni načini lovljenja, kao što su preguste mreže, ubijanje ribe dinamitom, trovanje iste takozvanim „baluketom“ (coccolo di levante), koje se zadnje u ogromnom obsegu upotrebljuje u Cetini, te vrlo ubitačno djeluje na razplod ribe, jerbo ne samo što ubije mnogo ribe, koju djelomice ribar pokupi, nego otruje mnoštvo nje, tako da u vodi veći dio sagnjije.

Osim toga, po svjedočbi Obćine Spljetske, u rieci Jadru lovi se i „mličenjem“ (od klaka), čim se riba zasliepi.

Ovi vandalski načini lovljenja utamanjuju ribu u našim sladkim vodama i onemogućuju svaki napredak u ovoj važnoj grani narodnog gospodarstva. Prieka je dakle nužda da se sredstvom zakona zaštiti razplodjivanje i umnažanje ribe, te stane na put škodnim načinim lovljenja; eda se ribanje u sladkim vodama bude moglo razvijati i biti od koristi pučanstvu. U taj je okvir Zemaljski Odbor sveo zakonsku osnovu i dopisom maja 1896 Br. 2857 na Nj. P Gospodina Namjestnika svoje nazore priobó. Na to je stigao odpis 27 siečnja t. g. Br. 2585, kojim je Njegova Preuzvišenost odvratila da uz priuzdržanje svojedobnog konačnog odčenja c. kr. Vlade, proti priobćenoj osnovi nma u načelu prigovora. Bjahu ipak istom prigodom učinjene neke opazke, koje je Zemaljski Odbor pri konačnom uredjenju ove osnove u obzir uzeo.

Glede pojedinih odredaba opazit je slideće

§. 1.i ustanovljuje da obzirom na doba mrieštenja odabranijih vrsta ribâ, pokrajinska politička Vlast može proglasiti zabranjene rokove.

Radi istoga obzira odredjuje § 2 da pokrajinska Politička Vlast može, uz uvjete u istom §.u naznačene, opredieliti za stanovite vode rokove u kojim će se ribanje morat sasvim prekinuti. Paragraf 3 bavi se iznimkama koje kotarska Politička Vlast može dozvoliti od propisa 2.e stavke §.a 1 i § 2.a Paragraf 4 odredjuje da za unutrašnje vode, gdje je lov ribe slobodan, kotarska Politička Vlast može na prošnju Obćine, u čijem se području otična voda nahodi, proglasiti kao branjevine za mriešćenje stanovite obsege ili površine vode ali to ako se budu obistinili uvjeti u istomu §. predvidjeni.

Glede ove ustanove, koja bi uz neke preinake prenesena iz §.a... Vladine osnove opazit je da su vještaci pri komisionalnoj raspravi, koja se držala otrag nekoliko godina kod ovdješnjeg Namjestništva vrhu zak. osnove o ribarenju u sladkim vodama, ovoj ustanovi podavali veliku važnost, te da i ako sa slobodnim lovom ribe nije lako da se ona izvede, ho kad je ta sloboda ukinuta, cienilo se je ipak shodnim da bude uvrštena u osnovu.

Kojim se sredstvima u obće ne smij loviti riba, ustanovljuje §. 5; a kojim se sredstvima pri stanovitim okolnostima to učiniti nemože, ustanovljuje §. 6.

§. 7. odredjuje da će pokrajinska Politička Vlast moć izdati putem naredbe za čitava područja vode, ili za stanovite vode, zabrane nekih načina i sredstava ribanja, koja su po svojoj naravi kadra da znatno naškode gomili ribe.

Krjepošću ovoga uoblaštenja, pokrajinska Politička Vlast izdat će providjenja i glede gustine mrežâ, u koliko ista bude mogla štetovati ribi. Paragraf 8 ustanovljuje za ribanje u druge kotline napravljene za odgajanje ribe, jednu iznimku od uporabe odredaba, koje se tiču zabranjenih rokova i zabrana ribanja.

Paragraf 9 odredjuje da će pokrajinska Politička Vlast ustanoviti i proglasiti koje se vrste ribe neće smjeti u nekim rokovim i iznad stanovite veličine izlagati na prodaju u gostionicam i u krčmam, a to da se uzmogne uzdržati primjerna kolikoća ribe.

Po §.u 10 kotarske će političke Vlasti narediti što bude zgodno da se pri porabam vode, za koje prema zakonu, što uredjuje pravo o vodama, ne treba dozvole vlasti, zaprieče po mogućnosti štete ribarstvu, koje se ukloniti daju. Ove su sve odredbe namienjene da štite razplodjivanje ribe i da zaprieče škodljive načine ribanja. Pošto na zaštitu lova ribe može biti potreba stražara, zato §. 11 uoblašćuje Obćine, i one koji imaju pravo na ribanje, da mogu postaviti naročite stražare, ili povjeriti nadziranje jur postavljenim poljskim, šumarskim i lovačkim čuvarima; a §. 12 usporedjuje zaklete stražare za ribanje zakletim poljskim stražama, te označuje njihova prava.

§. 13 odredjuje da obćinska Upraviteljstva, c. k. oružništvo i eventualni zakleti organi riječkog redarstva, dužni su nadzirati da se obslužuju propisi ovoga zakona i dotične prekršaje prijavljivati.

Prekršaji proti ovom zakonu i proti odredbam, koje se budu izdale na temelju istoga, imaju se po §.u 14 kazniti globom od 1 do 50 forinta, koja se u slučaju preupatka ili znatne škode nanešene gomili ribe može povisiti do 100 fior. Ako krivac nije u stanju da plati, globa je zamjenjiva u zatvor ili u radnje na obćinske svrhe.

Pravo kažnjenja pripada c. kr. kotarskoj Političkoj Vlasti.

Po predzadnjoj stavci §.a 14 u prekršajim učinjenim u lovljenju ribe, ima se osudom izreći i gubitak ribe ulovljene proti propisim, a dotično ponudjene na prodaju, i po zadnjoj stavci istoga §.a ima se izreći gubitak zabranjenih sprava, kojima prekršaj bi počinjen.

Ne bude li se našao krivac radi porabe zabranjenih a zaplienjenih sprava, to će se po §.u 15 isto izreći gubitak tih sprava.

§. 16 odredjuje da globe teku u pokrajinsku poljodjelsku zakladu, time da će Zemaljski Odbor iz dotičnog prihoda moć udieljivati podpore onim Občinam, koje budu držale posebnih stražara na zaštitu ribanja. Po istome §.u, novac dobiven od prodaje uzaptenih sprava i ribe ide u korist zaklade siromaha mjesta, gdje je prekršaj počinjen. Paragraf 17 sadržava propise o postupku radi naknade štete; §. 18 glede zastare; §. 19 odredjuje da glede nadležnosti političkih Vlasti i glede postupka radi prekršaja ovoga zakona vriede obći propisi administrativnog kaznenog postupka; tom samom razlikom, da će rok za utoke proti odlukam prve molbe biti od 8 dana, bez potrebe osobite prijave. Ovu stavku nadodao je Zemaljski Odbor obzirom na zakonsku osnovu glasovanu od Visokog Sabora pri sjednici 1.og t. m., kojom se rok za utoke na drugu molbu u sumskim prekršajim ustanovljuje na 8 dana; jer oni isti razlozi, koji su Visoki Sabor naveli da tu preinaku glasuje, vriede i ovdje.

§. 19 propisuje osim toga da u prekršajnim stvarima, u koliko bude mjesta utoku na treću molbu, odlučuje Ministarstvo Unutrašnjih Poslova dogovorno sa Ministarstvom Poljodjelstva. §. 20 redi nadležnost i rokove glede utoka u nekaznenim poslovima osnovanog zakona, a §. 21 odredjuje da političke Vlasti imaju saslušati vještake prije neg bi odlučile, a po sriedi bi bilo kakvo stručno pitanje, i da pokrajinska Politička Vlast ima saslušati Zemaljski Odbor prije neg bi izdala naredbe, koje joj osnova pridržava. §. 22 sadrži ovršnu klazulu.

Zemaljski se Odbor nada da će zakonska osnova, ovako udešena, naći odziva kod Visokog Sabora, koji je toliko puta pokazao koliko mu stoji na srce lov ribe u sladkim vodama, te ima čast zamoliti Visoki Sabor da izvoli odobriti pridruženu zakonsku osnovu.

Zadar, 3 februara 1897.

Predsjednik

D.r Bulat

Izvjestitelj

D.r Ivčević.

U formalnom pogledu stavljam predlog, da ova osnova bude izručena osobitom odboru od 5 lica, koji da se odmah danas bira.

Podpredsjednik. Otvorena je razprava. Pita li tko rieč? — Nitko — Razprava je zatvorena.

Stavljam na glasovanje formalni predlog, koji glasi, da ova osnova bude predana naročitom odboru od 5 lica. Gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Prelazim na izbor odbora (*Predaju se glasovnice*).

Predane su 32 cedulje i u odboru su izabrani jednoglasno gg. Vuković, Kulišić, Perić, Borelli i dr. Salvi.

Prelazim na 4. točku dnevnog reda: Izvješće Zemaljskog Odbora o molbi Šimuna Kolonje, dnevničara kod Zemaljskog Odbora, za postignuće stalnog mjesta pisara.

Molim g. izvjestitelja Vrankovića, da izvoli pročitati izvješće.

Izvj. Vranković (*čita*):

Br. 723.

Visoki Sabore!

Priloženom molbom Šimun Kolonja, dnevničar kod Odbora, traži da mu se udieli stalnost u svojstvu drugog pisara.

Potreba da se povisi broj radnih snaga u pisarni nameće se s razloga, što se posli množe znatno svake godine. Dosta je napomenuti da broj spisâ na Odborovom predatniku dopro je koncem prošle godine do blizu 8000. Svake godine rasprostranjuje se djelatnost Odbora Zemaljskoga i rastu poslovi, tako da se i sada nameće potreba dvaju dnevničara, a nije pravedno da ti jadni ljudi provedu svoj život u mučnoj radnji, bez ikakove nade u bezbjednost svoje budućnosti.

U koliko se osobe tiče, Odbor Zemljski ne može nego da se o njoj najpovoljnije izjavi. Prositelj je radišan i revan, najpitomije ćudi, i u preko tri godine službovanja nije nikada dao povoda najmanjoj opomeni, ili zamjerci.

Stoga njegovu molbu najtoplije preporučuje, stavljajuć predlog da bude izručena financijalnom odboru.

Zadar, 7 februara 1897.

Predsjednik

D.r Bulat

Izvjestitelj

Vranković.

Podpredsjednik. Otvorena je razprava. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Sad ću izmieniti dnevni red, t. j. preći ću na 6.u točku, riešenje molba, tako da 6.a točka postaje 5.a, a peta postaje šesta. Molim gosp. izvjestitelja d.r Ivčevića, da izvoli izviestiti.

Izvj. D.r Ivčević. Molba Ane Gaus ud. pok. Petra Levisa iz Spljeta za pripomoć.

Ova je kćer jednog bivšeg upravitelja bolnice u Šibeniku. Priložila je svjedočanstvo, da je stara, i da nema sredstva za življenje. Ona se je bila preklani obratila na sabor za pripomoć, sabor dao joj je 15 fior. Molbenički odbor predlaže, da se Ani Gaus udovi Levis i ove godine dade pripomoć od 15 fior.

Podpredsjednik. Otvorena je razprava. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na predlog odbora, neka izvole ustati. (*Većima*). Primljen.

Izvj. D.r Ivčević. Molba Anke udovice Mate Pezelja za pripomoć.

Ona uživa mirovinu od godišnjih 240 fior., ali kaže da je stara i boležljiva i da je lanjske godine morala platiti 35 fior. 64 novč. liekarniku u Rabu i prilaže o tom račun. Preklani obratila se je na sabor sličnom molbom, a sabor prešao je preko ove molbe na dnevni red, er u dotičnoj molbi nije iztaknula vanredne okolnosti, koje je danas, t. j. da je boležljiva i da je imala troška za ljekarije. Zato ovaj put molb. odbor iznimno predlaže, da se Anki udovici Mate Pezelja za jedanput udieli pripomoći 0 fior.

Podpredsjednik. Razprava je otvorena. Pita li tko rieč? — Nitko — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. *Većina*. Primljen.

Izvj. D.r Ivčević. Molba Marte ud. Sarić za pripomoć.

Učitelj ovaj je umro, a da njegova udovica nije imala pravo na mirovinu, ali ipak Zemalj. Odbor udielio joj je putem milosti 36 fior. godišnjih. Ona kaže, da je to malo i obraća se molbon na vis. Sabor za pripomoć. Preklanjske godine dao joj je sabor 10 fior. i ove godine molb. odbor predlaže, da joj se udieli 10 fior. pripomoći.

Podpredsjednik. Otvorena je razprava. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Izvj. D.r Ivčević. Molba Antice udovice Dinka Ljubića za potporu.

Ona je ostala udovica otrag malo vremena udieljena joj je mirovina od godišnjih 180 f. 44 fior. za uzgoj djece. Ona kaže, da je to mala svota i da živi u nepovoljnim ekonomičkim okolnostima. Mob. odbor s ovih obzira predlaže, da joj se udieli pripomoć od 15 fior.

Podpredsjednik. Otvorena je razprava. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda koja pristaje na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Izvj. D.r Ivčević. Molba Angjeline Sorzi za pripomoć.

Ona je bila umirovljena otrag nekoliko godina, a uživa od prilike 80 do 90 fior. mirovine. Prošnji je priložena svjedočba, da je imala bolest u svojoj kući kroz prošlu godinu i račun je priložen od liekarnika. Molb. odbor, kako preklani, tako i ove godine predlaže, da joj se dade podpora od 12 fior.

Podpredsjednik. Otvorena je razprava. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Izvj. D.r Ivčević. Tonka udovica Novak moli za povišenje mirovine ili pripomoći. Ona uživa 157 fior. 50 novč. mirovine, ima četvero djece, za odgoj koje valja da se skrbi. Skupa s djecom ima 236 fior. 22 novč. prihoda. Molb. odbor, obzirom na okolovštine njezine obitelji i budući se radi o udovici učitelja veoma zaslužnog, predlaže da se Tonki udovici Novak udieli pripomoć od 30 fior., ali da se preko prošnje za povišenje mirovine pređe na dnevni red, jer joj mirovina udieljena po zakonu.

Podpredsjednik. Razprava je otvorena. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koji primaju predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Izvj. D.r Ivčević. Molba Klare udovice Radičić, matere pok. učitelja Nedeljka Radičića za pripomoć. Ona je imala ovog sina, koji je bio učitelj i bio otrag malo vremena umirovljen, ali bila mu je dana jedna odpustbina u iznosu od jedne i pol godišnje zadnje plaće, što ju je uživao. Ona kaže, da je nju hranio sin i usljed njegove smrti ostala je u žalostnom stanju. — Odbor predlaže, da joj se za jedanput udieli milostinju od 10 fior.

Podpredsjednik. Otvorena je razprava. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Izvj. D.r Ivčević. Andrina ud. Ergovac moli za produljenje odgojne podpore kćerim Mariji i Katici.

Zaključkom 12 prosinca 1887 Visoki je Sabor udielio Marici i Katinki sirotam pok. D.ra Vicka Ergovac liečnika prvenca Zadarske Pokrajinske Bolnice godišnju odgojnu podporu od 60 fior. svakoj, a to počam od 1.og studenoga god. 1887 sve dok se udadu ili stignu osamnaestu godinu.

Pošto je Marija Ergovac prevalila osamnaestu godinu, njezina mater Andrina udovica pokoj. D.ra Vicka Ergovca zaprosila je da bi se njezinoj kćeri Mariji produljila odgojna podpora gorirečena, a Visoki je Sabor zaključkom 9 veljače 1894 produljio Mariji Ergovac uživanje odgojne podpore za daljne tri godine, ako se prije ne bi udala.

Trogodište je izteklo na 28 srpnja 1896, a Marija Ergovac nije se još udala.

Medjutim iztekao je takodjer danom 5 svibnja 1896 rok opredieljen Katinki Ergovac za uživanje odgojne podpore.

Njihova mater Andrina obratila se je Visokomu Saboru, molbom da bi izvolio milostivo produljiti njezinim siroticam odgojnu podporu.

Obzirom na velike zasluge, koje je vrli D.r Vicko Ergovac, od nemile smrti pokosen u snazi godina, stekao svojim vještim, revnim i uspješnim radom kao liečnik prvenac u Zadarskoj Pokrajinskoj Bolnici:

Vidiv da ekonomično stanje njezinih sirotica nije se poboljšalo i da su naprotiv porasle potrebe;

Molbenički odbor predlaže, da se široticam Mariji i Katinki pok. Vicka Ergovca produlji za daljne tri godine, ako se prije ne udadu, odgojna podpora od 60 fiorina svakoj, počam od 29 srpnja 1896 za Mariju, a od 5 svibnja 1896 za Katinku.

Podpredpredník. Razprava je otvorena,. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Izvj. Dr. Ivčević. Vicko Rendić, zidar iz Supetra, za sina Frana, da uzmogne nastaviti nauke kod umjetničke akademije u Beču; Slavimir Grančarić, pitomac glasbenog zavoda u Zagrebu; Virgilij Meneghello-Dinčić, mole za pripomoć. Molb. odbor po praksi, koju je vis. sabor poprimio, predlaže, da se molbe ove ustupe na riešenje zemaljskom odboru.

Podpredsjednik. Otvorena je razprava. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Izvj. D.r Ivčević. Azilno družtvo bečkog sveučilišta moli za podporu. Ovo je jedno od onih družtava, koja se svake godine obraćaju vis. saboru za pripomoć i kojemu je sabor davao po 20 fior. Molb. odbor predlaže, da se ovom družtvu dade fior. 20 u ime podpore.

Podpredsjednik. Razprava je otvorena. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Izvj. D.r Ivčević. Molba Ruže Marcocchia za povišenje podpomoći ili za potporu.

Ova uživa sa strane zem. pokrajinske zaklade jednu pomilovinu; ali ona je stara i boležljiva i u nepovoljnim ekonomičkim odnošajima i odbor predlaže, da joj se udieli podpora od fior. 15.

Podpredsjednik. Otvorena je razprava. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na ovaj pred-

log, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Izvj. D.r Ivčevik. Molba Zaka Lovrovića, umirovljenog učitelja, da mu se prizna pravo na drugu petogodišnju doplatu, što mu pokrajinsko školsko vieće nije priznalo i povisi prema tomu mirovina i izplate svi zaostatci, na koje bi imao pravo, kad bi vis. Sabor bio toga mnienja, da mu je nepravedno bilo petgodišnja doplata uskraćena. On se je obratio višeput u istom smislu vis. saboru, a vis. sabor odbijao je svedjer njegovu molbu obzirom na to, da netom je pokrajinsko školsko vieće odlučilo, da mu ne pripada pripada pravo na drugu doplatu, da ne spada na sabor preinačivati odluku pokrajinskog školskog vieća i da se je on imao obratiti proti ovoj rješitbi na nadležnu oblast. Razlozi, koji su navodili vis. sabor, da je prolazio do sada preko ove molbe na dnevni red, ti isti vriede i danas, i molb. odbor predlaže, da se preko molbe Zaka Lovrovića predje na dnevni red.

Podpredsjednik. Razprava je otvorena. Rieč ima g. Biankini.

Biankini. Visoki sabore! Pošto se ovaj učitelj opetovano obraća na visoki sabor, da mu se, po njegovu mnienju, pravica udieli: ja bih predložio, da se preko ove molbe ne predje jednostavno na dnevni red.

Kad jedan inteligentan čovjek toliko puta tako uporno ustaje na obranu svoga prava, to je dokaz, da je u njega pravna sviest jako razvijena, da se ta ćuti povriedjenom.

Ja mislim da pokrajinsko školsko vieće nije nepogrješivo, i da se je ono moglo i nehotice prevariti pri odmjerenju mirovine učitelju Lovroviću, te da mu doisto nije doznačilo onu koja mu po zakonu pripada.

Pregledao sam spise i vidio sam da je ovaj učitelj imao 21 godinu službe, da je sve propisane izpite položio u svoje doba, i da se sam pozivlje na paragraf školskog zakona, po kom bi imao pravo na drugu petgodišnju doplatu.

S toga predlažem, da visoki sabor ovu molbu povrati na zemaljski odbor, i da ovaj izpita stvar i vidi, je li pri odmjerenju mirovine učitelju Lovroviću bilo krivo učinjeno, te izviesti o tome, po mogućnosti, još u ovom zasjedanju.

Podpredsjednik. Predlog častnog gosp. Biankinija glasi (*čita*):

Gospoda, koja podupiru ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje dovoljan broj*). Predlog je poduprt i stoji na pretresanju. Želi li još tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. D.r Ivčević. Ja mislim, da se ovaj predlog ne može primiti, jer zemalj. odbor ne može odlučivati, je li pokrajinsko školsko vieće pogriešilo u odbijanju ovog učitelja. Ako bi tu vlast zem. odbor sebi prisvajao, on bi ušao u tudju nadležnost, jer bi prisvajao vlast koja ga ne ide.

Što se tiče opazke g. Biankinija, da valja da bude nešta po sriedi, netom se ovaj učitelj ponovno obraća vis. saboru; ja uz dužno štovanje prema ovom učitelju držim, da nije dobar razlog taj, jer vidim, da slične molbe ne samo s njegove strane, nego i s druge strane, koje su očevidno netemeljite, sasvim da su dva do tri put odbijene, ponavljaju se. To biva obično sa strane prositelja, koji misle, ako jedanput nije njihova molba prihvaćena, da može biti drugi put. Oni su toga mnienja, da valja kucati i možebiti jedan put će se otvoriti. Nije to dokaz, da mora imati i drugu petgodišnju doplatu.

Častni g. Biankini je mogao možda navesti koji drugi razlog, ali on se u obće na to nije osvrnuo. Sabor ne može ulaziti u razpravu sličnih prošnja, nego kad bi se radilo o milosti, a nju g. Biankini i ne spominje. Pa ni to ne bi bilo opravdano, jer bi prije svega valjalo biti uvjeren, da je taj čovjek imao pravo, a s druge strane, da živi u rdjavim ekonomičkim okolnostima, koje bi mogle tu milostinju opravdati, ali on to sâm i ne ističe. Zato mislim, da je predlog odbora opravdan i da valja pristati uz njega, da bude dotičnim krugovima poznato,

da se nemaju više puta Saboru obraćati s molbama, koje su već bile odbijene.

Podpredsjednik. Stavit ću najprije na glasovanje predlog g. Biankinija, a ako propadne, predlog molbeničkog odbora.

Izvj. D.r Ivčević. Molim, ne tako, pošto po mom mnienju, valja uvijek da prije dodje na glosovanje predlog, da se predje na dnevni red.

Podpredsjednik. Pristajem i stavljam na glasovanje predlog odbora, koji glasi, da se preko prošnje Zaka Lovrovića predje na dnevni red. Gospoda, koja pristaju na to, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Prelazim na zadnju točku dnevnog reda: Izvješće financijalnog odbora o proračunu za g. 1897. zemaljske učionske zaklade. (*Vidi Pr Br. 12, str. 253*).

Molim g. izvjestitelja Borčića, da izvoli pročitati izvješće.

Izvj. Borčić (*čita*):

Uz Br. 37 — Sab.

Visoki Sabore!

Zemaljski učionski predračun za godinu 1897 izradjen od Zemaljskoga Odbora na temelju podataka dostavljenih mu od c. k. Zemaljskoga Učionska Vieća, ustanovljuje potrebštinu za pučku naobrazbu na . . . . . . fior. 446·133
a dohodke na . . . . . . „ 203·556

Prema tomu nastao bi manjak od „ 242·582
koji bi se imao pokriti iz Zemaljske Zaklade.

Sravna li se potrebština i dohodci sa onim predračunanim za prošlu godinu, nalazi se da je prva poskočila za fior. 12·862, a drugi za fior. 5024.

Razlozi tom povišenju potanko su naznačeni u razjašnjenjim, dodanim izvješću Zemaljskoga Odbora, a i u samom izvješću, te je suvišno da ih se ovdje opetuje.

Nu obzirom na činjenicu, da nekoličina o novih zasnovanih škola ostati će zatvorene oskudice učiteljskih sila, i da s istog uzrok mnoge škole, koje su bile podignute na dvo i trorazredne, ostat će na starom, Zemaljski Odbor predlaže, a Odbor financijski taj predlo usvaja, da se od ukupne potrebštine odbije pau šalno iznos od fior. 18·000. Time bi predraču nani trošak, za pučku obuku za godinu 189 spao na fior. 428138, a dotični doprinosak i zemaljske zaklade na fiorina 224582, koji j ipak veći od lanjskog doprinosa za f. 7838.

U svojem lanjskom izvješću financijski od bor iztakao je, kako tereti, što pučka obuka na meće zemlji, postaju godimice to veći i rast u takovom razmjerju, da mogu uprav zabrinu zemaljsko zastupstvo, jer to stoji, da dočim jedne strane toli državni porezi koli zemaljs i občinski prirezi strašno se pomnožavaju, vre la privriede ne samo da se ne ojačaju, neg to više propadaju. Da se taj položaj, koji biva o dana na dan nesnošljiviji, u koliko je moguć ublaži, financijski odbor bio je predložio Viso komu Saboru zaključak: da se potraži od Viso Vlade neka bi povisila godišnji doprinesak d žavni. Akoprem Vlada Njegova Veličanstva n našla shodnim da udovolji želji Sabora izraž noj u tom zaključku, ipak financijski odbor mi da je dobro da se ta želja u nešto preinačen formi i ove godine ponovi, jer su današnje z maljske prilike daleko gore nego li su pr bile.

Obzirom na navedeno, financijski Odb predlaže:

1. da Visoki Sabor uzme za podlogu sp cialne razprave predračun Zemaljske Učionsk Zaklade za godinu 1897, predložen od Zemal skoga Odbora izvješćem od 24 Siečnja t. Br. 614;

2. da primi sve točke potrebštine i pokr ća, kako su predložene od Zemaljskoga Odbor

3. da primi sliedeći zaključak:

„Daje se nalog Zemaljskom Odboru, da se
rati na Vladu Njegova Veličanstva s molbom,
k bi ista obzirom na nevoljno ekonomsko
nje zemlje povećala svoj učionski godišnji
prinesak“.

Zadar 7 Veljače 1897.

Predsjednik
Cingrija.

Izvjestitelj
Borčić.

Podpredsjednik. Obzirom na kasno do-
, prekidam sjednicu, koja će se nastaviti ve-
ras u 6 sati.

Sjednica se prekida u 1 sat 4 časa pos. p.)

Nastavak sjednice u 6 sati 16 čas poslije p.)

Predsjedava podpredsjednik. **D.r Radoslav**
vekić.

Tajnici: *D.r A. Trumbić* i *Gj. Vukotić.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: c. kr.
mjestništveni podpredsjednik **Alfons** Plem.
avich; c. kr. dvorski savjetnik **Dragutin-**
aria Truxa; c. k. namjestništveni savjetnik
ikola Nardeli; c. k. pokrajinski školski
dzornik **Josip Peričić**; c. k. kotarski po-
erenik **Vladislav Golf.**

Podpredsjednik *(zvoni).* Zakonit je
oj. Otvorena je sjednica. G. vladin povjerenik
em. Pavić ima rieč.

Vladin povjerenik Pavić *(čita):*

U današnjoj sjednici Visokog Sabora častna
gospoda zastupnici D.r Manger i družina
pravili slijedeći upit na c. k. Vladu.

Je li Visoka Vlada sklona zatražiti, i to
m prije, dozvolu od uzvišenoga c. k. Mini-
arstva unutrnjih djela, da svota od fior. 10000
odredjena za presušenje Solinskoga blata, bude
još tekuće godine uložena u radnje, koje bi se,
na temelju već izradjene osnove, mogle smatrati
kao najprešnije i najpotrebitije.

Na ovaj upit imam čast odgovoriti, da je
Namjestništvo i do sada ovome važnome pred-
metu posvetilo najveću brigu, te je i koncem
siečnja t. g. iznova zamolilo visoko Ministarstvo
unutrnjih posala, da izvoli čim prije odobriti
tehničku osnovu i osjegurati izdašnu pripomoć
svih zanimanih Ministarstva.

Takodjer će Namjestništvo drage volje pri-
hvatiti i ovu prigodu, da molbu u upitu sadržanu
najvrućom preporukom odmah podastre visokome
Ministarstvu unutrnjih posala.

Podpredsjednik. Prelazim na dnevni
red. Obća razprava o školskom proračunu. G.
zast. d.r Lubin ima rieč.

D.r Lubin. Nella sua nota opera *Principî di economia politica,* John Stuart Mill assegnava magistralmente per compito alla pubblica istruzione quello di dotare di cervello coloro che ora hanno soltanto mani.

Come risponde a questo supremo postulato la scuola popolare in Dalmazia?

Dopo quanto fu ripetutamente detto sulla proporzione degli analfabeti, che si aggira sempre intorno all' 80 per cento, sul numero dei delitti, che danno alla nostra provincia, specie in alcune forme di reato, un primato niente affatto invidiabile in Austria, non parrà soverchia temerità l' affermare, che la scuola in Dalmazia costa molto più di quello che realmente valga, e che l' enorme importo di fiorini 446.138, stanziato quest' anno per il preventivo scolastico, è in stridente contrasto con gli effetti, che l' esperienza di tanti anni permetta di sperarne.

In altra sessione fu già acconciamente rilevato da un mio egregio collega, che prima di pensare all' istituzione di scuole, sempre crescenti di numero e sempre infeconde di benefici risultati, converrebbe creare un ambiente favorevole al loro prosperamento. Invece che

cosa vediamo in provincia? Una generale depressione economica, che influisce sinistramente sullo svolgimento di tutti i rami della vita pubblica, ed osta all'assidua frequentazione della scuola. Infatti nelle campagne i genitori ritengono perduto il tempo impiegato nella scuola, ed adibiscono i loro figli fin dalla più tenera infanzia alla pastorizia ed all' agricoltura.

Ma anche quel poco, che il popolo può imparare alla scuola, lo dimentica ben presto nella dura lotta per l' esistenza. E ciò tanto più, in quanto nelle classi dirigenti — chiamiamole così — delle campagne non v' è alcuno, che cerchi di conservare nel popolo il germe d'istruzione, ricevuto alla scuola, e di svilupparlo amorosamente finchè cresca a pianta robusta, che possa sfidare le procelle della vita.

Nè la scuola fornisce meglio l' altro suo compito, che è quello di educare il cuore e di rialzare il livello morale del popolo.

Non si può infatti sostenere seriamente, che oggi il popolo sia più onesto e morale, che non trent' anni addietro, quando tante scuole non constellavano la provincia. In alcuni distretti il saper leggere e scrivere mediocremente non serve a parecchi, che ad inscenare falsificazioni di documenti con un' abilità, che si ride delle accuse del pubblico ministero e trionfa delle perplessità dei giurati. Nè occorre addurre altri esempi, perchè è notorio che il popolo in Dalmazia non si trova sulla via, che conduce al morale perfezionamento.

Già per queste considerazioni, che io ho appena sfiorate, la parte dell' eccelsa Dieta, a cui mi onoro di appartenere, non ha veruna fiducia nell' indirizzo intellettuale e morale della scuola.

Ma la *ratio princeps*, a cui s' ispirano i nostri suffragi, la ragione, cui dopo tanti sforzi patriottici dei miei commilitoni mi duole di dover invocare anche quest' anno contro il preventivo scolastico, si è, che non vi si tiene verun conto dei diritti nazionali degl' italiani della Dalmazia. (*Bene!*)

Quì mi si affaccia subito l' obbiezione, elevata tante volte dai signori della maggioranza, che quì non esista guari una nazionalità italiana.

A quest' obbiezione, che non ha sodezza, la risposta più efficace parmi quella del filosofo greco, il quale a chi negava il moto rispondeva coll' evidenza dei fatti.

Un partito, che ha i suoi quadri in tutti da Arbe a Budua, come ben diceva il vostro compianto capo, la cui assenza si sente vivamente in questa Dieta, un partito che ha bisogno solo di un po' di giustizia per dar prova di vitalità potente, conta nel suo seno una parte importantissima, che ha pensiero, lingua, costumi e coscienza italiani. Di fronte a questo sentimento, a questa coscienza, che hanno resistito a tante prove, vana torna ogni negativa.

Non è quindi punto necessario, che io m' indugi lungamente a dimostrare l' esistenza della nazionalità italiana in Dalmazia.

Tuttavia in questione di tanta importanza non sarà forse male di riportare quanto in proposito pensava il più illustre istoriografo della Dalmazia, l' immortale figlio di Traù, Giovanni Lucio. In una lettera diretta al letterato Valerio Zani di Bologna, in data 26 gennaio 1671, parlando della Dalmazia e riassumendo la dimostrazione fornita nelle sue insigni opere, il celebre istorico scrive:

„Quanto alla lingua, sì come quale fosse „l' antica avanti la venuta dei Romani non c' è „memoria alcuna, così dopo la declinazione „dell' imperio loro ho mostrato nell' opera pre„detta (che è quella *De Regno Dalmatiae et* „*Croatiae*), e molto più nella cronica della pa„tria, che sotto il titolo di Memorie di Traù da „me raccolte ho pensiero tra breve stampare, „che la lingua latina si è andata corrompendo „*nella medesima maniera e tempi come in Italia* „*e formatane la volgare,* che tuttavia continua „a praticarsi oggidì.“

E perchè non mi si opponga, che al Lucio mancasse la competenza in materia, mi piace citare il giudizio di un' illustrazione della scienza

storica in Croazia. Francesco Račkі, parlando di lui nel periodico *Rad*, edito dall' accademia jugoslava, si esprime: „Lučić imao je dosta jasne „pojmove o *narodnosti* stanovnika ne samo Dal„macije, nego i cieloga balkanskoga poluotoka."

Nè può guari revocarsi in dubbio l'imparzialità od il patriottismo del Lucio, perchè lo stesso Rački dice di lui: „Ako rodoljubje ima „djelotvorno biti i ako se rodoljubom smije pro„zvati samo onaj koji svoju odanost prama domu „i narodu djeli *zasvjedočuje*, tada se Lučić imade „pribrojiti *najodličnijim rodoljubom*, koje je „ikada Dalmacija porodila, jer malo tko od „njezinih sinova uloži toliko truda da prošlost „njezinu na svietlo iznese; malo tko njezino „ime toliko pronese u sviet učeni".

Se dunque il presente elemento italiano non proviene già, come si favoleggiò da certuni, dalla dominazione veneta, ma è quì indigeno e si svolse in questa terra dall' antico ceppo latino, bisogna pur dire, che questo elemento ha vita e dignità di nazione e che non si può ragionevolmente dubitare dell' esistenza della nazionalità italiana in Dalmazia.

Ma dicono alcuni di voi: noi facciamo guerra alla lingua italiana per opporci alla snazionalizzazione.

Questo, mi si permetta l' espressione, è un mero pretesto. La snazionalizzazione non è da noi una verità storica, perchè in tanti secoli di convivenza gl' italiani non hanno punto snazionalizzato gli slavi. Anzi sarebbe vero piuttosto il contrario, e, se mai, la snazionalizzazione si sarebbe effettuata a danno degl' italiani. D' altronde io non saprei vedere dal punto di vista dell' umanità alcuna iattura, se qualche singolo slavo portasse all' elemento italiano le fresche correnti della sua vergine razza, e se qualche italiano portasse all' elemento slavo il contributo di un' antica e luminosa cultura. Qualche singolo spostamento suole avvenire in ogni paese, in cui risiedano due o più nazionalità, e non perciò le nazioni periscono. (*Bene!*)

Ma la snazionalizzazione diviene una vera iniquità, anzi un delitto di lesa umanità, quando essa venga imposta, quando per essa si metta in opera la coazione, materiale o morale che sia.

Ora appunto gl' italiani della Dalmazia si lagnano a buon dritto di questa duplice coazione: *materiale*, perchè non ci si danno scuole, sebbene, quando anche fossero esatti gli ultimi dati statistici, dovremmo in proporzione e con riguardo al contributo, che anche noi diamo al fondo scolastico, averne almeno dodici, e coazione *morale*, perchè anche quelle poche, cui dopo tanti sforzi ci riesce di ottenere, vengono con ogni artificio minate e distrutte.

Vi è poi qualcuno di voi, che ci sussurra all' orecchio la lusinga tentatrice: rinunziate a propugnare l' esistenza della nazionalità italiana in Dalmazia, dite che la cultura italiana è necessaria alla provincia, e vedremo di fare qualche cosa per voi.

A questi allettamenti noi rispondiamo con Tacito: *speciosa verbis, re inania aut subdola.*

Sì, *inania*, onorevoli signori, perchè chi siamo noi per poter rinunziare ai diritti inalienabili ed imprescrittibili di un popolo? Nè i nostri elettori ci hanno quì mandato per far rinunzie, nè fia mai vero, che noi possiamo discendere a fare per viltà il *gran rifiuto. (Vivissime approvazioni).*

E *subdola* anche, o signori, perchè non appena noi ammettessimo, che quì havvi soltanto una cultura italiana, se non voi, i vostri successori o gli elementi più avanzati ci risponderebbero, che le culture non hanno diritti e getterebbero la cultura italiana come un limone spremuto, tostochè cessassero di averne bisogno od anche solo credessero di poterne fare a meno.

E poichè sono a questo argomento delle culture, osserverò che in Russia vi è cultura francese, in Croazia tedesca, in Ungheria vi era fino a poco tempo addietro una cultura latina e via dicendo.

Ma a nessuno in Russia è venuto in mente di dirsi francese, in Croazia tedesco, in Ungheria latino.

In Dalmazia invece vediamo, che da tanti secoli persone, famiglie, gruppi di famiglie, specie nelle città, anzi intiere città, hanno pensiero, lingua, tradizioni e costumi italiani e si sentono italiane.

Questa è per me la prova più evidente dell'esistenza della nazionalità italiana in Dalmazia.

È infatti l'applicazione alla questione, che ci occupa, dell'invincibile entimema Cartesiano in questa forma intuitiva: *mi sento italiano, dunque sono italiano.*

Ciò, lo ripeto, è pel mio tenue intelletto di un'evidenza sfolgorante.

Ma se, o signori, non volete avere alcun riguardo ai nostri diritti, abbiate almeno riguardo alle necessità della patria.

Da tutte le parti sorge il grido, che così non si può andare più avanti, a tutte le menti s'impone la verità, che per l'esclusione della lingua italiana il livello intellettuale della gioventù — questo germe del nostro avvenire — è ormai disceso e discende ogni giorno fatalmente.

Bandito, infatti, lo studio serio della lingua italiana dall'istruzione primaria e per conseguenza anche da quella secondaria, non più abbiamo a disposizione il patrimonio accumulato dai secoli nella letteratura italiana.

Che cosa abbiamo dato in cambio di tanto tesoro alla gioventù?

Troppo poco, onorevoli signori, decisamente.

Nè io intendo con ciò negare, che la vostra letteratura abbia fatto, specie negli ultimi tempi, dei progressi, ma è certo da una parte, che non basta da sola alla cultura della mente, ed è certo dall'altra, che, quand'anche bastasse, non si può nè si deve togliere agl'italiani il diritto di istruirsi nella loro lingua.

E poi, io non so vedere qual vantaggio derivi, a voi, o signori della maggioranza, dall'ostracismo della lingua italiana, quì indigena e congeniale alla mente di tutti i dalmat. Dappoichè io temo assai, che ogni breccia, che il vostro piccone demolitore fa nello stato di diritto e di possesso della lingua italiana, vada a giovare ad un altro elemento, veramente straniero, che sta in agguato, cercando di approfittare di questa guerra dissennata alla lingua italiana ed alla bella, amabile e mondiale cultura italiana.

Ora nelle nordiche brume la tenera pianta della letteratura iugoslava, cui dal caldo suolo di Ragusa chiamò dapprima a vita il bacio fecondo della Musa italiana, intristirebbe adduggiata e perirebbe miseramente. (*Bene!*)

Ma anche il governo, che deve essere il supremo custode della vita intellettuale della provincia, dovrebbe tutelare i diritti della minoranza italiana e far argine all'ostracismo della lingua italiana per non apparire dinanzi alla storia con la fama di distruttore della civiltà in Dalmazia. (*Benissimo!*)

D'altronde voi tutti, o signori, dite di volere la redenzione intellettuale e morale della povera nostra patria.

E donde trarrete i magnanimi ardimenti, i pensieri fecondi, se non dai prodotti del genio latino, genio di luce e d'armonia, che, divenuto da secoli fiore e quercia perenne del nostro suolo, ha stampato su questa terra la sua impronta incancellabile?

Io sono forse troppo giovane, e per ciò stesso forse proclive alle illusioni. Ma sorride a me l'idea, che sulla base del leale riconoscimento dei reciproci diritti potremmo coltivare nella emulazione pacifica dello studio: noi la nostra dolcissima lingua, cui Byron chiamò la lingua sirena della Toscana, voi il vostro dioma, cui Adamo Mickiewicz appellò l'italiano della Slavia. Sorride a me l'idea, che al disopra di partiti e di fazioni, che rappresentano involucri mutevoli e fugaci dell'anima popolare, specie periture nella vita dell'umanità, i nostri popoli

potrebbero e dovrebbero stringersi la mano ed iniziare uniti la marcia ascendente verso l'avvenire, verso il Sole della giustizia e della libertà, coi potremo raggiungere soltanto con la cooperazione di tutte le forze, e che sola potrà darci la rigenerazione economica e morale della patria, di quella libertà, che l'anima fiera del sommo poeta cercava nelle peregrinazioni del triste esilio ed in sè accentrando la suprema aspirazione dei popoli cantava

. . . sì cara
Come sa chi per lei vita rifiuta.

E poichè l'indirizzo della scuola, per l'iniquo esclusivismo a danno dell'elemento italiano non risponde nè a Giustizia, nè a Libertà, noi, risoluti a lottare con serena energia per la conservazione della lingua italiana, questo sacro retaggio degli avi, questo ideale gioiello dell'anima nostra, voteremo contro il preventivo scolastico. (*Odobravanje*).

Podpredsjednik. Gosp. zast. D.r Smrkinić ima rieč.

D.r Smerchinich. Eccelsa Dieta!

Di fronte allo splendido discorso dell'on. Lubin, io nella discussione del preventivo scolastico non mi soffermerò al certo sulla questione politico-nazionale, mentre non potrei purtroppo che constatare, che quanto da noi con pien diritto si chiede, ci viene invece ingiustamente negato.

Devo occuparmi invece di altro punto, di quello cioè che pur postergando il principio suaccennato avvalora che in tale campo gli enormi sacrifizî da noi sostenuti non sono al certo compensati dal pratico risultato.

Per quanto in quest'anno sia venuta a meno la *felicissima* consuetudine degli *exposè* da parte del referente scolastico provinciale, pure dai dati statistici noi si giunge alla dolorosa constatazione che degli obbligati a frequentare la scuola, il solo 50% effettivamente vi sottostà.

Ciò solo è atto ad originare il più giustificato scoraggiamento, pensando che per sopperire a siffatta esigenza — virtualmente sconfessata — la nostra provincia deve sottostare ad aggravî che vanno vertiginosamente ascendendo.

Se poi al risultato della frequentazione si contrappone la domanda dei vantaggi pratici che ne derivano, la conclusione è ben più dolorosa, mentre — come venne già osservato — la percentuale dell'analfabetismo è rilevantissima ancora ed i vantaggi materiali e morali addirittura problematici.

Per tal modo noi assistiamo al doloroso spettacolo che la restietà educativa dei nostri contadini cozza duramente colla coercitività dell'istruzione popolare, donde ne deriva un necessario squilibrio tra i denari dispendiati e gli utili ritratti.

Non trovo di penetrare in tale campo, che mi condurrebbe a considerazioni estranee al compito che mi sono prefinito, facendomi altresì incorrere nell'inconveniente di ripetere quanto in argomento ebbe a svolgere nel decorso anno l'on. Ghiglianovich.

Non posso però astenermi dall'osservare — all'appoggio di eminente scrittore italiano — „che nel campo educativo il grande problema „che si impone, si è la riforma dei sentimenti „che non si risolverà mai coll'insegnamento „della grammatica, aritmetica e così via e nep„pure con qualsiasi ingegnoso sistema pedago„gico, nè correttivo.

„La cosa che a noi manca è la scuola „educatrice del sentimento, la scuola che possa „in qualche modo sostituire nelle classi povere „ed incolte quell'educazione morale che in „modo perfetto può dare soltanto una madre „intelligente, severa ed amorevole al tempo „medesimo.

„E per tale scuola ci vogliono ben altri „maestri che gli attuali, giovanotti mal retribuiti „e spostati, dedicatisi all'insegnamento pella ne-

„cessità di guadagnarsi un pezzo di pane, che „insegnano l'alfabeto nei villaggi, non provando „pegli allievi che la ripugnanza e la noia.“

Mi si potrebbe contrapporre — per ciò che concerne il compito educativo morale della scuola — che esso è ben lontano dall' esser raggiunto anche da paesi più civili del nostro; in ogni caso oltre alla negatività del risultato morale, l' istruzione elementare presso di noi è ben meschina, ben sconfortante — lo ripeto — anche nel progresso intellettuale, che si mantiene nella cerchia la più limitata.

Non mi si attribuisca poi l' intenzione di esser venuto meno colle mie parole al rispetto che va necessariamente devoluto a coloro che si assumono la pesante croce dell' istruzione elementare, specie se questa vuole essere coscienziosamente impartita.

Gli apostolati basati al puro idealismo sono fatalmente finiti. Ciò che si impone invece si è il positivismo delle necessità della vita nelle più svariate sue forme.

Il compito educativo è uno dei più penosi, e ciò che è peggio, dei meno retribuiti. — Giovani di famiglie cittadine, cui la mancanza di mezzi preclude la possibilità di un' educazione superiore, sono costretti a trovar rifugio nel magistero.

A studi compiuti, essi si vedono ad un tratto lanciati in un ambiente in cui loro mancano tutte le risorse materiali non solo, ma benanco morali; l' isolamento, la noia, le strettoie didattiche provocano in essi un' irritazione che non può trovare lenimento alcuno.

Dà quì ne deriva o l' accasciamento di ogni slancio intellettuale, oppure la morbosa necessità di frammettersi nelle questioni locali, di provocare agitazioni, specie politiche, che loro attirano l' odio dei dissenzienti e conducono a conclusioni pratiche ben terribili, svolgentisi persino nell' aula giudiziaria. Da ciò il caso di maestri, che, dopo di aver offeso brutalmente ragguardevoli persone del paese, ne maltrattano in modo inumano i figli affidati alla loro istruzione e finiscono nell' amplesso del codice penale, fecondo di meritate condanne.

Ad accrescere il numero di tali dolorose emergenze, contribuisce in parte il difetto di un' azione corretta e legale da parte dei consigli scolastici, che invece di tendere sopratutto alla benintesa tutela degli interesi dei maestri elementari, originano e rispettivamente sanciscono le incongruenze, le illegalità, donde ne derivano anomalie d' ogni specie e lo si dica pure protezionismi ben deplorevoli.

Valga in appoggio la citazione di casi pratici.

Ancor nell' anno 1892 era venuta a cessare l' attività del consiglio scolastico locale nella borgata di Blatta e di conseguenza sorta la necessità della nuova sua costituzione.

Questa non potè venir effettuata causa le anomali condizioni di quel Comune, che cessarono appena nell' anno 1896, quando cioè la legittima rappresentanza comunale venne finalmente installata, dando per tal modo esecuzione agli ordini dell' autorità politica distrettuale che con ripetuti suoi decreti reclamava la nomina dei membri del consiglio scolastico surricordato.

Tale nomina realmente seguiva e contro la madesima non venne prodotto ricorso alcuno

Partecipato un tanto al consiglio scolastico distrettuale, questi emetteva i decreti per ciascuno dei membri neoeletti, intimandoli con tramite della presidenza del vecchio consiglio scolastico locale e li invitava alla elezione del nuovo preside.

In pari tempo veniva partecipato all' amministrazione comunale che erano stati rimessi i decreti ai nuovi membri del consiglio locale ed ordinato al vecchio preside di effettuare tosto la consegna di tutti gli atti d' uffizio.

Dopochè il nuovo consiglio scolastico locale aveva già prescelto in apposita adunanza il proprio preside, e si attendeva la consegna suaccennata, veniva invece a rilevare, che, in

onta a tutto ciò, il cessato consiglio locale pretendeva di continuare la propria attività, tanto che aveva già costituita la terna dei concorrenti al posto di maestro dirigente della scuola popolare di Blatta, proponendo in prima linea una persona che ad ogni costo si voleva favorire in confronto ad altro concorrente.

Le proteste elevate tanto dal preside del nuovo consiglio scolastico locale, quanto dal Comune rimasero inefficaci ed il concorrente a cui favore era stato effettuato tale giuoco venne effettivamente nominato a dirigente della scuola piuddetta.

Per tal modo si giunge alla conclusione che non solo si ammetteva la legale sussistenza di un consiglio scolastico che con tanti precedenti decreti si proclamava esautorato fin dal 1892, non solo si conculcavavano precedenti autoritarie disposizioni, ma si dava vita ad una evidente ingiustizia col favorire cioè un concorrente che, seppure capace, non era assistito da verun altro favorevole precedente in confrondo ad un altro che un servizio incensurato e diligente di 20 anni, il peso di numerosa famiglia ed altre ragioni reclamavano non venisse postergato.

Non rilevai ciò al certo per questione di persona, mentre per entrambi i concorrenti sono fortunatamente scevro da interesi o prevenzioni; lo feci unicamente per reclamare rispetto alle leggi ed al prestigio autoritario, che per tal modo viene colliso.

Tale collisione verificossi poi in modo più caratteristico ancora nel caso che sono ad esporre.

L' autorità scolastica aveva incaricato il cursore della frazione di Vallegrande di procedere in via esecutiva alla riscossione delle multe, in cui erano incorsi i genitori di ragazzi obbligati alla scuola da essi non frequentata.

Sia che le riscossioni non procedessero bene, o per astio personale, il cursore un bel giorno rapporta al capitanato distrettuale che il preside del consiglio scolastico locale aveva frapposto degli ostacoli all' esecuzione delle multe in parola, istigando gli esecutati ad una aperta opposizione.

L' accusa — come si vede — era di una gravità rilevante e con riflesso anche al fatto non solo della veste autoritaria-scolastica, ma di quella sacerdotale dell' adombrato, era obbligo elementare l' avviamento di un' investigazione atta a chiarire la verità, tanto più che la denunzia proveniva da persona priva di qualsiasi carattere pubblico e non meritevole al certo di piena fede.

Una tale investigazione era reclamata, oltrechè da riflessi di delicatezza, da quelli di legalità e viene generalmente adottata anche per pubblici spazzini.

L' autorità politica di Curzola, che nel suo capo s' immedesima col consiglio scolastico distrettuale, non solo posterga tutto ciò, ma va oltre al petito del denunziante e trasmette la querela al Giudizio, invocando senz' altro il procedimento penale, lanciando per tal modo non già una persona privata, ma il capo di un' autorità locale sulle panche dell' accusa.

Il dibattimento viene tenuto e da questo emerge l' assoluta falsità dei fatti denunziati, provocando un senso di scandalo, di indignazione in coloro che vi assistettero, colla conclusione finale che il decoro dell' adombrato si accrebbe, ma — lo si dica pure — si diminuì il prestigio dell' autorità, che in modo così imprevidente aveva proceduto.

Ora a tale stregua le premesse da me fatte trovano la dolorosa loro sanzione.

Passo ad occuparmi poi del punto precipuo, di quello cioè riferentesi alle scuole civiche, che in più incontri furono oggetto di lodi in questa aula da parte di fattori governativi e ciò tanto pella loro frequentazione, che pei vantaggi dalle stesse derivati.

Non intendo soffermarmi sulle scuole civiche di Sebenico, Macarsca, eccetera, poichè rifuggo dal pervadere l' altrui campo; ma per

ciò che concerne quella di Curzola, ritengo che le lodi autoritarie sono assolutamente fuori di luogo.

Non è procencetto politico che a ciò mi induce, non è la prevenzione di attaccare l'attuale sistema; è bensì principio di equità, di convenienza.

Tale compito è reso più difficile da riguardi di delicatezza, che mi si impongono, da affe zioni che mi legano ad alcuni dei docenti di quell'istituto e che pongono freno a quella piena sconfortante constatazione che in omaggio alla verità e ad un principio d'interesse generale deve esser da me fatta.

Al ginnasio reale, prima sussistente in quella città, venivano sostituite le scuole civiche.

Siffatta misura io non la voglio far derivare — come generalmente si riteneva — da odio alla lingua d'istruzione del ginnasio reale, che era l'italiana, e voglio pur credere la soppressione derivasse dal criterio di por freno al soverchio sviluppo del cosidetto proletariato dell'intelligenza, a distogliere cioè la gioventù studiosa da quell'indirizzo che la convergeva a studî superiori, avviandola invece a studî più pratici, più corrispondenti alle peculiari condizioni della provincia.

Inutile accennare neppure che i riflessi, a cui si informava la misura stessa, erano completamente sbagliati.

Infatti, in sussistenza del ginnasio, noi si aveva non soltanto un istituto donde i giovani nostri completar potevano gli studî accademici, ma benanco un istituto che apriva l'adito all'iniziarsi nei pubblici impieghi ed in ogni caso offriva la possibilità di un'istruzione nella vita pratica tutt'altro che spregevole; risultati questi che furono nel modo migliore raggiunti, ed ai quali Curzola connette i più graditi ricordi, le più vive compiacenze.

Le scuole civiche invece in tesi generale non solo non potevano produrre siffatti risultati, ma non corrispondevano neppure alle particolari condizioni del paese, in cui la costante decadenza delle industrie locali (delle cave di pietra e specialmente della costruzione navale) consringevano la gioventù a cercare altro campo alla propria attività.

Scopo delle scuole civiche — a sensi delle leggi scolastiche tra noi vigenti — si è quello di offrire a chi non frequenta le scuole medie una coltura superiore a quella che sta negli scopi della scuola popolare generale.

La limitazione del compito ed il regresso pratico nel campo istruttivo emerge dal solo raffronto tra i due istituti.

Senonchè neppure tale compito limitato non potè essere raggiunto.

Coll'attaccamento inevitabilmente congiunto a tutto ciò che ci torna utile, gradito, indispensabile, le scuole civiche fin dall'origine furono accompagnate dalla sfiducia generale.

Tale prevenzione sarebbe però cessata qualora i risultati pratici avessero a ciò contribuito.

Un tanto non si è verificato. Sia malvoglia o scoraggiamento negli scolari o inettitudine nei docenti, l'istituto delle scuole civiche fu la negazione di quanto da una scuola educativa si ha ben diritto di ripromettersi.

La frequentazione ne fu fin dall'origine limitatissima.

Tutte le lusinghe adoperate in argomento si frangevano di fronte alla giustificata passiva opposizione della cittadinanza.

Non servirono nè promesse, nè distribuzione gratuita di libri, nè l'invocata cooperazione di parroci, capivilla e neppure il principio politico all'effetto sciorinato.

Vi si iscrivevano ragazzi dei vicini villaggi che vi facevano comparsa al momento dell'apertura della scuola, oppure nell'occasione solenne delle visite dell'ispettore scolastico.

Nel resto vuoto di Torricelli.

Àlla negatività della frequentazione fa degno riscontro la negatività dei risultati.

Nei tre corsi civici si disimparano persino le cognizioni più elementari.

Allievi benissimo qualificati dall' istituto stesso non sanno nè leggere correntemente nè copiare non solo l' italiano — mentre nell' incombere dell' êra che ci felicita ciò costituirebbe una benemerenza — ma ciò che più monta neppur in slavo.

E così l' attività dell' istituto si svolge nella noncuranza per non dire nel generale disprezzo, chè l' istituto stesso non compendia che stonature musicali; e quando i genitori, che rifuggono dal distaccare in età ancor tenera i proprî ragazzi, li iscrivono nella scuola civica, dopo averli fatti perdere non uno ma tre anni, se li veggono bocciati al più semplice degli esami di ammissine pel motivo che sono privi delle cognizioni più elementari.

Non sono invenzioni codeste, ma verità; e qualora se ne dubitasse si ritraggano informazioni non già da privati, ma dagli stessi professori del ginnasio di Ragusa.

Lungi da me l' idea di attribuire il merito di ciò al personale insegnante nella scuola civica.

Che diavolo! i dicasteri preposti nel donarci l' istituto ci donarono anche istruttori, degni al certo di miglior sorte.

Niente meno che dottori di diritto canonico, folkloristi insigni, archeologhi e che so io, glorificati da tutte le effemeridi storiche e politiche.

Vi ha materiale da costituire una università, e se da tanta scienza deriva una crassa ignoranza, ci pensi chi vuole!

A completare il compito educativo e la serie dei docenti si pensò di annettere alla scuola un corso tecnico pratico nelle due industrie locali della costruzione navale e della riduzione delle pietre, chiamandovi due persone tolte dallo stesso ceto degli artieri.

Queste però subirono la sorte dei rapidi voli. — Da buoni esecutori materiali divennero infelici docenti, che, ad un *aplomb* ammirabile, associano un' ignoranza rara e che riducono la frequentazione dei loro corsi alla più desolante delle unità.

É vero che mi si potrebbe contrapporre che la colpa della negatività va attribuita agli scolari, ma io, parafrasando il vieto motto, soggiungo:

il fare una scuola è meno che niente
se la scuola fatta non rifà la gente.

I versi zoppicano, ma pur troppo la verità sta diritta.

I corsi tecnico-pratici — oltrechè non portare utilità alcuna — costituiscono, a dir così, un vero anacronismo.

Nell' epocca in cui a Curzola fioriva l' industria della costruzione navale, che non solo vi si riparavano colossali navigli, ma, ciò che più importa, vi si costruivano dei nuovi, con una perfezione che aveva stabilita una vera rinomanza, ai corsi tecnico-pratici non si era neppur pensato.

Si devenne invece a tale misura quando colla decadenza e colla scomparsa della marina mercantile, la costruzione e le riparazioni di grossi navigli divennero una reminiscenza e quando persino la costruzione del cosidetto piccolo barcolame e per difetto di ricerca e per concorrenza non può reggere e costituisce la risorsa meschina in linea economica di quanti in oggi ne la esercitano, esercenti che sarebbero felici di sbarazzarsene, se una nuova industria loro si offrisse, in cui dar sfogo alla propria attività.

Senza soffermarmi ulteriormente in siffatti dettagli, io vorrei chiedere quali risultati pratici abbia dato la scuola civica e quali allievi distinti essa abbia prodotti.

Nel corso di quasi venti anni non troviamo che un paio di maestri ed ancor questi tutt'altro che felici, sconfortante raffronto cogli allievi del soppresso ginnasio, che costituiscono, non solo una schiera di accademici, ma benanco di impiegati disseminati nei varî dicasteri, di sacerdoti, commercianti e così via.

Da ciò ne deriva che la scuola civica non è la panacea decantata dagli organi governativi, che la popolazione di Curzola, non solo non ne risente dei vantaggi, ma non li ha mai risentiti, ravvisandola sempre come un istituto completamente sbagliato.

Dalla singolarità del caso, elevandomi al principio generale, le mie osservazioni sono giustificate anche da altri fatti.

Se mal non m'appongo ancora nella sessione dietale del 1895 l'on. Bianchini, accennando alle scuole civiche si esprimeva che esse non corrispondono nè per maschi nè per femmine. — All'appoggio della discussione svoltasi in quel torno di tempo nella Dieta croata egli soggiungeva che queste scuole per malintesa imitazione germanica introdotte in Croazia vi avevano fatta pessima prova, tanto che lo stesso rappresentante governativo a quella Dieta nel paragonare le scuole civiche ad un coltello senza taglio e senza manico, le dichiarava una dannosa superfluità, e come tale da soppprimersi, convertendole invece in reali di due classi, quale corso preparatorio a scuole industriali, di commercio e così via.

Ora il governo croato non sarà al certo devenuto alla misura draconiana di proporre la soppressione di ciò che aveva eretto, se il convincimento dell'assoluta negatività di istituti di siffatta specie non fosse stato desunto da una vera realtà.

A tale dimostrazione — seppur incompletamente — ritengo ancor io di essere giunto specie per ciò che concerne l'istituto di Curzola.

Per i benestanti esso compendia un vero pleonasmo; compendia poi una perdita di tempo, un vero inciampo in linea educativa, che fa pullulare gli ignoranti e i disoccupati nelle classi meno agiate. — Per queste ultime specialmente — se animate dal legittimo desiderio di vedere i propri figli adorni di una qualche elementare coltura, di dirigerli in difetto di un campo industriale, ad un'occupazione non materiale, suprema risorsa restano: l'istituto magistrale di Borgo Erizzo ed i seminari diocesani.

Poco monta se i ragazzi non se ne sentono inclinati: necessità non ha legge, la vocazione verrà poi, e, pur di esser attratti dal miraggio di un avvenire economico, se anche non florido, si conculca il resto, donde ne verrà il solo risultato di cattivi maestri e di pessimi preti.

Da quí quell' affluenza enorme, specie nei seminari, di ragazzi tutt' altro che inclinati al sacerdozio, ma che assieme ai genitori giuocano disperatamente l' ultima carta.

Tornerebbe inutile e sconveniente quasiasi ulteriore adduzione per dimostrare l' inutilità della scuola civica, il danno enorme derivato dalla soppressione del ginnasio.

Il detto „ritorniamo all' antico", oltrechè un grido dell'anima, è una invocazione reclamata da ragioni di utilità ineffabile, di materiale e morale convenienza.

La ripristinazione del ginnasio reale di Curzola è poi quanto mai agevolata dal riflesso che in onta al fatto della sua soppressione viene annualmente votata dai competenti fattori la sua dotazione, di cui fiorini 5500 vengono devoluti invece all' infelice istituto che in oggi ne lo sostituisce.

Mi concreto quindi col chiedere che alla modesta città di Curzola — già colpita da tante sventure ed in ispecie da un sensibile regresso economico — venga ridonato un istituto, che può unicamente corrispondere ai bisogni utili e pratici dei sui figli; ed ho l'onore a tale effetto di presentare la seguente mozione:

„La Dieta dalmata incarica la Giunta pro„vinciale di esternare al governo di S. Maestà

„il desiderio che avviar voglia indilatamente le „necessarie pratiche presso i competenti fattori „perchè nella città di Curzola venga istituito un „ginnasio reale inferiore nelle veci delle scuole „civiche finora sussistenti“.

Mi lusingo che bandite politiche preoccupazioni che nel caso concreto non hanno base di sussistere, la mia mozione verrà appoggiata da quanti in questa eccelsa aula si sentono attaccati al reale benessere, al progresso educativo della nostra provincia. (*Odobravanje*).

Podpredsjednik. Rieč ima gosp. D.r Čingria.

D.r Čingria. Visoki Sabore!

Čuo sam jednom pričati o nekom ruskom caru, koji, primivši jedno odaslanstvo Poljaka, iza kako mu je predvoditelj odaslanstva na dugo razložio o predmetu, koji ga je preda nj doveo, pošto car na koncu nije razumio, šta hoće, okrenuo se k njemu i rekao: Ja bih dao oko iz glave, kad bih mogao razumjeti, što želite.

Današnji govornici s te strane Visoke Kuće dali su mi povoda, da mi dodje na pamet ova priča, koju sam mnogo godina nazad slušao. Nemojte zato za zlo uzeti, gospodo, ako vas zapitam i rečem, da bih i ja dao oko iz glave, kad bih mogao znati, što želite. (*Prigovaranje na lievici*).

Mi smo čuli danas mnogo liepih rieči. G. mladi naš drug, koji je danas svoj debut medju nama učinio, mislim, da bih sagriešio, što se forme njegova govora tiče, kad mu ne bih priznao, da je bila plemenita. I baš razmišljajući o tom, došla mi je na pamet misao kako je težko prema nama sagriešila ona prošlost, koja nam otudjuje i čini, da još ne vojuju s nama tako odlične mlade sile, kako ih ja tu vidim. (*Smieh i prigovaranje na lievici*). Nemojte misliti, gospodo, da je to kakav komplimenat prema vama; ja žalim, da naša prošlost još danas medju nama tako kobno djeluje, da nam otimlje sile i ljude, koje bi mi rado primili medju nas, kad bi sliedili — razumije se — ona načela, koja sliedimo mi u pogledu narodnosti, načela, kojima se imadu zahvaliti svi veliki preobrati koji su se ovo posljednje doba našeg vieka dogodili. Ali, na žalost, gospodo, rekao bih, da je za vas historija posljednjeg doba mrtvo slovo. Oprostite, ako vam rečem, ali moja je misao ta, da vaša stranka po izkustvu nije ništa naučila.

Mi smo tu čuli govoriti o nekakvom „ostracismo della lingua italiana“, ali kad uzporedimo te izreke s faktičnim stanjem stvari kod nas, naći ćemo, da su to rieči, rieči, rieči i ništa drugo nego rieči, kako je govorio engleški traged. I u istinu, govoriti o tom ostracizmu, dok taj jezik još gospoduje u našim uredima, dok je naša birokracija tako prožeta tim talijanskim duhom, da smo i tu skoro medju nama imali jedan primjer, gdje jedan skup tih javnih činovnika nije imao pred očima ništa boljeg, ništa višeg, kad je svetkovao neku promociju jednog svog poglavice, nego da najprije dade ostracizam hrvatskom jeziku, — nema ni najmanje smisla. (*Prigovaranje na lievici. Nemir*). Je li to istina gospodo? Na žalost, to je istina i ovo su fakta. (*D.r Salvi prigovara*). Dakle tužiti se i govoriti o ostracizmu, gospodo moja, nije s vaše strane umjestno, nego kad bi se tko imao tužiti, bilo bi to umjestno sa strane naše.

Ali pobjegla je jedna rieč častnom g. predgovorniku, kad nam je, spominjuć jednu izreku našeg oplakanog nekadašnjeg vodje, rekao, da se njihovi kvadri pružaju od Raba do Špiča, koji sačinjavaju tu talijansku stranku. Istina, gospodo, imadu ti kvadri; ali kako su sastavljeni, Ja mislim, kad bi se našao jedan odlučan i malo energičan čovjek, da bi ti kvadri u malo bili razpršeni. (*Na lievici: Klaić lo diceva!*) Ne, nije on rekao. Pogledajte samo, tko ih sačinjava?! Izrodjena dalmatinska birokracija. (*Odobravanje*). Ona ih sačinjava za 90 procenata. (*Prigovaranje na lievici*). Da, za vas je to dobro, ali dignite ih i vidjet ćete, što će biti od tih kvadara.

Častni i simpatični predgovornik rekao je još nešto: „guerra alla lingua italiana“. To mi zaista ne činimo. Mi stariji ljudi razumijemo, da

mnogo dugujemo tom jeziku (*Na lievici: Bene!*) te da bi mi dopušteno bilo, da govorim talijanskim jezikom, možda da se ne bi onako liepo izrazio, kao častni predgovornik, ali mislim, da bih i ja mogao svoju zadaću izpuniti. Nego to mi nije dopušteno. A zašto? — Jer naš jezik, jezik naroda našeg, jedini ima imati prvenstvo u našoj zemlji; jedino naš jezik ima gospodovali i mislim, da bi pravo bilo, kad biste i vi, gospodo, priznali to pravo našeg jezike, jer bi tada veći dio razmirica izmedju nas nestalo i sloga bi se mogla liepo povratiti. Tada pak, vjerujte, da ne bi bilo ostracizma talijanskom jeziku, jer sam i ja isti jedanput u ovoj Visokoj kući rekao, da bismo mi imali prihvatiti taj jezik, da nas brani kao štit od nekog drugog jezika, o kom je i častni dr. Lubin govorio, a to je — recimo otvoreno — jezik njemački, koji nam nije prikladan kao talijanski, kao što nam nije prikladna ni njemačka kultura. Kad budete, gospodo, priznali to pravo našem jeziku, naći ćete nas spravne, da mi učinimo talijanskom jeziku u našoj zemlji ono mjesto, koje ga ide radi tradicija i prošlosti, ali načelno nemojte nam iznositi tu talijansku narodnost. Na to mi pristati ne možemo i nikada nećemo, tim više, što ta talijanska narodnost i ne obstoji. Ne vjerujete li meni, velim vam, da to nisu moje rieči, već bi se ja tu mogao pozvati na jednog vašeg vodju, na velikog zagovaratelja dalmatinske autonomije, na pokojnog Bajamonti. „Slavi si, ma Croati mai“. To je bila njegova rieč. On je pripoznavao slavenski karakter ove zemlje i to za dugo vremena. Nego došlo se do toga, da se kraj tog pripoznavanja ne može ići napried, da se ne može pitati u vlade ono, što se pita, t. j. da elementarna obuka bude dana u talijanskom jeziku. I tako su se nakon mnogih godina sjetili vaši §. 19. drž. zak., jer bi se po njem i arbanaški jezik mogao uvesti u Dalmaciju. Reklo se, da ovdje obstoje dvie narodnosti i da se talijanskoj narodnosti čini krivo, kad se njezinom jeziku daje ostracizam iz elementarnih škola i ako se dobro sjećam, bilo je priznato s te strane Visoke Kuće, da se trebalo nasloniti na §. 19, da se možete boriti s nama, da nadjete i u zakonu podporu.

Ali, gospodo, ja mislim, da smo svi s tim na čistu, da vi u tom pogledu mislite isto kao i ja, naime, da se sa etnografskog stanovišta kod nas nemože govoriti o Talijanima.

Pojedini Talijani, koji su tekom vremena ovamo došli, ti se ne mogu smatrati kao jedna osobita narodnost kod nas. Kod nas ima talijanske kulture, ima talijanskog jezika, i odviše, što nam ga je ostavila mletačka vlada, (*Trumbić: Najviše Austrija!*), koja je ovdje za više viekova gospodovala, ali talijanske narodnosti, gospodo moja, nema, i s tog gledišta, mi ćemo svaki čas biti pripravni, da odlučno odbijemo svaku silu, koja bih nam se htjela u ime toga učiniti, došla ona s vaše strane, došla s kog drugog mjesta, došla ravno iz Beča, kako baš u posljednje doba imamo slučaj, da je došla. To je slučaj talijanske škole u Spljetu, koja bi se htjela ustrojiti, a proti kojoj mislim, da ćemo se svi s ove strane Visoke Kuće naći odlučni, da se do posljednjeg časa borimo, jer te stvari nemaju nego kobnih posljedica, da produže položaj, koji je kod nas već postao nesnosan. Dok mi budemo imali tu babilonsku konfuziju u pogledu jezika, dok se u uredima bude upravljalo jezikom koji nije naš narodni, dok se djeca budu odgajala jezikom, koji nije narodni, a ta djeca budu ulazila u javne službe, a da ne poznadu jezika naroda, komu bi imala služiti, tako da se u nekim pojavi i misao, da nisu oni da narodu služe, nego da narod daje novaca za njihove skupe plaće, dok to, gospodo, kod nas ne prestane, mi ne ćemo imati mira i svedjer ćemo se igrati, kaošto se igramo; vi ćete se tužiti, da vam se čini velika nepravda, a kako vidite, što mislim da sam i dokazao, jedino se mi možemo tužiti na nepravdu.

Častni se predgovornik pozvao i na Hrvatsku, da dokaže potrebu, koju mi Slaveni na jugu imamo od jedne druge kulture, da pomogne našoj, koja se još nije tako uzdigla. Pozvao se i na Grčku i rekao, da i ondje imade talijanska kultura. To je sve istina, gospodo, ali ja mislim, da u Hrvatskoj nećete naći čovjeka, kaošto ni u Grčkoj, koji će doći zagovarati, da se ondje uvede njemački, odnosno talijanski jezik, u elementarnu obuku. Mi znamo, da se na grčkim otocima mnogo govori talijanski, ali ipak nije nikada — koliko je meni poznato —

rcima ni um palo da kažu, da ondje obstoji lijanska narodnost. Oni poznaju taj jezik, imadu sve te blagodati talijanske kulture, kao i i gospodo, ali u elementarnim njihovim školama uči se u Hrvatskoj hrvatski, a u Grčkoj rčki.

Nego, ako mi slušamo gospodu predgovornike s te strane Visoke Kuće, reklo bi se, da vdje sve ide naopako, da i srednji naši zavodi ne davaju nikakva uspjeha, a to zato, što ećina njih govori jezik hrvatski ili srbski, a e talijanski. Ponovit ću ono, što sam već jenom ovdje kazao, ma da mi i častni Salvi prigovori: „ta to si i prije rekao". *(Smieh)*. Učimo li prispodobu izmedju zadarske gimnazije, dje je nastavni jezik talijanski i naših gdje je rvatski ili srpski, ja mislim, da tu razlike nema i da je mladost jednaka, iz koje ona god imnazije izlazila.

Kad bi bilo sve istina, što vi govorite, tu e bi bilo ni razmjera, već bi imali biti nekavi Solomuni, što izlaze iz ove gimnazije, a naši i se imali sakriti, što istina nije.

I opet evo dolazim na ono: rieči, rieči i išta drugo nego rieči.

Ne ću na dugo stavljati na kušnju uztrljivost Visoke Kuće, već ću opaziti samo to, a su častni predgovornici u kritici, koju su činili, prekoračili po mom skromnom mnienju vaku mjeru. Razumije se, da i naša škola, kao svagdje na svietu, ima svojih mana i sada i mat će ih unapried, ma se tu učilo bilo s kojim ezikom ovog svieta, jer sve, što je ljudsko, ne može da bude savršeno. Ali moje je mnienje, a, kad se hoće prikazati stvar, kako ste vi, ospodo, u tom pogledu htjeli, ne čini se drugo, nego se vriedja naša zemlja, izlaže se — e ću reći ruglu — ali se izlaže tako, da pred tranim svietom, kad se čuju ovakvi napadaji a našu elementarnu školu, reći će se, da su u po sriedi Hotentoti, dočim ja mislim, da u nas tvari idu kao i u drugim pokrajinama, a ako oš ne možemo vidjeti neke uspjehe, mi to imamo zahvaliti prošlosti.

Vi ste još mladi, gospodo, ali ja se sjećam onog doba, kad se u našim školama nije znalo za naš narodni jezik, već se čulo samo talijanski. To se desilo i meni i znam iz mog djetinjstva, kad sam ušao u elementarnu školu, da bi me činili učiti na pamet mnogo toga, što nisam razumio. A kako meni, dogadjalo se i drugima obiteljima razsijanim po zemlji. Izuzet bi se valjada mogle samo obitelji u ovom gradu Zadru, gdje se je talijanski govorilo u kući te su i djeca, razumjela ono, što uče. Ali mi nismo razumjeli, već bi gubili vrieme bez ikakva uspjeha.

Ovo sam rekao, jer iz tog izlazi kao logična posljed ca, da bi se isto tako gubilo vrieme, kad bi se u neko mjesto uvelo ono, što vi hoćete.

Poznata je tajna, kako se čini peticija za uvedenje tih škola; svatko znade, da se tu zavedu roditelji, da podpišu slične tražbe, a da otac ne zna ni rieči talijanski, djeca pak još manje. (*D.r Salvi: Nije istina! Dokažite. Odobravanje na desnici*). To ćete vi gospodine zaista bolje znati od mene, ali ja vam moram reći, da vaše niekanje za mene vriedi toliko koliko afermacija s druge strane.

Ako je to tako, kako mislim da bi moglo biti, to je težka stvar, a upravo nije dopušteno pozivati vladu, da takovu stvar podupre. Dužnost je dapače vlade, da takovom stanju na put stane, jer na svrhu nije drugo, nego mistifikacija, koju svaka vlada, koja sebe poštuje, ima prepriečiti, a ne podupirati.

Ja sam na kratko hotio načelno odgovoriti nešto g. predgovornicima, a što se tiče pojedinosti, o kojima su oni razlagali, to će učiniti g. izvjestitelj, a u koliko se vlade tiče, vladini zastupnici, koji zato ondje stoje. (*Odobravànje*).

Podpredsjednik. D.r Salvi ima rieč.

D.r Salvi. Non era affatto mia intenzione, onorevoli signori, di prendere la parola in questa discussione sul preventivo scolastico; ma alcune delle cose testè dette dal signor deputato Cingria mi vi inducono. Lo farò nella più breve e più modesta maniera.

Il signor deputato Cingria ha incominciato dal dire ch'ei non sa proprio che cosa vogliamo, che cosa noi andiamo chiedendo.

Ecco il caso di contrapporgli *non esserci sordo peggiore di chi non vuol udire*, perchè, pare a me, che noi parliamo oggi, come l'anno decorso, come in tutti gli anni precedenti, e con la massima chiarezza, evidenza, semplicità. Se dunque il signor deputato d.r Cingria, che ha bellissime doti d'ingegno, non ci intende, è certo ch'ei lo fa a bella posta (*ilarità, approvazioni*). Io però, l'on. Cingria permetta, sono convinto ch'ei capisca invece benissimo. Lo prova la stessa flagrante contraddizione in cui è caduto. Subito dopo quell'esordio, il signor deputato Cingria si è compiaciuto di rivolgerci, se anche in tono di rimprovero, un assai gradito complimento. Egli ha detto che il nostro partito è sempre *lo stesso* e s'è sdegnato contro quel glorioso passato che tiene così salde, così tenaci le sue radici in mezzo a noi, da farci riprodur sempre i soliti principî, le solite idee.

Ora l'on. d.r Cingria, antico parlamentare, conosce da lungo tempo quelle solite vecchie idee!

Perchè ora si ostina a non capirle? (*vive approvazioni*).

Si è compiaciuto il signor deputato dottor Cingria di ricordare un recente banchetto tenuto qui a Zara da alcuni impiegati in onore d'un loro superiore, per devenire alla solita temeraria asserzione che la burocrazia è quella che ci sostiene.

Asserzione ben strana davvero dopo circa trenta anni di prepotente dominio avversario, dovuto appunto alla azione della burocrazia ed all'opera del governo. (*Applausi dalla minoranza e dalla galleria*). Ma ecco che il sig. deputato d.r Cingria corrobora la sua asserzione con l'esempio di quel banchetto e poichè — dice — lì non s'è detta silaba in croato, vuol dire che la burocrazia esercita la sua influenza a vantaggio vostro.

L'arguto sig. dep. d.r Cingria sa benissimo che ei s'inganna con un tale ragionamento. Egli sa che a quel banchetto sedevano molti, oh. ma molti membri del suo partito; della burocrazia croata; di quella burocrazia, che in tutte le elezioni politiche appoggia, sostiene, caldeggia pubblicamente i suoi princpî; di quella burocrazia croata che vota per i candidati del colore dell'on. deputato Cingria

Ma appunto perchè là, come altrove, gli amici dell'on. Cingria erano *politicamente*, ma *non nazionalmente* croati (*bene! bravo! fragorosi applausi*). perchè si trovavan raccolti per far atto di privato omaggio, e non già una politica dimostrazione, parlaron sempre e spontaneamente come parlano a casa loro, al passeggio, nei privati convegni, nelle Citaonice anche; parlarono nella loro lingua materna, senza proprio ricordarne in quel momento altra che l'italiana. (*applausi dalle gallerie e dalla sinistra*).

Vede dunque il sig. deputato Cingria che l'esempio da lui addotto non solo non sorregge la sua tesi, ma anzi fa prova in contrario, poichè dal momento che essendoci là molte persone di parte croata, e persino dei direttori di società slave, ne avendo alcun d'essi detta parola in croato, nè espresso il desiderio di dirla, come lo abbiamo appreso da un comunicato del giornale ufficiale, al signor deputato Cingria non resta che prendersela coi suoi proprî consenzienti della burocrazia, quando in questo incidente non vedesse semplicemente riflessa la verità delle condizioni provinciali (*Approvazioni vivissime*).

Che cosa volete? ci domanda il sig. deputato Cingria. L'ho detto; non si tratta di novità, ma di ciò che abbiamo ripetuto. È assai lontano dal nostro pensiero, onorevoli signori, l'idea di contendere all'altra nazionalità del paese la sua giusta influenza, la sua importantissima valutazione. Ma noi pretendiamo nel tempo stesso con eguale diritto, con pari energia, il rispetto della nostra! (*bene!*)

Noi domandiamo infine soltanto, quello che il deputato Paulinovich domandava nella prima

ssione della Dieta del regno; quello che il gnor deputato cav. Vrancovich — illustre ca- della odierna maggioranza — domandava lla sessione dietale del 1868 mediante con- eta proposta: *la parificazione delle due lingue l paese*, (*Così è! ilarità*) negli ufficî, nelle uole, nella vita pubblica! (*Approvazioni vi- ssime*).

Che i quadri, se anche disorganizzati del stro partito, sieno ancora temibili e che non a troppo esatto quanto ha asserito il deputato ingria, che cioè basterebbe l' iniziativa d' un mo operoso per sterminarli, lo provano non lo le memorande parole del defunto Claich, e non parlava mai a caso; ma ancora il tto recentissimo che il vostro partito, on. sig. putato Cingria, proprio in questi giorni, nella menenza delle elezioni generali pel parla- ento, il vostro partito, per quanto strapotente, nte il supremo bisegno di far appello a de- ra ed a sinistra, a tutte le frazioni, a tutti i ù opposti partiti per bandire una specie di erra santa, di lega universale contro quei veri quadri disorganizzati. E' questa la più lla prova che noi contiamo, contiamo ancora , molto! (*fragorosi applausi nella sala e nella lleria*).

E' invalsa la mala abitudine in questa ec- lsa Camera di citar frasi di persone defunte di citarle male.

Quando si fa appello alla autorità dei de- nti, quando si fa richiamo alle loro parole onunziate quà dentro e riportate nei resoconti enografici, bisognerebbe darsi almeno la briga consultare tali resoconti prima di citar cita- oni ed interpretazioni non corrispondenti alla eriià.

Quando il d.r Antonio Bajamonti diceva: *slavi anche domani, croati mai*", egli non e- primeva la possibilità d' una evoluzione nazio- le, ma bensì di una politica!

Egli si riferiva al rifiuto di aderire alla nessione alla Croazia, e diceva con convin- ione, politicamente, croati mai! ma riconosce- a nel tempo istesso che per le vicende politi- he generali poteva darsi che la Dalmazia subisse le sorti d' altro paese slavo. Bajamonti non era certo disposto a variare di carattere nazionale da un giorno all' altro, e la sua frase non può aver significato come dissi in senso nazionale, ma bensì in senso politico.

Non è vero che il d.r Bajamonti abbia mai detto nè in Dieta, nè altrove che il nostro partito ammise una nazionalitá italiana in Dalmazia solo per poter far appello all' articolo XIX della legge fondamentale.

(*Cingria:* come no? Si, io lo ricordo). Non é vero ch' egli abbia mai ammessa tale finzione di diritto. (*Cingria:* ma sì). Mi dispiace di non aver qui il resoconto del 1886; convincerei subito il deputato Cingria che egli si inganna.

In quella sessione dietale, il d.r Bajamonti, con la cavalleria di forma che gli era propria, disse bensì: *che prima d' allora* non si era pensato ad una affermazione nazionale italiana, nè all' articolo XIX, *per deferenza e riguardo verso* i compatrioti slavi.

E ciò è essenzialmente diverso! Il d.r Bajamonti aveva la coscienza della propria nazionalità ed intuiva gli interessi nazionali d' una gran parte dei suoi consenzienti politici. Prima assai del 1886 e lui, e tutti gli altri più influenti uomini del nostro partito, avean ben mostrato di conoscere il proprio carattere nazionale,

Ma se prima non si faceva gran caso di tale questione, gli ê che non ne sorgeva il bisogno, gli è che nessuno di voi stessi, onorevoli signori, negava ancora esistere in Dalmazia due stirpi., essenzialmente distinte. (*benissimo! approvazioni*).

Il deputato Cingria ha voluto innestare nel suo discorso alcune allusioni ed alcune minaccie relativamente alla istituzione, chiesta da un ragguardevole numero di capi famiglia, di una scuola italiana a Spalato. Io non credo necessario di entrare in troppi dettagli, poichè come l' on. Cingria ben sa, noi abbiamo in tasca il nostro bravo decreto dell' eccelso mini-

stero del culto e dell' istruzione, che, in nostro favore, definitivamente ha giudicato. Omai ci troviamo dinanzi alla cosa giudicata, ogni ragionamento nel merito è superfluo ed i lagni del deputato Cingria giungono in ritardo.

Stia però certo l' on. Cingria non essere vero che la istanza per scuola venne firmata da persone. che non conoscono la lingua italiana, bensì l' altra lingua del paese.

L' eccelso ministero col decreto 5 agosto 1896, che ho quì, ha trovato di dichiarare che „in seguito ai praticati rilievi *sussistono fuori* „*di dubbio* le condizioni richieste dalla legge „per la istituzione d' una scuola popolare ita- „liana a Spalato, perchè lo stesso consiglio sco- „lastico provinciale ebbe a constatare una me- „dia quinquennale di 56 fanciulli e fanciulle di „*nazionalità italiana* obbligati alla frequentazione „della scuola".

Questi sono dunque, on. Cingria, nella peggiore delle ipotesi, i risultati delle inchieste condotte dalla autorità scolastica provinciale, tutta a voi devota, tutta per voi zelante e che pure, se anche di malavoglia, dopo tre anni di raggiri, ha dovuto fornire al ministero dati tali, sulla base dei quali, per quanto ridotti, non era possibile negarci ciò che la legge vuole ci sia accordato !

Il deputato Cingria è informato del modo col quale vennero condotte le inchieste. Della prima tenni parola due anni fa in questa eccelsa Camera, enumerando la serie delle ingiustizie, irregolarità, prepotenze commesse per far sì che riescisse sfavorevole ai petenti.

Dopo ce n'è stata una seconda, e non finirei piú a raccontare gli sforzi fatti dal Comune di Spalato, dal capitanato, dal consiglio scolastico distrettuale, e dal consiglio scolastico locale, per rendere i risultati non corrispondenti alla verità.

Eppure, contuttociò, malgrado la ostinata, la cattiva, la minuziosa persistenza di tre anni il consiglio scolastico provinciale si è trovato di fronte a risultati tali, che il ministro non ha potuto far altro che tirare le somme e dire: *sussiste*, sì, sussiste la necessità legale della istituzione d' una scuola popolare a Spalato! (*approvazioni*).

C' è dunque ormai la *res judicata;* la Giunta Dalmata però ha creduto di dover interporre reclamo al supremo tribunale in affari amministrativi e ieri mattina ho avuto il piacere di leggere l' atto esteso dal valente d.r Ivcevich. Chi peraltro, come me, conosce le condizioni di fatto, e gli atti relativi a questa vertenza, può star ben sicuro che nè il sottile accorgimento, nè gli espedienti forensi dell' on. Ivcevich approderanno. La Giunta ha fatto ciò che, date le sue condizioni ed i suoi principî, ha creduto dover suo di fare. Io non le muovo rimprovero, molto più che così — assai probabilmente — avremo un altro giudicato supremo in nostro favore. Attendendo il quale, nella inpossibilità di reciprocamente convincerci, è ozioso andar quì a discutere.

In via ordinaria, per quanto dispiacere ne abbia il signor deputato Cingria, l' affare è esaurito! L' on. Cingria si consoli, attendendo la decisione della Corte amministrativa. Quanto a me, sebben abbia abbondantissimo materale per poter parlare a lungo, ci rinunzio volenteri.

Riassumendo, da tutte queste cose succintamente dette, il signor deputato d.r Cingria vede che noi ci intendiamo; chè se proprio adesso, dopo il deciso ministeriale, non potessimo intenderci, sarà ufficio del governo e della autorità scolastica provinciale in certe situazioni pratiche di metterci d' accordo! (*Applausi*).

Podpredsjednik. Rieč ima g. zast Biankini.

Biankini. Ustupam rieč gospodinu zastupniku D.ru Čingriji.

Podpredsjednik. Rieč ima gosp. d.r Čingrija.

D.r Čingrija. Ja sam gojio nadu, da će moje rieči imati bolji uspjeh kod te strane vis. kuće, od ovoga šta se je pokazao i o čem me

uvjerio častni gosp. zast. trg. zadarske kamare. Ako bi me upitali, zašto zovem i zvati ću častnog Salvija zastupnikom trg. kamare zadarske, reći ću odmah. Uzeti ću običaj engleski, premda smo u malom parlamentu, ali mislim, da je to dobar običaj. Ja neznam koji je utisak učinio na vas, gospodo, ali na me nekako nije najbolji učinio, govor g. predgovornika, dapače učinilo je loš utisak ono njegovo svaki čas opetovanje: „il signor deputato Cingria", kako da ovdje nema nikoga drugog nego taj zastupnik Čingrija. Dakle kako se ja nisam uvriedio, zato mislim, da se neće častni predgovornik uvriediti, ako ga uzimam slobodu zvati zastupnikom trg. zadarske komroe. Dakle da započmem.

Častni g. zast. trg. zad. komore kaže, da je on uvjeren, da ja njega i njegove drugove dobro razumijem, ali da ja ovdje nekako činim, da ih nisam razumio. Proti toj tvrdnji ja ne mogu drugo nego iznieti tvrdnju s moje strane i reći vam, gospodo, da vas ne razumijem, jer bar u koliko se mene tiče, kad bih bio uvjeren, da ima te blažene narodnosti, u ime koje se toliko vas u našoj kući muči, reći ću vam iskreno, ja ne bih sjedio, gdje vi sjedite, jer bih mislio, da tu meni mjesta nema.

Častni g. zast. trg. zad. komore u svom govoru hotio je proti meni nekako izvrnuti ono oružje, što sam ja upotriebio, i rekao je, da mi imamo zahvaliti vladi, koja nas je stavila u ovaj položaj, u kom se sada nalazimo. Ne, gospodo moje, mi nemamo zahvaliti nikakvoj vladi, dapače mi smo na ovaj položaj došli proti volji vlade. To je tako istinita stvar, da svaki onaj, koji poznaje našu historiju prošastih 30 godina, neće to zanijekati. A vi, koji to niječete, ja govorim i vi ste uvjereni o tom. Mi trebalo je, da se borimo, da ostvarimo onu istu ideju narodnosti, koja u drugim predjelim Europe za naše doba počinila je čudesa. Mi smo se u toj borbi spremili i razvili se slieđeći ona načela, koja su ujedinila u naše doba velike narode. Pravi Talijani neće nam za to zamjerati; kad bi oni imali suditi izmedju nas i vas, rekli bi, da je pravica na našoj strani; jer drugčije bi zanijekali svoju prošlost i sve što su u posljednje doba stekli. Ostavimo ovo i slična razmatranja, koja bi nas na dugo povela, a mislim, da im ovdje nije mjesta.

Častni g. Salvi rekao je, da su u početku naši zahtjevi bili čedna stvar i da nismo drugo pitali, nego paritet jezika. A zašto? Jer nam je prošlost to nalagala, pokle u ono doba, nismo mogli tražiti više, budući izrodjena birokracija nije poznavala jezika, u komu je sudila, a tražiti da od jednog do drugog časa nauči taj jezik i da se isti uvede u sve urede, to se nije moglo. Tražilo se zato paritet. Ali to je bio prvi stepen. Mi pak trebamo da dodjemo do posljednjeg stepena, a to će biti gospodstvo našeg jezika, komu se pristoji, da ovdje gospoduje.

Nego častni g. zast. trg. zad. komore rekao je jošte nešto. On je rekao, da nije dopušteno izopačivati rieči jednog čovjeka, koji nije ovdje prisutan. Istina je, to je načelo sveto i nije dopušteno izopačivati rieči onih, koji se ne mogu braniti. To je dapače elementarno načelo. Nu jesam li ja izopačio ono, što sam naveo i za što uzimam svaku odgovornost? Ja se pozivam na stare ljude, koji su čuli sve ono, šta je rečeno, koji su čuli način i zašto i kako je rečeno, neka reku je li sam ja izopačio što. (*D.r Salvi:* Tiskano je sve).

Častni g. zast. trg. obrt. zad. komore rekao je za ono, što se tiče škole u Spljetu, da oni imadu u džepu odluku vlade. To je dobro, samo on kano čovjek parlamentaran, koji, mislim, da se bavi s parlamentarnom znanosti, imao bi znati, da vlada nije drugo po načelim konstitucionalizma, nego samo jedna izvršujuća vlast; Vladi ne pripada zakonodavna moć i kad dodje preliminar i preventiv, to parlamentu pripada ta moć. S toga gledišta mislim, da još mnogo imamo svite, koja će se razpasti i raztrići, prije nego dodjemo do onoga, čim on prieti. Kad bi se ovo naše zastupstvo imalo prepokorno pokloniti jednoj ministerialnoj odluci, jer se svidjelo gg. ministrima u Beču, da narede da se metne u preventiv koja hoće svota, ja pitam, što bismo mi ovdje bili. Istina je, može biti odvoreno: mi imamo tu neki precedens za nas. Imate trogirsku školu, ali ondje pobjedili niste. Sva je nada, da će se sa spljet-

skom dogoditi, što se je dogodilo s onom u Trogiru. Kako već znate, ovaj sabor, pozvat da umetne dotičnu svotu za uzdržavanje one škole, nije umetnuo ništa, nego je odbio to. Prešlo se na neka druga sredstva, ali s tim se nije uspjelo. Sabor, koji je u ono doba bio, održao se čvrsto na temelju svoga prava i mislim, da će se održati i ovaj put, a biti će pako što Bog da i sreća junačka. *(Odobravanje na desnici).*

Podpredsjednik. Rieč ima gosp zast. Mrkušić.

Mrkušić. Visoki Sabore! Vrlo mi je žao, da se ne mogu složiti s častnim drugom Čingrijom i da zauzimljem baš u nekom smislu protivno stanovište, te se podpuno slažem s častnim Salvijem i družinom te mu kažem, da ga dobro razumijem. Jest, gospodo, ja razumijem, a sa mnom i moja družina vaše nastojanje. Vi hoćete staro gospodstvo; vi hoćete, da hrvatski narod postane opet robom, da postane stara raja. — (D.r Salvi: Niste razumjeli). Jesam vas razumio. (D.r Salvi: Ne, ne). Jesam vas razumio, kažem za treći put.

Častni g. Čingria *parva quaestus est*, napomenuo je nekoliko nepravda, koje mukotrpni i dobroćudni narod hrvatski, trpi u ovoj zemlji, nego najveću mimoišao je. U današnjoj razpravi, gdje se radi o školskom proračunu, izmedju tolikih ostalih stranputica i divagacija, koje su ipak na svom mjestu, možda neće biti niti ova moja neumjestna. Ko što je narod bez narodnosti meso bez kosti, tako gdje se narodni barjak ne vije, tu ne ima naroda. Vi nas, gospodo raniste u sred srca, a naše ranjeno srce treba da vam odgovori. U vašim glasilim u vašoj zasliepljenosti, u vašem bjesnilu vi usudiste se izmedju drugih nepravda nazvati „cencio“ ono, što je nama najmilije, one svete tri boje, simbol naše pobjede, pod kojim smo vojevali za kralja, za cara, za vjeru i za domovinu. Ovu nepravdu mi vam oprostiti ne možemo. Ko što je naša povjestnica samo velik niz pjesama, tako su one tri boje sinteza i usredotočenje svih svih naših opravdanih težnja. Jest, gospodo, ovaj nas barjak pobjedonosno i slavno iz stare pradjedovine doveo u ovu našu novu postojbinu, on nam se jednako ponosno vije i u Risnu i u Makarskoj i u Vrlici i u Spljetu. Jest, ovih djela, koja su počinile grudi i desnice nasih sinova pod ovim slavnim barjakom, pune su stranice naše krvave poviesti. Kad je kopito turskih konjanika plesalo po pločnicih hrv. gradova, naši djedovi poraziše nekrstenu silu azijskih hordija i razbijene glave onamo otjeraše pod ovim barjakom. Kad zapnu pohlepne susjedne oči na čarne naše gore i na divno naše more, sinovi naši pod tim barjakom stjeraše dušmana u dubinu morsku. Uz bok slavnog carskog orla slavodobitno poletio je put Bosne ponosne i kršne Hercegovine i spustio se usred bielog Sarajeva i uzeo sebi pod okrilje tamošnju braću, koja sad slobodno dišu i griju se na zapadu. Jest, gospodo, i vi možete zahvaliti ovomu slavnomu barjaku, ako sada hodža neriče ovdje, gdje zvona svete Stošije sakupljaju vjerne na molitvu. Budite zato obzirni i pravedni. Nemojte tolike nepravde činiti ovom mukotrpnom narodu; jer kad dodje dan reddе-rationem vaša bi zapomajanja mogla biti prekasna i ne bi vam pomogle lege nazionali, niti zabrane, da se hrvatski govori u Zadru pri kakvih večera, niti šaranja „Pravog Dalmatinca“. Da vam se to ne dogodi, do vaše je razboritosti i uvidjavnosti. *(Odobravanje na desnici).*

Podpredsjednik. Rieč ima častni zastup. Biankini.

Biankini. Visoki Sabore! Častna gospodo zastupnici! Uzeti rieč poslie toliko kićenih govornika, doista malo je težko, i tim teže, što se radi o razpravljanju vrlo stara predmeta, o komu se od toliko i toliko godina mal ne periodično u ovom visokom saboru pretresa, i o komu će se valjda još za koje vrieme pretresati. Ali ja se nadam da to vrieme neće bit dugo, pošto vjerujem u historičke zakone, te za stalno držim, da ovi zadnji ostanci — neznam kako bi ih nazvao — ili jezika talijanskog, ili kako bi neka gospoda htjela da kažu: narodnosti talijanske u ovoj hrvatskoj zemlji, nisu nego zadnje bljeskanje svieće, koja mora da se već ugasi.

Moja gospodo! Nemojmo se varati! U ovom pitanju talijanštine i mi i vi (*Prama lievici*) nismo nego igračka u rukam vladinim. Ja sam podpuno uvjeren, da netom visoka vlada

odje do onog sretnog časa, kad se bude moala odlučiti da i narodu ove zemlje kroji pravicu, da će tad i naše razmirice prestati, jer statka tudjinštine neće već medju nami biti, i vi ćemo se priznati ono što jesmo i po poviesti po krvi: braća Hrvati. Umjetna talijanština oš danas je za to samo tu, da nas mrazi i iepa. S toga, ako se mi i danas opiremo vašim ežnjam za talijanskim učionam, to činimo ne amo u korist našeg naroda, nego i u korist ašu; jer nećemo, da budete tudjinci u ovoj emlji, koja je zajednička naša i vaša domovina.

A to ćemo postići samo na tvrdom temelju arodne izobrazbe, kad se svi približimo i sljuimo puku čvrstim vezom njegova jezika, u ojemu je glavno obilježe njegove narodnosti, jegove prošlosti i budućnosti. Ja sam uvjeren, ospodo zastupnici, da naša javna nastava baš tom pogledu ima veliku plemenitu zadaću da zpuni, jer samo kad bude svestrano ta njezina adaća izpunjena, prestati će i naše domaće orbe, te nećemo ovdje gubiti toliko vremena neplodne razpre, koje se kronometrično opeju, a koje su svakomu, a navlastito starijim udima, koji odavna sjede u ovoj visokoj kući, eć i dosadile.

U ostalom, i ja sam uvjeren sa častnim redgovornicima sa one strane ove visoke kuće, a troškovi za uzdržavanje naših pučkih škola esu doisto težki, prema siromaštvu naroda; i ja kodjer priznajem, da naša škola ima još svoh mana, ali ipak nemogu nipošto dieliti mnieje častnog D.ra Lubina, da je novac, što troimo za našu pučku obuku, bačen u more i da išta narodu neprudi. On je sam naveo liepe ieči Stuarta Milla, koji kaže, da škola daje amet, daje mozak narodu, koji ima ruke. Ako samo malom broju naroda našega, škola podade ameti i mozga, troškovi koje mi podnašamo a škole bit blagoslovljeni, jer će naš narod obiti ono što čovjeka diže mal da ne u nebesa, obit će inteligenciju, po kojoj kamo čovjek ostaje kraljem prirode, nadvisuje se nad živie, i ponosno korača na stazi napredka.

Mislim da nije točna ni druga tvrdnja častnoga D.ra Lubina, naime, da naš narod nije bolji danas, nego je bio prije 30 godina. Meni se čini, da jest bolji barem u koliko se može suditi po javnim činima. A i kriminalna statistika nam kaže, da je naš narod mnogo pitomiji danas, nego nazad 30 godina. Mi danas neznamo, što je Mojanka, što je hajdučtvo, a uživamo, Bogu hvala, svudje po zemlji priličnu javnu sigurnost. Bez sumnje, mnogo toga mora se pripisati i uplivu naših škola.

Vrlo je krivo učinio našem narodu prvi od častnih predgovornika, kad je rekao, da tobož pisanje i čitanje služi samo kojekakvim seoskim nadripisarim, da patvaraju dokumente. To će se valjda gdjegod u riedko i kod nas dogoditi, ali će mi častni D.r Lubin priznati, da se toga iznimno dogadja i usred Italije i kod mnogo naobraženijih naroda, nego li je naš. Ali radi pojedinih iznimnih slučajeva, nije ni pravedno ni temeljito osudjivati eminentno blagotvornu ustanovu, kao što je pučka škola.

Častnomu zastupniku veleporeznika zadarskih neću ništa odgovoriti o citaciji Lučićevoj, već ću ga samo naputiti na mutne i neopredieljene pojmove, koje je ono doba imalo u obće o narodnosti, i opomenuti, da taj naš vriedni povjestničar — koji je tolikom pomnjom sakupio dragocienih izprava o veličini hrvatskoga naroda, o njegovim kraljevim, o njegovoj prošlosti — sâm je izkušao, što to znači, tudjinsko gospodstvo u našoj kući. Bit će bez sumnje častnom predgovorniku, sumješćaninu slavnog Lučića poznato, da je on i okove mletačke oćutio na svojim rukama, jer je ljubio ovu našu zemlju i ovaj naš hrvatski narod.

Ja u ostalom, gospodo zastupnici, Hrvat — i ako hoćete radikalnije struje — u školskom našem pitanju stojim nepomično na stanovištu, na kojem je stojao blagopokojni D.r Klaić, koji nije tjerao radikalnu politiku, a koji je večeras u ovom visokom saboru tolikim poštovanjem bio spomenut. I ja sam, kao što je on bio, uvjeren, da u korist mira u narodu, dapače i u korist samih naših političkih protivnika, mi moramo uznastojati da i u do zadnjoj dalmatinskoj školi odgoj mladeži bude na čistom hrvatskom temelju, jer samo takvim odgojem ćutiti ćemo se svi kao rodjena braća, neće nas dieliti umjetni beden jezika, stvoren kroz vje-

kove od tudjih vladavina, i tako ćemo svi složno moći posvetiti naše sile boljku naše domovine.

Tim nemislite, da hoćemo da se sasvim izključi talijanski jezik. Mi ljubimo i ljubiti ćemo talijanski jezik, ali mi nećemo da taj jezik bude svrha, nego sredstvo našeg kulturnog napredka. Da se poslužim riečima velikog Nikole Tommasea, mi hoćemo i talijanski jezik, ali samo zato, da budemo mogli čim više i bolje pisati i gojiti naš hrvatski jezik.

Ako mi gospodin predsjednik dopusti, ja ću rieči Tommasea doslovno navesti baš za to, da ostanu našim političkim protivnicim dobro u pameti, i da budu svakomu ravnalom u pitanju jezika. Veliki Tommaseo u svojoj brošuri „Ai Dalmati“, na strani 17 piše (*čita*):

„Amo gli Italiani, perchè delle due lingue „loro ebbi luce all' ingegno e ineffabili conso„lazioni all' anima; perchè le due lingue loro „furono e devono essere, e voglio credere che „sempre saranno ai dalmati care, e gli aiute„ranno a più potentemente scrivere e più sa„pientemente stimare *la propria*“.

To je, častna gospodo, i naše stanovište u pitanju jezika, i na tom stanovištu naći ćete nas uvijek spravne na najveće transakcije. Ali naprotiv biti ćemo neumoljivi, budite li nam dolazili sa pekljaninom talijanske narodnosti i drugim sličnim utvaram, u koje ni vi sami nevjerujete, jer i sami vidite da neobstoji u ovoj hrvatskoj zemlji ni sjene talijanske narodnosti. Vi ste odveć inteligentni, a da biste to mogli i za šalu vjerovati! (*Smieh i prigovaranje na lievici*).

Opazio je jedan od častnih predgovornika, da je trošak za naše škole, prama našim ekonomičkim silama, prevelik. To je istina. Za godinu 1897 trošak za naše pučke škole iznosi 446.138 fiorina. Ali ipak mi moramo žaliti što nije veći, dapače, što je mnogo manji, nego u drugim zemljama. Po zadnjoj školskoj statistici, u donjoj Austriji svaki učenik zapada na godinu 20 fiorina; u Českoj 15; u Moravskoj, Solnogradskoj, Gornjoj Austriji i Sležkoj po 14 fiorina; u Štajerskoj i Koruškoj po 12; u Tirolskoj i u Primorju po 11; u Kranjskoj 8 fiorina; u Dalmaciji 7 fiorina, a u Galiciji i Bukovini 6 fiorina.

Mi smo, kako vidite, gospodo zastupnici, na predzadnjoj ljestvici školskih troškova, ali s toga smo na žalost i na predzadnjem stepenu pučke prosvjete. Jer prama troškovima, koje svaka zemlja podnosi za pučku obuku, stoji takodjer i broj njezinih nepismenih ljudi, analfabeta. S toga, dočim u Dolnjoj Austriji nema nego 6·2 analfabeta, u Galiciji i Bukovini, a takodjer na žalost i u Dalmaciji, njihov se broj vrti izmedju 68 do 70 %. Ja cienim dakle, gospodo zastupnici, da ćemo mi vršiti vrlo patriotičnu dužnost prama našem narodu, ako budemo nastojali i tražili načina, da i on bude mogao za svakog učenika trošiti 20 fiorina na godinu, a ne 6 kao danas. Ali naša je ekonomička nevolja tako velika, da se već nalazimo u neprilici, kako da uzdržimo i škole, koje su danas otvorene, i kako da budemo mogli još barem 5, 6 novih škola na godinu otvarati, prama zahtjevim naroda.

A ako te nove škole budemo mogli otvarati, svak pravedan će reći, neka se otvaraju u onim zabitnim zagorskim predjelima, gdje nema ni jedne, gdje je pučka prosvjeta zaostala, a ne u gradovima, gdje ih već prilično ima, i gdje svaki gradski sin može uvijek naći načina, da se prosvietli.

U ostalom, ja vrlo dvojim hoćemo li mi moć vršiti zadaću, da i dalje otvaramo novih pučkih škola, ako visoka vlada neuvidi i u školskom pitanju ono, što je, rek bi, počela uvidjati u našem gospodarskom pitanju, da nama, naime, treba doći u pomoć vanrednim državnim sredstvima, e da se oslobodimo od ovog stanja sveobće zapuštenosti, u kojem se bez naše krivnje nalazimo. I s toga s radošću pozdravljam predlog proračunskog odbora, da visoka vlada povisi svoj doprinos za pučke učione, te da nam dade sredstava, kako bismo mogli pronieti luč prosvjete i u ona zabitna sela Dalmacije, koja sve još čekaju, kao ozebao sunca.

Premda ne dielim mnienje častnih predgo-

ornika o svestranom neuspjehu naših škola, a sam ipak uvjeren, da nam one još nedavaju noliko ploda i napredka, koliko bi nam morale avati. Ali. gospodo zastupnici, ja za to nekrim nikoga, nego zlosretni politički sustav, pod ojim se nalazimo i koji hoće da u svoj okueni parokrug pritegne i same naše škole. Taj e sustav već tako protunarodan i upijen tudjinkim duhom, da nedopušta hrvatskom učitelju u voj hrvatskoj zemlji, da kaže djetetu, koje dgaja, šta je, nedopušta udahnuti mu čuvstvo rvatskog rodoljublja, na kom diete mora da azida svoj značaj, da razpali svoju dušu za io svoj viek.

To je, gospodo zastupnici, jedna od glavnih nana naših škola, i ja sam uvjeren, da dokle a mana nebude iztriebljena, mi nećemo nikad mati u školam onog napredka, komu bi se ipak mali nadati.

Vladajući politički sustav odvraća od naše škole pravi hrvatski odgoj, dočim danas, veliki i mali narodi upotrebljavaju i školu na svoje učvršćenje, na razvitak svoje individualnosti, jer je škola najjača poluga narodnog napredka. — Pogledajte, gospodo zastupnici, što radi u školam magjarski narod. Vi ćete bit čitali otrag malo vremena o velikim demonstracijama, koje su bile učinjene na grobu tobožnjeg magjarskog mučenika Košuta. Učitelji magjarski na tisuće i tisuće školske djece predvodili su na Košutov grob, i školskoj djeci su kazivali: Ovaj je za svoju domovinu junački radio i trpio! Nasljedujte stope njegove, i budite takovi Magjari, kao što je on bio! — Dok i naša škola nebude počivala na patriotičnom temelju, zaludu ćemo čekati od nje pravog ploda.

Jedna od velikih naših mana jest ta, da se u nas nezna, ili neće, da luči politika od patriotizma. Drugo je politika, koja se bavi s dnevnim narodno-političkim pitanjima, a drugo je patriotizam, koji mora da stoji nad svakom politikom, da bude nešto sveta, uzvišena, i zajedničkog svim sinovima iste zemlje. Tu razliku mora da dobro shvati osobito škola. Jer škola bez patriotizma, nemože da odgaja prave karaktere, prave ljude, već beznačajnike, koji u družtvu nisu pak od koristi niti domovini, niti ikomu. Kod svih naroda temelj je školi patriotizam. To je i pedagogičko načelo, koje su zastupali najveći pedagožki umovi, kao jedan Jan Amos Komenski, Pestolazzi itd. Školske knjige svih izobraženih naroda dišu najuzvišenijim patriotizmom. Ja imam ovdje po jedan iztisak početnih knjiga za talijanske i francuzke pučke učione. Otvorite, gospodo zastupnici, koje god poglavje ovih knjiga, i prispodobite ih s našima, pa ćete vidjeti, kako se u Francuzkoj i u Italiji odgaja djete u školi, kako mu se udahnjuje iskra rodoljublja, kako mu se uspiruje zanos za velike ideale domovine. Takovih škola i takovih knjiga mi trebamo!

Ali za kukavne knjige naših pučkih učiona, gospodo zastupnici, vi jur znate, jer smo o njima dosta govorili u ovoj visokoj kući, te vam ja neću sada ponavljati stare stvari. U istinu čuo sam — premda nisam imao jos prilike svojim očima uvjeriti se, ali se nadam, da ću to moći do onda, kad se drugi put ovdje sastanemo — da su tu nedavno bile pretiskane početnice za naše pučke učione, i da se je barem donekle imalo obzira na želje ove visoke kuće i hrvatske većine naše zemlje, te da se sada, barem kadgod, u tim školskim knjigam spominje naše hrvatsko ime. Ali stare, nehrvatske čitanke još su tu, te mi čekamo kad će visoka vlada i u tim knjigam pokazati se barem štogod pravedna prama našemu narodu.

Skrajno je vrieme, gospodo zastupnici, da se visoka vlada stavi na pravi temelj u učionskom pitanju, jer vladajući politički sustav, koji obuhvaća i cielu školsku obuku, uprav demoralizuje naš narod. Montesquieu je rekao — a od prilike isto je kazao i d' Azeglio — da ima zlih primjera gorih od zločina, i da je više država propalo s toga, što uvriediše moral, nego s toga, što prekršiše zakone. Škola mora stajati nad svim časovitim hirima one stare iztrošene kokete, koja se zove vladina politika; škola, utemeljena na tvrdoj hridi patriotizma, nema se podvrgavati nikakvim političkim strujama i stranačkim pohotam. Dok na tomu temelju nebude stala naša škola, mi ćemo se i nadalje prepirati o sitnim našim političkim pitanjima, boriti ćemo se bez ikakva cilja, a u samoj školi mjesto pravog napredka, imat ćemo krnjavost, protuslovje i ubitačnu prevremenost.

Danas sva naša javna nastava, bilo u pučkim, bilo u gradjanskim, bilo u srednjim školama, kao da stoji pod tim zlokobnim suncopasom, ili ti vam zodijakom.

Krnjavo je i samo naše pokrajinsko školsko vieće, to vrhovno naše školsko tielo, koje bi imalo biti kao sunce, da grije i oživljuje cielo polje narodne obuke.

Od travnja 1895, dakle od blizu dvie godine, nema u njemu zastupnika pučkih učiona. Uprav je čudno, kako vlada kroz sve to doba nije oćutila dužnost, da ga barem predloži na imenovanje visokom ministarstvu. Koliko je to štetno, gospodo zastupnici, i vi sami možete uvidjeti, ako čitate izkaz razprava pokrajinskog školskog vieća, gdje se toliko važnih pitanja pretresa, a gdje toliko puta samo o jednom glasu zavise važna, životna riešenja za prosvjetni napredak našeg naroda.

Krnjavo je i samo djelovanje pokrajinskog školskog vieća, jer za mnoge važne poslove školske ono nit nezna, pošto se riešavaju presidialno. Imao sam jur prilike, da se potužim i u carevinskom vieću, kako je važno mjesto ravnatelja naše mužke učiteljske preparandije popunjeno presidialnim putem, bez znanja školskog pokrajinskog vieća. Takodjer i važno mjesto ravnatelja gimnazije zadarske popunjeno je bez znanja članova pokrajinskog školskog vieća. Zašto dakle, gospodo zastupnici, obstoji to vieće? Zašto zemlja šalje u to vieće dva svoja zastupnika, ako nemože imati upliva na ovako važna imenovanja, i kontrolisati rád visoke vlade?

Pokrajinsko školsko vieće, nezna ništa — ili znade sasvim malo — ni o didaktičnom stanju naših srednjih zavoda, jer se vas ovaj dio posala u sjednicama nerazpravlja, već, u koliko čujem, mjesečna izvješća riešavaju se po samim referentim, i tako članovi vieća nemogu da doznadu za razne želje i potrebe pojedinih zavoda i učiteljskog osoblja.

Drugi je znak našeg školskog zodijaka protuslovje i nedosljednost. U jednom našem učionskom zavodu, preko noći — a svi, gospodo zastupnici, znate, da noć nema očiju — dogodio se vrlo žalostan slučaj, koji svak bez iznimke duboko žali, i koji se nemože pripisati već pukoj ludosti ili skrajnoj djetinskoj lakoumnosti. Ravnatelj dotičnog zavoda, čovjek učen, na glasu i van granicâ naše žemlje, bez ikakva obzira, ni kriv ni dužan, bio je umirovljen. Bio je to ravnatelj, koji se je savjestno i revno zauzimao za odgoj povjerene mu mladeži, koji je slovio kao uzor pedagog, čovjek u pravom smislu rieči, koga danas svak s poštovanjem spominje, a osobito učeća mladež. (D.r Salvi. I stranka prava!) Takovi ljudi bili bi na diku stranki prava, i svakoj poštenoj stranci, ali ti ljudi neživu za stranke, nego samo za nauku.

U jednom drugom zavodu dogodio se takodjer jedan ne manje pokudljiv slučaj. I dogodio se je, ne kroz sliepu noć, već po bielom danu, kad na tisuće očiju vide, i trajao je cielu godinu dana. Radi toga sablažnjivog slučaja povedene su dišiplinarne iztrage; ali onaj učitelj koji je sablazan odkrio, bio je kažnjen premještajem, na mjesto, koje nipošto nije želio, dočim onaj, koji je stajao na glavi zavoda, i koji je za sve odgovarao, bio je nagradjen premještajem na mjesto, koje je davno živo želio. (*Prigovaranje sa lievice*). Ovo su čini, koji se nedaju pobiti.

Ali čujmo još jedan slučaj. Mjestno školsko vieće u Blatu imenovano je otrag 10 godina. Neki su članovi izumrli, a neki su po zakonu prestali, te je starija vlast opetovano naredila, da se vieće popuni, ali njezine naredbe ostaše bezuspješne. Uz to se je u rujnu lanjske godine uredila nova občina, i imenovala je odmah članove novog mjestnog školskog vieća, koje je počelo i poslovati. Kotarska oblast priznala je nove članove, poslala im dekrete, i naredila predsjedniku starog školskog vieća, da preda spise. Ali predsjednik starog vieća ogluši se starijim naredbam, i prosliedi poslovati, uzprkos zakonu i novomu vieću, dapače predloži i trojku za stalno imenovanje učitelja. Školsko pokrajinsko vieće, ona ista vlast, dakle, koja je preko svojih kotarskih organa naredjivala, da se predadu spisi novom vieću, prihvatila je predloge starog vieća, premda je novo vieće proti trojki prosvjedovalo i uložilo utok, koji ima odgadjajuću moć. To je bila javna sablazan, te se si

občina, koja je imenovala članove novog vieća, našla uvriedjena, i u javnoj sjednici prosvjedovala, a pošto je sve bilo zaludu, potražila je sada pravicu kod ministarstva u Beču.

Tako, gospodo zastupnici, u Blatu. Ali u Visu inače se postupa. Tamo obstojalo je mjestno školsko vieće i posve redovito opremalo je svoje poslove, ali nije imalo predsjednika, jer je kotarska školska vlast bila naredila, da se predsjednik nebira, dok vieće nebude popunjeno članovim, koje je kroz malo vremena občina imala imenovati. Ovo mjestno skolsko vieće u Visu bilo je ipak iznenada razpušteno, bez ikakva razloga, i moralo je odstupiti od svog rada. Navelo se je u istinu kao razlog da nije imalo predsjednika. Ali to razlog nije. Jer zakon bistro kaže, da u pomanjkanju predsjednika i njegova zamjenika, mjestno školsko vieće može i dalje poslovati, pošto u tomu slučaju predsjeda najstariji član vieća.

I tako ta jadna mjestna školska vieća — i kotarska — od nekolko vremena igraju baš kukavnu ulogu u našim školskim poslovima. Pokrajinsko školsko vieće mota s njima kako hoće, ili na silu, ili na milu volju. Na primjer, zakon čisto kaže, da privremena učiteljska mjesta popunja kotarsko školsko vieće. Početkom ove školske godine pokrajinsko školsko vieće imenovalo je sve privremene učitelje po svim našim gradjanskim učionam, a da se nije ni spomenulo kotarskih vieća. Dapače, čitao sam u nekom izvješću o sjednicam pokrajinskog vieća, da je imenovalo i jednog privremenog ravnajućeg učitelja.

Privremenost, gospodo zastupnici, to je opet pretežna oznaka djelovanja našeg slavnog *Landesschulratha!* — Tako se krsti naša prva školska vlast po njezinom njemačkom pečatu. — Na primjer, naš častni drug Zore — neka mi oprosti ako ga imenujem, ali treba radi jasnoće — bio je stalnim profesorom na gimnaziji dubrovačkoj, kada ga imenovaše privremenim kotarskim nadzornikom. Velim privremenim, jer ta su mjesta po sebi privremena. Na njegovo mjesto na gimnaziji dubrovačkoj valjalo je imenovati drugog učitelja, i takodjer, dakako, privremeno. Sa privremenog mjesta kotarskog nadzornika častni Zore došao je kao privremeni ravnatelj učiteljske preparandije u Arbanase. Na prijašnje njegovo mjesto privremenog nadzornika u Dubrovniku valjalo je opet privremeno imenovati drugu osobu. I tako, gospodo zastupnici, s ove jedine častne osobe imamo dakle četiri čina privremenosti. (D.r Salvi. A sada peti, kad ide na carevinsko vieće. *Smieh).* I to može biti!

A to se sve dogadja, gospodo zastupnici, u času, kad je velika oskudica učiteljskih sila kod naših srednjih zavoda; takova oskudica, da se moraju za nevolju uzimati svakojake suplenture, kadkada i smiešne. Dakako, to sve ide na šteta dotičnih zavoda, i ne može da neozlovolji naše najbolje profesorske sile.

Pa i pučki učitelji — a ima ih bez sumnje vriednih i sposobnih za nadzornička mjesta — na taj način nalaze se prikraćeni u svojim pravima, vide zatvorenu svoju karieru i nenalaze nikakva bodrenja u svom težkom radu.

Što je pak najgore, učiteljskom osoblju srednjih zavoda dižu se malo po malo izvrstne sile, pa kad je red popuniti kakvo mjesto ravnatelja, vidimo — kao tu nedavno — da od preko 80 učitelja srednjih škola što ih ima u Dalmaciji, samo dva tri se prijavljuju, te je gospodin pokrajinski nadzornik prisiljen uzeti Diogenovu svietiljku i poć po bielom svietu ča preko kvarnera, da nadje čovjeka za ravnatelja naših srednjih zavoda. Kad bih ja mogao dati svjeta veleučenom nadzorniku naših srednjih škola — momu štovanom učitelju iz gimnazijalnih doba — ja bih mu rekao da ostavi Diogenovu svietiljku i da traži ravnatelja u našoj kući, držeć se one talijanske, koja vriedi ne samo za žene, nego i za ravnatelje: *Moglie e buoi dai paesi tuoi!* (*Veselost*).

Ali čujte, častna gospodo zastupnici, još nekoliko slučajeva čudne privremenosti, koja vlada u našoj školskoj struci. Na primjer, učitelj poljodjelstva, u učiteljskom zavodu, bio je imenovan privremenim nadzornikom za filokseru. Njega je privremeno zamjenio učitelj usposobljen.... pomislite za što? Ja cienim da u stoti put nećete pogoditi — zamienio ga je pre-

vremeno učitelj usposobljen za zemljopis i poviest! A ovog učitelja za zemljopis i poviest opet je privremeno zamjenio učitelj vježbe, koji je usposobljen za fiziku!

Jedan član učiteljskog sbora mužke preparandije bio je provizorno dodieljen pokrajinskom učionskom vieću. Tog člana, usposobljena za zemljopis i poviest, danas prevremeno zamienjuje jedan profesor kemije i fizike iz realke zadarske. A ovoga provizorno na realci zadarskoj zamjenjuje jedan profesor dignut iz gradjanske škole dubrovačke. A opet ovoga u Dubrovniku privremeno zamjenjuje jedan privremeni učitelj. Tako imamo cielu generaciju privremenika. *Liber generationis*: Abraham rodi Izaka, Izak rodi Jakova itd. (*Smieh*).

Ali čujte još. U Šibeniku, na mjesto učitelja za matematiku i crtanja imenovan je provizorno jedan učitelj usposobljen za jezik i poviest; a učitelj usposobljen za matematiku i crtanje bio je poslan u Makarsku, odkle bi dignut učitelj, koji se je spravljao da položi upit za te predmete.

Učitelj usposobljen za skupinu jezikoslovnu, Vuletić, bio je dignut sa gradjanske učione u Korčuli, i privremeno dodieljen ženskoj preparandiji u Dubrovniku; a za Korčulu privremeno je imenovan jedan učitelj, koji se sprema na izpite iz fizike i prirodoslovja.

Na dugo bi pošao, gospodo zastupnici, kad bih htio ovdje izpričati cielu genealogiju učionske privremenosti, na koju mnogo upliva ona iztrošena koketa, koju sam prije spomenuo. — Stalno je, da ovim sustavom provizornosti, koji je zavladao širom naših škola, trpi naravno i obuka i napredak, a i na dotičnim školam stvara se čudnih situacija.

Na primjer, u Dubrovniku, na gradjanskoj školi imamo dva učitelja tehničke skupine, a nikakva realne; — u Šibeniku dva jezikoslovne skupine, a pol tehničke, jer prevremeni ravnatelj nepodučava podpuni broj satova; — u Hvaru dva učitelja jezikoslovne, a nikakva tehničke, te tehnički nauk podučava učitelj usposobljen za jezikoslovnu skupinu; — u Korčuli dva učitelja prirodoslovne, a nijednog jezikoslovne.

Ali u Korčuli imademo i tu čudnu anomaliju, da strukovni tečaj nema pokrivene radionice. Kad je liepo vrieme, učitelj radi sa učenicim pod vedrim nebom, a kad je kiša nema vježbe. Ove školske godine *Jupiter Pluvius* bio te takav čudak, da nas je malo ne za tri mjeseca neprestance progonio, i po tom tri mjeseca nije bilo vježbe na radionici u Korčuli. S toga teoretični učitelj morao je teoretički podučavati učenike u školi, jer je naredba, da kad pada kiša i nema vježbe, mora predavati učitelj teorije. Po tom nastala je neprilika, da je učitelj teorije morao naporno podučavati za tri mjeseca po šest satî na dan, dočim su učitelji praktike šetali ciele dane, jer ih je kiša pomagala. Naravno, pri tom nerazmjerju izmedju teorije i prakse, školska osnova nemože se točno izvadjati, te trpi napredak učenika. Očevidno, je da ona škola treba pokrivene radionice.

Još bi imao da iznesem jednu tužbu iz mog izbornog kotara Korčula-Orebić-Ston. Mjesto Brsečine malo je, ubavo je, ali, u prosvjetnom pogledu sasvim zapušteno. Tu živu zauzetni i radišni ljudi, kojih ima liepi broj i u Americi. No, Brsečani nemaju pošte, nit ikakve komunikacije sa svietom. Odavna pitaju malu ruralnu poštu, ali badava. Pitali su i školu, ali ni u tom nisu bili sretni. Oni su rado slali svoju djecu u školu četiri kilometra daleko, u Trsteno. — To je hodilo, dok otrag dvie godine nepretvoriše školu u mješovitu, te došla naredba da ne samo mužku, nego i žensku djecu moraju slati u Trsteno. Brsečani se tomu odlučno oprieše, jer navlastito kad su ružna vremena, vrlo je neprilično i opasno, da djeca tako daleko hodaju. Zamoliše da im se dade pučka učiona u selu, a na to izjaviše, da će mužku djecu rado slati u Trsteno, ali da im se ženska ostave kod kuće. Kotarsko poglavarstvo dubrovačko strašno je oglobilo tu jadnu čeljad. Brsečani koji nisu htjeli platiti školske globe, bili su porobljeni po žandarim, a neki, koji su bili tvrdokorniji, zatvoreni su po pet dana, kano na primjer glavar Andrija Pubjera, Mate Gjivović i Ivan Marinović pokojnog Martina. Ali Brsečani i danas kažu, da će prije pustiti, da ih sve izsjeku na komade,

nego će četiri kilometara daleko svoju žensku djeću slati u školu. Naravno riešenje najbolje ove neugodne situacije bilo bi to, da se ustroji mješovita pučka učiona u Brsečinam, tim više, što je tu u bližini više sela kano: Dubravica i Mravinjac, koja nemaju škole, a kojim bi bilo lagljе slati djecu u Brsečine, nego u Trsteno. I tako bi se moglo ovoj neprilici dosko čiti. — Dočim stavljam ovo pitanje na srdce visokom pokrajinskom školskom vieću, prelazim na zadnju točku.

Častna gospodo zastupnici! Ovo malo rieči, koje ću još reći, vjerujte mi, nemaju nikakve političke svrhe. Potiču jedino o umanitarnosti i pravice. Zauzimljuć se za prava učiteljâ, nisu me nikada vodili politički razlozi. Naši učitelji spadaju u inteligenciju, za koju tih sredstva i netreba. A uviek sam preporučivao pučkim učiteljim, — i to ovdje javno kažem — da stoje daleko od politike, osobito u ova za nas Hrvate težka vremena, jer mogu lako nastradati. (*Veselost*). Jedino humanitarna dužnost i danas me potiče da dignem ovdje odlučnu rieč. Ja sâm nisam od početka vjerovao, kad sam čuo neke stvari, što se dogadjaju našim jadnim učiteljima pod ovim nesretnim političkim sustavom, koji se je u školstvo tako uvriežio, da nije moguće ni pomisliti, da će se ni naše školske okolnosti poboljšati, dok vladin sustav nebude s temelja promienjen. Ma imali na školskoj upravi i najboljih ljudi, sve dok bude ovaj ubitačni sustav trajao, uviek ćemo imati razloga tužiti se, i naše škole biti će kržljave.

Kad sam čuo što se nekim našim učiteljim, pod ovim sustavom dogadja, rekao sam: Mi imamo u Dalmaciji već i družtvo za zaštitu živina; nebi li se imali ustrojiti i družtvo za zaštitu učitelja, tih jadnih parija, tako mršavo plaćenih, da nemogu ni živiti niti umrieti, a koji su ipak tako često i nemilo zlostavljeni od svojih starješina?

Biti ćete čitali, gospodo zastupnici, u izvadcima sjednica pokrajinskog školskog vieća da su dišiplinarne iztrage proti pučkim učiteljim u Dalmaciji mal da ne permanentno na dnevnom redu. Neke iztrage nisu dobro ni dovršene, a već su druge zametnute. Za naše učitelje kao da ustavni zakoni neobstoje. Paragraf 54 državnog školskog zakona izričito kaže, da učitelji odgovaraju za svoje ponašanje izvan škole, samo u koliko bi moglo škoditi ugledu učiteljskog stališa, ili njihovoj djelatnosti kano učitelja. Po ovomu se osobito vidi, da je učitelj slobodan čovjek, kao svaki drugi; da i on ima pravo da ga temeljni državni zakoni štite, da i on može da kaže slobodno svoje mnienje, bilo u politici bilo u drugim dnevnim pitanjim, kao kojimudrago drugi gradjanin. Tako po zakonu. Ali u praksi je inače. U nas učitelj nesmje, da se ni najmanję pača u političke stvari, jer dozna li za to starija vlast, on je gotovo propao. A na žalost, političke i osobne strasti kadgod su u nas tako žestoke, da se i bez razloga tuže učitelji, samo iz osobne ili političke osvete. I najžalostnije je pak, da školske vlasti tužiteljim sve lako vjeruju.

Meni je poznat iz zadnje doba jedan takav slučaj, a tiče se jednog učitelja, bez sumnje od najboljih u našoj zemlji, koji pozna izvrstno hrvatski jezik, liepo govori talijanski, i dobro njemački razumi. Taj vriedni učitelj uprav je janjetne ćudi, te ja nemogu ni razumjeti, kako se je mogao komu zamjeriti u selu, gdje se je službovao. Tužiše ga, da on tobože piše u političke novine, i u obće da je sa župnikom složan proti pravcu obćine. Da je i to sve istina, gospodo zastupnici, koji je to delikt? Nema li i učitelj pravo, da piše u novine? Koji mu zakon to brani? Učitelj ima pravo baviti se i o politici, kao i koji mu drago drugi gradjanin. Čitao sam nekidan u bečkim novinam, da se je pokrajinsko školsko vieće dolnjo-austrijsko usudilo naložiti kotarskomu školskomu vieću bečkomu, da izpita, zalaze li neki učitelji u uredništvo lista "Freie Lehrerstimmen". Na to se je digao obći prosvjed u obćinstvu i u novinam, i najugledniji članovi bečkog parlamenta ustaše na obranu slobode učiteljâ osobitim upitom na ministra bogoštovja i nastave.

Kod nas učitelji takove obrane nenalaze. Učitelj o kojem sam malo prije govorio, na samu sumnju, da piše stanovite dopise u novine, proti čemu je on prosvjedovao, i ja sam uvjeren da ih nije pisao — pao je odmah u nemilost starešina. A dokazi? Za te netreba puno

brigat se. Našao se seoski čauš, užigač fenjera, i još jedna treća isto tako ugledna osoba, — (*Smieh*) — poljar ili što slična — koji osumnjičiše učitelja, to je dosta.

Uz to je nesreća htjela, da taj učitelj napiše knjigu u neko susjedno selo. U knjizi je upućivao prijatelje, da čitaju stanovite novine, u kojim su bili napadnuti, i da prosvjeduju proti napadajim. Što je zla u tomu? — To pismo zatvoreno, ležalo je na stolu u čitaonici murterskoj, i čekalo je adresata. Došao je uz to u Murter žandarski poštovodja iz Tiesna, nepozvan ušao je u čitaonicu i našao je rečeno pismo na stolu. Otvorio ga, i vidio je što piše učitelj iz Zlosela Dinko Sirovica. Priobći sadržaj učiteljevim protivnicima i na temelju toga zametnuta mu je odmah iztraga, koja još nije završena. Učitelj Sirovica primio je medjutim od visoke starije vlasti dekret, kojim je (*čita*): „visoko pokrajinsko vieće odlučilo, da ga na temelju mnogobrojnih tužaba proti njemu podignutih stavi pod disiplinarnu iztragu, a istodobno da ga iz službenih obzira premjesti na pučku školu u Ježeviću, sinjskog kotara, kamo da mora bezodvlačno krenuti. Istodobno mu se javlja, da su mu, kao bivšemu učitelju u Zloselim, obustavljena beriva".

Ovaj jadni učitelj, uslied ovakvih moralnih udaraca težko se razbolio, i dokazao je to liečničkom svjedočbom. Pitao je radi bolesti prvi i drugi dopust, i bili su mu dozvoljeni. Pitao je i treći dopust, na temelju liečničke svjedočbe, u kojoj se bistro kaže, da bez velike pogibelji zdravlja, nemože ni još poći na odredjeno mu mjesto u Ježeviću. Ali na to, a da nije ni obznanjen, obustavljena mu je plaća, i poslan je u Ježević drugi učitelj.

I tako učitelj Sirovica, bolestan, oženjen i otac obitelji, od tri mjeseca nalazi se na putu bez plaće! Pitao je, da mu se barem doznače dnevnice, koje je zaslužio kao član kotarske učiteljske skupštine, iza koje je bio štarešina i pohvaljen, ali niti te nije još primio!

Ma bio koliko kriv učitelj Sirovica, ja kažem, gospodo zastupnici, da postupak prama njemu nije čovječan. Meni čini to upravo milost jer taj učitelj i danas gladuje.

Na ovaj način, gospodo zastupnici, malo po malo naše škole izgubiti će najbolje učitelje, odbiti će se sa učiteljstva sve izvrstnije mlade sile, nitko valjan neće u učiteljski stališ, a tim ćemo najviše škoditi napredku pučke obuke.

Ja, gospodo zastupnici, neću da preporučimo našim školskim vlastim, da budu popustljive prama učiteljim, da budu prama njima milostive; ali cienim da njim treba živo upeliti da denuncijantim nevjeruju, da štite ugled učiteljskog staleža, i da izkažu više pravednosti i više srdca prama prosvjetiteljim našega naroda. (*Odobravanje*)

Podpredsjednik. Prekidam razpravu, a nastavit ćemo ju sutra u sjednici, koja će početi u 6 sati u večer sa sliedećim dnevnim redom:

1) Treće čitanje zak. osnove, kojom se ovlašćuje zamjena globa udarenih za šumske prekršaje u nadnice radnje;

2) Drugo čitanje zak. osnove, kojom se ovlašćuje zamjena globa udarenih radi zanemarenog pohadjanja učionica u nadnice radnje i

3) nastavak obće razprave u proračunu za god 1897 zemaljske učionske zaklade.

Sjednica je zatvorena.

(*Svršetak u 9 sati na večer*).

VI. Sjednica dneva 9 Veljače 1897.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika pete sjednice. — Navještenje molbenica. — Upiti na Vladu. — Treće čitanje zakonske osnove, kojom se ovlašćuje zamjena globa udarenih za šumske prekršaje u nadnice radnje. — Drugo čitanje zakonske osnove, kojom se ovlašćuje zamjena globa udarenih radi zanemarenog pohadjanja škola u nadnice radnje. — Nastavak obće razprave o proračuna za god. 1897 zemaljske školske zaklade.*

(*Sjednica nastaje u 6 s. 16 čas. na večer*).

Predsjedava: podpredsjednik **D.r Radoslav Kvekić**.

Tajnici: *D.r Ante Trumbić i Gjuro Vukotić.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: ces. kr. namjestništveni podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. kr. dvorski savjetnik **Dragutin-Maria Truxa**; c. kr. namjestništveni savjetnik **Nikola Nardelli**; c. kr. pokrajinski školski nadzornik **Josip** vitez **Peričić**; c. kr. kotarski povjerenik **Lavoslav Golf**.

Podpredsjednik (*zvoni*): U zakonitom smo broju. Otvorena je sjednica. Molim g. tajnika dr. Trumbića, da ivoli pročitati zapisnik posljednje sjednice.

Tajnik d.r Trumbić čita zapisnik V. sjednice.

Podpredsjednik. Ima li tko da što primjeti zapisniku? — Nitko. — Gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. (*Većina*). Zapisnik je odobren.

Primio sam nekoliko molbenica. Molim g. tajnika, da im izvoli naviestiti sadržaj.

Tajnik d.r Trumbić (*čita*):

Br. 118, Emanuela Vidovića, za pripomoć u svrhu usavršenja u slikarstvu; Br. 119, D.ra Jera Pugliesi-a sekundarnog liječnika kod pokrajinske Bolnice u Dubrovniku, za povisenje godišnje plaće; Br. 120, Brka Kirigina umirov. učitelja, za povišenje $^{1}/_{35}$ mirovine; Br. 121, Poljodjelaca i posjednika kotara Zadarskog, za što skorije otvorenje Veresijskog Zavoda.

Podpredsjednik. Ove će molbe biti predane dotičnom odboru.

Primio sam jednu interpelaciju od g. d.r Trojanovića i drugova te ga molim, da ju izvoli pročitati.

D.r Trojanović (*čita*):

Интерпелација Вис. Вл. Њ. Величанства!

Познато је да су почетком августа 1896, неколико радника из Суторине и из околице херцегновске работали, као зидари и тежаци, на тврђави која се гради на Кобили, земљишту херцеговачкоме, и да су исти, не могавши трпјети жеђу, пошто им се давало мало воде, често пута помијешане с морем, одрекли се сваке даље радње.

Њихов главар Јован Матијашевић, видећи да радници неће и не могу више да раде, приступи к управитељу радње да образложи истоме одлуку радника и да га замоли, да их плати. Управитељ с мјеста учини рачун и поче плаћати првоме Јовану Матијашевићу, али не цијену погођену, него скоро на пола мању. Матијашевић, увријеђен ради очите неправде, не хтједе примити новац, и окренувши се управитељу, рече да такво поступање није поштено; а затим одмах изађе напоље, гдје га чекаху сакупљени радници. Чим је Матијашевић одбио неправедно осјечену му награду, управитељ насрну као биесан, ружећи њега и остале му другове са ријечима, које се не могу овдје поновити, а које дирају у најтање осјећаје свакога човјека; даље, са погрдним псов-

кама проти српскоме имену и српским светињама. Дивљој ћуди управитељевој прохтјело се још позвати ћ. кр. војнике, који се у близини налажаху, да растјерају сакупљене раднике, који, у осталом, са својим понашањем ни из далека не дадоше повода, да проти њима јуриша оружана сила.

Ћ. кр. војници ударише на раднике. стадоше их тући кундацима и бости бајонетама И збиља, неколицињу раните, а Шпира Матијашевића тако љуто испребијаше и бајонетом у плећу пробише, да је исти дуго времена у бђници боловао; а што је остао у животу, то се има само лијечничкој вјештини захвалити.

Осим тога, невиног Јована Матијашевића, управитељ и ћ. кр. војничка власт тужише суду, и ако је он само у томе крив, што је једноме од ћ. кр. војника ухватио за голу бајонету, да спаси живот своме рођеноме брату.

Кад се све ово у Суторини догађало на опћу саблазан, судске комисије, колико из Требиња толико из Херцегновога, коју пошљеђњу морао је свакако интересовати испит и констатација рана на Шпири Матијашевићу и дружини, која се оног дана склонила у опћини херцегновској, мирно су се у својим резиденцијама одмарале.

Обзиром на наведене жалосне догађаје, потписани часте се интерпелисати Високу Владу:

I. Јели познато Високој влади да су ћ. кр. војници кундацима тукли и бајонетама пробадали раднике из Суторине и херцегновске околице, запослене на градњи тврђаве на Кобили?

II. Мисли ли Висока Влада издати потребите одредбе да се слични догађаји међу ћ. кр. војницима и народом у напријед не догађају?

Д.р В. Трајановић — Д.р Квекић — Д.р Пуљези — Ј. Кулишић — Ј. Вукотић — Каменаровић — В. Симић.

Podpredsjednik. Gosp. namjest. podpredsjednik plemić Pavić ima rieč.

Vlad. povj. Pavić. Na ovaj ću upit imati čast odgovoriti u jednoj od dojdućih sjednica.

Podpredsjednik. Prelazim na dnevni red. Prva je točka: Treće čitanje zak. osnove, kojom se ovlašćuje zamjena globa, udarenih za šumske prekršaje u nadnice radnje.

Molim gosp. izvjestitelja dr. Čingriju, da izvoli pročitati zakon.

Izvj. dr. Čingrija. čita zakon.

Podpredsjednik. Razprava je otvorena. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Ona gospoda, koja primaju sada pročitani zakon i u trećem čitanju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Prelazim na drugu točku dnevnog reda: Drugo čitanje zakonske osnove, kojom se ovlašćuje zamjena globa radi zanemarenog pohadjanja učionica u nadnice radnje. (*Vidi Pr. Br. 13, str. 263*). Neka izvoli gosp. izvj. dr. Čingrija pročitati izvješće.

Izvj. dr. Čingrija (*čita*):

Br. 32-Sab.

Visoki Sabore!

Za razloge navedene u izvješću 11 januara t. g. Br. 2683, upraviteljni odbor rado pristaje na zakonsku osnovu, kojom se ovlašćuje zamjena globa udarenih radi zanemarenog pohadjanja učionica u radnju. Za to preporuča osobito Visokomu Saboru da prodje na pretresanje iste osnove, i da je kao zakon primi.

Zadar, 6 veljače 1897.

Predstojnik
D.r Machiedo

Izvjestitelj
D.r Čingrija

Podpredsjednik. Otvorena je obća razprava. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava

je zatvorena. Gospoda, koja pristaju da se predje na posebnu razpravu, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. d.r Čingrija čita § 1.

Podpredsjednik. Pita li tko rieč?

D.r Ivčević. Suglasno sa zaključkom, što je Visoki Sabor poprimio u jučerašnjoj sjednici u zak. osnovi glede zamjene globa udarenih za šumske prekršaje, ja bih predložio izpravak §. 1., t. j. novu stilizaciju. U tom bi §.u trebalo da nadje izraza misao. da se globe mogu zamieniti u nadnice radnje samo u slučaju, da su neutjerive zbog siromaštva odsudjenikova, dok bi se po sadašnjoj stilizaciji mogla poroditi sumnja, da su globe u obće zamienjive u nadnice radnje, što mislim da nije shodno, da bude pripušteno.

Drugi je izpravak stilistične naravi i smjera na veću jasnoću zakona, t. j. gdje se kaže: „Globe udarene radi zanemarenog pohadjanja učiona“, valjalo bi reći: „Javnih pučkih učiona“.

Treći izpravak stoji u suglasju sa izpravkom izvedenim u jučer glasovanoj zakonskoj osnovi.

I ovdje treba da bude izričito naglašeno, da će se globe, odnosno zatvor, moći zamieniti u nadnice radnje, ali da se te mogu izvesti samo u poreznoj obćini osudjenikovoj, da se ne porodi sumnja, da se mogu radje izvesti i izvan tog okoliša i tim nanieti veća šteta osudjeniku.

Predlažem s toga, da § 1. bude glasio ovako *(čita)*:

§. 1.

Globe udarene radi zanemarenog pohadjanja javnih pučkih učionica, a ne utjerane zbog siromaštine osudjenika, zamjenit će se u zatvor ili u nadnice radnje, koja se ima izvesti ili u školskom vrtu, ili na putu, osobito onom što vodi k učionici, svedjer u poreznoj obćini osudjenika.

Podpredsjednik. Predlog je redovito podpisan i stoji na razpravi. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Izvj. dr. Čingrija. Na ime upraviteljnog odbora, radi više jasnoće, koja će se nesumnjivo imati. kad bude taj izpravak primljen i da bude zakon u suglasju s onim, što smo ga malo prije glasovali u trećem čitanju, ja pristajem na izpravak.

Podpredsjednik. Molim g. izvjestitelja, da izvoli pročitati §. 1. po predlogu dr. Ivčevića, komu se i on pridružio.

Izvj. dr. Čingrija. Čita §. 1.

Podpredsjednik. Gospoda, koja pristaju na ovu stilizaciju, neka izvole ustati. (*Većina.*) Primljeno.

Izvj. dr. Cingrija. Čita §. 2.

D.r Ivčević. I ovaj § trebalo bi da bude u skladu s § 2. osnove, koja je bila malo prije pročitana u trećem čitanju. Ja dakle predlažem, da § 2. bude glasio ovako (*čita*):

§. 2.

Za dan radnje računa se globa u iznosu od jednoga fiorina za muškarce, a od novč. 50 za ženske.

U osudi ne pripuštaju se dielovi nadnice.

Mješte najniže globe, ima se izreći jedna nadnica radnje.

Ovo je doslovce prepisano iz zakonske osnove, koja je bila jučer glasovana.

Podpredsjednik. Predlog je dovoljno podpisan i stoji na razpravi. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. G. izvjestitelj ima rieč.

Izvj. dr. Čingrija. Za iste razloge odbor prisvaja i ovu stilizaciju. *(Čita* §. 2.)

Podpredsjednik. Gospoda, koja pristaju na ovu stilizaciju §. 2., neka izvole ustati. *(Većina).* Primljeno.

Izvj. D.r Čingrija. Čita §. 3.

D.r Ivčević. U ovom §.u rieči „u odnosnoj obaviesti". imale bi se izmieniti sa „odnosnoj razsudi" i stavljam u tom smislu predlog.

Podpredsjednik. Predlog je dovoljno podpisan i stoji na razpravi. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena

Izvj. dr. Čingrija. Na ime upravnog odbore, za razloge prije navedene, pristajem. (Čita §. 3).

Podpredsjednik. Gospoda, koja pristaju na ovu stilizaciju §. 3., neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. d.r Čingrija. Čita §. 4.

Podpredsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na sada pročitani § 4., neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. D.r Čingrija. Čita §. 5.

Podpredsjednik. Gospoda, koja primaju ovaj §., neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. dr. Čingrija. Čita uvod i naslov.

Dr. Ivčević. I u naslovu bi valjalo dodati rieči „javnih pučkih učiona".

Podpredsjednik. Predlog je na razpravi. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Izvj. d.r Čingrija. Odbor pristaje.

Podpredsjednik. Gospoda, koja pristaju, da se u naslovu sada pročitanom, dodadu rieči „javnih pučkih učiona", neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. dr. Čingrija. Predlažem, da se predje na treće čitanje.

Borčić. To se može, kad je bilo izpravaka.

Podpredsjednik. Ako gosp. izviestitelj stavlja predlog na temelju §, 34 sl. *b*), tad ću ga staviti na glosovanje.

Izvj. d.r Čingrija. Slovo *b*). §. 34 ne bi imalo taj značaj, koji mu se hoće dati i za to, da ne gubimo unapried vremena, ja odustajem od predloga.

Podpredsjednik. Tim je izcrpljena druga točka i prelazim na treću: Nastavak obće razprave o školskom proračunu za god. 1897.

Gosp. vladin povjerenik vitez Peričić ima rieč.

Peričić. Visoki Sabore!

Budi mi dopušteno, da se osvrnem na glavnije točke istaknute u jučerašnjoj razpravi od častnih predgovornika glede školskih posala. Ja ću se držati onog reda, kako su gospoda predgovornici besjedili i počinjem s častnim gosp. dr. Lubinom.

L' on. deputato Lubin ha chiuso il suo brillante discorso di jeri, colla dichiarazione che egli ed i suoi consenzienti politici voteranno contro il preventivo scolastivo provinciale. — Tale dichiarazione non mi ha sorpreso menomamente, perchè dessa si ripete ogni anno. — L' onor. Lubin ha motivato la sua dichiarazione, nell' esordio del suo discorso, col dire che la frequentazione delle scuole popolari in Dalmazia è molto povera, che il progresso ne è meschinissimo, e quel poco d' istruzione che i ragazzi ricevono nelle scuole, abbandonata la frequentazione, dimenticano. — Gli altri onorevoli di questa Eccelsa Camera sono però d' opinione contraria, essi, cioè, riconoscono il crescente

sviluppo delle nostre scuole popolari, sono contenti del progresso e desiderano l'istituzione di nuove scuole, specialmente nei distretti del montano, dove il bisogno è più sentito, e dove il numero delle scuole popolari, in proporzione alla popolazione, è molto basso.

Io lascio che altri si occupi di analizzare le differenti vedute degli on. deput. del partito autonomo e degli altri onor. di questa ecc. Camera. Passerò a confutare l'asserto dell'onorevole Lubin, che cioè la frequentazione delle scuole popolari in provincia e meschinissima.

Nell' anno decorso, 1894-95, il numero totale dei fanciulli e delle fanciulle che frequentavano le scuole popol. ascendeva a 34,290. Nell'anno scolastico 1895-96 e nel corrente 1896-97 il numero degli inscritti per la frequentazione ascende a circa 40,000. È, infatti, molto confortante che in questi ultimi anni la frequentazione delle nostre scuole popolari siasi raddoppiata. Nella scuola di tre classi a Traù, patria dell'on. Lubin, vi sono 191 scolari obbligati alla frequentazione ed altrettanti la frequentano con progresso molto soddisfacente. — Così la scuola agraria è frequentata, come lo anno scorso così l'anno corrente, da 13 scolari. In quanto agli altri dati statistici, riguardanti la stato didattico-pedagogico delle scuole, non trovo opportuno di occuparmene, inquantochè sono stati presentati alla Giunta provinciale gli estratti statistici, come base del preventivo scolastico prov. pel 1897.

Non intendo pregiudicare il voto espresso dall'on. deputato Smerchinich, acchè in luogo della scuola civica di Curzola venga istituito un ginnasio-reale inferiore di quattro classi. Mi meraviglio soltanto, come l'on. preopinante abbia trovato opportuno di deprezzare la frequentazione ed il progresso delle scuole civiche in provincia. — La frequentazione di queste scuole è molto soddisfacente, relativamente al numero degli abitanti delle rispettive città, dove tali scuole esistono. Così, in prima linea, nella scuola civica di Sebenico, che per la sua importanza, per il numero dei frequentanti, è la prima in provincia, nell'anno scol. 1885-96 vi erano 80 scolari obbligati alla frequentazione, dei quali 75 la frequentavano, e nel corrente anno scol. 1895-97 ve ne sono 87 obbligati, di cui 73 la frequentano. — A Curzola, nell'anno scol. 1895-96, vi erano 39 obbligati alla frequentazione della scuola e tutti la frequentavano; nell'anno corrente 1896-97, quaranta sono gli scolari obbligati alla frequentazione, di cui 38 la frequentano. In quanto al corso tecnico per la costruzione navale e pei tagliapetra, il primo è frequentato da 3, l'altro pure da 3 scolari. Nella scuola civica di Macarsca, nell'anno decorso vi erano 43 scolari obbligati alla frequentazione, di cui 40 la frequentavano. A Lesina ve ne erano obbligati 39, e 37 la frequentavano. A Ragusa obbligati erano 31, e frequentanti 29; quest'anno, il numero è minore, e vi sono, cioè, 29 obbligati, e di questi 28 frequentano la scuola. La scuola civica femminile di Spalato è frequentata da 153 scolare.

Come l'ecc. Dieta può giudicare da questi dati statistici, la frequentazione delle scuole è molto confortante e posso aggiungere che se ne può esser contenti, perchè si colse lo scopo prescritto dalla legge, che l'on. Smerchinich ebbe a ricordare, che è quello, cioè, di dare ai fanciulli una istruzione superiore alla scuola popolare, ed in pari tempo preparare la gioventù a quegli studi, pei quali si richiede un certificato del progresso pelle scuole medie.

Farò ancora un'osservazione, relativamente al voto dell'on. Smerchinich, che la scuola reale di Zara di 4 classi, è frequentata quest'anno da 63 scolari, e che l'anno precedente la cifra dei frequentanti variava dai 50 ai 60. La spesa occorrente per una scuola civica ascende circa a f. 4000, mentre la scuola reale di Zara, viene costare allo Stato il triplo oltre 12.000 fi.

Ogni anno io mi reco a visitare le scuole civiche della provincia e specialmente quella di Curzola. Il direttore di questa scuola civica è una capacità tecnica, è abilissimo non soltanto per dirigere la scuola civica, ma anche il corso tecnico. Egli è in pari tempo ispettore scolastico distrettuale; è molto attivo, zelante. Sopratutto nel corpo insegnante delle scuole di

Curzola ho ammirato la concordia esemplare esistente tra il direttore e il personale insegnante, e mi sono convinto, dietro informazioni avute da persone autorevoli del luogo — che essi sono di decoro al paese stesso.

Egualmente devo partecipare all' ecc. Dieta, che, per quanto riguarda il personale insegnante delle scuole civiche — possiamo esser contenti, perchè attualmente tutte sono provvedute di maestri abilitati o prossimi ad abilitarsi. In questo riguardo, il consiglio scol. prov. può andar superbo d' esser stato fortunato nella scelta dei candidati che l' anno scorso hanno frequentato il corso per le scuole civiche al preparandio di Borgo-Erizzo. Di 10 candidati pubblici, 6 maschi e 4 femmine, 5 hanno fatto l' esame con distinzione; inoltre 2 privati si sono abilitati. In seguito a ciò, il consiglio scol. provinc. è stato in grado di provvedere di maestri tutte le scuole civiche della provincia.

Come il personale insegnante delle scuole civiche, così pure quello delle scuole popolari della provincia soddisfa lodevolmente nel disimpegno dei propri doveri.

L' on. deputato Smerchinich ha ricordato la nomina del dirigente la scuola popolare di Blatta sull' isola di Curzola, e nel commentare l' operato del consiglio scol. prov., ha usato una espressione, che io devo respingere. L' espressione sarebbe che, nella nomina di quel maestro, il consiglio scol. prov. ha usato protezionismo; mentre posso assicurare l' on. preopinante che il consiglio scol. prov. si attiene ai principî della più rigorosa oggettività, e che nelle nomine non ha di mira che i meriti e la capacità dei relativi candidati e nulla altro. Questo potrà venir confermato dai 2 membri della Giunta, che sono membri del cons. scol. prov. che, cioè, si procede sempre a rigore di legge, con tutta giustizia. Il consiglio scol. di Blatta ha fatto la proposta e nella terna ha posto come primo quegli che da 9 anni occupava quel posto in via provvisoria, e che è un maestro intelligente, attivo, e amato da tutti. Se non che è sorto un partito contrario a lui. Il nuovo consiglio scol. lod. ha ricorso contro la detta nomina del maestro dirigente di Blatta, negando che il vecchio consiglio fosse autorizzato di fare quella proposta, perchè fatta un momento prima di deporre il mandato e consegnare il consiglio ai nuovi membri. Secondo la legge 8 febbraio 1869, il vecchio consiglio funziona finchè non entri in funzione il nuovo. Ad ogni modo, il cons. scol. provinciale deciderà in II istanza sul relativo ricorso.

Alla fine del suo discorso l' on. Smerchinich ha accennato a certi disordini, a certe contravvenzioni commesse da qualche maestro. Siccome in proposito nulla consta al consiglio scol. provinciale, così non sono in grado di rispondervi.

Častni je zastupnik Biankini po svom običaju bio obilan i ovog puta u svom govoru o našim školskim poslima, te je naravno ponovio i svoje stare tužbe, da je na žalost politički sustav obuhvatio i naše školstvo. To je njegova bojazan, od koje se otresti ne može. Ja ga mogu uvjeriti, da u našim školskim poslovima kod pokrajinskog školskog vieća nema uticaja politika, nego samo vieće odredjuje što treba da se radi boljeg reda i zapta vrši zakon, i s toga pazi da učiteljistvo vrši svoje dužnosti.

Častni se Biankini tužio, da se u narodnostnom pogledu demoralizuje škola i to osobito radi novih čitanaka. Ja mislim da mi se neće prigovoriti ako rečem, da što se prosudjivanja školskih knjiga tiče, sami su učitelji najpodobniji prosuditelji. Radi toga je pokrajinsko školsko vieće predložilo zadnjoj pokrajinskoj učiteljskoj skupštini, da izmedju drugih pitanja razpravlja i ovo: da li nove školske knjige odgovaraju načelima sadržanim u § 1. drž. zakona za pučke škole; ako ne odgovaraju i ne postizavaju svoju svrhu, neka predloži, što bi se imalo u njima promieniti. Pokrajinska učiteljska skupština bavila se tim pretresanjem na dugo i široko i prihvatila zgodnih zaglavaka, koji su bili odobreni od pokrajinskog školskog vieća, i o kojima se izviestilo Vis. Ministarstvo za bogoštovlje i nastavu, koje je uzelo na znanje rad učiteljiške skupštine. Za time se izdala preradjena Početnica u novom izdanju, koja je bila odobrena ed Visokog Ministarstva.

Drago mi je, što se častni Biankini jučer laskavo izrazio o toj knjizi i premda ona nije onakva kakvu bi on htio, ipak veli da je nešto bolja, nego je prije bila.

Sad se pregleda Bukvar, Slovnica i Pismovnik, te će i ove knjige biti doskora objelodanjene. Što se čitanaka tiče, njihova je preradba teška i zahtjeva mnogo vremena i truda, ali sada se i o tom radi, te će i one biti preradjene pô zaglavcima učiteljiske skupštine, kao najkompetentnijeg čimbenika u tom pogledu.

Gospodin se predgovornik tužio, da Vis. Ministarstvo imenuje neke učitelje, bez predloga školskog pokrajinskog vieća. *(Biankini:* Presidium*)*. Ministarstvo, saslušav naravno presidium. Nego ja mislim, da je Visoko Ministarstvo vlastno imenovati učitelje u nekim slučajevima, a da i nema predloga pokrajinske školske vlasti.

Dotakao se častni predgovornik i nekih pitanja srednjih škola. To je učinio i u lanjskom zasjedanju; radi razloga, tada navedenih, ne nalazim da se na njih osvrnem. *(Biankini:* Koji su ti razlozi?*)* Razlozi su, da se ovdje radi o proračunu za pučke škole, o kojima je vlastan Vis. Sabor da odluči ovako ili onako, a pošto su srednje škole uzdržavane od države, to se ovo pitanje ne može ovdje pretresati.

Častni je predgovornik spomenuo i školsko vieće u Blatu, kao što je prije njega učinio častni Smrkinić. Ono, što sam odgovorio gosp. Smrkiniću, vriedi i za prigovore gosp. Biankina. Gosp. je Biankini spomenuo, da je ono vieće uložilo utok proti imenovanju novog upravljajućeg učitelja. Utok je došao na pokrajinsko školsko i bit će u svoje vrieme riešen.

G. predgovornik se tužio glede starog školskog vieća u Visu, koje je bilo razpušteno, a to zato, jer nije bilo u stanju, da redovito obavlja svoje poslove. Ono je mjestno vieće učinilo utok na vis. Ministarstvo, koje je isti utok odbilo, i priznalo, da je pokrajinska školska vlast zakonito i korektno postupala.

Zamjerio je još častni predgovornik, da pokrajinsko školsko vieće imenuje privremene učitelje, dok to po zakonu pripada kotarskim školskim viećima. Istina je; zakon kaže, da privremene učitelje i učiteljice imenuje kot. školsko vieće; ali pokrajinsko je školsko vieće vlastno imenovati stalne učitelje i učiteljice, a po tom, tko može više, može i manje; tim više, što će častni predgovornik priznati, da njegov prigovor nije umjestan ni s druge strane. Ovo se odnosi na imenovanje privremenih učitelja za gradjanske škole. Tko pozna didaktično stanje i potrebe gradjanskih škola bolje od pokr. školskog vieća? Da ovo pusti kot. školskim viećima imenovanje učitelja, osobito u nekim slučajevima, nastala bi prava pometnja; a pokrajinsko školsko vieće bez povrijede prava, koja imadu kot. školska vieća, može najzgodnije odrediti učitelje za pojedina mjesta. Ja mislim da je to postupanje uredno, zakonito i korisno.

Što je dovelo do veselosti ovu visoku Kuću, to je bila ona točka govora častnog g. Biankina, gdje je pričao o privremenim učiteljima i zamjenicima, te je nabrojio toliko vrsti privremenih učitelja. Ja nisam iz svega onoga razumio drugo, već samo to, da je častni predgovornik bio krivo obavješten, i zato je pomeo stvar. Mi imamo kotarske nadzornike, koji nisu stalni, nego privremeni, a to su ili učitelji pučki, ili učitelji gradj. škola, ili profesori preparandije ili gimnazije. Dok su u toj službi, oni koji ih zamienjuju, ne mogu biti imenovani stalno, već privremeno; jer u slučaju, da se povrate na svoje mjesto, njihovi zamjenici imali bi odstupiti. Drugačije ne može biti.

G. predgovornik se tužio, da i zamjena odsutnih učiteljia nije u redu, jer da je jedan usposobljen za jednu struku, a zamjenjuje za drugu. Zakon ne kaže ništa, tko ima vremenito zamieniti odsutne učitelje, bilo to na srednjim školama, bilo u učiteljištima ili gradj. školama; dosta je da budu na broju učitelji, a upravitelj prema potrebi razdieljuje predmete. Što se tiče gradj. škola, lako je da učitelj, usposobljen za jednu struku, zamjeni u kojoj drugoj. Zahtijevati da bude zamjenik usposobljen baš za struku, koju zamjenjuje, to nije uviek moguće; svakoj potrebi ne može se bezuvjetno doskočiti.

Častni se predgovornik tužio dalje da ra–

dionice kod gradj. škole u Korčuli za kamenarstvo i brodogradjenje nisu u pokrivenom mjestu. Ja ono mjesto poznajem, jer svake godine pregledam onu školu. Istina je, da nisu onako zatvorene, kako bi imale biti, ali su ipak pod daščarom, i kad je kiša, ako nije izvanredno jaka, učitelji su i učenici dosta zaklonjeni. Nego školski pravilnik to predvidja, te odredjuje da kad je posve grubo vrieme, učitelji vještaci ne poučavaju, već učitelj teorije. Zato jedni imadu manje sati zimi, a drugi ljeti. Drugčije ne bi moglo biti.

Neka mi ne zamjeri častni Biankini, ako rečem, da je najslabija točka njegova govora bila ona, gdje se tuži, da školska vlast zlostavlja i progoni pučke učitelje. Ta tužba nema nikakva temelja, jer školske vlasti postupaju umjereno i blago prema svojim učiteljima.

Nije se čuditi, ako od toliko učitelja i učiteljica — ima ih do 500 — koji od njih posrne. U tom slučaju, radi ugleda učiteljstva, radi zadovoljstva vriednim i dobrim učiteljima, valja kazniti one, koji su se iznevjerili svojoj dužnosti.

A to stoji i u samom etičkom redu, da onaj, koji zaslužuje hvalu, da ga se pohvali, tko kazan, da ga se kazni. Nego i te kazni nisu velike i mnogobrojne. N. p. lani mi smo imali 18 slučajeva opomena od strane kot. školskih vieća, u smislu § 23 pokr. školskog zakona od 29 XII. 1872; 8 primili su ukor na temelju iztrage u smislu § 24 istog zakona.

Jednomu samomu je bila obustavljena petogodišnja doplata za jednu godinu, a to naravno, jer mu služba nije bila povoljna, kako zakon propisuje. Jedan je bio premješten iz jednog mjesta na drugo o svome trošku; dva su bila odpuštena iz službe učiteljske, a to zato, jer se jedan nakon navršenih 6 godina privremene službe nije usposobio, a drugi je dovršio već 10 god. privremene službe, a da nije položio izpit usposobljenja. Osim toga nedostatka, oni su zanemarivali svoje školske dužnosti.

Častni će Biankini priznati, da su ove kazni bile na svom mjestu.

Glede kazni, koju je dobio privremeni učitelj Sirovica i koga je takodjer sažalio častni Biankini, imam opaziti ovo. Sirovica je učinio neke prekršaje takove naravi u Zloselima, da nije bilo moguće, da ondje ostane i radi samoga sebe, te je pokr. školska vlast odredila, da radi službenih razloga bude premješten u drugo mjesto, i zametnula iztragu, da vidi je li kriv, kako su tužbe proti njemu glasile. On je doznao za odluku pok. školskog vieća još prije, nego je došla na kot. vieće u Šibenik, dotrčao u Zadar, gdje je pokazao liečničku svjedočbu, da je bolestan, da ne može poći u Zagorje, te je ostao ovdje mjesec dana na dopustu.

Pokrajinsko ga je vieće opomenulo, ako ne pogje na svoje mjesto, da će biti obustavljen od službe.

Na to se on prikazao na pokrajinsko školsko vieće i tu izjavio, ako mu se dade koje drugo mjesto pri moru, da će poći, a ako ne, da on neće u Žežević.

Eto uzroka zašto je ostao ovdje u gradu, kako reče časni Biankini, da gladuje. Tko je kriv njegovoj nezgodi, nego on sam?

Častni se je predgovornik tužio, da stanovnici Brsečina, kot. Dubrovačkog, nisu dobili škole, koju su tražili — Ovo je pitanje sasvim novo, jer su oni mjeseca studenog prikazali prošnju za jednu posebnu školu. Budući da to mjesto nije daleko preko 4 km. od škole u Trstenomu, oni su bili dužni slati svoju djecu u onu školu. Ja sam posjetio školu u Trstenome lani, mjeseca lipnja, i našao u njoj nekoliko učenika iz Brsečina, dok ženske djece nije bilo. Od Trstenog do Brsečina ima po prilici 3—4 kilometra, ali tu je divna cesta i pristup je djeci sasvim lak. Nego uslied prikazane prošnje, pok. školsko vieće je naredilo kot. školskom vieću u Dubrovniku, da učini propisane izvide, te budu li obstojali uvjeti propisani od zakona, pokr. vieće neće imati ništa proti tom, da se zavede jedna posebna škola za Brsečine, Dubravicu i Mravinjac.

Što su neki roditelji iz pomenutog mjesta bili oglobljeni, to je po zakonu, jer kako rekoh,

učionica nije preko 4 km. daleko od Brsečina, ali da su se na vrieme utekli i pitali olakšice, koje pokrajinske školsko vieće može dati na temelju zakona, bili bi uslišani.

Visoki Sabore! Imam završiti svoj govor s jednom izjavom.

U koliko je bilo govora o zavedenju pučke škole s talijanskim nastavnim jezikom u gradu Spljetu, imam iztaknuti ipak, da je, tu po sriedi jedna odluga Visokog Ministarstva za bogoštovje i nastavu, koja se ima smatrati kao konačna s pogleda redovitog tieka molba u administrativnom postupanju. Radi toga ja imam čast, po nalogu Visokog Ministarstva za bogoštovje i nastavu zamoliti Visoki Sabor, da izvoli uvrstiti u proračun za tekuću godinu 1897 potrebitu svotu za pomenutu učionicu.

Podpredsjednik. Rieč ima častni g. zast. D.r Giljanović.

D.r Giglianovich. Eccelsa Dieta! Io spero che l'eccelsa Camera vorrà con cortese pazienza ascoltare anche il quarto interprete dei desiderî della minoranza autonoma, riflettendo che per noi il preventivo scolastico è questione di sommo interesse e che soltanto una riforma nell' indirizzo delle scuole può costituire la nostra salvezza.

Nel discorso da me pronunciato l' anno decorso in occasione della discussione del preventivo scolastico, io credo d' aver provato due inoppugnabili fatti e precisamente, che col rifiuto costante di aprire scuole popolari italiane i signori della maggioranza ledevano nel modo il più manifesto i diritti degli italiani della provincia — che, senz' ombra di offesa verso gli slavi, è l' elemento più geniale del paese — e arrecavano un danno irreparabile agli slavi loro connazionali. Avevo accentuata inoltre la mia convinzione — pur basata a circostanze inoppugnabili — come tale costante rifiuto non dipendeva da personali vedute e singole opinioni dei signori della maggioranza, bensì dalla tema collettiva della maggioranza stessa della impopolarità, *(Prekidanja s desne, odobravanje s lieve)* quando aderisse alle giuste nostre pretese, e ciò di fronte alle intransigenze del così detto partito del diritto croato, il quale crede di poter trarre le proprie energie per le future battaglie anzitutto dalla più sfrenata guerra ai diritti degli italiani della Dalmazia, alla lingua e alla civiltà italiana.

Voi, o signori, siete omai pressati da un giovane partito, che vi contende palmo palmo il terreno da voi sino ad ora posseduto; e voi, per tema d' impopolarità, lo ripeto, rincarate la dose d' astio e di veleno contro la nostra lingua e la nostra civiltà. *(Nemir na desnoj, odobravanje na ljevici).*

Io posso ammettere che il partito radicale sia tanto insano da credere di poter vivere, espandersi, trionfare e conquistare, cercando la vita solo nei gelidi bagliori della luna di Zagabria, rifuggendo dai raggi potenti della civiltà latina; posso ammettere che cotanta follia pervada il campo radicale croato . . . *(Prekidanja sa strane radikalnih hrvata)*; — ma non posso comprendere come voi, uomini del passato, che tutto dovete alla lingua e alla civiltà italiana, possiate associarvi a tale impresa demolitrice e far causa comune con consimili demolitori! . . . *(Povladjivanje na ljevici).*

Perchè, all' incontro, non avete il coraggio di proclamare le vostre vere idee da tutti conosciute? *(Nemir na desnoj).*

E così che la tema d' impopolarità sospinge sempre più la maggioranza, che vede giornalmente vacillare il terreno sotto i suoi piedi, a respingere le nostre più legittime aspirazioni; e nell' ansia delle lotte quotidiane, tendente a mantenersi esclusivamente nell'esistenza amministrativa e politica della provincia, la maggioranza nemmeno si accorge dello sfascelo intellettuale del paese, nè della povertà di questa gioventù che dalle scuole medie, civiche e preparatorie, esce e si accinge ad occupare i seggi direttivi dei destini della patria. *(Bene! s ljevice).*

Questo sfascelo, sì, esiste, on. Cingria; e se noi lo constatiamo non è certo pel desiderio di far fuori apparire il nostro paese come abitato da altrettanti ottentotti — chè, dalmati tutti,

abbiamo pur noi l' onore della patria! Se denunziamo tale sfascelo, si è perchè esso esiste, e perchè la constatazione è per noi una dolorosa necessità! L' on. Zore, non sospetto di simpatie a nostro riguardo, ad arrestarle, invocava due anni or sono un rimedio radicale, che voi sapete!... (*È vero! bene — s ljevice!*)

Nella guerra ostinata alla lingua italiana, ecco, pertanto, che, spinte da moventi diversi, le due frazioni croate si uniscono; ed eccole invocare, temendo di non riuscire nell' impresa, pur l' intervento di una terza frazione.

Senonchè qeesta duplice alleanza (di una triplice, in questo senso, sarebbe superfluo il far cenno, troppa garanzia offrendoci il buon senso dei serbi della provincia, che, d' altronde, per essere popolari, non hanno bisogno di cammuffarsi comunque); se non che, questa duplice alleanza, ed anche questa triplice, quali potessero essere i suoi mezzi, io, certamente, non la temerei, quando il governo provinciale si decidesse una buona volta a considerare con occhio imparziale lo stato di cose che si svolge sotto ai suoi sguardi; quando il governo si emancipasse una buona volta; quando il governo, divenuto sincero, epperò meno riprovevole dei signori della maggioranza, avesse il coraggio di confessare il mal fatto, accingendosi alla via delle riparazioni. (*Bene!*)

Prima di entrare però in argomento, mi acconsenta l' on. Cingria di ribattere quel punto del suo discorso di ier sera, giusta il quale l' attuale maggioranza avrebbe conquistato il potere contro la volontà del governo e per merito proprio.

Non creda, infatti, l' on. Cingria che così sia, — mentre è noto, ed egli lo sa, come in Austria la politica interna sia subordinata alla politica estera. Riconobbe ciò anche il defunto d.r Klaich in uno degli ultimi suoi splendidi discorsi, pronunciati in questa Dieta alla vigilia delle elezioni che quì ci radunarono, e nel quale svolse l' inopportunità del momento per l' attuazione del programma dell' annessione della nostra provincia alla Croazia. — Creda piuttosto l' on. Cingria che se l' unità d' Italia non fosse un fatto compiuto, omai indistruttibile, e se la Lombardia e la Venezia formassero ancora parte dell' Austria, il croatismo in Dalmazia non avrebbe fatto i passi che fece. (*Benissimo! s ljevice*). Voi, o signori della maggioranza, con tutta la decantata volontà della nazione, non sareste ancora al potere. (*È vero! è vero! s ljevice*). Se i croati, adunque, venuti al potere e il croatismo in Dalmazia si sono miracolosamente moltiplicati, ciò non fu per esclusiva opera vostra, nè contro il volere del governo, ma, appunto, per volere dell' Austria, la quale, dopo il trattato di Villafranca, prevedendo la cessione di Venezia, aveva lasciato di fare una politica italiana e deciso invece la continuazione di una politica tutta tedesca, per pensare ad una politica decisamente slava dopo la catastrofe di Königraetz e la cessione della Venezia a S. M. l' imperatore dei francesi. (*Burno povladjivanje s ljevice*).

È noto, infatti, che l' inorientamento della monarchia fu pensato nel decennio dal 1868 al 1878, — nella quale epoca la provincia nostra fu deliziata dai Fluck e dai Rodich, che avevano un apposito programma da attuare. (*Benissimo!*)

Se ragioni di politica estera, e precisamente la seducente tattica di far vedere alle provincie, occupate di poi, in forza al trattato di Berlino, il grande amore e il riguardo estremo verso gli slavi per parte dei fattori dirigenti la pubblica cosa nella nostra monarchia, potevano giustificare, con riguardo agli interessi dell' impero, nell' epoca precedente e susseguente l' occupazione della Bosnia ed Ercegovina, una politica esclusivamente slava anche in Dalmazia, ed, anzi, più che altrove, per diverse ragioni; — la continuazione di tale esclusivismo politico non è in oggi più reclamata nè da esigenze di stato, nè da riguardi nazionali.

Anzitutto, è a riconoscersi che cessato il periodo di tempo eccezionale imposto dalla ragione di stato, uno stato, e specialmente lo stato austriaco, debba ritornare nell' orbita della legge e della convenienza e ridare ad ognuno il suo, ripristinando l' equilibrio delle nazionalità, alterato.

Sarebbe, infatti, ingiusto che i possessi azionali delle varie provincie dovessero subire n questo senso una alterazione definitiva per iù o meno plausibili ragioni di espansione di no stato. (*Benissimo!*)

Perchè le provincie occupate entrino do-nani a far definitivamente parte della monarchia, on è più necessario che la politica slava coi uoi effetti invada e pervada la Dalmazia intera che l' elemento italiano, la vita e la cultura aliana, sieno ulteriormente soprafatti. (*Povladji-anja s ljevice*).

Se — come si dice — l' attività del mi-istro Kallay nelle due ricche e belle provincie alcaniche è stata veramente un' opera rigene-atrice . . . .

Podpredsjednik (*zvoni*). Molim, žao ni je, ali moram prekinuti gosp. govornika, er Bosna i Hercegovina ne ulaze u ovaj pro-račun.

D.r Ghiglianovich. Prego di mettere n rapporto la conservazione della lingua ita-iana in Dalmazia con riguardo alla Bosnia.

Podpredsjednik. Mnogo ste se udaljili nemogu dopustiti da se vanjska politika uvlači školski proračun.

D.r Ghiglianovich. Ma questa è politica nterna, nostra.

Podpredsjednik. Ja sam dosta liberalan, li to nemogu dopustiti.

D.r Ghiglianovich. Se tale amministra-ione è stata veramente rigeneratrice, la defini-iva annessione di dette provincie all' impero ostituirebbe la realizzazione dell' ideale bosno-rcegovese, prescindendo dal carattere dei paesi imitrofi. Anzi, quelle popolazioni col buon senso colla perspicacia che contraddistinguono la azza serba, oppressa da tant' anni di servaggio, itibonde di civiltà, refrattarie per varî motivi lla cultura germanica, attingerebbero con vo-uttà alle fonti purissime e freschissime della civiltà italiana doviziosamente sparsa nel nostro paese. (*Burno povladjivanje s ljevice*).

I serbi della Dalmazia non sono forse fieri di aver partecipato dei beneficî della cultura italiana e non anelano la continuazione di tale beneficio ? . . . (*Vero!*)

Solo i croati, adunque, questi superuomini della *fin de siècle,* non ne vogliono più sapere !... (*Nemir na desnoj*).

E dappoichè sta nella fatalità del processo storico che annettendosi la Bosnia o l' Erzego-vina definitivamente all' impero, dovrà sussistere anche un legame politico fra le provincie occu-pate e la patria nostra; nel solo interesse di queste provincie, il governo — che si propose la completa rigenerazione delle stesse — do-vrebbe cooperare alla conservazione in Dalmazia della lingua e della cultura italiana. (*Benissimo*).

E da un altro punto di vista dello stato austriaco s' impone la necessità di consimile conservazione, da quello, cioè, della necessità di un certo equilibrio nella coesistenza delle nazionalità in genere e delle due differenti nella parte meridionale della monarchia, tanto più facile, in quanto consimile equilibrio possa sus-sistere senza violazione dei rispettivi diritti.

Non occorre certamente essere un uomo di stato per comprendere come l' artificiosa mol-tiplicazione degli slavi collida coll' idea dello stato austriaco. Se l' impero, eccettuata un' insi-gnificante proporzione, fosse costituito unicamente da slavi, nulla sull' esclusivismo slavo vi sa-rebbe certamente a ridire; ma così non è, mentre altre nazionalità vi sussistono, e, nella parte meridionale, anche l' italiana. Come fu accennato, la forza della monarchia riposa anzitutto nel-l' equo trattamento delle varie nazionalità e pur nella reciproca tolleranza nazionale in quelle parti ove le forze sono pari, si bilanciano od hanno, per ragioni virtuali, interesse di bilan-ciarsi. (*Bravo!*)

Ritornando al punto dal quale mi era par-tito, dirò ancora una volta che quale si fosse l' alleanza a nostro danno, essa non potrebbe

aver effetti concludenti quando il governo si accingesse di battere a nostro riguardo la via della riparazione. E il governo, prefiggendosi tale compito di restaurazione morale e politica, dovrebbe anzitutto trarre energia dal riprovevole equivoco su cui riposa il partito croato opportunista di fronte al quesito dell'italiano in Dalmazia. Il governo provinciale dovrebbe, ciò che sarebbe suo obligo, far noto ai competenti fattori del governo centrale come la guerra che la maggioranza muove alla lingua italiana altro non sia che una manovra di partito (*prekidanja i žamor s desne*).... Il governo provinciale dovrebbe rapportare come i signori della maggioranza sieno i primi a rimproverarsi per la precipitata croatizzazione delle scuole e come in grazia alla stessa abbiamo un regresso spaventoso in linea intellettuale e di cultura. (*Žamor na desnici. — Bravo! s ljevice*). E quando il governo avesse la franchezza di fare un tanto e di aggiungere che senza la lingua e senza le scuole italiane il progresso morale del paese è letteralmente impossibile, non vi è dubbio che, persuaso della ragionevolezza di tutto ciò, il governo centrale prenderebbe, in questo riguardo, dei provvedimenti.

Il governo, d'altronde, agendo in questo modo, non esporrebbe ai signori di Vienna un nuovo stato di cose; epperò, in tale riguardo, il compito suo sarebbe facilitato. A Vienna si sa che la Dalmazia non perdette ancora le antiche sue caratteristiche; che la gentilezza della lingua e la genialità della coltura italiana non sono spente; che italiani sono i costumi di una parte non indifferente dei dalmati. A Vienna si sa come il potente alito d'italianità che sulle nostre marine spira, non sia certo dovuto alla burocrazia della quale, con tanto sdegno, fece cenno l'on. Cingria.

La burocrazia!... ma è questo ormai, date le condizioni del paese, un concetto vuoto assolutamente di senso ed inconcepibile sulle labbra di una persona così acuta, così colta, quale è l'on. Cingria! Io potrei forse comprendere come all'epoca che voi dite dei Rozner e dei Lapenna (*vremena Roznera i Lapenne*, come spesso scrive il *Narodni List*,) colle tendenze e cogli ideali loro potesse sussistere una casta nei pubblici dicasteri, quasi comandata, arcanita sostenitrice della vita italiana in provincia. Ma considerato che il potere è oggidì in mano di uomini che con voi complottarono in damo nostro; dove più in noi la forza di coordinare consimile casta, di imporla, di ridurla al voler nostro? (*Benissimo!*)

D'altronde, dato lo sviluppo che avee dato al croato, non potrebbe nemmeno dirsi che la burocrazia sia con noi per ignoranza dela lingua slava e per conseguente necessità di servirsi dell'italiano. Nel banchetto, cui alluse l'on. Cingria, certo due terzi degli intervenuti uscirono dalle vostre scuole croatizzate. Ebbene! se, in onta a ciò, essi in quel banchetto usarono l'italiano; ebbene! se in onta alle prenesse, la burocrazia, come dice l'on. Cingria, è con noi, ciò significa che l'elemento provinciale più intelligente è con noi e contro di voi! (*Benissimo!*) E di tale spontanea adesione noi siamo altamente onorati, più che noi saremmo se folle ignare venissero a darci il loro suffragio, per il fanatismo d'un prete o di un frate! (*Povladjivanja na ljevici. Prekidanje i nemir na desnici*).

Checchè possiate dire e fare, la maggioranza dell'intelligenza del paese fu e sempre sarà con noi e contro di voi! (*Bene s ljevice. Nemir i buka. Prosvjedi s desne. Povladjivanja i nemir na trjemovim*).

Podpredsjednik. (*zvoni*). Molim, zabranjeno je gospodi na trjemovim da odobravaju ili opazaka čine. Uznemiritelje biti ću prinuždeni da vanka pošaljem.

D.r Ghiglianovich. Non solo tutto ciò a Vienna è noto; ma si riconosce, in certo modo, che colla soppressione totale delle scuole italiane si rese un grave torto al paese; tanto è vero che per volontà ministeriale veniva finalmente esaudita la erezione di una scuola popolare con lingua d'insegnamento italiana a Spalato; tant'è vero che recentemente la Camera dei deputati esprimeva la risoluzione che la lingua italiana fosse obbligatoria nei preparandi provinciali e che a Spalato venisse attivato un ginnasio inferiore con lingua d'istruzione italiana. Queste

isoluzioni sono tanto più significati in quanto he nessuno dei deputati croati al parlamento rotestava contro le medesime...

Perich. Ja sam protiva tome digao svoj las.

D.r Ghiglianovich. Ed avendo il ministero accolta finalmente la domanda per la rezione d' una scuola popolare italiana a Spato, io nutro fiducia — pur di fronte alle minaccie dell' on. Cingria, che quella scuola non errà mai aperta; — io nutro fiducia, dicevo, he il governo saprà energicamente tutelare l' efcacia dei suoi deliberati, il proprio prestigio, a propria dignità. (*Bene!*)

Borcich: dà, ali kad je vlada bude plaćala, ali tu narod plaća.

D.r Ghiglianovich. A Vienna si sa noltre che un membro della maggioranza, non ospetto, come dissi, di speciali tenerezze per oi e fermo nelle sue idee slave, riconosceva ' accennato stato di cose.

Mi premeva addurre un tanto per rendere ttento sino da questo momento il governo provinciale, come noi di fronte all' accennato spirito i equità e convenienza del govervo centrale, ovremmo soltanto attribuire all' erroneità delle ue informazioni, la eventuale continuazione a nostro riguardo del deplorevolissimo attuale stato i cose! (*Bravo!*)

Nell' opera alla quale il governo dovrebbe ccingersi, una special cura andrebbe certo dedicata alla rigenerazione, anzi alla purificazione ei consigli scolastici distrettuali e del consiglio colastico provinciale.

È, infatti, in seno a questi dicasteri che i nemici nostri discutono, agitano, manipolano e deliberano in danno nostro ed in assenza di noi, che costituiamo tanta parte della coltura e dell' intelligenza provinciale.

Noi sappiamo che la costituzione dei consigli scolastici distrettuali e provinciale è regolata da determinate leggi; ma pur sappiamo che l' eccelso governo col'a sua influenza e coi tanti mezzi di cui dispone potrebbe far in modo che noi si abbia a tutela dei nostri diritti in tali consigli un' autorevole rappresentanza. E, non soltanto per tale tutela, ma pur anche dal punto di vista delle necessità di un controllo sull' azione di questi fattori, che finirono coll' avere un carattere esclusivamente politico, proteggendo i propri consenzienti politici, ad ogni costo, e nascondendo ogni colpa loro o mitigandola. (*Benissimo!*)

Il governo colle sue varie seguentisi nomine ha fatto del consiglio scolastico provinciale e dei consigli scolastici distrettuali una specie di fedecommesso di famiglia del partito croato. Ove si eccettui il periodo di servizio del consigliere aulico K.tschig, che poco avrebbe potuto anche fare, soprafatto com' era dal generale indirizzo governativo a noi fatale, noi non abbiamo mai avuto alla testa della autorità scolastica un uomo estraneo alle nostre sciagurate lotte politiche, un uomo sereno, compenetrato della altissima sua missione; ma sempre, invece, siamo stati funestati da un uomo di partito, apertamente di partito. Si è avuto un Danilo, il cui nome soltanto era un programma di battaglia contro l' elemento italiano della provincia, contro la lingua e la coltura italiana, indi un Solar...

(*Glasovi*: Bio je nadzornikom srednjih škola, a ne školskim izvjestiteljem).

D.r Ghiglianovich un Solar, appunto, ispettore delle scuole medie, che, per essere quasi ignaro della lingua italiana, essendo sloveno di tre cotte, era dominato dalle identiche tendenze; infine l' on. nostro collega cav. Vucovich, che, per poter entrare definitivamente nel *club* croato opportuniste, aveva pur necessità nell' intrapreso noviziato, e prima della tonsura, di addimostrare con tutto il fervore, di cui era capace, di essere compenetratissimo dell' articolo secondo del programma croato opportunista, (l' articolo primo parla ancora dell' annessione, se non lo sapete, onorevoli colleghi) dell' articolo secondo, dicevo, il quale esprime il con-

cetto della completa croatizzazione delle scuole provinciali. (*Veselost na ljevici. Prekidanja s desnice*).

Io credo d'interpretare il pensiero dell'intero partito, cui ho l'onore di appartenere, affermando che la nomina del barone Maroicich a referente presso il consiglio scolastico provinciale equivarrebbe ad un guanto di sfida a noi tutti lanciato. (*Vero!*)

Il partito, cui ho l'onore di appartenere, non potrebbe aver fiducia, infatti, per la direzione delle cose scolastiche in provincia, ove tendesi unicamente all'egemonia croata, in un funzionario, che in odio al partito autonomo, escogitò a Spalato di propria iniziativa — non potendo io ammettere, in questo riguardo, la solidarietà del governo provinciale — quel sistema di evasione nei reclami elettorali, che costituisce un *unicum* nelle pur sbalordicenti vicende elettorali della provincia. (*Bravissimo! sa ljevice*).

Altro è l'uomo che occorre nell'ambiente del consiglio scolastico provinciale.

Il difetto principale dei signori ispettori scolastici — alludo tanto agli ispettori distrettuali, quanto ai provinciali — consiste, a mio modo di vedere, in ciò che essi irresistibilmente partono da predisposizioni ottimiste in riguardo alle condizioni di tutti gli istituti croati della provincia, di tutti gli insegnanti e di tutti gli scolari croati; e che essi, per la loro fede politica, non possono far a meno di svincolarsi da consimili predisposizioni. Considerando essi questi istituti siccome altrettante fortificazioni del partito a cui appartengono — carne della loro carne — ed i maestri quali i più valorosi artiglieri del partito medesimo, ne consegue che ogni attacco agli uni e agli altri è quale uno strappo fatto al loro cuore. (*Vero!*)

Ne consegue, che essi considerano a priori quali volgari calunnie tutte le censure che vengono fatte a questi esseri tanto amati; ne consegue che, per grande amore, tutto ciò che in loro confronto si obbietta viene addormentato e blandito. (*Bravo!*)

È in grazia a questa fraternità di sentimenti e di aspirazioni che si tollera la continua agitazione dei maestri delle scuole pololari con violazione dei loro doveri e con danno della scuola. (*Benissimo!*)

É in grazia a ciò che si pensiona, con tutti gli onori possibili, il signor direttore Bulich, responsabile di un grave stato di cose; e che, anzi, non lo si sarebbe mai pensionato, se non gli fosse sopraggiunto il brutto quarto d'ora di un brindisi francese e della rinunzia telegrafica di far parte d'un giurì alla mostra pel millennio ungherese. (*Benissimo*).

Io dico ciò in risposta all'on. Bianchini, che, deplorando il pensionamento del direttore Bulich, affermò che un altro direttore di un ginnasio, a cui per un anno intero erano successi fatti simili a quelli occorsi al ginnasio di Spalato — la qual cosa non è vera — era stato traslocato in un posto migliore!

Io chiuderò il mio dire coll'esprimere all'eccelso governo la fervida preghiera affinchè prenda in seria considerazione i nostri più sacri diritti; affinchè si adoperi con energia e con amore onde la soave lingua italiana non sia violentemente eliminata dalla vita privata e pubblica della provincia. Un governo che agisse diversamente, disse bene l'on. Lubin, sarebbe responsabile di fronte alla storia! (*Benissimo!*)

Abbenchè l'on. Bianchini sostenga il contrario, noi siamo fermamente, profondamente convinti di ciò che diciamo e vogliamo. Se infatti, per inconcessa ipotesi, noi giovani possedessimo anche parte di quelle attitudini che, nella seduta di ieri sera, con tanta gentilezza, ci attribuiva l'on. Cingria, non vi è dubbio, che, scendendo nel campo avversario, grandi vantaggi avremmo facilmente ritratto e conforti e trionfi. Se preferimmo invece questi posti e se li preferiamo in onta alle brillanti prospettive che diversamente potremmo avere; se restiamo quì fermi, è certo, o signori, che la nostra parola è quella della convinzione profonda. (*Živo povladjivanje na ljevici. — Prekidanje, nemir*).

Podpredsjednik. Pita li tko rieč.

D.r Čingrija. Pitam ja.

Podpredsjednik. §. 45 našeg poslovnika, kaže, da se nesmije dvaput o istom predmetu govoriti, a predmet je jučerašnji.

D.r Čingrija. Ja tražim rieč za stvarni izpravak.

Podpredsjednik. To će biti poslje, kad se zatvori razprava.

D.r Čingrija. Ne, nakon govora koji se mene tiče.

Borčić. § 48 poslovnika vel : U svako doba dopušteno je pitat rieč za stvarni izpravak, za lični čin i za poziv na poslovnik.

Podpredsjednik. Obično se o tim stvarima dade rieč, kad je razprava zatvorena.

D.r Čingrija. Praksa ovog sabora je tome protivna.

Podpredsjednik. Drugčije ne bi vriedio propis §. 45 Na taj način može se govoriti deset puta. Ako je takova praksa dosad bila dopuštam i ja da govorite za stvarni izpravak.

D.r Čingrija. Toliko puta sam imenovan s one strane visoke kuće, pa je razložno, da odgovorim za lični čin i za stvarni ispravak.

Visoki Sabor dopustiće mi da ga malo na dulje pozabavim, nego bi mogao zahtijevati lični čin ili stvarni izpravak, i to zbog razloga, koji će svakome biti jasan, pošto su se s one strane visoke kuće nekako na me više obazreli, nego i zaslužujem.

Neka mi časni dr. Giljanović ne zamjeri, ako mu od srca rečem istinu. Kad bi ja imao smatrati današnji njegov govor nekim izrazom talijanske kulture, iskreno mu kažem, da bi jadan pojam o njoj učinio; jer tolikom strasti, tolikom žući napunjen je i prožet njegov današnji govor, da ja i moja stranka, moramo ga smatrati kano rukavicu bačenu; a mi smo čeljad koje ne odstupa. Kad je vi bacate, a mi je primamo. *(Odobravanje).*

Da susretnem navode časnog predgovornika, slijediću ga, koliko mi pamćenje dopušta, istim redom, kojim je on pošao.

On je rekao da je pitanje školskog proračuna jedno od bitnih interesa njegove stranke i to je istina. Mi smo, g.g. zastupnici, u tome podpuno složni. Ja znam da je pitanje školskog proračuna jedno od bitnih interesa vaše stranke.

Zašto? Zato, jer vi sredstvom pretresanja školskog proračuna činite vidjeti, mislim, bar onim koji naše stvarne okolnosti ne poznadu, da ovdje postoji nekakova talijanska narodnost, koje, kao što sam vam u više prigoda dokazao, u nas nema.

Pitanje školskoga proračuna za vas je od osobitog interesa, kao stranke, jer se vi time svake godine pred inostranim svijetom prikazujete: vidite, koja se nepravda čini talijanskom elementu u Dalmaciji; vidite, kako smo satrti, nemamo škola, nemamo ovo, nemamo ono, a ne sjećate se, da još imate mnogo više, nego bi vam pripadalo, premda ste, kao stranka, jedna mikroskopična manjina, a kao narodnost rekao sam da vas nema *(odobravanje).*

Častni predgovornik zamjerio je nama, da ne bismo mi ovako postupali, kako postupamo, nego da to činimo pod utiskom neke mlade stranke, koja se je pojavila i da ne izgubimo onaj *terrain*, koga smo stekli. Ali to nije logično da nam predbacujete, jer to nije tako; fakta svjedoče da je sve drugčije. Te stranke nije ni bilo, kad smo jednako tvrdili ono, što sam ja danas u ime moje stranke tvrdio. Vi kažete da su to neke maljušne ideje, kojim hoćemo da se uzdržimo u većini, a drugčije da bi vam popustili. Na kakovoj većini? Mi imamo većinu, kao politička stranka, a kao narodna, na čistu smo, jer druge narodnosti osim naše ovdje nema.

Ali koji je cilj jedne stranke, ako ne ovaj: Uzdržati većinu, ako je ima, a ako je nema dobiti ju. To je elementarna stvar. Za tim teži

svaka stranka. To nam predbacivati nije umjesno, a nije ni pametno.

Nego ostavimo taj red razmatranja i dogjimo na nešto, što ste vi opazili, da je megju nama, a čega hvala Bogu nema, to jest rasulo ili kako ste rekli talijanski: *sfascelo.* Ja ne vidim, da smo čeljad, koja se raspada kao politička stranka; mislim, na protiv, da smo dosta čvrsti i ako smo se, tekom vremena, u neke frakcije razdijelili; to je naravna stvar. Za to prigovor da sada ištemo, da se opet okupimo, nije umjestan. Ako mi ištemo da se okupimo, ne ištemo drugo, nego da opet sastavimo onu staru većinu, da se možemo uspješnije boriti proti vama, koji u zadnje vrijeme postadoste nešto smjeliji, nego ste bili, što se poglavito ima pripisati našoj neslozi. (*Odobravanje*). Ako mi to činimo, činimo što nam zdrav razum nalaže (*dobro!*) i ako Bog da, te se susretemo oni, koji smo nekoč skupa bili, na dojdućim izborima (glasovi: *hoćemo!*) tim će mi biti ispunjena jedna od najvećih želja, što ih u srcu gojim. (*Dobro!*)

Nego časni predgovornik dotaknuo se nečega, što mislim da nije bilo umjesno; izmegju ostalih stvari, rekao je, da kad bi vlada dala onu reparaciju, koju njegova stranka ima prava da zahtijeva, da ne samo što bi mi bili oštećeni, ali da nas nebi bilo. Mislim da oni u to ni sami ne vjeruju, da nas nebi bilo kao stranke. Ja ću mu na to odvratiti, da kad bi vlada vršila podpuno svoju dužnost i imala onaj pogled prema većini pučanstva, koga bi imala imati, da vas, gospodo, nebi bilo. Da nije naša nesreća bila, da nije zla sudbina hotjela, da smo se raskomadali u tri stranke, metnite ruku na prsi, pak mi recite: bili vas danas bilo? (*Odobravanje. Salvi: Bi*). Dakle ne mi, gospodo, imamo zahvaliti milosti vlade ako opstojimo, nego je to stvar vaša, ja vam je davam, jer vi imate sve zahvaliti birokraciji dalmatinskoj, na što se opet vraćam, pošto ste rekli da to nije istina, a tim ne htjedoh niti najmanje ikoga lično uvrijediti. Ali ako se vi, kao stranka, naslanjate na težnje te birokracije u boju, koji se vodi proti našemu jeziku, vi činite kao politička stranka dobro. Na vašem mjestu i ja bi možda to isto učinio. Ali nijekati da u birokraciji nije neprijatelj jezika našega, to se neda, jer svi čini svjedoče protivno, a neka su Dalmacija izmegju mene i Vas, dali govori istinu, ili ne, kad ovo tvrdim.

Sve leghe, koje su se u zadnje doba p[illegible] digle u našim gradovima imadu se pripisati b[illegible] rokraciji. (*Prigovaraju talijanaši*). Što se t[illegible] Dubrovnika, to očito tvrdim, jer znam koji [illegible] bili predlagatelji; ja znam kako se gradila, [illegible] Dubrovčani nebi onaki izum izmislili (*odobrav[illegible] nje*), da nije došla birokracija u pomoć; ne birokrati su rekli, da treba stvoriti legu i le[illegible] se stvorila!

Još smo bili prikoreni da mi nijesmo u[illegible] u ovaj sabor po našoj moći, nego pomoću a[illegible] strijske vlade. Gospodo moja, ko pozna hist[illegible] riju Dalmacije od posljednjih 40 godina, raz[illegible] mjeće da je to sasvim neosnovano; neću up[illegible] trijebiti drugi izraz, jer nebi bio parlamentar[illegible] već da to nema niti najmanjega temelja. Mi s[illegible] ovdje uljegli po našoj moći (*dobro!*) Ja, koji sam stario i moji drugovi još se sjećamo dobro, što u ono doba činilo i kako se proti nama postupa[illegible] kakove istrage vodile i naši ljudi godina i god[illegible] čamili u tamnici. A za što? Birokrati u o[illegible] doba bi izmislili da se nešto teško snuje pr[illegible] državi, reklo bi se panslavizam, kao sada Trstu i Istri (*burno odobravanje*) i bilo je d[illegible] sta. Ako ste čitali motivacije tršćanskih sudo[illegible] nedavno, tako se je u ono doba i u Dalma[illegible] radilo. Reklo bi se: ovdje je po srijedi pansl[illegible] vizam. Pošto u Beču panslavizam i rusizam zna[illegible] jednaku stvar, i kad se to reklo, birokrati imali slobodne ruke i progonili su nas. Malo malo opametio se ko se imao opametiti, i v[illegible] djelo se za čim težimo mi, a za čim težite vlada učinila račun i uvidjela je na što će d[illegible] i razumjela da mora računati s nekim ugled[illegible] na ogromni dio pučanstva. Taj ugled imala vlada u ono doba, kad nam je poslala staro[illegible] Fluka. Revni Fluk, koji je prilično poznav[illegible] položaj u Dalmaciji, jer je u njoj služio i [illegible] čovjek brkat, a nije se pustio da njemu b[illegible] baju u uši Lapena, Rosner i Alesani, pa i[illegible] kako je i njemu prkosila birokracija? Vi [illegible] bili onda djeca i ne ćete znati za famozn[illegible] Eluscega (*odobravanje*), kako je prkosio [illegible] vrijeme sinjskih izbora Fluku, zakonu, Bogu narodu (*živio!*), dok ga nisu poslali i oslob[illegible]

našu pokrajinu. A vi ste vikali da je mu-
ik. Jest, jer su ga poslali da muči našu
ću u Trstu i u Istri; jer smo čuli „dobre"
ove o njemu i s one strane (*tako je!*)

Časni predgovornik dotaknuo se još jednog
nja i rekao kako bi trajala još lijepa ona
na vremena, da nije Austrija god. 1859 iz-
bila Lombardiju i Mletačku. Moguće je da bi
ar na dulje pošla.

To je važno, što vi žalite to. Da mi ža-
o taku stvar, moglo bi se razumjeti, ali da vi
ite: (*Giljanović: Ne žalimo*). Da žalite vi....
uka na lievici. Glasovi: ne žalimo). Vi ćete
ustiti da razjasnim moju misao. Kad se je
ubila Lombardija i Mletačka, izgubilo se i va-
gospodstvo u Dalmaciji. Da vi žalite, što se
dinila Italija bilo bi protivno vašim i našim
eralnim načelima i u tom smo složni (*odo-
vanje*). Časni Giljanović rekao je: što bi bilo
što mi pitamo? To nebi bilo nego da nam
vratite, što nas ide. Budimo iskreni i govo-
o istinu jedan drugom u lice, pa mi recite:
imate li vi danas u razmjeru, da ste ono
niste, jedna osobita narodnost napram na-
, više nego mi? Ali najneumjesnije je ono
zivanje na Bosnu i Hercegovinu, gdje nam se
klo: ištite da ova talijanska kultura bude ov-
njegovana, jer sutra, ako se dogje da na-
j pokrajini budu pridružene, neka ovdje nagju
lan kulturni elemenat. Na to ću Vam, go-
oda, odgovoriti: ako bi ta koltura imala za
snu i Hercegovinu ove teške posljedice,
je za nas ima i ako bi joj donijela sve one
ke, kojima nas vi mučite u ime te talijanske
ture, tada je bolje za nas i za Bosnu i Her-
govinu da je ne bude.

Govorite da mi vodimo taj boj, taj rat proti
ij. jeziku s političkih razloga. Kano političkoj
anki, to je dozvoljeno i donekle opravdano,
u sličnim pitanjima ima se tu gledati i na
: da li je pravica na našoj strani, kao poli-
koj stranci, ili na vašoj. Ja mislim da je pra-
ca sasvim na našoj strani. Ako mi hoćemo da
ementarna obuka bude data u jeziku, koji je
ele pokrajine, jer je mučno naći Dalmatinca,
j nebi narodnim jezikom govorio, to, mislim,
ne zahtjevamo drugo, nego pravednu stvar.
Ovo, što vi pitate, nije pravedno. Promislite ma-
lo, imam li razloga ili ne, kad to tvrdim. Je li
taj kamen smutnje, koji se već preko 30 godina
provlači preko ovog sabora, drugo nego taj
blaženi talij. jezik? Vi, mjesto nam reći, da ra-
di prošlosti, da radi potrebe, jednog drugog
kulturnog jezika, ne diramo u taj jezik, nego da ga
učimo, u kom biste nas slučaju našli pripravne,
da idemo složno na toj stazi; ali vi govorite:
da hoćete u nekim školama talijansku obuku, a
za druge da popuštate. Ali na što bi to dovelo?
Mi vidimo na što dovodi to, da u gimnaziji nije
nam jedini jezik. Dovodi na to, da imamo u
pokrajini onu birokraciju, prema kojoj ja se u-
vijek žalim, jer da se ne odgaja u gimnazij
Zadarskoj, nebi je bilo. (*Tako je!*)

Dakle vi, kao osobe liberalne do najviše
skrajnosti (*smijeh*) priznaćete mi, jeli to fakt,
što ja mislim, da najviše činovnika, koji dogju
u pokrajinsku službu, jesu čeda gimnazije za-
darske, koja ragjaju onim plodom, što je sva-
kome poznat.

Nama je predbačeno bilo da mi živimo od
milosti vlade. To nije bilo umjesno reći; jer
to ne samo nije opravdano, nego ja bi se mo-
gao dotaknuti i jednog argumenta, ad hominem,
koji bi dokazao da vi donekle živite od te mi-
losti.

Neću se upustiti dalje u razlaganje zadar-
skih općinskih izbora, jer ovdje tomu nije mje-
sto, ali ipak na temelju uspjeha onih izbora, ja
govorim da živite od milosti vlade (*Žamor. O-
dobravanje*).

Vi ste žalili da su referenti školski bili
narodni ljudi. Vama je krivo što je naš drug
gosp. Vuković bio školski referent. Ja mislim,
da ste, prije žaljenja, imali promisliti ko je bio
Danilov prešasnik i našli bi tu Mery-a. On je
bio dobar za vas, ali ne za nas i kao većina
izvojštili smo, da ode u pensiju da nas ne
muči.

Ja znam da bi vam bio draži Mery da iz
groba izagje; ali to nije moguće; ako ne on,
bio bi vam drag i ko drugi, njemu sličan; ali
mislim da se to neće više dogoditi, da vlada,

poznavajući svoju dužnost, neće nikada do toga doći, da će tako važnu struku, kao što je javna obuka, dati u ruke čovjeku neprijatelju našega naroda, kako je slijedilo za zlatnih za vas, a za kobnih za nas vremena Roznera i Lapenne. (*Burno odobravanje na desnici*).

Podpredsjednik. Rieč ima g. zast. D.r Zaffron.

D.r Zaffron. Vis. sabore! Kako jučer tako i danas mi svi smo pod utiskom velikih i liepih govora, ali dopustite i meni, da u malo rieči iztaknem jednu svoju potrebu.

Govori častnog Smrkinića i djelomice Lubina usilovali su me, da uzmem rieč pri ovoj razpravi. Iztaknuti mi je, da ono, što je predložio častni Smrkinić, bio je predmet medju lokalnimi našimi faktori, da se učini korak, da bude ustanovljena gimnazija, koja je obstojala.

On nas je pretekao. Neka bude sretan i ja ću se djelomice pridružiti ovom predlogu, koji ne mogu u cielini usvojiti s razloga, što ću navesti. Što je naveo častni zastupnik za opravdati predlog, to smatram, da služi za taj predlog; ali omalovaženje sadašnjeg zavoda meni se čini, da nije bio dobar uzrok za iztaknuti sličan predlog. Kad se u Korčuli ukinula niža gimnazija, to je svakomu bilo žao, jer niža gimnazija je mnogo koristnija za mali grad, kako je naš, nego gradj. učiona. Mi svi bili smo složni u tom, da se odstrani taj korak vladin i u istinu ne samo naša občina već i ostale občine cielog kotara su se u tom sdružile, ali to je bilo uzalud. Gimnazija bila je ukinuta i druge gimnazije bile su ukinute, jer je takova struja vladala, koja nije bila prijateljica tih zavoda, naime pod ministrom D.r Stremajerom. Kod nas ustanovila se je gradj. učiona. Ja ne smatram opravdanom tvrdnju, da ta gradj. učiona nije imala uspjeh i da učitelji, koji su na toj gradj. učioni bili, nehotice zanemarili su svoju zadaću ili da bi se tu paradiralo s mladićima, koji ne bi bili pozvani da to čine. — Dobro je tu iztaknuo častni školski povjerenik ravnatelja i istodobno školskog nadzornika i drugo osoblje, a ja mogu nadodati, da tu ima vrstnih učiteljskih sila. Tu je Smrkinić, koji je položio izpit za srednje učione; Vuletić, koji je tako vriedan, da je premješten u Dubrovnik. Imamo starog kanonika Petrovića, koji je malo ne vas život posvetio nauci. Zato što se tiče sila i uspjeha meni se čini, da se nemože tomu prigovarati; jer i uspjeh se može konstatirati. Ja ću samo navesti, da je tamo bio učenik n. p. Gvozdenović, što je u Spljetu; vlada je našla, da je vriedan da bude smješten u ovoj pokrajini. — Tu je dalje Radica iz Beča, tu je Jeričević itd. — Dakle nije ukinuta ta škola, jer nije bilo uspjeha. Svatko je vidio, da bi bolje bilo, da se ostavi tu dolnja gimnazija.

Čim sam očitovao, da se ne u svemu nego u načelu sdružujem sa častnim Smrkinićem, iztaknuti ću još razloge, s kojih se može to tražiti. Kako i u Spljetu, tako i ja smatram da je ta niža gimnazija bila samo privremeno ukinuta i odkad je ukinuta ta škola — ima tomu preko 20 godina — svota od 12000 fior., koja je za nju bila ustanovljena u drž. proračunu, još i danas obstoji i od nje je vlada doprinašala 5500 fior. za ovu gradj. školu, koja sada obstoji. — Da bi ta škola bila koristna ne samo za cieli grad i za cieli kotar, to je očevidno. Mi imamo n. p. kod nas i priličnu sgradju, gdje je bila ta dolnja gimnazija prije smještena. Ekonomičke okolnosti našeg kotara tako su razvite i pučka naobrazba još je bolja, te imamo ufanja, da će ta gimnazija biti pohadjana. Naši mladići idu na gimnazije u Kotor, Dubrovnik, Spljet i Zadar; a ima ih više, koji pohadjaju i više škole, t. j. univerzu. — Ovi svi mladići došli bi lakše na našu gimnaziju. Ja se nesdružujem s predlogom častnog Smrkinića, da se ustanovi jedna gimnazija realka, već niža gimnazija. — Pošto pak strukovni tečaj, koji obstoji za dva obrta, t. j. kameno-tesarski i brodogradjevni, je od velike koristi, zato bi nadodao predlogu, da se uzdrži taj strukovni tečaj. Tako preporučam vis. kući, da izvoli primiti predlog g. Smrkinića sa mojim dodatkom, t. j. da se na mjesto gradj. učione ustanovi niža gimnazija i da ostane strukovni tečaj, koji obstoji.

Pošto sam član kot. škol. vieća dužnost mi je iztaknuti, da glede onoga, što je kazao častni Biankini, bio je on netočno obavješten, jer ono neodgovara istini, t. j. ono što se do-

odilo u škol. viećn u Blatu. U Blatu obstojalo e staro školsko vieće i izabrano je novo, člaovi kojega nisu se bili još sastali. Istina je, a su bili pozvani na uredovno djelovanje, ali ad su se imali sastati, predsjednik starog školkog vieća javio je, da je uložen utok proti onstituiranju toga vieća. Naravno kad je utok ložen, ne može početi uredovati ovo vieće i ato meni se čini, da je staro vieće redovito postupalo, ako je predsjednik pozvao to vieće i no učinilo onaj predlog i što je bilo potrebno shodno. Da je taj postupak smatran zakonitim, okazuje to, što je starija vlast imenovala onog, oji je bio predložen sa strane toga vieća.

Toliko sam našao da izpravim u ovom poslu.

Podpredsjednik. Ima rieč gosp. d.r Trojanović.

D.r Trojanović. Visoki Sabore!

U velikom uzburkanom oceanu, gdje se pojavljuju cikloni i tifoni, u oceanu, gdje i blaga išina zavlada, ja neznam, kako bih danas sa svojom ladjom zajedno i kako bih se spasao. Jučer smo čuli tako velikih i divnih govora, da h moramo usporediti s ciklonima i tifonima, a i mirnoćama oceana. Govorilo se vrlo liepo o svemu i svačemu, govorilo se s kulturnoga gledišta, govorilo se o teorijama, koje bi se mogle upoaviti na našu pučku školu; donielo se takodjer čitavih volumâ Pestalozzinih i Spenserovih knjiga, ali najmanje, čini mi se, govorilo se o pravim potrebama i o pravom zadatku pučke škole, da li ona odgovara i da li je baš onako udešena, kao što bismo s pravom morali zahtievati, obzirom na ogromne novce, koje na nju trošimo. Ja kažem, da i ako je prostrano i široko polje more, i ako se može u obćoj razpravi na sve strane jedriti s punim jedrima, da je i koristno i potrebno, da se mi osvrnemo na pravu našu školu, na pučku našu školu, u koju naš siromašni težak šalje svoju djecu, da nauče čitati, pisati i Bogu se moliti.

Ja ću se dakle, gospodo, poslije ovog kratkog uvoda, osvrnuti na pučke škole, osobito na škole, koje su u selima. Te škole po mom mišljenju zaslužuju osobitu pažnju, da budu podvrgnute kritici, kojoj ću ih ja danas podvrći. Ja sam obašao mnogo škola u zagorskim predjelima i ostao sam — da vam pravo kažem — poražen i veoma zabrinut za budućnost našeg mladjeg naraštaja; ostao sam poražen, kad sam se sjetio škola u Austriji Gornjoj i Dolnjoj, u Štajerskoj i Kranjskoj kako su iste udešene i kako se tu pametno novac troši. Na žalost, ja sam morao doći do zaključka, da velika većina školskih zgrada ne odgovara onomu, čemu bi trebalo da odgovara. To su vam uzke i jadne kućice; tu nema ni sjenke onih zahtjeva, koje zahtieva današnja higiena, tu nema ni svjetlosti, ni dosta zraka. Ja mislim, da mi se tomu neće moći nitko protiviti, jer to je istina, da djeca u velikom dielu tih škola, koje sam obašao, nemaju onoliko kubičnih metara zraka, koliko je svakomu potrebno. Plafoni su nizki, lokal nije prostran itd. U ova pomanjkanja, koja su vrlo važna i na koja se valja obazirati, ja sam opazio u školama na selima veliku nečistoću; vidio sam djecu razdrpanu, koja bi mogla interesirati samo umjetnika ili fabriku, gdje se prave figure od terakote. Vidio sam djecu na pola golu i u adamitičkom stanju, dok znam, da ima zakon, po kom djeca ne smiju doći u školu ni gola ni bosa. Opazio sam, da ima mnogo takovog mladog proletariata.

U tim školama na selu ja sam još nešto opazio, radi čega sam vrlo zabrinut. Opazio sam, da ćudoredno ponašanje djece nikako ne odgovara svrsi škole. Na žalost, mnogi i mnogi učitelji, izvršivši u školi propisanu im dužnost, izvan škole ne paze ni malo na svoju djecu; spomenuću slučaj, koji karakteriše ovo, o čemu govorim. U jednom zagorskom mjestu vidio sam jednog dana djecu, pošto su izašla iz škole, gdje su se bacala kamenjem na gniezdo lastavica, da ga sruše. A znate gdje je ono bilo? Na samoj katoličkoj crkvi. Učitelj je mirno tuda prolazio i gledao i gotovo sâm uživao, kako mu se djeca zabavljaju.

Dalje sam opazio i to, da djeca, koja navrše 6 godinu i koja prvi put stupe u školu, bivaju sva primljena. Učitelju je naravno naloženo, da djecu pregleda, da sakate, ćorave, hrome, glube itd. ne prima u školu. Ali ima i

drugih slučajeva, za koje učitelj nije kompetentan, nego treba da se obrati liečniku, a to je ono, što se ne radi. Naišao sam na slučaj, koji je na me učinio strašan utisak i koji je karakterističan. Naišao sam na jedno diete, koje je sjedilo pored ostale djece i izgledalo podpuno zdravo, ali su mu se druga djeca rugala. Zapitavši učitelja za uzrok tomu, rekao mi je, da diete nije talentirano. Pregledao sam to diete i znate, što sam našao? Ništa manje, nego da je to diete imalo jednu esencialnu paralizu.

Takovih žalostnih slučajevu ima i više, a ovo samo navodim kao žalostan primjer, i tim više akcentuiran, što je roditelj onog djeteta više puta bio nepravedno oglobljen, uzprkos liečničkoj svjedočbi.

Opazio sam u selima još dalje i to, da u mnogim stranama mješovite škole nemaju nikakva smisla. Ja doista nisam u načelu protiv mješovitih škola, ali sa gledišta liečničkoga treba da kažem, da ima u nekim mjestima, osobito u selu Kievu tako žalostnih slučajeva, da je to ciela tragedija. Vidjeti u selu, gdje je tercijarni hereditarni sifilis, žensko i mužko pomiešano, to je prava strahota. Istina, nemaju ta djeca na sebi znakova i otvorenih rana, kao drugi težaci, ali imadu dispoziciju, za tercijarni sifilis i ta djeca nesmiju biti pomiešana. A nije to samo u tom selu, već i drugdje u okolici kninskoj i po sjevernoj Dalmaciji. Takova dakle mješovita škola ne odgovara svojoj svrsi.

Još imam sasvim kratko nešto o pučkim školama napomenuti. Ja sam na žalost opazio, da se u školama mnogi i mnogi učitelji ne drže propisa i zakona, da se jezik ne nazivlje srbski ili hrvatski, nego ga nazivlju hrvatski, dok se kod svih srbskih učitelja na to tačno drži i kao groma se boje, da to ne prekorače, da ih tkogod ne denuncira.

Znam još za slučaj, da je u Dicmu jedan pop dogovorno s učiteljem prisiljavao pravoslavnu djecu, da s katoličkom mole molitvu katoličku. (**Žuro**: Nije istina!) Ja se, gospodo, ne ću baviti religioznim stvarima, jer mi je do toga malo stalo, ali držim, da je to žalostno, jer to čini veliki utisak na naš narod, i naša je dužnost, da ga sačuvamo od tih zaraza (**Žuro**: Vi ste rdjavo obaviešteni, gospodine moj; za njih dolazi pravoslavni kateketa svaki dan).

Da se okrenulo u politiku, to stoji, er u mnogim školama šire sami učitelji, ako ne javno, a to skrovito medju djecom ovakove katice, na kojima je napisano: Živio Starčević, prvak stranke prava, svaki čestit Hrvat njem će kliknut slava! (*Na krajnoj desnici:* Slava mu!). Nemam ništa protivna, molim. Ovo je bilo zvan škole. Ali, gospodo moja, kad se kroz te škole počne propoviedati ime srbskog prosvjetitelja sv. Save i kad se njegov dan hoće da proslavi djeci, da im se srdca oplemene za svetinjama srbskog naroda, onda se nadje denuncianata i srbski su učitelji progonjeni i prokleti. Ja sam to naveo samo s toga, da vam kažem, da budemo pravedni.

Ovoliko sam imao o pučkim školama, a kad dodje specialna debata, ja ću sve ovo, do potrebe, specialno na drugi način iztaknuti.

Pošto je u ovom Vis. Saboru bilo govora i o srednjim školama, moći ću i ja koju o njima progovoriti. Na žalost srbska stranka i srbski narod u Dalmaciji ne može biti zadovoljan, kako se poučava u srednjim školama, gdje su naši učitelji upravo progonjeni. Neka potvrdi moje rieči najžalostniji slučaj, što se dogodio u Dubrovniku, kad su naši djaci Srbi bili nepravedno iz gimnazije protjerani zato, što se nisu slagali s jednim profesorom, koji im je u brk kazao, da su Crnogorci lupeži, da iza busije gadjaju i t. d.

Uz posljedice tih progonstva bila je i ta, da je pravoslavni kateheta na gimnaziji bio prosto odpušten, bez da je proti njemu bila povedena ikakva formalna iztraga, premda je on sam to zahtievao, e da mu se dokaže, što je sagriešio. Ali ja znam, što je on sagriešio, a to je najbolje dokazala jedna visoko položena osoba na mjestništvu u Zadru, koja je, ako sam dobro obavješten, od muke skakala s fotelja, protiv neke izjave, što je naime pravoslavni parok g. Bučin u Dubrovniku kazao, da je Dubrovnik srbski grad. (**Korlaet**: Ne poznate ga vi!) Od onda je prošla ciela godina, a naša djeca srbska

ostala su bez katekete i to 12 učenika u gimnaziji, a 13 u preparandiji. Oni su jednom rieči, uslied takovog nepravednog postupka sa strane Vis. Vlade bili izvrgnuti ruglu.

Crkvena vlast u Kotoru je tražila, da se sistemizira mjesto kapelana u Dubrovniku, koji bi i vjeronauk predavao, dokazujući, kako je to nuždno u parohiji od 800 duša. Na to je namjestništvo obećalo, da će to mjesto biti sistemizirano, ali do danas nije toga izvršilo. Nego, učinilo se nešto drugo. Da se na neki način pokrije sve to pomanjkanje, stvorilo se mjesto putujućeg učitelja, što mi je sasvim smiešno, jer je isto valjda „zur Beförderung des Fremdenverkehrs" i u našim školama, i platilo mu se 300 f., dok mjesto kapelana nebi stajalo nego 300 f. kongrue i 150 f. nagrade, a ne bi dvaput na mjesec dolazio kao onaj inače čestiti učitelj „zur Beförderung des Fremdenverkehrs" nego bi predavao 100 sati kroz deset mjeseci.

S ove žalostne afere u gimnaziji Dubrovačkoj, ja prelazim da vidimo kako je na gimnaziju u Kotoru, gdje su počele makinacije kao u Dubrovniku i Spljetu. Tamo nam se šalju učitelji, koji nisu sposobni drugdje, a po gotovo koji nisu usposobljeni u predmetima, koje imaju predavati. Napr. Novak, usposobljeni profesor za tjelovježbu, predaje u našoj gimnaziji latinski, matematiku, grčki, zoologiju, srbski, ili kako on učenicima vazda dipli, hrvatski. Gospodo moja, taj vam je jedan čitavi enciklopedista!

Prije je bio u tom istom gimnaziju neki Peručić i Kamenarović, u jednu rieč sve Hrvati, dok je bilo i naših Srba prilično na razpoloženje, a na potvrdu mogu navesti, da je bilo Srba, koji nisu iz stanovitih razloga, i poglavito što su Srbi, bili primljeni ni u Dubrovniku, ni u Kotoru, a to su Milan Rešetar, Fabris, Subotić, Katić i možda još koji, usposobljeniji od jednog Novaka ili Peručića.

Po tom se evo vidi na neki način, da smo mi okrnuti i da se nekim nedozvoljenim sredstvima nastoji, da se mi ne možemo micati onako, kao što bi trebali, s toga proti tomu moramo da podignemo glas i protestiramo, jer mi u našim gimnazijama, koliko u Dubrovniku, toliko u Kotoru, ne ćemo nikada dopustiti, da nam se sinovi odradjaju.

Na završetku ovih mojih rieči imam i ja, da jednu progovorim o visokoj politici. Medju raznim govornicima jučer prohtjelo se takodjer jednomu, a to častnom zastupniku Mrkušiću, da u polemici s gospodom, koja s ove strane sjede, izreče neke rieči, koje ja kao zastupnik naroda srbskog, odlučno moram odbiti. On je u svojoj parlamentarnoj zdravici, da tako rečem, iza koje se moglo zapjevati, ako baš hoćete i koje „mnoga ljeta", kazao, da odkad se hrvatska trobojnica prošetala kroz Bosnu i Hercegovinu, da je tamo zavladala sloboda. A ja kažem, da to nije istina. Ne samo to, nego da kao Srbin žalim, da se ta trobojnica onako prošetala, kao što se prošetala. Ja to moram ovdje iztaknuti, jer me boli usred srdca, kad čujem te rieči, i kad se sjetim, koliko naš narod u Bosni i Hercegovini upravo sada strada radi propagande policajske, radi propagande na žalost hrvatske. Ja to moram dakle odbiti i odlučno protestirati, jer nam je svima živo u pameti, što se dogodilo s memorandumom Srba iz Bosne i Hercegovine; kao što žaliti moram što mi Srbi nijednog našeg lista nemamo u Bosni i Hercegovini, koji bi tu, ustuka radi, imao pristupa, dok je hrvatskim listovima otvoreno široko polje. Ja kažem, da je šteta i žalost, što se hrvatska zastava onako prošetala — i tim sam svršio.

Podpredsjednik. Rieč ima g. prof. Mrkušić.

Borčić. Pitam rieč za predlog.

Podpredsjednik. Rieč ima g. Borčić.

Borčić. Predlažem, da se razprava zatvori.

Podpredsjednik. Gospoda, koja pristaju na predlog, da se obća razprava zatvori, neka izvole ustati. (*Većina*). Razprava je zatvorena, a govorit će gospoda, koja su dosad upisana t. j. Mrkušić, Biankini, Ivčević Perić i d.r Salvi.

Sad ima rieč g. Mrkušić.

Mrkušić. Visoki Sabore!

Pošto je daroviti predgovornik, časni zastupnik D.r Giljanović na dugo i široko govorio o vanjskoj i nutrnjoj politici, o Lombardo Veneto, o Königratzu i tako dalje, spao je te se dotakao i Spljetske hrvatske gimnazije, učiteljskog osoblja i učenika i to ne doista da ih pohvali, jer to nisam niti očekivao, niti sam se mogao nadati. Kao član učiteljskog osoblja Spljetske gimnazije, dužan sam, da mu otvoreno i hladnokrvno nekoliko riječi odvratim.

Njegove me riječi nijesu ni najmanje začudile. Hrvatska gimnazija u Spljetu i njezino učiteljsko osoblje odavna su trn u oku stranci častnog predgovornika, te je proti istim u obilatoj mjeri izasulo u njihovom glasilu „il Dalmata" dosta osvada i prostačkih uvrijeda. Nu ni pô jada, da su se gospoda znala uzdržati u granicama pristojnosti; jok, sve što je prostačkih uvrijeda, sve je pisano proti učiteljskom osoblju Spljetske gimnazije; grdnje se naticale o prvenstvo sa potvorama, osvade sa psovkami. Nad gimnazijom Spljetskom odavna se crni oblaci nadvijali; neprijatelji uprli, da joj temelj podruju; udarac slijedio za udarcem; udarci nišanili najprije u glavu. I na žalost glava, dična glava, pogodjena pade, ali gimnazija hrvatska ostaje i ostati će, dok bude Hrvata, a jalovo će biti svako nastojanje neprijatelja, da ju sruše; otupiti će strijelice dušmanske, te će samo ostaviti crnu i sramotnu uspomenu tog nepatriotičnog nastojanja. Učiteljski sbor Spljetske gimnazije uvijek je bio svijestan svoje dužnosti i na svom mjestu; on, vršeći savjestno svoje dužnosti uvijek bez straha i okolišanja, težijaše jednom glavnom cilju, onome naime, da odgoji takovu mladež, od koje bi jednom postali dobri gragjani i pošteni rodoljubi, koji bi svoj jezik i svoj narod ljubili, a ne bi umnožili redove odmetnika. Ako se je dogodio onaj nemili slučaj, koji je učiteljskom osoblju zadao toliko gorkih časova, koji ga je usred srdca ranio, krivnju onog žalosnog dogagjaja neće nitko pametan svaliti na učiteljsko osoblje. Zar je kriviti težaka, ako mu koje zrno ne padne na plodno tlo, već ga vihar zanese i baci medju draču i korov?

Ljudi su da grieše, akoprem nam povjesnica pruža dosta primjera, da je višeputa i nevinost plakala, a krivac pobjedu slavio. Neću tim niti koga da branim, niti na koga da napadam, htjedoh samo kazati, kako je neumjesno i nerodoljubno pozlegjivati stare rane, dirati u osinjak, koji je toliko jada i žalosti zadao svakom pravom sinu ove zemlje. Kada susjedova kuća gori, meni nije mirno spavati; dapače, ako sam mu pravi brat, ako sebi želim dobra, nastojati ću, da mu u pomoć pritečem, a ne budem li mu mogao pružiti pomoći, barem ću se od toga čuvati, da mu veće žalosti ne zadadem.

Učiteljsko osoblje spljetske gimnazije nije nikad tražilo pohvale s one strane, s koje nije moglo naći nego zlobe, mržnje i potvore. Utjehe je ono nalazilo u mirnoj svojoj savjesti i u zadovoljstvu, koje mu isla pružaše u vršenju svoje dužnosti. Hrv. spljetska gimnazija i njezino rodoljubno učiteljsko osoblje znali su odoliti i drugim olujam, te će pomoću božjom znati ponosno i muževno odbiti svaki budući napadaj, svaku silu, koja će nepatriotično ciljati na to, da gimnaziji podruje temelj, da joj dobar glas ubije; a povjesnice će biti zadaća da prosudi, ko će zaslužiti žig sramote, a ko priznanje i pohvalu. Preko mene dakle opet učiteljsko osoblje Spljetske gimnazije otvoreno Vam kaže, da mu je prva briga bila, da odgoji dobre gragjane, zatim čestite rodoljube, koji će svoj jezik i svoj narod iskreno ljubiti i oko sreće istoga raditi. Ovo bijaše naša sveta dužnost, tu smo dužnost savjesno i vršili, ter ne žalimo truda, što smo u tu svrhu uložili. A gojim nadu, da nam častni D.r Giljanović to u grieh upisati neće, ter da neće htjeti da ni iz daleka dovede ono naše rodoljubno nastojanje u svezu sa onim nemilim dogogjajem u zavodu, jer bi to bilo koliko neumjesno, toliko opet, da se najblaže izrazim, smjelo i veoma škodljivo. Biti će možda i časni D.r Giljanović u svom kratkom vijeku imao nedaću ili recimo nesreću da izgubi kakovu parnicu u prilog koje bijaše uložio ne malo truda i nastojanja.

Nu tim nije časni D.r Giljanović malaksao u vršenju svoje dužnosti, niti je u ovom za njega nepovoljnom slučaju kriv, da se na ovom bijelom svijetu kolo sreće u okoli neprestano vrti. Najpametnije je gustom koprenom zastrti

no pitanje, jer samo onaj, koji vedri i oblači idi svačije srce i znade, smije li se možda da onaj, koga bi red bio da plače. — Mlaež je svakoga naroda uzdanica pak i naša.

U svom plemenitom zanosu, u mladenačkom aru svoje djevičanske, čiste ljubavi, ako slu-ajno kad-kad i prekorači granice stroge pri-tojnosti, mi ju zato odmah osuditi nećemo, niti d sebe odbiti; dapače će nam bolje srcu pri-asti. — Da naša omladina ne ćuti i ne osjeća lemenito i rodoljubivo, da bi se puštala zave-ti i iznaroditi, nju bi doista poštedile strijelice „Dalmatove"; nu mi se ponosimo, što je naša nladež znala odoliti svima kušnjama, znala pre-irati i od sebe ponosno odbiti svaku meku i abilo, te ostala sebi svoja. Takova mladež mo-a biti narodna uzdanica, pak zašto da se i ml akovom omladinom ne ponosimo?

Nu dva su pojava žalosna, koja iz svega ovoga na površinu iskaču; dvije su stvari, koje kao rodoljub i nastavnik moram iskreno žaliti; prvo je to, što je nesretna naša bratska borba zadala toliko smjelosti protivnicim, da u svojim alijanskim listovima onako prostački napadaju sve, što hrvatskim duhom diše; a drugo je, što se vlasni činbenici nijesu još odvažili, da zapriječe onaku sramotnu pisaniju, koja donekle smeta napretku mladeži, a stvara neprilika učiteljskom osoblju. — Bog je spor, kaže naš narod, ali dostižan, s toga gojimo tvrdu nadu da će za svakoga svanuti crni petak, a tada niko neće moći svaliti na drugoga zle posljedice, jer je svatko svojoj sreći kovač.

Megjuto će rodoljubno učiteljsko osoblje Spljetske gimnazije orati upravo naprijed kao do sada, ne osvrćući se na klipove, koji mu se sa strane stavljati budu, te će povjerenu mu mladež u čisto narodnom duhu odgajati, da postane dostojna svojih predja, koji su za dom i prijestolje na potoke prolijevali svoju krv u svim crnim danima naše domaće povijesti. I ovo će biti jedini odgovor, koji će učiteljsko osoblje spljetske gimnazije dati prostačkim napadajima onih, koji hoće, da u ovoj hrvatskoj zemlji neposijani niču, kao kukolj megju pšenicom. I tim sam sa častnim zastupnikom D.rom Giljanovićem gotov.

Podpredsjenik. Prekidam sjednicu, koju ćemo nastaviti sutra u 6 sati na večer.

(Svršetak u 9 sati 20 čas. na večer).

VII. Sjednica dneva 10 Veljače 1897.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika šeste sjednice. — Navještenje molbenica. — Upiti na Vladu. — Nastavak razprave i glasovanje proračuna za god 1897 zemaljske učionske zaklade.*

(*Sjednica nastaje u 6 s. 17 čas. na večer*).

Predsjedava: podpredsjednik **D.r Radoslav Kvekić**.

Tajnici: *D.r Ante Trumbić i Gjuro Vukotić*.

Vladini povjerenici i izvjestitelji: ces. kr. namjestničtveni podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. kr. dvorski savjetnik **Dragutin-Maria Truxa**; c. kr. namjestništveni savjetnik **Nikola Nardelli**; c. kr. pokrajinski školski nadzornik **Josip** vitez **Peričić**; c. kr. kotarski povjerenik **Lavoslav Golf**.

Podpredsjednik (*zvoni*): U zakonitom smo broju. Otvorena je sjednica. Molim g. tajnika dr. Trumbića, da ivoli pročitati zapisnik jučerašnje sjednice.

Tajnik d.r Trumbić čita zapisnik VI. sjednice.

Podpredsjednik. Ima li tko što opaziti zapisniku? — Nitko. — Gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. (*Većina*). Zapisnik je odobren.

Imam čast naviestiti Vis. Saboru, da se konstituirao odbor za pregledanje osnove o ribanju u unutrašnjim vodama, izabravši predsjednikom g. Kulišića, a izvjestiteljem g. viteza Vukovića.

Prispjele su tri molbe. Molim g. tajnika, da im izvoli naviestiti sadržaj.

Tajnik dr. Trumbić (*čita*):

Br. 124, Gjura Bersicza, bivšeg bolničara kod Zadarske Bolnice, za pripomoć; Br. 126, Dinka Ljubića, umirovljenog pučkog učitelja, za uračunanje u službu i one četiri godine, koje je sproveo u Primoštenu.

Podpredsjednik. Ove će molbe biti predane dotičnom odboru. — Primio sam dva upita. Prvi je od g. zast. Vukotića. Molim, da ga izvoli pročitati.

Vukotić (*čita*):

Upit na Vladu Njevovog Veličanstva.

Ušljed poplave, kakvu sadašnji pas ljudi u Boki ne pamti i koja se je zbila na 9 novembra prošle godine, postradala je cijela Boka Kotorska, na način, da u nekim mjestima siromašni težaci pretrpili su na hiljade fiorina štete, a neki i sasvim propali.

Osim toga putovi državni, općinski i seocki znatno su bili oštećeni, da nije moguće bez opasnosti ni ljudim ni stoki preko istih prolaziti. Potoci i rijeke, navlastito Reževska u općini Paštrovskoj, napunili su sovrnjom svoja korita i razgranali se put stojnih kuća, brašnenih mlina i obragjivih zemalja tako, da sada prijeti velika opasnost ušljed najmanje poplave i onom imanju, do kojega poplava nije doprla. Osim neprocjenjivih šteta, nanešenih narodu na nepokretnim dobrima, poplava je lišila težaka ljetine, koja se iznimno, kao pred nekim čudom, bješe u obilnom rodu prikazala.

Polja: Grbaljsko, Krtoljsko, Tivacko, Budvansko i neka u općinama: Ercegnovova, Risna i Paštrovića, na kojima se u ono doba kukuruz nalazio, ležala su više dana pod vodom, dok je zemlja nije sasvim upila. — Kukuruz, koji su tezaci nakon dvadeset dana sa polja

pokupili, bio je većim dijelom proklicao i sagnjio, tako da se ni za hranu stoke ne može upotrebiti.

Plod maslina, koji je takodjer obilat bio, voda je ubestrv odnijela, a samo ono malo, što se je na stablima vjetru održalo, težak je mogao spasiti.

Pošto se ušljed napomenutih elementarnih šteta narod u Boki nalazi u velikoj oskudici; pošto su na više mjesta potrebite bez oklijevanja radnje, da se spasi od budućih poplava ono, što je neoštećeno ostalo; pošto su općine siromašne, te od svojih srestava nijesu u stanju doskočiti prijekoj potrebi naroda, potpisani imaju čast upitati Visoku Vladu:

I. Hoće li što skorije priteći u pomoć stanovnicima Boke, te su postradali od pošljednje poplave i koji se sad nalaze u oskudici?

II. Namjerava li udijeliti izvanrednih pripomoći, da se kroz ovu godinu izvrše najpotrebitije radnje na rijekama, potocima i občinskim putovima u Boki Kotorskoj?

Gjuro Vukotić — J. Kulišić — Kamenarović V. Simić — Dr Kvekić — D.r Pugliesi — D.r V. Trojanović.

Podpredsjdnik. Druga je interpelacija gosp. zast. Kulišića i drug.

Molim ga, da je izvoli pročitati.

Kulišić (*čita*):

Interpelacija.

U saborskoj sjednici 22 oktobra, današnji interpelant imao je čast upitati Visoku Vladu Njegova Veličanstva:

1. Jeli c. k. Vladi poznato da pri rubačinam za državne danjke i poreze, kao i za šumske globe i odštete u Dalmaciji, postupa se sasvijem protivno naredbama §. 2 Zakona 10 junija 1887 br 74;

2. Misli li c. k. Vlada taj postupak strogo zapriječiti i ozbiljno i što skorije pozvati dotične podložne vlasti na vršenje spomenutog zakona, a osobito na sadržaj § 2, na svu njihovu odgovornost.

Upit oslanjao se je na to, što uzprkos postojanja spomenutog zakona, dalo se je mnogo slučajeva da u ovršnome postupku za utjeravanje danjaka i šumskih globa i odšteta, oduzimali su se narodu predmeti koje §. 2 točka 1. rečenog zakona zabranjuje, kao odjeće, postelje, pranja, huhinjske sprave itd., kao i one, kojih takodjer u smislu tačke 3 istog paragrafa nije dopušteno rubanje, a to krave muzarice, ili, po izboru dužnika dvije koze, ili tri ovce itd., a točka 5 zabranjuje rubanje zanatlijskog alata i t. d.

Temeljio se je upit i na to, što pri razpravljanju ovoga zakona u carevinskom Vijeću, u sjednici 5 oktobra 1886, Vladin Prestavnik svečano je izjavio da će njegove ustanove, sadržane u §. 2., biti mjerodavne i za ovršni postupak kojim se utjeravaju danjci, porezi i ostali javni nameti, a to s razloga što naputak o tome postupku, izdan po ministarstvu financije dne 4 marta 1878 br. 2702, izrječno se poziva na ustanove gragjanskog postupnika.

I u zadnjem zasjedanju carevinskog Vijeća ovo je pravilo bilo sa vladinog stola potvrgjeno.

Za tim rečeni upit napominje slučajeve kako se kod nas u Dalmaciji povrijegjuju zakonske predrečene ustanove, te rubačinama za poreze i silne šumske globe itd. odnosi se narodu i sve ono što zakon zabranjuje.

Na taj upit c. k. vladin povjerenik u sušljednoj saborskoj sjednici 25 oktobra 1890 odgovorio je: "da financijalnoj pokrajinskoj Vla-"sti nije prispjela nikakva tužba, da njezini or-"gani postupaju pri rubačinama protivno posto-"jećim zakonskim propisim; no, svakako Vlada "neće učiniti smanje da upeli dotičnim podlož-"nim vlastim, da se strogo drže zakona, te će "u protivnome slučaju najozbiljnije postupati proti "dotičnim organima".

Ali, na žalost, od onda danas prekršivanje zakona, nije prestalo nit' prestaje, nego od dana na dan sve to veći prestupci se ponavljaju, na golemu škodu siromašnijeg dijela pučanstva. A da se nebi prigovorila oskudica konkretnih čina, interpelant podkrijepiće svoje navode sa nečim od onog što se je baš ove godine dogodilo, čulo i vidilo u općini Vrličkoj, i što je silno potreslo sveopće rodoljubne i čovjekoljubne osjećaje svega stanovništva, a to uprav pri ovrhama vogjenim od strane izvršiteljnih organa političkoj vlasti podložnih.

Iliji Marčetiću pok. Damjana iz Koljana, neimajuć nikakva blaga, odnešeno je za šumske globe nešto malo žita, što je on i djeca isprosio i u kući imao, a sad i on djeca skapaju od gladi.

Anti Duvnjaku pok. Marka rečenom Bekiću iz Matkovina, zapečaćena su kućna vrata dok je on bio odsutan, tako da kad se je povratio nije mogao, jer nije smjeo, u kuću ući, i na taj način zapljenjeno mu je što je god u kući bilo, za šumsku globu. U kući je bilo i duhana, koji je ovaj jadnik sa dozvolom sadio, pobrao i sušio i za predaju pripravljao. Dok mu kuću oslobodiše, u kojoj nije bilo do nešto malo žita, odnesoše mu žito, a duhan sagnjio i propao, jer bijahu kiševita vremena.

Tri rogjaka Vujašina iz Otišića, osugjena od c. k. poglavarstva po 5 for. globe svaki, radi toga što otragu nekoliko godina, prilikom neke bolesti, ne pokriše gjubrišta, jer drugo što nije im se moglo naći, pošto živu u posve oskudnom stanju, ovršnici porubaše im dvije haljine i jednu modrinu (suknju) sa njihovih žena.

Pavla Vujasina p. Ilije, takodjer iz Otišića, porobiše isto za 5 for. globe za gjubrove. Zaplijeniše mu rubaći dvije *jedine* koze. Taj puki siromah, da mu ove raniteljice njegove djece ne propanu, tu, na oči rubača, proda jednu, plati globu i troške i tako spasi drugu.

Stojan Djedović pok. Pilipa iz Garijaka, puki prosjak, izdržavan po cijelu zimu on i nejaka djeca iz sredstava javne dobrotvornosti, zaplijeniše mu sve što je izprosio, za šumske globe.

Baturina Ante iz Maovica, takogjer prosjak, kog Općina i porodicu njegovu izdržava iz dobrotvornih srestava, kao i Djedovića, što je interpelant kao načelnik Vrlički u stanju sa dokumentima dokazati, porobljen je za šumske globe i odnešeno mu jedino kezme, koje je izprosio i hranio da se na Božić on i djeca omrse i pokrijepe se.

Jurić Grgić Ante Mihin iz Kijeva ima ženu i troje nejake djece. Najstarijem djetetu stopro je 12 godina. Sve što posjeduje, to je jedna kokoš! On, žena i djeca, cijelo ljeto tumaraše po polju i kupiše klasje po strništima i guvnama. Tako nakupiše 5—6 malih kvartica svakakva žita glodkog. I ovaj pusti nevoljnik porobljen je za šumsku globa i troške ovršne su for. 6·20. Odnešeno mu je žito i ostavljeno, što je najgorega bilo, tri sama varićaka za hranu petero kutnje gladom boreće se čeljadi.

Mihi Juriću iz Kieva, koji ima majku slijepu i koju rubači nagjoše u kući na umoru, odnesoše ipak šest kvartica kukuruza za 6 forinta globe šumske. To je žito sestra Jurićeva isprosila!

Dva sinčića pok. Pilipa Bokuna iz Koljana, sirote su bez oca i majke. Starijem je 12 godina. Sve što su imali, te je nekoliko tučica, koje su polegli da dobiju koru hljeba. Uz to imali su jednu bedevijicu, na kojoj dogonili bi drva za ogrijev. Stric njihov dužan za šumsku globu, a pošto taj stric nigdi ništa na svijetu nema, porobiše za njegov dug onu jedinu bedeviju nedužnih sinovaca. Tu bedeviju rubači vodjahu od nemila do nedraga, dok je u večer kasno, gladnu i izmorenu, strpaše u staju Tome Marianovića. Pošto su ova djeca doletjela u Vrliku i uzalud plakala i prosila da im se bedevija odpusti, da oni nijesu ništa dužni, bješe na pošljetku prisiljeni prodati tuke da odkupe bedeviju. Ali šta će se dogoditi? Bedevija, mučeći se od gladi, zapela o konop u staji, izmrcvarila se i crkla, a djeca kad dogjoše da je odkupe, nagjoše i to jedino svoje živinče mrtvo!

Jurić Ćivro Mijo p. Mije iz Kieva ima slijepu i bolesnu prestaru majku, slijepu i bolesnu sestru i boležljiva dva brata. Ova nesretna porodica zaslužuje najvećeg milosrgja, pošto je preuboga, ne samo, nego je žrtva one žalosne kužne bolesti „škrljeva", od koje živo meso od ljuckog tijela odpada. Baš od te bolesti oslijepiše majka i sestra Mihina. Te dvije slijepice jedan od braće vodi u prošnju. Obijaju tugja vratu, dražeć tugje pse na istrošene kosti svoje. Tako izprosiše kroz cijelo ljeto do 8 kvartica svakakvog žita. Dogjoše rubači i pokupiše sve, pa i jedino prasešce, što u kući nagjoše, i tako ovu bijednu kuću, već prepunu jada i čemera, opustošiše, a to za 7 for. šumske globe.

Iliji i Antoniji Totiću p. Josipa i Šimunu Škalicu Jokinu iz Mavica, dogjoše rubači u njihove kuće, *u gluho doba noći*, i ne našavši ništa živa kod ove nevoljne čeljadi, pokupiše nešto kukavog mesa, što im se povrh ognjišta sušilo, i to meso, s kojim bi se oni i sirotna pilež kad i kad omrsili, bje odnešeno i na dražbu bud za što prodano za šumske globe.

Ovakih i sličnih slučajeva, imalo se je na pretek i ove godine vidjeti i slušati u krajini Vrličkoj, pri ljetošnjem utjeravanju šumskih globa i ostalih raznovrsnih javnih danjaka i dogovina. Vidjelo se je i to, gdje se sa ženskih tjelesa skidaju sadaci i plijene za globe i danjke. A nije ni misliti da se jednako nije postupalo i po drugim kojim općinama naše pokrajine.

Ko žive u narodu i očima gleda ovako žalosne prizore, taj samo može podpuno pojmiti koje muke podnosi siromašni narod usljed onakog postupanja. Uzalud prosvjedi, uzalud isticanje vidljivog skrajnjeg ubožtva, uzalud plač i naricanje.

Kroz toliko mukâ i onog dijela pučanstva, koji o prosjačkom štapu žive, a to osobito pri utjeravanju šumskih globa, doznalo se još nešto o postupku dotičnih političkih oblasti u ovom vazda žalosnom predmetu.

U svoje vrijeme izdane su bile mnoge svjedočbe siromaštva za sve one koji živu u oskudnom stanju. Te svjedočbe ovršitelja podkrijepiše svojom potvrdom parohijalni Uredi i Općinska Vlast. Tako je zakonito dokazano ubožtvo dužnika. Po tim svjedočbama imale su se izbrisati dotične globe i preobratiti iste u zatvor, ili u korisne radnje. Megju takim, bili su bez sumnje i ovi slučajevi navedeni u ovoj interpelaciji. Ali te svjedočbe ovršioca poreznog ureda, ureda parohijalnog i općinskog zastupstva, nijesu vjerodostojne! Šalju se u nekim mjestim c. k. Žandarmariji, u drugim c. k. Nadlugaru na reviziju i iztraživanje. Lugari, poznati ljudi, mekana srca i duševni, pobijaju izjave ovršitelja, paroha i Općine. Žandari kako im ko kaže, onako i pišu, jer drugčije ne mogu, i tako ovršitelj, paroh i Općina lagali su, a siromasi koji umiru od glada postaju imućni i mogu platiti udarene globe, te se i nadalje progone načinom navedenim! U tome pak dotični ovršioci, pretrpani sa dekretima, strogim naredbama i prijetnjama od strane predpostavljene vlasti, ulažu svu djelatnost i strogost, nezakonitu i nečovječnu — *„per dare buoni risultati e per fare buona figura"*, ma koliko tu strogost ljuto osjetio bijedni siromašni narod!

Po ovome vidjeti je koliko veće povjerenje daje se prostome lugaru na službi općine i c. k. žandara, nego li izjavi parohijalnoj; vidi se takogjer da nije niti najmanje prestala, dapače jošt većma se razprostranila i veći obseg zauzela ona kontrola c. k. Žandarmarije, a sad i prostih lugara, nad djelovanjem općinske vlasti, proti čega više puta podigao se je glas u ovom Visokom Saboru, i što stoji u diametralnom protuslovlju sa izjavama Vladina Povjerenika u Saborskim sjednicam 18 Decembra 1887 i 4 Novembra 1890.

Koliko god daklen ovršni postupak o komu je govor u najvećoj je oprjeci sa postojećim zakonskim odredbam i golemog jada zadaje siromašnom dijelu naroda, toliko opet i istim postupanjem povrijegjeno je dužno povjerenje prema parohijalnim svjedočbam, kao što takogjer vrijegja u očima naroda ugled, dostojanstvo i ustavnost Općinskih Prestavništva, u ovom slučaju pak na svu neopisivu štetu i ža-

žalost najubožnijeg i najnesretnijeg dijela naroda!

Reklo se je više puta, kako zakon hoće da podanik plaća što mu se nameće, ali zakon neće da se neimućnome oduzme i ono što je njemu nužno za prehranu svoju i svojih domaćih.

Uvjerenjem da je Visoka Vlada obuzeta ovim humanitarnim načelima, i obraćajući na najozbiljniji način njezinu pažnju na sve navedeno, nastaje sveta i neodkloniva dužnost narodnom prestavniku zapitati Visoku Vladu Njegova Veličanstva:

1. Jeli Visokoj Vladi poznato, kako se u Općini Vrličkoj i po drugim Općinam, pri ovršnom postupku za javne denjke, šumske globe i odštete i ostale globe i namete postupa i sada u potpunoj oprjeci za naredbam zakona 10 Junija 1887 i proti svakog načela čovječnosti i čovjekoljubja?

2. Misli li Visoka Vlada izdati najskorije' najstrožije i najpotpunije naredbe i naputke dotičnim podložnim Vlastima, eda se udesi jedan postupak suglasan sa pomenutim načelima i izrječitim odredbam zakona 10 Junija 1887?

3. Jeli poznato Visokoj Vladi da se u postupku ovršnom prethodno istražuje, srestvom lugara i c. k. žandara, vjerojatnost Parohijalnih i Općinskih svjedočaba o oskudnosti dotičnih dužnika šumskih globa?

4. Misli li c. k. Vlada zabraniti to istraživanje i kontrolisanje vrijegjajuće pred narodom čast i ugled parohijalnih ureda; čast, ugled i dostojanstvo Općina i općinske autonomije; a to sve došljedno izjavama Vladina Povjerenika u Saborskim sjednicam 18 Decembra 1887 i 4 Novembra 1890?

U Zadru, 10 februara 1897.

Kulišić — Vukotić — D.r Pugliesi — Kamenarović — Vlad. Simić — D.r Trojanović — D.r Kvekić.

Podpredsjednik. Gosp. namjestništven podpredsjednik Plem. Pavić ima rieč.

Vlad. povj. Pavić. Na ove upite ja ći imati čast odgovoriti u jednoj od dojdućih sjednica.

Podpredsjednik. Nastavlja se obća razprava o školskom proračunu za g. 1897. Slobodan sam zamoliti gospodu govornike, da se što više u svojim govorima ograniče i u kratko svoje navode izreku, jer smo već dosta izdangubili, a ja svakako namjeravam večeras produljiti sjednicu, dok ne bude ovaj predme izcrpljen.

G. izvjestitelj Zemaljskog Odbora Korlae ima rieč.

Korlaet. Prije nego se predje na posebno pretresanje školskog proračuna, moram upozoriti Visoki Sabor, na neke pogrješke, koje su se tu uvukle.

Prije svega izvješće, kojim Zemaljski Odbor prati taj proračun, nema nositi nadnevak prosinca 1896, nego 24. siečnja 1897, a to zato, što Zem. Odboru nije bio proračun dostavljen, nego na 23. siečnja, a sutra dan, kad je stigao presvietli g. predsjednik iz Beča, držala se je sjednica, u kojoj se o njem pretresalo.

U istom izvješću stoji: „Zemaljski Odbor predlaže, da se od ukupnog iznosa odbije paušalno 18·000 for., te u ukupni trošak uvrsti f. 428·138. Po taj način manjak, što se ima pokriti doprineskom iz Zemaljske Zaklade, iznosit će 224·582. f.“ Prema tomu trebalo je takodjer u potrebštini popraviti ovaj iznos i nadodati sliedeće: Od ukupne svote potrebštine od

	446·138.
treba odbiti paušalno	18·000.
Prava dakle potrebština iznosi .	428·138.
Po tom doprinesak Zem. Zakl. od f.	242·582.
odbiv rečenih . . . . . . „	18·000.
pada na . . . . f.	224·582.

Na strani 259 u stavci, u kojoj se govori česa zavisi ta veća potrebština, treba izpu- i rieči: „talijanske škole u Spljetu“ (*Prigovanje na lievici).* Pustite me, neka rečem. Ovo ovdje umetnulo neoprezno, niti je smjelo jati, budući da s dopisom pokrajinskog škol- og vieća, kojim je proračun dostavljen i koji si nadnevak 23 siečnja 1897. br. 223., stoji nedju ostalog ovo (*čita*):

„Što se tiče uvrštenja potrebštine za ta- nsku pučku učionicu u Spljetu u isti prora- n, u smislu amošnjeg dopisa dne 7 t. mj. broj 63, ima se čast primietiti, da ovo pitanje još i kod c. kr. ministarstva za bogoštovje i na- vu, te da će se pišući naknadno konačno o n izjaviti, iza kako bude prispjela dotična od- a ministarstva“.

O ovoj školi i o nadnevku, učinjena je o- zka na izvješću, kojim se prati pokrajinski pro- čun, i koje ste već, gospodo, imali primiti; pošto još nije dotiskano, dostavit će vam se oz ova dva dana.

Podpredsjednik. Rieč ima gosp. zast. rić.

Perić. Visoki Sabore! Ja ću kao prvi, ji uzimam rieč poslije opomene častnog na- g podpredsjednika, izjaviti mu, kako ću na- jati, da se odazovem njegovoj želji, jer zbi- *proximus ardet Ucalegon*, te je i zbilja vrie- , da se ova razprava jedanput dovrši.

Prije nego predjem na ono, što me pota- , da uzmem rieč o ovoj razpravi, neka mi de dozvoljeno, da učinim nekoliko opazaka. žem nekoliko, jer, gospodo, kad bi se ja ho- osvrnuti na sve ono, što je s one strane etovano po stoti put u ovoj Visoki kući i što već, držim, i vrabci na krovu ovog dvora učili na pamet (*D.r Salvi: I vaše!*), onda bi se dogodilo isto kao i drvaru Theokritovu. šao čovjek u dubravu i našao toliko obilje va, da nije znao, gdje bi počeo sjeći, te vra- se kući praznih ruku. (*Veselost*).

Od godine na godinu, od zasjedanja do sjedanja pri ovom se proračunu naše učion- ske zaklade razvije duga i duga razprava, koja, gospodo, kad bi se okretala u svojoj naravnoj kolotečini, to bi bio znak, da smo svi proniknuti ozbiljnošća i odgovornošću, koju na se uzimamo, kad glasujemo za ovu ogromnu svotu po naš narod. Trebalo bi da svi tražimo kako će se ta ogromna svota, kako će se taj krvavi znoj našeg naroda uložili onako, kako će mu s vremenom obilnu kamatu donieti, kako ćemo našu pučku obuku prema našim okolovštinama, prema današnjim vremenima i našim odnošajima udesiti. Jer, gospodo, nije se varati; današnji je sistem pučke obuke dobar za neke pokrajine, ali za našu, ne; jer nije udešen onako, kako bi se imao udesiti prema našim okolnostima. Mi imamo danas istem, kao i ostale pokrajine u našoj monarkiji. A, gospodo, kažite mi, jesmo li mi na istom stepenu blagostanja i razvitka, kao i ostali njezini narodi? Možemo li se mi usporediti s Českom, Moravskom, Gornjom i Dolnjom Austrijom? Ja mislim da nemožemo, pak trebalo bi da se naša pučka obuka uredi prama našim prilikam. Je li moguće da jedan isti kaput bude za svačija pleća? Kaput treba krojiti prema plećima pojedinaca.

Ovo bi bilo glavno pitanje, kojim bi se mi imali u ovoj razpravi baviti, a ne tricama i kučinama, koje nam s talijanaške strane dolaze, da ne možemo o ozbiljnim stvarima razpravljati (*Na lievici: Oho! Prigovaranje*). Mene to ne plaši, a da metnete još svih pet vokala, ja vas se ne bojim. (*Smieh. Trigari: Ajde, pope, zbogom!*)

Kad bi to bio slučaj, gospodo, da se mi bavimo s onim, čim bit se imali pri ovoj točki, tada bi ja rekao: Bogom prosto i tri sto puta prosto i trud i muka i vrieme i novac, koji trošimo. Ovo je točka, gospodo, od koje nema važnije, a nemože je ni biti od svih predmeta, koje ovdje razpravljamo, jer se radi o školi, a škola je podloga prosvjete, a prosvjeta uvjet je blagostanju koli moralnog toli i materijalnog.

Ali na žalost kod nas biva drugčije: Spotakne se pitanje sa svoje kolotečine i onda se pustopašice uvlače svakojaka pitanja, govori se o svem i svačem, a najmanje ob onom, o čem bi se moralo. Ja ne ću kazati, da naši politički

protivnici to navlaš čine; ne dao Bog, jer držim, da nisu tako nizko spali, ali mi se čini, da to biva iz nekog običajnog hira, ili najblaže da rečem, oni hoće nekako da nas zabave. Mi se tad naravno moramo braniti, moramo ih pobijati, razjasnjivati, tumačiti, dokazivati, a u tom se vrieme gubi, a medjutim ne bavimo se onim, o čem bi prieka potreba bila.

I ove godine na žalost s one se strane zabrazdilo, da se sve nekako puši. Iztresla se puna vreća i ovoga i onoga, podmećanja i izvrćanja, a bilo je i jadikovka, te mi se činilo na posljedku, da vidim one rimske plačkuše, koje bi u sprovodu kakova senatora, nabrajale sve do pogreba njegove kreposti i vrline i sjajne bojne podvige. Nariče se — a na ovo je odgovorio častni Čingrija — o nekim liepim prošlim vremenima, o talijanštini dalmatinskoj i o drugim kojekakvim šuškarijama... (*D.r Lubin: I maštanijama*).

Nego naši se protivnici nisu ustavili ni na tom, već su se u tom nabrajanju pokazali neharni, — ne naprama nama Hrvatima, jer mi na to i ne računamo, — nego naprama onomu, komu bi trebalo da ljube skute i koljena, naime Visokoj Vladi. (*D.r Lubin:* Noi non siamo soliti baciare i lembi a nessuno e nemmeno al governo). Ja vam nisam rekao, da ste naučni, nego da bi to imali činiti. (*Trigari:* Non è vero). Draga gospodo, dokazat ću vam zašto. Vi ste rekli, da vlada s nama očijuka i da nam je pomogla doći do većine. (*D.r Lubin:* Ella non è della maggioranza! *Veselost*). Dragi gospodine, upadati u rieč to nije parlamentarno junačtvo, ali to ipak mene ne će ni najmanje smesti. — Da je ona nama pomogla do većine doći, koji imamo 90 % u narodu našem; da ona s nama očijuka i da nas miluje, kad uzprkos našoj ogromnoj većini podržaje proti svakom prirodnom i naravnom zakonu talijanštinu u našoj unutrašnjoj upravi?! Da ona s nama očijuka i nas njeguje, kad još, gospodo, u jednoj zemlji, gdje nema nego jedna talijanska pučka škola, ipak obstoji jedna velika gimnazija i niža realka, uz dvie nautičke škole s talijanskim nastavnim jezikom?! Ako to nazivljete očijukanjem, ja vas ne razumijem. Kad bi vlada vama za vašu neharnost htjela vratiti šilo za ognjilo, tad biste mogli napisati na svoj barjak: „fuimus et non sumus", bijasmo i bitisasmo, kako bi rekao Dalmatinac. (*D.r Lubin:* E saremo!).

Prema mom zadatku, gospodo, ne ću biti dug, a ni ovo nekoliko rieči ne bi rekao, da me ne bude častni dr. Giljanović izazvao. Ne bi za dva razloga. Prvi je taj, što sam ja stekao uvjerenje, da vam se ne bî moglo ovdje drugčije odgovoriti na vaše jadikovke, koje ste po stoti put opetovali, već kad bi se jednostavno pozvali na brzopisna izvješća prošlih godina, gdje vam je na svaku već odgovoreno bilo.

Nebi ni s drugog razloga, jer bi mi se dogodilo kao psu u otrganom vinogradu, pošto su vam odavle odgovorili, kako valja, a osobito naš parlamentarni Nestor, dr. Čingrija, na svom parlamentarnom biciklu zagnao se za vama i sustopice je sliedio vas, te vam odčitao Levite, po svih sedam zakona, ili kako naš narod kaže — kako Bog zapovieda. (*Veselost*).

Nego žalim, da one jedre rieči, kao do sada, tako i od sada pasti će na neplodno tlo, jer ima tvrdih srdaca, a ima i neka vrsta zlih duhova, koje ne možeš iztjerati nego postom i molitvom, zato molimo i mi, da sjeme padne na plodno tlo, te vam spanu mrene s očiju i iz Saula preobraćeni u Pavle zapjevate s nami jednu pjesmu, pjesmu veselja i radosti, pjesmu zajedničkog rada za ovu zemlju. (*D.r Lubin:* Liepa naša domovino! *Veselost*). To se zna.

Sada, gospodo, evo me za častnim d.rom Giljanovićem, koji će mi dopustiti, da sasvim subjektivno prosudim njegov jučerašnji govor. U cielom njegovom govoru nisam mogao opaziti samo jednog jeditog etičnog momenta: On je jako zaboravio sama sebe, a podkrale su mu se u tom neke netočnosti, koje stoje s istinom u diametralnom protuslovlju. Ja ću samo dvie navesti, koje se tiču mene i mojih drugova na carevinskom vieću, a to je upravo i razlog, zašto sam danas ustao da govorim.

On nam je rekao, da je i carevinsko vieće pripoznalo potrebu, da se u Dalmaciji zavedu

alijanske škole i da je primilo u tom smislu esolaciju. Vi, gospodo nećete biti valjda savim vješti parlamentarnoj rutini. Ovakove reolucije dodju na glasovanje en bloc, bez ikava pretresanja i onda kuća kaže, da se poalju različitim resortima centralne vlade, neka idi, koliko ima razloga dotični predlog i o njem udi.

Druga je još grdja nego ova. Hotio je astni Giljanović nas zastupnike na car. vieću obože potegnuti za uši, da ne vršimo svoju dužnost i da nismo imali srdca, kad je tamo tao neki talijanac da zagovara talijanske škole, a ni zuba obielimo proti njemu. Ovo, gospodo, nije istina, jer pri razpravi centralnog ministarstva za bogoštovje i nastavu, zapala je čast moju malenkost, da kao učitelj nešto proborim o našim potrebama.

Jedan je zastupnik iz Tirola, g. Campi, u svom govoru, poslije nabrajanja nevolja i jada irolskih, rekao: Sada dolazim na talijanske pokrajine naše monarkije, da koju rečem o školskim odnošajima u njima, a u tom je onda spomenuo i Dalmaciju. *(Biankini:* Kao talijansku pokrajinu.*)* Da. Iza njega ja sam došao do rieči i naravno na to mu odgovorio. Molim g. predsjednika, da mi dopusti pročitati, što sam tamo govorio, jer nije dugo.

Podpredsjednik. Samo ako nije dugo.

Perić. Imam i njemačko izvorno brzopisno izvješće, ali ja ću pročitati u prievodu hrvatskom. Dakle evo što sam govorio *(čita):*

„Ovom prigodom nemogu s manjim učiniti, a da se nesuprotstavim nekim nazorim častnog kolege Campi-a, i to u koliko se oni na Dalmaciju odnose, najpriie moram se odlučno odlučno ograditi proti njegovom izrazu, kojim označiva južne pokrajine uključno sa Dalmacijom. On je naime, ako sam ga dobro čuo, kad je stao govoriti o Trstu i Dalmaciji, kazao, da sad prelazi o talijanskim pokrajinam govoriti.

Bože dobri! Kad taj izraz nemože upotrebiti ni za svoj Trentino, to doisto nema prava tim imenom krstiti Trst i Istru, a osobito u narodnom pogledu — stavno onaj izraz on je u ovom smislu upotrebio — nema uprav nikakva ni prava ni razloga Dalmaciju u talijanske pokrajine ubrajati.

Gospodo moja! Po najnovijoj statistici u Dalmaciji nema nego 3%, slovno (tri po sto) od ukupnog pučanstva, koji su kazali, da im je talijanski, jezik obćenja. Ostalo devedeset i sedam po sto, Hrvati su. Talijanci, ili oni, koji hoće da se tim imenom krste, imadu jednu cielu višu gimnaziju u Zadru, nižu realku u Zadru, jednu pomorsku školu u Dubrovniku, a drugu u Kotoru sa talijanskim nastavnim jezikom. Čemu im dakle još jednu nižu gimnaziju sa talijanskim nastavnim jezikom davati, već da još tkogod ima budalastu nadu, da će dalmatinske Hrvate potalijančiti?

U ostalom ustanovljenje takove nove škole bilo bi i u didaktičkom i u pedagogičkom pogledu prava nesmisao, pošto u cieloj pokrajini neobstoji već jedna talijanska pučka škola. Ako se napokon uoči, da na svim hrvatskim gimnazijam talijanski jezik kao obvezni predmet uči se uprav toliko uri na nedjelju, koliko i hrvatski, to ćete mi dakako pripoznati, da mi Hrvati talijanskom jeziku kao jednom i kulturnom i nami susjednog naroda jeziku, podpuno smo se odužili. (*Povladjivanje*).

Što god preko toga prelazi i što se odnosno s druge strane preko toga pita, to ja smatram agresivnom narodnom politikom naperenom proti nami. Doklegod budemo morali proti svakom pravu i zakonu trpjeti talijanski jezik u unutrašnoj upravi u Dalmaciji, dotle ćemo svim silam opirat se svakom ma bilo koliko neznatnom proširenju učenja talijanskog jezika u našoj zemlji. Kad se spomenuti anakronizam ukine, kad se i u ovom obziru povrati sveto pravo našem narodu, tada ćemo istom *mi,* to *mi* sami, dopustite mi opet kazat *mi* i *nitko drugi* o tom promislit, je li i koliko nam dobro stoji, da se proširi učenje talijanskog jezika. Gospoda pak Tiroleži nije treba, da o tom glavu razbijaju.“ (*Odobravanje*).

Evo, gospodo, kako vidite, ja tu nisam ostao dužan odgovora. Ne sumnjam da je gosp.

Giljanoviću htio lagati i varati, ali ipak nek mi dopusti, da mu kažem, kako nije dobro pratio razprave na carevinskom vieću. Drugi put, prije nego štogod uztvrdi, dobro bi bilo, da se dobro naokolo ogleda, i pazi, da mu tko tvrdnju u grlo nesaspe (*Odobravanje*).

Podpredsjednik. Rieč ima gosp. zast. Biankini.

Biankini. Visoki sabore! Dužan sam u kratko dvie tri odgovoriti častnomu gospodinu vladinu povjereniku za školske stvari, i častnom gospodinu zastupniku Giljanoviću, koji se je takodjer osvrnuo na moj prekjučerašnji govor.

Sa odgovorom častnog gospodina vladina povjerenika, u ukupnosti, ja se mogu nazvati zadovoljnim, i ako njegov odgovor nije bio podpun. Nije bio podpun, jer na razne moje prigovore nije se ni za čas osvrnuo.

Osobito me je začudilo što nije niti rieči odvratio na prigovor, da visoka vlada u blizu dvie godine, na očitu škodu pučkog učiteljstva, nije imenovala u pokrajinsko školsko vieće zastupnika pučkih učiona. —

Častni gospodin vladin povjerenik rekao je, da vlada niti iz daleka neupliva svojom politikom na školu, dapače, da u školi nema nikakva političkog upliva. Neka mi dopusti gospodin vladin povjerenik da mu kažem, da to ja nemogu vjerovati; a kad bi mu i htio iz uljudnosti vjerovati, cienim, da nitko u Dalmaciji nebi mu to vjerovao. Mi živemo u skroz političkom parokrugu, tako da nam na žalost politika obuhvaća cieli naš javni život. A to je sasvim naravno, jer je još danas naša borba, borba za naš narodno — politički i ekonomički obstanak. U toj obćoj političkoj vrućici niti škola nemože se oteti političkom uplivu. Ali ako je tu zla, obstoji zlo u tomu, što vlada nezna upotriebiti i školu u uzvišene narodne svrhe, kojim takodjer škola mora da pomaže.

Podpuno dielim mnienje častnog vladinog povjerenika, da su učitelji najkompetentniji prosudjivati školske knjige, i drago mi je, da je to načelo priznato i u ovom visoku saboru. Drago mi je takodjer što su zaključci učiteljske konferencije glede izpravljanja školskih knjiga, poimence glede novog izdanja početnica, bili prihvaćeni. Kamo sreće da su ti zaključci još prije mogli bit traženi i uvaženi! Novo izdavanje početnica, koje se barem donekle oslanja na zaključcima učiteljske konferencije, bez sumnje bolje je od prijašnjeg. Ako Bog da, biti će bolje i novo izdanje čitanaka, koje takodjer željno očekujemo.

Ali ovdje mi je opaziti, da i nova i stara izdanja knjiga za naše pučke učione preveć su skupa, i bez obzira na siromaštvo našega puka. Ova nova početnica (*kaže je*) zapada 35 novčića, dočim po katalogu „des k. k. Schulbücher Verlages in Wien", u kojem su popisane ciene sviju knjiga, koje visoka kada tiska za pučke učione raznih naroda ove polovice monarkije, nijedna nije tako skupa, kako naša početnica. Ovdje imam početnicu za njemačke pučke učione: „Lesebuch für allgemeine Volksschulen", vezana je u platnu (*kaže je*), a stoji samo 25 novčića. Naša početnica, koja je u papiru vezana, imala bi biti jeftinija, dočim zapada 10 novčića skuplja. Promislite, gospodo zastupnici na 40.000 učenika, što pohadjaju pučku učionu u Dalmaciji, i uvidit ćete, koliko naš narod troši više za školske knjige nego drugi narodi. A to je nepravedno!

Ta nepravica još očitije se pokazuje, kad pogledamo na ciene knjiga za pučke učione kod ostalih naroda. Na primjer, česka početnica zapada samo 20 novčića; poljska 25 novčića; rumunjska 25 novčića; slovenska 25 novčića; talijanska 30 novčića; žudijska 25 novčića itd. Dakle, naša je najskuplja izmedju svih početnica raznih naroda, koji živu u Cislajtaniji. Obzirom na siromaštvo našeg naroda, preporučujem visokoj školskoj vlasti, neka uznastoji, ako nije moguće da naše školske knjige budu jeftinije nego su one ostalih naroda, neka barem nebudu ni skuplje.

Ovom prigodom moram takodjer opaziti, da je nepravedno, što se školske knjige odredjene za naš narod i za našu zemlju, tiskaju van naše zemlje, u Beču. I ta centralizacija ide na našu ekonomičku škodu. I mi u našoj zemlji

imamo tipografički obrt, koji bi trebalo podupirati, tim više što nije razvijen kao u drugim zemljam. Naše tiskarne vrlo slabo živo s nedostatne radje, a obterećene su težkim porezim. Dapače, prošle godine uveden je u Zadru tiskarski cienik, koji vriedi i za sam grad Beč. Ali ako se uz to najbolje radje, koje se u velikom broju iztisaka tiskaju, kao školske knjige, budu i daljo obavljale vam zemlje, naš tipografički obrt sasvim će propasti.

Čini mi se, da je ovo pitanje, pod drugim oblikom, bilo podignuto i sa strane českih zastupnika na carevinskom vieću u Beču, i da je javno mnienje u obće za to, da bi se javni troškovi, koje vlada čini za razne narode, morali ulagati u zemlji dotičnih naroda, a nedopustiti da druga zemlja crpi korist drug h narodu, bez ikakvog razloga.

Tvrdnja častnog vladinog povjerenika, da ministarstvo može imenovati učitelje bez predloga pokrajinskog školskog vieća, sasvim je nova, a u zakonu nema temelja. Mi se moramo proti tomu najodlučnije ograditi. To je novost, koja ruši s temelja svu našu školsku sgradju i uništuje autonomna prava zemlje u školskim poslovim. (*Odobravanje*). Ako pokrajinsko školsko vieće nema prava, da imenuje i predlaže učitelje, onda čemu obstoji? Onda ga je bolje jednostavno ukinuti. U svim školskim stvarim, po obstojećim zakonim, pokrajinsko školsko vieće ima odlučnu rieč; svako školsko pitanje mora da bude u tome tielu razpravljano, jer je to jedino ustavno i zakonito tielo za školske poslove zemlje. Nek se poštuju dakle njegova prava!

I druga tvrdnja častnog vladinog povjerenika mene je u velike začudila, naime, da mi ovdje u saboru nemamo prava da razpravljamo o srednjim školama, jer da za te iz pokrajinske zaklade ništa nedoprinašamo; a da možemo razpravljati samo o pučkim školama, jer da za evo doprinašamo znatnu svotu. Ja nipošto nedielim to mnienje visoke vlade, a i sama vlada nalazi se u protuslovju kad ga iztiče. Mi nedoprinašamo iz pokrajinske blagajne ni za troškove bogoštovja, ni za luke, ni za državne ceste itd., a ipak ovdje se često o tim predmetim razlaže, a gospodin vladin povjerenik često i odgovara na upite u pogledu crkava, luka, cesta i drugih javnih potreba. Pa i praksa ostalih sabora kaže nam, takodjer, da mi imamo pravo ovdje baviti se i o srednjim školam, i sam §. 19 slovo a) i b) našeg zemaljskog reda izričito kaže, da sabor ima pravo viećati i predloge stavljati o svim obćenitim zakonim i uredbam, i o tom, da se izdadu zakoni obćeniti i uredbe takove, kakove iziskuju potrebe i blagostanje zemlje. A srednji zavodi su tako važne uredbe, o kojim doista mnogo zavisi blagostanje zemlje, te bez sumnje mi imamo pravo i dužnost, da se o njima bavimo. (*Pristajanje*).

U istinu, častna gospodo, trebalo bi, da se mi češće i ozbiijno bavimo o našim srednjim zavodim. Po našim novinam često se ti naši zavodi ozloglasuju, a koji put, usljed strastvenih stranačkih napadaja, u velike trpi i njihov ugled. Ja sam odlučno proti tomu, i želio bih da se o eventualnim manam naših srednjih zavoda ozbiljno razpravlja u ovoj visokoj kući, a ne po novinam. Razprave po političkim novinam razpiruju strasti i služe na sablazan učećoj mladeži, koja takodjer — hoćete li nećete li — danas čita i političke novine.

Kad sam na ovom predmetu, moram najozbiljnije pozvati visoku vladu, da u ime pravice i dužnog poštovanja prama hrvatskomu narodu u Dalmaciji, izvoli strogo izpitati, je li istina, da kod c. k. više realke u Splitu neki profesor, kad predaje o hrvatskom jeziku, kaže, da osim talijanskog, njemačkog i francezkog, svi su jezici varvarski, a osobito hrvatski jezik. Ja to smatram, gospodo zastupnici, krvavom uvriedom momu hrvatskomu narodu, i pitam, ako je stvar istinita, nek mu se dade pristojna zadovoljština.

Takodjer pitam, je li istina, da drugi profesor, kod te iste velike realke, svaki put, kad se čita u školskom tekstu, da se razne rude nalaze i kopaju i u Hrvatskoj, primjeti: „brišite i u Hrvatskoj, jer to nije istina". Ali to učini takovom ironijom, da učenici, koji imadu malo čuvstva hrvatskog, moraju se ćutiti uvriedjeni i poniženi. I taj čin neka se izpita, i ako je istinit, neka se dotični učitelj pristojno kazni, a

nama to dojavi. (D.r Salvi: Hrvati su!) Bili i Hrvati neka se kazne, jer, ako onako postupaju, nisu dostojni imena hrvatskog! *(Odobravanje)*.

Nedielim takodjer mnienje častnog vladinog povjerenika, da imenovanje privremenih učitelja može sliediti sa strane pokrajinskog školskog vieća. Zakon, gospodo zastupnici, izričito kaže, da imenovanje privremenih učitelja spada kotarskim školskim viećim, a nigdje nekaže, da njim to pravo pokrajinsko školsko vieće može oteti. Ako to zakon nekaže, ja mislim, da ni pokrajinsko školsko vieće nije vlastno svojevoljno krnjiti prava kotarskih školskih vieća. Gospodin vladin povjerenik je rekao: tko može više, može i manje. To je čudna teorija! Po toj teoriji logičko bismo došli do toga, da tko može malo, nemože ništa. Ali tim načinom tumačenja zakona uvadja se kaos u cielu školsku upravu. Ako pokrajinsko školsko vieće može prelaziti po svojoj volji preko zakona pri imenovanju privremenih učitelja, i obavljati funkcije, koje su izričito namienjene kotarskim školskim viećim, onda može preći i preko mjestnih vieća, može i injorirati ih, poremetiti cieli školski zakon, i činiti što hoće po svojoj volji.

Gospodin vladin povjerenik je rekao takodjer, da sam bio netočan u navadjanju privremenosti pri raznim učiteljskim mjestim u Dalmaciji. Ja s moje strane moram izjaviti, da sam bio vrlo točan, a bilo bi mi drago, kad bi me častni gospodin vladin povjerenik konkretnim činim mogao uvjeriti, da su u tomu pitanju moje obaviesti bile netočne.

O pravu da učitelji na zavodim zamienjuju jedan drugoga, nisam niti rieči rekao, nego sam samo opazio, da i tu valja oprezno i logično postupati, a da napredak škole nepretrpi. Jer kad jedan učitelj, stavimo učitelj matematike ili risanja, zamienjuje učitelja poljodjelstva, to je tako nenaravna i nesrodna stvar, da nauk u toj školi nemože biti u redu. To je ono, što sam ja zamjerio, i što bi želio, da se neopetuje, jer može svak, i nebio strukovnjak, razumjeti, da učitelj matematike može malo ili ništa znati o poljodjelstvu.

Najslabija točka u odgovoru častnog gospodina vladinog povjerenika bila je ona o dišiplinarnim iztragam. On je sam priznao, da je prošle godine 1896 podieljeno 18 opomena raznim učiteljima, 8 ukora, jednomu da je obustavljena petogodišnja doplata, jedan da je premješten za kaznu, a dva da su odpušteni iz službe. Izmedju 400 učitelja — a ne 500, kô što je pogriešno rekao gospodin vladin povjerenik — to je već $7 \frac{1}{2} \%$ kažnjenih, i nije malo!

U ostalom, ja nisam rekao, da se nema postupati i proti učiteljima, ako su krivi; ja sam odlučno za to, da se kazni svak, tko kaznu zaslužuje, pa bio učitelj, ili tko drugi. Ali težnja onog diela moga govora bila je ta, da upozorim visoku vladu, da nevjeruje svakoj, što joj prišapnu proti učiteljima; da se neda zavadjati od političkih struja ili strastvenih osvada, koje u vrućici našeg političkog života često nisu ni temeljite ni opravdane.

U pitanju učitelja Sirovice, neka mi oprosti gospodin vladin povjerenik, ako kažem, da sam valjda nešto bolje obavieščen, nego li je on sam. Moje je duboko uvjerenje, da se je školska vlast nešto prenaglila svojim strogim odredbam prama ovomu vriednomu učitelju. Ja mislim, da je školska vlast imala počekati barem dokle svrši dišiplinarna iztraga proti njemu zametnuta, pa onda, zasluži li kaznu, kazniti ga. — Nije pak točno, što je rečeno sa strane gospodina vladinog povjerenika, da je ovaj učitelj izjavio na zapisniku, da neće poći u mjesto, na koje je bio premješćen, i da je i to izjavio na pokrajinskom školskom vieću. Pozitivno mi je poznato, da učitelj Sirovica nije nikada saslušan na zapisnik, kod pokrajinskog školskog vieća, nego samo na kotarskom školskom vieću. I tu je izjavio, da je bolestan, i prikazao je svjedočbu liečničku, po kojoj trebalo bi mu biti gdjegod na moru radi poremećena zdravlja. Nikada nije on izjavio, da neće poslušati, ili da će se oprieti odredbam starije vlasti. Dapače, i danas čeka konačnu odluku starije vlasti, na temelju liečničkih svjedočba, a pošao bi i sutra na opredieljeno mu mjesto, ako mu zdravlje dopusti. Ali do danas Sirovica nije primio nikakve odluke, i što je najžalostnije u cieloj ovoj stvari, njemu, bolestnu otcu obitelji, nije doznačena ni plaća

arem za ono vrieme, kad je imao redoviti opust.

Što se tiče škole u Bršečinam, ja nisam amjerio, što je visoka školska vlast odredila, a se globe oni roditelji, koji nisu htjeli svoju jecu slati na školu. Zamjerio sam, naprotiv, to su globe pretjerane i neopravdanom stroošću utjerane; što se je u obće to pitanje užno zaoštrilo i što se nije blaže i razboritije ostupalo. Ako su Bršečine 4 kilometra daleko d škole u Trstenu, a ako imadu sa bližnjim elim dovoljan broj djece za svoju školu, neka e ta zavede u Brsečinam, i tako će taj žalotni priepor svršiti.

Preporukam učinjenim prekjučer visokoj kolskoj vlasti, u korist pučke škole i učitelja, adodajem još jednu, naime, da bi izvolila udeiti stvar tako, da izplata putnih troškova učieljim, koji dolaze na kotarske konferencije, sliedi odmah, netom dotična konferencija svrši. To se dogadja svuda u svietu, da javni služenik primi odmah nagrade, koje ga idju. Samo a jadne učitelje nije tako. Oni primaju poslie onferencije četvrtinu ili polovicu putnih pristojba, za ostalo moraju čekati pet, šest i više mjeeci. To nije pravedno, a toj mani u školskoj ačunarskoj administraciji može se lahko doskoiti. Dosta je narediti dotičnim poreznim uredim a odmah, netom svrše konferencije, izplate čiteljim putne pristojbine. Tako bi svršile oravdane tužbe, koje se ponavljaju svake godine ovom pitanju.

Pri koncu moram upraviti visokoj školskoj lasti jedan mali upit, na temelju ove brzojavke, nalo prije primljene od občine Sućurja na otoku Ivaru. Upit je sasvim kratak i glasi: Na temelju kojega zakona bio je imenovan za Sućuraj drugi učitelj, dok je učitelj Milešan još ovdje talno namješćen?

Tim sam gotov sa častnim gospodinom ladinim povjerenikom; a sada me evo na častnog kolegu D.ra Giljanovića.

On je bez sumnje sinoć imao vrlo nesrenu večer. Kad sam ga čuo govoriti, nije mi e on već prikazivao kano fini Hrvat zadarski, upijen ako hoćete duhom talijanske knjige, već kao kakov magjarski šovinista iz peštanskog sabora. Udarao je sljepački desno i lievo svojom talijanskom toljagicom, ali nepogadjao nikoga, već mlatio ustrpljivi zrak, a što je pak najgore za njega, on se je napokon sam svojom toljagicom ružno ozliedio.

Častni naš drug D.r Čingria to mu je već uspješno i dokazao, a on je bio i tako dobar, da mu je, kao milostiv Samaritanac, zavio krvave rane. Ja te rane častnomu kolegi Giljanoviću neću sada vriedjati; ali pošto je i mene i stranku prava upleo u razpravu, neka mi dopusti, da mu odgovorim samo na nekoliko točaka — i to sasvim blago i na kratko — na koje se nisu osvrnuli moji častni drugovi zastupnici sa ove strane visoke kuće.

Častni zastupnik veleporeznika zadarskih, s nekim tonom preziranja je doviknuo: Vi, radikalci, volite bliedu svietlost mieseca zagrebačkog, nego žarko sunce talijanske prosvjete! Ja mu spokojno odvraćam, da je to istina. A zašto? Jer mi volimo svoje, nego tudje. *(Dobro!)*

U ostalom, o tom žarkom suncu talijanske prosvjete u Dalmaciji dalo bi se mnogo i mnogo danas ovdje pripoviedati. Ali ja neću zalaziti u potankosti, već ću samo iztaknuti glavnu njezinu karakteristiku, te pitam: ta talijanska kultura, odkad se pojavila u Dalmaciji, od mletačkih doba do danas, što je prudila ogromnoj većini hrvatskog naroda u ovoj zemlji, koje mu je koristi doniela? Ruku na prsi, gospodo, i odgovorite pravedno: Talijanska kultura doniela je Dalmaciji samo najcrnije siromaštvo i robstvo, i to najgore robstvo, intelektualno robstvo! (D.r Lubin: La libertà della luce e dell'intelligenza!) Jer dok je talijanska kultura odlučivala u Dalmaciji, nepobitna je historička istina, da je velika većina naroda hrvatskog, osiromašena i oguljena, čamila u tminam neznanstva. To je upliv žarkog sunca talijanske prosvjete na Dalmaciju!

I dok nije došla na upravu hrvatska većina, — ova većina koja voli bliedi mjesec zagrebački — sva Dalmacija nije brojila 30 do 40 škola. Četiri vieka ovaj narod je stojao u robstvu, i u najgorem duševnom robstvu!

A što hoće i danas ta nesudjena talijanska prosvjeta u nas u Dalmaciji? Hoće i danas da iznarodjuje naš puk, hoće da mu nameće monopol tudjeg jezika, prevlast i gospodstvo tudjeg duha talijanskog u školi i u javnoj upravi, a sve na škodu narodnog bića hrvatskog i njegovog razvića! U jednu rieč: ta vaša talijanska kultura hoće, da naš narod hrvatski zamrzi na svoj jezik, na svoju krv! A ja kažem, gospodo, da to nije prosvjeta: to je barbarstvo, to je nešto još gore, to je zločin! (*Odobravanje*). A takvi zločini danas niti u Africi nesmiedu se činiti. Nije već ni onamo prosto iznarodjivati. Niti divlji narodi se nepuštaju već iznarodjivati.

Ja sam zahvalan častnom Giljanoviću, kad on — prama takovim plodovima talijanske kulture u Dalmaciji — mene i moje drugove od stranke prava zove rušiteljim — „demolitori". — Istina je, mi smo rušitelji takove kulture, i ponosimo se, što hoćemo, da plodove takove kulture satremo. I ako Bog da, satrti ćemo ih! Jer mi nećemo, da naš narod u ovoj hrvatskoj zemlji robuje ni tudjim jezicim, ni šaki tudjinaca i izroda, već da živе svojim samostalnim narodnim životom, da od svih europejskih kultura — ne samo od talijanske, nego i od njemačke, francuzke i bilo koje — ucepi na svoje zdravo i jako stablo ono, što je zdravo, napredna i koristna za njegov razvitak i napredak; ali da ostane ipak naše stablo, hrvatsko stablo, a ne ni talijansko, ni francuzko ni njemačko. (*Odobravanje*).

To je, gospodo zastupnici, proces asimilacije, koji europejska kultura danas subira kod svih naroda, koji su zdravi i čili, a nisu sudjeni na robstvo; tako da se danas nesmie već ni govoriti o jednoj specifično talijanskoj, njemačkoj ili francezkoj kulturi. Danas je kultura kosmopolitička, jer svi narodi, koji nisu osudjeni na robstvo i ćute u sebi iskru života, znadu asimilirati od tudjih kultura sve ono, što njim treba, a da za tim odmah procvatu svojom osobitom domaćom kulturom.

Hvala Bogu mi Hrvati već smo prošli prve najteže stadiume kulturne asimilacije — mi i još asimiliramo i od talijanske i od njemačke i od francuzke kulture — ali zato nismo, i nećemo se dat iznaroditi.

Mi smo Hrvati još mladi narod — kô što su u obće svi slavenski narodi, čil i zdravi pozvani, da igraju u omatorenoj Europi veliku ulogu — i ćutimo u našim žilama plodove svjetske kulture, ali i ćutimo da ti plodovi nisu već tudji, nego naši. Naši kulturni zavodi po hrvatskim zemljama, naše sveučilište, naša akademija, naša književna družtva, naše narodno kazalište i mnogi drugi zavodi, koji daju pečat napredka svakom narodu, to su hrvatski zavodi, i kažu, da mi nismo tudji robovi, već da jesmo i ostajemo na svojoj prirodnoj podlozi, da smo Hrvati. I u većem dielu hrvatskih zemalja taj proces se je sbio i sbiva se, a da nisu znale, nit danas znadu, ni za talijanski jezik ni za kulturu talijansku, bez koje častni Giljanović misli da nam ovdje u Dalmaciji nema života. Zar on sbilja sve to nevidi, ili nemože da digne svoj pogled preko zvonika S. Stošije zadarske? (*Odobravanje na desnici*).

Još me je jedna bolno iznenadila sa strane častnog Giljanovića. Vlada bečka — s nekim tonom prietnje zavapio je on — vlada bečka hoće talijanštinu u Dalmaciji; ministarstvo hoće talijansku školu u Splitu; ovaj visoki sabor mora poslušati i pokloniti glavu starijim naredbam!

Žalostno je u istinu, častna gospodo zastupnici, da na taj način govori mlad čovjek, mlad parlamentarac, komu bi srdce imalo živo kucati za slobodu narodnog zastupstva, i za nepovriedivost narodnih prava. Pa častni Giljanović nebi imao pri tom zaboraviti, da je vlada bečka i prije htjela talijanštinu u Dalmaciji, i to puno odriešitije nego danas, ali ipak volja naroda bila je jača, i prisilila je bečku vladu, da ju započme malo po malo zapuštati. Prisilila ju je volja naroda, a prisilile su ju i težke okolovštine, i ne one, koje je spomenuo častni Giljanović, nego druge, puno važnije i odlučujnije u poviesti narodâ. Prirodni zakoni nedadu se na dugo siliti ni od najsilnijih vlada.

Ali ovdje treba još jednu nepomenuti. S vašom talijanskom kulturom, častna gospodo

ole strane visoke kuće, vi ste za mnogo gona bili pukim ratilom nenarodne politike proti m Hrvatima u rukama bečke sredinjaške vlade Schmerlinga do Auersperga. U ime te vaše lijanske kulture vi ste za dugi niz godina sluli i velikoj ustavovjernoj njemačkoj stranki mo za to, da gnječite i držite u robstvu hrtski narod u Dalmaciji. Taj ružni zločin, ponjen u ime talijanske prosvjete proti Hrvatima e zemlje, danas se na vas osvjećuje. Eto, vi e doživili jur poniženje, da oni isti Niemci kojima ste proti nami ratili, da nam namećete dji jezik talijanski i da sapinjete naš narodni zvitak, oni isti Niemci svojim njemačkim jezim, danas gone iz javnih ureda ove naše mlje vaš talijanski jezik. (D.r Lubin: Questa colpa vostra! — *Smieh*). Na žalost, to uvlanje njemštine nama će dati više muke u nadnoj borbi, ali mi to nemožemo danas zaprieti. Sila Boga nemoli! Ali ni to nas neplaši, r mi ćutimo u nami još toliko životne snage, smo uvjereni kô što smo već iztisnuli talinski jezik iz više pozicija, koje je nepravedno o zauzeo u upravi i u školi, da ćemo tako i emački jez k iztriebiti iz onih položaja, koje nas silovito i protizakonito prisvaja. Ali vi te de nemožete već imati za talijanski jezik: dnom iztisnuta, vašoj talijanštini odzvonilo je uviek! (*Odobravanje*).

Častni Giljanović je rekao, da vlada hoće lijansku školu u Spl tu, i da sabor mora sluti. Čudnog li ustavnog čustva u mladog našeg olege! Ali ja ću mu spomenuti, da je vlada dnom htjela i talijansku školu u Trogiru, pa dje vam je danas talijanska škola u Trogiru? dgovorite! — Volja naroda bila je jača od ladine i od vaše sile.

Mi nismo ovdje da sljepački slušamo visoku ladu, nit da niemo vršimo b lo čije naloge. roste vam bile takove uloge! Ali mi nismo jeca, nego ljudi, i mi smo ovdje da slušamo mo svoju savjest i volju naroda, koji nas je irao, da branimo njegova prava. Ovdje, u ovoj isokoj kući nezapovieda ni vla'a, ni Njegova reuzvišenost gospodin ministar barun Gautsch, ego hrvatski narod! (D.r Salvi: Tako je?)

Mene je uprav smutilo, gospodo zastupnici, to neustavno shvaćanje častnog Giljanovića, to naglasivanje poslušnosti sabora prema vladi. Zar njemu, mladu i izobraženu čovjeku, nije ništa poznato iz poviesti europejskog parlamentarizma, a osobito engležkog? Da se je on spomenuo i samo jednog poglavja te poučne povjesti, nebi bio rekao: vi morate slušati vladu i ministre, jer bi znao, da sviestno narodno zastupstvo, koje drži do svoga dostojanstva i do svojih prava, nepušta si narinuti ničiju volju, kad je ta u supor sa voljom i za koristim naroda. Zastupstvo naroda — dakako pravo zastupstvo — neda se ustrašiti od nikakve vanjske sile, dolazila ta od vlade ili bilo sa koje strane. Častni Giljanović mogao bi znati po poviesti parlamentarizma engležkog, da su vlade znale kadkad i silnom vojskom zaposjednuti parlamenat u Londonu; da su više puta i silom htjele namećati zastupstvu naroda engležkoga svoju volju, pa i apsiti pojedine članove parlamenta, koji su vodili oštriju opoziciju, ali da je narodno zastupstvo Engležke ostalo neustrašivo i nepomično, te je narodna volja napokon pobjedila. I Engležka je danas najslobodoumnija i najkonstitucionalnija zemlja, zemlja prave ustavne slobode. (D.r Lubin: E l'Irlanda?) Irska primiče se svaki dan sve to više k svomu cilju. Vi nesmiete ignorirati poviest Home-Rulea zadnjih godina. Ali velike reforme sporo idju. Vi znate dobro, što je Gladstone učinio zadnjih godina za Irsku. (D.r Lubin: E giusto per la liberazione dell'Irlanda Gladstone è caduto). Doći će drugi, koji će njegovo veliko djelo nastaviti. A eto i danas i sama konservativna stranka se misli, kako da dodje u susret pravednim zahtjevim Iraca.

Častna gospodo zastupnici! Ja vam neću dalje nabrajati, kako se kod sviestnih naroda brane prava parlamenta, dotično naroda. Ali ću samo naputiti častnog Giljanovića na poviest Edvarda II., Rikarda II., Jakova, itd. koji su jako stradali i krune svoje izgubili u suporu sa parlamentom, jer se nijesu htjeli pustiti motati po vladinoj volji. Pri obrani svojih prava engležki parlamenti nisu zazirali ni od gradjanskog rata.

Istina je, mi nismo Englezi, mi nismo ni iz daleka parlamentarno razvijeni kô što su Englezi; ali mi smo Hrvati, od starine junaci, i ćutimo se još danas toliko sviestni, da hoćemo

svi koliko nas je ovdje, odlučno braniti *usque ad finem* naša sveta državna i narodna prava! Hoćemo da ih branimo bilo proti kojim silnicima, bilo proti kojim nametnicima! Tim sam svršio. *(Živo odobravanje na desnici i na triemovim).*

Podpredsjednik. Reč ima g. D.r Salvi.

D.r Salvi: Mi sono riservato, signori colleghi, facoltà di parola prima della chiusura della discussione generale, non già per entrare ancora nel merito delle questioni che sono state esaurientemente discusse e dall' una e dall' altra parte della Camera, ma semplicemente per mettere a posto una questione di fatto. E pregai l' illustrissimo signor presidente di tenermi iscritto, dopo udita iersera la curiosa preghiera che il signor commissario governativo, referente scolastico, ha rivolto alla Dieta.

Ripeto: non è mia intenzione di continuar la polemica; sorpasso quindi di proposito anche la sonante rettorica e le calde sfuriate degli on.i Perich e Bianchini, pecorelle smarrite che ritornano all' ovile della maggioranza mentre „solenne l' ora del periglio passa" *(Smjeh. — Biankini: nek te zato ne boli glava).*

Se ne avrà voglia, al caso, risponderà loro il mio collega Ghiglianovich. *(Ghiglianovich: non ne vale la pena).*

Tanto meglio. Tuttavia mi piace di coglier questa occasione per dichiarare che, comunque, io tengo maggior calcolo della rude franchezza degli on.i Perich e Bianchini, che non forse della gesuitica ipocrisia altrui! *(Approvazioni).*

Dissi che mi sono riservato di parlare per una questione di fatto, e ci vengo subito. Prima però non posso esimermi all' obbligo di ribattere, brevissimamente, quanto ha creduto di dover dire il deputato Mercussich, e che è pur una specie di parentesi nel merito della discussione.

Il signor deputato del collegio forese di Macarsca è venuto a recitarci un enfatico panegirico sul ginnasio di Spalato, scagliandosi nel tempo istesso contro il nostro partito e la stampa che lo rappresenta in una forma sconosciuta alle pratiche ordinarie del parlamentarismo.

Nell' udire la autodifesa che il deputato prof. Mercussich ha fatta di se e del personale insegnante del ginnasio di Spalato, io ho subito pensato, ed altri avranno pensato con me, che *excusatio non petita, accusatio manifesta.* Difatti, nessuno aveva ancor qui parlato sull' indirizzo, sciagurato, del ginnasio di Spalato; nessuno sul contegno del suo personale insegnante, forse appunto perchè la notorietà che lo circonda rende superflue altre nuove illustrazioni.

Solamente in risposta incidentale ad un accenno, pur incidentale, fatto dal deputato Bianchini sul pensionamento del direttore di quello istituto, ed a proposito dell' inopportuno raffronto fatto col contegno tenuto dalle autorità verso altro direttore, il mio collega Ghiglianovich aveva trovata di opporre una semplice controsservazione. *(Ghiglianovich: verissimo).*

Il prof. Mercussich ha côlta la palla al balzo e s' è affrettato a sciorinarci la sua meditata apologia.

Quanto alla forma ch' egli ha creduto di usare e che ci porta il riflesso della temperanza e della gentilezza dell' ambiente scolastico cui è abituato, in nome del mio partito e della stampa che lo rappresenta, io respingo le sconvenienti parole! *(Vivissime approvazioni a sinistra e nelle gallerie).*

Le *potvore*, le *osvade* non sono prerogativa del nostro partito, ne dei suoi organi; esse sono bensì monopolio di quella stampa svergognata, di cui il signor prof. Mercussich ed alcuni suoi colleghi delle scuole medie costituiscono il comitato revisore. *(Benissimo!) — Mercussich: non è vero!)* Il nostro partito ed i suoi organi han rilevato con ene già sì, con franchezza, ma nel tempo istesso con riserbo, certo eccessivo, lo scandoloso indirizzo del ginnasio di Spalato. *(Approvazioni).*

L'on. Mercussich ha voluto insinuare che
iel ginnasio è a noi uno *spino nell' occhio*, ettendo in relazione il frequente biasimo con lingua interna, con la lingua d'insegnamento quell' istituto. Niente di più falso, onorevoli illeghi. Debbo addurre delle prove palmari, onvincenti?

Non si insegna forse in lingua slava nei innasi di Cattaro e di Ragusa, non è ivi linua interna la croata, e quando mai il nostro art to, od i nostri giornali hanno elevato paole di sistematico biasimo contro quegli istitu-? Volete una prova più classica ancora?

A Spalato, nello stesso ambiente, affidato persone dello stesso partito del deputato Merussich, havvi un' altro scuola media; la reale uperiore della Dalmazia. Anche quella ha a ngua d'istruzione la slava. Ebbene: quando ai da parte nostra s' è elevata una continua, icessante recriminazione contro quell' istituto? *Mercussich: uviek!*) Voi non lo potete proare! Ci posson esser stati lagni singoli, spoadici, ma quando mai un complesso di fondate umentazioni sono state portate contro la reale i Spalato, come contro i ginnasi di Ragusa e i Cattaro?

Oggi ancora, onorevoli signori, sapete chi sia irettore, almeno nominale, della reale di Spalato? 'on. Borcich. È forse l'on. Borcich uomo remissivo i contro al nostro partito? Avremmo noi il desideio di risparmiarlo? Ora, quando mai o adesso prima quando fungeva da effettivo direttore, faceva lealmente il dover suo, quando mai il ostro partito è sôrto a combatterlo nel disimegno delle sue mansioni ufficiose? *Vivissime pprovazioni*). E sorge ora, che il direttore Borcich è sostituito esteriormente da altra viibile persona del partito croato di Spalato, da ersona che ha posto nel consiglio comunale? n questi ultimi tempi s' è mai confusa la sfreata babilonia del ginnasio con la scuola reale i Spalato?

Non è dunque l' abito slavo di quell' istiuto, non è l' avversione alla lingua croata che uggerisce la protesta contro l' abuso che aluni maestri fanno del potere loro confidato, ma ben altri momenti di natura didattica e morale!

Un sentimento alto di delicatezza, cui risponde la mia coscienza, mi vieta di parlar quì del fatto più grave, ricordato dall' on. Mercussich, ed occorso due anni sono al ginnasio di Spalato, che si risolse poi in un processo, in cui prestai onestamente la mia opera di avvocato. Un dovere più sacro ancora, che non sia quello di interprete dei principî del mio partito, trattiene sul mio labbro parole e fatti!

Forse, il prof. Mercussich lo sa, e misurerà quindi in sè stesso quanto sia stata e imprudente e sconveniente la sua aggressione. (*Bene!*)

In occasione di quel processo, ed in altre ancora, non solo la voce del nostro partito recriminò e richiese alfine provvedimenti dall' indolente governo, ma bensì anche quella di notevoli consenzienti politici dell' on. Mercussich, che dissero e stamparono parole più acerbe delle nostre, rilevando come anzitutto alla sana educazione degli slavi con simili pazzi pervertimenti si arrecava danno e disonore! (*Approvazioni*).

Il deputato prof. Mercussich è venuto fuori cel biblico paragone del seme di grano che cade fra gli sterpi e del loglio confuso con la buona semente. No, no, non si tratta di ciò, onorevoli signori! È la semente che è cattiva, non il terreno; è il caso questo del cattivo agricoltore, che, per far danno malizioso al vicino, invade di gramigna e perverte anche il proprio campo!

Ma c' è ancora bisogno di dimostrazione sulla anormalità delle condizioni del ginnasio di Spalato? Eccovi il discorso del deputato prof. Mercussich!! (*Benissimo!*)

Quel discorso, che è tutto un eccitamento a giovanetti inesperti di perseverare in quella politica che alle lor menti dovrebbe restare del tutto estranea; che è tutta glorificazione di un pubblico impiegato, rimosso dai suoi superiori perchè mancava ai propri doveri; che è tutto un

eccitamento all' odio od al disprezzo verso una parte della popolazione! Son queste le lezioni di tolleranza e di fraterno affetto che si danno ai ragazzi per educarli alla moderazione, alla gentilezza, al rispetto per tutti! (*Bene!*)

Senonchè, l' onorevole Mercussich ha ragione.

Sino a chè il governo, che è pur intervenuto con zelo precipitato a Zara ed a Ragusa. è inetto, è passivo, dinanzi alle anormali condizioni di Spalato, fino a chè il governo tollera che colà non vi sia già un i. r. ginnasio dello stato, ma, come ha detto l' on. Mercussich, una „Splitska *hrvatska* gimnazija koja ostaje" le sue parole non sono che naturali e logiche. (*Approvazionl*).

E con ciò ho finita questa breve digressione.

Vengo adesso alla questione di fatto, che mi premeva di porre in chiaro.

Solo poche parole e con la massima oggettività.

La legge scolastica provinciale del 29 dicembre 1871 dice al § 30: "l' istituzione e la "conservazione delle scuole popolari indispen-"sabili è oggetto *comune* del regno di Dalma-"zia e perciò il *fondo provinciale dovra* sop-"perire a tutti i bisogni materiali delle scuole "popolari . . . .„

Indi, ai §§ 37 e 38: "Per coprire le spe-"se scolastiche provvedono i fondi della pro-"vincia. La Dieta provinciale *è chiamata a vo-"tare* ogni anno il preliminare del fondo sco-"lastico *da compilarsi sui dati offerti dall'au-"torità scolastica provinciale*".

In relazione a queste tassative disposizioni di legge venne distribuito giorni fa a stampa ai deputati il preventivo pel 1897-98, accompagnato dalla relazione della Giunta. E la Giunta scrive nella sua relazione che il preventivo è compilato appunto sui dati forniti dal consiglio scolastico provinciale, come vuole la legge, proponendone la accettazione senza *eccezioni.*

Ora, la autorità scolastica provinciale non poteva certo ignorare la decisione definitiva del ministro circa la istituzione d' una scuola con lingua d' insegnamento italiana a Spalato; doveva quindi naturalmente comprenderla nei suoi dati. Difatti, a spiegazione del dispendio maggiore, circa l' intero preventivo scolastico, a pagina 259 della relazione sta scritto che l'aumento deriva dalla necessità della istituzione di 25 nuove scuole, ivi nominalmente indicate, e fra queste io leggo la italiana di Spalato, *talijanska škola u Splitu* (*Mercussich: kako zar smo u Italijanskoj kraljevini?*) Giri il suo rimprovero alla Giunta provinciale che ha stampato così. (*Ilarità*)

Come dissi, essendo stato elaborato il preventivo del fondo scolastico dalla autorità scolastica, non ho messo in dubbio a priori neanche per un momento lo stanziamento doveroso per la scuola di Spalato, e la mia fiducia andava poi d' accordo tanto colla relazione stampata della Giunta, quanto colla *razjasnjenja*, fornitaci in appendice alle cifre.

Sul rapporto della Giunta ha dovuto discutere il comitato finanziario di questa eccelsa Camera, ed il relatore dello stesso, on. Borcich, ha letta la sua relazione che propone l' accettazione integrale delle poste, come presentate dalla Giunta, rispettivamente, dalla autorità scolastica provinciale.

Dunque, nè la Giunta provinciale nè il comitato finanziario aveano da obbietar nulla alla preliminazione del fondo necessario per la istituzione a Spalato d' una scuola popolare italiana.

Stando così le cose, non ho potuto che meravigliarmi assai quando il signor commissario governativo rivolse iersera preghiera alla Dieta perchè venisse stanziata una nuova posta, *ad hoc*, nel preventivo, per la scuola di Spalato, come se questa già non ci figurasse.

Oggi poi, altra sorpresa, il signor relatore

ella Giunta Corlaet è venuto ad avvertire la Dieta che nel preventivo scolastico occorsero lcuni *errori di stampa* e — vedete combinaione! — proprio là dove vien citata la scuola taliana di Spalato.

Inoltre, mi è stato detto or ora che esite negli atti un invito scritto dalla presidenza del consiglio scolastico provinciale di data recentissima, con cui si invitano la Giunta e la Dieta a provvedere i mezzi per la scuola di Spalato; e mi si assicura che tale nota non venne neanche comunicata al comitato di finanza, che così non ha potuto occuparsene. Lo seppi dal signor cav. de Trigari, membro del comitato stesso.

Noi, dunque, ci troviamo di fronte a fatti, difficili a qualificarsi, e che hanno certo un curioso aspetto di equivocità.

La Giunta ed il comitato finanziario prima ci invitano a votar tutte le poste del preventivo, non esclusa quella per la scuola italiana di Spalato. Poi la Giunta si rettifica, sotto il pretesto di errori di stampa ed il comitato finanziario tace, mentre però nella discussione il il suo preside, l'on. Cingria, ha parlato anche troppo chiaramente.

Per uscire da una così falsa posizione, e perchè non resti su ciò che si vota ombra di dubbio, visto anche che lo stesso commissario governativo ha mostrato dubitare che per solo errore di stampa la autorità scolastica provinciale ch'ei rappresenta abbia inserita la posta e la scuola di Spalato, ha cioè mostrato di dubitare che quella autorità abbia fatto il proprio dovere, mi permetto di avanzare la seguente concreta proposta:

"I sottoscritti propongono che in relazione alla definitiva decisione 5 agosto 1896 N.ro 13641 dell'eccelso i. r. ministro pel culto e per la istruzione venga stanziata nel preventivo scolastico pel 1897-98 la somma complessiva di fiorini 1075 per la istituzione d'una scuola d'insegnamento italiana nella città di Spalato e ciò giusta il dettaglio fornito in via breve dalla autorità scolastica. D.r Salvi — Cav. Trigari — D.r Ghiglianovich — D.r Smerchinich — D.r Lubin — D.r Ziliotto."

Tale proposta, quando il signor relatore del comitato di finanza non la dichiarasse superflua, perchè già riflessa dal preventivo, non può respingersi perchè corrisponde aridamente alle categoriche disposizioni della legge e della autorità amministrativa competente.

Il signor commissario governativo ci ha detto ieri che la decisione ministeriale deve ritenersi *definitiva* e la osservazione fatta dal relatore della Giunta sulla pendenza d'un reclamo alla suprema corte amministrativa è inconcludente, perchè tale reclamo non sospende affatto la esecutività del decreto.

Se, per un caso che non voglio ammettere, voi respingeste, o signori della maggioranza, la nostra proposta, vi mettereste con ciò sul terreno della ribellione alla autorità amministrativa, violentandola nella sfera delle proprie attribuzioni. *(Benissimo).*

Il fondo provinciale non spetta ad una parte soltanto della popolazione, ma a tutti noi, egualmente. Di fronte ad un atto di estrema, di brutale intrasigenza, noi non potremmo certo continuare a trattare con voi gli affari comuni, non potremmo restar qui a cooperare in calma alla ordinaria amministrazione del nostro paese, e la vostra violenza ci indurebbe ad una estrema determinazione. Badate, se ciò stia nell' interesse della patria nostra! *(Bene, bravo, vive approvazioni).*

Podpredsjednik. Ima rieč gosp. d.r Ivčević.

Mrkušić. Molim rieč za stvarni izpravak.

Podpredsjednik. Poslje molim.

Mrkušić. Rieč mogu tražiti u svako doba za stvarni izpravak. Ja se pozivam na sabor.

Podpredsjednik. Dati ću vam poslje.

Dr. Ivčević. Visoki Sabore!

Časni moji drugovi D.r Čingrija i Biankini pobili su u svojim sjajnim improvizacijama napadaje časnog D.ra Giljanovića na hrvatsku stranku i nepobitno su dokazali, koliko su umjestne jadikovke one strane ove Visoke kuće, kao da bismo mi vršili neku prevlast i da bi tobožnji talijanski elemenat u Dalmaciji bio potišten; ali nek mi se ne upiše u grijeh, ako i ja koju prozborim u ovome pogledu, a to sa stanovišta nar. hrvatske stranke.

Časni D.r Giljanović obijedio je ovdje javno hrvatsku narodnu stranku, kojoj imam čast pripadati, da ona sa školskim proračunom ne postupa iz svog vlastitog uvjerenja, pače da je uvjerena, da je naš školski sustav, u koliko se tiče tobožnjega ekskluzivizma hrvatskoga jezika, štetan i da radi i glasuje proti svome uvjerenju, a to sa čežnje za popularitetom i iz bojazni radikalne stranke, koja da sve to više prisvaja zemljište i o glavi joj prijeti.

Kad se bacaju ovakove osvade, ja mislim, da treba dokaze iznijeti; ali tako nije postupao D.r Giljanović, njemu se je činilo da je dosta osvagjati.

Ovakovu osvadu ja bih mogao jednostavno prosvjedom odbiti, nego ja volim pretresati stvar i neka mi bude dopušteno, da se s ovom osvadom pobliže pozabavim.

Mi, veli časlni Giljanović, čeznemo za popularitetom, bojimo se radikalne stranke i toga radi ovako postupamo sa školskim proračunom.

Ja mislim da nikada netemeljitija osvada od ove nije bila podignuta i da nikada tvrdnja nije stojala u očitijem protuslovju sa činjenicama, svakome poznatim.

Popularitetu i bojazni radikalne stranke mi nismo nikada žrtvovali naše mišljenje i djelovanje kano stranka, a to najbolje dokazuju dvije važne činjenice iz naše najnovije povijesti i glasovanje Puljizijevog predloga, da se uz hrvatsko ime ne zataji u pučkim čitankama ni srpsko, i glasovanje proti predlogu adrese za sjedinjenje, prikazanom od bivšega časnoga zastupnika Ljubića i družine. Poglavito što se tiče predloga o adresi mi smo znali da, glasujuć proti, mi ćemo izgubiti u našem popularitetu, da ćemo dati povoda, da se proti nami komeša, da nam se potkopa položaj; ali mi se nismo ipak pustili zavesti od ovih bojazni, te smo odlučno glasovali proti predlogu, jer smo ga smatrali neshodnim, jer smo bili uvjereni da smo glasovanjem ovoga predloga pri okolnostima, u kojima je bio podnesen, mogli štetovati a ne koristovati interesima hrvatskoga naroda, a više od naše popularnosti ležali su nam na srcu ti interesi.

Neopravdano je, dakle, pripisati čežnji za popularitetom postupanje glede pokrajinskog školskog proračuna onoj političkoj stranci, koja je na najsjajniji način dokazala, da zna taj popularitet žrtvovati narodnoj koristi.

Ali to nije dosta.

Da bude opravdana tvrdnja, da mi školskim predračunom smjeramo samo na to, da uzdržimo naš popularitet i da se ne damo istisnuti od radikalne stranke trebalo bi da bude dokazano, da mi prije ustrojenja radikalne stranke nismo ovako postupali, ili da se je poslije toga ustrojenja nešto promijenilo u školskom predračunu.

— Nu ne opstoji ni jedna, ni druga pretpostavka, jerbo niti smo mi naše stanovište promijenili, niti se je koja promjena dogodila u proračunu. Sustav predračuna je isti od mnogo godina — talijanskih pučkih škola nije uvršteno nego za grad Zadar. To je činjenica, koja opstoji još prije nego se je narodna stranka rascijepila. Što se u predračunu mijenja to su samo brojevi, jer troškovi rastu uslijed otvaranja novih škola i beriva učiteljskog osoblja. Stanovište nar. hrv. stranke prema školstvu i talijanštvu u Dalmaciji, dan danas, poslije ustrojenja radikalne stranke, isto je kako je bilo prije toga dogagjaja. Iz sredine nar. hrv. stranke izašao je god. 1884 predlog, da se u civilnim državnim uredima u Dalmaciji uvede kao uredovni jezik hrvatski ili srpski. D.r Klaić, vogja naše stranke, bio je predsjednik dotičnog sab. odbora, a D.r Bulat njegov izvjestitelj.

Hrvatska nar. stranka preko odbora za pregled rada zem. odbora, u kojemu je ona svejer imala većinu, ponavljala je mal da ne svake godine predlog, da se izrazi želja vladi Nj. V. radi uvedenja toga jezika u unutrašnju službu ureda. Nar. hrv. stranka ustala je i u saboru i u Zemaljskom Odboru proti ustrojenju talij. odsjeka pri pučkoj školi trogirskoj i nije u borbi sustala, dok nije pobijedila. Hrv. nar. stranka iznijela je napokon g. 1890, a to po vlastitoj inicijativi samog njezinog vogje, nezaboravnoga Dr. Klaića. predlog, da se u zadarsku gimnaziju uvede hrvatski ili srpski kao naukovni jezik.

Kako sada mislimo i postupamo, mislili smo, dakle, i postupali kad nije bilo još ni traga radikalnoj stranci. Njezino ustrojenje nije niti najmanje uplivisalo na naše stanovište prema tobožnjem talij. narodu u Dalmaciji. Dan danas mi stojimo u ovom pogledu na istom položaju, na kojemu smo stajali prije nego se radikalna stranka ustrojila; jer se tiče glavne tačke našega programa. Sasvim je dakle netemeljita i stoji u oprjeci s javnim činjenicama, D.r Giljanoviću poznatim, tvrdnja, da je stanovište, što ga mi danas zauzimljemo glede školstva i talijanštine tobože plod naše čežnje za popularitetom i bojazni, da nas radikalna stranka ne istisne iz našega položaja. Ja se čudim kako je razborit i učen čovjek, kao što je D.r Giljanović, mogao proti nami podignuti tako neosnovanu i tešku osvadu; jer je, gospodo moja, teška osvada za političku stranku, da časovitom popularitetu žrtvuje svoje uvjerenje.

Da bih ja htio častnom D.r Giljanoviću odvratiti milo za drago, ja bih mu mogao ovako od prilike odgovoriti:

Kad promišljam da Dr. Giljanović, čovjek, oštrouman i trijezan, kako se to obično zbiva samo kod ljudi starijih od njega, zatvara oči pred činjenicam svakomu poznatim; kad promišljam da je čovjek razborit i trijezan onako žestoko napao vladu što nije odmah odpustila i smrcvarila jednoga gimnazijalnog ravnatelja, poznatog sa njegova značaja, poštenja, a sa njegove učenosti i van pokrajine, radi žalosnoga dogagjaja, koji se je zbio u spljetskoj gimnaziji, već se je ograničila, da ga umirovi; kad promišljam da čovjek, kao Dr. Giljanović, ima srca optužiti vladu, kao da je tobože počinila zločin, što je otrag nekoliko godina imenovala školskim izvjestiteljem čestitog Dr. Danila, a u poslijednje doba g. savjetnika Vukovića, koji je tako smion bio, da poklen je pitao umirovljenje pregje u naš klub; kad pomišljam da iz govora D.ra Giljanovića izbija težnja, da bi se Hrvati imali isključiti iz viših činovničkih mjestija; kad promišljam da se čovjek, kao Dr. Giljanović, sgraža na samu pomisao da bi školskim referentom mogao postati barun Marojčić; kad promišljam da je Dr. Giljanović, koji je po svojoj naravi razborit, trijezan i umjeren udario ovdje u debele diple i držao strastveni govor, sličan više novinarskom članku radikalnih talijanskih novina, nego li jednom saborskom govoru, tada bih ja nekim pravom mogao prevrnuti njegov argument i doviknuti mu da iz njegova govora prodire možda težnja, da se udvara radikalnoj struji u talijanskome taboru, koja njegovu stranku zaokružuje više nego pravaška našu; ali ja toga neću da učinim, ja ne osumnjičujem ničije osvjedočenje; ja vjerujem u iskrenost Dr. Giljanovića, te ću mu samo reći da je on izrekao u hrgjavi čas i pod uplivom hrgjavoga nadahnuća svoj govor. Hrgjavo je takodjer Dr. Giljanović bio nadahnut, kad je ovdje opetovano ustvrdio, da narodna stranka nije svoj položaj stekla i da ga uzdržaje pomoću vlade. Historija našeg narodnog pokreta dokazuje naprotiv, da smo mi našim silama stekli potožaj, koji nas igje, a to boreći ljute i junačke borbe proti našim protivnicima. Nije nama trebalo, da nam vlada pripomogne, jer smo mi 500.000 proti 16.000; trebalo je samo da prestanu nasilja i bezakonja, koja su vlade Roznera i Lapenne pravile, da ogromnu većinu naroda pretvore u manjinu. Ta je sila i ta su bezakonja, poslije toliko teških borba, kroz koje nije se zaštedilo ni utamničenje mnogim našim vidjenijim rodoljubima, napokon prestala; vlada je uvidila krivnju njezinih ljudi i narod je malo odahnuo.

Narodna većina nije stvar vladine milosti, jer ta većina ima svoju podlogu u ogromnoj većini pučanstva.

Časni D.r Giljanović rekao je da bez Solferina i Königsgrätza ne bismo bili dohvatili većine, da su ti dogagjaji preokrenuli austrijsku politiku, te da nas je vlada od tada počela podupirati. Netočno je ovo tumačenje historije. Solferino i Königsgrätz slomili su absolutizam i uveli u Austriji kostitucionalizam; ali nisu stvorili Hrvate i Srbe u Dalmaciji, jer su u Dalmaciji od vijekova obitavali. Kad su svanuli dani slobode, Hrvati i Srbi, rukovogjeni od šake svjesnih rodoljuba, probudili su se od sna i stali tražiti svoje pravo, te su ljutom borbom stekli većinu. Narodna se je svijest megjutim sve to više raširila i učvrstila i tako se je učvrstila i narodna većina.

Časni Dr. Giljanović rekao je da je vlada umnožila Slavene u Dalmaciji: *ha moltiplicato gli Slavi.* To je zgoljno prevrtanje istine, jer ako ima činjenice jasno dokazane, biva ta, da je vlada školama i uredima potalijančila mnoge Hrvate, a da je to tako, i da se o tome osvjedoči, ne treba možda časnome D.ru Giljanoviću da se mnogo daleko od sebe osvrne.

Časni Dr. Giljanović proslavio je svoju stranku, te ju nazvao *il partito dell' intelligenza.* To je fraza, koja se mogla možda upotrijebiti otrag 35 godina, pri početku naših narodnih borba, ali je sada prosti anakronizam. Koji društveni stališi prestavljaju u Dalmaciji inteligenciju? Svećenstvo, učitelji, profesori, odvjetnici, liječnici, i činovnici. U činovništvu autonomna stranka imala je od početka svoje privrženike i dan danas ima još većinu. Ali što se inteligencije tiče, naša se manjina nje ne boji. U svećenstvu, u učiteljskom osoblju, vi ste sićušna nevidljiva manjina. Manjina ste takogjer a redovima profesora, odvjetnika i liječnika, te vaša stranka, neće li da postane smiješna, ne može da dan danas prisvaja sebi prednost, a kamo li monopol inteligencije.

— U zao čas u ostalom vi se hvastate vašom inteligencijom, jer prva je razboritost ona, koja računa sa silom stvari, koja se zna prilagoditi okolnostima, koja ne zameće borbu da postigne ciljeva nemogućih, a vi sve to zaboravljate.

Vi bi ste htjeli ne samo obustaviti redoviti razvitak narodnoga pokreta i historije, već i prisvojiti si izgubljeni položaj, pučke talijanske škole i talij. gimnaziju u Splitu. To su obmane koje razglašenoj razboritosti Vaše stranke ne služe na čast i uznemiruju duhove na Vašu i na našu štetu. Kanite se ovih obmana, jer će se inače reći, da t. z. stranka inteligencije nije ništa naučila i ništa zaboravila. *(Burno odobravanje na desnici).*

Podpredsjednik. Rieč ima g. prof. Mrkušić za stvarni izpravak.

Mrkušić. Visoki Sabore!

Žuč, kojom je častni D.r Salvi govorio, pokazuje već kakovo je njegovo srce i što on osjeća prema meni i mojim drugovima i prema omladini našoj, koja neda se na meku niti od kazinaša niti od filarmoničkog družtva u Spljetu, već ostaje svoja i prezirno odbija sve večere i one, koje isti častni D.r Salvi plaća i na tu meku vodi.

D.r Salvi. Son stupidezzi!

Mrkušić. Stupido siete voi! (*Buka*).

Podpredsjednik (*zvoni*). Pozivljem gospodu na red. (*Buka*).

Mrkušić. Ja ponosom povlačim na se, što nisam čuo.

Ja sam mislio, gospodo moja, da je častni D.r Salvi na žalost — ali nedao Bog — osliepio za čas i zaboravio mjesto, u kom se nalazi, jer samo — barem po mom shvaćanju — u jednoj krčmi ili u Caffè Troccoli u Spljetu može se ovako govoriti. *(Buka na lievici i povici: Sono trivialità. Rispetti l' assemblea! Vergogna!)*

Podpredsjednik (*zvoni*). Molim g. govornika, da se parlamentarno ponaša.

Dr. Salvi. Questa non è discussione: è un parlare al disotto della dignità della Dieta!

Mrkušić. Tamo je prvi prestupak bio.

D.r Io ho parlato correttamente e nè il ignor Presidente, nè alcuno mi ha interotto . . lla non può usare simili espressioni in Dieta.

Mrkušić. Vi ste nedostojni. Ja ponosno ledam bilo prema kojoj strani . . . (*Buka na ievici*). Vi ste sve izazvali.

D.r Salvi. Io non ho offeso nessuno. — a prego signor Presidente.

Podpredsjednik (*zvoni*). Molim, gosp. alvi, pustite mene govoriti. Nemojte upadati u ieč, ovdje nema razgovora, nego svaki svoje isli treba da slobodno izrazi. A molim i gosp. Irkušića, da se umiri.

Mrkušić. Ja sam miran, neka ne bude amo izaziva s one strane. Ja sam branio, što e moje, moju omladinu, ali napadao nisam na ikoga. Brani svoje, a ne diraj u tudje, to je eni prosto gosp. doktore.

I ako sam se u ovaj čas vis. sabore s azlogom i opravdano ugrijao, ja se povlačim a prvu nakanu, ja neću častnog Salvija sliediti, ego u malo rieči ću samo odgovoriti, premda am uvjeren, da na onakav napadaj s moje trane muk bio bi najbolji posao.

Ja sam jučer, vis. sabore, kako mi svi moete zasvjedočiti, iznio samo gole i istinite čijenice. Ja sam samo branio, što je trebalo orane, ali napadao nisam nikoga, niti imenovao ikoga, a sad se napada na mene na taj način ano da se odmazda vraća onako, kako nisam a zaslužio. Častni ravnatelj moj, koga niti spoenuo nisam, danas mi se predbacuje. Ja sam ekao samo glava, koja je nasrtana bila po glailima i u „Dalmati" bilo je: Si, ma il Bulić ia !, ta bijaše trn u oku njima kao i naš zaod i naša omladina, koja neće se dati zaveti, nego ćuti ponos i ostaje vjerna domoini.

Vi ste gospodo s te strane, — što meni redbacujete — prvi napomenuli onaj nesretni i alostni dogadjaj kod naše gimnazije. Ja vam poštenu rieč zadajem, da to ne bude bilo, ne bi niti od moje strane bilo; jer ja sam rekao, da je to najpametnije zastrti tamnom koprenom, što je zadalo svakom sinu ove domovine toliko jada i žalosti.

Meni častni Salvi upisuje tobože u veliki grieh, što sam rekao hrvatska gimnazija u Spljetu. To je naravna stvar, tko pozna jezik ; jer čuli smo, da se kazalo, da je ta veća potrebština u toliko za talijansku školu u Spljetu; pak tako kaže se hrvatska gimnazija u Spljetu, talijanska gimnazija u Zadru. To nije nikakovo izdajstvo. Neka oprosti častni Salvi, ali on i njegovi drugovi nisu u stanju, da prosude, kakvo je sjeme naše gimnazije i tko je kriv ili dotični roditelji ili tko drugi, da nema boljeg ploda kod naše mladeži, premda toga ne žalimo, jer vidimo, da je prema nekadašnjoj gimnaziji daleko bolje. On nije u stanju, da sudi o tom, jer mržnja, koju ukazuje po listovim svoje stranke proti svemu onomu, što hrvatskim i narodnim duhom diše, zasljepljuje ga i ne može da sudi o našoj gimnaziji i o sjemenu njezinom ili učiteljskom osoblju. Svatko u Spljetu, tko ima, i od sumišljenika častnog Salvija diete u zavodu, utjerati će u laž mnoge izraze Salvijeve, što ih je rekao prema učiteljskom osoblju i mladeži spljetske gimnazije. Ima i sada, kako je častnom Salviju poznato, do 20 učenika autonomaških obitelji, koji se neće nego pohvaliti ti nepristranom ponašanju učitelja i snošljivosti učenika. Neka jednog samo g. Salvi iznese, koji mene pobije, ja mu dugujem što hoće.

Prosto je častnom Salviju imati o meni kakovo mu drago mnienje. Ono mnienje, koje ima on o meni, mogu ja imati o njemu. Ja bih se smatrao uvriedjenim, kad bi me glasila stranke častnog Salvija pohvalila ili kad bi g. Salvi imao o meni drugo mnienje, nego sam ga mogao razumjeti po riečima, koje je danas u žući izrekao. Inače ja se opraštam opet i od onih drugih prostačkih napadaja. . . .

Podpredsjednik (*zvoni*). Nemojte, molim takove rieči upotriebljavati. (*Dr. Salvi prigovara*).

Mrkušić. Ja nisam mislio g. Salvija...

Dr. Salvi. Hoćete to na me..,

Mrkušić. Vi ne razumjete.

Dr. Salvi. Vi neznate, što kažete.

Mrkušić. Vi meni podmićete stvari, koje nisam rekao.

Ja se opraštam sa g. Salvijem i opetujem, da bi se cienio uvriedjenim, ako bi me on pohvalio.

Ako je bilo nezasluženih izraza i uvrieda, što nisam dobro shvatio, to mi je žao i to povlačim. U ostalom, vis. sabor neka sudi o govoru mojem jučerašnjem, je li bilo razloga, dok nisam imenovao nikoga, da je tako napao na mene gospodin Salvi. Ja se pozivljem na vis. sabor.

Dopustite mi još nekoliko rieči. Častni Čingrija i drugi moji drugovi jučer i danas dokazali su hermeneutičkimi i filozofskimi dokumentim, da te talijanske narodnosti nema i ja ću samo s nekima argumentima ad hominem istu stvar podkriepiti,

Podpredsjednik (*zvoni*). Oprostite, moram vas presjeći. Vi imate rieč samo za stvarni izpravak, vi ne možete polemizirati. Ograničite se samo na izpravak.

Mrkušić. Ja svršujem i pridržavam si rieč pri razpravi pokrajinskog proračuna.

Podpredsjednik. Razprava je dovršena i rieč ima g. izvj. Borčić.

Borčić. Visoki saboru! Moji poštovani drugovi koji sjede s ove strane visoke kuće, s oštrom su logikom i neoborivim razlozima pobili svestrano prigovore, koji su bili podignuti sa strane zastupnika autonomne stranke i smrvili sva razlaganja njihova o tobožnjoj narodnosti talijanskoj. A pošto je ovaj predmet, o kome se već od godina raspravlja u ovom Visokom saboru vas izcrpljen, meni ne ostaje drugo danas nego, da se poslužim s izrekom mnogopoštovanog druga Perića, da pabirčim na već potrganom vinogradu.

Pored toga moja zadaća postaje laka ali istodobno i neugodna. Doduše, ta bi neugodnost prestala kad bi gledao da podlegnem napasti te slijedim sustopice g. d.r Giljanovića u njegovim političkim eskurzijama. Toga ne činim, jer se previše protegla rasprava o predmetu što je na dnevnom redu, a i s toga što takova pitanja i ne spadaju na predmet sam. Ograničit ću se dakle samo na njekoliko rieči proti njekim smjelim tvrdnjama njegovim.

Već sada ne mogu premučati, da je njegov govor bio goropadan bez uzroka i da je donekle prekoračio granicu pristojnosti i skladnosti. Kako je govorio d.r Giljanović onako govori čovjek, koji se nalazi u skrajnoj očajnosti.

Još mi je nešto iztaknuti: D.r Giljanović je u svom govoru naglasio, da je talijanaška stranka najženijalnija u ovoj zemlji. Kad je on taj sud o svojoj stranci izrekao on si je po gotovu utvarao da je on stranka, da je ona upriličena u njegovoj osobi.

Što se njega tiče ja mu ne mogu poreći ženijalnosti, i u tom slučaju njegov bi sud bio umjestan, ali u protivnom slučaju, neka mi dopusti izraz, bio bi nešto više nego smiješan.

Pustit ću za sada d.r Giljanovića, da se kašnje opet nanj povratim, jer me čeka d.r Lubin.

Tužbe koje je poštovani gosp. d.r Lubin u svom kićenom i pjesničkom govoru podigao proti pučkoj obuci, kojima se pridružio i drugi govornik g. d.r Smrkinić, općenite su naravi i takove koje smo svake godine navikli čuti u ovoj sabornici.

D.r Lubin tvrdi izmegju ostaloga, da se nevidi nikakav uspjeh u tim školama, da nepismenih ima još barem 80%, i da se zločini ne

mo ne smanjivaju da li umnažaju; da se za olu troši više nego ona vrijedi; da moralni jam pučke škole nije danas veći nego li je ed 30 godina bio.

Neka mi dopusti, da mu kažem, da su to ke tvrdnje, koje nije nikakovim činjenicama kazao. Moram ga upozoriti, da nova pučka ola počinje u našoj zemlji od god. 1873, kle da nema nego 23 godine života, a da ije nego je bila zavedena u spodobi kakovoj danas, mi smo imali 95% analfabeta. Naedak bi tu dakle bio znatan i kad bi istinit o broj što ga je on naveo; nego, kako je oj časni drug Biankini istaknuo, a on se prinom tačnošću bavi tim pitanjem, taj je broj nas spao na 70%, a to bi, gospodo, bio vrlo ep uspijeh, koji nam je škola dala.

Al' ima još nešto drugo, što dokazuje vei napredak i uticaj pučke škole na razvitak šega naroda, a to je, sve to veći rastući sjet škole. U ovo 23 godine posjet se školski deseterostručio; danas ima, kako smo čuli iz ta gospodina vladinog povjerenika Peričića, .000 djece koja polaze redovitu školu. U mom Spljetu je, pred 12 godina, ukupni broj ece, koja su polazila školu, iznosio od prilike 0, a danas smo doprli do 2000. Može se ći da u nekim krajevima sva djeca, koja su vezana na pohagjanje škole, i u istinu je pogjaju. Može li se dakle ljepši uspjeh poljeti?

Nego, još mi je u tom pitanju primjetiti, plodovi pučke naobrazbe nisu tako očevidni ne mogu se osjetiti nakon dva decenija, već tu treba mnogo vremena, dapače jedno cijelo ljeće. U Njemačkoj, u mnogim pokrajinama strijskim, u Francuskoj pučka obuka počimlje stoljeća i po. U Njemačkoj se dotjeralo u n pogledu skoro do savršenstva, jer tu ima % pismenih, a gotovo isto toliko ih ima u ekim pokrajinama austrijskim. U Italiji pak, i o je kolijevka evropske kulture, i ako je u edovječno doba bila luč prosvjete cieloj Eupi, još danas imamo 55% nepismenih (*odoavanje*). U Francuskoj samoj, gdje se takodjer nogo čini i troši za pučku obuku, ima još % nepismenih.

Sinteza cijelog, ili barem prvog dijela govora častnog d.r Lubina, namijenjena pučkoj obuci, jeste ta, *da ne treba nami škola*. Istina, da sam Bog prodire u bubrege ljudske, a ja se, dakako, ne mogu s njime takmiti, ali ipak bi se dalo slutiti, koja je tajna misao povod tom njegovom lošem sudu o našoj pučkoj obuci, a ta bi bila jer naše škole nisu u talijanskome jeziku (*dobro!*) Nego, ja bih tražio d.r Lubina, da mi on kaže što su učinile talijanske škole, od svoga početka do danas, u pogledu pučke obuke? Koji smo uspjeh od njih imali? Označio sam prije da smo u doba, kada su iste prestale, imali 95% nepismenih, po tom sudite kakav je bio njihov uspijeh! (*Odobravanje*). — Osim toga te su škole bile ograničene samo na neka pojedina mjesta zemlje, na gradove i glavnije varoši, dočim o pravoj pučkoj obuci nije bilo govora.

Drugi dio govora časnog g. Lubina posvećen je talijanskoj narodnosti. On si utvara, da može dokazati s historičkim podacima postanje i bivstvo ove talijanske narodnosti u našoj zemlji, te se pozvao na samoga Lučića, našega najvećega historiografa, dapače preteču moderne historiografije, i rekao, da Lučić navodi, da se je onaj isti proces, koji se zbio u Italiji i po kojem je nastao talijanski jezik, sbio i u Dalmaciji. Ja neću poreći, da to Lučić nije tvrdio, ali današnja historička kritika savršenija je od tadašnje, i po njoj tvrdnja Lučićeva ne može da se održi. A da i nema drugoga dokaza da je ta tvrdnja pogriješna sami fakat, da jednaki uzroci proizvagjaju jednake učinke, dovodio bi do zaključka da uz jednake uzroke u Dalmaciji i u Italiji morali bi i učini biti isti. Nego, nije moguće ni promisliti da bi ovdje, gdje su činbenici, koji su mogli uticati na razvitak talijanskoga jezika bili isti kao u Italiji. I historija nam dokazuje, da to nije istina, te da narodi, koji su svojim uticajem izopačivali latinski jezik, iz kog je nastao talijanski, nijesu bili isti oko naše zemlje kao u Italiji. Odatle slijedi da i proces u pogledu postanja talijanskog kod nas nije onaj, kakav je bio u Italiji. Po svjedočanstvu paka samog Lučića, gospodo, i na temelju njegovih podataka bezuvjetno stoji, da je već u 14 vijeku hrvatski jezik u ovoj zemlji imao prevlast nad latinskim i nad t. z. tadašnjim volgare.

Ta evolucija s vremenom još se jača pokazuje, tako da počamši od g. 1500., jedini pučki jezik u zemlji je onaj, koji isti Lučić zove hrvatskim ili srpskim. A da je tako evo ovdje dokaza (*čita*):

— „U knjizi VI. pogl. IV. „de Regno Dalmatiae et Croatiae“ stoji: *Dalmatae tamen ispsisquae contermini Slavi, linguam slavam non dicunt, sed Hrvatam vel Serblam, prout cuiusque dialectus est.*

Iz ovoga proističe da se latinski živalj tekom vijekova asimilovao i stopio sa slavenskim, da ga je nestalo te ostao samo slavenski. Osim toga u Lučića ne ćete nikada naći, da bi govorio o kakovoj talijanskoj narodnosti. Pokvarena je latinština bila do duše rabljena u javnim uredima i u ispravama, s toga što naš jezik nije bio tada usavršen, ali da bi tu bilo traga o kakovom talijanskom plemenu, o tom nema govora (*Dobro!*). I to stoji sve dok traje vladavina republike mletačke.

Da je moje razlaganje istinito, dokazuje i to, što su pisci, koji su se istakli kroz prošasle vjekove, pisali isključivo latinski i hrvatski.

Talijanština počimlje tek ovim vijekom, počinje uslijed uticaja srednjih i pučkih škola talijanskih, koje su bile zavedene od austrijske vlade. To je dakle novi politički pojav, koga prije nije bilo, već ga je stvorila austrijska vlada (*Živo odobravanje*).

— Ta umjetna narodnost nije mogla dugo trajati. Malo po malo iščezavao je njezin broj i spala je danas na 16.000 kako sami znate; ali i od tog broja; kad bi odbili one obitelji, koje ne pripadaju talijanskoj narodnosti, kad bi odbili Hrvate, koji su prozvani Talijanima, a u svojim kućama i sa svojim roditeljima govore samo hrvatski, taj bi se broj i više smanjio.

— Ali ima neki drugi pojav, koji takogjer govori da se u Dalmaciji ne može govoriti o talijanskoj narodnosti, a to je onaj, o kojem je govorio časni gosp. d.r Lubin i nazvao *spostamenti.* Mi vidimo da se u Dalmaciji nešto dogagja, što u Istri i nigdje drugdje ne dogagja. Vidimo na pr. da u samim njekim talijanskim obiteljima neki se članovi izjavljuju da su Hrvati ili Srbi, dočim drugi kažu da su Taljani. D.r Salvi znade sam da se njegov otac ćutio Talijanom, stric Hrvatom, njegov pokojni brat Hrvatom, a on Talijanom. (*Živo odobravanje;* d.r Salvi: *Un ragazzo di 15 anni si sentiva croato!*) Tako je što ja kažem; vaš brat bio je moj učenik te ga dobro poznajem. Njegovi se rogjaci takogjer smatraju Hrvatima, a ono što je u obitelji d.r Salvi-a, dogagja se i u mnogim drugim talij. obiteljima.

Toga, gospodo, o Istri ne ćete naći; tu u nijednoj talijanskoj obitelji nema jednog člana koji bi kazao da je Hrvat ili Slovenac. Možemo se još, gospodo, pozvati na znanstvene auktoritete na profesore državnog prava u Gracu i Beču, koji dokazuju da u Dalmaciji ne ima talijanskoga plemena. Pošto ga dakle nema, ne znam kako možete zahtijevati da Vam se dadu talijanske škole. I § 19. na koji se pozivate, govori izrično o plemenu, a u njemačkom tekstu stoji *Volksstamm,* što je još više. Vi se samo sporadički nalazite posijani ovdje, ondje u pokrajini, te nemate prava tražiti od pokrajine talij. škole. Kako je istaknuo časni Perić ovdje, u Zadru, gdje ste na okupu i u većem broju nego drugdje, imate svoju pučku školu, višu gimnaziju i nižu realku i time je, mislim, što se vaše kulturne potrebe tiče sasvim udovoljeno (*Odobravanje).* Polazeć sa stanovišta da u ovoj zemlji nema talijanskog plemena, kao što ga u istinu nema, kao većina, moramo se svim silama oduprieti da se podižu nove talijanske škole, inače bi se ogrije šili o svome programu, u kojemu stoji, da u ovoj zemlji nema drugih do Hrvata i Srba. Tome smo programu ostali dosele svedjer vijerni i dosljedni i ostaćemo i na dalje te ćemo svim silama, što nam ih zakon daje, protiviti se predlozima, koji su napereni proti težnjama i značaju našega naroda. (*Dobro!*)

Iskreno vam kažem, gospodo, autonomaške stranke, da Vi te škole tražite jedino u agitatorne svrhe i to ne radi unutrašnji prilika, već da se opet nagje koji zastupnik Tirola ili Trsta, kakav Campi, te u parlamentu bečkom ustvrdi, da je Dalmacija talijanska zemlja. Talijanske

kole, gospodo, postale bi ognjište raznarogjenja, ostale bi rasadnici tugje misli. Nego mi takovih kola ne trebamo, već tražimo i hoćemo da se aša djeca uzgajaju u narodnom i patriotskom uhu, da se ćute ono što su po krvi i po Bogu. (*Odobravanje*).

Da vam je namjera jedino agitatorna dozazuje jedna činjenica svima poznata. Ovih sam ana obilazio ulicama Zadra i opazio velike lakate, gdje je bilo napisano: *ples talijanske Lege za podizanje talijanske škole u Arbanasina*. Nije li ovo najsjajniji dokaz agitacije, nije li okaz da hoćete prodrijeti i onamo, gdje Vam ema mjesta? (*Odobravanje*).

Imamo još i vaš postupak prema onome ijelu našega naroda, koji još nije tako napreлan i učen, da bi bio potpuno svijestan svoje arodnosti. Ograničit ću se na varošane u Spljetu. Vi ste mnoge od njih zaveli i u vašim h društvim učite pjevati talijanske pjesme; siluete ih da govore talijanski i da gaze svetinje voga naroda. (*D.r Salvi prigovara*). Nemojte ni uijekati, jer ja nebih rekao što nebi odgovaralo istini.

Pored svega što sam naveo, škola talijanska Spljetu nebi bila za vas drugo nego pokušaj poticaj da tražite i druge; te kad biste tu spjeli da dogjete čak do drugih 12 škola, koje i vam po izjavi d.r Salvia bile potrebite. D.r Salvi je rekao da se ministarstvo nastave izrailo, da postoje sve skrajnosti za podignuće edne talijanske škole u Spljetu, i da je to prinalo i samo pokr. školsko vijeće. Ja, gospodo, noram to odlučno odbiti, jer se je pokrajinsko kolsko vijeće jednoglasno izjavilo, da nema azloga, ni temelja u zakonu, i to na predlog njesnog i kotar. školskog vijeća u Spljetu (*glasovi: živjeli!*) da se ustanovi ta škola. Što e navelo ministarstvo da zadovolji vašoj želji, i bolje proti vašoj želji, jer vi niste ni sa dlukom ministarstva zadovoljni, to ja neznam. — Vi ste tražili nešto, a ono vam je dalo rugo i to je nečuveno, da ono ide preko peita vašeg. Vi ste tražili posebnu školu za mušku, posebnu za žensku djecu, a ono vam je dalo nješovitu. Vaš je zahtjev bio dakle drugčiji i i dapače u jednoj prijavi, koju ste potla predali, očito izjavljujete vaše negodovanje, što ministarstvo nije uslišalo vašu molbu u smislu kako ste vi zahtjevali. Ja neznam i neću tražiti što je sklonulo ministarstvo na tu odluku, ali da tako nije ono mislilo možda koji mjesec prije, ja imam nepobitnih svjedočanstva. Žao mi je da baš klasičan svjedok nije živ, da nam ga je crna zemlja prije vremena ugrabila; i da svojom riječi ne može potvrditi što ću vam ja sada pripovijediti. Koncem Studenoga 1895 nalazio sam se kao zastupnik car. vijeća u dvorani, gdje je vijećao financijalni odbor, kojemu je pripadao i naš nezaboravni vogja D.r Miho Klaić. U neki čas vidio sam sadašnjeg ministra nastave hrliti k d.r Klaiću i s kojim se bieše upustio u prijateljski razgovor.

To je bilo u času, kad je ministar izjavio da će podignuti u Zadru nižu hrvatsku gimnaziju, a onda nakon tri ili četiri minuta, vas veseo, dolazi k meni d.r Klaić i kaže mi: Znate što mi je rekao ministar? — „Dok ja budem na ministarstvu neće se zavesti cigle pučke škole sa talijanskim jezikom u Dalmaciji“ (*na lijevici: Riječ ministra!*) Dakle, gospodo, tu je nešto drugo moralo biti po srijedi što je nagnalo g. ministra da odustane od te namisli. Na žalost nema svjedoka danas da može to predbaciti g. ministru, ali se ta činjenica neda nikako oprovrći, i ja vam to izjavljujem na moju poštenu riječ (*odobravanje*).

G. Salvi je rekao, da je pitanje ove škole *res judicata*, ali mislim da je tu sam sa sobom u protuslovju, pošto je malo prije izjavio da se Zemaljski Odbor obratio Upravnome Sudištu, a *res judicata* će biti tek onda kada ovo sudište reče svoju. (Salvi: Domandi e dica il d.r Ivčević!) Formalno je tako. Kad se dakle upravno sudište izjavi o odluci ministarskoj te ju ukine (Salvi: neće). To su vaša nagagjanja, a ja kažem da hoće, jer nemate uvjeta za tu školu, ili odobri, stopro tada će postati *res judicata*. Nego, kad bi se upravno sudište i izjavilo da je ministarstvo zakonito postupalo, tada, što vam je i prije rekao d.r Ivčević, još nebi bila definitivno *res judicata*, jer bi sabor u ovom pitanju postupao na isti način, kao što je postupao prema trogirskoj školi (*odobravanje*). Zanijekao bi fondove.

Ne mislite, gospodo, da bi sabor u tom pitanju popustio, jer gdje se radi o obrani narodnoj, o narodnim pravicama, tu mi ne popuštamo ni za dlaku, ma stalo nas najvećih žrtava (*odobravanje*). Kad bi ministarstvo uslijed našega postupanja došlo do toga da raspusti sabor, ne jedan, nego deset puta, mi bi ostali na ovom stanovištu jer proti sili nema drugog lijeka do sile (*dobro!*)

Ali, gospodo, nije to samo pitanje prava; već i financijsko, jer ono što traži d.r Salvi, da se zavede 12 novih talij. škola to bi značilo opteretiti pokrajinski proračun za 15—20.000 for. na godinu; a to ne ide. Mi imamo još krajeva zapuštenih, imamo krajeva gdje narod još nema škola, te ih zahtijeva. Nama treba na njih misliti prije nego da zadovoljimo vašim hirima. (*Tako je!*)

Ali ima još i drugih momenata biva uzgojnih i socijalnih. Čovjek je, gospodo, po prirodnom zakonu vezan svojoj rogjenoj grudi. Odatle ističe ono plemenito i uzvišeno čustvo ljubavi prema domovini i narodu, prema srodnoj braći, koja živi u zajednici s njime. Prema tome i uzgoj pučki treba da je narodan i patriotičan, što u talijanskoj školi nebi mogao da bude, već protunarodan i nepatriotičan, jer bi uspirivao mržnju prema hrvatskome narodu i većini narodnoj u ovoj zemlji.

Koliko se mrzi, gospodo, na naš jezik i na naš narod, dokaz vam je onaj fakat, o kom je govorio d.r Čingrija. Ja se vraćam opet na žalosno pitanje onog banketa što su priredili poštarski činovnici u čast promaknuća svog glavara. (Salvi: *che importanza!*) Jest od najveće važnosti. Tada je prisutnim hrvatskim činovnicim bilo zabranjeno da se služe svojim jezikom: (Salvi: *Questo è stato smentito!*) Ja potvrgjujem, da je tako bilo. (Salvi: *Vi niste tu bili*). Ja kažem da je tako! ako oni nijesu prosvjedovali, učinili su to jedino iz obzira prema svojem starešini, da se tog dana ne dogodi sablazan. Uz to, za vrijeme banketa, kad su se počele čitati brzojavke, jedan od viših činovnika naložio je onome koji ih je čitao, da hrvatskih brzojava ne smije da čita. Gospodo, to je takav čin, za koji nema pristojne riječi da se žigoše, to je uvrijeda cieloj zemlji, koja to neće podnijeti. (*Odobravanje*).

S toga oni, koji su pozvani, da bdiju, da izmegju činovništva bude većeg poštovanja prema zemlji, čiji hljeb jedu, ne budu li naći način kako da toj nepodopštini stanu na put, zastupstvo narodno će znati, koje mu mjere valja preduzeti na obranu časti i dostojanstva svoje zemlje (*dobro!*) — Govorilo se dalje, da se s naše strane daje ostracizam talijanskome jeziku.

Gospodo, tu se vara'e! Vi ste sami, koji dajete ostracizam talij. jeziku s vašom pogriješnom politikom. Vi ne uvidjate, gospodo, da se njemština uvlači po malo i istiskuje talij. jezik. A ko se protivi tome? Mi, a vi nikada niste podigli glasa proti tome. Dokaz je da mi ne dajemo ostracizam talijanskom jeziku i ova činjenica, da se proti jasnom propisu § 19 tem. drž. zakona, u nekim našim pučkim školama s našom privolom uči kao obvezni predmet talijanski jezik, počevši od 4 godine. A i ono o čem je besjedio častni Perić, dokazom je da ne proganjamo talijanski jezik. On vam je kazao koliko se taj jezik uči u našim srednjim zavodima; u gimnazijama isto toliko sati koliko i nastavni hrvatski jezik, a u realci spljetskoj i više (*čujte!*). Ali ja ću vam iznijeti još jedan eklatantan dokaz predusretljivosti naše stranke.

Lani poštovani g. zastupnik Bonda postavio je u car. vijeću rezoluciju, da bi se uveo talij. jezik kao obvezni predmet u naša učiteljišta. U fin. odboru, gdje se je imala pretresati ta rezolucija, školski izvjestitelj bio je dvor. savjetnik d.r Baer, jedna od najuglednijih ličnosti njemačke liberalne stranke, pravi naučenjak u historijskim i financijskim znanostima. Taj čestiti Nijemac dan prije nego se imalo o ovoj rezoluziji razpravljati u dotičnom odboru, došao je najprije k meni, a potla k drugu Periću i rekao mi: Došao sam k Vami da Vas upitam, kao jedine zakonite predstavnike vaše zemlje, jer znam da Dalmacija nije drugo nego slavenska zemlja i hoću da me obavijestite ob ovom pitanju, biva, je li istina da je vaš sabor izrazio želju da se učenju talijanskoga jezika bude dala veća važnost u vašim preparandijama? Ja sam mu na

o odgovorio: istina je! — Drago mi je, veli on, da ste tako rekli, ali svakako, ako niste zadovoljni da ja poduprem tu rezoluciju, ja ću biti proti njoj. Ja sam mu odgovorio da nemam uzroka da što prigovorim, jer sam i ja u dalmatinskom saboru kao izvjestitelj školskog preračuna izjavio da želim da se u tim zavodima uči talijanski bolje nego do sada. Poslije toga došao je k mome častnom drugu Periću i razgovarao se s njime o tom pitanju (Salvi: što je rekao Periću? — Perić: Samo da vas ne vidim! *Veselost*) odgovorio je na isti način kao i ja.

S toga vaša tužba, gospodo, da mi mrzimo talij. jezik i odbacujemo talij. kulturu, niti je istinita, niti temeljita. *(Vrlo dobro!)*

U pogledu talijanskog jezika i talijanske kulture opetujem ono što je rekla jedna od najuglednijih ličnosti hrvatske stranke na Rijeci, d.r Erazmo Barčić. On je ovih dana javno očitovao (*čita*): — „Njezina književnost (talijanska) bila nam je učiteljica, a povijest njezina uskrsnuća učvrstila je u nama ljubav prama domovini, odanost slobodi, dužnost požrtvovnosti. Za nas i sama misao da joj budemo protivnici, bila bi svetogrdna". (*odobravanje. — Bravo Barčić!)*

— Na tom istom stanovištu, gospodo, na koje se postavio vrli Barčić, stojimo i mi. Mi smo to uvijek isticali i danas ponavljamo, da ne ćemo istrijebiti talijanski jezik, ali ne ćemo da ostane gospodarom, nego da dobije mjesto, koje mu pripada. Mi ćemo se boriti, proti tome jeziku dok naš jezik ne bude jedini gospodujući u zemlji i isključivo uredovni, a kako to bude, naići ćete na drugu susretljivost s naše strane.

Imamo još jedan dokaz javan i jasan da mi nijesmo proti talij. jeziku i proti talijanskoj kulturi. Ovih dana došao je u Spljet talij. brod t. z. „*Miseno*". Toliko časnici koliko momčad bješe tako predusrećeni da nijesu imali riječi, da se pohvale o načinu, kako ih je mjesna vlast dočekala. Oni, da odvrate toj gostoljubivosti, priredili su banket u Troccolijevom hotelu, na koji su bile pozvane mjesne, civilne i vojničke oblasti. Na tom banketu je mjestonačelnik spljetski gosp. Mate Mikačić držao ovu nazdravicu:

„Avendo l' onore di rappresentare Spalato dinanzi ai signori ufficiali della gloriosa armata italiana, mi sia permesso, in questa occasione, ricordare le relazioni secolari tra le due coste dell' Adriatico; relazioni di lavoro, di commercio, di coltura, di affetti, che mai, nè differenze di razza, ne dissensioni politiche valsero a distruggere.

Ai signori parrà forse strana l' affermazione, che il bisogno di queste relazioni siamo primi a risentire noi croati della Dalmazia; ma a chi conosca le nostre condizioni sociali, nazionali e politiche sarà evidente, che il progresso delle stirpi slave sulla penisola Balcanica è sotto molti punti di vista vincolato al progresso del bel paese.

Molte cose abbiamo comuni, per non andar di pari passo, per non trovarci vicini sulla via, che più volte conduce allo stesso fine anche popoli di aspirazioni diverse.

E noi croati, che abbiamo bisogno di sforzi sovraumani per affermare la propria esistenza nazionale, per progredire, per vivere, saremo felici quando di noi si potrà dire: „hanno appreso dagli Italiani".

Interprete di questi sentimenti del popolo croato, alzo il bicchiere con un sincero:

Viva l' Italia!

Viva la gloriosa armata italiana!"

(D.r Salvi: Belle parole, ma fatti! D.r Giljanović: È zucchero sulle fragole).

Ovo su čustva, gospodo, koja goji cijeli hrv. narod sa svojom srpskom braćom prema talij. narodu. Ova smo ćustva mi u svakoj prigodi javno zasvjedočili, a kad bi ja odvratio, kakvo je ponašanje prestavnika talij. kulture ovdje u Zadru bilo naprama našoj braći iz Hrvatske, prigodom otkrića Gundulićeva spomenika i prispodobio sa našim, morao bi doći do takvog

zaključka koji vam ne bi bio na čast. Svakako sravnajte oba ponašanja, pak si pravite sami sud o istim.

Glede talij. kulture, što rekoste da ne može bez nje biti, čini mi se da g. Giljanović nema sasvim jasan pojam o kulturi u obće. Po mojem shvaćanju kultura nije drugo, nego izraz duševnog i moralnog stanja cijelog jednog naroda, obzirom na njegove običaje, navike, načine mišljenja i rada, na njegov razvitak obzirom na znanost, književnost i umjetnost. Ako se mi, u tom pogledu, obazremo na kulturno stanje našega naroda kad je prestala vladavina mletačke republike, doći ćemo na to, da je to kulturno stanje nesretno, da u narodu nema ni traga kulture i da se ta ograničuje samo na pojedine osobe u pojedinim gradovim. Spomenici, koji bi bili svjedoci te kulture, većim su dijelom sagragjeni mišicama hrvatskim i zasnovani umom hrvatskim. Dojam, dakle, talijanske kulture mi smo oćutili tek u najnovije doba, kad nam je bila pristupna književnost talijanska. Ali da bi to bilo za nas neophodno potrebno ne stoji. Danas u vijeku velikih obreta i iznašašća, kad su saobraćajna srestva tako usavršena, da se u malo vremena može skočiti iz jednog kraja zemlje u drugi, danas gdje cijelo čovječanstvo upliviše na razvitak jednoga naroda, kako je o tom vrlo lijepo govorio časni Biankini, kad bi se do skrajnosti stvar tjerala, mi bismo to isto mogli učiniti što i naša braća u Hrvatskoj, mogli bi se osloniti na njemačku kulturu i njenu književnost i s njom se koristiti, a talijansku sasvim zapustiti.

Ali, mislim, da mi to nećemo učiniti, nego ćemo se i u napred baviti s talijanskom knjigom, koja će nam biti podloga našem višem naobraženju.

G. d.r Giljanović govorio je suviše ne na najbolji način o jednoj od najizrazitijih ličnosti naše zemlje, o bivšem ravnatelju gimnazije spljetske. Njemu se danas pridružio g. d.r Salvi i po njegovim bi se riječima moralo suditi, kao da bi ta ličnost bila neka sasvim prosta osoba, o kojoj se može slobodno i bez prigovora posprdno govoriti ili ju bagatelizovati u ovoj visokoj kući. Gospodo, bivši ravnatelj gimnazije spljetske to je jedna ilustracija naše Dalmacije, to je čovjek koji sa svoje velike i prostrane učevnosti nije poznat samo u našoj zemlji i državi, nego i daleko izvan njenih granica; čovjek, koji je bio od jednog od najvećih arheologa prozvan Rosijem Dalmatinskim, jer se drži, što se latinskih starina u Dalmaciji tiče, da nema boljeg od njega. Postupak vladin prema ovoj ličnosti, ovome učenjaku, nije bilo drugo, nego dužnost njezina; ona ga je postavila ravnateljem muzeja splitskog, jer bolje osobe nije mogla naći u svoj državi, te bi bilo vrlo nesretno, kad bi pustila, da ta sila bude izgubljena zemlji, narodu i samoj državi. Tim je vlada popravila donekle svoju pogrješku što ga je pensionirala. (*Odobravanje*). Ja nemam razloga da laskam ravnatelju Buliću, dapače naši osobni odnošaji nisu najbolji, ali kao pošten čovjek moram izjaviti, da je on uvijek, u svakom pogledu zdušno vršio svoju dužnost, ne samo kao ravnatelj muzeja, već i kao ravnatelj gimnazije spljetske, reklo se što se hoće. Njegovi učenici, bez razlike stranaka, mogu to najbolje potvrditi, jer one počasti koje je on primio od svojih učenika, ne izuzevši ni sinove autonomaških obitelji, najbolji su dokaz, koliko je on poštovan bio. Ako njegove namisli nijesu uvijek sretno bile izvedene i ako se možda štogod u zavodu dogodilo, nepada krivnja na njega, nego na nekoga drugoga, koji bi morao nositi poslijedice svih onih sablazni.

Jer ću vam reći, gospodo, da nije lako ravnati jednim zavodom gdje su četiri političke struje izmegju učiteljskog osoblja, koje su se megju sobom trle. U tom pogledu nije sa strane nadležne vlasti ništa učinjeno, da se uspostavi red, dok je ravnatelj učinio što je mogao, a kad je vidio da se ne može dalje, obratio se možda toliko puta na stariju vlast, koja ga nije poduprla kako je imala (*Istina!*)

D.r Giljanović je rekao, izmegju drugog, da nas vlada pomaže, da smo mi na većini jedino njenom pomoći, o čem mu je svestrano odgovorio časni d.r Ivčević i dokazao kako je netemeljit taj prigovor. A da je netemeljit dokazuje i ova činjenica, što je nekako u mnogim mjestima naše zemlje uvedeno malo opsadno stanje jedino iz obzira na neznatnu manjinu autonomne stranke. Nije tu dopušteno niti zapje-

ati kakovu rodoljubivu hrvatsku pjesmu, jer e dotičnik odmah kažnjen globom po poznatom Bachovom patentu (*odobravanje*). Gdje je, gospodo, više slobode nego ovdje u Zadru, gdje e svakome slobodno vrijegjati najplemenitije sjećaje hrvatskoga naroda. Meni se samom ogodilo da sam čuo uvrijede, kad sam govorio svojem materinjem jeziku, šetajući se zadarkim ulicama, a što se dogodilo meni to je bilo igurno i druginia. Ovdje se ne trpi ni rieči aše, a ako se sada ne pokazuje kakav ustuk a strane gradjana, kad čuju kakovu hrvatsku iječ, to je jedino od straha e se nebi što negodna dogodilo gradu Zadru. Svakako vam elim, gospodo, autonomne stranke, kad bi sa aše strane bilo učinjeno kakovo nasilje ili nas a koji način uvrijedili, da mi, zastupnici hrvatke većine, nebi metnuli više nogu u ovu saornicu (*dobro!*) Mi dobro znamo da se sad iz ame nužde postupa nešto bolje prema nama, a e iz naklonosti.

Bilo je još govora da su u ovim zadnjim pćinskim izborima u Zadru utoci podneseni hrvatske strane bili riješeni na takav način oji daleko nadkriljuje onaj, kojim je riješio borne utoke kotarski poglavar spljetski barun Marojčić. To je puka istina. Dosta je, gospodo, amo jedan slučaj da vidite kako se ovdje potupalo i koliko se pretjeruje sa strane nadležne lasti. U jednom utoku dokazuju utočnici nepoitnim izpravama da je taj i taj umro. Utok je iješen od kotar. poglavarstva zadarskog na ovaj ačin: Istina da je dokazano, da je taj umro, li nije dokazano da nema drugoga, koji nosi sto ime i prezime (D.r G i l j a n o v i ć: A Maarsca!) To je čini mi se nešto gore, nego li e postupanje kot. poglavara spljetskog pri zanjim saborskim izborim, koji je bio tako iskren e uz ostale razloge kazao da nije imao vreena da sve izvide obavi.

Da se označi postupanje, gospodo, mladog adarskog kot. poglavara, dostatan je samo njeov postupak prema g. d.r Klaiću, zastupniku a car. vijeću, koga je dao bez ikakova razga, odstraniti sa birališta, premda se ponašao a najmirniji način.

— Meni se čini da bi ta sama činjenica bila prouzrokovala strašnu buru u svakoj drugoj zemlji, dok je ovdje prošla tako da niko o njoj i ne govori.

G. d.r Smrkinić govorio je nešto o gragjanskoj školi na Korčuli, koja da ne bi odgovarala svojoj svrsi. Gosp. vladin povjerenik je dokazao netemeljitost tih prigovora, a ja se neću upustiti u pretresanje tamošnjih odnošaja, jer mi nisu poznati. Ali pošto vidim, da se željama d.r Smrkinića pridružio i gosp. d.r Zaffron, drugi korčulanski zastupnik, i koje smjeraju da se obzirom na prilike onoga grada zavede ondje jedna niža gimnazija ili niža realka-gimnazija, ja s moje strane, kao izvjestitelj, nebi imao ništa protiv toga da Visoki Sabor preporuči vladi, da na Korčuli otvori nižu gimnaziju. Ako visoka vlada misli da je to potrebno, neka udovolji željam onoga mjesta, tim više što mi tom preporukom ne gubimo s naše strane ništa.

Red mi je sada, gospodo, osvrnuti se na neke prigovore, podignute sa strane d.r Salvi-a u pogledu samog školskog proračuna. On misli, a to nije lijepo sa strane jednog čestitog mladića (D.r S a l v i: Nisam mladić!) da bi nekakakva prevara postojala u pogledu svote za podignuće talijanske pučke škole u Spljetu i da je to pitanje zamršeno sa strane pokraj. škol. vijeća dogovorno sa Zem. Odborom. Da je časni Salvi uzeo si truda i pregledao sve spise, koji su bili priklopljeni izvješću fin. odbora, on bi vidio, da je tu bila i odluka pokr. šk. vijeća prije pročitana od častnog Korlaeta, iz koje nedvojbeno ističe da svota za ustanovljenje talij. pučke škole u Spljetu nije bila uvrštena u školski predračun niti predložena od pokr. šk. vijeća. Što se kod te vlasti zbilo, meni nije raspitivati; to je tajna; ali svakako stoji, da ono nije predložilo Zem. Odboru tu svotu, nego istom, pred tri dana kad je došla odluka ministarstva, onda je ono javilo tu odluku Zem. Odboru. Ta odluka, kojom se naglasuje, da sabor uvrsti svotu od 1075 fior. u školski proračun za podignuće tal. škole, prispjela je iza kako je bilo sastavljeno izvješće fin. odbora i predano predsjedništvu sabora. O toj odluci nije bilo više vremena baviti se, ali u prvoj sjednici fin. odbora, komu je bilo poznato, da ta svota nije uvrštena u proračun, a žalim da te večeri

nije bio prisustan vitez Trigari, ustanovilo se izmegju ostalog, da kad bi slučajno u saboru bio stavljen glede te škole predlog ili sa strane vladine, ili sa strane gg. zastupnika autonomne stranke, da će fin. odbor biti proti tom predlogu i da ga neće preporučiti na uvaženje vis. saboru.

To je stanovište, koje je zauzeo fin. odbor i tu nema dakle nikakove prevare. (Trigari: Prego, io fui presente quando si trattava del prev. scol. provinciale e no ho mancato mai...) Molim vas, g. vitez Trigari dao se ispričati, da ne može doći. (Trigari: nè, prvi put sam bio!)

Pošto je fin. odbor već taj zaključak usvojio opetujem i preporučam vis. Saboru da predlog postavljen sa strane g. d.r Salvi-a ne bude usvojen, nego odbačen. S druge strane u ime fin. odbora preporučam visokom Saboru neka bi izvolio primiti resoluciju fin. odbora, kojom se pozivlje visoka vlada, da bi povisila svoj doprinos za pučku obuku. Razlozi su tome već navedeni u izvješću i ne treba da ih opetujem.

Imam još samo istaknuti, da neznam u kom odnošaju stoji predlog časnog d.r Salvi-a s izjavom, koju je učinio odmah pri početku rasprave prvi govornik njihov, da će oni glasovati proti proračunu. Kad bi mi uvrstili i tu svotu, vi biste glasovali proti cijelom proračunu? (*Tako je!*) a to je nedosljednost; ili vam valja biti biraniji u izjavama, ili ne stavljati takovih predloga (*Odobravanje na desnici. Dobro! na galeriji.* Trigari: *Potevamo votare per la posta soltanto e non per altro*). Nema posebne stavke za to.

Na prigovore poštovanog zastup. Trojanovića, pošto nemaju osobite važnosti, neću se ne ni osvrtati.

Prije nego završim, iztaknut ću jednu okolnost, koja mi je bila izbjegla, a namijenjena je d.r Lubinu naime, da se u samoj kući Lučićevoj, kako to veli i potvrdjuje naš historiograf, govorilo hrvatski. (*Čujte!*) a evo dokaza. (*Čita*):

— God. 1861 posjetila je Lučića u Rimu njegova nećakinja Barbara, koja je tek slabo razumjela talijanski. Kad se je ona vraćala, Lučić je pisao prijatelju Valeriju: „Torna Barisa tutta consolata nello spirito . . . e come che mal intende la lingua italiana fa equivochi stravaganti nelle relazioni date li e da lei mal intese“. (D.r Lubin: Dunque non era dalla famiglia ma una nipote. Così se io sposassi una russa o francese, potrebbe darsi che i nipoti non capissero nè l' italiano, nè lo slavo).

Ali imamo još jednu činjenicu, koja bi donekle mogla svjedočiti, da je Lučić poznavao i pisno hrvatski, a ta je da je bio u neprestanom dopisivanju s hrvatskim velikašima.

Zaključujem, gospodo, i preporučujem visokom Saboru, da primi predračun zem. učionske zaklade i da progje na posebnu raspravu istog. (*Odobravanje*).

Podpredsjednik. Obustavljam sjednicu na 10 časova.

(*Nakon odmora od 10 časova*).

Podpredsjednik. (*zvoni*). Nastavlja se sjednica. Sada ćemo glasovati. Gospoda, koja pristaju, da predjemo na posebnu razpravu školskog proračuna za g. 1897, neka izvole ustati (*Ustaje većina*). Primljeno. Molim g. izvjestitelja, da izvoli čitati potrebštinu.

Dr. Salvi. Mi oppongo all' annunziato ordine di votazione. Propongo che prima si voti sulla mia proposta poi si passi alla discussione speciale.

Podpredsjednik. Resolucija dolazi poslje.

Dr. Salvi. Si tratta di inserire nel preventivo che si sta per votare, e quindi prima della votazione, una determinata cifra.

Perchè la Dieta possa esprimere in modo chiaro la propria votazione sul preventivo scolastico, la votazione della mia proposta dovrebbe seguire prima della votazione delle singole poste, perchè dopo diverrebbe superflua.

Podpredsjednik. G. predlagač trebao ʼi kazati pod koji naslov hotio bi, da idje ova ʼtavka i pod tim naslovom glasovati ćemo o ʼom predlogu.

Trigari. Prima di tutto bisogna procedere alla votazione perchè sia posto nel preventivo l' importo proposto dall' on. Salvi; poichè, diversamente si dovrebbero votare tutte le ʼoste. — Se tale quota è già compresa, si può ʼotare su tutto il preventivo, se non la è occorre prima votarla. — Non è altrimenti possiʼile. Noi non votiamo per le 25 scuole una per ʼna. Dobbiamo quindi vedere se o meno s'abbia ʼa comprendere la scuola italiana di Spalato.

Podpredsjednik. Sad smo prešli na ʼosebnu razpravu. Pod onim naslovom, pod kojim ʼnisli g. predlagač, da ima doći ova stavka t. j. ʼjegov predlog, tamo ću ga staviti na glasoʼanje.

Dr. Čingrija. Ja mislim, da na taj naʼin nećemo izaći iz škripca, jer ovaj trošak iʼnao bi poći u više naslova. Cienim, da bi doʼta bilo to, da se ovaj predlog glasuje u uʼupnom iznosu i to poslje pošto budu glasovani ʼaslovi. *(Odobravanje)*.

Dr. Salvi. Aderirei alla proposta dell' on. ʼingria qualora la cifra complessiva venisse voʼata prima delle singole poste. — Dico, prima ʼa cifra complessiva, poi la suddivisione come ʼatta nel preventivo.

Dr. Čingrija. Oprostite, kako možemo ʼrije glasovati, ukupni iznos, a da ne budemo ʼrije glasovali naslove. (*Trigari-u.*) Najprije ste ʼovladjivali onomu, što sam rekao, a sada priʼovarate tomu. Ja sam rekao i stojim pri tom, ʼa se o svoti, što bi bila potrebna za spljetsku ʼalijansku školu glasuje iza kako budu glasoʼani pojedini naslovi.

Dr. Salvi. Questo corrisponde all' esattezʼa, e vi aderisco.

Izvj. Borčić. Čini mi se, da bi se lasno ʼalo po naslovim razdieliti ovu svotu, kako je to pokraj. školsko vieće ustanovilo i u drugi naslov došlo bi 750 for. a u treći 325 for.

Podpredsjednik. Vi predlažete, da dodje u drugi naslov 750 f., a u treći 325 f.

Ja mislim, da je to ista stvar. Jer ako stavim na glasovanje naslov 2. s dodatkom 750 for. predloženih u rezoluciji g. Salvi-a, to će glasovati oni koji žele da se ta resolucija primi za ovaj naslov 2. s dodatkom. Ako ovo bude primljeno, onda nema drugog glasovanja. Ako ne bude primljeno, glasovati će se naslov 2. po predlogu financ. Odbora.

Dr. Lubin. Non mi pare giustificata prima la votazione della proposta Salvi e poi quella dell' intero preventivo, poichè così eventualmente si voterebbe su tutto il preventivo mentre noi abbiamo dichiarato di votare contro lo stesso.

Per tutelare la libertà di voto e perchè sia chiaro ciò che la Dieta vuole, mi sembra che prima di passare alla votazione sul preventivo in generale, si dovrebbe votare se si voglia o no inscrivere nello stesso l' importo necessario per la scuola di Spalato.

Dr. Salvi. Mi pare che le disposizioni del regolamento interno dietale ci vengano in aiuto.

Il paragrafo 49 dello stesso dice: (*legge*)... e nell' ultimo inciso: (*legge*).

Ora la mia mozione involve appunto questo principio.

Stà quindi nella facoltà dell' illustrissimo signor Presidente di far si che la votazione sulla mia proposta segna prima che su qualsiasi altra posta del preventivo.

Così l' ecc. Dieta potrà chiaramente esprimere la propria opinione.

Stà ora nel saggio criterio del sig. Presidente di addottare la mia proposta.

Podpredsjednik. Ja se slažem s ovim

načinom glasovanja i stavljam na glasovanje odmah predlog gosp. Salvija i družine koji glasi (*čita*):

„Podpisani predlagaju da u odnošaju sa konačnom rješitbom 5 kolovoza 1896 Br. 13641 „Visokog c. k. Ministarstva Bogoštovja i Nastava bude uvrštena u školski predračun za „g. 1897-98 skupna svota fior. 1075 o da se „zavede jedna pučka javna škola s nastavnim „jezikom talijanskim u gradu Splitu a to polag „izkaza naznačena od Visokog c. k. Školskog „pokrajinskog vieća".

Ona gospoda, koja prihvaćaju ovaj predlog, neka izvole ustati (*Ustaje manjina i to samo autonomaši*).

Podpredsjednik. To je *manjina* te je predlog *odbijen*. Prelazimo na potrebštinu. (**Autonomaši izlaze iz sabornice**).

Izvj. Borčić. (*čita naslove I—VII, i ukupnu svotu.*)

Podpredsjednik. Gospoda, koja primaju naslove I. do VII. sa ukupnom svotom potrebštine od 428·138 f., neka izvole ustati. (*Ustaje većina*) Primljeno.

Izvj. Borčić (*čita naslov I—IV. i uk. svotu*).

Podpredsjednik. Gospoda, koja primaju naslov I. do IV. pokrića sa ukupnom svotom od 428·138 f., neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Prelazim na zaključak financ. odbora, koji glasi.

Izvj. Borčić. (*čita*):

„Daje se nalog Zemaljskom Odboru da se „obrati na Vladu Njegova Veličanstva, molbom „nek bi istu, obzirom na nevoljno ekonomsko „stanje zemlje, povećala svoj učionski godišnji „doprinesak."

Podpredsjednik. Razprava je otvorena. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na sada pročitani zaključak, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Sad imamo predlog g. Smrkinića i Zaffrona. Pošto je g. Smrkinić prihvatio dodatak učinjen po g. Zaffronu, ostaje samo jedan predlog g. Zaffrona, koji glasi (*čita*):

„Sabor Dalmatinski nalaga Zemaljskom Odboru da izkaže vladi Nj. V. želju e da bez o„klievanja preduzme shodne korake k mjerodav„nim činbenicima u svrhu da u gradu Korčuli „bude zavedena niža gimnazijska-realka mjesto „postojeće gradjanske učionice, s' uzdržanjem „strukovnog tečaja."

Razprava je otvorena. Pita li tko rieč? — Nitko. Razprava je zatvorena. Gospoda, koja prihvaćaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Tim je današnja sjednica zatvorena. Sliedeća sjednica biti će sutra u 6 sati na večer sa dnevni redom, koji je već razaslan gg. zastupnicima.

(*Svršetak u 10 sati 20 čas. na večer*).

VIII. Sjednica dneva 11 Veljače 1897.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika sedme sjednice. — Navještenje molbenica. — Priobćenja. — Upiti na Vladu. — Treće čitanje zakonske osnove, kojom se ovlašćuje zamjena globa udarenih radi zanemarenog pohadjanja javnih pučkih učionica u nadnice radnje. — Izvješće posebnog Odbora o zaključcim prihvaćenim od osobitog Povjerenstva u Trstu glede pitanja, kako da se razvije ribarstvo niz dalmatinske obale. — Izvješće Zemaljskog Odbora, o uvedenju posebne odredbine na vino i žito što se uvozi u Ercegnovi. — Izvješće Zemaljskog Odbora, glede molbe o prodaji dobara pripadajućih zakladi S. Mihovila u Trogiru. — Izvješće posebnog odbora o oživotvorenju veresijskog zavoda.*

(*Sjednica nastaje u 6 s. 15 čas. na večer*).

Predsjednik **D.r Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *D.r Ante Trumbić i Gjuro Vukotić.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: ces. kr. namjestništveni podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. kr. dvorski savjetnik **Dragutin-Maria Truxa**; c. kr. namjestništveni savjetnik **Nikola Nardelli**; c. kr. pokrajinski školski nadzornik **Josip** vitez **Peričić.**

Predsjednik *(zvoni)*: Ima nas 24. Broj je zakonit Otvorena je sjednica. Molim g. tajnika, da ivoli pročitati zapisnik posljednje sjednice.

Taj. Vukotić čita zapisnik VII. sjednice.

Predsjednik. Ima li tko da što primieti o zapisniku? — Nitko. — Gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. (*Većina*). Zapisnik je odobren. Primio sam prije sjednice nekoliko molbenica. Neka im izvoli gosp. tajnik naviestiti sadržaj.

Taj. Vukotić (*čita*):

Br. 134, Hinka Naglera slušatelja III. tečaja šumara na kralj. gospodskom i šumarskom učilištu u Križevcima, za pripomoć; Br. 135, Ante Pesušića iz solina obć. Sali, podporu u svrhu najma za školsku kuću.

Predsjednik. Prelazi molbeničkom odboru.

Primio sam prije sjednice jedno pismo od Nj. Preuzvišenosti g. Namjestnika. Neka ga izvoli g. tajnik pročitati.

Tajnik Vukotić (*čita*):

Br. 872—pr.

Presvijetli Gospodine!

Njegovo se je c. i k. Apoštolsko Veličanstvo Vrhovnim Riješenjem od 1 Veljače 1897 premilostivo udostojilo uzeti na Previšnje znanje sadržaj zapisnikâ o raspravam Dalmatinskog Sabora kroz zasjedanje od 23 Siečnja do 10 Veljače 1896.

To mi je čast priobćiti Vašem Presvijetlom Gospodstvu po glasu štovanog odpisa Njegove Preuzvišenosti gospodina Ministra Predsjednika kao upravitelja Ministarstva unutrašnjih posala od 4. tek. Broj 1061—M. I. i odnosno na cijenjeni dopis od 11 Veljače 1896 Br. 211 kojim su bili amo dostavljeni ovjerovljeni prepisi spomenutih zapisnika.

Nek izvoli Vaše Presvijetlo Gospodstvo primiti i ovom prigodom uvjerenje mog odličnog štovanja i uvaženja.

U Zadru, dne 9 Veljače 1897.

C. k. Namjestnik.

David Fzm.

Presvijetlom Gospodinu

D.r **Gaju Bulatu**

Vitezu Reda željezne krune III. Stepena
Predsjedniku Zemaljskog Sabora
Dalmatinskoga itd. itd. itd.

u Zadru.

Predsjednik. Neka izvoli Visoki Sabor primiti na ugodno znanje.

Primio sam takodjer jutros sliedeće pismo (*čita*):

Eccelsa Presidenza.

I sottoscritti depongono il mandato di Deputati alla Dieta Dalmata.

Zara 11 Febbraio 1897.

Trigari — Dr. E. Salvi — Dr. R. Ghigliavich — Dr. G. Lubin — Dr. S. Smerchinich — Dr. L. Ziliotto.

All' Eccelsa
Presidenza della Dieta
del
Regno di Dalmazia
in Zara

Neka izvoli Visoki Sabor primiti na znanje i ovu izjavu, a ja ću priobćiti stvar Njegovoj Preuzvišenosti g. Namjestniku, neka izvoli odrediti za nove izbore.

Prije sjednice primio sam dva upita od g. Vukovića. Neka izvoli pročitati prvi.

Vuković (*čita*):

Upit na Vladu Njegova Veličanstva.

Još godine 1878 obćina Gornjega Primorja dala je urediti tekničku osnovu prokopa za prosušenje Baćinskoga jezera, moleć Visoko c. k. Namjestništvo, da joj se podjeli 4000 for. podpore, za izvedjenje radnje.

Tom radnjom bi se presušilo Baćinsko jezero sa svakog pogleda znamenito, i dobilo bi se najmanje 160-170 hektara najizvrsnije zemlje.

Od tog vremena jednom je dolazio g. gradjevni savjetnik Dr. Bortolotti, da razvidi stanje stvari, a usljed čijeg izvješća javljeno je obćini Gornjo Primorskoj, da na temelju sastavljene tehničke osnove i prama troškovim koji bi se imali ne bi se dala izvesti radnja.

Nego ove godine voda je narasla vanredno: prešla običnu mjeru, te sve zemlje blizu jezera (a to je u Baćini što i vriedi) na koje odkad se zna nije dolazila niti potopila. Svi su usjevi na tim zemljama propali, pa se narodu sprema crna godina.

Pošto je poznato da Visoka Vlada već ima nekoliko godina bavi se sa hidrometričkim opažanjem Baćinskog jezera, a to sigurno u svrhu da prosuši to jezero, čast je podpisanim upitati Visoku c. k. Vladu.

I. Kakav je bio uspjeh dosadašnjih hidrometričkih opažanja i jesu li iste povoljno ispale i daju li nade, da će se moći sa dobrim uspjehom izvesti radnje?
II. Misli li i kada Visoka Vlada izvesti radnju za prosušenje Baćinskog jezera?

Vuković — Mrkušić — Tomić — Korlaet.

Predsjednik. Neka izvoli g. zast. Vuković pročitati i drugi upit.

Vuković (*čita*):

Upit na Vladu Njegova Veličanstva.

Od Makarske do ušća Neretva prostire se uz more onaj krasni predjel, koji s romantične

epote i blagog podneblja sjeća na Francusku ivieru, te se doista može dičiti, kao medju ajljepšim naše Dalmacije.

Žaliboże izuzam što je Makarskom Primoju Božja ruka darovala i što je pomogla radiost naših Primoraca malo je što bilo učinjeno a korist ovog kraja. Tako na primjer, što zbi- mora u svakoga pobuditi začudjenje, nema z taj kraj n jednog kolnog puta, van do takovanog razkršća Podgorskog.

Nije od potrebe da se mnogo o tom govori od kakve je štete s ekonomićkih razloga eobstanak takvog obćila kad za toliko napučen redjel nema nikakve sveze medju raznim mjeima i obližnjem gradu do parobroda, koji ipak emogu odgovarati svim potrebam.

S toga je čast podpisanim zapitati Vladu jegova Veličanstva.

I. Pripoznaje li Vlada važnost i potrebu olnog puta uzduž Primorja Makarskog do ušća eretve?

II. Jeli sklona Visoka Vlada dati što prije vestí potrebite radnje za taj put?

III. Kad misli Visoka Vlada, da će ta radja započeti i kada će biti dovršena?

Vuković — Mrkušić — Tomić — Korlaet.

Predsjednik. Upiti će biti dostavljeni g. ladinu povjereniku. Gosp. Vladin povjerenik a rieč.

Vl. povj. Pavić. Na ove ću upite imati ast odgoriti u jednoj od dojdućih sjednica.

Predsjednik. Prelazim na dnevni red. rva je točka dnevnoga reda: Treće čitanje k. osnove, kojom se ovlašćuje zamjena globa larenih radi zanemarenog pohadjanja javnih učkih učionica u nadnice radnje. Neka izvoli izvjestitelj dr. Čingrija pročitati zak. osnovu, ko je bila odobrena u drugom čitanju.

Izvj. dr. Čingrija. Čita zak. osnovu.

Predsjednik. Ima li tko što opaziti?

Izvj. dr. Čingrija. Imam samo predložiti jedan stilistički izpravak § 5., u koji se ima metnuti mjesto „javne obuke" „za bogoštovje i nastavu".

Predsjednik. Želi tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju ovu zak. osnovu. kako je bila pročitana u 3 čitanju s popravkom predloženim od g. izvjestitelja, naime, da se u §. 5. mjesto rieči „javne obuke" stavi „za bogoštovje i nastavu", neka izvole ustati. (*Većina*). Zakonska je osnova primljena u trećem čitanju.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Izvješće posebnog odbora o zaključcima prihvaćenim od osobitog povjerenstva u Trstu glede pitanja, kako da se razvije ribarstvo niz dalmatinske obale. — Neka g. izvj. zast. Perić izvoli pročitati izvješće.

Izvj. Perić. (*čita*):

Uz Br. 22.—Sab,

Visoki Sabore!

Slavni Zemaljski Odbor izvješćem 23 Prosinca 1896 Br. 7192, javlja Visokom Saboru, da se je osobito Povjerenstvo u Trstu kroz prvu polovicu Studenoga 1896 bavilo pitanjem, kako bi se moglo što bolje i što izdašnije unapriediti i razviti ribarstvo uzduž naših obala. U tomu povjerenstvu bio je zastupan i Zemaljski Odbor po svom prisjedniku gospodinu Ivanu Vrankoviću. Odobrava sve zaključke i naputke Povjerenstva sadržane u priloženoj knjizi i želi, da bi i Visoki Sabor poduprô ih i preporučio Visokoj Vladi na uvaženje, a uz to i sam, ako vidi potrebu, dodao kakav novi zahtjev.

Upravni Odbor proučio je pitanje i konkretne zaključke Povjerenstva te nije našao, da bi im mogao što, bilo dodati, bilo oduzeti; jer je dojedno pitanje u svakoj i pojedinoj točki svestrano pretreseno i shodni njemu zaključci stvoreni.

Suvišno bi bilo nabrajati sva ta pitanja, ali

ipak neće biti s gorega, ako se neka važnija iztaknu e da se i sam Visoki Sabor uzmogne uvjeriti, kakovom savješću i strukovnjačkom vještinom spomenuto Povjerenstvo bavilo se je predmetom.

Pošto danas postojeći odnosni zakoni i propisi stvoreni još nekako početkom ovog vieka ne odgovaraju i ne mogu više odgovarati današnjim zahtjevima i odnošajima, Povjerenstvo je iste pregledalo, i upravo vješto udesilo prama današnjem stanju stvari, duhu vremena i nastalim potrebam. Naglasilo je pako, kako je to neobhodno prieka nužda, ako se želi igda u ovom pitanju do kakova uspjeha doći, da, kao što to biva i u ostalim državam pri moru, u prvom redu naša Vlada pobrine se za unapriedjenje ribarskog obrta, a to će postignuti, prvo, ako uredi ribarske čuvare, koji bi dužni bili naravno pod upravom i nadzorom kakova strukovnjaka paziti na ribarski zapt i red i na izvršivanje ribarskih propisa u obće. Ob ovom pitanju Povjerenstvo je dosta sgodnih zaključaka stvorilo i dokazalo, kako bi tim posebnim organim imala biti na ruku c. k. Žandarmarija financijalne straže, obćinski redari, lugari, poljari, c. k. ratna mornarica. Za tim je dokazalo, da bi trebalo i teorične i praktične poduke, a za to valjalo bi, da se država pobrine za putujuće učitelje, koji bi pučanstvo te se ribarstvom bavi, podučavali i napućivali, kako će se što vještije baviti istim i drugim industrijalnim granam, koje su š njim skopčane. Osvrnulo se je i na to, da se ima podupirati ribarski obrt ne samo tik uz obale, već i na morskoj pučini, za koju svrhu trebalo bi opredjeliti nagrade za opremu prikladnih ladja za ribarenje i za slučajeve kad bi lov nadišao običnu mjeru, kao što i za smicanje morskih živina, škodnih ribarenju.

Pronicavosti Povjerenstva nije se otelo ni to a da ga ne naglasi, naime, kako bi trebalo, da država iz vlastitih sredstava zavede pripomoćne blagajne za nemoćne i bez vlastite krivnje bezposlene ribare i da bi se ribarske novčane globe imale ulagati na korist zaklada ustanovljenih za unapriedjenje ribarstva. Suviše, kako bi se imala ustrojiti ribarska zajmovna zaklada, iz koje bi se ribarim posudjivala sredstva za nabavu ribarskih sprava i orudja n. p. ladja, mreža, strojeva i t. d. Da se podpomogne osnivanje ribarskih zadruga i družtava, da se točno preustroji ribarska statistika i sastavi ribarska karta, a u njoj bude označeno, dokle je u obsegu neke dužine obćinarim u vlastitoj obćini prosto ribariti i naznače granice dotičnih obćina, da oni koji se bave konserviranjem ribe kao obrtom, za neko vrieme budu oprošteni dohodarine.

Upućiva napokon, *gdje, kad* i *kako* da se riba lovi, a preporučiva Vladi neka bi u sgodno vrieme uznastojala, da na našim obalam ovaj obrt bude osjeguran domaćem žiteljstvu, barem u unutrašnjim zatonima.

Bavilo se je o sredstvim, kako da se umnoža proizvod ribarenja, kakove su u tu svrhu sprave potrebite itd.

Kad bi Visoka Vlada usvojila zaključke povjerenstva i počela u djelo stavljati njegove naputke to nema sumnje, da bi se ovaj veleважni, dapače jedan izmedju poglavitih obrta primorskog žiteljstva znatno unapriedio i bio mu dosta izdašna privrieda. Ovim osobito razlogom potaknut Upravni Odbor moli Visoki Sabor. „Neka Visoki Sabor izvoli poduprieti želju Zemaljskog Odbora i preporučiti Visokoj Vladi, da bi u ozbiljno razmišljanje uzela cielokupne zaključke Povjerenstva sazvanoga u Trst prvom polovicom oktobra g. 1896 da se bavi pitanjem o unapredjenju ribarskog obrta duž istočnih obala jadranskoga mora, i uznastojala neka bi se svota u ovu svrhu u državnom proračunu pro 1897 stavljena, prama iztaknutim potrebam, u proračunu za 1898 povisila.

Zadar, 9 Veljače 1897.

Predstojnik

Dr. **Machiedo**

Izvjestitelj

Perić.

Predsjednik. Otvorena je razprava o predlogu saborskog odbora.

Vuković. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. vitez
ković.

Vuković. U prošlom zasjedanju ovog Vi-
kog Sabora imao sam čast predložiti, da bi
ada učinila potrebite korake u svrhu da se
rsko ribarstvo promakne i podigne, kao i sve
lustrijalne grane, koje su skopčane s njim.
j predlog, uslied kratkoće vremena, nije mo-
o biti uzet u pretres, ali ga je Slavni Ze-
ljski Odbor poslao dotičnim čimbenicima vru-
m preporukom, da ga uzmu u blagohotno pre-
sanje. Uslied naredbe ministarstva za trgo-
u pozvano je u Trst osobito povjerenstvo, da
bavi ribarskim pitanjem, u koje je povjeren-
o poslan sa strane našeg slavnog Zem. Od-
ra gosp. vitez Vranković, koji se već od-
je bavio s tim važnim predmetom i koji je
odjer pri raspravama u Trstu mnogo dopri-
o na uspješno riješenje tog predmeta. Zaključci
g povjerenstva sadržani su u knjizi, koju je
maljski Odbor podastro Visokom Saboru na
egled.

Čuli ste, častna gospodo, od g. izvjestite-
častnog Perića, kako su svi ti zaključci od
obite važnosti za našu pokrajinu i kako su
aženi mal da ne svi zahtjevi našeg ribarskog
leža. Zem. Odbor u svom izvješću odobrava
odjer pomenute zaključke, uvjeren, da kad bi se
i ostvarili, bio bi osiguran napredak ribarstva
je sačinjava, kako veli Zem. Odbor, mal da ne
dini obrt naše pokrajine. I s moje strane ja
mogu nego poduprieti mnienje Zem. Odbora
zaključke tršćanskog povjerenstva, kojima sam
ao takodjer čast prisustvovati.

Predlozim pomenutog povjerenstva je temelj,
za podignuće našeg ribarstva ima preuzeti na se
avne troškove država.pri čem joj dakako ne smije
manjkati sutjecaj pokrajine, obćina i privatnih
oba. Rekao sam, da odlučnu djelatnost ima
euzeti država, jer s uzdržavanjem i promica-
em ribarstva uz narodno ekonomske koristi,
opčani su i veliki interesi toli za državu, koli
pomorstvo na koje se nesmije zaboraviti.
ibarstvo naime pruža največi kontigent tako-
er za našu mornaricu, a kad se ne bi pro-
cao i podupirao taj obrt, sigurno bi s vre-
menom takodjer pomanjkalo i valjanih mornara, a tim bi naravno s vremenom izgubila takodjer ne samo naša ratna mornarica, nego i u obće naša trgovačka mornarica. A to je sa svakog gledišta od velike važnosti ne samo za Dalmaciju, nego i za cielo naše primorje. Cienim dakle da sam podpunim pravom uztvrdio da je podignuće ribarstva u državnom interesu, a u narodno gospodarskom pogledu je od osobite važnosti, ne samo za Dalmaciju nego i za cielo Primorje. Zaključcima tršćanske konferencije, koje i ja svestrano podupirem, imao bi samo nešto nadodati, a to se s tiče ribarskih škola.

Već ste čuli, gospodo, po izvješću častnog gosp. izvj. Perića, da ribarstvo sačinjava u našoj pokrajini maldane jedini obrt, a to će svatko, tko poznaje naše okolnosti priznati da je baš tako, barem za naše primorje. S tog sam razloga ja kod rečenog povjerenstva predložio, da se uvedu takodjer te ribarske škole, ali u tom povjerenstvu nije pošlo za rukom da prodrem s mojim predlogom, a to mislim zato, jer su u tom povjerenstvu bili zastupani većinom zastupnici Istre u kojih možda nisu okolnosti, koje zahtjevaju takovih škola.

U Dalmaciji mislim ipak, da bi bilo njihovo ustanovljenje sasvim na mjestu i veoma potrebno i zato ja moj predlog stavljam sada u ovom Visokom Saboru s nadom, da će ga on poduprieti i tim pokazati veliki interes što ga mi gojimo za ovaj obrt i za cijelo ovo pitanje.

U tom pogledu slobodan sam, časna gospodo, neka razmatranja glede tih škola iznieti. Vi ste već čuli, gospodo, da je tu po sriedi malda ne jedini obrt naše pokrajine. Obrtne škole, a u te moram ubrajati i ribarske škole, mogu samo ondje uspjevati, gdje postoji izrazita potreba, da se unapriedi stanoviti obrt.

Ribarstvo je u Dalmaciji sigurno dovoljno zastupano. Dosta je pregledati statistiku pomorske vlade, da se vidi, kakov je prihod iz ribarstva. Prošle godine je bio, ako se dobro sjećam oko 2 milijuna forinti, ali moram primjetiti već priznatu okolnost od istih odlučnih čimbenika, da ta statistika nije najtočnija, jer u njoj nije uvršten ni lokalni konsum, ni ono što

se uvaža u Monarhiju i mnoge druge stvari. S toga mislim, da taj prihod dosiže sigurno od 4 do 5 milijuna. Po tom vidite, gospodo, da mi imamo pred sobom jedan važni prihod i važan obrt, komu smo dužni posvetiti najveću pažnju i mislim, da nema nikoga, koji će zaniekati, da je tu po sriedi obrt za koji valja iz obrtničkog pogleda nešto učiniti. Mi imamo stručnu školu za poljodjelstvo, koje sačinjava doista najvažniji prihod našeg gospodarstva; imamo uz to i za kamenotesanje, za brodarstvo, a tim za mnogo manje obrte, nego je ribarstvo, s toga sam ja mnienja, da i za taj obrt mi imamo pravo zahtievati i željeti, da bude.

Nemojte, častna gospodo, misliti, da ja predlažem kakovu akademiju, to je jedna prosta škola za ribare, koja se bavi praktičnim predmetima, i koja je vrlo praktički organizovana. Zato dozvolite, da vam nešto pričam o zadaći takovih škola i njihovoj organizaciji. Zadaća je pružiti priliku podmladku našeg ribarskog pučanstva, da mu se teoretičkom i praktičkom obukom proširi, u obće ovaj vidik. Ove se učione bave uz to sa svim drugim industrijalnim granama, koje stoje u takovom odnošaju s ribarstvom, a posebna briga imala bi posvetiti uzgoju mornara za malu obalnu plovitbu. Predavanje pri tih školâ je obično u zimsko doba, t. j. u doba, u koje ribari nemaju osobita posla.

Učenike upućuje se pak u narod i način življenja riba, te u razne metode kako se riba, suši, soli i konservira. Ribarsko orudje i praktičko nautička struka naravno da se ne pušta s vida.

U savezu s tim školama stoji posebni tečaj za pletenje i krpanje mreža, jer i što se tiče mreža čudno je, ali istinito, da mi primamo mreže za naše ribare iz Njemačke. Za providjenje takovih pokušaja ja cienim da bi bio najprikladniji otok Vis, gdje se već tjera ribarstvo na veliku ruku i gdje je nade, da bi ta škola dobro uspjela. Posli mogle bi biti uvedene škole i po drugim otocima i po našem Primorju. Sve troškove nosi naravno država.

Tu nije po sriedi, kako sam već rekao, nikakova velika škola, a cienim, da takove škole mogle bi vrlo dobro stajati uz naše pučke škole. Ja sam imao prilike na licu mjesta vidjeti takove ribarske škole i to baš u Njemačkoj, gdje je pučki učitelj u isto vrieme i učitelj za ribarstvo.

Ja dakle mislim, da će Visoki Sabor poduprieti predloge povjerenstva u Trstu, a uz to zamoliti Visoku Vladu, da uz neke naše pučke škole ustroji takodjer posebne ribarske škole. Moja dakle resolucija glasi ovako (*čita*):

“Neka Visoki Sabor izvoli izraziti Vladi “Njegova Veličanstva želju, da se u našoj po“krajini, u mjestim gdje se pučanstvo bavi ri“barskim obrtom, uz dotične pučke škole za“snuju i ribarski tečaji.„

P r e d s j e d n i k. Pošto se predlog g. zast. Vukovića, odnaša na izvješće upravnog odbora, ja ću ga uvažiti i staviti u svoje vrieme na glasovanje. Želi li još tko govoriti o predmetu ?

B i a n k i n i. Pitam rieč.

P r e d s j e d n i k. Rieč ima gosp. zastupnik Biankini.

B i a n k i n i. Visoki Sabore !

Ja se neću oprieti zaključku predloženu od častnog zastupnika Vukovića. Ako baš visoka vlada želi i osnovanjem jedne ribarske škole izkazati nam svoje dobre namjere za podignuće ekonomskog stanja zemlje — mi joj se nećemo protiviti. Ali kad bi ona i za tu školu pitala pokrajinski doprinos, ja bih joj — barem za sada — bio protivan. Osim s drugih razloga i s toga što mislim, da nemamo još uvjete za takovu školu kod nas, te da ona nebi praktički odgovarala našim potrebama. Cienim, da je puno praktičniji predlog poprimljen od ribarskog povjerenstva u Trstu, da se kod nas namjeste putujući učitelji za ribarstvo. Ti bi mogli valjda bolje i točnije izpuniti onu zadaću, koja se po predlogu gospodina Vukovića namienjuje ribarskoj školi.

Nego, gospodo zastupnici, prije nego mi udemo mogli misliti na utemeljenje ribarskih kola i na izvršbu vrlo dobrih zaključaka, koje ribarsko povjerenstvo u Trstu poprimilo i za oje ću ja sasvim drage volje glasovati, ciem, da mi moramo svrnuti našu pažnju na vrlo rešniju potrebu našeg ribarstva. Mi se moramo zbiljno postarati, da se čim prije prestane tamaniti naše ribarstvo, kao što se to danas či i. Jer se bojim, gospodo zastupnici, da ćemo i valjda jedan dan imati ribarskih škola i drnih liepih institucija za promaknuće ribarstva, li ako ostanu stvari kao što su danas, nećemo mati ribe! (*Tako je!*) Sustav ribarenja, koji se anas tjera po našim obalami, osobito sa strane alijanskih ribara, sasvim je ubitačan za razvitak našeg ribarstva.

Taman ovih dana od vjerodostojne osobe am čuo, da na 30 siečnja ove godine, oko ilbe i Oliba, u onom malom morskom predjelu, ribarilo je ništa manje nego 80 ćozotskih rodova. Ta pusta riba, gospodo zastupnici, šaje se u Trst, Mletke, Jakin itd., a naše se more ustoši tako, da ćemo mi malo po malo ostati bez svake ribe. Tomu, mislim, da se moramo energično i najprije oprieti te uznastojati, a barbarsko haranje našeg mora prestane.

Na žalost državni ugovori stoje tomu na utu, ali ni ugovori nesklapaju se na viekove i adu se popraviti, ili barem donekle ograničiti. li na žalost, u pomanjkanju ribarskih straža oje bi nadgledale kako se ribarenje vodi na ašim obalama, znamo, da se i sami obstojeći govori svaki dan krše na veliku štetu te toliko važne grane našeg narodnog gospodarstva. Poznato vam je, gospodo zastupnici, da načiom, kojim ćozotski ribari love kod nas ribu, pravo se tamane ribja kotila, te po onim kraevima, gdje njihova mreža zategne, malo se ibe već vidi.

Dok dakle molim, da visoki sabor pristae na predloge ribarskog povjerenstva, u isto oba preporučujem, da na način, koji se njemu ude svidjao najshodnim, dade izraza obćem ahtjevu našeg primorskog naroda, da se udare eć granice barbarskom pustošenju našeg ribarstva sa strane ćozotskih ribara. (*Odobravanje*).

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik vitez Vranković.

Vranković. Samo dvie rieči častnom Biankinu, da vidi, da se je i povjerenstvo u Trstu bavilo s tim pitanjem na moj predlog, koji je ovako glasio (*čita*):

„Voglia l'Imperiale Governo, quando il momento sarà opportuno, adoperarsi perchè l'uso della pesca nel nostro mare territoriale sia assicurato per intero ai nazionali, almeno per ciò che concerne i canali interni".

Ovaj je predlog bio primljen jednoglasno od povjerenstva. Suviše sa strane istarskih izaslanika bio je stavljen jedan širi predlog, da se inostranim ribarima zaprieči ribanje preko 3 milje od obale. I ovaj je predlog bio primljen jednoglasno, što sam morao ovdje spomenuti.

Vuković. Molim rieč za stvarni izpravak.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik Vuković.

Vuković. Uvjeren sam, da me častni Biankini nije dobro shvatio glede predloga u pogledu ovig ribarskih škola. Ja nisam rekao, da one idju na teret naše pokrajine, već sam odmah na početku svog govora naviestio, da je predlozima povjerenstva bio glavni temelj, da odlučnu djelatnost za to podignuće ima uzeti vlada. Ako se pogleda u povjerenstvene razprave, što su bile u Trstu, vidjet će se, da je povjerenstvo na neki način naprtilo vladi cielu djelatnost u pogledu ribarstva, a nije moglo drugčije ni biti. Tu je po sriedi važan obrt, koji se tiče ne samo Dalmacije, nego i cielog našeg primorja i po tom ciele države, pošto stoji u savezu s našim pomorstvom. Dakle tu nema govora o prinosu sa strane pokrajine. Ja sam predložie ribarske škole, koje bi morale biti ustrojene sa strane vlade, koja je, kako cienim, dužna, kad se tiče važnog obrta, skrbiti se za njegovo promaknuće.

To sam želio reći, jer sam mislio, da me častni Bienkini nije dobro shvatio.

Bienkini, Pitam rieč.

Predsjednik. Ima rieč gosp. zastupnik Bienkini.

Bankini. Visoki Sabore!

Samo dvie rieči na na razjašnjenje. Ja sam dobro shvatio predlog častnog Vukovića i rekao sam vrlo jasno, da ja nemam ništa proti ribarskoj školi, ako ju vlada hoće da zasnuje na svoj trošak; ali da bi bio proti njoj, ako bi se, kako je to već vladin običaj u sličnim pitanjima, tražio pokrajinski doprinos.

Častnom zastupniku Vrankoviću moram odgovoriti da je meni bio sasvim dobro poznat zaključak ribarskog povjerenstva u Trstu glede Ćozota. Ali, na žalost, u zaključku se kaze, *da u svoje vrieme* budu poprimljene shodne odredbe proti Cozotima, a to bi značilo, da te odredbe proti njima budu poprimljene kad izteče obstojeći trgovačko-pomorski ugovor s Italijom, a to znači do 8 godina. To mi se čini da je preveć daleko vrieme, jer mi u ovom slučaju imamo baš *periculum in mora.* Svaki je dan izgubljen za naše ribarstvo, dokle ovako stoje stvari i Ćozoti tamane ribja kotila. S toga bi bila danas dužnost visokog sabora uznastojati o tom — ako se baš nemože popraviti obstojeći ugovor kakvom pravednom klauzolom ili drugim načinom, koji se ipak može naći izmedju prijateljskih država, kao što je danas naša i Italija — da se nadje način u nas, u našoj kući i čim prije, kako da se obstojeći ugovor nami toliko škodan, nekršî još na veću našu škodu, kô što se svaki dan krši sa strane ćozotskih ribara.

To se pak neće postići, ako se ne postave čim prije po našoj obalì rikarske straže, i ako sa strane pomorske vlade nebude odredjen jedan parabrod u svrhu da neprestano nadzire našu obalu i da strogo pazi ribajuć proti ugovoru blizu samog kraja. To je smisao moga predloga, koji živo preporučujem visokomu saboru. (*Odobravanje*).

Predsjednik. Želi li još tko govoriti? — Nitko. — Rozprava je zatvorena. Želi li g. izvjestitelj govoriti?

Perić. Vis. sabore!

Govorila su dva gospodina zastupnika moj kolege, kojim kuća u more gleda, a odgovoriti ću im ja zastupnik iz krša.

Povjerenstvo u Trstu dne 14 oktobra prošle godine sazvano, bavilo se je obširno pitanjem, kako da se unapriedi ribarenje i obezbiedi proti svim onim sredstvima, kojimi bi se mogla riba tamaniti. Naravno u izvješću ja sam naveo samo poglavite točke, koje bitno u pitanje zasjecaju, a izostavio sam one zaključke, koji naravno moraju tu biti, ako se hoće, da ribarstvo bude napredovalo. Ja ću se osvrnuti na ovu sjednicu 14 oktobra p. g., u kojoj se bavilo poglavito su tri pitanja. Prvo je o osnovanju posebnih škola za ribarenje; drugo, o putujućih učitelji, a treće je pitanje, ne bili moguće bilo, da se i u pučkoj školi podučava ta struka ribarska.

Što se tiče posebnih škola, to je častni z. Vuković zagovarao, da se te škole osnuju. Svi članovi tsščanskog povjerenstva bili su drugčijeg umienja. (*Vuković: Ne svi*). dakako ne u načelu, košto nisam niti ja bilo proti kakvoj školi pa taman bila ta i za čobane. Nego povjerenstvo iztaknulo je tu takovih potežkoća, koje, gospodo, nije moguće prebroditi, da bi se do tih posebnih škola sada doći moglo. Prvi su pukusi, kako bi se to ribarstvo nešto bolje unapriedilo što nije moglo biti sa sadašnjim propisim datim još tamo nekako početkom ovog vieka. Kad bi se zavele te posebne škole, gospodo, promislite, koliko bi ih u Dalmaciji trebalo. Jedna ili dvie, košto je častni zast. Vuković kazao, to je malo, a zavesti više, to bi stojalo mnogo novaca. Pak metnimo, da bi se država sklonula i na tu žrtvu, da bi zavela nekoliko takovih škola; n. p. na Visu, Šolti itd., a za što ne bi u drugim mjestima ribolovnim kao Makarskoj, Gornjem Primorju, Neretvi i skoro u svakoj primorskoj občini. Metnimo, da bi vlada zbilja i na to pristala, ja ću vam opet dokazati, da te škole ne bi bile praktične. Tko

bi pohadjao te škole? Te škole pohadjali bi ribari, a to nisu djeca nego odrasli ljudi. Znamo pak koliko odraslih ljudi — ribara — znade čitati i pisati. Što će taj čovjek, koji nezna čitati niti pisati u jednoj teoretičkoj školi? Osim ove potežkoće još je nešto. Onaj predlog ili zaključak bio je podnesen našoj vis. vladi. — Vlada ga je prosliedila na ministarstvo trgovine, ovo na pomorsku vladu, a ova tomu družtvu za ribanje i ribogojstvo u Trstu, koje je odgovorilo, da takove škole ne imadu svrhu, jer u nijednoj državi da se ribari teoretički ne podučavaju, nego samo praktički. (*Vuković: U Njemačkoj i u Francuskoj*). Ja držim, da je za mene ovo družtvo kompetentnije, nego itko drugi, jer nevjerujem, da je ono na tako lahku ruku došlo, da kaže ove tekstualne rieči (*čita*): „La instituzione di scuole da pesca non ha alcun scopo, perchè in nessun stato è preparata la libertà ai pescatori in via teorica“.

Nego košto ovo družtvo, kao što i povjerenstvo u Trstu pristalo je na onu drugu točku razprave t. j. putujući učitelji, koji bi naravno išli od mjesta do mjesta u vrieme, kako gdje koja vrst ribe se lovi, i tu bi narod podučavali kako se riba redi i uredjiva. Išlo je još malo dalje i kazalo to povjerenstvo, da ovi učitelji imali bi držati predavanja ne za jedan ili dva dana, već ustavit se u mjestu dva, tri mjeseca i na večer držati sastanke i na njima ribare podučavati. Naši ribari, u isto su doba i težaci koji naravno žive poglavito težanjem polja a samo nuzgredno bave se ribanjem. Oni bi preko dana bavili se poslom težačkim, a na večer došli bi čuli, kako se riba uredjuje.

Što je rekao častni zast. Biankini o ćozotima, tu se ja snjim podpuno slažem; jer zbilja, gospodo moja, ja nisam rodjen pri moru, ali za vrieme, što sam dosad tamo sprovco, vidio sam da, kud ćozotska brodica zalazi riba se iztraži: da. Oni su upravo bič boži za ribu. Njihove mreže panu na dno i pometu vas ribiji zamet. Toga radi bi preporučio, da, ako je moguće, prvo nego izteče onaj dugi rok uznastoji visoka vlada, ne bi li se u smislu predloga učinjenih od povjerenstva u Trstu mogao što prije osjegurati domaćem žiteljstvu taj obrt; a ako to nije moguće, da se najstrože pazi na ćozote i način po koji ribu love.

Pošto sam, držim, u ovo malo rieči kazao moje stanovište i stanovište upravnog odbora u ovom pitanju, nepreostaje mi, već da preporučim, neka vis. sabor u cieloj cielini predlog upravnog odbora primi; a pošto mi se čini neumjestan za sad predlog častnog Vukovića, da se slobodno mirne duše preko tog predloga predje na dnevni red.

Predsjednik. Pošto je razprava dovršena, ja ću staviti na glasovanje dva predloga: naime predlog upravnog odbora i predlog g. Vukovića, pošto drugih predloga nema. Stavljam na glasovanje predlog upravnog odbora, koji glasi (*čita*):

Gospodo, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaju svi*). Predlog je primljen jednoglasno.

Stavljam na glasovanje predlog g. Vukovića, koji glasi (*čita*):

Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Predlog je primljen.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Izvješće zemalj. odbora o uvedenju posebne odredbine na vino i žito, što se uvozi u Ercegnovi.

Molim g. izvj. Vrankovića, da izvoli pročitati izvješće.

Izvj. Vranković (*čita*):

Br. 925.

Visoki Sabore!

Svojim izvješćem 16 decembra l. g. Br. 1426 Občinsko Upraviteljstvo u Erceg-Novom tražilo je da se putem zakona odobri zaključak Občinskoga Vieća, primljen u sjednici 26 novembra 1896, da se potvrdi za šest godina već odavna u Občini postojeća odredbina od 20

novč. za svaki ektolitar vina, a 2 novč. za svaki kvintal žita, što se uvede u Erceg Novi te razprodaje na malo, a to u korist odlomka Erceg-Novoga.

Svojom odlukom 23 decembra l. g. Br. 7313 Zemaljski je Odbor povratio spise Občinskome Upraviteljstvu, eda zaključak Vieća bude osobitim oglasom proglašen u svima odlomcima Občine, po propisima §.a 87 Ob. Pr.

Tom je prigodom bilo Občini predstavljeno, da pošto prirezi na izravne poreze ne nadmašuju svotu od 20%, a na potrošarinu 100%, biti će mučno da glasovana odredbina, ako nije dokazano da je od nje neobhodna potreba, bude odobrena, u koju svrhu bi Upraviteljstvo pozvano da naznači i svotu, kojoj se nada u ime prihoda, kad bi odredbina bila odobrena.

Nalogu Odborovu odazvalo se je Občinsko Upraviteljstvo izvješćem 2 februara o. g. Br. 1499, dostavljajuć oglase redovito proglašene u dojednome odlomku, uz izjavu da proti zaključku nije prikazano utoka.

Naznačilo je pak da ukupna svota prihoda od nove odredbine, proračunana u iznosu fior. 400. namienjena je trošku za čišćenje varoši, dodajući da bi to bila i neka naknada za upotrebljavanje občinskih mjera. Dodalo je pak da ta odredbina postoji u Občini još od god. 1872, a to proizliče i iz Odborovog spisa pod Br. 4232 i 4143, koji se odnosi na sličnu občinsku tražbu za uvedenje pokrajinskog zakona. Nego Odbor nije onda našao da predmet dostavi na odobrenje Visokog Sabora, smatrajući da izplata od 10 novč. za svaki bario vina. a 2 novč. za svaki stâr žita, ima se smatrati kao naknada za upotrebu občinskih mjera.

Pri takovom stanju stvari, i obzirom da i ako je nizak prirez na izravne prireze (20% na pristojbini od fior. 4700), nevoljno ekonomsko stanje koje u obće u Boki Kotorskoj vlada nebi dopuštalo da se taj prirez povisi bez štete ono malo posjednikâ i trgovacâ, koji i sada u velikoj tjeskobi žive.

Obzirom da je prihod odredbine opredieljen u svrhu da se ukloni nečistoća prouzrokovana najviše od trgovine na pazaru, i da svakako plaćaoci odredbine uživaju pogodnost da se mogu služiti občinskim mjerama;

Obzirom da odredbina nebi mogla upliva imati na razvitak trgovine; da ona faktično postoji, i samo daje povoda — dok nije zakonito uredjena — nesporazumljenju i utocima sa strane partaja, a da proti istoj ne bi dostavljeno utoka:

Odbor Zemaljski ima čast staviti Visokome Saboru ovaj predlog:

Neka se odobri u korist odlomka Erceg-Novoga nova odredbina od 20 novč. na svaki ektolitar vina, a 2 novč. na svaki kvintal žita, što se uvede u Erceg-Novi, te razprodaje na malo, a to za šest godina odkako se bude uvela.

Zadar, 7 februara 1897.

Predsjednik
D.r Bulat.

Izvjestitelj
Vranković

Predsjednik. Otvorena je razprava o predlogu zem. odbora. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja pristaju na predlog zem. odbora, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Predlog je primljen.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Izvješće zem. odbora glede molbe o prodaji dobara pripadajućih zakladi Sv. Mihovila u Trogiru.

Neka izvoli g. izvj. vitez Vranković pročita izvješće.

Izvj. Vranković (*čita*):

r. 744.

Visoki Sabore!

Priloženom molbom težaci Zaklade Sv. Mihovila u Trogiru, kojom upravlja Zemaljski Odbor u korist Učionske Zaklade, traže da im se dozvoli kupiti odnosne zemlje uz cienu od fior. 8000, kojih bi trećinu izplatiti odmah, a druge dvije kroz šest godina, dobitkom od 5% i hypotekom istih dobara.

Obćinsko Upraviteljstvo Trogirsko, svojim izvješćem 26 siečnja o. g. Br. 315, zagovara prošnju, ali uz uvjet da se ustanoči ciena zemalja usljed redovite procjene obavljene po vještacima pripadajućim svakako Obćinam, u kojim ne leže zemlje Sv. Mihovila.

U načelu ni Odbor nebi bio protivan prodaji, s gledišta da se dodje u susret težačkoj ruci s jedne strane, a s druge da se uklone poteškoće svedjer spojene sa upravom zemalja, to kad bi uvjeti prodaje bili za školsku zakladu povoljni.

Nego, za proučiti pitanje trebalo bi izvida troškaka, koji bi ostali bez predmeta, kad bi Visoki Sabor u načelu bio protivan da se prodaja izvede.

S toga obzira, ima čast pišući Odbor staviti Visokom Saboru sliedeći predlog:

Daje se vlast Odboru Zemaljskom da uputi izvide potrebite za prodaju dotičnim težacima dobara pripadajućih Zakladi Sv. Mihovila u Trogiru, u svrhu da kad bi izvidi zagovarali prodaju u korist gorespomenute Zaklade, dostavi u smislu §.a 20 Zem. Reda konkretne predloge u dojdućem zasjedanju.

Zadar, 10 februara 1897.

Predsjednik
D.r Bulat.

Izvjestitelj
Vranković.

Predsjednik. Otvorena je razprava o predlogu zem. odbora. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Stavljam na glasovanje predlog zem. odbora, koji glasi *(čita):*

Gospoda, koja pristaju na taj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Predlog je primljen.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Izvješće posebnog odbora glede oživotvorenja vjeresijskog zavoda.

Neka izvoli g. izvj zast. Zaffron pročitati izvješće.

Izvj. D.r Zaffron (*čita*):

Uz Br. 75-Sab.

Visoki Sabore!

Odabrani posebni Odbor usljed predloga Visokoga Zemaljskoga Odbora za proučenje izvješća od istoga prikazana glede oživotvorenja veresijskoga Zavoda za Dalmaciju, časti se podastrti Visokomu Saboru slijedeće

Izvješće

Obzirom na svrhu za koju bi ustanovljen zemljišno-veresijski Zavod, na moralnim i materijalnim potrebama, kojima isti imade da zadovolji, razlozi navedeni od Visokoga Zemaljskoga Odbora, kojima tumači za što do danas nije bio u stanju da kroz zasjedanja god. 1895, 1896 stavi Visokomu Saboru daljnje predloge za oživotvorenje višespomenutog zavoda prikazuju se sasma opravdani.

Dobar i koristan uspjeh i tim postignuće velikog cilja ovisiti će kao u svakomu poduzeću tako i u ovomu, od temelja koji će se udariti, od upute koja će se zavodu dati.

Kao glavni i bitni uzrok zakašnjenju Visoki Odbor navadja taj, što se nije moglo usprkos svim brigami i nastojanju sa njegove strane

pronaći sposobnu i pouzdanu osobu kojoj bi Visoki Sabor mogao povjeriti ravnateljstvo zavoda.

Kolebanja u izboru ravnatelja kao onog koji će dati uputu, udariti pravac, biti podloga i duša zavoda prikazuju se opravdana, te izvješćujući posebni Odbor nije mogao a da se ne obazre na iste, pak da pripozna, da glavne poteškoće u tome stoje.

Istina je da po § 67 Prav. moglo se je od Visokoga Zemaljskoga Odbora zvanje ravnatelja povjeriti jednomu od četvorice vijećnika, koji će se izabrati, i da je po tomu i Zavod mogao djelovati, ali broj osoba ne sačinjava svedj vještvo, jer jedna sama osoba u neriedkom slučaju kadrija je svojim znanjem i iskustvom da ravna i jamči za dobar uspjeh kakva poduzeća nego li više njih sdruženi i od kojih svi nemadu znanja i iskustvo prvoga.

Radi se o zavedenju sasma novom u našoj pokrajini, kojoj su još gotovo nepoznati veresijski Zavodi, o dobrom ustrojenju kojih ovisi njezin moralni i materijalni napredak.

Osnova je velika jer je i zadaća i svrha zavoda takva te imade pred sobom još veću neizvjestnost po pokretu koji se imade sbiti i koji se nezna kakvijeh će posljedica i kojim plodom uroditi. Veliki preokreti kad od vješte ruke začeti i vodjeri dobrim uradjaju, te sve po tom stoji i ovisi o pravcu koji se istim u njihovom upućenju dava.

Broj ravnateljâ nije onaj, koji po sebi samom može da zajamči dobar uspjeh, već vještvo i sposobnost istih.

Upraviteljni vijećnici imadu već svoju zadaću opredijeljenu od pravilnika i obzirom na važnost iste ustanovljen je i njihov broj. Ta zadaća njihova u početku, kano svaki početak biti će takodjer teška i oni, radi zamašnosti posla i predmeta, jedva u stanju da istoj odgovore. Imenovanjem jednoga od njih za ravnatelja umanjuje se njihova djelatnost, otegoćuje se njihov rad i postavlja se teških zapreka razvitku zavoda a to sve na sami njegov uštrb. Povjerenjem jednomu od četvorice vijećnika zvanja ravnatelja, broj njihov snizuje se na trojicu, a ovaj tako sniženi broj u glasovanju posala o kojima je govor u drugoj stavci § 57, mogao bi se još i umanjiti.

Nije po tom savjetno da u početku, gdje je potrebito više rada, nastojanja i opreza, bude umanjen broj vijećnika, kad bi ih možda i još više trebovalo.

Težko je naći upraviteljnih vijećnika, koji će imati sposobnosti, svojstva i vještvo, koje se zahtijeva i treba svakako da ima ravnatelj takvog Zavoda.

Ravnateljstvu glavna je zadaća o ispunjenju koje ovisi uputa, napredak i dobar uspjeh posala, urediti pravilnik za unutrnju upravu istih, a teško je to uraditi bez sudjelovanja onoga, koji je u prvom redu zvan, da po svomu teoretičnom i praktičnom znanju, upravlja družtvom. To uraditi bez te glavne osobe neoprezno je i po tom s nijednog gledišta preporučivo i odobrivo.

Po mnijenju dakle izvješćujućeg odbora prije odabranja i imenovanja ravnatelja nije moguće ni savjetno da zavod počme djelovanje svoje.

Istaknuti je da ne samo pojedinim okružjima, kotarima ili mjestima već cijeloj pokrajini živo zanima te željno očekuje oživotvorenje Zavoda, da ih ovaj izbavi od lihvarstva, koji utamanjuje težački i posjednički stalež i glavni je uzrok njihovom moralnom i ekonomičnom nazadku a tim propadanju poljodjelstva i drugih domaćih obrta. Djelovanje Zavoda uroditi će nedvojbeno dobrim posljedicami, ali to po mnijenju izvješćujućeg Odbora, kad će isto svestrano raširiti svoju djelatnost, što će biti moguće samo onda kad po svoj pokrajini budu osnovani i uredjeni zemljištnici. Zemljištnici osnovani su i uredjeni u dobrom dijelu pokrajine, ali imade ipak jošter važnih predjela za kojih zemljištna vjeresija biti će spas i preporodjenje, gdje zemljištne knjige nijesu jošter osnovane ili podpuno uredjene.

Istina je da po propisima § 65 spomenutog ravilnika, zajam može biti dozvoljen i u ovim dnjima, ali bi se to uradilo pod uvjetima nogo težima, nego li prvima, gdje su knjige mljišne uredjene tako, da bi troškovi bili u zmjeru preveliki.

Ova neizbiježiva razlika u dozvoljenju zaja, koja neće biti svakomu, isto razumljiva i ravdana, mogla bi možda i štetno djelovati razvitak djelatnosti zavoda, a tomu ima se akako izbjeći osobito u prvom njegovom četu.

I ako je žaliti zakašnjenje oživotvorenja og zavoda, koji ovisi od neizbježivih i neodklovih i dijelom nepredvidjenih neprilika, posebni dbor ne može no pohvaliti i odobriti oprezno razborito dosadanje postupanje Visoka Zemaljoga Odbora, te pri dokazanoj nemogućnosti nijeg djelovanja primiti predlog istoga, da zeljišno vjeresijski Zavod započme svoje poslonje danom 1 Travnja 1898.

Koristan drži se pak predlog da se na ednju vremena odabere četvorica upraviteljnih iječnika i dva zamjenika, od rodoljublja kojih čekiva se da će u to vrijeme nastojati, da eku svu onu potrebitu teoričnu i praktičnu uku, koje su neobhodne za svjestno, umno i ristno djelovanje Zavoda.

Obzirom na trud i odgovornost sasma je njerena predložena nagrada od fiorinâ 5 uraviteljnom vijećniku za svaki dan sjednice.

Izvjestiteljni Odbor koji visoko ocijenjuje eštu, razboritu i savjestnu djelatnost Visokoga emaljskoga Odbora ne dvoji, da će istomu poći rukom naći, bilo i po koristnijim uvjetima natjecatelje, osobu, koja bude imala sva ojstva i usposobljenja koja se zahtjevaju za kriće toli važnoga mjesta ravnatelja i koja će oći zajamčiti žudjeni dobar i koristan uspjeh voda.

Toliko predpostavljeno ima se čast predžiti Visokomu Saboru da u svojoj cijelini izli prihvatiti zaključak predložen od Visokoga emaljskoga Odbora, naime:

1. Zemljišno-veresijski Zavod Kraljevine Dalmacije započet će svoje djelovanje danom 1.im travnja 1898.

2. Pozivlje se Slavno Predsjedništvo Sabora da kroz tekuće zasjedanje stavi na dnevni red imenovanje četvorice upravnih viećnika zemljišnoveresijskog Zavoda i dvojice zamjenika.

3. Nagrada upraviteljnog viećnika ili zamjenika za učestvovanje sjednicama ustanačuje se, u smislu § 53 Pravila, sa 5 forinata za svaki dan sjednice.

4. Daje se nalog Zemaljskom Odboru da dojdućeg zasjedanja Sabora iznese predlog glede imenovanja ravnatelja.

Zadar, dne 9 Veljače 1897.

Predsjednik
Borčić.

Izvjestitelj
D.r Zaffron.

Predsjednik. Razprava je otvorena. Rieč ima g. zast. Biankini.

Biankini. Visoki Sabore!

Od prvog dana, odkad se pročuo glas, da je visoki zemaljski odbor stao misliti na osnovanje zemljištnog veresijskog zavoda u Dalmaciji, narod naš neustrpljivo očekuje taj zavod, uprav kao ozebao sunce.

Zaključkom visokog sabora dne 17 veljače 1894., imao se je veresijski zavod otvoriti još u travnju lanjske godine. Tad je bila u velike oživila nada našeg naroda, da će se tim zavodom barem dielom osloboditi kamatništva; ali, na žalost, ostao je brzo razočaran i ogorčen videć, da se zavod ni još danas neotvara. Blizu su dvie godine, da se naš narod nalazi u tom stanju sdvojnosti i ogorčenosti.

Zakrklo je otvorenje veresijskog zavoda radi ravnatelja. Nije mu se mogao naći valjan

ravnatelj. Priznajem velike potežkoće, koje su stajale na putu i danas stoje, da se nadje valjan ravnatelj. Ali s druge strane, cienim, da te potežkoće nisu pak neprodobitne i da ih se mora već svladati. Pogledom na nevolju, i to težku nevolju, koju trpi naš narod sa strane kamatnika, uvjeren sam, da ću mu iz duše progovoriti, ako upravim živu molbu zastupstvu zemlje, da bi uložilo sve svoje sile, da se čim prije taj zavod, toliko željen, otvori.

Imenovanje ravnatelja nije još uzsliedilo, jer ga se je tražilo putem, koji valjda nije najshodniji. Istina je: javni natječaj to je obično najshodniji put, da se pokrije jedno javno mjesto; ali u ovom slučaju, cienim, da bismo prije bili došli do cilja, da smo se pouzdano obratili našim novčanim zavodima u Ljubljani, u Zagrebu, u Pragu itd. Naša Banovina sama, gospodo zastupnici, osim svog zemaljskog veresijskog zavoda, ima okolo sto drugih novčanih zavoda. Bez sumnje ti zavodi imati će vrstnih sila na razpoloženje, te bi nam, zamoljeni, rado jednu pripustili eda bi mogli naš zavod otvoriti.

A skrajna je nužda u Dalmaciji otvoriti veresijski zavod čim prije, pošto narod očevidno idje u rasap s prekomjerne kamate. Čuli smo kako je visoka kamata, koja obterećuje i sam uknjiženi dug. Mi imamo mal da ne 6,000.000 uknjiženog duga, od kojeg u kotaru zadarskom je 1,502.046 fiorina i 47 novčića; u splitskom 2,946.603 fiorina i 51 novčića; u dubrovačkom 1,495.804 fiorina i 80 novčića: ukupno 5,944.454 fiorina i 78 novčića. A to je sve na kamatu od 6 do 12%, a većim dielom preko 7 i 8%.

I ovo je samo, gospodo zastupnici, uknjižen, hipotekarni dug; a koliko ga je neuknjiženog, to nije nam poznato, ali cienim, da ga ima daleko više, nego uknjiženog. A neuknjiženi dug osobito narod upropašćuje, i na njem se kamatnici najbezdušnije tove. Tu se neplaća 6 do 12% kamate, kô što na uknjiženom dugu, već 50 i 100%. Plaća se tolika kamata, gospodo zastupnici, na neuknjiženi dug da u nekim kotarim vidimo, da svaki dan težačke zemlje prelaze u ruke kamatnika, a narod ostaje bez obradjive zemlje. Prošetate li se kroz ovaj naš kotar zadarski i pitate li: čija je ova zemlja? — čuti ćete, da već nije to težačka zemlja, nego kamatnikova.

Kamatnička zaraza, na žalost, u zadnje doba počimlje nalaziti svoje leglo i po samim selima. Prije kamata bila je obično uvriežena samo u gradovim i u varošim, ali danas naći ćete već malo sela, gdje nežive po koji kamatnik. Ja sam i ovih dana čuo, da ovdje blizu, u Poljicim ninskim, zulumćari kamatnik, koji na sami talir novca zahtjeva na godinu polućak pšenice.

Ali ja sam drugi put govorio, častna gospodo, o strahotam kamate u našem narodu, te cienim, da bi vam dosadio, ili barem srdca razžalostio, kad bi opet htio sada ovdje pojedine slučajeve navadjati. Istina je već u obće priznata, da je kamata jedna od najljućih rana našeg naroda, i da sudbeni zakoni nemogu da je satru. A na žalost ni politička vlast nenalazi načina, da joj stane na put. Ja sam drugom prigodom predlagao u ovom visokom saboru, da visoka vlada zasnuje proti kamati kotarske blagajne, koje tako divno uspjevaju u Bosni i Hercegovini, ali moj predlog nije bio uvažen. Ja sam i danas uvjeren, da uz zemaljski veresijski zavod kotarske blagajne, zasnovane od visoke vlade i dobro upravljane, bile bi od velike koristi za naš narod, i da bi na taj način politička vlast mogla najuspješnije uložiti svoju djelatnost u prilog narodu. I narod bio bi joj najviše za to haran.

Da se uvjerite, gospodo zastupnici, o velikoj potrebi veresijskog zavoda, i u obće o potrebi brze akcije ne samo sa strane pokrajine nego i sa strane vlade, proti kamati, pročitati ću vam ulomak pisma prosta, ali bistroumna seljaka. Po ovomu ćete razabrati, kako smo i s drugih razloga dužni sada, kad je razglašeno ustanovljenje veresijskog zavoda, pospješit mu otvor. Spomenuti seljak, koji je i seoski glavar, piše *(čita):*

„Jadni i nevoljni narod očekiva sritni čas odkupljenja po veresijskom zavodu. Čeka da se izbavi iz čeljusti zmaja, pravoga draguna, jer smo vazda podnosili od kamatnika težke terete i kamate, kojima su nas sasvim uništiti. Ali od

kada su kamatnici razumili, da će ovaj sritni čas po narod izaći, odlada sve to više stežu u svoj okvir tužno i nevoljno stado".

Ovako, gospodo zastupnici, piše, prosti seljak, i to seljak dobrostojan, koji netreba dužit se jer on sam dalje u pismu veli *(čita)*:

„Komu vridi imetak i deset hiljada, a dužan je samo 500 fiorina neće kamatnici više da ga čekaju, sasvim što im dava dvanaest i više po sto uz puste darove; već meću na dražbu zemlje, a osobito odkada su razumili za sritni zemljištni veresijski zavod. Ja netrpim ovih sasvim težkih muka, ali trpi u obće 99 dila naroda, a samo od 100 jedan da netrpi".

Obzirom na sve ovo, a osobito na novo postupanje kamatnika, koji odkad su čuli za predstojeći otvor pokrajinskog veresijskog zavod, stežu jadnog seljaka i gledaju, da ga čim prije i što bolje ogule, jer se boje, da će im u kratko vrieme nestati pljena, cienim, da smo dužni učiniti sve, što je ikako moguće, a da se zavod odmah otvori.

Po § 67 pravilnika, mjesto ravnatelja zavoda može se povjeriti jednom od četvorice viećnika. Preko naših zavoda u Zagrebu, Ljubljani i Pragu može se tražiti ravnatelja, a uz to otvoriti zavod pod ravnanjem jednog od viećnika, koje će visoki sabor odobrati. Siguran sam, da imade i kod nas ljudi tako izkusnih u novčanim poslovim, da će moć dobro uputiti naš zavod.

S toga predlažem, neka se prva točka odborova zaključka preinači u smislu, da se veresijski zavod, mjesto na 1 travnja 1898. otvori još na 1 srpnja tekuće godine.

Imademo još $4\frac{1}{2}$ mjeseca, a u $4\frac{1}{2}$ mjeseca moglo bi se naći ravnatelja, ili barem načina, da se taj zavod otvori i da započme poslovati u korist našeg naroda. I tako bi smo zadovoljili njegovim davno gojenim nadam.

Gospodo zastupnici! Ja vam najživlje preporučujem moj predlog. Budite uvjereni, ako ga primite, da boljeg dara u ovom zasjedanju nećete moći učiniti nevoljnom hrvatskom narodu u Dalmaciji.

Predsjednik. Rieč ima gospodin zast. Vuković.

Vuković. I ja s moje strane žalim, da nije još moguće otvoriti vjerrsijski zavod i cienim, da ne treba, da takodjer i ja iztaknem važnost toga zavoda za našu pokrajinu. Zanos, kojim je bilo pozdravljeno ustanovljenje toga zavoda govori o važnosti istoga, a takodjer govori javna zlovoljnost koja se u narodu pojavila, kad se je čulo, da će se odgadjati otvorenje zavoda. Ja sam imao takodjer namjeru učiniti protupredlog, koji se na neki način sudara s onim častnog Biankinija. Ja sam naime namjeravao predložiti, da čim vis. sabor imenuje četiri upraviteljna vjećnika, da takodjer pozove sab. predsjedništvo, da još tekom sab. zasjedanja podnese predlog za imenovanje ravnatelja izmedju četvorice vjećnika. Nu, odustao sam od te namjere, pošto i ja uvidjam, da je pitanje ravnatelja vrlo važno, koje se ne može naprešno i tako lahko riešiti. U tom pogledu moram dakle pristati na predlog zemalj. odbora dotično vjeresijskog odbora. Nu svakako ja bih želio s moje strane, da ne bude dalje odgadjanja i da nam bude na nekakav način svakako osigurano otvorenje zavoda početkom aprila dojduće godine. Potežkoća, koja sada postoji glede ostvarenja zavoda, sastoji u tom, što se nije moglo naći ravnatelja. Ali ta potežkoća postoji već od nekoliko godina, a mislim, ako se ne promiene uvjeti glede izberivosti ravnatelja, da mi i dojduće godine ćemo biti na istom stanovištu, na kom smo i sada. Tražilo se, kako smo čuli u izvješću zem. odbora — ravnatelja svuda. Naš pokojni drug nezaboravni D.r Klaić osobno se bavio za taj predmet, ali nije mu išlo za rukom naći ravnatelja. Ja cienim, da potežkoća da se nadje ravnatelja sastoji u tom, da beriva doznačena mu nisu najprikladnija za to mjesto. Za mjesto ravnatelja trebamo osobu, koja ne samo upravne, nego i druge sposobnosti mora imati, a iznosom od 2400 for. plaće cienim, da nećemo nipošto moći naći takovu vriednu osobu. S toga ako hoćemo osigurati otvorenje toga zavoda na 1 travnja dojduće godine, cienim, da moramo opunomoćiti zem. odbor, da do potrebe ustanovi i viša be-

riva za tog ravnatelja. Zato ću učiniti predlog, da za ravnatelja vjeresijskog zavoda ustanove se do potrebe beriva od 3500 i 4000 for.

Može se uz to dogoditi, da se izmedju upravnih vjećnika, a to je naglasio i g. Biankini, nadje sposobnih osoba za to mjesto. Slavni zem. odbor god. 1894 naumio je bio izabrati privremenog ravnatelja izmedju upraviteljnih vjećnika, a to bi se moglo valjda i sada slučiti, naime da medju četvoricom vjećnika bude osoba, kojoj možemo povjeriti tu upravu. Ali toj osobi za moći joj povjeriti ovu zadaću faliti će sigurno potrebna praksa; trebalo bi joj dakle pružiti način, da se može uvježbati u tom poslu i da ne nadjemo li sposobnog ravnatelja, da joj povjeriti možemo ovu zadaću. Ali ona treba, da postigne potrebnu praksu za tu zadaću. Istu praksu ja mislim, da ne bi bilo hrdjavo., da imadu i svi drugi upraviteljni viećnici. Ovaj zavod je od velike koristi za našu pokrajinu i od velike financijalne važnosti i cienim s toga da se moramo škrbiti da padne u ruke ne samo poštenih ali i u poslu vještih osoba.

Pošto pako nemamo u pokrajini takav zavod, pri kojem bi se mogli izabrani upraviteljni viječnici uvježbati, s toga ne bi bilo loše, da i tim vječnikom pružimo priliku, da si pribave potrebnu praksu kod stranog zavoda za moći vršiti njihovu dužnost u našoj pokrajini. Iz svih tih razloga ja sam tako slobodan učiniti sliedeći predlog, koji bi se k četvrtoj točki predloga vjeresijskog odbora imao nadodati i to (*čita*):

Predsjednik. Prije nego podjemo dalje razpravom, imam nešto opaziti. Popravak gosp. Biankinija ima biti podpisan i poduprt barem od četvorice zastupnika.

Biankini. Molim, da se stavi pitanje podupiranja.

Predsjednik. Što se tiče predloga gosp. Vukovića mislim, da prvi predlog, nek se t. j. doznače ravnatelju beriva i do iznosa od fior. 4000 donekle stoji u odnošaju s četvrtom točkom odborovog predloga. Nego drugi predlog g. Vukovića, da se upravnim viećnicima dade pripomoć meni se čini, da, pošto po pravilniku upravni vjećnici nemaju prava nego da beru za pristup na sjednice jednu nagradu, ovaj dio predloga valja smatrati kao samostalni predlog, te molim g. predlagatelja, da ga napose iznese ako želi, ali ga danas ne mogu uzeti u obzir.

Rieč ima gosp. D.r Ivčević.

D.r Ivčević. Razlozi, radi kojih je Zem. Odbor stavio predlog, da vjeresijski zavod bude otvoren istom na 1 travnja dojduće godine, bili su iztaknuti u dotičnom izvješću, kao i u izvješću naročitog odbora, koji je ovaj sabor imenovao, da pretrese predlog zemaljskog Odbora. Ja mislim, da te razloge častni Biankini nije pobio. Ma koliko mi svi želili, da se što prije otvori taj zavod, moramo željti, da se otvori onda, kad budemo sigurni, da će uspješno i dobro djelovati, eda bude koristan zemlji, a da ne bude izložene pogibelji naše financije. Treba da pomislimo, da zemlja uzimlje odgovornost za obveze, koje će primiti vjeresijski zavod. Dakle, ako je opravdana želja, da se tim zavodom dodje u susret ljudima, koji trebaju novaca za poboljšanje svojih gospôdarskih priliko, treba u obzir uzeti i na obveze zemlje, koje ona prima uvadjanjem ovog zavoda.

Slični zavod ne može da dobro služi, ako nije rukovodjen od vješte ruke, a ta se ne može tako lahko naći; tim manje u Zadru, kao što bi bio slučaj, kad bi se iz četvorice upravnih viećnika imalo jednomu povjeriti ravnateljstvo. Za viećnike naime baš valja izabrati ljude iz Zadra, a medju tim, možete pomisliti, nije lako naći čovjeka, komu bi se mogla povjeriti ta zadaća. Zato mislim, da predlog, nek se naime otvori zavod 1.im srpnja ove godine i nek se jednom viećniku povjeri zadaća ravnatelja, ne vodi k cilju te se ne može niti primiti, a da se ne izloži pogibelji ustrojenje zavoda i da se ne stvori zaključak, koji bi bio samo pro forma, nek se može reći, da se je štogod učinilo, a u istinu se neće dati izvesti.

S druge strane rok je sasvim kratak do 1. srpnja ove godine, jer se treba pobrinuti i za druge stvari, koje su skopčane s vjeresijskim zavodom, kao za stan i dr. Zemaljski se je

odbor upustio već u dogovore u ovu svrhu, ali do 1. srpnja ne bi bilo moguće privesti ih kraju, pa i zato mislim, da se ovaj predlog ne bi mogao primiti.

Opaziti mi je uz to častnom Biankinu, da se ne može primiti ni sve ono, što je rekao u pogledu ovog zavoda. On n. p. misli, da bi ovaj zavod mogao priskočiti u pomoć i onim težacima, koji su strašno obterećeni težkim kamatam, koji plaćaju 40 i 50 % na novac, koji uzimlju u zajam. Ljudi, koji su usilovani toliko dobiti plaćati, sigurno nemaju što da dadu za siguran zalog na posudjeni im novac, i mora da se nalaze u vrlo nevoljnim prilikama, jer bi inače mogli novac dobiti i uz povoljnije uvjete. Oni se dakle ne mogu ničemu nadati od vjeresijskog zavoda, koji ne može da daje novac bez tvrde hipoteke. To nije zavod kredita osobnog, već hipotekarna banka, koja ne može dati ni novčića bez tvrda zaloga.

S druge strane zavod valja da pomno postupa. Ima težaka, koji su obterećeni od težke kamate u mjestima, koja su daleko od kopna i u mjestima, gdje, ako bi dužnik bio netočan u plaćanju, te bi se moralo doći do dražbe da se utjera novac, ne bi se našlo kupca. I ovi se ljudi mogu mučno nadati koristi od ovog zavoda, jer svo da imadu i liepih nekretnina, ove nemaju prometne vriednosti u nekim mjestima. Zavod ovaj ne može riskirati. Ne valja dakle, da se u puku širi obmana, koja bi mogla biti pogibeljna.

Mislim, da predlog častnog Biankinija, da se zavod otvori već na 1. srpnja ove godine nije prema tomu opravdan, jer ne bi bio izvediv.

Što se tiče predloga častnog zast. Vukovića, da se do potrebe povisi plaća ravnatelju i do 4000 f., ja nemam ništa protivna. Ali što se tiče drugog predloga, da se ustanovi nagrada do 2000f. ovim upravnim viećnicima mislim, da, s razloga navedenih od g. predsjednika, ovaj se predlog nemože staviti na razpravu.

Glede opazke častnog Biankinija, da bi se mogao možda dati nalog jednomu od onih, koji bi se imenovali upravnim viećnicima, nek se ide van vježbati, da uzmogne privremeno obavljati poslove ravnatelja, mislim, da se ni ovo ne bi moglo primiti, ako bi on hotio, da naš zavod bude otvoren na 1. srpnja ove godine, jer bi i tu bilo prekratko vrieme. (*Biankini:* Ja to nisam rekao, već Vuković).

Ja dakle s ovih razloga molim, da Visoki Sabor izvoli primiti predloge odbora, koji su bili pročitani od častnog izvjestitelja gosp. d.r Zaffrona.

Vuković. Pitam rieč za stvarni izpravak.

Predsjednik. Prije svega ću pozvati Visoki Sabor, da se izjavi, hoće li tko poduprieti popravak g. zast. Biankinija, naime da zavod započme svoje djelovanje 1. srpnja god. 1897. Gospoda, koja hoće da poduprа predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje dovoljan broj*).

Što se tiče dodatnog predloga g. Vukovića, ja bih ga molio, da ga potegne nazad obzirom na okolnost, da je Zemaljski Odbor, kad je otvorio natječaj za mjesto ravnatelja izjavio, ako bi tko hotio staviti posebne uvjete, da može. Namjera je Zemaljskom Odboru bila, da time javi svima, da može zahtjevati i veću, a Visoki bi Sabor imao o tom odlučiti. Pošto pak nitko od javljenih natjecatelja nije pitao veće plaće, mislim, da bi bilo suvišno, da sabor stvori zaključak u ovom pogledu. Ako g. zastupnik hoće, da predlog bude ipak glasovan, valja da stavim pitanje, hoće li ga tko poduprieti.

Vuković. Ja moram ostati pri predlogu, jer cienim, da bi bilo potrebno, da se to u natječaju navede, jer bi se tkogod, kad bi vidio, da imade veću plaću, sjegurno natjecao za to mjesto. Istina je, kako veli gosp. predsjednik, da je u natječaju rečeno, da sabor može primiti i druge uslove, ali svatko nezna, hoće li ih sabor primiti, kad bi se natjecao. Zato bih molio, ako se otvori natječaj, nek se opunomoći Zemaljski Odbor, da može opredieliti i veću plaću, t. j, do 4000 f.

Glede drugog predloga . . . .

Predsjednik. O tom ne možete govoriti, jer ga morate podnieti kao posebni predlog u smislu §. 24 nutarnjeg pravilnika, a to možete učiniti sutra.

Nego što se tiče prvog predloga, valjalo bi da na neki način popravite stiliziranje, jer 4. točka kaže (*čita*):

Tu bi onda valjalo nadostaviti, da se u natječaju izjavi, da će se natjecatelju do potrebe dati 4000 f.

Molim gospodu, koja podupiru taj dodatni predlog g. Vukovića, da izvole ustati. (*Ustaje dovoljan broj*). Predlog je poduprt i u svoje ću ga vrieme staviti na glasovanje.

Borčić. Pitam rieč.

Predsjednik. Ima rieč gosp. zastupnik Borčić.

Borčić. Visoki Sabore!

Ne samo s onih razloga, koje je naveo častni dr. Ivčević, ne može se uvažiti predlog poštovanog zast. Biankinija, već tu ima i druga veoma važna okolnost, uslied koje se njegov predlog ne može primiti. Po pravilniku vjeresjiskog zavoda, sabor ima birati ravnatelja; dakle prije nego se izabere ravnatelj, ne može se taj zavod otvoriti. Ne bi dakle ostalo drugo, nego da sabor još tekom ovog zasjedanja izabere ravnatelja, da se zavod može otvoriti početkom srpnja t. g. Ali mi nemamo nikakve osobe, da bi je kroz ovo malo dana mogli izabrati i povjeriti joj upravu novog zavoda. Ja mislim, da je Zemaljski Odbor bio u dogovoru i s privatnim osobama i zavodima i u Zagrebu i drugdje, ali da mu nije pošlo za rukom naći sposobna čovjeka. Što se pak tiče novčanih zavoda, nijedan ne ustupa svoje osoblje drugomu privremeno, ako ne s drugog razloga, već zato, da bi morao dobaviti drugu osobu, koja će zamieniti onu, što bi je ustupio našoj zemlji.

S ovoga gledišta, dok ne bude sabor opet sazvan, nije moguće otvoriti ovaj zavod, jer je najprije treba, da sabor bira ravnatelja, a onda da se zavod otvori.

Ako se ne varam, častni je Biankini rekao, da se može povjeriti uprava jednomu od 4 člana upravnog vieća. Tko će povjeriti tu upravu tom članu? Hoće li Zemaljski Odbor ili Sabor?

Ja mislim, da je samo Sabor to vlastan učiniti, kako i pravilnik kaže. Mi još nismo izabrali ni te članove, a kako da možemo govoriti o biranju tog člana. A sve kad bi mi i imenovali ta četiri člana upravnog vieća, ne bi bili u stanju, da odaberemo jednoga od njih za ravnatelja, jer mu ne poznamo sposobnosti i ne bismo mogli kazati s podpunim uvjerenjem, da se članu A. ili B. može povjeriti uprava tog zavoda. To je absolutno nemoguće.

Svakako, kad mi sada imenujemo to upravno vieće, imamo na razpoloženje skoro cielu godinu dana, da se upoznamo sa sposobnosti tih članova, a kad Zemaljski Odbor upozna njihovu sposobnost, on će sam predložiti do prigode saboru, da se imenuje ravnateljem onaj član, koji mu se činio da je najsposobniji, dok do novog zasjedanja nije moguće ništa u tom odrediti. S toga i s moje strane podupirem predloge i zaključke, što ih je postavio Odbor Zemaljski, a prisvojno ih posebni saborski odbor.

Biankini. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik Biankini.

Biankini. Visoki sabore!

Razlozi navedeni proti momu predlogu, čini mi se, nisu temeljiti.

Častni D.r Ivčević je rekao — neosvrćem se na ono što je on naveo glede jamstva zajma i glede nada, koje naš seljak postavlja u veresijski zavod, jer to sve baš u naše pitanje nespada — da se veresijski zavod još nemože otvoriti, jer da je po sriedi ravnatelj i stan koji se nemogu naći. Ali, častna gospodo, vi još imate mal da ne pet mjeseci vremena da nadjete

og blaženog ravnatelja! Ili ćete ga u pet mjeseci naći, ili ga nećete valaj naći ni u godinu dana, a onda ćemo opet doći na ovo, na čemu smo i danas, i veresijski zavod neće se otvoriti ni godine 1898, jer se neće moć naći ravnatelja!

Glede pitanja stana, cienim, da je stvar vrlo jednostavna, jer osobito iz početka netreba velikih prostorija, a da bi ih i trebalo, ta nebi ih bilo težko naći.

Častni Borčić je kazao, da sabor ovog zasjedanja neće moći imenovati ravnatelja. Ali sabor će sutra prekosutra imenovati četiri upravna vjećnika, a izmedju tih može odmah u sliedećoj sjednici imenovati i ravnatelja, barem privremeno, dok bude našao jednog naročitog ravnatelja.

Da će visoki sabor imenovati za viećnike osobe, koje nepozna i nesposobne: to nemogu vjerovati; kao što ni to, da će slavni zemaljski odbor čekati godinu dana, da se uvjeri jesu li viećnici sposobni, i razume li se u veresijske poslove. Ja mislim, da će visoki sabor imenovati četiri viećnika, koji se dobro razume u bankarne stvari, i od kojih jedan do potrebe bi mogao sjediti na glavi ravnateljstva,

Što se tiče osoblja kod drugih veresijski zavoda, uvjeren sam, da nam nijedan zavod neće ustupiti jednu od prvih svojih sila, a baš takovih mi za sada i netrebamo. Ali častni Borčić znade bolje od mene, da kod velikih novčanih zavoda ima dosta osoblja; ima barem 50 ljudi u raznim plaćevnim razredim. A jedan bankovni činovnik, koji je, recimo u Zagrebu ili u Pragu, u trećem plaćevnom razredu, rado će doći u Dalmaciju, da poskoči za jedan stepen, da dobije bolju plaću. Na taj način mislim, da bi najlaglje mogli naći dobrog ravnatelja za naš veresijski zavod.

Na opazku častnog D.ra Ivčevića, da se naš narod neće okoristiti novim zavodom u mjeri u kojoj se nada, i da zavod neće davati zajmova, već na temelju tvrde hipoteke, imam odvratiti, da sam to znao unapried. Ali pismo onog seljaka, koje sam malo prije pročitao, kaže častnom Ivčeviću, da imamo i danas seoskih dobara od 10000 f. vriednosti, koja kamatnik stavlja i otimlje na dražbu za samih 500 fior. Valaj tim nevoljnicim naš veresijski zavod može i hoće pomoći!

U obće ja mislim, da otvarajuć taj zavod i ako nećemo svakomu pojedinomu težaku pomoći, sigurno ćemo pomoći većem dielu onih, koji su zaduženi za svote od tri do četiri stotine fiorina, a radi kojih svota gube danas zemlje vriedne dvie i tri hiljade. I baš s toga živo je željeti da se zavod čim prije otvori, te da barem dielom prestane kamatnička deračina u Dalmaciji.

Predsjednik Rieč ima gosp. zastupnik d.r Ivčević.

D.r Ivčević. Ja mislim, da nije temeljit razlog, što ga navadja častni Biankini, da ako t. j. ne budemo mogli naći ravnatelja za 4 i pol mjeseca, da ga nećemo niti do 1 travnja 1898, jer je tu razlika od 9 mjeseci, a ovo vriedi štogod. Mi imamo izkustva od pokušaja, što smo ih dosad učinili, da nije tako lahko naći ravnatelja, a ako ga nije bilo moguće naći uz sve oglase i natjecaje u toliko pokrajina, ja neznam, kako bi ga mogli naći u 4 i po mjeseca, kako veli častni Biankini.

Što se tiče navoda, da prigovor glede stana ne može imati vriednosti, jer da se ne radi o veliku stanu, nego o malom i da se taj može lahko naći u gradu Zadru, odvratiti mi je, da nema temelja, jer je veresijski zavod u tako tjesnom savezu sa zemaljskim odborom, da ga valja smjestiti u isti stan, gdje je zemaljski odbor, ier ovaj vrši neprekidni nadzor nad njegovim djelovanjem i tajnik zemalj. odbora ima vršiti tajničku službu kod veresijskog zavoda. Zato ovaj mora da bude kod zemalj. odbora, jer nemože tajnik biti jedan dan kod zemalj. odbora, a drugi dan kod veresijskog zavoda. Pogledom baš na ovu okolnost, zemaljski se je odbor već privatno upustio u dogovore ne bi li našao novi stan, ili ne bi li se proširio sadanji na način, da bi se u nj mogao smjestiti i veresijski zavod, no ti dogovori nisu još dokončani. S druge strane opaziti mi je, da sadanja pogodba zem. odbora sa stanodavaocem, traje

do konca ove godine, pa kad nam ne bi pošlo za rukom, da se pogodimo s istim gospodarom, da se u ovaj stan smjesti i veresijski zavod, to se za drugu kuću ne bi mogli pogoditi prije, dok ne prodje taj rok, jer bi štetovala pokrajinska zaklada. Stan ima svoju važnost i to nije moguće riešiti tako na brzu ruku, kako gosp. Biankini misli, jer je ovo pitanje skopčano sa pitanjem stana, gdje ima stanovati zemaljski odbor.

Što se tiče prigovora, da bi sabor mogao imenovati jednoga od četvorice upravnih vjećnika ravnateljem, ja mislim, da je i ovo lahko rečeno; ali sam uvjeren, da ne bi bilo to tako lahko izvesti. Ovdje nismo u takovom trgovačkom gradu, gdje možemo lahko naći ljudih sposobnih i razpoloživih, koji bi se mogli imenovati vjećnicima i jednomu da bi se moglo povjeriti ravnateljstvo. Mi znamo, da je naš izbor u Zadru sasvim ograničen i da se ni je nadati, da bi se moglo naći čovjeka, komu bi se moglo povjeriti ravnateljstvo na taj način, da bi ga mogao preuzeti 1. aprila t. g., jer u gradu Zadru nema ljudi, koji bi bili sposobni za ovu zadaću. Ja sam uvjeren, da predlog g. Biankinija nije izvediv i ako hoćemo ozbiljno postupati, možemo primiti samo predlog odbora t. j. ustanoviti, da će se veresijski zavod otvoriti na 1. travnja dojduće godine (*Šupuk: Da je sigurno?*) Ja se uhvam, da će poći za rukom naći ravnatelja. Mi ćemo nastojati, da se to dogodi. Ali ne možemo postupati tako lahkoumno i na brzu ruku u poslu, koji je od tolike važnosti i od koga zemaljska zaklada može imati štete. Preporučam zato predlog odborov.

Tim više mislim, da je opravdan predlog naročitog odbora u koliko, ako bude primljen i predlog g. Vukovića, nade je, da će poći za rukom zbilja naći ravnatelja, netom bude odbor zemaljski ovlašten, da povisi plaću ravnatelju do 4000 for. Imenovanje ravnatelja ne bi moglo sliediti nego u dojdućem sab. zasjedanju, jer zemalj. odbor ne može imenovati ravnatelja. S ovog razloga ovu stvar treba ostaviti do dojdućeg zasjedanja, a medjutim primiti zaključke, što ih predlaže odbor. (*Odobravanje.*)

P r e d s j e d n i k. Želi li još tko govoriti? Mislim, da ne bi bilo s gorega, da prekinemo sjednicu za 10 časova, nek se gospoda mogu sporazumjeti glede ovog predmeta. (*Odobravanje*). Prekidam sjednicu na 10 časova. do 8 i $^3/_4$ sata).

(*Nakon stanke od 10 časova.*)

P r e d s j e d n i k (*zvoni*). Otvorena je opet sjednica. Zakonit je broj. Želi li još tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena.

Rieč ima g. izvj. D.r Zaffron.

Izvj. D.r Z a f f r o n. Visoki sabore!

Svaki od nas znnago bi želio, da se što prije otvori ovaj veresijski zavod, od koga je već toliko doba, da je jur utanačen pravilnik. Zaludu sve, gospodo, mi smo čuli izvješće našeg zem. odbora, što nije moguće, nije moguće. Ja sam čuo, da se je zemaljski odbor zauzeo na svaki način, da nadje tu osobu i da je tu na velike poteškoće naišao. Ne samo da oni. koji su se javili, nisu bili sposobni, nego nastaje i poteškoća glede stana. Mi smo čuli razne govornike u ovom predmetu i čuli smo, da nije lasno, da bi se na kakav način mogla naći sposobna osoba za ovo mjesto ravnatelja.

Budimo otvoreni i priznati ćemo, da nitko nema in pectore jednu osobu, koja bi se mogla prikazati za ovo mjesto. Ako se mi nalazimo u takovim okolnostim, onda čini mi se, da je posve opravdano što se kaže u izvješću, da se ne može prije godinu dana otvoriti ovaj zavod.

Častni Biankini iztaknuo je, da bi se na temelju §. 67. moglo imenovati upraviteljno vieće i u ovom bi se mogla naći osoba koja bi mogla za koje vrieme izvršivati dužnosti ravnatelja.

Ali koje su to opet četiri osobe, koje ćemo imenovati u upraviteljno vieće i jesu li praktično vješte u te poslove? I u tom smo u velikoj još tmini. Ja neznam, koga bismo mogli imenovati, a da taj prije ne razvidi, kako bi se moglo postupati u tom poslu tim više, da ovi vjećnici treba, da budu iz ovog mjesta; jer naravna je stvar, da se ne bismo mogli u-

ti, da bi se primio ovog mjesta vjećnika, za
oje je opredjeljena mala pristojba od 5 for.
a dan, čovjek iz drugog mjesta i zato je i o-
redjeno, da ove osobe budu u mjestu. Valja
edati i na to, hoće li se tko primiti ovog
jesta i ako se i primi, hoće li odoljeti svim
ahtjevom, što se od vjećnika traži. Nije tu što
emo mi odrediti i narediti, da se nadju te osobe,
ego valja zem. odbor da ima podpuno pouzdanje u ove osobe, koje ćemo mi odobrati, jer
dgovornost zemalj. odbora je velika u ovom
oslu.

Čini mi se, da bi mogao ovdje spomenuti
ednu pričicu i to ovu: kad zapovjednik tvrjave nije pucao kod neke slave i rekao da
ma za to nè jedan već 77 razloga. Pak su mu
ekli, da kaže jedan razlog. Nisam imao praha,
eče. Dosta je i ne trebamo ostalih 76. Tako se
mi nalazimo u istim slučaju, ne s naše zanemarenosti, nego takove su okolnosti, da nemamo
osobu za ravnatelja. Mi imamo tu ozbiljno postupati, da se ne izložimo prema občinstvu i da imamo pouzdanje u naše članove zem. odbora. Ja
zato, u ime odbora koga zastupam, molim vis.
sabor, da usvoji predlog odborov i tim da
dade i našem zem. odboru zadovoljština, jer o-
nim, što je dosad učinio u ovom poslu, on je
podpuno izvršio svoju dužnost.

Predsjednik. Hoćete li se izraziti o
izpravku g. zast. Vukovića.

Izvj. D.r Zaffron. Hoću. Taj izpravak
čini mi se suvišnim. Pustimo zem. odboru, da
nadje načina, kako će naći osobu ili za 2400
for. ili za više, koja bi se primila mjesta ravnatelja tim više, da je zem. odbor iztaknuo, da
će onim osobam, koje bi spravne bile primiti
se ovog mjesta, slobodno — ako nisu zadovoljne s platom — tražiti i druge uvjete. Kad
će se otvoriti natječaj ili kad će se obratiti naš
zem. odbor c. k. uredim kod namjestništva u
Pragu ili kr. zem. vladi u Zagrebu i zatražiti
pouzdanu osobu, moći će iztaknuti, da će biti
slobodno dotičnoj osobi glede plaće staviti svoje uvjete. Ja mislim, da pustimo zemalj. odboru slobodne ruke. Zato se protivim predlogu g.
Vukovića.

Predsjednik. Namjeravam postupati ovako pri glasovanju. Prije svega glasovat će
se o prvoj točki predloga, izpravljenoj po predlogu gosp. zast. Biankinija; a poslije, ako padne predlog gosp. Biankinija, glasovat će se o
prvoj točki po predlogu odbora. Poslje će se
glasovati o drugoj, onda o trećoj i četvrtoj
točki predloga odborova, a iza toga o dodatnom predlogu gosp. Vukovića. Ima *li* prigovora
proti tomu? Nema.

Prije svega stavljam na glasovanje izpravak gosp. Biankinija, koji glasi (*čita*):

Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog,
neka izvole ustati. (*Ustaje manjina*). Predlog
je pao.

Sada stavljam na glasovanje prvu točku
predloga odbora koja glasi *(čita)*:

Gospoda, koja su za to, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Primljeno.

Stavljam na glasovanje drugu točku koja
glasi *(čita)*:

Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog,
neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina
Primljeno.

Treća točka glasi (*čita*):

Gospoda, koja pristaju na to, neka izvole
ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Četvrta točka glasi (*čita*):

Gospoda, koja su za to, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Sada stavljam na glasovanje dodatni predlok gosp. zast Vukovića, koji glasi *(čita)*:

„Neka se ravnatelju, do potrebe, doznače
„beriva do 4000 for.“

D.r Ivčević. Već sada zaključiti, da u
oglasu to bude stavljeno, ja držim, da je previše.

Predsjednik. Ja sam naviestio, da ću tako postupati glede glasovanja. Prigovora nije bilo, molim dakle da se glasuje. Tko pristaje na ovaj predlog gosp. Vukovića, neka se digne. (*Ustaje manjina*). Manjina predlog je pao.

Dakle većinom glasova primljeni su svi predlozi upravnog odbora, a ja ću do nekoliko dana staviti na dnevni red izbor četvorice upraviteljnih viećnika i dvojice zamjenika.

Sada namjeravam zatvoriti sjednicu. Buduća će sjednica biti sutra u 6 sati po podne, a nastavit ćemo današnji dnevni red. Današnja je sjednica zatvorena.

(*Svršetak u 9 sati na večer*).

IX. Sjednica dneva 12 Veljače 1897.

adržaj: *Odobrenje zapisnika osme sjednice. — Navještenje molbenica. — Upiti na Vladu. — Razprava i glasovanje predloga zast. D.ra Čingrije i drug. o uvedenju hrvatskog ili ti srbskog jezika kao unutrnjeg i vanjskog službenog jezika u sve cc. kk. upravne i sudbene urede u Dalmaciji. — Drugo čitanje zakonske osnove kojom se preinačuju nekoji paragrafi općinskog izbornog reda. — Isto, zakonske osnove kojom se proteže na šest godina izborni rok općinskih zastupstva i uvadjaju neke druge promjene u općinskom pravilniku. — Prvo čitanje vladine zakonske osnove o postavljanju nadzornih organa nad trgovanjem sa živežima i nekim porabnim predmetim.*

(*Sjednica nastaje u 6 sati 21 čas na večer*).

Predsjednik. **Dr Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *D.r A. Trumbić* i *Gj. Vukotić.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: c. kr. namjestništveni podpredsjednik **Alfons** Plem. **Pavich**; c. kr. dvorski savjetnik **Dragutin Maria Truxa**; c. k. namjestništveni savjetnik **Nikola Nardelli.**

Predsjednik (*zvoni*). Ima nas 25. Zaonit je broj. Sjednica je otvorena. Molim g. jnika D.ra Trumbića, neka izvoli čitati zapinik zadnje sjednice.

Tajnik D.r Trumbić — čita zapisnik VIII. ednice.

Predsjednik. Ima li tko što primietiti o pisniku? — Nitko. — Tko odobrava zapisnik, eka izvoli ustati. *(Većina)*. Zapisnik je odobren.

Primio sam prije sjednice nekoliko molenica.

Neka im izvoli g. tajnik naviestiti sadržaj.

Tajnik d.r Trumbić (*čita*):

Br. 136, Petra Vuletića umirovljenog oprajujućega učitelja, za doznačenje još $^1/_{35}$ mirovine; Br. 137, Don Nike Mimice župnika u Rašćanima, za jednu svoticu novca kao utemeljiteljnu glavnicu Javne Dobrotvornosti, koja se ima zavesti; Br. 138, Ane ud. Rubčić, za podporu.

Predsjednik. Prelazi molb. odboru. G. zast. d.r Trojanović predao mi je jedan upit. Molim, da ga izvoli pročitati.

D.r Trojanović (*čita*):

Интерпелација

Високој Влади Његовог Величанства!

У VIII.oj сједници Високог далматинског Сабора, држаној дне 7.ог фебруара 1896, часни заступник г. Вукотић, поднио је Високом Сабору овај предлог: „Нека Високи Сабор изволи закључити: Сабор Краљевине Далмације препоручује Високој Влади, да код пријестола Његовог Цесарског и Апостолског Величанства, подастре молбу, да би бокешким бјегунцима, казнено окривљеним при пошљедној буни у Боки Которској год. 1881, благоизволило подијелити амнестију, да се из иностранства могу слободно повратити својим кућама".

За овај предлог, који је у смислу § 34 саборског пословника, био проглашен прешним, а темељмто и патријотским ријечима образложен од часног заступника г. Вукотића, био је је-

догласно примљен од свијех заступника Високог далматинског Сабора.

Пошто је споменути предлог до сада без успјеха остао, пошто још и данас велики број бокешких бјегунаца чезне да се поврати у свој мили завичај, потписани часте се интерпелисати Високу Владу:

I. Јели Висока Влада, у смислу резолуције гласоване 7.ог. фебруара 1896, у VIII.ој сједници Високог Сабора, подастрла молбу код пријестола Његовог Цесарског и Апостолског Величанства, да би бокешким бјегунцима, окривљеним при пошљедњој буни у Боки Которској, год. 1881, благоизволило подијелити амнестију, да се из иностранства могу слободно повратити својим кућама?

II. Ако Висока Влада није још то учинила, који су је обзири у томе руководили и какве су нарави исти били?

III. Намјерава ли Висока Влада чим прије подастријети молбу код пријестола Његовог Цесарског и Апостолског Величанства, да бокешким бјегунцима милостиво буде дозвољен слободан повратак својим кућама?

Др Владимир Трojановић — J. Кулишић — Каменаровић — Д.р Кевкић.

Predsjednik. Ovaj upit prelazi g. vladinu povjereniku. Rieč ima g. vladin povjerenik Pavić.

Vladin povj. Pavić. Na ovaj ću upit imati čast odgovoriti u jednoj od dojdućih sjednica.

Predsjednik. Primio sam nazočni predlog (*čita*):

Predlog

Sabor Kraljevine Dalmacije izrazuje želju Vladi Njegova Veličanstva, da se uvede hrvatski ili ti srbski jezik kao unutrnji i vanjski službeni jezik u sve cc. kk. upravne i sudbene urede u Dalmaciji.

Nalaga se Zemaljskom Odboru da ovaj zaključak priobći Vladi Njegova Veličanstva posebnom predstavkom.

Čingrija — Vranković — D.r Zaffron — Zore — D.r Kvekić — P. Kamenarović — D.r V. Trojanović — J. Kulišić — Vukotić — Vl. Simić — D.r Baljak — D.r Pugliezi — Borčić — Morpurgo — D.r Bulat — Korlaet — Vuković — D.r Colombis — Tomić — D.r Manger — Ivčević — Šupuk — D.r Katnić — Milić — Borelli — D.r Machiedo — A. Mrkušić.

Žuro. Molim, dajte i meni da podpišem; ja nisam bio o tom obavieśćen, a neću da ostanem jedini izmedju svih drugova.

Predsjednik. Molim, izvolite podpisati!

Žuro. Zašto ne bih. Ta zatvorili bi me, kad bi kući došao. (*Veselost*).

Predsjednik. Obzirom na taj predlog g. zast. d.r Čingrija pitao je rieč.

D.r Čingrija. S formalnoga gledišta na temelju § 34 našeg poslovnika predlažem prešnost, a to zbog toga, što ovo pitanje nije novo u ovom Vis.$^{\text{o}}_{\text{j}}$ Saboru; već od g. 1883 ono se ovdje, može se reći, svake godine ponavlja.

Predsjednik. Želi li tko govoriti o formalnom predlogu d.r Čingrije? — Nitko. — Glede predloga prešnosti nema prigovora. Stavljam na glasovanje, predlog da se predje danas na prvo čitanje ovog predloga. Gospoda, koja su zato, neka izvole ustati. (*Ustaju svi*). Predlog je primljen *jednoglasno*.

Stavljam sad odmah na dnevni red predlog g. d.r Čingrije i drugova, koji glasi (*čita*):

Želi li tko govoriti meritorno?

D.r Trumbić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima gospodin d.r Trumbić.

D.r Trumbić. Visoki sabore!

Pošto stranka prava priznaje, da u Dalmaciji postoji samo jedan narod, koji svoj jezik nazivlje hrvatskim, s toga mi je čast, da stavim sliedeći predlog na onaj častnog d.r Čingrije i dr. (*čita*):

Neka se iz predloga g. Čingrije i dr., gdje je rečeno jezik hrvatski ili ti srbski, izpuste rieči *„ili ti srbski"*.

Trumbić — Biankini — Perić.

Za slučaj pak. da ovaj predlog ne bi bio primljen od ovog Visokog Sabora, radi velike važnosti, na koju se predlog odnosi kao i radi te okolnosti, što je ovo prvi put, da će Visoki Sabor primiti jednodušno zaključak, u kom je izražena želja, da hrvatski jezik bude uveden u svim državnim uredima u Dalmaciji, čast mi je javiti u ime moje i mojih drugova, da ćemo mi u tom slučaju glasovati za predlog častnog g. d.r Čingrije i drugova, uz svečanu izjavu, da tim ne mislimo prejudicirati našem načelnom stanovištu, koje je izraženo u našem programu.

Predsjednik. Pošto predlog g. d.r Trumbića nije podpisan nego samo od njega, Biankinija i Perića, pitam, hoće li tko drugi poduprieti taj predlog, jer, ako ne bi bio poduprt od 4 zastupnika, ne bih ga mogao uvažiti, i staviti na glasovanje. Tko dakle podupire taj predlog, neka izvoli ustati. (*Ustaju Trumbić, Biankini i Perić*). Predlog nije poduprt, i neće biti uvažen niti stavljen na glasovanje.

Sliedi meritorna razprava. G. zast. d.r Čingrija ima rieč.

D.r Čingrija. Još g. 1883, kako sam već napomenuo, slični je predlog bio predan ovom Visokom Saboru. Ali one godine nije bio razpravljan radi oskudice vremena, već ga je g 1884. Zem. Odbor iznio na razpravu pred ovaj Vis. Sabor. U ono je doba bio sastavljen jedan osobiti odbor, u koji je bio pozvan i zastupnik vladin. Vlada je odklonila taj poziv i to s razloga, da unutarnji uredovni jezik nije stvar, koja se tiče prava naroda i radi toga da ona misli, da nije dužna ni da njezin zastupnik toj razpravi sudjeluje. Na temelju ondašnjeg poslovnog reda, pošto to vladino mnienje nije dielio odbor, bio je ponovno pozvan zastupnik vladin u odbor, ali ni taj poziv nije našao odziva.

Razlog naveden sa strane visoke Vlade, mislim, da nije bio ni najmanje opravdan, jer, ako jedan narod može što zahtievati, to je u prvom redu, da njegov jezik bude u uredim uveden ne samo za ono, što se javnosti tiče, nego osobito kao nutarnji jezik.

I u istinu, ako mi promotrimo dobro, što se zgadja usljed toga, što mi dandanas imamo tudji talijanski jezik, kao nutarnji jezik, mora da dodjemo do zaključka, da je tu po sriedi, da se pravo izrazim, nekakva nesmisao. Ja neću drugo opaziti nego samo ono, što se zgadja u struci sudbenoj, gdje je unutarnji uredovni jezik talijanski u svim onim parnicama, koje se vode u našem narodnom jeziku. Što se pak tiče kaznenih razprava, to je velika većina, koja se vodi u njem. Tako se dogadja, kad se dodje do viećanja, dok se razprava vodi u našem jeziku, da se vieća talijanski, te treba prevoditi osudu, koja je talijanski izrečena. Gospodo, ja mislim, da je to takova stvar, o kojoj da podjemo u drugu zemlju pripoviedati, reklo bi se, da mi ovdje mahnitamo. (*Tako je!*) Uvjerenje je dakle moje i svih nas, koji smo predlog podpisali, da pitanje, koje mi danas podižemo, tiče se dostojanstva našeg i naše zemlje. (*Obće odobravanje*).

Ako smo mi, gospodo, danas u osobitoj formi jednog posebnog predloga nakon toliko godina podigli to pitanje, to smo učinili zbog toga, jer cienimo, da su se kod središnje vlade dandanas promienile okolnosti i da više ne sliedi ono načelo, koje je nekada sliedila u tom poslu.

Mi do sada nismo o tom osobito razpravljali nego jednom na dugo i široko, ali se to ponavljalo sve do god. 1894 može se reći svake godine, ali u drugoj formi t. j. onaj odbor, koji bi pregledavao rad zemaljskog Odbora, iznio bi taj predlog pred sabor, a taj bi ga odobrio.

Nego ovaj put, kako rekoh, uzeli smo ovu osobitu formu, jer mislimo, da stvar zaslužuje i da je zgodan čas, da ovo pitanje podignemo u času, kad je, gospodo zastupnici, kako znate, ovo pitanje već u Českoj može se reći goruće i sva je prilika, da će biti ondje primljeno. A kad bude jednom primljeno ondje, mislim, da središnja vlada neće moći činiti razlike izmedju našeg i českog naroda, jer je pravda i pravica jedna i što će bit dano Česima, bit će i nama, (*Tako je!*) a to tim više, jer kod nas nema, kako znamo, nego narod jedan, dok je pripoznata stvar, da su u Českoj dva naroda. što razumije se, da otegoćuje položaj vlade. (*Tako je!*) Kod nas bi naprotiv sve to išlo gladko, samo ako bi bilo dobre volje sa strane kompetentnih faktora.

Ja mislim, da sam s tim dosta preporučio Visokoj kući moj predlog i da svaka rieč, koju bi više rekao, bila bi suvišna. Nego, pošto je sa strane gospode pravaša bio iznešen jedan izpravak, dužan sam, da vrhu toga nešto odgovorim. I ako je bio isti odbijen, ipak moram opaziti to, da pošto je predlog s inicijativom naše stranke došao u Sabor, to nije ni mogao biti drugčije sastavljen, nego u onom smislu, u kom smo ga sastavili i s onim izrazom, s kojim smo ga mi sastavili t. j. da se uvede hrvatski ili srpski jezik. jer je to bitna točka programa narodne stranke i kad mi ne bi bili taj izraz upotriebili, bili bi se ogriešili proti našem programu.

Mislim, da nitko od Vas, gospodo, neće staviti u sumnju hrvatstvo našeg pok. Pavlinovića, ali s ove strane, s ovog mjesta mi smo od njega čuli, da se taj jezik ima zvati hrvatski ili srpski; on je samo hotio, da se izbjegne ona nakaza hrvatsko-srbski, jer to neznači ništa. Stanovito je pak to, da jedan dio našeg naroda isti jedan jezik zove srbski. Pred tom historičkom činjenicom narodna se stranka smjerno poklonila i pripoznala fakt, koji obstoji.

Mislim pak, da i sloboda načelna zahtieva, da to bude s naše strane poštovano i da našoj braći, koja svoj jezik, koji nam je svima jednak tako zovu, ne bude krivica učinjena. (*Odobravanje*).

Predsjednik. Molim, g. doktore, hoćete li staviti koji formalni predlog.

D.r Čingrija. Formalno stavljam predlog, da se predje odmah na drugo čitanje.

Predsjednik. G. zast. d.r Čingrija predlaže, da se predje odmah na drugo čitanje. Želi li tko govoriti o formalnom predlogu? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju, da se predje na drugo čitanje, neka izvole ustati. (*Ustaju svi!*) Primljeno *jednoglasno.* Prelazim na drugo čitanje.

Želi li tko govoriti o meritornom pitanju?

D.r Baljak. Molim rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. zastupnik d.r Baljak.

D.r Baljak. Pristajanje naše stranke na predlog zastupnika d.ra Čingrije neće biti nego dvorba i ugodba onom načelu, na kojem stoji srpska stranka, a to je načelo narodno, jer ja smijem ovdje reći da je srpsko načelo u eminentnom smislu narodno načelo. Zato ćemo i mi glasovati za predlog.

A premda je ispravku, koji je iznesen u raspravi, već naprijed bila riješena sudbina, ipak riječi, s kojima je bio popraćen taj ispravak, duže me da nešto odgovorim. Meni, a i mnogijem osim mene, dobro je poznato jevangjelje stranke prava, poznato nam je stožerno načelo iste stranke; te nije za čudo nikome ako jedan privrženik te stranke nastoji, kao svuda, tako i u ovom predmetu, da izbriše narod srpski i njegovo ime. Ali, istinu da ispovjedim, iznenadilo me da takav pokušaj bijaše u jedno i prva pojava od strane časnog kolege d.ra Trumbića. Biću slobodan da kažem razloge, zašto je pored poznatog svetog jevangjela pravaškog, takova izjava s njegove strane mene začudila.

Po njemu stranka prava ne priznaje da u Dalmaciji ima drugog naroda, osim jednog, koji jezik kojim govori, nazivlje hrvatskim. Voltaire, u razgovoru svome s nevidnijem bogom, možda je u svojoj drskosti mogao reći mu: gospodine

može, sve se bojim da te nema na svijetu. Ali kad čovjek uman i bistar, kao što je kolega d.r Trumbić, ne priznaje da ima ovdje naroda koji srpskim nazivlje svoj jezik, živi jezik, a ne dvije ili tri riječi što je naučio natuckati, da bi mu služile kao kvalifikacija za pristup u koju mu drago političku stranku; dok, i ako nas nije mnogo, ipak nas devet svojim prisustvom u ovom saboru to mu svjedočimo, tad imam razloga da mu se čudim, kao što bi se čudio svakom razumnom čovjeku, koji bi rekao da nema onoga što mu je dano i svojim očima vidjeti i svojim ušima čuti, a još više srcem osjetiti.

Još je jedan, čini mi se, ravni razlog. Doista u zakonima i zaključcima, koje po svojoj nadležnosti stvara, sabor je vlastan upotrebiti za naš jezik ovaj ili onaj naziv. Ali pazimo na to, da što se tiče zvaničnog naziva jezika izvan ovijeh granica, ima neko kome u tom pogledu još šira i veća vlast pripada. To je onaj kome se prohtjelo da u našem najbližem susjestvu izmegju srpskog i hrvatskog naziva iznagje i bosanski jezik, te se danas dogagja da u Bosni ljudi bivaju osugjeni i u tamnicu ćerani, jer se usugjuju nazvati sebe srbima i srpskim jezik kojim govore, a ne bosanskim, kako je pronašla etnografska premudrost, — da drugo ne kažem, — jednog magjarskog ministra. Ja neznam; može biti da se budućnost naroda i stranke kojoj pripada kolega d.r Trumbić, njemu prizire u nko ružičastoj svjetlosti, da se on nema zašto bojati da se i njegovoj stranci dogodi jednog dana ono što se danas samo Srbima, ali ne i Hrvatima, dogagja u Bosni i Hercegovini. Nego, kad se za budućnost što snuje, često ti računi sasvim su varljivi. Ja neznam zato, kako, barem u ovijem danima i pred ovakovijem primjerima, misao, koja je i za jedan čas sinula pred očima časnom kolegi Trumbiću, nije odmah kao dim i iščezla.

Treći razlog, zbog koga se nijesam nadao ispravku zastupnika Trumbića, u ovome je. Do najnovijih vremena bitna razlika koja je odvajala pravašku starčevićansku stranku od hrvatske narodne stranke bijaše različito njihovo stanovište prema srpskom narodu. Danas u sred sredine stranke prava, ljudi, koji nijesu politička djeca, koji znadu i mnogu su i u svome životu naučili, drugčije misle, a drugčije i govore o tome pitanju, kao što je i gosp. d.r Trumbić čitao, kakovijeh se izjava i iz čijih usta čulo za zadnjeg zasjedanja zagrebačkog sabora. A prateći većom pažnjom nego ja hrvatsku književnost, biće čitao jedan časopis, što izdavaju u Pragu mladi ljudi, oduševljeni i oni za hrvatsku misao, ali koji tu „hrvatsku misao" danas drugčije shvaćaju i drugčije tumače narodu. Ja sam se mogao nadati da, ako kolega d.r Trumbić i pripada stranci prava, ako nijesam ni jednog časa posumnjao da bi se on istoj stranci iznevjerio, ipak će izmegju sebe i svojijeh osjećanja naći više dodirnijih tačaka s ovakovom strujom i s ovijem elementima, osobito on, kome ja zavid m što nije od davna mlad, kao što sam ja.

Nego časni zastupnik d.r Trumaić, videći da su uz njegov ispravak pristala još dva časna zastupnika u visokom ovom saboru, biće vjerovao da su oni njegova mišljenja, dok ja naprotiv vidim da je on njihova mišljenja; onog i pored najnovijih izjava i pojava od strane istinskijeh hrvatskijeh rodoljuba uvijek istog tvrdokornog mišljenja u kome je oličeno popovsko jakobinstvo. Ja sam imao stotinu razloga nadati se da se časni d.r Trumbić neće povesti za takovom strujom, jer sam radije mislio da će se on naći u kolu ljudi, kojim je namijenjeno da vode, a ne da budu od popova vogjeni. (*Odobravanje na lievici*).

D.r Trumbić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. d.r Trumbić.

D.r Trumbić. Vis. sabore! Nisam se nadao, da ću danas morati uzeti rieč, da koju prosborim u ovom odličnom mjestu, a nisam mogao takodjer niti iz daleka da se nadam, da će jedan častni drug i to prvašnji sada predgovornik posvetiti meni najmladjem novajliji toliko rieči. Tolika njegova pažnja mene bez dvojbe odlikuje i iznenadjuje. Razlika je samo u tom, što se ne mogu s njim, — ma koliko imao štovanja prema njemu i kano osobi i kano drugu — da složim u misli njegovoj. Cienim,

da današnji predmet, koji je na dnevnom redu i o kom se je poveo govor, netreba da izazivlje razpravu, nego da je baš potrebno, da ovaj sabor, — kako sam rekao malo prije — jednodušno i svečano izrazi želju na kompetentnom mjestu, što hoće u pitanju jezika. Radi toga nisam mislio s onim izpravkom i sa par rieči, šta sam mu dodao, da izazovem razpravu. Ja sam jedino hotio to, da izrazim i opet potvrdim ovom prigodom jedno načelno stanovište, na kom stojim ja i naša stranka. Čudim se doista, iskreno govoreć, častnom g. zast. Baljaku, da se on čudi meni, da ja stojim na ovom načelu. Kad sam stupio preko praga ovog vis. sabora, možda ste znali svi, a možda niste svi, ali po svoj prilici većina, kojoj političkoj stranci ja pripadam. Pošto se nalazim u stranci, koja ima svoj čisti i odredjeni program, o kojoj se znade, što hoće, cienim i nadam se, da ćete me smatrati toliko ozbiljnim, da sam taj program usvojio prije nego sam u stranku stupio. Tim više cienim da to morate držati, pošto sam stupio u ovaj vis. sabor, u kojem se kupi bogatstvo znanja naše pokrajine. Radi toga ja se čudim g. predgovorniku, da je on toliko se čudio meni, što sam iznio onaj izpravak, u kojem nije ništa drugo, nego shodnim načinom potvrdjeno načelo, koje je u programu našem. Da je g. Baljak i nitko drugi od ovog vis. mjesta usvojio načela, koja su u našem programu, to bi bilo drugo pitanje. Svatko misli i sudi, kako hoće. Svakako naš program, kako rekoh, odredjen je i ja taj program sliedim. Izazivati razpravu ovdje, da ja potanje obrazložim i branim načela, koja su sadržana u ovom programu — a u tom baš polemičnom pravcu kreće se takodjer i govor častnog g. Baljka — mislim, da nije umjestno. Drugi ljudi i to oni i onakvi, koje mislim, da moram sliediti i znam, da ih sliede mnogi otačbenici hrvatski, obrazložili su i iztaknuli su davno i dokazali, zašto stranka prava imade onakva načela, košto su ova, koja su u programu sadržana. Stranka prava je stranka eminentno politička u onom smislu, što hoće, da svojoj domovini pribavi onaj politički položaj, koji cieni, da njoj pristoji i po poviesti i po narodnom životu. Kako rekoh drugi ljudi, koji su meni učitelji, iztaknuli su to i obrazložili, a na meni je samo kano i na svim mladjim, da ta načela sliedimo, razvijemo, širimo i nastojimo bez sebičnosti nego iz ljubavi istinite prema domovini, da se taj program jedanput ostvari. A uvjeren sam i cienim, da se od toga uvjerenja neću nikada odmaknuti dok budem živ, jer je taj program jedini kadar, da hrvatski narod cjelokupan privede k svom konačnom spasu. Ja drugog, častni moji drugovi, nemam razloga, da se bavim s riečima, što je iztaknuo častni g. predgovornik, nego samo iztičem to, neka se on ne čudi i nitko s njim, da pošto sam stupio ovamo kao člau stranke prava, da njezina načela zagovaram. To mislim, da može biti na korist mojoj ozbiljnosti, jer kad bi došao ovamo kano pristaša stranke prava i nebi načela njezina sliedio, nego bi gledao, da ih promjenim, onda nebi postupao nego kako se političkom čovjeku ne dolikuje.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik Biankini.

Biankini. Visoki Sabore!

Svečanost časa, u kom ovaj visoki sabor ima do poprimi vrlo važan zaključak, brani mi, da se potanje bavim o ekskursijam častnog Baljaka.

Osim toga, mi smo, gospodo zastupnici, i drugi put njega čuli gdje gudi istu guslu, i nije nas obmamio, niti smo mi pravaši odustali od svojih načela, pa nećemo ni večeras.

Ja neću sliediti častnog Baljaka u njegovom razlaganju ni s toga, što su u ovom visokom saboru nebrojeno put bile pobijene šuplje teorije, koje je opet večeras iztaknuo.

Evangjelje stranke prava svakomu je poznato, a ako Bog da i gospodin Baljak prinčiti će se vremenom poštovati ga. Svakako mi mu možemo izjaviti, da njemu za ljubav mi pravaši od našeg evangjelja nećemo niti za dlaku odstupiti.

Ali, kô što sam rekao malo prije, nepristoji se večeras, pri ovom toli ozbiljnom času, upuštati se u polemiku o srbstvu. Takve polemike mi smo više puta na dugo i na široko ovdje vodili, a mnogomu od nas već su i do-

dile. Ako je gospodin Baljak ćutio potrebu, a opetuje njegovu staru pjesmu, ja tu potrebu ećutim..

Ja sam ustao samo zato, da odbijem prerom, kojim zaslužuje jednu vrlo nizku njegovu reku. On, zaboravljajuć na sva načela uljunosti, koja se imponiraju svakom čovjeku, kad upi u pristojno družtvo, imao je večeras drzoitost, nabaciti se riečim: „popovski jakobiizam“.

Mi s najdubljim prezirom vraćamo mu tu vriedu i kažemo mu, da stojimo toliko visoko, a niti ova niti druge uvriede s njegove strane emogu doprieti do našeg rodoljublja. Braneć tvoreno i zakonito u ovoj zemlji prava hrvatkog naroda, koji je od preko 13 vjekova ovdje tarosjedioc, mi nismo Jakobinci, već smo pravi odoljubi. U hrvatskom jeziku nema smisla rieč Jakobinci“ za ljude, koji za prava svoga naoda spravni su sve žrtvovati, a nedati, da mu udjin ili odmetnik otimlje svetu grudu, na kojoj d vjekova živi, i na kojoj za svoju slobodu lavno vojuje. Ovakvi ljudi nezovu se Jakobinci hrvatskom narodu, već se zovu iskreni i poteni rodoljubi. Mi popovi ponosimo se što smo akovi, i takovi ćemo i ostati.

Kad bih htio vratiti šilo za ognjilo častnom Baljaku iznio bih mu drugi vrlo sgodniji primjer z povjesti, upozorivši ga na one njegove prijaelje, koji previjanjem, licumjerstvom i izdajstvom nadu svojoj domovini i domovini braće svoje opati crni grob. Ti ljudi, koji su častnom Baaku poznati u istočnoj poviesti, zvali su se Bizantinci. A te ljude i danas sviet označuje menom bizantinaca, a njihovu politiku bizantiizmom. *Fiat applicatio!*

Predsjednik. Želi li još tko govoriti?

D.r Baljak. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. zastup D.r Baljak.

D.r Baljak. Slušajući kako je z. Biankini večeras ponovio, ali ponosito, poznatu izreku francuskog državnika Guizot-a: vaše uvrijede ne dopiru do visine našeg prezira, čovjek bio bi pomislio da je on dobro izučio historiju francuskog naroda i francuske revolucije i da zna šta je jakobinstvo. Ali dok neki kažu da je istorija učiteljica života, ima drugijeh koji tvrde da istorija nije nikome donijela koristi, osim knjižarima, koji su je štampali, izdavali i prodavali. Mi poznajemo gospodina Bianchina, znamo ko je i šta je; ali i ko ga nije znao, a da ga je danas slušao, bio bi se odma dosjetio da gosp. Bianchini nije..... knjižar. Ne pitam znam li ja što je jakobinstvo. Ne pada mi ni na um da o tome držim naučno predavanje; dosta će biti da spomenem jedan dogogjaj iz najnovijeg vremena.

Nedavno na jednoj pozorn'ci u Parizu predstavljala se za prvi put prekrasna dramska igra „Thermidor“, koju je sastavio najduhovitiji francuski dramski pisac Sardou, a u kojoj su se prikazivale krvave slike iz francuske revolucije za vladanja užasa. Nekoliko republikanskijeh radikala podigli su one večeri u pozorištu takvu galamu, toliko huke i buke, dok nijesu postigli da se prestavljanje one večeri prekine pak na dalje i zabrani. To uradiše oni, koje još i danas u Francuskoj nazivlju jakobincima. A jakobinstvo, po kome se sva djela i nedjela francuske revolucije imaju smatrati kao jedinstveni *bloc*, nalaže njima da slijepo obožavaju od početka do konca sve što je revolucija i stvorila i razrušila. U ime obožavanja revolucionarnog *bloc*-a, jakobinci ne dopuštaju da se smiju osugjivati ni sama krvološtva Robespierova, kao što su osugjena bila u onoj lijepoj istoričnoj drami. To zahtijeva moderno jakobinstvo.

Sad, kad sam ja upotrebio ovo uporegjenje odnoseći se na zastup. Bianchina i njegova druga, svak, koji je na veću svoju korist pročitao istoriju francuske revolucije, nego li je on, mogao je zaključiti da ja ouom riječi nijesam ništa drugo kazao, već da i njihova stranka ima svoj jedinstveni *bloc*, te iz slijepog obožavanja pravaškog jevangjelja, sve što se u njemu proglašuje, pak i ne bilo dobro, i ne bilo pametno, i ne bilo patriotično, treba poštovati, i prema tome misliti, govoriti a tako i raditi. Zato sam se ja čudio, što se gosp. d.r Trumbić poveo za takovim jakobinstvom.

A sad gosp. Bianchini, koji i sa svoje visine tako lako prezire, a u svačemu nazire niske uvrijede, možda zato što u bezazlenoj savijesti svojoj vjeruje da on nikad nikoga nije uvrijedio, gosp. Bianchini nek vidi da li u pravom smislu, kako sam to malo prije označio, nije jakobinstvo kad on meni, koji mu kažem: evo nas ovdje u saboru deset prestavnika 100000 Srba u Dalmaciji, — iz slijepog obožavanja pravaškog jevangjelja odgovara: to je šuplja teorija, i ako on te teorije propovjeda, jer tako hoće pravaški *bloc*, ja to nazivljem jakobinstvom. A pošto toga jakobinstva danas kod nas najviše su nosioci popovi, meni je savijest čista da nikoga ne vrijegjam, kad još jednom, ali ne drzovito već sasvim promišljeno i hladnokrvno reknem da je to popovsko jakobinstvo.

Predsjednik. Želi li još tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Rieč ima ima g. predlagatelj D.r Čingrija.

D.r Čingrija. Malo rieči samo nakon ove razprave. Mislim da ću izraziti obće mnienje moje stranke, ako rečem, da žalim, da se je u ovom času, dok smo razpravljali jedan po nas tako važan predlog, dogodila ova prepirka. Mislim, da bi bilo bolje ostaviti ju po mom mnenju za vazda. Istina, ja sam, gospodo, s vama, kad se govori ovdje, da nema nego jedan narod. Narod je jedan, jer je jezik jedan, to poglavito obilježje naroda, ali je fakt da su dva imena. Ja mislim, dok s mojim drugovima to pripoznajemo, ne pripoznajemo drugo nego jednu činjenicu, kojoj se valja pokloniti, jer obstoji.

Narod je jedan, ali na žalost nije jedna stranka. Stranke su četiri, takove nama svima poznate. Ali stranke, zvale se kako im je drago, neće čina utamaniti.. Talijanaši sa svimi njihovimi teorijama neće činiti, da Dalmacija postane talijanska zemlja. Dakle, gospodo, zaludu je nijekati fakta. To nas ne može nego dovesti do posljedica neugodnih, dapače kobnih, što u ovaj čas imadu bolno zasjecati, u srce svakog rodoljuba, kad vidimo tudjinsku pohlepu, koja sa svih strana nam prieti. Ja ću dakle upotriebiti ovu sgodu, da vas pozovem sve na slogu, da se obranimo prema onom neprijatelju, koga žalim, da u ovaj čas u ovom našem saboru nema, jer mislim, da bi živahnija — bar s moje strane, — kad bi se s njim našli, razprava postala. (*Odobravanje*).

Predsjednik. Prije nego predjemo na glasovanje konstatujem, da je prisutno 30 zastupnika.

Stavljam na glasovanje predlog g. Čingrije, koji glasi (*čita*):

Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaju svi zastupnici*). Predlog je primljen *jednoglasno*.

Malo prije primio sam od Njeg. Preuzvišenosti g. Namjestnika pismo, koje molim gosp. tajnika da izvoli pročitati.

Taj. D.r Trumbić (*čita*):

Br. 893—pr.

Presvijetli Gospodine!

Njegovo se je c. i k. Apoštolsko Veličanstvo Previšnjom odlukom od 6 veljače 1897 premilostivo udostojilo uoblastiti Njegovu Preuzvišenost Gospodina Ministra Predsjednika kao Upravitelja Ministarstva unutrašnjih posala, da dade podnijeti u svim zemaljskim Saborima na ustavno razpravljanje kao vladin predlog zakonsku osnovu glede postavljanja nadzornih organa nad trgovanjem sa živežima i njekim predmetima.

Uslijed odpisa Njegove Preuzvišenosti Gospodina Ministra Predsjednika kao Upravitelja Ministarstva unutrašnjih posala od 7 t. m. broj 1261 M. I. čast mi je dostaviti Vašem Presvijetlom Gospodstvu u srpsko-hrvatskom tekstu i u talijanskom prevodu vladin predlog gorinaznačene zakonske osnove zamolbom, da ga izvoli prikazati na ustavno raspravljanje visokom zemaljskom Saboru još u sadašnjem zasjedanju.

Obrazloženje ove zakonske osnove namijenjeno je na izvršenje državnoga zakona glasovanog od obiju kuća Carevinskog Vijeća i već podastrtoga Vrhovnoj Potvrdi glede trgovanja

n živežim i njekim porabnim predmetima, koji e se u travnju 1897 proglasiti, te ući u kreost mjeseca Listopada 1897, priopćiti će se donadno, a do potrebe kratkim putem.

Nek izvoli Vaše Presvijetlo Gospodstvo rimiti i ovom prigodom izraz mog podpunog očitanja.

U Zadru, dne 10 Veljače 1897.

C. k. Namjestnik.

David Fzm.

Presvijetlom Gospodinu

D.r Gaju Bulatu

itezu Reda željezne krune III. Stepena
Predsjedniku Zemaljskog Sabora
Dalmatinskoga itd. itd. itd.

u Zadru.

Predsjednik. Ovaj ću predmet staviti a dnevni red za dojduću sjednicu. Prelazim na iedeću točku dnevnog reda: Drugo čitanje zaonske osnove, kojom se preinačuju neki pagrafi obćinskog izbornog reda. *(Vidi Pr. Br. , str. 149).* Molim g. izvj. D.r Čingriju, neka zvoli pročitati izvješće.

Izvj. dr. Čingrija. (*čita*):

r. 55.—Sab,

Visoki Sabore!

Upravni Odbor koji je pregledao osnovu ojom se uvagjaju permanentni izborni imenici, ropisuje postupak za izpravljanje istijeh i oavljaju se još njeke promjene u izbornom prailniku, prisvojio je u opće razloge navedene u zvješću Zem. Odbora, kojim se opravdavaju redložene preinake.

Radi toga ne ostaje mu nego da što krae opravda njeke rijetke promjene što je na snovi učinio.

U 11 i posljednjoj stavci § 18 sl. *b*, Odor, radi više jasnoće i da se izbjegne svaka moguća prepirka i sumnja u tako važnom predmetu, nadodao je riječi: „u svako doba", te stavka ista glasiti će ovako:

„Svaki član općine ima pravo da na svoj trošak u svako doba digne prepis izbornih imenika".

§ 18 sl. *c*, Odbor je izbrisao, i to po naputku Ministarstva unutrašnjih posala, sadržanu u dopisu c. k. Namjestništva 28 siečnja t. g., koje je smatralo suvišnim, buduć da dužnost sviju vlasti, da dadu podatke za izpravljanje općinskih izbornih imenika, već opstoji u drugim zakonskim vladajućim propisima.

Jednako po naputku istog Ministarstva bila je umetnuta u 5 stavci §.a 19 odredba da, u slučaju diobe na odsjeke, za svaki pojedini odsjek ima se sastaviti dotični imenik birača. Usljed toga ista stavka glasiti će ovako:

„Kotarska politička vlast, na predlog općinskog Upraviteljstva može razdijeliti birače u mnogobrojnim izborništvima na odsjeke za glasovanje. Odsjeci imaju se sastavljati po alfabetičnom redu birača. Poziv na izbore proglasit će ove odredbe i naznačiti mjesta gdje će slijediti biranje dotičnih odsjeka".

Da zadovolji želji Ministarstva izraženoj u u gorenavedenom dopisu, da se izbjegne svaka moguća sumnja, Odbor, premda to nije cienio nužno, ipak dodao je §.u 19 sl. *b* još jednu stavku u tom smislu, da u slučaju diobe Obćine na izborne odsjeke, Namjestništvo opredjeljuje dogovorno sa Zemaljskim Odborom izborna mjesta za odsjeke van sjedišta Obćine. Radi česa zadnje dvije stavke § 19 sl. *b* glasiti će kako slijedi:

„Izbor držat će se redovito u mjestu gdje je sjedište općinskoga ureda. Iz obzira javnog reda i na pogodnost većine birača, može Namjestništvo, dogovorno sa Zemaljskim Odborom, opredieliti drugo mjesto u granicam Obćine.

U slučaju diobe Obćine na izborne odsjeke (§ 17), pokrajinska politička Vlast ustanovit će dogovorno sa Zemaljskim Odborom izborna mje-

sta za odsjeke, koji ne obuhvaćaju sjedište občine".

Paragraf 21 bio je preinačen u smislu da članovi izbornog povjerenstva budu birani od občinskog Vieća, a to da se ograniči načelnikova vlast, koja je Odboru izgledala kao prevelika. Usljed toga 1.a stavka §. 21 glasit će ovako:

„Izborom upravlja izborno povjerenstvo koje sastoji od načelnika ili njegova zamjenika, kao predsjednika, i četverice članova občine izberivih u občinsko zastupstvo, koje bira općinsko Vieće iz ili van svojeg krila, na način da svako izborno tijelo bude imati barem jednoga člana u povjerenstvu".

3.ća pak stavka istog §.a treba da glasi:

„Ako su birači kojeg izborništva razdieljeni na odsjeke za glasovanje (§. 19), izborom u središnjem odsjeku upravlja obće izborno povjerenstvo, a u svakom drugom odsjeku posebno povjerenstvo, u koje občinsko vieće bira četiri člana izmegju birača dotičnog odsjeka izberivih u občinsko zastupstvo, a predsjednika izmegju članova občinskog Upraviteljstva, a u nestašici ovih, izsredine prespomenutih birača.

U 6.oj i posljednjoj stavci §.a 33 riječ „odmah" bi zamjenjena riječju „istodobno", u svrhu da bude jasnije kako u istoj odluci, što izbor uništuje, dan novog izbora mora da bude naznačen.

Napokon u §.u 37 br. 1 izostavljene su riječi: „a načelnikom ni onaj koji nema stalno prebivalište u sjedištu občinskog ureda"; jer je Odborovo mnienje da, kad bi taj propis zakonom postao, pravo občinara bilo bi ograničeno preko svake mjere, i bez obzira na mnogobrojne neprilike svake vrste, što bi odatle prem često mogle nastati.

Radi toga Odbor, dok priznaje da prebivalište načelnika izvan sjedišta ureda jest ne mala mana, i opet je uvjeren da vrhu shodnosti toga najbolje je da se ostavi samom Vieću, koji bolje neg iko poznaje mjestne prilike, da sudi.

Na temelju navedenih razloga Odbor predlaže: da Visoki Sabor izvoli primiti sa preinakam gore naznačenim predloženu osnovu.

Zadar, 9 Veljače 1897.

Predstojnik

Dr. Machiedo

Izvjestitelj

Čingrija.

Predsjednik. Otvorena je obća razprava ob ovej zak. osnovi Rieč ima g. zast. Biankini.

Biankini. Visoki Sabore!

Ja ću vrlo rado glasovati za ovu zakonsku osnovu, jer je temeljito izradjena, i uprav odgovara živim potrebam našega naroda pri vršenju njegovih ustavnih prava za uredjenje samostalnih občina.

Stalni izborni imenici, stalni rok za riešenje utoka, opredieljeno točno vrieme za obnovljenje izbora, i druge vrlo dobre ustanove ove zakonske osnove baš su potrebne našemu narodu. To će priznat svak, koji je i malo upućen u naše občinske stvari.

Jedna od najvećih naših stranačkih nevolja, i jedan od češćih uzroka naših razmirica sastoji u tom, što imenici za občinske izbore nisu uredjeni točno i po zakonu. U istinu tu je i visoka vlada mnogo kriva, koja našim poreznim sustavom, pri sastavljanju imenica poreznika može i znade praviti prava čudesa. Tim čudesim ona koristi sad jednoj sad drugoj stranki kako kad puše vjetar vrtljikove politike, ali tim, da nezadovoljuje nikoga, i da javni moral trpi. Kad budemo imali stalne izborne imenike, i te će nevolje prestati, svaki će birač biti siguran svoga glasa, i znati će, da mu ga nitko neće moći zanijekati.

Takodjer je vrlo shodna i pohvalna ustanova o opredieljenom roku za riešenje izbornih utoka. Znamo svi mi, gospodo zastupnici, kako otezanje pri riešenju utoka često je uzrokom

likog nezadovoljstva u narodu. Ja bih se i nas morao tužiti, što neki utoci, vrlo važni uredjenje nekih naših občina, nisu odavna ešeni.

Na primjer već su, ako se nevaram, pro- a četiri mjeseca, što su obavljeni obćirski iz- ori u Makarskoj, a još visoka vlada nije na- a vremena, da rieši odnosne utoke. Kad bu- mo imali stanoviti opredieljeni rok za rieše- e utoka, i toj će se zloporabi doskočiti, kô o i mnogim drugim, o kojim neću danas po- nje razpravljati.

S navedenih razloga izjavljujem, da ćemo i pravaši vrlo rado glasovati za ovu zakon- u osnovu, u stalnoj nadi, da će upriličiti bo- e odnošaje u našim obćinskim stvarim, i da biti doista jamstvom reda i pravičnosti.

Predsjednik. Želi li još tko govoriti? - Nitko. — Razprava je zatvorena. Rieč ima izvj. D.r Čingria.

Izvj. dr. **Čingrija**. Ne želim govoriti.

Predsjednik. Prelazi se na glasovanje. ospoda, koja pristaju, da se predje na pose- u razpravu ove zak. osnove, neka izvole u- ati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Prelazi se na posebnu razpravu.

Izvj. D.r **Čingrija** (čita čl. I.)

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — itko. Razprava je zatvorena. Stavljam na gla- vanje čl. I. s opazkom, da ćemo dalje čitati . 12. 17. i 18. *a.*, kako su izpravljeni po dboru i ako ne bude nitko zapitao rieči, gla- vat ćemo o njima. Gospoda, koja primaju čl. , neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Izvj. D. **Čingrija**. (Čita §. 12., §. 17. §. 18. *a.*)

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — itko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja imaju §§. 12., 17. i 18. *a.*, kako su sada bili pročitani, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Primljeno.

Izvj. D.r **Čingrija**. (Čita §. 18. *b.* predložen po uprav. odboru).

Predsjednik. Želi li tko govoriti?

D.r **Zaffron** Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik Dr. Zaffron.

D.r **Zaffron.** Što se tiče šeste stavke ovog §. 18., meni se čini, da bi bilo shodno uvrstiti rieč „*redovito*" i to prije riečî „*najdalje do 20 lipnja iste godine.*" Tim bi se odgovorilo i pravednim zahtjevom vlade, da se ne dogodi koja potežkoća pri riešavanju utoka, jer kadšto u izvanrednim slučajevima ne bi se mogli riešiti ovi utoci najdalje do 20 lipnja iste godine.

Predsjednik. Gosp. zast. Zaffron predlaže, da se prije rieči „*najdalje do 20 lipnja iste godine*" u 6 stavci ovog paragrafa uvrsti rieč „*redovito.*"

Vl. povj. **Truxa.** Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. vlad. povjer. dvorski savjetnik Truxa.

Vlad. povj. **Truxa.** Visoki Sabore!

Čast mi je prije svega naglasiti, da i Namjestništvo sa svoje strane živo želi da se udjelotvori predložena reforma obćinskog izbornog pravilnika i obćinskog reda te da mu je drago što je i visoko c. k. Ministarstvo unutrnjih posala na tu reformu u načelu pristalo.

Nu pri ovom paragrafu 18 *b)*, budi mi dopušteno da nešto primjetim glede dodatka predloženog od častnog zastupnika d.r Zaffrona, a ovo vriedi i za §. 33.

U tom pogledu je naime visoko c. k. Ministarstvo unutrnjih posala već lanjske godine naglasilo, kako koji put politička vlast zbog drugih prešnih neodgodivih posala, možda

s najboljom voljom, ne bi bila u stanju da ustanovljeni rok održi, što bi i mučno bilo u slučajevim zapletenih izvida i dopisivanja sa drugim vlastima.

U istom smislu je visoko Ministarstvo i u zadnjem odnosnom svom odpisu opazilo, da bi predvidjeni rok imao vriediti samo *po pravilu* ili *po mogućnosti*, tim više što se tužbe iz ciele pokrajine nagomilavaju u jedno te isto doba.

Uslied toga uzimljem si slobodu da preporučim visokom Saboru neka izvoli prihvatiti predlog častnog. gosp. Zaffrona.

Ali svakako biti će osobita briga Namjestništva da izdade ozbiljnih odredaba glede najveće žurnosti pri riešavanju utoka.

Predsjednik. Želi li još tko govoriti o predmetu? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. Dr. Čingrija. Primam predlog gosp. Zaffrona.

Predsjednik. Ja ću staviti na glasovanje cieli §. 18 *b.*, kako je predložen po upravnom odboru sa dodatkom g. Zaffrona t. j., da dodje rieč *„redovito“* pred *„najdalje do 20 lipnja iste godine.“*

Gospoda, koja primaju §. 18 *b.* sa dodatkom gosp. Zaffrona, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Izvj. D.r Čingrija. (Čita §. 19. i 20).

Predsjednik. Želi li tko govoriti o §. 19. i 20.? — Nitko. — Gospoda, koja primaju §. 19 i 20, neka izvole ustati (*Ustaje* (*većina*). Većina. Primljeno.

Izvj. D.r Čingrija. (Čita §. 21.)

Predsjednik. Razprava je otvorena. Rieč ima gosp. zast. Šupuk.

Šupuk. Ja ću predložiti k §. 21. sliedeći popravak (*čita*):

Da se u prvoj stavci mjesto rieči: *„koje bira občinsko vieće iz ili van svojega krila“* stavi: *„koje imenuje občinsko upraviteljstvo“*; i da se u trećoj stavci mjesto rieči: *„u koje občinsko vieće bira“* stavi *„u koje občinsko upraviteljstvo imenuje.“*

Predsjednik. G. zast. Šupuk predlaže izpravak k §. 21 i to u smislu da izborno povjerenstvo ima biti imenovano ne od občinskog vieća, nego od obć. upraviteljstva.

Budać je izpravak dovoljno podpisan, ja ću ga uvažiti.

Želi tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. D.r Čingrija. Odbor će se pokoriti onomu, što bude sabor zaključio, ali ovdje je načelna razlika izmedju upravnog odbora i predlagatelja. Zato odbor pridržaje svoje mnienje.

Predsjednik. Pošto predlog g. Šupuka sadržava izpravak, stavit ću ga najprije na glasovanje. Padne li taj predlog onda ću staviti na glasovanje predlog odborov. Imali prigovora o načinu glasovanja? Prigovora nema.

Po izpravku g. zast. Šupuka imala bi glasiti stavka I. §. 21 ovako (*čita*):

Gospoda, koja primaju tako izpravljenu prvu stavku §. 21, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljena većinom glasova, te pada predlog odborov.

Druga stavka §. 21. glasi (*čita*):

Gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Treća stavka §. 21 popravljena po gosp. Šupuku glasi (*čita*):

Gospoda, koja pristaju na ovu stavku, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno većinom glasova, te pada predlog odborov.

Zadnja stavka glasi (*čita*):

Gospoda, koja pristaju na ovu stavku, ne-a izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Prim-eno.

Izvj. D.r Čingrija. (Čita §. 26 i 31.)

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pri-aju §§. 26 i 31, neka izvole ustati. (*Ustaje ećina*). Primljeno.

Izvj. Dr. Čingrija. (Čita §. 33.)

Predsjednik. Razpra je otvorena. Rieč na g. zast. Zaffron.

D.r Zaffron. Da odgovorimo i u ovom učaju zahtjevom vlade, iz istog razloga kao od §. 18. *b*) predlažem, da se u drugoj stavci vog §. 33. uvrsti rieč „*redovito*" poslje rieči *a to.*"

Predsjednik. Gosp. Zaffron stavio je iedeći predlog (*čita*):

Razprava je otvorena. Što kaže gosp. iz-jestitelj?

Izvj. D.r Čingrija. Prima.

Predsjednik. Pošto je gosp. izvjestitelj rimio ovaj predlog, nije potrebno, da ga iz-esem za podupiranje. Želi li tko govoriti? — itko. — Stavljam na glasovanje ovaj §. 33. dodatkom g. Zaffrona, da se iza rieči „*a to*" ada rieč „*redovito.*" Gospoda, koja pristaju na . 33 sa dodatkom g. Zaffrona, neka izvole ustati. *Ustaje većina*). Primljeno.

Izvj. D.r Čingrija. (Čita §. 34 i 36).

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — itko. —

Izvj. D.r Čingrija. (Čita §. 35 i 37).

Predsjednik. Pita li tko rieč?

Milić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Milić.

Milić. Ja bih predložio, da se u §. 37 izpusti rieč „*stalno*" Ne bi bilo dobro držim, da ne mogu biti izabrani ljudi, koji baš nemaju u ob-ćini stalno prebivalište, a ipak pripadaju obćini.

Predsjednik. Gosp. zast. Milić predlaže da se u §. 37. točka I. izpusti rieč „stalno" gdje se govori o stalnom prebivalištu.

Izvj. D.r Čingrija. Ne mogu primiti o-vaj predlog.

Predsjednik. Tko hoće poduprieti ovaj predlog, neka izvoli ustati. (*Ustaje samo Milić*). Predlog nije dovoljno poduprieт i nemože biti uvažen.

Stavljam na glasovanje §§. 34, 35, 36, i 37, kako su bili pročitani od g. izvjestitelja. Go-spoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Izvj. D.r Čingrija. (Čita §.§. 40, 41, 42 i 43).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Stavljam na glaso-vanje §§. 40, 41, 42 i 43, kako su sada bili pročitani. Gospoda, koja ih primaju, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Izvj. D.r Čingrija. (Čita cl. II.)

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pri-maju čl. II., neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Izvj. D.r Čingrija (Čita čl. III.)

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na čl. III., neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljen.

Izvjest. D.r Čingrija. (Čita uvod i na-slov).

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju uvod i naslov zakona, kako su bili pročitani od gosp. izvjestitelja, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno. Treće čitanje staviti ću na glasovanje buduće sjednice.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Drugo čitanje zakonske osnove, kojom se proteže na šest godina izborni rok občinskih zastupstva i uvadjaju neke druge promjene u občinskom pravilniku. *(Vidi Pr. Br. 8, str. 209).*

Neka izvoli gosp. izvj. D.r Čngrija čitati izvješće.

Izvj. D.r Čingrija (*čita*):

Br. 26—Sab.

Visoki Sabore!

Zakon kojim se proteže na šest godina izborni rok općinskih zastupstva, i uvagjaju se njeke druge promjene u občinskom izbornom pravilniku stoji u svezi sa onim, kojim se uvagjaju permanentni izborni imenici i njeke promjene u izbornom občinskom pravilniku, tako da se može reći da jedan drugog popunjuje.

Upraviteljni odbor, koji prisvajajuć si razloge Zemaljskog Odbora, predložio je da se gorinavedena osnova primi, jednako i za isti razlog predlaže, da bude primljena i ova pošto oba zakona sačinjavaju jednu samu cijelinu, te moli Visoki Sabor da predje na pretresanje iste i da je odobri.

Zadar, 6 Veljače 1897.

Predstojnik
D.r Machiedo

Izvjestitelj
D.r Čingrija

Predsjednik. Obća je razprava otvorena. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Stavljam na glasovanje predlog, da se predje na posebnu razpravu. Gospoda, koja su za to, neka izvole ustati. (*Ustaje većina.*) Primljeno. Prelazimo na posebnu razpravu.

Izvj. D.r Čingrija. (Čita čl. I. i §. 15).

Predsjednik. Želi li tko govoriti o čl. I. i §. 15.? — Nitko. — Gospoda, koja primaju čl. I. i §. 15., neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Izvj. D.r Čingrija. (Čita §. 17).

Predsjednik. Želi li tko govoriti?

Perić. Pitam rieč?

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik Perić.

Perić. Visoki sabore! U upravnom odboru pri razpravi ovog §. 17., ja i još dva moja druga uzprotivili smo se odlučno ovomu roku od šest godina; jer nisu me uvjerili niti t. z. tehnički niti praktični razlozi, da bi bilo potrebno produljivati rok našem občinskom zastupstvu. Rekoh, nisu me niti tehnički razlozi, koji su dosad sbilja obstojali, uvjerili, jer svi ti tehnički razlozi s ovim liepim zakonom, što smo prije glasovali, u većem dielu prestaju. Istina je, košto je naš zemaljski odbor u svom izvješću od 8 siečnja 1894 naveo, da je obnavljanje obć. zastupstva postalo radnjom, za koju se hoće milosti božje, dok se dovrši.

Ali s ovim permanentnim listinama, ja mislim, da je prestao razlog, da se ova radnja može otežčavati. Istina, po prvašnjem zakonu hotjelo se zbilja milosti božje, dok bi se došlo do novih izbora občinskih: dok bi se naime izbor ovršio i upraviteljstvo izabralo; jer s jedne strane bila je potežkoća u sastavljanju izbornog imenika, u prepisivanju kod poreznog ureda porezovnika, kod občine bilo je malo osoblja, a neke navlaš zavlačile su to. Višeput porezni činovnici zatezali su svojim radom, višeput kot. poglavarstvo zatezalo je s riešenjem utoka, a višeput opet i namjestništvo nebi brzo riešavalo utoke i t. d. Bilo je opravdano po

om, da bi se taj rok za izbor podvostručio. Nu pošto su ti razlozi prestali, to nema razloga za podvostručenje.

Rekoh, da nema zato niti praktičnih razloga. Kaže se: kroz tri godine ljudi se jedva upute i evo dolaze opet novi. To nije baš tako, jer ako je načelnik i drugo osoblje odgovaralo svomu zvanja i ako su pokazali, da se brinu i da će se brinuti za boljak i napredak obćine, to nema sumnje, da će ti biti opet birani. Zato taj prigovor na valja. Ali promislite opet samo na to, da kad načelnik i obć. upraviteljstvo i obć. vieće ne bi odgovaralo željam puka i interesu obćine, dati ćete, da ga trpe 6 dugih godina; te ne samo da ostaje obć. upraviteljstvo, nego i svi poslovači kano n. p. glavar i pristavi, a znamo, na koje muke narod udara s ovimi ljudim.

Pak i rok od 6 godina, gospodo, čini ljude, koji nemaju više izobrazbe, da se osile; a kad se osile, onda je narodu zlo. S toga razloga, ja predlažem, da se prva stavka §. 17. preinači ovako (*čita*):

Obćinska vieća biraju se za *tri* godine, počam od 1.og Siečnja susljedna izboru.

Predsjednik. G. zast. Perić stavio je slieдeći predlog (*čita*):

Izvj. D.r Čingrija. Ja ne pristajem na predlog.

Predsjednik. Budić nije predlog dovoljno podpisan, stavljam prije svega pitanje podupiranja. — Gospoda, koja hoće ovaj predlog poduprieti, neka izvole ustati. (*Ustaje dovoljan broj*). Predlog je poduprt i ja ću ga uvažiti i na svoje vrieme staviti na glasovanje.

Rieč ima g. zast. Machiedo.

D.r Machiedo. Eccelsa Dieta!

Ho salutato e saluto con gioia la progettata riforma del regolamento elettorale comunale, specialmente per la introduzione delle liste permanenti elettorali.

Questo progetto è un lavoro che fa onore all' illustre suo autore.

Solamente mi dispiace di non potere trovarmi d'accordo col signor relatore, riguardo al paragrafo 17 del Reg. comunale.

Io sono d' opinione che il periodo di gestione della rappresentanza comunale sia limitato a soli tre anni, come fin' ora.

È già circa un secolo, che in base alla legge comunale preesistita e a quella attualmente in attività, il periodo di gestione della rappresentanza comunale era limitata a soli 3 anni.

Anch' io sono stato per molti e molti anni podestà, e non ho avuto occasione di osservare che la limitazione a tre anni del periodo di gestione della rappresentanza comunale, sia nociva.

Io, quindi, non potrò che votare perchè sià, come attualmente è, il periodo di gestione della rappresentanza comunale a soli tre anni.

Devo osservare che il presidente degli Stati Uniti d' America esercita le sue funzioni per quattro anni; e questo fatto mi determina a pensare, che i tre anni sieno sufficienti anche per la gestione della amministrazione comunale.

Se il presidente dei grandi Stati di America, in quattro anni, può adempiere a tutti i suoi doveri, io credo che il capo dei piccoli comuni della Dalmazia, in confronto dell' estensione territoriale degli Stati Uniti, in tre anni abbia tempo di attendere agli affari che gli impone la legge.

Io, quindi, voterò per la proposta dell' onorevole Perić, e se questa fosse per cadere — come ritengo assai probabile, anzi sono convinto che cadrà — allora voterò contro la proposta del comitato che cioè il periodo di gestione della rappresentanza comunale sia prolungato a sei anni.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik Kulišić.

Kulišić. Opazit ću malo rieči poštovanom drugu zast. Periću. Meni se čini, da samo to, što glasovanom preinakom izbornog zakona prestaju ona otezanja, koja su se dosad obistinjavala u izbornim radnjam, ne bi bilo dosta, da obstoji život občinskog upraviteljstva samo tri godine. Nemogu se slagati s njegovim mnienjem jer kroz ove tri godine ne dogadja se samo, da su občinski izbori, nego i politički izbori za sabor ovaj naš, a može se slučiti, da dodje do izbora na carevinsko vieće. U početku, čim se občina ustanovi, ide se na izbor seoskih časti; a obavljaju se i drugi izbori tako, da se može desiti, da se ima po tri do četiri izbora. Dodju na upravu jedne občine ljudi najbolje razpoloženi, da koriste občini, da urede ekonomičko stanje občine i dadu se na nuždnu radnju a neostane im vremena, da se kroz tri godine bave drugima koristnima stvarima, nego samo izborima. Rekao je častni Perić, da u tom slučaju, gdje se odlikuje načelnik i drugi službenici, prosto je narodu ponoviti izbor i iste ljude na upravu postaviti. Ali u našim nevoljnim prilikam u zemlji moglo bi se doći, da kojim drugim slučajem usljed političkih strasti nadje se stranka, koja, nepriznavajući nikakve zasluge te uprave, samo što ne pripada ovoj stranci ta uprava, nastoji i koji put uspije, da upravu blagotvornu uništi i druge ljude postavi na upravu. A ja mislim, prije svega da se u našim občinam mora predpostaviti, da upravljaju ljudi dobro razpoloženi prema narodu. A kad ne bi ovi ljudi izpunjavali svoju dužnost, imade i drugog lieka; a taj je nadzor, što ga ima naš zemaljski odbor i razpust občine. To nisu dakle nikakvi razlozi, da bi se ostalo pri starom roku i zato preporučujem visokomu saboru predlog odborov.

Predsjednik. Rieč ima g. vlad. povjerenik dvor. savjetnik Truxa.

Vlad. povjerenik **Truxa.** Visoki Sabore!

I ja se usudjujem preporučiti visokom Saboru dobro obrazloženi predlog Upravnog Odbora, koji je suglasan sa onim slavnog Zemaljskog Odbora.

Ako se kratak trogodišnji rok strogo održava, što je do sada s najboljom voljom u veoma riedkim slučajevima moguće bilo, obstoji neprilika da novo izabrano Občinsko Zastupstvo, čim se u prvoj godini tek upozna s občinskim poslima a druge godine započimlje bolje razvijati svoju djelatnost, treće se godine jur mora baviti pripravam za obnovljenje Vieća.

Do sada bilo je ne riedkih slučajeva da je koje občinsko zastupstvo uzprkos svim odredbam političke Vlasti trajalo ne samo nešto preko zakonitog roka, već 4, 5, 6 godina i još više.

Po novom zakonu to neće biti moguće, jer je sve tako uredjeno da občinsko zastupstvo *mora* biti obnovljeno kroz šestu godinu.

A za vanredne slučaje, da jedno občinsko zastupstvo ne odgovara nipošto svojoj svrsi, ostaju svedjer razni zakoniti liekovi, do onoga skrajnoga koji je razpust občine.

Preporučujem dakle predlog slavnog Upravnog Odbora.

Predsjednik. Rieč ima g. Milić.

Milić. Ja priznajem, da je rok od 3 godine kratak, kako je to obrazložio g. vlad. povjerenik; ali čini mi se, da je rok od 6 godina predug. Taj rok vriedi samo za zakonodavno tielo, kamo se izabiru osobe najpovoljnije, jer ondje se donašaju zakoni i to često zamršeni, koji izziskuju veće radnje i ne mogu se brzo dovršiti, pak te birane osobe imadu priliku, da mogu raditi, a da nisu podvržene neprilikam, koje mogu snaći ob. upravu. Rok za obnovu obć. uprave, ustanovljen sa 5 godina, odgovarao bi svojoj svrsi. Staviti obć. izbore na isti niveau sa izbori za zakonodavno tielo, značilo bi nepriznati značaj ovih izbora. Ja zato predlažem, da se ustanovi ovaj rok sa 5 godina i tako udovoljit će se i onim, koji su željeli još kraći rok.

Predsjednik. G. zast. Milić stavlja drugi opravak naime, da prva stavka § 17. ima lasiti: „občinska vieća biraju se za *pet* godina očam od 1 siečnja susljedna izboru". Gospoda, oja podupiru predlog g. Milića, neka izvole stati. (*Ustaje nedostatan broj*). Predlog nije ovoljno poduprt te ga nemogu uvažiti.

Rieč ima g. zast. D.r Ivčević.

D.r Ivčević. Ja neću na dugo govoriti, er mislim, da su razlozi častnog Kulišića pobili avode poštovanog Perića. Po mojem mnienju, rgumenti navedeni od častnoga Perića u rilog trogodištu občinskih vieća nemaju temelja.)a se mnienja mogu razilaziti izmedju službonog roka od 6 ili 5 godina neću poreći, ali la je za dobru upravu dosta da se občinska Vieća biraju za tri godine, to cienim da se ne i više moglo uztvrditi.

Pošto su se obavili izbori i ustoličilo obćinsko zastupstvo, valja da se ono malo orienira u upravi. Veći je dio naših občina jako azprostranjen i sastavljen od mnogo odlomaka. Nova vieća treba da stupaju na izbore seoskih časti. Sastavljenje i uredjenje imenika sbornika izvršenje kompliciranog mekanizma imenovanja seoskih časti obuhvaća mnogo vremena, koji put prodje i ciela godina, a da to nije obavljeno. Uz to valja se upoznati i s upravom, treba proučiti financijalno stanje i potrebe občine, a kako su naše občine prostrane, ne može se ni to učiniti na brzu ruku, pa i za to često treba jedna godina. A kad je prošla i ta godina, onda istom nova Občinska Zastupstva mogu počeli što raditi, ali stopro su započela, hoće li da izpune svoju dužnost, treba da se bave pripravnim radnjama za neke izbore, tako da nemogu razviti uspješne djelatnosti na korist občine. O tom mislim, da svatko mora biti uvjeren i ako se nije potanje bavio sa občinskom upravom.

Ipak mi smo stvar svestrano proučili i oprezno postupali.

Prije nego smo prikazali ovu zak. osnovu, učinili smo jednu vrst *enquete* i pitali mnienje občina. Velika ih se većina izrazila za 6 godina i to ne samo većina, što se tiče broja, nego i što se tiče važnosti občina, jer u taj red spadaju Benkovac, Dubrovnik, Imotski, Šibenik, Sinj, Skradin, Vrhgorac, Trogir i Zadar. Za tri godine se nisu izrazile nego male občine i u malenom broju. Sve ostale su se izrazile za produljenje službovnog roka; za 4 god. samo 4 občine, za 5 g. mnogo ih, a izmedju njih Spljetska, a za 6 god. najveće občine, imenito Imotska i Sinjska.

Da nije moguće ostati pri trogodištu, ja mislim, da svatko mora da bude uvjeren. Ovaj kratki rok, može se reći, ne obstoji ni mal da ne u nijednoj evropskoj državi, ako se izuzme Englezka, koja je pri njemu ostala. Druge države stavile su više rokove. Eto primjera u Francezkoj, gdje je za vrieme carevine Napoleon opredielio rok od 5 god. za občinska zastupstva; zakonom pak od g. 1867., kad se je bio već počeo javljati liberalni pokret, mjesto da se snizi rok, digao se na 7 godina; republika ga snizila na 3 godine, ali to je trajalo sasvim malo vremena, jer čim se republika počela organizirati, produljela je taj rok na 4 god. a u izvješću odbora, koji je novi občinski zakon predlagao parlamentu, i čiji je izvjestitelj bio Marćere. bivši ministar nutarnjih posala, državnik vrlo uvažen, rečeno je da se predlaže mandat od 4 godine, ali da je to najkraći rok, za izvedenje osnova jedne občine i da bi bilo nuždno produžiti ga i dalje u interesu dobre uprave. Dakle vidite, gospodo, da u Francezkoj samoj, gdje je ustanovljeno 4 god., mjerodavni krugovi smatraju, da to nije dostatno da Občinsko zastupstvo uzmogne razviti koristnu akciju u interesu Občine.

Ako se tako smatraju stvari u Francezkoj, ja mislim, da mi moramo doći do zaključka, da tim manje kod nas taj rok može udovoljiti. Valja promisliti, da u Franceskoj od 37.000 občina ima ih 27.400, koje nemaju 1.000 stanovnika; da ima 17.000 občina, koje nemaju 500 stanovnika. Ako u Francezkoj, gdje su občine tako malene, ipak je parlamentarni odbor bio mnienja, da je rok od 4 god. najkraći što se može primiti, što imamo mi reći glede naših občina, koje su u obće dosta napučene i veoma razprostranjene? Naravno kod malih občina ve-

liki rok trajanja može stavljati u nepriliku ali to ne vriedi za velike obćine, gdje ima ljudi, koji se mogu mienjati.

Ima i drugi razlog po sriedi. Kad je ustanovljen jedan mali rok za poslovanje obćinskog zastupstva, to se često moraju obnavljati izbori, a vi znate, gospodo, koliko dangube, troška, štete materijalne i moralne ima od toga naša zemlja. Valja dakle, ako nije neobhodna potreba, da se ti izbori obavljaju nešto rjedje.

U Austriji već se u raznim pokrajinama ustanovilo 6 god., a to baš u Doljnjoj Austriji, Galiciji i Tirolskoj. U ovim je zemljam velika većina obćina sasvim malena i dotične područje nije tako prostrano, kao kod nas. Ako se uzme popriečno broj stanovnika naše zemlje, to ih odpada na jednu obćinu 6290 s popriečnom površinom od 152 km., dok u pokrajinama, gdje je uveden 6.godišnji rok stvar stoji ovako: U Dolnjoj Austriji padaju popriečno na jednu obćinu 1673 stanovnika, u Tirolskoj 93., a u Galiciji 572. Što se tiče površine obćina, to je popriečna površina u D. Austriji od 12 km., u Tirolskoj od 29 km., a u Galiciji od 6 km., dok je kod nas od 152 km.

Po tom si, gospodo, možete stvoriti pojam, koliko su kod nas teži izbori, nego li kod ovih obćina, koje su tako malene i koncentrirane, te se izbori mogu obaviti na brzu ruku. Kod nas gdje su obćine veoma rastrkane i obćila tako nepovoljna, svaki izbor zapada mnogo više troška i donosi mnogo više dangube dotičnom pučanstvu, nego li drugovdje te je naša dužnost brinuti se, da se ti izbori tako često ne obavljaju. To osim velikih materialnih tereta prouzročuje našoj zemlji i moralne štete, širi mržnju i osvetu, nije pak ni u interesu obćinske uprave jer, kako sam prije rekao, obćinski upravitelji ne mogu se kroz trogodište niti uvježbati u obćinskim poslovima niti razviti koristnu djelatnost. Da još jednu spomenem, u takvom kratkom roku, djelovanje obćinskog zastupstva sasvim je odvisno od birača; jedva je počelo raditi već mora misliti, da će mu sutra odzvoniti zadnja ura. (P e r i ć: To je i bolje). Nije istina, jer obćina ne može da mnoge zadaće, uspješno vrši, ako nije neodvisna. Dosta je da spomenem redarstvene poslove. Ako načelnik zna, da se do malo mora podvrći izboru, on je na neki način paralizovan u izvršenju svoje zadaće, jer prekršitelji redarstvenih propisa, ti su ponajviše njegovi birači. U redarstvenim se poslovima hoće mnogo kuraže sa strane obćinskih upravitelja da se neomraze sa obćinarim i kad su izbori daleko, a kakvi obziri neće stati na put dielovanju obćinskih upravitelja u poslovim ovakove vrsti, kad se izbori često obavljaju?!

Ja cienim dakle, da je sa ovih razloga opravdan predlog zemaljskog odbora. U ovom pogledu poučava nas i primjer drugih naprednih država.

U Belgiji je bio, kad je uvedena konstitucija, opredieljen rok od 6 godina uz polovično obnovljenje svake 3 godine, ali Belgija, kojoj nitko neće poricati liberalnost, stvorila je poslije nekoliko godina drugi zakon i ustanačila, da se imadu obćinska zastupstva birati na 8 godina s polovičnim obnovljenjem svake 4 godine, što izpada na 6 god.

U obće od mnogo se vremena kod nas želi, da bude taj rok opredieljen. Što se tiče mjere od 6 godina, ja mislim, da se ona može poprimiti, jer niti je kratka, niti prevelika.

Još ću vam navesti mnienje jednog velikog spisatelja, koji nije mnogo zanešen za dugo trajanje obćinskih zastupstva, a to je Paul Leroy Beaulieu glasoviti ekonomist. Otrag preko 20 godina napisao je on knjigu, pod naslovom „L' administration locale en France et en Angleterre“. On kaže da proti dugom trajanju službe obćinskih zastupstva stoji to, da se čuvstvo odgovornosti slabi, ali priznaje, da se rok od 6 god. može ustanoviti, bez pometnje toga čustva.

Mislim dakle, da je u interesu dobre uprave, reda, mira i štednje da službovna perioda obćinskih zastupstva od 3 godine bude povišena na 6 i cienim da bi Vis. Sabor, učinio veliku uslugu zemlji ako bi na to pristao.

Ja ne mogu priznati, da g. Perić, ne razlaže dobro kad kaže: ako su upraviteljstva do-

bra, nemaju se bojati novih izbora, jer će biti opet izabrana. Meni se čini, da baš nije očito, da će biti ponovno birana; to se može, dogoditi ali se toliko puta dogadja, da baš oni, koji dobro upravljaju, ne budu izabrani. A što se tiče onog drugog razloga, da je predugi rok od 6 godina, ako nebudu dobro upravljali, već je opazio g. vladin povjerenik, da ima tu i drugih liekova, a u skrajnjem slučaju razpust vieća i odpust načelnika.

Zaključujem moleć Vis. Sabor, neka primi predlog odbora, koji predlaže 6 godina službovanja. (*Odobravanje*).

Predsjednik. Izvjestitelj Odbora d.r Čingrija ima rieč.

Izvj. d.r Čingrija. Poslie onoga, što je rekao g. izvjestitelj Zemaljskog Odbora u prilog trajanja od 6 godina, koje mnienje zastupa i većina odbora saborskog, ja nemam što nadodati, ako ne to, da je jedan osobiti razlog mene vodio, da sam pristao na ovo trajanje od 6 god. Već prošle je godine bio ustanovljen osobiti odbor kao i ovaj put, i ja sam bio jedan od onih, koji su u tom odboru bili, dok su ljetos malo izmienjeni. Ja sam lani zastupao protivno mnienje, da bi dostajale 4 godine, ali poslije sam se domislio boljemu i našao, da sam griešio, kad sam to mnienje zastupao. Da mi tko sada predloži dulji rok od 6 godina, ja bih zanj glasovao i to zato, jer ćemo mi u našoj državi biti u oskudici svega i svačesa, al izbora imamo do mile volje (*Veselost*) i ja cienim, da je koristno, da možemo koji ukinuti, pa i s moralnog pogleda. Svaki od nas, koji je u tim izborima učestvovao, zna kako se oni vode i kako se upravo tim i neka čeljad kvare. Zato mislim da je koristno i s moralnoga gledišta, da je što dulji taj rok i zato ja pristajem osobno na predlog Zemaljskog Odbora, koji je njegov izvjestitelj opravdao kako ja nebih bio sposoban.

Predsjednik. Pošto imamo izpravak g. zast. Perića, glede prve stavke § 17, ja ću razdieliti glasovanje ovoga paragrafa, i najprije stavit ću na glasovanje prvu stavku § 17 s izpravkom g. zast. Perića, a ako padne, stavit ću na glasovanje cielu prvu stavku predloženu od Odbora Zemaljskog, a onda cieli §. — Prigovora nema. — Stavljam na glasovanje prvu stavku § 17 kako je izpravljena od g. zast. Perića koja glasi (*čita*):

Gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Manjina*). Predlog je odbijen.

Stavljam na glasovanje prvu stavku § 17, kako je bila pročitana od g. izvjestitelja. Gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Stavljam na glasovanje 2, 3, 4, 5, 6 stavku ovog §.a. Gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Većina*) § 17 je primljen.

Izvj. d.r Čingrija — čita § 18.

Predsjednik. Želi li tko govoriti. — Nitko. — Sliedi čitanje.

Izvj. d.r Čingrija — čita § 25.

Predsjednik. Hoće li tko govoriti. — Nitko. — Gospoda, koja primaju pročitane §§., neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeni su §§ 18 i 25.

Izvj. d.r Čingrija — čita članak II.

Predsjednik. Hoće li tko govoriti?

Vukotić. Želio bih od častnog g. izvjestitelja neka razjašnjenja u pogledu prve stavke kao i druge u ovom paragrafu.

Što se tiče prve stavke, želio bih znati, kad se imadu obnoviti obćinska zastupstva, je li prve godine po proglašenju ovog zakona ili druge godine, jer po mom mnienju ovdje nije bistro rečeno, da se može imati dobar pojam.

Što se tiče druge stavke želio bih znati, da li i ona vieća, kojim ističe trogodišnji rok prije proglašenja ovog zakona, ali radi kakovih neprilika protegne, i ne budu obavljeni izbori, već ih zateče proglašenje ovog zakona, da li i

ona imaju čekati ono vrieme, ili će se morati birati po starom zakonu. Ovdje treba, gospodo, da budemo na čistu, jer su to dva važna pitanja.

D.r Ivčević. Meni se čini, da članak II. odgovara podpuno pitanjima, što ih je stavio častni zast. Vukotić. U početku čl. II. kaže se: „da u vrieme od 21 srpnja do uključivo 31 kolovoza druge godine po koledaru susljedne onoj u kojoj bude proglašen ovaj zakon, obavit će se izbori“. Dakle u drugoj godini po koledaru. I na drugo pitanje častnog Vukotića odgovara druga stavka, koja kaže: „Obustavljaju se izbori . . . .“

Vukotić. Postavit ću jedan konkretni primjer.

Predsjednik. Molim Vas, predloge možete staviti, ali upite ne.

Vukotić. Samo radi razjasnjenja. Da ovaj zakon bude proglašen ove godine u kojem mu drago mjesecu, koje će se godine obaviti izbori?

D.r Ivčević. Druge godine, 1899.

Vukotić. Dobro, to samo hotio znati.

Predsjednik. Želi li još tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju čl. II. neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. d.r Čingrija — čita čl. III.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Stavljam na glasovanje članak III. Gospoda koja ga primaju nek izvole ustati (*Većina*). Primljeno.

Izvj d.r Čingrija. — čita čl. IV.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju članak IV. neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. d.r Čingrija — čita uvod i naslov.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju uvod i naslov zakona neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Ovu ću zakonsku osnovu staviti na dnevni red u trećem čitanju a dojdućoj sjednici. G. vitez Vranković je pitao rieč za formalni predlog.

Vranković. Presvietli g. predsjednik naviestio je u današnjoj sjednic, da je vlada dostavila jednu osnovu glede postavljenja nadzornih organa nad trgovanjem sa živežim i inim predmetima na tržištima. Ja bih želio, da se to preda jednom odboru, koji će odmah početi raditi ob ovoj osnovi i stavljam predlog, da se stavi večeras na dnevni red u prvom čitanju.

Predsjednik. Predlog gosp. zastupnika Vrankovića je podpuno ustavan, jer odgovara propisima § 34 nutarnjeg pravilnika, po kom može se uzeti u pretres u prvom čitanju predmet, bez da bude prije stavljen na dnevni red. Pošto se radi o prvom čitanju, u kom će se samo zaključiti, kojemu odboru ima biti predana osnova, otvaram razpravu o predlogu gosp. zast. Vrankovića.

Hoće li tko govoriti o formalnom predlogu? — Nitko. — Stavljam na glasovanje predlog gosp. zast. Vrankovića, da se ova osnova stavi večeras na dnevni red u prvom čitanju. Gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno. Stavljam odmah ovu zak. osnovu, na dnevni red u prvom čitanju.

Vranković. Predlažem, da se osnova ustupi upravnom odboru.

Predsjednik. Želi li tko govoriti o formalnom predlogu? — Nitko. — Gospoda, koja pristaju, da se ova zakonska osnova preda upravnom odboru, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Budući da je kasno, namjeravam zatvoriti sjednicu. Dojduća sjednica bit će u ponedjeljak u 10 sati prije podne sa sliedećim dnevnim redom:

1) Treće čitanje zak. osnove, kojom se reinačuju neki paragrafi občinskog izbornog eda.

2) Treće čitanje zak. osnove, kojom se roteže na 6 godina izborni rok občinskih zatupstva i uvadjaju neke druge promjene u obinskom pravilniku.

3) Drugo čitanje zak. osnove o uredjenju lužbe občinskih činovnika i ustanovljenju dočne mirovinske zaklade.

4) Riešenje molbenica.

Drugih gotovih predmeta ja nemam, ali upozorujem gospodu, ako budemo svršili sjednicu rano, oko podneva, da bismo mogli iza javne sjednice držati privatni sastanak, da se dogovorimo o važnom predmetu, naime o biranju viećnika za vjeresijskih zavod, e da ja budem u stanju staviti ovaj predmet na dnevni red u jednoj od dojdućih sjednica. Medjutim izvolite se dogovoriti vani ob ovom predmetu.

Današnja je sjednica zatvorena.

(Svršetak sjednice u 9 s. 20 čas na večer).

X. Sjednica dneva 15 Veljače 1897.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika devete sjednice. — Navještenje molbenica. — Vladini odgovori — Treće čitanje zakonske osnove, kojom se preinačuju nekoji paragrafi občinskog izbornog reda, — Isto, zakonske osnove kojom se proteže na šest godina izborni rok občinskih zastupstva i uvadjaju neke druge promjene u občinskom pravilniku. — Drugo čitanje zakonske osnove o uredjenju službe občinskih činovnika i ustanovljenju dotične mirovinske zaklade. — Riešenje molbenica.*

(*Početak sjednice u 10 s. 30 čas. prije podne*).

Predsjednik **D.r Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *D.r Ante Trumbić i Gjuro Vukotić.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: ces. kr. namjestništveni podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. kr. dvorski savjetnik **Dragutin-Maria Truxa.**

Predsjednik (*zvoni*): Ima nas 24. Broj je zakonit. Otvorena je sjednica. Molim g. tajnika, da izvoli pročitati zapisnik zadnje sjednice.

Taj. D.r Trumbić čita zapisnik IX. sjednice.

Predsjednik. Ima li tko što opaziti o zapisniku? — Nitko. — Gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. (*Većina*). Zapisnik je odobren.

Prispjelo je prije sjednice nekoliko molbenica. Neka im izvoli gosp. tajnik naviestiti sadržaj.

Taj. Dr. Trumbić. (*čita*):

Br. 141 Ivo Maria Bošković da mu se udieli podpora sinu Pavlu učeniku obrtničke škole u Trstu; Br. 142 Vinka Calete pučkog učitelja u Tugarim za pripomoć.

Predsjednik. Ove će molbe biti izručene dotičnom odboru. Rieč ima g. vladin povjerenik.

Vlad. povj. Pavić (*čita*):

U Saborskoj sjednici dneva 8 februara g. časna gospoda zastupnici Doktor Trojanović i družina upravili su na c. k. Vladu slijedeći upit;

I. Je li poznato Vladi žalosno stanje nekada primitivno sagragjene obale u Risnu?

II. Uvigja li Vlada potrebu da razorena obala radi trgovačkog prometa i u interesu c. kr. vojničkih vlasti bude što prije solidno sagragjena?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti što slijedi:

Polag obavijesti stigle brzojavnim putem od c. k. pomorske vlade u Trstu, ista će, čim bude proučeno pitanje, kako bi se u Risnu napravilo pristanište za poveće parobrode mjesto dosadašnje još uvijek ipak prikladne obale, ovu gradnju po mogućnosti uzeti u obzir.

U saborskoj sjednici dneva 10 februara g. časna gospoda zastupnici Vukotić i družina postavili su na c. k. Vladu slijedeći upit:

I. Hoće li c. k. Vlada što skorije priteći pomoć stanovnicima Boke, te su postradali

sljednje poplave i koji se sad naluze u o-
ndici.

II. Namjerava li c. k. Vlada udijeliti iz-
nrednih pripomoći, da se kroz ovu godinu iz-
še najpotrebitije radnje na rijekama, potocima
općinskim putevima u Boki Kotorskoj.

Na ovaj upit imam čast odgovoriti što
edi:

Čim je Namjestništvo saznalo za poplavu,
ja se je dne 9 novembra prošle godine izli-
preko cijele Boke, i dobilo prve obavijesti o
tama, koje je voda nanijela, odma je nare-
o c. k. kotarskom poglavaru Kotorskom da
edovno što većom pospješnošću dade izviditi
constatovati pravu štetu.

Ovi izvidi bili su već i dovršeni te je c.
kotarski poglavar Kotorski taj cijeli opsežni
borat sa svojim prijedlozima sproveo Namje-
ištvu. Nego kad su se proučili dotični spisi,
kazalo se je, da bi izvide u njekim pogledi-
trebalo nadopunit i ispraviti, što je već bi-
i naregjeno, a konačno izvješće iz Kotora
ć je ovih dana prispjelo, te će Namjestništvo
n prije u predmetu staviti svoje predloge.

Svakako postoji namjera predložiti visokim
dišnjim vlastima primjernu pripomoć iz dr-
vnih srestava za predusresti oskudici medju
tećenim stanovnicima Boke.

Osim toga će se ovom bijednom pučan-
u i tim priskočiti u pomoć, što će imati o-
no prigode, da nadje zarade pri radnjam sa-
djenja puta Lepetane-Donje Stolivo, za koje
financijalnim zakonom ove godine bilo do-
oljeno 30.000 fior. kao i pri napravljanju dr-
vnih cesta, koje su takodjer od poplave bile
tećene i za koju svrhu Namjestništvo je već
koliko hiljada doznačilo, a ostalu svotu od
eko 60.000 fiorinata potražilo od visokog Mi-
tarstva nutarnjih posala.

O svemu ovome Namjestništvo je svojim
pisom dneva 30 prošlog januara broj 2390
svim potanko obavijestilo slavni Zemaljski Od-
r, pozivljući ga u isto doba, da se pokrajin-
skim srestvima pridruži pripomoćnoj akciji.

Pri postavljenju svojih prijedloga Namje-
stništvo će osobito na to uprieti, da što veći
dio potpore iz državnih srestava bude uložen u
radnje za ponapravu i uspostavljenje najvažnijih
občinskih komunikacija.

Što se napokon tiče potokâ u Boki Kotor-
skoj koji su se prigodom zadnjih elementarnih
nezgoda štetonosnim pokazali, pozivljem se na
dotična razlaganja što je Namjestništveni izvje-
stitelj podao u Saborskoj sjednici 4 t. m. pri
razpravi o poljodjelskom proračunu, dodatkom,
da će po Ministarstvenom nalogu čim prije biti
obavljeno obilazenje još ostalih bujica u Boki
Kotorskoj a naosob i onih koje su od važnosti
za polja: Grbaljsko, Krtoljsko i Tivatsko.

U saborskoj sjednici dneva 11 t. m. časni
zastupnici vitez Vuković i drugovi prikazaše c.
k. Vladi slijedeći upit:

I. Kakav je bio uspjeh dosadašnjih hidro-
metričkih opažanja na Baćinskom Jezeru i jesu
li isti povoljno ispali i daju li nade, da će se
moći sa dobrim uspjehom izvesti radnje?

II. Misli li i kada visoka Vlada izvesti ra-
dnju za prosušenje Baćinskog Jezera?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti što
slijedi:

Hidrometrička motrenja što se čine na je-
zeru Bačinskomu od listopada 1893, dala su
dosle dosta povoljnog uspjeha u koliko se tiče
promjene stanja vode i hidrauličkog odnošaja,
što po svoj prilici obstoji megju ovom kotlinom
i onom Vrgorskog Jezera.

Posljedice koje se mogu izvaditi iz takovih
motrenja, nijesu ipak same po sebi dostatne,
da se zgodno preradi osnova prosušenja pre-
dložena od zanimane općine Gornjeg Primorja,
u koliko i izmjerenje tla, na komu se temelji
sastavljenje one osnove, mnogo je manjkavo,
jer fali megju ostalim, što je potrebito, da se
predtečno ustanovi željenom sigurnošću prostra-

nost zemalja, koje bi se dobile radnjom prosušenja.

Namjestništvo ima namjeru, da dade obaviti novih i obširnijih tehničkih izvida, da se riješi korenito i ovo pitanje, i do slučaja, da se pogje na izragjenje redovite osnove prosušenja.

Ali to ipak, obzirom na melioracionalne radnje mnogo obširnije i važnije koje imaju da se izvedu, neće bit moguće učinit, dokle god se ne uzmogne raspolagati za ovu i slične svrhe tehničkim silama dostatnim za mnoge potrebe ove pokrajine.

Napokon opazit je, da najviša visina, do koje su doprle vode Baćinskog jezera prošloga mjeseca. po osobitom izvješću motritelja, nije bila nego malo centimetara viša od one do koje dopiahu obično najviše vode po obavijestima, što u godine 1893 podali oni mješćani inžiniru, koji je postavio hidrometre.

U sjednici visokog Sabora dneva 11 februara t. g. časna gospoda zastupnici Vuković i družina upravili su na c. i k. Vladu slijedeći upit

I. Pripoznaje li visoka Vlada važnost i potrebu kolnog puta uzduž Primorja Makarskog do ušća Neretve?

II. Je li sklona Visoka Vlada dati što prije izvesti potrebite radnje za taj put?

III. Kad misli Visoka Vlada, da će ta radnje započeti i kada će biti dovršena?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti što slijdi:

U programu, što ga je Namjestništvo ustanovilo glede državnih cesta, što se još imaju sagaditi, uzet je u vid i put kroz Primorje, koj bi se priključio državnoj cesti kod Norina. — Nego najprije valja još da bude dogragjena velika sredozemna cesta biva okolišanje drage u Rijeci (Ombli), spojenje kraja državne ceste od Gjurića do Risna, proširenje jahaćeg puta Risan-Perast-Kotor u državni vozni put te produljenje državnog voznog puta od Bečića kod Budve do ušća Železnice kod Spiča.

Nije manje pak važno pretvorenje državnog jahaćeg puta od Vrulje kod Brelâ do Omiša u državni vozni put, čim bi se Makarsko i Primorje do Živogošća dovelo u direktni sklop državnih cesta sa Spljetom.

Napredovanja ovih radnja a po tome i početak gradnje voznog puta, o kome je riječ u interpelaciji, zavisiće o iznosu novčanih srestava, što budu ustavno dozvoljena.

Bit će ova sredstva zatražena od Namjestništva u takoj mjeri, da se omogući što bržiji napredak pomenutih radnja.

Da se prije dogje k cilju, mogla bi možda općina Gradac, kako je prije općina Makarska učinila do Živogošća, sama početi sa proslijegjenjem ovog voznog puta na svom području; Namjestništvo bi se vrlo rada zauzelo, da po mogućnosti u tu svrhu isposluje na višem mjestu novčanu pripomoć.

P r e d s j e d n i k. Prelazim na dnevni red. Prva je točka: Treće čitanje zakonske osnove, kojom se preinačuju nekoji paragrafi občinskog izbornog reda. Otvorena je obća razprava. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Hoće li g. izvjestitelj što predložiti?

Izvj. dr. Č i n g r i j a. Predlažem jedino, da se predje na treće čitanje.

P r e d s j e d n i k. Pošto nema preinaka, a u trećem se čitanju glasuje odnosna zakonska osnova u cjelini, to molim gospodu, koja primaju ovu zak. osnovu u trećem čitanju, kako je već bila primljena u drugom čitanju u 9 sjednici, da izvole ustati. *(Većina)*. Zakonska je osnova primljena u trećem čitanju.

Prelazim na drugu točku: Treće čitanje zak. osnove, kojom se proteže na 6 godina izborni rok občinskih zastupstva i uvadjaju neke druge promjene u občinskom pravilniku.

Fita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Izvjestitelj ima rieč.

Izvj. Dr. Čingrija. Predlažem kao i za prvu osnovu, da se primi u trećem čitanju.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje predlog g. izvjestitelja, neka bude primljena u trećem čitanju ova zakonska osnova u istom tekstu, kako je bila primljena u drugom čitanju, u 9.oj sjednici ovog sabora. Gospoda, koja primaju, neka izvole ustati. (*Večina*). Primljena je ova zakonska osnova i u trećem čitanju.

Prelazim na treću točku dnevnog reda: Drugo čitanje zakonske osnove o uredjenju službe občinskih činovnika i ustanovljenju dotične mirovinske zaklade.

Neka izvoli g. izvjestitelj prof. Perić čitati izvješće.

Izvj. Perić (*čita*):

Uz Br. 36-Sab.

Visoki Sabore!

Upravni Odbor u sjednici držanoj dne 9 tekućega razpravljao je zakonsku osnovu o uredjenju službe občinskih činovnika i ustanovljenje dotične mirovinske zaklade.

Svi prisutni članovi Odbora slažu se načelno u pitanju samo kad se tim ne bi prejudiciralo občinskoj samostalnosti.

Odbor bi se bio prihvatio i tog težkog pitanja, ali se je uvjerio, da bi trud bio uzaludan, dok ne stigne odgovor sa strane Visokog Ministarstva na priobćenu mu zakonsku osnovu; jer eventualne opazke sa strane Vlade mogle bi pomrsiti sve njegove zaključke, koji bi tim postale uzaludni, a samo pitanje bilo bi odgodjeno.

Odbor je pako zaključio, neka bi Visoki Sabor naredio Zemaljskom Odboru da uznastoji kako bi što prije odnosni odgovor od Ministarstva dobio, pak odmah svim zastupnicim pri-

obći osnovu popravljenu po eventualnim Vladinim opazkam.

Upravni Odbor moli Visoki Sabor, da uzme na znanje ove razloge i primi sliedeći zaključak: „Nalaže se Zemaljskom Odboru da uznastoji što prije dobiti odgovor od Visokog Ministarstva odnosno na zakonsku osnovu o uredjenju službe občinskih činovnika i ustanovljenju dotične mirovinske zaklade, te ju odmah sa eventualnim opazkam priobći svim zastupnicim."

Zadar, 11 Veljače 1897.

Predstojnik
Dr. Machiedo

Izvjestitelj
Perić

Predsjednik. Otvorena je razprava o predlogu upravnog odbora. Želi li tko govoriti?

Vukotić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik Vukotić.

Vukotić. Visoki sabore!

U času, kad 170 činovnika razdieljenih po raznim občinskim uredima u pokrajini, izazvaše od sabora zaključak, da se dodje u susret njihovim pravednim željama i glasuje zakonska osnova o ustanovljenju mirovine, kad bi postali nesposobni za občinsku službu u slučaju bolesti ili starosti kad istroše sile tjelesne i moćí duševne služeći na korist svoje domovine, mi naprotiv imamo pred nama zaključak našeg upravnog odbora, kojim se traži od Visokog Sabora resolucija, da se prikazana zak. osnova odbije i da još za jednu godinu ostane u arkivu Zemaljskog Odbora.

Kako vam je poznato, gospodo zastupnici, ova je zak. osnova bila podnešena sa strane Zem. Odbora saboru na ustavno pretresanje u predprošlom zasjedanju. I ja sam bio član tog

odbora, koji je imao pretresti osnovu i Saboru podnieti izvješće o njoj. Tom je prilikom časni zastupnik Duboković protiv odgoditeljnog predloga odborova zahtievao i izričito predlagao, kao čovjek izkusan, budući da je više godina kao načelnik bio, da se u onom zasjedanju o zakonskoj osnovi razpravlja i glasuju Ja sam se onom prilikom protivio njegovom zahtievanju, jer sam, kao i ostali moji drugovi pripoznao, da još osnova nije bila dozriela, već da su bili potrebni još neki podatci sa strane občina, koje su kao i činovnici dužne po zakonskoj osnovi nešto doprinieti za mirovinsku zakladu. Po zaključku većine sabora bila je zakonska osnova odgodjena za prvo zasjedanje. Lanjske godine, kad je imala pretresti u smislu predjašnjeg zaključka nije mogla doći do razprave i glasovanja s razloga, što se sabor prije vremena zatvorio i tako je to pitanje uz nekoliko drugih predmeta ostalo neriješeno.

Ove godine, kad se mislilo, da će svi podatci biti priskupljeni i da ćemo se moći o osnovi obširnije razgovoriti i istu glasovati, kao što pravica iziskuje, ispada na površini druga zaprieka, koja je u izvješću dotičnog odbora naglašena, a ta bi bila, da Visoko Ministarstvo još nije dalo rješenja na jedno izvješće, koje je Zemaljski Odbor odnosno te zakonske osnove podnio. To bi dakle bio poglaviti i jedini razlog, koji se u izvješću odborovom navadja. Ali, časna gospodo zastupnici, kad bi se meni činilo, da je to baš jedini i poglaviti razlog, s kojeg se ova osnova ne može pretresti u ovom zasjedanju, ja bih možda u ovoj prigodi bio i premučao; ali po onom, što sam imao prilike izvan sabora čuti, od njekih članova narodne hrvatske stranke, meni se čini, da je u toj stranci slabo razpoloženja prema ovoj zak. osnovi i da se sa jednog zasjedanja na drugo posao prebaca, kako s namjerom da mu se kraju nikad ne dogje.

Po onom, što sam još imao prilike čuti, veći dio zastupnika nije pročitao ovu osnovu, te po tom mnogi ne znaju o njoj zrelo ni suditi. Neki zastupnici misle, da ta zak. osnova obterećuje pokrajinski fond, njeki opet občinski fond, a njeki napokon da dira u samoupravu občinsku. Od toga, gospodo, ništa nije istina, već je u suštini sve drugčije. Za fond one mirovinske zaklade imali bi doprinieti niko drugi osim samo občina i dotični činovnici i to u razmjerje od 3 % jedna i druga strana. Na prvi pogled izgleda, da su občine zbilja na neki način obterećene. ali u stvari sasvim je protivno. Stavimo za primjer, da jedna občina daje jednom svom činovniku tisuću f. godišnje plaće, ta bi občina doprinosila razmjerom na njegovu plaću godišnje 30 f. u mirovinsku zakladu. To nije veliki trošak, da bi občina s tim u ekonomičnom pogledu nazadovala; dapače po mom mnienju, kašto ćete i vi svi o tom biti uvjereni, občine imadu takvom ustanovom koristi s više pogleda.

Kad bude ustanovljena mirovinska zaklada za občinske činovnike, bit će ljudi, koji će se pripravljati za ovu službu i ne će se dogadjati kao što se dandanas dogagja pošto se izprazni mjesto jednog občinskog činovnika, da treba na svaku stranu tražiti a uzeti u službu ljude bez spreme i sposobnosti. Jer kako danas stvari stoje, nitko, tko što zna, ne će da se primi občinske službe, već voli u državnu, makar da mu je plaća dvostruko manja, pošto mu je budućnost obezbiegjena s mirovinom. Kada pak bude ustanovljena ova zaklada i kad ljudi uznadu, da im je obezbiedjena budućnost, oni će se za manju plaću primiti općinske službe. Koji činovnik ima 1000 f. plaće pod današnjim uvjetima, kad se bude ustanovila mirovinska zaklada, primit će se dragovoljno tog mjesta i za 800 fior.

U obće je pripoznato, da je danas tako težka občinska služba, da treba da su činovnici, navlastito tajnici, na neki način enciklopediste, da se u svaku granu javne uprave razumiju e da mogu uspješno svojoj dužnosti odgovoriti. Najbolje će znati ona gg. zastupnici, koji su načelnici u raznim občinama, kako je veliki trud i odgovornost pala danas na občine. Ima žive muke i u onim občinama, gdje su načelnik i prisjednici ljudi pravnici, a ondje, gdje su ljudi nepismeni, gdje nezna ni načelnik ni prisjednici svoje ime podpisati, tu se hoće jedna vrstna sila za tajnika, koji istodobno postaje i duša dotične občine. Nije u občinama samo materijalan rad, već dodju često i pitanja, gdje

se radi o poštenju i časti jedne občine, gdje treba u najkraće vrijeme odlučiti. Ako nema tajnika i u opće valjanih činovnika, da mogu u poslu razsuditi, to može tren pasti na občinu sramota, koja se ne može za toliko vremena izbrisati.

Da je pak sada baš najsgodnije vrieme urediti občinskim službenicima mirovinu, o tom nas uvjeravaju i statistički podatci, koje je Zem. odbor od občina prikupio. Po njem u cieloj Dalmaciji ima 170 činovnika, koji su razredjeni po občinskim uredima. Od tog broja odpada na izvršenu službu izmedju 30 i 40 godina samo 6 činovnika; na službu izmedju 20 i 30 god. 17 činovnika; na službu izmedju 10 i 20 god. 40 činovnika, a napokon na službu od 1 do 10 godina odpada 110 činovnika. Dakle, gospodo moja, samo 6 činovnika ima u cieloj Dalmaciji na službi izmedju 30 i 40 godina i k tomu još tri činovnika imadu od 31 do 32 g., jedan od 37 do 38 god., a dva od 39 do 40 god. Ako se ikada misli ustanoviti ta mirovinska zaklada, sada je najzgodnije vrieme, jer nemamo nego tih 6 činovnika, koji bi kroz prve deset godina pali na teret ovog fonda i koji su obuzeti izmedju 30 i 40 god. službe.

Kakovo je žalostno stanje občinskih činovnika, koji služe po 30 i 40 godina, a poslije se nadju nasried puta, jer im občine ne mogu davati mirovine, svima je nama dobro poznato i ja se s tim pitanjem ne ću baviti, već ću samo napomenuti jedan žalostni dogadjaj, koji se zbio nazad 2 ili 3 god., pravo se nesjećam. Jedan občinski tajnik, koji je zdušno i revno služio 40 god. u občini, bio je s oružanom silom prisiljen, da izadje iz jedne kuće, gdje je stanovao, jer nije mogao platiti najma. Izašao je sa četvero djece i sa suprugom i dva dana ostao je na ulici.

Dakle mi, koji glasujemo zakonske osnove na zaštitu ptica poljodjelstvu koristnih, koji glasujemo zak. osnove za iznemogle vojnike, na zaštitu riba, itd. itd. i kad država stvara zakone na zaštitu iznemoglih radnika, zašto da ne glasujemo i ovu zakonsku osnovu, kako nas sveta dužnost pozivlje, da osiguramo budućnost občinskih činovnika, koji nas služe; jer najposlije občine služe i pokrajinski odbor i Zem. Sabor.

Zato ne uvidjajem nikakove potrebe, da se ova osnova odgodi na dojduće zasjedanje, jer nam nije potreba nikakvih razjasnjenja sa strane ministarstva, kašto nam nije bilo potreba, ni za druge zak. osnove, koje smo kroz prošla zasjedanja glasovali, predlečno mnienje ministarstva; jer mi možemo glasovati za osnovu, a ministarstvo ako mu se svidi može povratiti i dati svoje mnienje o njoj, a mi bi mogli o njoj drugi put pretresati u Saboru, kašto smo učinili i za osnovu o veresijskom zavodu i nekim drugima. Mi je dakle pretresajmo i glasujmo, ako joj se nadje mana kod ministra u Beču, ono će opet da ju povrati i reći nam, treba da se izpravi na taj i taj način, a mi ćemo opet biti ovdje i moći učiniti ono, što se od Ministarstva iziskuje. Zato preporućam da se ova zak. osnova uzme u pretres i glasovanje u ovom zasjedanju.

Predsjednik. Molim, gospodine zastupniče, izvolite napisati vaš predlog, jer je sasvim protivan predlogu odbora. Želi li još tko govoriti?

Biankini. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik Biankini.

Biankini. Visoki Sabore!

Ja se podpuno slažem s predlogom častnog predgovornika. Uprav i ja sam htio prikazati sličan predlog, a to s uvjerenja, da tajničku službu, ili, da bolje rečem, službu občinskih činovnika u obće, treba čim prije urediti, ne samo u korist občinskih činovnika, nego i u korist samih občina. Mi svi znamo, što su, na primjer, občinski tajnici za upravu naših občina. Oni su duša občine. Bez valjanog tajnika občinska uprava nemože da napreduje, već hramlje i zapinje. To znamo po izkustvu: gdjegod po občinam imamo valjanih tajnika, tu i poslovi občinski dobro idju. Ali u današnjim okolnostima, s kukavnom plaćom, koju u obće tajnici i ostali občinski činovnici beru, i s nestalnošću njihove

budućnosti, težko je moć naći vriednih občinskih tajnika. Poglavito dakle u korist občinske službe, treba da se čim prije dodje do poboljšanja stanja občinskih tajnika, i u obće občinskih činovnika.

Državni občinski zakon od 5 ožujka godine 1863, na kojem se temelje svi občinski zakoni u raznim kraljevinama i zemljama, pokazao se je najnepravednijim prama občinskim činovnicima. Jedva da ih spominje i to nuzgredno, dok daje občinskomu upraviteljstvu pravo, da stavi na razpoloženje načeiniku osoblje potrebno za obavljanje posala, bilo vlastitog, bilo povjerenog djelokruga. Tu nepravednost državnog zakona, dužni smo mi popraviti, u kol'ko nam je moguće, u pokrajinskom zakonodavstvu.

Občinski činovnici, kao što danas stvari stoje, ostavljeni su na milost i nemilost občinskih načelnika. A tko radi, i pošteno radi, ima ipak pravo da bude pristojno nagradjen, i da mu bude budućnost obezbiedjena.

Cienim, gospodo zastupnici, da bi nam u ovom pitanju i sama država imala doći u susret, jer kao što je svakomu poznato, danas, na žalost, naše občine, većim dielom postale su neka vrst državnih ureda. Ako vi, gospodo zastupnici, dobro promotrite ukupni rad naših občine, to ćete vidjeti, da veći dio občinskih posala idje sav u korist države. Taman ovih dana sam čitao u jednom listu, koji se bavi s činovničkim pitanjima u obće, u „Oesterreichische Beamtenwelt“, da su občinski tajnici za jednu polovicu občinski činovnici, a na drugu polovicu državni činovnici. — Ali ja mislim, da ova izreka nije sasvim točna, ako se promotri, da naše občine za 8 dielova svoj'h posala opremaju u korist države, a samo dva diela baš u korist občine kao takove. Po tomu se može reći, da su občinski tajnici za $^8/_{10}$ državni činovnici, a za $^2/_{10}$ občinski.

Ali ipak za sve mnogobrojne poslove, kojima država svaki dan sve to više tereti naše občine — dosta bi bilo spomenuti samo nedospitne vojničke poslove — ona nedaje nikakve nagrade ni občinama, ni njihovim činovnicima. A to je nepravedno i vrlo težko, osobito u današnjim ekonomičkim okolnostima naših občina, koje se moraju svaki dan boriti s novčanim neprilikam, da doskoče svakovrstnim neizbježivim troškovima. S toga, cienim, da bi bilo pravedno, da i država stane misliti, kako bi našim občinama došla u susret, eda budu mogle vršiti svoje težke zadaće. *(Pristajanje)*.

Osobito mi u Dalmaciji, gospodo zastupnici, imamo pravo to zahtievati, pošto vam je poznato, da je austrijska vlada prisvojila potrošarinu, koju je početkom ovog vieka, francuzka vlada bila uvela u izključivu korist naših občina u Dalmaciji. Francuzka bila je uvela potrošarinu u svrhu da naše občine budu mogle podmirivati svoje upravne troškove. Austrija je prisvojila taj znatni prihod, koji bi, cienim, našim občinama davao na godinu od 120 do 130.000. Danas za sve težke poslove koje austrijska vlada svaljuje na občine, občine naše moraju udarati sve više prireze na državnu potrošarinu, i tako nevoljni naš narod, mjesto jedne potrošarine, plaća dvie. Je li to pravedno? Nebi li vlada bila dužna povratit nam potrošarinu samovoljno otetu? *(Odobravanje)*.

Slavni upravni odbor nije našao shodnim da meritorno razpravlja o zakonskoj osnovi glede uredjenja službe občinskih činovnika, bojeći se, da bi joj ministarstvo moglo u čem prigovoriti, te tako učinit uzaludan naš trud. Meni se čini, da taj razlog nije dovoljan za odgodbu razprave ove zakonske osnove. Kao što je dobro opazio častni predgovornik, mi smo i prije više puta glasovali raznih zakonskih osnova, a da nismo bili sjegurni o mnienju ministarstva, nit smo pitali njegovo predhodno odobrenje. Mi možemo dakle i danas razpravljati i glasovati ovu zakonsku osnovu, a po tomu ministarstvo će ju potvrditi ili zabaciti. Ali ako ju nepotvrdi, ono će nam kazati i razloge, zašto je nemože potvrditi. Prama tim razlozim mi ćemo se moć ravnati u dojdućem zasjedanju, te slučajno i popraviti pojedine §§ kao što ministarstvo bude želilo. Tako ćemo svakako dobiti vremena. Inače, ako budemo čekali predhodni odgovor ministarstva, Bog zna kad ćemo ob ovom važnom pitanju moć razpravljati. U najboljem slučaju,

gubiti ćemo 2-3 godine, dok se budemo mo-
li baviti s uredjenjem položaja obćinskih či-
ovnika.

Još s jednog razloga ja bih želio, da mi
udemo prvi, koji smo se ovim pitanjem zako-
odavno bavili. Pitanje o uredjenju položaja
bćinskih tajnika, koje je dosad spavalo u ovo
0 godina našeg ustavnog života, u zadnje
oba poštalo je živo. Po svim kraljevinama i
emljama naše monarkije, ovo se pitanje već
anas razpravlja. U malo prije spomenutim no-
inam „Oesterreichische Beamtenwelt", čitao
am dugi članak, kojim se pozivlju obćinski
ajnici i obćinski činovnici u obće, da se po
ojedinim pokrajinama okupe u zadruge, i da
ajedničkom akcijom stanu raditi za poboljšanje
vog ekonomičkog položaja, tim više, što se na
akonodavnom polju nije dosad ništa u njihovu
orist učinilo. Bilo bi nekako ponosno za nas,
a mi prvi dademo u tomu primjer, te da
otovim činom dokažemo, kako smo bili pro-
icaviji od zastupstva ostalih kraljevina i
emalja, uredjujuć barem djelomice pravne od-
ošaje jadnih obćinskih činovnika. To bi bio i
ep komad socialne politike, koja danas toliko
anima zakonodavne sborove.

Tim više, cienim, da se to može s naše
trane učiniti, što se predložena zakonska osnova
dnosi samo na mirovinu obćinskih činovnika, a
razrede plaće ni malo nedira, već se to osta-
lja za buduća vremena. Kad bismo mi za ovog
asjedanja uredili samo mirovinske odnošaje
bćinskih činovnika, to bismo već učinili jednu
d najglavnijih i najpotrebitijih stvari za dobru
pravu naših obćina.

Ja neznam, koliko je vremena, da slavni
emaljski odbor čeka odgovor ministarstva o
redhodnom odobrenju ove zakonske osnove,
ošto u izvješću nije o tomu ništa rečeno. Ne-
aže se kad se je odbor obratio na ministarstvo,
it je li odgovor pospješio; ali svakako cienim
a je već dosta vremena prošlo. No u slučaju,
a visoko ministarstvo neodgovori ništa —
tih slučajeva u nas se je dogodilo — do-
ad ćemo mi čekati da ovo važno pitanje ure-
imo?

Radi svih ovih razloga, gospodo zastupnici, a poglavito radi koristi naših obćina, radi bolje njihove uprave, ja molim visoki sabor, neka izvoli prihvatiti predlog častnog zastupnika Vukotića.

P r e d s j e d n i k. Prije nego podjemo dalje razpravom, čast mi je javiti da je g. Vukotić napisao predlog, koji glasi ovako *(čita)*:

„Neka se predje na drugo čitanje zakon-
„ske osnove kojom se ustanovljuje mirovinska
„zaklada za obćinske činovnike po predlogu
„Zemaljskog Odbora i da se ista uzme podlogom
„posebne razprave".

Pošto je predlog dovoljno podpisan od gg. zast. Vukotića, Kvekića, Trojanovića i Pugliezija, a poduprt i od samog zast. Biankinija, ja ću ga uvažiti, te javljam Vis. Saboru, da se sad još ima voditi obća razprava, a iza nje ću staviti na glasovanje dva predloga; prije odgoditeljni predlog upravnog odbora, a ako padne, tad predlog g. Vukotića, koji idje za tim, da se odmah predje na drugo čitanje. Želi li još tko govoriti o meritornom pitanju?

D.r Č i n g r i j a. Želim ja.

P r e d s j e d n i k. Rieč ima g. zast. d.r Čingrija.

D.r Č i n g r i j a. Kako je poznato Visokom Saboru, već od nazad više godina podiglo se ovo pitanje u našoj pokrajini i obćinski su tajnici držali i skupštine u ovu svrhu i poprimili takovih resolucija, da, kad bi sve bile primljene, njihovo bi stanje postalo takovo, da bi im svatko u pokrajini morao zaviditi.

Tomu, naravno, nemam česa da prigovorim, pošto svatko ište, u koliko mu je moguće, da obezbiedi svoj položaj i svoju budućnost.

Ja ću iskreno izpovjediti, da zakonsku osnovu, koja je danas u pretres donešena, nisam pročitao nego ovih posljednjih dana, zajedno sa izvješćem i tada sam se upravo izviestio, kako stvar stoji i došao sam do zaključka, da ta zak. osnova nebi mogla nikako sa strane

Visokog Sabora biti odobrena, ako neće da izloži obćine na nešto izvjestna i ako neće upravo da dira u obćinsku autonomiju.

Častni nam je Vukotić rekao, da ta osnova nedira u obćinsku autonomiju, ali ta njegova tvrdnja ne stoji ni najmanje u skladu s propisima osnove. Kako se može reći, da ne dira u obćinsku autonomiju jedna zak. osnova, koja najprije tiče obćinski budget i hoće da se 3% iz obćinske blagajne ima davati svake godine za ustanovljenje tog fonda? Tu mi se čini da je zakon u protuslovlju s onim, što je tvrdio častni predgovornik.

Nego možda bi se mogle opaziti: 3% na plaću obćinskih tajnika, to nije velika stvar; što ćemo govoriti, da se s tom malenkosti dira u autonomiju obćinsku! Odgovorit ću, da ima u osnovi nešto drugo, što me straši. U osnovi je naime rečeno, da kada ta 3% ne bi bila kadra da pokriju ovaj trošak, koji bi bio proizveden usljed jedne mirovine, da tada ima nadodati sve, što ostaje, pokrajinska pjeneznica, pa druge godine — razumije se — naplatiti od obćine ono, što bi bila nadodala. Kako se dakle može reći, da tu nije po sriedi obćinska autonomija? Meni se čini, da se baš u nju dira i da navodi g. predgovornika, kojima je hotio, da se to izpriča, ne stoje.

Nego s protivne je strane bilo rečeno, ako mi uredimo tu mirovinu, da će biti ljudi, koji će se posvetiti obćinskoj službi, što se sada ne posvećuju. Mislim, gospodo, da su to sve puke fraze i ništa drugo, a reći ću zašto. — U koliko je meni poznato, više naših obćina, koje razpolažu potrebitim sredstvima, kad uzimlju činovnike u svoju službe, one im osiguravaju i budućnost; tu budu učinjeni ugovori, gdje je predvidjen slučaj umirovljenja. Bar kod nas u Dubrovniku je tako, a mislim i kod svih većih obćina. (*Biankini:* Malo). Ma neka bude! Ako je ta obćinska služba tako važna stvar, a i jest, ja mislim, da će svaka obćina, koja treba dobra tajnika, kad joj se takov prikaže i stavi joj svoje uvjete, osigurat mu i budućnost.

Što se malih obćina tiče, govorili mi, koliko nam drago, tu će osoblje svedj biti jadno, a to zato, jer male obćine ne mogu dati takovu plaću, kakva bi se iziskivala za ljude, koji bi kao sposobni tajnici mogli vršiti svoju dužnost. Jer na koncu, gospodo, dandanas bi trebalo, da tajnici budu pravnici, ljudi od zakona, jer su svaki čas u ruci sa zakonom. A sada promislite, glasovali mi koji god zakon, hoćemo li tim postići, da naše obćine budu imale ljude od zakona za tajnika? Treba da gledamo stvar kako stoji i vidjet ćemo, da su tajnici ljudi malo izučeni i izobraženi, osobito u malim obćinama, a s vremenom treba, da se i taj položaj promieni. Ja mislim, da bi se u tom mogla izvesti jedna preinaka samo tim, kad bi se neke naše obćine zaokružile i od više malih sastavila se jedna veća. Znam, da mi se tu prigovara i ima se mnogo česa prigovoriti; ali kad se nahodimo pred novčanim pitanjem, treba dati tim obćinama potrebita sredstva, da ga susretnu. To je barem moje mnienje.

To je, znam, veliki inkonvenient, ali na svaki način nam valja izbjegavati, da ne budu obćine posve male.

Ovog sam se pitanja dotakao samo en passant i nisam pripravan, da ga dalje razpravljam. Svakako stoji, da naše male obćine nemaju sredstava, da mogu imati kao tajnike ljude posve sposobne, jer bi tu trebalo osoba, koje su svršile pravo, a to nije moguće.

Nego, pokle su se s protivne strane iztakli neki razlozi shodnosti, htjelo se dotaknuti razloga srdca, da se promislimo za ove ljude i njihovu budućnost. To je dobro; promislimo za njih! Ali ja ću vam reći, da bi bilo vrieme, da se čuje u ovom saboru i nešto drugo: Promislimo t. j. za budućnost i onih, što plaćaju, a ne samo za one, što imadu biti plaćeni! Ja ne mogu tajnicima obćinskim ništa prigovoriti, ako ištu, da poboljšaju svoj položaj, ali se valja pobrinuti i za one, koji njih plaćaju.

Nego stavimo na stranu sve to, ja mislim da kako stvari danas stoje, ova osnova, ne bi mogla biti nikako glasovana, jer prije, nego bismo ju glasovali, trebalo bi, da budemo na čistu: koja se sposobnost iziskuje od tih obćinskih činovnika, da mogu imati neka prava na

rovinu? Htjelo bi se nešto u tom smislu, da razjasni toj položaj, jer danas neznamo ništa u toga. Svi, što se danas nalaze u službi, ali bi, imali bi pravo na mirovinu; ali od-da? Da li odkad izadje zakon i bude pri-ućen?

Ja vidim, da sa svakoga gledišta, s kojeg smatra posao, dohodi se do tog zaključka, još nije dobro zreo za riešenje i da ono, je za nj upraviteljni odbor učinio, za njega prikazivalo kao nužda.

Reklo se, da razlozi, koje je odbor naveo, j. da je ova osnova bila poslana, kao što se s drugima dogadja, na ministarstvo, da izrazi oje mnienje, da se zna, da li će biti primljena ne i da li ima što prigovoriti proti njoj, — to ne smeta ni najmanje, jer sa svim tim, bismo je mi mogli glasovati. S formalnoga edišta to je istina; mi možemo sada gla-vati kojigod zakon, a Ministarstvu je slobo-o, da ga preporuči na previšnje odobrenje ne.

A zašto da se podje u susret toj muci bez akve potrebe? Nije li bolje prije nabaviti trebne naputke? Vidjeti prije prigovore mini-arstva. Vidjeti, je li u obće sklono potvrditi o slična ili nepotvrditi i tada istom staviti će-o se na rad i uputiti se na ovaj posao, koji slim, da je jako težak. Ja mislim, da je to - neću reći najvažniji — ali jedan od naj-mpliciranijih zakona, što ih je došlo u ovaj bor i da sa podatcima, što ih dosad imamo, ga riešiti definitivno ne smjemo. Ja bar ne h se usudio glasovati što slična, jer mislim, je samouprava općina ovdje po sried.

Nego častni Biankini malo prije je rekao, se je obći zakon, na kom se temelje svi koni, koji su poslje izdati u pokrajini, pokazao milostnim i nepravednim prema občinskim nicima. Upravo ja mislim, da se obći zakon je o tajnicima niti o drugom osoblju niti bavio, pače to je sasvim ostavio na slobodu občin-oj upravi. (*Biankini:* To je zlo učinio). Ja slim, da je jako dobro i s tim je prištedio činsku autonomiju u svakom pogledu i ostavio činam slobodne ruke, da se vladaju, kako znadu najbolje za svoju korist. To je najveća štednja obć. autonomije, koju je mogao pokazati zakon. To je jedno od najboljih svojstava našeg občinskog zakona, radi čega baš naš občinski zakon, kano i ostali u monarkiji, jest jedan od najboljih zakona, što ih imamo, jer nam je do-njekle obezbiedjena ta autonomija.

Najbolje je, da svaka občina misli, kako najbolje zna za korist svoga osoblja. Ja neznam, može biti da to nije dobro, ali današnje teorije ob ovom državnom socializmu i o svem ovom ja ne dielim i nisam im prijatelj. Neću nadalje metati na kušnju ustrpljivost vis. kuće, jer mislim, da sam prilično opravdao razloge, za što ne bi se danas imao primiti predlog gosp. Vukotića.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik Vukotić.

Vukotić. Vis. sabore! Kad god se krene sa krive predpostave, obično se dolazi i do krivog zaključka.

Častni predgovornik Čingrija rekao je, da prije nego glasujemo jednu zak. osnovu o usta-novljenju mirovine obć. činovnicima, treba da budemo na čistu s njihovim znanjem; a ja sam dosad čuo i bila je praksa, da pri udjeljivanju mirovine nema se obzira na valjanost dotičnog činovnika, već mu se daje baš mirovina, kad postane nevaljan za službu i iztroši svoje sile služeći onom uredu, komu je bio dodieljen. Nego g. Čingrija krenuo je i s jedne druge predpostave, kazao je, da treba, da prije dobro razmislimo, nego ćemo urediti mirovinu občin-skih činovnika, jer se tim dira u samoupravu občinsku. Ne tiče se ova zakonska osnova ure-djenja službe činovnika. To su obć. činovnici u spljetskoj skupštini pitali i poslali predstavku zemaljskom odboru na pretresivanje; ali zemalj-ski odbor odustao je od uredjenja službe, već je samo prihvatio uvjete za uredjenje mirovinske zaklade i sasvim i ove preinačio i naša zakon-ska osnova različita je od one, što su ju ob-činski činovnici prikazali. Sve što je moguće bilo, izbjeglo se, da se ne dira u občinsku samoupravu. Občina može primiti činovnika, koga joj je volja, može mu plaću opredieliti, koju

hoće, može ga odpustiti, kad hoće. Dakle u čemu se dira u samoupravu občinsku?

Častni Čingrija kaže: moramo imati u pameti, da ne bismo nametnuli trošak občinam, jer im zakon daje, da se same upravljaju. Ali mi imamo odgovor od Občina, koje kažu, mi hoćemo i pristajemo, — evo ih ime po ime — a mi hoćemo, da protivno kažemo, da im to dobro nestoji. Zašto smo općine pitali? Ja mislim da više netreba občine pitati za nikakvo mnienje. Evo ih gospodo ime po ime i samo dvie od pedeset rekle su, da ne pristaju i to občina Vod'ce i Babinopolje. Ostale sve kažu, da pristaju i izrazuju se sasvim u prilog ove zakonske osnove.

Nego ja ću se složiti sa častnim Č.ngrijom, da sbilja ova zakonska osnova neće biti savršena. Mi znamo, da nijedna zakonska osnova nije zakon. Zakonska osnova prije nego se donese se na razpravljanje u Saboru, preda se najprije naročitom odboru. Odbor ono, što mu se ne svidja odstranjuje, a što drži potrebnim dodaje i tada predloži ju saboru, gdje svaki zastupnik ima pravo govoriti i stavljati svoje izpravke, dok se ne doćera osnova do najvećeg savršenstva. Ni ja, ne bih zagovarao ovu zakonsku osnovu, kako je sada prikazana, već bih želio da se u odboru odstrani sve ono, što bi moglo dirati u obć. autonomiju i po tom da se u Saboru pretresa. Ja mislim, da će gospoda zastupnici, kojim je dobro poznato žalostno stanje občinskih činovnika s humanitarnog gledišta, ako i neće s nikakvog drugoga, doći u susret opravdanim željam općinskih činovnika u našoj pokrajini i preći na posebnu razpravu ove zakonske osnove, ako ne u današnjoj sjednici, a to u jednoj od dojdućih, kako će g. predsjednik znati to udesiti, košto je znao i u drugim pitanjima šta slična vješto udesiti, da se svrši i ono, što je na prvi pogled izgledalo da se nema vremena dovršiti.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. D.r Čingrija.

D.r Čingrija. Ja ne bih niti rieči bio prosborio, da se g. predgovornik nije pozvao na mnienje, što su ga občine dale i to da ih je većina bila za ovu zakonsku osnovu, a dvie od pedeset da su joj se protivile. Ja se čudim, da su se i te dvie protivile. Pitati ćete zašto? Ova stvar upala je najprije u ruke občinskih tajnika, a ti občinski tajnici — kako sam malo prije rekao — u malim občinam čine sve, oni su sve. (*Vukotić:* A načelnici podpisuju). Kad je bezpismen, valja da tako bude.

Bilo bi pravo čudo, da nisu občine tako odgovorile i ja se čudim, da su se i one dvie občine našle. Ali kad mi je g. predgovornik rekao, da je od ovih jedna sa Mljeta, a ja poznam Mlječane kano praktične ljude, razumio sam, da se je tako moglo dogoditi, jer tamo nije moguće tako uplivati tajniku na njihove poslove, da može činiti občinu govoriti na jedan način, kad drugčije misli. (*Vukotić:* Kotor, Zadar, Šibenik?) Neznam kako je to, ali za Dubrovnik znam, da ne može od toga imati štete niti koristi, jer kod nas su sve te stvari uredjene.

Ja sam dakle to samo hotio navesti, da u ovom poslu mnienju, što je bilo podato od raznih občina, ne može se dati osobita važnost. Zato ostajem pri onom, što sam malo prije rekao.

Predsjednik. Hoće li još tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Rieč ima g. izvj. prof. Perić.

Izvj. Perić. Visoki sabore! Meni kano izvjestitelju časni Čingrija olahkotio je posao. On je malo ne na sve prigovore odgovorio i to takovom jasnoćom, da kad bi hotio što nadodati ne bi nego zamrsio i pomutio. Samo u jednom se ne slažem s njim t. j. da se uredjenje ovog pitanja ostavi občinam. Občine su to puštile saboru, a sabor zem. odboru a sad mi imademo to urediti; jer kaže poslovica: gdje je puno ruku, tu nekako ružno izadje. Dakle bolje je tako.

Govorila su dvojica govornika protiva izvješću upravnog odbora. Jedan i drugi slažu se podpuno u svemu. S toga pošto se oni popunjuju, biti će odgovor i jednom i drugom upravljen.

U izvješću upravnog odbora kazano je, da se je bila razvila obća razprava u upravnom odboru o pitanju: ima li se izaći danas pred vis. sabor s ovom zakonskom osnovom, ili da se čeka. Gospodo moja, nitko nije bio protiv toj zakonskoj osnovi u načelu, da se mora jedanput urediti kukavno stanje obćinskih činovnika, koji cieli život tu rade i pod stare dane nadju se pod vedrim nebom, treba je dakle da oni i njihove sirote i udovice budu obskrbljeni. To zahtjeva sama pravica. Ali gospodo, pri tom kad se gleda na uredjenje plaća činovničkih nema se zapostaviti autonomija općina. Pošto ovdje nemamo takovog stalnog disciplinarnog korektiva košto kod državnih činovnika proti nekim manjim prestupkom, to bi trebalo, da na neki način pustimo obćinske činovnike kano gospodare obćinskoj upravi. N. p. jednog obćinskog tajnika, koji je stalan, taj je nepomičan i njega, košto državnog činovnika, ne može se premjestiti, jer nema drugog mjesta. A ako on sagriešI samo toliko, kao državni činovnik, kad ga se premjesti, koju kaznu će te mu udariti? Taj tajnik ostati će u službi, pak on udri danas, udri sutra napokon namelne se načelniku. Ovdje valja tražiti način. kako da se sačuva samostalnost načelnika i upraviteljstva, da mu na glavi jedan činovnik ne tuče orahe. Ovdje mjesto da bude tajnik na milost i nemilost načelnika, pada načelnik na milost i nemilost tajnika. Treba stvoriti jednu službenu pragmatiku, da se znade dužnost i pravica.

Mi smo pretresali ovu zakonsku osnovu i došli smo do zaključka, da se počeka, što će doći od vis. vlade. Bilo i istina ono, da je koji od drugova protivan načelno ovom pitanju, što ste vanka čuli, ali u sabor to ne ulazi. Što se čini, valja učiniti jednom, ali jedrom; ali ako hoćemo jedrom, moramo imati sve podatke.

Kaže časni Vukotić, da mnogi nisu pročitali ovaj zakon i da im se čini, da bi moglo što biti na teret fonda pokrajine. Na to je odgovorio časni Čingrija i nemam razloga, da više ponavljam isto.

On kaže, da nije treba predtečno mnienje ministarstva. To je istina. Da mi razpravimo ovaj zakon, da ga glasujemo, pak da učinimo sve ono, što imamo pravo učiniti; jesmo li tim učinili, da se stvar oživotvori ili ne? Meni se čini, da bi tim, kad je jedanput upitana središnja vlada, kad bi glasovali ovaj zakon, prejudicirali u vremenu samom zakonu. Onaj, komu na srcu leži, da dodje do razprave ovo pitanje, mora odstraniti svaki i najmanji razlog, koji bi mogao voditi k tomu, da se stvar za samo nekoliko mjeseci odgodi.

Jedan je od govornika rekao: ovdje se radi samo o mirovini. Ali ta bazira na uredjenoj plaći, jer ako nije stalan obćinski činovnik, udovica nema prava na mirovinu. Čemu odlučivati jednu stvar prije nego zaključimo i drugu?

Rekao je časni moj kolega Biankini iz „Beamtenwelta“, da se o tom pitanju brine i po drugim pokrajinam; a časni Vukotić spomenuo je, da već imade zakona, koji se brine za mirovinu svake vrsti radnika i vrieme bi bilo, da se i mi pobrinemo za obćinske činovnike. Što se tiče toga, da bi već skrajnje vrieme bilo, tu sam i ja. Ali što znači ovaj poziv „Beamtenwelta“? Znači, kad oni naprednjii narodi u svemu, koji su proniknuti dobro ob obćinskoj upravi, ipak istom sada dolaze do toga, da prouče ovu stvar, znači velju da je pitanje ozbiljno, te valja da se i mi u njih ugledamo, da dovedemo zakon u sklad s dobrom upravom, da osiguramo radiše obćinske, ali da im ne metnemo na milost i nemilost obćinsku samostalnost.

Jedan govornik rekao je, da se na neki način boji, da će se stvar odgoditi. Neće se odgoditi. Mi neznamo, zašto nam ministarstvo nije odgovorilo, kad je pitano. Ali mi smo u odboru razpravljali i zaključili, da se naredi zemaljskom odboru, da pita odgovor ministarstva, i onda kad ga dobije po njemu popravi zakonsku osnovu pak ju saobći svim zastupnikom. Ova zakonska osnova zasjeca mnogo u obće interese i valja ju dobro proučiti. Kad bi 3 do 4 mjeseca prije sabora bila poslana zastupnicima kući, imati će vremena, da ju promozgaju i posavjetuju se, te na godinu dođe se do konačnog i uspješnog riešenja stvari. Zato molim,

da vis. sabor odbije predlog častnog Vukotića i poprimi onaj upravnog. odbora,

Predsjednik. Pošto je razprava dovršena, ja namjeravam staviti na glasovanje najprije predlog upravnog odbora, kako sam to navjestio. Istina, stvar je nešto škakljiva ali smatram, da se predlog odborov ima staviti na glasovanje kano odgoditeljni; a naravno ako bi ovaj predlog pao, onda će se glasovati o predlogu g. Vukotića, koji idje za tim, da se predje na razpravu ove zak. osnove.

Opaziti mi je još, ako bi vis. sabor primio predlog, da se predje na drugo čitanje zak. osnove, pošto je zatvorena obća razprava, da ja ne bih hotio. da se danas predje i na posebnu razpravu, nego u budućoj sjednici. Ima li prigovora? — Nema. — Dakle stavljam na glasovanje predlog upravnog odbora, koji glasi (*čita*):

Gospoda, koja su za to, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Za predlog odborov je 14 glasova i tim je predlog absolutnom većinom primljen. Pada dakle predlog g. Vukotića.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Riešenje molbenica. Molim g. izvj. Ivčevića, da izvoli pročitati ovo malo molbenica.

Izvj. Dr. Ivčević. (Br. 82) Molba Ljudevita Saiferta i Paterija Benića, poslužnika zem. odbora u Zadru, za povišenje stanarine. Oni nemaju nego 60 for. godišnje stanarine, s toga molb. odbor predlaže, da im se povisi stanarina od 60 for. na 120 for. godišnjih svakomu i to počam od 1 siečnja 1887.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Izvj. D.r Ivčević. (Br. 107). Molba Benedikte udove pok. Josipa Kalinića c. k. kot. škol. nadzornika. Ova udovica obraća se svake godine zem. saboru za jednu pripomoć. Molbenički odbor predlaže, da joj se udieli pripomoć od 15 for.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju na to, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Izvj. D.r Ivčević. (Br. 120). Molba Berka Kirigina umirov. učitelja, kojom moli, da mu bude povišena mirovina. On je umirovljen bio otrag malo vremena. Mirovina odmjerena mu je po zakonu sa 545 f. 78 novč. t. j. $^{27}/_{35}$ ciele plaće. Sada hoće, da mu bude povišena za $^{1}/_{35}$. Budać ova prošnja nije osnovana, jer je mirovina po zakonu odredjena, molb. odbor predlaže, da se preko ove prošnje predje na dnevni red.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati (*Ustaje većina*). Primljeno.

Izvj. D.r Ivčević. (Br. 116). Obć. upraviteljstvo u Pučišću dostavlja molbu Ante Gajića seoskog glavara i družine iz Praznica, kojom prose pripomoć za popravu seoske lokve. Pošto ima u proračunu stavka za pripomoć obćinam, kojom razpolaže zem. odbor, stoga molb. odbor predlaže, da se ova molba ustupi na riešenje zem. odboru.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja pristaju na taj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Primljeno.

Izvj. D.r Ivčević. (Br. 118). Emanuel Vidović traži pripomoć, da se može usavršiti u slikarstvu. Molb. odbor predlaže, da se ova prošnja ustupi na riešenje zem. odboru.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja primaju predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Izvj. D.r Ivčević. (Br. 102). Molba Josipa Čapete pok. Petra, da mu bude udieljena pripomoć. On kaže, da mu je g. 1877 poginuo sin u Bosnu prigodom zaposjednuća, da je starac i da ima potrebu podpore. Molb. odbor predlaže, da se prošnja ustupi zem. odboru, neka vidi, ako bude fonda razpoloživog u ovu svrhu,

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Izvj. D.r Ivčević. (Br. 56 i 59). Učitelji Šibenskog kotara mole, da im služba bude snižena na 30 godina. Molbi ovoj pridružili su se učitelji makarskog kotara.

Vidiv da pučki učitelji uživaju već veliku blagodat, pošto mješte 40 godina imaju samo 35 godina službe; blagodat koja je tim veća u koliko oni počimlju služiti sasvim mladi, te se u još krepkoj dobi svoga života umiroviti mogu; vidiv da bi sniženje godine službe prouzročilo neopravdani teret financijalnoj upravi zemlje, koja već sada radi pučke obuke nosi znatnih žrtava;

Molbenički Odbor predlaže: da se preko prošnja pučkih učitelja Sibeničkoga i Makarskog kotara predje na dnevni red.

Predsjednik. Otvorena je razprava. Rieč ima g. zast. Biankini.

Biankini. Visoki Sabore! Ja nemogu glasovati za predlog slavnog molbeničkog odbora.

Mi smo drugi put o ovom pitanju razpravljali u ovom visokom saboru, i mnienju su bila podieljena; ali dobar dio visokog sabora bio je za to, da se pučkim učiteljem snizi služba na 30 godina.

Ja sam za to, osobito obzirom na nevoljnu plaću naših pučkih učitelja i na njihov težki trud.

I učitelji srednjih učiona kod nas služe samo 30 godina, poslie uživaju podpunu mirovinu.

Ali nesmiemo zaboraviti na to, da naši pučki učitelji služe nekoliko godina kao prevremeni, i da im se te godine službe neračunaju u mirovinu. Na primjer, pitomac svrši svoje nauke u učiteljištu, i idje kao privremeni učitelj na kakvu učionu. Dokle nepoloži izpit usposobljenja, ta mu se služba neračuna; a prije 3 godina prakse nesmie po zakonu položit izpit usposobljenja. Nego obično, prodje i 5 godina, dokle polože taj izpit, a to radi ekonomičkih okolnosti. Jer nije lahko jednom prevremenom učitelju prištediti toliko, koliko treba za putovanje iz dalekog sela u grad, i tu hraniti se više dana o svom trošku, dokle položi izpit usposobljenja.

Radi ovih razloga ja mislim, da bi bilo pravedno, da se našim pučkim učiteljim dozvoli ta mala olakšica u trajanju službe, te da se njihova prošnja uvaži.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. D.r Ivčević. Ja mislim, da je tražba učitelja jako razumljiva, jer svaki traži, da poboljša svoje ekonomičko stanje; ali ipak neopravdana je, ako se razmotri sa nepristranog gledišta.

Častni Biankini, da dokaže, da bi se imalo pristati na ovu molbu, naveo je, da učitelji beru nevoljnu plaću. Ja ću reći, ako nije baš mastna, ali je dovoljna ta plaća i da je naša pokrajina dosta učinila da poboljša ekonomičko stanje učitelja možda više, nego i može u granicam svojih sredstava. Do dokažem navesti ću sliedeće. Dočim je plaća učitelja bila iz početka od 310 for., to se je dotični zakon mnogoput promienio. Jedanput, kad su tri razreda škola ustanovljena i to sa 350 for., 450 for. i 500 for. plaće. Drugiput bilo je poboljšano ekonomičko stanje naših učitelja, kad je zakonom od prekoprošaste godine bila podignuta zadnja plaća na 400 for. i učiteljem prvog razreda, koji su birali plaću od 500 for., dozvoljen službeni doplatak od 50 for., a onim drugog razreda takodjer doplatak od 50 for. tako, da prvi beru 400, drugi 500 i treći 550 for. Pokrajina poboljšala je plaću učiteljem treći put, kad je zakonom podigla doplatu petgodišnju od 10 % na 15 % plaće, što ju primaju tako, da sada, kad učitelji svrše službu, mogu se sa 800 for. umiroviti. (*Biankini:* Koliko ih?) Svi.

Ja mislim, da siromašna pokrajina, kako

je naša, kad je uredila ekonomičko stanje učitelja na ovaj način, učinila je, što je mogla i više nego je mogla, jer smo vidjeli, koje su posljedice za našu financijalnu upravu timi zakonima postale.

Da dokažem, koliko je široke ruke naša pokrajina bila, dosta se je osvrnuti na položaj drugih država.

Neću spomenuti nego Prusku. Otrag malo mjeseci u pruskom parlamentu iznešena je zak. osnova, kojom su se ustanovile plaće učitelja sa 900 maraka tj. 540 for. a plaće učiteljica sa 700 maraka t. j. 320 for. Ja mislim, kad smo mi ovako uredili stvar. da smo išli dalje nego Pruska, država bogata, koja je od toliko vremena imala najveći obzir na razprostranjenje pučke obuke i na sve, što je može učvrstiti. (*Biankini:* Pruska bogata?).

Ako g. Biankini stavlja u sumnju bogatstvo Pruske, onda ću mu navesti primjer druge države, o bogatstvu koje neće sumnjati, a to je Francezka. Tu nekoliko dana otraga imao sam prilike čitati zanimiv članak u „Revu politique et parlamentaire“ u svezku od septembra prošle godine. Tu je rečeno, da 80 % svih pučkih učitelja u Francezkoj provadja život sa 700 franaka t. j. 550 for. Ja mislim, kad Francezka ne plaća nego samo 550 for. i kad smo mi ustanovili učiteljem plaću, koja doseže oko 1000 for. kad se umirove, da smo učinili stvar, za koju bi nam učitelji morali biti harni.

Kaže častni Biankini, da učitelji imadu težak život. Ja priznajem, da imadu, ali tko nema težak život, ja ću ga upitati. Nemaju li i drugi stališi težak život? Učitelj se muči s djecom, a sudbeni činovnik n. p. muči se s ljudima višekrat neuljudnim i divljim tako, da im je položaj gori, nego li onaj učitelja, a ipak oni služe ne 35, nego 40 godina.

Kaže gosp. Biankini, da učitelji srednjih učiona umirovljuju se sa 30 godina službe, ali pri tom zaboravio je, da se daleko više hoće, dokle jedan može pokriti mjesto učitelja srednjih škola, nego mjesto učitelja pučke škole. Valja prije svega svršiti gimnaziju, zatim 4 godine na sveučilištu i kad je svršio to i sretno položio izpite. valja mu jednu godinu služiti kano suplentu. Ako se tu i uporavljuje samo 30 godina, to je položaj različit i učitelji pučki nemogu se uzporediti sa učiteljima srednjih škola.

Kaže gosp. Biankini, da dok učitelj ne položi izpit usposobljenja, to vrieme službe ne može mu se uračunati u mirovinu; ali opet zaboravio je nadodati, da jedan, koji se posvećuje učiteljskom stališu, može od 18 godina svršiti kurs i postati učiteljem, a poslje 3 godina može učiniti izpit usposobljenja, te staviti se u položaj, kad mu se počimlje računati mirovina t. j. od god. 21 može biti u položaju, da mu se računa službovno vrieme, pak može svršiti svoju službu sa 56 godina, kad je još zdrav i jak, što se je i dogodilo.

Neka nekaže gosp. Biankini, da položaj pučkih učitelja je gori od ostalih činovnika. Ja mislim, da je bolji, i da bi se oni imali jednom zadovoljiti svojom srećom i nečiniti slične molbe, koje nemaju nikakva temelja i na koje, bar mislim, da će većina ovog sabora mučno pristati. Preporučam dakle vis. saboru, da izvoli primiti predlog molb. odbora.

P r e d s j e d n i k. Imamo dva predloga, jedan molb. odbora, da se preko ove molbe predje na dnevni red, a drugi gosp. zast. Biankinija, da bude primljena molbenica. Najprije stavit ću na glasovanje predlog molb. odbora. Gospoda, koja pristaju na predlog molb. odbora. da se preko ove molbe predje na dnevni red, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Primljeno. Tim pada predlog gosp. zastup. Biankinija.

Izvj. D.r I v č e v i ć. (Br. 51). Upravljajući učitelj i učiteljica u Kotoru mole za povišenje stanarine. Oni kažu, da je stanarina skupa u Kotoru i da nije pravo, da i oni ne uživaju blagodat, što ju uživaju upravljajući učitelji u Zadru i Spljetu. Pošto faktične činjenice na kojima se osniva molba, nisu poznate i pošto bi mogla biti potreba daljnjih obaviesti, molbenički odbor predlaže, da se ova molba ustupi zem. odboru, neka razvidi mjerodavne okol-

ti i izvjesti sabor o dojdućem zasjedanju, sta- ši eventualne predloge.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — ko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja za predlog, neka izvole ustati. *(Ustaje veći-)*. Primljeno.

Izvj. D.r Ivčević. (Br. 94). Molba Gju- Kolombatovića, kojom prosi podporu, da po- i znanstvena iztraživanja i upozna sve na- e ribanja u Dalmaciji. Molb. odbor predlaže, se prošnja ustupi zemalj. odboru na rie- je.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — ko. — Gospodo, koja pristaju na ovaj pre- g, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Pri- eno.

Izvjest. D.r Ivčević. (Br. 99). Josip pop kić pita pripomoć za dogradjenje sirarnice. On i, da može u Jasenicam, kotaru benkovačkom, taviti družtvo od svih pastira i da može ra- nalno praviti sir, da mu treba pripomoć. Od vlade bio je pripomoć od 1500 f. Odbor cieni da je ta pomoć dovoljna i s druge strane da zemlja ne bi imala upuštati u pomaganje sličnih poduzeća ra- oskudice sredstava, tim više, u koliko nije znato hoće li uspjeti. Molb. odbor predlaže, se preko ove prošnje predje na dnevni d.

Predsjednik. Zeli li tko govoriti? — ko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, ko- primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*U- je većina*). Primljeno.

Izvj. D.r Ivčević. (Br. 95). Molba Iva- krst. Definisa za pripomoć. On kaže, da mu povodanj uništio vinograd i da se nalazi u ljavom ekonomičkom stanju. Molb. odbor edlaže, da se preko ove prošnje predje na evni red, jer sabor nema sredstava u ove rhe.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospodo, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina.*) Primljeno.

Pošto je izcrpljen dnevni red, namjeravam. zatvoriti sjednicu.

Buduća će sjednica biti u sriedu 17 februara u 10 sati prije podne, sa sliedećim dnevnim redom:

1. izvješće finan. odbora o molbi Šimuna Kolonje dnevničara kod zemalj. odbora za postignuće stalnog mjesta pisara;

2. drugo čitanje vladine zak. osnove o postavljanju nadzornih organa nad trgovanjem sa živežim i čin mi predmeti na tržišti;

3. drugo čitanje zak. osnove o ribanju u unutarnjim vodam Dalmacije;

4. izvješće financijalnog odbora o proračunu zem. zaklade za g. 1897;

5. imenovanje četvorice upravnih viećnika i dvojce zamjenika za ustrojiti se imajući veresijski zavod;

6. izvješće odbora za pregledanje rada zemaljskoga odbora od 1 siečnja 1895 do 31 lipnja 1896.

7. riešenje molbenica.

Opažam, da sam tim stavio na dnevni red sve predmete, o kojim se vis. sabor ima baviti tečajem sadašnjeg zasjedanja, te ovisi od Vas kad će se zatvoriti Sabor.

Sad molim vas, gospodo, da izvolite ostati, da se dogovorimo u privatnom sastanku glede imenovanja četvorice upravnih viećnika i dvojce zamjenika im za veresijski zavod.

Današnja je sjednica zatvorena.

(*Svršetak u 12 s. 25 čas po podne*).

XI. Sjednica dneva 17 Veljače 1897.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika desete sjednice. — Priobćenja. Upiti n Vladu i odgovori. — Izvješće financijalnog Odbora o molbi Šimuna Kolonje za postignuće stalnog mjes[ta] pisara. — Obća razprava o predračunu za god. 1897 zemaljske zaklade.*

(*Početak sjednice u 10 s. 15 čas. prije podne*).

Predsjednik **D.r Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *D.r Ante Trumbić i Gjuro Vukotić.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: ces. kr. namjestništveni podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. kr. dvorski savjetnik **Dragutin-Maria Truxa.**

Predsjednik *(zvoni)*: Ima nas 24. Broj je zakonit. Otvorena je sjednica. Molim g. tajnika, da izvoli pročitati zapisnik prošaste sjednice.

Tajnik Vukotić — čita zapisnik X. sjednice.

Predsjednik. Želi li tko govoriti o zapisniku? — Nitko. — Molim gospodu, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. (*Većina*). Zapisnik je odobren.

Prije sjednice primio sam pismo od Njegove Preuzvišenosti g. Namjestnika. Neka ga izvoli g. tajnik pročitati.

Tajnik Vukotić (*čita*):

Br. 1043-pr.

Presvijetli Gospodine!

Na temelju uoblašćenja Njegove Preuzvišenosti Gospodina Ministra za Poljodjelstvo od 30 Prosinca 1896 Br. 27.449 i pošto je sada podpuno dotiskan „Nacrt osnove djelovanja [z]a promicanje gospodarstva u Dalmaciji“ izragje[n] od c. k. pokrajinskog poljodjelskog nadzorni[ka] plemića Zotti, čast mi je popratiti Vašem Pre[s]vijetlom Gospodstvu 38 iztisaka u srpsko-hrvatskom i talijanskom jeziku sa zamolbo[m] da izvolite priopćiti taj nacrt Visokom Sabor[u] a po jedan iztisak porazdijeliti izmegju sv[ih] častnih članova iz kojih sad sastoji Sabo[r] sahranivši po jedan iztisak u Saborskoj p[i]smohrani.

Primite, Presvijetli Gospodine, i ovom pri[li]godom izraz mog osobitog poštovanja i uva[]ženja.

U Zadru, dne 15 Veljače 1897.

C. k. Namjestnik.

David Fzm.

Presvijetlom Gospodinu

D.r **Gaju Bulatu**

Vitezu Reda željezne krune III. Stepena

Predsjedniku

Sabora Kraljevine Dalmacije

u Zadru.

Predsjednik. Neka izvoli Visoki Sabo[r] primiti ovo na znanje, a ja ću narediti, da bu[du] razdieljene knjige.

Prije sjednice primio sam dva upita. Jeda[n] je od g. zast. Morpurga. Neka ga izvoli pro[]čitati.

Morpurgo (*čita*):

UPIT

na vladu Njeg. Veličanstva.

Već od dosta vremena Vis. Vlada nije ijenila ma kakovu svotu za nastavljenje poth ragja u Spljetskoj luci. Izuzevši gradnju a na novoj obali, izvedenu nakon mnogo ina čekanja, regbi da se je sasvim zaborana najvažniju trgovačku luku zemlje a u naše države. Poznato je potpisanim da je Spljetska Trgovačka Komora već nekoliko obratila nadležnim faktorima dokazujući bitu potrebu da se dogradi obala od novog a do velikog gata, obzirom, uz ostalo, i na uću gradnju željezničke pruge Spljet-Aržano. a bi se zbilo željno očekivano spojenje eta sa svojim zalegjem, Spljetska luka, bez nje, nebi bila dostatna za trgovački promet bi se razvio da i bez obzira na pomenutu u željezničku prugu, i današnji promet zava da se ta kraj-obala dogradi. I samo vio c. k. Ministarstvo trgovine i Pomorska da priznali su još god. 1894 na odgovor čnog izvješća Trgovačke Komore u Spljetu, je dogragjenje obale od novog mula do gata ažnija i prva radnja koja se ima izvesti u jetskoj luci.

S ovih r zloga, te pošto u državnom prečunu za god. 1897 nije uvrštena nikakova ta niti za dogragjenje obale, niti za kakovu u radnju u Spljetskoj luci, čast je potpisaupraviti Visokoj Vladi Njegovog Veličanstva edeće upite:

1. Je li voljna visoka Vlada uvrstiti u avni predračun, počamši već od god. 1898 rebitu svotu za izvedbu svih potrebitih raa u spljetskoj luci, obzirom na zamašniji met koji ima nastati osnovanom željezničkom gom?

2. Je li voljna visoka Vlada shodno odreda se što prije dogradi obala od novog mula na novoj obali do velikog gata na Bačvicama u Spljetu?

Zadar 16 Veljače 1897.

V. Morpurgo — Dr Colombis — Milić — D.r Katnić — Tomić — Korlaet — D.r Manger.

Predsjednik. Drugi mi je upit predao g. zast. Kulišić. Neka ga izvoli pročitati.

Kulišić (*čita*):

Interpelacija

Po odgovoru koji je Gospodin Vladin Povjerenik dao u suborskoj sjednici 7 februara 1896, na dotični upit o gradnji nove pravoslavne Crkve u Drnišu proističe, da je Visoka Vlada još onda bila osvjedočena o silnoj potrebi da se što skorije sagradi rečena crkva i žalila je tom prilikom što nije mogla prije podastrijeti Visokom c. k. Ministarstvu konkretne predloge.

Uz to, da je Visoko c. k. Namjesništvo od nekoliko vremena prije bilo naredilo da bude izragjena nova osnova, pošto prva nije mogla biti odobrena radi velikog troška.

Kod svega toga dobrog razpoloženja Visokog Namjestništva i priznavanja velike potrebe da se nova pravoslavna Crkva u Drnišu što prije sagradi, ipak stvar se je otegla, a pravoslavni narod Drniški, ovo je već deseta godina da je lišen svoje Bogomolje.

Usljed čega, i pozivom na dalje razloge navedene u interpelaciji 5 februara 1896, čast je upitati Visoku c. k. Vladu Njegovog Veličanstva.

I. Koji su uzroci te se toliko oteglo sa gradnjom pravoslavne Crkve u Drnišu.

II. Kani li Visoka Vlada brižno se zauzeti za da ista Crkva najskorije sagragjena bude?

U Zadru 17 februara 1897.

Kulišić — Vukotić — Pugliezi — D.r Trojanović — Simić — Kamenarović — D.r Kvekić.

Predsjednik. Čast mi je izručiti ove upite g. vladinu povjereniku. Gosp. Vladin povjerenik ima rieč.

Vladin povjerenik Pavić. Ja ću imati čast odgovoriti na ove upite u jednoj od dojdućih sjednica (*čita*):

U sjednici Visokog Sabora dne 9 februara t. g. časna gospoda zastupnici d.r Trojanović i drugovi upravili su na c. k. Vladu slijedeći upit:

I. Je li poznato Visokoj Vladi, da su c. k. vojnici kundăcima tukli i bajonetama probadali radnike iz Sutorine i okolice ercegnovske zaposlene na gradnji tvrgjave na Kobili?

II. Misli li Visoka Vlada izdati potrebite odredbe, da se slični dogagjaji megju c. k. vojnicima i narodom u naprijed ne dogagjaju?

Na temelju obavijesti dobivene od c. i k. Vojničkog Zapovjedništva u Zadru imam čast odgovoriti na ovu interpelaciju, kako slijedi:

Dne 6 avgusta prošle godine oko 4 sata po podne njeki radnik upozorio je u englezkom jeziku podčastnika pionirskog odjela, neka stoji na oprezu, jer da će iste večeri oko 6 ili sutra jutrom oko sedam sati biti nereda.

Zbilja malo zatim jedno 100 radnika ostaviše radnju vičući, da je pitka voda slana, pobacivši orugja, te praveći buku zahtijevahu da ih se plati.

U to doba časnik, koji je upravljao radnjom i koji na civilne radnike nema nikakva uticaja, nije se nalazio na mjestu gradnje, več je jur bio u Ercegnovome.

Prama tome dotični navodi interpelacije ne mogu se odnositi nego samo na graditelja, osebnika Cellu iz Erzegnovoga, o kome jedinome ovise civilni radnici.

Cella donese odmah potrebiti novac i poče isplaćivati oko 7 i po sati u večer.

Pošto su radnici stali glasno prijetiti, pristupiše k Cellu četovogja Roth, kapral Bernat i četiri vojnika; ostali pioniri stajahu spremni u bližnjoj baraki.

Čim je jedan od najljućih vikača megju ovim radnicima, koji su neprestano bučili, primio platu, uze ju te je baci natrag kroz prozor na stol, jer da mu je odveć malo.

To je bio znak općoj viki; mnogi se baciše na prije spomenutu malu patrulju te pokušaše oteti puške dvojici pionira.

Pri tome jedan radnik bi udaren kundakom a drugi uboden bajunetom u legja.

I ne obazirući se na ovo faktično stanje stvari, već brojna nejednakost, biva 6 ljudi protiv 100 uzbunjenih radnika, najbolji je dokaz da nijesu vojnici prvo napali.

Netom je pionirski odijel, te je bio zaostao u baraki, čuo ovaj napadaj radnika na patrulju, potrča odmah na lice mjesta.

Kako se je pojavio ovaj odijel, mir i red bi uspostavljen; radnici povukoše se s mjesta.

Radnici niti su dobijali slane vode niti im je bilo plaćeno što manje od uglavljene plate.

Još dne 7 avgusta izašao je upravitelj političke ekspositure u Sutorinu, e da protokolarno ustanovi cijeli dogagjaj i preduzme dalnje uredovne korake. Sudbenom istragom dokazaće se da je sav ovaj nered bio provociran i da se ima svesti na sistematičko podraživanje radnika proti graditelju Celli.

Sudbeno je već bilo priznato da je uporaba oružja sa strane podčastnika Mihoka bila opravdana.

Pošto je ponašanje pionirske patrulje prama pravom stanju stvari, kako je ovdje iznešeno sasvim korektno bilo, prestaje svaki povod daljnjim odredbam.

Predsjednik. Prelazim na prvu točku dnevnog reda: „Izvješće financijalnog odbora o molbi Šimuna Kolonje, dnevničara kod Zem. Odbora, za postignuće stalnog mjesta pisara“.

Neka izvoli g. izvjestitelj vitez Vuković čitati izvješće.

Izvj. Vuković (*čita*):

Uz Br. 111-Sab.

Visoki Sabore!

Zemaljski Odbor, izviešćem dneva 7 t. mj. Br. 723, predlaže da se usvoji molba Šimuna Kolonje, dnevničara kod Odbora, koji traži da mu se udijeli stalnost u svojstvu drugog pisara.

Pošto do sada nije bilo na Odboru drugog stalnog pisara, predlaže isti Odbor da se takovo mjesto još ove godine stvori, pošto poslovi Zemaljskog Odbora sve to više rastu, a pravedno je da ovom dnevničaru bude na nekakav način obezbiedjena budućnost.

Financijalni Odbor, uvažujući razloge navedene od Zemaljskog Odbora, ima čast predložiti:

da se u načelu ustroji drugo pisarničko mjesto kod Zemaljskog Odbora sa platom od godišnjih fior. 600, i da se pozove Zemaljski Odbor neka meritorno riješi molbu Šimuna Kolonje.

Od Financijalnog Odbora

Zadar, 15 Februara 1897.

Predstojnik
Cingrija.

Izvjestitelj
Vuković.

Predsjednik. Otvorena je razprava o predlogu financijalnog odbora. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Stavljam na glasovanje predlog financijalnog odbora, koji glasi (*čita*):

Gospodo, koja su za predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Sad bih imao preći na drugu točku dnevnog reda, koja glasi: „Drugo čitanje vladine zakonske osnove o postavljanju nadzornih organa nad trgovanjem sa živežima i nekim porabnim predmetima“.

Ali pošto mi je bila izražena želja, da bude po drugi put sazvan odbor i priobćeno mu obrazloženje one zakonske osnove, kako je bilo prikazano od c. k. Vlade, ja ću dignuti danas ovaj predmet s dnevnog reda i staviti ga na dnevni red u dojdućoj sjednici.

Treći je predmet dnevnog reda: „Drugo čitanje zakonske osnove o ribanju u nutarnjim vodama“. Glede ovog predmeta imam opaziti, da je sa strane c. k. Vlade bilo priobćeno, da se čeka odgovor od c. k. ministarstva, glede promjena predloženih od odbora i od Zem. Odbora. Dakle da bude temeljita razprava cienim da je bolje do sutra počekati e da vidimo taj odgovor te ću za dojduću sjednicu staviti na dnevni red ovaj predmet.

Sada dolazi red na 4 točku dnevnog reda: „Izvješće financijalnog odbora o proračunu za g. 1897 zemaljske zaklade“. (*Vidi Pr. Br. 15, str. 273*).

Neka izvoli g. izvjestitelj d.r Čingrija čitati izvješće.

Izvj. d.r Čingrija (*čita*):

Br. 38-Sab.

Visoki Sabore!

Predračun Zemaljske Zaklade, što je Odbor Zemaljski podnio na pretresanje i odobrenje Visokome Saboru nosi potrebštinu od fior. 634.360, t. j. fior. 30.538 više, prama onoj odobrenoj za god. 1896 koja je bila od fior. 603.822.

Kako iz istog izvještaja proizlazi taj povišak ima se prepisati povećanom trošku za učione, a za tim onomu za bolnice.

U ostalim naslovima nema znatnih promjena.

Odbor, da ispuni svoju zadaću, ispitujuć pojedine proračunske naslove, gledao je da li bi se mogla snižiti preliminirana svota potrebštine; ali došao je do zaključka da se to nemože. Dapače, usljed ustanovljenog novog mjesta stalnog pisara kod Zemaljskog Odbora, sa platom od fior. 600 trebalo je povisiti za fior. 60 2.gu stavku I. naslova, gdje je naveden trošak „Službe za Odborovu pisarnu" tako da dotična svota od fior. 8690 poskočila je na fior. 8750, i tim ukupni troškovi uprave pod naslovom I. od fior. 42453 poskočili su na fior. 42513, tako da ukupna potrebština, koju treba podmiriti za god. 1897, mjesto fior. 634.360 po Odboru Zemaljskom predloženih iznaša

	f. 634.420
koja kad se sravni sa onom za god. 1896 od	„ 603.822
ima se veći trošak sa	f. 30.598

Vlastiti dohodci paka Zemaljske Zaklade predračunani su	f. 135.500
koje odbivši od gorinavedenih	„ 634.420
nastaje manjak od	f. 498.920

Ovaj manjak treba pokriti sa zemaljskim nametima, te u tu svrhu predlaže se da budu odobreni sliedeći:

a) prirez na izravne poreze od 48% na državnu pristojbinu od fior. 710.000	f. 340.800
b) prirez od 100% na potrošarinu na državnu pristojbinu od fior. 138.000	„ 138.000
c) uvozarina po predlogu Zemaljskoga u ukupnom iznosu od	„ 19.860
Skupa	f. 498.660
kojoj svoti kad se nadoda raznih vlastitih dohodaka i naknada predračunanih sa	f. 135.500
ima se za pokriće ukupni iznos od	„ 634.160
prama potrebštini od	„ 634.420
te ostaje manjak od	„ 260

s kojijem se predračun zatvara, što će se pokriti sa blagajničkim pretičkom.

Toliko nek bude rečeno u koliko se općeg proračuna tiče.

Nego financijalni Odbor opazio je da 5 stavka u I naslovu „Računarska služba" sve to veće raste. Na primjer za god. 1885 nije bilo preliminiranog neg samo fior. 1700 u ovu svrhu, kasnije pako fior. 3984 a ovoga puta fior. 5898. A pošto Odbor misli da bi se tim troškom mogao podignuti osobiti pokrajinski računarski ured, bi učinjen sliedeći zaključak:

„Sabor daje nalog Zemaljskom Odboru da „prouči i u dojdućem zasjedanju izvjesti, da li „bi sa financijskog i tehničko-računarskog gledišta bilo shodno da zemlja uzme na se računarsku službu".

Financijalni odbor svrnuo je svoju pažnju i na graditeljnu službu, koja po njegovu mnienju, ne odgovara današnjim potrebama pak je i o toj stvari odlučio da podnese sliedeći zaključak:

„Sabor daje nalog Zemaljskom Odboru da „prouči i u dojdućem zasjedanju izvjesti, da li „prema realnim potrebama zemlje ne bi bilo „nuždno bolje urediti graditeljnu službu, i na „koji način".

Nakon toga Odboru ne ostaje drugo nego predložiti.

I. Da Visoki Sabor uzme za podlogu u posebnoj razpravi predračun Zemaljske zaklade za god. 1897 prikazan mu izvješćem Zemaljskog Odbora od 24 Siečnja t. g. Br. 557.

II. Da primi isti proračun sa ispravkom učinjenim u 2 stavci I naslova potrebština.

III. Da primi goripredložena oba zaključka.

Zadar, 15 veljače 1897.

Predstojnik i izvjestitelj

Cingrija.

Predsjednik. Obća je razprava otvorena. Rieč ima gosp. zastupnik Vukotić.

Vukotić. Visoki Sabore!

Častna gospodo zastupnici! Kad bi mi čitav dan moglo biti dozvoljeno govoriti, jedva da bi dospio nabrojiti poglavite želje i potrebe mog izbornog kotara, Boke Kotorske, i opisati njeke ljute rane, od kojih narod boluje i koje sa strane pozvanih faktora iziskuju bez oklijevanja radikalnog lieka. Nego i kad bi mi uztrpljivost Visokog Sabora dozvolila, da se do mile volje najadikujem, s druge sam strane osvjedočen, da bi moj govor slabe koristi za narod doprinio, pošto sam iz višegodišnjeg izkustva uvjeren, da mnogi divni govori, izrečeni u ovom Visokom Saboru i veoma važni zaključci po njemu prihvaćeni, ostali su mrtvo slovo i da Visoka Vlada u mnogim pitanjima više vjeruje izvještajima žandara i financijerâ, nego glasu zastupnika, koji govori u ime tisućâ naroda.

Ali kad sam zapitao riječ i počeo govoriti, red mi je da rečem neke poglavite stvari, bez obzira, da li će moji razlozi biti uvaženi ili će moj glas ostati kao onog vapijućeg u pustinji.

Visoki Sabore! Kosa mi se ježi i čitavo tijelo protrne, kad promislim, kakovo je blagostanje narod bokeljski od nazad ne mnogo godina uživao, a u kakvom se siromaštvu danas nalazi, s kakovom se slobodom dičio i ponosio, a u kakovoj li se nevolji i robstvu danas nalazi. Nazad petdeset godina Boka Kotorska brojaše na stotine jedrenjača, koje po bijelom svijetu plovljahu i silno blago u Boku sasipahu, dok danas sve je nestalo, od blaga nema ni pomena, a bokežke jedrenjače mogao bi čovjek na prste jede ruke prebrojiti. — Nego i ako bijaše izdalo blago s mora, Boka koliko-toliko mogaše živjeti s trgovinom, koja se iz Crne Gore u nju sticaše. Ali kad i taj izvor bi ukinut financijalnim zakonom od g. 1879 i kad Crna Gora ustanovi svoje pazare u unutrašnjosti zemlje i sasvim se odbi od pazara u Kotoru, Budvi, Ercegnovom i Risnu, tada Bokelje zadesiše ljute rane, u ekonomičkom pogledu, od kojih i danas boluju.

Nazad 15 godina sva Boka bijaše naoružana i svako dijete od 15 godina znaše tako vješto s oružjem vladati, da se nije imalo stiditi ni pred najizvježbanijim vojnicima. A danas tri četvrtine Bokelja ne smije nositi ni britve, a hoće se dangube, troška i prizivanja vladine milosti, dok se kome dozvoli, da smije nositi pušku dvocjevku na kapsul za lovačku potrebu. Oduzećem oružja teško je bio ranjen ponos bokeški, jer je oružje sredstvo, koje u narodu a osobito u mladjem naraštaju budi ponos i junaštvo — divne vrline, kojima se narod bokeški proslavio, a bez kojih kuku i lele svakom narodu.

Nazad 15 godina svi Bokezi življahu kao rodna braća, bez ikakvih narodnostnih razmirica, docnije, uslijed dolaska nekih činovnikâ, podigla se u Boki velika agitacija i propovijedanje Starčevićevih načela, tako da u posljednje vrijeme ti ljudi uspješe razdvojiti narod u dva tabora i to pod imenom vjerskim. Ova druga strana, koja se prozvala hrvatskom, sa svim da u njoj ima i autonomaša i Talijanaca, pod okriljem visoke vlade u posljednje vrijeme podigla je krila u gradu Kotoru. (*Trojanović:* Panutće!)

Ovo bi bile, častna gospodo zastupnici, najpoglavitije slike iz prošlosti i sadašnjosti Boke Kotorske o kojima bi trebalo na dugo i široko raspravljati i govoriti. Ali pošto je vrijeme našeg saborskog djelovanja sasvim ograničeno i pošto mi je poznato, da ima njekoliko gospode zastupnika, koji žele u ovom proračunu govoriti, ja ću se ograničiti i u kratko se osvrnuti na naglašene promjene i prigovore.

Na tijesno naše ekonomsko stanje upozorivao sam visoku Vladu u više prigoda i kroz prošla zasjedanja, a tako isto i slavni Zemaljski Odbor u onim pitanjima, koja se na njegov djelokrug odnose. Ovog sam puta prinudjen neke stvari opetovati i k njima dodati nešto nova. Sa svim da Vam je, gospodo zastupnici, poznato kakvi je teški udarac u ovo poslednje vrijeme zadesio Boku u ekonomskom pogledu ipak ću vam o tom u kratko progovoriti.

Na 9 novembra prošle godine pojavila se u Boki strašna poplava, kakvu ni najstariji ljudi

ne pamte i usljed koje su najviše pretrpjeli težaci. Osim porušenih puteva državnih, općinskih i seoskih, težak je još pretrpio golemu štetu i u svojim proizvodima, jer u ono vrijeme, kad se poplava dogodila, najglavniji proizvod, kukuruz, nalazio se u polju, te je za puna tri dana ležao pod vodom, a trebalo je da prodje i više od 20 dana, dok je zemlja vodu upila i dok su težaci mogli stupiti u polje, da pokupe, što je od poplave preostalo. Taj plod bio je većim dielom proklicao i sagnjio, tako da se jedva jedna trećina mogla skupiti, a ostalo nije služilo ni za hranu živini. Masline takodjer, koje se ubrajaju medju poglaviti proizvod u Boki, propale su, jer ih je vjetar pomlatio, a voda u bezdrv odniela.

Kad se ova nesreća dogodila nije se časa počasilo, koliko od strane općinskih upraviteljstva, toliko i od zastupnika bokeljskih, već stvar brzojavno prijaviše vladi i tražiše pripomoć. Visoka je Vlada na taj glas doduše odmah naredila potrebite izvide. Naredila je općinama, da izvide štete, da ih popišu i procijene i po tom dostave kot. pog'avarstvu, koje će ih poslije samo vladi podastrijeti. U isto doba, naravno kao u svakom drugom poslu, *radi kontrole,* izdana je slična naredba i na sve oružničke postaje te se vidjelo u isto doba, da kroz Boku idu na jednu stranu obćinski upravitelji, a na drugu stranu c. k. oružnici, gdje na lice mjesta bilježe izvide svaki na svoju ruku. — Pošto su potrebni podatci bili skupljeni i poslani vladi u Zadar, stigla je na poglavarstvo i druga naredba, koja je glasile u smislu, da politički povjerenik izadje a svaku općinu i da popiše one obitelji, koje su na takav način postradale, da su ostale bez ništa i da im prijeti glad kroz nastupajuću godinu.

Naravna stvar, i ako je Boka užasno postradala od poplave, doista nijedan Bokelj nije ostao bez svega svog imanja, da bi u tako velikoj nevolji bio da bi se mogao uvrstiti u one, koje vlada iziskuje, i tako se dogodilo, da se iz svih općina vratio vladin povjerenik svojoj kući sa zapisnikom, gdje je bilo rečeno, da nema takovih familija, koje su bez išta ostale i koje trebaju vladinu pripomoć radi opstanka.

Gospodo zastupnici, pored takvih zapisnika i izvješća, koje je visoka vlada dalmatinska na temelju istih poslala vladi u Beč, meni se čini, da se Boka može sasvim mršavoj pomoći iz Beča nadati. *(Tako je!)* Ali u stvari nije tako, kao što zapisnici pretstavljaju, već je sasvim drugčije. Osobito težačka ruka strašno je postradala od poplave, Po podatcima, koje su općine prikupile i vladi poslale, ima težakâ, koji su pretrpili štete na tisuće for. Ali ja neću da se ta općinska izvješća uzmu u obzir ni kod vlade dalmatinske. ni kod ministarstva u Beču, već želim, *iznimno ovog puta*, da se uzmu u obzir izvještaji žandarmerije i na temelju istih neka se udijeli Boki pripomoć pa će nam pravo biti. Pošto su izvještaji žandarmerije u drugim prigodama meritorni, želim da budu i u ovom pitanju.

Nije samo tijesno ekonomsko stanje onog dijela pučanstva, koji živi u polju i u planini i bavi se poljodjelstvom, već je takogjer žalosno stanje i onog dijela, koji živi blizu mora i koji je u jedno vrijeme imao glavni dohodak mora. Kako sam već rekao prije, brodovi su izdali i blago s mora nestalo, a ti jadni ljudi ostali bez ikakovog dobitka. One divne kuće, koje su se u prijašnje sretno vrijeme krajem s mora gradile, danas većim dijelom opustošiše, a ima ih, koje su iz temelja i porušene. Cijena onih te se još pomiču tako je nisko spala, da je dosta spomenuti jedan slučaj, bez dalje o tom govoriti, pa da imate potpunu sliku siromaštva tog jadnog pučanstva, koje živi blizu mora.

Nazad 3 godine dana izašla su u mjestu — još jednom izmedju najboljih u Boki — Prčanju, koje je blizu Kotora, na dražbu dobra pok. biskupa Radoničića. Ta se dobra sastoje iz 23000 m² zemlje oranice, iz jedne kuće u dužini od 15 m., a širini 9 m., u kojoj se nalazi 8 soba s' jednim bunarom u kući, a s drugim pred kućom. Sve je ovo bilo procijenjeno od sudbenog povjerenstva, naravno po mjesnim okolnostima, sa 6000 for., a na javnoj je dražbi prodato za samo 2000 for., počem cijena ispada za svaki m² kuće i zemlje po 9 novč !

Dosta je ovaj primjer, a da ne idem dalje, da vam dokažem, u kakvu je žalosno eko-

mičko stanje spao i onaj dio što na prvi pod izgleda gospodsko pučanstvo, koje živi karekoh. blizu mora.

Takogjer kroz prošla zasjedanja upozori sam Visoku Vladu na potrebu gradje kolg puta od Budve preko Paštrovića do Spiča. o se dobro spominjem, u jednom zasjedanju, bit će tomu tri ili četiri godine — Visoka Vlada odgovorila, na jedan moj upit, da priznaje potrebu gradje ovog kolnog puta i da se što prije početi graditi. O velikoj važnoovoga kolnoga puta ne treba su mnogo rii uvjeravati Vis. Sabor, već je dosta napouti, da na onu stranu Budve spadaju dvije ćine, Paštrovićka i Spičanska, koje ne samo naju kolnog puta, nego što je daleko žaloje nemaju baš nikakovoga. Kad je kišovito jeme narod mora po kraju doći u Budvu, vim da tu imaju sudbeni, porezni i poštarski di, gdje im treba za svoje poslove više pupreko sedmice dolaziti. Preko mora nije moe uvijek prelaziti, jer je onaj dio te kvasi č i Paštrović i usred ljeta tako uzburkan da jeti velika opasnost po njem se voziti. Da to tako navestiću dva slučaja utopnikâ, je, koji se zbio nazad 7 ili 8 god., a drugi, i se zbio natrag dva mjeseca dana.

Iz mjesta Kaštel-Lastve u obćini Paštrokoj krenula su bila 4 mladića s jednom lam za Spič i kad su se udaljili nekoliko me od kraja, more se u jedan tren uzburkalo, ed bure, koja u ovim krajevima strašno že, poteglo ih u pučinu gdje se nesrećnici grob otvorio.

Nazad tri mjeseca 4 Spičana, koji su htjeda prevezu jednu barku iz jednog mjesta u go, na jedan kilometar daleko od kraja utila ih je na moru takogjer bura i odnijela traga. Ti su jadni ljudi lutali po jadranskom u punih pet dana i pošto su izgubili vesla, li su bez ikakve pomoći pušteni na milost i ilost morskih valova i vjetrova. Valovi morgonili su ih čak i do Italije, poslije vrasu ih do blizu Arbanije, a odatle su peti dospjeli pod Dubrovnik i tu su se na pola vi spasli. Za sve to vrijeme niti su šta jeli pili, nego samo četvrti ili peti dan, ne spominjem se sad tačno, pružio im je jedan brod, koji ih je na prolasku ispod Dubrovnika sreo, dvije galete i malo vode. Kad su u Dubrovnik došli, od njih je živo meso otpadalo, stavljeni su bili u pokrajinsku bolnicu i jedan se, kako sam docnije razumio, izliječio a za ostalu trojicu neznam, da li su još živi ili mrtvi. Ja ću radi prijeke potrebe gradje ovog kolnog puta na svršetku moga govora podnijeti na glasovanje Vis. Saboru predlog u smislu, da se potakne Vis. Vlada, da na dalje u ovom pitanju ne oklijeva, već da što skorije započne graditi ovaj veoma važni put.

Kroz prošla zasjedanja, koliko ja, toliko i moji drugovi, podizalismo glas u ovom visok. Saboru radi gradnje jedne bolnice u Boki Kotorskoj. O važnosti te bolnice na dugo se raspravljalo, i sabor je pripoznao njezinu potrebu, pošto se bolesnici iz Boke ne mogu šiljati u Dubrovnik na liječenje, jer je nespretno radi daljine i što je po sriedi okolnost, da bolesnici moraju po moru izdržati mučni put od Oštre do Dubrovnika, što je teško i za najzdravijeg čovjeka.

Takodjer u Kotoru nema jednog prikladnog nahodišta. Kuću, u kojoj je sadašnje smješteno, užasno je pogledati. Tu nebi čovjek ni marvu zatvorio, a kamo li djecu, pa tek rodjenu, koja trebaju najveće čistoće, svježeg vazduha i prostranog lokala.

I u tom pogledu podnijeću na svršetku mog govora predlog u smislu, da bi Visoki Sabor naredio Zemaljskom Odboru, da prikaže u dojdućem zasjedanja predlog, kako bi se što prije započela gradnja bolnice i nahodišta u Kotoru.

Za ovu gradnju mi imamo obećanje i s najvišeg mjesta, da će se u tu svrhu izvaditi jedna državna lutrija, ali ona kroz toliko godi na nije bila izvučena, nego se iz godine u godinu poteže i Visoka Vlada opravdava to zakašnjenje s razloga, što ima mnogo važnijih potreba, za koje su lutrije pribilježene. Ja ću za to preporučiti Zem. Odboru, da kroz nastupajuću godinu stupi u prigovore s Vis. Vladom, i ako nije moguće nikako, da ta lutrija

bude kroz kratko vrijeme izvučena, u tom slučaju neka visoki Odbor podnese Saboru prędlog, kako bi se o trošku pokrajine bolnica sagradila, kao i ostale u pokrajini.

U uvodnom mom govoru spomenuo sam oružje i dozvole za nošenje oružja. Kako sam već rekao, polovica Bokelja je sa svim razoružana, a polovici je dozvoljeno nositi ono starinsko oružje na kremen, dok za puške na kapsulu treba dobiti pismenu dozvolu. Ova se dozvola mnogima uzteže, pored svjedočanstva općinskih ureda, gradskih i okružnih sudova, da su dotični prosioci dobrog glasa i ponašanja.

Oružje, osobito onom dijelu pučanstva, koje se bavi poljodjelstvom i marvogojstvom, neophodno je potrebito radi obrane od zvjeradi, jer u ovo posljednje vrijeme u njekim mjestima zvjerad su mnogo štete u stoci počinila. Preko zime u Crnoj Gori pane veliki snijeg i naravno zvjerad ne mogu da u snijegu ostanu već sele na jata u primorje, gdje snijega nema. Ima čobana, koji su imali prigode vidjeti po 10 i 15 vukova zajedno gdje silaze iz Crne Gore u Primorje, a poznajem i težaka baš u obćini Grbaljskoj, kojima su zvjerad do 50 glava živoga kroz jednu godinu rastrgla.

Preporučio bi daklen Visokoj Vladi, da u pitanju dozvolâ nošnje oružja bude popustljivija, navlastito prema stanovnicima, koji se bave poljodjelstvom i marvogojstvom. Kad je govor o oružju još bi jednu preporuku učinio vis. Vladi u pogledu onog oružja, koje je bilo stanovnicima iz obćine Risanske i Hercegnovske odnešeno godine 1881 prilikom posljednje pobune. U ono vrijeme obćine Risanska i Hercegnovska bile su razoružane, sve je oružje bilo oduzeto i u vojničke magaze spravljeno. Od onog doba obćine Risanska i Hercegnovska više puta molile su kod najvišeg mjesta, da im se to oružje povrati.

Najposlije lično je otišla i jedna deputacija u Beč, koja je isposlovala od Nj. Veličanstva, da se stanovnicima ovih obćina povrati oružje i naknadi šteta.

Vlasti, koje su pozvane da tu naredbu izvrše, pozvale su vlasnike, da prihvate svo oružje, kad tamo nema ni deseti dio od ono oružja, koje je bilo odnešeno, a i ono te našlo, većim je dijelom oguljeno, i srebro sma nuto — što je valjana to je propalo, a što o staje ne vrijedi ni sitne pare. (*D.r Trojanovi što vrijedi to je kod Bečkih baruna i grofo va!*) Naravno! — U vrhovnoj odluci je bi rečeno, kao što sam prije naglasio, da ako kojem vlastniku koji komad oružja nestao, va lja ga namiriti s novcem. Ali za tu odredb vlasti, koje su pozvane da je izvrše, koliko je do sada poznato, ni najmanje nehaju. Tu silno blago, častna gospodo zastupnici, Boke ljima propalo, jer odnešeno oružje nije sve vla stništvo onih, kod kojih se našlo. To su veći dijelom bili zakladi sa svih strana; bilo je za klada iz Crne Gore, Hercegovine i drugih ob ćina bokežkih, koje nisu bile razoružane. Za modavci morali su namiriti štetu vlastnicim jer najposlije ovi nisu krivi, što je zajmodav ma bilo odnešeno oružje, i tako ima mnogo op ćinara iz Hercegnovog i Risna, koji su za pro palo oružje vlastnicima morali pravu vrijedno izplatiti.

I u ovom pogledu podnijeti ću na svršetk mog govora shodni predlog, kojim bi Sab preporučio visokoj vladi, da bi po glasu na više odluke povratila oružje Bokezima, a za o što je izgubljeno, da im naknadi štetu.

U uvodnom govoru spomenuo sam finan cijalni zakon, ali nisam financijere. Bokezu j trudno govoriti o financijalnom zakonu, bez d se dotakne i financijalnih stražara, koji su Bok s kraja na kraj prekriliti.

Ja sam u prošlim zasjedanjima teških žalb podnio proti postupanju financijalnih stražara Boki. Toliko je istinito, da je Nj. Preuzvišeno g. Namjestnik David bio prinudjen, da pošalj naročito jednog savjetnika financijalnog ravna teljstva u Boku, da stvari pregleda i red uspo stavi. Doduše putovanje tog financijalnog sa vjetnika nije bilo bez nekog uspjeha; netom s je uvjerio o nekim zloupotrebama, našao je z umjestno izdati shodne naredbe, usljed kojih z neko vrijeme nisu se zlaupotrebe ponavlja Ali u ovo posljednje vrijeme stvari su okre

na gore. Golemi je broj Bokeza, koji su strašno oglobljeni radi financijalnih prekr-. Ima ih, koji na 1000 fiorina moraju podti za te financijalne prekršaje. Ali pored a ima nešto i gore. U ovo posljednje vrijemi smo imali nekoliko ubojstva sa strane ncijalnih stražara. Prvi se slučaj dogodio na ima u obćini Risanskoj, gdje su financijeri i jednog mladića od 25 god. u bježanju, je već bio bacio kontraband te je kod seimao.

Sudbena je komisija konstatovala, da je jadni čovjek bio ubijen u bježanju, kad poeći zakon financijerima zapriećuje, da se oru posluže. Taj je financijer istina bio pognut istragi, ali zato nije imao nikakovih nih posljedica, *(Dr Trojanović: Avansirao)* po svoj prilici tako je i bilo.

Drugo ubojstvo se je dogodilo kroz kratko eme iza toga slučaja u obćini grbljanskoj u Šišiću. Poginuo je čovjek u ponoći i kod ga nije se našlo nikakvog oružja. Povela se tiv financijerâ sudbena iztraga; financijer došao pred porotu bokežku i bio je osudjen na dvie ine tamnice. Ali što se je poslije dogodilo? da financijalnoj vlasti teško se dopala, te se svaki mogući način nastojalo u Beču, da otnička osuda bude uništena, u čemu se je spjelo, jer je financijer od vrhovnog sudišta sasvim oslobodjen od tamnice, bez da se našlo za shodno podvrći presudi druge koje ote u pokrajini, kao što se obično u drugim nim slučajevima postupa, kad se sumnja u vičnost pravorijeka porote, koja je okrivljea sudila.

Od slučajeva ubojstva, koji su se dogodili šle godine na crnogorskoj granici, gdje je ginuo jedan crnogorac i dva žandara, a to uslijed potaknuća financijerâ, pošto su to li internacijonalne naravi, u kojim se mnogo edju zanimanih vlada dopisivalo i koji su šili na mirno, neću se baviti, samo ću nanenuti posljednji dogadjaj, što se je dogodio obćini paštrovičkoj. — Ovo je, gospodo zapnici, jedan dogadjaj, na koji obraćam vašu ornost i iz koga moći će te zaključiti, kako Boki financijeri postupaju i kako je ta služba uregjena. Neki Vaso Kenter iz Todorovića obćine paštrovićke bio je pošao u Crnu Goru za neke svoje poslove. Vraćajući se natrag kupio je u Crnojgori-za domaću potrebu malu posudu petroleja i tri kg. cukra i to je bio natovario na jedno magare, koje je sobom gonio.

Kad je došao na granicu susrete ga pet financijalnih stražara i zaustave. Odmah su mu poviknuli: predaj se. — Možete si predstaviti gospodo zastupnici, da taj čovjek, nahodeći se sam i bez britve, nije bio u stanju prema većoj sili učiniti nikakove oporbe, već ili se predati, ili bježati. Ako se predade nije treba upotrijebiti oružje; ako li se ne predade već počme bježati, nije treba takodjer na njega pucati, pošto su financijeri izvršili službu, kad je magare s kontrabandom u njihovim rukama zapalo.

Ali u stvari sve je drugčije bilo, — toga čovjeka su financijeri ubili. On je poginuo za vrč petrolija i 3 kg. cukra! S njim je bila i jedna ženska, ali nisu bili družina, nego se je slučajno ona na mjestu namjerila, idući sa staje, kamo je ponijela bila čobanima ručak. Ali što pričaju financijalni stražari u tom nesrećnom slučaju? Oni kažu: da ih je taj čovjek htio ubiti kamenjem i da su bili prinudjeni da u njega pucaju. Izašlo je zatim na mrtvo tijelo sudbeno povjerenstvo i po onoj, vrana vrani oči ne vadi, kako sam iz pouzdanog izvora doznao, sudac iztražitelj podneo je izvješće drž. odvjetništvu da su financijeri bili u takovim okolnostima, da je svakako trebalo onog čovjeka ubiti. Kod ovog, koji je poginuo nije se našlo niti britve, jer žandari su odmah do njega došli i nisu našli ništa a pri tom treba znati, kad je poginuo, ostala su kod njega dva financijera, da mrtvo tijelo stražare, u trojica su pošli javiti slučaj žandarima, koji su odmah došli i konstatovali, da kod mrtvoga nema nikakvog oružja.

Kad pet oružanih financijera nijesu mogli svladati jednoga nenaoružanog čovjeka a da neupotrebe oružje, to je žalostan čin koji je na naše strane svakoga ogorčio.

Ja bi vam mogao, gospodo više primjera navesti, gdje su financijeri i napasti nanijeli mnogim občinarima, koji su blizu granice Crnogorske. Naravno, tako postupanje njima je u račun odilo; jer je dosada obstojao zakon, koji je već ukinut, da od kontrobanda imadu financijeri pet dijelova, a šesti je samo pripadao državnoj blagajni. Zato nije se čuditi, da su financijeri više puta nezakonito postupali u svrhu da se više od dobiti okoriste Poznato mi je, da neki Niko Stijepov Bučin iz obćine grbljanske, gonio je jednom prilikom dva vola na pazar kotorski, državnom cestom iz svoje kuće. Vidjeli su ga žandari i drugi Grbljani. Ali kad je došao blizu Kotora, na daljini od dva kilometra, u mjestu imenovatom „Trojica" zateku ga financ. stražari i zaustave dva vola veleć mu: ti si sad dognao ta dva vola iz Crnegore, mi smo te vidjeli *kad si prešao granicu.* Ovaj se poče kleti, da to nije istina dokazujući im, da goveda posjeduje od nazad dvie godine, da ih je državnom cestom dognao i da su ga žandari vidjeli, ali to nije pomoglo. Oni su mu goveda oduzeli i dognali u Kotor. Kad je bio izpitivan od financ. komesara, on je svoje razloge ponovio. Financ. Komesar sumnjajući u ono što su financ. stražari kazali, okrene se Bućinu i reče: pa dobro, kad kažeš da su ta dva vola tvoja domaća mi ćemo sutra sa govedima i stražarima zajedno krenuti odavde put tvoje stojne kuće, pa kad dodjemo blizu kuće ako ova goveda uljegnu u staju gdje obično po tvom kazivanju borave, onda ću ti vjerovati i volove puštiti. Što rekli to učinili. Kad su došli blizu kuće Bućinove, obadva su vola uljegla u štalu, te je komesar po obećanju morao Bućinu volove na slobodu puštiti. Ali on mu ih nije htio na slobodu puštiti, dok nije podpisao neki revers da do odluke pokrajinske financ. oblasti ne smije goveda prodati. U ovakovom slučaju trebalo je da financ. oblast postupa proti financijerima radi *potvore;* ali to se nije dogodilo. Financijerima bilo oprošteno, što su krivo dokazali.

Drugi slučaj... (*Milić: Na stvar!*) Ovo je stvar. — Drugi slučaj je, — Loze Kovačevića iz općine grbljanske, koji je bio je optužen od financijera da je zatečen sa nekoliko kozlića na granici crnogorskoj, a u stvari nije bio on zatečen nego drugi općinar. — Kad mu je izašla osuda od političke oblasti da mora platiti globu, on je u utoku naveo da nije on krivac, nego drugi kome je i ime naznačio. Ali pokrajinsko financ. ravnateljstvo neće da mu vjeruje, već presudjuje da Kovačević mora platiti globu. Protiv presude financijalnog ravnateljstva Kovačević utekao se je na vis. ministarstvo, i megju ostalo rekao je to, da će stvar prijaviti drž. odvjetničtvu, ako mu se ne učini pravica, pošto je nevin bio *potvoren* i zna, tko je taj bio te je gonio živo. Riešenje ministarstva još se očekuje. Još jedan slični slučaj pak ću prekinuti. Vukale Stanišić prisjednik obćine budvanske bio je tužen sudu, da se je opro u nekoj prigodi, sa više ljudi financijerima. Vukale pozvan je bio pred kot. sud u Budvi i bio je najprije upitan; gdje je taj dan bio, koji su financijeri u tužbi naznačili. Ovaj čovjek naravno iznenadjen tim pitanjem, da kaže točno dan i mjesec, gdje je bio, našao se u onaj čas pometen i kao nevin učini sudcu sliedeću izjavu: gospodine, ja ne mogu sada kazati: gdje sam bio, jer nijesam učen covjek, da mogu znati po koledaru dan kako vi iziskujete, puštite me, molim vas, da rasmislim pa ću vam docnije doći kazati. Ta se je izjava naravno zapisala. Poslije nekoliko dana ide Vukale u sud i kaže: U onaj dan za koji ste me u prvom izpitu pitali, bio sam ovdje u Budvi bolestan i liječio sam se od groznice. Sudac je tu izjavu takogjer primio, sa predloženim svjedocima. Ali uzprkos svjedoka predloženih, njemu je izašla optužnica sa strane državnog odvjetništva, da je on bio na granici crnogorskoj i da se je opro financ. stražarima pri vršenju njihove službe.

Kako će stvar svršiti to se još nemože predvigjeti. Da pako Bokezi nijesu takovi ljudi koji se opiru zakonu i naredbama starije oblasti i kad najteža zločinstva počine, najjasniji je dokaz fakt, da, u koliko se ja spominjem, u ovo posljednjih godina, nije se dogodio slučaj, da je koji žandar ne samo ubio, ama ni ranio ni jednog zločinca.

A promislite dobro, gospodo, tko je zločinac i zna da ga čeka kazan smrti ili više go-

šnje tamnice, taj se ima radi šta oprijeti o-
žanoj sili pa makar i poginuo.

Neophodno je potrebno, da bi prama na-
menutim slučajevima i našim prilikama u tr-
ovačkom pogledu Vlada sklopila sa Crnomgo-
om trgovački ugovor po kom bi imala biti
ižena carina na živo te iz Crnegore dolazi u
šu državu na prodaju. Sadašnja carina na-
astito na goveda sasvim je pretjerana te iznosi
16 u zlatu a nije ni pravedna, jer jednaki
nos plaća se za govedo iz Crnegore koje tegli
100 do 200 kilograma kao na ono iz Nje-
ačke, Rumunjske i Srbije koje tegli do 500
ilograma.

Da još bolje potvrdim ono te sam u uvodu
oga govora naglasio t. j. da Visoka Vlada po-
že veliko povjerenje u izvještaje žandara i fi-
ncijera dozvolit ćete mi da u kratko opišem
dan slučaj te se je dogodio u varoši Risnu
odine 1893. Te godine radi trgovačkih posala
lazili su se s trabakulom pod Risnom dva
ata Babarovića — dalmatinci, neznam iz ko-
g mjesta. Prilikom njeke svečanosti Babarovići
iredili su objed na trabakuli, koja je bila o-
ćena s hrvatskim trobojnicama. Na objed su
li pozvali strazmeštra oružničke postaje u Ri-
u, Kezića, mjestnog katoličkog popa su još
ekoliko njihovih prijatelja i jednomišljenika.
ošto su gospoda objedovala, počela su pjevati
rvatske pjesme takvog sadržaja da im je sa
rane njekoliko Rišnjana s kraja bilo demostra-
vno na izazivanje odgovoreno.

Izazivanje sa strane Babarovića i njegovih
ijatelja ponovilo se je i pred samu večer jer
na brod pozvali njekoliko vojnika-pekara i
nista i pošto su ih nakrasili vinom počeli su
upa pjevati, vikati i izazivati. Taj nered bio
na opću sablazan jer su ga provocirali baš
i koji su u prvom redu pozvati da uzdrža-
ju mir i red u jednom mjestu. Ali da se pre-
iječi i najmanja sumnja o stražmeštru Keziću
katoličkom popu, da su bili učestnici nereda,
ebalo je kroz novine i na školsku vlast de-
ncirati dva mirna učitelja pučke škole u Ri-
u: Nikolu Mirovića i Gaša Stojkovića kao da
oni tobož bili glavari demonstracije. O tom
činu vodila na dugo istraga. Po odluci kot.
škol. Vijeća bio je poslat na lice mjesta kotar-
ski nadzornik da stvar raspita i da se uvjeri
jesuli zbilja krivi učitelji.

Na povratku Nadzornik je izvjestio kot.
Vijeće da po obavljenim izvidima proizlazi da
su učitelji nevini i predložio da se odustane od
daljne istrage. Ovaj predlog kotarsko školsko
Vijeće usvojilo je jednoglasno. Ali pri tom pok.
škol. Vijeće odregjuje druge izvide i naregjuje
da nazornik pogje po drugi put u Risan i stvar
točnije raspita. Nazornik sluša, ide u Risan, po-
sao ispituje i vraća se sdrugim izvjesćem t. j.
da su učitelji *krivi!*

Što se zbiva docnije na temelju toga iz-
vještaja? Kotorsko školsko Vijeće sudi učitelji-
ma — Miroviću daje ukor, a Stojkoviću odre-
gjuje premještaj. Učitelji kao nevini podnose u-
tok protiv odluci na Ministarstvo i megju ostalo
mole da se o njihovim trošku pošalje pokrajin-
ski školski nazornik da stvar bolje raspita. Pošto
je utok bio upravljen preko pokrajinskog škol-
skog Vijeća, ovo prije nego ga je prosljedilo
Ministarstvu, poslalo je u Risan pokrajinskog
školskog nazornika Peričića, koji sasvim da se
uvjerio o nevinosti učitelja ipak odluka bi od
Ministarstva potvrgjena. U motivaciji odluke re-
čeno je da su učitelji Mirović i Stojković u o-
noj prigodi teško povrijedili dužnosti pučkih u-
čitelja i uzgojitelja te oštetili ugled učiteljskog
staleža. A ja naprotiv tvrdim, služeći se istim
riječima, da je školska vlast, kad je sličnu odlu-
ku izdala, oštedila ugled i dostojanstvo pučkih
učitelja, pošto polaže više vjere u izvješće je-
dnog žandara, koji je onaj nered izazvao, nego
u one: občine Risanske, mjestnog školskog Vi-
jeća i uglednih varošana iz kojih se izvještaja
nevinost učitelja razabira.

Jedan drugi oružnik — Tomić, koji je pri-
likom onih nereda na licu mjesta bio, u njego-
vom ispitu izjavio se je da učitelji nijesu bili
učestnici onog nereda nego samo njeka školska
djeca uz ostalu svjetinu. On je bio u stanju da
bolje vidi što se na kraju zbiva nego stražme-
štar Kezić koji je na trabakuli vino ispijao. I-
pak izvješće Kezića bilo je u ovom pitanju me-
ritorno a ono Tomića, te je učiteljima u prilog
bilo, nestalo ga je iz spisa odnosno procedure

baš onda kad je utok imao biti prosljedjen Ministarstvu! (*Predsjednik: Pošto je već ura da govorite molim da skratite*). (Mislim da meni može biti dozvoljena jedna ura pošto mi je poznato da su njeki više od mene govorili.)

Premda bih još imao štogogj reći o izborima općine Kotorske, gdje je vlada veliku ulogu igrala, ipak se o tom neću baviti već ću taj posao preručiti jednom od mojih častnih drugova, koji će vam bolje od mene stvari izpričati. S moje strane samo ću jednu izjavu učiniti, a ta je da je visoka Vlada postupala na štetu srpske stranke u Kotoru. Ja se mnogo čudim zašto je to moralo biti. Nemamoli svi gragjani u državi jednako pravo po ustavnom zakonu?

Srbi u Boki plaćaju porez kao i ostali državljani a daju svoje sinove u vojničku službu kao i ostali državljani. A pošto se u Boki megju srbima nije odkrilo kakvo društvo te bi rasprostiralo prevratne ideje na štetu države, ja neznam zašto bi Visoka Vlada imala biti na ruci drugom elementu, ako ga zbilja u Boki ima, što ja niječem, nako ako ćemo se po vjeri dijeliti, i činiti prkose Srbima u Boki?

Ono što sam rekao uvjerit će Vas, gospodo zastupnici, da je stanje u našoj Boki upravo žalostno te ako Visoka Vlada u mnogim pitanjima neuspostavi bolji red i nebude prama svakomu jednako pravedna, nama bokeškim zastupnicima poslje ovih prigovora ne bi ostalo drugog lijeka nego položiti mandate, da spasimo ono što nam je najmilije — obraz i poštenje. (*Srpski zastupnici odobravaju!*)

Na temelju svega onoga što sam rekao čast mi je podnijeti Visokom Saboru na glasovanje sljedeće resolucije:

I. Preporučuje se Visokoj Vladi da u smislu vrhovne odluke njegovog Veličanstva povrati što prigje oružje stanovnicima općina: Ercegnovoga i Risna, te im je bilo oduzeto prilikom posljednje pobune i da pojedinim nadoknadi štetu kad se pronagje da je oružje komu nestalo.

II. Pozivlje se Visoka Vlada da što skorije priskoči u pomoć narodu u Boki u onim mjestima, koja su od posljednje poplave postradala, bilo sa novcem bilo sa radnjama na općinskim putevima te je poplava oštetila kako bi siromasi bili u stanju trudom hljeba zamučiti.

III. Preporučuje se Visokoj Vladi da kroz nastupajuću godinu 1898 produlji gradju državnog puta od Budue preko Paštrovića do Spiča, koji je nazad 15 godina započet i prekinut.

IV. Preporučuje Visokoj Vladi da s Knjaževinom Crnogorskom sklopi trgovački ugovor usljed kojega imala bi se sniziti carina na živötinju te se iz Crnegore uvodi u našu državu.

V. Preporučuje se Visokoj Vladi da izdade potrebite naputke na financijalne stražare da u buduće budu oprezniji pri upotrebi oružja u slučaju kad se sa kriomčarima susretnu i da se strogo vladaju po propisima postojećeg naputka u ovom pogledu.

VI. Pozivlje se Zemaljski odbor da u prvom zasjedanju podnese Saboru na odobrenje predlog da se započne radnja predjelnog puta Rose-Gjurašević-Lješevi- u Boki Kotorskoj, koji je bio odobren pokrajinskim zakonom 16 aprila 1874.

VII. Pozivlje se Zemaljski odbor da se svojski zauzme kod Visoke Vlade da već bude udjelotvoreno obećanje vrhovne odluke 5 oktobra 1865 odnosno dozvole jedne državne lutrije na korist gragje bolnice u Boki.

Predsjednik. G. zast. Vukotić predao mi je pismeno sedam predloga. Buduć ih nije nitko podpisao, pitam, hoće li ih tko poduprieti. Gospodo, koja podupiru ove predloge, neka izvole ustati. (*Ustaje dovoljan broj*). Predlozi su dovoljno poduprieti i ja ću ih uvažiti. Rieč ima g. zast. Mrkušić.

Mrkušić. Vis. Sabore! Glasovati ću za proračun, kako je predložen po vis. odboru, nu dužnost moga položaja kano zastupnika i poštenog rodoljuba sili me, da nekoliko rieči progovorim. Govoriti ću u kratko i gladko, ožeto

sbijeno, bez ikakvog nakita i iznieti potrebe
oga izbornog kotara i tražiti im u granicam
ogućnosti melema i lieka.

Da se je dosada osobito u zadnjim godi-
ima od strane vlade dosta i koješta učinilo,
eba priznati, a osobito uslijed govora neke go-
ode zastupnika ovog vis. sabora, Da se je
oglo i nešto više učiniti i to se neda poreći.
aš je narod dobroćudan, s malim se zadovo-
iva, te ga i mrvice utješavaju. Na žalost i
i mrvica u pojedinim mjestima narod naš o-
kuje.

Zaredati ću svojim rodnim mjestom, pito-
om Podgorom i početi ću te mrvice nizati.
odgora broji preko 2000 duša, selo dobro-
ojno, dobru trgovinu tjera i ima ve'ik broj,
o i malih brodica, a nekoliko i povećih. Od
še godina to selo obraća se na dotične čim-
enike, da bi mu načinilo se jednu malu luku.
na nešto t. z. male luke, ali ljeti ne mogu
ti proste male gajete tu stati, jer je pusta o-
eka i velika je potreba, da se ta luka malo
oduži i izdube. Dosta je izvida učinjeno i
ećano je baš u zadnje dane govoreć u Splje-
sa dotičnimi činbenici, ali posao još zapi-
e. Narod trpi i čeka, ali počimlje gubiti nadu,
oga je prieka potreba, da se u tom pogledu
ešto učini.

Za Podgorom dolaze sela Draženice, Igra-
e i Živogošće, sela velika, napućena i imadu
dišnu čeljad. Ona od više godina traže i to
od. 1894 otac fra Angjeo Frankić i drugovi
oratili se na c. kr. ravnateljstvo pošta i brzo-
va, da bi im dozvolili seosku poštu, te bi je-
anput ili dvaput iz Makaske dohodila do ovih
ih sela. Važnost tih sela je veća, nego ona
ećurja ili Plama na otoku Hvaru, koja ipak
nadu poštu i brzojav. Ova čeljad su radina i
na ih dosta u Americi i novaca dolazi dosta.
rijatelj i rodoljub Sustanović javlja mi, da je
adnjom poštom ovih dana došlo do 6000 for.
li kakve su tu sveze. Lloyd iz Makarske nosi
oštu i ide u Metković; četvrtkom vraća se i
stavlja ju na Gracu i tu Rismondovim paro-
rodom ili drugim prima se dotična pošta. U
om je velika šteta, što nema po kraju pošte, te
dan seljak ima velik trošak i štetu dok primi
poštu a kadkad mu šteta iznosi i 25 fior. Za
nas bilo bi to možda ništa, ali za jadnog se-
ljaka velika je to rana.

God. 1895 gosp. Antičić i drugovi predali
su istu molbu, da bi se jedanput na sedmicu iz
Makarske uvela pošta po kraju.

Obećalo se je, ali na žalost nema ništa. Lani
je c. k. ravnateljstvo pošta i brzojava samo po-
nudilo, da će zavesti brzojavnu i poštovnu po-
staju i glavari selâ ponudise mjesto mukte, ali
do dana današnjeg nema ništa.

Ima, gospodo, deset godina, da je odluče-
no, da se na Strimenu u Neretvanskom odlom-
ku Desana zavede jedna pučka škola. U ovom
vieku, vieku pučke prosvjete, gdje svatko teži,
da otvori oči i progleda, eto kako ćuste 10
godina u onom odlomku djeca skitaju se po selu
bez da mogu naučiti podpisati svoje ime. Tako-
d,er u Bobalju ima tri godine, da je obećano,
da će dobiti školu, ali tri godine su prošle i
nema škole. Izpričavaju se, da nema prikladne
kuće. Seljani nudjaju kuću, ali i ako nije naj-
veća, to odgovara prilikam: duga je 14 ½ me-
rara a 6 metara je široka, ima 9 prozora, visi-
na je malena od 2 metra 50 cm. Nije veliki
broj djece, ter prema okolnostim mjesta mogla
bi ova kuća doskočiti priekim potrebam mjesta.

Godine 1875. naš premilostivi car i kralj
posjetivši našu Dalmaciju obećao je, da će se
gradnja crkve na Prologu u Dusini započeti i
doista skoro je gotova, ali željiti je, da ne o-
stane krnjasta. Ova je na položaju visokom i
izložena je vjetru, prozori otvoreni su i pogi-
belj je od vjetra i zlikovaca. Zato treba re-
šetke, da se oni, koji su niži, zaprieče od zli-
kovaca, a oni, koji su viši, od vjetrova. Vrata,
koja su dosta široka i izložena udarcim vjetra,
trebaju unutarnju spravu t. z. busolu, inače bi
crkva krnjasta ostala, što bi bilo žaliti. Na sa-
mu Veliku Gospu može se računati, da tu do-
dje do 8000 i 10000 duša. Župnik tog sela
zaslužni don Joso Luetić već od 25 godina
radi neumorno, da izravna ovo mjesto, koje po
svom položaju nije ravno i zasadi vrtom. On
ima, u istinu treba kazati, priličan stan, ali ima
već toliko godina, da on pita i lani ja sam

podnio kratku interpelaciju na vis. vladu, da bi mu se načinila kuhinja i konjušnica. Župa je prostrana i župniku je prieka potreba, da drži konja. On si je kupio jednog, ali je lipsao, jer nije imao gdje stajati. Takodjer i kuhinja nespretna je, gdje ne može čeljade da stoji, ma bilo i nizka stasa. Na Prologu potrebno je, da se položaj izravna i oko toga radi ovaj zaslužni župnik.

Vis. ministarstvo poklonilo je u tu svrhu 100 for., ali još nije sve dovršeno i treba tu još podporom doskočiti. Vrgorskoj krajini od velike je nužde put u Vitine, Hercegovine. Mjernik Desković učinio je kucati i obećalo se, ali na žalost puta još nema.

Pučanstvo u Vrgorcu uviek je uzrujano zbog stanova sudaca; dodje jedan sudac i ode, jer nema stana za prebivati. S toga je od preke nužde, da se sagradi stan za suca. Upitana občina, mukte je poklonila zemljište, gdje da se stan gradi. Eto odklonjena je jedna zaprieka i vis. vlada može s malim troškom doskočiti onom pučanstvu.

Crkva u Vrgorcu. Što da rečem o njoj? Častni drug Perić i lani i ovdje i na drugom mjestu dosta je ocrtao stanje ove crkve. Svako kršteno srce ježi se, kad stupi u tu, a da se ne zove crkva, morala, bi se zvati špilja. Tu je dosta osnova i izvida učinjeno, ali nekako se oteže i nema početka toj gradji, te narod na žalost počima gubiti svoju vjeru, kad vidi, da nema mjesta, gdje da se Bogu moli, dočim u manjimi župama već je vis. vlada to sagradila.

Takodjer, kako napomenuh, molim, da se u vrgorskoj krajini zavede seoska pošta, jer je od veće još potrebe, nego u Primorju. Mi Primorci imamo i parobroda, ali u vrgorskoj krajini, gdje nema nego kopnena cesta i kad zimi zamete snieg, to je velika neprilika i saobraćaj treba da čeka po 3 do 4 dana, kad stignu novine i listovi.

Neću dalje dodijavati vis. saboru. Ovo su smjerne i najprieče potrebe pučanstva moga izbornog kotara, koje upire oči svoje u vladu i otvara svoje rane, koje trebaju brze njege i melema; a vis. vlada preko mene od cielog pučanstva mog kotara može biti uvjerena blagodarnosti, ljubavi i privrženosti i gojim nadu, da će ovo malo rieči imati bolju sreću nego duge i kićene interpelacije i izrazujuć ovu nadu ja dorekoh.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik Biankini.

Biankini. Visoki sabore!

Častna gospodo zastupnici!

Po parlamentarnom običaju, morao bih se najprije osvrnuti na neke izreke častnog zastupnika Vukotića glede hrvata bokeških, koje je on vrlo jednostavno brisao sa lica zemlje. Po njemu u Boki Hrvata nema. Ja bih ponovio stvari jur dobro poznate visokomu saboru, kad bi htio uvjeriti častnog Vukotića, da se on jako vara, i da je vrlo nepravedan i zaslieplјen, kad hoće da zataji hrvatstvo u Boki.

Neumitna poviest, ta velika učiteljica života, kaže častnom Vukotiću, da od vjekova hrvatstvo obstoji u Boki, i da Crvena Hrvatska u svjetskoj poviesti nije samo geografski pojam, nego i državni pojam.

Častni Vukotić mogao bi takodjer znati barem kao bivši pučki učitelj u Boki, da svi stari hrvatski pisci, pa i razni hrvatski pisci rodom Bokelji, nezovu inače jezik Bokelja, nego hrvatskim. Mogao bi još znati, da i najveći, najpopularniji epski pisac na jugu slovinskom, naš Kačić, slavi Boku kao „diku od Hrvata“.

Tu diku mi ćemo nastojati da i nadalje hrvatstvu sačuvamo, a neće nas od toga ni za čas odvratiti vrlo netemeljite i šovinističke tvrdnje častnog Vukotića.

Na drugu njegovu tvrdnju, da tobože činovnici i vlada stvaraju starčevićanstvo i hrvatstvo u Boki, cienim, da je suvišno i za čas se osvrnuti, pošto je uprav smiešna, a da ni sam častni Vukotić nije o njoj uvjeren.

A sada prolazim na proračun, ili, da bolje kažem, prihvaćam prigodu razprave proračuna,

a, po običaju, najmanje govoreć o proračunu, učem koju o raznim nevoljama, koje tište naš dni narod.

I tako, gospodo zastupnici, pred ukočenim rojevima ovog proračuna mi nemožemo ništa u-initi: niti ih povisiti, nit umanjiti, nit najmaju prištednju preporučiti. Slavni proračunski odor jur je pokušao, da barem kod nekih staaka učini kakvu prištednju, ali nam sam izpoieda, da mu to neide, da je to vrlo težko.

Sudbina je naša, gospodo zastupnici, da uz ve naše ekonomičke nevolje, troškovi naši svai dan rastu, dočim mi nemamo već sredstava, a ih namirujemo. Kulturne i družtvene potrebe aroda rastu i morat će još rasti. ali izvori ovčani, iz kojih bi njim se moglo doskočiti esušeni su. ili su u vladinim rukam, i nami e još nedaju. To je nevolja, gospodo zastupici, ne samo našeg proračuna, već više ili maje svih proračuna u raznim kraljevinama i zeljama ove monarkije. Država, neće li da joj okrajine bankrotiraju, mora već doći do toga, a ustupi neke porezne skupine pojedinim zeljama i občinama, eda budu mogle pokrivati voje već nesnošljive troškove. To je pitanje r živo, i o njem se nedavno razpravljalo i u arevinskomu vieću.

Današnji ministar financija N. P. gospodin r. Bilinski, već je izjavio pri pretresanju zaona o poreznoj preinaci, da se on nada, moć stupiti kraljevinama i zemljama neke vrsti oreza, eda se budu mogle izbaviti iz novčane evolje, koja ih sa svih strana tišti. Čekajmo, akle, u nadi, da će se i to obećanje izpuiti!

Ali uz to, gospodo zastupnici, dok nam isoka vlada pripušta materijalnih sredstava, kojiia da doskočimo našim potrebama — koje nii pak izključivo samo naše domaće, pokrajinke, već su velikim dielom i državne, ili svaako idju na korist države — mogli bismo se arem nadati, da će nam pripustiti ono, što joj ovaca nezapada, da će nam dati pravice, slobode, mira i drugih uvjeta za narodni obstanak napredak.

Ali pravice, božje pravice, za nas Hrvate još nema kod visoke vlade. Dosta je spomenuti, gospodo zastupnici, samo onu veliku nepravdu, kao što je tudji jezik u javnim c. k. uredima; dosta je spomenuti onu drugu nepravcu, po kojoj se uz tudji službeni talijanski jezik, uvlači sada u c. k. urede i njemački jezik. Mi se tako u Dalmaciji nalazimo pod pritiskom dvajuh tudjinskih jezika; mi se faktično nalazimo u mo alnom robstvu tudjinštine!

I to robstvo tjera se do skrajnosti, jer nit malih polakšica u pogledu jezika visoka vlada neće da nam dozvoli, a to joj ipak nebi zapalo novaca. Ja sam se i ovih dana uprav sablaznio, kad sam u službenom listu naše visoke vlade — u „Objavitelju Dalmatinskomu“ dne 10 ovog mjeseca, broj 12 — čitao dva vladina natječaja i to izključivo na talijanskom jeziku, kano da je ovo zemlja talijanska, a ne hrvatska! Jeli, za milog Boga, toliko težko odkloniti tu nepravdu, i barem u pogledu jezika zadovoljiti nas? To nebi ni novčića zapalo visoku vladu. Za to se neće miljuna — dovoljan je potez pera. Ali za nas Hrvate nema ni tog poteza pera, jer ovo je već 35 godina da molimo visoku vladu, da usliša barem taj naš pravedni i temeljiti zahtjev, i da dade svim svojim ured ma u ovoj našoj zemlji oblik hrvatski, koji se jedini pristoji karakteru zemlje i naroda, ali i to nam se nieče!

Ni u pogledu naših ustavnih slobodština, gospodo zastupnici, visoka vlada nedieli nam pravedno, a ipak ni za te blažene ustavne slobodštine nebi trebalo da novaca troši. Mjesto pustiti, da se u granicama zakona naš narodni život bujno razvija, visoka vlada, rek bi, da nema prečega posla, nego da mu stavlja svakovrstnih zaprieka. Mjesto oživljujućeg lahora ustavne slobode, mi ćutimo da nas Hrvate odasvud bije led Bachove patente, da nas bije još danas na izmaku 19 vieka, kad joj je već odavno moralo proći vrieme.

U jednu rieč — neću da ovdje nitkoga imenujem niti na koga osobno napadam, jer to nije moj običaj — ja uvidjam u svoj upravi Dalmacije neki policajski duh, koji nikako ne-

odgovara vremenu, a u velike ograničuje, dapače, na ništa svadja, našu ustavnu slobodu.

Častni vladin povjerenik sada mi je glavom poklimao, kao da ovo što sam kazao nije točno i istinito. Ja sam o toj mojoj tvrdnji toliko dokaza u ovoj visokoj kući drugi put, i opetovano, naveo, da baš nebi ni trebovalo novih, te bi mogao i sebi i gospodi zastupnicim prištediti dosadu novih dokazivanja. Ali ipak, da mi se nereče, da što kažem, nedokazujem, navest ću na potvrdu samo nekoliko čina.

I najprije, gospodo zastupnici, u tom pogledu spominjem skandaloznu poviest hrvatskog barjaka čitaonice u Arbanasim. Taj barjak, premda bi se imao vijati u svečanim danima, po stalnim propisima družtvenih, ni danas, poslije blizu godine dana, nesmie se vijati jjer to neće šaka renegata, koja svoju volju nameće političkoj vlasti.

Dosta je, gospodo zastupnici, da spomenem na dokaz mojih tvrdnja skandalozne izbore zadarske i makarske, koji se u najnovije vrieme obaviše. Kakav je to ustav, gospodo zastupnici, ako vladini komesari mogu činiti, ili dopuštati da se čini u izbornoj dvorani sve, što se hoće proti zakonu i proti pravici, da se primaju glasovi mrtvih, da se živi i pravi glasovi odbijaju, da se u dvorani nedozvoli oporbi nikakve kontrole, da glasuju neupisani, da upisani tri i četiri puta glasuju? To sve, gospodo zastupnici, vidili smo da se dogadja ovdje u Zadru, pred očima visoke vlade, a takvim škandalim bio sam ja sam očevidnim svjedokom u Makarskoj. Naši ljudi, koji su htjeli voditi kontrolu u izborima zadarskim, bili su jednostavno iztjerani iz izborne dvorane. A u Makarskoj ja sam bio svjedokom najprepredenijem birokratičkom nasilju. Ne želim nijednomu od Vas, da vidi sablažnjive izborne prizore, koje sam ja u Makarskoj vidio, i koji su mi dušu ogorčali; — neželim da vidi onoliko cinizma i nepravde u odbacivanju najtvrdjih hrvatskih glasova sa strane vladinih ljudi. Velim vladinih ljudi, jer je izborim makarskim predsjedao vladin komesar na občini gospodin c. k. tajnik poglavarstveni Poletti, u prisustvu kotarskog poglavara gospodina Blessicha i kotarskog povjerenika gospodina Brillia.

Vjera i Bog, gospodo zastupnici, da ja nisam Hrvat, da neželim dobra monarkiji, ja bih mučao i pustio da vlada nastavi svoje demolitorno djelo, jer sam uvjeren, da tim samo sebi najviše škodi, da podkopava svoje temelje, svoj ugled i auktoritet zakona. Ali jer sam Hrvat i čovjek reda i zakona, jer ljubim moj hrvatski narod, jer želim da ustavnim i zakonitim putem dodje do svoje slobode, ja moram ovdje te sablazni najoštrije žigosati. I ja ću u svakoj prigodi nastojati, da vršim neumoljivo tu svoju dužnost. Budi slobodno svakomu svoje pravo, budi svakomu dopušteno uživanje ustavne slobode, i tim putem vlada će najbolje izpuniti svoju zadaću.

Spomenuo sam malo prije činovnike, premda se nerado o činovnicima bavim. Ali očito kažem, da je javna sablazan, kad poslie onakovih izbornih nasilja kakvih smo u ovo zadnje vrieme doživili u Makarskoj, vlada još ostavlja na njihovim mjestim one političke činovnike. Zar to idje u prilog zakonu i ugledu same vlade?

Častna gospodo zastupnici! Ja sam više puta razmatrao naše političke odnošaje, i mogu vam kazati, da sam opetovanim i dubokim razmatranjem mnoge stvari dokučio i razumio, koje u početku nisam nikako mogao shvatiti; ali jednu stvar nisam nikada razumio i danas još nemogu da razumim: zašto visoka vlada ovako maćuhski postupa prama nama Hrvatima u Dalmaciji? Koji je onaj nesretni genij, koji ju na to svjetuje?

Nigdje u monarkiji, gospodo zastupnici, ne bi se moglo bolje i mirnije vladati, nego li u Dalmaciji. Narod, to vam je janje krotko, zlatni narod, dobar narod, spravan da sliedi svaki dobar naputak. Zakonodavna naša večina, naš sabor, naše občine, u jednu rieč, svi ustavni faktori u zemlji uvjek su spravni, da idju na ruku vladi pri upriličenju dobre i narodu koristne uprave. Ali ipak, gospodo zastupnici, sve je u nas napeto, nezadovoljno, razočarano, ogorčeno, jer valjda iz harnosti prema ogromnoj hrvatskoj večini u ovoj zemiji i njezinim ustavnim pred-

tavnicim sve joj se nešto prkosi, te se proti joj izigravaju svi mogući politički čimbenici, ako da napokon velika narodna većina, hoćete i nećete li, usljed čudnog vladinog postupanja mora da često ustupa pred mikroskopičnom tujinskom manjinom. I ta manjina triumfira, i hoće da zapovjeda većini, i da uznemiruje zemlju, jer visoka vlada radi nje podržava u javnoj upravi odnošaje nepravedne, nenaravne, akvi su se jedva mogli trpjeti pod mletačkom epublikom. (*Odobravanje*).

Dà, mi smo hrvatska većina u ovoj zemlji, li naši ljudi tjeraju se iz obćinske dvorane pri bćinskim i političkim izborima. Mi Hrvati u ogromnoj smo većini i u ovoj istoj obćini zadarskoj, ali moramo gledati, gdje se naši birači nezakonito majoriziraju, te moramo doživiti oniženje, da nemamo ni jednog Hrvata u obćinskom zastupstvu glavnog grada Dalmacije.

Dà, mi smo većina u ovoj hrvatskoj zemlji; li premda bi se statutarno morala vijati hrvatska astava na arbanaškoj čitaonici, visoka vlada s bzira tobože javnog reda i mira, a u istinu da ogodi šaki tudjinaca, nedopušta, da se ona ije. Ali u isto doba, ta ista vlada dopušta, da e u Arbanasim osnuje jedno talijanaško družvo, beršaljersko družtvo, koje nije drugo, nego čedo „Lege Nazionale". I podaje članovim toga ružtva u ruke puške i sablje, da do prigode, aljda, budu mogli pucati na nas Hrvate, i sjei nas!

Dà, mi smo hrvatska većina u ovoj zemlji, li u Makarskoj, hrvatskim biračima, poslie pojede u trećem tielu, zabranjuje se vijati hrvatska zastava. Vidjenijim koji su tu bili i željeli rogovoriti biračima, zahvaliti im na vitežkom onašanju i obodriti ih u borbi, to se od političke vlasti zabranjuje.

Ni junačku hrvatsku pjesmu nesmiju hrvatski birači u Makarskoj pjevati. Ali ovdje u Zadru talijanaška manjina može slobodno vijati voje svilene barjake i pjevati pjesme i *del sì del nò* i krvavo vriedjati naše hrvatsko čutvo. Dapače grozna ironija sudbine! može i ospodin načelnik zadarski zahvaliti talijanskim biračima, na hrvatskom jeziku, sa penžera svoje palače kao što je u svoje doba mletački dužd sa svoje palače u Mletcima, zahvaljivao zapovjednicim galija na pobjedam izvojevanim mišicam zarobljenih Ščavona. Još više! Manjina talijanaška može priredjivati i bakljade poslie izbora, i uzprkos hrvatstvu ciele zemlje klicati: Živio talijanski Zadar! (*Odobravanje*).

Ovo sve spominjem, gospodo zastupnici, da uvidi visoka vlada, koliko je ona pravedna i nepristrana prema nama Hrvatima, a ne za to da ju ukorim, što daje slobodu talijanašima, da ističu svoja plemenita čustva prama nami. Ja ju zato neću nikada koriti ni za to, jer je dobro da se upoznajemo jer prava sloboda nesmie bit sebična i jednostrana. Ja bih dapače želio, da čuvstvo slobode bude u nas razvito kao što je u Americi ili u Engležkoj, gdje razne stranke jedna uz drugu mirno i dostojanstveno slave izborne pobjede, i žale izborne poraze, a da jedna drugoj za to nezamjera. Ali dok to bude, gospodo zastupnici, neka je u nas sloboda za svakoga jednaka. Hrvatska većina ove zemlje, ima pravo da joj vlada dopusti barem onoliko koliko ju dopušta, neznatnoj talijanskoj manjini. (*Odobravanje*).

Ovakove i slične nepravice, gospodo zastupnici, nedogadjaju se Hrvatima samo ovdje u Zadru; već više ili manje po svoj Dalmaciji, i ne samo u malim, nego i u velikim pitanjima, u važnim pitanjima političkim, školskim, administrativnim itd. To sve, visoka vlado, ogorčava dušu naroda, naroda koji puno trpi, i može trpiti, ali i mnogo pamti, i nikad nezaboravlja.

Častna gospodo zastupnici! Kad uza sve navedene nepravice padne još na prsi naroda težka pećina Bachove patente sa svom težinom policajskog sustava, tad se nije čuditi, ako naš narod počimlje gubiti vjeru u pravednost vlade i u korist ustavnih institucija. Ja cienim, da već u svoj Dalmaciji nema ciglog neodvisnog čovjeka, ma kojoj stranci pripadao, da odlučno neodsudjuje ovaj policajski sustav, pod kojim se danas nalazimo. Mi možemo bez sumnje reći, da politička uprava u Dalmaciji nije danas nego žandarmarija. Cienim, da ni u doba absolutizma žandarmarija nije bila tako svemoguć i važan

faktor na vladi, kao što je danas u Dalmaciji. Sve se podvrgava policajskom nadzoru žandarmarije: pojedince, obćine, škole, župnike izbore itd. A u koliko čujem, gospodo zastupnici, — nemojte se čuditi, jer ste se vi više puta uvjerili, da su moje obaviesti, vrlo temeljite — kadgod, u stanovitim prigodam, žandari nadziru i same kotarske poglavare! (*Začudjenje*). Ne samo to, nego — *incredibile dictu* — žandari u Dalmaciji nadziru danas i same neodvisne sudce! To mi je javljeno neki dan, ali ja sâm nisam mogao vjerovati, dok nisam dobio u ruke dokaze. (*Čujte!*)

Molim gospodina predsjednika, da mi dopusti čitati nekoliko brazda za veću točnost (*čita*):

„Neki Buškain i neki Sičić, seljaci iz Omiških Poljica, vodili su pravdu pri c. k. kotarskom sudu u Omišu sbog vlastništva jedne nekretnine. Radi stanovitih formalnosti, bilo je tekom iste i žaoba i utoka, dok tu skoro nepukla konačna osuda u prilog Sičića, a Buškain bio je osudjen na izplatu parničkih troškova. Buškain je poznati kavgadžija i nenajboljeg glasa! — Na opetovane pozive i naloge ovaj se oglušio podmiriti parničke troškove, pa je c. k. sud, uslied molbe Sičića, naredio utjerbu istih ovršnim putem. Nalog bio je izdat na c. k. podvornika Ribarovića, koji je Buškainu porobio vola. Sutradan eto Buškaina pred c. k. sudbenog pristava Graovca-Brunellia i zatražio od ovoga, da mu povrati vola, jer da isti nije njegov nego glavara iz Gata. Valja reći, da činovnik nije mogao uvažiti ustmenu i nepodkriepljenu njegovu tvrdnju, te ga je uputio na redovito postupanje. Nu Buškainu negodilo otezanje, pa se zagrozio, da će pravicu tražiti drugdje! Ni pet ni šest našao majstora, koji mu je isti dan skalupio tužbu proti c. k. sudu u Omišu, ili bolje proti c. k. pristavu Graovcu-Brunelliu, od koga da se on „nemože više nadati ma ni malo pravice“, te molio za providjenja. I istu tužbu upravio je ne drugomu, nego baš c. k. namjestništvu dalmatinskom!“

Častna gospodo zastupnici! Dužnost i obziri prema sudbenom staležu imali su naložiti gospodi na c. k. namjestništvu, da ovakovu tužbu odstupe kompetentnom c. k. prizivnom sudištu. Ali badava! Presidium dalmatinske vlade, neki dan — Bog zna s kojih razloga i po kojem kriteriju — poslao je istu tužbu putem podredjenih vlasti — znate komu? — C. K. žandarmariji u Omišu, da ova stvar izpita i izviesti! I c. k. žandarska patrola učinila je već naredjene joj izvide.

Tako doživjesmo, da se u Dalmaciji, osim dušobrižnika, učitelja, obćina itd. stavljaju pod kontrolu c. k. žandarmarije i neodvisni sudci! Što li nećemo još doživiti u ovoj krasnoj ustavnoj eri žandarskog nadzora i Bachove patente?

Glede žandarske kontrole nad obćinam, netreba, gospodo zastupnici, da dokaza iznosim, jer sam ih više puta na hrpe iznio; ali ako hoćete, navesti ću još jedan i to najnoviji. Tu nedavno neko poglavarstvo upozorilo je obćine, da neka družtva, valjda dramatična, idju od obćine do obćine bez dozvole političke vlasti, i naredilo je obćinama, da im nemaju dat predstavljati, nebudu li imali dopusta ne samo od pokrajinske vlasti, nego i od dotičnog poglavarstva. Da obćine budu obsluživale tu naredbu za to će se brinuti c. k. žandarmarija, kojoj je u ista doba poslana u prepisu naredba upućena obćinam, sa sliedećom naledjicom (*čita*): „Na znanje s nalogom, da strogo žandari nadžiru, e da ova odredba bude sa strane obćina točno obslužena, i za odazvati se bolje ovom nalogu c. k. žandarska postaja, netom prispije kakovo družtvo ili pojedinci glumci, orguljaši itd., u tom okružju, uvjerit će se, jesu li ti obskrbljeni dozvolom namjestništva i poglavarstva“.

Moje je uvjerenje, gospodo zastupnici, da je ovo postupanje političke vlasti nezakonito, i da vriedja samostalnost naših obćina. Jer žandari nemaju nadzirati obćine, već zemaljski odbor, koji je za to jedino kompetentan. (*Pristajanje*). Ako politička vlast uvidi, da stanovite obćine nevrše svoje dužnosti, njoj je obratiti se zemaljskomu odboru, a ne staviti ih pod nadzor žandara. To je nedostojno vriedjanje obćinske autonomije! (*Dobro!*)

Gospodo zastupnici! Ovaj policajski sustav, eć je tako zahvatio sve vladine žile, da podje još i malo dalje — a poći će nenadjemo li u uztuka — nijedan od nas neće moć uputiti e ni na ručak bez pratnje jednog žondara. Veselost).

Prigodom odkrića Tomaseova spomenika, avni presidium vlade dalmatinske, poslao je eservatni spis na poglavarstva, da ga odmah vieste, koja će družtva, i privatne osobe poći Šibenik za svečanost. Družtva, hajde! Ali rivatne osobe?! — *C' est trop!* (*Veselost*).

Ali čujte, gospodo zastupnici, još ovu kao rhunac policajske prepredenosti. Vrlo je inteesantna i zato sam ju zabilježio i u moj posebni aboš. (*Veselost*).

Na 9 prosinca prošle godine, nisu dakle ego dva mjeseca, došao je u Iž Veliki svećeik, koji je odavna bio odsutan iz svog rodnog jesta. Rodbina, prijatelji, glavar seoski i sve idjenije osobe, htjele su da pozdrave svog umješćanina, i u tu svrhu sakupiše se u crkovnu uću. Kad eto ti tu žandara, koji zove glavara zahtjeva od njega, da mu kaže: „šta je taj abor?“ Ovo su žandareve rieči. Glavar mu dgovori: Došao je naš domorodac velečastni Banić, i tu eto mu svojte i znanaca, da se njim prorazgovorimo i pozdravimo, jer sutra ano odmah odlazi. Žandar je ipak došao u kuću, dje je bio taj sasvim privatni može se reći bi eljski sastanak, zasio je tu, i premda ga noliše da idje, i da ih pusti na miru, nije htio, eć podje istom onda, kad već nikoga nije bilo crkovnoj kući.

Častna gospodo zastupnici! Ja mislim da vakovih povrieda domaćeg praga i osobne slobode, težko se gdje kod ostalih naroda može dogoditi. A mene to, da vam pravo kažem, boli; er nedokazuje da naš narod ima još podpuno viest svojih ustavnih prava, ili da ju barem eima u onoj mjeri, kakvoj bih ja želio da u ima.

Ali za danas neću dalje. Cienim, gospodo astupnici, da sam sasvim objektivno dokazao noju tezu, da mi, premda velika hrvatska većina u ovoj zemlji, ipak neuživamo ni deseti dio ustavnih prava, dočim ih podpuno uživa, neznatna tudjinska manjina; da za nas Hrvate nema prave ustavne slobode, i da je u nas sustav vladanja skroz policajski.

A svima je, gospodo zastupnici, taj sustav već težak i nesnošljiv: i narodnjacima i pravašima, i svakomu čovjeku, koji ćuti svoje dostojanstvo i iskru slobode. Ali pod takovim sustavom najteže je narodu, koji nema sredstva, da se tuži, koji toliko puta nezna, gdje i kako da se tuži, te najviše trpi i u svom srdcu sve više se ogorčava i zdvaja.

Quid faciendum?

Ja neću, gospodo zastupnici, kao što je malo prije častni Vukotić, zaprietiti visokoj vladi i reći joj od prilike: ako neučinis, što ja hoću, položiti ću mandat. Cienim, ni da nitko drugi od hrvatske većine neće to učiniti. To bi bila loša imitacija vrlo ružne komedije odigrane ovih dana sa talijanaške strane. (*Vukotić:* Nisam to rekao). Izvolite pročitati stenogram.

Mi hoćemo, da ostanemo ovdje, i da branimo naša prava po ustavnim zakonima i po našoj dužnosti. Pitanje je samo izmedju nama, kako ćemo najbolje i najuspješnije obraniti naša prava, i tu se mogu naša mnienja razilaziti. Ja poštujem svačije mnienje, ali poštujte i vi moje, gospodo zastupnici, ako vam kažem, koje bi, po mome uvjerenju, danas bilo najbolje sredstvo na obranu naših prava.

Ja nisam Columbus, ali mi pada ovdje na pamet Columbusova priča, te kažem, da se i najteža pitanja dadu najnaravnijim putem riešiti. Najnaravniji, jest i najsjegurniji put, kojim se možemo izbaviti iz ovog pravog sužanjstva babilonskog. Dà, ovako mi smo duševno zarobljeni, te moramo plakati i naricati, kad spominjemo našu prošlu slobodu, našu veličinu, naš Sion, milu našu državu Hrvatsku jednom moćnu, poštovanu u svietu; — kad spominjemo kraljeve naše krvi, odlikovane i tražene od svih najvećih i najmoćnih ondašnjih vladara u Europi. Nama svima mora da srdce puca, kad prispodobjamo

ondašnji naš narodni i državni život sa današnjim tminam robstva i potištenosti. *Illuc sedimus et flevimus cum recordaremur Sion!*

Ne, nisu ovo pretjeranosti, jer pri ovom kukavnom sadašnjem stanje očito je da smo mi Hrvati svačiji robovi. Danas i najgori domaći izrod, ili prekomorski došljak, koji se tovi na ovoj hrvatskoj zemlji, smiede grditi i nas, i naš jezik i naše svetinje, a mi nemožemo ni braniti se. Zakoni su tu, ali za nas faktično oni nevriede. A ako hoćemo da se sami obranimo, onim prirodnim načinom, koji i Bog sam dopušta u sličnim prigodam svakomu poštenomu čovjeku, onda podpadamo pod Bachovu patentu.

Nema za nas spasa nego u hrvatskom Sionu! Kroz nepravice ljudi i vremena, mi Hrvati sačuvasmo barem zadnje sidro spasa: naše državno pravo, koje divno stoji u skladu s našim narodnim pravom. To pravo naše državno zajamčeno nam je svečanom rieči našega kralja.

Njegovo Veličanstvo naš hrvatski kralj i austrijski cesar Franjo Josip I., na 2 prosinca 1898, slavi pedesetgodišnjicu svog vladanja. To je riedki historijski dogadjaj, koji napunja veseljem sve njegove narode. Hrvatski narod, nikada zadnji u privrženošti i viernosti prema svomu vladaru, pouzdano upire oči u taj povjestnički dogadjaj.

Obzirom na taj dogadjaj, i na promienjeni politički položaj u monarkiji, kao što i na vrlo opasno stanje na Iztoku, cienim, gospodo zastupnici, da bismo morali prihvatiti ovu sgodnu prigodu, da pred lice kralja, očito i bistro prikažemo sve naše nevolje i nade, osobitom adresom.

Ja nemislim učiniti nikakav formalni predlog, ali pošto smo pokušali sve moguće ustavne načine, da se oslobodimo od naših nevolja a sve je bilo uzaludno, cienim da bi adresa bila sada najuspješnije sredstvo, kojim bismo mogli akcentuirati naše nevolje i tražiti njim lieka u boljoj budućnosti, prama našemu narodnomu i državnomu pravu.

Pri obrazloženju svoga predloga o uvedenju hrvatskog jezika u naše urede, častni D.r Cingria vrlo je sretno opazio, da se sada u Českoj radi o uvedenju češkog jezika u urede, i da to mora i nami pomoći. S tim sam i ja podpuno sporazuman. Ali u Českoj sada se radi takodjer o jednom drugom daleko važnijem pitanju — o državo — pravnoj adresi na Njegovo Veličanstvo. Umni D.r Herold jur je ovih dana u češkom saboru dokazao potrebu državopravne adrese, na kralja prigodom pedesetgodišnjice njegovog vladanja. Češko konservativno plemstvo pristalo je na predlog D.ra Herolda, a to je simptomatično.

Netreba, da vam kažem, gospodo zastupnici, kako češka misao i hrvatska misao imadu mnogo dodirnih točaka. Vi koji pomnjom pratite svaki pokret u životu slavenske braće u ovoj monarkiji, bit ćete našli da naš narodni pokret po hrvatskim zemljama ima mnogo sličnosti s onim u zemljama češke krune. Povjest ustroja i razvitka same habsburgske monarkije nam kaže, da su češke i hrvatske zemlje bile stožerim, na kojim se je ona osnovala i održala. Mi Hrvati i Česi imademo s toga i osobito pravo da progovorimo našu rieč pri historičkom periodu, u koji dolazi jedan od najsjajnijih vladara kuće habsburgske. Ja cienim, da bismo ugodili i srdcu našeg premilostivog vladara kad bi mu otvorito kazali naše nade i naše nevolje, te zamolili njegovu moćnu podporu.

I unutrnje političke okolnosti monarkije to danas zahtjevaju, pošto svak vidi, da se je nesretni centralistički sustav, koji je nama dao toliko udaraca, preživio, tako da nitko danas već nevjeruje, da bi se mogao dugo održati. Bude li htjela naša monarkija opasati se novom snagom, i to tako čvrsto, da bude mogla odoljeti unutarnjim i vanjskim nasrtajim, ona mora da se obnovi na čvrstom temelju federalističkom na kom je postala i razvila se. Ja i s toga cienim, da bi ovo bio najsgodniji čas, da se spravimo za adresu na našeg premilostivog kralja.

U ostalom, gospodo zastupnici, ja ostavljam vašoj pronicavosti nek odluči, kako bi se adresa dala najbolje izvesti. Mogli bismo izabrati oso

i odbor, koji da dojdućeg zasjedanja sastavi crt adrese, ili taj nalog podati našem zemaljom odboru. Svakako cienim, da mi Hrvati, iestni svojih prava i svojih dužnosti, u korist šeg naroda, nesmijemo propustiti ovu prigodu, nedamo svetčanog oduška svojim zahtjevim, ojim nevoljam i nadam.

Po momu tvrdome uvjerenju, gospodo zaipnici, mi moramo to učiniti i obzirom na asni položaj, u koji sve više naš narod upada. anice hrvatske naše domovine neprestano su padnute od Talijanštine, s jedne strane, a druge strane od magjarštine. Pa se još uz to iiemština kano šarovita guja uvija u njedra vatska i hoće, da nas truje. Sve su to mosnti, koji zastupnicima hrvatskog naroda nau svetu dužnost, da progovore odlučnu i ečanu rieč.

Okupiti sve Hrvate u jedno političko tielo, bi značilo učvrstiti monarkiju u unutarnjosti olahkotiti njezin položaj prema raznim vanjskim ementima, koji valjda uvjek narade na njezinu rist; to bi značilo učvrstili njezin položaj na lkanu i dati joj tvrdi temelj, da bude mogla čuvati svoje ekonomičke interese na Iztoku, kojim je vezana. U korist dakle ne samo vatske, nego i ciele monarkije došla bi u n smislu naša svetčana adresa. Učiniti ćemo akako ono, čemu svaki sviestan Hrvat u dašnjim prigodam mora da se nada.

Kamo sreće, gospodo zastupnici, da bi i vati s one strane Velebita, poveli se za nan primjerom. Kad bi vidjeli dobro razpoloženje og visokog sabora, ja cienim da nebi izostali. i svakako mi, koji smo najizloženiji i na najgibeljnijoj točki, moramo da vršimo svoju žnost.

Ja sam uvjeren, da kad bi složan glas vatskoga naroda dopro do srdca Njegovog ličanstva našeg kralja, da bi on našu molbu lišao. Zavapimo samo svi složno i odlučno: težki kralju, ujedini Hrvate! Hrvatska te tvoja ve! Prama složnim Hrvatim, naš slavni vladar bi imao razloga neizpuniti velikim djelom nag sjedinjenja bogatu povjest njegovog vladanja. U to ime uzdam se u Boga, a vam, gospodo zastupnici, preporučujem moj predlog. (*Odobravanje*).

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik Milić.

Milić. Ja danas nisam mislio govoriti u ovoj razpravi, jer sam protivan tomu, da se u proračunskoj razpravi govori o svakojakim predmetima i željama, koje po kompetenciji ovog sabora ovamo ne spadaju, te se nikada ne obsluživa onaj propis našeg pravilnika, da se mora o stvari razpravljati. Svakako proračun nebi ni meni dao prigode, da govorim o proračunu, kao što ni trojici ili četvorici predgovornika koji su govorili, ali o proračunu nije bilo spomena. Bilo je tu svakojakih želja i predmeta, koji ne spadaju ovamo. Da g. Biankini nije danas u svom zaključnom govoru spomenuo ustavna i državo-pravna pitanja, ja se ne bih bio odazvao. Ja se na to nisam pripravio, ali ono, što mi srce i pamet pokazuje i nadahnjuje, u malo rieči ću gledati odgovoriti da predusretem njegovo — on ga sam ne zove predlogom — ali poticanje na jednu izjavu ovog sabora na adresu.

Istina bog velika je prigoda, koja se približava. Svi narodi monarkije izkazati će svoju odanost lojalnim izjavama i po svoj prilici češki sabor t. j. kraljevina Česka, Moravska i Šlezija učiniti će izjavu u pogledu državo-pravnog pitanja. Oni imadu svakako povoda tomu i čudio bih se, kad to nebi učinio češki sabor; jer njihovo državo-pravno pitanje uredjeno nije, i nije to drugo nego sami pojavi od starih vjekova, koji bi se morali dovesti u sklad sa novim ustavnim zakonom. Tu se radi o razpravi, koja se može dogoditi medju saborom českim i carevinskim viećem, kako bi se naime taj ustav, koji sada vlada mogao promjeniti i dopustiti, da ustav starodrevne Česke može mu se prilagoditi tako, da ove zemlje i krunovine dobiju svoju autonomiju. Ovo njihovo postupanje valjda će imati uspjeha, jer znamo, da nemože doći monarkija do svog podpunog razvitka i sile bez uredjenja tog pitanja.

Što se nas tiče, ja mislim, da o kakvoj adresi niti je sada, a niti je u prosincu prošle

godine bilo mjesta. Mi znamo, da je monarkija austro-ugarska uredjena po ustavnom zakonu; mi znamo, kako je podieljena vlast medju krunom i dotičnim zakonodavnim tielom; mi znamo, da obračajuć se na krunu, da priuredi ili oživotvori jedan državo-pravni položaj ili ustav, nije pravi put, koji vodi do kakve svrhe. Zakon, koji uredjuje naše državo-pravno pitanje, već je sankcioniran i kruna nema više što odlučiti, nego vlada imade samo izvršiti zakon, koji je sankcioniran i inauguralnom diplomom zaprisegnut. Adresi dakle po ustavnom običaju nebi bilo nikakvog povoda, jer zakon od g. 1868 obstoji, koji odredjuje sjedinjenje Dalmacije sa Hrvatskom i Slavonijom, dotično sa kraljevinom Ugarskom, i gdje se ustanovljuju posebna prava kraljevina združenih, kao i zajednička prava, koja spadaju pod kompetenciju zajedničkog sabora, dotično delegacija. Zakon je dakle tu i treba ga oživotvoriti.

Ja mislim, da to oživotvorenje nije nikako umjestno putem adrese, kako sam prije naveo. Koji bi nam drugi put ostao? Nema drugog, nego da zakonodavna tiela nastoje oko svoje vlade, da pot knu dogovore, za moći taj zakon oživotvoriti. Mi vidimo, da najveći faktor i najmoćniji u svoj državi — sabor ugarski o tom se nigda nije bavio. Njegova delegacija još manje. Hrvatski sabor nije se takodjer nego mimogred bavio tim pitanjem, a od nekog vremena ga je zapustio. Naš sabor se je bavio tim pitanjem, ali od nekog vremena ga je takodjer zapustio s razlogâ, što znamo u čem sastoje i zašto su bili izneseni. Dakle oni faktori, koji su na to pozvani, sad su ostali neradini i nepromiču to pitanje sjedinjenja, a imati će svoj razlog. Mi samo znamo za razloge, koji su naveli ovaj sabor, da odbije predlog, koji je učinjen predprošle godine. Ti razlozi bi i danas obstojali, da bi mi ne putem adrese nego zaključkom poduzeli kakav korak za tu svrhu. Ovi razlozi meni se čini, da su dosta jasni. Kako sada imamo jednu podložnost narodnu u ovom okviru zemalja i krunovina cislajtanskih, tako prešli bi u jednu ustavnu podložnost, koja nebi nam sigurno koristila i o kojoj se ovdje tuži g. BianKini. U tu svrhu nemamo mi razloga obratiti se na drugi faktor bilo na hrv. sabor, bilo na delegacije; jer onaj zakon, koji sam spomenuo i koji bi nam mogao dati temelja, da se oživotvori ovo pitanje, na koje nitko od nas nije zaboravio, nije više zakon, pošto ne obezbiedjuje nikakvo pravo hrv. naroda koje se dan za danom krnji. To doživismo i žalibože ovih dana u pitanju riečkon. Rieka, koja je ostavljena kao condominium, dok se ne rieši pitanje pripadnosti, vidimo da prelazi sasvim administrativnim putem u područje Ugarske. Kad ovaj zakon nebi imao druge povriede, nego ovaj zadnji dogadjaj, to već iz toga vidimo, da niti je poštovan, niti obstoji. Mi nemamo drugih temelja za tražiti sjedinjenje nego ovaj zakon, koji ne jamči nikakvo pravo Hrvatskoj i Slavoniji, a još manje bi nama jamčio, kad bi bili pridruženi pod sadašnjiu sustavom, jer ne bi mogli imati obezbiedjeno nikakvo ustavno pravo. Mi znamo, da neodvisni elementi u Hrvatskoj navadjaju povriede toga zakona i ako dakle taj zakon više nešluje se kano zakon, a na tom zakonu ima se oživotvoriti i naše ujedinjenje, ja neznam, što bi nama sada povoda dalo, da na temelju toga zakona tražimo sjedinjenje, kad nam taj zakon ne jamči nikakvo ustavno pravo, a još manje ekonomičko ili narodno. Ovaj sustav, koji obstoji, možda će se promieniti, a možda će brzo doći vrieme da će se morati promieniti. Jer kako se razvijaju stvari na iztoku, za koje bio je prisiljen isti ministar kazati, da je Austrija postala balkanska država po položaju njezinih krunovina na iztoku, to biti će prisiljeni, da taj sustav zamiene sa boljim odgovarajućim narodu hrvatskom. — Kad se taj sustav bude razbistrio i nama bude dano, da možemo naše težnje oživotvoriti, to od naše strane neće sigurno nitko zapustiti prigodu, da pospješi na zakonodavnim mjestima, da se to pitanje oživotvori.

Neke naše jednomišljenike odvraćaju od tog sjedinjenja nekakvi financijalni razlozi i često prigovaraju, kakav bi bio naš položaj, da se to sjedinjenje oživotvori, kad je naša zemlja toliko zaostala u materijalnom razvitku za drugom, da li bi bio naš napredak obezbiedjen u tom novom položaju. Dakako da ovo pitanje mnogoga zabrinjuje i odvraća od sjedinjenja, jer ni sada u ovoj poli države možemo računati na podporu države i znamo kakvo je stanje naše, koliko možemo mi doprinašati, a koliko se možemo od centralne vlade postići za unaprediti naš

tanje. Meni to nipošto ne smeta. Ja sutra mo-
ao bi mirnim srcem i s podpunim uvjerenjem
ristati na predlog, da se potakne to pitanje
jedinjenja, jer znam, da bi se mi u financijal-
om pogledu koristili. Mi valja da znamo, da
Irvatska sama plaća na godinu 20 milijuna po-
eza, a s tim mogla bi Hrvatska, da je sasvim
eodvisna, podmirivati svoje potrebe. Srbija
neodvisnim položajem uzdržaje dvor, vojsku i
iplomatsko zastupstvo u inozemstvu, a jedva
laća poreza 30 milijuna. Dakle to financijalno
itanje mene ostavlja sasvim mirnim, jer znam
to Dalmacija ukupno doprinaša na godinu po-
eza i znam, koliko Hrvatska može doprinašati
a svoje vlastite i ukupne potrebe. Mi znamo
oš i to, da s financijalnog pogleda nebi imali
ikakve bojazni, da je Ugarska u boljem polo-
žaju, nego druga pola države, glede doprinašanja
kvote za zajedničke poslove. Osim toga mi danas
vidimo, da u ekonomičkim pitanjima zavisimo
više od Ugarske, nego od Cislajtanije, jer kako
znamo i naše životno pitanje o željeznici zapelo
je sada upravo poradi nepriklonosti ugarske
vlade ili zajedničke vlade za Bosnu i Hercego-
vinu, koja se vodi u duhu ugarske vlade. Da
bismo mi bili pokrajina, koja spada kruni Ugar-
skoj, ja mislim, da te zaprieke nebi bilo, jer
osim jedne luke, moglo bi biti u interesu Ugar-
ske, da ima na jugu drugu luku. Dakle u tom
pogledu ja mislim, da oživotvorenju toga pitanja
nebi bilo ne samo poteškoća, nego bi bilo po-
lakšica i boljeg narodnog i ekonomičkog raz-
vitka.

Ali danas ja ne uvidjam sgode, da bi se to pitanje potaknulo ili da bi se to pitanje — kako je spomenuo g. Biankini — adresom iznielo. Kad se budu dogadjaji na iztoku razbistriti, možda će i drugi faktori to pitanje zametnuti. Ali dokle ustavno pitanje u Hrvatskoj ne bude tako udešeno, da nam daje jamstva za razvitak i za neodvisnost narodnu, do tada ja mislim, da ovaj sabor neće prihvatiti sgode, da se izjavi za oživotvorenje toga sjedinjenja, koje je ne samo ideal naše mladosti, nego će biti i ideal naše starosti.

Zato ja ne upuštajuć se u drugo razmatranje govora g. Biankinija samo sam se u tom ograničio, da izjavim svoje mnienje, koje mislim, da će biti i mnienje mojih sumišljenika, da na tu želju Biankinijevu ne pristajem.

Predsjednik. Pošto su još upisani govornici, koji bi na dugo govorili, namjeravam zatvoriti sjednicu. Buduća sjednica biti će sutra u 6 sati na večer, nastavkom današnjeg dnevnog reda. Današnja je sjednica zatvorena.

(*Svršetak u 1 s. 25 čas. po podne*).

XII. Sjednica dneva 18 Veljače 1897.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika jedanaeste sjednice. — Navještenje molbenica. — Upiti na Vladu i odgovori. — Nastavak razprave i glasovanje o predračunu za god. 1897 zemaljske zaklade.*

(*Sjednica nastaje u 6 sati 15 čas na večer*).

Predsjednik **D.r Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *D.r Ante Trumbić i Gjuro Vukotić.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: ces. kr. namjestništveni podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. kr. dvorski savjetnik **Dragutin-Maria Truxa.**

Predsjednik *(zvoni)*: Ima nas 24. Broj je zakonit. Otvorena je sjednica. Molim g. tajnika, da izvoli pročitati zapisnik prošaste sjednice.

Tajnik d.r Trumbić — čita zapisnik XI. sjednice.

Predsjednik. Ima li tko što opaziti o zapisniku? — Nitko. — Gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. (*Većina*). Zapisnik je odobren.

Primio sam prije sjednice nekoliko molbenica.

Neka im izvoli g. tajnik naviestiti sadržaj.

Tajnik D.r Trumbić (*čita*):

Br. 145 Družtvo Dikljanska Sloga za pripomoć u korist družtva; Br. 150, D.n Kuzma Petković bivši prevremeni učitelj gradjanske učione za mirovinu ili milostinju iz zemaljske zaklade; Br. 152, Kazimir Ljubić umirovljeni tajnik Zemaljskog Odbora za povišenje mirovine.

Predsjednik. Prelazi molbeničkom odboru. Predana su bila tri upita. Jedan je upit predao gosp. zast. d.r Ivčević. Neka ga izvoli pročitati.

D.r Ivčević (*čita*):

UPIT

na vladu Njeg. Veličanstva.

Još god. 1892 obratilo se je crkovinarstvo Kaštel Luksića preko Prep. Biskupskog Ordinarijata, Visokom C. K. Namjestništvu, s izvješćem 2 februara 1892 Br. 13 parohijalnog ureda, molbom da se popravi crkovni plafon i grede krova one Crkve, koja je medju najljepšim modernim Crkvam po selima u pokrajini — jer prijeti da će pasti cijelo šljeme sa nebom; — tako isto je zamolilo i za dogradnju krstionice iste crkve. Poslije toga poslane su dvije pospješnice: 13 januara 1893 Br. 12 i 15 januara 1893 Br. 47, ali nikakva odgovora nije se još dobilo.

Toga radi čast je podpisanima upraviti Vladi Njegova Veličanstva sliedeći upit.

1. koje su zaprjeke stale na put da se popravi crkva Kaštel Lukšića i dogradi krstionica iste Crkve?

2. Misli li Vlada poprimiti shodne mjere da se te radnje čim prije izvrše?

Zadar 18 Veljače 1897.

Dr. V. Ivčević — D.r Čingrija — Šupuk — D.r Colombis — D.r Katnić — Korlaet — D.r Manger

Predsjednik. Drugi mi je upit predao gosp. zast. dr. Trojanović. Neko ga izvoli pročitati.

D.r Trojanović. (*čita*):

Интерпелација

Високој Влади Његовог Величанства!

Опћина луштичка, ради свакидањег трговачког саобраћаја с градом Херцегновим, особито у доба кад њезини опћинари носе на продају маслиново уље, нема другог израза на мору, који би згоднији био, од пристаништа Роса̂.

Ово мало мјесто, познато са својим поморским капетанима, ова питома и сигурна луна малим и великим бродовима, особито у зимско доба, кад изван Боке пријете олује, била је до сад готово сасвим запуштена и заборављена. Тек у новије доба, и на Росама би отворен пoштарски и кашње брзојавни уред, а параброди бокешке пловидбе почеше, као и по осталим мјестима Боке, сваки дан пристајати.

Осим тога, мјесто Росе, у најновије доба, постало је живо и врло важно, ради нових тврђава које се поврх саме луке, још увијек граде.

На жалост, обала крајем Роса̂, осим кратког простора камене обале за пристајање парабродa бокешке пловидбе, налази се у тако страшноме стању, да се преко исте не пролази без опасности. При томе, морски валови све даље пуше и поткопавају земљиште до самих кућа, пошто ту и нема обале која би макар примитивно сграђена била, него су то саме голе рушевине; а оно, што је поначињено да човјек врат не сломи, има се захвалити пожртвовању поморских капетана и трговаца на Росама, који су, сваки испред своје куће, више пута од свога трошили и у градњу улагали, да им море куће не разори.

Обзиром на велику важност мјеста Роса̂, као јединог пристаништа опћине лустичке; обзиром да су Росе, на улазу у бокешки залијев, прва и једина лука бродовима, који се ту заклоне кад на јадранскоме мору пријети олуја; обзиром на потребе ћ. кр. војничких власти, ради нових тврђава поврх самих Роса, потписанима част је интерпелисати Високу Владу:

I. Увиђа ли Висока Влада потребу да крајем све луке у Росама буде сграђена редовита солидна обала?

II. Ако увиђа, кани ли Висока Влада, чим прије, предузети иницијативу да обала крајем Роса буде што прије сграђена?

Др Владимир Трojановић — Ј. Кулишић — Д.р Квекић — Д.р Пуљези — Влад. Симић — Вукотић.

Predsjednik. Treći mi je upit predao gosp. zast. d.r Colombis. Neka ga izvoli pročitati.

D.r Colombis (*čita*):

UPIT

na Vladu Njegova Veličanstva.

Već su poznate težke nesreće, koje su zadesile prošaste godine, uslied povodnja, otok Brač.

O toj nesreći uvjerena je i Visoka Vlada

preko svojih organa, koji su bili na licu mjesta i svaku pregledali.

Zemlje su sa lozom i stablima iščezle, putevi prekinuti i razrušeni, kuće razorene, neke osobe potopljene, a izgubljeno i ono malo pokućstva, što su pojedine obitelji posjedovale, te je tako jadno i nevoljno pučanstvo dovedeno do prosjačkog štapa.

Vlast se o svemu uvjerila, te priznala nuždu da se što prije priskoči u pomoć pojedincima a osobito što se tiče popravka puteva i potoka.

Nj. Veličanstvo, naš Premilostiwi Car i Kralj udostoj o se udieliti obilatu podporu, a tako i c. kr. vlada pritekla je u pomoć iz raspoloživih sredstava jadnome pučanstvu, koje očekuje radnje kao ozebao sunce, harno za života da ga se iz nevolje izbavi.

Javna Uprava, svake pohvalle zaslužna zbog neoklievanja uradila je potrebne osnove za nužne radnje, ali ako su brzinom ove izradjene, treba svakako i sa samom radnjom pospiešiti, jer narod treba kruha; a prieka mu potreba brže pomoći.

Uvidjavnost c. kr. Vlade lako će uvidjeti, da je svako oklievanje ubitačno toliko radi tužnoga naroda, koliko radi potoka i puteva, jer i najmanje kiše razvaljaju i razdiru još gore zemlju, koju bi se moglo spasiti jedino brzim, osnovanim radnjama.

Obzirom na dužnost koja ih potiče za narodnu dobrobit podpisani se s toga usudjuju da upitaju Vladu Nj. Veličanstva:

I.o Jeli odlučila da se započnu radnje i poprave na otoku Braču, gledé neprocienjenih šteta, prouzrokovane uslied povodnja u Kolovozu 1896 god.?

I u jestnome slučaju:

II.o Hoće li ih se onom brzinom i nastojnošću izvesti, kako bi to iziskivale nužne potrebe?

U Zadru, dne 17 Veljače 1897.

D.r Ante Colombis — V. Morpurgo — Tomić Vuković — D.r Machiedo — D.r Manger — Milić — Ivčević.

Predsjednik. Ove upite izručujem g. vladinu povjereniku, koji ima riеč.

Vl. povj. Pavić. Na ove ću upite imati čast odgovoriti u jednoj od dojdućih sjednica. (*Čita*):

U saborskoj sjednici dneva 17 t. m. časni zastupnik gosp. Kulišić i drugovi prikazaše c. k. Vlad slijedeći upit:

I.o Koji su uzroci te se toliko oteglo sa gradnjom pravoslavne crkve u Drnišu.

II.o Kani li Vlada brižno se zauzeti za da ista crkva najskorije sagradjena bude?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti:

Netom je bio imenovan gospodin Iveković arhitektom za bogoštovne gradje u Dalmaciji, pošao je u Drniš, da razvidi stvar i sastavi nacrt za novu gr. ist. crkvu u onom mjestu.

Gosp. Iveković, sa pohvalnom pospiešnošću sastavio je odmah predhodnu osnovu koja je bila i prihvaćena sa strane presvijetlog Vladike te bi u listopadu lanjske godine podastrta visokom Ministarstvu za bogoštovje i nastavu na odobrenje.

Uslijed prikazanog upita Namjestništvo će zamoliti visoko Ministarstvo, da izvoli pospiješiti njegovu odluku u predmetu, za moć odmah sastaviti konačnu osnovu na temelju koje pak zametnuli bi se dalnji koraci radi obezbjedjenja sutjecaja u troškovim sa strane mjestnih čimbenika.

U saborskoj sjednici dneva 10 februara

časna su gospoda zastupnici Kulišić i drugovi stavili na c. k. Vladu slijedeći upit:

1. Je li Visokoj Vladi poznato kako se u općini Vrličkoj i po drugim Općinam, pri osvrnom postupku za javne danjke šumske globe i štete i ostale globe i namete postupa i sada u potpunoj oprijeci naredbam Zakona 10 junija 1887 i proti svakog načela čovječnosti i čovjekoljubija?

2. Misli li Visoka Vlada izdati najstrožije najpotpunije naredbe i naputke dotičnim podložnim Vlastima, eda se udesi jedan postupak suglasan pomenutim načelima i izriečitim odredbam Zakona 10 junija 1887?

3. Je li poznato Visokoj Vladi da se u ovršnom postupku prethodno istražuje, sredstvom lugara i c. k. žandara, vjerojatnost parohijalnih i općinskih svjedočaba o oskudnosti dotičnih dužnika šumskih globa?

4. Misli li c. k. Vlada zabraniti to iztraživanje i kontrolisanje vrijegjajuće pred narodom čast i ugled parohijalnih ureda, čast, ugled, dostojanstvo općina i općinske autonomije a to sve dosljedno izjavama Vladina povjerenika u saborskim sjednicam 18 decembra 1887 i 4 novembra 1890?

Na ovaj upit čast mi je na temelju izvida obavljenih kod Namjestništva i kod pokrajinskog financijalnog Ravnateljstva kao i kod kotarskog poglavarstva u Sinju i kod poreznog ureda u Vrlici, odgovoriti što slijedi:

Kako sam navijestio u odgovoru od 25 oktobra 1890 c. k. pokrajinsko financijalno Ravnateljstvo je podčinjenim vlastima i ovršnim organima strogo naložilo opsluživanje odredaba Zakona od 10 junija 1887 D. Z. L. Broj 74 i odnosne odluke Ministarstva financija od 18 junija 1887 broj 22897.

Tužaba radi opsluživanja tih propisa nije stiglo ni u opće, ni glede 11 šlučajeva navedenih u sadanjem upitu, niti kod pokrajinskog financijalnog Ravnateljstva niti, u koliko se političkih globa dotiče, kod Namjestništva.

Kod kotarskog poglavarstva u Sinju stiglo je doista u teku zadnjih mjeseca pojedinih tužaba stranaka putem Vrličke općine radi tobožnjeg nekorektnog vogjenja ovrhe, vrh čega su bili obavljeni potrebiti uredovni izvidi te su na temelju ispadaka istih izdata bila strankama prvomolbena riješenja, a i općini se je Vrličkoj dne 13 januara 1897 broj 10516 do znanja donijelo, da je naloženo bilo poreznome uredu u Vrlici, neka se pri ovršnom postupku tačno drži zakonskih propisa.

Od 11 slučajeva navedenih u upitu, samo su slijedeći došli kod kotarskog poglavarstva u Sinju do rasprave, naime:

Glede Ilije Marčetića pok. Damjana iz Koljana konštatovano je, da samo odnosni porezni dug dotiče njega istoga, a šumska globa njegovu ženu, te se je dakle oslobodilo žito pogrešno za globu zaplijenjeno.

U slučajevim Ante Jurića, Grgića Mibina i Mije Jurića Civra pok. Mije, oba iz Kijeva, bilo je na temelju uredovna konstatovanja u I. molbi izrečeno, da je ovrha slijedila u granicama zakonskih propisa, proti čemu dakako otvoren je utok.

Glede tri rogjaka Vujasina iz Otišića, kojim su dotične globe bile udarane zbog zdravstena prekršaja proiztiče da Pavlu pok. Ilije bi globa uboštva radi pretvorena u zatvor a Petru pok. Dmitra i Dušanu pok. Jovana bi po jedna haljina bez prigovora zaplijenjena, ali pošto su dne 29 decembra svojevoljno platili polovicu globe, bi im dozvoljena shodna odgoda.

Dalje navedeni Pavao Vujasin pok. Ilije takogjer iz Otišića platio je dotičnu globu bez prigovora.

Glede ostalih 6 slučajeva navedenih u upitu nije ni kod kotarskog poglavarstva tuženo bilo.

Ništa nemanje će se sa strane c. k. pokrajinskog financijalnog Ravnateljstva iznova napomenuti podčinjenim organima odnosni zakonski propisi.

Što se tiče daljnjeg upita glede tobožnjeg kontroliranja negativnih ovršnih svjedočaba vidiranih od parohijalnog i občinskog ureda, srestvom c. k. nad-lugara i c. k. oružništva, ja se mogu takogjer pozvati na izjave podate jur u Saborskim zasjedanjima godinâ 1887 i 1890 toli od strane dotičnih namjestničtvenih izviestiteljâ koli od mene.

Već po opstojećim višekrat izdatim uputama bezuvjetno je izključena kontrola općinskih i parohijalnih ureda po c. k. Oružništvu, a političke Vlasti imaju se strogo držati opstojećih zakona, osobito općinskog pravilnika i zakona o oružništvu, dočim svakomu, koji bi se u pojedinom slučaju mogao scijeniti oteščanim, prost ostaje zakonski tok tužaba.

Dakako mora ipak ostati slobodno političkoj Vlasti u predmetim njezinog djelokruga da ako, u slučaju smatra potrebitim da se izvidi dopune, to učini neposredno srestvom svojih organa, ali dakako bez da se tim ikako šteluje ugledu autonomnih organa.

U tom smislu će se iznovice izdati naputci podčinjenim Vlastima.

Predsjednik. Prelazim na dnevni red.

Milić Pitam rieč.

Predsjednik. Prva je točka dnevnog reda: Nastavak razprave o proračunu zemaljske zaklade za g. 1897. (*Vidi Pr. Br. 15, str. 273*).

G. zast. Milić ima rieč.

Milić. Stavljam formalni predlog: pošto je od svih stranaka po jedan govornik već gogorio u ovoj razpravi; pošto nam je vrieme kratko i mnogi zastupnici imadu silnih posala kod kuće; pošto je zavladao običaj ne posve ustavan u ovoj razpravi, da se govori o svemu i svačemu, samo ne o proračunu; pošto još ima važnih predmeta i osnova, koje imadu doći na dnevni red i koje su od važnosti, te ih valja pospješiti i pošto je svima potrebno, da se vrati na svoje poslove poslije toliko dana, što ih proboravismo ovdje, to predlažem, da se zatvori obću razprava o proračunu, tim više, što govornici, koji su se već prijavili, imadu po § 47 poslovnika pravo govoriti.

Predsjednik. O predlogu nema razprave. Opažam, da su već upisana gg. dr. Kvekić Trumbić i Trojanović za prvi put, a za drug put gg. Biankini i Vukotić. Iza ovog razjašnjenja molim Vis. Sabor, da izvoli glasovati o formalnom predlogu g. Milića. Gospoda, koja su zato, da obća razprava bude zatvorena, neka izvole ustati (*Većina*). Primljeno. Ima rieč g vladin povjerenik plem. Pavić. (*Glasovi: Onda se opet otvara razprava*).

Vlad. povj. Pavić (*čita*):

Neke žalbe iztaknute od častne gospode predgovornika u jučerašnjoj sjednici Visokog Sabora bile su već iznešene pri raznim prigodam u ovoj Visokoj kući, ta sam toli ja koli gospoda Namjesništveni izvjestitelji pri tom čas imali odgovarati sa vladinog stola na ta razlaganja, te uviek isticali, da je jedino načelo vlade u opće, a dakako i pokrajinske Vlade, voditi upravu u zemlji strogo u okviru opstojeći zakona i propisa, a u koliko koji vladin orga pri vršenju uredovnih čina ne bi se tiesno držao tog načela, do potrebe — krepko providiti da isti po njegovoj dužnosti strogo obsluživa to načelo.

Ja ne mogu a da danas to stanovište iznova najkrepče ne naglasim, i mislim da nij sasvim umjestno, kako se je to od nekojih stra na zbilo, ako se nekorektno postupanje koje pojedinog vladinog organa pri vršenju uredovnih čina tumači kako da bi to bilo postupanj Vlade.

Ne mogu a da se osobito ne osvrnem n činjenice, koje su častna gospoda predgovorni iznieli tekom jučerašnje rasprave i koje su iztaknute kao prigovori proti postupanju vlade.

Megju ostalim časni gosp. zastupnik Vukotić naglasio je, da se mnogo znamenitija akcij stavlja pod pažnju oružništva i da se je to ta kodjer slučilo pri zadnjim izvidim šteta u Bo

torskoj nastalih uslijed velike poplave dneva novembra prošle godine.

Stanovište, kojega se Namjesništvo drži de djelokruga oružništva, imao sam čast sa- im otvoreno bez najmanjeg ustezanja označiti današnjem svom odgovoru na jednu interpe- iju.

Što se tiče zadnjih izvidâ vrhu spomenutih ta u Boki, ne mogu da ne priopćim visokom oru dotičnu stavku namjesništvenog otpisa eva 16 decembra 1896 Br. 33569 upravlje- g kotarskom poglavarstvu u Kotoru. Ona si:

„Pri izvidima o konstatovanju potrebe po- inih obitelji, da budu pripomožene, politički slanik treba da postupa na temelju vlastitog znavanja osoba i mjesta, zatim, na temelju lokupnog dosadašnjeg izvidnog materijala. Kad k u pojedinim slučajevima njegovo osobno nje ne bi dostajalo, onda treba da svakako prije povjerenstvenog uredovanja potraži po- ć od oružništva te sasvim tačno izvidi osobe rebne pripomoći.

Na temelju svih ovih podataka i držeći se ijek prije spomenutijeh načelnijeh propisa o avnoj akciji u slučajevima oskudice, treba posljedku sa prije rečenijem povjerenstvima općinskim sjedištima, sastavljenim od politič- g i općinskog odaslanika, zatim dotičnog seo- og glavara i župnika protokolarno ustanoviti j obitelji, koje imaju članova sposobnih za nju, i koje nemaju.

Iz ovijeh rieči uvidjeće visoki sabor, da ar stoji baš protivno nego što sluti gosp. za- pnik Vukotić. Pojedini navodi oružništva i- li su biti povjerenstveno ispitani i prosugjeni političkog povjerenika, od općinskog izasla- a, dotičnog seoskog glavara i župnika.

U ovome otpisu upozorilo se je osobito na stojeće direktive, izdate od više vlasti; to t, da je glede pripomoći najprije pozvata op- a, zatim pokrajina pa tek u zadnjem redu ava, kad mjesna i pokrajinska sredstva ne bi doticala za ublaženje oskudice. U ovoj akciji naravski je da se ne može raditi o kakvoj od- šteti za pretrpljene štete, već samo o tome, da se priskoči u pomoć onim obiteleljima, koje bi bez državne pripomoći kroz ovu zimu pale u veliku nevolju i oskudicu.

Glede nošenja oružja u Boki kotorskoj mo- gu to istaknuti da baš uslijed želja izraženih u ovoj Visokoj Kući da se dozvoli nošenje oru- žja pastirima za obranu stada proti zvjeradi, namjestništvo postupalo je susretljivije prama dotičnim željama u Boki.

Ako sam dobro razumio, gospodin pred- govornik Vukotić istaknuo je, da glede povrat- ka oružja, koje se je u svoje vrijeme zaplije- nilo u Ercegnovome i Risnu, ima po srijedi je- dna Previšnja odluka, kojom je bilo naredjeno, da se oružje ima povratiti. Ovaj se posao na- lazi ovako:

Uslijed previšnje odluke, dne 17 novem- bra 1889 izjavilo je ministarstvo otpisom dne 26 novembra 1889 broj 21699 namjesništvu na molbu Spira Gojkovića i Milolatovića upravljenu na Njegovo Ces. i Kralj. Veličanstvo, kojom se je molilo da bude povraćeno uresno oružje za- plijenjeno godine 1882 u općinama Ercegnovi i Risan odnosno vrijednost oružja, kojeg je ne- stalo, neka se opazi prositeljima, da vlasnicima uresnog oružja ostaje slobodno, obratiti se sa posebnim molbama na Ces. kraj. kotarsko po- glavarstvo u Kotoru, koje ima odlučiti o tako- vim prošnjama tijekom molbe.

U ovom poslu imao sam čast u saborskoj sjednici dneva 25 oktobra 1890 opširno odgo- voriti na dotični upit tadašnjeg gospodina za- stupnika Gojkovića, te se mogu pozvati na isti u svojoj cjelosti i primjetiti, da ima već neko- liko godina a da nije bila prikazana namjesni- štvu nikakva molba za povratak oružja.

Što se tiče tužaba proti postupanju finan- cijalnih organa u Boki, moram istaknuti, da je financijalna služba baš u pograničnim okolišima veoma mučna; da se pojedini izgredi sa strane ovih organa dogagjaju i dogoditi mogu, to je moguće, jer nije svakomu sudjeno da se, u kad

kad teškim časovima, može svladati. Ali ja mogu tvrditi, da se u tom pogledu proti krivcima vazda najstrože postupa sa strane nadležnih vlasti.

S druge struge razumjeva se, da je dužnost svijuh vlasti uzet u obranu svoje podčinjene organe koji njihove često mučne dužnosti u okviru zakona izpunjuju i to svojski u svakom pogledu proti neosnovanim napadajim.

Glede načina postupanja školskih vlasti u disciplinarnom poslu proti pučkom učitelju Stojkoviću, i upravljajućem učitelju Miroviću izjaviti mi je, da dotična osuda nije bila izrečena jednostavno na temelju jedne prijave oružnika, nego, kako se razumije po sebi, na temelju tačnih izvida. Bili su saslušani mnogi nepristrani svjedoci, koji nepripadaju nijednoj zanimanoj stranci, i to, pošto su bili vojnici, sa strane vojničke vlasti.

Izmedju ostalih bili su svjedoci Füsseger, Pressl, Bjegović, Jirasek, Jaroška, Libthan, Kvapil i Korbel. Ti su svjedoci izjavili, da je podučitelj Stojković učestvovao izgredima dne 16 julija 1893, sokoleć školsku mladež da pjevaju izazivne pjesme i potičuć ju na izazivne usklike.

Dotične podvale časnog gospodina govornika Vukotića kao da školske vlasti sve do zadnje molbe nebi bile postupale pravedno, odbibijam jer neodgovaraju stanju stvari.

Što se tiče razlaganja časnog gospodina predgovornika Bjankinia, koji se je dotakao nekih stvari te su već prošlih godina bile mnogo pula predmetom rasprave pri pokrajinskom predračunu, budi mi slobodno pozvati se na razjašnjenja još onda podata sa vladinog stola.

Što se pak naročito tiče djelovanja oružništva, pozivljem se na ono što sam malo prije kazao.

O postavljenju pojedinih osoba pod oružnički nadzor, razumije se po sebi, da ne može bit baš govora.

Jučerašnji navodi častnoga gospodina zastupnika Biankinia glede kotarskog suda Omiškoga ne odgovaraju stanju stvari, koje je sasvim nedužno.

U decembru prošle godine stiglo je Namjesništvu, a ne Predsjedništvu, podnesak Čisla Jure i Buškajina Lovre u kome se tuže proti provedenju njeke sudbene mobilarne ovrhe.

Pošto stvar nije bila jasno označena, bila je ova tužba dne 5 januara o. g. poslata c. k. kotarskom poglavarstvu u Spljetu radi uredovanja dotično izvješća, a to znači s drugijem riječima, da razvidi stvar, te kad ista ne bi spadala u nadležnost političkih vlasti, da odnosno obavijesti stranku.

U tome htjet nazrijeti postavljenje Omiškog suda pod oružnički nadzor, mislim da baš nije osnovano.

Glede prigovora, da se policajski duh provlači kroz cielu upravu, bilo je u prvašnjim godinam takodjer već sa ovog stola odgovoreno.

Na pojedine okolnosti uslobodjujem se ipak osobito upozoriti.

Poznato, je da žalibože u njekim mjestima naše krunovine pojedine političke stranke stoje do sada osorno jedna prama drugoj a često u prilično jednakoj snagi. Češće dogadja se, da jedna ili druga od ovih stranaka, za moć dokazat njezinu pretežnost, priredjuje emanacija, bivi svečanosti, obhoda i tako dalje. Protivna stranka traži oblastne zaštite.

Tada ne ostaje vlastim drugo već zabraniti te svečanosti ili takvih odredaba poprimiti da red i mir ne bude poremećeni od nijedne od ovih stranaka.

Ako se te odredbe ne primaju na vrieme onda ne ostaju vlastima uštedjena predbacivanja. — Kad bi stranke medjusobno više ustrpljivosti pokazale, tih policajskih odredaba bili bi u mnogo manjoj mjeri potrebito, a sa slogom stranaka sasvim suvišno.

Jedna okolnost začudila me je, da je baš
astni gospodin Biankini, koji toli perkore-
civa policajski duh, iztaknuo kao da predbaci
Vladi, da je od Namjesništva bilo obstanak strie-
ačkog družtva (Bersaglieri) u Arbanasim za-
vjedočeno, koje postupanje sasvim je u zakonu
osnovano, a protivno bi baš protu zakonito i
mnogo više nego policajsko bilo.

Sa oružjem ovog družtva neće bit tako po-
gibeljno, kako se boji, pošto namjestništvenom
odlukom 4 septembra 1896 broj 22318, ko-
om je bio posvjedočen družtveni pravilnik, na-
glasilo se je izričito, da se ni društvu kao ta-
kvome ni njegovim članovima u opće ne može
u smislu postojećih zakona priznati pravo noš-
nje oružja niti in corpore niti u prigodi, kad
du ili se vraćaju sa strjelane, niti u ikakvoj
drugoj zgodi.

Na ovako družtvo, koje se je ustrojilo na
temelju zakona 15 novembra 1867 dotično na
njegove članove, da je glede prava nošnje o-
ružja uporavljiv *samo* § 17 česarske povelje
24 oktobra 1852, po kome svaki pojedini dru-
žinar može steći pravo, da nosi oružje, isklju-
čivo time, ako postigne naročiti individualni do-
pust za nošnju oružja, koji vlast po svom slo-
bodnom rasugjenju može podijeliti jali uskratiti.

Glede prigovora iznešenih u pogled nekih
općinskih izbora mora u koliko se isti odnose
na Kotor, te se je istaklo, da je Namjestništvo
strančarski postupalo, odlučno odbiti taj prigo-
vor; što se tiče općinskih izbora u Makarskoj
i Zadru, Namjestništvo će o podnesenim utocim
odlučiti, kako se po sebi razumije, sa svom
stvarnošću i to glede već prispielih utoka proti
izborima prvonavedene općine to jest Makarske
čim skorije.

U koliko je bilo izraženo želja za podiza-
nje blagostanja u zemlji sa strane pojedinih ča-
stnih zastupnika, te će ovih želja bit još izra-
ženo, Namjestništvo će iste u koliko je god
moguće dragovoljno primiti u obzir.

Predsjednik. Pošto je gosp. vladin po-
vjerenik govorio, obća je razprava opet o'vo-
rena.

Gosp. zastupnik-podpredsjednik D.r Kvekić
ima rieč.

D.r Kvekić. Visoki sabore!

Premda je časni Milić izneo kritiku na go-
vornike, koji su dosad govorili u ovoj prora-
čunskoj raspravi — u čemu je i sam sebe o-
buhvatio — ja ću ipak slijediti stari parlamen-
tarni običaj, da se pri raspravi proračunskoj o
svemu govori, a najmanje o istom proračunu.

Izjavljujem, dapače, da ću glasovati za
proračun, premda o njem neću danas govoriti.
Pri ovakovim raspravama, obično iznašaju se
želje, žalbe, i t. d., kojih bi imao i ja dosta da
iznesem, osobito u pogledu naših prilika u Boki
Kotorskoj. Ali pošto je moj drug gosp. zast.
Vukotić već dosta o tom onomadne govorio,
pošto je on, kako nam je naglasio, nagnuo sa-
mo vreću tih želja, žalba i tužaba, jer mu je
tako puna bila, da ju nebi mogao sasvijem iz-
ručiti, već kad bi govorio najmanje jedan ci-
jeli dan, za to ne ću je ni ja puno naginjati,
da mi se ne dogodi ono, što bi se bilo mo-
ralo i njemu dogoditi, a samo ću dvije tri že-
lje iztaći, prije nego predjem na glavni pred-
met moga današnjeg govora. Te su želje slije-
deće:

Imademo u Boki Kotorskoj općinu Paštro-
vić. Sjedište te općine jest u mjestu zvanom
sv. Šćepan. To je jedan gradić na klisuri, usred
mora, a spojen je s kopnom samo jednim ma-
lim putićem. Taj put je nekad opstojao i mogao
je služiti kano prelaz iz toga gradića, iz toga
središta općine Paštrovske, na kopno, ali je
odavna tako razoren, da se više ne može upo-
trebiti, niti može služiti za saobraćaj, osobito zi-
mi, kad stanovnici više puta moraju 15 ili 20
dana ostati i bez vode. O tom se nekad govo-
rilo, ali se toj potrebi dosad doskočilo nije. —
Ja ću zato obratiti pozornost Vis. Vlade, da bi
što prije ovoj velikoj potrebi općine Paštrova-
čke doskočila tim, da nastoji, da se što prije,
ne baš put, jer mislim, kako su sada prilike,
da put ne može opstojati, nego da se tu sa-
gradi jedan gvozdeni most.

Druga mi je želja, da se jednom dogradi

onaj put preko općine Paštrovske, jer bez toga puta ne može nadalje općina biti; pošto i stari putevi, koji su nekad opstojali, sasvim su porušeni. Želja moja je i ta, pošto je govor o putevima u Boki Kotorskoj i pošto je Vis. Vlada već izjavila, da će se početi graditi neki putevi, da se jednom zbilja počme, kako bi se sada, u ovakovoj nedaći u Boki Kotorskoj, moglo pomoći jadnom narodu, da od gladi ne lipše, a mogao bi tako zaslužiti koru hljeba. Megju ostalim putevima, što se imaju graditi preporučujem osobito, da bi se počeo graditi put od Rizna na Ledenice. Ali u pogledu toga puta treba da opet ovdje, u Vis. Saboru, kao što sam privatno učinio, upozorim Vis. Vladu, da put, kako je projektiran, nije put kolski, jer nema nego tri metra širine, a to ne može više danas da obstoji. Kolski put treba da je barem 5 metara širok. Ja sam privatnim putem nastajao da Vis. Vlada taj projekt promijeni u ovom smislu, a imao sam prilike i u Beču o tom govoriti i obećalo mi se, da će se nastojati, da se toj pravednoj želji u susret dogje i ogradi put onakav, kakav mora biti. Tijem gradnjama došlo bi se u susret nevoljnom ekonomičkom stanju Boke Kotorske i dalo bi se hljeba nevoljnom narodu. Zato bio sam slobodan, da iznesem ove male želje, da se njima udovolji, a sada ću preći na moj glavni predmet.

Kotor je srce Boke. Sve što se tu zbiva, svaki pojav, svaki dogagjaj odsijeva i odjekuje kroz cijelu Boku; svaka rana zadata Kotoru, jest rana zadata cijeloj Boki. Ja ću danas govoriti o onoj još otvorenoj rani, iz koje se još krv cijedi, a sastoji se u tome, što na općini Kotorskoj u zadnje vrijeme bile su počinjene takove nezakonitosti, da je zbilja narod doveden bio do očajanja.

Zakonodavac stvara zakone za gragjane, pa ih daje u ruke izvršujućim organima, a to su ljudi, koji upravljaju državom i pokrajinom, da nadziru, da gragjani te zakone točno vrše. Nebi se dakle imalo pomisliti, da ti ljudi, ti eksekutivni organi, mogu doći do toga, da oni sami povrijede zakon, koji je njima povjeren, da se točno vrši. Ali se ipak gdjegod što slična dogagja, kao što mislim, da se je dogodilo ovom prilikom. Može biti da će gospodi zastupnicima biti nešto poznato o nekim povrijedama našeg općinskog pravilnika povodom obnovljenja nezakonite općine u Kotoru, i to baš prije i poslije zadnjih izbora za novo zastupstvo rečene općine. Ali nije sve na javnost izašlo, mnogi ne znadu, kakove su to povrijede bile, a ne znadu ni u samoj Boki, gdje se je to sve zbivalo; ne zna se sve i neki ne znadu zašto se je u zadnjem času pred izbore veći dio Kotorskih gragjana našao prinugjen, da od izbora odustane. Da se to shvati i da bude svakomu poznato i da može svak uvidjeti, kakav je postupak bio sa strane Vis. Vlade prema izbornom odboru, komu sam ja predsjednikom bio, treba da iznesem neke važne činjenice. Na to me poziva dužnost s toga, što i neki zlomišljenici, ljudi, kojim su podmetanja i potvore sredstvo da dogju do neke nepoštene svrhe, od tada stvaraju neke optužbe proti ljudima, koji su tim izborim rukovodili. Zato je potrebno, da na svijet izigje prava istina, da se vidi, ko je tomu kriv. Jeli izborni odbor po nekom višem migu u zadnjem času, bez razloga, odustao od izbora, i tako prevario birače, izdao stranku, iznevjerio se svojim načelima; jesu li istinita neka pisma, koja su tobož dokazivala, da je opstojao nekakav odnošaj i dogovor, izmegju iste Vlade i izbornog odbora. A da, gospodo zastupnici, budete odmah znali kakav je dogovor, kakav je mir i sklad opstojao izmegju izbornog odbora, komu sam ja predsjednikom bio, i Vis. Vlade, počeću odmah sa zadnjim činom toga izbornog rada i pročitaću Vam, sa dozvolom presvijet. gosp. Predsjednika jednu stavku izjave odborove, koja je već objelodanjena bila i koja je Vama poznata, a u kojoj se je govorilo o nečemu, što baš Vis. Vladi nije bilo milo čuti, i na što nam je ona dala odgovor, koji ću takogje pročitati. U ovoj izjavi je re rečeno (*čita*): „Pošto je Vis. Pokrajinska Vlada mirno trpjela onaj *niz nezakonitosti*, koje su se jedna za drugom postepeno pojavile na Kotorskoj općini kroz pune dvije godine dana; pošto je po razpisanju općinskih izbora iz pogriešenih i već proglašenih izbornih lista dala sastaviti od nezakonitog općinskog upraviteljstva, a nakon smrti načelnika, opći imenik birača, koga u zakonito vrieme načelnik nije bio sastavio, te tim povriedio izborni općinski zakon i zametnao prvu klicu ništetnosti cielog

izbornog rada; pošto uručenje poglavarstvenih riešenja, vrhu naših utoka opć. uprava proteže evo dva mjeseca dana, pak najposlije za neka četiri utoka, koje je c. k. kotarsko poglavarstva, kao po zakonu potonja instanca, konačno riešilo, Vis. pokrajinska Vlada pronalazi u sebi *treću instancu* na prigovor istoga općinskog Upraviteljstva; pošto je Vis. pokr. Vlada gluha ostala i na najpotonji brzojavni naš protest protiv te najnovije nezakonitosti; to smo iz svega toga došli do čistog ubijegjenja, da je Vis. pokraj. Vlada protivna našem pravcu i programu, koji je u tome sveden, da se složno bira jedno općinsko zastupstvo bez ikakve političke boje i vjerske razlike, a proniknuto samo živom željom za materijalni napredak naše općine".

Na ovu izjavu, koju smo u prepisu saopćili Vis. Vladi, i koje je prepis baš ovaj, dobili smo odgovor, koji glasi: *(čita):* „C. kr. kotarsko Poglavarstvo u Kotoru 5 decembra 1896.

„Povraćam prvopodpisaniku g. D.ru Radoslavu Kvekiću sada u Beču, usljed štovanog naloga 2 decembra 1896 br. 4371 pr Vis. c. k. Predsjedništva dalmatinskoga namjesništva uz primjetbu, da pogledom na podmetanja u privatnoj izjavi sadržana, politička Vlast istu ne prima na znanje, *dapače najkrepčije odbacuje nekorektne izraze sadržane glede djolovanja iste Vlasti*".

„Iz ova dva spisa izlazio bi dakle onaj dogovor, onaj mir i sklad, koji je tobož obstojao izmegju izbornog odbora i Vis. Vlade. — Ali Vis. Vlada našla je, da nam naše — kako ona kaže — nekorektne izraze odbije osobito za neke riječi, koje je baš crvenom olovkom zabilježila i koje su slijedeće: „pošto je Vis. pokr. Vlada mirno trpjela onaj niz nezakonitosti, koje su se jedna za drugom postepeno pojavile na kotorskoj općini kroz pune dvije godine".

Ja ću biti slobodan, da u kratko iznesem te nezakonitosti, koje su zbilja bile po našem mišljenju počinjene, i na koje je nama Vis. Vlada na ovaj način odgovorila.

Početkom mjeseca decembra g. 1894 veći dio općinskih vijećnika u Kotoru dao je ostavku, tako da nije bilo više općinskog vijeća.

Mi smo se nadali, da će biti ili raspuštena općina i zakazani novi izbori, ili da će biti naregjeno, da se naknadni izbori obave. U tom smislu mi smo se bili obratili Visokoj Vladi, ali odgovoreno je bilo, da nemože raspustiti općinu, jer nema svojih činovnika na raspoloženje, da bi mogla tamo jednog ostaviti, da općinom upravlja. Obraćali smo se kroz cijelu godinu dana više puta na Vladu i dokazali nemogućnost, da općina opstoji bez općinskog vijeća; ali na to nijesmo imali odgovora i nijesu se naši razlozi uvažili, a dopustilo se naravno da općina djeluje i da nezakonito upraviteljstvo ućerava prireze i nameće nove, uz dogovor sa zemalj. Odborom, i da stvara proračune. Tako progje godina dana, i isteče trogodišnji rok te općine. U takovom nezakonitom stanju te općine, općinsko upraviteljstvo proglasuje izbore, i dana 30 decembra 1895 izlaze izborne liste, koje mi, naravno, odmah prepisasmo i pregledasmo. Šta smo u tim izbornim listama našli, to nije moguće ispričati, dosta je da kažem to, da u preko 60 slučujeva iznos poreza bio je izopačen, a to s uzroka i s namjerom, da se izborna tijela poredaju onako, kako će za stranku, koja je bila na općini, najbolje ispanuti. Dogodilo se to, da su ove liste za tri izborna tijela bile sačinjene baš iz pameti, t. j. ne na temelju poreznih podataka, niti na temelju glavnog imenika, koji mora da bude, jer je on temelj izbornim listama. Protiv takovim izbornim listama mi smo predali 230 utokâ, a molim da promislite, da svega nije bilo nego 1100 birača. Pošto smo te utoke predali opć. upraviteljstvu, mi smo se obratili Visok. Vladi s protestom, i kazali, da nije moguće nikako ispraviti ono, što se ima ispraviti, jer je temelj pogriješen, jer je sve izopačeno, i zato da svakako ima raspustiti tu nezakonitu općinu i naložiti dotičnom upravitelju, naravno vladinom povjereniku, da sastavi nove izborne liste. Neka mi dopusti presvjetl. gosp. Predsjednik da samo nekoliko stvari iz ovog protesta pročitam *(čita):*

„Convien ricordare che la vecchia rappre-

sentanza del Comune politico di Cattaro, non esiste, almeno in numero legale, ancora dal decembre 1894, e che l' ammimistrazione Comunale continuò e continua a fungere senza rappresentanza Comunale sbrigando anche tutti gli affari riservati dalla legge alla competenza di quest' ultima, con approvaziome dell' Eccelsa Giunta Provinciale, la quale credette anche applicare al caso il disposto del § 108 Regolamento Comunale.

A sommesso parere dei rimostranti, dal momento che a Cattaro ancora im Decembre 1894 non esisteva più in numero legale una rappresentanza Comunale il disposto del § 108 Reg. Com. pel Comune di Cattaro, non trovava applicazione dappo chè non era il caso che il Consiglio Comunale tralasciasse o rifiutasse di dare adempimento alle prestazioni ed agli obblighi incombentigli per legge, dappoichè il consiglio Comunale più non esisteva in numero legale, nè era quindi nella fisica e legale possibilità di tralasciare o rifiutarne l' adempimento.

Non restava quindi a legge che, o completare la Rappresentanza o di scioglierla, lasciando amministrare il Comune da un commissario governativo".

Sad se nastavlja o progluśenim izbornim imenicima, protiv kojih podižemo protest na slijedeći način: (*čita*):

„Senonchè le liste collo stesso pubblicate del I, II e III corpo elettorale pella elezione della nuova Rappresentanza Comunale, provano che l' anormalismo sussiste ancora, animato dall' intrigo partigiano dei pochi a danno di tutti, coronato dalla falsificazione delle liste elettorali, sia nel numero degli elettori, sia nella identità degli stessi, come anche della annualità d' imposta da essi pagate.

Risultato di tutta questa deliberata alterazione e falsificazione si è una ripetizione dei corpi elettorali capricciosa ed arbitraria a tutto vantaggio del partito dei pochi rappresentato dagli attuali membri dell' Amministrazione comunale".

Pak dalje (*čita*):

„Posto ciò tutto, rispettosi domandiamo all' Eccelso i. r. Governo, se gli elettori possono più oltre tranquillamente assistere a questo anormalissimo sistema di amministrare il Comune; se dessi possono silenziosi tollerare che uomini rivestiti di un potere, abusino deliberatamente dello stesso, per ledere il più sacro dei costituzionali diritti, quello delle elezioni della Rappresentanza autonoma del Comune chiamata in prima linea ad amministrare il bene ed il patrimonio comunale; se infine dessi, constatati li tanti abusi e falsificazioni ed alterazioni nella compilazione delle liste elettorali, possono fiduciosi ripromettersi da tali uomini sia onesta interpretazione ed applicazione delle leggi vigenti nell' evasioni dei ricorsi, nella rettifica delle liste e nell' atto elettorale da dirigersi e compiersi da essi stessi.

Il responso negativo viene imposto dai fatti e noi vogliamo sperare che l' Eccelso i. r. Governo vorrà prendere il tutto in seria considerazione".

Zaključujemo, pošto smo istakli sve podnešene utoke i nezakonitosti, koje su se počinile, s ovim riječima (*čita*):

„Tutte queste irregolarità, intrusioni, ommissioni di elettori ed alterazioni d' imposte pagate dagli elettori, hanno per conseguenza, che tutte le liste elettorali vanno così modificate da alterarle tutte, ed in ispecie il II Corpo elettorale, nel quale si richiedono cancellazioni, iscrizioni e nuove coordinazioni di elettori, conseguenza naturale delle imposte rettificate.

Ecc. i. r. Governo! Il partito degli uomini dell' attuale Amministrazione comunale svolge un attività straordinaria. Gli elettori senza partiti politici e senza riguardi religiosi, uniti nel partito dell' Unione Cittadina, costituito da Croati, Serbi ed Autonomi, da Cattolici, Greco-orientali ed Ebrei, tendenti ad eleggere una Rappresentanza comunale incolore, che ridoni la pace e concordia, ed amministri bene il patrimonio ed il bene comune, con principi strettamente legali, applicati senza passioni, sono an-

e disposti di agire legalmente ma energicamente.

All' Ecc. i. r. Governo la cura e l'obbligo provvedere alla tutela del diritto, della legge e dell' ordine — cose tutte che nello stato tuale si avranno raggiunte per sicuro, quando l' Ecc. Governo sciolta l' attuale legalmente sistente Rappresentanza comunale, affiderà la mministrazione del Comune e le elezioni pella nova Rappresentaza comunale ad uomo del overno, *che avrà per divisa la legge e l' orne.*

Noi l' abbiamo detto; e lo domandiamo".

Na sve ovo nijesmo primili nikakva odvora, a još su manje bile uslišane naše pravdne želje.

Općinsko Upraviteljstvo Kotorsko riješilo naše utoke, kako je htjelo. Mi smo protiv riešenja podnijeli utoke na kot. Poglavarvo. — Nego, pošto glavnog imenika nije bi-, a liste su bile tako iz pameti sastavljene, i smo morali tražiti da se uništi sve ono, što do onda bilo učinjeno, i da se taj opći imek sastavi. Ali pošto je nakon toga bio umro čelnik, a pošto po zakonu taj opći imenik neože biti sastavljen od nikoga drugoga, do načelnika, naravno je bilo, da smo se morali nati dvjema stvarima. Prije svega, da će se uštiti cijeli dotadašnji izborni rad, jer glavnog enika nije bilo; a drugo, da će se sada svako raspustiti općina, pošto zakon propisuje, kad je upražnjeno mjesto načelnika, onda ora da bude drugi biran kroz 14 dana; pak što načelnika bira Vijeće, a pošto toga Vijenema, naravna je stvar, da općina ima biti spuštena.

Mi smo to i tražili; ali to se nije projelo Vis. Vladi, nego doživljesmo, da iza smrti čelnika postane glava općine neki donačelnik, ji nije predvidjen u našem opć. Pravilniku. vaj je zauzeo čast načelnikovu, ovaj potpisuje užbene spise, a upraviteljstvo slijedi da radi, o da ima načelnika i vijeća. — Htjela je sreća, da nakon nekoliko mjeseci donačelnik takogjer umre. Sad smo mislili: ako se ne stvori kakav do-donačelnik, da će barem sada vlada raspustiti općinu. Ali stvorio se i drugi donačelnik, koji još i danas općinom upravlja, jer novoizabrano općinsko upraviteljstvo nije još zasjelo.

A sa glavnim imenikom, što se je dogodilo? To, što zaista niko ni u snu nije mogao sniti. U julu mjesecu 1896 god. bio je od nekoga, a naravno ne od načelnika, kô što zakon propisuje, stvoren jedan glavni imenik birača, koji je imao služiti, i služio je, kao temelj ovim imenicama, koje su bile proglašene dne 30 decembra 1895!! — Takoga grdila zakon ne trpi. a ipak je ovoga puta u Kotoru pretrpio jer je Vlada tako htjela. Prošlo je zatim nekoliko mjeseci, pak koncem mjeseca septembra, eto se riješavaju na kot. Poglavarstvu naši utoci i šalju se na opć. upraviteljstvo da ih uruči. Opć. upraviteljstvo uručuje sva riješenja osim četiri. Naravno, ispočetka nismo mogli znati, zašto nam nijesu i ona četiri uručena, te smo čekali nekoliko vremena; čekali smo dvije, tri nedjelje dana, dok smo nešto čuli; čuli smo da ta riješenja neće nam biti uručena, jer je opć. upraviteljstvo kotorsko pronašlo, da ima pravo proti tijem riješenjima uteći se, i podnijelo je zbilja formalne utoke na Vis. Namjestništvo. Kad smo to doćuli, upravili smo slijedeći brzojav Vis. Namjestništvenom predsjedništvu *(čita)*:

„Nakon dugog očekivanja jedva općinsko upraviteljstvo uručilo konačna riješenja kotar. Poglavarstva naših utoka osim četiri, za koje se govori opć. upraviteljstvo neće da ih uruči već je podnijelo utok na Vis. Namjestništvo kao treću od zakona nepredvidjenu molbu.

U izvornom imeniku porezne svote bile su izopačene, a ušljed odnosnih poprava moraju izborna tijela biti iznova sastavljena, što rekbi neide u račun današnjoj opć. upravi, koja za to traži i preko zakona načine da poregjenje birača u razna tijela izpane a njezinu korist.

Ozbiljno prosvjedujemo, tražeći, da zakon bude uporavljen i neodložno odredjeno, da se izbori razpišu."

Odgovor na ovaj brzojavni protest bio nam je uručen 21 novembra 1896, a naš brzojav bio je poslan 4 novembra 1896. Taj odgovor glasi (*čita*):

„Odnosno brzojavu neposredno upravljenom dne 4 novembra t. g. na Vis. c. k. Namjestništvo u Zadru sa strane Vašeg Gospodstva, kao predsjednika izbornog odbora dell' „Unione Cittadina“ priopćujem Vam, da prespomenuta Vis. Vlast štovanom odlukom od 8 novembra t. g. br. 30185 našla je, da odbije pritužbu opć. Kotorske od nadnevka 14 oktobra t. g. br. 2480, podnešenu proti dvije drugomolbene presude, kojim je ovo c. k. poglavarstvo našlo da *uvaži odnosne utoke* amo podnešene sa strane izbornog odbora „dell' Unione Cittadina“ u svrhu da se popravu dvije tvrdke u izbornim listinama, i to s razloga što je podnešena pritužba nepripustljiva obzirom na predpošljednje točke § 18 Izb. Opć. Prav.“

Što se je dogodilo, da ova četiri riješenja naših utoka nijesu nam bila uručena, a da se govori u ovoj odlnci samo o dva riješenja, to ne razumijem. Iz ovog riješenja Vis. Namjestništva vidimo, da je na temelju § 18 općinskog zakona utok općine Kotorske bio povraćen, jer nije bio pripustljiv, pošto vrhu poglavarstva nema nikakve druge molbe, koja bi riješavala utoke. Iz toga se *mora zaključiti*, da riješenja tih naših utoka moraju biti nama u prilog, jer drugčije ne bih znao razumjeti, zašto bi obćina Kotorska, ljudi koji njom upravljaju, podnijeli utok protiv riješenja, koje njima u prilog idu. Naravna je stvar bila da smo morali očekivati, da će ta riješenja biti nama u prilog. Ali dogodilo se, što se nikad i nigdje nije dogodilo — da ta riješenja glase sasvim drugačije nego je svak po zdravom razumu mogao misliti. Evo prvo glasi ovako (*čita*):

„Questo i. r. Capitanato Distrettuale quale seconda ed ultima istanza giudicando in base al § 18 penultimo inciso del vigente Regolamento elettorale pei comuni del regno di Dalmazia trova di non accogliere il prodotto ricorso perchè non fondato a legge.

Drugo je ovo (*čita*):

„Questo . r. Capitanato distrettuale itd. — trova di non accogliere il prodotto ricorso perchè non fondato a legge.“

Treće je (*čia*):

„Questo . r. Capitanato Distrettuale i t. d. trova di non accogliere il prodotto ricorso perchè non basato sopra motivi attendibili“.

Četvrto (*čita*):

„Questo . r. Capitanato Distrettuale itd. — trova di non accogliere il prodotto ricorso perchè privo di oggetto.“

Gospodo moja, kako se sada to dade razumjeti, da ova rješavanja ne idu nama u prilog, da su t. j. odbijeni naši utoci, dočim znamo, da je proti odnosnim riješenjima, protivna stranka podnijela utok na Vis. Namjestnišvo, koji je tobož bio odbačen kao po zakonu nepripustljiv? Ova riješanja ja kano predsjednik nisam hotio ni primiti pak su bila čavlima pribita na moja vrata. — Evo tomu još traga (pokazuje).

Poslije svega toga, naš je odbor uvidio i razumio, da se je sa svih strana proti nas urotilo, pak smo do očajanja došli. Razumilismo da kad je zakon na ovaj način povrijedjen u pripravnom izbornom radu, kako neće tek biti pri samom izbornom činu, pak smo došli do uvjerenja da nam druge nema, nego da kući ostanemo, da naše birače ne vodimo u nenaravni boj, jer za posljedice, koje bi se mogle dogoditi, nijesam mogio ja, a niti moji drugovi jamčiti. To je bio uzrok, koji nas je odbio od izbora, a posljedici svega toga jest ta i sadašnje novo Zastupstvo Kotorsko.

Ja neman ništa da primjetim stranci, koja je sada na upravi Općine Kotorske, jer ona kao stranka gledala je da upotrebi svako sredstvo, samo da uspije — Evala njoj. Ali kad promislim, da ušled ovakove povrjede zakona, dogodilo se sve to, i da kruna toga vladinog remek-djela jest ono općinsko zastupstvo sa 36 vijećnika, medju kojima — a to u Kotoru gdje su pravoslavni i katolici skoro u jedna-

kom broju — nema niti jednog pravoslavnog Srbina, to ja nalazim žalosno i sto put žalostno! Žaleći, to izrazujem želju, da se više što slična ne dogodi, i upozorujem Vis. Vladu na ovaj dogagjaj, i tražim od nje, da stane jednom na put ovakovim neredima da sa svojim uplivom nastoji, da ona razdraženost, koja sada vlada megju općinarima Kotorskim, jednom prestane. To će ona moći postići lako, isto kao što je mogla postići, da se do ovoga dogje. Pri svršetku, neka mi bude dopušteno i ovo kazati. Nakon one naše izjave, s kojom smo odstupili od izbora, „Smotra Dalmatinska" donijela je jedan dopis, koji završuje s ovim riječima (*čita*):

„Neka izaberu ljude, koji će znati radit snažno, uztrajno i na korist domovine, *bez obzira na one*, koji za sebe izabiru udobnu ulogu pasivnih kritičara, a rad puštaju drugima."

Dakle vlada, u oči izbora, poziva, da se biraju ljudi, bez obzira na one, t. j. na nas, naime, da se biraju *drugi ljudi*. A pošto uz naš odbor bilo je cijelo pučanstvo pravoslavno, a i drugog elementa još u lijepom broju, to se ovim pozivaju birači, koji su otišli na biranje opć. Zastupstva, da *isključe nas svijeh*.

Tako je zbilja i bilo, jer smo svi do jednog isključeni bili. — Ovo je, ponavljam žalosno i po sto put žalosno, pak mislim da će Vlada morati ovom zlu, kome je ona kriva, i lijeka naći.

Predsjednik. Rieč ima g. vlad. povjerenik Truxa.

Vlad. povjerenik Truxa. Visoki Sabore!

Budi mi dopušteno da častnom predgovorniku odgovorim malo rieči u pogiedu občinskih izbora u Kotoru, te da izjavim kako ne može biti govora o nezakonitostima sa strane političkih vlasti.

U koliko je častni predgovornik spomenuo opetovane molbe podnesene sa strane nekih birača, da bi se razpustilo općinsko zastupstvo Kotorsko i postavio na upravu občine vladin povjerenik, čast mi je odvratiti, da osoblje političkih činovnika u Dalmaciji, od koji je kroz malo vremena 8 dobilo premještaj van pokrajine, tako je ograničeno, da nije nikako moguće povjeriti jednome političkome činovniku upravu ikoje občine, ako se ne bi htjelo izložiti jedno Poglavarstvo ozbiljnoj pogibelji, da ne bi moglo više redovito poslovati.

I radi eventualnog postavljenja privatne osobe na upravu občine u slučaju razpusta, bilo je dogovorâ sa Zemaljskim Odborom, nu se je moralo sasvim odustati od te mjere, ne samo radi potežkoće da se pronadje osoba koja bi posve sposobna i voljna bila da se zadatka primi, a ne bila upletena u strančarskim borbama, već i sa razloga što se je imalo nade, da će se doći do cilja mnogo prije, nego je li to pri faktičnom teku okolnosti moguće bilo.

Glede pripravnih radnja za izbore opaziti mi je, da netom je Namjesništvo saznalo da izbornim imenicim nije pridružen bio i glavni imenik, naredilo odmah da bude zapitan od občine, koja je izvješćem 18 aprila 1896 Br. 1063 priopćila, da je ona popisala malo po malo poreznike iz poreznih knjiga, te je na temelju tog ukupnog popisa sastavila pojedina izborna tiela.

Namjesništvo je zatim razpoložilo da bude taj glavni imenik na temelju bilježaka obstojećih kod občine i već sastavljenih izbornih listina rekonstruiran, što je i sliedilo.

U ostalom stoji da u ispravnom postupku po § 18 obć. izb. pravilnika glede redovito proglašenih izbornih listina bili su svi podneseni pojedini utoci, na temelju izcrpivih izvida, riešeni obrazloženom odlukom c. k. kotarskog Poglavarstva.

Utok koji je bio uložen od občine kotorske proti nekoliko tih riešenja, bi od Namjesništva odbijen kao nepripustljiv, a samo bi ostavljeno Poglavarstvu da razvidi u vlastitom djelokrugu, je li možda obzirom na neke stanovite razsude Visokog upravnog Sudišta potrebito, da u kojem pojedinom slučaju isto kotarsko Poglavarstvo uredovno ispravi svoju odluku.

Po tom mislim da se ne može govoriti o povriedam zakonu sa strane vlade i njezinih

organa, a nuzgredno budi još spomenuto, da jedan članak ili dopis tiskan u neslužbenom prilogu službenog lista, nije nipošto smatrati kao emanacija vlade.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zast. D.r Trumbić.

D.r Trumbić. Visoki Sabore!

Budi mi dozvoljeno, velečastna gospodo drugovi, da u ovoj razpravi progovorim nekoliko rieči, e da u kratkim potezima ocrtam svoje političko stanovište i da se odužim povjerenju birača, koji su me ovamo poslali.

Sin sam naroda hrvatskoga, naroda vrlo nesretna, ali naroda plemenite duše i oštra uma, naroda, koji od viekova pokazuje sklonosti svakomu plemenitom napredku. Ako je narod hrvatski pao u nevolju, koja ga danas tišti, tomu je on najmanje kriv, a krive su najviše zle prilike, što mu ih pribaviše nesretna vremena i opaki susjedi, koje mu je zla kob uz bok postavila. *(Tako je!)* Valjda u čitavoj Evropi nitko nije pretrpio, koliko smo pretrpjeli mi Hrvati. U stoljetnim sukobima izmedju Iztoka i Zapada, otačbina Hrvata bijaše poprište njihovim borbama: osmanlijsko pleme, užasno u svojem junačtvu, obuzeto vjerskim biesom, kroz vjekove dielijaše megdan s Evropom na ubavim hrvatskim poljanama. Da nesreća bude podpuna, prelomi se kršćanstvo iztočno i zapadno u sred srdca hrvatskoga naroda.

Ipak Hrvati preživješe sve ove strašne oluje i danas se javljaju u kolu ostalih prosvietljenih naroda, tražeći svoju imovinu i svoju slobodu.

Ako je išta sladka plemenitoj duši, to je rad za domovinu, to je nastojanje, da potlačen narod dodje do svoje sreće. Sreći naroda hrvatskoga, koji me je rodio, poklanjam i ja svoju neznatnu snagu, opojen neslomivom vjerom u naše uzkrsnuće, koje će granuti tim prije, što se Hrvati budu marnije zauzimali za svoje dobro. *(Tako je!)*

Za seobe naroda diže se Hrvat iz sjevernih strana i praćen svojim dobrim genijem spusti se niz Karpate, te prokrči sebi put do južnih krajeva. Sjedne napokon gospodar nad ovim divnim klisurama sinjeg mora, da počine, da otare znoj, što ga bijaše oblio, dok je junačkom desnicom stekao sebi pitomu postojbinu, otevši ju odurnom zagrljaju divljih Obara. — Nesgode i nepravde kasnijih vremena učiniše Hrvata podložnikom u svojoj kući, ali u njegovom srdcu nije se nikada utrnuo žarki plamen svete slobode. *(Biankini:* I neće!) — Po utrnuću narodne dinastije. od Kolomana do Ferdinanda Habsburškoga Hrvati primahu inostrane vladaoce za svoje kraljeve, pod izričitim uvjetom, da moraju braniti narod, čuvati mu zemlju i slobodu. Na cetinski sabor Ferdinando I. posla Hrvatima svoje poslanike, nudeći im se za kralja, a oni primiše njega i njegove ogranke mužke krvi pod uvjetom, da budu sačuvana sva prava hrvatske kraljevine, a Karlo III.i protegnu ovaj ugovor i na svoje potomke po tankoj krvi.

U našoj Dalmaciji, malen gradić, slavni naš Dubrovnik, na mrkoj klisuri savi pitomo gniezdo svojoj slobodi, iz koga poletješe sokolići na sve strane svieta, raznoseći slavu svoga zavičaja: Dubrovnik, koji je postavio neumrle spomenike hrvatskoj knjizi i darovao Evropi i sveobćoj prosvjeti ljudi prvog reda u znanju i umjenju. U ostaloj Dalmaciji narod hrvatski krv lije, da suzbije osmanlijske navale, te se otimlje himbi i pohlepi lukave Venecije.

Svugdje dakle kroz vjekove Hrvat se bori za svoju slobodu. Ali u ovom divnom skladu, u ovoj borbi za slobodu, nesreća bijaše, što hrvatski narod nije mogao da očuva svoje jedinstvo. Razni narodi i razne vlade zagospodariše u hrvatskim zemljama, pa evo danas vidimo žalostan prizor, gdje Hrvat nigdje u svojoj zemlji nije gospodar. *(Biankini:* Na žalost!) — Tudjinac zapovieda i truje narodnu dušu, nasladjujući se i žareći domaću svadju, a Hrvati što sliepi, što nesvjestni, kolju se kao iz objesti.

Kad bi čovjek znao, koje je njegovo pravo dobro, kad bi poznavao svoje prijatelje i neprijatelje, bilo bi mu lako, ako je razuman, da se iz nevolje otme. Ali čovjek tek gorkim izkustvom dodje do tog spoznanja, a još teže dodje

narod, za kojeg se njegovi neprijatelji i odviše brinu, da ostane u tmini, da neprogleda, držeći se onog paklenog načela: *Divide et impera!*

Pravo je dakle čudo, što hrvatski narod nije sasvim izgubio svoju samosviest. On se ipak budi, ćuteći osvit svoga dana. Po svim hrvatskim zemljama, gdje blaže, gdje jače budi se sviest, da smo svi braća, da nam je domovina jedna i da onako, kao što se naši otci niesu nikad odrekli narodne slobode, tako i mi moramo nastojati, da se našem narodu povrati, što mu je oduzeto.

Uz ova načela razvila je stranka prava svoju zastavu. Ona je svoj rad osnovala na dvostranim ugovorima, što ih je kraljevina Hrvatska sklopila s prejasnom našom dinastijom, a ovi ugovori divno skladaju s najvećim i s najprečim potrebama hrvatskoga naroda. *Njezin program hoće državnu neodvisnost i sjedinjenu upravu svih hrvatskih zemalja.* Program stranke prava osniva se na najstalnijim temeljima svakog rada, temelji se na poviesti, temelji se na životu: na poviesti, jer su u ovim ugovorima obezbiedjena sva prava hrvatskoga naroda; na životu, jer je narodno pravo neprieporno, ono je već slavilo svoje pobjede, već je primljeno u medjunarodne zakone; ono pravo, koje neda, da narod bude pokopan živ, koje znači: pravo biti narodom, pravo imati domovinu, pravo biti svoj u svome. (*Na desnici:* Živio!)

I u ovome saboru stranka prava živo brani pravedne zahtjeve svoga naroda, tražeći da se sve hrvatske zemlje sjedine u jedno samostalno državno tielo, a u prvom redu, da se ova naša Dalmacija, ova zelena grana hrvatstva, povrati k svomu ognjištu. Ova klasična zemlja, obdarena svakim naravnim blagom, a osiromašena od svojih gospodara, odciepljena od narodnog stabla suši se, kao odsječena grana na sunčanoj žegi. Nju zemlja, nju narodni osjećaji i potrebe vežu s narodom hrvatskim u okolišnim zemljama, u kojim živi jedan narod, koga čeka zajednička sudbina sretna ili nesretna. *(Tako je!)*

Naš je narod jedinstven, a tudjinska opačina njegovo je jedinstvo porušila. Ali opačina, koja nam je razdrobila otačbinu, srušit će se pod bremenom svojih grieha, a na njezinim će razvalinama prosjat pravo u svomu veličanstvu, narodna sloboda u svomu čaru.

Dalmacija, dok se bude nalazila u današnjem položaju, nemože napredovati. To nas uči poviest, koja nam kaže, da je nastala u njoj pustoš, odkad je odtrgnuta od narodnog stabla, dočim za blagoga kralja Zvonimira, poviest kaže, Dalmacija, kao i ostala hrvatska zemlja, obilovaše svakim dobrom i razkošjem.

U ovom saboru, veličastna gospodo zastupnici, zrcali se prava slika našega stanja. U slobodnu narodu sabor je predstavnik naroda, u nj se kupe ljudi odabrani umom i srdcem, da se staraju za svekolike potrebe svoga naroda. U nas sabor nema moći, nema vlasti, da se o glavnim narodnim potrebama brine, pa i kada bi svi mi bili jednodušni u nastojanju i sve ljudstvo naše zemlje bilo ovdje sabrano, ni tada nebi mogli, da našu sirotu zemlju usrećimo, jer naša plemenita želja nebi mogla da nadomjesti nemoć ovoga sabora. Djelokrug je ovoga sabora preuzak, a da bi mogao koje znatno dobro učiniti. Sve glavne ovlasti, koje pristoje saboru slobodna naroda, nama su oduzete i usredotočene su u carevinskom vieću, gdje naši malobrojni zastupnici nemogu odlučivati. A sve naše bogatstvo, kojim mi raspolažemo, predstavlja ovaj maleni proračun sa još kojom drobnom zakladom. Najglavnija ovlast, što ovomu saboru pristoji, jest pravo predstavke na Njegovo Veličanstvo. Pa s ovim našim najglavnijim pravom vidimo kako se postupa: čim sabor samo pokaže, da misli podnieti adresu na Njegovo Veličanstvo, već mu se prieti s vladina stola zatvorom, a to se već i dogodilo. To vam je, gospodo, autonomija naše Dalmacije! Po izkustvu ovih 35 godina tako zvanog ustavnog života, rek bi, da ovaj sabor služi samo za to, da se u njemu draže razne stranke medju sobom i da visoka vlada prigodom izbora uzmogne, uz pripomoć onih, koji su nje dostojni, nadomješćivati, gdje može, narodnu volju svojom voljom.

Mršavi djelokrug ovoga sabora nije niti zajamčen, već je kao povlastica, koju može da oduzme kad hoće, tko ju je dao. I tako, go-

spodo, Dalmacija, dio hrvatskog kraljevstva, spala je danas na ovaj sabor, na ovu povlasticu, koja je samo sjena ustavnosti, a neodvisnosti nije niti sjena.

Iz ovog našeg stanja izviru loše posljedice, one su očite na svakom polju narodnog življenja.

Od ploda težke radnje poljodjelcu ostaje malena ili nikakva korist, premda je Dalmacija za poljodjelstvo zemlja najprikladnija. Za racionalno obradjivanje zemlje hoće se znanja, hoće se glavnice, hoće se koristi od uloženog truda. Ali o takovom *znanju* u nas nema ni govora, jer ono malo pokrajinskih poljodjelskih zavoda niti brojem, niti svojom vriednošću nemogu da postignu niti djelomično svrhu, za koju su postavljeni. Marvogojstvo, koje bi u Dalmaciji moglo u velike uspievati, ne uspieva, ili propada. Glavnice u nas nema, a povrh toga posjed je razdrobljen, što je velika zapreka racionalnom obradjivanju zemlje. |Vode uništuju zemlju, odnose ljetinu i kvare vazduh, a tekar nakon velikih nezgoda i povodanja izšeta kakovo povjerenstvo na lice mjesta, te se neuradi ništa, ili se uradi štogod, što pri prvoj nezgodi voda opet odnese. Osim toga voda i vjetrovi pustoše zemlju, jer ju šuma nebrani. Za podizanje šuma stvoren je zakon, koji sabranjuje koze i stvorilo se lugarstvo; po mom mnienju, dva velika zla u ovim prilikama, jer se šuma nemože odgojiti bez pravoga rada i bez dovoljnih sredstava, a uništenjem koze narodu je seljačkom presušilo važno vrelo prihoda, dočim zavedenjem lugarstva nametnuo se harač, koji je danas narodu možda najteži.

Da ovo djelo upropašćivanja narodnog gospodarstva bude okrunjeno, sklopljen je otrag malo godina trgovački ugovor s Italijom. Po ovom su ugovoru otvorena naša tržišta poljskim proizvodima prekomorske kraljevine, kao i njezinim proizvodima od zemaljskog obrta i otvorilo joj se naše more za izrabljivanje i uništavanje ribe; suviše pak otvorena je granica monarkije vinu Italije, koja spada medju najvinorodnije zemlje. Tim se našemu vinu stvara utakmica, koja obaljuje cienu i otimlje tražnju glavnomu našemu proizvodu, što je kadro, da nas do prigode surva u podpunu ekonomsku propast.

Promet je otegoćen, jer su dobre ceste i putevi preriedki. O gvozdenom se putu govorilo i pisalo mnogo, dok napokon pri svečanom otvorenju ovog sabora čuli smo s kompetentnog mjesta, da o tomu bar za sada nema ni govora; a ja cienim, da se taj gvozdeni put za sada neće graditi, premda bi i iz strategičnih razloga bio nuždan i za Hrvatsku i za Bosnu, jer se još nije pronašao način, kako bi i to poduzeće moglo biti nama na štetu, a na izključivu korist naših tlačitelja, e da nas uzmognu još više izrabljivati.

Uz ove prilike, gospodo, poljodjelstvo i gospodarstvo u obće nemože da napreduje, a bez poljodjelstva nema obrta, jer se obrt osniva na poljodjelstvu. Naš obrt nema pogodnosti, nema zaštite od državne vlasti, a prekomjerni porezni tereti satiru ga već u zametku. Naši pak obrtnici nemogu odolievati prevelikom i prejakom natjecanju iz vana, pak moraju stradati i propadati. Škola za učenje obrta i poljodjelstva do sada nema, a ove bi nam bile najpotrebitije. Pučka škola nemože da djeluje na pučku prosvjetu koliko bi trebalo, jer nema sredstava, da ju se uredi i podigne do potrebite visine. Srednji školski zavodi služe ponajviše da proizvadjaju ili pomažu proizvadjanju liečnika, činovnika, odvjetnika, svećenika, inžinjira itd. koji, obično siromasi u zemlji osiromašenoj, bore se samo za svoj žitak, a nemogu ni djelomično da se dadu na rad, koristan obćemu dobru.

Naša zemlja nema vlade dostojne ovog imena, jer ova vlada, koju tako zovemo, nema vlasti, nema odgovornosti pred zakonodavnim tielom. *(Tako je)*. Imamo c. k. namjesništvo, koje nije drugo, van pripomoćni ured bečke vlade, te se znoji da svojim starješinama dokaže, da je u Dalmaciji sve liepo i uredno (*Biankini*: Ako kaže inače, nevjeruju! — *Veselost)*. Ako se na čelu uprave ove zemlje pojavi čovjek, koji kao takav, hoće da se zauzme za nevolje ovoga naroda, mora da odlazi, ako neće da na dalje automatički vrti kolo birokratskog stroja.

Zašto služe u nas zakoni? Gdje se neradi privatno-pravnim odnošajima, vriedi zakon, ko se može upotrebiti proti dobru naroda. Inače ila gazi zakon, tako da u životu nevlada zakon, eć samovolja. Pravo udruživanja, pravo sastanja, pravo slobode govora i štampe i sveto ravo slobodnog biranja, sve te liepe stečevine judskog napredka, u nas postoje samo na hartiji. Nasilje proti narodnoj volji uspjeva, jer je narod slabo prosvietljen i bez političkog odgoja, i ono što bi mogao, ne može, jer ga davi veobće siromaštvo.

U ovakovu stanju, gospodo zastupnici, nije moguće, da se porode prave stranke. Stranke slobodnu narodu, gdje vladaju redoviti odnoeji, izražaj su javnog mišljenja. U nas se javno mišljenje stva s vikom, ocrnjivanjem osoba i svakojakim piskaranjem, i teži se samo zatim, a se postignu sebični ciljevi. Stranke, koje nas postoje, po sebi mogu malo ili ništa, te ne, koje nemaju načela za narod sposonosnih, ramze da steku neku važnost, te se otimlju zalogajem, što im se s višega pruža. Uslied oga radja se zavist i nizka sebičnost, a vlada, žeći za svojim ciljem i nasladjujuć se sveobćim etežem, vodi stranke na uzici.

Gospodo! Ako sam u kratko, zbijenim riema ocrtao ovako stanje naše zemlje, cienim, a vi, koji poznajete naše odnošaje i ako hotte, da uvažite sve, što vam je poznato, prinat ćete, da je naše stanje baš ovako i možda š gore.

U ovom stanju narodu nema napredka ni dućnosti i radi toga nuždno je, da se misli, ako bi se narod iz ovog stanja izbavio. Što kle da radimo? Kako da se iz ovoga klanca, dje nam života nema, izvučemo? Po mom nienju svako zlo treba da se lieči u korjenu. uzbijati same posljedice nije dovoljno, jer, dok stoji uzrok zlu, mora da bude i zlih posljeca. Da nestane ovih, treba im odstraniti uzrok, koga izviru. Po mojem mnienju vrelo je svim šim nevoljama državno ustrojstvo, u kojem danas nalazimo.

Dalmacija u državi kraljevina i zemalja stupanih na carevinskom viećn nalazi se u družtvu, koje njoj neprija; sa zemljama ove države nema Dalmacija sveze skupnih probitaka. Dalmacija udaljena od ostalih zemalja ove države, nećuti od nje nikakve potrebe. U Beču, rekbi, da su danas počeli uvidjati nevolje, koje nas tište i koliko nepravde ova zemlja trpi u svakom pogledu, ali pripomažu samo mrvicama, a ne mogu i neće da pripomognu koliko bi trebalo, jer nemaju svojih interesa, koji bi ih na to svjetovali.

Austrija drži Dalmaciju samo za to, jer je Dalmacija preznamenita svojim položajem, svojim morem, uvjet velevlastnome položaju ove monarkije.

Državni je dakle sustav, u kom živimo, uzrok našem zlu i dosljedno, ako hoćemo da se toga zla riešimo, treba da se iz ovog sustava uklonimo.

U ovom sustavu, gospodo, mi smo samo žrtva.

Nužda našeg obstanka sili nas, da izstupimo iz ove državopravne sveze i da se uhvatimo u kolo naše braće, koja nas okružuju; Hrvatska, Slavonija, Bosna, Hercegovina, Dalmacija i ostale okolišne hrvatske zemlje jedno su tielo; jedno po zemlji, koja se uviek stere, te se neprekida; jedno po jeziku i po narodu, jedno po zajedničkim potrebama i po zajedničkoj budućnosti, koja će nam svima, kako prije rekoh, biti sretna ili nesretna.

Postići sve ovo dakako velika je i pretežka stvar, tim više, što znamo, da uspjeh nestoji samo do nas, nego da stoji, barem danas, i do naših najvećih neprijatelja. Ali ako i stoji do naših neprijatelja, nestoji sasvim do njih. Nitko se neće za Hrvate maknuti, ako se oni prvi nemaknu, ako nebudu hajali za svoje dobro, ako neiztaknu svoje zahtjeve, i ako pred svietom Hrvati neizkažu što hoće, što žele. Naše je najjače oružje: odlučna volja, uztrajna borba i neograničena domovinska požrtvovnost, a štit nam močan sveto naše hrvatsko pravo. Dio uspjeha, i to prvi dio, najvažniji stoji baš do nas Hrvata, a močan pomoćnik bit će nam

vječna pravda, koja neuklonjivo kazni one, koji joj se protive.

Najpouzdanije temelje našem radu, daju nam, kako rekoh, prošlost, daje nam sadašnjost. Mi se oslanjamo na prošlost, jer u poviesti imamo zajamčeno, da je hrvatski narod dvostranim ugovorima obezbiedio svoja prava; oslanjamo se na naravno pravo, jer narav svakom biću na svietu jamči samostalan obstanak, e da može živjeti i napredovati.

Ima tko, priznajuć pravednost i plemenitost naših narodnih zahtjeva, prigovara njihovoj izvedivosti. — Na ovo, gospodo, dosta se pozvati na velikog francuzkog govornika Mirabeau-a, koji je pod konac prošloga vieka doviknuo neprijateljima svoga naroda: *La raison finit toujurs par avoir raison! (Biankini:* Trés bien! *Veselost).*

U ovo nekoliko rieči, gospodo, što sam ih izrekao, računajući na vašu dobrotu i uztrpljivost, hotio sam, da vam se predstavim i da izložim načela, koja me vode, i koja izpunjavaju moje političko osvjedočenje. — Otačbenici hrvatski već su posijali velike misli jedinstva i slobode naše domovine. Povrh svih diže se gorostasni velikan, velik umom i srcem, Ante Starčević (*Na desnici:* Slava mu!), koji narodu hrvatskomu u ovoj tami, što ga okružuje, svietli kao sjeverna zviezda. Na na nama je mladjima, da se učimo javnomu radu i da sliedeći ova načela, nastojimo, da ih širimo u narodu. Ova račela istinito zastupa jedino stranka prava i s toga ovu stranku sliedim. U njezinom programu vidim spas narodu hrvatskomu, a posebice ovoj našoj Dalmaciji. Pri tomu ostajem nepokolebiv, pripravan uviek, da sliedim one, koji mi pokažu bolji put k sreći moje premile otačbine. *(Odobravanje).*

Predsjednik. G. zast. d.r Trojanović ima rieč.

D.r Trojanović. Visoki Sabore!

Časna gospodo zastupnici! Ja ću danas govoriti o najljepšem cvijetu u pitomom vrtu na čarobnim obalama srpskog primorja, o Boki Kotorskoj. Govoriću danas o tome cvijetu, jer me želja tamo vuče, da ga zalijem vodicom i da mu života dadem. Ali, zalijevajući ovaj mirisni cvijet Boku Kotorsku, sjetio bih se riječi besmrtnog srpskog književnika Stjepana Mitrova Ljubiše, koji je, opisivajući taj divotni srpski kraj ovako kazao: da se priroda igrala, kad je ovo čudesno djelo na mahove stvarala. Ovim riječima, na žalost, danas mogu ovako dodati: Da je mati priroda znala, da će nam mila Boka ovako žalosno izgledati, kao što nam danas izgledati, kao što nam danas izgleda, uvjeren sam da dobrostivoj majci prirodi ne sćaše ni na um pasti da stvori svoje „čudesno djelo“.

Glasoviti Curtius, u svojoj historiji grčkoga naroda, spominjući Heladu, počinje s opisivanjem geografskog položaja, počinje opisom onih čarobnih, bajnih brežuljaka i sanjarskih luka, te kaže, kako nije čudo nikakvo, što se u takovim predjelima razvio helenski Genije, jer su tu najzgodnija mjesta bila da mati priroda odjene zemlju i ljude bogatim ruhom!

I zaista, historija nas dalje uči, kako se Heleda razvijala, što je postala i kakve je primjere klasičnosti svemu svijetu dala.

Kraj, koji je meni na srcu, u mnogom obziru spominje čarobnost Helade, kako je Curtius opisuje, jer je Boka Kotorska tako krasno udešena i okićena, da nije moguće vjerovati, da je ovako žalosno i nemilo zapuštena, kao što je danas! Ja sam imao prilike, osim običnih šetnja i ugodnog mladenačkog lutanja kroz moj čarobni zalijev, putovati od mjesta do mjesta s jednim Krafl-Ebingom, Benediktom, Schrötterom i ostalim, pak, kad smo išli put Lovćena te stali gledati veličanstveni panoram Boke Kotorske, oni glasoviti profesori, koji su obašli Švajcarsku, Francusku, Ameriku i ostale zemlje, ostali su začugjeni i općarani ljepotom te mi govorahu: Mi vam zavidimo što često uživate ovu divnu pjesničku sliku, koja mora da zanosi! (*Dobro!*)

Razgovarajući s tim učenim ljudima, prošlismo s poezije na žalosnu prozu. Ja sam ih upozorio na naše nevolje, na naše domaće jade i rekoh im megju ostalim: Gospodo moja, nije

ovo u drugom pogledu, zapuštena i baš tako nesretna zemlja.... Vlada austrijska, otkad nas je zaposjela, prosula je milijune u ovu zemlju! Oni se časom začudiše, a zagonetan im se činjaše moj razgovor. U to se ja okrenuh i prstom uprijeh put visova Boke Kotorske, te pokazujući im jednu do druge, austrijske tvrgjave, načičkane s Krupovim topovima, rekoh: Eto, gospodo, tamo su prosuti milijuni, tamo u tim crnim kulama!

Opisivah, dalje, naše obale, naše „rivijere", koje su uprav stvorene za drugu Nizzu, da Boka opet sine, da opet bude, pravi biser na jadranskom moru!

Poslije ovog uvoda o mojoj miloj otadžbini ja moram preći na jade i ljute nevolje, koje je tište, pod kojima Boka stenje. Ja Vas, gospodo, neću dugo mučiti, jer ste dosta o tome čuli od mog časnog druga Vukotića. On je s patrijotskim osjećanjem velike jade, jedne za drugim redao, da čovjek protrnuti mora, kad pomislimo na kakve smo svakojake muke, mi u Boki udarili. Ali, pored mnogih i groznih slučajeva, koji se u Boki dogagjaju, treba i ja da neke napomenem. Treba i ja da spomenem žandare i financijere, jer su nam oni, većim dijelom, prava kuga, kojim je zaražen onaj mirisni perivoj, Boka Kotorska.

Navešću jedan slučaj, koji je na mene učinio veliki utisak, a koji se dogodio u paštrovićkoj općini. Neki Medin, težak iz Paštrovića, podigao se po noći, štapom u ruci, a pognutom glavom, da kroz obližnja sela objavi smrt svoga prijatelja. Na putu sretne ga financijalni stražar König i goropadno ga zaustavi. Medin stade i riječ mu u grlu zastade, a financijalni stražar okrenu s kundakom u Medinove grudi, i tek kad je vidio da taj siromah ništa sobom ne nosi, ružeći i psujući pusti ga dalje, a jadni Medin, sav prestravljen, stupaše naprijed da navijesti bližnjijema smrt svoga prijatelja.

Osim ovoga, ima i drugih, gorih slučajeva, koji se dogagjaju na granici Crne Gore, otkuda, kako je poznato, dolazi blago u Boku Kotorsku.

Strahota je, i na dugo bi me odvelo, kad bih vam točno pričao, što se tu sve dogadja i kako se tu plijeni blago, koje više puta nije iz Crne Gore, nego iz sela Ledenica, Krivošija itd. — Tu se dogadja, da nesretnom težaku financijeri zapljene vola, pa ga vode u mjesto i kažu, da je to blago iz Crne Gore. I tako jadan težak na pravdi Boga strada, premda ima svjedočbu u ruci, po kojoj je jasno, da je to blago iz samih općina Krivošija, Ledenica itd.

Ali to nije dosta; nego globe, koje se poslije nameću radi tijeh nepravednijeh slučajeva, tako su ogromne, da se ne mogu trpiti i da su uprav škandalozne.

Na primjer, Milu Mitrovu Radoviću bilo je naregjeno, da ni kriv ni dužan plati f. 30. Poslije toga, opet f. 36, pak onda f. 300, samo s toga, što je bio jamac jednom težaku s Ledenica.

Radi ovih nevolja mi u Boki jako ekonomski stradamo, jer nam u opće sa strane vlade malo ili ništa pažnje ne biva posvećeno.

Ali nije dosta, što Boka ovako ekonomski strada; u novije se doba počelâ kod nas voditi propaganda dosle nevidjena i nečuvena! Dosta bi bilo spomenuti, kako su se u najnovije doba u gradu Kotoru vodili općinski izbori. Ali o tom je govorio moj častni drug i prijatelj zastupnik Kvekić; govorio je s pravničkog gledišta i on se u tom odužio i svoje prigovore iztaknuo Vladi. — Ja imam o ovim izborima u Kotoru da samo nešto konstatujem i da prigovorim hrvatskoj narodnoj stranci.

U Kotoru se vodila borba, i pomoću te stranke pobijedili su ljudi, koji su danas u općini na vlasti.

Pošto su izbori svršili, mene je dirnulo u živo srce, kad sam vidio da je narodna stranka, koja se inače, kad smo mi ovdje u Zadru na okupu, kaže prama nama prijateljska; da je ona, kad je Kotor pao u ruke, u koje se danas nalazi, kroz svoj organ istaknula i naglasila svemu

svijetu, da je to trijumf „hrvatske misli“ u Kotoru. Ja smijem reći, da je to hrvatska narodna stranka kazala, jer su se te riječi čule kroz njezin zvanični organ „Jedinstvo“, koji u br. 99 ovako pozdravlja pobjedu u Kotoru *(čita)*:

„Pobjedu u Kotoru možemo krstiti trijum-„fom hrvatske misli u Kotoru. Bokelji su po-„bjedili, jer su htjeli da pobjede, jer su budni, „svjesni i značajni, znali da stvore ogromnu „većinu.

„Pobjeda njihova naš je trijumf, trijumf „cielog naroda; jer gdje onako progovara ple-„biscit proti dvijema strankama, tu šale nije: „tu je narodna ideja duboko ukorjenjena, tako „duboko, da se nakon ovih izbora možemo ra-„stati mirne duše, a veselim podvikom: dok je „ovakih Bokelja u Boki, dok ovako svijetle „značajem i poštenjem, dok još na ovako ju-„nački način drže u ruci hrvatski barjak, pod „kojim se dičila prva Boka, u početku narodnog „pokreta, dok su ovakovi potomci hrvatskih „staro-sjedioca na hrvatskom Bosforu, dotle nam „je jug domovine obezbjedjen“.

Ovo je, gospodo, provokacija. Ovo ne vodi do sloge, ni u Dalmaciji, ni u čitavom srpstvu. Ali proti ovomu mi ćemo naći lijeka, mi ćemo znati, kako će mo se do potrebe boriti, da kao vjerni sinovi Boke sačuvamo njezina prava!

Mene je začudila ovakova izjava i ja se danas obraćam k vama, gospodo, jer se nijesam nadao, da će te vi tako na nas jurišati, kao što nije nikada dosle jurišao ni naš zakleti neprijatelj, koji nas u Dalmaciji ne priznaje, pravaška stranka, sa svojim „Narodnim Listom“, koji nije još nikada tako o Boki pisao. Nije čudo, što nam časni Biankini svake godine govoreći o Boki, spominje hrvatstvo njezino, ali se Vama, Gospodo, čudim — a kažem Vam da ne sumnjam u vaše dobre namjere — ali Vam se samo čudim i žalim, što nikada ne nagjoste riječi, da se osvrnete na te ekskursije časnog Biankina. *(Mrkušić:* Nije tako!) Ja se časnom Biankinu, opet velju, ne čudim, jer se on drži one, koja nije baš najbolja, a o čemu Göthe na jednom mjestu kaže: *Alles opponiren geht auf das negative hinaus und das Negative ist nichts.* Meni je samo žao, što je časnoga Biankina osokolila u tome narodna hrvatska stranka, a njemu ne mogu Bog zna kako zamjeriti, ali mu jedno samo zamjeram, i kao Srbin i kao Slaven, a to je, što on nikada, a ma baš nikada, ni jedne lijepe riječi nije našao, kad je god u opće o Srbima govorio, ako i ostavimo za čas Srbe Dalmatinske.

I jučer, u svom govoru, kazao je on, da je Boka „dika od Hrvata“ i da tako pjeva Kačić; a i ja njemu kažem, da je Boka dika od Hrvatu, a ne samo Boka, već je to i Srbija i Crnagora, ali ne samo Hrvatima dika, već i svemu Slavenstvu! Jer da nije bilo Srbije i Crnegore sa svojim junacima i revolucijama, narodni duh i karakter u hrvatskim zemljama bio bi se davno ugasio.

Mi Srbi, i ako u narodnosnom pogledu radikalni i oduševljeni; premda u ovoj velikoj borbi i svagji jedni i drugi duboko zagrezli, opet se možemo podičiti s najvišeg slavenskog stanovišta, da o braći hrvatima govorimo kao o svojoj braći. Naš dični vodja Sava Bjelanović, koga, na žalost, danas ovdje nema, a koga ja s ovog mjesta u ime kluba srpske stranke pozdravljam sa željom, da nam se što prije vrati i kao prvašnji junak sine, — taj Sava Bjelanović, na kog su sve strijele naperene bile, nije se ustručavao da sa slavenskog gledišta reče jednu milu i spasonosnu riječ braći Hrvatima.

Da se ja ovdje pravdam i iznosim historičke momente i dokazujem, da je Boka srpska zemlja i da će vazda biti, to je mislim suvišno, jer se o tom već dosta govorilo. Ja bih na dugo otegnuo, kad bih počeo najprije s Porfirogenitom i s njegovom historijom „De administrando imperio“, jer nemamo ništa boljeg, ako ćete s istorijskog pogleda govoriti, za dokaz, komu narodu pripadaju zemlje od Cetine pa dalje.

Što se pak tiče Boke, to nije ništa drugo, nego primorski kraj pitome srpske Zete, kolijevke Nemanjića.

Ja neću o tom da duljim, jer ćete nas naći

u Boki sve na okupu, gdje se borimo svi za jednoga, a jedan za sve, a ako panemo, pašćemo junački, ali vas samo opominjem, ako i budemo svi smrvljeni, da je „oteto prokleto“. — Mi ćemo buditi srpsku svijest u Boki, koja je dragi kamen svakomu Srbinu. Mi ćemo, Gospodo, ovako, a mlagji će nas naraštaji slijediti, te ću ja s velikim pjesnikom, našim slavnim susjedom, uskliknuti i završiti:

Blagorodstvom srpstvo diše,
Bježi grdna kletvo s roda,
Zavjet Srbi izpuniše.

(*Odobravanje*).

Mrkušić. Molim rieč za stvarni izpravak.

Predsjednik. Ne mogu vam dati rieč.

Mrkušić. Molim g. predsjedniče po § 48. poslovnika ima svaki zastupnik u svako doba pravo pitati rieč za stvarni izpravak ili lični čin.

Predsjednik. Najprije je mene red govoriti. Budući da su upisana gg. Vuković, Biankini i Perić, ne mogu prije dati rieč g. Mrkušiću, nego iza njih, koji su prije njega upisani i to na temelju § 40 poslovnika po kom nijedan zastupnik ne može govoriti, ako nije dobio dozvole od predsjednika i predsjednik dieli rieč redimice kako ju je tko pitao. Ako je dakle po § 48 u svako doba dopušteno *pitati rieč*, nije ju zato predsjednik dužan dozvoliti u svako doba. Zato vam ne dajem sada rieč, već kada dodje na vas red.

Mrkušić. Dobro je.

Predsjednik. Sad ima rieč gosp. zast. Milić.

Milić. Ja ponavljam opet moj predlog, da se zatvori obća razprava, jer vidim, da to neće nikada dovršiti.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje formalni predlog g. zast. Milića, da se obća razprava zatvori. Gospoda, koja su za to, neka izvole ustati. (*Većina*). Sad ima rieč g. zast. Biankini.

Biankini. Visoki Sabore! Častna gospodo zastupnici!

Mislio sam večeras samo malo rieči kazati o materijalnim potrebama mojih birača. Ali, nekud izazvan, dužan sam prije toga, i ako preko moje volje, zaletiti se časom na polemičko polje. I najprije osvrnuti mi se je na govor častnog gospodina vladina povjerenika.

Da pravo kažem, mene je metoda njegova odgovora večeras puno uzradovala, a, cienim, da će bit uzradovala i mnogu gospodu u ovoj visokoj kući, a osobito častnog Milića, koji je toliko neuztrpljiv pri dugim razpravam. (*Veselost*).

Gospodin vladin povjerenik, služeć se baš sumarnim postupkom, nije odgovorio na tri diela moga govora, već se je pozvao na odgovore, koje mi je lani i predlani podao. To je vrlo praktična metoda, koju ja prihvaćam i preporučam visokoj kući, a osobito momu častnom drugu Trojanoviću, koji je i večeras ponovio povjest bokežku — po osobitom njegovom izdanju — o kojoj smo mi drugi put na dugo i na široko ovdje razpravljali. Držeći se metode gospodina vladinog povjerenika, mi ćemo moći vrlo lahko i tu partiju večeras zatvoriti.

Pošto se je gospodin vladin povjerenik pozvao na odgovore, koje mi je dao prošlih godina i nije mi ništa odgovorio za ovogodišnje pritužbe — i ja se pozivljem na odgovore, koje sam ja njemu za prošlih zasjedanja podao na njegove odgovore, i tako je najglavnija strana naše razprave svršena. (*Veselost*).

Moram samo putem stvarnog izpravka nešto malo nadodati, jer mi je gospodin vladin povjerenik učinio jednu primjetbu, koju doista nisam zaslužio. Ja mislim, da me gospodin vladin povjerenik, — valjda za to što ja kadkad govorim preveć sa zanosom — nije dobro shvatio. Bog sačuvaj, da bih ja htio zamjeriti vladi, što je ona, na temelju zakonskih usta-

nova, dopustila ustanovljenje strjeljačkog ili ti vam bersaljerskog družtva u Arbanasima. Ja sam htio samo iztaknuti protuslovje, u postupanju vlade prama mikroskopičnoj talijanaškoj manjini, i ogromnoj hrvatskoj većini. Zamjerio sam, da vlada dozvoljuje talijanašim da ustroje bersaljersko družtvo u Arbanasim, i da mu dozvoljuje nošnju oružja. Jer ja, da pravo kažem — premda je gospodin vladin povjerenik kasnije tumačio, da bersaljersko družtvo u Arbanasim nemože baš nositi oružja, ipak nemogu još to razumjeti, kako jedno bersaljersko družtvo može i časom obstojati bez oružja. Zar se arbanaški bersaljeri vježbaju u strieljaju puškam od papira? (*Veselost*).

Ja sam svakako htio spomenuti ustanovljenje tog družtva, da dokažem, kako vlada nemjeri nam Hrvatim istom mjerom. Jer dočim ona dopušta talijanašim u Arbanasim bersaljersko družtvo, Hrvatim se Arbanasim tobože s obzira javnog reda i mira, nedopušta vijanje hrvatske trobojnice, koja je statutarno priznata arbanaškoj čitaonici, te mora da se tu vije. (*Dobro*). U tom postupanju ja vidim dvostruku nepravednu mjeru; uvidjam u tom žalostnom kontrakstu neku slabost, neku kapitulaciju vlade prama šaki ljudi, koji, i ako imadu jedno drugo političko mišljenje, nemadu prava, da se nameću većini zemlje, i da nama Hrvatima nedadu, slobodno vršiti svoja prava. (*Odobravanje*).

Pošto gospodin vladin povjerenik na sve ostale pritužbe nije mi ništa odgovorio, a prama željam iztaknutim pokazao se je vrlo kulantan; pošto nam je obećao, da će se čim skorije — a to za me znači kroz malo dana — obaviti i toliko željeno riešenje utoka glede izbora makarskih i zadarskih; pošto nas je uvjerio, da će biti to riešenje sasvim objektivno, ja prihvaćam njegovu besjedu, i zatvaram s njim polemiku.

I častnomu Trojanoviću — po metodi mnemo-tehničko-retrospektivnoj, koju nam je častni vladin povjerenik objavio — takodjer ću na kratko odgovoriti. Neću se osvrtati na njegove šovinističke ekskurzije o Boki Kotorskoj — drugi put sam ovdje dokazao, kako su smiešne — nit ću se, kao on, pozivati na Porfirogeneta, koji je nešto daleko od nas. Mjesto hrpe starinskih citacija, ja stavljam pred oči častnomu Trojanoviću živu sviest hrvatskog naroda u Boki. Tu hrvatsku sviest u Boki i on sam vidi, te će priznati, kao inteligentan čovjek, da se hrvatstvo Boke neda zaniekati su nekoliko velikosrbskih fraza. On će priznati, da je i Kačić prije sto godina pjevao Boku, kao diku od Hrvata, te da Hrvati nisu od jučer u Boki nikli, već da su odavna tu bili, da jesu i da će uvjek biti i dika hrvatstva i svega slavenstva.

Ogradit ću se samo proti jednoj tvrdnji častnog Trojanovića, naime, da ja nenalazim nikad liepe rieči ne samo za Srbe u Dalmaciji, nego ni za Srbe van Dalmacije, u kraljevini srbskoj i Crnojgori. Ako nenalazim liepe rieči za Srbe u Dalmaciji, to častni Trojanović može lahko shvatiti. To je s jednostavnog razloga, što ja nemogu priznati da ima pravih Srba u Dalmaciji. Ti novonikli Srbi u Dalmaciji, to su, po našem programu i po istini, Hrvati pravoslavne vjere.

Što se pak tiče Srba izvan Dalmacije, da je častni Trojanović čitao „Narodni List“, komu ja imam čast biti urednikom od preko 26 godina, znao bi da sam prama njima bio uvjek vrlo šarmantan, i da sam u svakoj prigodi prama njima bratski postupao u duhu slavenske solidarnosti. Ja se u tom pogledu mogu pozvati na ono doba kad pokazivati simpatije braći preko granice nije bilo tako lahko kao danas, na doba hercegovačkog ustanka i srbskog i crnogorskog rata proti Turčinu. U to doba ja sam ne samo javno u listu izkazivao svoju sućut braći, već i svojom vlastitom rukom, i s pogibelju svog života, dodavao njim oružje na granici, da se održe u borbi „za krst častni i slobodu zlatnu“. Tada je „Narodni List“ — kô što i ostale hrvatske novine — otvorio svoje stupce za sabiranje prinosa u korist siročadi ratujuće braće.

Ovdje bi mogao spomenuti častnomu Trojanoviću moje čedne zasluge, osobito za braću koja su iz Crnegore dolazila na našu dalmatinsku granicu, bosa i gladna, progonjena ognjem

i mačem od neprijateljske sile. Za tu braću, skupa sa ostalim mojim drugovima, ja sam se po svojim slabim silam revno zauzimao, te smo novčanih prinosa, odjeće i drugih stvari po hrvatskom narodu kupili, i izdašno njim pomogli. Uslied toga, neka znade častni Trojanović, da mi je junački knez Crnegore u znak harnosti, darovao ovaj briljantni prsten, što nosim na desnici. (*D.r Baljak:* Tim prstom pokazujete danas svaki dan na Crnugoru!) I tim sam svršio; ali pošto nemam na razpoloženje nekoliko stihova, da kao častni Trojanović, pjesnički zaključim svoj govor, (*Mrkusić*: Imam ja! *Smieh*) zaključiti ću prozom, te ću njemu i njegovim drugovim doviknuti: Braćo budite iskreni, i ljubite ovu hrvatsku zemlju, koja vas je rodila! A slobodno neka bude svakomu prokleto oteto. Mi Hrvati neotimljemo nikomu ništa, već čuvamo svoje! Pazite samo da vi nebudete prokleti!

Sada prelazim na drugi dio mog govora, te živo preporučujem visokoj vladi, dotično slavnom zemaljskom odboru, brzo i sretno riešenje raznih pitanja, koja ću ovdje nabrojiti, i koja sam bio zamoljen iztaknuti u ovom visokom saboru.

1) Put od luke Crkvice do Kune. Bez ovog puta ciela občina Kunovska, koja sama čini oko 40.000 hektolitara vina na godinu, i sve središte poluotoka Pelješkog nemože izvažati svoje proizvode. Bez tog puta nemože se ondje ni pomisliti na kakvu osbiljnu trgovinu. Crkvice su pristanište parobroda, a pošta putem Crkvice-Kuna prolazi 16 puta na sedmicu. Ministarstvo je doznačilo za ovaj put 6.000 fiorina, te molim visoku vladu, da bi učinila sve moguće, da bi još ove godine ta svota bila uložena, a visoki zemaljski odbor, da bi za isti vrlo važni put podielio občini kunovskoj podporu, zapitanu još lanjske godine.

2) Put iz Stona Velikoga u Ston Mali. Još godine 1875 občina Stonska potrošila je 3000 fiorina, da ponapravi taj put. Kad bi taj put služio samo za občinske svrhe, nebi ga trebovalo za mnogo godina popravljati; nego odkad je zavedena parobrodarska sveza Cezari i družina izmedju Metkovića, Stona i Gruža, tim putim prolaze svaki dan, i više puta na dan, poštarska kola i svakovrstna trgovina, te je postao uprav trgovačkim putem, a nalazi se sada u lošem stanju. Nije pravedno, da ga osiromašena občina uzdrži, već bi ga visoka vlada morala uzeti na se, ili barem doznačiti občini stalnu godišnju pripomoć, za njegovo uzdržavanje.

3) Putevi u obće po otocima, a osobito onaj iz Kčare do Pupnate preko otoka Korčule. Nije puno, ali je ipak visoka vlada štogod učinila u ovo zadnje doba za puteve u Dalmaciji. Učinila je nešto i pokrajina prama svojim slabim sredstvima. Ali sve se je učinilo na kopnu; dok se za puteve na otocima, u ovom vieku, nije mal da ne ništa učinilo. Veliki naši otoci Brač, Hvar, Korčula itd. još se glede puteva nalaze kao u antidiluvialno doba. Pravednost zahtjeva, da se nešto učini i za jadne otočane, koji moraju skakati od hridine do hridine, kao zvjerad, stavljajući svaki dan na kocku život i stvari, koje prevažaju.

4) Uredjenje luke Zavlatice na otoku Korčuli, odavno obećano, ali dosad neostvareno. Kčarani moraju danas velikim trudom, troškom i pogibelju goniti svoje proizvode u luku Brnu, daleko 10 kilometara. Za taj put, poć i vratiti se, hoće se 5 satî, a u ime kirije za svako barilo vina moraju Kčarani plaćati 30 novčića, dočim do Zavlatice nebi plaćali nego 15 novčića. U Brnu kroz cio dan nemogu učiniti nego tri puta, dočim bi u Zavlaticu mogli učiniti 6 i 7 puta na dan. Koliko bi tu bilo prištednje vremena i novca, svak uvidja. Ja se nadam, da će visoka vlada uvažiti molbu Kčarana, te tu njihovu luku urediti, tim više, što netreba za to velika troška.

5) Produbljenje unutrnjeg konala Tiešnjanskoga. Brodovi, koji u Tiesnu krcaju ulje, vino itd. moraju se vraćati na južnu stranu, i okolišati cio otok za preko 11 milja, dočim da ima više dubine, mogli bi odmah prosliediti unutrnjim konalom s puno većom sigurnošću i velikom prištednjom vremena i troška. Parobrodi družtva Negri i družine tone od 6 do 8 noga, a družtva zadarskog 6 ½. Nijedan od ovih parabroda nemože da plovi unutrnjim konalom izim „Iniciatora“, koji tone samo za 6 noga. Da unutrnjim konalom mogu ploviti i veći parobrodi,

prištedilo bi se mnogo vremena i troška, i putnicim i trgovini. — Ima tu za trgovinu opet druga velika šteta. Trgovac mora parobrodićem plaćati 20 novčića za prenos 100 kilograma vina ili ulja iz Tiesna u Šibenik ili u Zadar, dočim se iz Zadra i iz Šibenika do Rieke ili do Trsta neplaća nego 25 novčića na 100 kilograma.

Pomorska vlada odavna je bila obećala izvesti ovu vrlo važnu radju, kô što i potrebito poduljenje lukobrana, ali se rada još nevidi. Kad bi visoka vlada zadarska pospiešila, ovo pitanje, ja mislim, da bi joj se rado odazvala c. k. pomorska vlada u Trstu. Inače o djelovanju pomorske vlade u Dalmaciji nemože se nego pohvalno govoriti.

6) Lukobran u luci Mandoler sela Orihovica-Biskupija, koje broji okolo 1000 duša. Orihovčani imadu do 30 brodica, a nemaju, gdje da ih zaklone. I oveći brodovi dolaze u luku, a nema jednog kamenog stupa, o kome da se vežu.

7) Pošto govorim o lukama, napominjem ovdje visokoj vladi, da nebi zaboravila, lučke radje u mom izbornom kotaru Korčula-Orebić-Ston, koje sam jur iztaknuo u jednoj od prošlih sjednica pri razpravi o poljodjelskom proračunu.

8) Uredjenje rieke Zrmanje. U vladinoj „Smotri“ dne 25 ožujka 1896 broj 25 čitalo se je, da je „N. P. gospodin namjestnik naredio, „da bude već ljetos izradjena osnova za ure„djenje rieke Zrmanje kod Ervenika, da se „budu mogli za nastajno saborsko zasjedanje „iznieti o ovome pitanju konkretni predlozi“.

Saboru ti konkretni predlozi nisu do danas prikazani, a je li izradjena osnova, nije mi poznato. Ali mi je poznato, da rieku treba prešno urediti na medji erveničko-mokropoljskoj, gdje se ljeti Zrmanja gubi u ponore, i kod Marukića jazmaka, gdje rieka sada zauzimlje novi pravac i prieti grobištu i crkvi S. Mihovila.

9) Razne vrlo nuždne gradje župničkih crkava i župničkih kuća:

a) U Zlopolju na 23 siečnja, u 4 sata u jutro, ove godine, srušila se je župnička kuća, za koju sam ja još predlani interpelovao u ovom visokom saboru, i molbe za popravu koje započimlju od godine Gospodinove 1856 — od nazad dakle 41 godinu. Srećom nije bilo mrtvih glava! župnik je bio odsutan, a župnički pomoćnik božjim čudom iznio je glavu kroz lomljavinu drvlja i kamenja. Danas se dušobrižnici Zlopolja nalaze pod vedrim nebom, te je tu naravno visoka vlada dužna svom naprešnošću doskočiti.

b) Župničku kuću na D. Muću čeka ista sudbina one u Zlopolju, ako se već visoka vlada neodluči popravit je.

c) Takodjer i zvonik crkve S. Jurja na Ogorju, u koji je udario grom 1892, te sada samo kamenje od njega odpada.

d) I u Orihovici kod Trogira crkva je gotova ruševina. Osim toga, udaljena je od župničkog stana uru hoda po krševitom putu, a ne može u nju stati nego jedva 50 duša, dočim ih u selu ima okolo hiljade.

Visoka vlada nebi imala zaboraviti, da ovo veliko selo nema ni pokopišta, ni — *horribile dictu* — pučke škole! A kamo li ćemo još otvarati, za objest narodnih protivnika, talijanske škole u Splitu! *(Odobravanje)*.

e) I u Povljanu na Braču župnička je kuća sasvim u razsulu. Kad kiši, župnik mora otvoriti kišobran, da nepokisne. Još godine 1889, na 23 ožujka, pod brojem 1746 visoko namjestništvo odobrilo je trebovnik za ponapravu ove kuće iznosom fiorina 196:12. Nevideć da se popravlja, na 8 kolovoza 1894 župnik se je obratio ministarstvu, da naredi popravak. Siečnja 1895 župnik je dobio odgovor iz Beča, da se već pripravlja nacrt za popravu njegove kuće! Župnik se je još više puta obratio na vladu, koja je na 24 travnja 1895 pod brojem 4629 opet odobrila trošak, i to od 405 fiorina i 30 novčića za popravak, ali se još popravljanje nevidi! U ovo devet godina visoka vlada je potrošila u nacrte i komesije više nego li je doznačeno za popravak kuće *di là da venire!*

f) Crkva S. Ante opata u Trsteniku malena je, stara i vlažna. Otrag tri godine Trsteničani zapitaše vladinu pripomoć. Dodje mjernik, letimice pregleda crkvu i izjavi, da je u dobrom stanju i da u njoj može stati do 177 duša, dočim ih jedva stoji 90. S toga oni opet mole visoku vladu, da pošalje drugog mjernika, a mole i S. Antu, da mjernik, kad dodje nebude onog dana zle volje! (*Veselost*).

g) I seljani Kčare odavna mole za proširenje crkve S. Nikole. Rek bi, da je napokon visoka vlada godine 1895 obećala pripomoć, ali S. Nikola ostaje još u svojoj tiesnoj kući.

h) Još godine 1892 izabrano je mjesto za novu župsku kuću u Zagvozdu, ali predradnje nisu još barem dotlen doprle, da bi se mogao držati seoski sbor za sutjecaj. Stan, u kom danas boravi zagvozdski župnik nije bolji od pećine Pavla Pustinjaka! (*Veselost*).

i) Visoko namjestništvo, odlukom 18 rujna 1893 broj 22.502, izjavilo je, da je neobhodno potrebita gradnja nove crkve u Ravči od Vrgorca. Podsjećeno na to, namjestništvo je lani odgovorilo, da još traju izvidi za mjesto gdje se ima graditi nova crkva, a uz to, da će se opet izviditi, može li se popraviti stara. Dakle prije je bila *neobhodno potrebita nova crkva*, a sad opet dolaze izvidi za staru!

Ova crkva ima pak riedki zvonik, pravi zvonik *fin de siècle*. (*Veselost*). Čudo, kojega nema ni u Americi. Zvonik raste svake godine za aršin i više, jer su zvona obješena o jaki hrast! (*Veselost*).

j) Dvie su godine, da se je crkovinarstvo D. Humca na Braču obratilo visokoj vladi s izvješćem, da crkva potokom podavire kad su kiše, i da krovovi pobočnih strana priete srušit se. Namjestništvo je odgovorilo, da je naredilo c. k. poglavarstvu u Splitu, da pošalje mjernika, da pregleda stanje crkve, ali se mjernik u D. Humcu još nije vidio. Ja sam dužan to ovdje spomenuti, da pitanje nezaspe *more solito*.

k) Spominjem s istog razloga i pitanje crkve u Dolu na otoku Hvaru. Da sagrade pristojnu crkvu, oni vriedni župljani doprinieše velikih žrtava, a spravni su ih i još doprinieti na ures svog mjesta i na slavu Boga Velikoga. Ali i visoka vlada dužna je doć njim u susret, i neotežčavat njihovo pohvalno nastojanje.

l) Još jednu točku i to zadnju. Dušobrižnici, koji služe na franjevačkim župam, uživaju godišnju podporu od 120 do 150 fiorina. Prošlih godina do u ovo doba godine podpora bi im bila doznačena. Ove godine je još nisu primili, ako nisu u ova dva tri dana. Pitam dakle, da im se dade podpora za prošlu godinu 1896, i da se već nekasni dotičnom doznakom, jer svak znade, kako je i župnicim tiesno uz osiromašen narod.

I tim sam, gospodo zastupnici, svršio, nadajuć se, da će nam visoka vlada podati brzo dokaza, da se je i na ovom polju stala osbiljno brinuti za interese naroda. (*Odobravanje*).

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Vukotić za stvarni izpravak.

Vukotić. Pri zaključku mog jučerašnjeg govora rekao sam (*čita*):

„da je upravo žalostno stanje u našoj Boki, te ako vis. vlada u mnogim pitanjima ne uspostavi bolji red i ne bude prama svakomu jednako pravedna, nama bokežkim zastupnicima poslje navedenih prigovora, nebi ostalo drugog lieka, nego položiti mandate, da spasimo ono, što nam je najmilije: obraz i poštenje".

G. zast. Biankini na to mi je prigovorio i rekao, da kad bi mi taj korak učinili, da bi to bila vrlo slaba imitacija komedije, koju su talijanaši odigrali. (*Biankini*: To je istina!)

Kad bi se baš i dogodilo, da bokežki zastupnici izstupe iz ovog vis. sabora, naš izstup nebi bila komedija, nego čin dostojan poštenih ljudi, koji kad vide, da svi više puta istaknuti razlozi nepomažu, nebi nam ostalo drugo, nego da položimo mandate i da na mjesto naše pustimo druge ljude, da oni s kim treba pokušaju bolju sreću.

Častni zast. Biankini neprestano naglasuje Hrvatstvo Boke i to ne od mnogo godina, nego tek u ovo posljednje vrieme, baš od onog vremena, odkad je vlada pomogla, da stupe neki njegovi pristaše na upravu občine kotorske. Ali kako on stoji s tim Hrvatstvom u Boki, najbolje dokazuje fakat što je on očito ovdje izjavio i pozivao vis. vladu, da pomogne održati onu hrvatsku kulu u Kotoru. Još da bolje postigne svoju svrhu poslužio se i denuncijacijom Srpstva i rekao, pošto Srbi teže u Boki preko granice, zato je potrebno, i u interes vlade da se održi hrv. občina u Kotoru. (*Biankini:* To je vaše sredstvo). Vlada vas je, gospodine poslušala. Kad vi tako proti Srbima... (*Biankini:* On laže! Kako se može na taj način lagati? — *Buka*).

Predsjednik (*zvoni*). Pozivljem vas na red.

Vukotić. Pošto vi niječete Srbe kano narod u Dalmaciji, premda nas vidite ovdje na okupu 10 zastupnika, koji zastupaju 100.000 naroda, (*D.r Trojanović:* Srbsku narodnu stranku); pošto vi na svoj način grdite Srbe i denuncirate, ja neznam, kako se možete dičiti s onim prstenom, koga vam je poklonio knez Nikola. (*Odobravanje na lievici*).

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Mrkušić za stvarni izpravak.

Mrkušić. Visoki Sabore!

Štovani moj drug d.r Trojanović rekao je u svom govoru nešto o Srbima i Hrvatima, što me je navelo, da pitam rieč za stvarni izpravak i evo me na rieči.

Kaže se s punim pravom, da je ljubav sliepa, ili točnije, da ljubav vidi sve stvari drugčije, nego jesu. S toga ja ni najmanje ne zamjeram riečima častnog Trojanovića. On je otvoreno, iskreno, od srdca govorio; otvoreno, iskreno, od srdca evo mu odgovora.

Uviek i u Boki i u Dalmaciji i ovdje u ovoj svečanoj saborniei govorim, da se ponosim, što sam rodjen Hrvat, a dičim se, da imam za najbližeg brata Srbina, jer sam uviek u srdcu nosio i nosim one stihove pjesnika bratske sloge, koji kaže:

Što je alem-kamen zlatu
Nek je Srbin bratu Hrvatu,
Što je zlatna kruna grbu,
Nek je Hrvat bratu Srbu.

Jest, braća jesmo! Jedan nam je jezik, ista nas sudbina čeka, iste imamo običaje, zajedničko nam je veliko blago narodne pjesme, isti nas jadi tište.

Vjera, na izmaku 19 vieka, nemože i nesmije nas dieliti, jer sa stihovima istog pjesnika ovdje svečano kažem:

Zdravo, vjero, svakom svoja,
zdrav, bratimstvo, vjero moja!

Dà, bratimstvo! S odesnog Kosova i one nesite grobnice srbske slobode, Miloševa sjena sa sjenom neumrlog sigetskog junaka, liepo pokazuje, da smo braća. Nesreća svačemu čovjeka nauči, pa će i nas. Neka zato častni Trojanović, bude uvjeren, da kad bi po kakovom slučaju ili po zabludama i pogrješkama državnim ili po promjeni političke konstelacije, na hladnom se Dunaju podigla oluja, da pokuša i uzpostavi na prvašnji položaj stranku drugova pobjeglih, da će se valovi te oluje skršiti o čelične grudi od preko 500 god. složne braće Hrvata i Srba.

Kao pravi prijatelj našeg mukotrpnog naroda neželim tu oluju, ali premda „in Fleisch und Blutt durch und durch österreichisch gesinnt“, ipak kao sin junačkog hrvatskog naroda, te se eventualnosti ni najmanje ne bojim. Jer kad bi u toj borbi i mi stari malaksali, nju će naš porod nastaviti, a u prvom redu naći će se moji Zvonimiri i Krešimiri, koji će do potrebe svojima pokriti otčeve kosti s veselim posmjehom na mladenačkom licu, a s uzklikom: Živila Hrvatska! (*Odobravanje*).

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Biankini za stvarni izpravak.

Biankini. Visoki sabore! Uzeo sam rieč da ustanem proti gospodinu Vukotiću, koji je večeras bio preveć drzovit. On je bacio prama

meni jednu vrlo nedičnu i netemeljitu osvadu. Njegova izreka, da sam ja u ovom visokom saboru denuncirao bokežke Srbe, te da sam rekao, da oni teže prama Crnojgori i Srbiji, nije istinita. (*Vukotić*: Preko granice). To je sve isto, gospodine Vukotiću, ali ja kažem, da nije istina da sam ja ikoga denuncirao. (*Buka na lievici i glasovi*: *Čuli smo!*)

Iznesite dokaze, kad ste čuli! Imamo tu stenografske protokole, i dok po njima neosvjedočite visoki sabor, da sam ja denuncirao tako zvane bokežke Srbe preko granice, ja vam kažom, da neistinu govorite.

U poštenom družtvu je običaj, kada se takove osvade proti komu podižu, iznieti odmah i dokaze. (*Buka na lievici*). Ako vi nedokažete stenografskim protokolom, da sam ja rekao..... (*Buka na ljevici i povici*: *Rekli ste!*) Ali bukom i vikom ovo pitanje neda se pošteno riešiti, nego prostim dokazim. Vi imate vremena svu večer danas, pa ako hoćete i sutra da dokaze nadjete, i to u stenografskim protokolim, koji svaku bilježe. Nenadjete li ih — a nećete ih naći — primiti ćete na se onaj naslov, koji zaslužuju svi oni, koji u javnom ili u privatnom družtvu neistinu tvrde.

Što se gosp. Vukotić tuži da ja nepriznajem Srbe u Dalmaciji, to je drugo pitanje, a to je i moje duboko uvjerenje. Jer ja vjerujem više poviesti, nego šovinističkim obmamam; ja vjerujem više živoj sviesti nepokvarenog hrvatskog elementa pravoslavne vjere, nego kojekakvoj umjetnoj propagandi, koja hoće od pravoslavnih Hrvata da stvorì srbske izrode. Uzdam se još u sviest nepokvarenog pravoslavnog naroda, koji se i danas zove Hrvatom, svukud, gdje ga nije još pokvarila tudjinska propaganda.

Uzprkos protivnom mnienju gospodina Vukotića, ja se ponosim i ponosit ću se što sam kao Hrvat dobio ovaj prsten od vitežkog kneza Nikole, za moje vitežko djelovanje. Pravog Srbina, koji poštuje moj hrvatski narod, i neradi mu o glavi ja ću uvjek poštovati, a izrode bilo koje vrsti uvjek ću najdubljim prezirom odbijati. (*Dobro!*)

D.r Trojanović. Pitam rieč za stvarni izpravak.

Predsjednik. Sada ima rieč gosp. izvjestitelj D.r Čingrija. Vi ćete moći govoriti poslje, kad on svrši.

D.r Čingrija. Vis. sabore! Kad bih ja htio i po malo odgovoriti svoj gg. predgovornicima, zaplovio bih u neko duboko more, nego srećom častni Biankini u današnjoj sjednici iznio je neku novu teoriju, koju ću i ja upotriebiti, t. j. po kojoj je dosta, da se jedino pozove čovjek na ono, što je rekao prošle godine. (*Biankini*: Nova teorija svojina je gosp. vladinog povjerenika).

Biti će teorija gosp. vladinog povjerenika, ali vi ste je podigli na stepen prakse.

Ako itko, to ja koji sam od mnogo godina imao čast biti izvjestiteljem školskog proračuna, a nazad dvie godine i pokrajinskog, gdje se je razpravljalo o svemu i svačemu, a samo ne o brojevima, neću imati muke, da odgovorim, jer sam govorio ne lani, nego nazad 10 godina. Kod nas se svake godine pretresuju ista pitanja i opetuje se ono, što se je prošle godine reklo, samo promieni se forma i kad bi hotjeli biti pravedni, morali bi reći, da se nikakva nova ideja nije pojavila, nego obće razmirice, s kojima gubimo vrieme i podpirujemo strast bez koristi. Meni je zato milo, da nam je gosp. vlad. povjerenik dao liepi izgled, da unapried, primajući onu teoriju, moći ćemo više vremena prištediti i pošto je častni Biankini povladio g. vlad. povjereniku, i moja je dužnost ne ostati nazad njemu, pak i ja večeras tomu povladjujem. Nego dopustite mi samo da se dotaknem nekih točaka, što su ih iznieli gg. predgovornici. Sliedit ću red, kojim su govorili.

Nazad mnogo i mnogo godina iznosi se svedjer u ovom vis. saboru prigodom pretresanja pokrajinskog proračuna ono pitanje o oružju bokežkom, kojega je na svrhi po svoj prilici nestalo. Ja mislim, da bi bilo u interesu same vlade, da nešto u tom pogledu učini; jer ako ga je nestalo i vlada je pripoznala, da ga ima povratiti, to mislim, da je dužnost njezina,

da ga izplati tim više, što cienim, da svaki pojedini, kad bi se osvrnuo na put redovite pravde, vlada bi bila dužna to platiti.

Druga točka govora g. Vukotića, što mislim, da zaslužuje neku pozornost, jest ona, koja se tiče financ. stražara u Boki. Ja neću ulaziti u sve druge prigovore, koji su predbačeni, jer najprije ne poznam stvar, a zatim mislim, da bi mučno bilo, da se izbjegnu slični dogadjaji i ostavili bi otvorenu granicu kontrabandu; ali fakat postoji, da je ondje već nazad godina više ljudi poginulo. S toga gledišta smatrajući stvar, mislim, da je umjestno podoprieti onaj predlog i preporučiti vis. vladi, da bi s njezine strane poduzela sve mjere, koje su kadre da sačuvaju ljudski život u onim stranama.

Evo me sada da rečem malo rieči časnom Biankiniju. Ja nahodim najprije, da je donekle umjestan onaj njegov prigovor, što ga je učinio glede barjaka čitaonice u Arbanasima. Po onom, što je on rekao i što se u obće ovdje govori, mislim, da vlada, postupajuć na ovaj način, kako je postupala, učinila je narodu našem veliku nepravdu. Barjak, kad je zakonom dozvoljen, treba ga pustiti, da miruje, a prekršitelje one, kojim nije po ćudi, da se taj barjak vije, treba kazniti. Ali reći, da se izbjegne nered, nećemo pustiti, da se barjak vije, to mi se čini da se ne može smatrati opravdano. Zato mislim, da ću naše ciele stranke misao tumačiti, kad rečem, da se slažem podpuno s onim prigovorom. (*Odobravanje*).

Neću ulaziti u onaj dio govora častnog Biankinija, gdje se je bavio sa izborima zadarskim i makarskim i što su poslje predgovornici s druge strane vis. kuće nadovezali o izborim kotorskim. Izkustvo nas uči: tko padne kriči. Tu se bore medju sobom dvie stranke i razumije se, to je u naravi ljudi, da ona, koja bitku izgubi, nadje, da joj je učinjena nepravda. Neću tim da rečem, da je sve teklo u podpunom redu; nada sve ono, što se tiče izbora zadarskih. Ali čekati ćemo, dok utoci budu riešeni, i ako su istiniti svi oni prekršaji, koji su bili na javnost izneseni kano počinjeni onom prigodom, da nam vlada dade ono pravo, koje za stalno njezini ljudi, koji su bili poslati da one izbore nadziru, nisu nam ga znali dati.

Ne mogu se složiti s častnim mojim drugom, gdje je on kritizirao načelnika zadarskog sbog toga, što je pozdravio birače u hrvatskom jeziku i zahvalio im za uslugu, koju su mu učinili. Ja dapače mislim, da je onim načelnik dao najbolje svjedočanstvo, koje je mogao dati sebi i teoriji onoj, da imade ovdje talijanskog naroda. S onim su dokazali, da su naši prigovori istiniti, kad onom puku, koji za njih glasuje, treba da govore narodnim jezikom, ako hoće, da ih razumije. Ne samo ovaj govor, nego ima i drugi pojav, koji to isto svjedoči i to je nekakvo glasilo, koje izdavaju hoteć uzdržati sebe i svoju stranku. A kojim jezikom? Jezikom našeg puka, koji oni neće da zovu hrvatskim, nego iznašli su nešta — što su baš od nas Dubrovčana uzeli, a u ovoj strani Dalmacije nema toga — oni zovu taj jezik naški tako, da smo samo mi Dubrovčani postali pravi Dalmatinci. (*Smieh*).

Neću se upuštati na dugo glede onog, što je častni Biankini rekao tvrdeć, da dokle mi ne budemo sjedinjeni s braćom preko Velebita, dotle nećemo biti sretni, On govori: u hrvatskom Sionu samo nam ima spasa. Častni zast. Milić učinio je vrhu toga neke opazke, na koje sam dužan reflektirati. On se je pozvao na sadašnje stanje u Hrvatskoj i pokazujuć kako je to stanje nesretno rekao je, da adresa, koju nam svjetuje g. Biankini, ne bi bila shodna niti potrebna. Ja posve ne dielim taj nazor. Adresa u ovaj čas nije shodna i o tom biti će samnom svatko uvjeren, a milo mi je, da ovaj put i g. Biankini u tom se nekako slaže s našom strankom, kad govori, da čas, u koji bi se to pitanje imalo iztaknati, pušta nama. (*Biankini:* Način). Neka bude način.

Častni Biankini, da opravda njegovo mnienje, pozvao se je na okolnost, da dojduće godine pada pedesetgodišnjica vladanja Njeg. Veličanstva kralja i rekao je, da u toj prigodi za nago mogli bi smo se mi obratiti na priestolje i naša molba bila bi uslišana. Ja mislim, da tako nije. To je liepo i sentimentalno receno, ali u politici ima nešto drugo, što ravna

stvari. Dok Magjari budu imali prevlast u onoj drugoj poli monarkije, a prednost u svoj monarkiji, dotle neće doći taj dan, o kom on govori. Dok stvari u Hrvatskoj preko Velebita budu onako razpoložene, kako su sada, dok onakva bude većina hrv. sabora, kako je sada, mi bismo to zaludu tražili. Imati protiv sebe sve kompetentne faktore, a to zahtjevati, to bi bilo utaman trošiti sile. Medju nama pako izazivati razmirice, mislim, da ne bi bilo umjestno.

Dužnost mi je, da se osvrnem s malo rieči na našeg mladog druga, koji je večeras ovdje prvom medju nama prosborio. On nam je protumačio svoj program i svoje stanovište, koje je on zauzeo kano zastupnik u ovom visok. saboru. Ja, koji sam nekako bogatiji izkustvom radi godina, što imam, nego on, mislim, da mi neće upisati u grieh, ako rečem, da u saboru na dugo govoriti o historiji nije fajde, jer se historija u obće u saboru izopačuje. Svaka stranka razumije historiju na svoj način. Ali ipak neću tajiti, da je liepo i bistro sborio i mislim, da mi neće upisati u grieh, ako sam mu ovaj mali prigovor učinio.

Ja se s njim podpuno slažem, da je jako mršav djelokrug našeg sabora i nada sve je postao mršav, kad su sabori prestali biti izborništva za carevinsko vieće. To nije krivnja niti njegova niti naša, nego je krivnja vremena. Možda da se unapried stvari promiene i biti će bolje, ali sada je faktična okolnost, koju treba primiti, kakva je, takva je.

On se je dotaknuo u svom govoru i željezničkog pitanja i požalio je, da mi željeznice nemamo. Na žalost to njegovo mnienje dieli ovaj vis. sabor i baš je čudo, da ta nesretna Dalmacija ima biti iznimka u željezničkom pitanju prema svim drugim austrijskim zemljam. Dan današnji grade se željeznice, kako su se nekad gradili putevi, a ipak mi smo izlučeni od ostalog svieta. Sve su prilike bile takove, kano da će bar s one strane bosanske biti Dalmacija spojena s ostalom monarkijom, ali i to je prestalo i stvar je postala neizvjestna. Komu se ima pripisati krivnja, to je u obće poznato: slaboći vlade bečke, a drzovitosti magjarskoj. Ovoj tim više, pošto po svoj prilici bivši ministar magjarski bio je već sklon na to i ono, što se je govorilo o željeznici, bilo je temeljito i sve su prilike bile, da će ta željeznica postati realnom; ali ministar se je promienio i ovaj drugi ministar trgovine čini se nije tomu sklon. On je putovao u Dalmaciju i nakon toga stvar se je okrenula i željeznica bosanska odgodjena je na neizvjestno vrieme. Mislim, da ovo stanje neće dugo trajati i na svrhu željeznicu ćemo dobiti jer okolnosti biti će jače nego volja ljudi.

Imao bih sada govoriti o preporukama, što su ih učinili razni predgovornici i o predlozima, što su iznešeni. Ja bih se samo imao protiviti radi formalnig razloga predlogu gosp. Vukotića, koji se tiče bolnice za Kotor, nè da bih zanijekao Kotoru bolnicu, nego predlog je tako stiliziran, da bi sabor prejudicirao pitanju kad bi ga primio, jer je gradnja te bolnice skopčana s lutrijom, koja je bila obećana i koju treba čekati.

U ostalom ja nemam drugo nego pitati vis. sabor, da mi oprosti za ovo malo rieči, s kojima sam ga večeras zadržao. Pošto o samom proračunu nije bilo prepirke, predlažem da predjemo na posebnu razpravu.

P r e d s j e d n i k. Predlog financijal. odbora glasi (*čita*):

Gospoda, koja su za to, da predjemo na posebnu razpravu, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*).

Prelazimo na posebnu razpravu.

Izvj. D.r Č i n g r i j a. (Čita naslove I, II, III i IV „Potrebštine“).

P r e d s j e d n i k. Gospoda, koja primaju naslove 1, 2, 3 i 4, kako su bili pročitani, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Naslovi su I, II, III i IV primljeni.

Izvj. D.r Č i n g r i j a. (Čita naslov V).

P r e d s j e d n i k. Rieč ima gosp. zastupnik Biankini.

Biankini. Visoki sabore!

Samo dvie rieči, da preporučim visokoj vladi, eda bi, u korist javne sigurnosti, spomenula se naših kolonaša. Ta preporuka nije nova: ja ju opetujem neznam po koji put, jer cienim, da pristojno obskrbiti kolonaše, nije samo u interesu naše javne sigurnosti, nego da je to i humanitarna dužnost.

Osobito u ovom zadarskom kotaru kolonaši su vrlo nuždni za javnu sigurnost, tako da ja neznam, bi li oružnici mogli bez njih točno vršiti svoju službu, kao što ju vrše.

Ali uz sav naporni trud, kolonaši plaćeni su sa 90 novčića na dan. I tim imadu se odievati plaćati stan i hraniti se. Kako da izadju onom kukavnom plaćom?

I njihov vriedni vodja, koji je takodjer vrlo zaslužan za javnu sjegurnost, nema nikakve podpore za uzdržavanje paripa, bez kojega nebi mogao nadgledati svoje ljude, ni vršiti točno svoju službu.

Ostajuć pri teoriji, koju je gosp. vlad. povjerenik danas iztakao, ja ga molim, da se spomene svega onoga što sam drugiput rekao ob ovom pitanju, i da usliša moju preporuku.

Predsjednik. Gospoda, koja primaju naslov V, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Naslov V je primljen.

Izvj. D.r Čingrija. (Čita naslov VI).

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, kota primaju naslov VI, neko izvole ustati. (*Ustaje većina*).

Izvj. D.r Čingrija (Čita naslov VII).

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik D.r Manger.

D.r Manger. Nijesam govorio u obćoj raspravi, jer mi nije bila namjera, da išto prigovaram proračunu, već naprotiv, da za nj glasujem. Ne to da tim samo povjerenje izrazim Visokome Odboru, da li sbog toga, jer sam nešto osobita što se obće rasprave tiče, imao da iznesem.

Nego ako nijesam govorio u obćoj raspravi, izvolit će Visoki Sabor dozvoliti i meni par rieči u posebnoj raspravi i u pogledu VII.e stavke proračuna, koja se tiče puteva i to da izrazim Visokome Odboru jednu preporuku, koju sam siguran da će on znati uvažiti, i u svoje vrieme podnieti na odobrenje Visokom Saboru odnosni predlog.

Visoki sabore! Nije mi potreba iztaknuti važnost i nuždu puteva za našu pokrajinu. Dosto kao najvažniji kulturni spomenik mi svi u Dalmaciji ubrajamo onu tako zvanu medjuzemnu cestu, koju nam sagradiše i ostade od francuske Vlade.

U tiesnom odnošaju s kulturnim razvitkom zemlje, stoji razvitak saobraštaja u zemlji, tako da prvi više puta izključivo odvisi od razvitka puteva, a obći je naš vapaj za željezničkom svezom. Na ovo zadnje pitanje ne pripada posebnoj raspravi našega pokrajinskoga proračuna, a nanj drugi predgovornici su se jur osvrnuli.

Kad svratimo našu pažnju pak na stanje zagorske Dalmacije, gdje mal da ne, nema sela, jer ono što se selom zove, na prosto su raztrkane kuće, odaljene jedna od druge, bez da dotični stanovnici svaki dan medjusobom mogu obćiti i s toga bez da osjećaju onu medjusobnu solidarnost, koju bi imali ćutiti i dotično ih vezati i poticati na sveobći rad, za tim da postignu sve to veći napredak, bilo socijalni, bilo ekonomični i t. d., ima se priznati da je tome uzrok glavni oskudica puteva i s tim teškoća saobraštaja.

S toga svaki je volio svoju kuću namjestiti, gdje da mu bude sgodnije pristupiti zemljama koje radi i teži, negoli biti u doticaju to većim sa svojim suseljanima.

Nastaje za tim pitanje ne bi li se gradnjom novih puteva, na proučenom planu trasiranih obzirom na potrebe zemlje, olakotilo i omogu-

ćilo sakupljenje kuća na stanovitim prikladnim mjestima, da se na tim mjestima sela stvaraju?

Nu u ovom pogledu takodjer neću osobiti predlog staviti i ako prihvaćam prigodu, da iztaknem, nebi li bilo vrieme, da svi prihvatimo iznaći način, kako da se urede u zagorskoj Dalmaciji sela, i priučiti bili se to olakotilo gradnjom novih cesta, za tim gradnjom i namještanjem, naravno postepeno i kako sredstva dopuštaju, škola, čim bi imala Visoka Vlada u tom podvatu nas podupirati, gradnjom novih crkava i župničkih kuća?

Nu o tome potanko govoriti i obrazlagati na daleko bi me odvelo, a ja vašoj ustrpljivosti dosadan ne ću da budem.

Čim, a to je fakat, u primorskoj Dalmaciji dade se konstatirati, u kulturnom pogledu, faktični sve to veći napredak, ono u zagorskoj nešto zapinje, a nije sveobći kao što je u primorskoj.

Uzrok tome ima se tražiti što u primorskoj, sredstvom morske plovitbe, mogao se je razviti medju dotičnim stanovnicima veći saobraštaj, što ih je vodio, da se još u davnini prikupe u sela i druga veća mjesta, dočim u zagorskoj taj se učinak pojavio nije.

Nu da mi se ne zamjeri, u pogledu zagorske Dalmacije bio je tome uzrok, da su stanovnici zagorski morali puškom u ruci biti na obranu ove grude zemlje na koju bi tursko kopito prečesto zalazilo. Nu prodje preko sto godina da je ono prestalo zalaziti, niti se je bojati da opet zadje, ali se još nije počelo mijenjati to prije iztaknuto stanje.

Ne treba, niti je korisno jadikovati za priteklim vremenima. Nadajmo se boljemu. Meni je dužnost pak iztaknuti, da u pogledu puteva i ako malim sredstvima, zemaljski odbor ne izostavlja svoju učiniti, i vidimo da u proračunu za tekuću godinu u tu svrhu je ustanovljena znamenita svota.

Kako sam prije kazao, ja neću podnijeti koji osobiti predlog i ako sam nastajao pozornost Visokoga Sabora svratiti na stavku jednu proračuna, koja se puteva tiče, a za tim nešto govoriti u prilog Poljičke ceste u proračunu predložene.

Stavka sedma proračuna za tek. godinu iznosi ukupno svotu od for. 23100 od kojih za Poljičku cestu je proračunano for. 2000.

Premalena je ova zadnja svota pram ukupnoj svoti, kako gradnja te ceste zahtjeva i pram onom što su se obvezale doprinijeti zanimane obćine Spljet i Omiš i što je priznala Visoka Vlada da će dati.

Ja neću i mislim da je suvišno da iztaknem važnost toga puta.

Prolazi, to jest proći će ono preko ubavih Poljica, preko jednoga od najplodonosnijih i romantičnijih predjela, na glasu u tom pogledu još od starih doba.

Izpod kršnih vrleti Mosora, prostire se liepo polje, gdje uz lozu i maslinu, raznovrstno drugo voće raste, a pitke vode svud izviru, koje čim umnožavaju plodovitost zemlje, uz ne rietke šumice ublažuju sunčanu žegu ljeti, tako da se u tome kraju nadje ugodan zaklon proti vrućini, a obrana protiva hladnih zimskih vjetrova; uz te šumice, ostaju mosorske vrleti.

Važnost veća toga puta jest, da će ono spojiti i približiti Spljetu i tako moru, Imotsku krajinu, iz koje će lakše biti da se k moru dovoze obilati proizvodi iz te prostrane a još dosta odaljene, radi teškoća saobraštaja, strane Dalmacije.

Ja držim da sam dokazao, koliko treba, važnost toga puta. — To je bilo jur priznato sa strane Visokoga Sabora, koji je osobitim zakonom taj put proglasio pokrajinskim.

Vrieme je dakle, da ja dokončam svoj govor. — To ću učiniti izjavom da čim ću pri-

hvatiti i tako glasovati za tu stavku, kako je bila predložena, toplo ću preporučiti Visokome Odboru, da unaprijed i u dojdućoj godini izvoli pripisati sve to veću važnost toj cesti, to jest pripisati toliko važnosti, koliko joj je dala vlada, koja će znamenitu svotu doprinieti, kako doprinose zanimane občine Spljet i Omiš, naznačivši u proračunu veću svotu u razmjeru prinosa Vladina i dotično prerečenih dviju občina, da bi se tako obezbiedilo što skorije sagragjenje te ceste.

S tim će doisto Visoki Odbor, — a Visoki Sabor pak kad će to odobriti, prinieti veliku korist ne samo cijelome onome predjelu, nego i cijeloj pokrajini.

Predsjednik. Rieč ima gosp. izvjestitelj zem. odbora zast. Korlaet.

Izvj. Korlaet. Samo malo rieči. Sliedeć stari običaj uvrstio je i ove godine zemaljski odbor 2000 for. „Poljički put“ mjeri malo više od 42 kilometra, a D.r Slade, koji ga je trasirao, držao se je nešto visoko u cieni, te bi po njemu trošak iznio fior. 202000; ali se od toga može odbiti flor. 70000 po prilici za radje u trebovnik zauzete, koje bi imale služiti više za neki ures puta, nego što bi bile u prav potrebite, te bi put mogao i bez njih biti. Kao što su prsobrani od zida, (parapetti), krajevi od utesana kamena — cordonate — i t.d.

Po tom bi se trošak smanjio na f. 130000. Buduć država pritiče u pomoć sa fior. 60.000, isti bi spao na fior. 70.000. Ako se dakle pokrajina obveže na doprinesak od fior. 12.000 t. j. za šest godina po fior, 2000, što bi iznosilo peti ili šesti dio ukupnog preostalog troška, cienim, da ona doprinosi dosta i da se na više ne bi mogla podužiti. No ako prilike dopuste, zemaljski će odbor dojduće godine uzeti u obzir preporuku častnog predgovornika.

Predsjednik. Ima li što reći g. izvjestitelj financ. odbora.

Izvj. D.r Čingrija. Nemam ništa.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje naslov VII. Gospoda, koja primaju naslov VII, neka izvole ustati. *(Ustaje većina).* Primljeno.

Izvj. D.r Čingrija. (Čita nastove VIII—XIV i ukupnu svotu).

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja primaju naslov VIII, IX, X, XI, XII, XIII i XIV, neka izvote ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno. — Gospoda, koja primaju cielu svotu potrebe u iznosu od 634360 for., neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Izvj. Dr. Čingrija. (Čita Pokriće naslove I—IX i ukupnu svotu).

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja primaju naslov I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII i IX pokrića, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Primljeno. — Gospoda, koja primaju ukupnu svotu pokrića od 634360 for., neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Prelazim na resolucije. Dvie resolucije predlaže financ. odbor; imamo opet sedam predloga g. zast. Vukotića.

Želi li tko govoriti?

Vukotić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik Vukotić.

Vukotić. U posljednjem govoru častni Biankini primjetio nam je, da smo izveli jednu krupnu laž, kad je bilo pitanje o srbstwu i hrvatstvu u Boki.

Predsjednik (*zvoni*). Ovo nespada razpravi.

Vukotić. On me je pozvao, da stenografičkim izvješćem dokažem...

Predsjednik (*zvoni*). Ja to ne mogu dozvoliti sada. Red je sada da dovršimo predračun. (*Buka na lievici*).

Vukotić. On me je javno pozvao. (*Buka.*)

Predsjednik. Gosp. zast. Vukotić pitao je rieč u posebnoj razpravi, a nije za stvarni izpravak.

Vukotić. Ja molim rieč za stvarni izpravak.

Predsjednik. (*zvoni*): Sad ne smjete govoriti ob ovom pitanju. Ja ne dozvoljujem, da se dogadjaju skandali. Kad bude svršena razprava, ako budete htjeli, moći ćete govoriti.

Otvorena je razprava glede predloga financ. odbora i glede predloga g. Vukotića. — Želi li tko govoriti? — Rieč ima g. izvj. zem. odbora zast. Korlaet.

Izvj. Korlaet. Ovdje imademo jedan predlog častnog Vukotića, i baš VI. koji glasi: „pozivlje se zem. odbor, da u prvom zasjedanju „podnese saboru na odobrenje predlog, da se „započme radnja predjelnog puta Rose-Gjuraše-„vić-Lješević u Boki Kotorskoj, koji je bio o-„dobren pokraj. zakonom 16 aprila 1874.“ Ovaj predlog cienim, da je suvišan, jer ako je zakonom ustanovljeno, da se taj put gradi što treba tada predlog? Put se pako nije mogao dosada graditi radi dva glavna razloga. Prvi je, što to nisu dopuštale financijalne prilike onih općina, koje bi bile podužene sutjecati u radju. Pak i financ. stanje zemlje tomu se je protivilo, jer je zemlja dosta obterećena nametima, a i troškovi sve to većma rastu, tako da i pokrajinski prirezi moraju se od godine do godine povećavati.

Drugi je razlog: oskudica tehničkog osoblja. Kako vam je, štovana gospodo, poznato na zem. odboru nema nego jedna sama sila, koja ima dosta posla, te nemože svemu doskočiti. Po zakonu bi se imalo graditi više predjelnih puteva, na koje će dolaziti red malo po malo, pak kad prilike budu sgodnije, doći će red i na prepomenuti put.

Molim dakle, da se predlog ne primi.

Predsjednik. Rieč ima g. izvj. financ. odbora.

D.r Čingrija. Ja se slažem sa izvjestiteljem zem. odbora.

Predsjednik. Sada će se glasovati i to prije svega o predlozim financ. odbora, a zatim o predlozim gosp. zast. Vukotića.

Prvi predlog financ. odbora glasi (*čita*):

Gospoda, koja primaju ovaj predlog financ. odbora, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Primljeno.

Drugi predlog financ. odbora je sliedeći (*čita*):

Gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Primljeno.

Sada dolazi prvi predlog g. Vukotića. (Čita 1 predlog Vukotićev).

Gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati, (*Ustaje većina*). Većina. Predlog je primljen.

Drugi predlog glasi (*čita*):

Gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Primljen.

Treći glasi (*čita*):

Gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Primljen.

Peti (*čita*):

Gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Primljen.

Šesti (*čita*):

Gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje manjina*). Manjina. Predlog nije primljen.

Sedmi (*čita*):

Gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Većina. Primljen.

Vukotić. Pitam rieč za stvarni izpravak.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Vukotić za stvarni izpravak.

Vukotić. Visoki Sabore!

Pošto me je g. zast. Biankini pozvao, da mu sa stenografičkim izvješćem dokažem, što sam ustvrdio u mom posljednjem govoru, ja sam ga spravan poslužiti. Godina dana ima i čovjek ne može svaku rieč zapamtiti; ali ono, što sam upamtio, to sam i kazao. Rekao sam, da častni zast. Biankini govoreć prošle godine o hrvatstvu Boke stavljao je u sumnju... (*Biankini*: *Rekli ste, denuncirao je! Buka*). Istina je. U prvom dielu jedne stavke njegova govora izriečito je rekao ove rieči (*čita*): „Ne„stavljajuć ni najmanje u sumnju lojalnost čestit„tog bokežkog pučanstva mi moramo ozbiljno dr„žati pred očima razvitak političkih dogadjaja u „onom kraju“, ali s onim što je poslje nadodao nalazi se u velikoj oprieci, jer baš stavlja u sumnju lojalnost ako ne ciele Boke, ali svakako onog naroda, na koji on zub ima.

Neka vis. sabor prosudi, da li je to tako iz ovih njegovih rieči, koje sliede odmah iza prvih te sam naveo (*čita*): „Pod Lovćenom dvie se političko-državne misli sdvojno biju: misao hrvatska i misao srbska. Mi ne smijemo pri tomu zaboraviti, da tu u susjedstvu obstoji mala, ali slobodna kneževina Crnogorska, koja doskora, u sasvim predvidljivim okolnostima, kad bi nestalo hrvatstva izpod Lovćena imala bi pravo, da u ime srbstva sebi pridruži onaj kraj sni dio naše Hrvatske domovine. (*Biankini*: Tako je! A tko bi za to Crnojgori zamjerio ?) Ja iz toga pogleda prosudjujem razvitak političkih odnošaja u Boki.“

Ovo se nalazi upisalo na strani 572 brzopisnog izvješća sabora g. 1896.

Ovo je očito denunciranje ne samo protiv Srba bokežkih, nego i protiv Crnegore, (*Biankini:* Vi nerazumite što čitate!) radi čega ponavljam da tim više niste dostojni nositi onaj prsten, koji ste nam prije pokazali. (*Odobravanje na lievici. Buka. — Biankini*: Prostaštvo! Pitam rieč...)

Predsjednik (*zvoni*): Toga je dosta.

Ja sam nehotice izostavio četvrti predlog gosp. Vukotića i na to sam upozoren od gg. stenografa, pak će se o tomu sada glasovati.

Četvrti predlog glasi (*čita*):

Izvj. D.r Čingrija. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima gosp. izvj. D.r Čingrija.

D.r Čingrija. Mislim, da bi bilo nekako čudno, da sabor dade tu preporuku i to radi ozbiljnosti stvari; jer ako crnogorska knjaževina i austrijska monarkija hoće ugovor, neka ga sklope. Ja ne mogu prisvojiti ovaj predlog.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik Vukotić.

Vukotić. Ja preporučam vis. saboru, da bi izvolio prihvatiti ovaj moj predlog. Jedna preporuka neće biti izlišna i vlada ako nadje za shodno da učini potrebne korake, ona će ih učiniti.

Predsjednik. Stavljam na glasovanje predlog četvrti gosp. zast. Vukotića, koji glasi (*čita*):

Gospoda, koja su zato, neka izvole ustati (*Ustaje većina*). Primljen.

Gosp. zast. Biankini ima opet rieč za lični čin.

Biankini. Visoki sabore! Častna gospodo zastupnici!

Gospodin Vukolić osvrčuć se malo prije na moj proračunski govor rekao je: Biankini denuncirao je Srbe bokežke, da teže na Srbiju i Crnogoru. (*Vukotić*: Nisam to rekao!) Molim, vi ste to rekli, i nek se konstatira po stenografičkom protokolu, ako sada imate srdca, da niečete i svoje rieči, koje smo svi večeras dodobro čuli. Ja sam gospodinu Vukotiću odgovorio, da je to neistina, i rabeć uvjek vrlo blage parlamentarne rieči, pozvao sam ga, da večeras, ili sutra, iznese dokaz iz stenografičkih izvješća.

On se je svu večer sa revnim mu drugovim mučio, da nadje tu izreku u stenografičkom zapisniku, ali nisu je mogli naći; jer u istom zapisniku stoji naprotiv zabilježeno (*čita*):

„Nestavljajuć ni najmanje u sumnju lojal„nost čestitog bokežkog pučanstva, mi moramo „ozbiljno držati pred očima razvitak političkih do„gadjaja u onom kraju. Pod Lovčenom dvie se „političko državne misli sdvojno biju: misao hr„vatska i misao srbska. Mi nesmjemo pri tomu „zaboraviti, da tu u susjedstvu obstoji mala, ali „slobodna Crnagora, koja doskora, u sasvim pred„vidljivim okolnostima, kad bi nestalo hrvatstva „izpod Lovčena, imala bi pravo, da u ime srb„stva sebi pridruži ovaj krasni dio naše hrvat„ske domovine.“

Gospodo zastupnici! Ruku na prsi i kažite, ima li ovdje i sjene kakve denuncijacije? (*Glasovi*: Ne! Nipošto!) Ja se pozivam na svu većinu. Ako se nadje, ma gdje, jedan pošten čovjek, koji će reći, da je ovo denuncijacija, ja ću rado primiti na se, ma bio koji priekor.

Pošto dakle, gospodin Vukolić nije mogao dokazati, što je uztvrdio, ja bez okolišanja, rabim valjda jednu neparlamentarnu rieč i kažem, da je on klevetnik! Ako pak ćuti onu dužnost,

koju svaki pošten čovjek u sličnim prigodam ćuti, on mora potegnuti na se uvriedu, kojom se je proti meni nabacio. Inače, nek nosi naziv, koji se u poštenom družtvu rabi za takove ljude! (*Buka i nemir na lievici*).

D.r Baljak Pitam rieč za stvarni izpravak. (*Buka*).

Predsjednik (*zvoni*): Ja smatram, da je već ovaj incident izmedju gosp. zast. Vukotića i gosp. zast. Biankinija dovršen, i ne dopuštam, da se više o tom govori. Ja namjeravam zatvoriti sjednicu . . . . . (*Buka na lievici*). Buduća će sjednica biti sutra u 11 $^1/_2$ prije podne.

D.r Trojanović. Čast srbskog naroda je ovdje po sriedi. Ja molim, da se dade rieč našem drugu, da govori protiv čovjeka, koji nas napada i vriedja.

Predsjednik. (*zvoni*): Ja ne mogu dati povoda novim škandalim . . . . . (*Buka. Glas na lievici*: Biankini je nas uvriedio, a nište ga pozvali na red!) Vi nemate rieči; ja sam naviestio, da ću zatvoriti sjednicu.

D.r Trojanović. Ja protestiram proti ovakovom postupanju . . . . (*Buka*).

Predsjednik. (*zvoni*): Nesmijete govoriti. Ja vas pozivljem na red. (*Buka*).

D.r Trojanović. Ja protestiram. (*Buka*).

Predsjednik. (*zvoni*): Valja poštovati dostojanstvo sabora.

D.r Trojanović. Ja poštujem.

Predsjednik. Vi ne poštujete, kad govorite bez dozvole predsjednika.

D.r Trojanović. Kad netko vriedja, pozovite ga na red!

Predsjednik. *(zvoni)*: Vi nemate rieči. Pozovite se, ako hoćete, na Sabor. — Ja priznajem, da je bilo uvrieda s jedne i s druge strane i žalim, što se je to dogodilo; ali pošto je jedna i druga stranka pročitala stenografski zapisnik, te je svak u stanju da sudi o stvari, mislim, da mi je bila dužnost ne dozvoliti, da sliedi razprava ob ovom incidentu. — Zato sam izrazio namjeru, da zatvorim sjednicu. Buduća je sjednica sutra u 11 ½ sati prije podne, u kojoj će se nastaviti današnji dnevni red, kojemu nadodajem kao zadnju točku „Izvješće zemaljskog odbora o ustrojenju nove političke Občine Veleluke.“

(Svršetak sjednice u 10 sati 25 čas u večer.)

XIII. Sjednica dneva 19 Veljače 1897.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika dvanaeste sjednice. — Upiti na Vladu — Navještenje molbenica. — Drugo i treće čitanje vladine zakonske osnove o postavljanju nadzornih organa nad trgovanjem sa živežim i nekim porabnim predmetima. — Drugo i treće čitanje zakonske osnove o ribanju u unutrašnjim vodama. — Imenovanje četvorice upravnih viećnika zemljištno-veresijskog zavoda i dvaju zamjenika. — Izvješće Odbora za pregled rada Zemaljskog Odbora, o radu potonjega za doba od 1.og januara 1895 do 30 junija 1896. — Zaključci, nalozi, preporuke i želje. — Izvješće Zemaljskog Odbora o molbi da Občina Kninska bude razdieljena u četiri posebne političke občine. — Izvješće Zemaljskog Odbora o ustanovljenju posebne političke Občine Veleluke. — Riešenje molbenicâ.*

(*Početak sjednice u 11 sati 55 čas. prije p)*

Predsjednik **D.r Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *D.r Ante Trumbić i Gj. Vukotić.*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: ces. kr. namjestništveni podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. kr. dvorski savjetnik **Dragutin-Maria Truxa**; c. kr. pokrajinski školski nadzornik **Josip** vitez **Peričić** i c. k. kot. povjerenik **Lavoslav Golf.**

Predsjednik *(zvoni):* Ima nas 25. Broj je zakonit. Otvorena je sjednica. Molim g. tajnika, neka izvoli pročitati zapisnik prošle sjednice.

Tajnik d.r Trumbić — čita zapisnik XII. sjednice.

Predsjednik. Želi li tko govoriti o zapisniku? — Nitko. — Gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. (*Većina*). Zapisnik je odobren.

Prije sjednice primio sam jednu interpelaciju od g. zast. Borellia. Neka ju izvoli pročitati.

Borelli (*čita*):

UPIT

na vladu Njegova Veličanstva.

Na otoku Pašman kraju mora leži selo Banj, koje obiluje pitkom vodom. Da uzmognu tu pristupiti domaći brodovi kao i drugi koji bi se snjom htieli poslužiti, marljivi su oni seljani pokušali bili u više navrata sagraditi lukobran, ali pošto selo ostaje prama buri, ova bi svaki put žalom i glibom kroz malo vremena zasula taj lukobran.

Videć oni da svojim silam ne mogu doskočiti da sagrade jedan čvrst lukobran, koji im je od tolike potrebe, godine 1871 na 9/3 obratili su se bili molbom na Visoku Pomorsku Vladu, koja je usljed izvida učinjenih pronašla da bi nuždno bilo sagraditi lukobran, te je odmah naredila nek se izradi potrebiti nacrt, i podnese osnova, i zbilja iste godine nacrti su bili dogotovljeni a godine 1872 Visoko Namjestništvo Dalmatinsko poslalo ih je popravljene Visokoj Pomorskoj Vladi. Iste godine 1872 Občinsko Vieće Biogradsko potvrdilo seoski doprinesak Banja za lukobran, ali je na jednom ta radnja zaspala. Do godine 1893 više puta bilo se je potaklo to pitanje i od seljana, kad iste godine 1893 Povjerenstvo Visoke pomorske Vlade svojim očima uvjerilo se je kako je neobhodna potreba od te radnje, ali se ipak još nije izvela.

Seljani medjutim ne imadu gdje usidriti brodove jer je današnji lukobran zasut.

Brodovi koji, najskoli ljetom, dolaze da ukrcaju vode, nemogu kraju pa bi se i iste c. k. torpedinjače mogle oskrbljivati vodom kad bi mogle pristupiti kraju.

Obzirom dakle na nevedeno do časti je podpisanicim upraviti na Visoku Vladu sliedeći upit.

I. Jeli poznato Visokoj Vladi s kog se uzroka oteže od 26 godina gradnjom lukobrana u Banju?

2. Imali nade da će se ta gradnja što škorije započeti?

Zadar 18 Veljače 1897.

Borelli — Korlaet — Vuković — Tomić.

Predsjednik. Upit prelazi g. vladinom povjereniku koji ima rieč.

Vladin povjerenik Pavić. Na ovaj ću upit imati čast odgovoriti u jednoj od dojdućih sjednica.

Predsjednik. Primio sam jednu molbu. Neka joj izvoli g. tajnik naviestiti sadržaj.

Tajnik d.r Trumbić *(čita):* Molba ljekarnika u Arbanasima Antuna Simonelli-a i drugova za povišenje plaće i uvrštenje u stanoviti razred čina.

Predsjednik. Izručena je molbeničkom odboru. Prelazim na dnevni red. Prva je točka: Drugo čitanje vladine zakonske osnove o postavljanju nadzornih organa nad trgovanjem sa živežima i nekim porabnim predmetima. Neka gospodin izvjestitelj d.r Katnić izvoli pročitati izvješće.

Izvj. d.r Katnić *(čita):*

Br. 140-sab.

Visoki Sabore!

Od obiju kuća Carevinskog Vieća bi, u prošastom zasjedanju, glasovan državni zakon glede trgovanja sa živežom i njekim porabnim predmetima, koji — već podastrt Vrhovnoj potvrdi — u dojdućem će se travnju proglasiti, te će ući u krjepost mjeseca listopada ove godine.

Na izvršenje ovog državnog zakona, i u smislu §§ 3 do 5 istog, Visoko Ministarstvo unutrašnjih posala podnielo je svim zemaljskim Saborima, na ustavno razpravljanje, kao vladin predlog, zakonsku osnovu glede postavljanja nadzornih organa nad trgovanjem sa živežima i njekim predmetima.

Ovu zakonsku osnovu dostavila je Visoka Vlada, na ustavno razpravljanje, i dalmatinskom Saboru, zamolbom da ju izvoli glasovati još u sadašnjem zasjedanju.

Budući da je ova zakonska osnova namjenjena na izvršenje gori rečenog državnog zakona; da svi propisi iste prikazuju se potrebitim i koristnim i da proti istoj ne obstoji nikakav prigovor, — do časti je podpisanom upravnom odboru predložiti Visokom Saboru da izvoli preći na drugo čitanje iste i poprimiti je u cielini po predlogu Visoke Vlade.

U Zadru, 14 veljače 1897.

Od upravnog odbora

Predsjedatelj

D.r Machiedo.

Izvjestitelj

D.r Katnić.

Vladin predlog.

Zakon

od . . . .

glede postavljanja nadzornih organa nad trgovanjem sa živežima i njekim porabnim predmetima.

S privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije nalazim da odredim što slijedi:

§ 1.

Organi postavljeni za opravljanje djelokruga, što općinama po zakonu nadleži, glede zdravstvenog redarstva, redarstva nad živežim i nad-

ziranja tržištnoga prometa, pozvani su da polag slijedećih ustanova u okviru djelokruga općinama nadležnog, posluju kao nadzorni organi u smislu državnoga zakona od . . . . o trgovanju sa živežim i njekim porabnim predmetima, i to s povlasticama ustanačenim u §§ 3 do 5 naznačenoga zakona.

§ 2.

Kao nadzorni organ može se postaviti samo onaj, koji:

1. posjeduje državljanstvo u kraljevinam i zemljam zastupanim u carevinskom Vijeću;

2. je navršio 20.tu godinu života.

§ 3.

Osobe isključene od izbornoga prava za općinsko zastupstvo, isključene su i od vršenja nadzorne službe.

§ 4.

Općinska upraviteljstva javiti će kotarskoj političkoj vlasti kroz mjesec dana, odkad ugje u krepost ovaj zakon, imena tadanjih organa od njih postavljenih za opravljanje zdravstvenog redarstva i redarstva nad živežim, pak za nadziranje tržištnog prometa, a u buduće dojavljivati će toj vlasti od slučaja do slučaja svako pojedino postavljenje takovih organa.

Ako takovoj osobi fali jedno od potrebitih svojstva označenih u § 2 ili ako postoji proti istoj jedan od razloga isključenja označenih u § 3, kotarska će politička vlast zabraniti, da se ta osoba uporabi nadzornim organom, i o tom obznaniti općinu, ostavljajuć prost utok, koji se ima uložiti u roku od 14 dana.

Vrh utoka odlučuje konačno pokrajinska politička vlast u dogovoru sa zemaljskim Odborom. Utok nema odgodive moći.

Istim načinom ima kotarska politička vlast da postupa, ako proti kom nadzornom organu nadogje kašnje kakav razlog isključenja (§ 3).

§ 5.

Dužni su postavljati osobite i zaklete organe za opravljanje zdravstvenog redarstva i redarstva nad živežim:

1. gradovi s vlastitim štatutom;

2. općine, koje su kao liječišta provigjene vlastitim liječištnim štatutima;

3. općine, koje u jednome mjestu po zadnjem popisu pučanstva broje 5000 duša prisutnog stanovništva.

Zemaljskom Odboru pristoji da ustanovi u dogovoru sa pokrajinskom političkom vlasti, vrstu i broj takovih zakletih nadzornih organa, koji imaju bit postavljeni od općina.

Zemaljski je Odbor nadalje ovlašćen, da u dogovoru s političkom pokrajinskom vlasti primora i općine su manje od 5000 stanovnika, neka postave osobitih zakletih nadzornih organa, ustanovljujuć vrstu i broj njihov, ako su te općine od znamenitosti kao mjesta od hodočašća, kao liječišta, kao industrijalna mjesta ili kao prometna središta.

§ 6.

Političke kotarske vlasti držati će bilježke o svim osobam koje u njihovom kotaru vrše nadzornu službu glede trgovanja sa živežim i njekim porabnim predmetim, te će ih držati u neprekidnoj očevidnosti.

§ 7.

Ovaj zakon ulazi u krepost zajedno s državnim zakonom u § 1 spomenutim.

§ 8.

Izvršba ovog zakona povjerena je Mojemu Ministru unutrašnjih posala.

Predsjednik. Obća je razprava otvorena. Želi li tko govoriti.

Perić. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Perić.

Perić. Visoki sabore!

Ja se neću protiviti ovoj zakonskoj osnovi im merito, jer je već bilo skrajnje vrieme, da se takav codex alimentarius i u našoj državi skroji. Vi znate, velečastna gospodo zastupnici, da je u modernoj higijeni profylaxis najbolje sredstvo, da se uzdrži zdravlje puka, ali ta profylaxis malo može pomoći, kad je jestivo, začin i piće pokvareno. Mi smo do sada imali propisa u tom pogledu, ali kako nam je izkustvo pokazalo, svi su ti propisi bili nedostatni i nemogući pred velikom pohlepom spekulanta industrijalaca, pred egoizmom pojedinih producenata, koji su svoju robu, da ju ili u težini uzmnože, ili u kolikoći povećaju, na svaki način patvarali. Toga radi želimo mi, da onaj codex alimentarius, što ga je car. vieće g. 1893 glasovalo i pretresalo, ne ostane sam na papiru, već da se i djelu privede. Ja znam, da će biti neprilike s tim codexom, da se u sklad dovede i zdravlje puka i interes producenata, ali: *salus rei publicae suprema lex esto!*

Mi znamo, da mnogo zavisi i blagostanje naroda i njegov kulturni napredak i budućnost države o tom, kako se pučanstvo krani. Fridrik II. je rekao: Wer ein Kriegsheer bauen will, muss vom Magen anfangen, indem dieser allein die wahre Grundlage ist. Najprije se hoće čestitih mišica onda će napredovati i kultura kod jednog naroda, a kad je čeljad kržljava i bolestna, ne vriedi ni sebi ni drugima, tada nemože duševno raditi, jer mens sana in corpore sano. Od nje ne može ni država u kakovoj pogibelji koristi imati.

Još u najstarije vrieme je bilo propisa proti bezdušnim patvaračima jestvina, začina i pića. Zarodster je u Zenda-Vesti odredio, da svaki onaj, koji bi se poslužio krivom mjerom ili jelo patvorio, mora neku mjeru zemlje i prašine pojesti. *(Veselost)*. I u rimskom pravu nalazimo načelno nešto proti onima, koji jelo patvore.

Englezka ima još od 13. vieka ovakav codex alimentarius, Francuzka od g. 1855, Italija od g. 1860, Njemačka od 1879, a ove godine, na zdravlje, ja držim, da ćemo ga i mi imati.

Sad ću vam, gospodo, samo nekoliko slučajeva iznieti, koje sam zapamtio prigodom razprave u car. vieću, da vidite, koliko je nuždno i potrebno, da se ovaj zakon stvori i koliko je nuždno, da državna vlast najstrože pazi, da se točno vrši.

Wappius neki, njemački učenjak, je dokazao, da od 1000 djece u prvoj god. umre 188, a od tih 70% od hrane. Od tih slučajeva smrtnih jedva spada 11% na one, koje majke doje, a 89% na one, koji se umjetno hrane.

Ovo je, gospodo, samo u jednoj godini. Promislite, to može činiti samo mlieko, u kojem ima ponajviše brašna, pepeljike i burača.

Ja bih hotio, da mi imamo statistiku ovdje u Zadru, koliko se na dan potroši mlieka, a koliko ga okolica može producirati i mislim, da bi se svi mi uvjerili, da se nemože polovica producirati od onoga, što se konsumira. Odakle dakle ono dolazi? Naravno, sve je patvoreno.

Drugi jedan zastupnik u car. vieću Neuber je dokazao, da u Austro-Ugarskoj monarkiji pogine na god. 200.000 duša od otrovna jela i pića, a to je više, nego je kakav rat do sada pozobao. Ako računamo, da od 1000 djece umre 70% od hrane i ako uzmemo mjeru ljudskom životu od 60 god., to ćemo vidjeti, da taj broj nije pretjeran.

Imao bih ovdje opaziti, da organi, koji će biti stavljeni, da nadziru mlieko, neće biti u stanju razpoznati, je li ono patvoreno, jer galaktometar, što je već znanstveno dokazano, mora pokazivati 105°, kad je mlieko patvoreno, dočim pravo ima samo 80°. To neće moći razumjeti prosti čovjek, već samo kemičar, a pošto mi nemožemo imati tih ljudi, trebalo bi, da se u tom uzmu apotekari u pomoć.

Još bi vam mogao kazati, gospodo, od čega se pravi ono, što se zove maslo, ali kad bi

sve nabrojio, mislim, da nitko od vas ne bi mogao danas ručati. Zato kažem samo, da je to mašćurina napravljena od svakovrstne gadurine.

Mogao bi tko misliti, da barem thee, to fiino gospodsko piće, nije patvoren. Subotin u Petrogradu dokazao je u jednoj monografiiji, da u teu ima lišća vrbova, cerova, hrastova, jasenova, kestenova, slivova, trepetljike, crnog i bielog trna itd. Kako vidite, maldane ciela botanika.

Jednom prigodom putujući kroz Vrliku, upitah težake, koji su vozili brašno, od kuda ga dobavljaju. Odgovoriše mi, da pšenično brašno dobavljaju od mora, jer im je cienije, nego da kupe kod kuće.

A zašto, gospodo? Jer brašno, koje se danas prodaje, je mixtum compositum. Tu ima sadre (gesso), barita (Barinonoxyd), krede (creta), kocelja (Kali-alaun), kukolja, osušenih kumpira, pilonita, drveta i kore od drveta.

Vidite dakle, gospodo, iz ovo nekoliko stvari, što sam vam naveo, da je bila prieka nužda, da taj codex alimentarius i kod nas dodje. Nego sada dolazi glavni razlog, radi kojeg sam hotio danas govoriti. U osnovi stoji, da ovi zakleti nadzorni organi imadu biti u gradovima sa vlastitim statutima, čega mi nemamo, u liečilištima, čega takodjer u nas nema, već jedino u gradovima od 5000 st. pa ta su u nas tri. Dakle to za nas nije prikladno već bih želio, da vlada dogovorno za zem. odborom postavi takove organe i u većim mjestima i svagdje, gdje je moguće, a osobito tamo, gdje ima kot. liečnik i liekarnik. Tu bi dakle valjalo narediti občinama, da postave organe, koji će bditi nad jelom i pićem, a da se, koliko bude moguće, prikrije ona nevolja, koja bije cielo pučanstvo u Dalmaciji, gdje, po prijašnjem broju, dobar dio pučanstva umire baš od pokvarenih jestvina.

Zato ponovno preporučam Vis. vladi, da se u dogovoru sa zemalj. odborom pobrine, netom taj zakon u život stupi, da se i u manjim mjestima postave zakleti organi, koji će nadzirati živež.

Biankini. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima gospodin zast. Biankini.

Biankini. Visoki Sabore!

U načelu ni ja nisam protivan ovoj zakonskoj osnovi. Nisam joj protivan, jer sam čuo već o njoj na dugo i na široko razpravljati u carevinskom vieću, i uvjerio sam se da ima dobrih i koristnih ustanova. A da sam joj i bio protivan, poslie odlučnih razloga, koje je naveo častni predgovornik, doista bi morao promieniti moje mnienje.

Nego, meni se čini gospodo zastupnici, da je preveć rano s naše strane glasovati danas ovu zakonsku osnovu. Kao što smo čuli od gospodina izvjestitelja, ova osnova nije nego posljedica druge slične zakonske osnove glasovane u carevinskom vieću, ali koja još nije potvrdjena. Ja mislim, da bi se naša zakonska osnova imala istom onda uzeti u obzir, kad bude kraljskim podpisom potvrdjena ona, na kojoj se temelji.

S druge mi se strane nameće pitanje: tko će plaćati nadzorne organe, predvidjene u ovoj zakonskoj osnovi? Naravno, naše občine! Ali, gospodo zastupnici, vi znate, da su naše občine već dosta preobterećene svakovrstnim troškovima, i da nije pravedno još više obteretiti ih i troškovim za nadzor živeža.

Javno zdravlje nije posebna korist same občine, već je to stvar obće koristna, osobito za državu, dapače, moglo bi se reći, više koristna za državu, nego za same občine. Najbolju narodnu snagu, našu momčad, mi dajemo u službu državi u cvietu njezine dobe. U korist je dakle same države, da se ljudi u obće uzgoje zdravi i čvrsti.

S ovog pogleda mislim, da bi bilo pravedno, da barem jedan dio, ako ne i cieli trošak za nadzornike nad živežom podnaša država.

Kad bi se u tom pogledu promienila ova zakonska osnova, ja bih sasvim rado za nju glasovao. Ali pošto nije stvar toliko prešna, ja

predlažem, da danas nerazpravljamo ob ovom predmetu — tim više, što imamo drugih vrlo prešnih posala — već u dojdućem zasjedanju, kad ćemo imati i nešto više razpoloživa vremena.

Uz to bismo mogli možda dobiti i mnienje vladino, te doznati, je li ona naklona, da dodje u susret občinama u pogledu plaće nadzornika živeža, i tako bi ova zakonska osnova, možda štogod preinačena, mogla bit ovdje temeljitije i koristnije razpravljana.

Predsjednik. Želi li još tko govoriti? — Nitko. — Rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. d.r Katnić. Častni zast. Perić dieli s ostalim članovima upravnog odbora mnienje, da je ovaj zakon nuždan i potreban za našu pokrajinu i pošto mu nije podignuo nikakvih prigovora, nemam mu ni ja ništa reći.

Što se tiče onoga, što je rekao častni Biankini, istina je, da su naše občine preko svake mjere obterećene troškovima. Nu budući da po § 30 obć. pravilnika redarstvo nad živežem spada u djelokrug občina, koje neće imati veliki teret i to zato, što za velike občine, za koje je opredieljen taj zakon neće biti velik trošak, ako opredjele jednog od občinskih organa za nadzornika. S druge pak strane vidimo, da se nikako vlada ne može silovati, da plati ove nadzornike i zato ja držim, da je opravdan predlog odborov.

Imam još dodati. Častni Biankini kaže, da još nije potvrdjen ili još bolje, da nije u krepost stupio onaj zakon, glasovan u car. vieću. Kako sam već rekao u izvješću, ovaj zakon, koji bi mi imali glasovati, namienjen je za izvršivanje nekog drugog zakona i u smislu § 3 tog zakona podnielo je ministarstvo svim saborima kao predlog ovu zakonsku osnovu. Da bude dakle proglašen onaj, potrebno je da se glasuje ovaj zakon, jer će oba onda zajedno postati kriepostna.

Predlažem s toga, da se predje na drugo čitanje, a zabaci predlog častnog Biankinija.

Predsjednik. Gospoda, koja primaju predlog izvjestitelja upravnog odbora, neka izvole ustati. (*Većina*). Prelazi se dakle na posebnu razpravu.

Izvj. d.r Katnić — čita § 1.

Predsjednik. Pita li tko rieč o ovomu §.u? — Nitko. — Gospoda, koja ga primaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. d.r Katnić — čita § 2.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja primaju sada pročitani § 2 neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. d.r Katnić — čita § 3.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja primaju § 3, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. d.r Katnić — čita § 4.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja primaju ovaj §, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. d.r Katnić — čita § 5.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja primaju § 5, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. d.r Katnić — čita § 6.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja primaju § 6, neka izvole ustati. (*Većina*) Primljeno.

Izvj. d.r Katnić — čita § 7.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda koja primaju § 7. neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. d.r Katnić — čita § 8.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja primaju § 8, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. d.r Katnić — čita uvod i naslov.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja primaju uvod i naslov, kako je sad pročitan, neka izvole ustati. (*Većina*). Zakonska je osnova primljena u drugom čitanju.

Izvj. d.r Katnić. Stavljam predlog, da se predje odmah na treće čitanje.

Predsjednik. Pošto nema prigovora, otvaram raspravu u trećem čitanju po predlogu g. izvjestitelja. Želi li tko govoriti? — Nitko? Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju ovu zak. osnovu u trećem čitanju kako je bila primljena u drugom čitanju neka izvole ustati. (*Većina*). Ova je zakonska osnova primljena i u trećem čitanju.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Drugo čitanje zak. osnove o ribanju u nutarnjim vodama. Neka izvoli g. izvjestitelj vitez Vuković čitati izvješće.

Izvj. Vuković *(čita):*

Uz Br. 110-Sab.

Visoki Sabore!

Ovaj je Sabor u više navrataka istaknuo potrebu, da se stvori zakon o ribanju u unutrašnjim vodam.

Godine 1895 i 1896 raspravljalo se je takodjer o tom predmetu, a u ovoj zadnjoj godini bila je dotična zakonska osnova predana na pretresanje upraviteljnom Odboru, koji nije mogao stvoriti nikakav meritorni zaključak, jer se je Sabor zatvorio prije neg je Odbor bio u stanju da prikaže dotično izvješće.

Zakonska osnova, koju nam sada Zemaljski Odbor podastire na ustavno pretresanje, nije ona ista, koja je bila prikazana pri lanjskim i predlanjskim zasjedanjem, pošto je Zemaljski Odbor potanje proučio ovaj predmet i usljed izjave zanimanih občina, osnovu udesio na način, da bi bolje odgovarala sadašnjim našim potrebam.

Glavno načelo prvašnje osnove bilo je, da se je ukidalo pravo slobodnog ribarenja, čim sadašnja zakonska osnova prihvaća samo one odredbe, koje smjeraju na zaštitu ribe, u svrhu njezina razplodjivanja, na zabranu škodnih načina ribanja, i u obće imaju značaj redarstvenih providjenja, da se u unutrašnjim vodama riba štiti i umnoži.

Izostavljene su takodjer iz sadašnje osnove sve odredbe, koje su smjerale da urede odnošaj prava na ribanje prama drugim pravim, jer one predpostavljaju veoma razvijeno ribarstvo i porabu unutrašnjih voda za obrtnička poduzeća, kojih kod nas nema.

Neda se tajiti, da slobodno ribarenje donekle škodi razvitku ribarstva, i ova bi gospodarstvena grana sigurno bolje zaštićena bila, kad bi se slobodno ribarenje ukinulo. Ali ipak treba s druge strane priznati da bi to ukinuće u sadašnjim prilikam sobom donielo velike pometnje i neprilika, te dirnulo u mnoge interese.

S toga neostaje ništa drugo nego doskočiti za sada najprečim potrebam u pogledu ribarstva u sladkim vodam i izdati samo pravila redarstvene naravi, čim ostala providjenja, koja bi bila kadra podpuno urediti ovu gospodarstvenu granu, koja bi mogla kod nas postati jedno izdašno vrelo privrede, mogu se kasnije izdati.

Što se tiče nužde, da se što skorije stvori odredbah, koje se tiču umnoženja i zaštite ribâ, ova je već obćenito priznato, jer zanimane občine nam javljaju, da ne samo što lov ribe u našim sladkim vodam ne napreduje, već se opaža da količina ribe svake se godine to više smanjuje, očitom štetom za narodno gospodarstvo.

Razlog ovomu žalostnom stanju stvarih isti je kao za morsko ribanje.

U sladkim vodam je takodjer najkobniji neprijatelj rasplodjenju riba čovjek koji bi se

imao najviše starati da se umnoži broj ribâ, ali koji sa dozvoljenimi i nedozvoljenimi sredstvim tamani ribu.

Nerazumnim grabežnim ribanjem, kobnom pohlepom za što veći prihod, čovjek svake godine uništuje na miljune i miljune malih i velikih riba od kojih s racijonalnim ribanjem mogao bi imati neprocijenjivu korist.

Osim toga Dalmacija je, po strukovnjačkoj svjedočbi, za itiologiju najinteresantnija zemlja u Austriji, te i sa znanstvenih obzira treba poprimiti zakonodavnih mjera na zaštitu ribâ eda se ribanje u sladkim vodam bude moglo razvijati i biti od znanstvene i gospodarske koristi.

U ovaj je okvir Zemaljski Odbor sveo zakonsku osnovu, koju imamo pretresati i koju Zemaljski Odbor preporučuje da se odobri. Naročiti Odbor kojemu je bilo povjereno, da prouči izvješće dne 3 t. m. Br. 758, predano sa strane Zemaljskog Odbora u pogledu ove osnove, ima čast da opazi u tom predmetu što sliedi:

U koliko se, sa predležećom zakonskom osnovom, hoće da štiti ribanje u sladkim vodam to će se sigurno postići sa redarstvenim propisima u njoj sadržanim.

Odbor se dakle slaže u načelu sa namjerom ove osnove, ali mora samo da u pogledu nekih §§.a učini nekoliko primjetba. To vriedi osobito u pogledu onih propisa, koji nestoje u suglasju, dapače su u protuslovju sa onim redarstvenim odredbam, koje po zaključcim povjerenstva, koje je mjeseca Listopada vijećalo u Trstu, imadu se skoro uvesti na zaštitu morskog ribarstva.

Istina, da odredbe nemogu biti do tanke dlake jednake za ribanje u sladkim vodam i u moru, sbog prirodoslovne razlikosti riba i sbog različitih načina ribarenja. Nego nema dvojbe, da u obće i načelno treba da obstoji jednakost, te bi s toga čudnovato bilo, da pokrajinski zakon, koji će se sada stvoriti, bude u protuslovlju sa onim što će biti skoro izdat glede ribanja u moru.

S toga predležeća zakonska osnova mora se svesti u sklad sa redarstvenim propisima na zaštitu morskog ribarstva.

To predpostavljajuć mora se u pogledu pojedinih §§.a slijedeće opaziti:

Treću stavku §.a 2 valjalo bi sasvim izostaviti, što sasvim je obći pojam kad se reče domaće životinje, i ako prem naglaseno je osobito patke — kod nas druga životinja nije škodna ribam osim pataka, kad bi te bile u velikim jatovim, što nije. Kad bi rečena stavka ostala, naši težaci bili bi izloženi pogibelji da ih nadzirateljni organi bez razloga ne uznemirivaju — § 5 daje dalje povoda nekim opazkam. U prvoj stavci ovog §.a imalo bi se naime nadodati, da je takodjer zabranjeno upotrebiti pušku za ribanje, pošto puška škodi takodjer umnoženju ribâ.

Promjenile su se pak rieči „materija“ sa „sredstava“ jer nadodajuć rieč puška, ova se nemože smatrati kao materija već kao sredstvo. Poslie rieči sredstava umetnule su se rieči „kao dinamita i puška“, koje su se na drugom mjestu izbrisale.

U istom §.u razjasnila se je rieč *istočna bobica*, sa rieči, jedino kod naroda poznatom „bolukel“. Prva stavka ovog §.a glasit će dakle ovako: „Zabranjeno je za ribanje upotrebljivati raspršljivih sredstava kao dinamitu i pušku, otrova ili sastavina kadrih da zasliepe, onesvieste ili osakate ribu, istočna bobica (Boluket anarmita cocculus), mliečac (Euphorbia) i t. d.“

Druga stavka ovog §.a mora se sasvim izpustiti, a to iz slijedećih razloga.

U morskom ribanju bilo je i dosada strogo zabranjeno upotrebiti dinamitu.

I novi redarstveni propisi, kako će se još dalje reći, sadržavati će strogih zabrana u pogledu dinamite:

I. Tomu je dalo povoda: što gdje jednom je bila upotrebljena dinamita tu je sasvim uni-

šteno bilje i stvari, koje služe za hranu riba, tlo ostaje tako razadrto da tu ribe nemogu više doći na mriestište.

II. Kad bi se, i akoli za iznimne slučaje, ali ipak u zakonu ustanovila mogućnost da bude dozvoljeno ribarim služit se sa praskavim stvarima, tada bi jako bilo uzdrmano uvjerenje o škodljivosti dinamite i donekle dalo bi se opravdana povoda ribarima da si nabave praskave stvari.

III. Takodjer kad bi se dopustio taj način ribanja, taj bi primjer bezdvojbeno uplivisao štetno i na ribanje u moru.

S tih razloga nužda je da se dinamita u nikakvom slučaju, a takodjer ni izuzetno ne upotrebi za ribanje.

Napokon ovom §.u imala bi se nadodati sliedeća stavka:

„Sabiranje, sakrivanje i prodaja ribe na „taj način ubivene zabranjeno je".

Rečeni § glasiti će dakle ovako: „Zabra„njeno je za ribanje upotrebljavati razpršljivih „sredstava, kao dinamita i puška, otrova ili sa„stavina kadrih da zasliepe, onesvieste ili osa„kate ribu, istočnu bobicu (Boluket-Anarmita „cocculus), i mliečac (Euphorbia) itd. Sabiranje, „sakrivanje i prodaja ribe na ovaj način ubivene „zabranjeno je.

U § 6 rieč na vrela izvora, promienila se je s onom „na izvorima" — §.u 6 imalo bi se uz to nadostaviti sliedeću treću stavku:

„Zabranjeno je takodjer odvratiti vodu za lovljenje ribe".

Ova ustanova sama po sebi je opravdana, jer je naravno da sa odvraćanjem vode nosi se štete mrieštilištam, smeta se vodenoj vegetaciji koja služi mladim ribam kao najprikladniji zaklon, i gdje one nalaze obilnu pašu.

§ 6 imao bi dakle glasiti:

„Na izvorim i na ponorima, na ustavcima „i odtocima, ne smiju se namještati vrše, ko„ševi i druge sprave, u koje bi se ribe mogle „same uhvatiti".

„Ova se zabrana vazda uporavlja kroz za„branjeno doba eventualno odredjeno na temelju „§ 2, za dotičnu vodu ;van ovog se roka nema „uporaviti, ako stanoviti pravni naslov izrično „dopušta dotični način ribanja".

„Zabranjeno je takodjer odvratiti vodu za lovljenje ribe".

U § 10 u zadnjoj stavci imale bi se promjeniti rieči „da uklone" sa „*izbjegnuti*".

Pošto nemože biti govora da Občinsko Upraviteljstvo, kao takvo, dužno je nadzirati na ribanje, s toga u prvoj stavci §.a 13 imala se promjeniti rieč „Občinsko Upraviteljstvo" sa riečim „Občinski nadzorni organi".

Posli druge stavke § 13, ima se sliedeće nadodati: „kad koji ribarstveni prekršaj bude „počinjen sredstvom, dinamite, ili kojih drugih „raspršljivih stvari, nadzorni organi moraju „prijaviti istodobno učin nadležnome kaznenome „sudu".

O velikoj škodljivosti ribanja s dinamitom već je dugo rečeno. Ovdje je dosta navesti, da, sbog potrebe da i sud tu vrši svoju, naloženo je nadzornim organim da prijavu učine političkoj vlasti, a istodobno i sudu. Usljed te promjene mora ju se izmjeniti rieči „ista dužnost" sa o-onim „iste dužnosti".

§ 13 imao bi dakle ovako glasiti:

„Občinski nadzorni organi, c. k. oružništvo „i eventualni zakleti organi riečkog redarstva, „dužni su paziti na to, da se obslužuju ustanove „ovoga zakona, i prijavljivati kotarskoj politi„čkoj vlasti prekršaje, koje bi opazili.

„Kad koji ribarstveni prekršaj bude poči„njen sredstvom dinamite, ili kojih drugih raz„pršljivih stvari, nadzorni organi moraju prija„viti istodobno učin nadležnome kaznenome sudu".

„Iste dužnosti imaju osobito i organi tržnog „redarstva glede zabrane izdane na temelju § 9.

„Ovim organima, pozvanim na nadziranje, „pripadaju prava navedena u §.u 12, bez uštrba „slučajnih širih prava što im pripadaju po nji- „hovu zvaničnom položaju, a naosob se pravo „premetačine proteže i na zal hu ribe u obće, „koju ribarnici drže u svojim prodavaonicama ili „kod njih u kakvom sudu (§ 9).“

Poslie druge stavke § 11, imalo bi se nadodati: „kad bi tko ponovno upao u prekršaje „predvidjene od § 5, tad prekršitelju moći će „se zabraniti da za neko stanovito doba ili za va- „viek nesmije baviti se ribarstvom“.

Glede ponovna povratka k prekršaju naravno je, da, ako čovjek premda jedanput kažnjen, opet se ogriješi u jednom predmetu, koji je toliko važan za narodno gospodarstvo, mora mu se onemogućiti, da opet upadne u stari grieh.

U zadnju stavku § 14, uvrstit će se pak posli riečih „izreći se gubitak njihov“ sliedeće rieči: „*i biti će učinjene neupotrebljivim, za dalju porabu u zabranjenom obliku*“.

Rečeni § glasiti će dakle ovako:

„U koliko se nebi dao uporaviti obćeniti „kazneni zakonik, prekršaji proti ovom zakonu „i proti propisima ili posebnim naredbama izda- „nim na temelju njega, kaznit će se od kotar- „ske političke vlasti globom od 1 do 50 forinta, „koja će se, u slučaju preupadka ili znatne „škode nanesene gomili ribe, moći povisiti i do „100 forinta.

„Kad bi tko ponovno upao u prekršaj „predvidjen od § 5, tada prekršitelju moći će „se zabraniti da za neko stanovito doba ili za „vavjek nesmije baviti se ribarstvom“.

„Ne bude li krivac u stanju da plati globu, „ta će se zamieniti u kazan zatvora ili u radnju „na obćinske svrhe, računajuć za svako pet „forinta jedan dan zatvora, a iznos nadnice „običue u mjestu na jedan dan radnje. Ako „udarena globa iznosi manje od 5 forinta, od- „nosno manje od nadnice običajne u mjestu, „ima se već u kaznenoj osudi ostanoviti kakva „kazan zatvora ili radnje nastaje, kad osudjenik „ne bi bio u stanju da plati, nu ova ne može „biti manja od šest sati.

„Pri prekršajim počinjenim pri lovljenju „ribe u vlastitoj vodi za ribanje, od onoga istog „koji ima pravo ribarenja, ili pri ribanju u obće „u vodama podpadajućim slobodnom lovu ribe, „ili počinjenim od prodavalaca ribe, krčmara i „gostioničara nedopuštenim nudjenjem ili proda- „vanjem ribe, izreći će se u isto doba gubitak „ribe ulovljene proti propisima, dotično ponu- „djene na prodaju ili za to odredjene.

„U prekršajim počinjenim porabom zabra- „njenih sprava, izreći će se gubitak njihov i „biti će učinjene neupotrebljivim za dalju po- „rabu u zabranjenom obliku, ne gledeći na to, „je su li svojina prekršitelja, ili ne“.

Pošto je s različitih razloga shodnije, da i novci utjerani od prodaje uzaptenih riba ili sprava teku u jedan fond to jest, u jedan osobiti zemaljski fond za unapredjenje ribanja u sladkim vodama, a ne u pokrajinsku poljodjelsku zakladu i u onu od siromaha onog mjesta, gdje je počinjen prekršaj, s toga imala bi prvu stavka § 16 na sliedeći način glasiti:

„Globe i novci utjerani od prodaje ribâ ili „sprava teku u osobiti zemaljski fond, za una- „predjenje ribanja u sladkim vodam“.

Treća stavka istog §.a može sasvim odpasti, pošto je glede prodaje uzaptenih ribâ i spravâ već odredjeno u § 14.

U §.u 21 nadometnula se je rieč da kad bi se radilo o važnijim ribarskim pitanjim treba saslušati takodjer obćinsko Upraviteljstvo, a u svim strukovnjačkim pitanjim i ono vještaka.

Ovaj § glasit će dakle ovako:

Pri uporabi ovog zakona, u koliko bi se radilo, o važnijim pitanjima, u vodam gdje je ribolov slobodan, politička Vlast ima saslušati

mnienje Obćinskog Upraviteljstva; u svim strukovnjačkim pitanjim ribanja i ono vještaka. Pokrajinska politička vlast prije neg bi izdala naredbe, koje su joj u ovom zakonu pridržane, saslušat će Zemaljski Odbor.

Nema sumnje, da će se predstojećim zakonom odstraniti sve one štetne momente, koje su na uštrb ribjem obstanku i da će se malo po malo postići da naše vode budu opet ribama napučene, kako je to prije bilo.

Na temelju navedenih razloga Odbor predlaže, da Visoki Sabor izvoli primiti sa preinakam gorenaznačenim predloženu zakonsku osnovu.

Zadar, 16 februara 1897.

Predstojnik
J. Kulišić.

Izvjestitelj
Vuković.

Predsjednik. Želi li tko govoriti u obćoj razpravi?

Biankini. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima gospodin zast. Biankini.

Biankini. Visoki Sabore!

Ja načelno pristajem i na ovu zakonsku osnovu, koja je, bez sumnje, izradjena s velikom pomnjom. Ali mi se čini, da i ovu zakonsku osnovu mi preveć naprešno i valjda nedovoljno pripravljeni, glasujemo. Kako znate, gospodo zastupnici, ova osnova stopro otrag dva, tri dana bila je dopretresana sa strane upravnog odbora. Ja sâm, kad sam bio u nedjelju u večer na zemaljskom odboru, nisam je mogao pročitati, jer još nije bila prepisana po izpravcima odborovim. Istina je, gospodin predsjednik digao ju je sa dnevnog reda sjednice od ponedjelka, te ju istom za danas stavio; ali mi smo ova dva dana bili tako zabavljeni s proračunskom razpravom, da cienim, nijedan od nas nije imao vremena, da ju ni pročita, a kamo li prouči. Osim toga, ova obsežna zakonska osnova nije bila ni tiskana ni litografirana, te ni sada pri razpravi mi je nemožemo pred očima imati.

Ovakav sustav parlamentarnog rada nije najbolji. Ja cienim, da mi nebismo imali glasovati nijedne osnove, a da ju prije ne primimo na kući tiskanu ili litografiranu, u svrhu da ju možemo mirno proučiti i učiniti joj potrebite opazke. Inače dolazimo ovdje nepripravni, i naše razprave nemogu bit temeljite.

Radi svih ovih razloga, i s obzirom na to, da baš nije tako prešno, da se ova zakonska osnova glasuje, ja predlažem da se odgodi njezina razprava, a da uz to bude tiskana ili litografirana i zastupnicima porazdieljena, e da u dojdućem zasjedanju ovaj visoki sabor bude mogao o njoj obširno i temeljito razpravljati.

Predsjednik. G. zast. je Biankini iznio sliedeći predlog (*čita*): „Neka se odgodi razprava do dojdućeg zasjedanja, a uz to da zakonska osnova bude porazdieljena zastupnicim, da ju budu mogli temeljito proučiti".

Odgoditeljni predlog g. Biankinija imao bi prednost, ali nema dovoljan broj podpisa i zato molim gospodu, koja ga podupiru, neka izvole ustati. (*Ustaje trojica*). Predlog nije dovoljno poduprt, i ne mogu ga uvažiti. Želi li još tko govoriti u obćoj razpravi? — Nitko. — Obća je razprava zatvorena. G. izvjestitelj ima rieč.

Izvj. Vuković. Ja ću se samo sa nekoliko rieči osvrnute na ono, što je častni Biankini rekao u pogledu odgadjanja ove osnove.

Bilo bi naravno vrlo dobro, da svi zakonski predlozi budu neko vrieme, prije porazdieljeni medju zastupnike. Tu on ima pravo i mislim, da će slavni zem. odbor dojduće godine to učiniti. Ali cienim, da to nije dobar razlog da se predloži odgadjanje današnje razprave i da nebi nipošto bilo naprešno glasovanje o tom predmetu. Ova zakonska osnova, ako i ne u istom obliku, dolazila je 6 ili 7 puta pred ovaj sabor. Zadnje se godine takodjer pretresalo vrlo obširno o tom predmetu....

Predsjednik. Molim, gosp. izvjestitelju, predlog je pao i s toga nije potreba o njem govoriti.

Izv. Vuković. Hotio sam samo reći, kako mislim, da je visoki sabor spravan pretresati ovu osnovu, jer smo već lani bili u tom složni, da nam netreba ribarski zakon, nego jedan redarstveni zakon, koji nam je podnio zem. odbor na pretresanje. Mi dakle možemo mirne duše preći na posebnu razpravu, što i predlažem.

Predsjednik. Gospoda, koja pristaju, da se predje na posebnu razpravu, neka izvole ustati. (*Većina*). Prdlog je primljen.

Izvj. Vuković (*čita*):

§ 1.

Za odabranije vrste ribe pokrajinska politička vlast, s obzirom na doba njihova mriestenja, ustanovit će i proglasiti zabranjene rokove.

Ribar će odmah nuždnim oprezom opet u vodu baciti ribe, koje bi u zabranjeno doba zapale žive u njegove ruke.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju § 1 neka izvole ustati. (*Većina*) § 1 je primljen.

Izvj. Vuković (*čita*):

§ 2.

Za stanovite vode pokrajinska politička vlast, s obzirom na zemane mrieštenja odabranijih vrsta ribe (§ 1), kojih tamo više ima, iliti kojih se odgajanje hoće da promiče, moći će ustanoviti rokove, u kojim će se ribanje sasvim obustaviti, ali to u koliko — kad u dotičnim vodama ima raznih vrsta ribâ — bude moguće ustanoviti takove rokove, a da se izključenjem lova i one ribe, koja nije u mrieštenju, nebi znatno škodilo ukorištenju vode.

Preko rokova tako ustanovljenih i proglašenih, zabranjeno je lovljenje ribe u dotičnoj vodi. Naročito je zabranjeno postavljati u vodu sprâvâ za ribanje, inače dozvoljenih, a ako su već prije postavljene bile, valja ih ukloniti ili učiniti neuporabljivim za ribanje, prije nego li počme doba zabrane.

Predsjednik. Želi li tko govoriti?

D.r Ivčević. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. izvj. zem. odbora d.r Ivčević.

D.r Ivčević. Upravni je odbor izostavio iz ovog §.a zadnju stavku, kako je bila postavljena od zem. odbora suglasno sa osnovom vis. vlade. Glasila je ta stavka ovako (*čita*):

„Zabranjeno je takodjer za ovih rokova „ugoniti ili puštati na vodu domaće životinje, „osobito patke, osim kad bi se radilo o lokvama „pokraj kojega mjesta, ili pojedinih stanova“.

Upravni je odbor izostavio ovu stavku s razloga, šte nije izvjestno rečeno, koje su te domaće životinje, koje ne bi bilo dopušteno puštati u vodu; ali neke su već naznačene, a nabrojiti sve nije bilo ni nuždno ni moguće. Što se tiče pataka, isti je g. izvjestitelj priznao, da bi one mogle smetati i s tog se razloga patke nisu mogle izostaviti.

U obće se nebi mogla izostaviti ova stavka, jer smiera baš, da osigura, da će u zabranjenim rokovima mrieštišta biti prosta od svake smietnje. Ako mi hoćemo postići cilj t. j. da štitimo umnažanje ribe i ako je za postignuće tog cilja osnova ustanovila zakonske rokove, onda treba da preduzmemo i sve korake, koji k tomu cilju vode, a medju njima biva baš i ta mjera, da bude zabranjeno u ovo vrieme puštati u vodu patke i domaće životinje, koje mogu smetati mrieštenju ribe.

Ja dakle stavljam predlog, da ova zadnja stavka bude uzpostavljena u § 2.

Ako upravni odbor opaža, da bi to moglo dati povoda, da bi tim javni organi smetali na-

šim težacima, ja mislim, da taj razlog nevriedi; neka oni ne puštaju patke i druge životinje u vodu i neće biti smetani od nikoga.

Predsjednik. Pošto je predlog g. izvjestitelja zem. odbora redovit ja ću ga uvažiti i staviti u svoje vrieme na glasovanje.

Želi li još tko govoriti? — Nitko. — Rieč ima g. izvjestitelj.

Izvj. Vuković. Još je lani bilo navedeno od častnog Perića, da je jedan izmedju razloga, s kojih nije bio usvojen jedan zakon o ribanju u sladkim vodama, da se nebi stvorili redarstveni propisi, koji bi mogli uznemirivati pučanstvo. S tog je razloga naročiti odbor izostavio tu stavku, pošto je mislio, da redarstveni propisi rečenog zakona nebi imali škodu, kad bi se ta stavka izostavila, a to s razloga, da nebi možda kakovi redarstveni organi promašili svoj djelokrug. S toga ja ostajem pri predlogu odborovom i molim, da se sasvim izpusti ta stavka.

Predsjednik. Stavit ću prije svega na glasovanje predlog upravnog odbora, a zatim dodatak, predložen od g. izvjestitelja Zem. odbora po izvornoj osnovi.

Imali prigovora? — Nema.

Gospoda, koja pristaju na § 2, kako je bio pročitan od g. izvjestitelja, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Sada stavljam na glasovanje zadnju stavku predloženu od izvjestitelja zem. odbora, koja glasi (*čita*):

Gospoda, koja primaju ovu stavku, neka izvole ustati. (*Većina*). Tako je primljen § 2. u obliku, kako je bio prije sastavljen od zem. odbora.

Izvj. Vuković (*čita*):

§ 3.

Na molbu zanimane Občine ili onoga, koji ima pravo ribanja, kotarska politička vlast može dozvoliti izuzetaka od onoga što je propisano u drugoj stavci §.a 1.og za svrhe umjetnog odgajanja ribe, ili za znanstvena istraživanja; pod istom predpostavkom može ta vlast, bez obzira na svrhu, dozvoliti izuzetaka od zabrane ribanja izdane na temelju §.a 2, za ona mjesta, u kojima, zbog mjesnih prilika, stanovite vrste riba nebi se s gospodarstvenog gledišta mogle loviti, nego samo u doba mrieštenja.

U ovim će slučajevima kotarska politička vlast izdati, prema obrazcu, koji će se za tu svrhu odrediti od pokrajinske političke vlasti, osobitu dozvolnicu na ime, u kojoj će biti naznačena voda i ostali bitni uvjeti dozvole; ribar je dužan nositi sobom takovu dozvolnicu i prikazat je na zahtjev organa nadziratelja.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja primaju ovaj paragraf, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. Vuković (*čita*):

§ 4.

U unutrašnjim vodama, u kojima je lov ribe slobodan, kotarska politička vlast može na predlog Občine u čijem se području unutrašnja voda nalazi, ili uredovno, u ovom zadnjem slučaju saslušav zanimane Občine, proglasiti kao branjevine za mrieštenje stanovite obsege ili površine vode, koje bi prikladne bile za mriestenje ribe i za razvitak podmladka, no samo kad se obziri pretežne važnosti ne bi opirali izboru takovih mjesta, a dotično zabranama, koje se imaju izdati za ista na zaštitu mrieštenja i podmladka (zabrana ribanja, čupanja trstikâ i trave, vadjenja pieska i šljunka, kupanja, pristajanja brodova i u obće svega onoga, što bi mogio ometati ili spriečavati ulazak ribe u branjevinu).

U slučaju da bi kašnje koji pretežni interes zahtievao podpuno ili djelomično ukinuće takove zabrane, kotarska će politička vlast izdati zgodne naredbe.

Branjevine za mrieštenje morat će se kao takove označiti postavljanjem dovoljnog broja

znakova (modrih tablica sa bielim križom) iliti natpisa, a takovo će postavljenje morat dopuštati vlastnik obale.

Ustanovljenje zabranâ, kao i ukinuće njinovo, proglasit će se u Občini.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju ovaj §, neka izvole ustati. (*Većina*) § 4 je primljen.

Izvj. Vuković (*čita*):

§ 5.

Zabranjeno je za ribanje upotrebljavati raspršljivih sredstava, kao dinamitu i pušku, otrova ili sastavina kadrih da zasliepe, onesvieste ili osakate ribu, istočnu bobicu (Baluket, Anarmita-cocculus), i mliečac (Euphorbia) itd.

Sabiranje, sakrivanje i prodaja ribe na ovaj način ubivene, zabranjeno je.

Predsjednik. Želi li tko govoriti?

Zore. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. prof. Zore.

Zore. Pitao sam rieč za jednu stilističnu opazku. U talijanskom tekstu se kaže čini mi se „*intorpidire*", a to neznači „*sakatiti*".

Predsjednik. Opažam, da je prievod talijanski, a izvorni je tekst hrvatski. Možda da rieč u hrvatskom tekstu ne odgovara smislu izraženom taljanskom rieči.

D.r Ivčević. Valja vidjeti njemački.

Zore. Ja stavljam predlog, da se mjesto „*sakatiti*" stavi „*zatrnjivati*".

Žuro. Kaže se „*iznesvistiti*".

Biankini. Da čujemo, kako kažu Niemci. (Na desnici: *lähmen*).

D.r Trumbić. Ja bih bio proti rieči „*zatrnjivati*", jer je glagolj neprelazni. Može se reći „noga mi je zatrnula", ali se ne može reći, da jedan čovjek može činiti drugoga da zatrne. Zato bih predložio, da se upotriebi rieč „*trnuti*", a kako ne može biti sama, da rečemo „onesvješćivati i činiti da trne".

Predsjednik. Gosp. dr. Trumbić kaže, da se ne uzme samo jedna rieč nego da se kaže „*činiti da trne*".

Izvj. Vuković. Ja pristajem na popravak gosp. prof. Zore.

Predsjednik. Sad imamo dva predloga: jedan je prof. Zore, na koji je pristao i sam odbor, a drugi g. dr. Trumbića.

Stavljam na glasovanje § 5. s popravkom prof. Zore. Gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Dakle popravak z. Trumbića pada.

Izvj. Vuković. (*čita*):

§ 6.

Na izvorima i na ponorima, na ustavcima i odtocima, ne smiju se namještati vrše, koševi i druge sprave, u koje bi se ribe mogle same uhvatiti.

Ova se zabrana vazda uporavlja kroz zabranjeno doba eventualno odredjeno na temelju §.a 2 za dotičnu vodu; van ovoga se roka nema uporaviti, ako stanoviti osobni pravni naslov izrično dopušta dotični način ribanja.

Zabranjeno je takodjer odvratiti vodu za lovljenje ribe.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja primaju ovaj §, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. Vuković (*čita*):

§ 7.

Druge zabrane stanovitih načina i sredstava ribanja, koji su po svojoj naravi kadri da

znatno naškode gomili ribe, mogu biti izdane od pokrajinske političke vlasti putem naredbe za čitava područja vode ili za stanovite vode. Pri tome će se smatrat kadrim da u znatnoj mjeri naškode gomili ribe oni načini i sredstva ribanja, koji se ne daju uporavljati, a da se s gomilom ne vode iz vode za ribanje i biranije ribe, koje niesu još služile za razplod, te niesu još postigle prikladnu veličinu za trg, iliti ribe što služe za hranu biranijim vrstama.

U koliko bi se pri izvršivanju ovih odredaba zabranila dalja poraba do sad običajnih sprava za ribanje, ima se ustanoviti primjeren rok, do kojega će stupiti u krepost ta zabrana.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja primaju pročitani §., neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. Vuković (*čita*):

§ 8.

Predjašnje se odredbe, koje se tiču zabranjenih rokova i zabrana ribanja (§§. 1, 2, 3, 5, 6) nemaju uporaviti na ribnjake i na druge kotline napravljene za odgoj ribe, ne obzirući se na to, da li su spojene s drugim vodama ili ne.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Gospoda, koja primaju ovaj §., neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. Vuković (*čita*):

§ 9.

Pokrajinska će politička vlast ustanoviti i proglasiti, koje se vrste ribâ (da se uzmogne uzdržati primjerena kolikoća ribe) neće smjeti u nekim rokovima i ispod odredjene veličine niti izlagati na prodaju, niti nuditi i prodavati u gostionicama i krčmama. Zabrana u tom smislu izdana vriedi za dotične vrste ribâ, ne gledeći na to, odakle one potječu; te se proteže i na onu zalihu ribe, što je ribarnici drže u svojim prodavaonicama ili kod ovih u kojem mu drago sudu.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Gospoda, koja primaju ovaj §., neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. Vuković (*čita*):

§ 10.

Kotarske će političke vlasti narediti što bude zgodno, da se pri porabama vode, za koje, polag zakonâ, što uredjuju pravo o vodama, ne treba dozvole vlasti, zaprieče po mogućnosti štete, što se mogu izbjegnuti.

Kad bi se izdale redarstvene naredbe, predvidjene u spomenutim zakonima, da se uredi vršenje takovih poraba vode u obće, to će se providjenje preduzeti uredovno, inače samo usljed tražbe Občine glede unutrašnjih voda njezinog područja, gdje je lov ribe slobodan, a dotično onoga, koji ima pravo ribanja, a pri tome će se smjerati osobito na to, da se stane na put štetnim smetnjama mrieštilišta, i ako se ne radi o postavljanju branjevina u smislu § 4.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Gospoda, koja primaju ovaj §, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. Vuković (*čita*):

§ 11.

Oni koji imaju pravo na ribanje, i Občine, vlastni su postaviti posebnih stražara za nadziranje i zaštitu ribanja, ili to povjeriti jur postavljenim poljskim ili šumskim ili lovačkim čuvarima, i postići za njih od kotarske političke vlasti potvrdu i prisegu po obrascu prisege, koji će propisati pokrajinska politička vlast.

Stražari, koji se imaju potvrditi, i zakleti naročito za ribanje, moraju imati svojstva propisana za poljarsko osoblje.

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko.

— Gospoda, koja primaju ovaj §., neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. Vuković (*čita*):

§ 12.

Za sve organe, kojima je povjereno nadziranje i zaštita ribanja, i koji su zato potvrdjeni i zakleti, uporavit će se ustanove što postoje u obće za poljarsko osoblje, a glede njihova zvaničnog položaja, ustanove državnog zakona 16 junija 1872 (D. Z. L. br. 84).

Oni imaju napose pravo i dužnosti:

a) nadzirati vode za ribanje svog službenog područja, brane, odtoke, nasipe, sobe idrauličkih kretala i t. d., u koliko se ovakove sprave tiču ribanja;

b) pretraživati ribarske ladje, posudje za ribu, kao i ribarske sprave;

c) zaplienjivati ribu i ribarske sprave, te i uapsiti prekršitelje po zakonu 16 junija 1872 (D. Z. L. br. 84).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Gospoda, koja primaju ovaj §., neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. Vuković (*čita*):

§ 13.

Obćinski nadzorni organi, c. k. oružništvo i eventualni zakleti organi riečkog redarstva dužni su paziti na to, da se obslužuju ustanove ovoga zakona, i prijavljivati kotarskoj političkoj vlasti prekršaje, koje bi opazili.

Kad koji ribarstveni prekršaj bude počinjen sredstvom dinamite ili kojih drugih razpršljivih stvari, nadzorni organi moraju prijaviti istodobno učin nadležnome kaznenome sudu.

Iste dužnosti imaju osobito i organi tržnog redarstva glede zabrane izdane na temelju § 9.

Ovim organima, pozvanim na nadziranje pripadaju prava navedena u §.u 12, bez uštrba slučajnih širih prava što im pripadaju po njihovu zvaničnom položaju, a naosob se pravo premetačine proteže i na zalihu ribe u obće, koju ribarnici drže u svojim prodavaonicama ili kod njih u kakvom sudu (§ 9).

Predsjednik. Pita li tko rieč? — Nitko. — Gospoda, koja primaju § 13, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. Vuković (*čita*):

§ 14.

„U koliko se nebi dao uporaviti obćeniti kazneni zakonik, prekršaji proti ovom zakonu i proti propiisima ili posebnim naredbama izdanim na temelju njega, kaznit će se od kotarske političke vlasti globom od 1 do 50 forinata, koja će se, u slučaju preupadka ili znatne škode nanesene gomili ribe, moći povisiti i do 100 forinata.

Kad bi tko ponovno upao u prekršaj predvidjen od § 5, tada prekršitelju moći će se zabraniti da za neko stanovito doba ili za vavjek nesmije baviti se ribarstvom.

Ne bude li krivac u stanju da plati globu, ta će se zamieniti u kazan zatvora ili u radnju na obćinske svrhe, računajuć za svako pet forinata jedan dan zatvora, a iznos nadnice obične u mjestu na jedan dan radnje. Ako udarena globa iznosi manje od 5 forinata, odnosno manje od nadnice običajne u mjestu, ima se već u kaznenoj osudi ustanoviti kakva kazan zatvora ili radnje nastaje, kad osudjenik ne bi bio u stanju da plati, nu ova ne može biti manja od šest sati.

Pri prekršajim počinjenim pri lovljenju ribe u vlastitoj vodi za ribanje, od onoga istog koji ima pravo ribarenja, ili pri ribanju u obće u vodama podpadajućim slobodnom lovu ribe, ili počinjenim od prodavalaca ribe, krčmara i gostioničara nedopuštenim nudjenjem ili prodavanjem riba, izreći će se u isto doba gubitak ribe

ulovljenje proti propisima, dotično ponudjene na prodaju ili za to odredjene.

U prekršajim počinjenim porabom zabranjenih sprava, izreći će se gubitak njihov i biti će učinjene neupotrebljivim za dalju porabu u zabranjenom obliku ne gledeći na to, jesu li svojina prekršitelja, ili ne."

U pogledu ovog §.a imam čast priopćiti, da mi je gosp. vladin odaslanik izjavio, da je vis. ministarstvo priobćilo, da ne bi moglo pristati na potvrdu ovog zakona, kad bi u drugoj stavci ostala rieč *„za vavjek"*, s čim se ja podpuno slažem. (*Biankini*: Vlada ima pravo ovog puta! *Veselost*).

D.r Ivčević. Meni se čini, da se i uz ovaj popravak, što ga je sada učinio g. izvjestitelj uslied viesti dobivenih iz Beča, predlog upravnog odbora pokazuje još uviek strog. Upravni odbor hoće, da se onom, koji je ponovno upao u prekršaj predvidjen u § 5, bude moglo zabraniti ribarenje na stanovito vrieme. Ali taj § predvidja razne načine ribarenja, koji svi nisu jednako škoJjivi, tu je govora o ribanju puškom, otrovom, dinamitom i'd. Izmedju svih ovih načina, koji su svi naravno nedopušteni i štetni, onaj s dinamitom je najopasniji. Ja mislim da bi se ribanje ovim sredstvom imalo kazniti po §.u 14 t. j. da politička vlast bude mogla u slučaju, kad tko ponovno upane u taj prekršaj, zabraniti lovljenje na stanovito doba.

Uslied toga bi se ta stavka imala izpraviti u smislu, da se ona može upotrebiti samo prema onomu, koji se služi dinamitom pri lovljenju ribe, a ne prema drugima, koji se služe sredstvima manje štetnim ribarstvu.

Još bih htio, da ova stavka bude popravljena i u jednom drugom smislu. Tu je rečeno, da kot. politička vlast, može zabraniti komu na stanovito vrieme da ribari; tu nije stavljena nikakva granica političkoj vlasti, koja bi na temelju tog §.a mogla zabraniti jednomu, koji je dva put upao u taj prekršaj, da nema loviti ribu za jednu godinu, a drugomu do 10 20 godina i t. d. Treba dakle da se označi barem maksimum za koji bi imala trajati zabrana lovljenja.

Ja dakle konkretiram svoj predlog, u smislu da druga stavka § 14 bude glasila: „Kad bi tko bio ponovno osudjen, što je upotrebio dinamitu pri lovu ribe, tada prekršitelju moći će se zabraniti najviše za tri godine lov ribe".

Predsjednik. Jeli gosp. izvjestitelj sporazuman?

Izvj. Vuković. Jest.

Predsjednik. Stavljam dakle na glasovanje popravljeni § 14, koji glasi (*čita*):

Gospoda, koja pristaju na ovaj §., neka izvole ustati. (*Većina*). Primljen.

Izvj. Vuković (*čita*):

§ 15.

Bude li se zaplienilo zabranjenih sprava izloženih za ribanje, a da se za porabu njihovu ne bi mogla progoniti ili osuditi stanovita koja osoba, izreći će se neodvisno gubitak ovih sprava.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja primaju ovaj §., neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. Vuković (*čita*):

§ 16.

Globe i novac utjerani od prodaje riba ili sprava teku u osobiti zemaljski fond za unapredjenje ribanja u sladkim vodam.

Zemaljski Odbor moći će od dotičnog prihoda udieljivati podpore Občinam, koje budu držale posebne stražare na zaštitu i nadziranje ribanja u unutrašnjim vodama.

Predsjednik. Želi li tko govoriti?

D.r Ivčević. Želim ja.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik D.r Ivčević.

D.r Ivčević. Upravni odbor nije učinio razlike izmedju globa i novca utjerano prodadajom ribe i ribarskih sprava i stavio je predlog, da svi ovi novci teku u isti fond.

Što se tiče predloga, da ti novci budu namienjeni istoj svrsi, ja nemam ništa protivna, ali mislim, da bi valjalo ostati pri predlogu zemalj. odbora, u koliko se tiče označenja tog fonda. Zemaljski je odbor predložio, da novac izvadjen iz globa ide u pokrajinsku poljodjelsku zakladu; dočim bi upravni odbor hotio da se stvori posebni fond za unupredjenje ribarstva u sladkim vodam; ali ono, što će se utjerati od globa i prodaje zabranjenih sprava, ne bi moglo biti dostatno za uzdržavanje tog fonda, a s druge strane, stvaranjem fondova komplicira se uprava i kontrola, jer koliko je više fondova, toliko se više otežčava očevidnost onih, koji su pozvani, da tu upravu kontroliraju. Zato cienim, da bi ovaj § imao glasiti u smislu, da globe i novci utjerani od prodanih sprava budu namienjeni u istu svrhu i da idu ne u naročiti fond sa unapredjenje ribarstva već u pokr. poljodjelsku zakladu.

U tom smislu stavljam predlog da § 16. bude glasiti ovako (*čita*):

„Globe i novac utjeran od prodaje uzaptenih riba ili sprava teku u pokrajinsku poljodjelsku zakladu. Zemaljski Odbor moći će od dotičnog prihoda udieljivati podpore Občinam, koje budu držale posebne stražare na zaštitu i nadziranje ribanja u unutrašnjim vodama“.

Predsjednik. Želi li još tko govoriti? — Nitko. — Rieč ima gosp. izvjestitelj.

Izvj. Vuković. Upravni odbor čim je predložio, da se ustanovi posebni fond, hoće da se na neki način osigura za ribarstvo u unutrašnjim vodama neka osobita podpora za strane zemlje. Ja mislim, kad bi taj novac išao u poljodjelski fond, da ne bi bilo omogućeno podupiranje ribarenja u unutrašnjim vodama na način, kako odbor želi. Pošto smo svi u tom složni, da će ribarenje u sladkim vodama s vremenom sačinjavati izdašni gospodarski prihod naše zemlje, cienim da je vrlo shodno, da se za unapredjenje njegovo već sada ustanovi osobiti fond i zato ostajem pri zaključku odborovu. Isti fond ima i ribanje u moru i s toga bi bilo shodno, da ga ima i ovaj.

Predsjednik. Predlog gosp. d.r Ivčevića je dovoljno poduprt i posto se radi o popravku § 16., ja ću ga staviti najprije na glasovanje. Gospoda koja pristaju na § 16, koji po predloga dr. Ivčevića glasi (*čita*): neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. Vuković (*čita*):

§ 17.

U kaznenoj će se odsudi izreći i vrhu dužnosti na naknadu štete počinjene prekršajem, ako potreba daljih izvedenja nebi neobhodno nuždnim učinila da se zahtiev odštete odpravi gradjanskom sudu.

Kad bi se pravomoćnom kaznenom odsudom dosudila, ili odbila naknada štete, prosto onomu, koji se osudom smatra obterećen, da se obrati redovitom gradjanskom sudu.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja primaju ovaj §, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. Vuković (*čita*):

§ 18.

Iztraga i kazan prekršaja ovoga zakona zastara, ako proti prekršitelju nije zametnuta iztraga kroz rok od šest mjeseci, od časa počinjenog prekršaja; samo što ostaje u obće dužnost da se odstrani protuzakonito stanje, koje bi eventualno trajalo usljed tog prekršaja.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja primaju ovaj § neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. Vuković (*čita*):

§ 19.

Glede nadležnosti političke vlasti za iztraživanje i pedepsanje prekršaja ovog zakona i gledo dotičnog postupka, uporavljaju se obćeniti propisi što vriede za politički kazneni postupak; tom razlikom ipak, da se utok proti odsudam I.e molbe ima kod iste prikazati ustmeno ili pismeno, bez da je potrebita osobita prijava utoka kroz 8 dana odkad je uručena dotična osuda

Uz pridržanje načela, da proti dvjema jednoličnim kaznenim osudama nema daljeg utoka, presuda u najvišoj molbi vrhu kazni i s njom spojenih naknada štetâ i troškovâ, spada Ministarstvu unutrašnjih poslova sporazumno sa Ministarstvom poljodjelstva.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja primaju § 19, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. Vuković (*čita*):

§ 20.

Utoci proti odlukam kotarskih političkih vlasti u nekažnjivim slučajim ovoga zakona, idu na pokrajinsku političku vlast, a proti odlukama ove na Ministarstvo poljodjelstva.

Utoci se imaju prikazati pismeno ili ustmeno kroz 14 dana iza kako je odluka dostavljena, a to onoj političkoj vlasti, koja je sudila u prvoj molbi.

Utok prikazan na vrieme ima obustavnu moć, osim slučaja da obziri javne sigurnosti ne bi zahtievali da se odmah izvrše naredjene mjere.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja primaju, ovaj §., neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. Vuković (*čita*):

§ 21.

Pri uporabi ovog zakona, u koliko bi se radilo o važnijim pitanjima, u vodam gdje je ribolov slobodan, politička vlast ima saslušati mnienje Obćinskog Upraviteljstva; u svim strukovnjačkim pitanjim ribanja i ono vještake. Pokrajinska politička vlast prije neg bi izdala naredbe, koje su joj u ovom zakonu pridržane, saslušat će Zemaljski Odbor.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja primaju ovaj §., neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. Vuković (*čita*):

§ 22.

Mojim Ministrima za poljodjelstvo i unutrašnje poslove povjerena je izvršba ovoga zakona.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Gospoda, koja primaju § 22., neka izvole ustati. (*Većina*). § 22, je primljen.

Izvj. Vuković — (čita uvod i naslov):

Zakon . . .

krepostan za Kraljevinu Dalmaciju o štićenju ribanja u unutrašnjim vodama.

Privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije, naredjujem kako sliedi:

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju uvod i naslov, kako su sada bili pročitani, neka izvole ustati. (*Većina*). Tim je ova zak. osnova primljena u drugom čitanju.

Izvj. Vuković. Pošto nema osobitih primjetaba ovoj osnovi, predlažem, da se predje na treće čitanje.

Predsjednik. Predlog gosp. izvjestitelja je podpuno opravdan, pošto § 33. Saborskog poslovnika kaže, da je redovito treće čitanje u

onoj sjednici, u kojoj i drugo. Zato stavljam na glasovanje predlog g. izvjestitelja, da se predje na treće čitanje i molim gospodu, koja na to pristaju, da izvole ustati. *(Većina)*. Primljeno.

Perić. Ja bih imao samo jednu stilističku popravku u trećem čitanju pri §. u 5, jer mi je pao na pamet pučki izraz, da se u Imotskoj kaže „ribu je zamrtvio". Zato mislim, da bi ta rieč „zamrtviti" bila najbolja.

Izvj. Vuković. Pristajem.

Predsjednik. Pošto g. izvjestitelj pristaje, stavljam na glasovanje ovu zak. osnovu u trećem čitanju, kako je već bila primljena u drugom čitanju, stilističkim popravkom g. Perića pri §. 5 biva da se rieč: „zatrnjivaju" zamjeni s onom: „zamrtve". Molim gospodu, koja ju primaju, da izvole ustati. (*Većina*). Zakonska je osnova primljena i u trećem čitanju.

Prelazim sa sliedeću točku dnevnog reda: Imenovanje četvorice upravnih viećnika zemljištno-vjeresijskog zavoda i dvaju zamjenika. Neka izvole gospoda najprije predati cedulje za viećnike, a onda za zamjenike.

(Predaju se cedulje).

Za imenovanje četvorice upravnih viećnika bilo je predano 29 cedulja. Dobio je 25 glasova Baljak dr. Dušan, 29 Bučić dr. Ante, Nisiteo prof. Ante i Borelli Conte Manfred, koji su i odabrani; 3 glasa je dobio Danilo profes. Ante, a jedan glas gosp. D.r Pastrović.

Molim da se predadu cedulje za zamjenike.

(Predaju se cedulje).

Za zamjenike je predano 27 cedulja i odabrani su jednoglasno: Brajnović savj. Antun i Meneghello Špiro.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Izvješće odbora za pregled rada zemaljskog odbora o radu potonjega za doba od 1 januara 1895 do 30 junija 1896. *(Nemir)*. Molim, gospodo, strpite se, bit će samo pročitano izvješće, a poslje ćemo se razići.

Izvj. Zore *(čita)*:

Br. 21-Sab.

Visoki Sabore!

Čast je petorici, izabranoj za pregled rada Odbora Zemaljskoga od 1 Januara 1895. do 30 Junija 1896. iznijeti pred Visoki Sabor plod svoga raspravljanja, a taj podulji rok uzet je u pretres polag odluke Visokoga Sabora u sjednici 10 Februara 1896.

Naj prije dužnost im je naglasiti, da je Odbor uprav pohvalno i nastojno radio, toliko u svojoj vlastitoj zamašnosti, koliko u dogovaranju s pristojnijem faktorima.

Žaliti je da u ovom potonjem radu što se tiče uvedenja narodnoga jezika, vlada je ostala pri svome starome odgovoru.

Broj pučkijeh učionicâ i učitelja obojega spola raste, ako i po malo, a tako i napredak. Oba su Preparandija za našu zemlju dovoljna i prikladna; samo ne treba izgubit s vida internat za ženski spol, i oko je stvar dobro upućena. U oba Preparandija nema se zapustit praktični nauk o kakvoj grani zemaljskoga ploda, kao n. p. o gojitbi duhana pak u opće nauk o težastvu, da kasnije pitomci i pitomice, kao nastavnici uzmognu upravljati školskijem vrtom znano i korisno.

Odbor je Zemaljski poticao općine za školski vrt, ali njeke još se nijesu odazvale. Takogjer treba nastojati da se u Preparandijama ozbiljnije uči talijanski jezik, eda učitelji oba spola budu u stanju nastavljati djecu u školame, gdje je jezik talijanski obvezna nauka.

Iza toga treba da Odbor Zemaljski nastoji oko Vlade, da se cijelo Gospodarstvo u zemlji upravlja njekijem stanovitijem pravcem i redom, kao što sluti vladina knjiga razdana gg. Zastupnicima o osnovama za gospodarstvo u opće, eda bude narodu otuda bolje koristi. Tako će

Odbor Zemaljski mnogo za narod privrediti, ako nastavi svoje nastojanje kod Vlade, da ova potpomogne u poslu diobe općinskijeh dobara.

Osim toga Zemaljski će se Odbor i na to osvrnuti da narodu pri otkupljivanju zemalja i u opće pri svemu bude lakše snosit sve tegobe, što je po zakonu dužan. Tako n. p. nastojaće da porez pri pečenju rakije udesi se na način, da se puk izbavi svake muke i nevolje, koje ga snahode kad mu ovaj porez beru. Tako će se narod i od drugijeh neprilika oprostiti i uklonit prekršajima šumskijem, ako Odbor Zemaljski pospiješi kod Vlade sastavljanje katasta gajeva i pašnjakâ.

Za narodnu privredu, nema sumnje, seoske zajmovne blagajnice, gdje god bijahu uvedene, sjajno su uspjele. One su najshodniji veresijski zavodi, da pruže pomoći težačkoj ruci, koja je pretežni dio stanovništva naše pokrajine, a od njekoga vremena nalazi se u veoma teškijem prilikama iz kojih nema nade, da će se inače izbavit.

Obragjivanje zemlje, ma kakav se od nje plod očekivao, postaje danomice teže radi troškova, a bez očekivane privrede. Potreba je dakle da se zgodnijem načinom priteče u pomoć težaku, a Zemaljski je Odbor prvi pozvan da se prihvati proučavanja toga pitanja. Tijem proučavanjem uvjeriće se, da zajmovne blagajnice mogu i kod nas uspjeti, jer im je u mnogijem krajevima zemljište već spravljeno, i da će gdje budu zavedene doista u velike koristiti u gospodarskom i moralnom pogledu našoj težačkoj ruci.

Da se naš puk navikne za unaprijeda na štednju, treba ga tome priviknuti iz djetinstva. On sad nema te navike, te mi vidimo, da naši seljaci u veselijem i žalosnijem prigodama lakoumno potroše cijeli svoj siromašni novac. Temeljito i uspješno priviknuti se na štednju ne može nego dijete ili mladić. Pučke učionice, u kojima dijete prima prvu nauku, da postane krepostan čovjek i dobar gragjanin, i srednje škole, u kojim mladić stiče znanje potrebito za budući svoj opstanak, shodno su polje za pouku u štednji.

Ali u kojim pučkijem učionicama djeca se uče koliko je korisna štednja? U kojim školama sabiru se male uštede učenikâ, i tijem se načinom upućuju, da, kad odrastu, živu uredno i kao dobri gragjani? U drugijem zemljama postoje dvije dobrotvorne ustanove, koje najboljim uspjehom tome doprinose, a to su školske štedionice i školski novčić (Schulpfennig) Ne bili se te ustanove mogle i u nas zavesti?

Neka odbor Zemaljski nastoji i oko općenja u opće, kako je nastojao i po prijašnjim nalozima medju kojima bio je nalog i za pute; ali unatoč maru i naporu gvozdeni put još nas ne speja s monarhijom, a prvobitne i opasne brodice još nas gdje ter gdje prevažaju preko rijeka.

Vode su bile osobita briga Zemaljskoga Odbora, no treba još nješto pomoći ondje, gdje je zbog vodâ nezdravo i nemoćno.

I u obrtu je Zemaljski Odbor marno vršio svoju dužnost. Pohvalno se je odazvao i željama njekijeh Općina za morsku svezu Lloydovijem lagjama, što će bit dobro i nastavit, pa razvesti pregovore i s domaćijem družtvima.

Tako će se Zemaljski Odbor odužit u velike južnoj Dalmaciji, ako uznastoji da poštarska sveza s monarhijom bude kako u sjevernoj. Tako i južni dio od Dubrovnika do Boke Kotorske mogao bi biti svezan malim parnjačama, kad bi Vlada pritekla u pomoć, pošto ima obrtnikâ, koji bi za tijem pregli.

Takogjer će Odbor Zemaljski zadužit narod, ako u opće uznastoji podići njegovo moralno i materijalno stanje uregjivanjem zalagaonicâ, školama, uštedom i privredom, a na po se širenjem sagjenja duhana, jer otuda bilo je narodu dosle lijepe koristi; samo treba da Vladini organi pravo ocjenjuju dobre vrste duhana.

Kad sve ovo razgledamo i razaberemo, rad je Odbora Zemaljskoga bio vrlo nastojan, maran i mudar, za to je dužnost izabranoj petorici iznijeti pred Visoki Sabor ovaj

ZAGLAVAK:

Sabor Dalmatinski, čim očituje svoje pot-

puno povjerenje Zemaljskom Odboru, odobrava mu pohvalni rad od 1 Januara 1895 do svrhe Junija 1896.

Nadalje izabrana petorica pozivlje Visoki Sabor, da udijeli Zemaljskom Odboru ove naloge:

I.

Neka neprestano ponavlja Vladi Njegova Veličanstva želju ovoga Sabora, da se uvede hrvatski ili ti srpski jezik kao službeni u javnu Upravu Dalmatinsku.

II.

Neka prestane ostracizam našega jezika na željeznici Dalmatinskoj, e da tako i sinovi ove naše zemlje uzmogu bit namješteni u razne željezničke činove.

III.

Neka podvostruči svoj mar eda se što prije Dalmacija gvozdenijem putom spoji s Monarhijom, i tako s Europom.

IV.

Neka još oko Vlade nastoji da politička Vlast pomogne u poslu diobe općinskijeh dobara u koliko bude moguće, prema različitijem okolnostima pojedinijeh općina.

V.

Neka se zauzme da od Ministarstva izvojšti nagodbu, kojom bi pokrajina priuzela vas porez za pečenje rakije, e da tako prestanu sve tegobe narodne pri utjeravanju poreza od financijskijeh organâ.

VI.

Neka Zemaljski Odbor prouči ustanovu i uredbu seoskijeh zajmovnijeh blagajnicâ po Raiffeisenovu sistemu i koji drugu vrstu, te označi da se iste postepeno osnuju u selima i županama pokrajine, priticuć u pomoć zajmom pokrajinskijem, koji bi se u tu svrhu sklopio uz povoljne uvjete i pravedno razdijelio uz samokupnu jamčevinu, eda se narod izbavi tako od kamatnikâ.

VII.

Neka nastavi učenje ustanove i uredbe školskijeh štedionica i školskoga novčića, te u dogovoru s pokrajinskijem školskijem Vijećem, neka nastoji, da se te ustanove osnuju u našijem pučkijem i srednjim školama.

VIII.

Neka nastavi svoje nastojanje kod Vlade, za sastavljenje katasta gajevâ i pašnjakâ.

Osim toga potpisana petorica pozivlju Visoki Sabor da poda Zemaljskom Odboru ove preporuke.

I.

Neka upotrebi svako zakonito srestvo proti općinama, koje se još nijesu odazvale za školski vrt; a da ne bude nikakva pričanja i izgovora, neka se odredi godišnji paušô za vrt i neka se i u ženskom Preparandiju uči težaštvo, eda uzmognu i učiteljice nastavljat djecu u ratarstvu u mješovitijem učionicama.

II.

Neka se zauzme, da se u Preparandijima bolje uči talijanski jezik, eda nastavnici obiju spolâ uzmogu nastavljati djecu u školama, gdje je talijanski jezik obvezan, i neka nastoji kod pristojnijeh faktora, da jedino učitelji usposobljeni za talijanski budu nàmješteni u one učionice, gdje je talijanski jezik obvezna nauka.

III.

Neka se ne odustane od brige za ženski internat u Dubrovačkom Preparandiju.

IV.

Neka se u oba Preparandija osobitom pomnjom pitomci i pitomice uče gojenje duhana praktično i teoretično, a neka Zemaljski Odbor nastoji oko Vlasti, da se još na kopno i po otocima sve to više širi to gojenje i da na zemaljske troškove vještaci obilaze zemlju učeći narod gojenje i uregjivanje duhana, koji da se obilnije naknagjuje, eda se tako osokole seljaci, da bolje prionu uz taj rad, pa da u opće poznati faktori oblakšavaju i potpomažu tu gojitbu, eda tako prestane svaka samovolja.

V.

Neka prouči ustanove zalagaonicâ u Zadru i u Dubrovniku, i došastoga saborisanja neka izvijesti o stvari, bi li ti zavodi mogli se smatrati kao Blago Djelo u Dubrovniku.

VI.

Neka još nastoji da Parobrodarska društva zadovolje pravednijem željama općinâ radi pristajanja njihovijeh lagjâ u razne luke, za tim nek se zauzme da se poštarske sveze poboljšaju u južnoj Dalmaciji, eda bude kako u sjevernoj. Osim toga neka se udovolji eventualnom pitanju nove pruge oko otoka Korčule u korčulanskom konalu do Lastova, i neka južna obala od Dubrovnika do Boke Kotorske spoje male parnjače uz Vladinu pripomoć.

VII.

Neka nastoji da se mostovi grade preko našijeh rijekâ za korist i sigurnost općenja, a neka osobito nastoji da se čim prije izvedu one radnje, koje su već predložene i preporučene i pripoznate potrebitim od pristojnijeh faktorâ, za uredjenje luke u Korčuli, eda tim bude omogućen pristup na most jedrenjačama i vatrenjačama, koje dolaze i pristaju u Korčulansku luku.

VIII.

Neka se izvojšti u smislu §§. 1, 5 i 7 zakona 24 Maja 1885 br. 90, da osugjenici na zatočenje u kakvoj kući prisilnoga rada i ipravljanja za Dalmaciju budu zaklonjeni i primljeni u kakav zavod bliži pokrajini, kao u Klagenfurtu ili u Ljubljani.

IX.

Neka se Odbor Zemaljski zauzme za pristojniju i zgodniju sabornicu.

X.

Neka nastoji, kako će na vrijeme prije sazivanja Sabora biti izručeni zastupnicima najglavniji predlozi i zakonske osnove, koje se kane iznijeti u nastupnom saborisanju.

XI.

Neka se nastoji da se demanijalna dobra i javnijeh korporacijâ ovisnijeh od Vlade, ako su na prodaju, ustupe istijem kmetovima uza sve zakonite i moguće polakšice, a osobito na Šipanu.

XII.

Neka se Odbor Zemaljski zauzme oko uregjenja ribanja, eda ribari uzimaju polakšicu u u porezima i u kupovanju soli.

XIII.

Neka se u Šibenskoj bonici što skorije sagradi pravoslavna bogomolja, za nemoćnike, pak neka se nastajnoga saborisanja izvijesti o uspjehu.

XIV.

Neka se u Dračama Općine Janjinske na Pelješću, što prije ustanovi poštarski ured.

XV.

Neka se napokon pošalje mjernik na Korčulu, da tracira predijelni put, i neka se počme jednom gradit.

XVI.

Neka nastoji, udijeljujuć pripomoći, eda

općinski puti, osobito Grabovac-Katić, pa Kamenmost-Rašćane i Slivno-Zagvozd, koji su svi u radnji, budu brzo zgotovljeni.

XVII.

Neka nastoji eda se svagdano odredi brzovoz izmegju Makarske i Imoske, a tri put na nedjelju izmegju Vrgorca i Makarske.

XVIII.

Neka se udijeli pripomoć Općini Vrgorskoj za veoma potrebit put od Vrgorca preko Banje okolo Rastoka do granice Hercegovačke (Horaovlje).

XIX.

Neka nastoji da se tracira i sagradi novi put, koji veže Cavtat s carskom cestom.

XX.

Neka se iz pokrajinskijeh i državnijeh srestava za zgotovljenje puta izmegju Vrgorca i Dusine udijeli pripomoć.

XXI.

Neka se iz istijeh srestava udijeli pripomoć, koju je zapitao glavar iz Živogošća općine Makarske za zgotovljenje puta iz Živogošća preko planine na Vlakn.

XXII.

Neka se seoske pošte u Makarskom kotaru uvedu, i brzojavni ured osnuje u Igranim, gdje već ima poštarski ured.

U Zadru, na 15 Februara 1897.

Predsjednik

D.r **Zaffron**.

Izvjestitelj.

Zore

Predsjednik. Namjeravam prekinuti sjednicu za četiri sata. Molim vas, gospodo, da se povratite u 6 sati, da nastavimo sjednicu.

(*Sjednica se prekida u 2 s. 10 čas. po podne*).

Nastavak sjednice.

(*Početak u 6 sati 10 čas. na večer*).

Predsjednik **D.r Gajo F. Bulat**.

Tajnici: *D.r Ante Trumbić i Gj. Vukotić*.

Vladini povjerenici i izvjestitelji: ces. kr. namjestništveni podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. kr. dvorski savjetnik **Dragutin-Maria Truxa**; c. kr. pokrajinski školski nadzornik **Josip** vitez **Peričić** i c. k. kot. povjerenik **Lavoslav Golf**.

Predsjednik (*zvoni*): Konstatujem da je zakonit broj, pošto su prisutna 24 zastupnika — Nastavlja se dnevni red. Rieč ima gosp. zast. Perić.

Perić. Vis. sabore! Ovom prigodom samo ću nekoliku želja, koje sam tekom ovcg zasjedanja s različitih mjesta dobio, iznieti i moliti vis. vladu, neka bi se na njih osvrnula, te u koliko su opravdane, tražila, da tim željam povolji.

U više navrata ovdje i na drugom mjestu govorio sam o mom izbornom kotaru i ove godine uztegnuti ću se od toga jedino stoga, što u programu radja nalaze se i ove, i jer sam uvjeren, da to nestoji toliko do naše vlade, koliko do bosanske. Molio bih ipak vis. vladu, da traži na sve moguće načine. neka bi se odlučila bosanska vlada i kazala: hoće li, neće li na svom zemljištu uredjivati vode. Vode ove na Imotskom polju u svezi su sa hercegovačkim zemljištem. Za uredjenje ovih voda hotjela bi se ogromna svota, koja uložena na našem zemljištu sigurno bi se naplatila dočim u hercegovačkom još je to nestalno i zato bosanska vlada zavlači ovo pitanje. Treba jedan put da

se pita, neka izjavi, misli li ili ne uredjivati rieku Nadu.

Ove godine usljed kišovite jeseni iz Imotskog donjeg polja kukuruz istom svrhom novembra bio je poplavljen t. j. ljudi morali su do pasa gaziti vodu, da štogod otmu i kući za zimu donesu. Promislite, gospodo, taj trud i muku i pogibelj života! Koliko će ih usljed grozniee zaglaviti. Promislite i to, koja korist od onog kukuruza, koji je u vodi ležao. Usljed kišovite zime Imotsko polje izgleda više nego more. U donjem Imotskom polju put, koji je dosta uzdignut, nije za prohod. Ja imam ovdje dva pisma, u kojim moli se vis. vlada, da izašalje mjernika u ovo polje, da vidi strahovitu vodu, koja je u polju i kako se kroz Runoviće ne može cestom proći. Sada bi mogli vidili, kako jame žderu i kako bi se reguliralo polje. Drugo pismo je od župnika Runovskog i kaže (*čita*): „Ja sam ti obkoljen odasvuda vodom. Sada bi trebalo, da mjernici vladini uzmu mjeru o vodam Imotskog polja, pak bi vidili, kako izgleda kao jezero. Ako se sjećaš mosta novog na matici pod mojom kućom i ne zna se gdje je, a držim povrh njega, da će biti više od dva metra vode.“

Gospodo, to je jedan most, koga je občina krvavim znojem sagradila i potrošila do 4000 for., promislite sad pod ovom vodom, što će se dogoditi. Promislite, ako na ovom mostu je voda za dva metra, na sriedi polja biti će četvorostruka.

Promislite i to, kad ova voda počme osizati, da će svu zemlju sa sobom odnieti i da će oranice postati gladne, za ništa, nego za sami čičak.

Radi toga bih molio vis. vladu, da što prije pošlje tamo svoga čovjeka, jer je u interesu konačnog uredjenja tih voda i kako bi preko ljeta mogli štogod učiniti, da se ne dogodi ovaj slučaj, ko i ove godine u Imotskom polju.

Gospodo moja, ako promislite, da je to jedan od poglavitih–skoro jedini proizvod, koga ima onaj narod i da žito mu je sve, odkle valja da izbije i božju i carevu, jer kad mu toga nestane mora da idje glavom preko svieta. Kad bi ga priroda na to nudila, Bogom prosto. Ali priroda je dala, što malo drugdje ima. Ima prostrano polje, gdje 24 kilometra može jedva čovjek naći kamena. Tu je naravno priroda bila blage ruke, ali čovjek je škrt. Zato bi trebalo da se što prije predje na konačno uredjenje toga polja. A uredjenjem ovim uredjiva se i Raztok jezero u krajini Vrgorskoj. Ovim pako kompleksom ne bi oskudjevala žitom ne samo ona Krajina, nego dapače tri druge bi mogli živiti. S ovih razloga, ako bi mjernik otišao u Imotsko, trebao bi ići i u Vrgorac, da vidi stanje vode i služilo bi mu naravno za konačni nacrt i uredjenje tih voda.

Sada ću se rastati sa Imotskom i idjem u Neretvu. U sjednici 22 siečnja 1894 moj prijatelj bivši zastupnik Mate Šarić učinio je upit na vis. vladu o gradnji crkve u Kominu. U sjednici 31 siečnja iste godine vlad. povjerenik dvor. savjetnik gosp. Truxa odgovorio je, da nije bila iz početka ta crkva stavljena u prvi red od ordinarijata biskupskog, ali g. 1891 da je stavljena; nego da bi gradnja te crkve zapala kakvih 27000 for., a to da je ogromna svota i stoga da će se odrediti, bili se mogla crkva povećati. Od god. 1890 tamo nije bio nitko. Ja neznam, je li to dobar način da se crkve povećavaju, jer meni se čini, da ovdje vriedi ona pučka: staro krpaj, konce troši. 27,000 for. je mnogo. Ali imade u tom selu oko 1000 duša i ako bi se jedanput, kako Bog zapovieda, sagradila crkva, ta bi vriedila dugo i dugo vremena. Ako bi se povećala, to bi bio samo popravak i došlo bi vrieme, da se opet mora trošiti. Ja sam višeput govorio o crkvama u mom izbornom kotaru i kako u jednom mjestu već nije župnik četiri godine govorio misu; ali u Neretvi je teže, jer ta crkva je malena i koja je još za borbe s Turcima sagradjena i ne može niti da treći dio pučanstva stane . . .

Predsjednik (*zvoni*): Molim vas, zem. odbor ne ulazi u crkvena pitanja i zato izvolite se ograničiti na rad zem. odbora; jer ako idemo ponoviti dugu razpravu kao o predračunu nećemo nikad dovršiti. Ja ću danas svakako svršiti dnevni red, i zato bih molio gg. govornike neka se ograniče i neka u kraće govore o predmetu.

Perić. Samo još 5 minuta i ja sam gotov. Iz istog mjesta dobio sam prošnju, neka bi vis. vlada nastojala kako o uredjenju Neretve, tako da se na rieci Raztoči sagradi mostić a da se s lieve obale nasip podigne. Od istog glavara iz Komina dobio sam prošnju na vis. vladu, da bi dozvolila nositi lovačko oružje. Ovi su razoružani a da nisu ništa skrivili, jer nitko nije bio kažnjen, nego jedino jer su čupali žukvu, gdje su ju od pamtivieka čupali. Pošto im je dosta velika privrieda od lova na patke i druge životinje, to bi bilo potrebno, da im vlada dozvoli nošenje lovačkog oružja. U Makarskoj od Mula do Ribarnice imade gat, ali na zapadnoj strani je gol i šušast i trebalo bi, da se nekoliko 100 metara nadogradi, jer bi bio najsigurnije pristanište brodovima, kad je velika oluja.

Sada sam dobio molbu seljana iz Krupe, koje je ove godine elementarna nesreća zadesila. Oni su se obratili i na vis. sabor i na zem. odbor, ali pošto nema zem. odbor zaklade, to sam ih uputio na namjestništvo, da bi im ono dalo, koliko je potrebno im zajma iz svoje zaklade; što ja preporučam vis. vladi.

Ja dosta zalazim u zagorske prediele i vidio sam, da najgori bič za seljane su krčme po selima. Danas čitam u „Katoličkoj Dalmaciji“ iz Ravče, gdje se kaže (*čita*): „Toj tužnoj pojavi“ t. j. siromaštvu — „ponajviše je uzrok tražiti u tomu, što po prilici na manje od po kilometra državnoga puta obstoje tri krčme, a radi se o tomu, da bude zasnovana i četvrta.“

Gospodo moja, vi znate, da u ovim krčmama težak sve ono, što privriedi, zapije i tako nevoljna obitelj gladuje i stoji gola i bosa. Ali s ovim krčmama spojena je ne samo materijalna, nego i moralna nevolja, jer tu se mladost razkalaši. Zato bi živo preporučio vis. vladi, da što škrtije ruke bude u pogledu koncesije za krčme.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik Mrkušić.

Mrkušić. Vis. sabore! Kako su smjerni i čedni zahtjevi i želje pučanstva mog izbornog kotara, junačke Imotske Krajine, tako je kratko susma kratko vrieme, koje trebam da rečene želje pred vis. sabor iznesem i vis. zem. odboru na srce stavim. Oskudica puteva u našoj pokrajini, a osobito u Zagorju, kako je sgodno iztaknuo častni zastupnik i načelnik grada Spljeta, to je neka rak rana za našeg Zagorca. Nastojanjem nezaboravnog namjestnika baruna Rodića sagradjen je kolni put iz Makarske do sredozemne ceste, koja nam ostaje, kano vidljiv dugotrajni spomenik kratkotrajne francezke vladavine. Ali na žalost od te točke, gdje se križaju ta dva puta, dalek je put do Imotske, koja je gola krš i litica, gdje mučno poskakuju i zecevi, a riedko kad ljudska stopa stupa. Poznato je, da je vis. zem. odbor u više navrata priskočio u pomoć odboru, koji se starao, da sagradi kolni put, koji bi spajao Imotsku sa sredozemnom cestom.

Poznato je, da vis. odbor ima u Imotskoj krajini jaku desnicu. Predsjednik toga odbora je fra Mate Gnječ, koji je oko puteva nastojao, dok je bio u Slivnom, a sada nastoji u Imotskoj Krajini. Ja znam, da je vis. zem. odbor u dvie navrate ili više priskočio novčanom podporom tomu odboru u pomoć. Ovaj put dogradjen je 20 kilometara i još ostaje nekoliko malo kilometara i premda je taj put spomenut u izvješću, ipak u ime izbornog kotara, to opet na srce stavljam vis. odboru, da još jednom novčanom pripomoći priskoči, da se taj put dogradi. Imotska je središte ne samo ove krajine, nego primorja i otočja, koje prema onom primorju leži. Primorci i otočani hvarski donesu u Imotsku svoje proizvode i dognaju svoje životinje.

Kako vidite ja nehuteć poslužiti se poslovicom: pitaj puno, malo ti ne fali, jedino iztaknuh najpreče potrebe i želje pučanstva, a glas ulieva mi nadu, da će ova smjerna molba biti od odbora uzeta u dobrostiv obzir i stoga unapried u ime cielog pučanstva vis. zem. odboru blagodarim.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik D.r Trumbić.

D.r Trumbić. Vis. sabore! Nisam mogao dospjeti, da prigodom razprave o poljodjelskom

poračunu nekoliko rieči kažem i danas ću nastojati, da to rečem držeć na pameti, što je presv. gosp. predsjednik preporučio, da budem kratak.

Dalmacija je zemlja poljodjelska, a u poljodjelstvu vinogradarstvo zauzimlje prvi položaj. U Dalmaciji vinogradi zauzimlju obilate tri četvrtine sve površine, a u čitavoj Austriji vinogradi Dalmacije obuhvaćaju $\frac{1}{3}$ svih vinograda. Vinogradi naši imadu mnogo neprijatelja, a u zadnje godine pojavila se peronospora, koja je prietila obstanku naših vinograda. Nego hvala okolnosti, da se našao ustuk tomu zlu, te možemo reći, da nema ozbiljne pogibelji od peronospore, jer ljudi prihvatili su se ustuka i polievaju vinograde. Najveći neprijatelj vinograda je filoksera, koja je već stupila u Dalmaciju i zahvatila je već znatan dio naših vinograda.

U malo godina od g. 1894 do danas obuhvatila je cieli pojas od Raba do Biograda. Filoksera je bolest, koja napreduje i obuhvata što može. U Francezkoj ona je upravo munjevitom brzinom napredovala i u dvie do tri godine uništila je vinograde, koji su se nalazili na jednom prostoru n. p. od Zadra do Spljeta. U Dalmaciji možemo biti sigurni, da filoksera u 10, 15, 20 godina najdalje obuhvatiti će sve vinograde ciele Dalmacije. Tim će presahnuti najvažnije vrelo našeg prihoda. Ovakva okolnost, koja je neizbježiva i na koju moramo sigurno računati, ja mislim, da mora, da zabrine u najvećoj mjeri sve mjerodavne faktore, a moram spomenuti i to na uhar faktične obstojnosti i ja kano zastupnik skrajne oporbe, da priznajem, da vis. vlada u ovom poslu postupala je vrlo ozbiljno i pohvalno. Nego namiče se pitanje, što da se radi pri ovoj užasnoj pogibelji. Dosada je vlada upotrebila destruktivna sredstva t. j. nastojalo bi se, da se unište gnjezda filoksere. To je relativne naravi, pomože se donekle t. j. ne može se obustaviti napredovanje ovog parasita, nego postizava se to, da laglјim korakom napreduje, ali da će se ga uništiti, o tomu nema govora. Imamo primjer na otoku Ugljanu. Na jednom mjestu upotrebili su ovo sredstvo i odmah poslje toga nakon godinu dana pojavila se je filoksera u drugom vinogradu. To dokazuje, da se filoksera ne zaustavlja. Filoksera napreduje na mnogo načina: ona leti, vjetar ju prenosi, životinje ju prenose, a poznato je, da filokserično povjerenstvo je najprikladnije sredstvo za razširivanje filoksere. Poznato je, da naša loza u obće ne može odoljeti filokseri nego amerikanska. Od ove imade dvadeset vrsti od 0 do 20. Ništica podlegne, dočim one druge su sve uztrajnije. Kod nas upotrebljuje se 18, 19 i 20. Dosada se je ova loza dielila medju vinogradare u onim mjestima, gdje je već tlo bilo zaraženo. Glede toga pitanja ja ne mogu da govorim, nego priznajem, da je u ovom predjelu, gdje se je pojavila filoksera, vis. vlada radila pohvalno. Nego namiče se pitanje, što da se radi glede ovih ostalih vinograda, glede najvećeg prostora Dalmacije, gdje su vinogradi još netaknuti? Ima ih, koji preporučuju kano preventivno sredstvo, da se uvede amerikanska loza u ove predjele. Najveći prigovor tomu jest, što bi se upotrebljavanjem amerikanske loze sigurno mogla donieti filoksera u mjesta, gdje ih nema. To je najveći i najodlučniji prigovor onim, koji bi to hotjeli. Nalazimo se dakle u ovom ružnom klancu s jedne strane, gdje je neizbježivo, da će filoksera doći, a s druge strane ovo preventivno sredstvo na ovaj način preporučeno nije moguće prihvatiti. Nego čujem i neke podatke dobio sam od jedne osobe iz Spljeta, koja kaže, da bi se mogao naći način, da se tomu doskoči, naime da se preventivno sredstvo upotriebi.

Neki preporučuju takodjer, da bi loza amerikanska, prije nego se prodava, bila razkužena u toploj vodi od 53 do 80 stupnjeva. Tomu se može prigovoriti, da više od 50 % loze pogine i nije sigurno, da nema filoksera.

U Troppau ima vinogradar neki Wiener, koji se je bavio odgajanjem amerikanske loze i on tvrdi, da u njegovom vinogradu nema ove zaraze. Da je ova tvrdnja temeljita, lasno je vjerovati, što je ovaj čovjek bio prije siromah, a danas postao je razprodavanjem amerikanskog pruća više nego milijunar. Kažu, da je u Tirolu, gdje nema ove zaraze, vlada nasadila jedan vinograd amerikanskom lozom i upotriebila je sve obzire za ustanoviti, da filoksere nema. Pošto se je konstatovalo, da nema filoksere, počeli su dieliti pruće svim vinogradarom, da ih sade u svim mjestima. Ako je ovo pouzdano, a

u koliko me uvjeravaju, da jest, ja cienim, da bi se nešto slična moglo upotriebiti kod nas. A moglo bi se još laglje kod nas radi toga, jer nije potrebno, da nasadimo amerikansku lozu na kopnu, nego imademo toliko otočića pustih i golih, gdje nitko ne obitava i koje je lahko čuvati. Tu mogao bi se nasaditi jedan vinograd, iz koga bi se moglo dieliti ovu lozu. Imao bi se odabrati jedan ostrović, koji bi se zasadio amerikanskom lozom. Na njem ne bi smio nitko obitavati, tako, da sviet ne bude prisiljen dolaziti tamo. Tu bi se imao urediti vinograd i postaviti čuvar tako, da bude posve sigurno, da tamo nitko ne dolazi. U tom vinogradu nasadila bi se amerikanska loza, a da se imade sigurnosti, da filoksere nema, trebalo i u istom vinogradu, da bude nasadjeno i naše domaće loze t. j. one koja ne odoljeva filokseri. U nekoliko godina i kažu mi kroz period od tri godine, ako bi bila pomješana naša domaća loza s ovom divljom i ako se kroz tri godine ne bi objavila filoksera na ovoj našoj domaćoj lozi, moglo bi se smatrati kano sigurno, da nema filoksere. Meni se prikazuje ova stvar dosta vjerojatnom i izvedivom i premda nisam stručnjak, važnost stvari činila mi, da razmišljam o tom. Radi toga cienim, da i vis. vlada, koja je pokazala dosta brige i spremnosti, da se stara za interes našeg naroda, da bi mogla da uzme u pretres ovu misao i nastoji o tom, da se izvede, ako je moguća.

Gospodo, naša loza u Dalmaciji spada u loze one, koja svoje poriekło vuče može biti od Nojemovih vremena. Ona je sasma iztrošena i već radi toga i radi te okolnosti, što ova loza, koja je po naravi penjačica, gojitbom ona je postala lazećom, jer se goji manjim gnojem, ona je silno oslabila i ne može odoljeti filokseri. Radi toga ja cienim ne možemo dvojiti niti jedan čas, da će filoksera zaraziti i uništiti sve naše vinograde. Pred ovom eventualnosti ja cienim, da će vis. vlada, koja i dosada, premda je mogla zahtjevati za troškove ove za vinograde i doprinesak od pokrajine, nije se na to obazirala, da će namaknuti trošak, s kojim bi se mogao uzdržavati jedan takav vinograd i da će sa svom spremnosti koliku ju preporuča ova stvar, doći u susret tomu i tim se pitanjem baviti, te nastojati stvoriti preventivna sredstva, bi se imali očuvati naši vinogradi.

Još ću spomenuti jednu okolnost. Ja mislim, da danas u Dalmaciji svi vinogradi, koji se iznova ne zasadjuju, predstavljaju jednu glavnicu, koja, možemo sigurnošću računati, da će kroz nekoliko godina propasti. Kad na to pomislimo, to nas mora boliti u srcu, jer je kano da vidimo, da se našem čovjeku uzme novac i baci u more. Zato cienim, da će vis. vlada uzeti najozbiljnije ovo pitanje i preporučujem joj, da se bavi pitanjem filoksere u ovom smislu.

Budi mi sada dozvoljeno, da spomenem neke posebne stvari, koje se odnose na pojedina mjesta i tu ću biti takodjer kratak.

Iz Zatona kod Gruža preporučili su mi, da bi trebali jedan mulj ili mandrač za trgovačke manje brodove, koji su u zimsko doba izloženi nepogodi. Preporučam zato vis vladi ovu molbu, da bi ju izvolila dotičnoj kompetentnoj oblasti donieti s preporukom.

Iz Posedarja javljaju mi, da su god. 1880 djelomično izvršene neke radnje u luci. Blizu tu imade jedna voda, koja se zove Bačvica i ova je naniela mnogo blata u luku tako, da i mali brodovi ne mogu dolaziti u ovu luku, a pogotovo veliki. Zato bi molio vis. vladu, da bi izvolila preporučiti pomorskoj vladi, da dade ovu luku očistiti.

Obćinari sela Pučišća željeli bi, da im se dozvoli sadjenje duhana. U Rabu je filoksera došla i jedini način kako bi im se mogao naknaditi ovaj gubitak prihoda, bilo bi sadjenje duhana, a u selu Pučišću ima prilike za to. Stoga preporučujem ovu želju vis. vladi.

U obćini cavtatskoj tuže se, da od carske ceste u Gruž preko Pločica molutnaskih imade put, koji je porušen, a Molunat je luka, koja im služi za stovarište. Ovaj put je hrdjav bio i seljani bi sagradili put. Obćina je dala 280 for. ali ovo je malo, te bi trebala i vis. vlada doći u pomoć.

U Pločicam takodjer obćina cavtatske nemaju žive vode i potrebno je, da se sagradi jedna čatrnja.

U Cavtatu su mi takodjer preporučili, da im se ne dozvoljuje peći rakiju za domaću potrebu nego ob dan, ali da bi trebali i ob noć; jer bi se tim umanjila muka i trud ljudi i nadzornih organa.

Radi toga preporučam vis. vladi, da bi izvolila uzeti u obzir ove želje i zadovoljiti im.

Imam nešto, da preporučim zemaljskom odboru.

U Rabu god. 1895 svršilo je svoj rok povjerenstvo dobrotvornosti. Občina je imenovala tri člana, samo odbor nije imenovao tri člana. Kažu, da je ovaj zavod u velikom neredu. Godinu dana nije sjednice bilo, proračun nije učinjen za ovu godinu, a tako niti konačni račun za god. 1895. Upravlja njim samo predsjednik i tajnik. A jedan primjer žalostan i tragičan dosta je za dokaz, kakav je nered, što je Frane Smolarić našao se u kući toga zavoda smrznut na golom tlu. Preporučam zem. odboru, da bi izvolio imenovati tri člana i konstituirati novo upraviteljstvo toga zavoda.

Imam još nešta, da preporučim vis. vladi. Takodjer u Rabu gosp. Josipu Vukotiću odlukom od 13 ožujka 1895. broj 13063. ovdašnje poglavarstvo podielilo je dozvolu za mirodijski obrt i dozvolu, da prodaje predmete, koji su u izkazu priloženom molbi naznačeni bili. U srpnju prošle godine bio je ondje pokrajinski liečnik D.r Ivanić tamo na komesiji i našao je neke predmete ljekarske u mirodijarnici i zato je oglobljen Vukotić sa 30 for. On se je utekao proti toj odluci navadjajuć, da je dozvolu dobio i ti predmeti da su navedeni u izkazu i da stoga ne bi mogao biti oglobljen. Dok je visio taj utok, došla je već i ovrha i on je ovršen za 30 for. Radi toga pritužio se je vis. vladi i pitao, da bi sve ovo nepravilno učinjeno bilo uništeno, što i ja molim.

Još ću spomenuti samo na koncu pitanje stenografsko, o kom se već kroz nekoliko godina u ovom saboru govori, i baš u sjednici 17 veljače 1894 vis. sabor je zaključio, neka se preporuči zem. odboru, da otvori dva natječaja, svaki od 300 for., koji bi se imali udieliti slušateljem prava ili filozofije na zagrebačkom sveučilištu da uče stenografiju i vježbaju se u zagrebačkom saboru, da onda mogu služiti ovom saboru. Ja sam pregledao spise i pronašao sam, da je god. 1895. bio otvoren natječaj i natjecao se je samo jedan. Zemaljski odbor povratio je tu molbenicu navadjajući kano razlog — ne znam, da li opravdan, — da je otvoren natječaj na dva mjesta i nemože se udieliti ovaj stipendij jednomu. Moje je skromno mnienje, da se je mogao udieliti štipendij ovomu. Sada stojimo pred okolnošću, da nemamo naših stenografa, te valja da se sabor brine, da se nadju stenografi za naše svakogodišnje zasjedanje. Može se dogoditi, da ne možemo naći stenografe i naš sabor ne bi mogao viečati ili bi viećao bez stenografa. Radi togu cienim, da bi se mogli povratiti na preporuku onu, koja je učinjena god. 1894. i otvoriti opet dva natječaja. Čuo sam, da se ima misao, da bi se to moglo drugčije urediti i poslati jednu osobu u Zagreb, koja bi imala ovdje učiti stenografiju i kad bi ju naučila vratiti se u Zadar i podučavati ovdje u preparandiji djake. Meni se čini, da ova misao nije praktična. Jedna osoba treba, da uči stenografiju dvie godine, jer sam našao tako na zem. odboru medju spisima, gdje je odgovorila zem. vlada odjel za bogoslovje i nastavu u Zagrebu, da bi trebao dvie godine za učenje. A kad bi se odavle poslala jedna osoba u Zagreb, da uči dvie godine stenografiju u Zagrebu, trebalo bi joj dati štipendij, da se može uzdržavati. Tim pako ne bi se prištedilo, nego bi se još više potrošilo. Najveći prigovor tomu je još taj, što za učenje stenografije nije toliko od potrebe teoretičko učenje nego više praktično vježbanje i stenografiranje. Puštajuć u ostalom zem. odboru slobodne ruke, ja se usudjujem vis. saboru predložiti, da se preporuči zem. odbora sliedeće (*čita*):

„Neka se Zemaljski Odbor pobrine da se „uredi stenografska služba u Zemaljskom Sa„boru, eventualno razpiše natječaj na dvie sti„pendije u smislu preporuke glasovane u Ze„maljskom Saboru dne 17 veljače 1894“.

Predsjednik. Gosp. zast. D.r Trumbić predlaže, da se uredi stenografska služba u našem saboru i to (*čita*):

Gospoda, koja podupiru ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaje dovoljan broj.*) Predlog je poduprt i ja ću ga uvažiti.

Rieč ima gosp. izvj. zemalj. odbora zast. Vranković.

Vranković. Na preporuku gosp. Trumbića, da se ustanovi što prije dobrotvorni zavod u Rabu, čast mi je odgovoriti u ime zem. odbora, da ima već godina dana, da je uprava pozvana, da se obnovi i da je odbor latio se skrajnih sredstava, da dodje do svrhe. Ovih dana je stigao zem. odboru odgovor, ali usljed prešnih posala za ovaj vis. sabor nije bilo moguće zem. odboru riešiti ovo pitanje. Obećavam gosp. Trumbiću, da će odmah, čim prestane sabor, zemaljski odbor svoje učiniti, da zavod dobrotvorni u Rabu na novo počme djelovati.

Predsjednik. Rieč ima gosp. zastupnik Biankini.

Biankini. Visoki Sabore! Obzirom na kratko vrieme i na preporuku presvietlog gospodina predsjednika, ja neću večeras na dugo govoriti, niti ću se osvrnuti na razna poglavja izvješća o radu Zemaljskoga Odbora. Iznašajuć neke od mnogih narodnih nevolja, osvrnuti ću se samo na glavna, i to lakonički, telegrafički.

Pri poglavju „Poljodjelstvo" najprije mi je preporučiti visokoj vladi, da bi bolje pazila, kako se vrše zakonski propisi glede odpusta zemljarine, prigodom elementarnih nesgoda. Lani, nekoliko dana prije Svetoga Ante, krupa je otukla veći dio vinograda u Ražancim občine ninske: i to Šimi Joviću Jurinu, Anti Joviću Jurinu, Juri Joviću p. Vida, Mati Joviću p. Šime, Juri Joviću p. Damjana, Niki Joviku p. Damjana, Anti Joviću p. Bože, Boži Joviću p. Ante, Mati Joviću p. Ante, Šimi Joviću p. Ante, itd. Krupa je malo ne sasvim uništila plod njihovih vinograda, te su se prijavili starijoj vlasti za odpust. Ali ne samo da im nije odpuštena zemljarina, nego su oni za lanjsku godinu platili još više zemljarine, nego što su obično plaćali prošlih godina. Na primjer, Mate Jović p. Šime i Jure Jović p. Vida izplatiše poreznom uredu u Zadru, na 13 rujna 1896, svaki po fiorina 34:03½ zemljarine, ukupno fiorina 68:07, a osim toga imadu još zaostataka. Neka visoka vlada, izvoli ovu stvar izviditi, da nevoljnim težacim nebude nepravda učinjena, i neka njim po mogućnosti bude povraćen, u smislu obstojećih zakona, onaj dio poreza, koji su lanjske godine nezakonito izplatili.

Dobro bi bilo takodjer, da visoka vlada upozori vrhovnu upravu duhanske režije u Beču, da jedan od glavnih razloga, s kojih saditba duhana nenalazi oduševljenja u Dalmaciji, jest taj, što se je od dvie do tri godine od prilike, počelo vrlo slabo, valjda nepravedno, klasificirati duhan, te mu je usljed toga ciena sasvim mršava. U nekim mjestima tako slabo se klasificira duhan da se neizplaćuje ni težački trud.

Osim toga nuždno je da se ustanovi još nekoliko skladišta za primanje duhana. Skladište, koja se danas nalaze u Dalmaciji, na tako su namješćena, da je narodu težko prenašati duhan iz dalekih krajeva; a osim toga dugim putem duhan se kvari, i biva slabije procienjen.

U pogledu tih skladišta spomenuti mi je, da je občina stonska, u korist siromašnoga naroda, još godine 1892 ponudila bezplatno za tri godine duhanskoj režiji magazu na Brocima za primanje duhana, ali ni do danas ta čedna i pravedna molba one slavne občine, dotično naroda onog okoliša nije bila uslišana.

Živo preporučujem visokoj vladi, da bi izvoljela i s ovim pitanjem baviti se.

U korist poljodjelstva i njegovih pregaoca dužnost je visokoj vladi preporučiti i pitanje ne malo važno o uzdržavanju koza u Dalmaciji. Ja sam neki dan kazao, pri razpravi poljodjelskog proračuna, koji je težki udarac podan zagorcem utamanjenjem koza. Ista tužba čuje se iz ostalih kotara Dalmacije, osobito iz krševitih predjela, gdje narodu bez koze nema drugog sredstva življenja.

Ljućeg krša do zagvodskog za stalno nema u cieloj Dalmaciji. Godine 1893 proglašena je u zagvozdu proskripcija koza; jedva jedna koza dozvoljena je na dvoje kućne čeljadi. Zagvož-

djani utekoše se na vladu, Zemaljski Odbor, Sabor, i na samo Ministarstvo poljodjelstva, ali do danas od nikud njim odgovora! Uz to lugari ih tuže, poglavarstvo ih globi, utoci se čine, ali opet nikad odgovora! Nešto globe su u zadnje doba platili, ali prva velika globa nalazi se još pod utokom, a ima tomu 20 mjeseci. Ja bih molio visoku vladu, da tu globu dade brisati: to je najbolja stvar, što se može učinit, tim više, da taj nevoljni narod u zagvozdskom kršu nema drugih sredstava življenja do koze, i nešto lončarskog obrta.

U obće sa kozama u Dalmaciji vrlo se samovoljno postupa. Zakon od 19 veljače 1873, preinačen zakonom godine 1882, nekaže, da se imadu sasvim utamaniti koze, nego da se mogu odgajati u stanovitim mjestima, ali samo se imadu držati daleko od naznačenih branjevina. Ministarstvo je odlučilo, da svaki pojedinac može držati kozâ, u koliko njemu trebaju, na svom privatnom zemljištu; ali ipak uvedena je praksa u Dalmaciju, po kojoj se i privatnoj čeljadi nedopušta držanje koza, tako da vrlo težko i pojedinci mogu imati svojih koza, a da često nebudu samovoljno globljeni. Meni je poznato više mjesta u Dalmaciji, gdje i privatnici, koji drže kozu samo za to, da mogu imati malo mlieka u slučaju bolesti, bivaju ne u riedko oglobljeni.

Ima pak cielih odlomaka, gdje je naći vrlo malo koza. Na primjer ovdje blizu u Crnom i Polešniku mal ne sasvim su uništene koze. A isto tako i po mnogim drugim odlomcima u Dalmaciji.

Reći ću sada, gospodo zastupnici, dvie rieči o našem šumarstvu. Po šumskom zakonu zabranjeno je krčiti zemljište označeno u katastru kano gaj ili pašnjak; ali po vrlo lošem našem katastru veći dio zemljišta sposobna za krčenje označen je kano pašnjak ili kano gaj. Seljak, da uzmogne krčiti komad zemljišta, valja da napravi molbu i da čeka dozvolu od dotične starije vlasti. Da dobije tu dozvolu, treba da dodje šumarski činovnik i da pregleda zemljište, koje se ima krčiti. Što globe, što troškovi za molbe i za komesije za pregledanje zemljišta, obično iznose deseti dio vriednosti zemljišta, koje se ima krčiti. To je siromašnomu narodu težko!

Istina je, da šumarski tehnici imadu nalog, da pri njihovim službenim reambulacijam, razvide i ona zemljišta za koja vise molbe o dozvoli krčevine; ali to se riedko sbiva. Dapače, tolikoput oni, kojim treba krčiti zemljišta, a nevide na njihovu molbu odgovara kroz dvie i tri godine od nevolje prisiljeni su sami pitati, da na njihov trošak dodje komesija, samo da mogu postaviti u red svoje zemljište.

Ja mislim, gospodo zastupnici, da bi vlada imala izdati strog nalog, da molbe o krčeveni budu čim prije riešene, najdalje kroz 3 mjeseca, i da činovnici, koji zalaze u službene komesije, moraju najprije razviditi zemljišta za koja vise molbe o krčevini. (*Pristajanje*).

Po zakonu od 27 svibnja 1877 vrlo je odlučno mnienje šumarskih tehnika pri diobi občinskih dobara. Pri tom zakonu, šumarska vlast ima pravo, da sačuva jedan dio občinske zemlje za šumske branjevine. Ali prevelika revnost šumarskih organa tjera stvar tako daleko, da u mnogim slučajevim dioba občinskih dobara zakrkne; jer šumski organi hoće, da im se opredjele za branjevine najbolje zemlje, a narodu ostavlja da dieli goli krš. Ja mislim, da bi visoka vlada mogla naći načina, da se ograniči ova velika vlast šumarskih organa.

U ovakim pitanjim, gdje se radi ne samo o šumarstvu, nego i o poljodjelstvu, imao bi voditi odlučnu rieč pokrajinski nadzornik za poljodjelstvo, koji može objektivnije suditi od šumarskih organa. Zato bi se imao čuti i glas nadzornika za poljodjelstvo, jer inače zakon o diobi občinskih dobara postaje iluzornim, kô što nam to više slučajeva dokazuje.

Meni je poznato, na primjer, da ovdje blizu Zadra u Bokanjcu, šumarski organi zadržaše za šumske branjevine najbolji dio obradjiva občinskog zemljišta, dapače, jedini dio, koji je vriedio, da se razdieli za radju medju težake, tako zvanu Grobnicu. Razdiobu bokanjske Grobnice vape svi seljaci, osim lugara, koji se boji, ako se razdieli Grobnica, da će izgubiti službu, i osmerica seljana, koji imadu prilično zemalje, a boje se da kad svi seljani budu imali svojih zemalja, neće obradjivati mal ne za ništa nji–

hove zemlje. Jer je u Bokanjcu takova nevolja, da seljaci rade tudje zemlje za samu hranu. Tu, rek bi, da je posriedi i nekakova ružna intriga, u koju ja neću da zalazim; ali joj je posljedica ta, da se sada *via facti* prisvajaju općinska dobra, i da je na glavi prisvajača sam glavar. Svakako molim visoku vladu, da tomu stane na kraj, te da uznastoji neka Grubnica bokanjska bude čim prije u korist naroda zakonito porazdieljena.

Preporučiti mi je takodjer visokoj vladi, da bi izvolila u smislu ministarske naredbe od godine 1873 narediti, da se napokon izradi za Dalmaciji pravi šumski katastar. Mi nemamo još pravog šumskog katastara. Naš katastar tako je pogriešen i nesavršen, da nije niti sjena pravog katastra. Obćine i pojedinci nemogu točno da saznadu, gdje su šumske čestice, gdje pašnjaci, gdje prave branjevine, gdje je posebna ili obćinska šumska svojina, i koje pravo imadu lugari pri šumskim osvadam.

Jednostavna osvada lugara, potvrdjena od šumskog tehnika, dostatna je danas, da naprti jednom obćinskom odlomku na hiljade fiorina naknade odštete i dvostrukih globa. Tu neograničenu vlast lugara valjalo bi na kojigod način stegnuti, a da nebude dalje samovolje i ružne štete za narod u ovom pitanju šumskih globa. U pogledu šumskih globa mi smo doživili dogadjaja u istinu vrlo sablažnjivih po svim krajevim Dalmacije. Šta slična neda se trpiti u pravnoj državi.

U obće u šumarsku službu valjalo bi uvesti nešto više kontrole. Na primjer, lanjske godine, ovdje u kotaru zadarskom, naredjeno je, da se stabla posjeku razi zemlje — *taglio a frata rasa.* — Ta vrst sječbe nije se još nikad kod nas obavljala, te je bila sasvim nova za naše težake, koji nemaju za tu sječbu ni shodnih halata, niti su bili o njoj podučeni. Jadni težaci sjekli su, kako su bolje znali. Ali što se dogodilo? Dogodilo se je, da su svi težko oglobljeni, da je kasnije došao radi toga u komesiju šumarski starešina, u svrhu da ih o novoj sječbi poduči, i da su morali platiti i globe i komesiju, a bez ikakve krivnje. Zašto prije, nego je ova nova vrst sječbe naredjena bila, nisu izašli na polje šumarski organi i uputili težake, kako ju imadu izvršiti? — Šumarski organi mogli su znati, da naše šume nisu one Wienerwalda, gdje su ljudi svakoj sječbi vješti, i imala prikladnih alata!

Još je jedan veliki nedostatak u lugarskoj službi. Po šumskom zakonu šumarski tehnici imadu nadgledati lugare. Ali to je nadgledanje u obće vrlo slabo; jer samo jedanput na godinu šumarski organi proputuju zemlju, vide tada lugare, i to je sve. A za ostalo vrieme godine lugari nisu od nikoga nadzirani te se usile, samovoljno postupaju i čine, što hoće, tako da je obična njihova izreka: „Bog na nebu, a ja na zemlji“. Ovoj samovolji treba stati na kraj, jer je doista narodo već dogorio zu'um nekih lugara. Njihova pakostna bahatost neda se već trpiti.

Zaključujem ovo tužno poglavje o šumarstvu, preporučujuć visokoj vladi, da bi upozorila šumarske organe, neka paze nešto bolje na naš hrvatski jezik, kad budu izdavali objave, ili druge spise, namienjene obćinstvu. Ovdje imam oglas izdan prošle godine u Zadru o šumskim branjevinam na otoku Rabu. Ja neznam, tko ja sastavio ovaj oglas, ali bez sumnje hrvatske ruka nije ga sastavila. Taj oglas nije napisan ni po Daničićevoj ni Divkovićevoj gramatici, već po nekakvoj novoj šumarskoj gramatici, za koju još književna republika nezna, a koju ćemo valjda jedan dan doživiti... Ali uz to ugled vladin zahtjeva, da njezini organi negrde naš liepi hrvatski jezik. Ja bih htio pročitati spomenuti oglas, ali pošto je prilično dug, a ovdje vrieme kratko, darujem ga gospodi vladinim povjerenicima, neka ga oni na miru prouče. (Predaje oglas vladinim povjerenicim. *Veselost*).

Prije nego predjem na drugo poglavje budi mi dozvoljeno zapitati slavni zemaljski odbor, u kojem stadiju se nalaze predradnje za uredjenje voda u obćini Ninskoj. Prošlih godina, u izvješćim o radu zemaljskog odbora bilo je često čitati štogod o naumljenom uredjenju voda u obćini Ninskoj, dapače, bilo se je nadati, da će se to pitanje napokon sretno riešiti u korist onog nesretnog naroda, koji idje u sigurnu propast, ako mu se vode već neurede. Na veliko

čudo mi nevidimo u ovogodišnjem izvješću niti rieči o tom životnu pitanju za dobar dio stanovnika zadarskog kotara, molim slavni zemalj. odbor, ako je zaspalo da ga izvoli probuditi.

O poglavju „obrt i trgovina“ malo ću se baviti, jer doista prave i velike trgovine, koja donosi silno bogatstvo drugim narodima na žalost mi u našoj zemlji nemamo, kô što nemamo niti pravog obrta. Ali ću živo preporučiti visokoj vladi, da barem štedi zadnje ostanke trgovine i obrta, osobito po primorskim krajevim, gdje još živukaju, a mogli bi se i podignuti, kad bi njim bile povoljnije okolnosti, a osobito kad njim nebi težki porezi i nameti batalili svaki napredak. Ali pod težkim porezim i nametima, ja se bojim, da će i zadnji ostanci proš'og našeg trgovačkog blagostanja na obalam Jadranskog mora, sasvim izčeznuti.

Tu nedavno porezni ured zaplienio je jedra, sidra i konope raznim brodarima u Zlarinu, jer nemogoše izplatiti težki porez. Na primjer gajeti „Matilda“ Deana Tome, koja nosi samo pet tona, udareno je što zaostalog, što tekućeg poreza fiorina 25:12! U svoje doba vriednost te jadne „Matilde“ nije bila, nego od samih 150 fiorina, a sada bi ju njezin gospodar prodao i za 50 fiorina.

Promislite, gospodo zastupnici, na 50 fiorina vriednosti udareno je u ime poreza 25 fiorina 12 novč! Kakvo je to razmjerje? — Gajeta Srika Ante pokojnog Jakova, koja nenosi nego 3 tone, ima platiti 16 fiorina i 74 novčića poreza. Takodjer i gajeta „Ungarija“, koja nenosi nego 4 tone. I još je na taj turski način oporozevano nekoliko drugih ladja, koje će gospodin vladin povjerenik lahko iznaći, ako se bude hotio baviti s ovim ozbiljnim pitanjem. U obće mogu kazati, da su na onaj način obterećeni mal ne svi vlastnici ovećih brodova i gajeta u Zlarinu kao: Poturica Mate p. Jerka, Janković Mate p. Ante, Orlov Pave p. Tome, Adum Pere p. Mate, Beban Kalabrež Ante, itd.

Visoka vlada i bez mojih dokaza može bit uvjerena, kakav kukavni prihod davaju danas u nas mali brodovi, te narediti, da se previsoka obrtarina snizi po pravici i pristojnosti.

Bez sumnje, gospodo zastupnici, trebalo bi već udariti granice poreznoj samovolji. Porezni činovnici u Dalmaciji rade što hoće po miloj volji niti se ikada može u nas točno znati za što, i kako se plaća.

Još je svakomu na pameti, kako smo se lani jednog liepog jutra probudili i doznali za strašno povišenje kućarine u svim gradovim Dalmacije. Kućarina nam je povišena bez ikakva razloga, nezakonito, samovoljno, jer se naši odnošaji nisu ni u čem promienili. Ovdje u Zadru doživili smo takodjer tu ružnu igru, kojoj žalibože plaćaju danas troškove ne kućevlastnici, nego ih plaćamo mi bezkućnici.

Utoci pak u pitanjim poreznim ne vriede. Imamo o tomu, izmedju ostalih, eklatantni primjer ovdje u Zadru. Veleučeni gospodin D.r Papafava, tužio se je na povišenje kućarine i pitao je razloge, zašto mu bi povišena. Poslje velike dangube, mnogo truda i troška vrhovno upravno sudište priznalo je, da su njemu imali biti priobćeni razlozi, zašto mu je povišena kućarina. Financijalnoj vlasti bilo je takodjer naredjeno i sa strane ministarstva, da mu priobći te razloge, ali nisu mu ni do danas priobćeni. A pošto mu se razlozi nieču, tim mu se nieče i pravo da se bude mogao dalje uteći.

O tom vrlo interesantnom pitanju imam ovdje obširnu spomenicu, i trebao bih uru vremena, da je u kratko izcrpim. Ali pošto mi je presvietli gospodin predsjednik dozvolio samo pol ure vremena za ovaj govor, uprav mi je nemoguće to učiniti. Ja sam mislio, kako da ipak visokoj vladi donesem na znanje vrlo interesantne čine u spomenici dokazane, te ako mi gospodin vladin povjerenik dopusti, ja ću u tom pogledu uvesti jednu novu metodu. Pošto nemamo vremena ni da u kratko izcrpim, nit da pročitam ovu spomenicu, ja ću biti tako slobodan, da ju poklonim — uz obvezu povratka — gospodinu vladinu povjereniku, s vrućom molbom, da ju u grobnoj tišini svoga ureda, pošto svrši saborsko zasjedanje, svestrano prouči te da poprimi odredbe, koje u smislu zakona bude vidio, da su neobhodno potrebite i shodne. (Vladin povjerenik Pavić. Drage volje!)

Još dvie rieči o školama, pa sam svršio. I ako prekoračim za par časova opredieljeno mi vrieme, nek to idje kao *zuschlag*. (*Veselost*).

Preporučujem visokoj školskoj vlasti, da bi svrnula svoju pozornost na selo Medvidje u Bukovici, koje je jedno od najzapuštenijih u kulturnom pogledu. Selo broji 1140 stanovnika katolika, i 300 hrišćana, a neimadu nikakve škole, niti župnika stanujućeg u selu, nit nikakve prosvjete. Molim visoku vladu, da bi i ovaj slučaj izvoljela donieti na znanje Njegove Preuzvišenosti gospodinu ministru Gautschu, ako je on sbilja zaljubljen u splitsku talijansku školu.

Ja mislim, da ovaj medvidski liek, najbolje bi ga izliečio od te njegove bolesti. (*Veselost*).

Molim takodjer visoku školsku oblast, da rieši pitanje o mjestnom školskom vieću u Blatu, o kom sam neki dan obširno govorio. Po ovoj brzojavci, koju sam jučer primio, još nije ovo pitanje riešeno, jer novo školsko vieće nije primilo ured od staroga.

Molim takodjer visoku vlast da bi izvoljela svrnuti svoju pozornost na pučku školu, u D. Humcu. Ta se je škola imala otvoriti još početkom prošle godine. Ali neki kućevlastnik uložio je utok radi sgradje, u kojoj se je imala smjestiti škola, u nadi valjda, da će on moć svoju kuću unajmiti za školu. Pokrajinsko školsko vieće naredilo je kotarskomu školskomu vieću splitskomu, da razvidi, odgovara li ponudjena kuća za školu zdravstvenim propisim, i da taj izvid obavi kotarski liečnik, kad slučajno podje onamo u komesiju. Ali seljani D. Humca kažu, da se nesjećaju, da su ikada vidjeli ondje kotarskog liečnika u komesiji. I tako može doći prije sud svieta, nego bude ona škola otvorena.

Donjohumljani bili su se obratili i na slavni zemaljski odbor da stvar pospješi kod pokrajinskog školskog vieća, ali nedobiše nikakva odgovora. Neka s toga visoka vlada izvoli narediti drugi način, kako da se uvjeri, je li zdrava kuća, u kojoj se ta škola ima otvoriti.

Svraćam pozornost visoke vlade i na težki školski doprinesak, koji plaća selo Zagvozd. — To malo, ubožno selo, koje nema nikakvih izdašnih izruka, osobito odkad mu smakoše koze, plaća školskog doprineska 715 fiorina, dočim izravni porezi cielog sela neiznašaju nego 500 fiorina. Školske djece ima samo stotinu. Škola je jedna razredna i mužka.

(Glasovi. Nije moguće da je tolik doprinesak!) I meni se to činilo nemoguće, ali me opetovano o tom uvjeravaju. Lani su se Zagvozdjani tužili proti tako visokom doprinosu, i ove godine takodjer, ali zaludu. Ovo je treća godina, što plaćaju taj ogromni doprinesak. — Svakako neka visoka vlada, izvoli stvar razviditi, i poprimiti shodne odredbe.

A sad prelazim na zadnju točku moga govora.

Častna gospodo zastupnici! Vam je valjda poznato, da sam u carevinskom vieću stavio predlog, da bi se prigodom pedesetgodišnjice vladanja Njegova Veličanstva našeg hrvatskog kralja pomilovali izseljenici iz Dalmacije, koji se nemogu povratiti u domovinu, radi prekršaja vojničkog zakona.

Znatan je broj tih naših izseljenika, osobito u prekooceanskim zemljama. Mnogi od njih — osobito oni kojima se je sreća nasmijala — rado bi se sada povratili na domaće ognjište, da obradujo svoje mile i ostave kosti u zemlji, koja ih je dala na sviet; ali radi prekršaja vojničkog zakona — pošto je vojnički zakon vrlo strog i kazni i najmanji prekršaj — nemogu se povratiti. Mnogi su već i prošli doba vojničko, mnogi imadu stare majke, koje živo žele prije smrti zagrlit ih, a mnogi imadu i liepih glavnica, koje uvedene u ovu siromašnu zemlju mogle bi još biti na veliku korist. Sa svih ovih razloga mislim, da je shodno, pošto je već carevinsko vieće poduprlo u ovom smislu moj predlog, da bi i ovaj visoki sabor stogod učinio u korist onih naših izseljenika, koji živo žele, da se povrate u svoju domovinu. (*Odobravanje*). S toga molim visoki sabor, neka izvoli primiti ovaj moj predlog. (*Čita*):

„Daje se nalog Zemaljskom Odboru neka „se zauzme kod Visoke Vlade, eda bi izselje-

„nicim iz Dalmacije, koji se nemogu povratiti „radi prekršaja vojničkog zakona, bili pomilo- „vani prigodom 50 godišnjice vladanja N. V. „Cara i Kralja Frane Jozipa I.a“.

Predsjednik. Pošto predlog nema nego tri podpisa, molim vis. sabor, neka se izvoli izjaviti, hoće li poduprieti ovaj predlog. Gospoda, koja su zato, neka izvole ustati. (Ustaje dovoljan broj). Predlog je dovoljno podupriet i ja ću ga uvažiti.

Sad ima rieč g. zast. Vukotić.

Vukotić. Samo dvie rieči, da obrazložim jedan predlog, koji ću vis. saboru podnieti sa vrućom preporukom na glasovanje. U mjestu Tiftu svraćaju se parobrodi Lloydovi, ugarsko-hrvatskog parobrodarskog družtva i Topićevi. Pošto tu nema carinarskog ureda, trgovci prisiljeni su, da donose svoj espap carinarskim uredim u Risnu i Prčanu. Time nastaju velike potežkoće, jer je ružno prenositi espap po hrdjavom vremenu i vraćati ga kući opet. — U interesu mjesta Tifta, kano i obližnjih mjesta Krtola i Lastva potrebno je, da bude ustanovljen carinarski ured u Tiftu za olakšati trgovcima odplaćivanje svog espapa. Zato imam čast podnieti vis. saboru sliedeći predlog, da ga izvoli usvojiti. (*Čita:*)

„Preporučuje se Zemaljskom Odboru da se „zauzme da u mjestu Tiftu u Boki Kotorskoj „bude ustanovljen Carinarski Ured“.

Predsjednik. Predlog je dovoljno poduprt, te ću ga kašnje staviti na glasovanje.

Rieč ima g. zast. Vuković.

Vuković. Vis. sabore! Kano član odbora za pregledanje radu zem. odbora imao sam čast pokrenuti neka pitanja, koja je odbor usvojio pod točkom 14, 16, 18, 20, 21 i 22 svoga izvješća preporučajuć ih vis. saboru na uvaženje. Nebih želio sada dosaditi vis. saboru obrazlažuć potanko ova pitanja, te ću ih kašnje, ako uztreba poduprieti. Željama, koje sam već izrazio, nadodat ću još jednu, a ta se tiče t. z. Rodićeve ceste. Občina Makarska sagradila je g. 1878, preko Biokova tu cestu i iz odanosti prema blagopokojnom tadanjem namjestniku prozvala ju je cestom baruna Rodića. Sabor dalmatinski pripoznao je veliku važnost te ceste, te je zakonom od 14 aprila 1874 uvrstio tu cestu medju pokrajinske ceste. Rodićevu cestu spaja sredozemnu cestu sa carskom cestom, koja iz Makarske idje do Podgore, duga je 23 kilometra. Rečena cesta sagradjena je g. 1878, a upotrebljeno je za cestu ne manje nego 60000 nadnica, i to sa strane občine Makarske, a pokrajina potrošila je 7000 for. — Od onog vremena do danas malo ne ništa se nije činilo za uzdržavanje Rodićeve ceste. To nije čudno, jer občine su siromašne, a pokrajina nije mogla priskočiti u pomoć. Ali sada nastaje potreba, da se ova cesta bolje uredi i uzdržava trajno za dalnji promet. Bila bi griehota, da ovaj put, za koji je potrošeno toliko novaca i koštao toliko truda i znoja bude zapušten. Glavni razlog, zašto je sagradjen bio, bio je strategički, tiče se dakle državnih interesa. Pravo bi dakle bilo, da se država takodjer sada brine za uzdržavanje toga puta i to obzirom na važnost istoga i za slučaj da bi i kašnje ovaj put mogla potrebovati za strategičke svrhe. Moj predlog glasi. (*Čita*):

„Neka Visoki Sabor izvoli izraziti želju „Vladi Njegova Veličanstva da bi uzela pod „državnu upravu predjelnu cestu „Baron Rodić“ „dugu 23 kilometara, koja od carske ceste „medju Tučepim i Podgorom preko t. z. Staze „vodi do Kozice, gdje se spaja sa sredozemnom „cestom“.

Predsjednik. Predlog g. Vukovića dovoljno je poduprt i staviti ću na glasovanje.

Želi li još tko govoriti? (Ustaju D.r Čingria i D.r Trojanović).

G. D.r Čingria i D.r Trojanović pitali su zajedno rieč. Tko će govoriti prije, stariji ili mladji?

D.r Trojanović. Ja imam sasvim kratko navesti nekoliko rieči o mjestu Kamenari u Boki Kotorskoj.

Predsjednik. Dakle mladji prije. Rieč ima g. D.r Trojanović.

D.r **Trojanović**. To je mjesto jako živahno, ima poštarski ured i pristanište je okolnih selija, nalazi se izmedju Ercegnovog i Risna. Sada će ovdje početi pristajati parobrodi bokežke plovitbe, ali trgovina, koja će se izkrcavati, morati će biti nošena do Risna ili do Ercegnovog radi dotične carinarske operacije. To je trgovcima u Kamenarima neugodno, jer osim dangube moraju ići u susret velikim troškovima. Stoga neka mi bude dozvoljeno predati ovaj predlog (*čita*):

„Neka se Visoki Odbor zauzme da u mje-„stu Kamenarima u Boki Kotorskoj bude usta-„novljen Carinarski Ured“.

Predsjednik. Predlog je podpisan od četvorice zastupnika, te ću ga staviti na glasovanje.

Sada ima rieč g. zast. D.r Čingria.

D.r **Čingria**. Gospodo zastupnici! Još od davnih davnina brodarstvo je u Dubrovniku cvalo, dapače može se reći, da je to bio poglaviti izvor bogatstva Dubrovniku, kad je Dubrovnik slobodan bio. Sliedeći stare tradicije i danas mi Dubrovčani ne možemo se tužiti, — te pošto je parobrod uništio brod — i sada možemo reći, da naše parobrodarstvo donekle cvate. — Ali naši parobrodi moraju ići u daleko more, da dobiju kakvu zaslužbu, dok imade kod nas inostranih družtava, koja obavljaju takovu službu. Oko dvie godine dana nazad izticao je rok subvencionirane linije izmedju Gruža, Stona, Metkovića i obratno. Tu liniju subvencioniranu drži jedna tvrdka tršćanska. Subvencija bila je u ono doba od 18,300 for. na godinu. Neki naši brodovlastnici i glavničari, pošto su znali, da je ta subvencija obilna i da tu prugu dobiju u svoje ruke, hotjeli su se natjecati. Obratili su se k meni i ja sam ih svjetovao, da snize njihov zahtjev i da mjesto 18000 for. snize ga glede subvencije na 15000 for. Oni su odgovorili: to nam vi dobro govorite, ali ako mi nemamo koga u Beču, da nas podupre, to će biti uzalud. Ja sam se na to u ime njihovo obratio na našeg pok. druga D.r Klaića, koji se je nalazio u Beču i zapitao sam njegovo svjet, kako bi se vladao u ovom poslu. On mi je rekao, da onaj savjet, koga sam dao ovima, je dobar, i u isto doba uputio me je, da mu pošaljem dotičnu molbu po njima podpisanu. Ja sam to učinio i poslao sam mu molbu, a on ju je svojom rukom predao dotičnom ministarstvu. Nakon nekojeg vremena pokojni mi je pisao: strah me je, hoćemo li uspjeti, jer tršćanska tvrdka ima ovdje jako moćnog pokrovitelja. Oprezan, kako je bio pok. D.r Klaić, nije više rekao, ali ja sam poslje doznao za pokrovitelja. Pošto nije moj običaj izticati imena i pozivati čeljad, koja nijesu prisutna, da se mogu braniti, tako ću to pridržati za sebe. Medjutim doznalo se je, da je dotična molba bila poslana pokrajinskim vlastim, da dadu o njoj informaciju. Meni je poznato, da naše pokrajinske vlasti sasvim su tu molbu odbile. Doznao sam nakon toga da je sa strane bečkih oblasti bilo ponudjeno istoj tvrdci koja je imala onu prugu, bili ona pristala na sniženje ciene na 15000 for. subvencije. Ova stvar je donekle razumljiva i nemam prigovora proti tomu. Kad sam doznao za to, ja sam obaviestio naše ljude, kako stvar stoji. Oni su rekli, da imade još ogramau dobitak i mogli bi još na niže sniziti svoj zahtjev subvencije i snizili su ga još za 5000 for. Ja sam napravio drugu molbu u tom smislu i po drugi put predata je ova molba od jednog od naših zastupnika na ministarstvo. Kako su kašnje stvari tekle, ja neznam. Ja sam ih izgubio s vida. Znam samo, da je poslan bio u Dalmaciju, neznam da li i za druge svrhe, ali znam, da se je tim bavio, jedan povjerenik sa strane ministarstva trgovine, koji je u Dubrovniku bio i što je meni poznato jest to, da ako je taj gospodin došao, da izpita tu stvar, on je izpitao nije, ili nije bar podpuno, kako bi bila njegova dužnost. On od ponuditelja naših nije pozvao nijednog, niti ga je čuo, dok slučaj je hotio, da glava tvrdke tršćanske Cesare našla se baš u Dubrovniku, kad i taj gospodin i s njim je od jutra do večer obćila. To su fakta, koja bi mogao dokazati svaki čas, da su istinita. Tada se je dogodilo nešto čudnovata. Dogodilo se je to, da se je posljednja naša ponuda sasvim obišla i tvrdci Cesara bila je podata ona pruga pod one iste uvjete, koje su

u prvom zahtjevu bili zapitali naši ponuditelji t. j. sa 15000 f. nagrade na godinu. Na taj način hoćemo li ili nećemo očito je, da je erar bio oštećen za nekoliko hiljada forinti. Možda je imala središnja vlada svoje razloge, da to učini; ali cienim, da slične stvari mogu se mučno opravdati, jer su učinjene na štetu sinova ove zemlje, a na korist onih, koji živu izvan iste, tako, da sva ona dobit, koju dava ta pruga onim, koji ju imadu u rukam, ide izvan naše zemlje i onaj novac, koji bi bilo pravo, da kod nas ostane, za nas je izgubljen. Ova stvar me nekako siluje, da ja ponovim ono, što sam već u prošlom zasjedanju bio zapitao, a vis. sabor odobrio t. j. da ponovno zatražimo, da u sličnim koncesijama budu svedj naša zemlja i naša družtva predpostavljena drugim inostranim, i zato predlažem vis. saboru sliedeći zaključak (*čita*):

„Nalaže se Zemaljskom Odboru da ponovi „Vladi želji izraženu u prošlom zasjedanju, da „pri koncesiji parobrodarskih i drugih novčano „poduprtih poduzeća, domaća družtva i domaći „sinovi ne budu zapostavljena prama osobam „i družtvim koja imaju svoje boravište van „Dalmacije“.

Predsjednik. Predlog je g. D.r Čingrije dovoljno podpisan i staviti ću ga na glasovanje.

D.r Čingrija. Još bi ako je dopušteno, samo dva slova imao reći.

Tim više sam prisiljen iznieti taj predlog, pošto znam, da se je već pojavila konkurencija izmedju istog družtva i našeg družtva Topićeva i to glede pruge Rieka-Korčula, koja kako mi je javljeno, bila je subvencionirana sa 9500 for., koju primala je tvrdka Topićeva i sada je inostrana tvrdka snizila subvenciju na 7000 for. Vidjeti ćemo sada, kad naša tvrdka ište istu prugu uz veću subvenciju, nego ju inostrana tvrdka daje, hoće li se sa strane središnjih oblasti upraviti isto načelo kao prije ili će se tršćanska tvrdka predpostaviti našoj.

Predsjednik. Drugi govornika nema. Rieč ima g. izvj. zem. odbora Korlaet.

Korlaet. Medju predlozima i nalozima, što se nalaze ove godine u izvješću, što ga je podnio odbor za pregled rada zemaljskog odbora, nalazi se pod točkom 9, i preporuka, da bi se tražila nova sabornica. Budući da je i lani ista preporuka bila učinjena, čast mi je izvjestiti visoki sabor, da je odbor uložio sve, što je mogao, da zadovolji toj preporuci. U tu je svrhu bio učinio doći osobitog tehnika, koji je učinio i narise, da se ta sabornica sagradi ondje, gdje je ured zem. Odbora. Ali kad je dotična gospodja vidjela, kojim bi se troškovima morala podvrći, odustala je od toga. Kad je kašnje odbor saznao, da Povjerenstvo javne dobrotvornosti kani sagraditi kuću na vratima. S. Roka, odmah se njemu obratio i pozvao ga, bi li htjelo ono prirediti sabornicu i uz koje uvjete. To je bilo učinjeno već u travnju. Prošla su bila od toga dva ili tri mjeseca i Povjerenstvo je odgovorilo, da nipošto ne namjerava. Sad je nastalo bilo pitanje, da bi se ustupilo zemljište zem. odboru, ali pošto se iznašlo, da imade neka pogodba, koja to ne dopušta, stvar je zaspala.

Komu su, gospodo, poznate prigode, kako je težko naći u Zadru i samo stan za privatne obitelji, lako će svatiti, kako je težko naći zgradu, za koju bi trebalo žrtvovati koju tisuću forinti i glede koje bi mogla nastati sumnja, da li će uviek biti za sabornicu upotrebljena. I ako je dakle posao težak, ipak mi je u ime zem. odbora izjaviti, da će se i odsada, kao i dosada nastojati, da se zadovolji želji visokog sabora.

Pod točkom 15 i ove godine stavljen je nalog, da se već jednom pošalje mjernik na Korčulu, da trasira put. Ja sam već izviestio u pogledu ovog pitanja dotičnog g. zastupnika, kako je u oktobru bio dan nalog tehniku, da podje onamo. Nego nastale su bile kiše i nije bilo moguće ufatiti ni desetak dana, da on za taj posao podje onamo. I to je bio uzrok, te je tehnik bio usilovan ostati ovdje. Na to je došla zima, kad se radja na putu ne da izvoditi, te je odgodjena do proljeća i mogu javiti, da je naredjeno tehniku, nek prije proljeća podje na Korčulu.

Sada na nešto drugo. — Kad se daju ka-

kove preporuke ili nalozi zem. odboru, prije svega bi trebalo promisliti, da li je zbilja zemaljski odbor u stanju, da se može odazvati takovim željama i nalozima, a da se na neki način ne izlaže.

Medju drugim predlozima nalazim pod br. 16, 18, 19, 20 i 21, neke predloge što se tiču pripomoći za puteve. Stavimo, gospodo, da će u ovih 6 puteva biti barem 60 do 70 km.; računajući srednji trošak za jedan kilometar od 3.000 f., trebalo bi za tih 6 puteva 180.000 f. Prema toj svoti trebalo bi da obćine očekuju i neku razmjernu pripomoć sa strane pokrajine, a kako se Zemalj. Odbor može tome odazvati, puštam da sudite vi sami, koji ste jučer pri pokrajinskom proračunu glasovali za sve obćinske i seoske puteve samo 3000 f. Nadodajmo k tomu, da je na odbor do sada stiglo preko 30 molba, gdje se traži pripomoć. Što ćemo s njima učiniti? Zar ćemo ih sasvim odbiti? Zar valjda nemaju i druge obćine onu istu potrebu, koju i one, za koje se ovdje traži? — Osim toga je lani povodnja razrovala strašno mnogo puteva u Dalmaciji u obće, a navlastito na Braču i u Boki Kotorskoj. Dosljedno će se i te obćine obratiti u tu svrhu, a može li ih zem. odbor odbaciti? Puštam da sami sudite.

S preporukama i nalozima, što se daju zem. odboru, na neki način mu se vežu ruke; jer, ili treba da ih u obzir uzme, ili da se na njih ne osvrne. Može li se pak zem. odbor uviek osvrnuti na te naloge? Ja cienim, a i vi ćete samnom dieliti mnienje, da uz najbolju volju čestokrat to nije moguće. Evo jedan maleni dokaz! Lanjske se je godine obratilo na zem. odbor 60 obćina s molbenicama, tražeć pripomoć za popravu puteva. Budući je proljeće najzgodnije doba za takove radnje zemaljski je odbor držao sjednicu na 20 aprila i s ono 3.000 f., što ih imao na razpoloženje, obdario je 28 obćina, dok su se sve ostale molbenice morale odbiti. Pa ni to nije bilo dosta, nego i sve druge molbe, koje su poslje tog dana došle morale su se odbiti, jer nije bilo novaca. Iste će obćine i ove godine ponoviti svoje molbe, pa hoćemo li ih i sada odbiti, da dademo ono 3.000 f. onim, za koje se ovdje traži?

Ja mislim, da s tim preporukama stavljate u težku nepriliku zemaljski odbor i s toga bih vas molio, da, ako imate pouzdanja, da isti svjestno radi i kad dieli pripomoći da u obzir uzimlje i važnost puta i okolnosti financijalne, u kojima se nalaze dotične obćine, da ga poštedite s tim preporukama. Ja vas pak uvjeravam, da članovi zem. odbora u svakoj stvari sporazumno rade i kao što su do sada, tako će i od sada znati vršiti svoju dužnost.

Zato bih molio, da se te točke ne uvaže.

Predsjednik. G. izvjestitelj odbora petorice ima rieč.

Izvj. Zore. Premda častna gospoda zastupnici, te su prije mene govorili, nisu se upravo direktno bavili radnjama zem. odbora za g. 1895 i pol god. 1896, i ako su nekoliko dobrih primjetaba nadostavili, ja bih mogao odmah predložiti, da se predje na posebnu razpravu, ali ipak ću se osvrnuti na neke opazke, te su častna gospoda besjedioci prije mene izrekli, jer su, cienim, u nekoj prilici zavriedile.

Najprije je častni Trumbić iznio nekoliko svojih primjetaba o filokseri i dugo govorio o nekom novom načinu, kako bi se mogao barem dio naše zemlje obraniti od te zaraze. Ja pristajem na taj njegov predlog, ali nisam pesimista kao on, što kaže, da će svi vinogradi biti uništeni od te zaraze. Poznato je, da na ona lozom zasadjena polja, koja su zimi pod vodom, ne dolazi filoksera, a takovih ima u naš u Dalmaciji nekoliko, kao što su to polja konavoska, koja su svake zime pod vodom.

Predlog za stenografiju, što ga je iznio častni Trumbić, već je stara stvar i ja sam bio i onda izvjestitelj odbora, kad se iznio taj predlog. Ali slab se našao odaziv za to učenje i zato je to po svoj prilici uzrok, što se odustalo od njega.

Častni je Trumbić kazao suviše, da bez stenografa mi nebismo mogli viećati. I prije se viećalo bez stenografa. Šta je bila potreba senatima rimskim i grčkim stenografa? A kako se ipak tamo govorilo i kakove su nam uzore

klasičnosti ostavili?! (*Prigovaranje*). Današnja potreba dakako da ih iziskuje, ali za to nisu neobhodni potrebiti. Mi bismo mogli jednako viećati i bilježiti bez njih. (*D.r Trumbić*: Ali što kaže poslovnik?) Ipak ja kao izvjestitelj pristajem na predlog g. Trumbića.

Častni je Biankini podulje govorio o uvedenju šumskih katastra. I mi imamo u našem izvještaju predlog, da se novi katastar pašnjaka i šuma izvede.

Što se tiče voda u obćini ninskoj, to je istina, da toga u ovogodišnjem izvještaju zem. odbora nema, a prije je bivalo. Ali častni Biankini, kao bivši zastupnik ovoga kotara, nije iznio nikakav predlog o Ninu. Po svoj prilici nije u izvještaju ništa rečeno o tim vodama, jer je u obće rečeno da se radilo o vodama, dakle se radilo i tamo.

Suviše se dotakao častni Biankini jednog važnog pitanja, a to su utoci porezni. Meni je baš u toj zgodi da rečem dvie, što se dogodilo u nas u Dubrovniku. Porezi na kuće tako su umnožili jedne godine, pa je nastao neki metež u gradu. Upravo buna! Vlastnicima kuća te su plaćali — stavimo — 50 f., na jednom se to potrostručilo i početverostručilo, tako, da je možebit čitao tkogod od vas po novinama, da su vlastnici kuća kazali vladi: Evo vam kuće, pak je vi najmite, ako možete da izvadite ono, što s'e meni udarili kao porez. Dapače jedan advokat je to učinio. Kad su vidjeli činovnici porezni, da je nastala ta pobuna, mamili su vlastnike kuća, da čine utoke i oni su ih činili i donekle bili razpoloženi, da povise prijašnji porez i dignuti ga na dvostruki prijašnji iznos. Ali to nije vriedilo ništa. Uprava financijska u Zadru odbila je sve te utoke do jednoga. (*D.r Čingrija*: Nije dva, tri).

Može biti da je bio koji izuzetak, ali znam, da su bili en masse odbiti.

A kako je bilo u Dubrovniku, čujem da je bilo i u Spljetu a možda i ovdje.

Častni se Biankini nadalje zabavio s našim uskocima u Americi. Ja rado pristajem na predlog, da se oni naši zemljaci mogu povratiti.

Takodjer pristajem kao izvjestitelj odbora na želju častnog Vukovića i Mrkušića za cestu barun-Rodić, kao i na predlog častnog Vukotića i Trojanovića za carinarske urede u Tivtu i u Kamenarima i evo me na predlog mog častnog druga dr. Čingrije o parobrodarstvu.

Ono, što je on izkazao, u velike se dirnulo u obće naših vlastnika brodova u Dubrovniku, jer se tim pokazalo, da se malo obzira ima na domaće vlastnike i obrtnike. Nego u toj zgodi treba mi opaziti ono, što je kazao častni Čingrija, da je baš na plovitbi osnovano staro bogatstvo Dubrovnika; kojom se i sad, hvala Bogu, stiče bogatstvo. Tu su tri vrsti plovitbe: duga plovitba, za koju imamo nekoliko velikih parobroda te idu po svietu do daleke Amerike; ima ograničena plovitba, što po našem moru vozi trgovinu i putnike i napokon je mala plovitba s malim parobrodima. Ova nam je mala plovitba u rukama stranaca, koji su činili toliku utakmicu domaćim parobrodima, da su se morali svi prodati i da nije ostao nego samo jedan, dok vlada nije htjela priteći s nikakvom pripomoći.

Što se tiče ovog parobrodarskog družtva ograničene plovitbe dubrovačke, čast mi je kazati, da je upravo težkog truda stajalo to družtvo, da se dočepa male pripomoći od 12.000 f. za 6 velikih parobroda. To parobrodarsko družtvo, koje ima liniju od Pulja do Arbanije i rieke Bojane te veže Italiju s Dalmacijom, i od Kotora do Trsta brzu prugu, nema za sve te pruge nego 12.000 f., dakle mnogo manje nego oni stranci od Stona do Dubrovnika za dva mala parabroda s 15.000 f. Ali kad su oni stranci dovezli do Trsta jedan od tih parobrodića i pokazali ga, povisili su im opet onu pripomoć na 17.000 f. A naše družtvo, koje vladi pomaže, jer nosi poštu, koje ide u Tursku i nosi našim konzulima pisma i druge poslove obalja u Bojani i u Skadru, naše družtvo, koje jedino veže našu obalu s obalama talijanskim, jedva ima 12.000 f.! Ima dvie godine, da je pitalo povišenje tog iznosa, ali nema ni odgovora.

Što se tiče g. izvjestitelja odbora zemaljskog drago mi je najprije, da se za novu sabornicu prilično radilo, ali se ipak nije ništa uradilo i mi smo opet u staroj sabornici. Mi smo ovdje nekako na pogibelji, da se razbolimo. Sreća božja, da je ove godine tako blago podneblje. (*Biankini:* Imamo električno svjetlo! *Veselost).* Dosta je, da pogledamo zid iza g. podpredsjednika; tu je sve vlažno i pljesnavo, a nije napokon ni pristojno. Mi svake godine ponavljamo ovu stvar, a ja se uzdam, da će odboru zemaljskom poći jedan put za rukom, da nas izbavi odavle.

Takodjer mi je milo i uzimljem na ugodno znanje, da je mjernik bio odredjen za Korčulu i da će napokon poći i trasirati toj put.

Što se tiče pripomoći za puteve, ja bih na ime odbora pustio, neka visoki odbor zemaljski, čini sve po svojoj uvidjavnosti, kako je i do sada radio, nego bi samo preporučio za onaj put iz Captata do nove ceste .... *(Smieh. Glasovi: Pro domo!)* Reći ću vam zašto. Mi u Dubrovniku imamo, kako vrlo dobro znate, onu zakladu za Gladinje, a mi smo glasovali nazad tri ili četiri godine, da se od kamata te glavnice upotriebi jedan dio za povećanje glavnice, a jedan dio za puteve i vode u dubrovačkom kotaru. Ja bih preporučio, da se barem od toga jedan dio upotriebi za taj put.

Tim sam svršio i molim visoki sabor, da predjemo na posebnu razpravu. (*Odobravanje*).

P r e d s j e d n i k. Posebne razprave po mom mnienju nema, već mi valja staviti na glasovanje predloge i zaključke posebnog odbora, a onda predloge, koji su bili postavljeni od raznih zastupnika.

Odbor predlaže sliedeći zaključak *(čita):*

„Sabor dalmatinski, čim očituje svoje pod„puno povjerenje Zemaljskom Odboru, odobrava „mu pohvalni rad od 1.og januara 1895 do „svrhe junija 1896“.

Naravno, da će se ob ovoj točki uztegnuti od glasovanja članovi zemaljskog odbora. Ovom opazkom stavljam na glasovanje zaključak odbora petorice. Molim gospodu, koja ga primaju, da izvole ustati. (*Većina*).

Prelazim sada na glasovanje nalogâ.

Prvi je nalog *(čita):*

Gospoda, koja primaju neka izvole ustati. (*Ustaju svi).* Primljen je jednoglasno.

Drugi glasi: *(čita):*

Gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Ustaju svi*). Primljen jednoglasno.

Treći *(čita):*

Gospoda, koja primaju, neka izvole ustati. (*Ustaju svi*). Primljen jednoglasno.

Četvrti (*čita*):

Gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Peti (*čita*):

Gospoda, koja primaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Šesti (*čita*):

Gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Sedmi (*čita*):

Gospoda, koja primaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Napokon osmi glasi: (*čita*):

Gospoda, koja primaju, neka izvole ustati. *(Većina).* Primljeno.

Sada dolaze *preporuke* odborove, koje glase (*čita 1 preporuku*):

Gospoda, koja su zato, neka izvole ustati. *(Većina*). Primljeno.

(*Čita 2 prep.*):

Gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

(*Čita 3 prep.*):

Gospoda, koja su za to, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

(*Čita 4 prep.*):

Gospoda, koja primaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

(*Čita 5 prep.*):

Gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

(*Čita 6 prep.*):

Gospoda, koja primaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeuo.

(*Čita 7 prep.*):

Gospoda, koja primaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

(*Čita 8 prep.*):

Gospoda, koja primaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

(*Čita 9 prep.*):

Gospoda, koja primaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

(*Čita 10 prep.*):

Gospoda, koja primaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

(*Čita 11 prep.*):

Gospoda, koja primaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

(*Čita 12 prep.*):

Gospoda, koja primaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

(*Čita 13 prep.*):

Gospoda, koja primaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

(*Čita 14 prep.*):

Gospoda, koja primaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

(*Čita 15 prep.*):

Gospoda, koja primaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

16 preporuka pada, jer je g. izvjestitelj od nje odustao.

(*Čita 17 prep.*):

Gospoda, koja primaju, ueka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

18 preporuka takodjer pada.

(*Čita 19 prep.*):

Gospoda, koja primaju, neka izvole ustati. (*Većina*).

Mrkušić. Pitam rieč za stvarni izpravak.

Predsjednik. Ne možete prekidati glasovanje.

19 preporuka je primljena većinom glasova — 20.a i 21.a padaju.

(*Čita 22 prep.*):

Gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Rieč ima gosp. zast. Mrkušić za stvarni izpravak.

Mrkušić. Visoki sabore! G. izvjestitelj zem. odbora, častni zastupnik Božo Korlaet pozvao se nekako na pouzdanje nas zastupnika prema radu zem. odbora glede onih točaka, za koje je naglašeno, da su pale. Tu se ne radi o pouzdanju nego o preporukama i molbenicam.

Mi imamo i glasovali smo u prvoj točki podpuno pouzdanje u cieli zem. odbor, ali mi kano kršćani imamo i pouzdanje u Boga, a ipak svaki dan ponavljamo molbe i utičemo se k njemu. Ako se čovjeku u ograničenoj mudrosti ne uslišava molba, ipak se on ponovno s njom obraća. S toga neznam, zašto bi te naše preporuke bile neumjestne i zašto bi bilo neumjestno, da mi te molbe opetujemo. Zem. odbor uvažit će ih u granicama mogućnosti.

G. izvjestitelj odbora govorio je liepo pro domo i ja sam za njega glasovao, za onaj put od Cavtata do grada, i nadam se od njega, da će i on za druge točke glasovati, koje je jutros u svoje izvješće uvrstio, a za koje u 12 sati dopušta, da padnu. Ako su te točke pale, ja moram u ime pučanstva mog izbornog kotara da kažem svoje negodovanje.

Predsjednik. Nisu baš pale.

Mrkušić. Dakle su odpale, izbrisane su, a to znači isto, kao da mi ne bismo smjeli moliti Boga svaki dan ....

Izvj. Zore. Ja ću samo razjasniti, da one točke pod br. 16, 18, 20 i 21 nisu pale, nego su predane jednostavno zem. odboru, da učini po svojoj uvidjavnosti, što može.

Predsjednik. Dakle da zadovoljim svima, stavit ću na glasovanje dodatni predlog odborov, koji glasi, „da zemaljski odbor po svojoj uvidjavnosti učini, što je moguće za preporuke pod br. 16, 18, 20 i 21".

Gospoda, koja su zato, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno,

Sada prelazim na glasovanje posebnih predloga. Prvi je predlog dr. Trumbića, koji glasi (*čita*):

Gospoda, koja pristaju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Stavljam na glasovanje predlog g. Biankinija i dr., koji glasi (*čita*):

Gospoda, koja su za taj predlog, neka izvole ustati. (*Ustaju svi*). Predlog je primljen *jednoglasno*.

Treći je predlog g. Vukotića i dr., koji glasi (*čita*):

Gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Predlog g. Vukovića glasi (*čita*):

Gospoda, koja primaju ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Predlog d.r Trojanovića glasi (*čita*):

Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Predlog d.r Čingrije glasi (*čita*):

Gospoda, koja pristaju na ovaj predlog, neka izvole ustati. (*Većina*). Predlog je primljen.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Izvješće zemaljskog odbora o molbi nekih občinara kninskih, da se ona občina razdieli u četiri posebne političke občine.

G. izvjestitelj d.r Ivčević neka izvoli pročitati izvješće.

Izvj. d.r Ivčević (*čita*):

Br. 790.

Visoki Sabore!

U saborskomu zasjedanju godine 1892, neki Kninski občinari prikazali su Visokom Saboru molbu da Občina Kninska bude razdieljena u 4 občine, naime:

Kninsku, sa odlomcim Knin, Podkonje, Ljubač, Kninskopolje, Vrhpolje, Kovačić i Topolje;

Kosovsku, sa odlomcima Uzdolje, Zvjerinac, Ramljane, Orlić, Vrbnik i Biskupija, koja bi bila središte;

Strmičku, sa odlomcima Strmica, Plavno i Golubić;

Bukovačku, sa odlomcima Žagrović, Očestovo, Radučić, Radljevac, Mokropolje i Padjene, koje bi bilo središte.

Zaključkom 2 Aprila 1892 Visoki je Sabor ustupio tu molbu Zemaljskomu Odboru za uredovni postupak, nalogom da izvjesti i podnese slučajne predloge.

Na izvršenje toga naloga Zemaljski je Odbor odlukom 24 listopada 1892 Br. 1964, naredio, da glede traženog razdieljenja budu saslušani seoski sborovi zanimanih odlomaka i Občinsko Vieće.

Toliko seoski sborovi koliko Občinsko Vieće jednoglasno su se izjavili proti zatraženom razdieljenju.

Dodati je da bi razdieljenje nametnulo većih troškova i tereta onom pučanstvu i da nove občine ne bi mogle odgovarati zahtjevim uprave kako može odgovarati i odgovara jedinstvena Občina Kninska.

Sa ovih razloga časti se Zemaljski Odbor staviti predlog:

„Da Visoki Sabor izvoli preći na dnevni „red preko molbe 31 ožujka 1892 Br. 175 „nekih Kninskih občinara za razdieljenje Občine „Kninske u 4 političke občine".

Zadar, 17 veljače 1896.

Za Predsjednika
Vranković.

Izvjestitelj
Ivčević.

Predsjednik. Otvorena je razprava. Želi li tko govoriti.

Biankini. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. zast. Biankini.

Biankini. Visoki sabore! Nemogu glasovati za predlog zemaljskog odbora, pošto cienim, da izvidi o molbi občinara kninskih nisu valjda učinjeni strogom objektivnošću i temeljitošću. Mi nemamo jamstva, je li občina Kninska obavila izvide baš nepristrano. Da se o tom posumnji, dostatna bi bila ta okolnost, da je jedan znatan broj občinara Kninskih pitao razdieljenje one občine, dok iz občinskog izvješća proizlazi, da se je pučanstvo jednodušno izjavilo proti razdieljenju. To bi dalo temelja sumnji, da ova občina nije postupala u ovom pitanju sasvim objektivno, kao što bi bilo željeti.

Zato nebi valjda bilo suvišno opet izvide učiniti, ali naravno drugim putem.

Ovo pitanje o razdieljenju občine Kninske neobstoji od jučer. To pitanje bilo je podignuto nazad mnogo godina, a osobito su pitala razdieljenje občine sela bukovička i kosovska.

Homogeni, skladni elementi, okupljeni u jednoj občini najbolji su uvjet za njezin napredak. To bi se moglo postignuti razdieljenjem občine Kninske.

Osim toga mi znamo, da velike občine ne uspievaju u svojoj zadaći onako dobro kao male. Mi znamo da smo zadnjih godina u ovom visokom saboru podieljenjem većih občina stvorili više malih kao bogomoljsku, prominsku, vodičku itd., i sve te liepo posluju i napreduju.

Občina Kninska broji preko 20.000 stanovnika, a njezin promjer prelazi 40 kilometara. Promislite, gospodo zastupnici, koja je to muka narodu sa 40 kilometara daljine dolaziti na občinu, koji je to trošak, koja li danguba!

Radi svih ovih razloga ja predlažem, da slavni zemaljski odbor izvoli još jedanput provesti izvide o pitanju razdiobe občine Knin-

ske, i da o tome izviesti visoki sabor u dojdućem zasjedanju.

Predsjednik. Želi li još tko govoriti?

D.r Baljak. Pitam rieč.

Predsjednik. Rieč ima g. zastup. D.r Baljak.

D.r Baljak. Kako da se čovjek ne čudi, kad se sjeti krilatijeh riječi, što su se i ove godine razvlačile kroz česte i duge govore, a kojima se proglašuje da se nema odlučivati o nama a bez nas, da je volja naroda i pravo opredijelenja o samom sebi osnov svake slobode; a kad tamo s druge strane, dok se radi o kakvom pitanju kojem je cijelj kakav prikriveni interes, opazi težnju i nastojanje, ne samo da se što o drugima stvori a bez njih, nego još protiv njihove volje izražene na zakoniti način. Jer složna volja sviju općinara Kninske općine jedna je: oni niti hoće, niti su ikada na to pomislili, da se općina kninska razdijeli.

Niti je sad prilika niti je moja namjera, a čini mi se da nije ni potreba istraživati dalje smjerove i druge interese, radi kojih se još i u ovom času tako uporno govori o tobožnjoj želji *nekih općinara kninskih.* Nije potreba spominjati te uzroke, jer se oni lako dadu pogoditi i prozrijeti, kad se samo posmotri otkuda je odnosna molba potekla i na kojoj je strani ona našla oslona i preporuke.

Nego kad se podiže sumnja o istinitosti volje jednodušno izražene u svim pojedinim odlomcima općine kninske na njihovim zborovima, ja mogu kazati ono što sam radi moga obavještenja saznao od strane lica i faktora, koji mogu to i posvjedočiti. Istina je da u podnesenoj molbi nekoliko općinara izjavljuje želju da se kninska općina podijeli u četiri općine; ali je istina i to, da mnogi od onijeh ljudi, čiji je znak krsta ubilježen na molbi, upitani na seoskom zboru, izjaviše do oni niti to žele, niti da su ikada takovu želju ni na koji mu drago način izrazili. Oni su imali prilike da tu potvrde svoju želju, a za to naročito sazvani nijesu imali razloga da je pritaje i da dadu izjavu u protivnom smislu, onako kako se s njima i svi ostali seljani izjaviše. Zato meni se nameće upravo druga sumnja, koju neću ni da izrazim.

Da se općina kninska razdijeli niko u toj općini ne želi, naprotiv svi bi se tome oprli; to nam dokazuje zaključak primljen na seoskim zborovima sviju odlomaka. To je nama dovoljno; mi znamo na čemu smo, što se tiče želja i namjera kninskijeh općinara. Tim sa ja oprošten od dužnosti da se bavim drugijem razlozima, zbog kojih se ne može preporučiti nikakvo dijeljenje općine kninske.

Ako daljina pojedinijeh mjesta od središta općine stvara teškoća seoskom narodu, u Kninu, kao za naknadu, sretna su barem mnoga sela da mogu voziti se na željeznici, čime im je mnogo olakšan put do općinskog ureda.

Ako ima manjih općina, koje cvjetaju i napreduju kao i veće, to ipak ne dokazuje potrebu da se imadu mrviti. Ako se može što reći u prilog koje manje općine postale u novije doba, ipak uporegjenje s većijem nebi ispalo na korist prve. Priznaću, na primjer, da općina prominska, koja je otcijepljena radi razloga mnogo sličnih onijem radi kojih se sad traži drobljenje općine kninske, dobro se upravlja, ali treba svakako dodati da ta uprava nalaže općinarima jedan prirez mnogo jači nego li ga plaćaju svi općinari kninski.

Drugog stvarnog razloga u ovom predmetu nema ni da se iznese, a još manje da se pobija. O decentralizaciji ne može se ni govoriti, kad se radi o jednoj općini, u kojoj je jedino središte, varoš gdje je općinski ured, a svud naokolo su sela sa svojim raštrkanijem kolibama, megju kojima je najveća zgrada i jedino središte crkva i pored nje škola, ako je ima. U takovoj općini, kao u svakom organizmu, sve teži k središtu a ne bježi od njega; tu centralizacija biva potrebita po naravnom zakonu.

Nema dakle ni jednog stvarnog razloga, zbog koga bi se mogao preporučiti makar i kakav odlagajući predlog, a na druge razloge i smjerove mislim da je bolje i ne obzirati se u

ovom času, jer bi me to daleko odvelo, na takovo polje, na koje ja uvijek nerado stupam. Zato preporučujem visokom saboru da primi predlog zemaljskog odbora. (*Odobravanje*).

Predsjednik. Predlog zast. Biankinija nema nego jedan podpis, t. j. istog predlagatelja. Zato molim gospodu, koja ga podupiru, da izvole ustati. (*Ustaje trojica*). Predlog nije dovoljno poduprt i zato ga neću stavit na glasovanje.

Želi li g. izvjestitelj govoriti?

D.r Ivčević. Častni zast. Biankini je rekao, da možda izvidi nisu bili objektivno i temeljito vodjeni, ali je on sam svoju tvrdnju u sumnju stavio, netom je rekao „možda“, a nije naveo nikakva konkretna čina, iz kog bi se moglo izvesti, da njegova tvrdnja ima kakav temelj. Proti zapisnicima seoskih zborova nije bio podignut nikakav formalni prigovor, a to dokazuje, da su u podpunom redu vodjeni. Iz zapisnika iztiče, da su se svi jednoglasno izjavili proti odciepljenju i u tom stanju stvari mislim, da se ne može govoriti o razciepljenju občine kninske. Takodjer se je jednoglasno izjavilo občinsko vieće kninsko proti tom odciepljenju.

Ista prošnja dokazuje da njezini pokretači nisu stvar dobro promotrili jer su molitelji predložili, da se občina kninska razdieli u 4 političke očine i naznačili sela, koja bi svaka sačinjavala, ali u tom su računanju izostavili četiri velika sela: Rigjane, Turić, Polača i Oton, tako da se ne bi znalo, kojoj bi političkoj občini ona imala pripadati.

Imam nešto dodati na ono, što je rekao častni Biankini, da u obće velike občine ne posluju dobro i da bolje upravljaju male občine. Na občinu kninsku ne bi se mogao uporaviti sud častnoga Biankini-a. Valja priznati, da njezino financijalno stanje nije nepovoljno, jer prirezi kod nje nisu visoki. N. p. predračun lanjske godine dokazuje, da je u Kninu, Golubiću, Radučiću i Rigjanima občinski prirez bio 70%, za Biskupiju, Oton, Polaču, Strmicu 80%, za Kninsko polje, Kovačiće i Ramljane 60%, za Mokropolje i Radiljevac 50%, za Orlić 40% itd. Po tom se vidi, da občinari kninski, koliko se tiče občinskog prireza nisu jako obterećeni.

S druge strane opazit mi je da ta občina, što se tiče školstva jedna je od najrevnijih u pokrajini, jer je u ovo zadnjih godina sagradila više kuća za pučke škole u raznim svojim selima, što može da služi za primjer i ostalim občinama.

Što se tiče velikog broja prositeljâ na koji se pozvao častni Biankini, odvratit mi je da taj broj nije ni pošto velik, ako se promisli da je prošnji što podpisano što podkrižano skupa 139 občinara, dok občina broji 21.000 duša. Ja zato molim, da bude primljen predlog zemaljskog odbora.

Predsjednik. Gospoda, koja pristaju na predlog zem. odbora, koji glasi (*čita*): „Da Visoki Sabor izvoli preći na dnevni red preko molbe 31 ožujka 1892 br. 175 nekih kninskih občinara za razdieljenje občine kninske u 4 političke občine“, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Prelazim na sliedeću točku dnevnog reda: Izvješće zem. odbora o ustrojenju nove političke občine Veleluke.

G. izvj. D.r Ivčević neka izvoli čitati izvješće.

Izvj. D.r Ivčević (*čita*):

Br. 949.

Visoki Sabore!

Ne mali dio stanovnika Veleluke obratiše se pri svršetku godine 1891 Zemaljskomu Odboru, molbom da bi izvolio prikazati Visokomu Saboru zakonsku osnovu, da se onaj odlomak odciepi od Blata i ustroji posebnom političkom občinom.

Odlukom 11 Siečnja 1892 Br. 6107 Zemaljski je Odbor tu molbu poslao občinskomu Upraviteljstvu u Blatu, nalogom da pitanje o

ustrojenju nove političke občine u Velojluci dostavi na raspravu onomu seoskomu sboru, pak Občinskomu Vieću, te da molbu povrati, izvješćujuć glede činjenica, koje bi zagovarale uslišanje zahtieva ili bi se istomu opirale, a to navlastito sa financijalnoga gledišta u smislu § 3 Občinskoga Pravilnika.

Uzprkos opetovanih pospješnica občinsko Upraviteljstvo nije bilo izvršilo prespomenutu naredbu, te je Zemaljski Odbor odlukom 8 Listopada 1892 Br. 4553, ponovio istu naredbu, pod zapelom strogih mjera, i ustanačio rok do konca onog mjeseca za obdržanje seoskoga sbora, a do konca Studenoga iste godine za obdržanje sjednice občinskoga Vieća.

Izvješćem 10 Studenoga ove godine Br. 1876 tadašnji blatski donačelnik javio je Zemaljskomu Odboru, da u seoskomu sboru bi dan prije jednoglasno primljen predlog, da se ustanovi nova politička Občina Veleluke; ali pitanje o ustrojenju te nove Občine ne bi sa strane načelnika podneseno Občinskomu Vieću ni u rok opredieljen prenavedenom odlukom Zemaljskoga Odbora, ni u sjednici Vieća, koja bi obdržana na 14 Prosinca 1892, kako to bijaše naredjeno odlukom 28 studenoga 1892 Br. 5292 Zemaljskoga Odbora.

Usljed toga Zemaljski je Odbor odlukom 15 Prosinca 1892 Br. 5688, opet naredio tadašnjemu načelniku, ili zamjeniku, pod zapelom strogih mjera predvidjenih u zakonu da stvar iznese na raspravu Občinskoga Vieća, i u tu svrhu opredielio mu je i rok.

Ova naredba bi izvršena, jer u sjednici 31 Prosinca 1892 Občinskoga Vieća, bi izneseno pitanje o ustrojenju nove političke Občine Veleluke.

Tom prigodom Vieće našlo je da ne odobri zaključak seoskoga sbora 9 Studenoga 1892 radi formalnih razloga. Zemaljski Odbor, priznav da u sazivanju seoskoga sbora bilo je zbilja nepravilnosti, koje su smetale valjanosti zaključka od sbora poprimljena, odbio je odlukom 17 Siečnja 1893 Br. 174 utok uložen proti zaključku Občinskoga Vieća i naredio da se u predmetu opet bezodvlačno sazove seoski sbor i Občinsko Vieće, i istodobno uputio je Upraviteljstvo kako da postupa pri sazivu seoskoga sbora, e da se ne bi opet počinilo nepravilnosti, koje bi brzom riešenju stvari smetati mogle; ali Upraviteljstvo u svojoj sjednici 8 Veljače 1893, odlučilo je nesazvati seoski sbor, dok se sa Velelukom svaka ne bi uredila.

Na odnosno izvješće tadašnjega donačelnika Zemaljski je Odbor odlukom 12 Lipnja 1893 Br. 3022, naredio donačelniku da u njegovo ime sazove seoski sbor, držeć se pod svojom odgovornosti naputaka odborove odluke 17 Siečnja 1893 Br. 174.

Ova odredba ne bi izvršena, pače je tadašnji donačelnik izvješćem 15 Srpnja 1893 Br. 1074 izričito izjavio da ne će da je izvrši, jer da odciepljenje Veleluke dira u bitne interese Blata, te da nijedan blatski rodoljob ne može da u to odciepljenje dobrim okom pogleda i da ga podupre.

Ovo postupanje primoralo je stariju Vlast na uporavljenje disiplinarnih mjera predvidjenih u občinskomu zakonu proti tadašnjemu donačelniku; te je Zemaljski Odbor odlukom 14 Rujna 1893 Br. 4761, ponovio prama novomu donačelniku naredbe sadržane u odluci 17 Siečnja 1893 Br. 174, glede saziva seoskoga sbora Veleluke i Občinskoga Vieća Blatskoga u predmetu zatraženog odciepljenja Veleluke i ustrojenja nove političke občine.

Seoski zbor bi obdržan na 25 Listopada 1893, i izjavio se je jednoglasno za to odciepljenje.

Občinsko Vieće u svojoj sjednici 1.og ožujka 1894, primilo je, na predlog jednog blatskoga viećnika, zaključak da se imenuje posebni odbor od 7 lica, i to 4 iz Blata, 2 iz Veleluke i 1 iz Kčare, komu da bude zadaća da duboko prouči pitanje o odciepljenju Veleluke, te da Vieću podnese svoje obrazloženo izvješće.

U istoj sjednici Odbor bi zaista imenovan.

Pošto je zaključak stajao u granicam za-

kona, koji uoblašćuje Općinsko Vieće na imenovanje naročitih odbora za riešenje stanovitih predmeta. Zemaljski je Odbor odlukom 2 Travnja 1894 Br. 1631 odbio utok uložen od glavara Veleluke i družine proti tomu zaključku; ali istodobno spomenuo Občinskomu Upraviteljstvu naredbe i opomene sadržane u odluci 12 Ožujka 1893 Br. 1313, koju je Zemaljski Odbor izdao na izvješće Občinskoga Upraviteljstva, da je Vieće bilo imenovalo naročiti Odbor da prouči pitanje o odciepljenju Veleluke. Tom odlukom davao se nalog Občinskomu Upraviteljstvu, da bi uznastojao da se rečeni Odbor odmah konstituira i da bi svoj rad čim prije obavio, kako da bi se isti mogao staviti na dnevni red prve sjednice Občinskoga Vieća, a to najdalje do 1.i Svibnja iste godine.

Istodobno opominjalo se je Upraviteljstvo da bi ga se odgovornim smatralo, kad ono ne bi sve svoje sile uložilo, da se Vieće jednom o ovom pitanju meritorno izrazi, i da bi Zemaljski Odbor bio vlastan podnieti Saboru predlog o odciepljenju Veleluke i bez zaključka Vieća kad bi se osvjedočio da Občinsko zastupstvo zanemaruje svoju dužnost da se o predmetu izrazi.

Uzprkos ovim odredbam i opomenam, Odbor imenovan od Vieća nije prikazao svoje izvješće, a usljed odreke nekoličine viećnika, sbivše se ljetos godine 1894, Občinsko Vieće nije bilo već na broju da pravovaljano zaključiva, sve dotle dok se u drugoj polovici godine 1896 nije konstituiralo novo Občinsko Zastupstvo.

Poslie toga konstituiranja Zemaljski je Odbor, usljed molbe prikazane od stanovnika Veleluke naredio odlukom 16 Prosinca 1896 Br. 6311 gospodinu blatskomu načelniku, da stavi na dnevni red prve sjednice Občinskoga Vieća, koja da se ima sakupiti najdalje do 4 Siečnja t. g., pitanje o ustrojenju nove političke Občine Veleluke i da izvjesti najdalje do 12 Siečnja.

Občinsko Upraviteljstvo bi istodobno upozoreno na predjašnje odluke u ovom poslu izdane od Zemaljskoga Odbora, ali do danas nije stiglo nikakvo izvješće.

Medjutim starešine Veleluke obratili su se opet Zemaljskom Odboru, molbom 7 Veljače t. g. Br. 949, da bi kroz ovo zasjedanje izvolio prikazati Visokomu Saboru zakonsku osnovu, za odciepljenje onog odlomka od občine Blatske i ustrojenje nove političke občine.

Stvari dosle navedene dokazuju da blatski občinari hoće da osujete ustrojenje političke občine Veleluke, i da, i ako se Občinsko Vieće Blatsko nije još meritorno izrazilo u ovom predmetu to ne može da smeta glasovanju zakonske osnove o ustrojenju nove političke občine Veleluke budu li samo za to ustrojenje obstojali nuždni uvjeti.

Ti uvjeti zbilja obstoje.

Velaluka, koja je otrag ne vele godina sastojala od malo kuća i po popisu pučanstva godine 1880 brojila 1700 duša, imala je, po popisu pučanstva godine 1890 - 2630 stanovnika, a po župničkoj svjedočbi priloženoj prošnji velelučkih stanovnika, pučanstvo bilo je poskočilo do Srpnja 1896 na 3080 duša.

Pučanstvo onog odlomka množi se dakle u vanredno jakom razmjerju, a to već po sebi daje razumjeti da njegove ekonomične prilike treba da su dobre.

I tako zbilja i jest Poljodjelstvo u velelučkom odlomku napreduje, promet i trgovina sve to više se razvijaju, poglavito radi izvrstnog vina onog polja, koje je postalo predmetom živahnog izvoza. Obzirom na važnost Veleluke u trgovačkom pogledu, Pomorska Vlada uredila joj je luku i sagradila prostranu obalu. Mješte prijašnjega ujedinjenog financijalnog lučkoga ureda, godine 1896 bi ustrojedno jedno Izloženstvo lučko-redarstveno povlastima lučkog zastupništva. Veleluka ima potrebita ekonomična sredstva za moć bez velika tereta obavljati sve poslove vlastitog i povjerenog djelokruga, koje zakoni občinam nameću.

Odlomak Veleluka posjeduje svojih vlastitih zemalja 2430 jutara i 877 klaf. površine, katastralnim dohodkom od 1642 fl. 37 novč. Kao prihod tih zemalja uvrštena je u občinskomu

predračunu, za tekuću godinu svota od 2104 fl. 10 novč.

Odlomak Velaluka ima već od nekoliko godina svoga osobitog občinskoga liečnika, za čiju plaću uvršteno je u predračunu tek. god. 1400 fior. na teret onog odlomka. Ima već sada i primalju i podnaša dotični trošak.

Ustrojenje političke Občine u Velojluci ne bi onom odlomku nanielo novog troška, nego samo za stanarinu ureda, za predmete pisarne, za tajnika, za poslužnika, za jednog redara i za eventualne svečanosti.

Svi ovi troškovi ne bi po svoj prilici nadmašili 1200 fior., ali odlomak Velelučki po predrazbroju tekuće godine, ima doprinieti u zajednicu 871 fior. 47 novč., tako troškovi skopčani sa novom političkom občinom ne bi se, u koliko se daje predvidjeti, povisili nego za malo više od 300 fiorina godišnjih. Ako se pomisli da odlomak Velelučki plaća u ime državnih poreza 3823 fior. 8 nov. na godinu; da je občinski prirez za Veleluku bio odmjeren:

za godinu 1892 sa 50%
„ „ 1893 sa 60 „
„ „ 1894 sa 50 „
„ „ 1895 sa 40 „
„ „ 1896 sa 40 „
„ „ 1897 sa 50, 70 % što

popriečno daje za šest godina 48% občinskoga prireza, to je očevidno da viši trošak što bi odlomak Velelučki imao podnositi, kad bi se pretvorio u posebnu političku občinu, sasvim je neznatan prema ekonomičnom stanju onog odlomka i koristima, koje bi on crpio od ustrojenja posebne občine.

I moralni uvjeti za ustrojenje posebne občine obstoje u Velojluci, jer su njezini stanovnici radišni, okretni, inteligentni; ima medju njima dosta pismenih ljudih, a njihov će se broj sve to više uzmnožiti, jer je pohadjanje pučke škole u onom mjestu veoma povoljno.

Odciepljenje Veleluke nebi oslabilo ostali viz občine Blatske na način, da bi moglo trpiti dioršenje poslova vlastitog i povjerenog djelokruga.

Ekonomično stanje občine Blatske povoljno je radi znatne nepokretne baštine, koju ona posjeduje.

I ako bi usljed odciepljenja Veleluke, tri ostala odlomka sadašnje občine Blatske, t. j. Blato, Smokvica i Kčara imali podnieti i onaj dio zajedničkih troškova, koji sada pada na teret Veleluke, to ih ne bi osjetljivo obteretilo obzirom na vlastite njihove prihode i na ne visoke občinske prireze, koje dan danas plaćaju.

Obstoje dakle svi uvjeti da se Veleluka uzmogne ustrojiti kao posebna politička občina i uspješno kao takova poslovati.

Osim toga zajednica izmedju Veleluke i Blata mučno bi se dala uzdržavati.

Veleluka osjeća veliku naklonost da postane samostalnom, te se je medju njom i Blatom pojavio neki antagonizam, koji se ne da drugčije ukloniti, nego time, da se od odlomka Veleluke ustroji nova politička Občina.

Dobra zajednička izmedju Blata i Veleluke bijahu podieljena otrag malo godina prigodom kad Veleluka, koja je s Blatom sačinjavala jedincatu poreznu Občinu, bi ustrojena posebnom poreznom občinom.

Istom prigodom bi takodjer ustanovljeno da toliko dugovi koliko tražbine glede zajedničke vlastnosti ujedinjenih občinskih odlomaka Blata i Veleluke, kao i prihodi i preostatci uprave, moraju biti razdieljeni za $^2/_3$ na teret odnosno na korist novog občinskog odlomka Blata, a za $^1/_3$ na teret, odnosno na korist novog občinskog odlomka Veleluke.

Na temelju navedenoga, do časti je Zemaljskomu Odboru zamoliti Visoki Sabor da izvoli odobriti pridruženu zakonsku osnovu.

Zadar, 18 februara 1897.

Predsjednik
D.r Bulat.

Izvjestitelj
Ivčević.

Zakon . . . . .

Krieposlan za Kraljevinu Dalmaciju

Na predlog i privolom Sabora Moje Kraljevine Dalmacije naredjujem što sliedi:

Članak I.i

Odlomak (porezna općina) Velaluka odciepljuje se u sadašnjemu svom obsegu od političke općine Blatske, i od njega se stvara nova politička općina, Velelučka imenom.

Članak II.i

Mojemu Ministru Unutrnjih posala naloženo je da izvrši ovaj zakon.

U formalnom pogledu predlažem, da se predje na drugo čitanje.

Predsjednik. Hoće li tko govoriti o formalnom predlogu izvjestiteljevu? - Nitko. - Razprava je zatvorena. Gospoda, koja pristaju, da se predje na drugo čitanje, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Obća je razprava otvorena. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Obća je razprava zatvorena. Prelazi se na posebnu razpravu.

Izvj. D.r Ivčević (*čita* čl. I.)

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju čl. I., neka izvole ustati. (*Većina*). Primljeno.

Izvj. D.r Ivčević (*čita* čl. II.)

Predsjednik. Hoće li tko govoriti? — Nitko — Razprava je zatvorena. — Gospoda, koja primaju čl. II., neka izvole ustati. (*Većina*). Čl. II. je primljen.

Izvj. D.r Ivčević *čita* uvod i naslov.

Predsjednik. Želi li tko govoriti? — Nitko. — Razprava je zatvorena. Gospoda, koja primaju uvod i naslov, kako su sad bili pročitani, neka izvole ustati. (*Većina*). Ova je osnova primljena u drugom čitanju.

Izvj. Dr. Ivčević. Predlažem, da se predje na treće čitanje.

Predsjednik. Pošto taj predlog odgovara saborskom pravilniku, stavljam na dnevni red treće čitanje ove osnove.

Gospoda, koja primaju ovu zak. osnovu u trećem čitanju, neka izvole ustati. (*Većina*). Primljena i u trećem čitanju.

G. vladin povjerenik ima rieč.

Vladin povjerenik Pavić (*čita*):

U sjednici Visokoga Sabora dneva 18 februara t. g. časna gospoda zastupnici D.r Colombis i družina upravili su na c. k. Vladu slijedeći upit:

I.o Je li Vlada Njegovog Veličanstva odlučila, da se započnu radnje i poprave na otoku Braču glede neprocienjenih šteta, prouzrokovanih uslijed povodnja u kolovozu 1896 godine? i u jesnom slučaju:

II.o Hoće li ih onom brzinom i nastojanošću izvesti, kako bi to zaiskivale nuždne potrebe?

Na ovaj upit imam čast odgovoriti što slijedi:

Osim previšnje pripomoći od 9000 fior., koje je Njegovo Veličanstvo premilostivo podijelilo nastradalome pučanstvu otoka Brača, i koji su već davno bili razdijeljeni, visoko ministarstvo unutarnjih posala dozvolilo je iz državnih sredstava 10.000 for. u istu svrhu. Ova svota bila je već u pojedinim oštećenim općinama narodu porazdijeljena.

Ministarstvo je nadalje dozvolilo 10.000 for. kao pripomoć onim općinama pri popravljanju porušenih općinskih komunikacija.

Ako ova zadnja svota nije još bila privedena svrsi, razlog je, što je Namjestništvo učinilo visokim ministarstvima još drugih prijedloga za daljnu pripomoć iz državnih srestava, te je Namjestništvo sebi pridržalo, čim stignu dotična viša riješenja, sve radnje ujedno dati izvesti.

U sjednici visokog Sabora dneva 17 februara t. g. časna gospoda zastupnici Morpurgo i družina upravili su na c. k. Vladu slijedeći upit.

I. Je li voljna visoka Vlada uvrstiti u državni predračun počamši već od godine 1898 svotu potrebitu za izvedenje svih potrebiti radnja u Spljetskoj luci, obzirom na zamašniji promet, koji ima nastati osnovanom željezničkom prugom?

II. Je li voljna visoka Vlada shodno odrediti da se što prije dogradi obala od novog mula na novoj obali do velikog gata na Bačvicama u Spljetu?

Na ovaj upit imam čast odgovoriti što slijedi:

Polag brzojavne obavijesti stigle od c. k. pomorske Vlade, dogragjenje obale nije tako prešno, pošto pristaništa koja već postoje u Spljetu, po izvidima obavljenim ne upotrebljuju se odviše intensivno.

Prama tome i obzirom na prešnije potrebe, ovo pitanje treba još zrelije proučiti.

U saborskoj sjednici dneva 18.ga t. m. časni zastupnik D.r Ivčević i drugovi upitali su c. k. Vladu kako slijedi:

I. Koje su zaprijeke stale na put da se popravi crkva Kaštel Lukšića i dogradi Krstionica iste Crkve?

II. Misli li Vlada poprimiti shodne mjere da se te radnje čim prije izvrše?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti:

Namjestništvo je odmah, uslijed molbe presvijetloga Naredbeništva u Splitu naredilo kotarskom Poglavarstvu u Splitu da dade razviditi gradjevno stanje crkve Kaštel-Lukšića i da predloži potrebite popravke. Kotarsko Poglavarstvo u Splitu odazvalo se je naredbi i podastrlo je mnienje dotičnog mjernika, iz koje se je moglo razabrati da se Crkva u obće nalazi u dobrom gradjevnom stanju, premda bi imala potrebe nekih popravaka.

Iz istog izvještaja dotičnog mjernika nije se, po mnienju namjestništvenog gradjevnog odjela, moglo dobro razabrati ni koji ni kakvi popravci bili bi baš potrebiti jer izvještaju nisu bili priloženi potrebiti nacrti.

Radi toga morali su se povratiti spisi kotarskom Poglavarstvu u Splitu radi dopunjenja.

Žalibože do sada nisu bili, s oskudice tehničkog osoblja, podastrti dopunjeni spisi, ali Namjestništvo neće propustiti a da ne pospiješi odmah stvar, i gledat će da potrebiti popravci budu što skorije izvedeni.

Predsjednik. Prelazim na zadnju točku dnevnog reda, koja će biti i zadnja točka ovog zasjedanja, naime riešenje molbenica.

G. D.r Čingrija ima rieč za formalni predlog.

D.r Čingrija. Sliedeći primjer prošlih godina, pošto ne ostaje drugo nego molbe, jer su svi drugi važni poslovi već riešeni, a molbe ne bi zasluživale, da radi njih produžimo svoje zasjedanje, usudjujem se učiniti predlog, da sve molbe, koje nisu riešene, budu predane zemalj. Odboru.

Predsjednik. Otvorena je razprava o predlogu. Želi li tko govoriti?

D.r Zaffron. Kao predsjednik odbora za pregled rada zem. Odbora, radostno pristajem na taj predlog, jer kad je na predlog našeg odbora cieli sabor glasovao podpuno povjerenje našem zem. Odboru, neka on rieši i sve ove molbe.

D.r **Ivčević.** Ja se neću oprieti predlogu častnog Čingrie, ali ću opaziti, da su molbe već riešene od molbeničkog odbora, komu će to biti opomena, da se druge godine puno ne muči.

Predsjednik. D.r Čingrija stavlja predlog, da sve ne riešene molbe budu izručene na riešenje zem. Odboru. Tko pristaje, neka izvoli ustati. (*Ustaju svi*). Primljeno jednoglasno.

Pošto je izcrpljen dnevni red, zatvorit ću sjednicu, a buduca će sjednica biti sutra na podne, da pročitamo i odobrimo zapisnik današnje sjednice, a zatim zatvorit ću zasjedanje.

(*Svršetak sjednice u 9 sati 50 čas. na večer).*

XIV. Sjednica dneva 20 Veljače 1897.

Sadržaj: *Odobrenje zapisnika trinaeste sjednice. — Vladini odgovori. — Odobrenje zapisnika četrnaeste. sjednice. — Završenje zasjedanja.*

(Početak u 12 sati 15 časova po podne).

Predsjednik **D.r Gajo F. Bulat.**

Tajnici: *D.r Ante Trumbić i Gj. Vukotić*

Vladini povjerenici i izvjestitelji: ces. kr. namjestništveni podpredsjednik **Alfons** plem. **Pavich**; c. kr. dvorski savjetnik **Dragutin-Maria Truxa**.

Predsjednik *(zvoni)*: Ima nas 26. Zakonit broj. Sjednica je otvorena. Molim g. tajnika, neka izvoli pročitati zapisnik jučerašnje sjednice.

Tajnik D.r Trumbić. Čita zapisnik XIII. sjednice.

Predsjednik. Želi li tko govoriti o zapisniku? — Nitko. — Gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Zapisnik je odobren.

Rieč ima gosp. vlad. povj. Pavić.

Vlad. povj. Pavić. U saborskoj sjednici dneva 19 februara o. g. častna gospoda zastupnici D.r Trojanović i družina upravili su na c. k. vladu slijedeću interpelaciju:

„I.o Uvigja li visoka vlada potrebu da krajem sve luke u Rosama bude sagragjena redovita solidna obala?

II.o Ako uvigja, kani li visoka vlada čim prije preduzeti inicijativu da obala krajem Rosâ bude što prije sagragjena?".

Polag brzojavne obavijesti stigle od c. k. pomorske vlade u Trstu, čast mi je odgovoriti na ovaj upit što slijedi:

U luci u Rosama u Boki nedavno bi sagragjena obala za mjesne parobrode te sàdašnjim potrebama potpuno odgovara. Što se tiče većijeh brodova, doslije nije bila potaknuta nikakva odredba a ne prikazuje se niti potrebita.

U saborskoj sjednici dneva 19 februara o. g. časna zastupni conte Borelli i družina upravili su na c. k. vladu slijedeći upit:

„I.o Je li poznato visokoj vladi s kog se uzroka oteže od 26 godina gradnjom lukobrana u Banju?

II.o Ima li nade da će se ta gradnja što skorije započeti?

Na ovaj upit čast mi je odgovoriti što slijedi:

Namjesništvo se je odmah brzojavno obratilo pomorskoj vladi i dobilo ovaj odgovor:

Obzirom na malu važnost Banja i pošto se još imaju izvesti mnogo znamenitije radnje, a srestva su vrlo ograničena, nije moguće ovaj čas ustanoviti, kad će bit sagragjen lukobran u Banju.

Predsjednik. **Visoki sabore! Velečastna gospodo zastupnici!**

Pošto smo, kako riedko kada, riešili sve saborske poslove, do časti mi je, da redovito zatvorim ovo zasjedanje, budući smo svoju zadaću podpuno izpunili. — Prije toga moram radošću iztaknuti, da je naš saborski rad bio u malo dana osobito plodnim, pošto smo se ozbiljno bavili i zaključke stvorili o svim predmetim, koje sam bio naviestio pri otvorenju sabora, i suviše o onim, koji su nam kašnje prispjeli. — A pošto ste vi, velečastna gospodo zastupnici, vašim marljivim radom, u odborim i

u saboru, doprinieli ovom pohvalnom uspjehu, dužnost mi je, da vam najtoplije zahvalim. — Dužnost mi je takodjer, da izrazim svoju osobitu zahvalnost presvietlom gospodinu saborskom podpredsjedniku, koji me je zamjenjivao za vrieme moje nenadne bolesti, koja me je zapriečila, da podpuno ne izpunim, kako bih bio želio, svoje predsjedničke dužnosti. — U ovom zasjedanju imali smo prigodu, da čujemo, kakvim je pohvalnim namjeram nadahnuta c. k. pokrajinska vlada za podignuće blagostanja u zemlji, pa zato, nadom, da će se ove namjere oživotvoriti, dužnost mi je, da izrazim najljepšu zahvalu N. P. gospodinu namjestniku, kao takodjer i drugoj gospodi od vlade, koja su nam pokazala svoje dobro razpoloženje. — Vi se možete, velečastna gospodo zastupnici, povratiti svojim kućam mirnom savješću, da ste izpunili svoje dužnosti. Ako vas sada čeka novi rad pri nastajućim izborima, ja sam uvjeren, da ćete i na ovom polju pokazati svoju ljubav prama miloj našoj domovini i nastojati, u koliko je do vas, da se pri ovom svetčanom činu, naš narod pokaže sviestan svoga prava i svoje dužnosti, sklon na slogu, na mir i red. Ovom nadom, upravljam vam, gospodo zastupnici, prijateljski pozdrav, te vas pozivljem, da na rastanku potvrdimo još jednom svoja čuvstva podaničke vjernosti, i nepokolebive odanosti prama našem premilostivom caru i kralju, uzhitnim uzklikom:

Živio naš premilostivi car i kralj Frano Josip I!

Zastupnici ustaju i kliču: **Živio! Živio! Živio!**

Molim vas, gospodo, da izvolite ostati još nekoliko časova, dok bude sastavljen i odobren zapisnik današnje sjednice. (*Iza stanke*).

Molim gosp. tajnika D.ra Trumbića, neka izvoli pročitati zapisnik današnje sjednice.

Tajnik D.r Trumbić. — Čita zapisnik.

Predsjednik. Želi li tko govoriti o zapisniku? — Nitko. — Gospoda, koja odobravaju zapisnik, neka izvole ustati. (*Ustaje većina*). Zapisnik je odobren.

Proglasujem zatvorenim XXXII. zasjedanje Sabora Kraljevine Dalmacije, a time i današnju sjednicu.

Gospodo moja, da ste zdravo i dobar vam put. (*Odobravanje i poklici*: *Živio predsjednik! Živio!*)

(*Svršetak u 12 sati 33 časova po podne*).

DALMATINSKO POKRAJINSKO ZASTUPSTVO

ZASJEDANJE XXXII GODINE 1897

Predsjednik

D.r Gajo F. Bulat

Odvjetnik, Vitez Reda željezne Krune III. stepena, Zastupnik na Carevinskom Vieću.

Podpredsjednik

D.r Radoslav Kvekić

Odvjetnik, posjednik knjaževskog crnogorskog Ordena Danila I.a trećeg stepena.

ZASTUPNICI PO PRAVU:

Njegova Preuzvišenost prab. *Grgur Rajčević*, Vitez car. Reda željezne Krune III. Stepena, Tajni Savjetnik Njeg. Veličanstva, Član po pravu Gospodske kuće Carevinskog Vijeća, Nadbiskup Prvostolnice Zadarske, Prvostolnik Dalmacije.

Preosvešteni Gospodin *Nikodim Milaš*, Povelitelj carskog Reda Frane Josipa (sa Zviezdom), odlikovan knjažev. crnogorskim Danilovim Ordenom I. stepena i kralj. srp. Ordenom Sv. Save II stepena, Doktor Bogoslovije, Pravoslavni Episkop Diecese Dalmatinsko-Istarske.

VELEPOREZNICI:

Zadar

Ghiglianovich D.r Roberto, Odvjetnik.
Lubin D.r Ivan, Odvjetnik.
Smerchinich D.r Stiepan, Odvjetnik.
Ziliotto D.r Vjekoslav, Odvjetnik.

Spljet

Borčić Lovro Ravnatelj Velike Realke, Zastupnik na Carevinskom Vieću.
Machiedo pl. D.r Ivan Krstitelj, Vitez Carskog Reda Frane Jozipa, Odvjetnik.
Tomić-Micheli D.r Valerij, liečnik.

Dubrovnik

Milić Vinko, c. k. Predsjednik okružnog Sudišta u Dubrovniku.
Zore Luko, c. k. gimnazijalni Profesor i Kotarski Školski Nadzornik.

Kotor

Kvekić D.r Radoslav. V.i gori.

GRADOVA:

Zadar

Trigari Nikola, Vitez car. Reda želježne Krune III. Stepena, Povelitelj Papinskog Reda Svetog Silvestra, Načelnik Zadarski.

Šibenik

Šupuk Ante, Vitez Carskog Reda Frane Josipa, Povelitelj Papinskog Reda Sv. Silvestra, zastupnik na Carevinskom Vieću, Načelnik Šibenski.

Spljet

Manger D.r Ivan, Odvjetnik, Načelnik Spljetski.

Makarska

Vuković vitez Antun od Vučijegdola, Povelitelj Reda Frane Josipa, vitez želježne Krune III. Stepena, Posjednik zlatnog zaslužnog Krsta sa Krunom, posjednik ratne kolajne, začastni gradjanin više gradova, umirovljeni c. k. Namjestništveni Savjetnik.

Dubrovnik

De Giulli Vlaho, Posjednik, Vitez Carskog Reda Franje Josipa.

Horčula

Zaffron D.r Josip, Odvjetnik.

Hvar i Starigrad

Vranković Ivan, Vitez Reda želježne Krune III. Stepena, c. k. Bilježnik.

Kotor Perast i Ercegnovi

Kamenarović Pavo, Posjednik knjaževskog crnogorskog Ordena Danila I.a trećeg stepena.

TRGOVAČKO-OBRTNIČKIH KOMORA

Zadar

Salvi D.r Erkolan, Odvjetnik.

Spljet

Morpurgo Vid, podpredsjednik iste Komore.

Dubrovnik i Kotor

Čingrija D.r Pero, Odvjetnik.

VANJSKIH OBĆINA:

Zadar-Rab-Pag

Borelli knez Ubert, Posjednik, Načelnik Biogradski.
Trumbić D.r Ante, Odvjetnik.

Šibenik-Skradin

Katnić D.r Nikola, Odvjetnik, odlikovan zlatnim Krstom za zasluge sa Krunom.
Pugliesi D.r Antun, c. k. Bilježnik.

Benkovac-Obrovac-Kistanje

Simić Vladimir, Vitez Carskog Reda Frane Josipa.

Drniš-Knin-Vrlika

Baljak D.r Dušan, Odvjetnik.
Bjelanović Sava, Urednik „Srpskog Glasa".
Kulišič Josip, Vitez Carskog Reda Frane Josipa, Posjednik knjaževskog crnogorskog Ordena Danila I. trećega stepena, Načelnik Občine Vrličke.

Split-Trogir-Omiš

Bulat D.r Gajo. V.i gori.
Ivčević D.r Vicko, Odvjetnik.

Hvar-Vis-Brač

Colombis D.r Ante, Odvjetnik.
Petrić Ante, posjednik, načelnik Komiže, odlikovan zlatnim Krstom za zasluge sa Krunom.

Sinj

Korlaet Božo, Profesor pri Učiteljištu u Dubrovniku.
Žuro Marko, Posjednik.

Imotski

Perić kanonik Virgjil, Gimn. profesor, Zastupnik na Carevinskom Viecu.

Vrhgorac-Makarska-Metkovići

Mrkušić Ante, c. k. Gimn. Profesor.

Dubrovnik-Cavtat

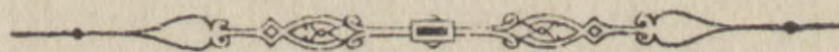
(Prazno).

Korčula-Ston-Orebić

Biankini pop Juraj, Urednik „Narodnog Lista“, Zastupnik na Carevinskom Vieću.

Kotor-Ercegnovi-Risan-Budva

Trojanović D.r Vladimir, liečnik.
Vukotić Gjuro, Umirovljeni učitelj.

*) Zastupnici naznačeni sa * odrekoše se zastupstva pri sjednici 11 Veljače 1897. (*Vidi str. 492*).

ZEMALJSKI ODBOR

Predsjednik:

D.r GAJO F. BULAT

Prisjednici:	Zamjenici:
Ivčević d.r Vicko.	Borelli knez Ubert.
Korlaet Božo.	Borčić Lovro.
Simić Vladimir.	Baljak d.r Dušan.
Vranković Ivan.	Katnić d.r Nikola.

Gdje je što.

Izbori.

str.

Tajnika 314
Odbora Financijalnog 314-318
„ Molbeničkog 315-318
„ Pregledaoca rada Zem. Odbora 315-318
„ Upravno-gospodarstvenog . 321-343
„ Sedmorice za pretresanje pitanja o oživotvorenju pokrajinsko-veresijskog zavoda . . 353-363
„ Petorice za pretresanje zakonske osnove o ribanju u unutrašnjim vodama . . . 404-458

Molbenice.

Beč, Sveučilistno Asylno Družtvo podpora 339-406
„ Družtvo za obskrbu bolestnih sveučilistara, podpora 312-387
„ Odbor medicinskog pripomoćnog družtva, podpora 312-387
Bersicz Gjuro, pripomoć 458-660
„*Bihač*“ Hrvatsko Družtvo, stalna pripomoć za pet godina 312-660
Bošković Ivo-Marija, podpora sinu *Pavlu* 534-660
Brlenga Antun, podpora 339-660
Bučin pop Jovo, povišenje godišnje nagrade 389-660
Bumbak Božo, pripomoć 389-660
Cicvara Vice, povišenje ciene mesa kojim obskrbljuje šibensku zemalj. bolnicu 340-660
Ciogia Leticija, podpora 339-660

str.

Čaleta Vinko, pripomoć 534-660
Čapeta Josip, podpora 389-546
Čapin Petar, oprost pokr. i obć. prireza na školsku kuću u Podbablju 339-660
Definis Ivan-Krstelj, pripomoć . . 363-549
Dražoević-Jelić Juraj, povišenje mirovine 390-660
Družtvo „Dikljanska Sloga“, pripomoć 574-660
Dušobrižnici zemaljskih bolnica, izjednačenje plaće i mirovine kao neodvisnim dušobriznicim koje Država obskrbljuje 340-660
Ergovac Marija i Katinka, produljenje uživanja gojitbine 312-406
Gaus Ana ud. Levis, pripomoć . . 320-404
Gratz Rektorat Sveučilista, podpora slovenskim sveučilistarim . . . 312-387
Isto, Dobrotvorni Institut, podpora za siromašne sveučilistare 312-388
Grančarić Slavomir, pripomoć . . 339-660
Hranuelli ud. Franjka, pripomoć . 389-660
Kalinić ud. Benedikta, pripomoć . 390-546
Kirigin Brko, povišenje mirovine za $^1/_{35}$ 435-546
Knin Hrvatsko Starinarsko Družtvo, podpora 339-660
Knin Občina proti odluci $^{19}/_1$. 1896 Br. 2390 c. k. pokr. škol. vieća 312-386
Kolombatović Gjuro, podpora u znanstvene svrhe 363-549
Kotor ravnajući učitelj i učiteljica, povišenje stanarine 312-548
Kristić Stjepan, pripomoć 363-660
Kurelić Marija, milostinja 312-660
Kurir Vicko, izvanredna mirovina . 339-386
Ljekarnici pokrajinski, povišenje plaće

str.

i uvrštenje u stanoviti razred čina 612-660
Ljubić Dinko, uračunanje četiri godine službe sprovedene u Primoštenu 458-660
Ljubić Kažimir, povišenje mirovine . 574-660
Ljubić ud. *Antica* podpora . . . 340-405
Lovrović Zako, petogodišnjica . . 312-407
Luzzi Angjelina, pripomoć . . . 339-405
Makarska, učitelji, sniženje službe na 30 godina 320-547
Marcocchia Ruža, povišenje mješečne pripomoći 339-660
Meneghello-Dinčić Virgil, pripomoć . 339-660
Mimica pop Niko, podpora za utemeljenje glavnice dobrotvornog zavoda u Rašćanim 513-660
Mirković udova *Marija*, mirovina . 312-387
Ista, povišenje mirovine 312-386
Nagler Hinko, pripomoć 491-660
Nedved Antun, pripomoć , . . . 312-385
Nekić pop Josip, pripomoć za dogradnju sirarnice 363-549
Novak ud. *Tonka*, povišenje mirovine 340-405
Ostojić Nikola, pripomoć 320-660
Passauer Rudolf, pripomoć . . . 312-386
Pecelj ud. *Ana*, pripomoć 312-660
Peričić D.r Božo, samostalno liečenje kao bezplatni liečnik kod bolnice u Spljetu 312-660
Perušić Ante, podpora 491-660
Petković D.n Kuzma, mirovina ili milostinja 574-660
Placzuta Ana, podpora 312-385
Praznice glavar seoski Ante Goić, pripomoć za popravu občinske lokve 390-546
Pugliesi D.r Jero, povišenje plaće . 435-660
Radičić ud. *Klara*, pripomoć . . . 339-405
Radimiri Vjekoslava, pripomoć . . 339-660
Radoslavić Maksimiljan, mirovina . 363-660
Rakamarić Josip, pripomoć . . . 339-660
Rakvin Šimun, mirovina 312-660
Rendić Vicko, izvanredna podpora . 339-406
Rubčić ud. *Ana*, podpora 513-660
Sedlar Petar, milostinja 312-385
Seifert Ljudevit i *Benić Paterijo* zemalj. poslužnici, povišenje stanarine 339-646
Stazić ud. *Tereza*, povišenje mirovine 339-386
Stipanović Ferdinand, podpora . . 390-660
Šarić ud. *Marta*, podpora 339-405
Šibenik učitelji, snizenje službe na 30 godina 320-547
Šibenik Uprava Djetišta, pripomoć . 363-660
Tocilj Franjka, milostinja 363-660
Tiskarna „Narodnog Lista" povišenje ciena tiskarskih radnja 363-660
Upravitelji zemaljskih bolnica, službovna doplata 389-660
Vidović Emanuel, pripomoć . . . 435-546
Vučenović Pava, pripomoć. . . . 390-660
Vuletić Petar, povišenje mirovine za $^1/_{35}$ 513-660
Zadar posjednici i poljodjelci, otvor veresijskog zavoda 435-660
Žanko Ivan, stalna ili izvanredna pripomoć 389-660

Predlozi i zaključci.

Biankini, o pomilovanju dalmatinskih izseljenika radi prekršaja vojničkog zakona 644-652
Čingrija, o prednosti domaćim napram stranim družtvim pri koncesijam parobrodarskih i drugih novčano poduprtit poduzeća 647-652
Isti, o uvedenju hrvatskog ili ti srbskog jezika kao unutrnjeg i vanjskog službenog jezika u sve cc. kk. upravne i sudbene urede u Dalmaciji . 514
Trojanović, o ustanovljenju carinarskog ureda u Kamenarima 646-652
Trumbić, o uredjenju stenografske službe 639-652
Vukotić, o ustrojenju živinarske postaje u Boki Kotorskoj 383-385
Isti, o uredjenje Grbaljsko-Krtoljsko-Tivatskog polja 383-385
Isti, o povratku oružja stanovnicim občina Risna i Ercegnovog . . . 562-607
Isti, o pripomoći postradalim usljed poplave 562-607
Isti, o produljenju gradnje puta od Budve do Spiča 562-607
Isti, o snizenju carine na uvoz živora iz Crnegore 562-607
Isti, o naputcim financijaluim stražarim u pogledu upotrebljavanja oružja . 562-607
Isti, o predjelnom putu Rose-Gjurašević Lješevi 562-607

str.
Istii, o lutriji za gradnju bolnice u Boki 562-607
Istii, o ustanovljenju carinarskog ureda u Tiftu 645-652
Vuković, o ribarskim tečajim uz pučke škole 496-499
Istii, da predjelna cesta „Bar. Rodić“ prodje u državnu upravu 645-652
Zafffron, o zavedenju niže gimnazije-realke u gradu Korčuli 490
Zemaljski odbor, o načinu kojim da se proslavi pedesetgodišnjica vladanja Njegova Veličanstva 324
Istii, o predlogu c. k. Vlade da se ukine poljodjelski zavod u Gružu . 326
Istii, o zaključcim prihvaćenim od osobitog povjerenstva u Trstu sazvanog, koje se je bavilo pitanjem kako da se razvije ribarstvo niz dalmatinske obale 331-493
Isti, o uvedenju posebne odredbine na pića u području občine Tivatske . 331
Isti, o uvedenju posebne odredbine na uvoz masta i grošdja u grad Dubrovnik 332
Isti, o odredjenju stipendija za mladiće iz Dalmacije, koji hoće da izuče živinarstvo 333
Isti, o doprinesku k troškovim za hidrografičnu službu u Dalmaciji . 336
Isti, o pripomoćim od fior. 500 svaka, za obrtničke škole u Zadru i Dubrovniku 337
Isti, o oživotvorenju pokrajinskog veresijskog zavoda 350-501-630
Isti, o molbi Šimuna Kolonje za postignuće stalnog mjesta pisara . . 404-553
Isti, o uvedenju posebne odredbine na vino i žito, što se uvozi u Ercegnovi 499
Isti, o prodaji dobara pripadajućih zakladi S. Mihovila u Trogiru . . 500
Isti, o molbi da se Kninska Občina razdieli u četiri posebne političke občine 652

RAČUNI.

Konačni Računi za godinu 1895.

Raznih zaklada 3
Razprava o istim 315-343
47

str.
Zaklade za poljodjelske poboljšice Kraljevine Dalmacije 49
Razprava o istom 315-349
Zemaljske poljodjelske 55
Razprava o istom 315-349
Zemaljske zaklade 73
Razprava o istom 315-347
Mirovinske učiteljske 197
Razprava o istom 315-345
Zemaljske učionske 217
Razprava o istom 315-346

Predračuni za godinu 1897.

Zemaljske poljodjelske zaklade . . 233
Razprava o istom 315-368
Mirovinske učiteljske 237
Razprava o istom 315-366
Zemaljske učionske 253
Razprava o istom . 315-408-409-438-462
Zemaljske zaklade 273
Razprava o istom 315-553-578

Sjednice saborske.

Svečani otvor . , ... 305
I sjednica 27 Siečnja 311
II „ 29 „ 318
III „ 1 Veljače 339
IV „ 4 „ 363
V „ 8 „ 389
VI „ 9 „ 435
VII „ 10 „ 458
VIII „ 11 „ 491
IX „ 12 „ 513
X „ 15 „ 534
IX „ 17 „ 550
XII „ 18 „ 574
XIII „ 19 „ 611
XIV „ 20 „ 662

Upiti na Vladu i odgovori.

Borčić, o oredjenju korita u Dujmovačkoj dolini pokraj Spljeta . . 319-342
Borelli, o gradnji lukobrana u Banju 611-662
Colombis, o popravam na otoku Braču

str.

uslied povodnja u Kolovozu godine 1896 575-659
Giljanović, o solinam u Pagu . . 365-392
Isti, o gradnji pristaništa u Privlaci 365-393
Ivčević, o popravi crkve Kaštel-Lukšića i dogradnji krstionice . . . 574-660
Kulišić, o postupanju pri utjerivanju javnih danjaka, globa i odštata . 459-576
Isti, o gradnji pravoslavne crkve u Drnišu 551-576
Lubin, o jarugi pokraj trogirske luke 312-340
Isti, o popravam potrebitim zvoniku stolne crkve u Trogiru 313-320
Isti, o poljodjelskom tečaju u Trogiru 314-341
Manger, o prošušenju solinskog blata 390-409
Morpurgo, o radnjam u Spljetskoj luci 550-660
Salvi, o utocim vrhu imenica za izbore na Carevinsko Vieće 363-391
Trigari, o gradnji luke u Poljani i Sutomišici 340-366
Trojanović, o uredjenju obale u Risnu 390-534
Isti, o zlostavljanju nekojih radnika iz Sutorine sa strane vojnika . . . 435-552
Trojanović, o amnestiji bokežkih bjegunaca godine 1881 513
Isti, o gradnji obale u Rosam . . 575-662
Vukotić, o pomoći stanovnicim Boke-Kotorske te su postradali od posljednje poplave 458-534
Vuković, o prošušenju „Baćinskog jezera“ 492-535
Isti, o kolnom putu uzduž Primorja Makarskog do ušća Neretve . . 492-536

Upiti na Predsjedništvo Sabora.

Giljanović, o tiskanja zakona . . . 399

Zakoni.

O preinaci nekih propisa, pokrajinskih zakona 30 siečnja 1873 (P. Z. L. Br. 11) i 28 travnja 1888 (P. Z. L. Br. 16) o učionskom danjku na ostavštine u korist mirovinske blagajne učitelja javnih pučkih učiona 65-323-366

str.

O uvedenju permanentnih obćinskih izbornih imenica i o preinaci nekojih odredaba obćinskog izbornog reda 149-321-521-536
O produljenju na šest godina izbornog roka Obćinskih Zastupstva i uvedenju nekih drugih promjena u Obćinskom Pravilniku . . 209-321-526-536
O zamjeni globa udarenih radi zanemarenog pohadjanja učionica u nadnice radje 263-324-436-493
O zamjeni globa udarenih za šumske prekršaje u nadnice radje 269-323-393-436
O opredieljenju roka za utoke u šumarskim prekršajim . . . 299-322-353
O uredjenju službe obćinskih činovnika i ustanovljenju dotične mirovinske zaklade 321-537
O uredjenju bujice „Vedrine“ i jaruga Lepetica“ „Gardun“ „Haring pod“ i „Stazina Glavica“ u području občine Sinjske 322-358
O ribanju u unutrašnjim vodama . 399-617
O postavljanju nadzornih organa nad trgovanjem sa živežim i nekim potrebnim predmetima . . 520-532-553-612
O ustrojenju posebne političke Obćine Veleluke 655

Zastupnici.

Bjelanović, bolestan 318
Degiulli Vlaho, dopust 312
Lubin D.r Ivan, svečano obećanje . 311
Petrić Ante. dopust 312-389
Trigari, *Salvi*, *Giglianovich*, *Lubin*, *Smerchinich*, *Ziliotto*, odreka na zastupstvo 492
Trumbić D.r Ante, svečano obećanje i ovjerovljenje . . . . , . . 312-315
Imenik zastupnika 665

Zemaljski Odbor.

Izvješće o radu:
Zakonodavstvo I
Poljodjelstvo III
Šumarstvo VII
Tablice o šumarstvu XIII

	str.
Obrt i trgovina	XXVII
Općine	XXXIII
Dobrotvornosti	LXIX
Blago Djelo	LXXV
Bolnice i nahodišta	LXXV
Statistično zdravstveni izvještaj . .	LXXVII
Učione	CXIII
Putevi	CXIII
Vode	CXV
Ukonačenje zaudarmarije i vojske .	CXVI
Priprege	CXVI
Zaprate	CXVII
Zemaljske zaklade	CXVII
Pokrajinsko činovničko osoblje . .	CXIX
Razprava glede rada	630
Imenik članova Zem. Odbora . . .	669

